

שבוע פרשת בלק

(14 - 20 July 2024)

ח' - י"ד תמוז תשפ"ד

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דַגְגֵיךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלֹתָ וְשִׂבַּעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׂמִימִים
 וְלֹא יִהְיֶה מִיָּמָר וְהִאֲדַמָּה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵאָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וְשִׂמְתֶם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאֹזֶת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאֲבֹתֵיכֶם לְתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׂמִימִים עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתְּלֵי תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאֹזֶת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שִׁמְעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לִוְלִי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ יְאִמְרֵנָּה
 יִשְׂרָאֵל: בְּלוֹלִי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עֲלֵינוּ אָדָם:
 ג אָזִי חַיִּים בְּלַעֲוֵנוּ בְּחִרְוֹת אָפֶם בָּנוּ: ד אָזִי הַמּוֹם
 שְׁטַפְּנוּ נַחֲלָה עֵבֶר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אָזִי עֵבֶר עַל־
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיּוֹדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
 לְשִׁנְיָהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כִּצְפוּר נְמַלְטָה מִפֶּח יוֹקְשִׁים
 הַפֶּח נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נְמַלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
 שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:
 א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלֶיךָ נְשֹׂאתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שְׂפָחָה אֶל יַד גְּבֻרָתָהּ
 בֵּן עֵינֵינוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְּנוּ: ג חָנְנוּ
 יְיָ חָנְנוּ כִּי רַב שְׂבָעָנוּ כּוֹז: ד רַבֹּת שְׂבָעָה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הִלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֹאֵי
 יוֹנִים:

סוף זמן קידוש לבנה: מוצאי שבת י"ד תמוז

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת י"ב-י"ג תמוז, ה'תשל"ג

התוועדות פועלות ולהמשיכן בכל השנה ומים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ.
 ובברכת חג הגאולה.

מנחם שניאורסאהן

ונוים .. ארץ: תהלים עב, ח (הקאפיטל שהתחילו לומר בי"א
 הקאפיטל תהלים המתאים לשנות חיינו (ראה סה"מ י"א ניסן
 בתחלתו. וש"נ)). ניסן תשל"ג, ע"פ המנהג המקובל מהבעש"ט לומר בכל יום

אגרות קודש

ב"ה, ה' תמוז, תשי"ז
 ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה מיכאל שי'

שלום וברכה!

... במש"כ ע"ד הפסק הלימוד לגמרי בהב"ר למשך חודש מפני החום וכו' - הנה אם אי"א
 שאני. אבל בדאפשר, מובן שהפסק לגמרי אינו רצוי כלל וכלל. ואם תעזבני יום וכו' ומכש"כ זמן
 ארוך.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- שולחן ערוך עם הערות וצייונים 252
 שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 252
 לקוטי תורה 255

אדמו"ר האמצעי

- תורת חיים 264

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- דרך מצוותיך 265

אדמו"ר מוהר"ש

- תורת שמואל תרל"ג 266

אדמו"ר מוהרש"ב

- ספר המאמרים - המשך תער"ב 267

אדמו"ר מוהרי"צ

- ספר המאמרים - תרפ"ט 268
 לקוטי דיבורים - בלה"ק 270
 רשימת הרבנית רבקה 271
 אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ 274

הוספות

- לקוט לוי יצחק על התורה 56
 נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח 58
 נביאים וכתובים 208
 עין יעקב - מסכת ברכות 219
 נקודה משיחת קודש מעובדת 276
 חומש לקריאה בציבור 277
 קריאת התורה למנחה בשבת קודש 284
 ביאורים לפרקי אבות - פרק ו 285
 לוח זמנים 286
 סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש 287

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל
 יום ה' פ' בלק, י"ב תמוז (מאמר ב) ה'תשל"ג 5
 ד"ה דרך כוכב מיעקב וקם שבת מישראל ג'
 ש"פ בלק, י"ד תמוז, ה'תשל"ג 19

התוועדות

- שיחת יום ה' פ' בלק, י"ב תמוז, ה'תשל"ג 25
 שיחת ש"פ בלק, י"ד תמוז, ה'תשל"ג 30

לקוטי שיחות

- י"ב תמוז, כרך כג 43
 פרשת בלק, כרך כג, ב 49

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת בלק 60
 לוח לתהלים היומי 84
 תניא יומי 85
 לוח 'היום יום' 98

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם 101
 שלושה פרקים ליום 105
 פרק אחד ליום 184
 ספר המצוות 205

לימוד מוזלוק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת גיטין/קידושין 210
 גמרא עם ביאור - מסכת בבא בתרא 220
 שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' 252

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בפרשת השבוע, בדברי בלעם אודות בני ישראל:

2 מי מְנַה עֵפֶר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל¹. הֲנֵה הַפִּירוּשׁ
3 הַפְּשׁוּט בְּכַתּוּב זֶה (דְּקָאֵי שִׁמְכוּן עַל זְמַן הַזֶּה, זְמַן הַגְּלוּת, וְגַם
4 עַל זְמַת הַמְּשִׁיחַ הַעַתִּידִים לְבוֹא) הוּא שְׁאִין לְהֵם לְבַנֵי יִשְׂרָאֵל
5 מִסְפָּר², שְׁזָהוּ אָמְרוּ מִי מְנַה
6 גּוֹ, בְּלִשׁוֹן שֶׁל תְּמִיּהָ, אֵיךְ
7 יְכוּלָה לְהִיּוֹת אֶפְשָׁרוּת לְמַנּוֹת
8 עֵפֶר יַעֲקֹב וְהָרִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל רַבִּים
9 כֹּל כֵּךְ שְׁאִין לְהֵם מִסְפָּר. וְצָרִיךְ
10 לְהִבִּין, דְּלִכְאוּרָה, הָעֲנִין
11 שְׁאִין לְהֵם מִסְפָּר הוּא בְּלִתִּי
12 אֶפְשָׁרִי לֹא יִתְכַן בְּמִצִּיאוֹת, דְּהֵן
13 אֶמֶת שְׁיִכוּל לְהִיּוֹת מִסְפָּר רַב
14 וְעֲצוּם, כְּמוֹת גְּדוּלָה וְעֲצוּמָה מֵאֵד
15 אָבֵל כְּכֹל שְׁיִהְיֶה הַמִּסְפָּר רַב
16 וְעֲצוּם, הֵנָּה בֵּינוֹן שְׁמֵדוּבָר
17 אוֹדוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשְׁמוֹת
18 בְּגוּפִים (שְׁלֹכְנֵן כִּיּוֹן שְׁלֹא מְדוּבָר
19 עַל נִשְׁמוֹת כִּפִּי שְׁהֵן לְמַעְלָה אֵלֹא עַל
20 נִשְׁמוֹת כִּפִּי שִׁירָדוּ הַתְּלַבֵּשׁ בְּגוּפִים
21 נִקְרָאִים עֵפֶר (יַעֲקֹב) שְׁהוּא
22 מִצִּיאוֹת גְּשֵׁמִית וְרִבְעֵי (יִשְׂרָאֵל)
23 שְׁהוּא הוֹרַע הַמּוֹלִיד), הָרִי הֵם
24 בְּחַיִּים חַיּוֹתָם בְּאֶרֶץ הַגְּשֵׁמִית,
25 וְכִיּוֹן שְׁמֵמְזָרַח לְמַעַרְב הוּא
26 מְהַלֵּךְ ת"ק שָׁנָה³, מֵרַחֵק שֶׁל
27 הַלֵּיכָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, שְׁהוּא מֵרַחֵק
28 גְּדוֹל אֲבֵל מֵרַחֵק מוֹגְבֵל בְּמִידָה
29 מִסּוּיֵמֶת וְלֹא יוֹתֵר הָרִי יִשְׁנֹו
30 מִסְפָּר מְסוּיִים שֶׁל בְּנֵי אָדָם (עַם
31 הַיּוֹתוֹ מִסְפָּר גְּדוֹל בְּיוֹתֵר)
32 שְׁהָאֶרֶץ יְכוּלָה לְהִכִּיל וְלֹא יוֹתֵר
33 מוֹזֵה. וְאֵם כֵּן, אֵיךְ אֶפְשָׁר
34 לֹאמַר מִי מְנַה גּוֹ, שְׁאִין לְהֵם
35 לְבַנֵי יִשְׂרָאֵל מִסְפָּר. ?

ביאור בדרך אפשר

36 גַּם צָרִיךְ בִּיאוּר בְּדִיּוּק לְשׁוֹן הַכְּתוּב מִי מְנַה גּוֹ, הָרִי
37 הַלִּשׁוֹן הַרְגִיל בְּנוֹגַע לְעֲנִין שְׁלִמְעָלָה מִמִּסְפָּר הוּא "אֵין
38 מִסְפָּר", כְּמוֹ בַּפְּסוּק הַמְדוּבָר עַל מִסְפָּרֵם הַגְּדוֹל שֶׁל הַמַּלְאכִים לְגְדוּדֵי
39 אֵין מִסְפָּר⁴ (וּכְדוּבְרֵי הַגְּמָרָא: "כְּתוּב אַחַד אוֹמֵר 'אַלְף אֶלְפִין יִשְׁמֹשׁוּנָה
40 וְרַבּוּ רַבְבֵּן קְדוּמָהי יִקוּמוּן' [אַלְף
41 אֶלְפִים יִשְׁמֹשׁוּ אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
42 וְרִיבֵי רַבְבוֹת יַעֲמָדוּ לְפָנָיו. וְכְתוּב אַחַד
43 אוֹמֵר הִישׁ מִסְפָּר לְגְדוּדֵי, לֹא קִשְׂיָא...
44 אֶלְף אֶלְפִין יִשְׁמֹשׁוּנָה מִסְפָּר גְּדוּד אַחַד
45 וְלְגְדוּדֵיו אֵין מִסְפָּר") אוֹ בַּפְּסוּק
46 וְלִתְבוּנָתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
47 אֵין מִסְפָּר⁵, וְלָמָּה אָמַר כָּאֵן
48 מִי מְנַה, שְׁמֵזָה גּוּפָא עֲצוּמוֹ
49 מוּבָן שְׁיִשׁ קָא סְלֵקָא דְעֵתָךְ
50 יֵשׁ מִקּוּם הַלְעָלוֹת עַל הַדַּעַת שְׁיִשְׁנֹו
51 לְבַנֵי יִשְׂרָאֵל מִסְפָּר מְסוּיִים,
52 אֵלֹא שְׁלֵאֲחָרֵי זֶה בָּא לְיַדֵּי
53 הַחֲלֻטָּה שְׁזָהוּ הַמַּחֲשָׁבָה שִׁישׁ
54 לְבַנֵי יִשְׂרָאֵל מִסְפָּר מוֹגְבֵל עֲנִין שֶׁל
55 תְּמִיּהָ, מִי מְנַה עֵפֶר יַעֲקֹב
56 וּמִסְפָּר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל.
57 גַּם צָרִיךְ לְהִבִּין מַה שְׁהַלִּשׁוֹן
58 "עֵפֶר" נֶאֱמַר בְּמִיּוֹחַד בְּנוֹגַע
59 לְיַעֲקֹב (עֵפֶר יַעֲקֹב),
60 וְכִדְאִיתָא כִּפִּי שְׁמוּבָא בְּמִדְרָשׁ⁶,
61 אֲבָרְהָם נִתְבָּרַךְ מִהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא

בס"ד. יום ה' פ' בלק, י"ב תמוז (מאמר ב), ה'תשל"ג

(הנחה בלתי מוגה)

4 מי מְנַה עֵפֶר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל¹.
5 הֵנָּה הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט בְּכַתּוּב זֶה (דְּקָאֵי עַל
6 זְמַן הַזֶּה, וְגַם עַל זְמַת הַמְּשִׁיחַ) הוּא שְׁאִין לְהֵם
7 מִסְפָּר², שְׁזָהוּ אָמְרוּ מִי מְנַה גּוֹ, בְּלִשׁוֹן שֶׁל
8 תְּמִיּהָ, אֵיךְ יְכוּלָה לְהִיּוֹת אֶפְשָׁרוּת לְמַנּוֹת עֵפֶר
9 יַעֲקֹב. וְצָרִיךְ לְהִבִּין, דְּלִכְאוּרָה, הָעֲנִין שְׁאִין לְהֵם
10 מִסְפָּר הוּא בְּלִתִּי אֶפְשָׁרִי, דְּהֵן אֶמֶת שְׁיִכוּל
11 לְהִיּוֹת מִסְפָּר רַב וְעֲצוּם, אָבֵל כְּכֹל שְׁיִהְיֶה
12 הַמִּסְפָּר רַב וְעֲצוּם, הֵנָּה בֵּינוֹן שְׁמֵדוּבָר אוֹדוֹת
13 נִשְׁמוֹת בְּגוּפִים (שְׁלֹכְנֵן נִקְרָאִים עֵפֶר (יַעֲקֹב)
14 וְרִבְעֵי (יִשְׂרָאֵל)), הָרִי הֵם בְּחַיִּים חַיּוֹתָם בְּאֶרֶץ,
15 וְכִיּוֹן שְׁמֵמְזָרַח לְמַעַרְב הוּא מְהַלֵּךְ ת"ק שָׁנָה³,
16 הָרִי יִשְׁנֹו מִסְפָּר מְסוּיִים (עַם הַיּוֹתוֹ מִסְפָּר גְּדוֹל
17 בְּיוֹתֵר) שְׁהָאֶרֶץ יְכוּלָה לְהִכִּיל. וְאֵם כֵּן, אֵיךְ
18 אֶפְשָׁר לֹאמַר מִי מְנַה גּוֹ, שְׁאִין לְהֵם מִסְפָּר.
19 הַכְּתוּב מִי מְנַה גּוֹ, הָרִי הַלִּשׁוֹן הַרְגִיל בְּנוֹגַע לְעֲנִין שְׁלִמְעָלָה מִמִּסְפָּר הוּא
20 "אֵין מִסְפָּר", כְּמוֹ לְגְדוּדֵיו אֵין מִסְפָּר⁴ אוֹ לְתְבוּנָתוֹ אֵין מִסְפָּר⁵, וְלָמָּה אָמַר
21 כָּאֵן מִי מְנַה, שְׁמֵזָה גּוּפָא מוּבָן שְׁיִשׁ קָא סְלֵקָא דְעֵתָךְ שְׁיִשְׁנֹו מִסְפָּר מְסוּיִים,
22 אֵלֹא שְׁלֵאֲחָרֵי זֶה בָּא לְיַדֵּי הַחֲלֻטָּה שְׁזָהוּ עֲנִין שֶׁל תְּמִיּהָ, מִי מְנַה עֵפֶר יַעֲקֹב
23 וּמִסְפָּר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל. גַּם צָרִיךְ לְהִבִּין מַה שְׁהַלִּשׁוֹן עֵפֶר נֶאֱמַר בְּמִיּוֹחַד
24 בְּנוֹגַע לְיַעֲקֹב (עֵפֶר יַעֲקֹב), וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ⁶, אֲבָרְהָם נִתְבָּרַךְ בְּכּוֹכְבִים (שְׁפִגֵי

1) פרשתנו (בלק כג, י"ד. 2) ראה גם רד"ה מי מנה תרל"ג – לפני מאה שנה (סה"מ תרל"ג ח"ב ס"ע שסט). ובכ"מ.
3) ראה תמיד לב, א. חגיגה יג, א. יל"ש תהלים רמז תרטז. תוס' פסחים צד, א (ד"ה כל הישוב). 4) ראה איוב כה, ג.
חגיגה יג, ב. 5) תהלים קמז, ה. 6) במדב"ר פ"ב, יב – הובא ונתבאר בד"ה מי מנה באוה"ת פרשתנו ע' תתקיא. ע' תתקכו.
ע' תתקנב. סה"מ תרכ"ו ע' קנו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ב) ויבן הביאור בזה ההבדל, לפי פנימיות הענין, בין 'עפר יעקב'
 2 ל'רובע ישראל', והמענה על השאלות בפסוק שנשאלו לעיל ל'אחרי
 3 הקדמת הסבר החילוק ההבדל בין יעקב לישראל (שהרי
 4 בפסוק זה ישנה חלוקה שפאן בחלק הראשון של הפסוק 'מי מנה
 5 עפר יעקב' נקראים בני ישראל
 6 בשם יעקב, ופאן בחלק השני (ב) ויבן הביאור בזה לאחרי הקדמת החילוק
 7 של הפסוק 'ומספר את רבע ישראל' 2 בין יעקב לישראל (שהרי בפסוק זה
 8 נקראים בשם ישראל), כפי 3 ישנה חלוקה שפאן נקראים בני ישראל בשם
 9 שמשוך ומבאר. 4 יעקב ופאן נקראים בשם ישראל). והענין
 10 והענין הוא 15, שחילוק זה בין 5 הוא 15, שחילוק זה מיוסד על הפתובים, שיעקב
 11 יעקב לישראל מיוסד על 6 הוא השם שניתן לו בעת הלידה, קודם התחלת
 12 הפתובים, שיעקב הוא השם 7 עבודתו, מה שאין בן השם ישראל, שבו נאמר
 13 שניתן לו בעת הלידה, קודם 8 הטעם פי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל 16,
 14 התחלת עבודתו, לפני שיעקב 9 היינו שזהו ענין שנעשה על ידי העבודה דרית
 15 אבינו התחיל לעבוד את ה' מה 10 עם אלקים ועם אנשים ובאופן דותוכל ויש
 16 שאין בן השם ישראל, שבו 11 דבר חידוש בנוגע לשם ישראל גופא, שרק
 17 נאמר הטעם פי שרית מלשון 12 כאשר המלאך אמר לא יעקב יאמר עוד שמך
 18 שררה ושליטה עם אלקים ועם 13 כי אם ישראל, נאמר הטעם פי שרית גו', אבל
 19 אנשים ותוכל 16, היינו שזהו 14 כאשר הקב"ה קראו בשם ישראל 17, לא נאמר
 20 ענין שנעשה על ידי העבודה 15 טעם זה (כדלקמן סעיף ו). ואף על פי שגם
 21 דרית עם אלקים ועם 16 בנוגע לשם יעקב נאמר 18 וידו אוחזת בעקב
 22 אנשים ובאופן דותוכל שעה 17 עשו, ואם בן, גם השם יעקב קשור לכאורה עם
 23 והזליה ויש חידוש 18 בנוגע לשם יעקב נאמר 19 חז"ל 19 שהשם יעקב ניתן מלכתחילה עוד
 24 בנוגע לשם ישראל גופא 20 מקודם לכן, ורק למטה עם הענין דידו אוחזת
 25 עצמו, שרק כאשר המלאך 21 גו' 20, אבל השם יעקב הוא מצד עצמו 21. וזהו
 26 אמר ליעקב אבינו לא יעקב 22 חידוש דבר שמצינו בנוגע לשם
 27 יאמר עוד שמך פי אם 23 יעקב, שאינו כמו באברהם שפל הקורא
 28 ישראל, נאמר הטעם פי 24 לאברהם אברהם עובר בעשה דתיב 23 והיה שמך אברהם 24, מה שאין בן
 29 שרית גו', אבל כאשר 30 הקב"ה קראו ליעקב אבינו בשם
 31 ישראל 17, לא נאמר טעם זה 21 גו' 20, אבל השם יעקב הוא מצד עצמו 21. וזהו
 32 (כדלקמן סעיף ו). ואף על 22 הטעם 22 לחידוש דבר שמצינו בנוגע לשם
 33 פי שגם בנוגע לשם יעקב 23 יעקב, שאינו כמו באברהם שפל הקורא
 34 שניתן ליעקב אבינו בלידתו נאמר 18 24 לאברהם אברהם עובר בעשה דתיב 23 והיה שמך אברהם 24, מה שאין בן
 35 בתורה שהוא על שם שבאותה שעה 26 25 יעקב, דהדר אהדריה קרא 26.
 36 היה וידו של יעקב אוחזת בעקב

15) בהבא לקמן ראה גם ד"ה פדה בשלום די"ב תמוז תש"ג – לפני שלוש שנה (סה"מ תש"ג ע' 185 ואילך). 16) וישלח לב, כט. 17) שם לה, י"ד ('ויאמר לו אלקים גו' ויקרא את שמו ישראל"). – בענין זה נזכר גם הפסוק (שם לג, כ) 'ויקרא לו א-ל אלקי ישראל' (וראה מגילה יח, א. פרש"י עה"פ). 18) תולדות כה, כו. 19) ראה פרש"י עה"פ – בפ"י הא' (מתנחומא שמות ד. וראה תורה שלימה עה"פ. ויש"נ). 20) בסה"מ תש"ג שם: 'ורק עשו אומר הכי קרא שמו יעקב וכו'. 21) בסה"מ תש"ג שם: "שם העצם". וראה הערה הבאה. 22) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ס"ע רלא: "הקורא ליעקב ישראל אינו עובר, דחזר וקראו יעקב כו', הטעם לזה הוא דאברהם אינו שמו העצמי, אבל יעקב הוא שמו העצמי, רק שליתרון מעלה קראו גם בשם ישראל". 23) לך לך יז, ה. 24) ברכות יג, א. 25) וישלח לה, י"ד. 26) ויגש מו, ב. ברכות שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והנה החילוק בין יעקב לישראל ניכר גם בעצם השם. כפי
2 שממשיך ומבאר. והענין בזה, דהנה, יעקב יש בו אותיות עקב,
3 החלק הנמוך ביותר בגוף, מה שאין פן ישראל יש בו אותיות
4 ראש, החלק הגבוה ביותר בגוף, שקשור השם ישראל גם עם הטעם
5 דשרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל, ענין של שורה
6 אנשים ותוכל, ענין של שורה
7 וניצחון ענין ששעשה על ידי
8 תכסיסי המלחמה שמצד
9 השכל שבראש. אמנם, גם
10 השם יעקב שניתן לו
11 מלמעלה בעת הלידה, כנוכר
12 לעיל אף שנקרא בשם עקב.
13 שהוא ענין נחות, מכל מקום, גם
14 השם יעקב כולל ענין של מעלה, כי
15 נמשך בו גם את יו"ד, י'
16 עקב²⁷, כפי שמבאר רבינו
17 הנקן בדרושי מאמרי חסידות
18 בספר תורה אור²⁸ שהיו"ד
19 שבשם יעקב מורה על (הקב"ה)
20 שם הוי', והוא התחלת שם
21 הוי', האות הראשונה של שם קדוש
22 זה שקאי המכוננת על ספירת
23 החכמה²⁹, ויש בו גם קוצו
24 של יו"ד, שהוא ענין
25 הפתר²⁹, בחינת כתר עליון
26 שלמעלה מספירת החכמה וזהו
27 יו"ד עקב, שהיו"ד (חכמה)
28 הנרמזת באות יו"ד עצמה וכתר
29 הנרמז בקוצו של יו"ד) נמשך עד
30 לעקב, נמשך ויורד מלמעלה למטה
31 עד למקום הנחות שאותו מסמל העקב
32 בהיותו למטה בבירא
33 עמיקתא³⁰, כבור עמוק, ולכן
34 מאחר שביעקב יש את ענינה של האות
35 יו"ד, חכמה וכתר, ביכלתו של
36 יעקב לפעול שם במקום הנחות
37 הנמשל לבור עמוק את עבודתו,
38 ועד שביכלתו גם להגיע
39 לדרגא דשרית עם אלקים
40 ועם אנשים ותוכל, שזהו מצב

רוחני נעלה ביותר פיון שמלכתחילה היתה ירדתו של יעקב
למטה באופן שהיו"ד נמשך בהעקב.
(ג) ועוד ענין בהקריאה שנקרא יעקב אבינו בשם ישראל, שעל
ידי זה נעשה גם אישור והסכמה מלמעלה על ברפת יצחק
ליעקב³¹, כפירוש רש"י
(ממדרשי חז"ל³²) על
הפסוק¹⁶ לא יעקב יאמר עוד
שמך פי אם ישראל כי שרית
גו', לא יאמר עוד שהברכות
באו לך בעקבה ורמיה כו'
וכיון שלא ניתנו בדרך ישרה יתכן
שיעקב איננו ראוי לקבל את הברכות
(כטענת עשו שהשם יעקב
קשור גם עם נטילת ברפת
יצחק בעקבה ורמיה, כמו
שנאמר³³ בתורה שלאחר שעשו
גילה שיעקב קיבל את הברכות שיצחק
חשב בתחילה לתת לעשו, אמר עשו
הכי קרא שמו יעקב ויעקבני
זה פעמים גו' פעם אחת לגבי
הכבורה ופעם שניה לגבי הברכות).
אמנם, ענין זה גופא עצמו
שהשם ישראל הוא גם אישור על
הברכות צריך ביאור, דכיון
שהיה בסופו של דבר אישור על
הברכות, למה הוצרך להיות
ענין הברכות מלכתחילה באופן
שאחר כך יוכלו לומר על זה
בא אחיך במרמה ויקח
ברכתך³⁴ ומדוע הברכות לא ניתנו
ליעקב מלכתחילה בדרך שלא היה
אפשר לומר עליה שהדבר היה
'במרמה'?

והנה החילוק בין יעקב לישראל ניכר גם
בעצם השם. והענין בזה, דהנה, יעקב
יש בו אותיות עקב, מה שאין פן ישראל יש בו
אותיות ראש, שקשור גם עם הטעם דשרית עם
אלקים ועם אנשים ותוכל, פיון ששעשה על ידי
תכסיסי המלחמה שמצד השכל שבראש. אמנם,
גם השם יעקב שניתן לו מלמעלה בעת הלידה,
אף שנקרא בשם עקב, מכל מקום, נמשך בו גם
אות יו"ד, י' עקב²⁷, כפי שמבאר רבינו
בדרושי תורה אור²⁸ שהיו"ד מורה על (הקב"ה)
שם הוי', והוא התחלת שם הוי', שקאי על
ספירת החכמה²⁹, ויש בו גם קוצו של יו"ד,
שהוא ענין הפתר²⁹, וזהו יו"ד עקב, שהיו"ד
(חכמה וכתר) נמשך עד לעקב, בהיותו למטה
בבירא עמיקתא³⁰, ולכן ביכלתו של יעקב
לפעול שם עבודתו, ועד שביכלתו גם להגיע
לדרגא דשרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל,
פיון שמלכתחילה היתה ירדתו למטה באופן
שהיו"ד נמשך בהעקב.

(ג) ועוד ענין בהקריאה בשם ישראל, שעל ידי
זה נעשה גם אישור על ברפת יצחק
ליעקב³¹, כפירוש רש"י
(ממדרשי חז"ל³²) על
הפסוק¹⁶ לא יעקב יאמר עוד
שמך פי אם ישראל כי שרית גו', לא יאמר עוד שהברכות
באו לך בעקבה ורמיה כו'
(כטענת עשו שהשם יעקב קשור גם עם נטילת
ברפת יצחק בעקבה ורמיה, כמו שנאמר³³
הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה
פעמים גו'). אמנם, ענין זה גופא צריך ביאור, דכיון
שהיה בסופו של דבר אישור על
הברכות, למה הוצרך להיות ענין הברכות
באופן שאחר כך יוכלו לומר על
זה בא אחיך במרמה ויקח ברכתך³⁴.

(27) פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו. עץ חיים שער ג (שער סדר האצילות) פ"ב. (28) ר"פ ויצא. (29) ראה לקו"ת תצא לח, ג. מאמרי אדמו"ר האמצעי תצא ע' תרמד. וש"נ. (30) ע"פ חגיגה ה, ב. (31) ראה גם ד"ה פדה בשלום הניל (סה"מ שם ס"ע 185). (32) ראה זח"ג מה, א. (33) תולדות כז, לו. (34) שם, לה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אף ידוע הביאור בזה (כמבואר במקום אחר בתורת החסידות
 2 בארובה³⁵), דהנה, כל ענין עבודת ה' של האדם שצריך
 3 להיות למטה דקא, במעמד ומצב שלמצרים ירדתם ויצר
 4 הרע יש ביניכם³⁶ כמסופר בגמרא: "בשעה שעלה משה למרום, אמרו
 5 מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא:
 6 ריבוננו של עולם, מה לילוד אשה
 7 בנינו? אמר להן: לקבל תורה בא. 2
 8 אמרו לפניו: חמורה גנוזה שגנוזה לך
 9 תשע מאות ושבעים וארבעה דורות
 10 קודם שנברא העולם, אתה מבקש
 11 ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו
 12 וכן אדם כי תפקדנו, ה' אדונינו מה
 13 אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך
 14 על השמים? אמר לו הקדוש ברוך הוא
 15 למשה: החזיר להן תשובה... אמר
 16 לפניו: ריבוננו של עולם, תורה שאתה
 17 נותן לי מה כתיב בה, אנכי ה' אלוךך
 18 אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר
 19 להן: למצרים ירדתם, לפרעה
 20 השתעבדתם, תורה למה תהא לכם?...
 21 יצר הרע יש ביניכם? מיד הודו לו
 22 להקדוש-ברוך-הוא..."³⁷ התחיל
 23 מזה שהנחש שהחטיא את אדם
 24 וחווה בחטא עץ הדעת הנה
 25 ערום³⁷, שזהו הנחש
 26 הקדמוני שבא בכמה ענינים
 27 של מרמה וערומיות, וגרם
 28 את החטא הראשון (ועד
 29 שפעל גם על אלו שלא היה
 30 להם חטא, כמאמר רז"ל³⁸
 31 ארבעה מתו בעטיו של נחש
 32 והם, כמובא בגמרא, בנימין בן יעקב
 33 ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב
 34 בן דוד), ולכן צריך להיות גם
 35 התיקון על מה שעשה הנחש
 36 בערמה ובמרמה על ידי עבודת
 37 האדם שיעבוד את ה' באופן של
 38 מרמה (בא אחיך במרמה).

1 אף ידוע הביאור בזה (כמבואר במקום אחר
 2 בארובה³⁵), דהנה, כל ענין עבודת האדם
 3 שצריך להיות למטה דקא, במעמד ומצב
 4 שלמצרים ירדתם ויצר הרע יש ביניכם³⁶,
 5 התחיל מזה שהנחש היה ערום³⁷, שזהו הנחש
 6 הקדמוני שבא בכמה ענינים של מרמה
 7 וערומיות, וגרם את החטא הראשון (ועד
 8 שפעל גם על אלו שלא היה להם חטא, כמאמר
 9 רז"ל³⁸ ארבעה מתו בעטיו של נחש), ולכן צריך
 10 להיות גם התיקון על ידי עבודת האדם באופן
 11 של מרמה (בא אחיך במרמה), להפוך זאת
 12 לערמה דקדושה, כמו שכתוב³⁹ אני חכמה
 13 שכנתי ערמה, ועל ידי זה נעשה תיקון הענין
 14 בכל הפרטים.

15 וזהו גם הביאור בפשטות על השאלה למה
 16 היתה פזאת, שבאשר איש ישראל רוצה
 17 לעבוד את ה' (למלא רצונו ותברך), הרי זה
 18 צריך להיות קשור עם עניני עולם הזה,
 19 שההתעסקות בהם צריכה להיות באופן של
 20 מרמה, ועד שאפילו בנוגע לענין האכילה
 21 ושתיה, שמקשר את הנשמה בגוף (חיבור
 22 רוחניות וגשמיות), צריכה להיות הגישה לזה
 23 (על הרוב) באופן של בערמה, והיינו⁴⁰, שאף
 24 שמברך לפניה ולאחריה, הנה בשעת האכילה
 25 ושתיה עצמה לא רואים חילוק בין אכילה סתם
 26 לאכילה של קדושה, ומי שמסתכל עליו
 27 מבחוץ, כולל גם היצר הרע שמסתכל עליו,
 28 רואה שזוהי אכילה סתם. ועד כדי כך, שאכילה

35) ד"ה פדה בשלום נפשי הנ"ל (סה"מ שם ע' 186 ואילך). וראה גם סה"מ תרס"ח ע' נו ואילך. לקו"ש ח"א ס"ע 55. וש"נ. 36) שבת פח, ב ואילך. 37) בראשית ג, א. 38) שבת נה, ב. וש"נ. 39) משלי ח, יב. וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי תצא ע' תקלב ואילך. סה"מ עת"ר ס"ע עא [ע' ק] ואילך. 40) ראה ד"ה פדה בשלום הנ"ל (סה"מ שם ע' 189): "וה"ה מתדמה לעשו בשעת מעשה, והכוונה האלקית בזה היא בהעלם, ובאה לידי גילוי אח"כ כשמתפלל ולומד בכח האכילה.. וה"ז בדרך ערמה ומרמה, וכדרך הרמאים שמתגנב ומעלים כוונתו.. ועי"ז הוא גונב דעתו וכר"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מאמרי חסידות לפרשתנו⁴⁹ פורשת בלק בפירושו מה שכתוב⁵⁰
 דבריו בלעם לא ראה עמל דברים שלילים (כמו בפסוק 'עמל ואון')
 בישראל, שרק בבחינת ישראל כשבני ישראל נמצאים בדרגה גבוהה
 אין עמל, אבל בבחינת יעקב כשבני ישראל נמצאים בדרגה נמוכה
 יש עמל, ובקלות הרי זה
 ההבדל בין דרגת ישראל לדרגת יעקב
 החילוק בין שבת לימות
 החל, שבשבת נקראים בשם
 ישראל, ובימות החל נקראים
 בשם יעקב (ולכן אומרים
 במוצאי שבת שחורים למדינת
 יעקב ויש מזה נפילת רוח, את הפיוט
 אל תירא עבדי יעקב חתור
 עידוד לעבוד את ה' כראוי למרות
 המעבר מ'ישראל' ל'יעקב', שאז
 בימות החל ישנו ענין העמל,
 כיון שיש צורך לגשת
 בערמה, כפי צורך לעיל, לעסוק
 באכילה ושתיה באופן
 שגורמה כמו אכילה ושתיה
 סתם, ודבר זה הוא 'ערמה' וכרוך
 בירידה אלא שאחר כך
 משתמש בזה לצורך עבודתו
 בלימוד התורה וקיום
 המצוות ודבר זה, שבתחילה נראה
 שזו אכילה ושתיה סתם, ואחר כך
 משתמש בזה לתורה ומצוות הוא
 'ערמה'.

וכל זה אפילו באכילה סתם,
 שכדי להעלותה אחר כך
 לקדושה, אין צורך בעבודה
 מיוחדת כו'. ועל אחת פמה
 וכמה אם אוכל למלאות
 תאוות גופו, שהיא אכילה יותר
 נחותה ויותר מגושמת מאשר אכילה
 סתמים שאז יש צורך בעבודה
 מיוחדת כדי להוציא ולהעלות

שאכילה נפשית לצורך הנפש ולא כצורך של הגוף הגשמי שייכת
 דוקא אצל מי שהוא בדרגת צדיק, כמו שכתוב⁴¹ במשלי
 צדיק אוכל לשבע נפשו, מה שאין בן אצל רוב בני אדם
 (שאינם צדיקים שהרי ראה הקב"ה בצדיקים שהם מועטים⁴²,
 והתורה על הרוב תדבר⁴³ ולא
 על המיעוט היוצא מן הכלל), ענין
 האכילה אינו לשבע נפשו,
 אלא כדי לפעול הענין
 דבירור הפרדת הטוב מהרע והעלאה
 של הניצוצים ניצוצות הקדושה
 האלויות הנמצאים בדברים שהוא
 אוכל ושותה, והיינו, שצריך
 האדם, כדי לברר את הניצוצות
 להשפיל את עצמו
 (ארפאלאן זיך להוריד את
 עצמו) לענין האכילה ושתיה,
 ולאחרי זה לאחר שיריד לאכול
 ולשתות מאכלים ומשקאות גשמיים
 הרי הוא מעלה אותם לשורש
 ומקורם בקדושה, על ידי זה
 שנועשים הדברים שאוכל ושותה
 דם ובשר כבשרו, ובכח זה
 עובד עבודתו בלימוד התורה
 וקיום המצוות וכו' (פמבאר
 פמניא⁴⁴ ובמאמרי חסידות
 בארובה⁴⁵). ורק בשבת,
 שאין בו ענין הפסולת, כדברי
 הוזהר על הכתוב במלאכי "וזריתי פרש
 על פניכם פרש חגיכם" שהמושג
 'פרש' ופסולת שייך בחגים אבל פרש
 שבתכם לא קאמר⁴⁶ לא אמר
 הכתוב, כי בשבת לא קיים ענין
 הפסולת, אזי האכילה אינה
 מגשמת, ואדרבה, מצוה
 לאכול בשבת בשר שמן וזיין
 ישן⁴⁷ דוקא, מה שאין בן
 האכילה של ימות החל⁴⁸.
 שהיא אכילה שמגשמת.

וזהו מה שנתבאר בלקוטי
 תורה לאדמו"ר הוקן בהדרושים

(41) שם יג, כה. (42) ראה יומא לח, סע"ב. תניא פ"א. (43) ראה מו"נ ח"ג פל"ד. (44) פרק ז. (45) ראה תו"א ר"פ חיי שרה. ובכ"מ. (46) זח"ב פת, ב. (47) ראה רמב"ם הל' שבת ה"ז. שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"ב. (48) ראה תו"א שם. סהמ"צ להצ"צ, א ואילך. ובכ"מ. (49) סע"ג ואילך. (50) בלק כג, כא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֶת הָאֲכִילָה עִם הַנִּיצוּצוֹת כֹּו' מֵהַמְקוֹם שֶׁנִּפְּלוּ לְשָׁם עַל
 2 יְדֵי אֲכִילָתוֹ בְּאוֹפֶן שֶׁל מִלּוּי תַּאֲוֹת אוֹ רַעְבוֹן גּוֹפוֹ וְכוּ',
 3 כְּמִבּוֹאֵר בַּתּוֹנָא⁴⁴ וּבִמְקָרָה זוֹ צְרִיכִים עוֹד יוֹתֵר 'עֲרֻמָּה' כַּדִּי לְהַעֲלוֹת
 4 לְקִדּוּשָׁה אֶת הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁאֵינֶם שֶׁאֵינֶם וְשֶׁתֵּי. וְכֵן הוּא לֹא רַק בְּאִכְלָה
 5 וְשֶׁתֵּי אֵלָּא גַם בְּנוֹגַע לְכָלִּלוֹת
 6 הַהֲתַעֲסָקוֹת שֶׁל יְהוּדֵי בְּעֵנִיגֵי
 7 הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב⁵¹ תְּחוּרָה
 8 וּבִרְכֵךְ הַנְּי' אֶלְקִיד בְּכָל אֲשֶׁר
 9 תַּעֲשֶׂה, וְהֵינִי, שְׁצָרִיד לְהֵיחֵת
 10 עֲשִׂית הָאָדָם בְּדֶרֶךְ הַטָּבַע,
 11 שְׁזָהוּ הַעֲשִׂיהַ בְּדוֹךְ הַטָּבַע הַכְּלִי
 12 שְׁבוּ תַחֲוֹל בְּרַפְת ה' וּנְמַצָּא
 13 שֶׁבְכָלִּלוֹת הָאָדָם צָרִיד לְבֹא בְּמַגַּע עִם
 14 עֲנִי הַעוֹלָם. וְאִךָ שְׁעֲשִׂיהַ זֶה
 15 צָרִיכָה לְהֵיחֵת בְּלֹא לֵב וְלֵב⁵²
 16 (נִיט מִיט אַ פֶּאָרְקֶאָטְקִיט
 17 לֹא בְּהַתְּלַחֲבוֹת וּבִלְהֵט), וְכִידוּעַ
 18 הַדִּיּוּק⁵³ בְּמָה שֶׁנֶּאֱמָר⁵⁴
 19 בְּתַהֲלִים יִגִּיעַ כְּפִיד כִּי תֵאבֵל,
 20 שְׁהִיגִיעַה שֶׁהָאָדָם מִתִּיגַע בְּעֵנִי
 21 הַעוֹלָם הַזֶּה לְצוֹרֵךְ פְּרֻסְתוֹ צָרִיכָה
 22 לְהֵיחֵת רַק עַל יְדֵי כְּפִיד, וְלֹא
 23 עַל יְדֵי רֵאשֶׁךְ, עֲבוּדָה בִּידֵי
 24 בְּלָבָד, כְּפִי שֶׁמִּתְעַסְקִים כְּדַבֵּר חִיצוֹנִי,
 25 מְבַלִּי לְהַשְׁקִיעַ בְּכֵן אֶת הָרֵאשׁ וְאֵת
 26 הַנַּפֶּשׁ, מְכַל מְקוֹם הָרֵי גַם בְּשִׁבִיל
 27 יִגִּיעַ כְּפִיד גַם בְּאוֹפֶן כֹּחַ שֶׁהוּא רַק
 28 'כְּפִיד' וְלֹא 'רֵאשֶׁךְ' בְּהִכְרַח
 29 לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּשִׁכָּל שְׁבִמּוֹחַ כְּדִי
 30 שְׁיֻכַּל לְנַהֵל אֶת הַמַּסְחָר (אוֹ
 31 לְמַלֵּא אֶת הַתְּפִקִיד שְׁבוּ
 32 עוֹסֵק לְפְרֻסְתוֹ) בְּאוֹפֶן
 33 דְּנִשְׂאָתָּ וְנִתְּמָ בְּאִמּוֹנָה⁵⁵ כְּלִשׁוֹן
 34 הַגַּמְרָא, וּנְמַצָּא שֶׁבְכָל אוֹפֶן, הָאָדָם
 35 מְוַכְרָח לְבֹא בְּמַגַּע עִם עֲנִי הַעוֹלָם.
 36 וְעַל זֶה נֶאֱמָר לְעֵשׂוֹ כִּי אֲחִיד
 37 יַעֲקֹב בְּמַרְמָה וַיִּקַּח בְּרַכְתּוֹ³⁴,
 38 דְּהִנְהַ, יַעֲקֹב הוֹצִיָרָה מִלְּכַתְּחִילָה

1 לְקַבֵּל אֶת הַבְּרָכָה וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹקִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי
 2 הָאֶרֶץ⁵⁶, הַבְּרָכָה שֶׁנָּתַן לוֹ יַעֲקֹב בְּפוּעַל וּמִבּוֹאֵר בְּקַבְלָה⁵⁷ שֶׁטַּל
 3 הַשָּׁמַיִם הוּא טַל תַּחֲתֵי שְׁעֲתִיד לְהֵחִיחַ בּוֹ אֶת הַמַּתִּים, וְזוֹהִי
 4 אֶת הַמַּתִּים, וְזוֹהִי גַם עֲבוּדַת יַעֲקֹב לְהֵחִיחַ אֶת הַמַּתִּים
 5 בְּרוּחַנִיּוֹת, כְּדַבְרֵי הוֹוֵהר מֵאֵן דְּנִפְּלִל
 6 מִדְּרָגִיהַ אֶקְרִי מִית⁵⁸, מִי שֶׁנִּפְּלַ
 7 מִדְּרָגָתוֹ נִקְרָא מֵת, שֶׁהֵם נִיצוּצוֹת
 8 הַקְּדוּשָׁה הַאֲלוּקִית שֶׁנִּפְּלוּ
 9 לְמַטָּה וּנְמַצָּאִים כְּדַבְרִים גִּשְׁמִיִּים,
 10 וְצָרִיד לְכַרְרֵם כֹּו' וְלַהֲעֲלוֹתֵם
 11 בַּחֲזוּרָה לְשׁוּרְשֵׁם וּמְקוֹרֵם, וּבִירוּרָה זֶה
 12 צָרִיד לְהֵיחֵת בְּאוֹתוֹ אוֹפֶן כְּפִי
 13 שְׁהִיחָה הַנִּפְּלָה עַל יְדֵי זֶה
 14 שְׁהַנְּחַשׁ הִיָּה עָרוֹם, כְּנוֹכַח לְעִיל,
 15 כְּמַרְמָה דְּנִקָּא הֵינִי שֶׁהָאָדָם
 16 מִתְעַסֵּק כְּדַבְרִים גִּשְׁמִיִּים וּלְכַאוּרָה
 17 נִרְאֶה שׁוֹ הַתְּעַסְקוֹת סַחֵם לְצוֹרֵךְ גִּשְׁמִי,
 18 אֲבָל לְאִמּוֹתוֹ שֶׁל דְּבַר, הַתְּעַסְקוֹת זֶה
 19 הֵיחֵת לְשֵׁם בִּירוּר וְהַעֲלָאת הַנִּיצוּצוֹת
 20 הַקְּדוּשִׁים שֶׁנִּפְּלוּ לְמַטָּה וּנְמַצָּאִים
 21 בְּאוֹתֵם כְּדַבְרִים.
 22 (ד) אִךָ לְאַחֲרֵי עֲבוּדָה הַנִּזְכָּרָת
 23 לְעִיל שְׁהִיא עֲבוּדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהֵם
 24 בְּרוּגַת יַעֲקֹב בְּאִים לְעֲבוּדָה
 25 נְעֻלִית יוֹתֵר, שְׁעַל זֶה נֶאֱמָר
 26 מִי מִנְּה גּוֹ' וּמִסְפָּר אֶת רַבַּע
 27 יִשְׂרָאֵל וְהִיא עֲבוּדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 28 כְּשֶׁהֵם נִקְרָאִים 'יִשְׂרָאֵל', כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ
 29 וּמְבַאֵר.
 30 וְהֵעֲנִין בְּזֶה⁵⁹, דְּהִנְה מִבּוֹאֵר
 31 בְּדִירוּשֵׁי הַצְּמַח צְדָק⁶⁰, שְׁרַבַּע
 32 הָאִמּוֹר בְּפִסְקוֹ זֶה יִמְסַפֵּר אֶת רוֹבַע
 33 יִשְׂרָאֵל הוּא מְלִשׁוֹן רַבִּיעָה
 34 שְׁבַגְמָרָא⁶¹ שְׁקָאֵי מְכוּוֹן עַל

(51) פ' ראה טו, יח. וראה ספרי עה"פ. שהמ"צ להצ"צ קז, ב. קונטרס ומעין מ"ז מכ"ה. ועוד. (52) ע"פ לשון הכתוב – דברי הימים א' יב, לג וכפי' ויק"ר פכ"ה, ב – הובא בפרש"י שם. וראה גם לקו"ת שלח מב, ריש ע"ד. (53) ראה לקו"ת שלח שם. דרושי ר"ה סג, ד. ובכ"מ. (54) תהלים קכח, ב. (55) שבת לא, א. יומא פו, א. (56) תולדות כז, כח. (57) זח"ב פג, א. (58) ראה זח"ג קלה, ב. הובא בעץ חיים שער ט (שער שבירת הכלים) פ"ב. לקו"ת חוקת נו, סע"ד ואילך. (59) בהבא לקמן – ראה ד"ה מי מנה תר"ג (שבעה ערה 2) ע' שעג ואילך, ובמאמרים שנשמנו שם (ס"ע ע"ס). (60) אוה"ת פרשתנו ע' תתקכא. ע' תתקכח. ע' תתקלח. ס"ע תתקלט ואילך. (61) ראה תענית ה, א. ו, א ואילך. יח, סע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **וְיִרְדַּת גְּשָׁמִים** כמבואר בגמרא שבתקופת הגשמים (החל מתורש חשון
 2 והלאה) יש כמה עונות הנקראות 'רביעה ראשונה', 'רביעה שניה' וכן הלאה.
 3 **וְעִנְנָן זֶה** של הגשמים **שְׁיִיף לְעַפְרַיִם יַעֲקֹב, כִּי בְרִיאַת אָדָם**
 4 **הָרֵאשִׁוֹן** (ואמרו בגמרא **דְּשׁוּפְרִיָּה דְּעִיבָא מְעִין שׁוּפְרִיָּה דְּאָדָם**
 5 **הָרֵאשִׁוֹן**⁶² שהיופי של יעקב היה
 6 מעין היופי של אדם הראשון, שנברא
 7 על ידי הקדוש ברוך הוא והיה בתכלית
 8 השלימות) **הֵיְתָה עֶפְרַן מִן**
 9 **הָאֲדָמָה⁶³, לְאַחֲרֵי שָׂאד**
 10 **יַעֲלָה מִן הָאֲרָץ⁶⁴** ומהעננים
 11 יורדים גשמים, **כְּדֹאִיתָא**
 12 **בְּמִדְרָשׁ⁶⁵ שְׁבְרִיאַת אָדָם**
 13 **הֵיְתָה עַל יְדֵי עִירֹב עֶפְרַן**
 14 **וּמִים, וְזֶהוּ שְׁנִבְרָא מִן**
 15 **הָאֲדָמָה, שְׁבִשְׁמֵ אָדָמָה**
 16 **נִקְרְאָת הָאֲרָץ כְּנִגְדַּת תְּקִיפַת**
 17 **תְּשָׁרִי⁶⁶, שְׁבָה** בעונה זו של חודש
 18 תשרי **הֵיְתָה בְרִיאַת אָדָם,**
 19 שהרי העולם נברא בכ"ה באבול,⁶⁷
 20 והאדם נברא ביום השישי למעשה
 21 בראשית, בא' בתשרי, **שָׂאד** בעונה זו
 22 של השנה **הָאֲרָץ עֲשׂוּיָה בּוֹלִין**
 23 **בּוֹלִין (תְּחִיבוֹת) שֶׁל אָדָמָה,**
 24 **בְּגִלְלַי מֵי הַגְּשָׁמִים⁶⁷.**
 25 **וְהָעִנְנָן** האמור לעיל לגבי שני סוגי
 26 העבודות, עבודת יעקב (עפר) ועבודת
 27 ישראל (רובע, מים) **בְּעִבּוֹדַת**
 28 **אָדָם⁶⁸, שְׁיִשׁ עֲבוֹדָה שְׁהִיא**
 29 **מִצַּד עִנְנֵי הָעֶפְרַן (שְׁזָהוּ עִנְנֵי**
 30 **שֶׁל יַעֲקֹב שְׁנִתְבָּרַךְ בְּעֶפְרַן),**
 31 **כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ⁶⁹** על התפילה
 32 **וְנִפְשֵׁי כְּעֶפְרַן לְכָל תְּהִיָּה,**
 33 **כְּעֶפְרַן שְׁהִכַּל דְּרוֹסִין דְּרוּכִים**
 34 **עֲלֶיהָ⁷⁰, שְׁהִיא עִנְנֵי הַפִּיטוּל**
 35 **שֶׁל הַמְצִיאֹת הָאִישִׁית, וְהֵינְנוּ,**
 36 **שְׁכַפְּאֵר בָּא לְעִנְנֵי שֶׁל תּוֹרָה**
 37 **וּמִצְוֹת אֲזִי מִתְבַּטֵּל הָאָדָם**

מְצִיאֹתוֹ, שְׁאִינוּ מְצִיאֹת לְעַצְמוֹ כָּלֵל, אֲלֵא כָּל עִנְנֵינוּ
 הוא רק להיות כמו עפר שעליו תהיה הקמת המשכן (ככתוב
 בתורה על העפר אשר היה בקרקע המשכן⁷¹), שזהו ענן
 ושכנתי בתוכם⁷², וכיון שקודם לכן נאמר 'ועשו לי מקדש' היה צריך
 הכתוב לומר 'ושכנתי בתוכו', ומכך
 שנאמר 'ושכנתי בתוכם' למדים
 שהכוונה להשראת השכינה לא רק
 במשכן ובמקדש אלא גם בתוף כל
 אחד ואחד מִישְׂרָאֵל⁷³ וכאשר
 יהודי מתבטל לאלוקות ורואה עצמו
 כעפר שעליו נבנה המשכן, הרי הוא
 ממשיך על עצמו את השכינה שתשרה
 בו כמו במשכן. ובכללות הרי זה
 הענן דנעשה, עשיית המצוות
 בפועל שיש לו לאדם העובד את ה'
 מתוך ביטול המציאות האישית
 קבלת עול מלכות שמים
 שלימה לקיים ציווי האדון,
 כמו עבד שמקבל על עצמו את עול
 האדון שלו ועושה את רצונו שזהו
 כללות ענן המצוות, שקיימן
 של המצוות צריף להיות (לא
 מצד הסגולה שבדבר ולא
 מצד הטעם שיש בדבר,
 אלא) קיום המצוות צריך להיות
 בגלל שזהו ציווי הבורא,
 כנוסח ברפת כל המצוות:
 אשר קדשנו במצוותיו
 וצונו, שזוהי הכוונה
 הפלילית המשותפת שבכל
 המצוות⁷⁴, מלבד הכוונה הפרטית
 שיש לכל מצוה בפרט, ובכשון
 הידוע⁷⁵: כמו אילו נצטווה
 לחטוב עצים (שגם אז היה
 ברפת כל המצוות: אשר קדשנו במצוותיו וצונו, שזוהי הכוונה הפלילית
 שבכל המצוות⁷⁴, ובכשון הידוע⁷⁵: כמו אילו נצטווה לחטוב עצים (שגם אז

62) ב"מ פד, א. וראה תניא אגה"ק ס"ז. 63) בראשית ב, ז. 64) שם, ו ובפרש"י. 65) ב"ר פי"ד, א. פרש"י בראשית שם. 66) שם פי"ג, יב. 67) פרש"י ומתנות כהונה שם. 68) ראה אוה"ת שם ע' תתקיט. ע' תתקלב ואילך. ע' תתקנד. סה"מ תרכ"ו ע' קנה. 69) ברכות יז, א. "אלקי נצור" בסוף תפלת העמידה. 70) ראה ב"ר פמ"א, ט ובמתנות כהונה שם. 71) לשון הכתוב – נשא ה, יז. וראה אוה"ת שם ריש ע' תתקלב. 72) תרומה כה, ח. 73) ראה אלשיך עה"פ. ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). של"ה סט, א. ועוד. 74) ראה עט"ר דרוש לעשי"ת נח, סע"ב ואילך. 75) ראה לקו"ת שלח מ, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עוֹשֶׂה זֹאת בְּאוֹתָהּ קִבְּלַת עוֹל וּבְאוֹתָהּ חַיִּית שְׁבַח הוּא מְקִיִּים
 2 אַתְּ הַמְצוּוֹת שִׁישׁ בְּהֵן סְגוּלָה וְיֵשׁ לָהֶן טַעַם.
 3 אַף יִשְׁנֹו אוֹפֵן עֲבוּדָה נַעֲלָה יוֹתֵר שְׁנֵיתוֹסֵף עַל הָעֶפֶר עֵינִין
 4 הַבִּיטוּל, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל גַּם עֵינֵינּוּ הַמַּיִם, אֵינּוּ מִיָּם אֶלָּא תוֹרָה⁷⁶,
 5 בְּדוֹגְמַת הָעֵינֵינּוּ דְשֵׁנֵי כְּתָרִים
 6 שְׁנַתְנוּ מִלֵּאכֵי הַשְּׂרָת לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל
 7 בְּשַׁעַה שֶׁהִקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע, אֶחָד
 8 כְּנֶגֶד נַעֲשֶׂה וְאֶחָד כְּנֶגֶד
 9 נְשַׁמְעֵ⁷⁷, וְהֵינֵנוּ, שְׁמֻלְכֵד
 10 עֵינֵינּוּ הָעֶפֶר, שְׁזָהוּ הַנַּעֲשָׂה
 11 קִוִּים הַמְצוּוֹת בְּמַעֲשֶׂה בְּפוּעַל
 12 שְׁקוֹרָם לְנַשְׁמַע, נִיתוֹסֵף גַּם
 13 הַמַּעֲלָה שֶׁל עֵינֵינּוּ הַקִּבְּנָה וְהַשְּׂגָה
 14 (נְשַׁמְעֵ) שְׁבַתוֹרָה.
 15 וּבְכִלְלוֹת בְּאוֹפֵן כְּלָלִי, הַהִבְדֵּל
 16 הָאֵמור בֵּין הַעֲבוּדָה שֶׁל "עֶקֶב" (בִּיטוּל)
 17 לְעַבְדוּתָהּ שֶׁל "יִשְׂרָאֵל" (הַבְּנָה וְהַשְּׂגָה)
 18 הַרְיֵי זֶה הַחִילּוּק שְׁבִינֵי עֲשִׂיית
 19 הַמְצוּוֹת, הַנִּרְמֹזת בְּמִלִּים עֶפֶר
 20 יַעֲקֹב, כְּפִירוּשׁ רַש"י
 21 (מִמְאָמֵר חֲזו"ל⁷⁸) שְׁקָאֵ
 22 שֶׁמְכוּוֹן עַל הַמְצוּוֹת שְׁהֵם
 23 מְקִימִין בְּעֶפֶר⁷⁹ (וְחָה לְשׁוֹן
 24 רַש"י: "אֵינּוּ חֲשׁוּבִין בְּמַצּוֹת שֶׁהֵם
 25 מְקִימִין בְּעֶפֶר, לֹא תַחֲרוּשׁ בְּשׁוֹר
 26 וּבַחֲמוֹר, לֹא תוֹרַע כְּלָאִים, אִפְרֵי פֵרָה
 27 וְעֶפֶר סוּטָה וְכִיּוּצָא בְּהֵם"). לְלִימּוּד
 28 הַתּוֹרָה, הַשִּׁיחַ לְדוֹרְגַת (רַבְעֵ)
 29 יִשְׂרָאֵל, שְׁיֵשׁ בּוֹ אוֹתִיּוֹת
 30 רֹאשׁ, שְׁעַל יְדֵי לִימּוּד הַתּוֹרָה
 31 נַעֲשֶׂה הָאֵדָם הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּכַחֲבִית
 32 רֹאשׁ, וְכַדְבְּרֵי הַגְּמָרָה מֵאֵן מְלָכֵי
 33 רַבְּנָן⁸⁰ מִי הֵם הַמְלָכִים, הַרְבִּינִים,
 34 חֲכָמֵי תּוֹרָה, וְכִפֵּי שֶׁמִּשְׁחִין וּמִבְּאֵר.
 35 וְהֵעֵינֵינּוּ בְּזָה, שְׁעֲשִׂיית
 36 הַמְצוּוֹת בְּפוּעַל הוּא עֵינֵינּוּ
 37 שְׁצִרְיָה לְהִיּוֹת עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה
 38 בְּנֵי אָדָם בְּעֵינֵינּוּ הָעוֹלָם, בְּתוֹךְ
 39 גְּדוּרֵי הַמְצִיאוֹת הַגְּשֵׁמִית, כְּפִדּוּעֵ⁸¹

הִיָּה עוֹשֶׂה זֹאת בְּאוֹתָהּ קִבְּלַת עוֹל וּבְאוֹתָהּ
 2 חַיִּית. אַף יִשְׁנֹו אוֹפֵן עֲבוּדָה שְׁנֵיתוֹסֵף עַל הָעֶפֶר
 3 גַּם עֵינֵינּוּ הַמַּיִם, אֵינּוּ מִיָּם אֶלָּא תוֹרָה⁷⁶, בְּדוֹגְמַת
 4 הָעֵינֵינּוּ דְשֵׁנֵי כְּתָרִים, אֶחָד כְּנֶגֶד נַעֲשֶׂה וְאֶחָד כְּנֶגֶד
 5 נְשַׁמְעֵ⁷⁷, וְהֵינֵנוּ, שְׁמֻלְכֵד עֵינֵינּוּ הָעֶפֶר, שְׁזָהוּ
 6 הַנַּעֲשָׂה שְׁקוֹרָם לְנַשְׁמַע, נִיתוֹסֵף גַּם עֵינֵינּוּ הַקִּבְּנָה
 7 וְהַשְּׂגָה (נְשַׁמְעֵ) שְׁבַתוֹרָה.
 8 וּבְכִלְלוֹת תְּרֵי זֶה הַחִילּוּק שְׁבִינֵי עֲשִׂיית
 9 הַמְצוּוֹת, עֶפֶר יַעֲקֹב, כְּפִירוּשׁ רַש"י
 10 (מִמְאָמֵר חֲזו"ל⁷⁸) שְׁקָאֵ עַל הַמְצוּוֹת שְׁהֵם
 11 מְקִימִין בְּעֶפֶר⁷⁹, לְלִימּוּד הַתּוֹרָה, (רַבְעֵ)
 12 יִשְׂרָאֵל, שְׁיֵשׁ בּוֹ אוֹתִיּוֹת רֹאשׁ, שְׁעַל יְדֵי הַתּוֹרָה
 13 נַעֲשֶׂה בְּכַחֲבִית רֹאשׁ, מֵאֵן מְלָכֵי רַבְּנָן⁸⁰. וְהֵעֵינֵינּוּ
 14 בְּזָה, שְׁעֲשִׂיית הַמְצוּוֹת הוּא עֵינֵינּוּ שְׁצִרְיָה לְהִיּוֹת
 15 עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה בְּנֵי אָדָם בְּעֵינֵינּוּ הָעוֹלָם, כְּפִדּוּעֵ⁸¹
 16 הַסִּיפּוֹר שְׁרַבִּינוּ הִזְקֵן לֹא רָצָה לְקַדֵּשׁ אֶת הַלְּבָנָה
 17 כָּל זְמַן שֶׁהִסְפִּינָה לֹא עֲמָדָה בְּדֶרֶךְ הַטָּבַע דּוֹקָא.
 18 וְאֵילוּ לִימּוּד הַתּוֹרָה הוּא בְּאוֹפֵן דְּהִלּוּא כַּה דְּבָרֵי
 19 כָּאשׁ⁸², וְהֵינֵנוּ, שְׁאֶפִּילוּ כְּאֶשֶׁר לּוֹמְדִים תּוֹרָה
 20 לְמַטָּה בְּמַצֵּב בְּלָתֵי מִתְאִים לְגַמְרֵי, אֲזִי הַתּוֹרָה
 21 גַּם כְּפִי שְׁהִיא כְּפִיו שֶׁל פְּלוֹנֵי הָרִי הִיא כָּאשׁ
 22 (שְׁאֵינּוּ מְקַבֵּל טַמְאָה⁸³), כִּיּוֹן שְׁזָהוּ דְּבָרֵי (שֶׁל
 23 הַקֶּב"ה), שְׁזָהוּ כְּלָלוֹת הָעֵינֵינּוּ שְׁהַתּוֹרָה הִיא
 24 מְלֻמְעָלָה לְמַטָּה, כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים אֶשֶׁר בָּחַר כְּנוֹ
 25 מְכַל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ, הֵינֵנוּ,
 26 שְׁהַתּוֹרָה שֶׁלוֹ נָתַן הַקֶּב"ה לְכַנִּי יִשְׂרָאֵל כְּפִי
 27 שְׁנַמְצָאִים לְמַטָּה בְּבִירָא עֲמִיקְתָּא⁸⁰. וְצִרְיָה
 28 לְהִיּוֹת חִיבּוֹר שְׁתֵּי הַקְּצוּוֹת בְּיַחַד, שְׁזָהוּ שְׁהַלִּימּוּד צִרְיָה לְהִיּוֹת בְּאוֹפֵן שְׁמַבִּיא
 29 לְיָדֵי מַעֲשֶׂה⁸⁴, שְׁזָהוּ הָעִירוּב שֶׁל עֵינֵינּוּ הָעֶפֶר (נַעֲשֶׂה) עִם עֵינֵינּוּ הַמַּיִם (נְשַׁמְעֵ),

76 ראה ב"ק יז, א. ב"ר פמ"א, ט. פס"ט, ד. וראה אוה"ת שם ע' תקלה. סה"מ תרכ"ו ע' קסא. 77 שבת פח, א.
 78 תנחומא בלק יב. במדב"ר פ"כ, יט. 79 הטעם שנקט מצוות אלו דוקא – נתבאר בד"ה דרך כוכב מיעקב דש"פ בלק,
 י"ד תמוז, פ"ג (לקמן ע' 56 ואילך). וראה גם לקו"ש חל"ח ס"ע 96 ואילך. 80 ראה גיטין סב, סע"א. 81 לקו"ד ח"ד
 תשנב, ב ואילך. וראה לקו"ש ח"ה ע' 80. ועוד. 82 ירמי' כג, כט. 83 ברכות כב, א. ושי"נ. 84 קידושין מ, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ה) וְעַל זֶה נֶאֱמַר מִי מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב וְגו', וְלֹא נֶאֱמַר אֵין
 2 מִסְפָּר וּבַחֲחִילַת הַמֵּאמֵר נִשְׁאַלָה מֵהוּ טַעַם הַדְּבַר. וְהֶעֱנִין בְּזֶה⁸⁵,
 3 דְּהֵנָּה, בְּנוֹגַע לְעֵפֶר יַעֲקֹב, שֶׁקָּאֵי שִׁמְכוּן עַל הַמְצוּוֹת (שֶׁהֵם
 4 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִקְיָיִמִין בְּעֵפֶר), הֲרִי אֲדַרְבֵּהּ, עֲנִין הַמְצוּוֹת הוּא
 5 דְּוֹקָא בְּמִדָּה וְשִׁיעוּר וּמִדִּידָה
 6 וְצִמְצוּם (כְּמִבּוֹאֵר בְּאַגְרַת 1
 7 הַקּוּדֶשׁ⁸⁶ שֶׁבַסְפֵּר הַתְּנִיא, וְזֶה 2
 8 לְשׁוֹנוֹ: "לִפִּי הַמְצוּוֹת נִיתְנוּ לְנוּ עַל
 9 יַדִּי הַתְּלַבְּשׁוֹת כַּמֵּדַת גְּבוּרָה וּצְמֻצוּם
 10 הַהֲאָרָה כּו' לִכֵּן רֹוב הַמְצוּוֹת יֵשׁ לָהֶן
 11 שִׁיעוּר מְצוּמָצֵם כְּמוֹ אֹרֶךְ הַצִּיצִית י"ב
 12 גוּלְיִין, וְהַתְּפִילִין אֲצַבְעִים עַל אֲצַבְעִים
 13 וּמְרוּבְעוֹת דּוּקָא וְהוֹלֵב ד' טַפְחִים
 14 הַסּוּכָה ד' טַפְחִים וְהַשׁוֹפָר טַפַּח
 15 וְהַמְקוּה מ' סָאָה וְכֵן בְּקִרְבָּנוֹת יֵשׁ לָהֶן
 16 שִׁיעוּר מְצוּמָצֵם זִמְנָן כְּבִשְׁמִים בְּנֵי
 17 שָׁנָה וְאֵלִים בְּנֵי שָׁתִים וּפְרִים כּו', וְכֵן
 18 בְּמַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה וְגַמְלוֹת חֲסִדִים
 19 בְּמַמּוֹנוֹ אִף שֶׁהוּא מֵהַמְעוּרִים שֶׁהוֹלֵם
 20 עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וְכֹרֵכְתִיב עוֹלָם חֲסֵד יִבְנֶה
 21 אֶפְרַיִם הַכִּי יֵשׁ לֵה שִׁיעוּר קְצוּב חוֹמֵשׁ
 22 לְמִצְוֵה מִן הַמּוֹבְחָר וּמַעֲשֵׂר לְמַדָּה
 23 בְּיִבּוּת כּו'..."), וּבְכָלֵּל יֵשׁ לְכָלֵּל
 24 הַמְצוּוֹת מִסְפֵּר תְּרִי"ג מְצוּוֹת
 25 דְּאֹרִייתָא וְשָׁבַע מְצוּוֹת
 26 דְּרַבְּנָן. אֲלֵא שְׁבָזָה בְּמִצְוֹת כַּעֲנִין
 27 מִגּוֹבֵל גּוֹפָא עֲצֻמוֹ יִשְׁנוֹ גַּם
 28 הֶעֱנִין דְּעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר⁸⁷,
 29 הֵינּוּ, שְׁיִכּוּלִים לְחַדֵּשׁ בְּזֶה
 30 כְּמָה עֲנִינִים וּפְרָטִים וְטַעֲמִים
 31 עַד אֵין מִסְפָּר⁸⁸, כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב
 32 בְּשִׁיר הַשִּׁירִים שְׁזָהוּ מִצַּד
 33 הַתְּכַלְלֹת הַמִּדּוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת חֲסֵד,
 34 גְּבוּרָה וְכו' (שֶׁהַמִּדּוֹת הֵן שׁוֹרֵשׁ
 35 הַמְצוּוֹת) וְכֵן הַתְּכַלְלֹת
 36 הַמְצוּוֹת זֶה מִזּוֹ זֶה מִזּוֹ וּמִפְּנֵי
 37 הַהֲתַכְלָלוֹת יִכּוֹל לְהִיֵּת חִידוּשׁ אֵין

מִסְפָּר, אֲבָל בְּכָלֵּל הַמְצוּוֹת הֵן בְּמִסְפֵּר מִגּוֹבֵל וּבִשְׁיַעוּר מִגּוֹבֵל. וְעַל פִּי 38
 זֶה מִוְכָן שְׁיִכּוּל לְהִיֵּת קָא סְלָקָא דְּעֵתָךְ יֵשׁ מִקּוֹם לְהַעֲלוֹת עַל 39
 הַדַּעַת אֲפִשְׁרוֹת שְׁנַיִשׁ מִסְפָּר לְעֵפֶר יַעֲקֹב (הַמְצוּוֹת שֶׁהֵם 40
 נֵאמַר 'אֵין מִסְפֵּר' אֲבָל לְאַחֲרֵי 41
 הַהֲתַבּוֹנְנוֹת כּו', מְגִיעִים לְמַסְקָנָה 42
 שְׁלֵאֲמִיתוּ שֶׁל דְּבַר, הַמְצוּוֹת הֵן לְמַעֲלָה 43
 מִמִּסְפֵּר, אֲזַי מִתְּעוֹרְרַת הַתְּמִיּהָה 44
 מִי מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב. 45
 וּמִמְשִׁיף בְּכַתוּב וּמִסְפָּר אֵת 46
 רְבַע יִשְׂרָאֵל, דְּקָאֵי שִׁמְכוּן עַל 47
 הַתּוֹרָה, שְׁעַם הַיּוֹתֵה לְמַעֲלָה 48
 מֵהַתְּחַלְקוֹת וּפְרָטִים, וְכֵאמֹר 49
 שְׁגַם לְאַחַר שֶׁהַתּוֹרָה יִרְדָּה לְמַטָּה, הִיא 50
 כְּאֵשׁ הֵינּוּ לְמַעֲלָה מִגְּדֵרֵי הַמְצִיאוֹת שֶׁל 51
 הָעוֹלָם, בְּכָל זֹאת הֲרִי הִיא בְּאָה 52
 גַּם בְּהַתְּחַלְקוֹת לְדַרְבֵּים שׁוֹנִים 53
 וּמוֹגֵדִים וּמִתְּלַבְּשֵׁת בְּכִמְהָ 54
 פְּרָטִים וּפְרָטִי פְּרָטִים, עַד 55
 לְעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר, אֵלוֹ 56
 מִימְרוֹת הָאֲמוֹרָאִים⁸⁹ 57
 (שְׁבָהֵם נִתְבְּאָרוּ פְּרָטִי 58
 הַמְצוּוֹת), עַד לְכָל מָה 59
 שֶׁתְּלַמִּיד וְתִיק עֲתִיד לְחַדֵּשׁ 60
 שְׁכָל אֵלֵה הֵם בְּרִיבּוּי עַד אֵין מִסְפֵּר 61
 (שְׁנִיתָן לְמַשָּׁה מִסִּינַי⁹⁰, 62
 שֶׁאֲמַנֵם גַּם מָה שֶׁתְּלַמִּיד וְתִיק עֲתִיד 63
 לְחַדֵּשׁ כְּבֵר נִיתָן לְמַשָּׁה מִסִּינַי, וְאַף 64
 עַל פִּי כֵן מִחֻדֵּשׁ הַתְּלַמִּיד 65
 וְתִיק אֵת הַתְּגָלוֹת הַפְּרָט מִן 66
 הַכְּלָל, וְלִכֵּן הֲרִי זֶה נִחְשָׁב חִידוּשׁ 67
 כְּמִבּוֹאֵר בְּכִמְהָ מְקוּמוֹת⁹¹). 68
 וְעַל דֶּרֶךְ בִּיאוּר הַצִּמְצוּם צִדְקָה⁹² 69
 בְּמִזְמוֹר תְּהִלִּים⁹³ עַל 70
 הַפְּסוּקָה⁹⁴ הַנִּטְעֵ אֲזַן הָלֵא 71

שְׁעַל יַדִּי זֶה נַעֲשֵׂה הֶעֱנִין דְּמִסְפָּר אֵת רְבַע 1
 יִשְׂרָאֵל. 2
 (ה) וְעַל זֶה נֶאֱמַר מִי מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב וְגו', וְלֹא 3
 נֶאֱמַר אֵין מִסְפָּר. וְהֶעֱנִין בְּזֶה⁸⁵, דְּהֵנָּה, 4
 בְּנוֹגַע לְעֵפֶר יַעֲקֹב, שֶׁקָּאֵי עַל הַמְצוּוֹת (שֶׁהֵם 5
 מִקְיָיִמִין בְּעֵפֶר), הֲרִי אֲדַרְבֵּהּ, עֲנִין הַמְצוּוֹת הוּא 6
 בְּמִדָּה וְשִׁיעוּר וּמִדִּידָה וְצִמְצוּם (כְּמִבּוֹאֵר בְּאַגְרַת 7
 הַקּוּדֶשׁ⁸⁶), וּבְכָלֵּל יֵשׁ תְּרִי"ג מְצוּוֹת דְּאֹרִייתָא 8
 וְשָׁבַע מְצוּוֹת דְּרַבְּנָן. אֲלֵא שְׁבָזָה גּוֹפָא יִשְׁנוֹ גַּם 9
 הֶעֱנִין דְּעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר⁸⁷, הֵינּוּ, שְׁיִכּוּלִים 10
 לְחַדֵּשׁ בְּזֶה כְּמָה עֲנִינִים וּפְרָטִים וְטַעֲמִים עַד אֵין 11
 מִסְפָּר⁸⁸, שְׁזָהוּ מִצַּד הַתְּכַלְלֹת הַמִּדּוֹת (שׁוֹרֵשׁ 12
 הַמְצוּוֹת) וְכֵן הַתְּכַלְלֹת הַמְצוּוֹת זֶה מִזּוֹ זֶה מִזּוֹ. 13
 וְעַל פִּי זֶה מִוְכָן שְׁיִכּוּל לְהִיֵּת קָא סְלָקָא דְּעֵתָךְ 14
 שְׁנַיִשׁ מִסְפָּר לְעֵפֶר יַעֲקֹב (הַמְצוּוֹת שֶׁהֵם מִקְיָיִמִין 15
 בְּעֵפֶר), אֲבָל לְאַחֲרֵי הַהֲתַבּוֹנְנוֹת כּו', אֲזַי 16
 מִתְּעוֹרְרַת הַתְּמִיּהָה מִי מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב. 17
 וּמִמְשִׁיף בְּכַתוּב וּמִסְפָּר אֵת רְבַע יִשְׂרָאֵל, 18
 דְּקָאֵי עַל הַתּוֹרָה, שְׁעַם הַיּוֹתֵה 19
 לְמַעֲלָה מֵהַתְּחַלְקוֹת וּפְרָטִים, הֲרִי הִיא בְּאָה גַּם 20
 בְּהַתְּחַלְקוֹת וּמִתְּלַבְּשֵׁת בְּכִמְהָ פְּרָטִים וּפְרָטִי 21
 פְּרָטִים, עַד לְעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר, אֵלוֹ מִימְרוֹת 22
 הָאֲמוֹרָאִים⁸⁹ (שְׁבָהֵם נִתְבְּאָרוּ פְּרָטִי הַמְצוּוֹת), 23
 עַד לְכָל מָה שֶׁתְּלַמִּיד וְתִיק עֲתִיד לְחַדֵּשׁ (שְׁנִיתָן 24
 לְמַשָּׁה מִסִּינַי⁹⁰, וְאַף עַל פִּי כֵן מִחֻדֵּשׁ הַתְּלַמִּיד 25
 וְתִיק אֵת הַתְּגָלוֹת הַפְּרָט מִן הַכְּלָל, כְּמִבּוֹאֵר בְּכִמְהָ מְקוּמוֹת⁹¹). 26
 וְעַל דֶּרֶךְ בִּיאוּר הַצִּמְצוּם צִדְקָה⁹² בְּמִזְמוֹר תְּהִלִּים⁹³ עַל הַפְּסוּקָה⁹⁴ הַנִּטְעֵ אֲזַן הָלֵא 27

85) בהבא לקמן ראה ד"ה מי מנה תרל"ג (שבהערה 2) ע' שעה ואילך, ובהנסמן שם. וראה ד"ה מי מנה במאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' א'תקיא ואילך. 86) סימן יו"ד. 87) שה"ש ו, ת. וראה זח"ג רטז, א. 88) ראה ה' ת"ת לאדה"ו פ"א ה"ה. 89) ראה שה"ש ע"ה פ. תו"א שמות מט, ג. לקו"ת שה"ש מ, ב. ובכ"מ. 90) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. ועוד. 91) ראה לקו"ש ח"ט ע' 252 ואילך. וש"נ. 92) אוה"ת תצא ע' תתפח. וראה המשך תרס"ו ע' קמ [קפן]. 93) המתאים למספר שנותיו של בעל הגאולה – ראה תורת מנחם ספר המאמרים חשון ע' רס ובהערות 50-51. סה"מ י"א ניסן בתחלתו. וש"נ. 94) תהלים צד, ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ישמע אם יוצר עין הלא יביט, דלכאורה, איך יתכן קא
 2 סלקא דעתך להעלות על הדעת להיפך, שיש צורך להבהיר
 3 זאת והרי בוודאי שלא שייך לומר שחסר אצל הקדוש ברוך הוא ענין
 4 השמיעה והראיה?
 5 אף הענין הוא, שישנם
 6 הטוענים⁹⁵ ומביאים ראיה לטענתם
 7 מלשון הכתוב בתהלים רם על כל
 8 גוים הוי'⁹⁶, שמצד היותו
 9 יתברך אחרות פשוטה בלתי
 10 מורכבת, אינו יכול ואינו רוצה
 11 להשפיל את עצמו לשמוע
 12 ולהביט ולכן, לטענתם המוטעית,
 13 הקדוש ברוך הוא מופשט מענין
 14 השמיעה והראיה. ומחדש
 15 הכתוב, שפינון שהוא הקדוש
 16 ברוך הוא יוצר עין ונוטע און,
 17 הרי מוכן מזה, שעם היותו
 18 אחרות הפשוטה למעלה
 19 מהתחלקות לפרטים מסוימים
 20 ומוגדרים, בכל זאת הרי הוא
 21 נמשך וקא גם בהפרטים.
 22 ועל דרך זה גם בנוגע
 23 לתורתו של הקב"ה, דכיון
 24 שהוא המדע השכל עצמו והוא
 25 היודע כו'⁹⁷, הרי גם התורה
 26 היא מצד אחד באופן של
 27 אחרות הפשוטה, ואף על פי
 28 כן מצד שני הרי היא נמשכת
 29 ובאה למטה בפרטי פרטים.
 30 וענין זה (שהתורה כפי
 31 שהיא למעלה מהתחלקות,
 32 אחרות הפשוטה, וכמבואר לעיל
 33 שהתורה היא למעלה מגדרי העולם,
 34 ומכל-מקום התורה נמשכת גם
 35 בהפרטים) פועל עילוי
 36 בהפרטי פרטים שבהם התורה
 37 נמשכת, כמו בקיום המצוות,
 38 שלאחרי שישנו קיום
 39 המצוות באופן של נעשה,
 40 מתוך ביטול וקבלת עול הנה

ביאור בדרך אפשר
 1 ישמע אם יוצר עין הלא יביט, דלכאורה, איך
 2 יתכן קא סלקא דעתך להיפך, שיש צורך
 3 להבהיר זאת. אף הענין הוא, שישנם הטוענים⁹⁵
 4 רם על כל גוים הוי'⁹⁶, שמצד היותו יתברך
 5 אחרות פשוטה, אינו יכול ואינו רוצה להשפיל
 6 את עצמו לשמוע ולהביט. ומחדש הכתוב,
 7 שפינון שהוא יוצר עין ונוטע און, הרי מוכן
 8 מזה, שעם היותו אחרות הפשוטה, הרי הוא
 9 נמשך וקא גם בהפרטים. ועל דרך זה גם בנוגע
 10 לתורתו של הקב"ה, דכיון שהוא המדע והוא
 11 היודע כו'⁹⁷, הרי גם התורה היא באופן של
 12 אחרות הפשוטה, ואף על פי כן הרי היא
 13 נמשכת ובאה למטה בפרטי פרטים.
 14 וענין זה (שהתורה כפי שהיא למעלה
 15 מהתחלקות, אחרות הפשוטה, נמשכת
 16 גם בהפרטים) פועל עילוי בהפרטי פרטים, כמו
 17 בקיום המצוות, שלאחרי שישנו קיום המצוות
 18 באופן של נעשה, הנה כשניתוסף גם הענין
 19 דנשמע, שזוהי כללות הידיעה שבזה שבאה על
 20 ידי לימוד התורה לעמקה ולבוריה, אזי העשיה
 21 היא באופן נעלה ביותר, כיון שישנו הלימוד
 22 שמביא לידי מעשה (שזוהי העילוי שעל ידי
 23 הוספת המים (תורה) בהעפר (מצוות), שעל ידי
 24 זה נעשה הענין דמספר את רבע ישראל, כנזכר לעיל סוף ד. וכידוע
 25 גם המבואר בלקוטי תורה⁹⁸ בדרושי מתן תורה, שהתורה היא בדוגמת הדם
 26 שבאברים, שבכל רמ"ח אברים הוא אותו הדם, והינינו, שאף שבאברים יש
 27 חילוק שכל אבר הוא ענין בפני עצמו, העין לראות והאוזן לשמוע, והרי
 28 הדם מחיה כל אבר בתור אבר בפני עצמו, אף על פי כן הרי הוא גם מאחד
 29 אותו (על ידי הדם שבתוכו) עם כל שאר האברים, ועד שבזה תלויה בריאות
 30 כל אברי הגוף, כמבואר באגרת הקודש בסופה⁹⁹ בענין שהשכינה נקראת לב,

(95) הובא במו"נ ח"ג פי"ט. וראה סה"מ קונטרסים ח"ב רעו, ב ואילך. (96) תהלים קיג, ד. וראה ספר הערכים-חב"ד ח"ב ע' רעה. וש"נ. (97) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"י - הובא בתניא פ"ב (וראה מ"מ הגהות והערות קצרות לשם). (98) במדבר יג, א ואילך. (99) סימן לא.

ביאור בדרך אפשר

1 נקראת לב, שעל ידי התפשטות והילוף זרימת הדם עם רוח
 2 החיים מהלב אל האברים של כל הגוף, וחזרתו של הדם
 3 אל הלב, נעשה ענין של בריאות ושלמות בכל הגוף כו'.
 4 וְעַל יְדֵי פְלִלוֹת הָעֲבוּדָה שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים אֶת ה' בְּהֶעֱנֵנּוּ
 5 דַּעֲפָר יַעֲקֹב וְרֹבַע יִשְׂרָאֵל, הֵן
 6 עָפָר וְרֹבַע, עֲנֵנּוּ הַבֵּיטוּל
 7 (כַּעֲפָר שֶׁהִפֵּל דוֹרְסִין עָלָיו, וְהָעֲנֵנּוּ הַבֵּיטוּל
 8 שֶׁזָּהוּ עֲנֵנּוּ דַּעֲפָשָׁה קִיּוּם הַמַּצּוּת
 9 הַמַּעֲשִׂיּוֹת בַּפּוֹעַל, מִתּוֹךְ בִּיטוּל וְקִבְלַת
 10 עוֹלָם), וְעֲנֵנּוּ הַתּוֹרָה (רֹבַע, מִים,
 11 אֵין מִים אֲלֹא תּוֹרָה), וְהֵן
 12 יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל, וּמִתְחַבְּרִים
 13 וּמְשַׁלְּבִים אֶת הָאוֹפְנִים הָאֵלֶּה יַחַד
 14 שֶׁתְּמוֹרֵת זֶה שֶׁהֵי"ד נִמְצָא
 15 אֲצִלוֹ בְּכַחֲנֵת הָעֵקֵב, הָרִי
 16 הִיא הָאוֹת יו"ד מַעֲלָה אֶת
 17 הָעֵקֵב עַד שֶׁנַּעֲשָׂה הָעֵקֵב עֲצוּמוֹ
 18 עֲנֵנּוּ שֶׁל רֹאשׁ, וְעַד לְעֵנֵן דְּלִי
 19 רֹאשׁ (יִשְׂרָאֵל אוֹתִיּוֹת לִי
 20 רֹאשׁ¹⁰⁰), שֶׁהָרֹאשׁ נַעֲשָׂה
 21 בְּאוֹפֵן דְּלִי, שֶׁהוּא הַמוֹשֵׁג "לִי"
 22 עֲנֵנּוּ נִצְחִי, כְּדֹאֵתֵא
 23 בַּמִּדְרָשׁ¹⁰¹ עַל הַכְּתוּב "הֵבֵן יִקְרִי
 24 לִי" כֹּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָר לִי אֵינוֹ
 25 זֶה לְעוֹלָם (וְזֶה לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ: "הֵבֵן
 26 יִקְרִי לִי, כֹּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָר "לִי" אֵינוֹ זֶה
 27 לְעוֹלָם, לֹא בְּעוֹלָם זֶה וְלֹא לְעוֹלָם
 28 הַבָּא. כְּכַהֲנִים כְּתִיב "וְכַהֲנוּ לִי", בְּלוּיִם
 29 כְּתִיב "וְהָיוּ לִי הַלוּיִם", בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב
 30 "כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", בְּתוֹרָה כְּתִיב
 31 "וַיִּקְחֻהוּ לִי", בְּבִכּוֹרוֹת כְּתִיב "כִּי לִי כֹל
 32 כְּבוֹד", בְּסִנְהֶדְרִין כְּתִיב "אִסְפָּה לִי
 33 שְׁבָעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל", בְּאַרְץ
 34 יִשְׂרָאֵל "כִּי לִי כָל הָאַרְץ", בִּירוּשָׁלַיִם
 35 "הֵעִיר אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי לִי", בְּמַלְכוּת בֵּית
 36 דָּוִד "כִּי רֵאִיתִי בְּבִנּוֹי לִי מֶלֶךְ", בַּמִּקְדָּשׁ

ביאור בדרך אפשר

37 "ועשו לי מקדש", במזבח "מזבח אדמה תעשה לי", בקרבנות "תשמרו
 38 להקריב לי", בשמן המשחה "שמן משחת קדש יהיה זה לי", הא בכל מקום
 39 שנאמר "לי", אינו זו לא לעולם הזה ולא לעולם הבא" — אֵזִי מְגִיעִים
 40 לְהַעֲלִיּוֹ דָשִׁם יִשְׂרָאֵל כְּפִי שְׁנִיתָן לִיעֲקֹב אֲבִינוּ בַּפַּעַם הַשְּׁנִיָּה,
 41 עַל יְדֵי הַקֶּבֶ"ה (כַּנְזָכָר לְעִיל
 42 סְעִיף ב), וְהֵינּוּ, שְׁנוֹסָף
 43 לְקָרִיאַת שֵׁם יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי
 44 הַמְּלֶאֶךְ מִצַּד הָעֲנֵנּוּ דְשָׂרִית
 45 עִם אֱלֹקִים וְעִם אֲנָשִׁים
 46 וְתוֹכֵל, שֶׁזָּהוּ עֲנֵנּוּ הַקְּשׁוֹר עִם
 47 עֲבוּדָה מִצִּדוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, לְשֵׁנוּ
 48 אוֹפֵן נַעֲלָה יוֹתֵר בְּקָרִיאַת שֵׁם
 49 יִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי זֶה שֶׁהַקֶּבֶ"ה
 50 קוֹרֵא וּמְגַלֵּה אֶת הַ"יִּשְׂרָאֵל",
 51 שֵׁם הָעֲצָמִי¹⁰² הַקְּשׁוֹר בַּעֲצֵם
 52 הַמְּהוּת [שְׁלֹכָן אֶמְרוּ¹⁰³ בַּגִּמְרָא
 53 שִׁיחֻדִי, אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל, אָף עַל פִּי
 54 שְׁחָטָא יִשְׂרָאֵל הוּא, וְהֵינּוּ,
 55 שְׂאָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נִמְצָא
 56 כָּלֵל בְּדַרְגָּא דְשָׂרִית עִם
 57 אֱלֹקִים וְעִם אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל,
 58 שֶׁהִיא דְרָגָה עֲלִיּוֹנָה, לְשׁוֹן שְׂרָרָה
 59 וְשִׁלְטוֹן, וְאֶדְרָבָה, אֵלֶּה לְהִפְךְ
 60 שְׁהָרִי חָטָא, אָף עַל פִּי כֹן,
 61 יִשְׂרָאֵל הוּא], שֶׁזָּהוּ הַשֵּׁם
 62 'יִשְׂרָאֵל' כְּפִי שֶׁנֶּקְרָא עַל יְדֵי הַקְּדוֹשׁ
 63 בְּרוּךְ הוּא עֲנֵנּוּ שְׁלֹמְעֵלָה מְסַדֵּר
 64 הַהֲשִׁתְּלִשְׁלוֹת שְׁבוּ הָאוֹר הָאֱלוּקִי
 65 יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ מִדְּרָגָה לְדְרָגָה
 66 בְּעוֹלָמוֹת, וְלִמְעֵלָה מְסַדֵּר
 67 הַהֲשִׁתְּלִשְׁלוֹת בְּכַחוֹת
 68 הָאֲדָם¹⁰⁴.

יִשְׂרָאֵל הוּא], שֶׁזָּהוּ עֲנֵנּוּ שְׁלֹמְעֵלָה מְסַדֵּר הַהֲשִׁתְּלִשְׁלוֹת בְּעוֹלָמוֹת, וְלִמְעֵלָה
 מְסַדֵּר הַהֲשִׁתְּלִשְׁלוֹת בְּכַחוֹת הָאֲדָם¹⁰⁴.

100) שער הפסוקים להאריז"ל וישלח לב, כט. ספר הליקוטים להאריז"ל ויחי מז, כת. שם מת, ב. פרי עץ חיים שער הלולב פ"א. לקו"ת שלח מת, ב ואילך. סהמ"צ להצ"צ טו, ב (בשם הזהר). 101) ויק"ר פ"ב, ב. וראה לקו"ת במדבר ט, ג. ובכ"מ. 102) ראה ד"ה פדה בשלום הנ"ל בסופו (סה"מ שם ס"ע 189). 103) סנהדרין מד, רע"א. 104) אולי הכוונה, שעפ"ז יובן מ"ש "מי מנה" גבי (עפר) יעקב דוקא, ולא גבי (רובע) ישראל" (כפי שמדייק בהתחלת המאמר) — כי, דוקא השם יעקב, להיותו מצד עצמו, קודם העבודה, ה"ה קשור עם השם העצמי דישראל (שלכן "הדר אהר"י קרא, "כנ"ל ס"ב), שלמעלה גם מהעבודה ד"כי שרית", ולכן אינו בגדר מספר כלל (ע"ד המבואר בד"ה מי מנה תרל"ג שבהערה 2 (ע' שעח ואילך) שעפר יעקב קשור עם ענין התשובה שמצד בחי' היחידה, וזהו "מי מנה עפר יעקב", שאינו בגדר מספר כלל,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ז וְזָהוּ מִי מִנֵּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב גֹּ' עֶפְרַיִם דִּיִּיקָא, והכתוב
 2 מדייק וממשיל את הריבוי דווקא לעפר
 3 שְׂעִיבָה נִתְבָּרַךְ בְּעֶפְרַיִם הָאֶרֶץ, בברכה ז'היה זרעך כעפר הארץ,
 4 ופרצת... שניתנה דוקא ליעקב לְמַעַלְה מִיַּצְחָק שְׂנֵאתְבָּרַךְ בְּחֹל
 5 הַיָּם, וְלַמַּעַלְה מֵאֲבָרְהָם
 6 שְׂנֵאתְבָּרַךְ בְּכֹכְבֵּים וּמִשְׁיָךְ
 7 ומבאר את מעלת ענין העפר על ענין
 8 החוכבים וענין החול. וְהַעֲנִין
 9 בְּזָה, שְׂהַכֹּכְבֵּים, מְקוֹמָם
 10 בְּשָׂמִים, וְהָרִי הַתְּכֵלִית
 11 המטרה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא
 12 לְהִיּוֹת לְמִטָּה דְּוָקָא פְּדִי
 13 לְעֵשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּיְרָה מְקוֹם
 14 ראוי לגלוי אלוקות והשראת השכינה
 15 בְּתַחְתּוֹנִים¹⁰⁵ בעולם הזה,
 16 התחתון ביותר מכל העולמות.
 17 וּבְנוֹגַע לְחֹל הַיָּם שְׂנֵאתְבָּרַךְ
 18 בּוֹ יַצְחָק, הִנֵּה אֵף שָׂגָם
 19 הוּא חֹל לֹא יִסְפֵּר מְרַב,
 20 הָרִי בֵּינוֹן שְׁפָל גְּרָגְרִי שֶׁל חֹל
 21 הוּא בְּפָנָי עֲצָמוֹ, נִפְרַד מִשְׁאֵר
 22 הגרגירים הִנֵּה סוֹף כָּל סוֹף
 23 יְכוֹל הַרוּצָה לְמִנּוֹתוֹ, אֶלֶּא
 24 שְׂיִהְיֶה לְרוֹב, בְּמִסְפָּר עֲצוּם
 25 בִּיּוֹתֵר. אֲמָנָם בְּנוֹגַע לְעֶפְרַיִם,
 26 הָרִי גוֹשֵׁי הָעֶפְרַיִם מִצַּד עֲצָמָם
 27 אֵינָם בְּגֵדֵר מִסְפָּר כָּלֶל¹⁰⁶,
 28 וְצָרִיף לְפָרְרָם תַּחֲלִילָה פְּדִי
 29 שְׂיִוְכְלוּ לְמִנּוֹתָם (וכמבואר
 30 בלקוטי תורה על פסוק זה: "שהחול
 31 הוא חלקים דקים, שכל חלק הוא
 32 פרטי בפני עצמו ולכך הוא בגדר
 33 מספר שיכולים להתחיל ולספור כל
 34 חלק בפני עצמו, ואף על פי כן הוא
 35 בלי מספר שלא יספר מרוב. מה
 36 שאין כן עפר שהוא גוש אחד ממש
 37 אין שייך בו לשון מספר כלל כמו
 38 בחול"). וְעַל אַחַת פְּמָה וְכַמָּה
 39 כְּשֵׁנִיתוֹסָף עַל הָעֶפְרַיִם גַּם

1 ז וְזָהוּ מִי מִנֵּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב גֹּ', עֶפְרַיִם דִּיִּיקָא,
 2 בְּנִזְכָּר לְעֵיל (סְעִיף א) שְׂעִיבָה נִתְבָּרַךְ
 3 בְּעֶפְרַיִם הָאֶרֶץ, לְמַעַלְה מִיַּצְחָק שְׂנֵאתְבָּרַךְ בְּחֹל
 4 הַיָּם, וְלַמַּעַלְה מֵאֲבָרְהָם שְׂנֵאתְבָּרַךְ בְּכֹכְבֵּים.
 5 וְהַעֲנִין בְּזָה, שְׂהַכֹּכְבֵּים, מְקוֹמָם בְּשָׂמִים, וְהָרִי
 6 הַתְּכֵלִית שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא לְהִיּוֹת לְמִטָּה דְּוָקָא
 7 פְּדִי לְעֵשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּיְרָה בְּתַחְתּוֹנִים¹⁰⁵.
 8 וּבְנוֹגַע לְחֹל הַיָּם שְׂנֵאתְבָּרַךְ בּוֹ יַצְחָק, הִנֵּה אֵף
 9 שָׂגָם הוּא לֹא יִסְפֵּר מְרַב, הָרִי בֵּינוֹן שְׁפָל גְּרָגְרִי
 10 הוּא בְּפָנָי עֲצָמוֹ, הִנֵּה סוֹף כָּל סוֹף יְכוֹל הַרוּצָה
 11 לְמִנּוֹתוֹ, אֶלֶּא שְׂיִהְיֶה לְרוֹב, בְּמִסְפָּר עֲצוּם
 12 בִּיּוֹתֵר. אֲמָנָם בְּנוֹגַע לְעֶפְרַיִם, הָרִי גוֹשֵׁי הָעֶפְרַיִם מִצַּד
 13 עֲצָמָם אֵינָם בְּגֵדֵר מִסְפָּר כָּלֶל¹⁰⁶, וְצָרִיף לְפָרְרָם
 14 תַּחֲלִילָה פְּדִי שְׂיִוְכְלוּ לְמִנּוֹתָם. וְעַל אַחַת פְּמָה
 15 וְכַמָּה כְּשֵׁנִיתוֹסָף עַל הָעֶפְרַיִם גַּם עֲנִין הַיָּם (רִבַּע
 16 יִשְׂרָאֵל), אֵין מִיָּם אֶלֶּא תוֹרָה, שְׂהֵאֲחָדוֹת
 17 שְׂבַתוֹרָה נִמְשָׁכָת גַּם בְּעֲנִין הַמְצוּוֹת (עֶפְרַיִם
 18 יַעֲקֹב).
 19 (ח) וְעַל יְדֵי מַעֲשֵׂינוֹ וְעַבְדוֹתָנוֹ בְּמִשְׁפָּךְ זְמַן
 20 הַגְּלוּת¹⁰⁷ בְּעֲנִין דְּמִי מִנֵּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב
 21 וּמִסְפָּר אֶת רִבַּע יִשְׂרָאֵל כְּפִי שְׂהוּא בְּעַבְדוֹת
 22 הָאֲדָם, אֲזִי נִפְעַל הָעֲנִין דְּמִי מִנֵּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב
 23 וּמִסְפָּר אֶת רִבַּע יִשְׂרָאֵל (כְּפִשׁוּטוֹ) כְּפִי שְׂיִהְיֶה
 24 בִּימֹת הַמְּשִׁיחַ, שְׂאָז יִהְיֶה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְרוֹב, לֹא
 25 רַק בְּאוֹפֵן שְׂיִוְסָף עַלִּיכֶם כָּכֶם אֶלֶּף פְּעָמִים¹⁰⁸,
 26 כְּפִי שְׂאָמְרוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּחָה, אֲתָה נֹתֵן קֶצֶף לְבְּרַכְתָּנוּ,
 27 הַקְּבִ"ה כו' אֲשֶׁר אִם יוֹכֵל אִישׁ לְמִנּוֹת גו'¹⁰⁹, וְעַל זֶה הַשִּׁיב לָהֶם מִשְׁפָּחָה, זֹ
 28 (אֶלֶּף פְּעָמִים) מִשְׁלִי, אֶבֶל הוּא יְבָרַךְ אֶתְכֶם כְּפִי שְׂהֵאֲשֶׁר דְּבָר לְכֶם¹¹⁰, שְׂלֹא
 29 בְּהַדְרָגָה, וְהִינּוּ, שְׂאָף עַל פִּי שְׂבַגְשָׁמִיּוֹת כְּפִשׁוּטוֹ הָרִי בֵּינוֹן שְׂהֵאֲרֵץ הִיא

למעלה מהעבודה דקיום התומ"צ שהיא בבחי' מספר אשר לא יספר). – המו"ל. (105) ראה תניא פל"ו. (106) ראה לקו"ת פרשתנו (בלק) סח, ג. וראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי שם ע' א'תקטז (ש"עפר יעקב הוא שרש המדידה דתורה.. (ששם) מיוחדים גם כל חלקי המדידה.. אבל החול הוא בבחי' המספר ומדידה דמצות מעשיות שכבר באה בגילוי"). (107) ראה תניא רפ"ז. (108) דברים א, יא. (109) לך לך יג, טז. (110) ספרי ופרש"י עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1	מוגבלת, מהלך ת"ק שנה כו', הנה אף שזהו שטח שפולל	14	ברוך הוא ועד שישאל ואורייתא וקדשא בריך הוא כולא
2	מספר עצום, יכולים סוף כל סוף למנותו, וכמאמר רבי	15	חד ¹¹² , ועד כדי היא ההתקשרות שישראל והתורה והקדוש ברוך הוא הכל
3	אלעזר ¹¹¹ יכולני לשער כמה	16	אחר, הרי זה למעלה מגדר
4	טיפות יש בים, כי גם דבר גדול	17	המספר לגמרי, וכך נמשך
5	ועצום מאד, גם אם הוא מציאות	18	גם למטה באופן דמי מנה
6	מוגדרת ומוגבלת, אפשר למנותו,	19	עפר יעקב ומספר את רבע
7	מכל מקום, מצד ענין	20	ישאל, באופן שלמעלה מגדר
8	האיכות שבשונה מהכמות, האיכות	21	המספר לגמרי כביאת משיח
9	היא לא מוגבלת, וכעיקר מצד זה	22	צדקנו, ובקרוב ממש.
10	שישאל מתקשראן		
11	באורייתא מתקשרים בתורה		
12	ואורייתא בקדשא בריך		
13	הוא ¹¹² , והתורה מתקשרת בקדוש		

(111) ראה הוריות י"ד, ס"א. וראה סהמ"צ להצ"צ צא, ריש ע"ב. (112) ראה זח"ג עג, א.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום חמישי עמ' א

1	מקשה הגמרא: מדוע צריך ללמוד ממשנתינו שטוענים עבור יורש,	24	יש לו שדה הסמוכה לשובך, ואף יתכן שרצה לעכב בעדו אלא
2	הרי תנינא כן במשנה להלן (ס), שאדם הקא משום ירושה אינו	25	שהיה בעל השובך חזק ממנו, לא – היה מקום לומר שאין בית דין
3	צריך טענה, אלא בית דין טוענים עבורו. מתרצת הגמרא: לוקח	26	טוענים עבורו.
4	איצטריך ליה – אכן לא הוצרכה המשנה להשמיע דין זה ביושר	27	ואי אשמעינן שטוענים ללוקח הקא לגבי שובך, היה מקום לומר
5	אלא בלוקח, שאף לו טוענים בית דין שהמוכר החזיק בדין.	28	דבין דיתירי הוא הניזק, אימא פיוסיה פיוסיה – שמה פייסו בעל
6	שבה הגמרא ומקשה: לוקח נמי תנינא – אף דין זה שטוענים ללוקח	29	השובך בממון, אי נמי אחולי אחיל נביה – או שמחל לו הלה על
7	נתבאר במשנה להלן (ס), שבה מבואר שאם אדם לקח (קנה) תצר	30	נזק, אכל לגבי מוציא קורותיו שהוא נזק של רבים, מאן פייס – מי
8	מחבירו, ויש בה זיון וזיון מוציא את – קורות קטנות וגדולות הבולטות	31	הוא זה שהרשות בידו ליטול מעות עבור קבלת הנזק, ומאן שביק
9	מן הבית לתוך רשות הרבים, ומפריעות את מעבר ההולכים, הרי	32	– ומי הוא זה שהרשות בידו למחול על כך, ולפיכך אימא לא – יש
10	זה החצר בחוקתה, ואינו צריך לחתוך את ראשי הקורות, שבית	33	לומר שאין בית דין טוענים עבורו. צריכא – ועל כן יש צורך
11	דין טוענים עבורו שהמוכר נכנס לתוך שטחו ונבה, ונמצא שאת	34	להשמיענו שבית דין טוענים עבור הלוקח בין לגבי שובך, ובין
12	ראשי הקורות הוציא לתוך רשותו, או שפייס את בני רשות הרבים	35	לגבי המוציא קורותיו.
13	עד שהתירו לו לעשות כן. ואם כן מה צורך יש ללמוד דין זה	36	שנינו במשנה: לקח אדם שדה ובה שובך הרי הוא בחוקתו.
14	ממשנתינו.	37	מקשה הגמרא: מדוע רשאי הוא להשאיר את השובך במקומו,
15	מתרצת הגמרא: צריכא – יש צורך להשמיע דין זה שטוענים	38	והא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה, אין חוקה לנגקין – שאם
16	ללוקח, בין	39	החזיק אדם בדבר המזיק את שכנו, אין לו בזה דין חוקה, ורשאי
17	לענין שובך, ובין לענין הוצאת זוזים וגזוזטראות. דאי אשמעינן	40	הניזק לכפותו לסלק את הנזק, ואם כן אף בזה יוכל הניזק לכפותו
18	התם – לנבי מוציא קורותיו לרשות הרבים, אכן יש מקום לומר	41	לסלק השובך. מתרצת הגמרא: שבסתם נזקים מועילה חוקה,
19	שעשה כדון, דאימור פונם לתוך שלו הוא, ובתוך השטח השייך לו	42	ומימרא זו של רבה בר אבבה לא נאמרה אלא בנזקים שאין אדם
20	בנה, אי נמי אחולי אחיל בני רשות הרבים נביה – או שמחלו לו בני	43	סובלם. ונחלקו אמוראים באלו נזקים נאמר שאין חוקה מועילה.
21	רשות הרבים על נזק זה. ומסתבר לומר שעשה בהיתר, שאם לא	44	רב מרי אמר, בקוטר – נזקי עשן. רב יבדי אמר פנוקי ריח היוצא
22	כן לא היו הרבים מניחים אותו לעשות נגד רצונם, ולפיכך טוענים	45	מכית הקפא, שאם החזק שכינו להזיקו בזה אין חוקתו מועילה,
23	לו בית דין כן. אכל הקא במשנתינו, שאין לו עסק אלא עם יחיד	46	ורשאי הניזק למחות בידו.

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בפרשת השבוע, פרשת בלק, בדברי בלעם על בני ישראל:
 2 **דַּרְךְ פּוֹכֵב מֵיַעֲקֹב וּפִירֵשׁ רִשְׁי:** "כתרגומו לשון דרך קשתו, שהכוכב
 3 עובר כחצו... כלומר יקום מזל"
 4 **וְקָם שִׁבְט וּפִירֵשׁ רִשְׁי:** "מלך יודה ומושל" **מִיִּשְׂרָאֵל גּוֹ¹, וּמִצִּיּוֹן**
 5 **הַצִּמְחָה צִדְקָה² לְפִירוּשׁ הָרֵב**
 6 **הַמְּגִיד מִמְעוּרֵיטֵשׁ (שְׁהִשְׁנָה שְׁנַת**
 7 **תְּשֻׁלֵּג הִיא שְׁנַת הַמְּאֲתָיִים**
 8 **לְהַסְתַּלְקוּתוֹ³ שֶׁל הַמְּגִיד בְּיוֹם י"ט**
 9 **כְּסֹלו תְּקִל"ג) בְּאֹר תּוֹרָה⁴ סֵפֶר**
 10 **תּוֹרוֹת שֶׁל הַמְּגִיד עַל פְּסוּק זֶה,**
 11 **וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: דַּרְךְ פּוֹכֵב מֵיַעֲקֹב**
 12 **וְגו', אֵיתָא מוּבָא (בגמרא) אֵין**
 13 **מְזַל לִישְׂרָאֵל⁵ [וּלְכַאֲרָה**
 14 **לְהַפְּנוּנָה בְּצִיּוֹן לְדַבְּרֵי הַגְּמָרָא אֵלוֹ**
 15 **הִיא, שְׁפִינְן שְׂאִין מְזַל**
 16 **לִישְׂרָאֵל, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נַעֲלִים מַעֲנִין**
 17 **ה'מוֹל' צְרִיף לְהִבִּין אֵיף אֶפְשֵׁר**
 18 **לֹאמֵר דַּרְךְ פּוֹכֵב מֵיַעֲקֹב,**
 19 **שְׁפּוֹכֵב הוּא עֲנִין הַמְּזַל⁶**
 20 **כְּמוּבָא לַעִיל מִפִּירוּשׁ רִשְׁי, וּכְהַלְשׁוֹן**
 21 **'יֹכַבְבִּים וּמְלוֹת' [וְאֵיתָא וְעוֹד**
 22 **מוּבָא בְּוֵהָר הַפֶּל תְּלוּי בְּמְזַל**
 23 **אֶפְיֵלוֹ סֵפֶר תּוֹרָה שְׁבַהֲכִל⁷**
 24 **שֶׁהוּצֵאת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַמְּסוּרִים מִן**
 25 **הַהִיכָל לְקִרְוֵא דְּוֹקָא בּוֹ תְּלוּיָהּ בְּמוֹזֵל**
 26 **וְאֵם כֵּן, לְמָה נֹזְכֵר כַּאֲן עֲנִין הַמְּזַל?**
 27 **אֶף הָעֲנִין הוּא, שֶׁהִפְּיֹרֵשׁ הַפְּנִימִי**
 28 **בִּיאֵין מְזַל לִישְׂרָאֵל, הוּא כִּי בְּוֹדָאֵי**
 29 **כִּי מְדַרְיַגַת אֵין, שְׁהִיא**
 30 **חֲקֻמָּה כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב בְּאִיּוֹב**
 31 **'וְהַחֲכָמָה מֵאֵין תַּמְצָא' (וְטַעַם הַדְּבַר**
 32 **הוּא כִּי הַחֲכָמָה הִיא נִקְוֵדַת הָעֲנִין**
 33 **בְּלַבָּד, כַּאֲשֶׁר עֲרִין אֵין הַבְּנָה וְהַשְּׁגָה),**
 34 **הִיא ה'חֲכָמָה' הַנִּקְרָאת 'אֵין' מְזַל**

ביאור בדרך אפשר

1 **לִישְׂרָאֵל, וְהוּא מְלִשׁוֹן⁸ יִז"ל** כלשון הכתוב בפרשתנו יזל מים
 2 **מְדַלִּי' [כְּמוֹ שְׁפָתוֹב⁹ ב'שִׁיר הַשִּׁירִים' וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן],** היינו
 3 **מִקּוֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשַׁךְ וְנִשְׁפַּע וְהוּא טְעָמִים,** טעמי המקרא של פסוקי התורה
 4 **שְׁהֵם הַטַּעְמִים כְּתָרֵי אֲתוֹנוֹן,** כתרם של האותיות והוא אות יו"ד
 5 **[שְׁקָאֵי שִׁמְכוּן עַל הַחֲכָמָה]**
 6 **כְּמוּבָאָר בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁאַרְבַּע**
 7 **אוֹתוֹת שֶׁם הוּי' מְכוּוֹנוֹת כְּנֶגֶד עֶשֶׂר**
 8 **הַסְּפִירוֹת, ו' – חֲכָמָה, ה' רִאשׁוֹנָה –**
 9 **בִּינָה, ו' – שֶׁשׁ מִדּוֹת, ה' אַחֲרוֹנָה –**
 10 **מְלַכּוֹת], וְכִשְׁהִיא הַאֹת יו"ד**
 11 **שֶׁצּוֹרֶתָה כְּנִקְוֵדָה עַל אֲתוֹנוֹן עַל**
 12 **אוֹתוֹת נִקְרָא רְבִיעִי**
 13 **בְּטַעְמִים נִקְוֵדָה עַל אַחַת הָאוֹתוֹת**
 14 **הִיא סִמְנָן שְׁמִילָה זֶה הוּא בְּטַעַם רְבִיעִי**
 15 **[שְׁקָאֵי שִׁמְכוּן עַל הַכְּתָר,**
 16 **כְּמוּבָאָר בְּכַמָּה מְקוּמוֹת¹⁰**
 17 **בְּתוֹרַת הַחִסְדוֹת בְּעֲנִין טַנְת"א**
 18 **(טְעָמִים נִקְוֵדוֹת תְּגִין**
 19 **אוֹתוֹת) שְׁבַתוֹרָה, שְׁעֲנִין**
 20 **הַטַּעְמִים הוּא בְּכְתָר]. וְזֶהוּ**
 21 **הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בְּפִסּוּק נּוֹסֵף שֶׁאִמֵּר**
 22 **בְּלַעַם בְּפִירוּשׁוֹ וּמִסְפָּר אֶת רִבְעֵ**
 23 **יִשְׂרָאֵל¹¹, וּמִסְפָּר הוּא לְשׁוֹן**
 24 **סְפִירָא כְּמוֹ אֲבָן סְפִיר**
 25 **[וּמֵאִיר]¹², אָ"ת¹³ הֵם**
 26 **אוֹתוֹת א' עַד ת' [הֵינּוּ כֹל**
 27 **עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתוֹת**
 28 **הַתּוֹרָה], וְזֶהוּ וּמִסְפָּר אֶת**
 29 **רִבְעֵ יִשְׂרָאֵל, וּמִסְפָּר אָ"ת,**
 30 **(א"ת) שְׁהוּא אוֹתוֹת, כֹּל**
 31 **עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתוֹת הַתּוֹרָה, כַּאֲמוֹר**

בס"ד. ש"פ בלק, י"ד תמוז, ה'תשל"ג

(הנחה בלתי מוגה)

1 **דַּרְךְ פּוֹכֵב מֵיַעֲקֹב וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל גּוֹ¹,**
 2 **וּמִצִּיּוֹן הַצִּמְחָה צִדְקָה² לְפִירוּשׁ הָרֵב הַמְּגִיד**
 3 **(שְׁהִשְׁנָה הִיא שְׁנַת הַמְּאֲתָיִים לְהַסְתַּלְקוּתוֹ³)**
 4 **בְּאֹר תּוֹרָה⁴ עַל פְּסוּק זֶה, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: דַּרְךְ פּוֹכֵב**
 5 **מֵיַעֲקֹב וְגו', אֵיתָא אֵין מְזַל לִישְׂרָאֵל⁵ [וּלְכַאֲרָה**
 6 **לְהַפְּנוּנָה, שְׁפִינְן שְׂאִין מְזַל לִישְׂרָאֵל, צְרִיף לְהִבִּין**
 7 **אֵיף אֶפְשֵׁר לֹאמֵר דַּרְךְ פּוֹכֵב מֵיַעֲקֹב, שְׁפּוֹכֵב הוּא**
 8 **עֲנִין הַמְּזַל⁶. וְאֵיתָא הַפֶּל תְּלוּי בְּמְזַל אֶפְיֵלוֹ סֵפֶר**
 9 **תּוֹרָה שְׁבַהֲכִל⁷. אֶף הָעֲנִין הוּא, כִּי בְּוֹדָאֵי כִּי**
 10 **מְדַרְיַגַת אֵין, שְׁהִיא חֲקֻמָּה, הִיא מְזַל לִישְׂרָאֵל,**
 11 **וְהוּא מְלִשׁוֹן⁸ יִז"ל [כְּמוֹ שְׁפָתוֹב⁹ וְנוֹזְלִים מִן**
 12 **לְבָנוֹן]. וְהוּא טְעָמִים, שְׁהֵם כְּתָרֵי אֲתוֹנוֹן, וְהוּא**
 13 **יו"ד [שְׁקָאֵי עַל הַחֲכָמָה], וְכִשְׁהִיא עַל אֲתוֹנוֹן**
 14 **נִקְרָא רְבִיעִי בְּטַעְמִים [שְׁקָאֵי עַל הַכְּתָר,**
 15 **כְּמוּבָאָר בְּכַמָּה מְקוּמוֹת¹⁰ בְּעֲנִין טַנְת"א (טְעָמִים**
 16 **נִקְוֵדוֹת תְּגִין אוֹתוֹת) שְׁבַתוֹרָה, שְׁעֲנִין הַטַּעְמִים**
 17 **הוּא בְּכְתָר]. וְזֶהוּ וּמִסְפָּר אֶת רִבְעֵ יִשְׂרָאֵל¹¹,**
 18 **וּמִסְפָּר הוּא לְשׁוֹן סְפִירָא [וּמֵאִיר]¹², אָ"ת¹³ הֵם**
 19 **אוֹתוֹת א' עַד ת' [עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתוֹת**
 20 **הַתּוֹרָה], וְזֶהוּ וּמִסְפָּר אֶת רִבְעֵ יִשְׂרָאֵל, וּמִסְפָּר אָ"ת, (א"ת) שְׁהוּא אוֹתוֹת,**

(1) פרשתנו כד, יז. (2) אוה"ת פרשתנו ע' אי"ב. (3) נסתלק י"ט כסלו תקל"ג. וראה שיחת ש"פ וישלח ס"ה (תורת מנחם התוועדויות ח"ע ע' 208). (4) סימן קמו. (5) שבת קנו, א. (6) ראה פרש"י עה"פ. (7) זהר ח"ג קלד, א. (8) פרשתנו שם, ז. (9) שה"ש ד, טו. וראה לקו"ת האזינו עא, ד. (10) ראה תקו"ז תס"ט (קה, רע"א). פרדס שער כט (שער הטעמים) פ"ה. עץ חיים שער ה (שער טנת"א) פ"ה. שער ו (שער העקורים) פ"ב. (11) פרשתנו כג, י. (12) ראה פרדס שער ח (שער מהות והנהגה) פ"ב. (13) ראה זח"א טו, ב. כט, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 מי הוא המספרם ומאירם איזו המשכה והתגלות מאירה את אותיות
 2 התורה, רבע, שהוא טעם רביעי שקשור בכנינת הכתר, כאמור. והפל
 3 כל ענין זה של המשכה וגילוי שמאירה את אותיות התורה באור ממדרגת
 4 כתר נעשה על ידי ישראל וכו'. וזהו דרך כוכב מיעקב,
 5 כוכב לשון מזל, כמובא לעיל
 6 מפירוש רש"י על הכתוב [ו]פירוש
 7 [דרך כוכב מיעקב, דרך
 8 מלשון המשכה וגילוי מלמעלה
 9 למטה] כשהוא דורך למשוף,
 10 הכל הוא מיעקב, פירוש
 11 מחמת ישראל ההמשכה נפעלת על
 12 ידי עבודת ה' של בני ישראל
 13 ובשבילם. וזה שזכר יעקב
 14 הכתוב כאן 'דרך יעקב' ולא
 15 ישראל, אף על פי שמדובר בענין
 16 הקשור עם מעלתם של ישראל
 17 ולכאורה היה ראוי להזכיר את השם
 18 'ישראל' שהוא לשון מעלה יותר
 19 ממדרגת 'יעקב' הוא, בשביל
 20 שיש ביו"ד בצורת האות יו"ד
 21 שלשה קוצין, שהם ראש
 22 למעלה תוף באמצע סוף למטה,
 23 העליון [קוצו של יו"ד]
 24 נקרא ישראל, אותיות לי
 25 ראש¹⁴, האמצעי [עצם
 26 היו"ד, שהוא בהמשכה להביא
 27 גילוי מלמעלה למטה] נקרא
 28 ישורון, שהוא שם נוסף של בני
 29 ישראל (כמו בפסוק זיהי בישורון
 30 מלך) לשון שורה¹⁵ שהוא
 31 לשון המשכה (וכדברי הזוהר
 32 שעם ישראל נקרא ישורון כמו
 33 שנאמר (באיוב) ישור על אנשים,
 34 משום שנטל שורה לצד זה ולצד זה,
 35 ומשום אותן שתי שורות נקרא
 36 ישורון, וכמובא ב'אור התורה'

דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל גו'

ביאור בדרך אפשר

מלמעלה למטה צריך להיות בסוד מטי ולא מטי¹⁶, כלשון הזוהר,
 והיינו מגיע ולא מגיע, שאם היה מטי אם היה נמשך ומאיר בכל תקפו,
 כפי שהוא למעלה קודם שנמשך למטה לא היה יכול המקבל לקבל
 כי השפעה כזו היתה למעלה מיכולת המקבל לקלוט ולהכיל, לכן צריך
 להיות ההמשכה וההשפעה באופן
 לא מטי, כגון החופף וכו' כדרכו של נשר להגן על גוליו על ידי
 שהוא חופף בכנפיו מעליהם, נוגע ואינו נוגע¹⁷, היינו בא ומשך
 אבל לא בכל תקופו וגם כשנוגע הרי הוא כאלו לא נוגע וצריך להיות
 הסתלקות התעלות והתעלות של ההשפעה במדרגה עליונה,
 [ולהמשיך מלמעלה למטה] רק מעט מזעיר מעט מן הקצת,
 היינו הארה מועטת ביותר כפי כח המקבל
 במידה שהמקבל את השפע יכול לקלוט ולהכיל. על כן, כאן,
 בפסוק זה 'דרך כוכב מיעקב' אצל דרך,
 שהוא לשון המשכה, זכר הכתוב מיעקב, לשון עקב,
 שהוא אבר נחות בגוף האדם להורות שהמשכה מועטת ומצומצמת
 רק כפי כח המקבלים ולכן לא נזכר בענין זה 'ישראל' אלא 'יעקב'.
 [וממשיך בפתוב] וקם שבט [מישראל, שבט] הוא לשון מושל,
 כמובא בתחילת המאמר מפירוש רש"י על הכתוב הוא הצדיק מושל פיראת
 אלקים¹⁸, כמו שאמר דוד המלך, בספר שמואל, לגבי מלכותו [נגם]
 זה יהיה מישראל, פרוש מחמתם כו' וגם המשכה נעלית זו
 שהיא קשורה עם 'ישראל', שלמעלה מיעקב היא על ידי עבודתם של
 ישראל (עד כאן לשון האור תורה להמגיד ממעוריש בתורה' זו
 שציון לה הצמח צדק על פסוק זה, כאמור לעיל).
 ומוסף הצמח צדק ומצייני² גם לקדושת לוי¹⁹ (להרב הצדיק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב), שמבאר הפתוב דרך

מי הוא המספרם ומאירם, רבע, שהוא טעם רביעי. והפל נעשה על ידי ישראל וכו'. וזהו דרך כוכב מיעקב, כוכב לשון מזל, [ו]פירוש [דרך כוכב מיעקב, דרך מלשון המשכה] כשהוא דורך למשוף, הכל הוא מיעקב, פירוש מחמת ישראל ובשבילם. וזה שזכר יעקב ולא ישראל, הוא, בשביל שיש ביו"ד שלשה קוצין, שהם ראש תוף סוף, העליון [קוצו של יו"ד] נקרא ישראל, לי ראש¹⁴, האמצעי [עצם היו"ד, שהוא בהמשכה] נקרא ישורון, לשון שורה¹⁵ שהוא לשון המשכה, והתחתון נקרא יעקב, עקב י'. וזהו כל דבר שנמשך צריך להיות בסוד מטי ולא מטי¹⁶, שאם היה מטי לא היה יכול המקבל לקבל, לכן צריך להיות לא מטי, כגון החופף וכו', נוגע ואינו נוגע¹⁷, וצריך להיות הסתלקות במדרגה עליונה, [ולהמשיך] רק מעט מזעיר כפי כח המקבל. על כן, כאן, אצל דרך, שהוא לשון המשכה, זכר מיעקב, לשון עקב, ר, רק כפי כח המקבלים. [וממשיך בפתוב] וקם שבט [מישראל, שבט] הוא לשון מושל, הוא הצדיק מושל פיראת אלקים¹⁸, [נגם] זה יהיה מישראל, פרוש מחמתם כו' (עד כאן לשון האור תורה).

17 לאדמו"ר הצמח צדק: "פירוש בוזהר חדש דקאי על תפארת שמחבר חסד וגבורה... על שם שהוא מחבר ב' שורות הנ"ל חסד וגבורה להתכלל יחד נקרא ישורון וזהו גם כן ענין ישראל...".
 18 [להרב הצדיק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב], שמבאר הפתוב דרך

19 [ומוסף הצמח צדק ומצייני² גם לקדושת לוי¹⁹ (להרב הצדיק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב), שמבאר הפתוב דרך

14) שער הפסוקים להאריז"ל וישלח לב, כט. ספר הליקוטים להאריז"ל ויחי מז, כח. שם מח, ב. פרי עץ חיים שער הלולב פ"א. לקו"ת שלח מח, ב ואילך. סהמ"צ להצ"צ טו, ב (בשם הזוהר). 15) ראה זח"א קעז, ב. אוה"ת במדבר ע' לו. 16) ראה זח"א טז, ב. 17) ראה תוספתא חגיגה פ"ב, ב. 18) שמואל-ב כג, ג. 19) פרשתנו עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כּוֹכַב מִיַּעֲקֹב וְגו', שְׁכֹכֵב הוּא אוֹתוֹת כ"ו כ"ב²⁰, כ"ו המספר
 2 עשרים ושש הוא הַגִּמְטְרִיָּא דְשֵׁם הָרִי', וְכ"ב המספר עשרים
 3 ושתיים הוא מִסְפַּר הָאוֹתוֹת מאל"ף ועד תי"ו, וְהֵינּוּ, שְׁעַל יְדֵי
 4 הָעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתוֹת של התורה, על ידי שבני ישראל לומדים
 5 תורה, עוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל רְשִׁימָה
 6 רושם, פעולה שיש לה השפעה 1 מִיַּעֲקֹב וְגו', שְׁכֹכֵב הוּא כ"ו כ"ב²⁰, כ"ו הוא
 7 כְּכִיכּוֹל בְּהַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא 2 הַגִּמְטְרִיָּא דְשֵׁם הָרִי', וְכ"ב הוּא מִסְפַּר
 8 (ששמו שם הרי' הוא בגימטריא כ"ו) 3 הָאוֹתוֹת, וְהֵינּוּ, שְׁעַל יְדֵי הָעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם
 9 וגורמים לקדוש ברוך הוא לְהַשְׁפִּיעַ 4 אוֹתוֹת עוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל רְשִׁימָה כְּכִיכּוֹל בְּהַבּוֹרָא
 10 עֲלֵיהֶם פְּרָצוֹנִם כו'. עד כאן 5 בְּרוּךְ הוּא (כ"ו) לְהַשְׁפִּיעַ עֲלֵיהֶם פְּרָצוֹנִם כו'.
 11 מדבר הקדושת לוי.
 12 (ב) וְהִנֵּה עֲנִין זֶה של הכתוב 'דרך 6 (ב) וְהִנֵּה עֲנִין זֶה בָּא בְּהַמְשָׁךְ לְמָה שֶׁנִּתְבָּאָר
 13 כוכב מיעקב וקם שבט מישראל' 7 לְעִיל²¹ בְּפִירוּשׁ הַפְּתוּב¹¹ מִי מָנָה
 14 שרואים בו את ההבדל בין בחינת 8 עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסְפַּר אֶת רַבְעֵי יִשְׂרָאֵל, בְּבִיאור
 15 'יעקב' לבחינת 'ישראל', כמבואר לעיל 9 הַחִילוּק בֵּין יַעֲקֹב לְיִשְׂרָאֵל כו'. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה
 16 בסעיף א, בָּא בְּהַמְשָׁךְ לְמָה 10 עַל פִּי הַמְּבֹאָר בְּאוֹר הַתּוֹרָה עַל סֵפֶר שְׁמוֹת²²
 17 שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל²¹ במאמר שנאמר 11 (שִׁינְאָ לְאוֹר לְאַחֲרוּנָה, לִימֵי י"ב י"ג תמוז), עַל
 18 בהתועדות י"ב תמוז שנה זו 12 הַפְּסוּק²³ אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים
 19 בְּפִירוּשׁ הַפְּתוּב¹¹ הפותח את 13 מִצְרַיִמָּה אֶת יַעֲקֹב גו', שֶׁמְבָאָר שֵׁם הַהֶפְרָשׁ בֵּין
 20 אותו מאמר מִי מָנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב 14 יִשְׂרָאֵל לְיַעֲקֹב, שִׁיַּעֲקֹב נִקְרָא חֲצֵי פְּרָצוּף
 21 ומספר אֶת רַבְעֵי יִשְׂרָאֵל, שגם 15 הַתַּחְתּוֹן דְּזַעִיר אֲנַפִּין²⁴, מִהַחֲזָה וּלְמַטָּה,
 22 בו נזכרו שני שמות אלו של יעקב 16 וְיִשְׂרָאֵל נִקְרָא מַחְצִית הָעֲלִיּוֹן דְּזַעִיר אֲנַפִּין²⁵,
 23 אבינו ושל בני ישראל בְּבִיאור 17 מִהַחֲזָה וּלְמַעְלָה²⁶. וּמִבֵּיא שָׁם²⁷, שְׁעַד הַחֲזָה
 24 הַחִילוּק בֵּין יַעֲקֹב לְיִשְׂרָאֵל 18 נִקְרָא עֵץ הַחַיִּים, וּמִהַחֲזָה וּלְמַטָּה נִקְרָא עֵץ
 25 כו'. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה עַל פִּי 19 הַדְּעַת טוֹב וְרַע. וְעַל פִּי זֶה נִיתּוֹסֵף בִּיאור בְּמָה
 26 הַמְּבֹאָר בְּאוֹר הַתּוֹרָה לאדמו"ר 20 שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל²⁸ שְׁעַבְדוֹתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הִיא בְּאוֹפֵן
 27 הצמח צדק עַל סֵפֶר שְׁמוֹת²² 21 שֶׁל מְרָמָה, שֶׁהַצּוֹרֵף בְּהַמְרָמָה הוּא לְפִי שֶׁחֲטָא
 28 (שִׁינְאָ לְאוֹר לְאַחֲרוּנָה, לִימֵי 22 עֵץ הַדְּעַת הָיָה עַל יְדֵי עֲרָמָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁹
 29 י"ב י"ג תמוז שנה זו, תשל"ג), 23 עַל הַפְּסוּק²³ בתורה אֵלֶּה
 30 שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים 24 עַל יְדֵי עֲנִין הַמְרָמָה – שֶׁכָּל זֶה שִׁיָּף רַק
 31 מִצְרַיִמָּה אֶת יַעֲקֹב גו', 25 בְּמַדְרַגַּת יַעֲקֹב³⁰, מִהַחֲזָה וּלְמַטָּה, שֶׁנִּקְרָא עֵץ
 32 שֶׁמְבָאָר אדמו"ר הצמח צדק ב'אור 26 הַתּוֹרָה' שֵׁם הַהֶפְרָשׁ בֵּין
 33 שֶׁמְבָאָר אדמו"ר חסד, גבורה, תפארת וכו') נִקְרָאוֹת זַעִיר אֲנַפִּין, פְּנִים
 34 התורה' שֵׁם הַהֶפְרָשׁ בֵּין 27 הַתַּחְתּוֹן דְּזַעִיר אֲנַפִּין²⁴, הַסְּפִירוֹת
 35 יִשְׂרָאֵל לְיַעֲקֹב, שִׁיַּעֲקֹב נִקְרָא 28 הַתּוֹרָה' שֵׁם הַהֶפְרָשׁ בֵּין 29 הַתּוֹרָה' שֵׁם הַהֶפְרָשׁ בֵּין
 36 תורת הסוד חֲצֵי פְּרָצוּף הַתַּחְתּוֹן דְּזַעִיר אֲנַפִּין²⁴, הַסְּפִירוֹת 30 הַתּוֹרָה' שֵׁם הַהֶפְרָשׁ בֵּין
 37 המידות העליונות (חסד, גבורה, תפארת וכו') נִקְרָאוֹת זַעִיר אֲנַפִּין, פְּנִים 31 הַתּוֹרָה' שֵׁם הַהֶפְרָשׁ בֵּין

38 קטנות כי מאיר בהן אור מועט (בשונה מבחינת 'אריך אנפין', פנים ארוכות,
 39 שהיא בחינה במדריגת 'כתר עליון' שלמעלה מהספירות) וכשם שבאדם עיקר
 40 ענין המידות הוא ברגש הלב, גם למעלה, כביכול, ענין המידות העליונות
 41 מכואר על פי משל למקום הלב והחצי התחתון של 'פרצוף' (מערכת שלימה)
 42 של המידות מקומו ביצור' אדם
 43 שלמעלה הוא מִהַחֲזָה וּלְמַטָּה,
 44 וְיִשְׂרָאֵל נִקְרָא מַחְצִית הָעֲלִיּוֹן
 45 דְּזַעִיר אֲנַפִּין²⁵, החצי העליון של
 46 המידות ומקומו מִהַחֲזָה
 47 וּלְמַעְלָה²⁶.
 48 וּמִבֵּיא אדמו"ר הצמח צדק באור
 49 התורה שָׁם²⁷, שְׁעַד הַחֲזָה
 50 'מהחזה ולמעלה' נִקְרָא עֵץ
 51 הַחַיִּים, וּמִהַחֲזָה וּלְמַטָּה
 52 נִקְרָא עֵץ הַדְּעַת טוֹב וְרַע.
 53 וְעַל פִּי זֶה נִיתּוֹסֵף בִּיאור
 54 בְּמָה שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל²⁸ במאמר
 55 הנזכר שנאמר ב"ב תמוז שְׁעַבְדוֹתוֹ
 56 שֶׁל יַעֲקֹב הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל
 57 מְרָמָה, כמו שאמר יצחק על כך
 58 שנתן את הברכות ליעקב 'בא אחיך
 59 במרמה', ונתבאר שם באריכות מהו
 60 ענין זה של מרמה וערמה בעבודה של
 61 בירור ניצוצות הקדושה הנמצאים
 62 בדברים גשמיים, שֶׁהַצּוֹרֵף
 63 בְּהַמְרָמָה בעבודת ה' בבחינת יעקב
 64 הוּא לְפִי שֶׁחֲטָא עֵץ הַדְּעַת
 65 (שאותו מתקנים על ידי עבודה זו של
 66 בירור הטוב מהרע) הָיָה עַל יְדֵי
 67 עֲרָמָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁹ בתורה
 68 לענין זה וְהַנְּחָשׁ שִׁפִּיתָה אֶת אָדָם
 69 וְחוּה לַחֲטוֹא בַחֲטָא עֵץ הַדְּעַת הָיָה
 70 עָרוֹם, וְלָכֵן צָרִיף לְהִיּוֹת
 71 הַתִּיּוֹקֵן של חטא עץ הדעת גַּם עַל
 72 יְדֵי עֲנִין הַמְרָמָה – שֶׁכָּל זֶה
 73 ענין ה'מרמה' שמתקן את חטא עץ הדעת שבא בערמה שִׁיָּף רַק
 74 בְּמַדְרַגַּת יַעֲקֹב³⁰, הקשורה בדרגת האלוקות שמקומה הוּא מִהַחֲזָה

(20) ראה גם זח"ג (רע"מ) רפא, ב. 21) ד"ה מי מנה די"ב תמוז (תורת מנחם התוועדויות חע"ג ע' 11 ואילך). (22) ח"ז בתחילתו (ע' ב'תעא). (23) שמות א, א. 24) מאורי אור אות י סעיף ל. 25) שם סעיף מג. 26) ראה גם המשך תע"ב פקל"ד (ח"א ע' רס [ח"ב ס"ע שנד] ואילך). 27) מ"ביאור מאמר הזהר ר"פ אלה תולדות נח דתקס"ג" (מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"א ע' ד ואילך. אוה"ת נח ח"ג תקצז, ב ואילך). 28) ד"ה מי מנה הנ"ל פ"ג (תורת מנחם התוועדויות חע"ג ע' 13 ואילך). 29) בראשית ג, א. וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' א'תקנ"ג ואילך. תצא ע' תקלב ואילך. סה"מ עת"ר ע' עב [קא] ואילך. 30) ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' א'תקיא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וּלְמַטָּה, שְׁנִקְרָא עֵץ הַדְּעַת טוֹב וְרַע, שְׁשֵׁם ב'עץ הדעת טוב
2 ורע' נוגע וְשִׁיף עֵנִין הַחֲטָא (שְׁנַעֲשֶׂה עַל יְדֵי עֲרֻמוּמִית
3 הַנְּחַשׁ, וְלִכְן צְרִיף לְהִיּוֹת הַתִּיקוֹן עַל יְדֵי עֵנִין הַמְרָמָה),
4 מַה שְׂאִין בֶּן בְּמִדְרֵיגַת יִשְׂרָאֵל, הַקְּשׁוּרָה בַּמְדִּירֵיגוֹת הָאֲלוּקוֹת כִּפִּי
5 שְׁהִיא מִהֲחִזָּה וּלְמַעְלָה,
6 שְׁנִקְרָא עֵץ הַחַיִּים, שְׁשֵׁם לֹא
7 נִגַע עֵנִין הַחֲטָא מַלְכַתְחִילָה, 2) (שְׁנַעֲשֶׂה עַל יְדֵי עֲרֻמוּמִית הַנְּחַשׁ, וְלִכְן צְרִיף
8 וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב³¹ בַּפְּסוֹק אַחַר דְּבַרְבִּי
9 בַּלַּעַם כְּפִרְשַׁת זֶה לֹא רָאָה הַקְּדוּשׁ
10 בְּרוּךְ הוּא עֵמֶל חֲטָא וְעוֹן בְּיִשְׂרָאֵל
11 כִּי מְדִרֵיגַת יִשְׂרָאֵל הִיא מְדִרֵיגַה נְעִלִית
12 שֶׁשֶׁם לֹא שִׁיךְ כָּלֵל חֲטָא.
13 וּלְהַעִיר שְׁבֹאֹר הַתּוֹרָה הַנּוֹכַח
14 לְעִיל מְבֹאֵר הַחִילוּק הַהִבְדֵּל
15 בֵּין יַעֲקֹב לְיִשְׂרָאֵל בְּאוֹפֶן
16 נַעֲלָה יוֹתֵר מִהַמְּבֹאֵר בְּשֹׂאֵר
17 הַמְקוֹמוֹת בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, כִּי,
18 בְּדֶרֶךְ כָּלֵל מְבֹאֵר³² שְׁיַעֲקֹב
19 וְיִשְׂרָאֵל שְׁנֵיהֶם בְּזַעֲרֵי אֲנָפִין,
20 הִיא עֵנִין הַמִּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, כַּמְבֹאֵר
21 לְעִיל, אֲלֵא שִׁישׁ יִשְׂרָאֵל הוּא חֲצִי
22 הָעֲלִיּוֹן דְּזַעֲרֵי אֲנָפִין, דְּהֵיִינוּ
23 הַסְּפִירוֹת שֶׁל שְׁלוֹשׁ הַמִּדּוֹת חֶסֶד
24 גְּבוּרָה וְתַפְאֲרָת, וְיַעֲקֹב הוּא
25 חֲצִי הַתַּחְתּוֹן דְּזַעֲרֵי אֲנָפִין,
26 דְּהֵיִינוּ שְׁלוֹשׁ הַסְּפִירוֹת שֶׁל הַמִּדּוֹת
27 נַצַּח הוֹד וְיִסוּד הַנְּחֻתוֹת יוֹתֵר
28 בְּסֵדֶר הַסְּפִירוֹת. אֲבָל בְּאֹר
29 הַתּוֹרָה הַנּוֹכַח לְעִיל מְבֹאֵר
30 הַחִילוּק בֵּינֵיהֶם בֵּין יַעֲקֹב'
31 וְיִשְׂרָאֵל כִּפִּי שֶׁהֵם (לֹא בְּזַעֲרֵי
32 אֲנָפִין עֲצָמוֹ, אֲלֵא) בְּשִׁכְל
33 שְׁבַמְדוֹת, כַּמְבֹאֵר בְּחֲסִידוֹת, עַל אִף
34 שֶׁהַמוֹחִין (הַשְּׁכָל) וְהַמִּדּוֹת (הַרְגִּשׁוֹת)
35 שׁוֹנִים בְּמַהוּתָן, כָּלֵל זֹאת, מֵאַחַר
36 שֶׁהַמִּדּוֹת נִלְוָדוֹת וּמַתְעוֹרְרוֹת עַל יְדֵי
37 הַמוֹחִין, וְהַדְּבַר הוּא בְּדֶרֶךְ 'עִילָה'
38 וְעִלּוּל, סִיבָה וְתוֹצֵאָה, לִכְן יֵשׁ גַּם
39 הַיְבֻטִּים שֶׁל הַמִּדּוֹת בְּשִׁכְל עֲצָמוֹ,
40 וּמִדּוֹת שְׁבַשְׁכָל, וְכֵן הַיְבֻטִּים שֶׁל
41 הַשְּׁכָל בְּמִדּוֹת עֲצָמוֹ, וְהֵן שְׁכָל

שְׁבַמִּדּוֹת, וְעַל כֵּן שְׁמֵי הַמִּדּוֹת הֵן 'עֵקֶב'
מִהַחֲזָה לְמַעְלָה, וְעַל כֵּן שְׁמֵי הַמִּדּוֹת הֵן 'עֵקֶב'
בְּמִדּוֹת הַשְּׁכָל קוֹדֵם
שִׁירָד לְמִדּוֹת, שְׁהִיא דְּרֵגָה גְּבוּהָה
יּוֹתֵר.
וּמוֹסִיף אֲדוּמִ"ר הַצַּמֵּחַ צִדֵּק בְּמֵאמֵר
בִּיאור הַתּוֹרָה' שֶׁשֶׁם, שִׁישׁ עוֹד
בְּחִינַת יִשְׂרָאֵל סְבָא יִשְׂרָאֵל שִׁישׁ
בוּ גַם מַעֲלַת הַזְּקֵנָה שְׁלִמְעֵלָה גַם
מִבְּחִינַת יִשְׂרָאֵל סְתָם, כִּי
יִשְׂרָאֵל סְתָם הוּא עֵנִין הַמִּדּוֹת
כְּשִׁכְלֵיהֶם בְּשִׁכְל עֲצָמוֹ, קוֹדֵם
הַתְּגַלּוֹת וְהַתְּעוֹרְרוֹת הַמִּדּוֹת, אֲבָל
יִשְׂרָאֵל סְבָא זֶהוּ בְּחִינַת
הַשְּׁכָל עֲצָמוֹ שֶׁלְּמַעֲלָה מִהַמִּדּוֹת
גַּם כִּפִּי שֶׁהֵן כְּלוּלוֹת בְּשִׁכְל.
וְכֵן מְבָאֵר שֵׁם³³ שִׁישׁ עוֹד
בְּחִינַת יַעֲקֹב (לְבַד חֲצִי
פְּרָצוּף הַתַּחְתּוֹן דְּזַעֲרֵי אֲנָפִין
כַּמְבֹאֵר לְעִיל), כִּפִּי שֶׁהוּא עֵנִינוּ
שֶׁל יַעֲקֹב' חוּץ לְמַחֲצִיטָה זַעֲרֵי
אֲנָפִין (פְּמְבֹאֵר בְּתוֹרָה אֹר³⁴
בְּדְרוֹשֵׁי מֵאמְרֵי הַחֲסִידוֹת שֶׁל פִּרְשַׁת
וַיֵּצֵא עַל הַפְּסוֹק³⁵ וַיֵּצֵא יַעֲקֹב
מִבְּאֵר שְׁבַע וַיִּלָּךְ חֲרָנָה,
וַיִּקְוֶדֶת הָעֵנִין, שְׁבַחֲחִינַת יַעֲקֹב
הוּא הַמְּמַשִּׁיף אֹר אֲלוּקֵי
מַלְמַעֲלָה, מַעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, בְּבְרִיאָה
יִצְרִיחַ וְעֵשְׂיָה הַעוֹלָמוֹת שֶׁלְּמַטָּה
מַעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, שְׁזָהוּ חוּץ
לְזַעֲרֵי אֲנָפִין דְּאֲצִילוֹת, וְלַמַּטָּה
מִמֶּנּוּ וּבְאֲצִילוֹת גּוֹפָא וְעֵינֵיהֶן שֶׁל
בְּחִינַת יַעֲקֹב כִּפִּי שְׁהוּא בְּדְרֵגָה זֶה, כִּפִּי
שֶׁנִּמְשַׁכַּת וּמַתְגַּלִּית חוּץ לְזַעֲרֵי אֲנָפִין,
בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת עֲצָמוֹ, הֲרִי זֶה
בְּחִינַת מְלָכוּת דְּאֲצִילוֹת כו',
שְׁדִרְכָה הָאֹר שֶׁמֵאִיר בְּמִדּוֹת, זַעֲרֵי
אֲנָפִין, יוֹרֵד וְנִמְשַׁךְ מֵאֲצִילוֹת אֵל
לְמַטָּה מֵאֲצִילוֹת).

(31) פרשתנו כג, כא. (32) ראה ביאורו"ז להצ"צ ח"ב תשכב ואילך. (33) ע' ב'תעד. (34) כא, א ואילך. (35) ויצא כח, י.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר לְעִיל³⁶ במאמר הנוכר, דיבור המתחיל 'מי מנה עפר
2 יעקב' שנאמר בהתוועדות י"ב תמוז, שְׁפָלְלוּת הַחִילוּק הַהַבְדֵּל הַכִּלְי
3 בֵּין יַעֲקֹב לְיִשְׂרָאֵל פְּעֻבֹדָה כפי שהוא בא לידי ביטוי בעבודת ה'
4 הוא החילוקי ההבדל בֵּין מְצוּוֹת (יַעֲקֹב שֶׁעַל זֶה נִאמַר 'מִי מִנָּה עֵפֶר
5 יעקב) לְתוֹרָה (יִשְׂרָאֵל שֶׁעַל זֶה
6 נִאמַר 'וּמִסְפַּר אֶת רוֹבַע יִשְׂרָאֵל').
7 וְעַל זֶה נֶאמַר מִי מְנַה עֵפֶר
8 יַעֲקֹב, כְּפִירוּשׁ רַש"י דְקָאֵי
9 שֶׁהַכְּתוּב מְכוּוֹן עַל הַמְצוּוֹת שֶׁהֵם
10 מְקִימִין בְּעֵפֶר (וזה לשון רש"י:
11 "אין חשבון במצות שהם מקיימין
12 בעפר, לא תחרוש בשור ובחמור, לא
13 תורע כלאים, אפר פרה ועפר סוטה
14 וכיוצא בהם"). וְהֶעֱנִין בְּזֶה,
15 דְלִקְאוּרָה אֵינוֹ מוֹבָן, לָמָּה
16 מְזַכֵּיר הַכְּתוּב כֵּאֵן מְצוּוֹת אֵלוֹ
17 דְקָאֵי וְמָה הַעֲנִין הַמִּיחֹדֵד שֶׁל
18 הַמְצוּוֹת שֶׁבִּנְיַן יִשְׂרָאֵל מְקִימִין בְּעֵפֶר,
19 לְגַבֵּי שָׂר הַמְצוּוֹת?
20 וְאֵף שְׁפִשְׁטוֹת הַכְּפוּנָה בְּזֶה
21 הֵיא אֲפִילוֹ מְצוּוֹת שְׁבַעֲפֶרֶת,
22 וְכָל שֶׁפִּן מְצוּוֹת שְׁבַחֵי וְצוּמַח
23 שֶׁהֵם סוּגִים בְּבִרְיָה שְׁנַעֲלִים מֵהַעֲפֶר,
24 וְכֵן מְצוּוֹת שְׁבַמּוֹחַ וְלֵב כְּמוֹ
25 מְצוּוֹת אַהֲבַת ה' וִירַאת ה', הֲרִי זֶה
26 עֲדִינֵן דוּחֵק, שְׁהֲרִי סוּף קָל
27 סוּף הַמְצוּוֹת שְׁבַחֵי הֲרִי הֵם
28 עֲנִינִים נְעֲלִים יוֹתֵר מֵהַמְצוּוֹת
29 שְׁמִקְיָמִים בְּעֵפֶר, וְלָמָּה אֵינוֹ
30 מְזַכֵּיר אוֹתָם קָלֵל אֵלָּא מוֹזֵכֵר רַק
31 אֵת הַמְצוּוֹת שְׁמִקְיָמִים בְּעֵפֶר?
32 אֵף הֶעֱנִין הוּא, שְׁעֵפֶר קָאֵי
33 מְכוּוֹן עַל קְלָלוֹת הַמְצוּוֹת גַּם
34 הַמְצוּוֹת שְׁמִקְיָמִים בְּצוּמַח וְחֵי וְגַם
35 הַמְצוּוֹת שְׁמִקְיָמִים עִם הַמוֹחַ וְהַלֵּב
36 שְׁנִקְרָאִים כִּלְלוֹת הַמְצוּוֹת בְּשֵׁם
37 עֵפֶר, בֵּינֵן שֶׁהֵם תְּלוּיִים
38 בְּדַבְרֵים גְּשָׁמִיִּים, שְׁהֲרִי³⁷
39 קָל הַמְצוּוֹת הֵם בְּדַבְרֵים

גְּשָׁמִיִּים, וְעַד שְׁאֲפִילוֹ הַמְצוּוֹת שְׁבַחֲבוֹת הַלְּבָבוֹת צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת בְּאוֹפֵן שְׁפוּעֵל
בְּמוֹחַ וְלֵב, כְּאִמּוֹר צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת בְּאוֹפֵן שְׁפוּעֵל עַל דּוּפֵק
הַלֵּב הַגְּשָׁמִי, שְׁכַּאֲשֶׁר אָדָם מִמַּשֵּׁשׁ בְּלִבּוֹ הֲרִי הוּא
מְרַגֵּשׁ שְׁהַדּוּפֵק הוּא חֲזָק יוֹתֵר, מְצַד הַאֲהָבָה
או הִירָאָה שְׁבְּלִבּוֹ, וְכֵן
בְּשִׁכְלָה שְׁבְּרָאשׁ, שְׁפוּעֵל
הַלִּימוֹד וְהַהֲתַבְּנוּת בְּעִנְיַן הַמְצוּוֹת
הַתְּלוּיִים בְּמוֹחַ שְׁיִתּוֹסְפוֹ
חֲרִיצִים בְּהַמוֹחַ הַגְּשָׁמִי³⁸
הֲרִי שְׁכִלְלוֹת כֹּל הַמְצוּוֹת חֵן בְּדַבְרֵים
גְּשָׁמִיִּים הַנִּקְרָאִים 'עֵפֶר'.
וְמָה שְׁכִתּוּב וּמִסְפַּר אֶת רִבְעֵי
יִשְׂרָאֵל, שְׂרַבַּע הוּא מְלִשׁוֹן
רְבִיעִיָּה³⁹, כְּפִי שֶׁנִּקְרָאוֹ הַעֲנוּת
הַשְּׁנוּת שֶׁל תְּקוּפַת הַגְּשָׁמִים בְּמִשְׁנֵה
וּבְגַמְרָא, רְבִיעִיָּה רַאשׁוֹנָה, רְבִיעִיָּה
שְׁנִיָּה וְכו' שְׁקָאֵי וְהַכּוּנָה הֵיא עַל
יְרִידַת גְּשָׁמִים, הֲרִי זֶה עֲנִין
הַתּוֹרָה, אֵין מִים אֵלָּא
תּוֹרָה⁴⁰, שְׁעַל זֶה עַל לִימוֹד
הַתּוֹרָה נֶאמַר⁴¹ בְּנִבְאוֹת יִרְמִיָּהוּ
הֲלוֹא כֹה דְבַרִי כָּאֵשׁ,
שְׁאֲפִילוֹ כְּשִׁלּוּמֵד עַל יְדֵי
שְׁפִתַיִם כְּשֶׁהֵם הַשְּׁפִתַיִם כַּחֲלָק
מֵהַגּוֹף הַגְּשָׁמִי בְּאוֹפֵן שֶׁל הִיפֶף
הַטְּהָרָה, הִנֵּה גַם אֲפִילוֹ אֵז
הַלִּימוֹד הוּא בְּאוֹפֵן שֶׁל דְּבַרִי
דְּבַר ה' כִּי דְבַרִי תוֹרָה אֵינוֹ מְקַבֵּלֵן
טוּמָאָה כְּמוֹ שֶׁהָאֵשׁ אֵינוֹ מְקַבֵּלֵת
טוּמָאָה.
(ד) וְהִנֵּה קָל הֶעֱנִינִים
שְׁבַתּוֹרָה הֲרִי הֵם בְּאוֹפֵן שֶׁל
הַתְּפִלָּלוֹת זֶה כּוּה, שְׁגַם דְּבָרִים
שְׁשׁוּנִים בְּעִנְיָנִים וְמִהוּתִם כִּלּוּלִים זֶה
מִזֶּה וְשִׁיכִים זֶה לִזֶּה וְכֵן גַּם בְּעִנְיָנוּ
שֶׁעַל אֵף הַחִילוּקִים בֵּין מְצוּוֹת (יעקב)
לְתוֹרָה (יִשְׂרָאֵל), כְּמַבּוּאֵר לְעִיל, בְּכֹל
זָאת, הֵם כִּלּוּלִים זֶה מִזֶּה, וּבְכַפְרֵט
כָּאֵן, שְׁבַעֲבוֹדַת ה' שֶׁל הָאָדָם,

(36) ד"ה מי מנה הנ"ל פ"ד (תורת מנחם התוועדיות ח"ג ע' 16 ואילך). וש"נ. (37) ראה המשך תע"ב פק"ד (ח"א ע' רכא [ס"ע רצט ואילך]). סה"מ תרצ"א ע' סב. וש"נ. (38) ראה סה"מ תרצ"ז ע' 254. וש"נ. (39) ראה תענית ה, א, ו, א ואילך. יח, סע"ב ואילך. וראה אוה"ת פרשתנו ע' תתקכא. ע' תתקלה. ועוד. (40) ראה ב"ק יז, א. ב"ר פמ"א, ט. פס"ט, ד. וראה אוה"ת שם. (41) ירמ"י כג, כט. ברכות כב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 צָרִיף לְהִיּוֹת בְּפֹעֵל הֵן קִיּוֹם הַמְצֹוֹת (עֶפְרַיִם יַעֲקֹב) וְהֵן לִימּוּד
 2 הַתּוֹרָה (מִיָּם, רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל). וְכִמּוֹ שֵׁשׁ אֲצָל כָּל אֶחָד
 3 מִיִּשְׂרָאֵל שְׁנֵי אֶפְנֵי הָעֲבוּדָה דִּיעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל כְּפִי שְׁהֵם
 4 מִתְחַלְקִים לִשְׁנֵי אֹפְנֵים אֵלֶּה בְּעֲנַן הַזְּמַן, וְלִכֹּל אֶחָד מִשְׁנֵי הָעֲנַנִּים יֵשׁ
 5 זְמַן הַמִּיּוֹד לֹ שִׁיעֲקֹב מוֹרָה עַל
 6 הָעֲבוּדָה שֶׁהָאֵדָם עוֹבֵד אֶת ה'
 7 בְּיָמֵי הַחֹל⁴², שְׁבָהֵם בְּיָמֵי הַחֹל
 8 יֵשׁ מְצוֹת עֲשֵׂה לְעֲשׂוֹת
 9 מְלֶאכֶה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב⁴³ בְּתוֹרָה
 10 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֲשִׂיתָ כָּל
 11 מְלֶאכֶתְךָ, וְיִשְׂרָאֵל הַשֶּׁם הַנִּעְלָה
 12 יוֹתֵר מוֹרָה עַל הָעֲבוּדָה
 13 דְּשֶׁבֶת⁴², שְׁאֲסוּר בְּמְלֶאכֶה
 14 כו'.
 15 וְהַמְּזָה מִהָאֵדָם לְעֵיל שֶׁבְעֲבוּדַת הָאֵדָם
 16 יֵשׁ הַתְּכַלּוֹת שֶׁל מְצוֹת (יעקב) עֵינֵן
 17 הַעֲפָר וְתוֹרָה (רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל) עֵינֵן הַמִּיָּם,
 18 מוֹכֵן, שְׁגָם בִּיצִירַת וּבְרִיאַת
 19 הָאֵדָם עֲצָמוֹ צָרִיכָה לְהִיּוֹת
 20 הַתְּכַלּוֹת שְׁנֵי הָעֲנַנִּים דִּיעֲפָר
 21 וְיָמִים, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.
 22 וְהַעֲנַן בְּזָה, דְּהִנְהוּ בְּרִיאַת
 23 וְיִצִּירַת הָאֵדָם הָרֵאשׁוֹן עַל יְדֵי הַקְּדוּשׁ
 24 בְּרוּךְ הוּא הִיָּתָה בְּכַתּוּב בְּתוֹרָה עֶפְרַיִם
 25 מִן הָאֵדָמָה⁴⁴, וְאִיתָא מוֹבָא
 26 בְּמִדְרָשׁ⁴⁵ אַרְבַּעַת שְׁמוֹת
 27 נִקְרְאוּ לְאָרְצוֹ כְּנָגֵד אַרְבַּע
 28 תְּקוּפוֹתֶיהָ שֶׁל הָאֵדָמָה בְּמִשְׁךְ
 29 הַשֶּׁנָּה, אֲדָמָה, כְּנָגֵד תְּקוּפַת
 30 תְּשָׁרֵי שְׁהָאָרְצוֹ עֲשׂוּיָה בּוֹלִין
 31 בּוֹלִין (חֲתִיכוֹת) שֶׁל אֲדָמָה,
 32 שְׁזָהוּ מְצַד חִיבוּר הַמִּיָּם (מִי
 33 גְּשָׁמִים) בְּעֶפְרַיִם⁴⁶, וְעַד שֶׁעַל
 34 שֵׁם שְׁנִבְרָא אֵדָם הָרֵאשׁוֹן עֶפְרַיִם מִן
 35 הָאֵדָמָה נִקְרָא בְּשֵׁם אֲדָם⁴⁷
 36 (שְׁהָרֵי אֲדָמָה הֵינּוּ אֲדָם

בְּתוֹסֶפֶת ה"א, פִּינּוֹן שֶׁהָאֵדָם לּוֹקַח מִמֶּנָּה מִהָאֵדָמָה, וְכִמּוֹ
 אִשָּׁה, שֶׁהִיא אִישׁ בְּתוֹסֶפֶת ה"א כִּי מֵאִישׁ לָקַחָה זֹאת⁴⁸ כְּכַתּוּב
 בְּתוֹרָה), וְהוּא עֲנַן הַתְּכַלּוֹת וְעִירוּב וְשִׁלּוּב הָעֶפְרַיִם וְיָמִים
 בְּבְרִיאַת הָאֵדָם עֲצָמוֹ. וְיִצְדָּע עֲנַן הַתְּכַלּוֹת דִּיעֲפָר וְיָמִים,
 נֶאֱמָר בְּפֶסֶק הַנּוֹכַח בְּרַבּוּי בְּלַעַם מִי
 מִנְּהָ עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת
 רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל, הֵינּוּ, שְׁמָה
 שְׁנֶאֱמָר מִי מִנְּהָ קָאֵי גַם
 עַל עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וְגַם עַל רִבְעֵי
 יִשְׂרָאֵל⁴⁹ וְכֵאלוֹ כְּתוּב מִי מִנְּהָ עֶפְרַיִם
 יַעֲקֹב וְיָמִים מִנְּהָ רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל, וְלִמְעֵשָׂה
 הַמִּלִּים 'מִי מִנְּהָ' מוֹפְיעוֹת פַּעַם אַחַת
 וּמִתִּיחִסוֹת לִשְׁנֵי חֲלָקֵי הַפֶּסֶק כְּאֶחָד
 מִצַּד הַתְּכַלּוֹת שֶׁל שְׁנֵי הַדְּרָבִים זֶה
 בּוֹה.
 (ה) וְעַל יְדֵי כְּלָלוֹת הָעֲבוּדָה
 שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים אֶת ה' בְּשִׁתֵּי
 הַבְּחִינּוֹת דִּיעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל,
 וּבְכַלּוֹת הוּא שְׁנֵי הָעֲנַנִּים שֶׁל מְצוֹת
 (יעקב) וְתוֹרָה (יִשְׂרָאֵל), כְּמִבְּאֵר לְעֵיל
 זוֹכִים לְקִיּוֹם הַיַּעֲדוֹ דְּרַף
 כּוֹכֵב מִיעֲקֹב וְקָם שְׁבָט
 מִיִּשְׂרָאֵל כְּפִשּׁוּטוֹ, שִׁיחָה מֶלֶךְ
 מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל שׁוֹלֵט עַל הָעוֹלָם
 בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוֹ, בְּקָרוֹב
 מְמַשׁ.

בְּתוֹסֶפֶת ה"א, פִּינּוֹן שֶׁהָאֵדָם לּוֹקַח מִמֶּנָּה, וְכִמּוֹ אִשָּׁה, כִּי
 מֵאִישׁ לָקַחָה זֹאת⁴⁸), וְהוּא עֲנַן הַתְּכַלּוֹת הָעֶפְרַיִם וְיָמִים בְּבְרִיאַת הָאֵדָם עֲצָמוֹ.
 וְיִצְדָּע עֲנַן הַתְּכַלּוֹת דִּיעֲפָר וְיָמִים, נֶאֱמָר מִי מִנְּהָ עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת רִבְעֵי
 יִשְׂרָאֵל, הֵינּוּ, שְׁמָה שְׁנֶאֱמָר מִי מִנְּהָ קָאֵי גַם עַל עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וְגַם עַל רִבְעֵי
 יִשְׂרָאֵל⁴⁹.

ה) וְעַל כְּלָלוֹת הָעֲבוּדָה בְּשִׁתֵּי הַבְּחִינּוֹת דִּיעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל, זוֹכִים לְקִיּוֹם
 הַיַּעֲדוֹ דְּרַף כּוֹכֵב מִיעֲקֹב וְקָם שְׁבָט מִיִּשְׂרָאֵל כְּפִשּׁוּטוֹ, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ
 צְדָקְנוֹ, בְּקָרוֹב מְמַשׁ.

(42) ראה לקר"ת פרשתנו עב, א ואילך. שם, ג ואילך. (43) יתרו כ, ט. וראה מכילתא הובא בדרשות ר' יהושע אבן שועיב פרשת וישב. לקו"ש ח"ז ע' 245 ואילך. וש"נ. (44) בראשית ב, ז. (45) ב"ר פ"ג, יב. וראה אוה"ת פרשתנו ע' תתקלב. (46) פרש"י ומת"כ לב"ר שם. (47) שם פ"ז, ד. (48) בראשית שם, כג. (49) ראה ד"ה מי מנה הנ"ל בתחלתו (תורת מנחם התוועדויות חע"ג ע' 12).

התוועדות

בס"ד. שיחת יום ה' פ' בלק, י"ב תמוז, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

26...כו. ומזה יש ללמוד הוראה – במכל-שכן וקל-וחומר:

27 אם בשעה שצריך להבטיח "שלא תשתכח תורה מישראל", ולשמור על קיום ניצוץ הגחלת של רוב
28 מנין ורוב בנין בנ"י, הנה כשיודעים שכעת הגיעה השעה שמוקדשת לעזור לאיש ואשה פרטיים בענין
29 פרטי, אפילו ענין גשמי, היו יכולים להניח הצדה את הדאגה הכללית, ולענות על ענין פרטי, תוך לקיחת
30 אחריות על המענה, שזה מורה על תקיעת מחשבתו בחזק כדי לכוין למענה הנכון –

31 הרי עאכו"כ כשהמצב הוא להיפך – כשתובעים ממנו להניח הצדה ענין פרטי שלו, ולא דוקא ענין
32 רוחני, אלא יכול להיות ענין גשמי, ובמקום זה לעסוק בענין שנוגע "שלא תשתכח תורה מישראל" –
33 בודאי שדבר זה צריך להעשות, ולהעשות בכל ה"שטורעם".

34 כז. אך כאן נשאלת השאלה הידועה:

35 בשלמא כשמדובר אודות נשיא בישראל, נשיא הדור, כ"ק מ"ח אדמו"ר, שקיבל חינוך מיוחד מאביו,
36 שגם הוא נתחנך ע"י אביו וכו' וכל הדורות שלפניו – אין זה פלא לכאורה שהי' יכול לפעול זאת בעצמו;
37 אבל מהי השייכות לאנשים כערכנו, שיוכלו לדרוש מהם ענין כזה?

38 ובכן, גם על זה ישנו ביאור הכי פשוט:

39 אילו הי' מדובר אודות הנהגה ששייכת אליו בלבד – לא הי' מקדיש זמן לכתוב זאת, ולצוות להדפיס
40 ולהפיץ את הדברים. – ח"ו לדרוש בכבוד עצמו או בכבוד בית אבא. אותם ענינים שעשה ששייכים
41 ליחידי סגולה – לא נתגלו, ועאכו"כ שלא נכתבו, לא נדפסו ולא הופצו.

42 ואילו הענינים שנתגלו (כמו כללות הסיפור אודות המס"נ על תומ"צ) – עי"ז שלקח מזמנו כדי
43 לכתבם, וצוה להדפיסם בצירוף לסיפור המאסר והגאולה, ביחד עם הפצת המכתב¹²⁵ אודות ההתוועדות
44 של י"ב-י"ג תמוז שבה יקבלו החלטות בנוגע ללימוד התורה והמצוה – הרי זה בגלל שהדבר נוגע
45 לסלילת הדרך שלאח"ז יוכלו לעשות כן כל אחד ואחת שיגיעו אליהם הדברים, באופן של לימוד המביא
46 לידי מעשה.

47 וכפי שראו בפועל, שדוקא לאחר המאסר – אפילו עוד לפני הגאולה, ועאכו"כ לאחר הגאולה –
48 נתחזקה הפצת התורה והיהדות לכל פרטי במדינה ההיא, ביתר שאת וביתר עוז, גם במקומות שעדיין
49 היו זקוקים למס"נ, כידוע כמה פרטים בנוגע לכמה אנשים, שחלקם נמצאים עתה כאן, חלקם בכפר
50 חב"ד וחלקם בכל קצוי תבל, והחלק הכי מאושר בהם – יחידי סגולה מתוך יחידי סגולה – נמצאים
51 עדיין מאחורי מסך הברזל [כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר: מסתמא לא יזיקו הדברים לאף אחד],
52 וממשיכים בעבודתם בקודש מתוך מס"נ.

53 ועד"ז בנוגע להתחלת הסיפור, שהקדיש כמה שעות כדי למנוע צרה ולענות על שאלה ובקשה של
54 איש פרטי בענין פרטי, ועשה זאת ביגיעת נפש עד שהגוף התעיף, ופעולה זו היתה הכנה שלאח"ז תהי'
55 המס"נ להבטיח "שלא תשתכח תורה מישראל", ע"י הפעולה "להשבית אויב ומתנקם" – שכיון שהדברים
56 נכתבו עברוננו, הרי זה סימן, במכ"ש וק"ו, שלכל אחד מאתנו ניתן כח (נוסף על מה שהי' לו לפני

(125) אג"ק שלו ח"ב ע' פ ואילך. וש"נ.

1 שהתוודע לסיפור זה), שיוכל בפועל ממש להניח הצדה את הענינים הטובים שמונח בהם, כיון שה"מצוה
 2 שהזמן גרמא" עתה הוא הענין הכללי "שלא תשתכח תורה מישראל", שיפעל "להשבית אויב ומתנקם".
 3 ויש לעשות זאת באופן של שמחה וטוב לבב, ובמילא, כשעושים דבר עבור הזולת בסבר פנים יפות,
 4 הרי הוא מקבל זאת בטוב, ואז ההצלחה היא כמ"פ ככה.
 5 כח. והנה, בנוגע לכללות ההתקשרות של בני" עם הקב"ה מתוך אהבה – "ואהבת את הוי' אלקיך"¹²⁶,
 6 שקשור עם "אהבתי אתכם אמר הוי'"¹²⁷ – נאמר¹²⁸ "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא
 7 ישטפוה":
 8 הטענה היא שישנם "מים רבים". ואין זה ענין שאינו במציאות, דמיון בלבד, אלא התורה עצמה
 9 מעידה שיש מציאות של "מים רבים" ו"נהרות" – "מים הזידונים", ועאכו"כ ויתירה מזה – "מים רבים"
 10 של דברי הרשות.
 11 אבל אעפ"כ, כשישנה אהבת ישראל להקב"ה – שמעוררת "כמים הפנים לפנים"¹²⁹ את גילוי אהבת
 12 הקב"ה לישראל – ישנה ההבטחה ש"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה".
 13 וכפי שמביא רבינו הזקן¹³⁰ שה"מים רבים" הם בדוגמת מי המבול שכיסו את כל העולם, ואעפ"כ,
 14 נכנס יהודי לתוך התיבה, כפירוש הבעש"ט¹³¹ ש"תיבה" היא מלשון תיבות ואותיות – תיבות התפלה
 15 ותיבות התורה, ועי"ז ניצול מכל ה"מים רבים".
 16 ולא זו בלבד ש"לא יוכלו לכבות את אהבה. . ולא ישטפוה", אלא אדרבה – שע"ז מתעוררת אצלו
 17 אהבה רבה ביותר, "כיתרון האור מן החושך"¹³², שתהי' בתוקף גדול ביותר.
 18 ואז נעשה אצלו מעמד ומצב כמו שהי' אצל נח – שלאחרי יציאתו מן התיבה הי' יכול לבנות עולם
 19 שלם, "עולם חדש ראה"¹³², עם חיות ובהמות ושבעים אומות העולם, אלא שהי' זה כפי שנח בונה עולם
 20 – באופן ש"ירח הוי' את ריח הניחוח"¹³³, שע"ז הבטיח את קיום העולם בכל הפרטים שבזה,
 21 ולאח"ז נמשך הדבר בברית שכרת הקב"ה עם אברהם¹³⁴, ולאח"ז גם הברית שכרת הקב"ה עם משה¹³⁵
 22 – כמבואר בחסידות¹³⁶ ענין שלש הבריתות, ומה שכל אחד מוסיף על הקודם לו,
 23 ועד לברית שכרת הקב"ה עם בני"י, ש"אתם נצבים היום כולכם לפני הוי' אלקיכם", מ"ראשיכם
 24 שבטיכם" עד "חוטב עציך" ו"שואב מימך"¹³⁷, וכדאיתא במדרש¹³⁸, "מה היום קיים ומאיר", כך גם
 25 "אתם נצבים היום", באופן ש"קיימים ומאירים", מ"חוטב עציך" ו"שואב מימך" עד "ראשיכם שבטיכם",
 26 ועומדים באופן ד"כולכם" "לפני הוי' אלקיכם", וכהמשך הכתובים¹³⁹: "לעברך בברית הוי' אלקיך
 27 ובאלתו", "למען הקים אותך היום לו לעם והוא יהי' לך לאלקים".
 28 ובקרוב ממש יהי' זה בגלוי, ועד לאופן ש"ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך"¹⁴⁰, "אלו תפילין
 29 שבראש"¹⁴¹, שעל ידם יהי' ניכר שבשעה שיהודי הולך ברחוב משועבד מוחו להקב"ה, לתורתו ומצוותיו.
 30 וכשעושים זאת מתוך שמחה וטוב לבב, ובגלוי ובפרהסי' – הרי זה יפעל ש"בני ישראל יוצאים ביד
 31 רמה"¹⁴², כפירוש התרגום: "בריש גליו", "כימי צאתך מארץ מצרים"¹⁴³, וכך יהי' גם בקרוב ממש ע"י

(136) ראה אה"ת תשא ע' א'תתמוז ואילך. ע' ביז ואילך. ד"ה
 אתם נצבים דש"פ נצוי" תשי"ב (תורת מנחם – התוועדויות ח"ו
 ע' 175 ואילך). וש"נ.
 (137) ר"פ נצבים.
 (138) ראה תנחומא ר"פ נצבים. פרש"י שם כט, יב.
 (139) שם, יא"ב.
 (140) תבוא כח, יו"ד.
 (141) ברכות ו, א. וש"נ.
 (142) בשלח יד, ת.
 (143) מיכה ז, טו.

(126) ואתחנן ו, ה.
 (127) מלאכי א, ב.
 (128) שה"ש ה, ז.
 (129) משלי כז, יט.
 (130) ראה תו"א ר"פ נח. ובכ"מ.
 (131) ראה כש"ט בחוספות ס"ח ואילך. וש"נ.
 (132) ב"ר פ"ל, ח.
 (133) נח ח, כא.
 (134) לך לך טו, יח.
 (135) תשא לד, יו"ד.

משיח צדקנו, ובאופן ד"אראנו נפלאות"¹⁴³, כפירוש הזהר¹⁴⁴ שאפילו ב"ימי צאתך מארץ מצרים" הי' זה נחשב לענין של "נפלאות", ובקרוב ממש.

* * *

כט. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה מי מנה עפר יעקב וגו'.

* * *

ל. מפני השעה (המאוחרת) – אומר עתה עכ"פ התחלה של ענין בנגלה:

דובר בהתוועדויות שלפנ"ז¹⁴⁵ אודות מאמר הגמרא (במסכת שבת¹⁴⁶ ובמסכת כתובות¹⁴⁷) "עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת, שנאמר¹⁴⁸ יהי פסת בר בארץ", שנוסף על הפירוש כפשוטו, ישנו גם מ"ש הרמב"ם (בפירוש המשניות¹⁴⁹) שזהו ע"ד ש"בנ"א אומרים כשימצא אדם דבר מוכן ומזומן: פלוני מצא פת אפוי ותבשיל מבושל", והיינו, שהכוונה במאמר זה היא שכל הענינים יהיו בהרחבה, ללא דאגה וטירחא כו' – שזהו לשיטתו בספר הי"ד (בהלכות תשובה¹⁵⁰ והלכות מלכים¹⁵¹) ש"אין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד"¹⁵², ולכן, "אל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים וכו'", ומביא רא"י מבן כוזיבא שר"ע "הי' אומר עליו שהוא המלך המשיח .. ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת"¹⁵³, ובהתאם לזה, "אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם .. אלא עולם כמנהגו נוהג, וזה שנאמר בישע"י¹⁵⁴ וגר זאב עם כבש .. משל וחידה כו"¹⁵⁵.

אמנם, באגרת תחיית המתים¹⁵⁶ מוסיף הרמב"ם במ"ש שהיעודים שבספר ישע"י הם "משל וחידה" – "אין דברינו זה החלטי כו'", אלא רק בדרך אפשר, כדי שלא יהי' הכרח לומר שזהו ענין של נס, אם יכולים לפרש באופן אחר, אבל יתכן שאכן יתקיימו כפשוטם.

ונתבאר בזה ביאור הכי פשוט – שבימות המשיח יהיו ב' תקופות: בתקופה הא' יהי' רק ביטול שעבוד מלכיות, אבל עדיין עולם כמנהגו נוהג, ולאח"ז תהי' תקופה הב' שבה יתקיימו יעודים הנ"ל כפשוטם.

ויש להוסיף בזה, שכשם שיש חילוק בזמן בין ב' תקופות הנ"ל, יש גם חילוק בנפש – במעמד ומצב נש"י, כמבואר ברע"מ¹⁵⁷ (הובא גם בספר עבודת הקודש¹⁵⁸ לגבי שיטת הרמב"ם)¹⁵⁹ החילוק בין תלמידי חכמים לעמי הארץ, "דמסטרריהו (דעמי הארץ) לית בין גלותא לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד", משא"כ בנוגע לת"ח כו'.

המשך הביאור – שהחילוק בין המעמד ומצב דימות המשיח באופן שעולם כמנהגו נוהג או באופן של חידוש במעשה בראשית, הוא כמו החילוק בנוגע לביהמ"ק השלישי, אם יבנה ע"י משיח (כפי שפוסק

144) ראה אוה"ת עה"פ (ע' תפו ואילך). וש"נ.

145) בשיחת י"א ניסן ס"כ"ב (תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 29 ואילך), והמטבה בהתוועדויות שלאח"ז: ש"פ מצורע, שה"ג סי"ג (שם ע' 68 ואילך), אחש"פ סל"ז (שם ע' 113), וש"פ אחרי, מבה"ח אייר סכ"ו (שם ע' 152) – שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, כדלקמן בפנים.

146) ל, סע"ב.

147) בסופה.

148) תהלים עב, טז.

149) סנהדרין – בהקדמה לפ' חלק (וראה גם לקו"ש שבפנים הערה 77).

150) ספ"ט.

151) פי"ב ה"ב.

152) ברכות לד, ב. וש"נ.

153) שם פי"א ה"ג.

154) יא, ו.

155) שם רפי"ב.

156) אות ו'.

157) ח"ג קכה, רע"א.

158) ח"ב פל"ח.

159) ראה גם אג"ק ח"כ ריש ע' קנב. חכ"ח ע' קפג בהערה.

לקו"ש ח"ו ע' 25 הערה 90. ח"י"ח ע' 41 הערה 47. תורת מנחם – התוועדויות ח"י"ז ע' 121 הערה 58. חמ"ה ע' 260 ואילך, ובהערות 30. 33. ועוד.

1 הרמב"ם¹⁶⁰) או שהי' בנינא דקוב"ה¹⁶¹ (באופן נסי), שתלוי במעמד ומצב של בני"אם "לא זכו" או
 2 "זכו"¹⁶² – נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א¹⁶³ ונדפסה בלקו"ש חכ"ז ע' 191 ואילך.
 3 (רסיים): וע"י מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות באופן שלא מתחשבים במעמד ומצב איזה שהי',
 4 ואפילו כשידע איניש בנפשי' שהוא במעמד ומצב ד"לא זכו", הרי הוא מתכוונן לקבל פני משיח צדקנו,
 5 ע"י תוספת עוז בלימוד התורה ובקיום המצוות, ומעמיד "צבאות השם", עי"ז שפועל על כל בני"א
 6 שבסביבתו, ועאכו"כ בחינוך ילדי ישראל על טהרת הקודש, בד' אמות של הלכה (ש"מיום שחרב ביהמ"ק
 7 אין לו להקב"ה . . אלא ד' אמות של הלכה"¹⁶⁴) – אזי מכינים וממהרים את ביאת משיח צדקנו, בקרוב
 8 ממש, בדרכי נועם, בחסד וברחמים, ובשמחה ובטוב לבב.
 9 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ה"בינוני"].

* * *

11 לא. י"ב-י"ג תמוז נכללים בארבעים יום ראשונים, שעליהם נאמר שהיו "ברצון", ואדרבה: הלימוד
 12 שגם ה"אחרונים" היו "ברצון" הוא ממ"ש¹⁶⁵ "כראשונה", "מה הראשונים ברצון אף האחרונים
 13 ברצון"¹⁶⁶, והיינו, שה"רצון" שישנו בנעילה דיוהכ"פ – נלקח מארבעים יום ראשונים (שי"ב-י"ג תמוז
 14 בתוכם) שהיו "ברצון".
 15 ומזה מובן, שכל הענינים שיהודים מקבלים על עצמם בארבעים יום אלו – נעשים "ברצון" שלמעלה,
 16 כיון שישנו הרצון דלמטה, שמושל ושולט על כל הכחות, ועאכו"כ שהרצון שלמעלה מושל ושולט על
 17 ב"ד שלמעלה ושלמטה וכו', והקב"ה ממלא את רצונו – להמשיך ברכתו בבני חיי ומזוני רויחי לכל
 18 אחד ואחת במקומו, ועאכו"כ ברכת ה' בלימוד התורה וקיום המצוות.
 19 וכיון שמסירים מבני"א את כל הדאגות – הנה כיון שהם לומדים תורה ומקיימים מצוות אפילו כשיש
 20 "מים רבים" ו"נהרות", הרי עאכו"כ כשהקב"ה נותן להם ברכתו "מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן
 21 ותירוש"¹⁶⁷, ככל הפרטים והפירושים שבדבר¹⁶⁸ – בודאי שניתוסף בזה באופן של הליכה "מחיל אל
 22 חיל"²⁵.
 23 ועי"ז באים למעמד ומצב ד"ישראל עושה חיל"¹⁶⁹, כמבואר בזהר¹⁷⁰ שקאי על ימות המשיח, שאז
 24 יקויים היעוד¹⁷¹ "ומחץ פאתי מואב וגו'" (עם כל הפרטים), החל מ"דרך כוכב מיעקב וקם שבט
 25 מישראל", ועד להסיום: "וישראל עושה חיל".
 26 וכל זה נעשה ע"י מעשינו ועבודתנו בזמן הגלות, כולל גם ימי י"ב-י"ג תמוז, כאשר "אכתי עבדי
 27 אחשורוש אנן"¹⁷².

בלק סי"ב ואילך (תורת מנחם – התועדויות ח"ע ע' 68 ואילך).
 163 משיחות חודש ניסן שנה זו (וראה תורת מנחם –
 התועדויות ח"ע"ג הערה 145).
 164 ראה גם מכתב מוצש"ק, ט"ו תמוז שנה זו (אג"ק חכ"ח
 ע' רנג) ובהערה שם.
 165 ברכות ח, א.
 166 עקב ט, יח ובפרש"י.
 167 תולדות כז, כח.
 168 ראה ב"ר פס"ו, ג.
 169 פרשתנו (בלק) כד, יח.
 170 ח"ג ריב, ב.
 171 שם, יז.
 172 מגילה יד, א. וש"נ.

160 שם רפ"א ובסופו. – ולכאורה, כשם שבנוגע למשיח
 שאינו צריך לעשות אותות ומופתים כו' (אלא צריך ללחום
 מלחמות ה' וכו') מביא ראי' מבן כוזיבא המלך ש"לא שאלו ממנו
 חכמים לא אות ולא מופת", יש גם ראי' שמשיח יבנה מקדש
 במקומו, מ"מעשה רב" בב"ר (ספס"ד) שבימי רבי יהושע בן
 חנניא ואדריאנוס קיסר הי' ציווי ממלכות רומי לבנות את ביהמ"ק,
 ואח"כ נשתנה הציווי כו', ואעפ"כ רצה הציבור לבנותו באופן של
 מרידה במלכות, וריב"ח מנע את המרידה במלכות, ע"י המשל
 הידוע מעצם שנתקעה בגרונו של ארי, ובא עוף שיש לו מקור
 ארוך והוציאו מגרונו של הארי וכו' (וראה גם לקו"ש שבפנים
 הערה 95).
 161 מקומות שנשמנו בלקו"ש שבפנים הערות 91-93.
 162 סנהדרין צח, א. לשלימות הענין – ראה גם שיחת ש"פ

1 וזה יעזור גם להפך את כל הימים הבאים לקראתנו לששון ולשמחה, ובקרום ממש "נאכל שם מן
 2 הזבחים וכו"¹⁷⁷, בביהמ"ק שיבנה במקומו, ובשמחה ובטוב לבב.
 3 לב. רגיל גם בימי השמחה של בעל הגאולה להזכיר אודות תוספת התחזקות בלימוד השיעורים
 4 שתיקן בחומש תהלים ותניא – "חת"ת"¹⁷³.
 5 וכן – להזכיר אודות ה"מגבית" עבור "קופת רבינו"¹⁷⁴, שכל הרוצה יתנדב כנדבת לבו הטהור, ואם
 6 ירצה, יציין שמו ושם אמו, ויזכירוהו – בלי נדר – על הציון של בעל ההילולא.
 7 ועתה נסיים בניגון "ניע זשוריצי כלֶאֶפְצִי", שתוכנו, שאין לדאוג על כך שנמצאים עדיין "בדרך",
 8 כיון שבקרום ממש באים ל"בית־מרוח" ("דאָ קאַרטשאַמקע") שבדרך¹⁷⁵, ומשם באים בקרום ממש
 9 לביהמ"ק השלישי, "בית עולמים", שאז תהי' ה"מנוחה ונחלה" האמיתית, וכאמור – בקרום ממש,
 10 "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", ו"ביד רמה".
 11 [ניגנו הניגון "ניע זשוריצי כלֶאֶפְצִי", וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד מלוא קומתו ורקד על מקומו משך
 12 זמן. לאח"ז הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה, והזכיר עוה"פ אודות המגבית וההזכרה על הציון.
 13 [סיים:]
 14 ותהי' היציאה מימי הגאולה בשמחה ובטוב לבב – "בשמחה תצאו ובשלום תוכלון"¹⁷⁶, ובקרום ממש
 15 – לקבל פני משיח צדקנו, "והקיצו ורננו שוכני עפר"¹⁷⁷ והוא – בעל השמחה והגאולה – בתוכם, וכאמור
 16 – "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", ו"ביד רמה".
 17 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "כי בשמחה תצאור"].

175 ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 157 ואילך. וראה גם תורת
 מנחם – התועדויות חמ"ט ע' 326. וש"נ.
 176 ישע"י נה, יב.
 177 שם כו, יט.

173 ראה גם שיחת י"ג תמוז תשכ"ט סנ"ב (תורת מנחם –
 התועדויות חנ"ז ע' 113). וש"נ.
 174 ראה גם שיחת י"ג תמוז דאשתקד סל"ב (תורת מנחם
 – התועדויות חס"ט ע' 64 ואילך). וש"נ.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום רביעי עמ' 1

20 אין בכך קושיא, דהא אָמַר רב אַשִּׁי, כִּי הוּיֵינן בֵּי רַב פְּהֵנָא הָהּ
 21 אָמַר – כשהיינו בישיבתו של רב כהנא היה רגיל לומר, דמוֹדֵי רַבִּי
 22 יוֹסֵי בְּנֵי רֵיבִי – שמודה רבי יוסי שחייב המזיק להרחיק את
 23 עצמו, באופן שמוזק על ידי חיצים שלו, דהיינו, שהנוק בא מיד
 24 בשעה שעושה את הדבר המזיק בחצירו. וְהָכֵא נָמִי – ואף כאן
 25 כשסומך סולם יכול הנוק לבוא מיד, דוֹמְנִין דְּכִהְרִי דְּמַנְחָא לִיהִי וְהָכֵא
 26 כְּחֹר דְּקִנְיָה – שלעיתים מיד כשמניח את הסולם בסמוך לכותל,
 27 קופצת הנמיה מחורה ומטפסת על הסולם עד שמגיעה לשובך,
 28 ונמצא שבא ההיזק מיד עם הנחת הסולם, ובאופן כזה מודה רבי
 29 יוסי שחייב המזיק להרחיק את עצמו.
 30 מקשה הגמרא: וְהָא אָמַר רַב הוּא, שְׁהֵרִי אִין בַּעַל הַסּוּלָם או ממונו
 31 מוזיקים בידים את היונים שבשובך, אלא רק גורמים לכך שהנמיה
 32 תטפס עליו ותטרוף את היונים, וכלל הוא בידינו שהגורם נזק
 33 לחבירו פטור מלשלם, ואם כן מדוע יש לחייבו להרחיק את
 34 הסולם מן הכותל.
 35 מתרצת הגמרא: אָמַר רב מוֹכֵי בְּרַ מְתַנְה, זַאת אוֹמְרַת גְּרָמָא בְּנִיזְקִין
 36 אָסוּר, שאף שהגורם נזק לחבירו פטור מלשלם, מכל מקום אסור
 37 לעשות כן, ולפיכך ניתן לחייבו להרחיק את סולמו כדי שלא יגרם
 38 נזק לחבירו.
 39 הגמרא מביאה מעשה הנוגע לדין גרמא בניזקין: רב יוֹסֵפֶה הָהּ לִיהִי
 40 הָהּוּ תַאֲלִי – היו לו בחצירו דקלים קטנים, דְּהוּו

1 ארבע אמות מן השובך, מאחר שעל ידי הסולם יכולה נמיה לטפס
 2 לשובך ולטרוף את היונים.
 3 דין נוסף: וְאֵת הַכּוֹתֵל מַרְחִיקִים מִן הַמְּוִחֵלָה (מרום) אֶרְבַּע אַמּוֹת,
 4 כִּי שְׂיָהָא בַּעַל הַמְּרוֹב זוֹקֵף אֶת הַסּוּלָם. דהיינו, בכדי שיוכל
 5 להעמיד בין הכותל למרום סולם בשיפוע, על מנת לעלות ולנקות
 6 את המרום מן העפר והאבנים המצטברים בו ומעכבים את קילוח
 7 המים.

גמרא

8 הגמרא מבררת אם משנתנו בשיטת רבי יוסי היא: לִימָא מְתַנְיִין
 9 דְּלֵא כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּאֵי כְּרַבִּי יוֹסֵי היא לא היתה מחייבת להרחיק את
 10 הסולם מן השובך, דְּהָא אָמַר רבי יוסי (להלן בה"ב), שרשאי אדם
 11 לנטוע אילן בחצירו סמוך לבורו של חבירו, אף שעתידיים שורשי
 12 האילן להזיק את הבור, משום שְׂוָה (בעל הבור) חוֹפֵר בְּתוֹךְ
 13 רְשׁוֹת שְׂוָלו, וְוָה (בעל האילן) נוֹטֵעַ בְּתוֹךְ רְשׁוֹת שְׂוָלו. דהיינו,
 14 שלדעת רבי יוסי רשאי אדם לעשות בתוך שלו כפי רצונו, אף אם
 15 שכנו ניזוק מכך. ולשיטתו, מוטל על הניזק להרחיק את עצמו
 16 מהמוזק כדי שלא יינזק. ואם כן, לדבריו, אין צריך אדם להרחיק
 17 את סולמו מכותלו של חבירו, אלא ירחיק בעל השובך את שובכו
 18 מן הכותל.
 19 דוחה הגמרא: אין הכרח לומר כן, אלא אָפִילוּ תִּמְאָא רַבִּי יוֹסֵי היא

התוועדות

בס"ד. שיחת ש"פ בלק, י"ד תמוז, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

- 1 א. בנוגע ליום השבת שלאחרי י"ב-י"ג תמוז – הנה נוסף על השייכות של יום השבת לכל ימי
- 2 השבוע (החל מיום ראשון), יש שייכות מיוחדת ביניהם בקביעות שנה זו, שי"ב-י"ג תמוז הם בסמיכות
- 3 ממש ומהם נכנסים מיד ליום השבת, ללא הפסק ביניהם, שאז השייכות היא גדולה ופנימית ובנקל יותר
- 4 מאשר בקביעות אחרת שיש ימים נוספים (י"ד או ט"ו תמוז וכיו"ב) שמפסיקים ביניהם, שאז צריך לעסוק
- 5 בעניני עבודה ששייכים לאותם ימים, שהרי "כל יומא ויומא עביד עבידתי"¹, ואח"כ בבוא יום השבת
- 6 צריך לחזור לעניני העבודה די"ב-י"ג תמוז.
- 7 והענין בזה – שאע"פ ש"מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת"² קאי (לא רק על ערב שבת ממש, אלא)
- 8 גם על כל ימי השבוע, כיון שענין השבת תלוי בעבודת כל ששת הימים שלפני השבת, מ"מ, הרי זה
- 9 בעיקר וביחוד ביום ששי, ובלשון הכתוב³: "והי' ביום הששי והכינו גו"⁴ – כפי שהי' הסדר להיות בני"י
- 10 במדבר בנוגע ל"מן" [וקשור במיוחד עם זמן הגלות, כפתגם אדמו"ר מהר"ש⁴ שפרנסה בזמן הזה היא
- 11 באופן נסי, ע"ד ה"מן", אלא שזה מכוסה יותר בלבושי הטבע], ומזה נמשך גם בבואם "אל ארץ נושבת"⁵
- 12 – שעיקר ההכנה לשבת היא ביום הששי, ערב שבת ממש.
- 13 וכמדובר כמ"פ⁶ שכל ענין מתבטא גם בהלכה בפועל – שע"פ דין השו"ע⁷ יש כמה קולות בנוגע
- 14 לרץ בערב שבת לצורך ההכנה לשבת, שדין זה הוא דוקא בערב שבת, משא"כ בשאר ימי השבוע, גם
- 15 אם עוסקים בענינים שהם הכנה לשבת.
- 16 וזוהי המעלה בקביעות שנה זו, שבערב שבת ממש חל י"ג תמוז, שבו היתה הגאולה למטה בפועל
- 17 ובגלוי לעיני כל עמי הארץ (משא"כ ב"ב תמוז היתה רק הבשורה אודות הגאולה, דכיון שהמשרד הי'
- 18 סגור, לא היתה יכולה להגיע הידיעה בוודאות), ע"י באי-כחם של אלו שהושיבוהו במאסר, באופן
- 19 ש"הפה שאסר הוא הפה שהתיר"⁸, שבזה יש תכלית העילוי ד"יתרון האור מן החושך"⁹, ועד שהחושך
- 20 עצמו נעשה אור"¹⁰.
- 21 ב. וההוראה מזה בעבודת האדם – כמדובר כמ"פ שמכל ענין (אפילו ענין התלוי בקביעות הזמן)
- 22 יש ללמוד הוראה בעבודת ה', כמאמר הבעש"ט¹¹ שכל ענין שיהודי רואה או שומע יש בו הוראה בעבודת
- 23 ה':
- 24 ענינו של יום השבת הוא – שבו נעשית השלימות של כל ימי השבוע באופן של תענוג (נוסף לכך

(7) חו"מ ששע"ח ס"ח.
 (8) לשון חז"ל – כתובות טז, רע"א (במשנה). וראה גם תורת מנחם – התוועדות חע"ג ע' 30. וש"נ.
 (9) קהלת ב, יג.
 (10) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'שמו. ספר הערכים חב"ד ערך אור ביחס לחושך ס"ט (כרך ב' ע' תקצז). וש"נ.
 (11) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט אייר).

(1) זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, ריש ע"ב.
 (2) ע"ז ג, סע"א.
 (3) בשלח טז, ה.
 (4) ראה אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' קלט. לקו"ש חט"ז ע' 178 הערה 38. וש"נ.
 (5) שם, לה.
 (6) ראה גם שיחת ש"פ חו"ב, י"ב תמוז דאשתקד ס"ט (תורת מנחם – התוועדות חס"ט ס"ע 13). וש"נ.

1 ש"אין עצב בה"12), כמ"ש"13 "ויכולו גו", שהפירוש בזה"14 הו"ע השלימות וגם ענין התענוג, ועד לדרגת
 2 התענוג של יום השבת לאחר חצות, שזהו הזמן של "רעוא דכל רעוין"15, שזוהי הבחי' היותר נעלית
 3 בענין התענוג – עצם התענוג, שלמעלה מכל עניני תענוג המורגש כו' (כמבואר בהמשך תרס"ו"16 ובכ"מ).
 4 ומהתענוג של יום השבת נמשך בכל עניני ימי השבוע, ובלשון הכתוב"13: "ויכולו השמים והארץ וכל
 5 צבאם", היינו, שהתענוג ("ויכולו") נמשך בשמים וארץ וכל צבאם שנבראו בששת ימי השבוע.
 6 ומזה מובן, שביום השבת שלאחרי י"ב-י"ג תמוז, ובפרט בקביעות שנה זו שמי"ב-י"ג תמוז נכנסים
 7 מיד ליום השבת (כנ"ל ס"א), צריך להשלים את כל עניני י"ב-י"ג תמוז, ההחלטות הקשורים עם ימים
 8 אלו וכו', שיהיו באופן של תענוג.

9 ג. ובהקדמה:

10 ידוע המאמר"17 "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה" (שהובא ונתבאר גם בשו"ע של רבינו הזקן"18),
 11 והיינו, שכל ענין בתורה, הן בנגלה והן (אפילו) בפנימיות התורה, הנה הגדלות והשלימות שבזה היא
 12 כשבא כמעשה בפועל.

13 ולכאורה, איך שייך הדבר בנוגע להוראה הנ"ל אודות השלמת עניני י"ב-י"ג תמוז באופן של תענוג
 14 ביום השבת – בה בשעה שביום השבת אי אפשר לעשות זאת במעשה בפועל?

15 אך הענין הוא – ש"מפקחין על צרכי ציבור בשבת"19, שזהו אמנם ענין של דיבור, אבל זהו דיבור
 16 שקשור עם מעשה (שהרי הדיבור הוא בנוגע לענין המעשה), וכיון שזהו דיבור ע"פ תורה, ו"מאן מלכי
 17 רבנן"20, הרי זה באופן ש"אמר מלכא עקר טורא"21, כך, שזהו דיבור שנחשב לענין של מעשה בפועל
 18 (בדוגמת דיבורו של הקב"ה שחשיב מעשה"22, שהרי "בעשרה מאמרות נברא העולם"23).

19 וההסברה בזה:

20 כיון שעומדים ביום השבת, שאסור בעשיית מלאכה, צריך להמתין עד בוא הזמן שלאחרי השבת,
 21 שאז יהי' מותר בעשיית מלאכה; אבל הוא מצדו, עומד כבר מוכן לעשיית הדבר, וכיון ש"שארית ישראל
 22 לא יעשו עולה"24, בודאי יבוא הדבר לידי מעשה בפועל; וכיון שע"פ תורה נחשב כאילו כבר נעשה
 23 הדבר, לא שייך גם מניעה ועיכוב מצד העולם.

24 ונמצא, שכל המניעה אינה אלא בגלל שצריך להמתין עד צאת השבת, והרי "מחוסר זמן לאו מחוסר
 25 מעשה"25, כך, שכאשר מפקחין על צרכי ציבור בשבת, אזי נעשה כבר הענין, ומיד לאחרי שבת הרי זה
 26 בא בפועל ממש.

27 ד. ובנוגע לפועל:

28 כל ההחלטות שנתקבלו [וכן ההחלטות שהיו צריכים להתקבל ולא נתקבלו, שיכולים לקבלם עכשיו,
 29 ביום השבת, שמשלים את כל הענינים] בקשר לי"ב-י"ג תמוז, ע"פ מ"ש בעל הגאולה במכתבו"26 ש"ראוי
 30 הוא לקובעו ליום התועדות והתעוררות בחיזוק התורה והיהדות כו'" (כיון שבכל שנה יש התעוררות

19 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סי"ב. וש"נ.
 20 ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנ"ג, ב (ברע"מ).
 21 ראה ב"ב ג, ב.
 22 ראה שבת קיט, ב. ב"ר פ"ג, ב. פמ"ד, כב.
 23 אבות רפ"ה.
 24 צפני" ג, יג.
 25 ראה יומא סב, סע"ב. וש"נ. הנסמן בשד"ח קונטרס
 הכללים (כרך ג) מערכת המ"ם כלל קסא.
 26 אג"ק שלו ח"ב ע' פ ואילך. וש"נ.

12 ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מ"ד –
 מר"ק כג, ב.
 13 בראשית ב, א.
 14 ראה אוה"ת עה"פ (כרך א – מב, ב ואילך. כרך ג –
 תקת, א ואילך).
 15 זח"ב פח, ב.
 16 ע' תקמב [תשיג] ואילך.
 17 קידושין מ, ב. וש"נ.
 18 הלי' ת"ת פ"ד ה"ב-ג.

1 מעין המאורע כו') – יש להביאם למעשה בפועל למטה בענינים גשמיים (כולל גם ענינים חומריים
 2 שנעשו ענינים גשמיים, ואח"כ עושים מהם רוחניות²⁷).
 3 וענינים אלו צריכים להעשות באופן ד"כל חלב לה"²⁸, ע"י הענינים המובחרים והנעלים שבו –
 4 כמודגש ביום השבת, שגם הענינים הגשמיים שבו צריכים להיות באופן הכי מובחר, כמ"ש הרמב"ם²⁹
 5 ש"צריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת", היינו, לא סתם בשר, אלא בשר שמן, ולא
 6 סתם יין, אלא יין ישן, ובלשון רבינו הזקן בתניא³⁰: "בשרא שמינא דתורא" ו"יין מבושם".
 7 ועי"ז זוכים לקיום היעוד³¹ "לילה כיום יאיר", בכיאת משיח צדקנו.

* * *

9 ה. דובר לעיל³² שאחת ההחלטות שצריכים ליקח מימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז צריכה להיות בנוגע
 10 לענין החינוך³³ – שזהו היסוד של המאמר דפורים קטן תרפ"ז³⁴ (שהביא לענין המאסר³⁵), שמיוסד על
 11 הפסוק³⁶ "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז להשביית אויב ומתנקם", היינו, שענין החינוך מתחיל כבר אצל
 12 "עוללים ויונקים" (לפני בן שש וכן שבע המובא בגמרא³⁷), שזהו א' הענינים שתבע בעל השמחה
 13 והגאולה, כמודגש כמ"פ בהתוועדויות.

14 ואופן הנ"ל בחינוך (החל מ"עוללים ויונקים") הוא הן בנוגע לילדים והן בנוגע לילדות – כפי שהיתה
 15 הנהגת בעל השמחה והגאולה, שצוה להדפיס כמה שיחות וכמה ענינים שבמאמרי חסידות בשפה
 16 המדוברת, כדי שגם נשים ובנות יוכלו להבין (כמבואר במכתב אודות נשי ישראל בריגא וכו'³⁸), ומאז
 17 התחילה הפצת המעיינות באופן שיהי' מובן גם לנשי ובנות ישראל.

18 ובנוגע לחינוך הקטנים והקטנות, מוטלת עיקר ההשתדלות על עקרת הבית³⁹, שעל ידה נעשה עיקר
 19 החינוך בשנים הראשונות של הילדים⁴⁰ – לא כ"כ בענין הלימוד, אלא בעיקר בכל מה שהילדים רואים
 20 מסביבם, שהרי מטבע הדברים שהסביבה פועלת, ובפרט אצל קטן שעדיין לא הגיע לשלימות ענין השכל,
 21 גדולה יותר פעולת הסביבה, ולכן הרי זה נוגע ביותר.

22 ו. כללות ענין החינוך נחלק לג' ענינים – ג' הקוין שעליהם העולם עומד, תורה עבודה וגמ"ח⁴¹.
 23 ובכללות יותר – הם ב' אופני עבודה הכלליים שנאמרו בנוגע לאברהם אבינו (ש"אחד הי' אברהם
 24 וירש (זרעו – כל אחד מישראל) את הארץ"⁴²): "כי ידעתיו למען אשר יצוה (שזהו ענין החינוך) את
 25 בניו ואת ביתו (היינו נשים⁴³) אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט"⁴⁴, ש"צדקה ומשפט" הם ב'
 26 אופני עבודה: צדקה – מלמעלה למטה, ומשפט – מלמטה למעלה, או כפי שמבואר לפעמים בסגנון
 27 הפכי, שע"י "צדקה", שהו"ע המצוות⁴⁵, מעלים את כל הענינים הגשמיים מלמטה למעלה, וע"י "משפט",

38 ראה אג"ק שלו ח"ג ריש ע' תע. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ד ע' 354. וש"נ.
 39 בענין זה נאמר גם, שאם יש חסרון בענין החינוך, הרי זה מצד הבעל – כי, בנות ישראל כשרות הן, ו"אשה כשרה" "עושה רצון בעלה" (תדבאר פ"ט), וא"כ, כשחסר עשיית האשה, הרי זה בגלל שחסר ב"רצון בעלה".
 40 ראה של"ה סד, א. הובא בקונטרס "חנוך לנער" ס"ע 34 ואילך.

41 אבות פ"א מ"ב.
 42 יחזקאל לג, כד.
 43 פרש"י סנהדרין נו, ב.
 44 וירא יח, יט.
 45 ראה תניא פל"ז (מוח, ב). תו"א וישב כט, ג. מקץ לח, ג. מב, ג. לקו"ת ראה כג, ג. שה"ש מד, ג. ובכ"מ.

27 ראה "היום יום" כז טבת. כט אדר שני. כז אלול. – וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ט ע' 274. וש"נ.
 28 ויקרא ג, טז. וראה רמב"ם הל' איסורי מזבח בסופן.
 29 הל' שבת פ"ל ה"ו.
 30 פ"ז (יא, ה).
 31 תהלים קלט, יב.
 32 שיחת י"ב תמוז ס"ז (תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ע' 29).
 33 ראה גם מכתב מוצש"ק, ט"ו תמוז שנה זו (אג"ק חכ"ח ע' רנג ואילך).
 34 סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך.
 35 ראה גם שיחה הנ"ל ס"ו (תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ע' 27). וש"נ.
 36 שם ת, ג.
 37 ראה בהנסמן בלקו"ש חט"ו ס"ע 130 ואילך.

1 שהו"ע התורה (כפי' התרגום ע"פ⁴⁶ "כמשפט הראשון", "כהלכתא קדמייתא"⁴⁷), ממשיכים את כל
 2 הענינים העליונים מלמעלה למטה.
 3 והענין בזה – שכללות העבודה היא בב' הקוין דתורה וצדקה (וגמ"ח), אבל בכדי שב' קוין אלו יהיו
 4 כדבעי, יש צורך בהקדמת היסוד דקו השלישי, קו העבודה, שהו"ע עבודת התפלה, שע"ז מעמיד יהודי
 5 את עצמו במעמד ומצב של עבד ("כעבדא קמי מרי"⁴⁸), שאז לא נוגע מה נוח לו – אם "בהפקירא
 6 ניתא לי"⁴⁹, או בענינים אחרים – אלא עובד עבודתו בתורה ובגמ"ח כדבעי ובשלימות.
 7 וע"פ המדובר כמ"פ שבכל ענין של קדושה יש התכללות – הנה כן הוא גם בענין "צדקה ומשפט",
 8 שבענין הצדקה כלול גם ענין המשפט (תורה), ובענין המשפט כלול גם ענין הצדקה.
 9 ולדוגמא: איתא בגמרא⁵⁰: "וצדקתו עומדת לעד"⁵¹. זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאלין
 10 לאחרים, "שזהו ענין הצדקה כפי שכלול בתורה; וכמו"כ ישנו ענין התורה כפי שכלול בצדקה – נתינת
 11 הצדקה עבור מוסד חינוך שבו מלמדים תורה.
 12 [ולהעיר גם מהסיפור הידוע⁵² אודות הבעש"ט, שכאשר באו בטענות אודות אלו שחיים במקומות
 13 שבהם יש בתי-מרוח ("קרעטשמעס"), שצריכים להתעסק עם פלוני ופלוני כו', ובמילא היו במסחרם
 14 ענינים בלתי רצויים כו' – לימד הבעש"ט זכות עליהם, שהתעסקותם בכל עניני הפרנסה היא בכדי שיוכלו
 15 להשיא בנותיהם לת"ח (כמבואר בגמרא⁵³ גודל העילוי שבדבר), או כדי שיוכלו לשכור מלמדים לבניהם
 16 כו'].
 17 ז. וזהו גם מה שדובר לאחרונה⁵⁴ שצריכה להיות הדגשה מיוחדת בנוגע לב' הענינים דצדקה ומשפט
 18 (תורה) – שבכל מקום יקימו "קרנות גמ"ח", וגם "ספריות"⁵⁵, כדי שכל מי שרוצה ללמוד ולעיין בספר
 19 קדוש (והרי הכוונה היא לא רק ללימוד עצמו, אלא שיומשך במעשה בפועל), יוכל לבוא לשם וללמוד
 20 מתוך מנוחה, ללא ענינים המבלבלים.
 21 ואכן ישנם כו"כ שכבר קיימו זאת, ואלו שעדיין לא קיימו זאת – בודאי ישתדלו לקיים זאת בהקדם
 22 הכי אפשרי.
 23 וכל זה צריך להיות בפירסום הכי גדול – כמו ענין הגאולה, החל מהגאולה של רבינו הזקן בי"ט
 24 כסלו, שאודותה כותב⁵⁶ ש"הפלה ה' והגדיל לעשות בארץ. . . ובפרט בעיני כל השרים וכל העמים כו"
 25 (וחזור וכופל זאת ג"פ⁵⁷, ש"בתלת זימני הוי חזקה"⁵⁸), וכן הגאולה די"ב-י"ג תמוז שהיתה בפירסום
 26 גדול, ובאופן שהדהד בכו"כ מדינות, שהרי ההשתדלות אודות השחרור והגאולה הגיעה מכמה ארצות
 27 ומלוכות, ולכן גם הידיעה אודות השחרור והגאולה הגיעה לכל אותם מקומות⁵⁹.
 28 ח. ובכל זה ניתוסף דבר נפלא בדור הזה – שנתבטלו כל המניעות והעיכובים והמדידות וההגבלות
 29 שהיו אז, הן אלו שמבחוץ, מהגויים שבמדינות אלו, והן אלו שמצד אחינו בני"י שלא גרסו את השיטה
 30 של רבינו הזקן, והשיטה של רבינו בעל השמחה והגאולה, ועכשיו אין הדבר תלוי אלא ברצונו של כל
 31 אחד ואחת, שהפעולה בכל ענינים אלו תהי' בכל העולם כולו, באופן ד"יורד מים עד ים ומנהר עד אפסי
 32 ארץ"⁶⁰.

סנהדרין צט, א.

54) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 282. וש"נ.

55) ראה גם שם ע' 326. וש"נ.

56) אג"ק שלו ע' רל ואילך. וש"נ.

57) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 206. וש"נ.

58) ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.

59) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשל"ט (תורת מנחם – התוועדויות ח"א ע' 24 ואילך). וש"נ.

60) תהלים עב, ח.

46) וישב מ, יג.

47) לקו"ת ר"פ דברים (א, סע"ב).

48) שבת יו"ד, א.

49) גיטין יג, א. וש"נ.

50) כתובות נ, א.

51) תהלים קיא, ג.

52) ראה כש"ט סק"ה. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות

ח"ג ריש ע' 266. וש"נ.

53) ראה ברכות לד, ב. פסחים מט, סע"א. כתובות קיא, ב.

- 1 אלא שכדי להיות מושל ושולט בכל העולם כולו, צריך תחילה כל אחד להיות מושל ושולט על
2 עצמו, ולהתגבר על בלבולי היצה"ר כו',
- 3 — שהכוונה בזה היא רק כדי שלא יהי' ענין של "נהמא דכיסופא"⁶¹, אלא באופן שיהי' צורך בענין
4 של בחירה, כמ"ש⁶² "ראה נתתי לפניך גו' את החיים ואת הטוב וגו' ובחרת בחיים" (ובפרט אצל חסידים
5 ואנ"ש⁶³), שעי"ז ניתוסף עליו גדול יותר, כמבואר בחסידות⁶⁴ בפירוש הכתוב⁶⁵ "כי מנסה ה' אלקיכם
6 אתכם לדעת הישכם אוהבים גו'", ש"מנסה" הוא מלשון "נס על ההרים"⁶⁶, שהקב"ה רוצה להגבי' עי"ז
7 את בני' כו' —
- 8 ולהיות בעצמו במעמד ומצב ד"וירד מים עד ים" — בכל כחות הנפש, ו"מנהר עד אפסי ארץ" —
9 במחשבה דיבור ומעשה⁶⁷,
- 10 ולהפסיק לישון... ולהבטיח שלא יהיו ענינים של עצלות ועצבות כו', ולפעול על עצמו לצאת מד'
11 אמותיו, ולצאת מכל המדידות וההגבלות והחשבונות כו', ולעסוק בהפצת המעיינות חוצה — לחזור עניני
12 חסידות (נוסף על עניני נגלה דתורה, ועד לענינים של פועל, לידע את המעשה אשר יעשון),
- 13 — מתוך ידיעה שעצמות אוא"ס זקוק אליו, כביכול, שהוא ילך ויחזור חסידות, כיון שבשביל הדיבור
14 למטה יש צורך בבשר-ודם שיש לו פה ושפתיים גשמיים כו'⁶⁸, ולכן בחרו את אלו שיפיצו את
15 המעיינות —
- 16 ועד שיפעלו "ס'זאל זיך גיסן"⁶⁹ חסידות אין די גאסן", באופן ש"מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים
17 מכסים"⁷⁰ (עד כמה ששייך בזמן הגלות).
- 18 וענין זה צריך להעשות באופן של פריצת כל הגדרים — "נחלה בלי מצרים"⁷¹, ובמילא יהי' זה מתוך
19 שמחה ותענוג (וכנ"ל (ס"ב) בנוגע להוראה מיום השבת, שכל הענינים צריכים להיות באופן של תענוג),
20 שהרי הא בהא תליא: ענין של עצבות והיפך השמחה — שייך רק כשיש מניעות והגבלות כו', אבל כשאין
21 מניעות והגבלות — אזי יכולים לפעול את כל הענינים מתוך תענוג ומתוך שמחה.
- 22 * * *
- 23 ט. בהמשך לזה ישנו גם מה שדובר בי"ב תמוז⁷² אודות "קופת רבינו" — שגם בזה ישנם ב' הענינים
24 של צדקה ומשפט, שהרי "קופה" הו"ע הצדקה, ו"רבינו" קשור עם לימוד התורה.
25 ובפשטות — הרי זו קופה שממנה מסייעים לאלו שלומדים תורה לשמה, היינו, לשם התורה עצמה,
26 ולא לשם ענינים אחרים, כולל גם בכדי לידע את המעשה אשר יעשון,
- 27 — שהרי בודאי אין צורך לשלול את הלימוד שלא לשמה ממש, שלומד על מנת שחכם יתקרי ורבי
28 יתקרי וכו'⁷³ —
- 29 שזהו רק התחלת הלימוד, כדברי הגמרא⁷⁴ "מעיקרא כי עביד איניש אדעתא דנפשי קא עביד"; ומזה
30 באים אח"כ לאופן נעלה יותר בלימוד התורה — לשם התורה עצמה, גם כאשר אין הדבר נוגע להלכה

61 ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. הובא בלקו"ת צו ז, רע"ד. ובכ"מ.
62 נצבים ל, טריט.
63 ראה גם סה"ש קיץ ה'ש"ע ע' 57. תש"ב ע' 119.
64 ראה סה"מ פר"ת ס"ע קיב ואלין. ועוד.
65 פ' ראה יג, ד.
66 ראה סה"מ"צ להצ"צ עג, א — ע"פ לשון הכתוב ישעי' ל, יז.
67 ראה ד"ה וירד מים עד ים די"ב תמוז (תורת מנחם —
התוועדויות חע"ג ע' 4 ואלין).
68 ראה גם תניא רפ"ז (מז, א).
69 ראה גם שיחת ש"פ בלק, י"ז תמוז (נדחה) תשל"א סי"ב,
ובהערה 94 שם (תורת מנחם — התוועדויות חס"ה ע' 19).
70 ישעי' יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.
71 שבת קיח, סע"א.
72 בסופה (תורת מנחם — התוועדויות חע"ג ע' 53). וש"נ.
73 ראה תוס' תענית ז, רע"א, ובהנסמן עה"ג שם.
74 פסחים סח, סע"ב.

למעשה, כי אם באופן ד"יגדיל תורה ויאדיר" (כדברי הגמרא במסכת חולין⁷⁵), "דרוש וקבל שכר"⁷⁶ (והרי ב' אופני לימוד הנ"ל ישנם בכל הדרגות).

י. וכאן המקום להשלים הענינים שלא נשלמו ב"ב תמוז – לאחר ההקדמה בנוגע לשמה של פרשת השבוע:

ע"פ הכלל ששם הפרשה מורה על תוכנה⁷⁷, הוצרך להיות לכאורה שם הפרשה "בלעם", כיון שכל תוכן הפרשה הוא אודות ביאתו של בלעם כדי ליתן לבנ"י היפך הברכה, אך לפועל הוצרך לברכס וכו', ועד שגם בסיום הסדרה מדובר אודות עצת בלעם כו'; ולמה נקראת בשם "בלק" דוקא?
ואע"פ ששמו של בלעם לא נזכר מיד בהתחלת הפרשה – הרי הקב"ה הי' יכול לסדר את התורה באופן שיוזכר שמו בהתחלת הפרשה.

[ועפ"ז יובן איך יתאימו ב' הכללים: הכלל ששם הפרשה צריך להופיע בהתחלת הפרשה, והכלל ששם הפרשה צ"ל באופן שמורה על תוכן הפרשה – וכיון ששניהם כללים בתורת אמת, לא יתכן שתהי' סתירה ביניהם – כיון שהענין שמורה על תוכן הסדרה יכול וצריך להקבע בהתחלת הפרשה].
וביותר יוקשה ע"פ מ"ש בגמרא⁷⁸ "בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע... משום דכתיב בה האי קרא⁷⁹ כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו", והרי פסוק זה נאמר ע"י בלעם, ואעפ"כ נקראת "פרשת בלק" דוקא?!

והביאור בזה⁸⁰ – ע"פ מ"ש בהפטרה (שהיא "מענין הפרשה"⁸¹) "עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור"⁸², שבזה מודגש שהסיבה העיקרית לכל הענין היא עצת בלק, ואילו בלעם – "ענה אותו" (מענה בלבד), אבל מצד עצמו לא הי' בלעם מציע את עצמו כו'. וכפשוטו הכתובים⁸³: "וירא בלק גו' ויגר גו' ויקץ וגו'", ולכן – "וישלח מלאכים אל בלעם וגו'", ככל המשך הענין שלאח"ז. ולכן נקראת הפרשה בשם בלק, כיון שהוא הי' עיקר סיבת הענין כולו.
ובענין זה רואים דבר פלא – שבנוגע לעצת בלק, נתקיים רצונו שבנ"י לא יפגעו בו (אם כי לא בגלל רצונו של בלעם, אלא בגלל שהקב"ה צוה "אל תצר את מואב"⁸⁴), ואילו בנוגע לעצת בלעם שתהי' לבנ"י היפך הברכה – לא נתקיימה עצתו!

יא. ומכאן יש ללמוד הוראה ומוסר השכל:
יכול מישהו לטעון שאין צורך לזוהר כ"כ מנתנית עצה שאינה הוגנת, כיון שזוהי רק עצה בלבד, ואילו המעשה נעשה ע"י אחר, כך, שאי אפשר להאשים אותו בדבר, לפי ש"אין שליח לדבר עבירה"⁸⁵.
[ולמעשה, שלדעת כמה פוסקים⁸⁶, הדין ש"אין שליח לדבר עבירה" הוא גם אצל אוה"ע בנוגע לז' מצוות דידהו, כיון שזהו מילתא בטעמא – "דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים"⁸⁵].
ועל זה מכריזה פרשת בלק – שאע"פ שבלק רק יעץ, ואילו בפועל נעשה הדבר ע"י בלעם, מ"מ, נקראת הפרשה ע"ש בלק דוקא, כיון שעצתו היתה הסיבה העיקרית לכך.

ועד"ז מובן שאין מקום לטענה שנותן העצה הוא הקטן ואילו פלוני הוא הגדול כו' – שהרי כך הי' גם אצל בלק ובלעם, שבלק ידע שבלעם גדול ממנו, שהרי נתמנה למלך ע"י ברכתו⁸⁷, ובפרט שמצד

(82) מיכה ו, ה.

(83) ריש פרשתנו.

(84) דברים ב, ט.

(85) קידושין מב, ב. וש"נ.

(86) ראה תרומת הדשן סרצ"ט. ארעא דרבנן אות א ס"ו.

וראה גם לקו"ש ח"א ע' 147 הערה 56.

(87) ראה במדבר פ"כ, ז ובפ"י מהרז"ו שם.

(75) סו, ב. וש"נ.

(76) סוטה מד, א. וש"נ.

(77) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 240. וש"נ.

(78) ברכות יב, ב. וראה גם שיחת ש"פ בלק, י"ד תמוז תשל"ג.

(תורת מנחם – התוועדויות חס"א ע' 86). וש"נ.

(79) פרשתנו כד, ט.

(80) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 171 הערה 57 (משיחה זו).

(81) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסרפ"ד. וש"נ.

- 1 הגאווה וגסות הרוח של בלעם בודאי לא יאמר שעשה דבר בגלל שכך הציע בלק, ואעפ"כ, נקראת הפרשה
2 ע"ש בלק דוקא.
- 3 יב. עוד ענין שדובר בהתוועדות ד"ב תמוז⁸⁸ – שבימות המשיח יהיו שתי תקופות: תחילה תהי'
4 התקופה שעלי' נאמר⁸⁹ "אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד", ולאח"ז תהי'
5 התקופה דתחיית המתים; ונתבאר שענין זה תלוי במעמדו ומצבם של בני' באופן ד"לא זכו" – שאז
6 ישנו רק ביטול שעבוד מלכיות, או באופן ד"זכו"⁹⁰ – שאז יתוסף חידוש במעשה בראשית;
- 7 וכיון שהתורה על הרוב תדבר⁹¹, לכן פסק הרמב"ם בנוגע לגאולה הוא כפי שתהי' גם במעמד ומצב
8 ד"לא זכו", שלכן כותב⁹² רק שמישיח יבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל, ואינו מזכיר כלל הענין
9 דתח"מ; אבל בהכרח לומר שגם לשיטת הרמב"ם תהי' אח"כ תקופה נעלית יותר כו'.
- 10 ושאלו על זה: כיון שתח"מ תהי' ע"י טל תחי'⁹³, הרי זה ענין שנמשך מלמעלה, ואינו תלוי בעבודת
11 האדם, שיהי' מעמד ומצב ד"זכו" דוקא?
- 12 והמענה על זה – בפשטות – שהן אמת שענין הטל בא מלמעלה כו', אבל אעפ"כ, כיון שיש צורך
13 בהכנה מצד המקבלים שיהיו ראויים לקבל ההשפעה מלמעלה, הרי מובן שהדבר תלוי גם בעבודת
14 התחתונים.
- 15 יג. אך עדיין יש מקום לשאלה בזה – מדברי הזהר בפ' וירא⁹⁴ "ארבעים שנה קודם הקיבוץ גלויות
16 לתחיית המתים", ולכאורה, אם זהו ענין שתלוי בעבודת האדם, לא שייך בזה קביעות זמן?
17 ויש לומר הביאור בזה:
- 18 ובהקדים – שאין לומר שכוונת הזהר שהענין של תח"מ קשור עם משך זמן של ארבעים שנה דוקא,
19 שהרי מצינו בדברי רז"ל⁹⁵ שיהיו כמה דרגות בתח"מ, שתחילה יקומו המתים שבא"י, "יחיו מתיך"⁹⁶,
20 ותחילה יקומו הצדיקים וכו', ועכצ"ל בא' מב' האופנים: (א) ארבעים שנה לאחר קיבוץ גלויות יתחיל
21 הענין דתח"מ, ואז יהיו כל פרטי הדרגות בזה עד לשלימות הענין, (ב) עד ארבעים שנה לאחר קיבוץ
22 גלויות יסתיים כבר הענין דתח"מ (אבל זהו דוחק גדול). ועפ"ז, הזמן הקבוע דארבעים שנה הוא בנוגע
23 להתחלת (או סיום) הענין דתח"מ, ואילו משך הזמן דתח"מ עד לסיומו ושלימותו (או הזמן שבו
24 יתחיל) תלוי ב"זכו".
- 25 אך התירוץ העיקרי הוא – שמשנ"ת שתח"מ תהי' בתקופה הב' דימות המשיח לא היתה הכוונה
26 שהתחלת התקופה השני' תהי' בתח"מ, אלא שבבוא תח"מ, אזי יהי' ברור שנמצאים כבר בתקופה
27 השני' [והיינו, שהענין דתח"מ נזכר רק בתור הכרח לכך שבימות המשיח יהיו שתי תקופות, כדמוכח
28 מזה שהרמב"ם מזכיר רק בנין ביהמ"ק וקיבוץ גלויות, ואינו מזכיר הענין דתח"מ שהוא דבר נפלא
29 ביותר, ועכצ"ל שהרמב"ם מדבר רק אודות התקופה הראשונה בימות המשיח, ואילו הענין דתח"מ יהי'
30 בתקופה שלאח"ז]; ואילו זמן התחלת תקופה הב' – תלוי ב"זכו".
- 31 יד. ועדיין צריך להבין:
- 32 כיון שבימות המשיח יהיו "כל המעדנים מצויין כעפר .. יהיו ישראל חכמים גדולים .. וישיגו דעת
33 בוראם כו"⁹⁷ – הרי בודאי יהיו מיד במעמד ומצב ד"זכו", וא"כ, למה תהי' התקופה הב' רק לאחר
34 משך זמן?

(93) שבת פח, ב. וש"נ.

(94) ח"א קלט, סע"א.

(95) ראה אג"ק ח"ב ריש ע' עה ובהנסמן שם.

(96) ישע"י כו, יט. וראה כתובות קיא, א.

(97) שם ספ"ב.

(88) ס"ל (תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ע' 51). וש"נ.

(89) ברכות לד, ב. וש"נ.

(90) סנהדרין צח, א.

(91) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

(92) ה' מלכים ספ"א.

1 ויובן בהקדם המבואר בתניא⁹⁸, ש"מ"ש רז"ל⁹⁹ דמצות בטלות לע"ל, היינו בתחיית המתים, אבל
2 לימות המשיח קודם תחה"מ, אין בטלים", ואדרבה: דוקא בימות המשיח יהי' קיום המצוות בתכלית
3 השלימות – "כמצות רצונך"¹⁰⁰, כמבואר בהמשך וככה¹⁰¹, שזהו לפי שאז יהי' האדם בשלימות, וכן
4 הענינים שבהם מקיימים המצוות (ובנוגע לקרבנות – הבהמה הנקרכת כו') יהיו בשלימות כו'.

5 ומזה מובן, שיש מעלה נפלאה בתקופה הא' דימות המשיח, קודם תחה"מ, שעדיין יהי' עולם כמנהגו
6 נוהג.

7 ולכן, אע"פ שמצד עצם עבודתם יהיו בני' במעמד ומצב ד"זכו", כך, שיכולים כבר לזכות לתחה"מ,
8 מ"מ, ימשוך הקב"ה ויאריך את זמן תקופה הא', כדי שבנ"י יוכלו ליהנות ממעלת קיום המצוות "כמצות
9 רצונך".

10 טו. וע"פ מ"ש הרמב"ם¹⁰² ש"כל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים
11 סתומין הן וכו'" – הנה יהי' שבקרוב ממש נזכה לראות כל ענינים אלו בפועל ולהשתתף בהם, והוא
12 – בעל הגאולה – בתוכם (כנ"ל שצדיקים יקומו תחילה), ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש, ואפילו
13 בלשון תרגום: בעגלא דידך¹⁰³.

14 * * *

15 טז. ישנו גם הענין שהנהיגו לאחרונה "מחנה" ו"גן" ילדים עבור ילדים קטנים ביותר¹⁰⁴ [נתבוא עליו
16 ברכה, וממנו יראו וכן יעשו] – בהתאם להאמור לעיל (ס"ה) שענין החינוך מתחיל כבר אצל "עוללים
17 ויונקים".

18 ובהמשך לזה, ובשייכות לי"ב תמוז שהוא לא רק יום הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר, אלא גם יום
19 הולדתו – כאן המקום להתעכב על סיפור בעל הגאולה¹⁰⁵ אודות מאורע שאירע בשנות החינוך הראשונות
20 של אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שיכולים ללמוד ממנו ענין של הלכה, ועד לסברא בדקות
21 ההלכות (כדרך הלימוד שנתחדש דוקא בזמן הזה):

22 הביאור בסיפור אודות הוראת הצ"צ לאדנ"ע בערב פסח לאכול את הסוכריות שהשליך לו (באמרו
23 שהשליכם) מלאך מיכאל¹⁰⁶ בעת הכנסתו לחדר, אף שלכאורה יש אפשרות למכרם לנכרי או להפקירם,
24 כך, שישארו אצלו סוכריות יקרות אלו; השקו"ט בהלכה – בענין המכירה לנכרי, אם עי"ז מתבטלת
25 הקדושה שמצד נתינת הצדיק, שתלוי אם איסור חמץ חל רק על התואר או גם על עצם הדבר, ובענין
26 ההפקר, אם הוא רק סילוק הבעלות או שנעשה שייך לכל¹⁰⁷; ביאור מנהג החסידים שלא למכור לנכרי
27 או להפקיר דבר שניתן ע"י הצדיק, כיון שזהו היפך כבוד רבו¹⁰⁸; וההוראה בנוגע לגודל ההשתדלות
28 בענין החינוך גם במנהגי החסידים –

29 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חט"ז ע' 129 ואילך.

חכ"ז ע' 82 ואילך) איך אפשר לומר לילד שמלאך מיכאל זורק
סוכריות אלו – שכיון שזהו ענין ע"פ תורת אמת, בודאי שכן הוא
האמת כו'.

107) ונפק"מ גם לדין ד"המגבי" מציאה לחבירו לא קנה
חבירו, ד"הוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרי... (ש"ל א
קנה" (ב"מ יו"ד, א).

108) אף שגם אכילתו היא היפך רצון רבו שישאר אצלו
בקיומו, כך, שיש מקום לשאלה: כבוד רבו ורצון רבו – מי מהם
גובר.

98) אגה"ק סוסכ"ו.

99) נדה סא, ב.

100) נוסח תפלת המוספין.

101) תרל"ז פי"ז ואילך (ס"ה"מ תרל"ז ח"ב ע' תכ ואילך).

102) שם ה"ב.

103) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ס ע' 324. וש"נ.

104) הכוונה ל"מוסדות דיי"קער סענטער" שנוסדו בתקופה זו
בברוקלין (המו"ל).

105) סה"ש תש"א ע' 30.

106) וכבר נתבאר פעם בארוכה (תורת מנחם – התוועדויות

1 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

2 ולכן יש לעסוק בענין החינוך באופן הנ"ל, וכמדובר בשבועות האחרונים¹⁰⁹ אודות ההשתדלות בימי
3 הקיץ להכניס מספר היותר גדול של ילדי ישראל לחינוך הכשר ע"פ תורה, והחינוך שבימי הקיץ יהי
4 הכנה להמשך החינוך בימי חודש אלול שלאח"ז.

5 ועוד לפני"ז – מכינים אותם לימים שיתחילו מיום שלישי בשבוע, שיהפכו לששון ולשמחה, עי"ז
6 שכבר בג' ימים אלו יבוא משיח צדקנו.

7 * * *

8 יז. מאמר (כעין שיחה) ד"ה דרך כוכב מיעקב וגו'.

9 * * *

10 יח. רגיל ללמוד ענין בפירוש רש"י בפרשת השבוע, כולל גם בנוגע לענינים שרש"י אינו מבאר,
11 אע"פ שנתבארו ע"י פשטי המקרא. ובפרשתנו יש ענין שמתעכבים עליו כל פשטי המקרא: אבן עזרא,
12 רמב"ן, ספורנו ואוה"ח הקדוש (וגם הרמב"ם במו"נ¹¹⁰), ואילו רש"י אינו מפרש מאומה, ובהכרח לומר
13 שרש"י הבהיר זאת באיזהו מקומן לפני"ז.

14 בפרשת השבוע מסופר אודות המאורע ש"ויפתח ה' את פי האתון ותאמר גו"¹¹¹.

15 ואינו מובן: לשם מה הוצרך הקב"ה לעשות נס מיוחד שהאתון תפתח את פי' ותדבר אל בלעם –
16 היפך הכלל ש"לא עביד קוב"ה ניסא למגנא"¹¹², המובן גם בפשטות לבן חמש למקרא שכבר למד אודות
17 חוקי הטבע ש"יום ולילה לא ישבותו"¹¹³; לכאורה הי' יכול להיות די בכך שהאתון תעמוד בדרך, ואז
18 יראה בלעם את מלאך ה', ולמה הוצרך ה' לפתוח את פי האתון?!

19 והגע עצמך:

20 לעיל בפרשת קרח¹¹⁴ מסופר שמשה רבינו אמר בקשר לנבואתו: "בזאת תדעון כי ה' שלחני וגו'" –
21 עי"ז ש"בריאה יבוא ה' ופצתה האדמה את פי' וגו'", ואכן אירע הדבר: "ותפתח הארץ את פי' וגו'".

22 ואילו כאן לא מפרש רש"י מאומה מה הי' צורך בפלא דומה – "ויפתח ה' את פי האתון", כפי
23 שמצינו במשנה במסכת אבות¹¹⁵ ש"פי הארץ" ו"פי האתון" הם מעשרת הדברים ש"נבראו בערב שבת
24 בין השמשות" (אע"פ שהבן חמש למקרא לא למד זאת עדיין).

25 יש מפרשים¹¹⁶ ש"ויפתח ה' את פי האתון" הי' רק בחלום הלילה. אבל אי אפשר לומר כן לפי מה
26 שפירש רש"י בדברי המלאך "כי עתה גם אותכה הרגתי ואותה החייתי"¹¹⁷, "ועתה מפני שדיברה
27 והוכיחתך ולא יכלת לעמוד בתוכחתה. . הרגתי, שלא יאמרו זו היא שסלקה את בלעם בתוכחתה כו",
28 היינו, שאנשים ששמעו את דברי האתון יאמרו כך וכך, ועכצ"ל שהי' זה דיבור גשמי בפועל (ולא בחלום
29 בלילה), שזהו נס גלוי. ואעפ"כ לא מבאר רש"י מה הי' צורך בנס זה.

30 וביותר יוקשה, שבפסוק שלפנ"ז, "ויוסף מלאך ה' עבור ויעמוד במקום צר אשר אין דרך לנטות ימין
31 ושמאל"¹¹⁸, שזהו פרט בסיפור זה, מחפש רש"י ביאור טעם עמידת המלאך בשלשה מקומות, ועד כדי
32 כך, שכאשר אינו מוצא ביאור בפשוטו של מקרא, מביא רש"י מ"מדרש אגדה" ש"סימני אבות הראהו";

109) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 385. ע' (114) טז, כח ואילך.
390. וש"נ. (115) פ"ה מ"ו.

(110) ח"ב פמ"ב. וראה גם אג"ק ח"ב ע' רסז ואילך. (116) רלב"ג פרשתנו שם, כא.

(111) כב, כח. (117) רלב"ג פרשתנו שם, לג.

(112) ראה לקו"ש חט"ז ע' 79. וש"נ. (118) שם, כו.

(113) נח ה, כב.

1 ועאכו"כ שרש"י הי' צריך להבהיר את הקושיא שבכללות הסיפור, לשם מה הי' צורך בנס ד"ויפתח ה'
2 את פי האתון".

3 וכפי שיתבאר לקמן.

4 יט. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר, יש הערה על מאמר הזהר¹¹⁹ אודות ההפרש בין משה לבלעם
5 (על יסוד מארז"ל¹²⁰ על הפסוק¹²¹ "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה", "אבל באומות קם ואיזה זה
6 בלעם"), ש"במשה כתיב¹²² ויקרא אל משה, ובבלעם כתיב¹²³ ויקר אלקים אל בלעם".

7 וממשיך לבאר מ"ש "ויקרא אל משה גו' מאוהל מועד", "מהיכלא קדישא, מהיכלא מתקנא, מהיכלא
8 יקרא".

9 ובהערות אאמו"ר¹²⁴: "קנקט ג"פ היכל", שמזה מוכן שהם ג' דרגות שונות, כפי שמבארם באותיות
10 הקבלה, ו"זהו הג' לשונות קדישא מתקנא יקרא. קדישא, מיד ימין . . שבימין הוא קדושה . . מתקנא,
11 מיד שמאל, כי תיקון הוא שמתקנים איזה דבר מקלקולו . . יקרא, מיד האמצעי, קו האמצעי. והוא הג'
12 אבות וכו'".

13 ועדיין נשאר לנו להבין לבד – ביאור הענין באותיות דתורת החסידות, וכפי שיתבאר לקמן.

14 * * *

15 כ. הביאור בנוגע לפירוש רש"י:

16 על הפסוק¹²⁵ "ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו", פירש רש"י: "מלאך של רחמים הי', והי' רוצה
17 למנעו מלחטוא, שלא יחטא ויאבד".

18 ועפ"ז מבין הבן חמש למקרא גם בנוגע למ"ש "ויפתח ה' את פי האתון" – דכיון שה' שלח מלאך
19 של רחמים למנוע את בלעם מלחטוא, הנה מצד ענין הרחמים, הוסיף ה' ופתח אפילו את פי האתון...
20 ובלבד למנוע את בלעם מלחטוא!

21 כא. אך עדיין נשאלת השאלה: כיון שהקב"ה ידע שפתיחת פי האתון לא תועיל שבלעם ישוב מדרכו,
22 וסו"ס יהי' צורך בכך ש"ויגל ה' את עיני בלעם וירא את מלאך ה' גו"¹²⁶ – הי' יכול להיות מיד הענין
23 ד"ויגל ה' את עיני בלעם", ולמה הוצרך תחילה לפתוח את פי האתון?!

24 ויובן ע"פ מה שכבר פירש רש"י בס"פ בהר¹²⁷, ש"הפרשיות הללו נאמרו על הסדר: בתחלה הזהיר
25 על השביעית, ואם חמד ממון ונחשד על השביעית, סופו למכור מטלטליו, לכך סמך לה וכי תמכור
26 ממכר, לא חזר בו, סוף מוכר אחוזתו, לא חזר בו, סוף מוכר את ביתו . . לא חזר בו, סוף מוכר את
27 עצמו, לא חזר בו, לא דיו לישראל אלא אפילו לנכרי", והיינו, שכאשר יהודי מתנהג באופן בלתי-רצוי,
28 ולא עוד אלא שלא מתקן הנהגתו גם כשרואה הפסד בנכסיו שלא כדרך הטבע כו' [ולדוגמא: למרות
29 שחרש וזרע בשביעית, וע"פ דרך הטבע היתה שדהו צריכה להצמיח כו', אעפ"כ הגיע למעמד ומצב
30 שהוצרך למכור אחוזתו כו'] – מתערב הקב"ה ועושה כמה ענינים כדי לפעול שישוב בתשובה.

31 ולכאורה נשאלת כאן אותה השאלה: כיון שהקב"ה יודע שמכירת מטלטליו ואחוזתו לא תועיל
32 שיחזור בו, עד שיצטרך למכור את עצמו לנכרי – הי' לו לגרום מיד שיצטרך למכור את עצמו לנכרי,
33 ולמה הוצרך להקדים את כל השלבים שלפנ"ז?!

(124) לקוטי לוי"צ הערות לזח"ג ע' תו.

(125) שם כב, כב.

(126) שם, לא.

(127) כו, א.

(119) ח"ג ר, סע"א ואילך.

(120) ספרי עה"פ.

(121) ברכה לד, יו"ד.

(122) ר"פ ויקרא.

(123) פרשתנו כג, ד.

1 והביאור בזה – שהנהגת הקב"ה היא ע"פ דרך הטבע, וכיון שמצד טבע בני אדם יש מי שיתעורר
2 ("ער וועט זיך כאַפּן") לחזור בו מיד כשיראה שהוצרך למכור מטלטליו, ולא יצטרך להגיע למכירת
3 אחוזתו וכו', ויש מי שכדי לפעול שיחזור בו יצטרך להגיע למכירת אחוזתו וכו', לכן הסדר בזה הוא
4 מדרגא לדרגא, מן הקל אל הכבד, שתחילה מביאים אותו למעמד ומצב שיצטרך למכור מטלטליו, ואם
5 זה לא מועיל ואינו חוזר בו, אזי מביאים אותו למעמד ומצב שיצטרך גם למכור אחוזתו וכו', ורק אם
6 לאחרי ככלות הכל אינו חוזר בו, אזי מביאים אותו למעמד ומצב שיצטרך למכור את עצמו.

7 ועד"ז בנדר"ד, שמצד מדת הרחמים עושה הקב"ה כו"כ פעולות למנוע את בלעם מלחטוא – בסדר
8 מסודר, תחילה ע"י ענין קל יותר, ורק כשאינו מועיל ואין ברירה אחרת, אזי מוסיף הקב"ה לעשות ענין
9 גדול יותר כו'.

10 כב. אבל השאלה היא: מדוע הענין ד"ויפתח ה' את פי האתון" הוא קל יותר מאשר הענין ד"ויגל
11 ה' את עיני בלעם וירא את מלאך ה' גו"??

12 והביאור בזה:

13 על הפסוק¹²⁸ "ויאמר אליהם (בלעם) לינו פה הלילה", פירש רש"י: "אין רוח הקודש שורה עליו
14 אלא בלילה, וכן לכל נביאי עכו"ם כו'". וכן בהמשך הענין, בדברי בלעם "אולי יקרה ה' לקראתי"¹²⁹ –
15 ש"אינו רגיל לדבר עמי ביום", "לא הי' נגלה עליו ביום, אלא בשביל להראות חיבתן של ישראל"¹³⁰,
16 אבל לולי זאת, מושלל לגמרי שיהי' לבלעם ענין של נבואה ביום.

17 ומזה מבין הבין חמש למקרא גם בנוגע לענין ד"ויגל ה' את עיני בלעם וירא את מלאך ה' גו" –
18 שאין זה ענין של נבואה ממש, אבל הבין חמש למקרא אינו מבחין לחלק בין נבואה ממש לראיית מלאך
19 ה' כו' – שזהו דבר שאינו רגיל כלל, דבר פלא וענין של נס!

20 וכיון שזהו נס ביחס לטבע הנבואה של אוה"ע – הרי מובן שזהו נס גדול יותר מאשר הנס דפתיחת
21 פי האתון.

22 ולכן הסדר הוא שתחילה פתח ה' את פי האתון, ורק כאשר ענין זה לא הועיל, אזי עשה הקב"ה פלא
23 גדול יותר – "ויגל ה' את עיני בלעם וירא את מלאך ה' גו'".

24 כג. ועדיין צריך להבין בנוגע לדברי האתון:

25 כיון שהאתון כבר דיברה – למה אמרה רק "הלוא אנכי אתונך גו' ההסכן הסכנתי לעשות לך כה"¹³¹,
26 ולא אמרה שהסיבה להנהגתה היא בגלל שראתה את מלאך ה'??

27 והביאור בזה – ע"פ דברי רש"י (הנ"ל סי"ח) בפירושו הכתוב "כי עתה גם אותכה הרגתי ואותה
28 החייתי"¹¹⁷, "ועתה מפני שדיברה והוכיחתך ולא יכלת לעמוד בתוכחתה .. הרגתי, שלא יאמרו זו היא
29 שסלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב, שחס המקום על כבוד הבריות"; ומובן, שאילו האתון
30 היתה אומרת לבלעם שהיא ראתה את מלאך ה', אזי הי' הבזיון של בלעם (היפך כבוד הבריות) – שלא
31 ראה מה שראתה האתון – גדול הרבה יותר. וכיון ש"חס המקום על כבוד הבריות", נאמר בדברי האתון
32 רק "ההסכן הסכנתי גו'", ולא נאמר שראתה את מלאך ה'.

33 ויש בזה גם ענינים של "יינה של תורה", וכפי שיתבאר לקמן.

34 כד. הביאור בג' הדרגות "היכלא קדישא", "היכלא מתקנא" ו"היכלא יקירא" – באותיות החסידות:

35 מבואר בתורה אור בתחלתו על הפסוק¹³² "השמים כסאי והארץ הדום רגלי", ש"שלשה נקראו ארץ,

131) שם כב, ל.

132) ישע"י סו, א.

128) פרשתנו שם, ח.

129) שם כג, ג.

130) פרש"י שם, ד.

1 כנסת ישראל, ותורה שבע"פ, ומצוות (והיינו, שמצוות לגבי תורה נקראים ארץ, ובתורה גופא, תושבע"פ
 2 לגבי תושב"כ נקראת ארץ), וכולן נרמזין במקרא אחד, ארץ¹³³ ארץ שמעי דבר ה"י.
 3 אמנם, עיקר הענין ד"ארץ" קאי על כנסת ישראל (וכתורת הבעש"ט¹³⁴ על הפסוק¹³⁵ "כי תהיו אתם
 4 ארץ חפץ", בדוגמת הארץ שטמונים בה אוצרות יקרים כו', וצריך רק לחפור ולגלותם) – שהרי מחשבתן
 5 של ישראל קדמה לכל דבר, אפילו לתורה, וכדמוכח מזה שבתורה גופא נאמר "צו את בני ישראל דבר
 6 אל בני ישראל"¹³⁶, ונמצא, שגם מה שתושבע"פ ומצוות נקראים בשם "ארץ", הרי זה בגלל שכנס"י
 7 נקראת "ארץ".
 8 ומזה מובן שכל הג"פ "ארץ" שבכתוב קאי על כנס"י, וע"ד מש"נ על בני"י "היכל ה' היכל ה' היכל
 9 ה' המה"¹³⁷ – ג"פ היכל.
 10 אלא שיש חילוק בין "ארץ" ל"היכל" – ש"ארץ" מורה על הרצון והתשוקה, כמארז"ל¹³⁸ "למה נקרא
 11 שמה ארץ, שרצתה לעשות רצון קונה", ואילו "היכל" מורה רק על המקום שנמצא בו בפועל (ע"ד
 12 מ"ש¹³⁹ "וה' בהיכל קדשו", דקאי על שם אדני"י – בגימטריא "היכל", שהוא היכל לשם הוי"ו¹⁴⁰) (ע"ד
 13 שילוב הוי"ו באד"); וזהו גם ש"היכל" הוא ה"י כ"ל, בגימטריא נ"ן ש ערי בינה¹⁴¹), אבל לא על הרצון
 14 והתשוקה.
 15 וענין ג"פ היכל מורה על ג' העליות שיש בספירת המלכות (כנס"י) – ע"ד המבואר בתו"א¹⁴² בענין
 16 "צדקה תרומם גוי"¹⁴³, שע"י הצדקה נעשית העלאת המדות בבחינת "גוי", שהם אותיות ג' ו' י' שמורים
 17 על ג' דרגות כו'.
 18 והטעם שיש צורך בג' עליות הוא – לפי שבהשפעה מהמשפיע למקבל (מלכות) יש ג' צמצומים,
 19 כמבואר במ"א¹⁴⁴ שלכל לראש צריך המשפיע לצמצם את שכלו לפי ערך המקבל, ולאח"ז צ"ל הצמצום
 20 לפי ערך נבי המקבל, וכל זה עדיין כפי שכלי המקבל הם אצל הרב, ולאח"ז צ"ל צמצום שלישי – כפי
 21 שההשפעה יוצאת מן הרב אל המקבל ע"י הדיבור של הרב (ולאח"ז יש גם צמצום רביעי – כפי
 22 שהתלמיד שומע את דיבור הרב, ועד שע"י קאי אדעתא דרבי לאחרי ארבעין שני¹⁴⁵).
 23 וכיון שיש ג' צמצומים בהשפעה אל המקבל – הנה גם בעליית המקבל (מלכות) צ"ל ג' עליות: לכל
 24 לראש – העלי' לבחי' נה"י, שהם לבר מגופא¹⁴⁶, שזוהי העלי' לבחי' הדיבור שנעשה נפרד (אלא שזהו
 25 עדיין הדיבור של הרב, ולא כפי שבא בשמיעת התלמיד), ולאח"ז העלי' לבחי' המדות (ז"א), ולאח"ז
 26 העלי' לבחי' המוחין (שבמדות, ששייכים כבר אל הזולת, ולא בחי' המוחין כפי שהם לעצמו).
 27 וע"י מעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות זוכים לג' העליות הנ"ל, וגם לעלי' הרביעית, ועד לעלי'
 28 השביעית¹⁴⁷ שתהי' לעתיד לבוא, בבנין ביהמ"ק השלישי, שיהי' נעלה יותר מביהמ"ק שבימי שלמה, ובו
 29 יהי' הענין ד"הוי' בהיכל קדשו" באופן של גילויי ככל העולם – כשאני נכתב אני נקרא¹⁴⁸, וכדברי
 30 רבינו הזקן בתניא¹⁴⁹ שאפילו "בשעת מתן תורה" הי' רק "מעין זה", כיון שלעת"ל יהי' עצמות א"ס
 31 בגילוי, ולכן יקויים אז היעוד "לבוא בנקרת הצורים גו"¹⁵⁰, "והיתה לה' המלוכה"¹⁵¹.

133	ירמי' כב, כט.
134	ראה כש"ט בהוספות סנ"ז. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יז אייר).
135	מלאכי ג, יב.
136	ב"ר פ"א, ד. וראה לקו"ש חל"ד ע' 222. וש"נ.
137	ירמי' ז, ד.
138	ב"ר פ"ה, ח.
139	חבקוק ב, כ.
140	לקו"ת פקודי ד, א.
141	תו"א מקץ מא, סע"א.
142	שם א, ב.
143	משלי יד, לד.
144	ראה סה"מ תרע"ח בתחלתו. המשך תער"ב פתי"ח (ח"ב ע' תס"ח ע' א'קע] ואילך). ובכ"מ.
145	ע"ז ה, ריש ע"ב.
146	ראה תקו"ז בהקדמה (יז, א).
147	ראה המשך תער"ב פשע"ד (ח"ב ע' תשסט נ"ח ג ע' א"מ)].
148	פסחים נ, סע"א. וש"נ.
149	פל"י (מו, א).
150	ישע"י ב, כא.
151	עובדי' א, כא.

* * *

- 1
2 כה. בנוגע למוסר-השכל שיכולים ללמוד מהמדובר לעיל בנוגע לפירוש רש"י¹⁵²:
- 3 למרות שמדובר אודות בלעם הרשע, ש"הי' שונאם (של בני"י) יותר מבלק¹⁵³ – ריחם עליו הקב"ה
4 והשתדל שלא יחטא ויאבד, וחיפש על זה כמה עצות, עי"ז ששלח מלאך שיעצור את האתון, ולא רק
5 פעם אחת, אלא ג' פעמים, ואח"כ "ויפתח ה' את פי האתון", ואח"כ "ויגל ה' את עיני בלעם וירא את
6 מלאך ה'".
- 7 ואם בנוגע לבלעם היתה ההנהגה באופן של רחמנות גדולה כל כך – הרי מוכן עד כמה צ"ל גודל
8 הרחמנות בנוגע ליהודי שזקוק לעזרה, להשתדל בזה מתוך מסירה ונתינה, ולחפש את כל העצות איך
9 לעזור לו, ולא להסתפק בפעם אחת וכו'.
- 10 לכאורה יכול מישוהו לטעון: למה עליו להקדיש עבור פלוני ריבוי זמן, בה בשעה שרואה שלא יצליח
11 לפעול עליו, ואפילו אם יפעל משהו, יהי' זה רק לפי שעה בלבד.
- 12 ועל זה באה ההוראה מפרשת בלק – שכיון שהקב"ה התעסק כל כך בטובתו של גוי, הרי עאכו"כ
13 שצריך להתעסק ביותר בטובתו של איש ישראל, ולזכור שעל כל אחד מישראל נאמר "כי תהיו אתם
14 ארץ חפץ", וכתורת הבעש"ט שכל אחד מישראל נמשל ל"ארץ חפץ" שצריך רק לחפור בה ואז מגלים
15 אוצרות של זהב וכסף וכו' (כנ"ל סכ"ד), כך, שסוכ"ס בודאי יתפוס מעמדו ומצבו כו'.
- 16 והוראה נוספת – עד כמה צריך להזהר בנוגע לצער בעלי חיים, עד כדי כך, שהדבר הראשון שאמר
17 מלאך ה' לבלעם הוא: "על מה הכית את אתונך זה שלש רגלים"¹⁵⁴, שמזה מוכן גודל העוולה שבהכאת
18 האתון.
- 19 ואם הדברים אמורים בנוגע לבעל-חי – עאכו"כ שצריך להזהר ביותר בנוגע ליהודי שלא לצער
20 ולהכותו ח"ו כו'.
- 21 ולהעיר גם מדברי רבינו הזקן באגרת שכתב לאחרי צאתו מבית האסורים¹⁵⁵, שלמרות שהמתנגדים
22 רדפוהו, צריך להזהר שלא לרודפם כו'.
- 23 כו. ולסיים בדבר טוב:
- 24 בפרשת השבוע נאמר¹⁵⁶ "דרך כוכב מיעקב וגו'", וידוע מ"ש הרמב"ם¹⁵⁷ בנוגע לפסוקים אלו, שחצי
25 פסוק קאי על דוד וחצי פסוק קאי על משיח.
- 26 ויה"ר שאכן יהי' בפועל "דוד מלך ישראל חי וקיים"¹⁵⁸, ע"י משיח צדקנו, שיקבץ נדחי ישראל.
- 27 [בסיום ההתוועדות חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א משקה לשלוחים מכמה מקומות, אח"כ התחיל לנגן
28 הניגון "ופרצת". קודם צאתו אמר שכל אלו המחוייבים בכרכה אחרונה שיעשו ברכה אחרונה בשמחה
29 ובטוב לבב.
- 30 לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן עוה"פ הניגון "ופרצת".

(156) כד, יז.
(157) הל' מלכים רפי"א.
(158) ר"ה כה, א.

(152) מכאן ואילך – ראשי-פרקים בלבד (המו"2).
(153) פרש"י פרשתנו שם, יא.
(154) שם, לב.
(155) ראה אג"ק שלו ע' רלה ואילך. וש"נ.

לקוטי שיחות

י"ב תמוז

כרך כג

מתורגם ללשון הקודש

19 לשיטתו של הבעל-שם-טוב⁶ בענין ההשגחה הפרטית?⁷
 20 והתמיהה אף מתחזקת: מדוע חשוב כאן בכלל, בעת
 21 מאסר הרבי, ענין ההשגחה הפרטית? הרי דבר זה נוגע
 22 לקיום תורה ומצוות, ולהרצת התורה והחזקת היהדות
 23 וביצוע שליחות הקדוש-ברוך-הוא בעולם, ומוֹבָן בפשטות
 24 שכל מה שקשור לכך – כולל המאורעות שארעו לרבי –
 25 תלויים ברצון ה' וכוונתו והשגחתו.

ב.

קבלת יסורים בשמחה

26 בפשטות יש לומר, שזוהי משמעות דברי הרבי "לסבול
 27 את היסורים ולצאת מן המאסר": כיון שבמאמר דובר על
 28 השגחה פרטית, חש הרבי שכל יסורי המאסר הם בהשגחה
 29 פרטית של הקדוש-ברוך-הוא, ולפיכך היה יכול לשאתם.
 אך עדיין אין זה ברור לחלוטין, כי לפי זה מתאים יותר
 להדגיש את הענין ש"אין רע יורד מלמעלה"⁸ וכדומה, ולא
 כל כך את ענין ההשגחה הפרטית. וכפי שמפורטת בתניא⁹
 העצה לסבול יסורים, ועד כדי האפשרות לקבלם ברצון
 ובשמחה, וכהוראת חז"ל¹⁰ "כשם שמברך על הטובה...
 35 ופירשו בגמרא¹¹ לקבולינהו בשמחה"¹².

א.

מאסר הרבי וההשגחה הפרטית

1 כ"ק מורי וחמי הרבי סיפר פעם¹ בהקשר למאסרו
 2 וגאולתו ב"כ"י"ג תמוז, שבמאמרים שנאמרו על ידו
 3 בראש השנה שלפני המאסר – ראש השנה תרפ"ז – דובר
 4 על שיטת הבעל-שם-טוב² בענין ההשגחה הפרטית,
 5 שההשגחה הפרטית היא גם על הדומם, הצומח והחי ועל
 6 כל פרט ופרט – למרות שענין זה אינו קשור למאמר³,
 7 וציינן שלולא זאת אין הוא יודע אם היה יכול לשאת
 8 ולסבול את היסורים ולצאת מן המאסר.
 9 יש להבין: החידוש של שיטת הבעל-שם-טוב בענין
 10 ההשגחה הפרטית הוא, כדלעיל, שגם על כל הנבראים –
 11 חי צומח ודומם – יש השגחה פרטית של הקדוש-ברוך-
 12 הוא⁴, אך בקיום השגחה הפרטית על האדם-המדבר מודים
 13 כולם, גם ללא החידוש של הבעל-שם-טוב⁵, ובמיוחד
 14 לגבי ישראל עם קרובו, ובפרט יהודים שומרי תורה
 15 ומצוות, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר על מנהיגי
 16 ונשיאי ישראל, שעניניהם קשורים לכלל ישראל, הרי
 17 בודאי ברור שכל עניניהם הם בהשגחה פרטית. ואם כך,
 18 לשם מה היה צורך להזדקק בעת מאסר הרבי דוקא

על האדם. דאם עשב אחד פרטי הרי גם מספר תנועותיו ואופניו הוא
 בהשגחה פרטית כו' הנה האדם הרי ודאי שהוא מושגח בהשגחה פרטית
 בכל פרטי פרטיות עניני צרכיו (ל' כ"ק מו"ח אדמו"ר בד"ה על כן יאמרו
 המושלים תרצ"ו, הובא לקמן בפנים ס"א). ועאכ"כ ישראל עם קרובו
 (ראה לקו"ד ח"א שם סוס"ג). וכהתבוננות שלו בעת המאסר גופא
 המסופרת בלקו"ד ח"ד שם.

אבל מהמשך הלשון משמע, שהוא מצד עצם שיטת וחיודש הבעש"ט
 בהשגח"פ, ולא רק שזמה אפשר להרגיש יותר ענין ההשגחה באדם
 בכש"כ וק"ו.

(8) כ"ה בשל"ה (קו, ב) ובכ"מ בדא"ח (ראה אגה"ק ס"א). ובכ"ר
 (פנ"א, ג) אין דבר רע כו'. וראה מדרש תהלים מזמור קמט.

(9) ח"א פכ"ו. אגה"ק ס"א. סכ"ב. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"א ע'
 270 ואילך.

(10) ברכות נד, א (במשנה).

(11) שם ס, ב.

(12) הלשון בתניא ח"א שם.

(1) נעתק ברשימת המאסר (לקו"ד ח"ד ע' 1252) בהערה.

(2) וידועה ראתי אדה"ז מחולין (סג, א) משלך (וראה לקו"ש
 [המתורגם] ח"ז ע' 65). וראה בארוכה קונטרס השגחה פרטית (נדפס
 בלקו"ש ח"ח ע' 277 ואילך).

(3) בסה"מ תרפ"ז "קה"ת תשמ"א – נדפס ע"פ העתקה מוגהת
 ובהוספות בגנתי"ק –) לא נזכר ע"ד ענין הנ"ל בהשגח"פ. ואולי נשמט
 ע"י בעל המאמר מטעם הנ"ל, כיון שלא הי' שייך (להמשך הענין
 ב)המאמר. אף שנאמר (וכידוע בנוגע לכמה מאמרים).

(4) ראה לקו"ד שם. כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) בהוספות סקי"ט
 ואילך. קונטרס הנ"ל.

(5) ראה קונטרס הנ"ל (ע' 278 ואילך).

(6) להעיר שבלקו"ד ח"א (ע' 166 בסוף ס"ב) אומר בענין המאסר
 והגאולה דאדמו"ר הוקן שהי' הכל בהשגחה העליונה ואינו מדייק ש"ע"פ
 שיטת הבעש"ט. ורק להלן בסעיף ב"ע"פ (ס"ג) מתחיל לבאר השגח"פ כפי
 ביאור הבעש"ט.

(7) בפשטות יש לומר שהזכרת ענין שיטת הבעש"ט אודות השגח"פ,
 שהיא גם בדצ"ח ובכל פרט ופרט, מוסיפה בהרגשת ענין השגח"פ גם

ג.

מסירות נפש גורמת לשמחה

- 1 ולהעיר – הסיבה לכך שהרבי לא הזכיר ענין זה
- 2 כאמצעי להתגבר על יסורי המאסר, היא מובנת:
- 3 הרבי היה שקוע ומסור כל כולו לקדוש-ברוך-הוא
- 4 ולתורה ולמצוות, באופן שמציאותו העצמית לא תפסה
- 5 לגביו מקום, ומוכן, שיסוריו הגשמיים לא יכלו לגרום
- 6 למצב שלא היה מסוגל לשאתו¹³ – משום שלא דאג
- 7 לעצמו¹⁴ לא חשב שזה "רע יורד"¹⁵.
- 8 אך לפי זה מתעוררת השאלה: מדוע מדגיש הרבי את
- 9 הקושי שבסבל יסורי המאסר¹⁶?
- 10 ואדרבה: כיון שהמאסר והיסורים שבו היו תוצאה של
- 11 עבודת הקודש בהרצת התורה והחזקת היהדות בכל רחבי
- 12 המדינה, כפי שידועה ומפורסמת פרשת הימים ההם, צריך
- 13 היה הדבר לעורר בו, להיפך, תחושה של שמחה על
- 14 שזכה¹⁷ על ידי כך לדרגה זו של מסירות נפש¹⁸, עד כדי
- 15 יסורים ופחד במשך ימים כה רבים.

- 16 בדומה למסופר על רבי עקיבא¹⁹, שכאשר זכה לקדש
- 17 את השם, הרי בו בזמן שמסר נפשו תוך עינויים קשים,
- 18 הוא חש עונג על שזכה לדבר אשר עליו "כל ימי הייתי
- 19 מצטער"²⁰.

ד.

מסירות נפש – מטרה או אמצעי?

- 20 ויש לומר שההסבר לכך הוא: במאמרו²¹ מדבר הרבי
- 21 על ההבדל בין מסירות הנפש של רבי עקיבא לבין מסירות
- 22 הנפש של אברהם אבינו: רבי עקיבא אמר²² "כל ימי
- 23 הייתי מצטער... מתי יבוא לידי ואקיימנו" – הוא חיפש
- 24 ושאף למסירות נפש כשלא עצמה, מפני חשיבותה של
- 25 מסירות הנפש, שבאמצעותה מגיעים לדרגה הנעלית ביותר
- 26 של התקשרות והתאחדות עם הקדוש-ברוך-הוא²³.
- 27 אברהם אבינו לא שאף למסירות נפש כמטרה בפני
- 28 עצמה. מהותו היתה לפרסם אלקות בעולם, ויקרא שם
- 29 בשם הוי' א-ל עולם²⁴, אל תקרא ויקרא אלא ויקריא²⁵.
- 30 הוא היה שקוע כולו בפרסום אלקות, ואם כרוכה היתה

האט אים ניט גיארט, היינט זיין אין איינעם מיטן מגיד, און הערין דעם בעל שם טוב, קען מען זיך משער זיין אז דער רבי'ן האָט ניט געאַרט להתעכב עור ג' שעות ועוד יום שלם כו'.

17) להעיר ממה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע לאדה"ז, כי אדה"ז הי' בשמחה גדולה שזכה לישב בתפיסה ולמסור נפשו על תורת הבעש"ט והרב המגיד (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 63).

18) להעיר משיחתו ב"ט כסלו תרפ"ז (שנת המאסר) הובא בס' התולדות אדמו"ר מהור"י צ"ג (קה"ת תשל"ב) ע' 55 (הועתק מאידיש): יהודים חיטפו מס'נ חיטפו כי עובר וחולף הזמן של מסנ"פ, עוד מעט ויבוא זמן של חופש גמור בעיני הדת ואז תחפשו מסירות נפש ולא תוכלו לעשות זאת, עוד מעט ויבוא זמן שתדברו במעלתו של מי שזכה "לשבת" בגלל היותו מלמד, בגלל החזיקו חדר, ישיבה או מקוה טהרה. תתקנאו בהם ותצטערו על עצמכם שאתם לא זכיתם לכך, יהודים – חיטפו מסנ"פ.

19) ברכות סא, ב.

20) כידוע דצער – הפכו עונג (אגה"ק סכ"ט קמט, ב). סידור קנו, א-ב. המשך תרס"ו ע' קז. ובכ"מ).

21) סד"ה החודש הזה ה'ש"ת. ובארוכה מאמרי חורף דשנה ההיא (ד"ה בראשית וד"ה ירח ה'). סה"ש תש"ג שיחת תגה"פ אות סו.

22) ברכות שם.

23) וראה ד"ה בראשית וד"ה ירח הנ"ל שמסנ"פ זו שבאה מצד השכל אינו ענין המסנ"פ בעצם מהותו. ע"ש בארוכה.

24) וירא כא, כג.

25) סוטה י, סע"א ואילך.

13) בשיחתו יום ג' תמוז תרפ"ז לפני נסיעתו לעיר מקלטו קאסטראמא, אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"מ תרפ"ז ע' קצו. סה"מ קונטרסים ח"א קעו, א. לקו"ד ח"ד ע' 1384): דער אויבערשטער זאל אונז געבן די ריכטיקע שטארקייט ניט נתפעל ווערן פון די יסורי הגוף (= יתן לנו השית התוקף הנכון שלא נרתע מפני יסורי הגוף) ואדרבה לקבולי בשמחה כו'. אבל נ"ל שזה אמר (בעיקר) בנוגע לחסידיו (שלא היו במדריגתו) לחזקם כו', וכהמשך לשונו שם "יעדער עונש וואס מיר קריגן פאר אויסהאַלטן א חדר, פאַר לערנען תורה, פאַר היטען מצות, דאַרף דאָס אונז געבן מער שטאַרקייט כו' (=כל עונש המוטל עלינו בשביל החזקתנו חדר ללימוד התורה ולקיום המצוות, יוסיף לנו התחזקות ...). וראה הרה"ה הבאה.

14) ראה סה"מ תרפ"ח ע' קמו בהערה מה שאמר בעיר מקלטו קאסטראמא: פאַר תרפ"ז האָב איך זיך שטארק געשראַקן, אויף זיך האָב איך ניט משער געווען געטראַכט האָב איך וועגן חסידים. (= משנת תרפ"ז מאד פחדתי, על עצמי לא חשבתי, מחשבתי היה על החסידים). וראה סה"ש תש"א ע' 135 ע"ד המסנ"פ של יהודי רוסיא בזמן ההוא: זיי האבן זיך אוועקגעלייגט איגאַנצן, וועגן זיך האבן זיי גאַרניט געטראַכט. (= הם הניחו עצמם לגמרי, על עצמם לא חשבו כלל).

15) כידוע הסיפור מר' זושיא מאניפאלי, שתמה מה שהמגיד שלח אחד מתלמידיו אצלו ללמוד ממנו איך לקבל יסורים בשמחה, באמרו, היו אין לי יסורים בכלל שאקבלם בשמחה, ומעולם לא חסר לי דבר (ראה לקו"ש ח"ג ע' 1081 ואילך).

16) ראה לקו"ד ח"א (כט, א) בנוגע ישיבת אדה"ז במאסר, דאזון ג' שעות שישב בבית דירת המגיד כו' הי' לו אז צער גדול מכל המאסר, כי לאחר שכבר נצח הענין כו' הרי עניני גופו הק' לא היו נוגעים לו, דאס

(* בסה"מ תרפ"ז שם (שנענתן מגכי"ק) ליתא הלשון "ואדרבא לקבולי בשמחה". אבל גם תנדפס בסה"מ קונטרסים כו' הוא מכ"ק מו"ח אדמו"ר (שהגיהו עוה"פ כשמוסרו לדפוס).

ולחודי – הנרשם שם "רשימה מאחד השומעים" – כי רצה שיר' בעילוס שמו.

30 העליון, שהרבי יהיה אז במאסר ויסבול את כל יסורי
31 המאסר ר"ל – ואם כך, שבה הקושיה ומתעוררת: מדוע
32 יש להצטער על כך?

33 ההסבר לכך הוא: בעבודת הנשמה למילוי שליחותו
34 של הקדוש־ברוך־הוא יש שתי אפשרויות. בדומה לאדם
35 התחתון, שבעבודתו בענינים תחתונים ייתכנו שני אופנים.
36 דרך אחת היא ביצוע העבודה נשכיר: אמנם, הוא מסור
37 לביצוע המשימה באמונה, ואפילו שלא על מנת לקבל
38 פרס, אך למרות זאת הוא שכיר של מישהו אחר, אין זאת
39 משימתו שלו והעסק שלו. שונה הדבר כאשר העבודה
40 נעשית על ידי בעל הבית בעצמו, זהו עסקו הפרטי שלו,
41 והדבר חשוב לו ביותר.

42 ההבדל בין בעל הבית לבין שכיר העושה עבודתו
43 באמונה אינו ניכר כל כך בשעת העבודה עצמה: שניהם
44 מבצעים את העבודה במלוא המסירות וההתמדה. ההבדל
45 ניכר בעיקר מאוחר יותר – בסיום העבודה או בליה, בין
46 יום עבודה אחד למחרתו.

47 בזמן זה, כאשר העבודה אינה מתבצעת, והעסק אינו
48 מופעל, ישן השכיר בשקט: הוא עבד באמונה ככל שהיה
49 ביכלתו. וגם אם אמנם העסק אינו פועל כראוי, הרי הוא
50 חש שלא הוא צריך ויכול להועיל בכך, והוא יכול לנוח
51 בשלוה. אך לא כן בעל הבית – הוא אינו יכול לישון
52 במצב כזה, הוא אינו יכול לנוח כל עוד העסק אינו פועל
53 כראוי.

ז.

"בעל בית" בעבודה הרוחנית

54 בדומה לכך יש שתי דרגות בנשמות ושני אופנים
55 ליישום תכליתו של הקדוש־ברוך־הוא בשליחותו בעולם
56 הזה:

57 דרך אחת של עבודה היא כאשר האדם מתמסר לחלוטין
58 למילוי שליחותו, לא למען שלימותו וטובתו האישית, אלא
59 אך ורק משום הכוונה העליונה, והוא מוכן למלא אותה עד
60 כדי מסירות נפש, אך כאשר הוא פעל ככל יכולתו, ואין

1 עבודה זו במסירות נפש – לא היתה זו מניעה כלל,
2 והוא מסר את נפשו.

3 לפיכך חש רבי עקיבא עונג מעיניו מסירות הנפש, כי
4 הם הובילו למילוי שאיפתו – למסור את נפשו למען
5 אלקות. אך אצל אברהם אבינו שונה היה הדבר: כאשר
6 אסרו אותו בבית האסורים²⁶ הוא הצטער על כך, כי
7 בהמצאו שם לא יכול היה להמשיך את פעילותו בפרסום
8 אלקות בעולם.

ה.

העיקר – ביצוע השליחות בהפצת תורה ומצוות

9 בדומה לכך היה אצל הרבי בעל הגאולה: מצד
10 שלמותו וטובתו העצמית גורם מצב זה – להגיע לשיא
11 השלימות בעבודה של מסירות נפש, עד כדי יסורי הגוף
12 כפשוטם – לשמחה גדולה²⁷.

13 אך כיון שעבודתו לא היתה למען מעלת מסירות הנפש
14 כשלעצמה, אלא כדי לבצע את שליחותו בעולם הזה,
15 להפיץ תורה ומצוות ואת פנימיות התורה וכו'²⁸ – ולכך
16 הוא התמסר באופן ששום דבר לא מנעו מלפעול כך, אף
17 אם נדרשה מסירות נפש, בכל רגע ובכל צעד בעבודתו –
18 כפי שראו בביורו במשך ימי נשיאותו, ובמיוחד במדינה
19 ההיא לפני המאסר – מובן מדוע הצטער ביותר על היותו
20 במאסר.

21 שהרי למרות שאז התעלה יותר, כדלעיל, בכל זאת
22 נגרמו לו צער וסבל משום שהמאסר ויסורי המאסר מנעו
23 אותו מביצוע שליחותו לקרב יהודים לה' ולתורתו²⁹.

ו.

בעל הבית והשכיר

24 אך עדיין יש להבין: גם את ה"עבודה גדולה אשר
25 עבדתי בהרצאת התורה וחיזוק הדת"³⁰ לא עבד הרבי רק
26 משום שזוהי שליחותו שלו, אלא משום שזוהי הכוונה
27 העליונה, ולכן, כיון שמאסרו לא היה ח"ו עקב "אשמתו"
28 שלו אלא רק כתוצאה של הפצת היהדות בשלימות מתוך
29 מסירות נפש מוחלטת – מובן בפשטות, שזה היה הרצון

(28) וראה לקו"ש ח"א שם גם בנוגע לאדה"ז בהיותו במאסר.
(29) וי"ל שזוהי הכוונה במה שאמר "איך וואָלט וויסען אָז דאָס וועט זיין אַ פעולה ד.ה. אַז דאָס וועט דורכברעכן אַז מען זאָל קענען לערנען תורה אָפּען, וואָלט איך מוחל געווען אַלע מיינע יסורים" (מכתב הרא"ה הנ"ל שם), היינו (לא שלא הי' איכפת לי' היסורים, אלא) שהי' מוחל העילויים הרוחניים שהגיע אליהם ע"י היסורים.
(30) לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו דט"ו סיון תרפ"ח (סה"מ תרפ"ח ע' קמו).

(26) ראה ב"ב צא, א. פדר"א פכ"ו.
(27) ולהעיר שגם בגילוי היו לו במאסר גילויים נעלים – ראה מכתב החסיד רא"ח אלטהויז הי"ד (נדפס בס' התולדות שם ח"ג בסופו) מה שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר: אַלע מעשיות וואס מען דערציילט פון דעם אַלטן רבי'ן האָבן איך זיי געזעהן במוחש, עס איז ניט אַוועק אַ פערטל שעה אז איך זאָל ניט זעהן דעם טאַטן. (= כל הסיפורים שמספרים מאדמו"ר הזקן, ראיתי אותם במוחש, לא עבר רבע שעה שלא ראיתי את אבא).

30 חדור ברצון והכוונה העליונה להפיץ תורה ומצוות ולהפוך
31 את העולם לדירה לה' יתברך - הרי כאשר פעילותו זו
32 הופסקה עקב היותו במאסר, והמשך העבודה הועמד
33 בסכנה ר"ל, נגרמו לו צער וסבל גדולים ביותר.

34 יותר מכך, יש להקדים ולבאר: ידוע שמשמעות
35 הפסוק³⁴ "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני
36 האדמה" איננה שמשה לא הכיר במעלותיו, אשר בזכותם
37 - קיבל תורה מסיני, גאל את ישראל ממצרים וכו' - אלא,
38 להיפך: ענוותנותו נבעה מהכרתו בכחותיו הנעלים, בחשבו
39 שמישהו אחר בעל כחות כאלו היה פועל הרבה יותר,
40 כמבואר במקום אחר³⁵.

41 בדומה לכך, בודאי הכיר הרבי בכחותיו. הכרח זה
42 הכרחית כדי לנצלם בשלימות. הוא אף ידע, שההצלחה
43 בפעילות של הפצת התורה וחיוזוק היהדות דרשה שהיא
44 תבוצע דוקא על ידי הרבי, ושמישהו אחר לא יוכל לבצע
45 שליחות זו - ומובן עד כמה גרם לו המאסר לצער ולעגמת
46 נפש.

47 כפי שמוצאים אצל משה רבינו, שלאחר שהקב"ה גזר
48 "לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם"³⁶,
49 הוא הצטער והרבה בתפלות³⁷, בהפצירו בקדוש-ברוך-הוא
50 שהוא יוכל להכניס את בני ישראל לארץ ישראל, עד כדי
51 כך שמכנים זאת "התלמיד כמה סרבן"³⁸, כאשר מובן
52 שכוונתו לא היתה לטובתו האישית, אלא הוא "נתאוה"³⁹
53 להכנס לארץ ישראל, כ"עבד נאמן"⁴⁰, כדי למלא
54 ולהשלים את שליחותו של האדון - הקדוש-ברוך-הוא -
55 אשר היתה לטובתם של ישראל.

56 משה רבינו ידע, שחורבן הבית שיהא מאוחר יותר
57 ויציאתם של ישראל לגלות וכו' קשורים בכך שיהושע
58 יכניס את בני ישראל לארץ ישראל.

59 ולכן הוא הרבה כל כך להתפלל על כניסתו לארץ, כי
60 אילו היה משה מכניס את ישראל לארץ ישראל, היה להם
61 קיום נצחי בארץ, בית המקדש לא היה נחרב, ולא היה
62 יותר שעבוד מלכות⁴¹.

1 באפשרותו לפעול יותר - אין הוא מצטער על כך. כפי
2 שלומדים בקל-וחומר מכך ש"אונס רחמנא פטרי" מעבודתו
3 שלו. ובמיוחד בידועו שהכל בהשגחה פרטית, וההשגחה
4 העליונה מכוונת וקובעת לא רק את גודל האפשרות שלו
5 לביצוע העבודה, כי אם גם עד כמה יתממש הענין עתה,
6 ולפיכך אין סיבה להצטער.

7 אך כאשר יהודי קשור ומאוחד עם הקדוש-ברוך-הוא
8 עד כדי כך³¹, שרצון וכוונת הבורא נעשים רצונו וכוונתו
9 שלו³², אז אין הוא עובד רק באופן של מילוי שליחותו
10 של הקדוש-ברוך-הוא, אלא הוא חש שעבודתו היא עסק
11 פרטי שלו, ויותר מכך - זוהי כל מהותו.

12 ולכן, אף כאשר פעל ככל יכלתו, הרי כאשר המשימה
13 לא בוצעה בשלימותה, הרי הוא חש על כך צער רב,
14 כ"בעל בית".

ח.

כאשר המטרה לא הושגה

15 כמעשה שארע באחת מאסיפות הרבנים בפטרבורג
16 בתקופתו של כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, אביו של בעל
17 הגאולה. האסיפות היו בקשר לכך, שהשלטון דרש אז
18 שהרבנים והמלמדים יהיו בעלי השכלה מסויימת בלימודי
19 חול³³. מובן, שכל גדולי ישראל נלחמו רבות נגד גזירה זו.
20 אך שרי המלוכה איימו שאם לא תקייים גזירה זו, יבצעו
21 ח"ו פוגרומים ביהודים. אז דבר הרבי נ"ע באסיפה דברים
22 חריפים ביותר, ובסיימו את דבריו הוא התעלף. עקב
23 חריפות דבריו, ומשום דברי מחאתו נגד שרי המלוכה על
24 איומיהם בפוגרומים, אסרו אותו אז במאסר (בית).

25 כאשר שחררו את הרבי לאחר מכן, נכנס אחד הרבנים
26 אל הרבי נ"ע ומצאו יושב ובוכה. והוא אמר לרבי: הרבי
27 מליובאוויטש, מדוע הנך בוכה? הרי עשו כל אשר יכלו?
28 ענה לו הרבי: אך הענין לא נעשה...

ט.

רצון משה להכניס לארץ - לצורך מילוי השליחות

29 בדומה לכך היתה עבודתו של בעל הגאולה. בהיותו

(36) חוקת כ, יב.

(37) ראה מדרו"ל ר"פ ואתחנן.

(38) סוטה יג, ב. רש"י ואתחנן ג, כו.

(39) סוטה יד, א.

(40) נוסח תפלת שחרית דשבת, ע"פ בהעלותך יב, ז.

(41) שעה"ת (לאדהאמ"צ) ח"ב בתחלתו. אוה"ת ואתחנן ע' סה. צב.

צג ואילך (מארה"ח ומג"ע). וראה אוה"ת שם בביאור מאמר הגמ' בסוטה שם.

(31) ע"ד (תכלית השלימות בזה ב)רשב"י שאמרו עליו (זח"ב לה, א)

מאן פני האדון הוי' דא רשב"י.

(32) ראה בארוכה המשך תרס"ו ע' שכו ואילך, בחי' הביטול דעבד פשוט, עבד נאמן.

(33) ראה פרטי הענינים בסה"ש תש"ב ע' 111 ואילך.

(34) בהעלותך יב, ג.

(35) ד"ה וירא העם תש"י (סה"מ תש"י ע' 236) וראה ד"ה זכור תרס"ה פ"ח. ובארוכה לקו"ש ח"ג ע' 30 ואילך.

י.

הרצון האמיתי – גילוי אלקות

1 אך עדיין אין מובן: כיון שהכל בהשגחה ובכוונת
 2 הבורא, ורצונו של הקדוש-ברוך-הוא שעל ידי הרבצת
 3 התורה וחיוזוק היהדות יתגלה אלקות בעולם, עד שהעולם
 4 יהיה דירה לו יתברך, יתממש בודאי – הרי זוהי הוכחה
 5 שהמאסר וכדומה אינם כדי שהעבודה תיפגע ח"ו, אלא,
 6 להיפך, שעל ידי כך תתווסף מעלה בהפצת היהדות⁴²,
 7 וכפי שאכן ראו בפועל, שלאחר גאולתו של הרבי ממאסרו
 8 התחזקה יותר עבודת הפצת היהדות, עד שהגיעו ליציאת
 9 הרבי מהמדינה ההיא, אשר אפשרה את הרחבת והגברת
 10 העבודה של הפצת התורה וחיוזוק היהדות ביותר, עד כדי
 11 הפצה בכל קצוי תבל,
 12 [בדומה לכניסה לארץ ישראל, שאמנם, הכניסה נעשתה
 13 בפועל על ידי יהושע ולא על ידי משה, ומשום כך
 14 התאפשרו החורבן והגלות, אך בסופו של דבר היה זה
 15 לטובתם של ישראל, כי על ידי כך נגרם שכל הגילויים
 16 הרוחניים יגיע על ידי עבודתם של ישראל, וכתוצאה מזה
 17 יהיו הגילויים בעתיד לבוא באופן נעלה הרבה יותר⁴³ –
 18 ומדוע אפוא גרם הדבר לצער וליסורים?
 19 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
 20 כיון שבשעת המאסר עצמו היה מצב של העלם והסתר
 21 בעבודה של הפצת התורה, אשר לא יכלה להתבצע אפילו
 22 באופן שהתבצעה לפני המאסר, הרי זה עצמו מצער
 23 ומכאיב. ולא רק מצד מצבה של הנשמה היהודית כאן
 24 למטה, אלא גם, כביכול, צער למעלה עקב מצב של
 25 ההיפך מגילוי אלקות.
 26 כפי שידוע בענין הצמצום, שמסביר כ"ק מו"ח הרבי
 27 במאמרו ב"ג תמוז⁴⁴, שלמרות שמטרת הצמצום הוא
 28 הגילוי שלאחריו, ותכלית הגילוי היא הגורם הבלעדי
 29 לצמצום – בכל זאת "גוף ועצם הצמצום הוא היפך
 30 הרצון", כי רצון העליון הוא בגילוי האור.

יא.

השגחה גלויה על כל פרטי האדם והבריאה

31 לפי כל האמור לעיל יובן הקשר שבין שיטת הבעל-
 32 שם-טוב בענין ההשגחה הפרטית, שהיא קיימת על הדומם
 33 על הצומח ועל החי ועל כל פרט של כל מין לבין הענין
 34 של "לשאת ולסבול את היסורים ולצאת מן המאסר" –
 35 שיש לומר שהכוונה בכך אינה עצם הענין שיש
 36 השגחה פרטית על הדומם על הצומח ועל החי, אלא
 37 הכוונה היא לחידוש הנובע משיטה זו של הבעל-שם-טוב
 38 לגבי ההשגחה הפרטית על האדם:
 39 הרבי מבאר באחד ממאמרי י"ב תמוז⁴⁵, שענין
 40 ההשגחה הפרטית שמבאר הבעל-שם-טוב, אינו רק שיש
 41 השגחה פרטית של הבורא יתברך על כל פרט בתנועותיו
 42 של כל נברא, אלא יותר מכך, התנועה המסויימת של כל
 43 נברא "יש לו יחס כללי לכללות כוונת הבריאה... גם
 44 תנועה אחת של דשא פרטי משלים הכוונה העליונה בענין
 45 הבריאה"⁴⁶.
 46 ומכך נובע חידוש גם בענין ההשגחה על האדם:
 47 גם לדעת הסוברים שהשגחה פרטית קיימת רק על מין
 48 המדבר ואילו על הדומם-צומח-חי קיימת רק השגחה
 49 כללית – "השגחה מינית ולא אישית"⁴⁷ – הרי זה דוקא
 50 בענינים הנוגעים רק לדומם-צומח-חי בעצמם, אך כאשר
 51 מפרט מסויים של הדומם, הצומח או החי "יגיע איזה ענין
 52 אל השגחת האדם", סוברים גם הם שאז קיימת השגחה
 53 פרטית על פרט זה. אלא שלדעתם – "לא יגזור ה' יתברך
 54 על אלו הדגים שימותו או יחיו אבל גזר על האדם הזה
 55 ענינו ופרנסתו.. ועל דרך זו נמצאת השגחה לאדם בבעלי
 56 חיים שלו כגון אם ישמין שורו.. אם תשבר כדו"⁴⁸.
 57 לפי שיטתם יוצא, שההשגחה הפרטית היא דוקא על
 58 האדם, כי היא תכלית הבריאה כולה – "בשביל ישראל
 59 שנקראו ראשית" – וממילא ההשגחה הפרטית היא על כל
 60 עניני האדם, אף כאשר זהו פרט הקשור לדומם-צומח-חי.

(42) וכדבריו בשיחת ג' תמוז (הנ"ל הערה 13) שמסיים שם "איך האף
 להשי"ת או מין צייטווייליגער עונש וועט בעזהי"ת בריינגען א פרישען
 קראפט אין דעם אייביגען חיוזוק היהדות כו"ו" (= הנני מקוה להשי"ת,
 אשר עונשי הזמני יכניס בעזהי"ת כוחות נוספים בחיוזוק היהדות הנצחית).
 (43) ראה במקומות שבהערה 41.
 (44) ד"ה על כן יאמרו המושלים תרצ"א (סה"מ קונטרסים ח"א קצב,
 א ואילך).
 (45) ד"ה ע"כ יאמרו המושלים תרצ"ו (סה"מ קונטרסים ח"ב שסט,

(ב).
 (46) ובד"ה הטא אלקי תרצ"ד (סה"מ שם רעט, א): והקש המתגולל
 לאותו המקום כפי גזרת ההשגחה העליונה ית' בשביל כונה אלקית כו".
 (47) לשון הרמב"ם במו"נ ח"ג פי"ז. – אבל ראה פי' אדהאמ"צ בזה
 (דרך חיים יג, א"ב).
 (48) שומר אמונים בסופו, נעתק בקונטרס הנ"ל (הערה 2). ועיי"ש
 באורך.

28 לא נבהל והתרגש מפני האויבים והמתנגדים לקדושה.
 29 ויותר מכך: הוא כלל לא החשיבם למציאות והביט
 30 עליהם כאילו היו "כאין ואפס ממש", וכך התנהג במשך
 31 כל תקופת היותו במאסר⁵³ –
 32 כל זה גילה במאסר עצמו ש"אין עוד מלבדו"⁵⁴.
 33 וזה גרם להתבטלותם, שהם עצמם הוכרחו לשחרר את
 34 הרבי, כפי שכבר דובר בהרחבה פעמים רבות.

יג.

אין מונע ומעכב בהפצת היהדות

35 הרי "הימים האלה נזכרים ונעשים"⁵⁵. ו"בתר רישא
 36 גופא אזיל" (=הגוף הולך אחר הראש)⁵⁶, שהתנהגותו של
 37 הרבי, אשר סיפר עליה, מהווה הוראה ונתינת כח בעבודתו
 38 הרוחנית של כל יהודי:

39 בראש ובראשונה יש לדעת, ששום דבר אינו צריך
 40 להפריע ולמנוע את מילוי שליחותו של הרבי בהפצת
 41 התורה וחיזוק היהדות. ובמיוחד כאשר ייתכן, שמשום
 42 שהפעילות אינה מתבצעת בזריות הדרושה מעכבים לרגע
 43 את ביאת משיח צדקנו ושכינתא בגלותא.

44 ומצד שני יש לדעת, שבכל מצב שיהודי שרוי בו, ואף
 45 כאשר אין לו ח"ו שום אפשרות ויכולת לפעול בהפצת
 46 היהדות והמעיינות, אסור לו להתיימשך, וצריך לזכור
 47 שגם זה הוא בהשגחה פרטית, וכאשר יקוים "יגענת",
 48 יהיה גם "ומצאת"⁵⁷, שגם במצב זה ימצאו ענין אשר
 49 יגרום לגילוי אלקות ובגלוי ממש.

50 ועל ידי זה יביאו בסופו של דבר לכך שהעבודה
 51 תתבצע גם היא באופן של התגלות, אשר יביא בזריות
 52 את ביאת משיח צדקנו, ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו
 53 כי פי ה' דבר⁵⁸.

(משיחת י"ג תמוז תשי"א)

1 מכך מובן, שיש הבדל בין השיטות גם לגבי ההשגחה
 2 הפרטית בעניני האדם עצמו:

3 בענינים שבהם ניכרת מעלת האדם, שבגללם הוא
 4 תכלית הבריאה – ההשגחה הפרטית עליהם גלויה. ואילו
 5 פרט שהוא טפל אצל האדם, ואין ניכרת בו מעלתו, הרי
 6 ההשגחה הפרטית עליו אינה על פרט זה מצד עצמו, אלא
 7 בהתאם לחשיבות פרט טפל זה אצל האדם⁴⁹.

8 לעומת זאת, לפי שיטת הבעל-שם-טוב, שלכל פרט
 9 ופרט בבריאה, ואפילו ל"תנועה אחת של דשא פרטי" יש
 10 מצד עצמו "יחס כללי לכללות כוונת הבריאה", והוא
 11 "משלים הכוונה העליונה בענין הבריאה", הרי בודאי
 12 ובודאי שכך הוא בכל פרטיו של האדם, שכל פרט ופרט
 13 מצד עצמו משלים את הכוונה העליונה בענין הבריאה.

יב.

גילוי אלקות – גם במאסר עצמו

14 וזהו גם ההסבר לדבריו הנ"ל של כ"ק מו"ח אדמו"ר:

15 החידוש שבשיטת הבעל-שם-טוב בענין ההשגחה
 16 הפרטית הביא לתחושה⁵⁰, שכיוון שהמאסר ויסוריו
 17 הם בהשגחה פרטית, הרי בנוסף לכך שבאמצעותם תושלם
 18 הכוונה העליונה על ידי תוספת והגברת של הפצת היהדות⁵¹
 19 לאחור השחזור מן המאסר, כדלעיל, הרי עצם המאסר ויסוריו
 20 "משלים הכוונה העליונה בענין הבריאה", לגלות אלקות
 21 בעולם.

22 ויש לומר שהחידוש והיתרון התבטא בגלוי בכך,
 23 שעצם המאסר גרם בשעת מעשה ליותר התעוררות
 24 ומסירות נפש בין היהודים בכלל ובמיוחד בין חסידיו
 25 ומקורו, להתחזק בעבודתו של הרבי בהפצת היהדות⁵².

26 ויותר מכך – זה נעשה גם במאסר עצמו: עצם
 27 "עמידתו" של הרבי בתוקף בהתנהגותו שם, שהוא כלל

(53) ראה סה"ש תש"א ע' 138 ואילך. לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 43 ואילך.

(54) ראה סה"ש תש"ג שם בנוגע עבודת אברהם: און זייענדיק אין תפיסה האט ער דארטן געטאן זיין עבודה אויף לפרסם אלקותו ית'. (= שגם בהיותו בבית האסורים פעל בעבודתו לפרסם אלקותו ית').

(55) ראה רמ"ז בספר תיקון שובבי"ם, הובא ונתבאר בס' לב דוד להחיד"א פכ"ט.

(56) עירובין מא, א.

(57) מגילה ו, ב.

(58) ישע"י מ, ה.

(49) ובמכתב"כ מזה שלדעת המו"נ ענין ההשגחה פרטית אינו בסכלים ורשעים כי ההשגחה לפי דביקות השכל (ע"י בקונטרס שם).

(50) וי"ל שלכן ענין ההשגחה נדבר בתוך מאמרי ר"ה, כי ר"ה הוא הראש שבו כלול החיות כו' דכל ימי השנה (לקו"ת תבוא מא, ג. ע"ר בתחלתו בארוכה).

(51) וגם גילוי חדש במעיינות דתורת החסידות, ע"ד גאולת אדה"ו ביי"ט כסלו – ראה מכתב הרא"ח הנ"ל שם דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר: יעצט וועט צוקומען א פולע נייע ציורים אין די טיפע געדיכטע ענינים פון חסידות.

(52) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 102 בענין זיכרן העלם הצמצום, ע"י קיום המצות במשך זמן הגלות.

לקוטי שיחות

פרשת בלק

כרך כג, ב

מתורגם ללשון הקודש

15 לכאורה, שני הפירושים חלוקים ביניהם לגבי
16 השאלה אם תשארנה אומות העולם לעתיד לבוא אם
17 לאו.
18 ותמוה: כיצד ייתכן לומר שלעתיד לבוא ייהרסו
19 וייחרבו "כל בני שת" – השמדה של כל האומות –
20 והרי יש נבואות מפורשות במספר מקומות אודות
21 האומות והגויים לעתיד לבוא¹¹, החל מהפסוקים
22 שבתחילת דברי ישעיהו¹²: "והיה באחרית הימים נכון
23 יהיה הר בית ה'... ונהרו אליו כל הגוים והלכו עמים
24 רבים ואמרו לכו ונעלה... ושפט בין הגוים והוכיח
25 לעמים רבים..."¹³, עד¹³ לנבואה שבסוף ישעיהו¹⁴
26 "לקבץ את כל הגוים והלשונות ובאו וראו את כבודי...
27 והגידו את כבודי בגוים והביאו...". וכן הנבואה¹⁵
28 "אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'
29 לעבדו שכם אחד". וכן במספר מקומות בדברי
30 הנביאים¹⁶.

א.

"וקרקר כל בני שת"

1 בנבואה האחרונה של בלעם בפרשתנו, כאשר
2 מדובר בעיקר על התקופה שלאחר ביאת המשיח,
3 "באחרית הימים"¹ – וכלשון הרמב"ן²: "והנבואה
4 הזאת לימות המשיח היא"³, שזוהי המשמעות של
5 "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל"⁴, הוא מלך
6 המשיח⁵ – מסיים הכתוב: "ומחץ פאתי מואב וקרקר
7 כל בני שת".
8 לגבי המשמעות של "וקרקר כל בני שת" ישנם,
9 באופן כללי, שני פירושים: א) תרגום אונקלוס מבאר:
10 וישלוט בכל בני אנשא⁶. ב) אבן עזרא מפרש: "כמו
11 מקרקר קיר⁷ והטעם הורס", כלומר, משמעות של הרס
12 וחורבן⁸ וכך מובן גם מתרגום יונתן בן עוזיאל
13 ומתרגום ירושלמי, אשר בתרגומים אלו⁹ מודגש כאן
14 ענין הביטול וההרג של האומות¹⁰.

כולהון קדמוי ובת"י: וירוקן וישיצי כל בני מדינחא.
10 ועד"ז מצינו ב' פירושים בהפסוק שלאח"ז (כד, יח) "והי אדום
ירשה והי ירשה שער אויביו" – אם הוא מלשון ירושה (כפי הת"א,
וכמפורש ברד"ק בס' השרשים ע' ירש. וכ"ה לפי הרמב"ם הל' מלכים
שם); או מלשון תריכין (כתיב"ע כאן) – גירושין, או השמדה וכליון (ראה
ספר השרשים לר"י בן ג'נאח ערך ירש. ת"י כאן. וראה ראב"ע כאן
מגזרת ואם לא תורישו" (מסעי לג, נה)).
11 ואין לתרץ דהכונה כאן היא להרס וחורבן של הממלכה והאומה
ולא השמדה ואיבוד בני אדם בתור יחידים, ובהנבואות (שהובאו בפנים)
הכוונה רק שיהיו אנשים מאוה"ע – כי: א) בפסוק מפורש "כל בני שת",
שמורה על כל בני אדם – ראה ראב"ע כאן "כמו בני אדם". ועד"ז הוא
באברבנאל. ועוד. וכלשון הת"א "כל בני אנשא". וכדמוכח גם מהנבואה
בזכרי' שהובא לקמן סעיף ב. ב) לאידך: מלשון הנבואות בכ"מ משמע
שלעת"ל יהיו גם אומים גוים (ולא רק כאנשים יחידים).
12 ב, ב ואילך.
13 וראה שם מ, י ואילך. נו, ג ואילך (וראה רד"ק שם, א. שם,
ח).
14 סו, יח ואילך.
15 צפני' ג, ט.
16 ראה לדוגמא: מיכה ד, א ואילך (כהפסוקים בישעי' ב, ב ואילך).
זכרי' ב, טו (ראה רד"ק שם, יד).

1 כד, יד. בת"א שם "בסוף יומא". ובתיב"ע ות"י "בסוף עקב
יומא".
2 עה"ת שם.
3 וראה רמב"ם הל' מלכים רפי"א ובלח"מ שם. באברבנאל כאן, וכן
באוה"ח פסוק יז ד"כל הנבואה במלך המשיח נאמרה" (אלא שמחלק
הפסוקים לבי' האופנים ד"בעתה" ו"אחישנה").
4 כד, יז.
5 ראה רמב"ן, אברבנאל ואוה"ח שם. וראה ירושלמי תענית פ"ד
ה"ה. דב"ר פ"א, כ. תרגומים עה"פ. וברמב"ם שם מפרש דרך כוכב
מיעקב על דוד וקם שבט מישראל על משיח. ועד"ז מפרש תחלת הכתוב
"אראנו גוי" וסיומו "ומחץ גוי". וכן הפסוק שלאח"ז. וראה בארוכה
לקו"ש [המתורגם] ח"י"ח ע' 303 ואילך (וראה גם שם ע' 296 הערה 18).
6 וכ"ה לפי הרמב"ם שמביא ע"ז הכתוב (זכרי' ט, י) "ונחשלו מים
עד ים". ובפרש"י עה"פ "ל' קורה כו" (וראה לקו"ש ח"י"ג ע' 89).
7 ישעי' כב, ג.
8 ועד"ז ברלב"ג כאן "שיהרוס אותם וירמסם כטעם מקרקר קיר"
(וראה שם בסופו התועלת הי"א). וכן באברבנאל כאן. וראה גם רד"ק
בספר השרשים ערך קיר, וראה גם שם בע' קרקר (בסיום אות ק). ובספר
השרשים לר"י בן ג'נאח (סוף אות ק').
9 בתיב"ע כתבו בהמשך למלחמת גוג: וירוקן כל בנוי דשת
משיירתי' דגוג דעתידין למסדרא סדרי קרבא בישראל ויפלו פגריהן

* ולהעיר מפרש"י כאן "כל האומות". וראה רמב"ן ודעת וקנים מבהנ"ת ועוד.

ב.

"יכרתו יגועו" - כל אומות העולם?

נכללים בחלק של "שלישית יותר בה", ולפי דברי רבי 19
 יוחנן יוצא ש"אומות העולם קא קפיד נמי" (=גם על 20
 אומות העולם מקפיד שלא יכרתו כולן)²¹. 21

22 אך עדיין קשה -

23 - בנוסף לכך שלפי מפרשים אחרים²², וכן נראה
 גם מפירוש רש"י²³, המחלוקת ביניהם היא רק לגבי 24
 ישראל²⁴ - אם גם ישראל נכללים בחלק של "פי 25
 שנים 26

27 בה יכרתו", ודברי רבי יוחנן "לא ניחא למרייהו"
 אמורים רק על ישראל²⁵ - 28

29 הרי לפי ריש לקיש, לכל הדעות יכרתו כל אומות
 העולם²⁶, "יגועו"²⁷. 30

ג.

סדר גילוי המשיח השוב להלכה

31 ענין זה, אם לעתיד לבוא יהיו אומות העולם, איננו
 32 דיון רק לגבי פירוש הפסוקים, אלא זהו גם ענין הלכתי:

33 הרמב"ם פוסק בספרו היד החזקה, בהלכות
 34 מלכים²⁸ ומלחמותיהם²⁹, שאחת מפעולותיו של
 35 המשיח תהיה³⁰ - "ויתקן³¹ את העולם כולו לעבוד את

1 בספר זכריה¹⁷ מופיעה הנבואה: "והיה בכל הארץ
 2 נאום ה' פי שנים בה יכרתו יגועו"¹⁷ והשלישית יותר
 3 בה". על כך נאמר במדרש¹⁸ שהשליש ("השלישית")
 4 שישאר "אלו ישראל". לפי זה יוצא, שלעתיד לבוא
 5 הגויים "יכרתו ויגועו".

6 ולפי זה אפשר לומר, שפירושו של אבן-עזרא על
 7 "וקרקר כל בני שת" הוא בהתאם לנבואה זו בזכריה.

8 אך על ידי כך מתעוררת השאלה שלעיל על נבואה
 9 זו: כיצד מתאימה הנבואה בזכריה לנבואות הרבות
 10 שהוזכרו לעיל, שלעתיד לבוא יהיו גויים ואומות?

11 בגמרא¹⁹ ישנה מחלוקת בין ריש לקיש לבין רבי
 12 יוחנן לגבי המשמעות של "והשלישית בה יותר": ריש
 13 לקיש אומר "שלישי של שם. אמר ליה רבי יוחנן לא
 14 ניחא למרייהו דאמרת להו הכי (=אין הקדוש-ברוך-
 15 הוא רוצה שתאמר כן), אלא אפילו שלישי של נח"
 16 (כלומר, חלק גדול יותר, שלישי מכלל אנשי העולם
 17 יישארו). ויש פירוש בדברי הראשונים²⁰, שהמחלוקת
 18 בין ריש לקיש לבין רבי יוחנן היא - אם גם הגויים

(17) יג, ח.

(17*) כ"ה בזכריה שם. ובסנהדרין (וכן בע"י שם) ובמדב"ר שהובאו לקמן - "ויגועו".

(18) תנחומא שופטים ט. במדב"ר פט"ו, יד.

(19) סנהדרין קיא, א.

(20) יד רמ"ה לסנהדרין שם בפ"י הב' (ומסיים ע"ז "והכי מסתבר").

(21) וראה גם חדא"ג מהרש"א סנהדרין שם: וא"ל ר"י לא ניחא למרייהו דישאל ודכשרי אוה"ע לימא להו הכי שיתמעטו כ"כ.

(22) חדא"ג מהר"ל סנהדרין שם. עין יוסף לע"י שם.

(23) סנהדרין שם.

(24) וכה"ל לפי הא' ביד רמ"ה שם.

(25) כי מ"ש רש"י (שם ד"ה לא ניחא) "ואם אין ישראל מרובין כל כך להיות אחד מג' שבעולם יהיו הגרים וחסידו עובדי כוכבים (אוה"ע) להשלים השליש" - אין זה לפי שר"י קפיד גם עליהם, כ"א רק כדי שיתאים החשבון ד"והשלישית", וכהמשך פירש"י "ואם הם מרובין להיות יותר מחלק השלישית יתמעטו קצת ומ"מ לר"י אין ישראל מתמעטין כל כך כמו לדברי ר"ל".

(26) "כל העולם יכרת" (ל' רש"י סנהדרין שם).

(27) בתו"א קב, ב (הובא גם באוה"ת (יהל אור) לתהלים קיז, ז (ע' (תמוז) "וכנזכר במדרש דבאלף השביעי יהי שלישי בנ"א כלין ושני שלישי ישארו כו"*. ומפרש ד"מ"ש (צפני ג, ט) אהפוך אל עמים שפה ברורה אותם העמים הם בני שם ויפת דוקא ולא חם אבי כנען". וביהל אור שם מפרש ד"חם להיותו מקו השמאל נפל בג"ק שלמטה מק"נ שאין להם

בירור אבל זרעו של שם ויפת הם מק"נ". וראה גם אוה"ת (יהל אור) שם סז, ה (ע' רל ואילך). וראה גם ע"ד ב' הברורים באומות - אוה"ת סוכות ע' א'תשסז ואילך. ועוד. וראה ספר הליקוטים דא"ח צ"צ ערך אומות העולם. ספר הערכים חב"ד ח"ב ערך הנ"ל (סי"א; סי"ב סק"ג; סט"ו). וש"נ.

ולהעיר מב' הפירושים (ספרא בחוקותי כו, ו) ב"והשבת ח"י רעה מן הארץ": (א) מעבירים מן העולם, (ב) משביתין שלא יזיקו. וראה אוה"ת (יהל אור) (ובמילואים)) לתהלים צב, א. ולהעיר מצפ"ע - להרגזובי - בחוקותי שם.

(28) פ"א ה"ד.

(29) זהו השם המלא - ככהקדמת הרמב"ם ב"מנין המצות על סדר הלכות הרמב"ם" ובהכתורות בריש ספר שופטים וריש הל' מלכים. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 300 ובהערה *38 שם.

(30) כ"ה הפ"י לפי הדפוסים שלפנינו. אבל בכת"י ודפוסים שלא שלטה בהם בקורת הצנוור לא קאי בהמשך להפעולה של משיח - ראה לקו"ש שם הערה 37. אבל גם לפ"ז מובן שזהו אחד מהענינים שיהי' בזמן מלך המשיח, כסיום לשון הרמב"ם (בכת"י ודפוסים הנ"ל - הועתק בלקו"ש שם ס"ע 308): וכשיעמוד המלך המשיח באמת כו' מיד הם כולן חוזרין ויודעים ששקר נחלו אבותיהם ושנביאיהם ואבותיהם הטעוים.

שלכן הרי "כל הדברים האלו של ישוע הנוצרי ושל זה הישמעאלי .. אינן אלא ליישר דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כולו כו". עיי"ש.

(31) ראה לקו"ש שם השינויי נוסחאות בהמשך לשון הרמב"ם שם.

(*) ועד"ז ראה באוה"ת בראשית כרך ו תתשנז. א. ובסה"מ תקס"ג ח"א ע' פא: "וכמארו"ל שלישיית יהי' כלה כו".

27 שלימות בהלכות ובמצוות התורה, כפי שמפורט שם
28 בתחלת פרק יא, כמדובר בהרחבה במקום אחר⁴⁰,
29 וצריכה להיות גם האמונה והידיעה שהוא יביא גאולה
30 לעולם כולו: "ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה'
31 ביחד".

32 ויש לומר יותר מכך, שענין זה אינו חשוב רק
33 לצורך האמונה והידיעה של היהודים לגבי המשיח,
34 אלא גם לגבי התנהגותם של בני ישראל בזמן הזה:
35 הרמב"ם פוסק⁴¹ "ציוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף
36 את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח". מכיון
37 שהמשיח יגרום ל"ויתקן את העולם כולו לעבוד את
38 ה'... אהפוך אל העמים...", יוצא, שהשפעה על אומות
39 העולם "לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו
40 בני נח" דומה ומהווה מעין הכנה⁴² לביאת משיח
41 צדקנו ולפעולתו בכך⁴³.

42 ולפי זה מובן, יותר מדוע קבע הרמב"ם הלכה זו
43 וכן את ההלכות האחרות אודות בני נח⁴⁴ בהלכות
44 מלכים, לפני הדינים וההלכות העוסקים במלך
45 המשיח⁴⁵.

ד.

הרס והשמדה – הייתכן?

46 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את הנבואה פ"י
47 שנים בה יכרתו ויגועו" – שהרי, לכאורה, תמוה
48 ביותר:

49 כיצד ייתכן, שלעתיד לבוא יכרתו כל האומות?
50 והרי, טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו⁴⁶.

1 ה' ביחד שנאמר¹⁵ אז אהפוך אל עמים שפה ברורה
2 לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו³² שכם אחד". ובפרק
3 שלאחר מכן³³ מסביר הרמב"ם את נבואתו של
4 ישעיהו³⁴ "וגר זאב עם כבש" – "שיהיו ישראל יושבין
5 לבטח עם רשעי העולם³⁵.. ויחזרו כולם לדת האמת
6 ולא יגזלו ולא ישחיתו אלא יאכלו דבר המותר בנחת
7 עם ישראל³⁶".

8 מטרתו של ספר היד החזקה איננה לתאר מאורעות
9 אשר יתרחשו לעתיד לבוא, או לספר אודות פעולותיו
10 של המשיח, אלא – "הלכות הלכות"³⁷ ורק מאורעות
11 החשובים לגבי ההלכה³⁸ בפועל.

12 יש איפוא צורך לומר, שלא רק הענינים המוזכרים
13 בתחילת הלכה זו, שבהם מתאר הרמב"ם את אופן
14 וסדר גילוי המשיח, ואת סימניו

15 – "ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה
16 ועוסק במצוות כדוד אביו... ויכוף כל ישראל לילך
17 בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה' הרי זה בחזקת
18 שהוא משיח, אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו
19 וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי" –

20 נוגעים להלכה – לדעת לפי הסימנים וכו' שהוא
21 "משיח בודאי"³⁹ – אלא גם סיום ההלכה, המתאר את
22 פעולותיו של המשיח לאחר שכבר ידעו שהוא "משיח
23 בודאי", קשור להלכות לגבי הידיעה וההכרה של
24 "משיח בודאי":

25 לדעת שהמשיח יבנה "מקדש במקומו וקבץ נדחי
26 ישראל" ויביא את גאולת כלל ישראל, וממילא תהיה

(42) כי דין זה "לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח" הוא בכל זמן, ולא רק בזמן שהיובל נוהג כדין גר תושב שאין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג (רמב"ם הל' ע"ז פ"י ה"ו. הל' מילה פ"א ה"ו. הל' איסורי ביאה פי"ד ה"ח), כמדובר כמ"פ. ונת' בארוכה בלקו"ש חכ"ו ע' 134 ואילך. ואכ"מ.

(43) ולכן נוגע ביותר בסוף זמן הגלות שכל אחד ישתדל להשפיע על אוה"ע (בדרכי נועם ובדרכי שלום) שיקיימו את המצוות שלהם, כמשנ"ת כמ"פ (וראה לקו"ש שם ע' 140 ואילך).

(44) פ"ט וי"ד שם.

(45) ולהעיר שהרמב"ם מסיים הדינים השייכים לב"נ בסוף פ"י דהל' מלכים (לפני ההלכות דמלך המשיח) "צוו חכמים לבקר חוליהם ולקבור מתייהם עם מתי ישראל ולפרנס ענייהם בכלל עניי ישראל מפני דרכי שלום. הרי נאמר טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו ונאמר דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום" – ראה לקמן בפנים. ולהעיר דבגיטין סא, א (וכן בתוספתא שם ספ"ג) איתא רק "מפני דרכי שלום". ואכ"מ.
(46) תהלים קמה, ט. ואפילו על בע"ח (כ"מ פה, א).

(32) בפסוק "לעבדו" (בלא וא"ו), אבל כ"ה בדפוסי וכת"י הרמב"ם. וראה לעיל ע' 120 הערה 79.

(33) פ"ב ה"א.

(34) יא, ו.

(35) בדפוס הנפוץ "רשעי עכו"ם" (מיראת הצענואר?), אבל בדפוס רומי ר"מ הוא ככפנים. ובכרמ"ם הוצאת שולזינגער בסופו "רשעי אומות העולם".

(36) בדפוס רומי הנ"ל "כישראל".

(37) הרמב"ם בסוף הקדמתו לס' היד.

(38) להעיר דבהכותרת לפרקים יא"ב דהל' מלכים בדפוס ויניציאה רפד, שי – הל' מלכים ומלחמות ומלך המשיח.

(39) שבפשוטות זוהי ההלכה שבזה לידע סימני משיח, ובסדר זה דוקא. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 150.

(40) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 301 ואילך. וראה גם לקו"ש חכ"ז ע' 249 ואילך.

(41) הל' מלכים פ"ח ה"י.

- 1 אמנם, ישנן מספר מאורעות, החל מדור המבול,
 2 אשר "וימח את כל היקום"⁴⁷; "קץ כל בשר בא
 3 לפני" ⁴⁸ – אך מוסבר על כך שהסיבה היא "מלאה
 4 הארץ חמס מפניהם"⁴⁸, "השחית כל בשר את דרכו על
 5 הארץ"⁴⁹,
 6 אך מלשונן של הנבואות הנ"ל נראה, ששם אין
 7 מדובר, כנבואות אחרות, אודות עונש לרשעי אומות
 8 העולם מפני שחיתותם וכדומה, אלא זהו הרס (קרקר)
 9 של "כל בני שת" – כל האנושות, כולל חסידי אומות
 10 העולם⁵⁰, וכאמור לעיל בסעיף ב', ש"והשלישית יותר
 11 בה" – "אלו ישראל", רק ישראל.
 12 ענין זה, שרק "השלישית יותר בה", גם הוא איננו
 13 קשור, להבדיל, לענין של – "ולא תקום פעמים צרה"
 14 ר"ל – הגזירות וההשמדות של ישראל בזמן החורבן,
 15 וכן במשך כל תקופת הגלות, עד להשמדה החמורה
 16 ביותר שהיתה בדור שלפנינו – כי כל זאת הוא בתקופת
 17 הגלות, וכיון שזוהי תקופה של חשך ושל העלם והסתר,
 18 הרי הענין של "ורחמיו על כל מעשיו", אפילו לגבי
 19 ישראל עם קרובו, אינו גלוי כל כך, עד אשר יכולה
 20 להתעורר השאלה "השופט כל הארץ לא יעשה
 21 משפט"⁵¹, "למה הרעותה לעם הזה"⁵² וכדומה⁵³.
 22 אך לא כן לעתיד לבוא, שאז יקויים היעוד לתקן
 23 עולם במלכות שד"י – וכפי שנאמר בהמשך נבואת
 24 זכריה⁵⁴ עצמה "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום
 25 ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", "ולא יכנף עוד
 26 מוריק..."⁵⁵ – יהיה גילוי אלקות⁵⁶ – ומתעוררת
 27 השאלה: כיצד ייתכן שיתקיים אז הרס והשמדה של
 28 כל האומות?
 ה.
 שלילת המשכיות לגויים
 29 בפשטות ניתן היה לומר, שהמשמעות של פי

30 "שנים יכרתו יגעו", וכן של הפסוק "וקרקר כל בני
 31 שת", איננה שאומות העולם יושמדו על ידי פעולה של
 32 הרס, ההיפך מרחמים, אלא שלא יהיה להם דור המשך
 33 וילדים,
 34 תימנע פעולת כוח ההולדה, ובמשך הזמן הם
 35 מומילא "יכרתו ויגעו"⁵⁷ באופן טבעי –
 36 ואין לשאול: והרי גם שלילת כוח ההולדה סותרת,
 37 לכאורה, ל"ורחמיו על כל מעשיו" – כי, כידוע⁵⁸,
 38 בכוח ההולדה שאצל הנבראים מתבטא כוח האין-סוף
 39 וחוסר ההגבלה של הקדוש-ברוך-הוא. כי הנבראים
 40 כשלעצמם מוגבלים, ולא ייתכן שיהיה להם כוח
 41 ההולדה⁵⁹ מצד עצמם, שיכולתה היא ההולדה עד אין
 42 סוף. אלא שהקדוש-ברוך-הוא מכניס את כח האין-סוף
 43 שלו בטבעו של הגוף המוליד.
 44 כאשר נעדר כוח ההולדה, אין זאת שנוטלים ענין
 45 מן הטבע, אלא, שלא הוסיפו לטבע כוח נוסף, אשר
 46 בעצם הוא מעל לטבע⁶⁰.

ו.
המחלוקת היא על אופן מציאות הגויים

- 47 אך אין די בהסבר זה, כי:
 48 (א) כיון שלעתיד לבוא יתגשם "אהפוך¹⁵ אל עמים
 49 שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד"
 50 – מדוע תתבטל, ואפילו במשך הזמן, מציאותם של
 51 קוראים בשם ה' ועובדים לו?
 52 (ב) נאמר נבואה: "והיו⁶¹ מלכים אומניך
 53 ושרותיהם מניקותיך", "ועמדו⁶² זרים ורעו צאנכם",
 54 וריש לקיש עצמו אומר⁶³ "כל הזהיר בציצית זוכה
 55 ומשמשין לו ב' אלפים וח' מאות עבדים" – וכיצד
 56 ייתכן, אפוא, לומר שכל האומות יכרתו במשך הזמן?
 57 האמור מכריח אפוא לומר, שלפי כל הפירושים

(56) ראה תניא פל"ו.

(57) להעיר מעונש כרת כו' הנאמר בתורה.

(58) ראה לקו"ת שה"ש לט, ד ואילך. המשך שמח תשמח תרנ"ז ע'

5 (סה"מ תרנ"ז ע' קעז) ואילך. ד"ה ואתם הדבקים תרפ"ו (סה"מ תרפ"ו ע' רכ"ז) פ"ד. ובכ"מ.

(59) ואינו נמצא אפילו במלאכים (לקו"ת שם. ביאור"ז ה, ד ואילך).

(60) ראה אגה"ק ס"ך (קלב, א ואילך) בענין תרשא הארץ גו'.

(61) ישע"י מט, כג.

(62) שם סא, ה. וראה ברכות לה, ב.

(63) שבת לב, ב.

(47) נח ז, כג.

(48) שם ו, יג.

(49) שם, יב.

(50) שקבלו ז' מצות בני ונוהרים לעשותן (רמב"ם שם פ"ח ה"א) שאינו ברין דיהרג (שם ה"י), ואדרבה, להרמב"ם (שם ה"א) יש לו חלק לעוה"ב.

(51) וירא יח, כה.

(52) שמות ה, כב.

(53) ראה ברכות ז, א. ועוד.

(54) יד, ט.

(55) ישע"י ל, כ.

31 ובכך יש שתי אפשרויות: הגאולה בעולם, כולל
32 האומות העולם, מורגשת בהם כפרט מתוך גאולתם של
33 ישראל. או שאצלם מורגשת הגאולה גם כענין בפני
34 עצמו.

35 ההסבר לכך הוא:

36 לפי האפשרות הראשונה יוצא, שהמשיח וגילוי
37 אלקות לעתיד הוא רק למען ישראל - כדי שישראל
38 יוכלו ללמוד תורה ולקיים מצוות בשיא השלימות.
39 ולכן אין די בכך שלא יוטל על ישראל "שעבוד
40 מלכויות", אלא כל העולם צריך לנהוג כראוי - "לא⁶⁸
41 יגזלו ולא ישחיתו" - עולם מזוכך, וכאשר העולם הוא
42 כזה, הרי זה מקום מתאים לישראל לעבוד את ה'.
43 והשלימות בכך היא, שגם אומות העולם מסייעים
44 לישראל בכל הדרוש, כדלעיל בסעיף ו,

45 אך אפשר לומר שגאולה בקשר לעולם אינו רק
46 פרט בתוך גאולתם של ישראל, אלא זה ענין בפני
47 עצמו⁷¹. כלומר, בעולם כולו - בכל פרט שבו -
48 מורגש, שהתכלית של בריאתם וגאולתם היא הברירה
49 והזיכרון שלהם גם כן. כי גם הם בריאותו של
50 הקדוש-ברוך-הוא⁷².

ה.

מציאות הגויים לעתיד לבוא - עצמאית או שולית

51 לפי זה יש לומר, שבהתאם לשתי האפשרויות
52 הללו, ניתן להסביר את שני הפירושים שהובאו בסעיף
53 א לגבי "וקרקר כל בני שת". וכן לגבי הפירוש של "פי
54 שניים בה יכרתו ויגועו והשלישית יותר בה", אם
55 "והשלישית" כולל גם את אומות העולם אם לאו:

56 לפי האפשרות הראשונה, שגאולת העולם כולו
57 כולל אומות העולם, היא פרט בגאולת ישראל, יוצא,
58 שמציאותם של אומות העולם לכשעצמם נעלמת -
59 "יכרתו ויגועו". ולא רק כאומה, אלא גם כיחידים,
60 דומה למציאותו של עבד בהלכה, שאיננה מציאות
61 עצמאית, כי כל מה שקנה עבד קנה רבו⁷³.

1 אין הכוונה שלעתיד לבוא תתבטל בפשטות⁶⁴
2 מציאותם של הגויים. מציאותם תתקיים גם לעתיד
3 לבוא. אלא המחלוקת בין הדעות שלעיל - בין שני
4 הפירושים על "וקרקר כל בני שת", וכן הפירושים על
5 "פי שנים בה יכרתו ויגועו והשלישית יותר בה" - היא
6 לגבי האופן של מציאות הגויים בתקופה שלעתיד
7 לבוא.

ז.

גאולת העולם כולו - תוצאה של גאולת ישראל

8 ויש לומר שההסבר לכך הוא:

9 לאחר הגאולה העתידה, כאשר יהיה גילוי אלקות
10 בעולם, כנאמר⁶⁵ "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום
11 ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", מובן, שלא יהיה אז
12 מקום לטומאה ולרע בעולם, כנאמר בזכריה⁶⁶ - לפני
13 הפסוק "פי שנים..." - "ואת רוח הטומאה אעביר מן
14 הארץ". ומובן, לגבי בני אדם, שלעתיד לבוא לא
15 תיתכן מציאות של רשעים ואויבי ה'. אלא לאחר
16 שהאויבים והרשעים יבואו על עונשם, כמוסבר בכמה
17 נבואות⁶⁷, אז "ויתקן"⁶⁸ את העולם כולו (מדבר חי
18 צומח דומם) לעבוד את ה'.

19 וכפי שמסביר רש"י⁶⁹ על הפסוק "שמע ישראל ה'
20 אלקינו ה' אחד": ה' שהוא אלקינו עתה ולא אלקי
21 העובדי כוכבים, הוא עתיד להיות ה' אחד, שנאמר כי
22 אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם
23 ה', ונאמר ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

24 לפיכך יש מקום לדיון: עיקר גילוי לעתיד הוא
25 לישראל, כשם שהגאולה היא לישראל משום שגילוינו
26 מארצנו - "מקבץ"⁶⁸ נדחי ישראל, וגאולת העולם כולו
27 היא תוצאה של גאולת ישראל ודבר טפל אליה -

28 כשם שכל הבריא והמציאות היא "בראשית -
29 בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשביל ישראל
30 שנקראו ראשית"⁷⁰.

70 פרש"י ר"פ בראשית. וראה הנחומא (באבער) בראשית יוד. אותיות דרע"ק ב.

71 להעיר מפרש"י נצבים ל, ג: ואף בגליות שאר האומות מצינו כן כו'. וראה לקו"ש [המתורגמן] ח"ט ע' 186 ואילך.

72 להעיר ממרו"ל מגילה (י, סע"ב): אמר הקב"ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה.

73 ראה קידושין כג, ב. וראה רשב"א שם.

64 וראה אוה"ח כאן סוף פסוק יח: ולזה וקרקר כל בני שת ולא אמר ומחץ כי לא יתאבדו כל האומות לעתיד לבא ועליהם נאמר בנבואה הנער בן מאה שנה וגו'. וראה גם מ"ש שם פסוק יט.

65 זכרי' יד, ט. וראה פסחים נ, א.

66 יג, ב.

67 ראה לדוגמא בהקאפיטלעך שנסמנו בעהרה 13, 14.

68 רמב"ם שהובא לעיל סעיף ג.

69 ואתחנן ו, ד. וראה ספרי שם.

27 וכן בסוף ספרו הוא אומר: "ולא יהיה עסק כל
28 העולם אלא לדעת את ה' בלבד", ומפשטות דבריו
29 מובן⁷⁶ שהכוונה היא גם לאומות העולם⁷⁷.
30 ויש לומר שבסוברו שהגאולה העתידה תביא לידי
31 חידוש והתעלות גם אצל אומות העולם בפני עצמן,
32 נוקט הרמב"ם בשיטתו: הרמב"ם אומר⁷⁸: "כל המקבל
33 שבע מצוות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות
34 העולם ויש לו חלק לעולם הבא, והוא שיקבל אותן
35 ויעשה אותן מפני שצויה בהן הקדוש-ברוך-הוא בתורה
36 והודיענו על ידי משה רבינו...". כלומר, מתן תורה גרם
37 לחידוש ומעלה נוספת בשבע מצוות בני נח שעליהן
38 נצטוו בני נח לפני כן, ובמילא נגרם החידוש גם
39 במציאותם של הגויים – ומשום כך יש להם שכר בפני
40 עצמם.

41 כך מובן גם מדברי אדמו"ר הזקן בתניא⁷⁹
42 ש"מיתרון הארה (אשר תגלה) לישראל (לעתיד לבוא)
43 יגיע חשך האומות גם כן כדכתיב⁸⁰ והלכו גוים
44 לאורך... וכתיב⁸¹ בית יעקב לכו ונלכה באור ה',
45 וכתיב⁸² ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו... וכתיב⁸³
46 לבוא בנקרת הצורים ובסעיפי הסלעים מפני פחד ה'
47 והדר גאוננו... וכמו שכתוב⁸⁴ והופע בהדר גאון עונך
48 על כל יושבי תבל ארצך...".
49 בכך שאדמו"ר הזקן אינו מסתפק בדבריו הקודמים
50 "שאז יודרך גשמיות הגוף והעולם ויוכלו לקבל גילוי
51 אור ה' שיאיר לישראל על ידי התורה שנקראת עוז",
52 שמכך מובן שזיכוכ הגשמיות של הגוף ושל העולם
53 קשור לישראל למטה, שהם יוכלו לקלוט את גילוי אור
54 ה',

1 ואילו לפי האפשרות השניה, שיש מטרה נפרדת
2 בבירור והזיכוכ של הגויים, לא רק כפרט בתוך גאולת
3 ישראל, יוצא, שלעתיד לבוא לא תתבטל מציאותם.
4 להסבר זה הפירוש על "וקרקק כל בני שת" היא
5 שהמשיח שולט "בכל בני אנשא" – שאומות העולם
6 הן בגדר מציאות⁷⁴, ולכן מתאים להתבטא במושג של
7 שליטת המשיח עליהן כשלעצמן.
8 ואילו לדעת רבי יוחנן, כפירוש הראשון שהובא
9 לעיל בסעיף ב, נאמר גם עליהן "לא ניחא למרייהו"
10 דאמרת להו הכי": אצל הקדוש-ברוך-הוא, כ"מרייהו"
11 (אדונם) של אומות העולם, "לא ניחא" שלא תורגש
12 בהן הגאולה. ולכן הוא אומר שגם אומות העולם
13 נכללות ב"והשלישית יותר בה".

ט.

הרמב"ם: גאולה לאומות העולם בנפרד

14 לפי זה יוצא, שבהלכה, לדעת הרמב"ם, וכן בתורת
15 החסידות, מוסבר הענין בהתאם לאפשרות השניה
16 שלעיל:
17 הרמב"ם מדגיש במספר מקומות, שלעתיד לבוא
18 תהיה השפעת הגאולה גם לגבי אומות העולם, ובכל
19 המקומות הוא אומר זאת כענין בפני עצמו, ולא כפרט
20 מתוך גאולתם של ישראל. ובשני המקומות שהוזכרו
21 לעיל⁷⁵: בסוף פרק ד של הלכות מלכים הוא אומר:
22 "ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר..."
23 ובתחלת פרק יב הוא אומר: "שיהיו ישראל יושבין
24 לבטח עם רשעי עולם"⁷⁵... ויחזרו כולם לדת האמת⁷⁶
25 ולא יגזלו ולא ישחיתו אלא יאכלו דבר המותר בנחת
26 עם ישראל".

(76*) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 246 ואילך.
(77) שלכן ממשך "ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים כו",
ישראל ולא אומות.
(78) הלי' מלכים פ"ח הי"א.
(79) סוף פל"ו.
(80) ישע"י ס, ג.
(81) שם ב, ה.
(82) שם מ, ה.
(83) שם ב, כא (ושם: בנקרות .. ומהדר).
(84) נוסח תפלת שמו"ע דר"ה.

(74) ראה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ס"ע 180 ואילך. ח"כ [המתורגם]
ס"ע 154 ואילך.
(75) וראה גם רמב"ם הלי' תשובה פ"ט ה"ב: ולפיכך ילמד כל העם
כו' ויבואו כל הגויים לשומעו שנאמר והי' באחרית הימים נכון יהי' הר
בית ה' בראש ההרים. פיהמ"ש להרמב"ם סנהדרין בהקדמה לפ' חלק.
(75*) ראה לעיל הערה 35.
(76) דמהמשך לשון הרמב"ם בהלי' מלכים שם משמע דאין כוונתו
בוה שיתגיירו ויקבלו דת ישראל* (ראה רש"י בזכר"י שם בפ"י והשלישית
יותר בה), אף שבכ"מ ברמב"ם (הלי' מתנ"ע רפ"י. הלי' חגיגה פ"ג ה"א
וה"ו) מוכח שדת האמת היינו דת ישראל. וכן צ"ע בלשון "דת האמת"
שבספ"ד דהלי' מלכים. וראה לקמן ע' 229 ובהערה 45. ואכ"מ.

(* אבל בדרשות הר"ן (דרוש ז') מביא רא"י מע"ז (כד, א) "שכל האומות ישובו לאמונתנו בכל פרטי המצות ודקדוקיהן". – ולהנייר מהגי' ברמב"ם "ויחזרו בתשובה כולם".

33 ואילו כאשר בעולם וכל אשר בו מורגש, מצידם
 34 עצמם, הענין "למלך" – קיים אצלם הענין של "לקרוא
 35 כולם בשם ה' ולעבדו שכס אחד", "יחזור כולם לדת
 36 האמת", עד אשר כל עסקם הוא "לדעת את ה' בלבד"
 37 – אז זוהי גאולה שלימה, ומתממשת בשלימות
 38 התכלית של דירה בתחתונים, ולכן נוצרת שלימות
 39 בגאולתם של ישראל⁸⁵.

יא.

גילוי ה' אחד" – ביטול מציאות הגויים

40 לפי האמור לעיל יש ליישב בין שני הפירושים על
 41 "וקרקר כל בני שת" – ולבאר את התאמת הנבואה
 42 "יכרתו יגועו" לנבואות אחרות אודות קיומם של
 43 הגויים לעתיד לבוא – בדרך החסידות:

44 לעתיד לבוא יתקיים "והיה ה' למלך על כל
 45 הארץ", והגילוי (כשם שאני נכתב) של "ה' אחד" בכל
 46 העולם כולו. במיוחד יהיה בכך⁸⁶ הבדל בין ישראל
 47 לבין "כל הארץ", בהתאם להבדל שבקיומם⁸⁷:

48 הבריאה כולה, כולל אומות העולם, היא מציאות
 49 שהתהוותה על ידי הקדוש-ברוך-הוא, ברא אלקים מאין
 50 ליש בעשרה מאמרות, ובלשון הרמב"ם⁸⁸ "כל
 51 הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא
 52 מאמיתת המצאו". על נשמות ישראל נאמר יותר מכך⁸⁹
 53 "ישראל וקודשא-ברוך-הוא כולא חד⁹⁰.

54 ולפי זה, הרי לעתיד לבוא, כאשר תתגלה אמת ה'
 55 לעולם, גילוי ה' אחד" בעולם, ובשלמות, יורגש בכל
 56 הבריאה כולה, כולל באומות העולם, ש"לא נמצאו
 57 אלא מאמיתת המצאו", ושולול הקדוש-ברוך-הוא
 58 "אין דבר אחר יכול להימצאות"⁹¹, כלומר, יורגש שאין
 59 הם מציאות אמיתית⁹² ("יכרתו יגועו", "קרקר" – "הרס"
 60 של מציאותם).

61 ואילו אצל ישראל יתגלה, שעצם מציאותם היא
 62 עצמותו יתברך כביכול ישראל וקודשא-ברוך-הוא
 63 כולא חד.

(משיחת ש"פ בשלח וש"פ משפטים)

1 אלא הוא מוסיף עוד ענין: "מיתרון ההארה
 2 לישראל יגיה חשך האומות..."

3 הרי הוא מדגיש, כדלעיל, שהשפעה – "יגיה" –
 4 על חשך האומות אינה מהוה רק חלק ופרט בתוך
 5 מעלתם וזיכוכם של ישראל, אלא זהו ענין החשוב
 6 לאומות העולם עצמם. ולכן, למרות שהענין של "יגיה
 7 חשך האומות" נובע מיתרון ההארה לישראל, כפשוטו,
 8 שהרי עיקר הגילוי הוא בישראל, בכך שישראל
 9 וקודשא-ברוך-הוא כולא חד, למרות זאת נגרמת לגבי
 10 הגויים השפעה פנימית, גילוי אור אלוקי, יראה
 11 והתבטלות שלהם, עד אשר מגיעים לידי "והופע בהדר
 12 גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך..." שהקדוש-ברוך-
 13 הוא יתגלה על כל יושבי תבל (אשר הם) ארצך.

י.

"למלך על כל הארץ"

14 מה המיוחד בענין זה, שמציינים שיש בזמן
 15 הגאולה גילוי אלקות גם לאומות העולם כשלעצמן,
 16 ומדוע חשוב להוסיף זאת בתניא, כפי שהוזכר לעיל?

17 כן יש להבין: כיון שכל הבריאה והמציאות של
 18 השמים והארץ וכל צבאם, כולל אומות העולם, היא
 19 "בשביל ישראל ובשביל התורה", כיצד יתכן לומר
 20 שבגאולתם תורגש בהם מטרה כשלעצמה, מלבד
 21 גאולתם של ישראל?

22 הכרחי לומר, שגם זה קשור לישראל.

23 וההסבר לכך הוא:

24 כאשר הנהגת העולם היא כראוי, "לא יגזלו ולא
 25 ישחיתו", אך התבטלותם כלפי אלקות נובעת רק
 26 כתוצאה משעבודם והתבטלותם כלפי ישראל, בעוד
 27 אשר בהם עצמם אין מורגשת התבטלות זו – הרי אז
 28 יוצא, שהגאולה, אשר מהותה היא "והיה ה' למלך על
 29 כל הארץ", אינה מושלמת. כי אין מורגש בכל הפרטים
 30 שלעיל הענין של "למלך". ולכן גם גילויי הגאולה
 31 שבקשר לישראל אינם מושלמים – כי "משרתיהם" –
 32 "אומניך" – אינם חשים את הענין של "למלך".

(88) ריש הלי' יסוה"ת.
 (89) ראה זח"ג עג, א. תניא רפ"ב. אגה"ת פ"ד.
 (90) אלא ש"אח"כ ירדה בסתר המדרגה ג"כ ע"י בחי' האותיות
 שבמאמר נעשה אדם" (אגה"ת שם).
 (91) לשון הרמב"ם שם ה"ב.
 (92) ראה בארוכה שער היחוד והאמונה פ"ג. וראה ד"ה ולקחתם
 תרס"א.

(85) ועפ"ז מובן שמ"ש בתניא שם "ומיתרון ההארה לישראל יגיה
 חשך האומות" הוא עוד פרט והמשך למ"ש לפני"ז "שאו יודכך גשמיות
 הגוף והעולם ויוכלו לקבל גילוי אור ה' שיאיר לישראל כו" (ראה לעיל
 סוף ס"ט).
 (86) ראה לקו"ש ח"יב ע' 74 הערה 30. וש"נ.
 (87) הנ"ל בעבודת האדם להעיר מדי"ה לא הביט (מאמרי אדה"ו על
 הפרשיות ח"ב ע' תרפא – ברוקלין, תשמ"ג).

ילקוט לוי יצחק על התורה

פ' שמות בפסוק כי סר לראות⁶ ובע"ח שער ז"א⁷ פ"ג כמדומה ע"ש, זהו לך היינו למשה. והיינו, הארון הוא יסוד אבא⁸ והכפרת הוא יסוד אימא כמו"ש במאורי אור מע"9 ארון ומע"10 כפרת ע"ש.

6 פירוש: כנ"ל, שבחי "דעת" הו"ע ההתקשרות (ראה תניא פ"ג, אור התורה שיר השירים ח"א עמוד ע. ועוד), ומשה רבינו הוא בחי "דעת", להתקשר בני"י עם אלקות. וידוע דמבחי דעת נמשך חסד וגבורה, ונק' ה' חסדים, ה' גבורות, כנגד החמשה מדות וספירות "חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד", וכל אחד כלול מ"שם הוי", דבכל השפעה יש צמצום והתפשטות המשכה והתפשטות כנגד ד' אותיות ה"שם כידוע, ובחמשה מדות יש "ה" פעמים "הוי", נמצא ה' חסדים הוא (5 × 26 = 130) גי' עי"ן, וזהו שיש ב' עינים עין ימין כנגד ה' חסדים, עין שמאל כנגד ה' גבורות, דבחי "דעת" הוא בחי עינים.

וזהו שמבאר בלקוטי תורה להאריז"ל פרשת שמות עה"פ וירא ה' כי סר לראות שרצה להשפיע ה' חסדים וה' גבורות גי' ס"ר, שהוא בני"ב פ"ג פעמים עי"ן*¹¹, וזהו "לראות" עיי"ש.

ומשה הוא בחי עינים דקדושה. וראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים ע' שא, דמ"ש במשה כי סר לראות הוא היפך מן "וסרתם ועבדתם" עיי"ש. ועיין עוד עץ חיים שער כו (שער הצלם) פרק ג. מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ד עמוד א'שצח ובהנסמן שם. שם ח"ג עמוד א'רסח. דברים ח"א עמוד רלו. נביאים וכתובים עמוד צט. המשך ה'ת"רס"ו (הוצאת תשע"א) עמוד שכד. (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט חלק ב ע' תמד [ד"ה אתה אחד ה'תשל"ב]).

* ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית ע' ח וז"ל: שבדעת הוא ס"ר מספר ב' פעמים עי"ן, כי דעת מאיר ומתפשט בב' עינים, והוא התרין עטרין חסד וגבורה דדעת עיי"ש.

7 ראה עץ חיים שער (כה) דרושי הצלם, דרוש ב.

8 יסוד אבא . . יסוד אימא: ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תש"כ עמוד עד וז"ל: יסוד הו"ע ההשפעה וכו' ויש בזה ריבוי מדריוגות, בחי יסוד ז"א המשפיע במלכות, ולמעלה יותר, בחי יסוד אבא, שעל ידו היא ההשפעה מספירת החכמה שהיא ראשית האצילות. ולמעלה יותר בחי יסוד אריך שהו"ע ההשפעה מבחי הכתר שלמעלה מהשתלשלות. עיי"ש.

וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד סימן קיז.

9 מאורי אור אות א' סעיף קבא. וז"ל: ארון. נק' יסוד אבא, והתורה שבו הם אורותיו, ארון ע"ב קפ"ד עם הכולל עיי"ש.

10 מאורי אור אות כ' סעיף נא. וז"ל: כפרת יסוד אימא בבחי' עטרת היסוד העודף המלבישים יסוד דבא עיי"ש.

שמות כה, כב - ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארון העדת את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל

יד

טעם ורמז, למה הארון והכפרת היו בדיוק "עשרה" טפחים

כתיב ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת ותניא² ארון תשעה וכפרת טפח הרי כאן עשרה, והיינו ונועדתי אותיות ונועדתי³, הוא בחי דעת עליון שזה נתגלה למשה⁴, כי משה זכה⁵ לדעת עליון כמו"ש בלקוטי תורה להאריז"ל

1 (בסימן זה יבואר:

א) מהו הטעם דגובה הארון והכפרת הי' בדיוק "עשרה" טפחים?

ב) מהו הענין של ה"ארון והכפרת"?

ג) דיוק וביאור לשון הכתוב "ונועדתי", בנוסף למ"ש "ודברתי אתך", הרי יכול לומר "ודברתי אתך שם", מהו "ונועדתי"?

ד) דיוק לשון הכתוב "ונועדתי לך שם", הרי יכול לומר "ונועדתי שם ודברתי אתך"?

2 סוכה ד, ב.

3 "ונועדתי" אותיות "ונועדתי" מלשון דעת. [ראה לקוטי שיחות ח"ה ע' 365].

4 משה בחי דעת: בלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים ע' שעה, מצייין לויקרא רבה פ"א, ו דמ"ש (משלי כ, טו) "וכלי יקר שפתי דעת" קאי על משה עיי"ש. ראה תניא פרק מב. דרך מצותיך פא, א.

5 וראה הערות 5.6.

6 ראה ספר המאמרים תשל"ו ע' 123 וז"ל: משה הוא ד"ע, שזהו בחינת הדעת שלמעלה מחו"ב ולכן פועל בחו"ב, דאית רצון ואית רצון (ראה תו"א ויקהל פז, ד), אית רצון שע"פ השכל, ואית רצון שלמעלה מהשכל, ומדריוגת משה היא הרצון שלמעלה ממדוה"ג (טו"ד), ואח"כ פועל בשכל ונמשך ע"י הדעת שענינה התקשרות והתחברות, כמבואר בתניא ספ"ג שע"י שיתקע מחשבתו בחווק וכו' יהי הולדת המדות, אהבה וענפי ויראה וענפי (שם פ"ד), דאהו"ר, הם השרש לכל המצוות, דאהבה היא שרש לרמ"ח מ"ע ויראה היא שרש לשם"ה מל"ת, כולל גם המצוות דרבנן (כמבואר בכ"מ) וכדאיתא בחינוך קטן (תניא עה, ב). עיי"ש.

(וי"ל דעת נק' סר כמ"ש כי סר לראות, ובלשון תרגום¹²
סר הוא עשרה).

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד קפה

גם כן בחינת יוד כנודע.

(12) ראה וישלח לב, טז: "פרות ארבעים ופרים עשרה אתנת עשרים ועירים עשרה", ובתרגום אונקלוס: "תִּרְחֹקָא אַרְבָּעִין וְתוֹרֵי עֶסְרָא אֲתָנָן עֶסְרִין וְעִירֵי עֶסְרָא". ועוד

וארון תשעה וכפרת טפח הרי כאן עשרה, הוא, מה שהיסודות דאבא ואימא מלובשים בדעת, שדעת הוא בחי' י' עיין במשנת חסידים מס' השכיבה פ"ב מ"ה ובקהלת יעקב מע' יהי"י ע"ש.

(11) קהלת יעקב אות י"ד ערך יהי. וז"ל: יהי היא בתפארת כן פירש בוזהר (תיקוני זהר תיקון מ"ד פ"ב), ויש לומר דנקרא יהי על שם המוחין שלו חכמה בינה דעת, יוד סוד החכמה ה' בינה י' דעת שהוא

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שבת קודש עמ' 1

1 הבצלים ואת החרדל מן הדבורים, ורבי יוסי מתיר בחרדל.
2 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את שיטת רבי יוסי: תָּנָא, רַבִּי יוֹסִי
3 מְתִיר בְּתַרְדֵּל לְטוּמְכוֹ לְכוּרֵת הַדְּבוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁיְכוּל בַּעַל הַחֲרָדֵל
4 לֹמֵד לוֹ – לְבַעַל הַדְּבוּרִים, עַד שֶׁאֵתָּה אוֹמֵר לִי תִרְחַק אֶת פְּרוּחַ
5 הַדְּרֹךְ מִן כּוּרֹת דְּבוּרֵי, מִפְּנֵי שֶׁהַחֲרָדֵל מִזִּיק אֶת הַדְּבוּרִים וְעַל
6 הַמְזִיק מוּטֵל לְהִרְחִיק עֲצָמוֹ, אוֹמֵר אֲנִי לֶךְ תִּרְחַק אֶתָּה אֶת כּוּרֹת
7 דְּבוּרְךָ מִן פְּרוּחַ הַדְּרֹלִי, מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבוּרִים בָּאוֹת
8 וְאוֹכְלוֹת אֶת הַלְלוּגֵי – פְּרוּחֵי הַדְּרֹלִי. וּנְמַצָּא, שֶׁשֶּׁשׁ שָׂאֵנִי מִזִּיק
9 אוֹתָךְ אִף אֶתָּה מִזִּיק אוֹתִי, וְכֵשֶׁם שֶׁאֵתָּה אֵינְךָ מִרְחִיק אֶת דְּבוּרֶיךָ
10 מִן חֲרָדְלִי, כֵּךְ אֲנִי אֵינִי צָרִיךְ לְהִרְחִיק אֶת חֲרָדְלִי מִן דְּבוּרֶיךָ.

משנה

11 משנה זו עוסקת בדיני הרחקת אילן מבור, כדי שלא יזיקו שורשי
12 האילן את דפנות הבור. פְּרִיחֵינָן אֶת הָאֵילָן מִן הַבּוֹר עֶשְׂרִים יָרְמֵשׁ
13 אָמָּה. דְּהֵינָּה, אִם חָפַר אָדָם בּוֹר בְּרִשְׁוֹתוֹ, אֲסוּר לְשַׁכְּנוֹ לְנִטְוֵי אֵילָן
14 בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ, עַד שִׁירְחִיק מִן הַבּוֹר עֶשְׂרִים וַחֲמֵשׁ אַמּוֹה. שֶׁכֵּךְ שִׁיעֲרוּ
15 חֲכָמִים שֶׁעַד שִׁיעוּר זֶה מִתְפַּשְׁטִים שׁוֹרְשֵׁי הָאֵילָן, וְאִם לֹא יִרְחִיק
16 כֵּן, עֲתִידִים הֵם לְהִרוֹס אֶת כּוֹתְלֵי הַבּוֹר. וְכַעַץ חֲרֹב וְכַעַץ שֶׁקָּמָה
17 שׁוֹרְשֵׁיהֶם מְרוּבִים מִשָּׂאֵר אֵילָנוֹת, עֲלִיו לְהִרְחִיקֵם חֲמִשָּׁים אָמָּה
18 מִן הַבּוֹר.
19 מוֹסִיפָה הַמְּשֻׁנָּה, שֶׁכָּל הַרְחָקוֹת אֵלוֹ הֵן בֵּין מִלְּמַעְלָה וְבֵין מִן תַּחַד –
20 בֵּין אִם הָאֶחָד עוֹמֵד בְּגוּבְהוֹ שֶׁל הַר וְהַשְּׁנֵי בְּתַחֲתֵיתוֹ, וְבֵין אִם
21 עוֹמְדִים שְׁנֵיהֶם זֶה בְּצַד זֶה, צָרִיךְ שִׁירְחִיק אֶת הָאֵילָן מִן הַבּוֹר כְּפִי
22 הַשִּׁיעוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר.
23 עֵתָּה מְבֹאֵר הַמְּשֻׁנָּה מַה יֵּהֵא הַרְיָן בְּאֹפֶן שֶׁכֵּבֵר קִיּוּמִים אֵילָן
24 וְבוֹר הַסְּמוּכִים זֶה לַזֶּה: אִם חִפְּרִית הַבּוֹר קְדָמָה לְנִטְיַעַת הָאֵילָן,
25 קוֹצֵץ בַּעַל הָאֵילָן אֶת אֵילָנוֹ, וְנִזְתָּן לוֹ בַּעַל הַבּוֹר דָּמִים עֲבוּרוֹ. וְאִם
26 הָאֵילָן קָדָם לְבוֹר, לֹא יִקְוֶן – אֵין הוּא מְחֻיָּב לְקַצֹּץ אֶת אֵילָנוֹ.
27 כִּפְסָן זֶה קָדָם וְכִפְסָן זֶה קָדָם, שְׂאֵין יָדוּעַ אִם חִפְּרִית הַבּוֹר קְדָמָה
28 לְאֵילָן אוֹ לְהִפְיֶךְ, לֹא יִקְוֶן בַּעַל הָאֵילָן אֶת אֵילָנוֹ. שֶׁהֵרִי אִם הָאֵילָן
29 קָדָם אֵין הוּא חַיִּיב לְקַצֹּצוֹ, וְאִם כֵּן, עַל בַּעַל הַבּוֹר מוּטֵל לְחַבֵּת
30 הַהוֹכָחָה שֶׁהַבּוֹר קָדָם לְאֵילָן, שֶׁכֵּן הַמְּוִצֵּא מְחַבֵּירוֹ עֲלִיו הָרֵאִיהֶ:
31 זֶה הֵיא דַּעַת חֲכָמִים אַחֲרֵיהֶם, וְאִם הַבּוֹר קָדָם לְאֵילָן, נִמְצָא שֶׁנִּטְעַע
32 עֲצָמוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא יִזִּיק אַחֲרֵיהֶם, וְאִם הַבּוֹר קָדָם לְאֵילָן, נִמְצָא שֶׁנִּטְעַע
33 בַּעַל הָאֵילָן אֶת אֵילָנוֹ שֶׁלֹּא כְּדִין וְעֲלִיו לְקַצֹּצוֹ. אֲמַנָּם רַבִּי יוֹסִי
34 אוֹמֵר, שֶׂאֵף עַל פִּי שֶׁהַבּוֹר קוֹדְמָת לְאֵילָן, לֹא יִקְוֶן אֶת אֵילָנוֹ,
35 מִשּׁוּם שֶׁזֶּה – בַּעַל הַבּוֹר הוֹפֵר אֶת בּוֹר הַתּוֹךְ רִשְׁוֹתוֹ שְׂלֹו, וְזֶה
36 – בַּעַל הָאֵילָן נִיטְעַע אֶת אֵילָנוֹ בְּתוֹךְ רִשְׁוֹתוֹ שְׂלֹו. וּמֵאַחַר שֶׁכָּל אֶחָד
37 עוֹשֶׂה בְּתוֹךְ שְׂלֹו, סוֹבֵר רַבִּי יוֹסִי שֶׁעַל הַנִּזּוֹק לְהִרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ
38 כְּדִי שֶׁלֹּא יִזּוֹק, וְלִפְיֶכֶךְ אֵין בַּעַל הָאֵילָן צָרִיךְ לְקַצֹּץ אֶת אֵילָנוֹ.

נמרא

39 הגמרא מביאה ברייתא המפרשת את דברי המשנה 'בין מלמעלה
40 בין מן הצד': תָּנָא, בֵּין שֶׁהַבּוֹר עוֹמֵד לְמַטָּה בְּתַחֲתֵית הַהַר וְהָאֵילָן
41 עוֹמֵד לְמַעְלָה בְּגוּבַה הַהַר, וְבֵין שֶׁהַבּוֹר עוֹמֵד לְמַעְלָה וְהָאֵילָן לְמַטָּה,
42 יֵשׁ לְהִרְחִיק אֶת הָאֵילָן מִן הַבּוֹר עֶשְׂרִים וַחֲמֵשׁ אַמּוֹה.
43 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: בְּשֶׁלְמָא – אֲמַנָּם כִּאֲשֶׁר הַבּוֹר עוֹמֵד לְמַטָּה וְהָאֵילָן
44 לְמַעְלָה מוּבֵן הַדְּבַר מִדּוּעַ יֵשׁ לְהִרְחִיק אֶת הָאֵילָן מִן הַבּוֹר, דְּקָא
45 אֵילָן שְׂרָשִׁין מְזִיזֵי לָהּ לְבוֹר – שֶׁהֵרִי שׁוֹרְשֵׁי הָאֵילָן מִעֲמֻקִּים
46 בְּאֶדְמָה עַד שֶׁמִּגִּיעִים לְבוֹר וְהוֹרְסִים אֶת כּוֹתְלָיו. אָלָא בְּאֹפֶן
47 שֶׁהַבּוֹר עוֹמֵד לְמַעְלָה וְהָאֵילָן לְמַטָּה, אָמַר – מִדּוּעַ יֵשׁ לְהִרְחִיק אֶת
48 הָאֵילָן מִן הַבּוֹר, הֵרִי אֵין שׁוֹרְשֵׁי הָאֵילָן מִטְּפָסִים לְמַעְלָה לְעֵבֵר
49 הַבּוֹר.
50 מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי תָּנָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי, מִפְּנֵי שֶׁהַשׁוֹרְשִׁים
51 מְחַלְדִּין אֶת הַתְּרַקָּע – מִהַלְכִים מִתַּחַת הַקֶּרֶקַע, וְיִמְלְקִין אֶת
52 הַתְּרַקָּעִיתָה שֶׁל הַבּוֹר, שֶׁעַל יְדֵי הַשׁוֹרְשִׁים נַעֲשִׂית הַקֶּרֶקַע שֶׁמִּתַּחַת
53 הַבּוֹר רְבָה, וְכוֹתְלֵי הַבּוֹר נּוֹפְלִים.
54 שְׂנִינּוּ בַּמְּשֻׁנָּה: רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אִף עַל פִּי שֶׁהַבּוֹר קוֹדְמָת לְאֵילָן לֹא
55 יִקְוֶן שֶׁזֶה חוֹפֵר בְּתוֹךְ שְׂלֹו וְזֶה נִיטְעַע בְּתוֹךְ שְׂלֹו.
56 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסִי, שֶׁעַל הַנִּזּוֹק לְהִרְחִיק
57 אֶת עֲצָמוֹ וְלֹא עַל הַמְזִיק, מֵאַחַר שֶׁעוֹשֶׂה בְּתוֹךְ רִשְׁוֹתוֹ שְׂלֹו.
58 אָמַר רַב אֲשִׁי, כִּי הוֹאֵן בֵּי רַב כְּהֵנָּה – כִּשְׁהֵינּוּ בְּבֵית מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל רַב
59 כְּהֵנָּה, הָיָה אֲמָרִינָן – הֵינּוּ אוֹמְרִים, מוֹדֵי רַבִּי יוֹסִי בְּגִידֵי דִידֵיהּ –
60 שֶׁמּוֹדָה רַבִּי יוֹסִי שֶׁעַל הַמְזִיק לְהִרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ בְּאֹפֶן שֶׁהַזִּיק בֹּא
61 מִיַּדֵּי מַמְשׁ, כֹּאדָם הַזּוֹרֵק חֵץ בְּחַבִּירוֹ, שְׂאֵינּוּ יְכוּל לֹמֵר אֲנִי עוֹשֶׂה
62 בְּתוֹךְ שְׂלִי, שֶׁהֵרִי מִזִּיק הוּא בִּידִים.
63 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין הִזִּיק בְּגִירֵי דִידֵיהּ: פֶּאֶפְסִי – שֶׁשֶּׁם אָדָם
64 יוֹנָא – כִּי הָיָה קְרוֹי עַל שֵׁם מְקוּמוֹ, עָנִי וְהַעֲשִׂיר הָיָה – הֵיא
65 מִתַּחֲלִיל עָנִי וְלֵאחַר מִכֵּן נִתְעַשֶׂר, בְּנָה אֶפְרָיִם – וּבִנְה לְעַצְמוֹ בֵּית
66 גָּדוֹל. הוּוּ הִנֵּף עֲצוּרֵי בְּשִׁיבּוֹתֵיהּ – הָיוּ בְּשִׁכּוֹנְתוֹ אֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ
67 כּוֹתְשִׁים שׁוֹמְשׁוּמִין כְּדִי לְהוֹצִיא מֵהֶם אֶת שְׂמֹנֶם, דְּכִי הוּוּ דִּיִּיבִין
68 שׁוֹמְשִׁמֵי הָיָה נִיידָא אֶפְרָיִם – שֶׁבִּשְׂעָה שֶׁהָיוּ מְכִים כְּבָדִי לְכַתּוֹשׁ
69 אֶת הַשׁוֹמְשׁוּמִין, הֵיא הַבֵּית מִתְנַדְּנָה מִכּוֹחַ הַכֹּהֵנִים. אָתָּה לְקָמִיהּ
70 דְּרַב אֲשִׁי – בֹּא פֶאֶפְסִי לְפָנֵי רַב אֲשִׁי כְּדִי לְתוֹבַעַם לְדִין. אָמַר לֵיהּ רַב
71 אֲשִׁי, כִּי הוֹאֵן בֵּי רַב כְּהֵנָּה – כִּשְׁהֵינּוּ בְּבֵית מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל רַב כְּהֵנָּה,
72 הָיָה אֲמָרִינָן מוֹדֵי רַבִּי יוֹסִי בְּגִידֵי דִידֵיהּ – הֵינּוּ אוֹמְרִים שֶׁאִף רַבִּי
73 יוֹסִי מוֹדָה שֶׁעַל הַמְזִיק לְהִרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ, בְּנֹזֵק הַבֹּא מִיַּד מַמְשׁ
74 כּוֹזֵק חֵץ. וְלִפְיֶכֶךְ אִף כֵּאֵן חַיִּיבִים כּוֹתְשֵׁי הַשׁוֹמְשׁוּמִין לְהִרְחִיק
75 מִקּוּם כְּתִישָׁתָם, שֶׁהֵרִי הַבֵּית מִתְנַדְּנָה מִחַמַּת מְכוּתֵיהֶם, וְהֵרִי זֶה כַּחַ
76 יְדֵיהֶם מַמְשׁ.
77 מְבֹרַרֵת הַגְּמָרָא: וְכַפָּה – כִּמְהָ הוּא שִׁיעוּר נִדְּנוּד הַבֵּית שֶׁמַּחֲמוֹ
78 יֵהֵא מוּטֵל עַל כּוֹתְשֵׁי הַשׁוֹמְשׁוּמִין לְהִרְחִיק אֶת עֲצָמָם מִמְּקוּם זֶה.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

שְׁמִיא' - עֲנִי הַשָּׁמַיִם, אֶךְ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עֲצָמָה נִמְשָׁל הַמְּשִׁיחַ הַגּוֹאֵל - לְ"עֲנִי וְרַכֵּב עַל חֲמוֹר"; הוּא יִרְגֵשׁ כְּעֲנִי הַבָּטֵל בְּפָנָי כֹּל אָדָם.

(ש"פ קדושים תשד"מ. מתוך לקראת שבת)

ה"מִשְׁכָּן" ב"מִשְׁכָּן"

על חרפון בית המקדש אמרו חז"ל, שבית המקדש לא נלקח מעם ישראל באפון מחלט אלא הקב"ה נטל אותו כ"משכון". הדבר נרמז בכתוב "אלה פקודי המשכון משכון העדת". כפל המלה "משכון" מרמז על שני בתי המקדש שחרבו, אך נטלו, כאמור, בתור "משכון" בלבד.

לפי ההלכה, חייב כל נוטל משכון לשמור עליו היטב ולהחזירו בשלמות, בבוא העת, לבעליו. מפה יש להסיק, שכשיבנה בית המקדש השלישי הוא יכיל בתוכו גם את מעלותיהם של שני בתי המקדש הקודמים.

(ש"פ משפטים תשנ"ב. מתוך לקראת שבת)

פְּעָמַיִם "זֶה"

לעתיד לבוא יתגלו גם הנסים הנסתרים, הנסים המלכּוּשִׁים בטבע.

לכן נאמר לעתיד לבוא שתי פעמים "זה" - "הנה אלקינו זה, זה ה' קוינו לו" (ישעיה כה, ט), ואלו בקריעת ים סוף נאמר (בשלח טו, ב) "זה" פעם אחת - "זה אלי ואנוהו". שכן, בקריעת ים סוף התרחש נס גלוי, שדוד הטבע; ואלו לעתיד לבוא יהיו גם נסים גלויים וכן יתגלו הנסים המלכּוּשִׁים בטבע, הנסים הנסתרים.

(לקוטי שיחות א עמ' 259)

"בְּמָקוֹם שֶׁמִּחְשַׁבְתּוּ שֶׁל אָדָם שֶׁהוּא נִמְצָא"

איתא בשם הבעל שם טוב ש"במקום שמיחשבתו של אדם שם הוא נמצא" (כתר שם טוב, הוספות סעיף ל"ח, וש"נ), ומוכן שכן הדבר גם בנוגע לגאולת עם ישראל: על ידי המחשבה וההתבוננות בענין הגאולה, ובפּרֵט

תְּכַף וּמִיָּד מִמֶּשׁ

כְּשֶׁאָדָם מֵאֲחַל לְרַעְהוּ, או לְכָל יִשְׂרָאֵל, כִּי יבֹא הַמְּשִׁיחַ, מְקַבֵּל לְהוֹסִיף: "שִׁיבֹא - תְּכַף וּמִיָּד מִמֶּשׁ".

משמעות הדברים: המלה "תכף" יכולה להתפרש גם לרגע שיבוא אחרי הרגע הנוכחי, ועל כן אנו מוסיפים "מידי", על מנת להבהיר שפוננתנו שיבוא ללא כל דחוי, אפלו של רגע אחד.

בהוספת המלה "ממש" אנו מדגישים את אמונתנו בכך שהגאולה תהיה באפון גשמי וממשי, כדבר שאפשר למששו בידיים ולא כדבר רוחני שממיי בלבד. יהי רצון, שאכן נזכה לגאולה האמתית והשלמה תכף ומיד ממש!

(ש"פ ויקרא תשמ"ט. מתוך לקראת שבת)

הַקָּשֶׁר בֵּין שְׁתֵּי הַבְּקָשׁוֹת

בנסח שבסיום התפלה אומרים אנו "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו... שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך".

יש להבין: מהו הקשר בין שתי הבקשות השונות (לכאורה - א) שיבנה בית המקדש; ב) שנקבל את חלקנו בתורה?

התשובה היא: כאשר יבנה בית המקדש יקים היעוד הנבואי "ועמדו זרים ורעו צאנכם". כלומר, אמות העולם ידאגו לצרכיו הגשמיים של היהודי, כך שתוסר ממנו דאגת הפרנסה וכל הפרוה בה. ממילא יהיה חלקו של היהודי אך ורק בלמוד התורה.

(ש"פ ראה תשמ"א. מתוך לקראת שבת)

עֲנוּה מִחֻלָּט

אישיותו של המלך המשיח מגלה "סתירה" מעניינת: מחד הרי הוא מלך, איש מורם מעם השולט על כל יושבי תבל, מה שמעיד על שיא של עצמה, מלוכה והתרומויות. מאידך, משיח ילמד את כל העם תורה, גם את האנשים הפשוטים ביותר - מה שמעיד על ענוה וצניעות.

שני מאפיינים אלו יהיו נכרים בו גם בעת שיביא את הגאולה: עם ישראל יבוא לארץ ישראל על גבי "ענני

יְכַל מִי שְׁאִינוּ מֵאֲמִין בּוֹ אוֹ מִי שְׁאִינוּ מְחַכֶּה לְבִיאָתוֹ..
(רמב"ם הלכות מלכים פ"ק י"א).

יש לומר הדין ב"מאמין" ו"מחכה": "מאמין" בו -
אמונה יכולה להיות באופן של מקרה, כמאמר רבותינו
זכרונם לברכה: "גנבא אפום מחתרפתא רחמנא קריא"
[גנב הבא במחירת - קורא לעזרת הקב"ה]. לכן,
מלבד האמונה במשיח חייב אדם גם לחכות לביאתו,
כלומר, שמחכה לזה במוכן הפשוט, שענין זה חודר
בו בפנימיותו.

(ע"פ סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 351. מתוך לקראת שבת)

על ידי הצפייה והתשווקה לגאולה [כפי שאומרים
בתפלת כל יום "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח -
כי לישועתך קוינו כל היום", וגם בשפת יום טוב -
אומרים "ותחזינה עינינו בשוכה לציון"] - "שם הוא
נמצא", ועד שעל ידי זה מההרים ומזרזים את הגאולה
בפעל ממש, באופן ד"אחישנה".

(משיחת ש"פ בלק תשמ"ג. מתוך לקראת שבת)

"מאמין" ו"מחכה" לביאת המשיח

"המלה המשיח עתיד לעמוד ולהחזיק מלכות דוד..

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שני עמ' א

הגמרא שבה ומקשה על דברי שמואל מן התוספתא: שנינו
בתוספתא, שגלח המונח בחלון הרי הוא ממעט. ומדוע, הא הויא
ליה לשימוש, ועתיד בעליו ליטלו משם. מתרצת הגמרא: כמיריתא
- במלח מר שאינו ראוי לשימוש. שבה הגמרא ושואלת: הא הויא
לעזרות - הרי עדיין ראוי הוא להשתמש בו לצורך עיבוד עורות.
ומתרצת: דאית לה קוצי - מלח זה יש בו קוצים, ועל כן לא ניתן
לעבד בו העורות, שהרי יסרטו הקוצים את ידיו. שבה הגמרא
ושואלת: אף שאין המלח ראוי לשימוש, מכל מקום כיון דקשיא
לבוהל שקלא - מאחר שמויק הוא את הכותל עתיד בעל הכותל
ליטלו משם. ומתרצת: דיתבא אחסא - המלח מונח על חתיכת
חרס ולא על הכותל ממש, ולפיכך אין הוא מויקו ועשוי להשאר
שם בקביעות. שבה הגמרא ושואלת: תפסא נפסא תיחוי - אם כן
ניתן לחצוץ בפני הטומאה על ידי חתיכת החרס שמונח בה המלח,
ואין צריך לזה את המלח.

יכול חבירו לבוא ולהתיר את קשריו. ומתרצת: במצורע - גוי כפות
זה מצורע הוא, ומתרחקים ממנו בני אדם, ואין לחשוש שיבוא
חבירו ויתיר את קשריו. שבה הגמרא ושואלת: אתי מצורע תבריה
שרי ליה - הרי יתכן שיבוא חבירו המצורע כמותו ויתיר את
קשריו. ומתרצת: אלא כחבושי מלכות - יש להעמיד את דברי
התוספתא בגוי הכפות וחבוש בחלון זה על ידי המלכות, ולפיכך
אין שום אדם עשוי לבוא ולהתיר את קשריו.
הגמרא שבה ומקשה על דברי שמואל מן התוספתא: שנינו
בתוספתא, וכן שמונה ו-תינוק שנוגד בחודש השמיני להריון
המונת פחלון הרי הוא ממעט. ומדוע, הא התיא אמה דתיא ליה -
הרי עתידה אמו לבוא וליטלו משם. מתרצת הגמרא: בשפת -
התוספתא עוסקת ביום השבת, שאסור לטלטל בו תינוק זה.
דתניא, כן שמונה הרי הוא מוקצה כאבן ואסור לטלטלו בשבת, אבל
אמו שוקה ו-מתכופפת עליו ומניקתו, מפני הפקנה - כדי שלא
תבוא לידי סכנה בריבוי הלבנה.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום רביעי עמ' א

החלונות, עליו להגביהו לפחות ארבע אמות מעליהם, כדי שלא
יוכל להשען על כותלו ולהציץ בבית חבירו, ואם חפץ הוא
להנמיך את כותלו למטה מן החלונות, עליו לבנותו עד ארבע
אמות מתחתיהם, כדי שלא יוכל לעמוד על גבי הכותל ולהשקיף
לבית שכנו, וכמו כן עליו להרחיק את כותלו ארבע אמות מכנגד
החלונות, כדי שלא יחשיך את בית חבירו:

ומסיקה הגמרא: ומסתברא דרב נחמן בר יצחק ענישה - מסתבר
לומר שרב נחמן בר יצחק הוא זה שנענש רב אדא בר אבא על ידו.

משנה

גמרא

מתחילה סברה הגמרא שהכותל הראשון היה סמוך לכותל שכנו
בפחות מארבע אמות, ועל כך מקשה הגמרא: וקפא הוי סמך -
כיצד רשאי היה לסמוך את הכותל הראשון לכותלו של חבירו.
אמר רב יהודה, אכן אין כוונת המשנה שהיה לו מתחילה כותל
ונפל, אלא הוי קאמר - זו היא כוונת המשנה,

מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ונפל, ועתה חפץ הוא לבנותו
בשנית, לא יסמוך לו כותל אחר - אין הוא רשאי לבנות את כותלו
סמוך לכותל חבירו, אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות. וטעם
הדבר, שישוד הכותל מתחזק על ידי הליכת בני אדם בסמוך
לכותל, ואם אינו משאיר ריחוק ארבע אמות בין הכתלים, אין
הולכי דרכים עוברים ביניהם, ונמצא שמונע הוא את חיזוק כותלו
של שכנו.
דין נוסף: אדם החפץ לבנות כותל כנגד החלונות של שכנו, עליו
להרחיק בין מלמעלה של החלונות, ובין מלמטה ובין מנגדן ארבע
אמות. דהיינו, אם חפץ הוא להגביה את כותלו למעלה מן

חומש יומי

פרשת בלק

~ יום ראשון ח' תמוז ~

ב וַחֲזָא בַּלַּק בַּר צְפּוֹר יֵת כָּל דֵּי עֲבַד יִשְׂרָאֵל לְאֻמּוֹרָאִי:

כב (ב) וַיֵּרָא בַּלַּק בֶּן־צְפּוֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֻמּוֹרָי:

בטוחים עליהם – לא עמדו בפניהם, אנו על־אחת־פמה־וכמה! לפיכך: "ויגר מואב".

כט"א וַיֵּרָא בַּלַּק בֶּן־צְפּוֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֻמּוֹרָי. אָמַר: אֵלֹהֵי שְׁנֵי מַלְכִים שֶׁהֵינּוּ

ג וַיִּגַּר מוֹאָב מִן־קִדְּם עִמָּא לְחֵדָּא אַרְי סְגִי הוּא וְעַקַּת לְמוֹאָבָה מִן־קִדְּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ג) וַיִּגַּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעַם מֵאִד כִּי רַב־הוּא וַיִּקַּץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כט"ב וַיִּגַּר לְשׁוֹן מוֹרָא, כְּמוֹ (אויב יט): "גורו לכם". וַיִּקַּץ מוֹאָב. קָצוּ בְּחַיִּיהֶם (כְּמוֹ "קָצַתִּי בְּחַיִּי", וְהוּא מִקְרָא קָצָר).

ד וְאָמַר מוֹאָב לְסַבֵּי מַדְּיָן פְּעֹן וְשִׁיעִיוֹן קָהֵלָא יֵת כָּל סַחְרֵינָא פְּמָא דְמַלְחִיף תוֹרָא יֵת יוֹקָא דְחַקְלָא וּבַלַּק בַּר צְפּוֹר מְלַכָּא לְמוֹאָב בַּעֲדָנָא הַהִיא:

(ד) וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זַקְנֵי מַדְיָן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקְּהָלִי אֶת־כָּל־סַבִּיבֹתֵינוּ כַּלְחֹף הַשּׁוֹר אֶת יַרֵּק הַשְּׂדֵה וּבַלַּק בֶּן־צְפּוֹר מְלִיף לְמוֹאָב בַּעַת הַהוּא:

במדן נתגדל, נשאל מהם מה מדתו? אמרו להם: אין כחו אלא בפיו; אמרו: אף אנו נבוא עליהם באדם שפחו בפיו. כַּלְחֹף הַשּׁוֹר • (במדבר רבה) כָּל מַה שֶׁהַשּׁוֹר מְלַחֵף, אֵין בּוֹ סִמְן בְּרָכָה. בַּעַת הַהוּא • לֹא הָיָה רְאוּי לְמַלְכוּת; מְנַסִּיכֵי מַדְּיָן הָיָה, וּבִכְיֹן שְׁמַת סִיחׁוֹן, מְנוּהוּ עֲלֵיהֶם לְצַרְף־שְׁעָה.

כט"ג אֶל־זַקְנֵי מַדְיָן • וְהֵלֵא מַעֲלָם הָיוּ שׁוֹנָאִים זֶה אֶת זֶה, שְׁנֹאֲמַר (בראשית לו): "הַמַּכָּה אֶת־מַדְּיָן בַּשְּׂדֵה מוֹאָב", שְׁבָאוּ מַדְּיָן עַל מוֹאָב לְמַלְחָמָה? אֵלֵא מִיִּרְאָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם. וּמָה רָאָה מוֹאָב לְטַל עֲצָה מִמַּדְּיָן? בִּינׁוֹן שְׂרָאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל נוֹצְחִים שְׁלֹא כְּמִנְהַג הָעוֹלָם, אָמְרוּ: מְנַהֲיָם שֶׁל אֱלֹהֵי

ה וַיִּשְׁלַח מְלָאכִים אֶל־בַּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוֹרָה אֲשֶׁר עַל־הַנֶּהָר אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לְקַרְאֵל לֵאמֹר הִנֵּה עָם יֹצֵא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֹּסֵף אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמְּלִי:

(ה) וַיִּשְׁלַח מְלָאכִים אֶל־בַּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוֹרָה אֲשֶׁר עַל־הַנֶּהָר אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לְקַרְאֵל לֵאמֹר הִנֵּה עָם יֹצֵא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֹּסֵף אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמְּלִי:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

הוא (וברים ב ט) אֵל תְּצַר אֶת מוֹאָב: מתוך שאין לו שינים למעלה ואינו יכול לתתוף העשבים כמו סוס ותמור, וכחו גדול, עוקר העשבים והשןשים: תורה ה

(ד) עַתָּה יִלְחָכוּ הַקְּהָלִי וְגו'. לֹא הָיוּ יֵרָאִים אֵלֵא שְׁלֹא יְהוּ שׁוֹלָלִים וּבּוֹזְזִים אֶת כָּל סַבִּיבֹתֵינוּ, וְלִהְכִי נִקַּט לְשׁוֹן לְחִיכָה. אֲבָל שְׁלֹא יִהְרָגוּם לֹא הָיוּ יֵרָאִים, שְׁכָבֵר הַזְּהִיר הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־

כב (ב) וַיֵּרָא בַּלַּק וְגו' לְאֻמּוֹרָי. לְסִיחׁוֹן מְלִיף הָאֻמּוֹרָי. וְנִשְׂא קַל וְחֹמֶר בַּעֲצָמוֹ: וּמָה סִיחׁוֹן שֶׁנִּצַּח מְלִיף מוֹאָב לֹא הָיָה יָכוֹל לְעַמּוֹד בְּפָנֵיהֶם, אֲנִי עַל אַחַת פְּמָה וְכְמָה: תורה ג

פָּרְצוּ גֵדֵר הָעוֹלָם, שִׁבְתַּחֲלָה הָיוּ גְדוּרִים בְּעִרְיֹת, וְזֶה נִתֵּן לָהֶם עֲצָה לְהַפְקִיר עֲצָמָן לְזָנוּת. לְקָרָא-לוֹ • (ש) הַקְרִיאָה שָׁלוֹ הִיְתָה וְלִהְיָאָתוּ, שֶׁהִיא פּוֹסֵק לוֹ מִמּוֹן הַרְבֵּה. עִם יִצְאָ מִמְצָרִים • וְאִם תֹּאמַר: מֵה מִזִּיקָךְ? הִנֵּה כִסֵּה אֶת-עֵינֵי הָאָרֶץ • סִיחוֹן וְעוֹג, שֶׁהָיוּ שׁוֹמְרִים אוֹתָנוּ, עֲמָדוֹ עֲלֵיהֶם וְהִגְרוּם. וְהוּא יֵשֵׁב מִמְּלִי • חֶסֶר כְּתִיב, קְרוֹבִים הֵם לְהַכְרִיתָנִי, כְּמוֹ (תהילים קיח): "כִּי אֲמִילִם" •

כִּי-פָתוּרָה • כִּשְׁלַחְנִי הִזָּה שֶׁהַכֹּל מְרִיצִין לוֹ מְעוֹת, כִּף כָּל הַמְּלָכִים מְרִיצִין לוֹ אַגְרוֹתֵיהֶם. וְלִפִּי פְּשׁוּטוֹ שָׁל מִקְרָא, כִּף שֵׁם הַמְּקוֹם (ש) • אָרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹ • (ש) שָׁל בְּלֶק. מִשֵּׁם הָיָה, וְזֶה הָיָה מִתְנַבֵּא וְאוֹמֵר לוֹ: עֲתִיד אֲתָה לְמַלֵּךְ. וְאִם תֹּאמַר: מִפְּנֵי מֵה הִשְׁרָה הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שִׁכְנֵתָה עַל עוֹבְדֵי-כּוֹכָבִים רָשָׁע? כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה פִתְחוֹן פֶּה לְאֲמוֹת לׁמֶר: אֵלֹהֵי הָיָה לָנוּ נְבִיאִים תּוֹרְנוּ לְמוֹטָב! הַעֲמִיד לָהֶם נְבִיאִים וְהֵם

וּכְעַן אֵימָא כְּעַן לוֹט לִי יָת עֲמָא הָדִין אָרִי תְקִיף הוּא מְנִי מְאִים אִכְל לְאַגְחָא בַּה קָרִב וְאַתְרַכְנֵה מִן אֲרַעָא אָרִי יִדְעָנָא יָת דִּי תְכַרְךְ מְכַרְךְ וְדִי תְלוּט לִיט:

(ו) וְעַתָּה לִכְהֵנָּה אֲרַהֲלִי אֶת-הָעַם הַזֶּה כִּי-עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוֹלִי אוֹכֵל נֶכְה־בּוֹ וְאֲגַרְשֵׁנוּ מִן-הָאָרֶץ כִּי יִדְעָתִי אֵת אֲשֶׁר-תִּבְרָךְ מִבְּרַךְ וְאֲשֶׁר תֹּאֵר יוֹאֵר:

מֵעַט • כִּי יִדְעָתִי וְגו' • עַל-יְדֵי מִלְחָמַת סִיחוֹן, שֶׁעֲזַרְתּוֹ לְהַכּוֹת אֶת מוֹאָב.

כִּי-נֶכְה־בּוֹ • אֲנִי וְעַמִּי נֶכְה בְּהֵם. דְּבַר אַחַר: לְשׁוֹן מִשְׁנֵה הוּא (ב"מ ק"ח), מִנְכָּה לוֹ מִן הַדְּמִים, לְחֶסֶר מֵהֶם

וְאֲזַלוּ סְבִי מוֹאָב וְסְבִי מִדִּין וְקִסְמִיא בִּידֵיהוֹן וְאֲתוּ לָוֵת בְּלַעַם וּמְלִילוֹ עֲמָה פִתְגָמִי בְּלֶק:

(ז) וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדִּין וְקִסְמִים בִּידֵם וַיָּבֹאוּ אֶל-בְּלַעַם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בְּלֶק:

תּוֹעֲלָת. לְפִיכָף, כְּשֶׁאָמַר לָהֶם "לִינוּ פֶה הַלִּילָה", אָמְרוּ: אֵין בּוֹ תְקָה! הַנִּיחוּהוּ וְהִלְכוּ לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּשְׁבוּ שְׂרֵי-מוֹאָב עִם-בְּלַעַם", אָבֵל זִקְנֵי מִדִּין הִלְכוּ לָהֶם.

כִּי-וְקִסְמִים בִּידֵם • (ש) כָּל מִינֵי קִסְמִים, שְׁלֹא יֹאמַר: אֵין כְּלִי תִשְׁמִישִׁי עַמִּי. דְּבַר אַחַר: (ש) קִסְם זֶה נִטְלוּ בִּידֵם זִקְנֵי מִדִּין; אָמְרוּ: אִם יָבֵא עֲמָנוּ בְּפַעַם הַזֹּאת, יֵשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, וְאִם יִדְחֵנוּ – אֵין בּוֹ

ח וְאָמַר לְהוֹן בֵּיתוֹ הַכָּא בְּלִילָא וְאֲתָב יִתְכוֹן פִּתְגָמָא כְּמָא דִּי מְלִיל יֵי עַמִּי וְאוֹרִיכוֹ רַבְרָבִי מוֹאָב עִם בְּלַעַם:

(ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינוּ פֶה הַלִּילָה וְהִשְׁבֵּתִי אֶתְכֶם דְּבַר כְּאֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֵלָי וַיֵּשְׁבוּ שְׂרֵי-מוֹאָב עִם-בְּלַעַם:

פִּילְגְּשׁוּ בְּהַחֲבָא. כְּאֲשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֵלָי • אִם יִמְלִיכֵנִי לְלַכֵּת עִם בְּנֵי אָדָם כְּמוֹתְכֶם אֲלֶף עַמְכֶם, שְׁמָא אֵין כְּבוֹדוֹ לְתַתִּי לְהִלָּף אֲלָא עִם שְׂרִים גְּדוּלִים מְכֹם. וַיֵּשְׁבוּ • לְשׁוֹן עֲכָבָה.

כִּי-לִינוּ פֶה הַלִּילָה • אֵין רוּחַ הַקְדוּשׁ שׁוֹרָה עָלָיו אֲלָא בְּלִילָה. וְכֵן לְכָל נְבִיאֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם; וְכֵן לְכֵן בְּחָלוֹם הַלִּילָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַאשִׁית ל"א): "וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל-לֶכֶן הָאֲרָמִי בְּחָלוֹם הַלִּילָה". כְּאֲדָם הַהוּלָף אֶל

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

וכן תרגום ירושלמי י'אגרתא דקסמיא בידיהון. אי נמי, אגרתא דקסמיא בידיהון' שהביאו לו ספרי קוסמין: תורה ח (ח) וישבו שרי מואב עם בלעם. וזקני מדן להיכן הלכו, בין דאמר להו לינו פה הלילה וגו' הלכו להם, אמרו: כלום יש אב ששונא בנו (שם): תורה ט

שלוש ביניהם מעולם, משל לשני כלבים שהיו בעדר והיו שונאין זה את זה, וכן זאב על אחד מהם, אמר אם אין אני עוזרו למחר יבוא עלי, הלכו להם שניהם והרגו הזאב, אמר רב משרשיא היינו דאמרי אינשי, שונא וכן כושפתא, פירוש חולדה, עבדו הלולא מתרבא דביש גדא: וקסמים בידם. שכן קסמים בידם.

(ו) וְאֲגַרְשֵׁנוּ מִן הָאָרֶץ. מֵאָרֶץ שְׁלִי שֶׁלְקַחְנוּ מִדֵּ סִיחוֹן שֶׁכָּבַשׁ מִדֵּ מוֹאָב, כְּדִפְרִישׁ רִשׁ"י לְעִיל (כ"א כ): כִּי יִדְעָתִי אֵת אֲשֶׁר תִּבְרָךְ מִבְּרַךְ. לִפִּי שְׁנִיבָא עַל מוֹאָב שִׁיפּוֹל בִּיד סִיחוֹן כְּדִכְתִּיב לְעִיל (כ"א כ) עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמְּשֻׁלִּים, דִּהְיִינוּ בְּלַעַם (במדבר כ"ז): תורה ז (ז) וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב. בְּפֶרֶק חֶלֶק (סנהדרין ק"ה) תֵּנָא מוֹאָב וּמִדִּין לֹא הָיָה

(ט) וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל־בַּלְעָם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים
 ט וַיֹּאמֶר מִימֶר מִן קִדְם יי לֹת בַּלְעָם וַאֲמַר
 מִן גְּבֻרָא הָאֵלִין דְּעַמָּךְ:
 הָאֵלָה עַמָּךְ:

בְּרֵאשִׁית בְּתַבַּת "אֵיפָה", אִךְ בָּא לְבַלְעָם לְטַעוֹת, כִּי
 הוּא טַעָה (אָמַר): פְּעָמִים שָׁאִין הַכַּל גְּלוּי לְפָנָיו, אִין
 דַּעְתּוֹ שְׁוָה עָלָיו, אִךְ אָנִי אָרְאָה עַת שְׂאוּכַל לְקַלֵּל
 וְלֹא יָבִין.

כִּי־מי הָאֲנָשִׁים הָאֵלָה עַמָּךְ • לְהַטְעוֹתוֹ בָּא; (ר"ל
 יְשָׁרִים דְּרַכִּי ה', צַדִּיקִים יִלְכוּ בָם וּפּוֹשְׁעִים יִפְשְׁלוּ
 בָם. פּוֹנֵת ה' יִתְבַּרְךָ, שְׂאֵמֶר "מִי הָאֲנָשִׁים" הִיָּתָה
 לְטוֹבָה, לְכַנֵּס עִמּוֹ בְּדַבְרִים, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י בְּפִרְשַׁת

(י) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל־הָאֱלֹהִים בַּלְק בֶּן־צֹפֵר מִלְכָּךְ
 מוֹאָב שָׁלַח אֵלָי:
 י וַאֲמַר בַּלְעָם קִדְם יי בַּלְק בַּר צֹפּוֹר מִלְכָּא
 דְּמוֹאָב שְׁלַח לְוֹתִי:

כִּי־בלק בֶּן־צֹפֵר וְגו' • אִךְ־עַל־פִּי שְׂאֵנִי חָשׁוּב בְּעֵינֶיךָ, חָשׁוּב אָנִי בְּעֵינֵי הַמַּלְכִּים.

(יא) הִנֵּה הָעַם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיְכַסּוּ אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ
 עֲתָה לְכָה קִבְּה־לִּי אֶתֹּו אוֹכַל לְהַלְחֵם בּוֹ
 וְגִרְשִׁתִּיו:
 יא הָא עַמָּא דִּי נִפְק מִמִּצְרַיִם וְחָפָא יָת עֵין
 שְׂמֵשָׁא דְאַרְעָא כְּעַן אִיתָא לוֹט לִי יָתָה
 מָאִים אִכַּל לְאַגְחָא בַּה קָרַב וְאַתְרַכְנָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

החלוק בשנאה בין בלעם לבלק

בנוגע למוֹאָב (ובלק) י"ל בפשטות, שלא ידעו את הצווי
 ד"אל תצר את מואב", וְחָשְׁבוּ שֶׁהִסְבֵּה לְכַף שְׂבָגֵי יִשְׂרָאֵל
 אִינָם לוֹחֲמִים עִמָּהּ הוּא מִפְּנֵי סִיחּוֹן וְעוֹג ש"היו
 בטוחים עליהם", וְלִכֵּן לֹא־חָרַשׁ שְׂמֵעו "את אשר עשה
 ישׂראל לא־מורי" שֶׁנִּצְחָו אוֹתָם, נִתְיָרָו מָאֵד. אוֹלָם עֲדִין
 צָרִיךְ עֵיוֹן, הָרִי בַלְעָם נִבְיֵא הִנֵּה יִדְעַ שֶׁהִטְעַם שְׂבָגֵי
 ישׂראל לא נלחמו עִמָּהּ הוּא מִפְּנֵי הַצּוּוִי, וְאִם־כֵּן מְדוּעַ
 לֹא עָנָה לְבַלְק שְׂאִין לוֹ מִמָּה לְפָחוֹד?
 וְלִכֵּן כְּתַב רַש"י ש"בַּלְעָם הִנֵּה שׁוֹנְאָם יוֹתֵר מִבַּלְק", הִיָּינוּ
 שֶׁשְׁנֵאֲתוֹ הִיָּתָה מִסּוּג אַחֵר: שְׁנֵאֲתוֹ שֶׁל בַּלְק הִיָּתָה תּוֹצְאָה
 מִיָּרְאָתוֹ שְׂבָגֵי ישׂראל יִלְחָמוּ עִמּוֹ וְיִכְבְּשׁוּ אֶת אֶרְצוֹ,
 מֵה־שְׂאִין־כֵּן שְׁנֵאֲתוֹ שֶׁל בַּלְעָם לְכַנֵּי יִשְׂרָאֵל הִיָּתָה שְׁנֵאָה
 עֲצֻמִּית בְּלִי טַעַם, וְלִכֵּן לֹא גָלָה בַלְעָם לְבַלְק שְׂאִין לוֹ
 מִמָּה לְפָחוֹד, כִּי חָפַשׁ הַיְדוּמָנוֹת לְהִזְיֵק לְיִשְׂרָאֵל וְלִקְלָמָם.

הנה העם היצא ממצרים . . . אולי אוכל להלחם בו
 וְגִרְשִׁתִּיו:
 וְגִרְשִׁתִּיו – מִן הָעוֹלָם, וּבַלְק לֹא אָמַר אֶלָּא וַאֲגַרְשֵׁנוּ מִן
 הָאָרֶץ, אִינִי מִבְּקֵשׁ אֶלָּא לְהִסְיַעַם מְעָלִי, וּבַלְעָם הִנֵּה
 שׁוֹנְאָם יוֹתֵר מִבַּלְק (כב, יא. ובפרש"י). כְּמָה מִמְּפָרְשֵׁי
 הַתּוֹרָה הַסְּבִירוֹ לְהִיפֹךְ, שְׂבָאֵמִירַת "וְגִרְשִׁתִּיו" הַתְּכַנֵּן
 בַּלְעָם לְמַעַט בְּקַלְלָה – רַק מִמְּקוֹם זֶה, וּבַלְק שְׂאֵמֶר
 "וַאֲגַרְשֵׁנוּ מִן הָאָרֶץ" הַתְּכַנֵּן לְגַרְשָׁם מִכָּל הָעוֹלָם.
 וַיֵּשׁ לְבָאֵר הַכְּרַחוּ שֶׁל רַש"י לִנְזָה שְׂבַלְעָם שׁוֹנְאָם יוֹתֵר
 מִבַּלְק, דְּהִנֵּה פָּחוֹדוֹ שֶׁל בַּלְק הִנֵּה מִכָּף שְׂבָגֵי יִשְׂרָאֵל
 יִלְחָמוּ בּוֹ, וּכְפִירוּשׁ רַש"י עַל הַפְּסוּק "וְהוּא יוֹשֵׁב מִמּוֹלֵי"
 – "קְרוּבִים הֵם לְהַכְרִיתָנִי", וְצָרִיךְ לְהִבִּין, מְדוּעַ נִתְיָרָא
 בַּלְק מִכַּנֵּי יִשְׂרָאֵל, וְהִלָּא נִצְטוּ "אל תצר את מואב וגו'
 וּכְפִי שְׂרָאָה בַּלְק בְּעַצְמוֹ שֶׁהִקִּיפוֹ אֶת אֶרֶץ מוֹאָב וְלֹא בָּאוּ
 לְגְבוּלָם, וְכֹאֲשֶׁר לֹא נִתַּן לְכַנֵּי יִשְׂרָאֵל רְשׁוּת לְעַבֵּר
 בְּאַרְצָם, לֹא עָשׂוּ עִמָּהֶם מִלְחָמָה?

(ע"פ לקו"ש חלק ל"ח עמ' 85 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

הָאֲנָשִׁים הָאֵלָה, וְהִנֵּה צָרִיךְ לוֹמַר,
 רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם הַכַּל גְּלוּי לְפָנָיִךְ וְאִין
 כָּל דְּבָר נַעֲלָם מִמֶּךָ וְלִי אֵת שׁוֹאֵל,
 אֶלָּא אָמַר לוֹ בַּלְק בֶּן צֹפּוֹר מִלְכָּ מוֹאָב

עָנָה הַשְּׂמֵר אַחִי אֲנָכִי (שם), הִנֵּה לוֹ
 לְהַשִּׁיב רְבוּן הָעוֹלָמִים אִתָּהּ יוֹדַע
 הַכַּל וְהַכַּל גְּלוּי לְפָנָיִךְ. בַּלְעָם כְּמוֹ כֵּן,
 כְּשֶׂאֵמֶר [לוֹ הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא] מִי

(י) בַּלְק בֶּן צֹפֵר. הוּא הִנֵּה מִשְׁלֹשָׁה
 אֲנָשִׁים שֶׁהִשִּׁיבוּ שְׁלֹא כְּהוֹגֵן, קִין
 וּבַלְעָם וְחִזְקִיָּה. קִין, כְּשֶׂאֵמֶר הַקְּדוּשׁ־
 בְּרוּךְ־הוּא (בראשית ד ט) אִי הַכַּל אַחִיד

כש"י קָבַה־לִי • (במדבר רבה) זו קָשָה מִ"אָרְה־לִי" שֶהוּא נֹקֵב וּמְפָרֵשׁ. וְגִרְשָׁתִיו • (שם) מִן הָעוֹלָם. וּבָלַק לֹא

יב וְאָמַר יִי לְבַלְעָם לֹא תִזַל עִמָּהוּן לֹא תִלוּט יָת עַמָּא אַרִי בְרִיךְ הוּא: (יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־בַּלְעָם לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם לֹא תֹאֵר אֶת־הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

כש"י לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם • (שם) אָמַר לוֹ: אִם בֵּן, אֶקְלָלֶם בְּמִקְוָמִי. אָמַר לוֹ: "לֹא תֹאֵר אֶת־הָעָם!". אָמַר לוֹ: אִם בֵּן, אֶבְרַכְכֶם. אָמַר לוֹ: אֵינֶם צְרִיכִים לְבְרַכְתְּךָ, "כִּי בְרוּךְ הוּא". מִשָּׁל אֹמְרִים לַצִּרְעָה (ס"א) לְדַבּוּרָה: "לֹא מִדְּבַשְׁךָ וְלֹא מִזַּעֲקֶךָ".

~ יום שני ט' תמוז ~

יג וַיִּקָּם בַּלְעָם בִּבְקָר וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי בָלַק לְכוּ אֶל־אֲרָצְכֶם כִּי מֵאֵן יִהְיֶה לְתַתִּי לְהִלְךָ עִמָּכֶם: יג וְקָם בַּלְעָם בַּצִּפּוֹרָא וַאֲמַר לְרַבְרָבֵי בָלַק אֲזִילוּ לְאֲרָצְכוֹן אַרִי לִית רַעְוָא קָדָם יִי לְמִשְׁבְּקֵי לְמִזַּל עַמְכוֹן:

כש"י לְהִלְךָ עִמָּכֶם • אֶלֶּא עִם שָׂרִים גְּדוֹלִים מִכֶּם; לְמַדְנֵנו שְׂרוּחוֹ גְבוּהָה, וְלֹא רָצָה לְגַלוֹת שֶהוּא בְרִשְׁתּוֹ שֶׁל מְקוֹם, אֶלֶּא בַלְשׁוֹן גְּסוּת, לְפִיכָף "וַיִּסֹּף עוֹד בָּלַק".

יד וַיִּקְוֹמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלַק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בַּלְעָם הִלְךָ עִמָּנוּ: יד וְקָמוּ רַבְרָבֵי מוֹאָב וַאֲתוּ לְנֹת בָּלַק וַאֲמָרוּ סָרֵב בַּלְעָם לְמַתִּי עַמְנָא:

טו וַיִּסֹּף עוֹד בָּלַק לְמַשְׁלַח רַבְרָבִין סְגִיאיִן וַיִּקְרִינֵן מֵאֵלֶיךָ: טו וַיִּסֹּף עוֹד בָּלַק לְמַשְׁלַח רַבְרָבִין סְגִיאיִן וַיִּקְרִינֵן מֵאֵלֶיךָ:

טז וַיָּבֹאוּ אֶל־בַּלְעָם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלַק בֶּן־צִפּוֹר אֶל־נָא תִמְנַע מִהִלְךָ אֵלַי: טז וַאֲתוּ לְנֹת בַּלְעָם וַאֲמָרוּ לֵה כְדָנָן אָמַר בָּלַק בֶּר צִפּוֹר לֹא כְעַן תִּתְמַנַּע מִלְמַתִּי לְנֹתִי:

יז כִּי־כַבֵּד אַכְבְּדְךָ מְאֹד וְכֹל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה וְלִכְהֵנָּה קָבַה־לִי אֶת הָעָם הַזֶּה: יז אַרִי וְקָרָא אֲיִקְרַנְךָ לְחֻדָּא וְכֹל דִּי תִימַר לִי אֶעֱבַד וְאִיתָא כְעַן לוֹט לִי יָת עַמָּא הַדִּין:

כש"י כִּי־כַבֵּד אַכְבְּדְךָ מְאֹד • (במדבר רבה) יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהֵייתָ נוֹטֵל לְשַׁעֲבֵר (ר"ל בְּמִלְחָמַת סִיחוּן) אֲנִי נוֹתֵן לְךָ.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר
שֶׁלַח אֵלַיךְ. חֲזָקִיָּה, כְּשֶׁשָּׁאֵל לוֹ יִשְׁעִיָּה מֵאֵינֶן בָּאוּ אֵלַיךְ הַגְּאֻשִׁים, וַיֹּאמֶר (לו) [חֲזָקִיָּהוּ] מֵאֲרִץ רְחוֹקָה בָּאוּ (אֵלַי) מִבְּבֶל (מִלְכִּים ב' כ' ד'), הִיָּה לוֹ לְהַשִּׁיב נָבִיא אֶתְּהָ וְאֶתְּהָ יוֹדֵעַ (במדבר כ' ח). וְקָשָׁא לִי, אֲמָאִי לֹא חָשִׁיב אָדָם הָרֵאשׁוֹן, כְּשֶׁאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא (בְּרֵאשִׁית ג' ט) אֶיכָּה, הִיָּה לוֹ לְהַשִּׁיב אֶתְּהָ יוֹדֵעַ, שֶׁתְּהִי כְּבֹר גִּיתָנָה בּוֹ חֲכָמָה, דְּהָא בְּשַׁעֲהָ שְׁשִׁית קָרָא שְׁמוֹת וְלֹא סָרַח עַד שֶׁעָה עֲשִׂירִית (סנהדרין לה). וְאִי אֲמָרִינֵן אֶפִּיק חֲזָקִיָּה וְעִיִּיל אָדָם הָרֵאשׁוֹן הוּא נִיחָא. וְכֵן נִרְאָה, שֶׁתְּהִי שְׁלִשָּׁה אֲלוֹ עִם הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הִיוּ מְדַבְּרִים, אֲבָל חֲזָקִיָּה עִם הַנְּבִיאִי הִיָּה מְדַבֵּר וְאֵינֶן הַנְּבִיאִים יוֹדְעִין הַכֹּל: תוֹרָה יֵא

(יח) וַיַּעַן בַּלַּעַם וַיֹּאמֶר אֶל-עֲבָדֵי בַלָּק אִם-יִתְּנֶנּוּ לִי בַלָּק מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לַעֲבֹד אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כַּטִּמְנָה אוֹ גְדוּלָה:

יח וְאָתָּב בַּלַּעַם וַאֲמַר לְעַבְדֵי בַלָּק אִם יִתְּנֶנּוּ לִי בַלָּק מְלֵא בֵיתָה כֶּסֶף וְזָהָב לֵית לִי רֶשׁוּ לְמַעֲבַד עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵי לְמַעֲבַד זְעֻרְתָּא אוֹ רִבְתָּא:

לַעֲבֹד • עַל-פְּרָחוֹ גְּלָה שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹת אַחֲרִים, וְנִתְּנָבָא כַּאֲן, שְׂאִינוּ יְכוּל לְבַטֵּל הַבְּרִכּוֹת שֶׁנִּתְּבָרְכוּ הָאֲבוֹת מִפִּי הַשְּׂכִינָה.

כ"ט • מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב • לְמַדְנֹו, שֶׁנִּפְשׁוּ רַחֲבָה וּמְחַמֵּד מְמוּזָן אַחֲרִים. אָמַר: רְאוּי לֹו לְתַן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שְׁלוֹ, שְׁהָרִי צָרִיף לְשֹׁכֵר חִילוֹת רַבּוֹת, סִפְק נּוֹצֵחַ סִפְק אֵינֹו נּוֹצֵחַ, וְאֵנִי וְדֹאֵי נּוֹצֵחַ. לֹא אוֹכַל

(יט) וַעֲתָה שָׁבוּ נָא בְּזֶה גַם-אַתֶּם הַלֵּילָה וְאֲדַעָה מִה-יִסַּף יְהוָה דְּבַר עַמִּי:

יט וְכַעַן אוֹרִיכוּ כַעַן הֲכָא אַף אַתּוֹן בְּלִילָיָא וְאֲדַע מָא יוֹסַף יִי לְמַלְלָא עַמִּי:

כ"י • גַם-אַתֶּם • פִּיּוֹ הַכְּשִׁילוֹ: גַּם אַתֶּם סוֹפְכֶם לִילָף בְּפַחֵי נֶפֶשׁ פְּרָאשׁוֹנִים. מִה-יִסַּף • לֹא יִשְׁנָה דְבָרֵינוּ מִבְּרַכָּה לְקַלְלָה; הַלּוֹאֵי שְׁלֵא יוֹסִיף לְבָרְךָ! כַּאֲן נִתְּנָבָא שְׁעֻתִיד לְהוֹסִיף לָהֶם בְּרִכּוֹת עַל-יְדוֹ.

(כ) וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל-בַּלַּעַם לַיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם-לִקְרָא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוּם לְךָ אִתָּם וְאָדַבְרָה אֲשֶׁר-אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אַתּוֹ תַעֲשֶׂה:

כ וְאָתָּא מִימַר מִן קָדָם יִי לְבַלַּעַם בְּלִילָיָא וַאֲמַר לֵה אִם לְמַקְרִי לְךָ אַתּוֹ גְּבַרְיָא קוּם אֲזַל עֲמַהוּן וְכַרְם יִת פִּתְגָמָא דִּי אֲמַלֵּל עִמָּךְ זִתָּה תַעֲבַד:

כ"ג • אִם-לִקְרָא לְךָ • אִם הִקְרִיאָה שְׁלָךְ וְסָבוּר אַתָּה לְטַל עֲלֶיךָ שְׁכָר, "קוּם לְךָ אִתָּם". וְאָדַבְרָה • עַל-פְּרָחֵךְ אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אוֹתוֹ תַעֲשֶׂה, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן "וַיִּלָּךְ בַּלַּעַם", אָמַר: שְׂמָא אֶפְתָּנּוּ וַיִּתְרַצָּה.

~ יום שלישי י' תמוז ~

(כא) וַיָּקָם בַּלַּעַם בְּבִקְרַ וַיַּחֲבֹשׁ אֶת-אַתְנֹו וַיִּלָּךְ עַם-שָׂרֵי מוֹאָב:

כא וַקָּם בַּלַּעַם בְּצַפְרָא וְזָרַז יִת אַתְנָה וַאֲזַל עַם רַבְרָבֵי מוֹאָב:

כ"ג • וַיַּחֲבֹשׁ אֶת אַתְנֹו • מִכַּאֲן, שֶׁהַשְּׂנֹאָה מְקַלְקֶלֶת אֶת הַשׁוּרָה, שְׂחֻבֵשׁ הוּא בְּעַצְמוֹ. אָמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: רֶשַׁע, כְּכַר קְדָמָךְ אַבְרָהָם אָבִיךָ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית

כ"ג): "וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בְּבִקְרַ וַיַּחֲבֹשׁ אֶת-תְּמָרוֹ". עַם-שָׂרֵי מוֹאָב • (במדבר רבה) לְבוֹ כְּלָבָם שׁוּהָ.

~ נקודות משיחות קודש ~

אֲהַבָה מְקַלְקֶלֶת אֶת הַשׁוּרָה

וַיָּקָם בַּלַּעַם בְּבִקְרַ וַיַּחֲבֹשׁ אֶת-אַתְנֹו	קְדָמָךְ אַבְרָהָם אָבִיךָ, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בְּבִקְרַ וַיַּחֲבֹשׁ אֶת תְּמָרוֹ (כ"ג, כ"א. ובפרש"י)
"וַיַּחֲבֹשׁ אֶת אַתְנֹו" - מִכַּאֲן שֶׁהַשְּׂנֹאָה מְקַלְקֶלֶת אֶת הַשׁוּרָה, שְׂחֻבֵשׁ הוּא בְּעַצְמוֹ, אָמַר הַקְּב"ה: רֶשַׁע, כְּכַר	לְכַאוּרָה תְּמוּיָה: בַּלַּעַם חֻבֵשׁ בְּעַצְמוֹ מִצַּד הַשְּׂנֹאָה לְבַגְי

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כ) אִם לִקְרָא לְךָ. פִּירוּשׁ, אִם אַתָּה סָבוּר לְהַשְׁתַּכֵּר בְּהַלִּכְתָּךְ קוּם לְךָ אִתָּם, וְאֵל תֹּאמַר שֶׁהַפְסַדְתִּי שְׁכָרְךָ, וְאָדַבְרָה אֵלֶיךָ אוֹתוֹ תַדְבֵּר עַל וְאָדַבְרָה תִּדְעֵה כִּי אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר כְּרַחֲמָה: תוֹרָה כ"א

כי הנהגתו הבלתי מתאימה – "קלקול השורה" תזכיר את כל הנהגות בני ישראל במדבר שהיו שלא כראוי – "קלקול השורה", ועל-ידי-זה יגרם להפך האהבה חס-ושלום דהקב"ה לישראל.
ועל זה ענה לו הקב"ה "כבר קדמך אברהם אביהם" שהקטרוג על הנהגתם הבלתי רצויה דבני ישראל, אינו יכול לחיל, כי הזכות של אברהם שחבש האתון בעצמו – שלא כדרך הרגיל, מצד גדל אהבתו לה' ("אהבה מקלקלת השורה"), מונעת את פעלת הקטרוג שעל-ידי מעשה בלעם.

(ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 157 ואילך – מותר 'לקראת שבת')

ישראל, ולעמיתו אברהם אבינו עשה זאת מצד רצונו לקיים את צווי ה', ומהו שמשנה ביניהם, "כבר קדמך אברהם אביהם"?
וגיש לומר האור בזה: בלעם נשפר על ידי בלק לקלל את ישראל, וגם כאשר ראה שהקב"ה אינו מניחו לקללם, אף-על-פי-כן "וילך בלעם" – כי חשב בלבו "שמה אפתנו ויתרצה" לקלל חס-ושלום את ישראל, או לקטרוג על בני ישראל, ועל-דרך פרש"י להלן (כד, א) שאמר בלעם "אזכיר עוונותיהם, והקללה על הזכרת עוונותיהם תחול".
ועל-דרך-זה בפעולת חבישת האתון בעצמו, היה בזה טעם נסתר (כי בלעם קוסם היה), לקטרוג על עם ישראל,

כב ויתקף רגזא דיי ארי אזל הוא ואתעמד מלאכא דיי בארשא לשטן לה והוא רכב על אתנה ותריין עולמוהי עמה :

(כב) ויחר אף אלהים פי-הולך הוא ויתיצב מלאך יהוה בדרך לשטן לו והוא רכב על-אתנו ושני נערו עמו:

ושני נערו עמו • מכאן לאדם חשוב היוצא לדרך, יוליך עמו שני אנשים לשמשו, וחוזרים ומשמשים זה את זה.

כ"ט • פי-הולך הוא • ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאזה לילך. לשטן לו • (ש) מלאך של רחמים היה, והיה רוצה למנעו מלחטא, שלא יחטא ויאבד.

כג וחתת אתנא ית מלאכא דיי מעמד בארשא וחרבה שליפא בידה וסטת אתנא מן ארשא ואזלת בחקלא ומחא בלעם ית אתנא לאסטייתה לארשא :

(כג) ותרא האתון את-מלאך יהוה נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ותט האתון מן-הדרך ותלך בשדה ויך בלעם את-האתון להטתה הדרך:

אמנותו, שכלי זיגן של אמות העולם בחרב, והוא בא עליהם בפיו, שהיא אמנות שלהם, אף אני אתפש את שלו ואבא עליו באמנותו. וכן היה סופו (במדבר ל א): "ואת בלעם בן-בעור הרגו בחרב".

כ"ט • ותרא האתון • והוא לא ראה; שנתן הקדוש-ברוך-הוא רשות לכהמה לראות יותר מן האדם, שמתוף שיש בו דעת, תטרף דעתו פשיראה מזיקין. וחרבו שלופה בידו • אמר: רשע זה הניח כלי

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לפירושו, והכי קאמר בתחילה עמד בשדה נגדו שיש דרך לנטות מיין ושמאל, רמז לו שאם ירצה לקלל ורעו של אברהם יקלל מימין ומשמאל, בני שמעאל מצד אחד ובני קטורה מצד אחד. אבל לא תלך באמצע, אל תקלל ורע יצחק. ואחר עמד במשעול הנכמים שאין דרך שם כי אם דרך הילוף שני אנשים בצמצום, ורמז לו שאם בא לקלל ורעו של יצחק שיוכל

היה לו לעלות בדעתו שאין הקדוש-ברוך-הוא חוזר מדבריו, וכשאמר לו קום לך אתם לא התירו לקללם, אלא לפי שראה שהוא חומד ממון אמר לו לך אתם, והוא הלך על דעת לקלל, לךך שלח לו מלאך לשטן לו, להודיעו שהוא יודע מחשבותיו: תורה כג

(כג) ותלך בשדה. פירש רש"י (פסוק כט, סימני אבות הראהו. וצריך פירוש

(כב) ויחר אף אלהים פי הולך הוא. ואף-על-פי שנתן לו רשות, מפל-מקום מחשבת בלעם הרשע ניכרת מתוף מעשיו, שאם לא היה דעתו לקלל לא היה לו לילך, אלא ודאי כף היתה סברא שלו, מאחר שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא מתחילה לא תלך ואחר-כך אמר לו לה, אם בן חזר בו ובדעתו לקללם. לפיכך תרה אפו של הקדוש-ברוך-הוא, שהרי

לא וּגְלָא יְיָ ית עיני בלעם וַחֲזָא ית מְלָאכָא
דַּיִי מַעֲתַד בְּאַרְחָא וְחֲרַבָּה שְׁלִיפָא בִּידָה
וַכְּרַע וּסְגִיד לְאַפּוּהִי :

(לא) וַיִּגַּל יְהוָה אֶת־עֵינָי בִּלְעָם וַיֵּרָא אֶת־מְלָאכָה
יְהוָה נֹצֵב בְּדַרְךְ וְחֲרַבּוּ שְׁלֶפֶה בְּיָדוֹ וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ
לְאַפּוּי :

לב וַאֲמַר לֵה מְלָאכָא דַּיִי עַל מָא מַחֲתָא ית
אַתְנַךְ דְּנֵן תַּלְת זְמַנִּין הָא אָנָּא נְפִיקַת
לְמַסְטַן אַרְי גְּלִי קְדָמִי דְאַתְּ רַעִי לְמַזַּל
בְּאַרְחָא לְקַבְּלִי :

(לב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מְלָאכָה יְהוָה עַל־מָה הִפִּיתָ אֶת־
אֶתְנֶכְךָ זֶה שְׁלוֹשׁ רִגְלִים הִנֵּה אֲנִכִּי וַיַּצֵּאתִי לְשֹׁטְן
כִּי־יִרְט הַדָּרֶךְ לְנַגְדִּי :

לכעסי ולהמרותי, ומקרא קצר הוא, כמו (ש"ב יא) :
”ותכל דוד”. לישנא אחרינא: ”ירט” לשון רצון,
וכן (איוב טו) ”ועל־ידי רשעים ירטני” – מפסי ומנחם
אותו על־ידי רשעים, שאינן אלא מקניטים.

כט”א כִּי־יִרְט הַדָּרֶךְ לְנַגְדִּי • רבוּחֵינוּ חֲכָמֵי הַמִּשְׁנָה
(שבת קח) דְּרִשׁוּהוּ נוֹטְרִיקוֹן: קָרָא, רָאָתָה, נִטְתָּה,
בְּשִׁבִיל שְׁהַדָּרֶךְ לְנַגְדִּי, כְּלוֹמַר: לְקַנְאֵתִי וְלִהְקַנְיִטְנִי.
וּלְפִי מִשְׁמְעוּ: כִּי חָרַד הַדָּרֶךְ לְנַגְדִּי – לְשׁוֹן ”רְטִט”
– כִּי רָאִיתִי בַעַל הַדָּרֶךְ שֶׁחָרַד וּמָהַר הַדָּרֶךְ, שֶׁהוּא

לג וַחֲזַנְתָּי אַתְנָא וּסְטַת מִן קְדָמִי דְנֵן תַּלְת
זְמַנִּין אֵלּוּ פּוֹן לֹא סְטַת מִן קְדָמִי אַרְי כַּעַן
אַף יַתֵּךְ קְטָלִית וַיְתֵמָה קְזַמִּית :

(לג) וַתִּרְאֵנִי הָאֲתוֹן וַתִּטּ לְפָנַי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים אוּלַי
נִטְתָּה מִפְּנֵי כִּי עֲתָה גַם־אַתְּכָה הִרְגַתִּי וְאוֹתָהּ
הַחַיִּיתִי :

ולא יכלת לעמוד בתוכחה, כמו שכתוב: ”ויאמר
לא” – הרגתיה, שלא יאמרו: זו היא שסלקה את
בלעם בתוכחה ולא יכול להשיב; שחס המקום
על כבוד הבריות. וכן (ויקרא ט) : ”ואת הבהמה תהרגו”,
וכן (סו) : ”והרגת את האשה ואת הבהמה”.

כט”ב אֵלּוּי נִטְתָּה • כמו ”לולא”, פְּעָמִים שִׁ”אוּלַי”
מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן ”לולא”. גַּם־אַתְּכָה הִרְגַתִּי • הָרִי זֶה
מִקְרָא מְסֻרָס, וְהוּא כְּמוֹ: ”גַּם הִרְגַתִּי אוֹתְךָ”, כְּלוֹמַר,
לֹא הֶעֱכָבָה בְּלֶבֶד קְרִאתְךָ עַל־יָדִי, כִּי גַם הִתְרַיְגָּה.
וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי • (כמ”ד) וְעַתָּה מִפְּנֵי שֶׁדְּבַרָּה וְהוֹכִיחַתְךָ

לד וַאֲמַר בִּלְעָם לְמַלְאכָא דַּיִי חֲבִית אַרְי לֹא
יִדְעִית דִּי אַתְּ מַעֲתַד לְקַדְמוּתִי בְּאַרְחָא וְכַעַן
אִם בִּיש בְּעֵינֶיךָ אֲתוּב לִי :

(לד) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־מְלָאכָה יְהוָה חֲטָאתִי כִּי לֹא
יִדְעִיתִי כִּי אַתָּה נֹצֵב לְקַרְאֵתִי בְּדַרְךְ וְעַתָּה אִם־רַע
בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִי :

צנני ללכת, ואתה מלאך מבטל את דברי! למוד
הוא בכף, שאומר דבר ומלאך מחזירו. אמר לאברהם
(בראשית כט) : ”קח־נָא אֶת־בְּנֶךָ וְגוֹ” ועל־ידי מלאך בטל
את דברו, אף אני, אם רע בעיניך צריך אני לשוב.

כט”ג כִּי לֹא יִדְעִיתִי • גַּם זֶה גְּנוּתוֹ, וְעַל־פְּרָחוֹ הוֹדָה;
שֶׁהוּא הָיָה מִשְׁתַּבַּח שִׁיִּדְעַע דַּעַת עֲלִיּוֹן, וּפְּרִי הַעֵיד
”לֹא יִדְעִיתִי”. אִם־רַע בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִי • לְהִתְרַיֵּס
נֶגֶד הַמָּקוֹם, הִיא תְּשׁוּבָה זֹו. אָמַר לוֹ: הוּא בְּעַצְמוֹ

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כבודו כל כף. אבל עתה מפני שדברך
והוכיחה אותך ולא יכלת לעמוד
בתוכחה [הרגתיה], שחס המקום
בכבוד הבריות:
וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי. וְנִרְאָה שְׁגַם הַנְּעָרִים
הֵרַג שְׂאִין נִזְכָּרִין כָּלֵל הֵכָא: תורה לד

דמהפכין ליה מצין למדרש הכי, לא
העכבה בלבד קראתיך על ידי כי גם
התריגה. כְּלוֹמַר לֹא זֹו בְּלֶבֶד הֵייתִי
עוֹשָׂה לְךָ שֶׁהֵייתִי מַעֲכָבְךָ פַּה, אֵלָּא
גַּם הִרְגַתִּי אוֹתְךָ וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי, כִּי
מֵאַחַר שֶׁיְהִיָּה נִהְרַג אֵין לְחוּשׁ עַל

(לג) גַּם אַתְּכָה הִרְגַתִּי. פִּירַשׁ רַש"י,
הָרִי זֶה מִקְרָא מְסֻרָס וְהוּא כְּמוֹ גַּם
הִרְגַתִּי אוֹתְךָ. וְצָרִיךְ פִּירוּשׁ לְפִירוּשׁוֹ,
וְהָכִי קָאֵמַר דַּאי דְרִשְׁנֵין כְּמוֹ שְׁכַתוּב
הָרִי מִשְׁמַע גַּם אוֹתְךָ הִרְגַתִּי עִם
הָאֲתוֹן, וְאִם כֵּן הִכִּי קָאֵמַר אַחַר כֵּן
וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי, אֲבָל הִשְׁתָּא

לה ויאמר מלאכה די לבלעם אזל עם
גבריא ולחוד ית פתגמא די אמלל עמך
יתת תמלל ואזל בלעם עם רבבי בלק:

(לח) ויאמר מלאך יהוה אל-בלעם לך עם-האנשים
ואפס את-הדבר אשר-אדבר אליך אתו תדבר
וילך בלעם עם-שרי בלק:

עמהם וסופך להאבד מן העולם. עם-שרי בלק.
שמח לקללם כמותם.

כשי"א לך עם-האנשים • (במ"ד) בדרך שאדם רוצה
לילך, בה מוליכין אותו. ואפס • על-כרחך את
הדבר אשר אדבר וגו'. לך עם-האנשים • כי חלקך

לוישמע בלק ארי אתא בלעם ונפק
לקדמותה לקרתא דמואב די על תחום
ארנון די בסטר תחומא:

(לו) וישמע בלק כי בא בלעם ויצא לקראתו אל-עיר
מואב אשר על-גבול ארנון אשר בקצה הגבול:

כשי"א וישמע בלק • שלח שלוחים לבשרו. אל-עיר מואב • (במדבר רבה) אל מטרופולין שלו, עיר החשובה
שלו, לומר: ראה מה אלו מבקשים לעקר! •

לויאמר בלק לבלעם הלא משלח שלחית
לותך למקרי לך למא לא אתיתא לנתי
הבקושטא הויתא אמר לית אנא נכיל
לנקרותך:

(לז) ויאמר בלק אל-בלעם הלא שלח שלחתי אליך
לקרא-לך למה לא-הלכת אלי האמנם לא אוכל
כפרך:

כשי"א האמנם לא אוכל כפרך • נתנבא, שסופו לצאת מעמו בקלון.

לח ויאמר בלעם לבלק הא אתיתי לותך פען
המיכל יכלנא למללא מדעם פתגמא דישוני
יי בפומי יתת אמלל:

(לח) ויאמר בלעם אל-בלק הנה-באתי אליך עתה
היכל אוכל דבר מאומה הדבר אשר ישום אלהים
בפי אתו אדבר:

~ יום רביעי י"א תמוז ~

לט ואזל בלעם עם בלק ואתו לקרית
מחזוהי:

(לט) וילך בלעם עם-בלק ויבאו קרית חצות:

כשי"א קרית חצות • עיר מלאה שוקים, אנשים, נשים וטף בחוצותיה, לומר: ראה ורחם שלא יעקרו אלו.

מונכס בלק תורין וען ושלח לבלעם
ולברכבא די עמה:

(מ) ויזבח בלק בקר וצאן וישלח לבלעם ולשרים
אשר אתו:

כשי"א בקר וצאן • (שם) דבר מעט, בקר אחד וצאן אחד בלבד.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(לה) ואפס את הדבר. בעל כרחך. ואם על דעת ראשונה דלקלל אתה הולך, תהרג בתרב. וכדי לינאו ולבכהלו בא
המלאך: תורה לו

(מא) וַיְהִי בַּבֶּקֶר וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בַּלְעָם וַיַּעֲלֵהוּ בַמּוֹת
 בַּעַל וַיֵּרָא מִשָּׁם קִצֵּה הָעָם:

כ"ט - בַּמּוֹת בַּעַל • כְּתַרְגּוּמוֹ: "לְרַמַּת דַּחְלָתָה" - שָׁם עֲבוּדַת אֱלִילִים.

כג (א) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִי בָזֶה שְׁבַעָה
 מִזְבְּחֹת וְהִכֵּן לִי בָזֶה שְׁבַעָה פָּרִים וְשְׁבַעָה אִילִים:

א וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְבָלָק בְּנֵה לִי הֵכָא שְׁבַעָה
 מִדְּבַחִין וְאַתְקֵן לִי הֵכָא שְׁבַעָה תוֹרִין
 וְשְׁבַעָה דְכָרִין:

(ב) וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בַּלְעָם וַיַּעַל בָּלָק וּבַלְעָם
 פָּר וָאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

ב וַעֲבַד בָּלָק כְּמָא דִּי מְלִיל בַּלְעָם וְאַסַּק
 בָּלָק וּבַלְעָם תוֹר וְדָכַר עַל כָּל מִדְּבַחָא:

(ג) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְבָלָק הֲתִיַצֵּב עַל־עַלְתָּךְ וְאַלְכָה
 אוֹלִי יִקְרָה יְהוָה לְקִרְאָתִי וְדַבֵּר מַה־יֵּרָאֵנִי וְהַגִּדְתִּי
 לָךְ וַיִּלְךְ שָׁפִי:

ג וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְבָלָק אַתְעַתֵּד עַל עַלְתָּךְ
 וְאֵיִיךְ מָאִים יַעֲרַע מִימַר מִן קָדָם יִי
 לְקַדְמוּתִי וּפְתַגְמָא דְכַחֲזוּנִי וְאַחֲוֵי לָךְ וְאוֹל
 יְחִידִי:

כ"ט - אוֹלִי יִקְרָה ה' לְקִרְאָתִי • אֵינּוּ רְגִיל לְדַבֵּר עִמִּי בַיּוֹם. וַיִּלְךְ שָׁפִי • כְּתַרְגּוּמוֹ: יְחִידִי, לְשׁוֹן שְׁפִי וְשִׁקְט,
 שְׂאִין עֲמוּ אֶלָּא שְׁתִּיקָה.

(ד) וַיִּקַּר אֱלֹהִים אֶל־בַּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־שְׁבַעַת
 הַמִּזְבְּחֹת עֲרֹכְתִי וְאַעַל פָּר וָאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

ד וַעֲרַע מִימַר מִן קָדָם יִי לְוַת בַּלְעָם וְאָמַר
 לָהּ יְת שְׁבַעָה מִדְּבַחִין סְדָרִית וְאַסְקִית תוֹר
 וְדָכַר עַל כָּל מִדְּבַחָא:

כ"ט - וַיִּקַּר • לְשׁוֹן עֲרָא, לְשׁוֹן גְּנָא, לְשׁוֹן טְמֵאת
 קְרִי, כְּלוּמַר בְּקִשֵׁי וּבְכַזְיוֹן, וְלֹא הָיָה נִגְלָה אֵלָיו
 בַּיּוֹם אֶלָּא בְּשִׁבִיל לְהִרְאוֹת חֲבַתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.
 אֶת־שְׁבַעַת הַמִּזְבְּחֹת • "שְׁבַעָה מִזְבְּחֹת עֲרֹכְתִי" אֵין
 כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא "אֶת־שְׁבַעַת הַמִּזְבְּחֹת". אָמַר לְפָנָיו:
 אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁל אֱלוֹ בְּנוֹ לְפָנֶיךָ שְׁבַעָה מִזְבְּחוֹת, וְאַנִּי
 עֲרֹכְתִי כְּנִגְדְּךָ פְּלֵן. אֲבָרְהָם בְּנֵה אֲרַבְעָה (בְּרֵאשִׁית י"ב):

וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו" (שם): "וַיַּעֲתֵק
 מִשָּׁם הַהָרָה וְגו'" (שם י"א): "וַיֵּאֱהֵל אֲבָרָם וְגו'", וְאַחַד
 בְּהַר הַמּוֹרִיָּה (שם כ"ב). וַיִּצְחַק בְּנֵה אַחַד (שם כ"ז): "וַיִּבֶן
 שָׁם מִזְבֵּחַ וְגו', וַיִּכְרוּ שָׁם עֲבָדֵי יִצְחָק בְּאֵר". וַיַּעֲקֹב
 בְּנֵה שְׁתֵּים: אַחַד בְּשֵׁכֶם (שם לג) וְאַחַד בְּבֵית אֵל (שם
 לה). וְאַעַל פָּר וָאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ • וְאַבְרָהָם לֹא הֵעֲלָה
 אֶלָּא אֵיל אַחַד.

(ה) וַיֵּשֶׁם יְהוָה דְּבַר בְּפִי בַלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק
 וְכֹה תִדְבֹר:

ה וַיְשׁוּי יִי פְתַגְמָא בְּפוּמָא דְּבַלְעָם וְאָמַר תוּב
 לְוַת בָּלָק וְכַדִּין תַּמְלַל:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

וְכִשְׁאוּהֲבוּ רוּצָה לְדַבֵּר עִמוֹ, אֵינּוּ זֶן
 מִמְּקוֹמוֹ, וּמִנְיָחוֹ לְכוּא תוֹף חֲדָרִי
 וּמְדַבֵּר עִמוֹ: תוֹרָה ה'
 (ה) וְכֹה תִדְבֹר. אָמַר לוֹ מַה
 שְׂאֵמְרָתִי לְאַבְרָהָם (בְּרֵאשִׁית טו ה) כֹּה
 יְהִיָּה וְרַעַד, וְאִם כֵּן אֵין לְכַלּוֹתָם כִּינּוּן
 שְׁנִינְתֵי עֲלֵיהֶם לְחַרְבוֹתָם: תוֹרָה ו'
 קוֹרְהוּ, כְּדָכְתִּיב (שְׁמוֹת כד טז) וַיִּקְרָא אֵל
 מִשָּׁה. יֵשׁ לוֹמַר שְׁזָה מִשָּׁל לְמִלְךְךָ
 שִׁיּוֹשֵׁב בְּפִלְטְרִין שְׁלוֹ, בָּא מְצוּרַע
 אַחַד וְקוֹרָא בְּשַׁעַר שְׂרוּצָה לְדַבֵּר עִם
 הַמֶּלֶךְ, בָּאוּ וְהַגִּידוּ לְמִלְךְךָ, אָמַר הַמֶּלֶךְ
 אֵל תְּנִיחוּהוּ לִיכְנֵס פִּן יִטְגַף הַפִּלְטְרִין
 שְׁלִי, אַף אֵלֶךְ לְדַבֵּר עִמוֹ חוּץ.
 (מא) וַיֵּרָא מִשָּׁם קִצֵּה הָעָם. פִּירוּשׁ
 כָּל הָעָם מְקַצָּה, שְׂרָאָה פְּלָם עַד סוֹף
 הַמִּחְנָה: תוֹרָה א'
 כג (ד) וַיִּקַּר אֱלֹהִים אֶל בַּלְעָם.
 מְקַשִּׁים הָעוֹלָם, מְדוּעַ בָּא הַקְּדוֹשׁ־
 בְּרוּךְ־הוּא לְקִרְאָת בַּלְעָם וְלֹא בָּא
 לְקִרְאָת מִשָּׁה רַבִּינוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם אֶלָּא

(ו) וַיִּשָּׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב עַל-עֲלֹתָו הוּא וְכָל-שָׂרֵי מוֹאָב:

וְיָתֵב לְנֹתָהּ וְהָא מְעַמְד עַל עֲלֹתָהּ הוּא וְכָל רַבְרָבֵי מוֹאָב:

(ז) וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר מִן-אֲרָם יִנְחֲנִי בְלָק מֶלֶךְ-מוֹאָב מֵהַרְרֵי-קָדִים לְכֹה אֲרֵה-לִי יַעֲקֹב וּלְכֹה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל:

וַיִּנְטַל מִתְּלָהּ וַאֲמַר מִן אֲרָם דְּבַרְנִי בְּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב דְּמוֹאָב מִטּוֹרֵי מְדִינָתָא אִיתָא לִּי וְיַעֲקֹב וְאִיתָא תְּרַף לִי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט ◀ אֲרֵה-לִי יַעֲקֹב וּלְכֹה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל • בְּשָׁנֵי שְׁמוֹתֵיהֶם אָמַר לוֹ לְקַלְלֶם – שָׁמָּא אֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ מְבַהֵק.

(ח) מַה אָקֵב לֹא קִפָּה אֵל וּמָה אֲזַעֵם לֹא זַעֵם יְהוָה:

ח מָא אֲלוּטָה דְלָא לְטִיָּה אֵל וּמָא אֲתַרְכָּה דְלָא תְרַכָּה יי:

כ"ט ◀ מַה אָקֵב לֹא קִפָּה אֵל • (כמ"ו) כְּשֶׁהָיוּ רְאוּיִים לְהִתְקַלֵּל לֹא נִתְקַלְלוּ, כְּשֶׁהִזְכִּיר אֲבִיהֶם אֶת עֲוֹנֵם: "כִּי בְּאֶפֶס הִרְגוּ אִישׁ", לֹא קָלַל אֶלָּא אֶפֶס, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מט): "אֲרוּר אֶפֶס". כְּשֶׁנִּכְנַס אֲבִיהֶם בְּמִרְמָה אֶצֶל אָבִיו הִזָּה רְאוּי לְהִתְקַלֵּל, מַה נֶּאֱמַר שָׁם? (שם כז): "גַּם בְּרוּךְ יִהְיֶה". בְּמִבְרָכִים נֶאֱמַר (דברים כז): "אֵלֶּה יַעֲמְדוּ לְבָרֵךְ אֶת-הָעָם". בְּמִקְלָלִים לֹא נֶאֱמַר "וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ לְקַלֵּל אֶת הָעָם", אֵלָּא (שם כ"ו): "וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ לְקַלֵּל אֶת הָעָם".

יַעֲמְדוּ לְקַלֵּל אֶת הָעָם, אֵלֶּה (שם) "וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ עַל הַקְּלָלָה" – לֹא רָצָה לְהַזְכִּיר עֲלֵיהֶם שֵׁם קְלָלָה. לֹא זַעֵם ה' • (ברכות ו) אֲנִי אֵין כַּחֲוֵי אֵלֶּה שְׂאֲנִי יוֹדַע לְכוּן הַשְּׁעָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כּוֹעֵס בָּהּ, וְהוּא לֹא כְּעַס כָּל הַיָּמִים הִלְלוּ שְׁבַאֲתֵי אֱלֹהֵיךָ. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (מִיכָה ו): "עַמִּי זָכַר-נָא מִה-זָּעַץ וְגו' וּמִה-עָנָה אוֹתוֹ בְּלַעַם וְגו' לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת ה'".

(ט) כִּי-מֵרֵאשׁ צָרִים אֲרָאֲנוּ וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ הֵן-זַעֵם לְבָדָד יִשְׁכֵּן וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב:

ט אַרִי מְרִישׁ טוֹרִיָּא חֲזִיִּיתָהּ וּמִרְמָתָא סְכִיתָהּ הָא עָמָא בְּלַחֲדֵיהוֹן עֲתִידִין דִּיחֶסְנוֹן עֲלֵמָא וּבְעַמְמִיָּא לֹא יִתְדַנּוּן גְּמִירָא:

כ"ט ◀ כִּי-מֵרֵאשׁ צָרִים אֲרָאֲנוּ • אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֵאשִׁיתָם וּבִתְחִלַּת שְׂרָשֵׁיהֶם וְאֲנִי רוֹאֶה אוֹתָם מִיִּסְדֵּים וְחוֹזְקִים כְּצוּרִים וּמִגְבָּעוֹת הַלָּלוּ, עַל-יְדֵי אֲבוֹת וְאִמָּהוֹת. הֵן-זַעֵם לְבָדָד יִשְׁכֵּן. הוּא אֲשֶׁר זָכוּ לוֹ אֲבוֹתָיו – לְשַׁכֵּן בְּדָד, כְּתַרְגוּמוֹ. וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב • כְּתַרְגוּמוֹ: לֹא יִהְיוּ נַעֲשִׂין כְּלָה עִם שָׂאֵר הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ל): "כִּי אֶעֱשֶׂה כְּלָה כְּכֹל הַגּוֹיִם וְגו' – אֵינֶן נִמְנִינׁ עִם הַשָּׂאֵר. דְּבַר אַחֵר: כְּשֶׁהֵן שְׂמַחִין אֵין אִמָּה שְׂמַחָה עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב): "ה' בְּדָד יִנְחֲנוּ". וְכִשֶּׁהָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים בְּטוֹבָה, הֵם אוֹכְלִין עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְאֵין עוֹלָה לָהֶם מִן הַחֲשָׁבוֹן, וְזֶהוּ "וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב".

כִּי-מֵרֵאשׁ צָרִים אֲרָאֲנוּ • אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֵאשִׁיתָם וּבִתְחִלַּת שְׂרָשֵׁיהֶם וְאֲנִי רוֹאֶה אוֹתָם מִיִּסְדֵּים וְחוֹזְקִים כְּצוּרִים וּמִגְבָּעוֹת הַלָּלוּ, עַל-יְדֵי אֲבוֹת וְאִמָּהוֹת. הֵן-זַעֵם לְבָדָד יִשְׁכֵּן. הוּא אֲשֶׁר זָכוּ לוֹ אֲבוֹתָיו – לְשַׁכֵּן בְּדָד, כְּתַרְגוּמוֹ. וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב • כְּתַרְגוּמוֹ: לֹא יִהְיוּ נַעֲשִׂין כְּלָה עִם שָׂאֵר הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ל): "כִּי אֶעֱשֶׂה כְּלָה כְּכֹל הַגּוֹיִם וְגו' – אֵינֶן נִמְנִינׁ עִם הַשָּׂאֵר. דְּבַר אַחֵר: כְּשֶׁהֵן שְׂמַחִין אֵין אִמָּה שְׂמַחָה עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב): "ה' בְּדָד יִנְחֲנוּ". וְכִשֶּׁהָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים בְּטוֹבָה, הֵם אוֹכְלִין עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְאֵין עוֹלָה לָהֶם מִן הַחֲשָׁבוֹן, וְזֶהוּ "וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב".

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

וְצָרִיךְ לֹמַר דְּאֵין הַדְּבָר תְּלוּי כִּי אִם לְהִתְחַלֵּל הַקְּלָלָה בְּשַׁעַת הַנּוֹעַם. וְכֵן נִמְי מִיּוֹכַח הָתָם (סנהדרין קה), דְּמַסִּיק אָמַר רַב יוֹחָנָן מִבְּכּוֹרְתָיו שֶׁל אוֹתוֹ רָשַׁע אֲתָהּ לְמוֹד מַה הִזָּה בְּלָבוֹ, בְּקֶשׁ לֹמַר לֹא יִהְיֶה לָהֶם בְּתֵי כְּנַסִּיּוֹת, כְּמוֹ שְׂאֵפְרָשׁ בְּסִמּוּךְ. וְכָל אֵלוֹ הַקְּלָלוֹת לֹא הִזָּה יָכוֹל לֹמַר בְּאוֹתוֹ רַגְעַ, אֵלֶּה שְׂמַע מִיָּה דְּבַהֲתַחֲלָה תְּלִיָּא מִלְתָּא: תורה ט

(פסוק כא) וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ, הוּא הַיִּפְךְ 'פִּלְס'. וּמִיָּהוּ קְשִׁיָּא מִדְּאֲמַרִּין הָתָם (ברכות שם), הַהוּא מִינָא דִּהְוָה בְּשִׁיבּוּתֵיהָ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי דִּהְוָה קָא מְצַעַר לִיה טוֹבָא כּו', כִּי מְטָא הִיא שְׁעָתָא אִיתְנַמְנַם, אָמַר שְׂמַע מִיָּה לֹא אֹרַח אֲרַעָא לְמַעַבְד הַכִּי, דְּכַתִּיב (משלי יז כו) גַּם עֲנוּשׁ לְצַדִּיק לֹא טוֹב, וְאֶפִּילוֹ לְמִינְאֵי. וְהִיאָךְ הִזָּה יָכוֹל לְקַלְלוֹ בְּאוֹתוֹ רַגְעַ, וְאֵי זוֹ קְלָלָה הִזָּה יָכוֹל לֹמַר בְּשַׁעַת מוֹעֲטַת כְּזָאת,

(ח) וּמָה אֲזַעֵם לֹא זַעֵם ה'. שְׂלֹא כְּעַס הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּכֹל אוֹתָן הַיָּמִים. וְהִזָּינוּ דְּקָאֲמַר לִיה נְבִיא לְיִשְׂרָאֵל (מִיכָה ו) עַמִּי זָכַר נָא מַה יַעֲזֵר וְגו', כְּדִאִיתָא בְּמַסְכַּת בְּרֻכּוֹת (ו). וְאֲמַרִּין הָתָם וְכַמָּה הָיוּ זַעֲמוֹ, רַגְעַ, וְכַמָּה רַגְעַ, כְּמִימְרֵיהָ. וְתִמְיָהּ, הִיאָךְ יָכוֹל לְקַלְלֶם בְּאוֹתוֹ זְמַן מוֹעֵט, וְיִשׁ לֹמַר שְׁהִיָּה יָכוֹל לֹמַר 'פִּלְס'. וְזֶהוּ שְׂאֵמַר הַכְּתוּב (דברים כג ו) וַיַּחֲפֹךְ ה' אֶלְהֵיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לְבִרְכָהּ, שְׂאֵמַר

~ נקודות משיחות קודש ~

מצינו בדברי מִשֵׁל. לכן מִפְרֵשׁ, שֶׁהַמִּשֵׁל הוּא בְּמִלִּים הַלְלוּ: "צוּרִים" ו"גִּבְעוֹת" מִשֵׁל הֵם לְחֹזֵק וְתִקְף שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

(לקוטי־שיחות, כרך כח, עמ' 170)

אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם (רש"י כג, ט) יש לשאל, מדוע מוציא את הכתוב מפשוטו – בלעם עמד אז על הר גבוה ומשם ראה את ישראל. ויש לומר, שֶׁהִקְשָׁה לוֹ: נֹאמֵר לְעֵיל "וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר", וְלֹא

יִמֵן יִכּוּל לְמַמְנֵי דַעֲדִיקָא דְּבֵית יַעֲקֹב דְּאָמִיר עֲלֵיהוּן יִסְגּוּן כַּעֲפָרָא דְּאַרְעָא אוֹ תְּדָא מְאַרְבַּע מִשְׂרִיתָא דִּישְׂרָאֵל תְּמוֹת נַפְשֵׁי מוֹתָא דְקִשְׁיטוּהִי וַיְהִי סוֹפֵי כְּוַתְּהוּן :

(ויקרא ט) : "לא תזרע פלאים", אפר פרה ועפר סוטה וכיוצא בהם. ומספר את רבע ישראל, רביעותיהן, זרע היוצא מן התשמיש שלהם. תמות נפשי מות ישראלים • שבהם.

י) מִי מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת־רֵבַע יִשְׂרָאֵל תְּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתֵהִי אַחֲרֵיתִי כְּמֹהוּ:

כט"ו ◀ מי מנה עפר יעקב וגו' • כתרגומו: דַעֲדִיקָא דְּבֵית יַעֲקֹב וְכוּ' מְאַרְבַּע מִשְׂרִיתָא, אַרְבַּעָה דְגָלִים. דָּבָר אַחֵר: "עֵפֶר יַעֲקֹב" – אֵינן חֲשׁוֹבִין בְּמִצּוֹת שֶׁהֵם מְקַיְמִין בְּעֵפֶר (דברים כב) : "לא תחרוש בשור ובחמור",

~ נקודות משיחות קודש ~

מַעֲלַתְם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְעַמַּת אַמּוֹת הָעוֹלָם: לְבָנֵי נֹחַ יֵשׁ רַק שִׁבְעַת מִצּוֹת, וְלִישְׂרָאֵל יֵשׁ לְפָחוֹת שְׁמוֹנֶה עֶפְסָר בְּלִבָּד.

(לקוטי־שיחות, כרך לח, עמ' 96)

וכיוצא בהם (רש"י כג, י) יש לומר, שבתכות אלו מתפנן רש"י לארבע מצות נוספות: אסור חרישה בשבת ובשמטה, אסור זריעה בשבת ובשמטה, פסוי דם בעפר, "ועפר אחר יקח וטח את הבית". ובלעם מתאר בכך את

יא וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בְּלָעַם מַה עֲשִׂיתָ לִּי לְקַב אִיבֵי סַנְאֵי דְּבַרְתִּיךָ וְהָא בְּרַכָּא מְבַרַכַת לְהוּן :

יא) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בְּלָעַם מַה עֲשִׂיתָ לִּי לְקַב אִיבֵי לְקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה בְּרַכַּת בְּרַךְ:

יב וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יְשִׁים יְהוָה בְּפִי אֶתוֹ אֲשַׁמֵּר לְדַבָּר:

יב) וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יְשִׁים יְהוָה בְּפִי אֶתוֹ אֲשַׁמֵּר לְדַבָּר:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

י) ומספר את רבע ישראל. פירוש לשון רביעה, כלומר זרע העתיד לצאת מהם. דבר אחר לשון רביעית, לפי שראה ישראל שוכנים בארבעה דגלים אמר אפילו חלק רביעית שבהם איני יכול לספור: תמות נפשי מות ישראלים. מפאן תשובה למינים זכרם לאבדון, שחרי

ברוח הקודש הנה אומר דבריו, וקאמר שיהא סופו פישראל, אלמא יש תקנה לישראל לאחריית: תורה יא

~ יום חמישי י"ב תמוז ~

יג ואמר לה בלק איתא כען עמי לאתר
אתרן דתחזוהי מתמן לחוד קצתה תחזי
וכלה לא תחזי ותלוטה לי מתמן:

(יג) ויאמר אליו בלק לך-נא אתי אל-מקום אחר
אשר תראנו משם אפס קצתה תראה וכלו לא
תראה וקבנו-לי משם:

כ"ג ~ וקבנו-לי • לשון צווי: קללהו לי.

יד ודברה לחקל סכותא לריש רמתא וכנא
שבצא מדבחין ואסק תור ודבר על כל
מדבחה:

(יד) ויקחהו שדה צפים אל-ראש הפסגה ויבן שבעה
מזבחות ויעל פר ואיל במזבח:

פדצה להפרץ בישראל משם, ששם מת משה. כסבור
ששם תחול עליהם הקללה, וזו היא הפרצה שאני
רוצה.

כ"ד ~ שדה צפים • מקום גבה היה, ששם הצופה
עומד לשמר אם בא חיל על העיר. ראש הפסגה •
בלעם לא היה קוסם כבלק; רצה בלק שעתידה

טו ואמר לבלק אתעמד הכא על עלתך ואנא
אתמטי עד כא:

(טו) ויאמר אל-בלק התיצב כה על-עלתך ואנכי
אקרה כה:

כ"ה ~ אקרה כה • מאת הקדוש-ברוך-הוא. אקרה • לשון אתפעל.

טז וזרע מימר מן גדם יי לבלעם ושוי
פתגמא בפיומה ואמר תוב לנת בלק וקדין
תמלל:

(טז) ויקר יהוה אל-בלעם וישם דבר בפיו ויאמר
שוב אל-בלק וכה תדבר:

לו הקדוש-ברוך-הוא רסן ותכה בפיו, כאדם הפוקס
בהמה בתכה להוליכה אל אשר ירצה, אמר לו:
על-כרחך תשוב אל בלק.

כ"ו ~ וישם דבר בפיו • ומה היא השימה הזאת?
ומה חסר המקרא באמרו: "שוב אל-בלק וכה
תדבר"? אלא כשהיה שומע שאינו נרשה לקלל,
אמר: מה אני חוזר אצל בלק לצערו? (סנהדרין ק"ח) ונתן

יז ואתא לנתה והוא מעתד על עלתה
וברכי מואב עמה ואמר לה בלק מא מליל
יי:

(יז) ויבא אליו והנז נצב על-עלתו ושרי מואב אתו
ויאמר לו בלק מה-דבר יהוה:

מקצתם ולא נשארו אלא מקצתם. מה-דבר ה'
(במ"ח) לשון צחוק הוא זה, כלומר: אינך ברשותך.

כ"ז ~ ושרי מואב אתו • ולמעלה הוא אומר: "וכל-
שרי מואב"? כיון שראו שאין בו תקנה, הלכו להם

יח ונטל מתלה ואמר קום בלק ושמע אציתי
למימרי בר צפר:

(יח) וישא משלו ויאמר קום בלק ושמע
עדי בנו צפר:

מקרא הוא זה, כמו (תהלים קד): "חיתו יער", (בראשית א):
"וחיתו-ארץ", (תהלים קיד): "למענינו מים".

כ"ח ~ קום בלק • כיון שראהו מצחק בו, נתפנו
לצערו: צמד על רגליך, אינך רשאי לישב, ואני
שלות אליך בשליחותו של מקום. בנו צפר • לשון

(יט) **לֹא אִישׁ אֶל וַיְכַזֵּב וּבְנֵי-אָדָם וַיִּתְנַחֲמוּ הֵהוּא**
אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וּדְבַר וְלֹא יְקִימֶנָּה:
 יט לֹא כְּמִלֵּי בְנֵי אָנָּשָׁא מִימַר אֱלֹהָא בְּנֵי
 אָנָּשָׁא אָמְרִין וּמְכַדְבִּין וְאָף לֹא פְּעוּדְבֵי בְנֵי
 בְּשָׂרָא דִּי אַנְוּן גְּזָרִין לְמַעַבְד וְתִיבִין
 וּמְתַמְלְכִין דְּהוּא אָמַר וְעַבְד וְכָל מִימְרָה
 מִתְקַנִּים:

כ"ט «לא איש אל וגו' • כָּבֵר נִשְׁבַּע לָהֶם לְהַכִּיָּאֵם
 וּלְהוֹרִישֵׁם אַרְצָא שְׂבַעָה אַמּוּת, וְאַתָּה סְבוּר לְהַמִּיתֵם»

(כ) **הִנֵּה בָרְךְ לְקַחְתִּי וּבָרְךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה:**
 כ הָא בְּרַכּוּן קַבְלִית וְאַבְרַכְנָה לִישְׂרָאֵל וְלֹא
 אָתְב בְּרַכְתִּי מִנָּה:

הגוזל ואומר: אל תירא פי לא תענש, שלום יהיה
 לך - מרגזי הוא להקדוש-ברוך-הוא. ואין לומר
 ברוך שם דבר, שאם-כן היה נקוד בפתח קטן (ר"ל:
 סגול תחת הרי"ש) וטעמו למעלה, אבל לפי שהוא
 פעל, הוא נקוד קמץ קטן (צירי) וטעמו למטה.
 כ"ט «הִנֵּה בָרְךְ לְקַחְתִּי • אַתָּה שׁוֹאֲלֵנִי "מַה-דְּבַר
 ה'?" קַבְלִיתִי מִמֶּנּוּ לְבָרְךְ אוֹתָם. (ס"א: "בָּרְךְ" כְּמוֹ
 "לְבָרְךְ"). וּבָרְךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה • הוּא בָרַךְ אוֹתָם,
 וְאֲנִי לֹא אֲשִׁיב אֶת בְּרַכְתּוֹ. וּבָרַךְ • כְּמוֹ וּבָרַךְ, וְכֵן
 הוּא גְזַרְת רַי"ש, כְּמוֹ (תְּהִלִּים ע"ד): "אוֹיֵב תִּרְף", כְּמוֹ
 חֲרַף. וְכֵן (ש"ס ע'): "וּבּוֹצֵעַ בָּרַךְ", הַמְהִיל וּמְבָרַךְ אֶת

(כא) **לֹא-הֵבִיט אֶוֹן בַּיַּעֲקֹב וְלֹא-רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל**
יְהוָה אֱלֹהָיו עֲמָו וּתְרוּעַת מְלֶךְ בּוֹ:
 כא אֲסַפְּלִית לִית פְּלַחֵי גְלוּלִין בְּדְבִית יַעֲקֹב
 וְאָף לֹא עֲבָדֵי לֵאוֹת שְׁקַר בְּיִשְׂרָאֵל מִימְרָא
 דִּי אֱלֹהֵהוֹן בְּסַעֲדָהוֹן וּשְׂכִינַת מְלַכְהוֹן
 בְּיַגִּיּוּהוֹן:

כ"ט «לא-הביט און בייעקב וגו' • כְּתַרְגוּמוֹ. דְּבַר
 אַחַר: אַחְרֵי פְּשׁוּטוֹ הוּא נִדְרָשׁ מִדְּרָשׁ נְאֻה. לֹא
 הֵבִיט • הִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא "אֶוֹן" שְׂבִינְעַקֵב, שְׂכַשְׁהֵן
 עוֹבְרִין עַל דְּבָרָיו אֵינּוּ מְדַקְדָּק אַחְרֵיהֶם לְהַתְּבוּנָן
 בְּאוֹנִיּוֹת שְׁלֵהֶם וּבַעֲמָלָן, שְׁהֵן עוֹבְרִים עַל דְּתוֹ. עֲמָל-
 לְשׁוֹן עֲבָרָה, כְּמוֹ (י"ט): "הִרָה עֲמָל", (ש"ס ע'): "כִּי אַתָּה

(כב) **אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם כְּתוּעַפַת רְאִם לוֹ:**
 כב אֱלֹהֵי דְאַפְּקוּנָן מִמִּצְרַיִם תְּקַפָּא וּרְוּמָא
 דִּילָהּ:

כ"ט «אל מוציאם ממצרים • אַתָּה אָמַרְתָּ: "הִנֵּה עַם
 יֵצֵא מִמִּצְרַיִם", לֹא יֵצֵא מִעֲצָמוֹ, אֲלֵא הָאֱלֹהִים
 הוֹצִיאֵם. כְּתוּעַפַת רְאִם לוֹ • כְּתַקֵּף רוּם וְגִבְהַת שְׁלוֹ.
 וְכֵן (איוב כב): "וְכִסְפָּה תוּעַפּוֹת" - לְשׁוֹן מַעוֹז הַמָּה.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר
 (שמות כו ט) ותעוף. וכן תעפה בבקר
 תהיה (איוב יא יז), שתהא אור שלך כפול
 מאור הבוקר. ומדמה הקדוש-ברוך-
 הוא לראם, כדי להאזין לבני אדם.
 וכן הוא נמשל לארי, [אחרין] ה'
 [גלכז] פֶּאֲרִיָּה יִשְׂאֵג (דודשע יא י), ארִיָּה
 שָׂאֵג מִי לֹא יִירָא (עמוס ג ח): תורה כג
 לשון חיבה ורעות. וזהו דבר גדול כי
 חזק הוא המוציאם ממצרים. אל,
 לשון חזק, כמו ואת אילי הארץ לקח
 (יחזקאל יז י): תורה כב
 (כב) כְּתוּעַפַת רְאִם לוֹ. כְּלוּמַר כְּפִלִּי
 כְּפִלִּים, כַּחוֹ כְּפוּל מִשָּׁל רְאִם. תוּעַפּוֹת
 לְשׁוֹן כְּפִלוּת, כְּדַמְתַּרְגְּמִינָן וְכַפְלַת
 (כ-כא) הִנֵּה בָרַךְ לְקַחְתִּי. קַבְלִיתִי
 בְּרַכָּה מֵאֵת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבָרַךְ
 אֶת יִשְׂרָאֵל:
 וּבָרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה. כְּלוּמַר וְאַבְרָךְ
 אוֹתָם וְלֹא אֲשִׁיב הַבְּרַכָּה מֵהֶם. וְדִין
 הוּא שְׂיִבְרַכְסָם, שְׁהֵרִי לֹא הֵבִיט אֶוֹן
 בַּיַּעֲקֹב, וּלְפִיכֵף וּתְרוּעַת מְלֶךְ בּוֹ.

כג) כִּי לֹא־נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא־קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל בְּעֵת יֹאמֵר לְיַעֲקֹב וְלִישְׂרָאֵל מַה־פֶּעַל אֵל:
 כג אַרְי לֹא נַחֲשִׂיא צָבֹן דִּיִּיטב לְדָבִית יַעֲקֹב
 וְאָרַף לֹא קָסַמְיָא רַעַן בְּרַבּוּת בֵּית יִשְׂרָאֵל
 כַּעֲדֹן יִתְאַמֵּר לְיַעֲקֹב וְלִישְׂרָאֵל מַה עֲבַד
 אֱלֹהֵא:

לְשׁוֹן עֲתִיד, אֱלֹא לְשׁוֹן הַנֹּחַ: אֵינֶן צְרִיכִים לְמַנְחַשׁ וְקוֹסֵם, כִּי בְּכָל עֵת שְׂצָרִיךְ לְהֵאמֵר לְיַעֲקֹב וְלִישְׂרָאֵל מַה פֶּעַל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וּמַה גְּזוּרֹתָיו בְּמָרוֹם, אֵינֶן מַנְחָשִׁים וְקוֹסְמִים, אֱלֹא נִמְסָר לָהֶם עַל־פִּי נְבִיאֵיהֶם מַה הִיא גְּזוּרַת הַמְּקוֹם, אוֹ אוּרִים וְתַמִּים מַגִּידִים לָהֶם. וְאוּנְקָלוֹס לֹא תַרְגֵּם בֶּן.

כ"ג) «כִּי לֹא־נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב. כִּי רְאוּיִים הֵם לְכַרְכֵּה, שְׂאִין בָּהֶם מַנְחָשִׁים וְקוֹסְמִים. כָּעֵת יֹאמֵר לְיַעֲקֹב וְגו'» • עוֹד עֲתִיד לְהִיּוֹת עֵת כָּעֵת הַזֹּאת, אֲשֶׁר תִּגְלֶה חֲבַתָּן לְעֵין כָּל, שֶׁהֵן יוֹשְׁבֵינִי לְפָנָיו וְלוֹמְדִים תּוֹרָה מִפִּיו וּמְחִיצָתָן לְפָנָיו מִמְּלֶאכִי הַשָּׁרֵת, וְהֵם יִשְׁאָלוּ לָהֶם: מַה פֶּעַל אֵל, וְזֶהוּ שְׂנַאָמֵר (ישעיה ל): "וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת־מוֹרֶיךָ". דְּבַר אַחֵר: "יֹאמֵר לְיַעֲקֹב" – אֵינִי

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~

מוֹבֵן אַפּוֹא, שְׂמַבְחֵינָנוּ יִשְׁנֶה חֲשִׁיבוֹת מִיְחַדָּת בְּכָךְ שִׂישְׂרָאֵל הֵם לְמַעֲלָה מִמְּלֶאכֵי הַשָּׁרֵת.

(לקוטי־שיחות, כרך יח, עמ' 266)

וּמְחִיצָתָן לְפָנָיו מִמְּחִיצַת מְלֶאכֵי הַשָּׁרֵת (רש"י כג, כג) רש"י פֶּרַשׁ לְעֵיל (ויקרא א, א) שְׂמֶלֶאכֵי הַשָּׁרֵת מִשְׂתַּמְשִׁין בְּלְשׁוֹן "וַיִּקְרָא", וְאֵלוֹ בְּנִבְיָאֵי הָאֱמוּנוֹת נֹאמֵר לְשׁוֹן "וַיִּקְרָא", לְשׁוֹן אַרְעִי וְשִׂמְאָה. וְהֵינּוּ, שְׂבַלְעֵם הִיָּה לְמַטָּה מִמְּלֶאכֵי הַשָּׁרֵת.

כד) הַיָּעֵם כָּלְבִיא יָקוּם וְכֹאֲרִי יִתְנַשֵּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד־יֵאכַל טוֹרֵף וְדַם־חֲלָלִים יִשְׁתֶּה:

כד הָא עֲמָא כָּלִיתָא שְׂרִי וְכֹאֲרִיא יִתְנַשֵּׁל לֹא יִשְׂרִי כֹאֲרַעִיה עַד דִּיקְטוּל קְטוּל וְנִכְסֵי עֲמַמְיָא יִירֵת:

וְנִלְחַם מִלְחָמוֹתֵיהֶם וּמִפִּילֵם חֲלָלִים. דְּבַר אַחֵר: הַיָּעֵם כָּלְבִיא יָקוּם וְגו', כְּתַרְגוּמוֹ. וְדַם־חֲלָלִים יִשְׁתֶּה • (כמ"ה) נִתְנַבֵּא שְׂאִין מִשָּׁה מֵת עַד שִׁפִּיל מַלְכֵי מְדִינַת חֲלָלִים, וְיִהְיֶה הוּא עֲמָהֶם, שְׂנַאָמֵר (יהושע ג): "וְאֵת־בַּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר הַקּוֹסֵם הִרְגוּ בְּגִי־יִשְׂרָאֵל בְּחֶרֶב אֶל־חֲלָלֵיהֶם".

כ"ד) «הַיָּעֵם כָּלְבִיא יָקוּם וְגו'» • כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִין מִשְׁנִיתָם שְׁחִירַת, הֵן מִתְגַּבְּרִים כָּלְבִיא וְכֹאֲרִי לְחַטֵּף אֶת הַמְּצוּוֹת: לְלַבֵּשׁ צִיצִית, לְקַרֵּא אֶת שְׁמַע וּלְהַנִּיחַ תְּפִלִּין. לֹא יִשְׁכַּב. בְּלִילָה עַל מִטָּתוֹ עַד שֶׁהוּא אוֹכֵל וּמְחַבֵּל כָּל מְזִיק הַבָּא לְטָרְפוֹ. כִּיצַד? קוֹרֵא אֶת שְׁמַע עַל מִטָּתוֹ וּמִפְקִיד רוּחוֹ בְּיַד הַמְּקוֹם. כֹּא מַחְנֶה וְגַיִס לְהַזִּיקָם – הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שׁוֹמְרָם

כה) וַיֹּאמֶר בְּלָק אֶל־בַּלְעָם גַּם־קֹב לֹא תִקְבְּנוּ גַם־בְּרַךְ לֹא תִבְרַכְנוּ:

כה וַאֲמַר בְּלָק לְבַלְעָם אַף מִילֵט לֹא תִלוּטְנוּן אַף בְּרָכָא לֹא תִבְרַכְנוּן:

גַּם־לִי גַם־לָךְ לֹא יִהְיֶה", וְכֵן (דברים לב): "גַּם בָּחוּר גַּם בְּתוּלָה".

כ"ה) «גַּם־קֹב לֹא תִקְבְּנוּ • גַּם» רֵאשׁוֹן מוֹסָף עַל "גַּם" הַשְּׁנִי, וְ"גַם" שְׁנִי עַל "גַּם" רֵאשׁוֹן. וְכֵן (מ"א ג):

דַּעַת זַקִּנִים מִבְּעֵלֵי הַתּוֹסֵפוֹת - עוֹז וְהַדֵּר

כַּמָּה פְּעוּלוֹת פֶּעַל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עִם אֵלוֹ. וְהוּא כְּמוֹ מַה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךְ ה' (ותהלים קד כד): תוֹרָה כד (כד) הֵן עִם כָּלְבִיא יָקוּם. לֹא כְּמוֹ שְׂחֻשְׁבָּתָה לְהַשְׁפִּילָם, אֱלֹא יְקוּמוּ וְיִתְגַּבְּרוּ כֹאֲרִי וְכָלְבִיא: תוֹרָה כה

כְּשִׁפִּים מוֹעֲלִין בָּהֶם שֶׁהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שׁוֹמְרָם: כָּעֵת יֹאמֵר לְיַעֲקֹב. כָּעֵת הַבָּא, כְּמוֹ כָּעֵת חַיָּה (בבבאשית יח ט). יֹאמֵר עַל יַעֲקֹב וְעַל יִשְׂרָאֵל מַה פֶּעַל אֵל, כְּלוֹמֵר כָּל כָּךְ יַעֲשֶׂה הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא נְסִים וּגְבוּרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, עַד שִׂיאֵמְרוּ הַכֹּל

כג) כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב. לְשׁוֹן נְסִיּוֹן, כְּמוֹ נַחֲשִׂי (בבבאשית ל כו), כְּלוֹמֵר אֵינִי לְנִסּוֹת אִם יִקְלָלֵם כִּי בְּגוֹדֵאֵי לֹא יִקְלָלֵם. וְכִי תִימָא אֵין הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא חֲפִץ לְקַלְלֵם אֲבָל עַל יְדֵי כְּשָׁפִים וְקָסָמִים יְכוֹל אָדָם לְקַלְלֵם, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר וְלֹא קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל, שְׂאִין שׁוֹם

(כו) וַיַּעַן בַּלַּעַם וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלַק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־יִדְבַר יְהוָה אֵתוֹ אֶעֱשֶׂה:

כו וַיַּעַן בַּלַּעַם וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלַק הֲלֹא מַלְלִית עִמָּךְ לְמִימְרֵי כָל־דֵּי יִמְלַל יְיָ יְתֵהּ אֶעֱבֹד:

~ יום שישי י"ג תמוז ~

(כו) וַיֹּאמֶר בָּלַק אֶל־בַּלַּעַם לְכֹה־נָא אֶקְחֶךָ אֶל־מְקוֹם אַחַר אוּלַי יִישַׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקִבַּתוּ לִי מִשָּׁם:

כו וַיֹּאמֶר בָּלַק לְבַלַּעַם אֵימָא כַּעַן אֲדַבְרְנֶךָ לֵאמֹר אֲחַרְזוּ מְאִים יְהִי וְעֹנֵא מִן קַדְמֵי יְיָ וְתַלְוּטָה לִי מִתַּמְנִן:

כז וַיֹּאמֶר בַּלַּעַם לְשׁוֹן צְרוּי וְכִמּוֹ "וְקִבְנוּ", אֲלֹא לְשׁוֹן עֲתִיד: אוּלַי יִישַׁר בְּעֵינֵינוּ וְתִקְבְּנוּ לִי מִשָּׁם, מַלְדִיר"ש בַּלְעָז (דוּא זַלְסַט שְׁעַלְטַעַן).

כז וַיֹּאמֶר בַּלַּעַם לְשׁוֹן צְרוּי וְכִמּוֹ "וְקִבְנוּ", אֲלֹא לְשׁוֹן עֲתִיד: אוּלַי יִישַׁר בְּעֵינֵינוּ וְתִקְבְּנוּ לִי מִשָּׁם, מַלְדִיר"ש בַּלְעָז (דוּא זַלְסַט שְׁעַלְטַעַן).

(כח) וַיִּקַּח בָּלַק אֶת־בַּלַּעַם רֹאשׁ הַפְּעֹר הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן:

כח וַיִּקַּח בָּלַק אֶת־בַּלַּעַם רֹאשׁ הַפְּעֹר הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן:

כט וַיֹּאמֶר בַּלַּעַם אֶל־בָּלַק בְּנֵה־לִי בֹזֵה שְׂבָעָה מִזְבַּחַת וְהִכֵּן לִי בֹזֵה שְׂבָעָה פָּרִים וְשְׂבָעָה אֵילִם:

כט וַיֹּאמֶר בַּלַּעַם אֶל־בָּלַק בְּנֵה־לִי בֹזֵה שְׂבָעָה מִזְבַּחַת וְהִכֵּן לִי בֹזֵה שְׂבָעָה פָּרִים וְשְׂבָעָה אֵילִם:

כט וַיֹּאמֶר בַּלַּעַם אֶל־בָּלַק בְּנֵה־לִי בֹזֵה שְׂבָעָה מִזְבַּחַת וְהִכֵּן לִי בֹזֵה שְׂבָעָה פָּרִים וְשְׂבָעָה אֵילִם:

(ל) וַיַּעַשׂ בָּלַק כַּאֲשֶׁר אָמַר בַּלַּעַם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

ל וַיַּעַבְדַּ בָּלַק כַּמָּא דִּי אָמַר בַּלַּעַם וְאִסַּק תוֹר וְדַכַּר עַל כָּל מַדְבָּחָא:

ל וַיַּעַשׂ בָּלַק כַּאֲשֶׁר אָמַר בַּלַּעַם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

(מ) וַיִּרְא בַּלַּעַם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְבָרֶךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־הִלָּךְ כַּפְּעִים־כַּפְּעִים לְקִרְאֵת נְחֹשִׁים וַיֵּשֶׁת אֶל־הַמִּדְבָּר פָּנָיו:

מ וַיִּחַזַּא בַּלַּעַם אֲרִי מַקִּיִן קַדְמֵי יְיָ לְבָרְכָא יְתֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא הִלָּךְ בְּזִמְנֵי בְּזִמְנֵי אֲלֵהֵן לְקַדְמֵי נְחֹשִׁיא וְשׁוּי וְלִקְבַל עֲגֹלָא דְעִבְדִּי וַיִּשְׂתֵּי אֶל־הַמִּדְבָּר אַפּוּהֵי:

מ וַיִּרְא בַּלַּעַם כִּי טוֹב וְגו' . אָמַר: אֵינִי צָרִיךְ לְבַדֵּק עוֹד בְּהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, כִּי לֹא יִחַפֵּץ לְקַלְלֵם. וְלֹא־הִלָּךְ כַּפְּעִים־כַּפְּעִים . כַּאֲשֶׁר עָשָׂה שְׁתֵּי פְעָמִים. לְקִרְאֵת נְחֹשִׁים . לְנַחַשׁ אוּלַי יִקְרָה ה' לְקִרְאֵתוֹ

(נ) וַיִּשָּׂא בַלַּעַם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתַהֵי עֲלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:

נ וַיִּחַזַּא בַּלַּעַם אֶת־עֵינָיו וַיִּחַזַּא יְתֵי יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטוּהֵי וְשִׁרְתָּ עֲלוּהֵי רוּחַ נְבוּאָה מִן קַדְמֵי יְיָ:

נ וַיִּשָּׂא בַלַּעַם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתַהֵי עֲלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:

(ס) וַיִּשָּׂא בַלַּעַם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתַהֵי עֲלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:

ס וַיִּחַזַּא בַּלַּעַם אֶת־עֵינָיו וַיִּחַזַּא יְתֵי יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטוּהֵי וְשִׁרְתָּ עֲלוּהֵי רוּחַ נְבוּאָה מִן קַדְמֵי יְיָ:

ס וַיִּשָּׂא בַלַּעַם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתַהֵי עֲלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:

(ע) וַיִּשָּׂא בַלַּעַם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתַהֵי עֲלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:

ע וַיִּחַזַּא בַּלַּעַם אֶת־עֵינָיו וַיִּחַזַּא יְתֵי יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטוּהֵי וְשִׁרְתָּ עֲלוּהֵי רוּחַ נְבוּאָה מִן קַדְמֵי יְיָ:

ע וַיִּשָּׂא בַלַּעַם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתַהֵי עֲלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:

(פ) וַיִּשָּׂא בַלַּעַם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתַהֵי עֲלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:

פ וַיִּחַזַּא בַּלַּעַם אֶת־עֵינָיו וַיִּחַזַּא יְתֵי יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטוּהֵי וְשִׁרְתָּ עֲלוּהֵי רוּחַ נְבוּאָה מִן קַדְמֵי יְיָ:

פ וַיִּשָּׂא בַלַּעַם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתַהֵי עֲלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:

(צ) וַיִּשָּׂא בַלַּעַם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתַהֵי עֲלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:

צ וַיִּחַזַּא בַּלַּעַם אֶת־עֵינָיו וַיִּחַזַּא יְתֵי יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטוּהֵי וְשִׁרְתָּ עֲלוּהֵי רוּחַ נְבוּאָה מִן קַדְמֵי יְיָ:

צ וַיִּשָּׂא בַלַּעַם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתַהֵי עֲלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:

מַעֲרָבִין, רָאָה שְׂאִין פְּתַחֵיהֶם מִכּוֹנֵין זֶה כְּנֶגֶד זֶה, שְׁלֹא יֵצֵין לְתוֹף אֶהֱל חֲבָרוֹ. וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים. עָלָה בְּלָבוּ שְׁלֹא יִקְלָלֶם.

כ"ט • וַיֵּשֶׂא בַלְעָם אֶת-עֵינָיו • בִּקֵּשׁ לְהַכְנִיס בְּהֶם עֵין רְעָה, וְהָרִי יֵשׁ לָךְ שְׁלֹשׁ מַדּוּתָיו: עֵין רְעָה וְרוּחַ גְּבוּהָה וְנִפְשׁ רַחֲבָה הָאֲמוּרִים לְמַעַלָּה (אבות פ"ה) • שִׁכַן לְשִׁבְטָיו • רָאָה כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט שׁוֹכֵן לְעַצְמוֹ וַאֲיָן

~ נקודות משיחות קודש ~

צְנִיעוּת בְּקִיץ, וּבְמִתְחִיל כְּשֶׁנִּמְצָאִים בְּדִירַת עֲרֵא מִחוּץ לְעִיר, בְּאֶמְרָם: "אֲחֻטָּא וְאָשׁוּב", כְּשֶׁאָשׁוּב הָעִירָה. (לקוטי-שיחות, כרך יג, עמ' 84)

שְׂאִין פְּתַחֵי אֶהֱלֵיהֶם מִכּוֹנִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה (רש"י כד, ב) גַּם בְּשֶׁעָה שְׂאָדָם מְצוּי בְּדִירַת עֲרֵא, אֶהֱל, עָלָיו לְהַקְפִּיד עַל כְּלָלֵי הַצְּנִיעוּת בְּמִילוּאָם. לְאֶפְרָי מִן הַמַּקְלִים בְּעִנְיָנוּ

(ג) וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר נָאִם בַּלְעָם בְּנֹו בְעִיר וְנָאִם הַגִּבֹּר שְׂתֵם הָעֵין:

שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מְתִי תְבוּא טְפָה שְׁנוּלָד הַצְּדִיק מִמְּנָה. אֶמֶר בְּלָבוּ: מִי שֶׁהוּא קְדוֹשׁ וּמִשְׁרָתוֹ קְדוֹשִׁים, יִסְתַּכַּל בְּדַבְרֵים הַלְלוּ? וְעַל דָּבָר זֶה נִסְמֶית עֵינָיו שֶׁל בַּלְעָם (נדה לא) • וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים: "שְׂתֵם הָעֵין" – פְּתוּחַ הָעֵין, כְּמוֹ שֶׁתְּרַגְּם אוֹנְקָלוֹס, וְעַל שְׂאֵמֶר "שְׂתֵם הָעֵין" וְלֹא אֶמֶר "שְׂתֵם הָעֵינִים", לְמַדְנִי שְׁסוּמָא בְּאֶחַת מִעֵינָיו הָיָה.

כ"ט • בְּנֹו בְעִיר • כְּמוֹ (תהלים קיד): "לְמַעַנְנוּ מִים". וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה: (סנהדרין ק"ה) שְׁנֵיהֶם הָיוּ גְדוֹלִים מְאֹבֹתֵיהֶם; "בִּלְק בְּנֹו צְפוּר", אָבִיו – בְּנֹו הוּא בְּמַלְכוּת, וּבַלְעָם גְדוֹל מְאֹבִיו בְּנִכְיאוּת – מְנָה בֶן פָּרַס הָיָה. שְׂתֵם הָעֵין • עֵינָיו נִקְוְרָה וּמוּצָאת לְחוּץ וְחוּר שְׁלָה נִרְאָה פְתוּחַ, וְלִשׁוֹן מִשְׁנָה הוּא, כְּדִי שִׁישְׁתֵּם וְיִסְתֵּם וְיִגַּב. (ע"ז טו) • וְרַבּוּתֵינוּ אֶמְרוּ: לְפִי שְׂאֵמֶר: וּמִסְפָּר אֶת רַבַּע יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יוֹשֵׁב וּמוֹנֶה רַבִּיעוּתֵיהֶן

(ד) נָאִם שִׁמְעֵ אִמְרֵי-אֵל אֲשֶׁר מַחֲזֶה שְׂדֵי יַחֲזֶה נֶפֶל וְגִלּוֹי עֵינָיִם:

וְנוֹפֵל עַל פָּנָיו, לְפִי שֶׁהִיָּה עָרַל וּמָאוּס לְהִיּוֹת נִגְלָה עָלָיו בְּקוּמָה זְקוּפָה לְפָנָיו.

כ"ט • נֶפֶל וְגִלּוֹי עֵינָיִם • פְּשׁוּטוֹ כְּתַרְגוּמוֹ, שְׂאִין נִרְאָה עָלָיו אֶלָּא בְּלִילָה כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב. וּמִדְרַשׁוֹ: כְּשֶׁהִיָּה נִגְלָה עָלָיו לֹא הָיָה בּוֹ כַח לְעַמֵּד עַל רַגְלָיו,

(ה) מַה-טָּבוּ אֶהֱלִיךָ יַעֲקֹב מִשְׁפַּנְתִּיךָ יִשְׂרָאֵל:

עֲלִיכֶם. מִשְׁפַּנְתִּיךָ • אִף כְּשֶׁהֵן חֲרָבִין, לְפִי שֶׁהֵן מִשְׁכּוֹן עֲלֵיהֶם, וְחֲרָבֵנּוּ כְּפָרָה עַל הַנִּפְשׁוֹת, שְׁנֹאֲמֶר (איכה ה'): "כִּלְהָ ה' אֶת-חַמָּתוֹ", וּבִכְמָה כִּלְהָ? "וַיִּצַּת-אֵשׁ בְּצִיּוֹן".

כ"ט • מַה-טָּבוּ אֶהֱלִיךָ • עַל שֶׁרָאָה פְּתַחֵיהֶם שְׂאִין מִכּוֹנֵין זֶה מוּל זֶה. מִשְׁפַּנְתִּיךָ • חֲנִיּוּתִיךָ, כְּתַרְגוּמוֹ. דָּבָר אַחֵר: "מַה-טָּבוּ אֶהֱלִיךָ", מַה טָּבוּ – אֶהֱל שִׁילָה וּבֵית עוֹלָמִים בְּיִשׁוּבֵן, שֶׁמִּקְרִיבִין בְּהֵן קַרְבָּנוֹת לְכַפֵּר

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ה(ו) מַה טָבוּ אֶהֱלִיךָ יַעֲקֹב. אֵיתָמֶר בְּחֻלְק (סנהדרין ק"ה), אֶמֶר רַבִּי אֶלְעָזָר מִבְּרַכּוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ רָשַׁע אֶתָּה לְמַד מָה הָיָה בְּלָבוּ, בִּיקָשׁ לוֹמֵר לֹא יִהְיֶה לָּהֶם בְּתִי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְרָשׁוֹת, אֶמֶר לֹא יִהְיֶה רִיחָם נוֹדֵף, אֶמֶר פְּאֶהֱלִים נֹטַע ה'. לֹא יִהְיֶה לָּהֶם מְלָכִים בְּעֲלֵי קוּמָה, אֶמֶר פְּאֶרְזִים עֲלֵי מַיִם. (אמר) לֹא יִהְיֶה לָּהֶם מְלָךְ בֶּן מְלָךְ, אֶמֶר יוֹל מַיִם מִדְּלִיּוֹ. לֹא תִהְיֶה מְלָכּוּתָם שׁוֹלְטָת

(ו) בְּנַחְלִים נָטְוּ כַּגְּנַת עָלֵי נְהַר פְּאֵהֲלִים נָטַע יְהוָה
בְּפִרְסֵימָא דְנַצִּיב יִי פְּאַרְזִין דְנַצִּיבִין עַל
פְּאַרְזִים עַל־מִים:

וְאֶהְלוֹת. נָטַע ה' • בְּגֵן-עֲדָן. לְשׁוֹן אַחַר: פְּאֵהֲלִים
נָטַע ה' – פְּשָׁמִים הַמְתוּחִין כְּפֵהֶל, שְׁנַאֲמַר (ישעיה טו):
"וַיִּמְתַּחֵם כְּאֶהֱל לְשֶׁבֶת". וְלְשׁוֹן זֶה אֵינוֹ, דְאִם-כֵּן
הִיָּה לוֹ לְנֶקֶד "כְּפֵהֲלִים" הָא' בְּחֻטָּף קִמְץ. נָטַע
ה' • לְשׁוֹן "נְטִיעָה" מְצִינֵנוּ בְּאֶהֲלִים, שְׁנַאֲמַר (דניאל יא):
"וַיִּטַּע אֶהֱל אַפְרָדִנוּ".

כִּי-^א בְּנַחְלִים נָטְוּ • שְׁנַאֲרָכוּ וְנִמְשָׁכוּ לְנִטּוֹת
לְמַרְחֹק. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: מְבֻרְכֹתֵינוּ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע,
אֲנוּ לְמַדִּים מֶה הִיָּה בְּלָבוֹ לְקַלְלָם, כְּשֶׁאָמַר לְהִשִּׁית
אֶל הַמַּדְבָּר פְּנִי. וּכְשֶׁהִפָּךְ הַמָּקוֹם אֶת פִּי, בְּרָכָם
מֵעִין אוֹתָן קְלָלוֹת שֶׁבִקֵּשׁ לוֹמַר כּוֹ, כְּדֹאִיתָא בְּ"חֻלְק"
(סנהדרין קה). כְּפֵהֲלִים • כְּתַרְגוּמוֹ: לְשׁוֹן (תהלים מה): "מִר

זִסְגֵי מַלְכָּא דִּיתְרַבָּא מִבְּנוּהֵי וַיִּשְׁלוֹט
בְּעַמּוּמִין סְגִיאִין וַיִּתְקוֹף מֵאַגַּג מְלָכָה
וַתִּתְנַטַּל מְלָכּוֹתָהּ:

(ז) וַיִּלְמִיִּם מִדְּלִיֹּ וַזְרַעוּ בְּמִים רַבִּים וַיִּרְם
מִלְכּוֹ וַתִּנְשֵׂא מְלַכְתּוֹ:

רֵאשׁוֹן שְׁלֵהֶם יִכְבֵּשׂ אֶת אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלָק. וַתִּנְשֵׂא
מְלַכְתּוֹ • שֶׁל יַעֲקֹב יוֹתֵר וַיֹּתֵר, שְׂיָבֵא אַחֲרָיו דָּוִד
וַיִּשְׁלַמֵּהוּ.

כִּי-^א מִדְּלִיֹּ • מִבְּאֲרוֹתָיו. וּפְרוּשׁוֹ כְּתַרְגוּמוֹ. וַזְרַעוּ
בְּמִים רַבִּים • לְשׁוֹן הַצְּלָחָה הוּא זֶה – וַזְרַעוּ כְּזֶרַע
הַזְרֹעַ עַל פְּנֵי הַמַּיִם. וַיִּרְם מֵאַגַּג מְלָכּוֹ • מֶלֶךְ

הָאֱלֹהָא דְאַפְקִינֵין מִמְּצָרִים תְּקַפָּא וַיִּוּמָא
דִּילָהּ יִיכְלוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִכְסֵי עַמְמִיָּא
סְנְאִיהוֹן וַיִּכְבְּזֵת מְלַכְּהוֹן וַתִּפְּקוֹן
וַאֲרַעְתְּהוֹן יַחֲסוֹן:

(ח) אֵל מוֹצִיאֵו מִמְּצָרִים פְּתוּעַת רֵאִם לוֹ יֵאָכֵל
גוֹיִם צְרִיֹ וְעַצְמֹתֵיהֶם יִגְרַם וַחֲצִיֹ יִמְחֹץ:

שֶׁל צָרִים, חֲלָקָה שְׁלֵהֶם כְּמוֹ "בְּעַלֵי חֲצִים", מְרִי
פְּלוּגָתָא. (ס"א לְשׁוֹן חֲלָקָה וַחֲצִיָּה) וְכֵן יִמְחֹץ לְשׁוֹן
(שופטים ה): "וַיִּמְחֹצֶה וַחֲלָפָה רִקְתּוֹ". שְׂיַחֲצוּ אֶת אֲרָצָם.
וַיֵּשׁ לְפָתוֹר לְשׁוֹן חֲצִים מִמֶּשׁ – חֲצִיֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא יִמְחֹץ בְּדָמָם שֶׁל צָרִים, יִטְבַּל וַיִּצְטַבַּע
בְּדָמָם, כְּמוֹ (תהלים מח): "לִמְעַן תִּמְחֹץ רִגְלֶךָ בְּדָם" וְאֵינוֹ
זֶו מְלָשׁוֹן מִכָּה, כְּמוֹ: "מִחֲצִיתִי", שֶׁהִצְבּוּעַ בְּדָם נִרְאֶה
כְּאֵלוֹ מְחוּץ וְנִגּוּעַ.

כִּי-^א אֵל מוֹצִיאֵו מִמְּצָרִים • מִי גוֹרֵם לָהֶם הַגְּדֻלָּה
הַזֹּאת? אֵל הַמוֹצִיאֵם מִמְּצָרִים בְּתַקְּףָה וְרוּם שְׁלוֹ,
יֵאָכֵל אֶת הַגּוֹיִים שֶׁהֵם צְרִיֹ. וְעַצְמֹתֵיהֶם • שֶׁל
צָרִים. יִגְרַם • מְנַחֵם פֶּתֵר בּוֹ לְשׁוֹן שְׂבִירָה, וְכֵן (צפניה
א): "לֹא גִרְמוּ לְבַקֵּר", וְכֵן (יחזקאל כב): "וְאֶת-חֲרָשִׁיהָ
תִּגְרַמִּי". וְאֵינוֹ אוֹמֵר לְשׁוֹן עֲצָם הוּא, שֶׁמִּגְרַר הַבָּשָׂר
בְּשִׁנּוּי מַסְבִּיב וְהַמַּחַם שֶׁבַּפְּנִים, וּמֵעַמִּיד הַעֲצָם עַל
עַרְמִימוֹתוֹ. וַחֲצִיֹ יִמְחֹץ • אוֹנְקָלוֹס תַּרְגָּם: חֲצִיֹ

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

וַיִּרְם מֵאַגַּג מְלָכּוֹ. יְרוּם מְלָכּוֹ שֶׁל
יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מֵאַגַּג, כְּמוֹ שֶׁמְצִינֵנוּ
שְׂמֵלֶךְ רֵאשׁוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל דִּהְיִינוּ
שְׂאוּל הַרְגַּ עַמְלָק (שמואל א' טו ז). וְכֵל
מְלָכִי עַמְלָק קְרוּיִין אַגַּג, וְכֵל מְלָכִי
מְצָרִים קְרוּיִין פְּרַעָה, וְכֵל מְלָכִי
פְּלִשְׁתִּים קְרוּיִין אֲבִימֶלֶךְ:
וַתִּנְשֵׂא מְלַכְתּוֹ. שֶׁל יִשְׂרָאֵל: תורה ז
(ח) יֵאָכֵל גּוֹיִם צְרִיֹ. כְּלוֹמַר יִשְׂרָאֵל
יִכְלֶה הַגּוֹיִם שֶׁהֵם צְרִיֹ:
וְעַצְמֹתֵיהֶם יִגְרַם. כְּאֵדָם שְׂאוּכֵל
בְּשָׂר וְאַחֲרֵי-כֵן אוֹכֵל הַעֲצָמוֹת וְאֵינוֹ
מְשִׁיר כְּלוּם: תורה ט

בְּאֲמוֹת, אָמַר וַזְרַעוּ בְּמִים רַבִּים. לֹא
תִהְיֶה מְלַכּוֹתָם עֲזָה, אָמַר וַיִּרְם מֵאַגַּג
מְלָכּוֹ. לֹא תִהְיֶה קִימָה לְמַלְכוּתוֹ, אָמַר
וַתִּנְשֵׂא מְלַכְתּוֹ. אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר
כְּהֵנָא, וְכֵלָן חֲזוֹן לְקַלְלָה חוּץ מִבְּתֵי
כְּנַסְיֹת וּבְתֵי מְדַרְשׁוֹת, שְׁנַאֲמַר (דברים
כג) וַיִּתְּפֹךְ ה' אֱלֹהֵיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה
לְבָרְכָהּ, קְלָלָה וְלֹא קְלָלוֹת:
דְּבַר אַחֲרֵי, בְּנַחְלִים נָטְוּ, (לשון נטיו)
לְשׁוֹן נְטִיעָה שְׂיִיף בְּנַחְלִים, שְׁנַאֲמַר
(ישעיה סו יב) הִנְנִי נֹטֵה אֵלֶיךָ כְּנִהַר
שְׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁהַנַּחְלִים נוֹטִים
וַיִּתְּפֹשְׁטִים לְכָאן וּלְכָאן כְּשֶׁגְּדָלוּם,
כֵּן יִשְׂרָאֵל יִפְרוּ וַיִּרְבּוּ וַיְהִי צָרִיכִים

(ט) פָּרַע שָׁכַב פְּאֵרֵי וּבִלְבֵיא מִי יְקִימוּנוּ מִבְּרִכְיָהּ
 בְּרוּךְ וְאַרְרִיךְ אַרְוֹר:
 ט ינחם ישרי בתקוף פֶּאֲרֵיא וּבִלְיִתֵא לִית
 דִּיקִימְנָה בְּרִיכְיָהּ יְהוֹן בְּרִיכְיָהּ וְלִיטְיָהּ יְהוֹן
 לִיטְיָהּ:

טז • פָּרַע שָׁכַב פְּאֵרֵי • פְּתַרְגּוּמוֹ: יתְיַשְׁבוּ בְּאַרְצָם בְּכַח וּבְגִבּוֹרָה.

(י) וַיַּחֲרֵאֲף בָּלָק אֶל־בַּלְעָם וַיִּסְפַּק אֶת־כַּפּוֹי וַיֹּאמֶר
 בָּלָק אֶל־בַּלְעָם לָקֵב אֵיבֵי קְרֵאתֶיךָ וְהִנֵּה בִּרְכַּתְךָ
 בְּרוּךְ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים:
 י וַיַּחֲרֵאֲף בָּלָק אֶל־בַּלְעָם וַיִּסְפַּק אֶת־כַּפּוֹי וַיֹּאמֶר
 בָּלָק אֶל־בַּלְעָם לָקֵב אֵיבֵי קְרֵאתֶיךָ וְהִנֵּה בִּרְכַּתְךָ
 בְּרוּךְ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים:

טז • וַיִּסְפַּק • הִכָּה זֹו עַל זֹו.

(יא) וְעַתָּה בְּרַחֲלֶיךָ אֶל־מְקוֹמֶיךָ אַמְרֵתִי כַּכֶּדְוֶיךָ
 וְהִנֵּה מִנְעֶיךָ יְהוּה מִכְּבוֹד:
 יא וַיִּכְעַז זִיל לֶךְ לְאַתְרֶךָ אַמְרִית יִקְרֵא
 אַיִקְרָנֶךָ וְהֵא מִנְעֶיךָ יְי מִן יִקְר:

(יב) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל־בָּלָק הֲלֹא גַם אֶל־מְלֹאכֵינוּ
 אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר:
 יב וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְבָלָק הֲלֹא אֵף לֹאִיגְדִיךָ דִּי
 שְׁלַחְתָּ לְוֹתִי מִלְּלִית לְמִימֶר:

(יג) אִם־יִתְּנֵי־לִי בָּלָק מְלֵא בֵיתוֹ פָּסֶף וְוֹהֵב לֹא אוֹכֵל
 לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְהוּה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלִּבִּי
 אֲשֶׁר־יְדַבֵּר יְהוּה אִתּוֹ אֲדַבֵּר:
 יג אִם יִתֵּן לִי בָּלָק מְלֵי בֵיתָה פָּסֶף וְוֹהֵב לִית
 לִי רְשׁוֹ לְמַעַבְר עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי
 לְמַעַבְד טַבְתָּא אוֹ בִישְׁתָּא מְרַעוּתִי דִּימִלֵּל
 יְי יְתָה אַמְלֵל:

טז • לַעֲבֹר אֶת־פִּי ה' • כָּאן לֹא נֶאמַר "אֱלֹהִי" כְּמוֹ שֶׁאֵמַר בְּרֵאשׁוֹנָה, לְפִי שֶׁיַּדַּע שֶׁנִּבְאָשׁ בְּהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וְנִטְרָד.

~ שבת קודש י"ד תמוז ~

(יד) וְעַתָּה הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לָכֶה אֵינְעֶיךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
 הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:
 יד וַיִּכְעַז הָא אָנָא אַזֵּל לְעַמִּי אִיתָא אַמְלִכְיָנֶךָ
 מָא דְמַעַבְד וְאַחֲוֵי לֶךְ מָא דִּינְעַבְד עָמָא הַדִּין
 לְעַמְּךָ בְּסוּף יוֹמֵיא:

טז • הוֹלֵךְ לְעַמִּי • מַעַתָּה הַרְיִנִי כְּשֶׁאֲרַע עַמִּי, שֶׁנִּסְתַּלַּק | לַעֲשׂוֹת. וּמָה הִיא הַעֲצָה? אֱלֹהֵיהֶם שֶׁל אֱלוֹ שׁוֹנָא הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מַעֲלִי. לָכֶה אֵינְעֶיךָ • מָה לֶךְ זְמָה הוּא כו', כִּדְאִיתָא בְּ"חֵלֶק" (סנהדרין קח). תַּדַּע

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

(יד) לָכֶה אֵינְעֶיךָ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
 שְׁלֹשָׁה הָיוּ בְּאוֹתָהּ עֲצָה, בַּלְעָם אִיּוֹב
 וַיִּתְרוֹ. בַּלְעָם שֶׁיַּעֲזֹב נְהַרְג, אִיּוֹב
 שֶׁשָּׁתַק נִידוֹן בִּיסוּרִין, יִתְרוֹ שֶׁכָּרַח זָכוּ
 כְּנִיּוֹ וַיִּשְׁבּוּ בַּלְשַׁכַּת הַגְּזִית, שֶׁנֶּאֱמַר
 (דברי הימים א' ב' נח) וּמִשְׁפַּחַת סוּפְרִים
 יִשְׁבִּי יַעֲבֹז תְּרַעַתִּים שְׁמַעְתִּים
 שׁוֹכְתִים הִמָּה הַקִּינִים הַבָּאִים מִחַמַּת
 וּגו', וּכְתִיב הַתֵּם (שופטים א טז) וַיִּבְגֵּי קִינֵי
 חֲתָן מִשָּׁה עָלוּ מַעִיר הַתְּמָרִים וּגו'
 (סנהדרין קו). דְּבַר אַחַר, אֵינְעֶיךָ, כְּלוֹמַר
 עַל אוֹתוֹ דְּבַר שְׁאֵתָה נְרָא וְחֲרַד מִפְּנֵי
 זֶה הַקֶּהֶל הַיּוֹשֵׁב מִמּוֹלֶךְ, דַּע שְׁאֵם לֹא
 תִתְגַּרְה בְּהֶם אֵל תִּירָא מֵהֶם:
 אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה. כְּדִמְפָרֵשׁ
 וְאֵזֵל: תורה טו

שיעור יומי לשבת קודש י"ד תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - כד - פרשת בלק
 עט
 זֶה: אֵינְךָ לְהַכְשִׁילָם, וְאָמַר לָךְ מִה שֶׁהֵן עֲתִידִין
 לְהִרְעֵ לְמוֹאָב בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים, "וּמַחֲץ פְּאֵתֵי מוֹאָב".
 הַתְּרַגּוּם מְפָרֵשׁ קַצּוֹר הָעֵבֶרִי, וְיִקְטוּל וְכוּ'.

טו וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאִים בְּלִעָם בְּנֵו בְעֵר וְנָאִים
 הַגֵּבֵר שְׂתָם הָעֵינַי:
 טז אָמַר דְּשָׁמַע מִימַר מִן קָדָם אֵל וַיִּדַע מַדַּע
 מִן קָדָם עֲלָאָה חַזוּ מִן קָדָם שְׂדֵי חַזִי שְׂכִיב
 וּמִתְגַּלִּי לָהּ:
 יז חֲזִיתָהּ וְלֹא כָעַן סְכִיתָהּ וְלֹא אִיתוּהִי קָרִיב
 פִּד יָקוּם מִלְכָּא מִיַּעֲקֹב וַיִּתְרַבָּא מִשִּׁיחָא
 מִיִּשְׂרָאֵל וְיִקְטוּל רַבְרָבִי מוֹאָב וַיִּשְׁלוּט בְּכָל
 בְּנֵי אַנְשָׂא:

יח נָאִים שִׁמְעַ אַמְרֵי־אֵל וַיִּדַּע דַּעַת עֲלִיוֹן מַחֲזָה
 שְׂדֵי יַחֲזֶה נִפְל וְגַלְוֵי עֵינַיִם:
 יט "וַיִּדַּע דַּעַת עֲלִיוֹן" (סנהדרין ק"ה ב) לְכֹונן הַשְּׁעָה שְׂכוּעַס בָּהּ.

כ אַרְאָנוּ וְלֹא עֲתָה אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קָרוֹב דְּרָךְ פּוֹכֵב
 מִיַּעֲקֹב וְקָם שִׁבְטֵ מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲץ פְּאֵתֵי מוֹאָב
 וְקָרַקַר כָּל־בְּנֵי־שֵׁת:
 כא "אֲרָאנוּ" רואה אני שִׁבְחוּ שֶׁל יַעֲקֹב וּגְדֻלְתּוֹ,
 אֲךָ לֹא עֲתָה הוּא אֵלָא לְאַחַר זְמַן. דְּרָךְ פּוֹכֵב.
 כַּתְּרָגוּמוֹ, לְשׁוֹן (איכה ב): "דְּרָךְ קִשְׁתּוֹ"; שֶׁהַפּוֹכֵב עוֹבֵר
 כְּחֵץ. וּבְלַע"ז דִּישְׁטִינ'ט, כְּלוֹמֵר, יָקוּם מִזֶּל. וְקָם
 שִׁבְטֵ מִלֶּךְ רֹדֵה וּמוֹשֵׁל. וּמַחֲץ פְּאֵתֵי מוֹאָב. זֶה
 דָּוִד, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שמואל ב ח): "הַשִּׁבְכּ אֹתָם אַרְצָה וַיִּמְדַּד

כב וַיְהִי אֲדוֹם יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֹיְבָיו
 וַיִּשְׂרָאֵל עֲשָׂה חֵיל:
 כג "וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֹיְבָיו" לְאוֹיְבָיו יִשְׂרָאֵל.
 כד יֵט וַיַּחֲזוּת חַד מְדִבֵּית יַעֲקֹב וַיּוֹבֵד מְשׁוֹב
 מִקְרִית עַמְמָא:
 כה אֲדוֹם יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֹיְבָיו
 וַיִּשְׂרָאֵל עֲשָׂה חֵיל:
 כו יֵט וַיַּחֲזוּת חַד מְדִבֵּית יַעֲקֹב וַיּוֹבֵד מְשׁוֹב
 מִקְרִית עַמְמָא:
 כז אֲדוֹם יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֹיְבָיו
 וַיִּשְׂרָאֵל עֲשָׂה חֵיל:
 כח יֵט וַיַּחֲזוּת חַד מְדִבֵּית יַעֲקֹב וַיּוֹבֵד מְשׁוֹב
 מִקְרִית עַמְמָא:

כט אֲדוֹם יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֹיְבָיו
 וַיִּשְׂרָאֵל עֲשָׂה חֵיל:
 לו יֵט וַיַּחֲזוּת חַד מְדִבֵּית יַעֲקֹב וַיּוֹבֵד מְשׁוֹב
 מִקְרִית עַמְמָא:
 לו יֵט וַיַּחֲזוּת חַד מְדִבֵּית יַעֲקֹב וַיּוֹבֵד מְשׁוֹב
 מִקְרִית עַמְמָא:
 לו יֵט וַיַּחֲזוּת חַד מְדִבֵּית יַעֲקֹב וַיּוֹבֵד מְשׁוֹב
 מִקְרִית עַמְמָא:

לז אֲדוֹם יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֹיְבָיו
 וַיִּשְׂרָאֵל עֲשָׂה חֵיל:
 לח יֵט וַיַּחֲזוּת חַד מְדִבֵּית יַעֲקֹב וַיּוֹבֵד מְשׁוֹב
 מִקְרִית עַמְמָא:
 לח יֵט וַיַּחֲזוּת חַד מְדִבֵּית יַעֲקֹב וַיּוֹבֵד מְשׁוֹב
 מִקְרִית עַמְמָא:

לח יֵט וַיַּחֲזוּת חַד מְדִבֵּית יַעֲקֹב וַיּוֹבֵד מְשׁוֹב
 מִקְרִית עַמְמָא:
 לח יֵט וַיַּחֲזוּת חַד מְדִבֵּית יַעֲקֹב וַיּוֹבֵד מְשׁוֹב
 מִקְרִית עַמְמָא:

האויב אומר כי הישועה רחוקה, אבל
 האוהב אומר (ישעיה נו א) שמרו משפט
 ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא
 וצדקתי להגלות (ילקוט רמז תשעא):
 דרך פוכב מיעקב. נתחזק המושל
 של יעקב. דרך לשון חזק, כמו
 תדרכי נפשי עז (שופטים ח כא):
 וקם שבט מישראל. חזק, שימחץ
 פאתי מואב, של מואב. פאתי, לשון
 היתה לראש פנה (תהלים קיח כב). ועל
 דוד ניבא, שנאמר (שמואל ב ח) ויך את

(תהילים עב): "וַיִּרְדְּ מֵיָם עַד-יָם", (עובדיה): "וְלֹא-יִהְיֶה שְׂרִיד לְבַיִת עֲשׂוֹ".

כִּי-**וַיִּרְדְּ מֵיָעֶקֶב** • ועוד יִהְיֶה מוֹשֵׁל אַחַר מֵיָעֶקֶב. וְהָאֶבֶד שְׂרִיד מְעִיר • מעיר הַחֲשׂוּבָה שֶׁל אָדוֹם וְהִיא רומי. וְעַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ אוֹמֵר בֶּן, שְׁנַאֲמַר בּוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~

בית יד ויקצצו בו את היצר). ואף כאן: בלעם, נביא אמות העולם, מתנבא על מפלת האמות ושלטיט מלך המשיח עליהם.

(לקוטי משיחות, כרך יח, עמ' 283)

ועל מלך המשיח אומר בן (רש"י כד, יט) רנ"ל אָמְרוּ, שְׁעוֹבְדֵי הַנְּבִיא, שֶׁהִיָּה גֵר אֲדוּמִי, הַתְּנַבֵּא עַל מַפְלַת אָדוֹם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים, "וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת הַר עֲשׂוֹ", כִּי "מִיָּהּ וּבִיהָ אָבָא לְצִוִּיל בֵּיהּ נִרְגָּא" (אבא = יצר – מעצמו של יצר יָגֵס בְּתוֹךְ הַגְּרָזָן לְהִיּוֹת

כַּוְחָזָא יְתַּ עַמְלֶקָא וְנִטְל מִתְּלָה וְאָמַר רִישׁ קַרְבְּנֵי דִישְׂרָאֵל הָיָה עַמְלֶקָא וְסוּפָה לְעַלְמָא יִיבֵד:

בישראל, וכן תרגם אונקלוס. ואחריתו להאבד בידם, שְׁנַאֲמַר (דברים כח): "תִּמְחָה אֶת-זִכְרֵ עַמְלֶק".

כא וְחָזָא יְתַּ שְׁלִמָאָה וְנִטְל מִתְּלָה וְאָמַר תְּקִיף בֵּית מוֹתְבֶּךָ וְשׂוּי בְּכַרְפֵּךָ תְּקִיף מְדוּרְךָ:

שְׁמַעְתִּים שׁוֹכְתִים". אֵיתָן מוֹשְׁבֶךָ • תְּמָה אֲנִי מֵהֵיכָן זְכִיתָ לְכֹךָ? הֲלֹא אִתָּה עָמִי הֵייתָ בְּעֶצֶת (שמות א): "הִבֵּה נִתְחַכְמָה לּוֹ", וְעַתָּה נִתְשַׁבַּח בְּאֵיתָן וּמְעוֹז שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

כב אַרְי אִם יְהִי לְשַׁעָּה שְׁלִמָאָה עַד מָא אַתְּוִרָאָה? שְׁבַנְךָ:

תְּשַׁבֶּךָ • עַד הֵיכָן הוּא מְגַלָּה אוֹתָךְ? שְׁמָא לְחַלַּח וְחִבּוּר? אֵינן זֶה טְרוּד מִן הָעוֹלָם אֲלָא טְלִטוּל מִמְּקוֹם לְמִקּוֹם, וְתָשׁוּב עִם שְׂאָר הַגְּלִיּוֹת.

כג וְנִטְל מִתְּלָה וְאָמַר וִי לְחִיבְנֵי דִיחֹן כַּד יַעֲבֵד אֲלֵהָא יְתַּ אֲלִין:

(כ) וַיִּרְא אֶת-עַמְלֶק וַיִּשָּׂא מִשָּׁלוֹ וַיֹּאמֶר רֵאשִׁית גּוֹיִם עַמְלֶק וְאַחֲרֵיתוֹ עַרְי אַבְדִּי:

כִּי-**וַיִּרְא אֶת-עַמְלֶק** • נִסְתַּפַּל בְּפָרְעוּתוֹ שֶׁל עַמְלֶק. רֵאשִׁית גּוֹיִם עַמְלֶק • הוּא קֹדֵם אֶת כָּלֶם לְהִלָּחֵם

(כא) וַיִּרְא אֶת-הַקִּינִי וַיִּשָּׂא מִשָּׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֵיתָן מוֹשְׁבֶךָ וְשִׁים בְּסַלְעַ קַנְזֶךָ:

כִּי-**וַיִּרְא אֶת-הַקִּינִי** • לְפִי שֶׁהִיָּה קִינִי תְּקִיַע אֲצֵל עַמְלֶק, כְּעַנְיָן שְׁנַאֲמַר (שמואל א טו): "וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-הַקִּינִי וְגוֹ' – הַזְכִּירוּ אַחַר עַמְלֶק. נִסְתַּפַּל בְּגִדְלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִתְרוֹ, שְׁנַאֲמַר בָּהֶם (דה"א ב): "תִּרְעַעְתִּים

(כב) כִּי אִם-יִהְיֶה לְבַעַר קִינֵי עַד-מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֶּכָךָ:

כִּי-**כִּי אִם-יִהְיֶה לְבַעַר קִינֵי וְגוֹ'** • אֲשֶׁרִיד שְׁנִתְקַעַת לְתַקְףָּהּ זֶה, שְׂאִינְךָ נִטְרַד עוֹד מִן הָעוֹלָם, כִּי אִף אִם אִתָּה עֲתִיד לְגִלוֹת עִם עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים וְתִהְיֶה לְבַעַר מִמְּקוֹם שְׁנִתְשַׁבַּח שָׁם, מַה בְּכֹךָ? עַד-מָה אֲשׁוּר

(כג) וַיִּשָּׂא מִשָּׁלוֹ וַיֹּאמֶר אוֹי מִי יַחֲיֶה מִשְׁמוֹ אֵל:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

תִּהְיֶה נִבְעַר וְנֶאֱבַד מִן הָעוֹלָם כְּמוֹ עַמְלֶק. לְפִיכֹךָ הַמְּרִיב בָּהֶם שׁוֹטֵה וְהַמְּשִׁלִּים עִמָּהֶם חֲכָם: תוֹרָה כג
אל. בְּפָרֶק חֶלֶק (סנהדרין קט), אָמַר רִישׁ לְקִישׁ אוֹי לְמִי שְׁמַחְתָּה עֲצָמוֹ (בשום) [בשם] אֵל, אִי נִמִּי בְּשׁוּם אֲלֵה. וְרַבִּי

קַנְזֶךָ. וְשִׁים, שָׁם דְּבָר, כְּלוֹמַר וְשִׁימַת מוֹשְׁבֶךָ וְקִין שֶׁלְךָ יִהְיֶה בְּסַלְעַ: תוֹרָה כב
(כב) כִּי אִם יִהְיֶה לְבַעַר קִינֵי. כְּלוֹמַר כְּשִׁיחֵה לְבַעַר קִינֵי, כְּשִׁיחֵה בְּגִלוֹת:
עַד מָה אֲשׁוּר. כְּלוֹמַר עַד מִתִּי יִהְיֶה דְבָר זֶה, לְזִמְן אַרוּךְ, וְלֹא תִהְיֶה כִּי אִם בְּשַׁבְּתָהּ, שְׁתַּחֲרִי אֲשׁוּר תִּשְׁבֶּכָךָ, וְלֹא

(כ-כא) וַיִּרְא אֶת עַמְלֶק. וְכַתִּיב וַיִּרְא אֶת הַקִּינִי וְגוֹ'. שְׁתִּי אוֹמֹת הִלְלוּ נִקְט בִּיחַד, לְפִי שְׁעַמְלֶק הִיָּה רֵאשִׁית לְשַׁנְאָה, וְקִינִי רֵאשִׁית לְאַהֲבָה, שְׁעַל יָדוֹ הוֹעֲמָדוֹ שְׂרִי אֲלָפִים וְשְׂרִי מְאוֹת. וְלִשְׁנֵיהֶם מְפָרֵשׁ תְּגוּמָלָם, עַמְלֶק עַרְי אַבְדִּי, וְקִינִי אֵיתָן מוֹשְׁבֶךָ וְשִׁים בְּסַלְעַ

שיעור יומי לשבת קודש י"ד תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בלק פא

כ"י וַיִּשָׂא מִשְׁלוֹ וַגּוֹי. בִּינְיָן שֶׁהַזְּכִיר אֶת שְׁבִיטַת אֲשׁוּר, אָמַר. אוֹי מִי יִחְיֶה מִשְׁמֹו אֶל. מִי יָכוֹל לְהַחְיִית אֶת עַצְמוֹ מִשְׁמוֹ אֶת אֱלֹהִי, שְׁלֵא יִשִּׁים עָלָיו

הַגּוֹזֵר אֶת אֱלֹהִי; שִׁיעֲמַד סִנְחָרִיב וַיִּבְלַבֵּל אֶת כָּל הָאֲמוֹת, וְעוֹד יָבוֹאוּ צִיִּים מִיַּד כְּתִים – וַיַּעֲבְרוּ כְּתִיִּים שֶׁהֵן רוֹמִיִּים בְּבִינְיָנוֹת גְּדוּלוֹת עַל אֲשׁוּר.

כד וְסִיעֵן יִצְטָרְחֵן מְרוֹמָאֵי וַיַּעֲנוּן לְאַתּוּר וַיִּשְׁתַּעֲבְדוּן לְעֵבֶר כְּרַת וְאַף אֲנוּן לְעֵלְמָא יִיבְדוּן:

כד וְצִיִּים מִיַּד כְּתִים וְעַנּוּ אֲשׁוּר וְעַנּוּ-עֵבֶר וְגַם-הוּא עַדֵי אֲבָד:

גדולות, כְּדָכְתִּיב (ישעיה לג) "וְצִי אֲדִיר" – תַּרְגוּמוֹ: "וַיּוֹבְרוּנִי רַבְתָּא".

כ"י וַעֲנוּ אֲשׁוּר וְעַנּוּ-עֵבֶר. וְעַנּוּ אוֹתָם שֶׁבַעֲבָר הַנְּהָר. וְגַם-הוּא עַדֵי אֲבָד. וְכֵן פִּירֵשׁ (דניאל ז): "עַד דִּי קָטִילַת חַיִּיתָא וְהוּבַד גְּשְׁמָה". וְצִיִּים. סְפִינּוֹת

כה וַיָּקָם בְּלָעָם וַיִּלְךְ וַיֵּשֶׁב לְמִקְמוֹ וְגַם-בָּלַק הָלַךְ לְדַרְפוֹ:

כה וַיָּקָם בְּלָעָם וַאֲזַל וְתַב לְאַתְרָהּ וְאַף בָּלַק אֲזַל לְאַרְחָה:

כז וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים וַיַּחַל הָעָם לְזַנּוֹת אֶל-בָּנוֹת מוֹאָב:

א וַיִּתֵּב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִין וְשָׂרֵי עֲמָא לְמַטְעֵי בְּתַר כְּנַת מוֹאָב:

כ"י בְּשֵׁטִים. כֶּף שְׁמָה. לְזַנּוֹת אֶל-בָּנוֹת מוֹאָב. עַל-יְדֵי עֲצַת בְּלָעָם, כְּדֹאִיתָא בְּ"חֶלֶק".

כח וַתִּקְרָאן לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכְלֵן הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְאֱלֹהֵיהֶן:

כח וַיִּקְרָא לְעֲמָא לְדַבְּחֵי טַעֲוֹתְהוֹן וַאֲכַל עֲמָא וַסְגִידוּ לְטַעֲוֹתְהוֹן:

כ"י וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְאֱלֹהֵיהֶן. כְּשִׁתְּקַף יִצְרוֹ עָלָיו וְאוֹמַר לָהּ הַשְּׁמַעֵי לִי, וְהִיא מוֹצִיאָהּ לוֹ דְמוֹת פְּעוֹר מַחִיקָה וְאוֹמַרְת לּוֹ: הַשְׁתַּחֲוֶה לָזֶה! (סנהדרין קא א).

כט וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל:

ג וַאֲתַחֲבַר יִשְׂרָאֵל לְבַעֲלָא פְעוֹר וַתִּקַּף רַגְזָא דְזִי בְּיִשְׂרָאֵל:

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

וַיִּחַן אוֹמֵר אוֹי לָהּ לְאוֹמֶה שֶׁתִּמְצֵא בְּשַׁעַה שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה פְדִיּוֹן לְבָנָיו, מִי מְטִיל כְּסוּתוֹ בֵּין לְבִיא לְלִבְיָאָה בְּשַׁעַה שְׁנֹזְקִין זֶה לְזֶה. דְּבַר אַחֵר, שֶׁהִיָּה מְקוּנָן וְאוֹמֵר, אוֹי מִי יוּכַל לְחַיֹּת מְאוֹתָהּ שִׁמָּה שִׁשִּׁים הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעוֹלָם. וְעַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ נִבְּא: תוֹרַה כד (כד) וְצִיִּים מִיַּד כְּתִים. וּסְפִינּוֹת גְּדוּלוֹת מִיַּד אֲרַמִּיִּים יוֹצֵאִים, כְּמוֹ וְצִי אֲדִיר לֹא יַעֲבְרֵנוּ (ישעיה לג כא): וְעַנּוּ אֲשׁוּר. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁאֲשׁוּר יִגְדַל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְעֵיל עַד מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֹּךְ:

וְעַנּוּ עֵבֶר. בְּגֵי יִשְׂרָאֵל: וְגַם הוּא עַדֵי אֲבָד. וְגַם הוּא, לְאַחַר שִׁמְשׁוֹל אֲרָם בְּכָל הָעוֹלָם, לְעַד יְהִי נֶאֱבָד בֵּימֵי מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. וְעַל שְׂרָאָה כָּל הָאֲמוֹת כְּלוֹת לִימוֹת הַמְּשִׁיחַ, הִיָּה מְקוּנָן וְאוֹמֵר אוֹי מִי יִחְיֶה מִשְׁמֹו אֶל: תוֹרַה כה

כה (א) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים וַיַּחַל הָעָם לְזַנּוֹת. [כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּשֶׁב אֵינּוּ אֶלָּא לְשׁוֹן צַעֲרָן]. וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב, וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבַתָּם רַעָה (בראשית לו א-ג), וַנִּמְכַּר. וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם, וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו (הנה) אֲנֹכִי מֵת (שם נב, כד). וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם

שם מז כז, וּסְמִיךְ לִיָּה וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת (שם פסוק כט). וַיֵּשֶׁב יְהוּדָה וַיִּשְׂרָאֵל לְכַטָּח (מלכים א' ה ה), וּסְמִיךְ לִיָּה (שם יא יד) וַיָּקָם ה' שְׁטֵן לְשַׁלְמָה וַגּוֹ' (סנהדרין קז):

בְּשֵׁטִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר שְׂטִיִּים שְׁמָה, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר שְׁעָסְקוּ בְּמַעֲשֵׂה שְׂטוֹת (סנהדרין קז):

וַיַּחַל הָעָם לְזַנּוֹת. עֲשׂוּ חוֹלִין עַל יְדֵי הַזְּנוּת בְּעֲצַת בְּלָעָם, וְלִכְף הוּא נִידוֹן בְּשִׁכְבַת זָרַע וְרוֹתַחַת כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת גִּישִׁין פְּרָק הַנִּיזְקִין (נז), מְדָה כְּנֶגְדַּ מְדָה: תוֹרַה ב

חֲסֵלַת פְּרִשְׁת בְּלַק

כ"י פָּעוֹר • על שם שפּוֹעֲרִין לַפְּנֵיוּ פִּי הַטְּבַעַת וּמוֹצֵאִין רַעִי, וְזוֹ הִיא עֲבוּדָתוֹ. וַיַּחֲרָאָה ה' בְּיִשְׂרָאֵל • שִׁלַּח בָּהֶם מַגֵּפָה.

וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה דַּבֵּר ית כָּל רִישֵׁי עַמָּא וְדוֹן וְקִטּוֹל דְּחֵיב קִטּוֹל קָדָם יי לְקַבֵּל שְׂמֵשָׁא וַיְתוּב תְּקוּף רְגֵזָא דַּיְי מִיִּשְׂרָאֵל:

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח אֶת־כָּל־רִאשֵׁי הָעָם וְהוֹקֵעַ אוֹתָם לַיהוָה נִגְדַת הַשֵּׁמֶשׁ וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אַף־יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל:

בְּעוֹבְדֵי עֲבוּדַת אֱלִילִים, בְּסִקִּילָה. (סנהדרין מה ב) וְכָל הַנִּסְקָלִים נִחְלִין. נִגְדַת הַשֵּׁמֶשׁ • לְעִין כָּל. וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה: הַשֵּׁמֶשׁ מוֹדִיעַ אֶת הַחוּטָאִים: הָעֵנָן נִקְפַּל מִכְּנַגְדּוֹ וְהַחֲמָה זוֹרַחַת עָלָיו.

כ"י פָּעוֹר • קַח אֶת־כָּל רִאשֵׁי הָעָם • (שם א) לְשִׁפְטֵי אֶת הָעוֹבְדִים לַפְּעוֹר. וְהוֹקֵעַ אוֹתָם • אֶת הָעוֹבְדִים, "וְהוֹקֵעַ" – הִיא תְּלִיָּה, כְּמוֹ שְׂמֻצֵינוּ בְּכַנֵּי שְׂאוֹל (שמואל ב כא): "וְהוֹקֵעֵנוּם לָהּ", וְשֵׁם תְּלִיָּה מִפְּרֻשַׁת:

הַנֹּאמֶר מֹשֶׁה לְדַיְי יִשְׂרָאֵל קִטּוֹלוּ גְבֵר גְּבוּרָהִי דְאַתְחַבְרוּ לְבַעֲלָא פְעוֹר:

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־שַׁמְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרִגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו הַנּוֹצְמִים לְבַעַל פְּעוֹר:

וּשְׂמוֹנַת אֲלָפִים [נִשְׁשׁ מְאוֹת], כְּדֹאִיתָא ב'סְנֵהֲדָרִין' • (ח')

כ"י הֲרִגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו • כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִדַּיְי יִשְׂרָאֵל הָיָה הוֹרֵג שְׁנַיִם, וְדַיְי יִשְׂרָאֵל [ח'] [ד'] רַבּוּא

וְהָא גְבָרָא מְכַנֵּי יִשְׂרָאֵל אֶתְא וְקָרַב לְנֹת אַחוּהִי ית מְדַנֵּינִיתָא לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָּל כְּנִשְׂתָא דְכַנֵּי יִשְׂרָאֵל וְאֲנֹן כְּזֵן בְּתַרְעַ מִשְׁפָּן זְמָנָא:

(ו) וְהִנֵּה אִישׁ מִכְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְרַב אֶל־אָחִיו אֶת־הַמְדַּנִּית לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָּל־עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָמָּה בָכִים פָּתַח אֶהֱל מוֹעֵד:

הַנִּשְׁרָפִין' (סנהדרין פב) • אֶת־הַמְדַּנִּית • כְּזֵבִי בַת צוֹר. לְעֵינֵי מֹשֶׁה • אָמְרוּ לוֹ: מֹשֶׁה, זֹאת אֲסוּרָה אוֹ מִתְרָת? אִם תֹּאמַר: אֲסוּרָה, בַּת יִתְרוֹ מִי הַתִּירָה לָךְ? וְכו',

כ"י וְהִנֵּה אִישׁ וְגו' • נִחְקָבְצוּ שְׂבִטוֹ שֶׁל שְׂמֻעוֹן אֶצֶל זְמֵרִי, שֶׁהָיָה נִשְׂאֵי שְׂלָהֶם, וְאָמְרוּ לוֹ: אָנוּ גְדוֹנִין בְּמִיתָה וְאַתָּה יוֹשֵׁב וְכו' • כְּדֹאִיתָא ב'אֱלוֹ הֵן

~ נקודות משיחות קודש ~

בת יתרו מי התירה לך

וַיֵּשֶׁב לומר בְּנֵה, דְהַנָּה תִּנְן בִּיבְמוֹת (סא, א) "אֲרַס אֶת הָאֱלֻמָּנָה וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת פֶּהן גְּדוּל, יְכַנְס". דְּלִפְיֵין מִהַפְּסוּק "יִקַּח אִשָּׁה" (אמור כא, יד) דְּאִם לְקִיַּחַת הָאִשָּׁה הִיָּתָה בְּהַתֵּר, מִתֵּר לוֹ לְכַנְס, גַּם אִם אַחֲרַיְכֶן נֶאֱסְרָה עָלָיו.

וּב'תוֹסְפוֹת' (יבמות כ, ב ד"ה אטו) כְּתִבּוּ עוֹד יוֹתֵר, "נִשְׂאָה קָדָם שְׁנִתְמַנָּה, מִשְׁמַע דְּלֹא צְרִיךְ קָרָא שְׂיִכּוּל לְקִיָּמָה מִשׁוּם דְּנִשְׂאָה בְּהַתֵּר".

וְעַל־פִּי כָּל זֶה, מוֹכֵן הַיֵּטֵב, אִיךְ הַתֵּרָה "בַּת יִתְרוֹ" לְמֹשֶׁה, שְׁתַּרִּי לֹא רַק הָאֲרוּסִין הֵיוּ בְּהַתֵּר, אֲלֹא גַם הַנְּשׂוּאִין בְּהַתֵּר הֵיוּ, שְׁתַּרִּי כְּשֶׁנִּשְׂאָה מֹשֶׁה עָזַר לֹא נִתְפַּהֵן, וְשִׁפּוּר הָיָה יְכוּל לְקִיָּמָה, גַּם אִם גִּילַת הַתֵּרָה.

(יעוין בארוכה לקו"ש ח"ח עמ' 285 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

וַיִּקְרַב אֶל־אָחִיו אֶת־הַמְדַּנִּית לְעֵינֵי מֹשֶׁה אָמְרוּ לוֹ: מֹשֶׁה, זֹאת אֲסוּרָה אוֹ מִתְרָת, אִם תֹּאמַר אֲסוּרָה, בַּת יִתְרוֹ מִי הַתִּירָה לָךְ וְכו'. (כה, ו. ובפרש"י) נִחְלָקוּ בְּזִכְחִים (קב, א) אִי מֹשֶׁה רַבְּנוּ פֶּהן הָיָה אִי לֹא, וְדַעַת הַיֵּשׁ אוֹמְרִים" הִיא ש"לֹא פְּסָקָה כְּהוֹנָה אֲלֹא מִזְרַעוֹ שֶׁל מֹשֶׁה" אִךְ מֹשֶׁה עֲצָמוּ "כָּל יָמָיו פֶּהן הָיָה" (לשון רש"י שם).

וְעַל־פִּי־זֶה יוֹדְעָה הַקְּשָׁא, דְּאִךְ שְׂלֹא נֶאֱסְרָה "בַּת יִתְרוֹ" לְמֹשֶׁה מִדִּין נְכִרִית, כִּי נִתְגַּבְּרָה (ראה רש"י סנהדרין פב, א ד"ה בת יתרו), וְהֵי עָזַר לְקַשָּׁה לְמֵאֵן־דְּאָמַר הַנִּל, אִיךְ הַתֵּרָה "בַּת יִתְרוֹ" לְמֹשֶׁה, וְהֵי גִיּוֹרַת אֲסוּרָה לְכַהֵן מִן הַתוֹרָה (ראה רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ה ה"ג). וּבְמִפְּרָשִׁים תִּרְצוּ בְּאוֹפְנִים שׁוֹנִים.

שיעור יומי לשבת קודש י"ד תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בלק
 פג
 פְּדֹאִיתָא הָתָם. וְהִמָּה בְּכִים. נְתַעְלָמָה מִמְּנוּ הֶלְכָה
 (שמות לב): "וַיִּטְחֶן עַד אֲשֶׁר־דָּק וְגו'", וְכֵאן רָפוּ דִּדְיוֹ?
 (כל הַבוּעֵל אַרְמִית, קִנְאִין פּוֹגְעִין בו). גָּעוּ כָּלֶם
 בְּבִכְיָה. בָּעָגַל עָמַד מִשָּׁה כְּנָגַד שְׁשִׁים רְבּוּא, שְׁנַאָמַר
 (שם) *

וַיִּרְא פִּינְחָס בֶּן־אֱלֵעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיִּקָּם
 (ז) וַיִּחַזַּא פִּינְחָס בַּר אֱלֵעָזָר בַּר אֶהֱרֹן כִּהְנֵא
 וַיָּקָם מִגֹּזַר כְּנֻשְׁתָּא וַיִּנְסִיב רְמַחָא בִּידָה:
 וַיִּקָּם בּוֹ. אָמַר לוֹ: קִרְיָנָא דְאֶגְרָתָא אִיהוּ לִיהוּי
 פּוֹגְעִין בוֹ. מִיָּד: וַיִּקַּח רְמַח בְּיָדוֹ וְגו'.

כִּי־יִבְא אַחַר אִיש־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקִּפָּה וַיִּדְקֹר אֶת־
 שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־קַבְּתָהּ
 (ח) וַיִּנְבֵּא אַחַר אִיש־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקִּפָּה וַיִּדְקֹר אֶת־
 שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־קַבְּתָהּ
 וַתַּעֲצֹר הַמַּגִּפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 כִּי־יִבְא אֶל־הַקִּבְּהָ. אֶל הָאֵהָל. אֶל־קַבְּתָהּ. כִּמוֹ
 "הַלְחָזִים וְהַקִּבְּהָ", כִּי בְּתוֹךְ זְכוֹרוֹת שֶׁל זְמַרֵי וַנְקֻבוֹת

ט וַיְהִי־וּ הַמַּתִּים בַּמַּגִּפָּה אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים אֲלֵה:
 ט וַיְהִי־וּ דְמִיתוּ כְּמוֹתָנָא עֶשְׂרִין וְאַרְבַּעַא
 אֲלֵפִין: פ פ פ
 שְׁלֵה, וְרָאוּ כָּלֶם שְׁלֵא לְחִנָּם הֶרְגָם, וְהִרְבָּה נִסִּים
 נַעֲשׂוּ לוֹ כּוֹי, כְּדֹאִיתָא הָתָם (סנהדרין שם):

ק"ד פסוקים, מנו"ח סימן. חסלת פרשת בלק

הפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפא - רפג

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום חמישי עמ' ב

1 נְפִישׁ מִתְקַרְיָה - אף באופן שמספר הגוזלים באחד משני השובכים
 2 גדול ממספר הגוזלים שבשובך האחר. ובהכרח, שיש לילך אחר
 3 הקרוב ולא אחר הרוב, ושלא כדברי רבי חנינא.
 4 מתרצת הגמרא: הָאָא כְּמֵא עֶסְקִינָן - המשנה עוסקת באופן
 5 שְׁשִׁנְיָתָן שְׁוִין - שמספר הגוזלים בשני השובכים שווה, ולפיכך יש
 6 להעדיף את השובך הקרוב יותר למקום שבו נמצא הגוזל.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שישי עמ' א

1 הקרוב, ולפיכך יש להתיר את היין, שהרי רוב היינות שבעולם
 2 אינם משל ערלה.
 3 דוחה הגמרא: שאין להוכיח כן מדבריה, אלא יתכן שסובר שיש
 4 לילך אחר הקרוב, ומכל מקום אינו חושש שיין זה הגיע מן הכרם
 5 של ערלה הקרוב אליו, דְשִׁאנֵי הָתָם - שונה הדבר שם, דְאִי מִיִּנְיָב
 6 מִיָּה אֶעֱנִיעִי כְּנִיּוּה לֹא מִצְנָעִי - שאם היה היין נגבב מאותו הכרם,
 7 לא היה הגנב מצניעו בתוכו. ולפיכך יש לתלות שהגיע מכרם
 8 אחר שאינו של ערלה. ומוסיפה הגמרא: וְהִנֵּי מִיָּלֵי תְּמָרָא - דִּין זה
 9 לא נאמר אלא באופן שנמצא יין בתוך הכרם, אֶבְל עֵינְבֵי מִצְנָעִי -
 10 אבל אם נמצאו ענבים בכרם יש לחוש שמה נגבבו מן הכרם
 11 והצניעים הגנב בתוכו, ולפיכך אסורים הם כדון ערלה.

לוח תהלים

יום ראשון, ה' תמוז < מפרק מד עד סוף פרק מח

יום שני, ט' תמוז < מפרק מט עד סוף פרק נד

יום שלישי, י' תמוז < מפרק נה עד סוף פרק נט

יום רביעי, י"א תמוז < מפרק ס עד סוף פרק סה

יום חמישי, י"ב תמוז < פרק כ, מפרק סו עד סוף פרק סח

יום שישי, י"ג תמוז < פרק כ, מפרק סט עד סוף פרק עא

שבת קודש, י"ד תמוז < פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עז

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון ח' תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 176, אבל באמת... עד עמ' פט, כמ"ש כמ"א:

והשכל של נבראים, ולא נקראו בשם "אותיות" לגבי הנבראים, – מה שקוראים להן "אותיות", שלמטה מחכמה ושכל, אין זה לגבי נבראים. שכן, כאמור, הן למעלה מעלה מענין החכמה והשכל, אלא לגבי מדותיו ותכונותיהן בלבד ובעצמן. – הן נקראות בשם "אותיות", כפי שהן לא יתר מאשר אותיות וגילויים הנמשכים ממדות. והנה, – האותיות שלמעלה, הן כ"ב מיני המשכות חיות וכחות שונים זה מזה, שבהן נקראו כל העולמות עליונים ותחתונים ונבראים שבתוכם, שבהן עלה ברצונו ותכונותיו ותכונותיו לתכונותיהן לברא – את העולם כ"ב מיני המשכות – סוגי כוחות, שונות דוקא, לא פחות ולא יותר. – מאשר כ"ב, והן הן כ"ב אותיות הקבועות בפה ולשון, – בפיו ובלשונו של האדם, בדתן – כמו שלמדנו ב"ספר יצירה" – שהקב"ה קבע את

אבל באמת, בחינת אותיות הדבור של מעלה – היא למעלה מעלה ממדרגת ומהות חכמה ושכל הנבראים, – שלא כאותיות האדם שהן ענין של דומם ולמטה מהשכל, שהרי – ראה אותיות הדיבור שלמעלה הן למעלה בהרבה משכל הנבראים, היא מה שבמאמר ואותיות "נעשה אדם בצלמנו וגו'" – נקרא האדם בעל חכמה ושכל, – וכיוון שמאותיות הדיבור באים חכמה ושכל, הרי שהן למעלה מעלה מחכמה ושכל, או אפילו – שהאדם וחכמה ושכל נהווו בהכל העליון לבר, בדתנו: – כמו שכתוב: "ויפח באפיו נשמת חיים", – ומ"הבל" זה, שנופח באדם, נהווה יצור בעל שכל וחכמה. ואם בן – שמהדיבור וההכל נהווה אדם בעל חכמה ושכל, הרי, הדבור והכל העליון, הוא מקור החכמה והשכל שבנשמת האדם הראשון, הכוללת כל נשמות הצדיקים שהם גדולים ממלאכי השרת והיינו לפי שאותיות דיבורו ית' הן בחי המשכות כחות וחיות ממדותיו ית' המיוחדות במהותו ועצמותו בתכלית היחוד שהוא למעלה מעלה לאין קץ ממדרגת חכמה שבנבראים ולא נקראו בשם אותיות לגבי הנבראים אלא לגבי מדותיו ית' בכבודן ובעצמן והנה הן כ"ב מיני המשכות חיות וכחות שונים זה מזה שבהן נבראו כל העולמות עליונים ותחתונים וכל הברואים שבתוכם שכן עלה ברצונו וחכמתו ית' לברוא העולם כ"ב מיני המשכות שונות דוקא לא פחות ולא יותר והן הן כ"ב אותיות הקבועות בפה ולשון כדתן בס' יצירה [ותמונתן בכתב היא מורה על ציור ההמשכה כמ"ש לקמן] שגם אותיות הדבור והמחשבה שבנפש האדם הן המשכות מהשכל והמדו' שבנפש ממהותן ועצמותן כמ"ש כמ"א:

אבל באמת בחי' אותיות הדבור של מעלה היא למעלה מעלה ממדרגות ומהות חכמה ושכל הנבראי' שהרי במאמר ואותיו' נעשה אדם בצלמנו וגו' נברא האדם בעל חכמה ושכל או אפי' בהכל העליון לבר כדכתי' ויפח באפיו נשמת חיים וא"כ הדבור והכל העליון הוא מקור החכמה והשכל שבנשמת אדם הראשון הכוללת כל נשמות הצדיקים שהם גדולים ממלאכי השרת והיינו לפי שאותיות דיבורו ית' הן בחי המשכות כחות וחיות ממדותיו ית' המיוחדות במהותו ועצמותו בתכלית היחוד שהוא למעלה מעלה לאין קץ ממדרגת חכמה שבנבראים ולא נקראו בשם אותיות לגבי הנבראים אלא לגבי מדותיו ית' בכבודן ובעצמן והנה הן כ"ב מיני המשכות חיות וכחות שונים זה מזה שבהן נבראו כל העולמות עליונים ותחתונים וכל הברואים שבתוכם שכן עלה ברצונו וחכמתו ית' לברוא העולם כ"ב מיני המשכות שונות דוקא לא פחות ולא יותר והן הן כ"ב אותיות הקבועות בפה ולשון כדתן בס' יצירה [ותמונתן בכתב היא מורה על ציור ההמשכה כמ"ש לקמן] שגם אותיות הדבור והמחשבה שבנפש האדם הן המשכות מהשכל והמדו' שבנפש ממהותן ועצמותן כמ"ש כמ"א:

משכל הנבראים, היא מה שבמאמר ואותיות "נעשה אדם בצלמנו וגו'" – נקרא האדם בעל חכמה ושכל, – וכיוון שמאותיות הדיבור באים חכמה ושכל, הרי שהן למעלה מעלה מחכמה ושכל, או אפילו – שהאדם וחכמה ושכל נהווו בהכל העליון לבר, בדתנו: – כמו שכתוב: "ויפח באפיו נשמת חיים", – ומ"הבל" זה, שנופח באדם, נהווה יצור בעל שכל וחכמה. ואם בן – שמהדיבור וההכל נהווה אדם בעל חכמה ושכל, הרי, הדבור והכל העליון, הוא מקור החכמה והשכל שבנשמת האדם הראשון, הכוללת כל נשמות הצדיקים שהם גדולים ממלאכי השרת והיינו לפי שאותיות דיבורו ית' הן בחי המשכות כחות וחיות ממדותיו ית' המיוחדות במהותו ועצמותו בתכלית היחוד שהוא למעלה מעלה לאין קץ ממדרגת חכמה שבנבראים ולא נקראו בשם אותיות לגבי הנבראים אלא לגבי מדותיו ית' בכבודן ובעצמן והנה הן כ"ב מיני המשכות חיות וכחות שונים זה מזה שבהן נבראו כל העולמות עליונים ותחתונים וכל הברואים שבתוכם שכן עלה ברצונו וחכמתו ית' לברוא העולם כ"ב מיני המשכות שונות דוקא לא פחות ולא יותר והן הן כ"ב אותיות הקבועות בפה ולשון כדתן בס' יצירה [ותמונתן בכתב היא מורה על ציור ההמשכה כמ"ש לקמן] שגם אותיות הדבור והמחשבה שבנפש האדם הן המשכות מהשכל והמדו' שבנפש ממהותן ועצמותן כמ"ש כמ"א:

נשמתו של אדם הראשון כוללת כל נשמות הצדיקים, שהם גדולים ממלאכי השרת. – וממילא השכל שלהם הוא מדרגה עליונה יותר גם משכל המלאכים – וכל זה התהווה מהדיבור וההכל העליון, והינו, לפי שאותיות דיבורו ותכונותיהן הן בחינת המשכות פחות וחיות ממדותיו ותכונותיהן, המיוחדות במהותו ועצמותו בתכלית היחוד, שהוא – יתברך, למעלה מעלה לאין קץ ממדרגת חכמה שבנבראים. – ולכן גם האותיות הנמשכות בענין החכמה

1. בראשית ב, כ. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מדקאמר "אפילו" מוכח שזהו מדרי' דלמטה מ"מאמר ואותיות" ובח"א רפ"ב דויפח גו' הוא מתוכיותו ופנימי' כו' ממה' וחכמתו ית'! – והבי' עפ"מ"שנ באגה"ת פ"ד שתחלה נמשכת מבחי' פנימי' ואח"כ ירדה כו'. עיי"ש". 3. ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן.

~ יום שני ט' תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פט, פרק יב. רק... עד עמ' 178, מהאותיות עצמן.

מתהווה מין אחר, וְחִלּוּפִים וְתַמּוּרוֹת, בְּנִזְכָּר לְעֵיל. – כִּזְכָּר בְּפָרֵק א', שִׁישְׁנו הַעֲנִין שֶׁל חִלּוּפִים וְתַמּוּרוֹת, שְׁאוֹת אַחַת מִתְחַלֶּפֶת בְּאוֹת אַחֶרֶת, וְהַנְּבִרָאִים שֶׁשְׁמוֹתֵיהֶם אֵינֶם נִזְכָּרִים בְּ"עֶשְׂרֵה מֵאֵמוֹת", נִמְשָׁךְ חֵיוֹתָם מֵעֶשְׂרֵה מֵאֵמוֹת עַל-יְדֵי שְׁאוֹתֵיהֶם הָעֶשְׂרֵה מֵאֵמוֹת מִתְחַלֶּפֶת בְּאוֹתֵיהֶם אַחֶרֶת, כִּי כָּל אוֹת הִיא הַמְשָׁכֶת חֵיוֹת וְכֵן מִיַּחַד פְּרָטִי, [הַעֲרַת כ"ק אַדְמוֹרִי שְׁלִיט"א: "וְלִכְאוּרָה קֶשֶׁה – כִּיּוֹן דְּמוּבְדִלִים זְמַ"ז מִי מִחְבְּרִים, וְאִךְ בְּכַחוֹ לְחַבְרָה? וְמִתְרַן?]: וְכַשְׁנִצְטָרְפוֹ אוֹתֵיהֶם הַרְבֵּה לְחֵיוֹת תְּבָה – כְּלוּמֵר, כּוֹחוֹת שׁוֹנִים רַבִּים בִּיחָד, אֲזִי מְלַבֵּד רַבּוּי מִיְנֵי בְּחֹת וְחֵיוֹת הַנְּמַשְׁכִּים כְּפִי מִסְפֵּר הָאוֹתֵיהֶם שֶׁבְּתֵבָה, עוֹד זֹאת – יִשְׁנֵנו עוֹד כּוֹחַ, הָעוֹלָה עַל פְּלִנָּה – הָעוֹלָה עַל כָּל הַכּוֹחוֹת הַפְּרִטִים, וְהוּא: הַמְשָׁכֶת בְּחַ עֲלִיוֹן וְחֵיוֹת כְּלָלִית הַכּוֹלֶלֶת וְשְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל מִיְנֵי הַבְּחֹת וְחֵיוֹת פְּרָטִיתֵי שֶׁל הָאוֹתֵיהֶם וְעוֹלָה עַל גְּבִיהֶן, – עַל הַכּוֹחוֹת הַפְּרִטִים, וְהִיא – הַמְשַׁכָּה זֶה מֵהַכּוֹחַ וְהַחֵיוֹת הַכְּלָלִי, מִתְּחַרְתֵּן וְיִצְרָתֵן – מִחִבְרַת וּמִצְרַפַּת אֶת הַכּוֹחוֹת הַפְּרִטִים, יַחַד, לְהַשְׁפִּיעַ בְּחַ וְחֵיוֹת לְעוֹלָם הַנְּבִרָא בְּתֵבָה זֶה, לְכַלְלֵנוּ – לְעוֹלָם בְּאוֹפֵן כְּלָלִי, וְלְפְרָטִיו. – לְנִבְרָאִים הַפְּרִטִים שֶׁבְּעוֹלָם. הַגְּהָה (וְלִפִּי שֶׁכָּל אוֹת וְאוֹת מְכ"ב אוֹתֵיהֶם מְכ"ב אוֹתֵיהֶם תְּהוּרָה, הִיא הַמְשָׁכֶת חֵיוֹת וְכֵן מִיַּחַד פְּרָטִי שְׁאִינוֹ נִמְשָׁךְ בְּאוֹת אַחֶרֶת, לְכַד גַּם תְּמוּנָתָן בְּכֹתֵב – כָּל אוֹת הִיא בְּתַמּוּנָה מִיַּחַד פְּרָטִית, – בְּצִיּוֹר פְּרָטִי מִיַּחַד, הַמְּוֹרָה – תְּמוּנַת הָאוֹת מֵרָאֵה עַל צִיּוֹר הַתְּמַשְׁכָּה – בְּאִיזָה צִיּוֹר וְאוֹפֵן הַהִמְשָׁכָה, וְהַתְּנַלְלוֹת הָאוֹר וְחֵיוֹת וְהַבְּחַ תְּנַלְלָה וְנִמְשָׁךְ בְּאוֹת זֶה, אִיךָ הוּא נִמְשָׁךְ וְנִתְנַלְלָה מִמְדוּתָיו שֶׁל הַתְּקוּדֵשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְרִצּוֹנוֹ וְחֻבְמָתוֹ (וְכ"ו): – לְהֵלֵךְ מִבְּאֵר רַבּוּנוֹ הַזֶּקֶן, בְּפָנִים הַסֵּפֶר, דּוֹגְמָה אִיךָ

פְּרָק יב. בְּפָרֵק הַקּוֹדֵם, פָּרֵק יא, הַסְּבִיר רַבּוּנוֹ הַזֶּקֶן שְׁאוֹתֵיהֶם הִ"עֶשְׂרֵה מֵאֵמוֹת" הֵן הַמְשָׁכוֹת מִמְדוּתוֹ הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַמֵּאוֹחֶדוֹת בְּתַכְלִית הַיַּחֲוֹד עִם הַקְּב"ה עֲצֻמוֹ (וְלִכֵּן, לְמִרוֹת שֶׁהֵן נִקְרָאוֹת אוֹתֵיהֶם, מִתְהוּוֹה מֵהֵן עֲנִין הַחֲכָמָה וְהַשְּׁכָל שֶׁל נִבְרָאִים. כְּלוּמֵר, אוֹתֵיהֶם הֵן "עֶשְׂרֵה מֵאֵמוֹת" הֵן לְמַעֲלָה מֵעֲלָה מֵעֲנִין הַחֲכָמָה וְהַשְּׁכָל שֶׁל נִבְרָאִים; הֵן נִקְרָאוֹת "אוֹתֵיהֶם" רַק לְגַבִּי הַמְּדוּת הַקְּדוּשׁוֹת מֵהֵן הֵן נִמְשָׁכוֹת, אִךְ לֹא לְגַבִּי הַנִּבְרָאִים) וְהֵם דּוֹקָא כ"ב שׁוּגֵי הַמְשָׁכוֹת (לֹא פְּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר) וְאֵלוֹ הֵן כ"ב הָאוֹתֵיהֶם. שֶׁכֵּן, כִּךְ עֲלָה בְּרִצּוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה לְבִרוּאֵי אֶת הָעוֹלָם בְּכ"ב סוּגֵי הַמְשָׁכוֹת.

כֵּרֶם, בְּהַתְּאֵם לִכֵּן, יִכוּלָה לְהַתְּעוֹרֵר שְׁאֵלָה: כִּיּוֹן שִׁישְׁנֵם רַק כ"ב סוּגֵי הַמְשָׁכוֹת בְּלִבְד, כִּיֶּצֵד מִתְהוּוֹה מֵהֵם רִיבּוּי עֲצוּם כָּל כִּךְ שֶׁל נִבְרָאִים שׁוֹנִים אֶחָד מֵהֶשְׁנֵי – יִסְבִּיר זֹאת רַבּוּנוֹ הַזֶּקֶן בְּפָרֵק זֶה, פָּרֵק י"ב.

הַעֲרַת כ"ק אַדְמוֹרִי שְׁלִיט"א: "וְעוֹד (וְעַפ"ז תּוּבֵן אֵרִיכוֹת הַבֵּי לְקַמֵּן בּוּזָה – לְדַלְכוּרָה שִׁייך לִס' יִצִּירָה וְכִיּו"ב הַדְּנִים בְּסִי הַהַשְׁתָּלָה וְאוֹפְנָה – וְלֹא בְּשַׁעַר הַמּוֹקֵדֶשׁ לְבִי עֲנִין הַיַּחֲוֹד – (אַלֵּא) שְׁמַדְגִישׁ עֲנִין הַיַּחֲוֹד עוֹד יוֹתֵר וּבְפּוֹעֵל: דְּכָל הַנִּבְרָאִים הֵם רַק כ"ב הַמְשָׁכוֹת וְכו"ו.

רַק – מֵה, שְׁתֵּחַרְוִאִים מִתְּחַלְקִים לְמִיְנֵיהֶם – לְסוּגֵיהֶם הַשׁוֹנִים, בְּכָלְלוֹת – כְּגוֹן מִיַּן הַ"מְדַבֵּר" אוּ מִיַּן הַ"חֵי" – הַהַבְּדֵל הַכְּלָלִי בְּנִבְרָאֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, וּבְפְרָטוֹת, – וּבְמִינֵים פְּרִטִים. בְּמִין כְּלָלִי אֶחָד, כְּמוֹ: בְּמִין הַחֵי עֲצֻמוֹ יִשְׁנֵם כָּל סוּגֵי מִינֵים – בְּהַמּוֹת וְחֵיוֹת, עוֹפוֹת וְכַדּוּמָה, – הַבְּדִלִים רַבִּים מִסְּפוּר, אֵלֶּה שֶׁל כָּל כִּךְ הַרְבֵּה מִינֵים, נַעֲשֶׂה: עַל-יְדֵי שְׁנֵנוּי הַצִּיּוּרִים – שֶׁל אוֹתֵיהֶם. בְּשַׁעַת הַהַאֲוִתֵיהֶם מִצְטַרְפוֹת לְצִיּוּרֵן מְסוּיִים – מִתְהוּוֹה מִיַּן כּוֹחַ, וְכַשֵּׁהן מִצְטַרְפוֹת לְצִיּוּרֵן אַחַר –

1. הַעֲרַת כ"ק אַדְמוֹרִי שְׁלִיט"א: "(מִחִבְרַתָּן) מִלְשׁוֹן חֶבֶר – שֶׁנַּעֲשִׂים שִׁיכִים זֶל"ז. (וּמִצְרַפַּתָּן יַחַד) נַעֲשִׂים דְּבַר וְנִבְרָא וְתִיבָה א'. וְכָל

לחיותו של אותו נברא. **כִּי כָּל שְׁנוֹי צִרוּף, הוּא הַרְפָּכַת וְאַרְיֵגַת הַפְּחוּת וְהַחִיּוּת בְּשִׁנּוּי,** – למשל, האותיות א-ב-ן, המצטרפות למלה "אבן" (השם, החיות והכוח של אבן) – הרי זה דוקא כשהצירוף הוא לפי סדר זה: א-ב-ן; אך בשעה שסדר האותיות משתנה, מתקבל צירוף אחר של שלש אותיות – למרות שכיוון שהן אותיות, וממילא, אותיות, גם אותן כוחות – אך כיוון שזה באופן הרכבה אחר של כוחות, מתהווה מזה סוג אחר של כוח וחיות, **שֶׁכָּל אוֹת הַקְּוֹדֶמֶת בְּצִרוּף** – לדוגמה: במלה "אבן", שה"א" היא הראשונה בצירוף מלה זו, היא הנוֹבֶרֶת וְהיא הַעֵקֶר בְּבְרִיאָה זו, – הכוח של האות הראשונה, הוא כוח העיקרי והראשי בהרכבת ואריגת הכוחות – אם הוא כוח של חסד, החסד הוא בהתגברות; ואם כוח אחר, הרי אותו כוח הוא בהתגברות, וְהַשָּׂאָר – שאר האותיות, והכוחות שהן מבטאות, מְפַלְּוֹת

אֵלֶיהָ – לאות (לכוח) הראשונה, וְנִבְלָלוֹת בְּאַוְרָה, – של אותה אות, וְעַל-יְדֵי-זֶה – שצירוף האותיות הוא אחר, והאות הראשונה בצירוף זה היא אחרת, נִבְרָאת בְּרִיָּה חֲדָשָׁה. – שכן הדבר בצירוף אחר של אותיות, וְכֵן בְּחִלּוּפֵי אוֹתוֹת או תְּמוּרוֹתֵיהֶן, – כשאות "א" לדוגמה מתחלפת באות "ע", וכדומה, שכאן לא רק ששונה צירופן של אותן אותיות, אלא שבצירוף החדש ישנן כבר אותיות אחרות לגמרי, המחליפות את האותיות הקודמות, נִבְרָאוֹת בְּרִיאוֹת חֲדָשׁוֹת פְּחוּתֵי הַמַּעֲלָה בְּעֶרְךָ הַנִּבְרָאִים מֵהָאוֹתוֹת עֲצֻמָּן.

נבראים ממאמר אחד ("יהי רקיע" למשל) הנבראים הפרטיים והכלליים של העולמות. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וגודל ענין היחוד גם כמו שהענינים הם בעוה"ז, דכל ז' הרקיעים וכל צבא השמים – חיות כו' ממאמר האחד דיהי

רקיע וגו'! כְּגוֹן דְּרָף מְשַׁל, כְּתוּבָת שְׁבַמְאָמֵר: "יהי רקיע וגו'", שֶׁנִּבְרָאוּ בְּהוֹנָה – במלים "יהי רקיע", ו' רְקִיעִים וְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם – הנבראים שבשמים, אֲשֶׁר בָּהֶם, כְּמֵאֵמֶר רַבּוֹתֵינוּ וְכַרְוִינֵם לְכַרְכְּהָ: "שְׁחִקִים, – הרקיע שנקרא "שחקים", שָׁבוּ רַחִים עוֹמְדוֹת וְמוֹחְנוֹת מִן לְצִדִיקִים וְכו', וְזוֹל שָׁבוּ יְרוּשָׁלַיִם וְבֵית-הַמִּקְדָּשׁ וּמִזְבֵּחַ וְכו', מְכוּן, – הרקיע שנקרא "מכון", שָׁבוּ אוֹצְרוֹת שֶׁלֶן וְאוֹצְרוֹת בְּרַד וְכו', – הרי יש לכל אחד משבעת הרקיעים, ענינו הכללי מה שהוא רקיע, והענינים הפרטיים הנמצאים בו:

ב"שחקים" – רחיים וכו', "בזול" – "ירושלים וכו'" וכך הלאה. שְׁפָלְלוֹת הַרְקִיעִים – מהותם הכללי בתור רקיעים, נִבְרָאוּ וְחִיִּים וְקִנְיִים בְּכָלְלוֹת תְּבוֹת אֵלּוּ, שְׁבַמְאָמֵר "יהי רקיע וכו'" – באור הכללי הגלום במלים "יהי רקיע" וגו', נתהוו שבעת הרקיעים בתור כלל של רקיעים⁵; וּפְרָטֵי הַבְּרִיאוֹת שֶׁבּוֹ רְקִיעִים, נִבְרָא כָּל פְּרָט מֵהֶם וְחֵי וְקִנְיִם מֵאוֹתוֹ צִרוּף אוֹתוֹת מֵתְבוֹת אֵלּוּ, או חִלּוּפֵיהֶן וְתְּמוּרוֹתֵיהֶן, שֶׁהֵן – הצירופים וחילופיהם ותמורותיהם, כְּפִי בְּחִינַת חֵי הַנִּבְרָא הַפְּרָטִי הַהוּא. – שבאותו צירוף מסויים מתהווה במדוייק הכוח והחיות המתאימים ונדרשים

שער היחוד והאמונה

הגהה

(ולפי שכל אות ואות מכ"ב אותיות התורה היא המשכת חיות וכת מיוחד פרטי שאינו נמשך באות אחרת לכך גם תמונתו בכתב כל אות היא בתמונה מיוחדת פרטית המורה על ציור המשכה והתנגלות האור והחיו' והכת הנגלה ונמשך באות זו אך הוא נמשך ונתגלה ממדותיו של הקב"ה ורצונו והכמתו וכו'):

וכו' מכוון שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד וכו' שכללות הרקיעים נבראו וחיים וקיימים בכללות תיבות אלו שבמאמר יהי רקיע וכו' ופרטי הברואים שבו' רקיעים נברא כל פרט מהם וחי וקיים מאיזה צירוף אותיות מתיבות אלו או חילופיהן ותמורותיהן שהן כפי בחי' חיות הנברא הפרטי ההוא כי כל שינוי צירוף הוא הרכבת ואריגת הכוח' והחיות בשינוי שכל אות הקודמת בצירוף היא הגוברת והיא העיקר בכריאה זו והשאר מפילות אליה ונכללות באורה וע"ז נבראת בריה חדשה וכן בחילופי אותיות או תמורותיהן נבראות בריאות חדשו' פחותי המעלה בערך הנבראים מהאותיות עצמן

רש"י מצרף – חתיכה אחת חגיגה כ, ב. ובלא כף הדמיון. ובכ"מ ולהלכה למעשה". 2. בראשית א, ו. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כפסק זוהר (י, ב. ובכ"מ) במחלוקת ר' יודא ור"ל (חגיגה יב, ב). ובזח"א (לב, ב) משמע דגם ר' יודא ס"ל דז' רקיעים הם ומזה סיוע להמפרשים בחגיגה דלא פליגי ומר אמר חדא כו'. וראה מפרש לרמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ג. 4. חגיגה יב, ב. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א לוסף הפרק. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל הדיוק בזה, כי פרט הרקיע (דשחקים וכו') נקרא ונתהווה משמו שיקראו לו בלה"ק (שחקים וכו'). עיין לעיל ספ"א". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כולל הרקיע עצמו. כנ"ל". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז יובן ענין הר"ת ועד שאחז"ל שהוא מן התורה (שבת קה, א)".

~ יום שלישי י' תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 178, כי הן ד"מ... עד עמ' צ, ויתברך ויתעלה.

(מהאותיות) וְהַמְשִׁיךְ וְהוֹרִיד הָאֵרֶת דְּהָאֵרֶת דְּהָאֵרֶת – לעיל דובר, שזה כמשל אור הלכנה המאיר על הארץ, אור שהוא הארה מהארה מהשמש, ואילו כאן מדובר שזה יורד למדריגה ולצמצומים נמוכים עוד יותר, והוא הארה דהארה דהארה –

הארה שלישית, מְהַאֲרוֹת הָאוֹתוֹת. – מהאור

המאיר מהאותיות – זהו הארה דהארה דהארה.

וְכֵן הַמְשִׁיךְ עוֹד, – את הארה מההארה וכו' וְהוֹרִיד עַד לְמַטָּה מְטָה

בְּבְחִינַת הַשְּׁתַלְשׁוּלוֹת, – כשלשלת, שכל טבעת

נמוכה מקודמתה, עַד שֶׁנִּבְרָא הַדּוּמָם מִמֶּשׁ –

הדברים הדוממים שלא נראה בהם כל חיות,

בְּאֲבָנִים וְעֵפָר, וְשְׂמוֹתֵיהֶן "אֲבָן" וְ"עֵפָר" – שהשם הוא

חיותו של החפץ, כנזכר בפרק הראשון, הֵם

חַלוּפִים דְּחַלוּפִים כּו', וְתַמּוּרוֹת דְּתַמּוּרוֹת כּו',

– כלומר, שהאותיות מתחלפות פעם שניה

ויותר, בְּנִזְכָּר לְעֵיל: – הרי, שחיותו ומציאותו של כל נברא, הן האותיות של "דבר ה'", והנברא בטל במציאות ל"דבר הו'", כך שכל הבריאה בטלה ומאוחדת אתו יתברך.

נְשָׁלֵם חֶלְקֵי שְׁנֵי בְּעֻזְתָּהּ ה' יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה

כִּי הֵן דְּרַדְי־מְשָׁל, דְּיוֹגְמַת אֹר הַמְּאִיר כְּלִילָה בְּאֶרֶץ מִן הָיֵרֶת, וְאֹר תִּירַח הוּא מְהַשְׁמֵשׁ, וְנִמְצָא אֹר שְׁעַל הָאֶרֶץ – המאיר מן הלכנה, הוּא אֹר הָאֹר שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ. – לא האור של השמש עצמה, אלא אור המתנוצץ מדבר שמקבל

אורו מהשמש. וְכֵךְ מִמֶּשׁ דְּרַדְי־מְשָׁל, הָאוֹתוֹת שֶׁבְּמֵאֲמוֹרוֹת

הֵן כְּלָלוֹת הַמְּשַׁכֵּת הַחַיּוֹת וְהָאֹר וְהַפֶּחַ מְמַדּוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, לְבְרוּא

הַעוֹלָמוֹת מֵאִין לְאִשׁ, וְלִתְחִיַּתוֹ וְלִקְיָמוֹ כֹּל וְכֵן מִשְׁךְ רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ. – שהם יחיו ויתקיימו.

חיות כללית זו באה מה"מאמרות" עצמם.

וּמְכַלְלֵי הַמְּשַׁכֵּה וְהָאֵרֶת גְּדוּלָה הוּא, – שמה"מאמרות" עצמם,

הָאִיר ה' וְהַמְשִׁיךְ מְטָה תוֹלְדוֹתֶיהָ בְּיוֹצֵא בָּהּ, – של המשכה זו,

וְעֵנְפֵיהָ, – של ההמשכה הכללית, שֶׁהֵן תוֹלְדוֹת הַמְּשַׁכֵּת הָאֹר

מְהַאֲרוֹת, – שב"מאמרות", וְהֵן הֵן – ההארות שבבחינת תולדות, חַלוּפֵי אוֹתוֹת וְתַמּוּרוֹתֵיהֶן, וְבָרָא בָהֶן –

ב"תולדות", שהם החילופים והתמורות של האותיות, בְּרוּאִים פְּרָמִים שֶׁכָּבֵל עוֹלָם. וְכֵן הָאִיר ה' עוֹד, – באופן נוסף

נְשָׁלֵם חֶלְקֵי שְׁנֵי בְּעֻזְתָּהּ ה' יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה

נְשָׁלֵם חֶלְקֵי שְׁנֵי בְּעֻזְתָּהּ ה' יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה

נְשָׁלֵם חֶלְקֵי שְׁנֵי בְּעֻזְתָּהּ ה' יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה

נְשָׁלֵם חֶלְקֵי שְׁנֵי בְּעֻזְתָּהּ ה' יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה

נְשָׁלֵם חֶלְקֵי שְׁנֵי בְּעֻזְתָּהּ ה' יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה

שער היחוד והאמונה

כי הן ד"מ דוגמת אור המאיר בלילה בארץ מן הירח ואור הירח הוא מהשמש ונמצא אור שעל הארץ הוא אור האור של השמש וככה ממש ד"מ האותיות שבמאמרות הן כללות המשכת החיות והאור והכח ממדותיו של הקב"ה לברוא העולמו' מאין ליש ולהחיותו ולקיימו כ"ז משך רצונו ית' ומכללות המשכה והארה גדולה הוּו האיר ה' והמשיך ממנה תולדותיה כיוצא בה וענפיה שהן תולדות המשכת האור מהאותיות והן הן חילופי אותיות ותמורותיהן וברא בהן ברואים פרטים שבכל עולם וכן האיר ה' עוד והמשיך והוריד הארה דהארה מהארות האותיו' וכן המשיך עוד והוריד עד למטה מטה בכח' השתלשלות עד שנברא הדומם ממש כאבנים ועפר ושמותיהן אבן ועפר הם חילופים דחילופים כו' ותמורות דתמורות כו' כנ"ל:

נשלם חלק שני בעז"ה יתברך ויתעלה

ויותר, בְּנִזְכָּר לְעֵיל: – הרי, שחיותו ומציאותו של כל נברא, הן האותיות של "דבר ה'", והנברא בטל במציאות ל"דבר הו'", כך שכל הבריאה בטלה ומאוחדת אתו יתברך.

נְשָׁלֵם חֶלְקֵי שְׁנֵי בְּעֻזְתָּהּ ה' יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה

נְשָׁלֵם חֶלְקֵי שְׁנֵי בְּעֻזְתָּהּ ה' יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה

נְשָׁלֵם חֶלְקֵי שְׁנֵי בְּעֻזְתָּהּ ה' יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה

נְשָׁלֵם חֶלְקֵי שְׁנֵי בְּעֻזְתָּהּ ה' יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה

נְשָׁלֵם חֶלְקֵי שְׁנֵי בְּעֻזְתָּהּ ה' יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה

נְשָׁלֵם חֶלְקֵי שְׁנֵי בְּעֻזְתָּהּ ה' יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה

נְשָׁלֵם חֶלְקֵי שְׁנֵי בְּעֻזְתָּהּ ה' יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה

נְשָׁלֵם חֶלְקֵי שְׁנֵי בְּעֻזְתָּהּ ה' יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה

לקווי אַמְרִים חֶלְקֵי שְׁלִישֵׁי הַנִּקְרָא בְּשֵׁם אֲגַרְתָּהּ הַתְּשׁוּבָה בתור הקדמה קצרה לחלק השלישי, של ספר ה"תניא", הוא "אגרת התשובה", ראוי לציין: רבנו הזקן נקרא "בעל התניא והשולחן-ערוך", והרבי שליט"א מפרש: "בעל התניא" – פוסק בפנימיות התורה, ו"בעל השולחן-ערוך" – פוסק בנגלה דתורה.

ישנה אימרה בשיחותיו הקדושות של הרבי הקודם נשמתי-עדן

שְׁלֹשָׁה חֲלוּקֵי כְפָרָה הֵם, - באופן הכפרה הניתנת לאדם על חטא שחטא, ישנן שלש דרכים שונות: אם עבר עבירה מסוג מסויים, קיים אופן מסויים של כפרה, ואם העבירה היא מסוג אחר, גם אופן הכפרה הוא אחר, וְתִשְׁכַּח עִם כָּל אֶחָד: - בשלושת אופני הכפרה.

יחד עם כל אופן של כפרה, נדרש ענין התשובה: **עָבַר עַל מִצְוֹת־עֲשֵׂה** - לא קיים מצות-עשה שהיה מחוייב לקיימה, וְשָׁב - וחזר בתשובה **אֵינִי זֶה מִשָּׁם עַד שְׂמוֹחֲלִין לוֹ;** -

כלומר, מוחלים לו מיד, **עָבַר עַל מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה** - עשה דבר שהתורה מצווה שלא לעשותו, וְשָׁב - תִּשְׁכַּח תּוֹלָה, יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר - התשובה עצמה אינה מספיקה ביחס למדה המרובה של כפרה הנדרשת לגבי אותה עבירה, התשובה משפיעה שלא יענישו אותו - עד לזמנה של הכפרה, והוא יום הכיפורים, בו הוא מתכפר על העבירה שעבר. (פְּרוּשׁ, דְּאִתְּעֵלְבָּ דְּלַעֲנִין - למרות שלגבי קיום, מִצְוֹת־עֲשֵׂה גְדוּלָה, שְׂדוּחָה אֵת לֹא־תַעֲשֶׂה: - : כשמזדמן ענין שיש בו הניגודים של 'עשה' ולא-תעשה, כלומר, על-ידי שיעבור על לא-תעשה יקיים מצות-עשה - דוחה אז ה'עשה' את ה'לא-תעשה', ומותר לו לקיים את הדבר כדי לקיים את ה'עשה'. לדוגמה: כלאים בציצית; הרי שקיום מצות-עשה הוא למעלה מקיום לא-תעשה, ואילו כאן אנו אומרים, שעל עבירת מצות-עשה מספיקה תשובה בלבד כדי לכפר על כך. ועל עבירת לא-תעשה אין תשובה בלבד מספיקה, אלא מן ההכרח הזדקק ליום-כיפור לשם כפרה? - שאלה זו עומד רבנו הזקן לפתור. ומהפתרון נבין גם את פנימיות הענינים המתעוררים על-ידי קיום מצות-עשה והפגם המתחולל על-ידי עבירה חסוּשִׁילֹם על לא-תעשה, ובהתאם לפנימיות הענינים בא פסק ההלכה בנוגע לקיום מצות-עשה כיצד עליה לדחות לא-תעשה, ואופן הכפרה הנדרשת על עבירת לא-תעשה. תוכן התירוץ בקצרה הוא: בקיום מצות-עשה, הרי נוסף על כך שהוא מקיים ציווי הקב"ה לעשות את הדבר, גם נמשך על-ידי-זה אור ושפע בעולמות העליונים ובנפשו, כי כל מצוה היא כמו אבר (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל רז"ל רמ"ח איברין כנגד רמ"ח מ"ע"), כלומר, כשם שאבר הוא כלי וממשיך חיות מהנפש, כך כל מצות-עשה היא כלי וממשיכה שפע חיות מאור אין-סוף ברוך-הוא, וכמו שבאבר מתלבשת החיות מהנפש - כך מתלבשת (כלומר, נמשכת בפנימיות) החיות הנמשכת על-ידי קיום מצות-עשה - בעולמות; ואילו בלא-תעשה הרי למרות שבשעה שהוא מקיים לא-תעשה - על-ידי שאינו עובר

ותשובה-עילאה (תשובה תחתונה ותשובה עליונה), הכוללות בתוכן כל ענין התשובה, הן שתי האותיות "ה" שבשם הוי', ה' תתאה, ה' האחרונה, וה' עילאה, ה' הראשונה, ואם כן - הרי זה הסדר "נשים", "מלכות" ו"בינה".

וכשם שהסדר בש"ס הוא, שבתחילה באה מסכת גיטין, ולאחריה - מסכת קידושין, שזהו (כפי שהרמב"ם אומר בהקדמתו לפירוש המשניות) מפני שבפסוק נאמר "ויצאה והיתה" ("ויצאה מביתו והיתה

לאיש אחר"), בתחילה "ויצאה" - גירושין, גיטין, ואחר כך "והיתה", קידושין; ועל-דרך-זה בסדר דברי הימים, שבתחילה היה "ויגרש את האדם", ובמדרש-רבה בראשית, פרשה כ"א פסקא ח' כתוב ש"ויגרש" מלשון גירושין "כבת ישראל שנתגרשה", שיכולה עדיין להתחתן. ולאחר מכן, בשעת מתן תורה, היה "קדשנו במצותיו", מלשון "קידושין", כפי שכתוב ב"תניא" חלק ראשון, פרק מ"ו, שזה כמו קידושין שהמקדש אומר "הרי את מקודשת לי" (וכפי שהוא אומר להלן בפרק י') - כך הרי גם הסדר בנוגע ל"נשים" ברוחניות - שענין ה"קידושין" בא אחרי "גיטין", וממילא מובנת השייכות ל"תשובה". שכן, כיצד יכול היה להיות קידושין אחרי גירושין - אלא שמן ההכרח שיהיה בינתיים ענין התשובה, כפי שאומר בפרק י"ז ב"תניא", שאי אפשר שיהיה ענין עבודת ה' מבלי שיהיה לפני זה ענין התשובה.

זאת ועוד: על-ידי חטא - "שולחה אמכם" (ככתוב: "ובפשעכם שולחה אמכם"), "שולחה" - ענין הגירושין, ו"שולחה מביתו", ועל-ידי תשובה, הרי "כה אמר ה' איזה ספר כריתות אמכם", שספר הכריתות, ענין הגירושין, שהיה לפני זה - מתבטל. ובנגלה ממש: גם מהגמרא ראה מפורשת על שייכות ענין התשובה לקידושין שאחרי גירושין, כפי שהגמרא (יומא פו, ב) אומרת שרבי יוחנן אומר, שתשובה דוחה לא-תעשה שבתורה, ומביא מהפסוק (ירמיה ג, א) "לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו לאיש אחר, הישוב אליה עוד, ואת זנית רעים רבים ושובי אלי" - אומר הקדוש-ברוך-הוא. כלומר, שענין התשובה דוחה הענין של "לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה". הרי ברור מהגמרא, שענין התשובה הוא ענין הקידושין שאחרי גירושין. אס-כן מכאן ברורה שייכות החלק השלישי של ספר ה"תניא", - "אגרת התשובה", לחלק השלישי של ה"שולחן ערוך" - "אבן העזר" - הענינים של "נשים".

פָּרָק א. תְּנִיָּא - למדנו בבבלי,א, - מסכת יוֹמָא:

1. פו, א. 2. יבמות ג, ב. ובכ"מ. 3. מכות כג, סוף ע"ב.

עֲלוּנִים מֵהָאֶרֶץ אֹר אֵין־סוֹף פְּרוּךְ־הוּא (בְּמוֹ שְׁבִתוֹב
בְּהַרֵּי, דְרַמ"ח פְּקוּדֵין – 248 מצוות ה'עשה, אֲנוּן רַמ"ח
אֲבְרִין דְּמִלְכָּא – הן 248 אברי "מלכא") – מדות של עולם
האצילות הנקראות "מלכא", כלומר, כשם שאבר הוא כלי לכוח

הנפש, וממשיך בתוכו
הכוח מהנפש אליו הוא
משמש כלי, כך כל מצוה
היא אבר וכלי להמשכה
מיוחדת מהמדות
שלמעלה, הנמשכת על־
ידי קיום אותה מצוה.
הרי, שעל־ידי קיום מצוה,
ממשיכים אור ושפע
בעולמות העליונים, וְנִם
עַל נִפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית, -
הוא ממשיך אור ושפע
מהארת אי־סוף ברוך־
הוא – על־ידי קיום

המצוה, בְּמוֹ שְׂאוּמְרִים: - כמו שאנו אומרים בברכה שאנו
מברכים על קיום מצוה: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו"; - שעל־ידי
מצוות, נמשכת קדושה על הנפש. ומפני טעם זה, שעל־ידי
מצוה־עשה נמשך אור ושפע, - ישנה העליונות של מצוה־עשה
לגבי לא־תעשה, ו"עשה" דוחה "לא תעשה", אֲבָל לְעֵינֵי
תְּשׁוּבָה, - לגבי ענין התשובה, כדי לתקן כשעבר על מצוה־
עשה, אֶף – למרות שהתשובה עצמה מספיקה על כך
שְׁמוּחֲלִין לוֹ הַעֲנֵשׁ עַל שְׁמֵרַד בְּמִלְכוּתוֹ וַיִּתְּבַרַךְ וְלֹא עָשָׂה
מֵאֲמַר הַמֶּלֶךְ, - הקב"ה. את זאת מתקנת תשובה בלבד, אך,
בכל זאת, אין היא מתקנת כליל את העבירה על מצוה־עשה,
שהרי מִכְּלִמָּקוֹם הָאוֹר – שהיה ממשיך על־ידי קיום
מצוה־העשה, נֶעְדָּר – גם אחרי שחזר בתשובה, וְכוּ',
וּכְמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנָם לְבִרְכָה, עַל פְּסוּק: "מַעֲוֹת לֹא
יֻכַּל לְתַקֵּן" - "זֶה שְׁבִטְלָה קְרִיאַת־שְׁמַע שֶׁל עֲרֻבִית אוֹ
וְכוּ', - לא ניתן לתקן זאת, גם כשעושים תשובה, דְּאֶף
שְׁנוּהָר מַעֲתָה לְקְרוֹת קְרִיאַת־שְׁמַע שֶׁל עֲרֻבִית וְשַׁחְרִית
לְעוֹלָם – היינו, שהוא חוזר בתשובה על מה שהחסיר מקודם
לקרוא קריאת שמע, אֵין תְּשׁוּבָתוֹ מוֹעֵלֶת לְתַקֵּן מַה שְׁבִטְלָה
פְּעַם אַחַת; - קריאת־שמע. שכן, המשכת האור והשפע שהיה
ממשיך על־ידי אותה קריאת־שמע – חסרה. על־כל־פנים, הרי
מה שאפשר לו לתקן – הוא מתקן בתשובה בלבד, ולכן
מספיקה תשובה בלבד לשם כפרתו, ואין דבר נוסף כדי לסיים
את הכפרה. וְהַעֲוֵבָר עַל מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, עַל־יְדֵי שְׁנֵדִיבֵק
הַרְעָה בְּנִפְשׁוֹ – כשעושה פעולה של רע על־ידי מעשה או
על־ידי דיבור או על־ידי מחשבה, הנה על־ידי זה, עוֹשֶׂה פְּנִים
לְמַעַלָּה בְּשִׂרְשָׁה וּמְקוֹר חֲצֻבָה – של הנשמה, (בְּלִבּוֹשִׁים

עליה - שבענין קיום ציווי הקב"ה הוא גם כאן מקיים את
הציווי שלא לעשות, כמאמר חכמינו ז"ל: "ישב ולא עבר
עבירה נותנים לו שכר (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: אבל רק)
כאילו עשה מצוה", היות שאין זה דרך פעולה ועשה, כמו

שהדבר במצוה־עשה,
אלא על־ידי שלייה - על־
ידי אי־עשה - הוא
מקיים ציווי ה', ותורה
ומצוות הן הרי כדי
להמשיך אור על־ידי
רמ"ח מצוות־עשה,
ולהעביר את "רוח
הטומאה" על־ידי שס"ה
מצוות לא־תעשה (כפי
שאמר בחלק הראשון
פרק ל"ז, דף מח, א),
וכאן בענינו, כשנפגשים
יחד 'עשה' ולא־תעשה,

ומתעוררת שאלה איזו מהן לדחות, הרי שלא שייך כאן לומר
שעל־ידי שיעשה את הדבר תישאר "רוח הטומאה", שהרי הוא
עושה בהתאם לציווי התורה, שהתורה מצוה עליו לדחות את
מצוה הלא־תעשה. ואילו גם אם התורה תצווה עליו לדחות
מצוה־עשה - הרי סוף סוף אין כאן מעשה שימשיך את האור,
והאור הרי יחסר אז. לכן דוחה ה'עשה' את הלא־תעשה:
החסרון שישנו באופן רגיל כשמקיימים לא־תעשה - אין כאן,
והריווח של עשיית מצוה־עשה - המשכת האור - ישנו.
בהתאם לכך, הרי לכאורה, שגם בנוגע לעבירה על מצוה־עשה,
שאו חסרה המשכת האור והשפע בעולמות ובנפשו - תהיה
הכפרה הנדרשת גדולה יותר, כפי שהדבר בעבירה על לא־
תעשה, ולפי דברי הגמרא ב"יומא", כאמור, הרי להיפך - שעל
עבירה על לא־תעשה, נדרשת כפרה גדולה יותר? - אלא,
החסבר הוא שהעליונות שישנה בקיום מצוה־עשה, בהמשכת
אור בנפש האלקית - לא ניתנת לתיקון על־ידי הכפרה, כי
האור שהחסיר להמשיך, אין הכפרה משלימה. הכפרה באה רק
כדי לכפר על שעבר על ציווי ה' ולא קיים את המצוה - ועל
כך מספיקה תשובה בלבד. ואילו, בעבירה על לא־תעשה, באה
הכפרה כדי לתקן את כל מה שהעבירה קלקלה, וכיוון
שעל־ידי העבירה - בפעולה - על הלא־תעשה, נגרם פגם
בנפשו וגם למעלה, לכן אין די בתשובה בלבד לתקן את
הדבר, אלא מן ההכרח להזדקק לכפרה של יום כיפור, שדוקא
הוא בכוחו לתקן ולהסיר את הפגם שנגרם בנפשו ולמעלה.
וזאת אומר רבנו הזקן: הֵינֵנו – לכן בענין של קיום – גדולה
מצוה־עשה מלא־תעשה, והיא דוחה את הלא־תעשה, מִשּׁוּם
שְׁעַל־יְדֵי קִיּוּם מִצְוֹת־עֲשֶׂה מְמַשֵּׁיךְ אֹר וְשִׁפְעַת בְּעוֹלָמוֹת

שער היחוד והאמונה

שע"י קיום מ"ע ממשיך אור ושפע בעולמות עליונים
מהארת אור א"ס ב"ה (כמ"ש בזהר דרמ"ח פקודין
אינון רמ"ח אברין דמלכא) וגם על נפשו האלקית כמ"ש
אשר קדשנו במצותיו. אבל לענין תשובה אף שמוחלין
לו העונש על שמרד במלכותו ית' ולא עשה מאמר
המלך. מ"מ האור נעדר וכו' וכמארו"ל ע"פ מעוות לא
יוכל לתקן זה שביטל ק"ש של ערבית או וכו'. דאף
שנוהר מעתה לקרות ק"ש של ערבית ושחרית לעולם
אין תשובתו מועלת לתקן מה שביטל פ"א. והעובר
על מל"ת ע"י שנדבק הרע בנפשו עושה פגם למעלה
בשרשה ומקור חוצבה (בלבושי' די"ם דעשי' כמ"ש

4. משנה מכות פ"ג מט"ו. 5. תיקוני זהר תיקון ל'. 6. ברכות כו, א. 7. קהלת א, ה.

תשובה מוחלין לו במקום, ואילו בלא-תעשה באה הכפרה רק ביום כיפור – אי אפשר ללמוד שום קלא חסד ושלום במצות-עשה, ובפירוש – שאסור ללמוד שום קולא בתלמוד תורה, - במצות ה'עשה' של לימוד תורה, ואדרבה אמרו

רבותינו זכרונם

לבירכה: ותר תקדוש

ברוך-הוא – בניבות

מסוימות, על – עבירות

חמורות כמו עבודת-זרה

וכו', אף שהן – אף

שעונשן בריתות

ומיתות בית-דין, ולא

ותר על פסול תלמוד

תורה. – להלן אומר

בברייתא: עבר על

בריתות ומיתות בית

דין – על עבירות

שעונשן כרת או מיתה

על-ידי בית-דין -

תשובה ויום הכפורים תולין, - שלא להיענש מלמעלה על עבירות אלו, ויסורין ממרקין (פרוש, - "ממרקין" הוא, גמרין – את הכפרה, והוא מלשון מריקה ושמירה לצחצח הנפש, כי 'כפרה' היא לשון קנות, שמקנת לכלוך החטא), - הרי שבעבירות של כריתות ומיתות בית-דין, לא מספיק הניקוי שנעשה על-ידי ענינים של תשובה ויום כיפור, אלא נדרש גם הניקוי והמירוק על-ידי יסורים רחמנא-ליצלן, שנאמר¹²: "ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם". – הרי שישנן עבירות כאלו שעליהן נדרש הניקוי על-ידי יסורין ר"ל – והן, העבירות שעונשן כריתות ומיתות בית-דין. עד כאן לשון הפרקא - שבסוף מסכת יומא.

העשר ספירות העשה, - בלבושי עשר ספירות שבעולם העשיה, כמו שכתוב ב'תקוני זהר'⁸: "לבושין תקינת לון, דמניהו פרחין נשמתין לבני נשא וכו'" – לבושים התקנת להן, ל"ספירות", שמהם פורחות נשמות לבני אדם). רואים

אנו מ"תקוני זוהר" זה,

שישנו ענין של לבושים

ל"ספירות" שמהם באות

הנפשות, וכשעל-ידי

עבירה נעשה גם בנפש

– נעשה על-ידי-זה פגם

גם בשורש הנפש, לקב

– לכן, אין כפרה

לנפשו ולא למעלה –

כפי שיאמר להלן,

משמעותה של "כפרה"

היא הסרת וניקוי הפגם,

הנה תשובה בלבד אין

בכוחה לנקות את הפגם

בנפש ולמעלה, עד יום

הכפורים, - שהיום עצמו מכפר. כמו שכתוב: - בנוגע ליום

כיפור: "וכפר על הקדש מטמאות בני ישראל

ומפשעיהם וגו'", "לפני ה' תטהרו"¹⁰ – "לפני ה' דיקא.

– לפני ה' דוקא. "לפני" היינו למעלה, למעלה משם הוי',

משם תבוא טהרתכם. הרי שהטהרה של יום כיפור, באה

ממקום וממדריגה שלמעלה משם הוי', אשר לכן הוא למעלה

מהמקום והמדריגה בהם פוגע הפגם המתהווה על-ידי

שעוברים על לא-תעשה – ולכן ישנה אז הכפרה על עבירה

זו. על-כל-פנים יוצא, שבעבירה על מצות-עשה ישנו דבר

חמור יותר מאשר בעבירה על לא-תעשה. ולכן אין לתלמד

מכאן – מהברייתא האומרת שבמצות-עשה – כשעושים

~ יום חמישי י"ב תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צא, והנה מצות... עד עמ' 182, כ"א מיראה:

אגרת התשובה

החטא בלבד, היא ענין

התשובה מן התורה,

(כדאי-אף – כפי שכתוב

והנה מצות התשובה מן התורה

היא עויבת החטא בלבד (כדאי' בגמ' פ"ג דסנהדרין

והנה, מצות התשובה¹³

מן התורה, היא עויבת

החטא בלבד – עויבת

8. בהקדמה. 9. אחרי מות טז, טז. 10. שם, טז, ל. 11. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז. 12. תהלים פט, כג. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כותב 'מצוה' (ולא 'ענין' או 'והנה התשובה' וכיו"ב. ועד ל' הרמב"ם הלי' תשובה פ"ב ה"ב) - דפשטות הלי' מורה דס"ל דתשובה בתוכן דעויבת החטא מצוה מה"ת וגם להרמב"ם והסמ"ג שהרי אליבי' קאי כאן (וראה סהמ"צ להצ"צ מצות וידי ותשובה בתחלתה) - ולא רק להרמב"ן (נצבים ל, יא. הובא בלקו"ת עה"פ שם). ובס' היד לפני הלי' תשובה, (שכנראה גם "הקדמות" אלו להרמב"ם הם): מ"ע א' והוא שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה. ואולי ג"ז מקור דברי הצ"צ שם. ובסהמ"צ להרמב"ם: "מצוה ע"ג היא שצונו להתוודות כו' ולומר אותם עם התשובה". ראה במפורט להלן עמוד 1118 ואילך.

בְּנִמְרָא פֶּרֶק ג' דְּסִנְהֶדְרִין¹⁴ וּב'חֲשֵׁן מִשְׁפָּט' סוּף סִימָן
 לִדְעִינָן עֲדוּת¹⁶, - שאם הוא עוזב את החטא בלבד ואינו
 חוזר על אותו חטא שעשה אותו פסול לעדות - הריהו כשר
 לעדות¹⁷, דְּהִינּוּ שְׂיִגְמֹר בְּלָבוּ בְּלָב שְׁלָם, לְבַל יָשׁוּב עוֹד
 לְבִסְלָה, לְמַרְד
 בְּמַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ¹⁸,
 וְלֹא יַעֲבֹר עוֹד - על
 מִצְוֹת הַמִּלְךְ - מלכו
 של עולם, הַקְּבִי"ה חֶסֶד
 וְשְׁלוֹם, הֵן בְּמִצְוֹת
 עֲשֵׂה¹⁹ הֵן בְּמִצְוֹת לֹא
 תַעֲשֶׂה²⁰, וְזוּהוּ עֵקֶר
 פְּרוּשׁ לְשׁוֹן "תְּשׁוּבָה",
 - כְּלוּמַר, לְשׁוּב אֵל ה'
 בְּכָל לְבוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ,
 לְעִבְדוֹ וְלִשְׁמֹר בְּל
 מִצְוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב²¹:
 "יַעֲזֹב רָשָׁע דְּרָבוּ וְאִישׁ
 אֲוֹן מִחֻשְׁבֹּתָיו, וְיִשָּׁב
 אֵל ה' וְגו'"; - הפסוק אומר: במה מתבטא שובו אל הקב"ה
 - במה שהרשע עוזב את דרכו הקודמת, והחוטא עוזב את

אגרת התשובה

ובח"מ ססי' ל"ד לענין עדות) דהיינו שיגמור בלבו
 בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו
 ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו הן במ"ע הן
 במל"ת. וזהו עיקר פי' לשון תשובה לשוב אל ה'
 בכל לבו ובכל נפשו לעבדו ולשמור כל מצותיו
 כמ"ש יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישב
 אל ה' וכו'. ובפ' נצבים כתיב ושבתי עד ה' אלקיך
 ושמעת בקולו וכו' בכל לבבך וכו' שובה ישראל עד
 ה' אלקיך וכו' השיבנו ה' אליך וכו'. ולא כדעת
 ההמון שהתשובה היא התענית. ואפי' מי שעבר על
 כריתות ומיתות ב"ד שגמר כפרתו היא ע"י יסורים.
 היינו שהקב"ה מביא עליו יסורים (וכמ"ש ופקדתי
 כנוצר לעיל מהברייתא במסכת יומא, תיננו שְׁהִקְדוּשׁ־בְּרִוּךְ
 הוא מְבִיא עֲלָיו יְסוּרִים - ויסורים אלה הם גמר כפרתו,

מחשבות החטא שלו. וּבְפֶרֶשֶׁת נְצִיבִים²² כְּתִיב: - כתוב²³:
 "וְשָׁבֹתָ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי וְגו', כָּל לִבְבְךָ
 וְגו'²⁴ - הרי²⁵ שענין התשובה הוא, לשוב אל ה', על-ידי
 השמיעה בקולו, דבר שצריך להיעשות בכל הלב. וכך גם
 כתוב²⁶: "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל
 עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו'"; -
 וכן כתוב²⁷: "הֲשִׁיבֵנו ה'
 אֱלֹהֶיךָ וְגו'²⁸ - מכל
 הפסוקים האמורים, ברור
 שענין התשובה הוא
 לשוב אל ה', לקיים את
 מצוותיו ולא לעשות שום
 עבירות. ולא פְּדַעַת
 הַהֶמוֹן, שֶׁהַתְּשׁוּבָה הִיא
 הַתַּעֲנִית. - על העבירות
 שעבר. וְאִפְלוּ מִי שֶׁעָבַר
 עַל כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת
 בִּיתְדִין, שְׁגִמֵר כְּפָרְתוֹ
 הִיא עַל־יְדֵי יְסוּרִים, -

14. כה, ב. 15. סעיף כט ואילך. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא הביא מקדושין (מט, ב) ושו"ע אה"ע סל"ח סל"א לענין קדושין ובפרט דקדמו לסנה' וחז"מ (וראה מנ"ח מצוה שס"ד) - וי"ל דעדיפא לי' הוכחה מדיני ממונות דלא אזלינן בתר רובא, ז.א. שלא רק ע"ד הרוב מספיקה עזיבת החטא". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיקר הכוונה כאן - דלא התענית וכמשל"ק. אבל מהל' מובן דגם בלא יודוי דברים - תשובה היא (וכדמוכח גם מהראיות משו"ע מחז"מ שלא הזכירו שם יודוי דברים), אלא שיוודי ובקשת מחילה - כעשויים - הם חלק התשובה ומוסיפים בתשובה - ולכן הזכירו הרמב"ם כו' משא"כ התענית, הוא ענין בפ"ע, וכמשנת בסוף הפרק ורפ"ב - "ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תענית כלל". ועיין זח"ג קכב, א. סמה"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה. מנחת חינוך, מצוה ססד". 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כל המשך הדברים - להקל עשיית התשובה, לבד ענין זה, דבכל תשובה צ"ל ענין כללי "דלא ישוב למרוד במל' ית'". ולכאורה הוא חידוש גדול. וצ"ע המקור ע"ז בפוסקים (והוא בדוגמא שבקיום המצות ג"כ צ"ל הקדמת ענין הכללי בתחלה יקבל עליו עומ"ש ואח"כ עול מצות - ברכות רפ"ב) - וכ"ה גם בהכתובים שמביא לרא"י: יעזוב רשע דרכו (ל' יחיד - דרכו בכלל, שהוא רשע ואח"כ) מחשבותיו (ל' רבים, ענינים ועברות פרטיות); ושבתי (בכלל, בקולו וגו' ("פרט") (ציווי - פרטי המצות). וכן שצ"ל ב' החלטות "הן במ"ע הן במל"ת". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבזוה צ"ל קום ועשה - ובכ"ז מקבל עליו". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבעבירה על מל"ת - ניכרת המרידה, משא"כ בהעדר עשיית מ"ע". 21. ישעיה נה, ז. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מפרש הסדרה ולא כדלקמן "בתורה" לשלול ואתחנן ד, ל - דשם הוא רק סיפור דברים, וכעתחלתה העידותי בכסם גוי. ועוד ועיקר (כי לכאורה גם מסיפור יש ללמוד מהו ענין התשובה) - כי שם אינו מפרט דצ"ל 'בכל לבבך". 23. נצבים ל, ב. 24. הטעם מדוע מביא רבנו הזקן בתחילה פסוק מנביא (ישעיה) ולאחר מכן פסוק מן התורה, כותב הרבי שליט"א, ש"יש לומר" שזה מפני שבנביא מפורש שהתשובה היא עזיבת החטא. והרבי שליט"א מוסיף: "וראה הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ואף דכנ"ל כאן קאי (גם) להרמב"ם, ולדידי' פ' זה הבטחה היא (הל' תשובה פ"ז ה"ה) - עיין רמב"ן (שם) דתרווייהו איתנהו ב". וזר חפץ אלוף בסהמ"צ שלו מנה במנין העשין, עשה ושבתי עד ה' אלקיך (הובא בפ"י הרי"פ לסהמ"צ להרס"ג פרשה מ"ב) וכ"ה בסמ"ק במצוה נג "לשוב דכתיב ושבתי עד ה"א ושמעת בקולו". 26. הושע יד, ב. 27. איכה ה, כב. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הכרח כל ד' הפסוקים ודיוק סדרם (הקדים נביא לתורה וכו'): לקמן רפ"ג דע"י החטא מוריד השפעת שם הוי' ב"ה (דחלק הוי' עמו גוי' חבל גוי' - כמשל החבל כו') - שמוזה מובן שהתיקון (התשובה) צ"ל העלאת כהני"ל. ובפ"ד מבוארים פרטי שם הוי' - ה' (אחרונה) מעשה - ועז"נ יעזוב רשע דרכו גוי' וישוב גוי'. ו' - קול וששה מדות (שבלב) כו' - ועז"נ ושבתי גוי' בקולו גוי' לבבך גוי'. ה' (ראשונה) התבוננות (רק בזה חסרוננו) - ועז"נ שובה ישראל (שם המעלה). י' - שכל הנעלם שבכחו כו' שרש ועיקר חכ' שבה מלוכש ה' (ח"א פי"ט ושם, אשר כשנוגע לשם - פונה בכל הכחות כו'). - ועז"נ השיבנו ה' גוי'. וזהו ג"כ הענין והסדר, שנאמר: סור מרע (יעזוב רשע - מל"ת) ועשה טוב (ושמעת גוי' בכל לבבך - דפליג לרמ"ח איבריך, רמ"ח מ"ע) בקש שלום (לאחרי סומ"ר וע"ט - שלכן נק' ישראל - ויכול להיות שלום ושלמות כו') - מתחלה מלמטלמ"ע, ואח"כ מלמעלמ"ט

התשובה, כי זהו חלק מהתשובה. טעמו של דבר (כתוב) הוא, כי בעבירה ישנו "גוף" ו"נשמה". מעשה העבירה הוא ה"גוף", והרצון והתאוה לעשות את העבירה, הוא ה"נשמה". בשעה שהוא עושה תשובה, עליו הרי לבטל גם את ה"גוף" וגם את ה"נשמה" של העבירה.

הנה את ה"נשמה" - את הרצון והתאוה - מבטלים על-ידי החרטה על העבר, שחורה לו והוא מצטער על שעשה את העבירה. צער הוא הרי ההיפך מתענוג, והצער על העבירה מבטל את התענוג שבסיבתו היו בו הרצון והתאוה באותה עבירה. אבל הרי צריכים לבטל גם את ה"גוף" של העבירה, ובכך להימנע להבא מלעשות עבירה זו - והרי אין כאן מעשה

שיבטל את מעשה העבירה, שהוא "גוף" העבירה. הנה הוידוי שהוא מוציא בפיו, ו"עקימת שפתיו הוי מעשה" - זה מבטל את "גוף" העבירה. על כל פנים, זהו ענין הוידוי שהוא חלק מהתשובה. ואילו תעניות אינן חלק מהתשובה. ומה שכתוב ב"זו"ל³⁰: "שוכו עדי ככל לבככם בצום ובבכי גו", - כתוב הרי כאן ענין התענית כחלק מ"שוכו אלי", ה"נו" - הרי זה כדי לבטל - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין של עתיד (ותשובה - עויבת העבר), ה"נו" שנגזרה - אז, למרק עון הדור על-ידי יסורים פארה. - שכדי לבטל את הגזירה, נדרש ענין התענית. אך אין התענית חלק מתשובה. וזהו הטעם ככל תעניות שמתענין על כל צרה שלא תבא על הצבור, - שהתענית באה כדי לבטל את צרת הגזירה. וכמו שכתוב במגלת אסתר³¹ - שאסתר ביקשה להטיל תענית כדי לבטל את גזירת המן. ומה שכתוב בספרי המוסר, ובראשם "ספר הרוקח" ו"ספר חסידים", הרבה תעניות וסגופים לעובר על פירות ומיתות בית-דין³²,

וכמו שכתוב³¹: "ופקדתי בשבט וגו'" - "ופקדתי" (ד"קא), - שהקב"ה מביא את היסורים, וה"נו" - מתי מביא הקב"ה יסורים לגמר הכפרה, הרי זה פשת'שוקתו רצויה לפניו ותפרה, בשובו אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה,

אגרת התשובה

או באתערותא דלתתא ו'כמים הפנים וכו'" - אתערותא דלעילא, לעורר האהבה וחסד ה' למרק עונו ב'סורים בעולם הזה, - על-ידי התעוררות מלמטה, ו"כמים הפנים", כפי שהאדם מבטא את רצונו העז לשוב אל ה' מצד אהבתו אל ה' - דבר זה פועל התעוררות מקבילה למעלה, שגם אליו יתייחסו באהבה וחסד, למרק אותו כליל מעוונותיו על-ידי יסורים

בעולם הזה, וכמו שכתוב³⁰: "כי את אשר יאהב ה' יוכיח וגו'". - כדי למרק אותו מעוונותיו - בעולם הזה. יסורים אלה, שהקב"ה מביא, מצד אהבתו, למי ששב אל ה' מתוך אהבה - אלה הם היסורים המסיימים כפרת הנפש, בעבירות שגמר כפרתן הוא על-ידי יסורים. אך, אין הכוונה לתעניות ויסורים שאדם מקבל על עצמו. ולכן לא הופירו הרמב"ם והסמ"ג - מ"ע טז, שום תענית כלל במצות התשובה, אף - לא, פכריות ומיתות בית-דין, - גם בתשובה על עבירות שעונשן הוא כרת או מיתת בית דין, שגמר כפרת עבירות אלו הוא הרי ענין היסורים - כפי שהגמרא אומרת - אף על פי כן, אין הרמב"ם והסמ"ג מזכירים גם בעבירות אלו את ענין התענית - מפני שהיסורים האמורים אינם מכוונים לתעניות, רק הוידוי - שמתוודים ומפרטים בדיבור את החטאים שחטאו, ובקשת מחילה, - על העבירות, כמו שכתוב בתורה³¹: "והתודו את חטאתם וגו'"³². - את הידוי ובקשת מחילה כן מזכירים הרמב"ם והסמ"ג במצות

- שובה ישראל, השיבנו ה') וכמובן כ"ז מלקו"ת ס"פ בלק ד"ה מה טובו בבי' ד' תשובות - אלא ששם מביאם כאו"א בפ"ע - וכאן - כמו שכאו"א מהן (אפילו תשובה) כלולה מכולן. וק"ל. ע"ד הקבלה - ראה ש' הגלגולים הקדמה כא ו'להעיר דשם מפרש ד' חלקי כפרה - וכפרה הד' חלול ה' וראה חדא"ג יומא (פו, א), [29]. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף בזה בי' - דבכ"ז כל מצות התשובה גם על כריתות תלוי' באדם. ויכול למלאותה ולגמרה כי כששב מאהבה כו' מעורר כו'". 30. משלי כז, יט. 31. נשא ה, ז. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה ה' צ"ל זה בתחילת הבי' - מהו תשובה מה"ת - אלא עיקר הכוונה כאן - דלא התענית וכמשל"ק. אבל מהל' מובן דגם בלא וידי דברים - תשובה היא (וכדמוכח גם מהראיות משר"ע מחו"מ שלא הוזכרו שם וידי דברים), אלא שוידוי ובקשת מחילה - כשעושים - הם חלק התשובה ומוסיפים בתשובה - ולכן הזכירם הרמב"ם כו' משא"כ התענית, הוא ענין בפ"ע, וכמשנ"ת בסוף הפרק רפ"ב - "ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תעניות כלל". ועיין זח"ג קכב, א. סהמ"צ להצ"צ מצות וידי ותשובה. מנחת חינוך מצוה שסד". - ראה לעיל הערה 17. 33. ב, יב. 34. ד, טו. 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וביותר תגדל הקושיא מ"סיגופים" דלבטל גזירה לא מצינו רק תענית, כנ"ל ביזאל ואסתר כו'. ועכ"צל שכאן הכוונה אחרת.

אדמו"ר שליט"א: ענין דלעתיד (כנ"ל) – ולא תשובה – שהוא על העבר, שמא נגזר עליו חסוֹשִׁלּוּם מלמעלה עונש של יסורים, יינצל מכך על-ידי התעניות, וְגַם כְּדֵי לְזוּר ולמחר גמר כפרת נפשו; - שבוה יש בכח התעניות לעזור, וְגַם אוֹלֵי אֵינוּ שָׁב אֶל ה' בְּכָל לִבּוֹ וְנִפְשׁוּ מֵאֲהָבָה, מִיִּרְאָה: - שאז אין ה"כמים הפנים" שלמעלה, עוזר לגמור כפרתו על-ידי יסורים, ולכן הוא מקבל על עצמו יסורים בענין התעניות³⁷.

אך בעצם, ענין היסורים הגומרים את הכפרה (בחיבי כריתות ומיתות בית-דין) אין הכוונה ליסורי תעניות, אלא ליסורים שמביאים על האדם רחמנא-ליצלן מלמעלה, כדי לגמור את כפרתו.

וְכֵן – הם מביאים הרבה תעניות, לְמוֹצֵיא זֶרַע לְבַטְלָה, שְׁחִיב מִיָּתָה בְּיַדֵי שָׁמַיִם, כְּמוֹ שְׁכָתוּב בַּתּוֹרָה³⁶ גְּפִי עַד וְאוֹנֵן, - בהם היה חטא זה, וזה אשר הביא את העונש של מיתה בידי שמים, וְדִינוּ – של המוציא זרע לבטלה, כְּחִיבֵי כְרִיתוֹת לְעֵנֵן זֶה –

ולכן מביאים ספרי המוסר האמורים הרבה תעניות למי שעבר על חטא זה. הרי לכאורה, שהתעניות באות בתור יסורים לגמר הכפרה, שבחיבי כריתות נדרש ענין היסורים דוקא, ואילו לעיל, נאמר הרי שהיסורים הגומרים את כפרתם של חיבי כריתות, הם דוקא היסורים שמביאים על האדם מלמעלה, ולא התעניות שהוא מקבל על עצמו בתור יסורים? – מסביר רבנו הזקן: תִּיָּגוּ, כְּדֵי לְצַל מְעַנֵּשׁ יִסּוּרִים שֶׁל מַעְלָה חֲסִיִּשְׁלוֹם; - (הערת כ"ק

אגרת התשובה

הרבה תעניות וסיגופים לעובר על כריתות ומיתות ב"ד וכן למוציא זרע לבטלה שחייב מיתה בידי שמים כמו"ש בתורה גבי ער ואונן ודינו כחיבי כריתות לענין זה. היינו כדי לינצל מעונש יסורי של מעלה ח"ו. וגם כדי לזרז ולמחר גמר כפרת נפשו. וגם אולי אינו שָׁב אֶל ה' בְּכָל לִבּוֹ וְנִפְשׁוּ מֵאֲהָבָה כ"א מִיִּרְאָה:

~ יום שישי י"ג תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 182, פרק ב. אך כל... עד עמ' צב, יום רצון:

– על חטאו, חֲסִיִּשְׁלוֹם בְּעוֹלָם תְּבֵא, וְנִפְטָר לְגַמְרֵי מִן תְּדִין בְּעוֹלָם תְּבֵא. אֲמַנֵם – כדי שִׁיְהִי לְרַצוֹן לְפָנֵי ה' וּמְרֻצָּה וְחִיבֵי לְפָנָיו יִתְבַּרַךְ בְּקִדְּם הַחֲטָא, לְהוֹיֹת נַחַת רוּחַ לְקוֹנוֹ מְעוֹבְדָתוֹ – לשם כך, הִיָּה צָרִיךְ לְהִבְיֵא קֶרְבַּן עוֹלָה אֶפְלוֹ עַל מִצְוֹת־עֲשֵׂה קִלָּה שְׂאִין בָּהּ כְּרַת וּמִיתָת בֵּית־דִּין, - גם כשמישהו עבר על מצות-עשה כזו, היה עליו להביא קרבן עולה – כשהיו יכולים להקריב קרבנות – בנוסף לתשובתו, כְּמוֹ שְׁדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכָרוֹנֵם לְכַרְכָּה בְּתוֹרַת בְּהֵנִים' עַל פְּסוּקֵי 'וַיִּנְרָצָה לֹא';

- שהעולה מרצה על מי שעבר על מצות-עשה, וְכָרְבָּאִיתָא בְּגַמְרָא שְׂרָק־קָמָא דְּוִבְחִים, - וכמו שהגמרא אומרת בפרק

פָּרָק ב. בפרק הקודם, פרק א', הסביר רבנו הזקן, שתשובה אינה ענין התענית, צום על עבירות שנעשו, אלא תשובה היא "עזיבת החטא", לעזוב את החטא ולא לעשותו עוד. ואפילו בעבירות שגמר כפרתן הוא על-ידי יסורים (והן העבירות שעונשן כרת או מיתת בית-דין) – אין הכוונה ליסורי תעניות שהאדם גוזר על עצמו, אלא הכוונה היא, ליסורים שמביאים עליו מלמעלה, כדי לגמור כפרת נפשו. אֲךָ כָּל זֶה לְעֵנֵן כְּפָרָה וּמְחִילַת הַעֲוֹן, - פועלת התשובה ולא נדרשות על כך שום תעניות, שְׁנִמְחַל לֹא לְגַמְרֵי מַה שְׁעָבַר עַל מִצְוֹת הַמְּלַךְ – מלכו של עולם, בְּשַׁעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְאֵין מוֹכִירִין לֹא דְבָר וְחִצֵי דְבָר בְּיוֹם תְּדִין לְעֵשׂוֹ עַל זֶה

אגרת התשובה

פרק ב אך כל זה לענין כפרה ומחילת העון שנמחל לו לגמרי מה שעבר על מצות המלך כשעשה תשובה שלימה ואין מזכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין לענשו ע"ז ח"ו בעוה"ב ונפטר לגמרי מן הדין בעוה"ב. אמנם שיהי' לרצון לפני ה' ומרוצה וחביב לפניו ית' כקודם החטא להיות נחת רוח לקונו מעבודתו. היה צריך להביא קרבן עולה אפי' על מ"ע קלה שאין בה כרת ומיתת ב"ד כמו שדרשו רז"ל בת"כ ע"פ ונרצה לו וכדאיתא בגמ'

– מלכו של עולם, בְּשַׁעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְאֵין מוֹכִירִין לֹא דְבָר וְחִצֵי דְבָר בְּיוֹם תְּדִין לְעֵשׂוֹ עַל זֶה

36. וישב לח, דו. 37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז קשה למה לא הזכירו הרמב"ם (שהרי מדבר גם בעושה תשובה מיראה) ? ואולי כוונת ב' אדה"ז – שתעניות וסיגופים הנ"ל (מיעוט חלב ודם) הם ענין (קרבן-) תפלה על העתיד: לינצל מעונש וגם – שתמחר כפרתו וגם אולי – להגיע לתש' מעולה ויותר. אלא שעפ"ז ג"כ ק"ק – חילוקי מספר התעניות כו' לכאור'א בפ"ע. אבל ראה פ"ב כיו"ב. ועיין ח"א פכ"ט ע"ד ביטוש הגוף (אלא ששם נת' ענין הביטוש דסיבת חומריות הגוף – הקליפה וע"ה התבוננות)". 1. ויקרא ד, 8.

לפני החטא. וְלִכֵּן מִצִּינוּ בְכִמָּה תְנַאִים וְאִמּוֹרָאִים, שְׁעַל דְּבַר קָל – עַל חֲטָא קָל, הֵיוּ מִתְעַנִּים תְּעַנִּיּוֹת הֶרְבֵּה מְאֹד, כְּמוֹ: רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מֵתִיר שֶׁתְּהָא פְּרָה יִצְאָה בְּרִצּוּעָה שְׁבִין קַרְנֵיהָ בְּשַׁבָּת, וְחֲכָמִים אוֹסְרִים, וּפְעַם אַחַת יִצְאָה בֶּן

פֶּרְתוֹ שֶׁל שְׁכֵנְתוֹ וְלֹא מִחָּה בָּהּ, – שְׁתִּימְנַע מִכֵּךְ, וְהִשְׁחֵרוּ שְׁנֵי מִפְּנֵי הַצּוּמוֹת, – שְׁצַם, עַל שְׁלֹא קָנִים דְּבָרֵי חֲבֵרִי; – הַחֲכָמִים שֶׁאִסְרוּ דָּבָר זֶה. וְכֵן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁאֲמַר: "בּוֹשְׁנֵי מִדְּבָרֵיכֶם בֵּית שְׁמַאי", וְהִשְׁחֵרוּ שְׁנֵי מִפְּנֵי הַצּוּמוֹת; – שְׁצַם עַל שֶׁהִתְבַּטָּא כֵךְ עַל בֵּית שְׁמַאי. וְרַב הוֹנָא, פְּעַם אַחַת נִתְהַפְּכָה לוֹ רִצּוּעָה שֶׁל תְּפִלּוֹן, וְהִתְעַנָּה אֲרַבְעִים צוּמוֹת; וְכַהֲנָה רַבּוֹת – בְּתַנַּאִים שׁוֹנִים. –

תְּעַנִּיּוֹת אֵלוֹ לֹא הֵיוּ עֵינֵן שֶׁל תְּשׁוּבָה, וְגַם לֹא עֵינֵן שֶׁל יִסּוּרִים כְּדִי לַגְּמוֹר אֶת הַכִּפְרָה – שֶׁהָיָה לֹא הָיוּ אֵלֶּה חֲטָאִים כְּאֵלוֹ הַדּוֹרְשִׁים גְּמוֹר כִּפְרָה עַל-יְדֵי יִסּוּרִים, אֲלֵא הַתְּעַנִּיּוֹת כְּדִי לַגְּמוֹר אֶת הַכִּפְרָה – שֶׁהָיָה לֹא הָיוּ אֵלֶּה חֲטָאִים כְּאֵלוֹ הַדּוֹרְשִׁים גְּמוֹר כִּפְרָה עַל-יְדֵי יִסּוּרִים, אֲלֵא הַתְּעַנִּיּוֹת כְּדִי לַהֲיִיִת מְרוּצָה וְחַבִּיב לִפְנֵי

הַקְּב"ה כְּמוֹ לִפְנֵי הַחֲטָא. וְעַל יִסּוּד זֶה – שִׁישׁ עֵינֵן שֶׁל תְּעַנִּיּוֹת גַּם עַל חֲטָאִים קְלִים שֶׁאֵינֶם דּוֹרְשִׁים גְּמוֹר כִּפְרָה עַל-יְדֵי יִסּוּרִים, אֲלֵא הַתְּעַנִּיּוֹת הֵן בְּמִקּוּם קֶרְבָּן, הֵנָּה עַל יִסּוּד זֶה, לְמַד הָאֲרִיז"ל לְתַלְמִידָיו עַל-פִּי חֲכָמַת הָאֵמֶת, – כְּפִי שֶׁנִּקְרָאת תּוֹרַת הַקְּבֵלָה, מִסֵּפֶר הַצּוּמוֹת לְכִמָּה עֲזוּנוֹת וְחֲטָאִים, אֵף שְׁאִין בְּהֵן פֶּרְתָּה וְלֹא מִיִּתְּהָ בִּידֵי שְׁמַיִם, – שְׁבַחָה נִדְרַשׁ גְּמוֹר כִּפְרָה עַל-יְדֵי יִסּוּרִים, כְּמוֹ עַל הַכֶּעַס קִנְיָא – מֵאֵה חֲמִישִׁים וְאַחַת, תְּעַנִּיּוֹת וְכוּ'; וְאֶפְלוֹ עַל אִיסּוּר דְּרַבְּנָן כְּמוֹ סִתָּם וְיִנְיָם' – יֵין שֶׁל גּוֹי, וְהִתְעַנָּה ע"ג – שְׁבַעִים וְשִׁלֹּשׁ תְּעַנִּיּוֹת וְכוּ'; וְכֵן עַל בְּטוּל מִצְוֹת-עֲשֵׂה דְרַבְּנָן כְּמוֹ תְּפִלָּה –

רֵאשׁוֹן שֶׁל מַסַּכַּת זְבַחִים² הַעוֹלָה מִכִּפְרַת עַל מִצְוֹת-עֲשֵׂה, וְהֵיא דוֹרוֹן לְאַחַר שְׁעֵשֶׂה תְּשׁוּבָה וְנִמְחַל לוֹ הַעֲנֵשׁ, וְכֹאדָם שְׁפָרַח בְּמִלְךָ וּפִיִּסּוֹ עַל-יְדֵי פְּרַקְלִיטִין – שֶׁתְּדַלְגִים, וְנִמְחַל לוֹ, – הַמֶּלֶךְ, אֶת-עַל-פִּי-כֵן שׁוֹלֵחַ – זֶה שֶׁסֵּרַח בְּמִלְךְ, דוֹרוֹן וְנִמְחָה לְפָנָיו –

לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, כְּדִי שִׁתְּרַצֶּה לוֹ לְרֵאוֹת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ – כֵךְ גַּם עֵינָיו שֶׁל קֶרְבָּן עוֹלָה, שֶׁאֲחֵרֵי שְׁעֵשֶׂה תְּשׁוּבָה וְנִמְחַל לוֹ עַל חֲטָאוֹ – מֵהוּוֹה הַקֶּרְבָּן מִתְּנָה כְּדִי שִׁיְהִי מְרוּצָה וְחַבִּיב לִפְנֵי הַקְּב"ה כְּמוֹ שֶׁהִיָּה לִפְנֵי שְׁחֲטָא. (וְלִשׁוֹן – הַגְּמָרָא שֶׁאִוְמַרְתָּ עַל ה"עוֹלָה" שֶׁהִיא "מִכִּפְרַת", וְכֵן מֵה שְׁכֵנְתוֹ בְּתוֹרָה "וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו" – אֵין זֶה בְּפֶרֶת נִפְשׁוֹ, – אֵין הַכוּוּנָה לְכִפְרַת נִפְשׁוֹ הַבָּאָה עַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, אֲלֵא – הַכוּוּנָה הִיא: לְכַפֵּר לְפָנָיו ה' לְהִיּוֹת נִחַת רוּחַ לְקוֹנֵו, – שְׁתִּימְחָה לִפְנֵי הַקְּב"ה כֹּל הַשְּׁפָעָה עַקֵּב הַחֲטָא, וְהַחוּטָא יְהִיָּה שׁוֹב אֲהוּב עַל הַקְּב"ה כְּמוֹ לִפְנֵי שְׁחֲטָא, בְּדִאִיתָא שְׁם בְּנִמְרָא, – כְּפִי שֶׁהַגְּמָרָא אוֹמַרְתָּ שֶׁם, שֶׁאֲחֵרֵי

שֶׁהִיָּתָה כְּבַר הַכִּפְרָה, בָּאָה ה"עוֹלָה" בְּתוֹרַת דוֹרוֹן, וְכְמוֹ שְׁכֵנְתוֹב³: "תְּמִים יְהִיָּה לְרִצּוֹן"). – כֹּל עֵינָיו שֶׁל קֶרְבָּן ה"עוֹלָה" הוּא לְרִצּוֹת, שְׁכֵן הַכִּפְרָה כְּבַר הִיָּתָה לִפְנֵי זֶה. כֹּל זֶה הִיָּה כְּשֶׁהָיוּ יְכוּלִים לְהַקְרִיב קֶרְבָּנוֹת, שֶׁאֲחֵרֵי שְׁעֵשׂוּ תְּשׁוּבָה, הֵיוּ צָרִיכִים לְהִבְיָא קֶרְבָּן כְּדִי לְהִיּוֹת מְרוּצָה וְחַבִּיב כְּמוֹ לִפְנֵי הַחֲטָא, וְעֵכְשׁוֹ שְׁאִין לְנוֹ קֶרְבָּן לְהַפִּיק רִצּוֹן מֵה' – הַתְּעַנִּיּוֹת הוּא בְּמִקּוּם קֶרְבָּן, כְּמוֹ שְׁכֵנְתוֹב בְּנִמְרָא – שְׁתִּפִּילַת הַמִּתְעַנָּה הִיא: "שִׁיְהָא מְעוּט חֲלָבִי וְדָמֵי שְׁנַתְמַעֲט – עַל-יְדֵי הַצּוּם, בְּאֵלוֹ הַקְּרָבָתִי לְפָנֶיךָ וְכוּ'" – הָרִי, שְׁעֵינֵן הַתְּעַנִּיּוֹת הוּא עֵינֵן שֶׁל קֶרְבָּן, לְהִיּוֹת מְרוּצָה לִפְנֵי הַקְּב"ה כְּמוֹ

אגרת התשובה

פ"ק דזבחים העולה מכפרת על מ"ע והיא דורון לאחר שעשה תשובה ונמחל לו העונש. וכאדם שסרח במלך ופייסו ע"י פרקליטין ומחל לו. אעפ"כ שולח דורון ומנחה לפניו שיתרצה לו לראות פני המלך (ולשון מכפרת וכן מ"ש בתורה ונרצה לו לכפר עליו אין זו כפרת נפשו אלא לכפר לפני ה' להיות נחת רוח לקונו כדאי' שם בנמ' וכמ"ש תמים יהי' לרצון). ועכשיו שאין לנו קרבן להפיק רצון מה' התענית הוא במקום קרבן כמ"ש בנמרא שיהא מיעוט חלבי ודמו שנתמעט כאלו הקרבתי לפניך וכו'. ולכן מצינו בכמה תנאים ואמוראי' שעל דבר קל היו מתענים תעניות הרבה מאד כמו ראב"ע שהי' מתיר שתהא פרה יוצאה ברצועה שבין קרניה בשבת וחכמים אוסרי' ופ"א יצאה כן פרתו של שכנתו ולא מוחה בה והושחרו שינוי מפני הצומות על שלא קיים דברי חבריו. וכן ר' יהושע שאמר בושני מדבריכם ב"ש והושחרו שינוי מפני הצומות. ורב הונא פעם אחת נתהפכה לו רצועה של תפילין והתענה מ' צומות. וכהנה רבות. ועל יסוד זה לימוד האריז"ל לתלמידיו עפ"י חכמת האמת מספר הצומות לכמה עונות וחטאים אף שאין בהן כרת ולא מיתה בידי שמים כמו על הכעס קנ"א תעניות וכו'. ואפי' על איסור דרבנן כמו סתם יינם יתענה ע"ג תעניות וכו' וכן על ביטול מ"ע דרבנן כמו תפלה יתענה ס"א תעניות וכו'

2. ד, ב. 3. אמור כב, כא. 4. ברכות יז, א. 5. ירושלמי ביצה פ"ב ה"ח. 6. חגיגה כב, ב. 7. מועד קטן כה, א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין להוכיח מכאן דאדה"ז ס"ל דתפלה מדרבנן נראה שו"ע דאדה"ז סק"ו, תניא רפ"ל, לקו"ת בלק (ג, ע). ובמכ"א אדה"ז הידוע (בית רבי ח"א, כ, א) בפשיטות דתפלה מה"ת, וראה משנת יואל שקו"ט וביאורו, כי לכ"ע זמני התפלה הם דרבנן וכשביטל זה ציווה האריז"ל להתענות ס"א כו'".

יתענה ס"א – ששים ואחת תעניות וכו'. ודרך כלל, סוד התענית היא סגולה נפלאה להתגלות רצון העליון ברוך הוא, כמו הקרבן שנאמר בו:

אגרת התשובה

ודרך כלל סוד התענית היא סגולה נפלאה להתגלות רצון העליון ב"ה כמו הקרבן שנא' בו ריח ניחוח לה'. וכמו"ש בישעי' הלזה תקרא צום ויום רצון לה' מכלל שהצום הנרצה הוא יום רצון:

"ריח ניחוח לה'", - נחת רוח לקב"ה. וכמו שכתוב בישעי' ה' "הלזה תקרא צום ויום רצון לה'", מכלל – הרי, שהצום הנרצה הוא יום רצון:

~ שבת קודש י"ד תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צב, פרק ג. והנה... עד עמ' 184, ג"פ וכו'.

התעניות לכל חטא, הוא לפי מספר הפעמים שעבר על אותו חטא, דומיא – כמו, דקרבן תמאת – הערת כ"ק אדמור"ר שליט"א: כל החטאות, שחייב להביא על כל פעם ופעם; - שחטא. ויש – בין חכמי המוסר, מדמין – משווים, ענין זה לקרבן עולה הבאה על מצות עשה, דאפלו עבר על כמה מצות עשה – מתכפר – ומתרצה לפני הקב"ה, בעולה אחת, בדאיתא בגמרא פקדונא דזבחים – כמו שהגמרא אומרת בפרק ראשון של מסכת זבחים. והכרעה המקבלת בזה, - בין שתי הדיעות של חכמי המוסר, היא להתענות ג' פעמים כפי מספר הצומות דחטא זה, דהיינו – כגון: רנ"ב – מאתים חמשים ושנים, שלש פעמים שמונים

פרק ג. בפרק הקודם, פרק ב', הסביר רבנו הזקן, שלמרות שלעצם ענין התשובה לא נדרשות שום תעניות, הרי כשם שבשעה שבית המקדש היה קיים היו צריכים, אחרי החזרה בתשובה, להקריב קרבן עולה על החטא, גם בעבירה על מצות עשה קלה, וענינו של הקרבן היה כדי שיהיה "ונרצה לו", שיהיה החזור בתשובה רצוי וחיביב לפני הקב"ה כמו לפני החטא, הרי כעת, שאין לנו קרבנות להביא על-ידם את ה"ונרצה לו" – באה התענית במקום הקרבן. על יסוד זה לימד האריז"ל, בהתאם לחכמת הקבלה, את מספר הצומות על מספר רב של עונות וחטאים, גם כאלה שאין עליהם עונש כרת ומיתה בידי שמים.

אגרת התשובה

פרק ג והנה חכמי המוסר האחרונים נחלקו כמו שחטא חטא א' פעמים רבות. דיש אומרים שצריך להתענות מספר הצומות לאותו חטא פעמים רבות כפי המספר אשר חטא. כגון המוציא זרע לבטלה שמספר הצומות המפורש בתיקוני תשובה מהאריז"ל הן פ"ד תעניות ואם חטא בזה עשר או עשרים פעמים עד"מ צריך להתענות עשר או עשרים פעמים פ"ד וכן לעולם. דומיא דקרבן חטאת שחייב להביא על כל פעם ופעם. ויש מדמין ענין זה לקרבן עולה הבאה על מ"ע דאפי' עבר על כמה מ"ע מתכפר בעולה אחת כדא' בגמ' פ"ק דזבחים. והכרעה המקובלת בזה להתענות ג"פ כפי מספר הצומות דחטא זה. דהיינו רנ"ב צומות על הוצאות שז"ל וכן בשאר חטאים ועונות. והטעם הוא עפ"י מ"ש בזה"ק ס"פ נח כיון דחב ב"נ קמי קודב"ה זמנא חדא עביד

והנה, חכמי המוסר האחרונים – שאחרי האריז"ל, נחלקו – בדיעותיהם, כפי שחטא חטא אחד פעמים רבות: דיש אומרים, שצריך להתענות מספר הצומות לאותו חטא פעמים רבות כפי המספר אשר חטא; כגון המוציא זרע לבטלה, שמספר הצומות המפורש – על חטא זה, בתיקוני תשובה מהאריז"ל הן פ"ד – שמונים וארבע, תעניות, ואם חטא בזה עשר או עשרים פעמים על-דרך משל, צריך להתענות עשר או עשרים פעמים פ"ד, וכן לעולם, - שתמיד מספר

וארבעה צומות על הוצאת שכבת זרע לבטלה, וכן בשאר חטאים ועונות – שעבר עליהם הרבה פעמים, יצום שלש פעמים כמספר הצומות הקבוע לאותו חטא. והטעם – מדוע שלש פעמים דוקא, הוא על-פי מה שכתב בזה"ק הקדוש, סוף פ'רשת נח: "בין דחב ברינש קמי קדשא בריך הוא, - כשאדם חוטא לפני הקב"ה, זמנא חדא – בפעם הראשונה שחוטא אותו חטא, עביד רשימו כו', - זה עושה רושם למעלה. אם חטא פעם שניה אותו חטא –

9. ויקרא א, ג. 10. נח, ה. 1. הערת כ"ק אדמור"ר שליט"א: "משא"כ עולות אחרות – ראה סוגי הקרבנות בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ קדשים". 2. ה, ב, ו, א, ז, ב. 3. עג, ב.

בלבד, או רושם חזק בלבד, אלא פגם החודר מצד אל צד, לכן צריך מספר הצומות ג' פגמים וכו'. – כיוון שעלידי חטאו בפעם השלישית אותו חטא, מתהווה ההתפשטות הגדולה ביותר של הפגם למעלה.

אומר שם בזוהר – מתחזק הרושם, זמנא תליתאה – אם חטא פעם שלישית אותו חטא, אתפשט ההוא כתמא מסטרא דא לסטרא דא כו", – מתפשט הכתם והפגם בעקבות החטא מצד אל צד, כלומר: אין זה רושם ג"פ וכו'.

אגרת התשובה

רשימו כו' זמנא תליתאה אתפשט ההוא כתמא מסטרא דא לסטרא דא כו'. לכן צריך מספר הצומות ג"כ

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום ראשון עמ' א

נברכת כובסין, אף שהזיק בשתיקו הוא משום הריכותו, ואם כן היה לו להוסיף ולשנות אף את דין הרחקת חול לח. מתרצת הגמרא: הנהו צריכי – ישנו צורך לשנות גם אמת המים וגם נברכת כובסין. דאי תנא שיש להרחיק את אמת המים, היה מקום לומר שרק בזה יש להרחיק משום דקביעא – שאמת המים עשויה להיות קבועה במקומה לעולם, אכל נברכת הכובסין דלא קביעא – שאינה קבועה לעולם, מאחר שלעיתים משנה הכובס את אומנותו לאומנות אחרת, אימא לא – היה מקום לומר שבוה אין צריך להרחיק, ולפיכך הוצרך התנא להשמיענו אף את דין נברכת הכובסין. ואי תנא שיש להרחיק את נברכת הכובסין, היה מקום לומר שרק בזה יש להרחיק משום דקבו וקביעי – שמים אלו נאספים ועומדים במקום אחד, ולפיכך נבלעים יותר באדמה ומזיקים את הכותל, אכל אמת המים שאין המים שבה עומדים במקום אחד אלא זורמים והולכים, לא – היה מקום לומר שאין צריך להרחיקו מן הכותל, צריכא – לפיכך הוצרך התנא להשמיע דין הרחקה בשתיקו. אבל בדין הרחקת חול לח אין חידוש, ולפיכך לא הוצרך התנא לשנותו במשנתניו.

שנינו במשנה: פרחיקין את הורעים ואת המפרישה וכו' מן הכותל של חבירו.

שואלת הגמרא: מדוע הוצרך התנא לשנות שמרחיקים את הורעים מן הכותל, תיפיק ליה משום מפרישה – הרי ניתן ללמוד דין זה מכך שצריך להרחיק את המחרישה מן הכותל, שהלא אין אדם זורע אלא אם כן חורש תחילה.

משיבה הגמרא: כפפולת יד – הוצרך התנא להשמיענו שאף אדם הזורע על ידי שחופר במעדר בידו, ואינו חורש תחילה במחרישה, אף הוא צריך להרחיק מפני הזרעים המזיקים את הכותל.

שבה הגמרא ושואלת: מדוע הוצרך התנא לשנות שמרחיקים את המפרישה מן הכותל, ותיפיק ליה משום ורעים – הרי ניתן ללמוד דין זה מכך שצריך להרחיק את הזרעים מן הכותל, שהלא אין אדם חורש אלא על מנת לזרוע לאחר מכן.

משיבה הגמרא: פחורש לאילנות – הוצרך התנא להשמיענו שאף אדם החורש לצורך השבחת אילנות הנטועים כבר במקום זה, אף הוא אסור לחרוש, מפני שהחרישה מזיקה את הכותל.

שבה הגמרא ושואלת: ותיפיק ליה משום מוא – מדוע הוצרך התנא לשנות את דין הרחקת זרעים מן הכותל, הרי ניתן ללמוד דין זה מכך שצריך להרחיק את המים מן הכותל, שהרי אין הזרעים מתקיימים בלא מים.

משיבה הגמרא: התנא של המשנה פאריץ ישראל קאי – היה עומד בארץ ישראל, דכתוב בה דברים יא (א) 'למפר השמים תשתה פנים', דהיינו שאין שדותיה וזקוקות להשקיה אלא די להם במי גשמים, ולפיכך הוצרך התנא להשמיענו שהזרעים עצמם מזיקים לכותל ויש להרחיקם.

הגמרא מבררת באיזה אופן מזיקים הזרעים את הכותל: למימרא דזרעים

מצוי להטמין בהם, יש לתמוה מדוע לא מנתה המשנה במסכת שבת את הסלעים בכלל הדברים שאסור להטמין בהם.

ולפיכך מיישב אב"י באופן אחר: אלא אמר אב"י, יגיד עליו ריעו' (א"ב לו לג), דהיינו, יש ללמוד מדבר אחד על רעהו, תנא תקא לגבי דיני הרחקות שיש להרחיק את הסלעים מן הכותל מאחר שמעלים הבל, ויש ללמוד מכך שהוא הדין לחול – שאף את החול יש להרחיק מן הכותל מטעם זה, ותנא התם לגבי דיני הטמנה שאסור להטמין בחול מאחר שמוסיף הבל בתבשיל, ויש ללמוד מכך שהוא הדין לסלעים – שאף בסלעים אסור להטמין מטעם זה.

רבא מקשה על תירוץ זה: אמר ליה רבא לאב"י, אי יגיד עליו ריעו' – אם כוננת התנא שיש ללמוד מדבר אחד על רעהו, אם כן ליתנינהו לבניהו פחדא – היה לו לשנות את כל הדברים המוסיפים הבל במקום אחד, או לגבי הרחקת נזיקין או לגבי הטמנה, וליתני דנא מנייהו פאריץ – והיה שונה רק אחד מן הדברים במקום השני, והוא הדין לאריץ – והיינו למדים זה מזה אף לענין שאר הדברים. ומאחר שהוצרך התנא לשנות את כל הדברים בשני המקומות, יש ללמוד שאין דינם שיהו זה לזה, אלא חול נאסר רק לגבי הטמנה ולא לגבי הרחקת נזיקין, ואילו הסלעים נאסרו רק לגבי הרחקת נזיקין ולא לגבי הטמנה, ועל כן יש עדיין לברר מה הוא טעם הדבר.

רבא מבאר את הענין באופן אחר: אלא אמר רבא, התם לגבי דיני הטמנה, היינו טעמא דלא קתני שאסור להטמין בסלעים, משום דמשפתי לה לקדריה – מאחר שמשברים הם את הקדירה, ולפיכך אין דרך אדם להטמין בהם כלל. והקא לגבי דיני הרחקת נזיקין, היינו טעמא דלא קתני שצריך להרחיק את החול מן הכותל, משום שטבע החול הוא דמחמימי תיים ופחריי קריי – שמדבר חם הוא מתחמם ומדבר קר הוא מתקרר, ולפיכך אין לאסור בזה אלא לגבי דיני הטמנה, שמאחר ומטמין בו את הקדירה שהיא חמה, מתחמם אף החול ומוסיף הבל בקדירה, אבל לגבי דיני הרחקת נזיקין אין לאסור להניח חול בסמוך לכותל חבירו, שמאחר והכותל צונן הוא, אף החול נשאר צונן ואינו מזיק לכותל כלל.

שואלת הגמרא: והא תני רבי אושעיא חול – הרי בתוספתא שנה רבי אושעיא את החול בין הדברים שצריך להרחיק מן הכותל, ומדוע, הרי אינו מזיק לכותל כלל.

מתרצת הגמרא: התם פמתוץא – שם עוסקת התוספתא בחול לח, ולפיכך יש להרחיקו מאחר שהריכותו מזיקה לכותל, אך חול יבש מותר לסמוך לכותל.

שבה הגמרא ושואלת: אם כן תנא דידן נמי ליתני, ולוקמיה פמתוץא – את התנא במשנתניו היה לו לשנות את דין הרחקת חול מן הכותל, ולבאר שדין זה נאמר רק בחול לח.

מתרצת הגמרא: הא תנא ליה אמת המים – הרי כבר שנה התנא שצריך להרחיק רטיבות מן הכותל לגבי דין הרחקת אמת המים, ולפיכך לא הוצרך כפול הדברים לגבי הרחקת חול רטוב.

שבה הגמרא ושואלת: אטו מי לא קתני אמת המים וקתני נברכת הכובסין – וכי לא שנה התנא שיש להרחיק גם אמת המים וגם

לוח היום יום ...

ה'תש"ג	ח תמוז	יום ראשון	יום ראשון
	<p>שיעורים. חומש: בלק, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: מד-מח. תניא: אבל האמת . . . כמ"ש במ"א.</p>		
	<p>מְצִינּוּ דְעַקְר חֲבָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ עֲלִיּוֹת-הַשְּׁלוֹם הִיָּה "לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה" – כְּפִרוּשׁוֹ יְחִיבֵר – "אֵת בְּנָיו וְאֵת בֵּיתוֹ". הִיָּנוּ, דְכָל גְּדֹל עֲבוּדָתוֹ בְּהִנְסִיּוֹנוֹת, אִינוּ בְּעֶרְךָ לְגַבֵּי הָא [זֶה] דִּיצְוֶה וַיְחִיבֵר אַחֲרֵיהֶם, מֵה שְׂיִזְכֶּה אַחֲרֵיהֶם.</p>		

ה'תש"ג	ט תמוז	יום שני	יום שני
	<p>שיעורים. חומש: בלק, שני עם פירש"י. תהלים: מט-נד. תניא: פרק יב. רק . . . 178- עצמן.</p>		
	<p>אלע אידישע עלטערן וועלכע באַדאַרפען האָבען א ספעציעלע ישועה און הצלה פאר זייערע קינדער, איז דער זיכערסטער מיטעל צו שטיצען תורה לערנער.</p>		
	<p style="text-align: center;">— תרגום —</p> <p>כָּל הַהוֹרִים בְּיִשְׂרָאֵל הַזְּקוּקִים לִישׁוּעָה וְהַצְּלָה מִיַּחַדָּת לְיַלְדֵיהֶם, הָאֲמָצְעִי הַבְּטוּחַ בְּיוֹתֵר לְכַךְ הוּא לְתַמְךָ בְּלוּמְדֵי תוֹרָה.</p>		

ה'תש"ג	י תמוז	יום שלישי	יום שלישי
	<p>שיעורים. חומש: בלק, שלישי עם פירש"י. תהלים: נה-נט. תניא: כי הן ד"מ . . . כו' כנ"ל.</p>		
	<p>רבינו הזקן בתחילת נשיאותו אמר תורה: מה' מצעדי גבר כוננו, אז א איד קומט אין א אָרט, איז עס צוליב א כוונה טאָן א מצוה, הן א מצוה שבין אדם למקום והן א מצוה שבין אדם לחבירו. א איד איז א שליח של מעלה, א שליח וואו ער איז, איז ער דער כח המשלח, דער יתרון המעלה אין נשמות לגבי מלאכים – וואָס בא נשמות איז דאָס על פי התורה.</p>		
	<p style="text-align: center;">— תרגום —</p> <p>רַבְּנּוּ הַזְּקֵן בְּתַחֲלַת נְשִׂאוֹתוֹ אָמַר "תוֹרָה": "מֵה' מְצַעְדֵי גִבֹּר כּוֹנְנּוּ". כְּאֲשֶׁר יְהוּדֵי מְגִיעַ לְמָקוֹם, הִרִי זֶה בְּשָׁל כּוֹנֵנָה לַעֲשׂוֹת מְצוּה, הֵן מְצוּה שֶׁבֵּין אָדָם לְמָקוֹם וְהֵן מְצוּה שֶׁבֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ. יְהוּדֵי הוּא שְׁלִיחַ שֶׁל מַעְלָה. שְׁלִיחַ הֵיכֵן שְׁנַמְצָא, הוּא כְּחוֹ שֶׁל הַמְּשַׁלַּח. יְתָרוֹן הַמַּעְלָה בְּנִשְׁמוֹת לַעֲמַת מְלָאכִים – שֶׁבְּנִשְׁמוֹת זֶהוּ עַל פִּי הַתּוֹרָה.</p>		

ה'תש"ג	יא תמוז	יום רביעי	יום רביעי
<p>שיעורים. חומש: בלק, רביעי עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תניא: פרק א. תניא בסוף . . . הברייתא.</p>			
<p>בַּתְּנִיָּא דְּפּוֹס זְאֵלְקוּוֹי שְׁנַת מְבִישׁ"ר טו"ב [=תקנ"ט], נִדְפְּסָה אַגְרַת הַתְּשׁוּבָה מִהֲדוּרָא קִמָּא, וְלֹא נִחְלְקָה לְפָרְקִים, גַּם יֵשׁ כְּמָה שְׁנוּיִים בְּתַכְּן הָאֲגְרָת.</p>			

ה'תש"ג	יב תמוז, חג הגאולה	יום חמישי	יום חמישי
<p>אין אומרים תחנון. שיעורים. חומש: בלק, חמישי עם פירש"י. תהלים: ס"סח. תניא: והנה מצות . . . 182- מיראה.</p>			
<p>יום ה'לדת את כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"י"צ נשמתו־עדן] בשנת תר"ם. יום בו נתבשר – בשנת תרפ"ז – שהוא חפשי מגלותו אשר הגלה – אחרי שהיה תפוס במאסר – על עבודתו בחזק התורה והיהדות. ממכתב כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [הרי"צ נשמתו־עדן]: בשני ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבאים עלינו לטובה יתועדו אנ"ש, לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות, כאשר הקבע מאת אבינו הראשון הוד כ"ק אדני אבי זקני מורי ורבי רבנו הזקן זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע [=זכר צדיק וקדוש לברכה, לחיי העולם הבא, נשמתו בגנוי מרומים, זכותו יגן עלינו]. בהתועדות זו ידברו אנ"ש שיחיו איש את רעהו בשבת אחים בחזק קביעות שיעורי הלמוד, והנני שולח להם את ברכתי כי ישא ה' פניו אליהם בגשמיות ורוחניות.</p>			

ה'תש"ג	יג תמוז, חג הגאולה	יום שישי	יום שישי
<p>אין אומרים תחנון. שיעורים. חומש: בלק, ששי עם פירש"י. תהלים: סט"עא. תניא: פרק ב. אך כל . . . יום רצון.</p>			
<p>יום בו יצא כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"י"צ נשמתו־עדן] לחרות. המאסר התחל רבע על שעה השלישית אור ליום רביעי חמשה עשר בסיון תרפ"ז. התעכב בגלות – בעיר קאסטראמא – עד חצי שעה אחר חצות היום, יום הרביעי שלשה עשר בתמוז תרפ"ז. ממכתב כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [הרי"צ נשמתו־עדן] לחג הגאולה: הנני שולח מאמר... השתתפותי עם ידידנו אנ"ש שיחיו בכל מקום מושבותיכם להצלחה, ולהיות אתכם עמכם בהתועדותכם בדבר חזק דרכי החסידות בקביעות ושמירת זמני למודי דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] ולהתעורר בקיום עניני הלמוד... אלקינו ואלקי אבותינו יברך את פללות אנ"ש, הם ביתם זרעם וזרע זרעם בתוך כלל אחינו בני ישראל, ה' עליהם יחיו, בכל מלי דמיטב, מנפש ועד בשר.</p>			

שיעורים. חומש: בלק, שביעי עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.

תניא: פרק ג'. והנה . . . 184 ג"פ כו'.

זֶה לְשׁוֹן הַצֵּמַח צֶדֶק בְּאֶחָד מִדְּרוֹשָׁיו: רַבְּנֵנוּ ז"ל [אֲדַמוּר הַזֶּקֶן] בְּאִמְרוֹתָיו לְבָנָיו יוֹם ג' פְּרִשְׁתָּ בְּלֶק שְׁנַת תַּקס"ב אָמַר, וְזֶה דְּבָרָיו: לְהִבִּין קִשְׁיַת הַתּוֹכְנִים, מֵאַחַר שֶׁהָאָרֶץ הִיא כְּדוּרִית וְעִגְלָה כְּתַפּוּחַ, לְמָה אֵינָם נוֹפְלִים אוֹתָם בְּנֵי אָדָם הַדְּרִים כְּנִגְדָנוּ מִלְמֶטָה בְּאִמְעָרִיקָא... וְתִרְוָצָם אֵינּוּ אָמַת... וְרַבְּנֵנוּ ז"ל אָמַר, כִּי הַתְּרוּץ הוּא, דְּהֵנָּה מְבָאָר בְּעֵץ חַיִּים' שֶׁהַתְּשֻׁעָה גְּלִגְלִים מְקַבְּלִים מִבְּחִינַת עֲגוּלִים, וּבְהֶעָגוּל אֵין בּוֹ מַעְלָה וּמַטָּה, וּמֵהָאֵי טַעְמָא [מִסְפָּה זו] הֵנָּה אוֹתָם בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם כְּנִגְדָנוּ לְמַטָּה, הֵרִי הַרְקִיעַ שְׁעָלִיהֶם הוּא לְמַעְלָה בְּהַשְׁוֹאָה אַחַת עִם הַרְקִיעַ שְׁעָלֵינוּ, וְהָאָרֶץ דָּשָׁם הִיא מְטָה לְגַבֵּי הַרְקִיעַ שְׁעָלֶיהָ.

אגרות קודש

ב"ה, ה' תמוז, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום השני ושלאחריו, ושואל אם גם הוא יתקשר עם האינסטיטוט הצמחוני.

נכון הדבר ובפרט שכותב שכבר דבר עמם ורואים אשר מתאימה השיטה לענינו...

במ"ש אודות הקביעות עתים בלימוד שישנו לפני השינה ואיך שזה פועל על הכנת השיעור בלימודו בכתתו, כבר ידוע בזה הפסק דין עיין הלכות ת"ת לרבנו הזקן סוף פרק א', אלא שבטח יש לשמור על הקבי"ע הנ"ל מבלי שיפגע בהכנתו ללימוד הכתה, ע"י שיקדים הקביעות וכיו"ב.

במ"ש אודות הנחת תפילין בחוה"מ. - לפלא הספק שלו, כי הרי לאלו שאחזו באיסור, אחד הטעמים, הוא הדברים המבהילים אשר בכגון דא בזהר ובקבלה ומשם גם מובן שזה שלא יברך עליהם אין זה מתקן הדבר, ולכל היותר מה שאפשר שיתפלל שלא בצבור הנ"ל או שיתפלל ביחידות (והרי כמה מנינים יש במקומו) ואז אין מקום לקושיא.

בודאי ינצל ימי חג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל לעניני בעל הנס והשמחה והשי"ת יצליחו לבשר טוב בכל הנ"ל ומבריא אותו ושל זוגי תי'.

בברכה,

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ח' תמוז ~

מתני מותר ב'זה וזה גורם?

'גורם האיסור' אינו מתבטל ב'גורם ההיתר'.
 וכתב ה'תורת חסד' (או"ח סי' כא):
 ביאור זה בדברי הרמב"ם מתאים לשיטת הר"ן (ע"ז כא, ב
 בפ"י הרי"ף) שההיתר של 'זה וזה גורם' הוא מטעם ביטול, וכמו
 באיסור המעורב בהיתר שמתבטל ברוב, כך גם בדבר שאיסור
 והיתר גרמו להתהוותו, הרי זה כאילו 'גורם האיסור' מתבטל
 ב'גורם המותר'. וכך גם גידולי הפירות שנאסרו בנדר שהם
 'דבר שיש לו מתירין', אין להתירם גם כאשר 'זה וזה גורם',
 כי 'הגורם לאיסור' אינו מתבטל בהיתר.
 אך לדעת התוספות (שם מט, א ד"ה שאם) ההיתר של 'זה וזה
 גורם' אינו מדין ביטול. וזו גם דעת הראב"ד, ולכן לדעתו
 פירות שנאסרו בנדר, אף שאין בהם דין ביטול, כי הם 'דבר
 שיש לו מתירין', מכל מקום יש להתירם כאשר 'זה וזה גורם',
 כי סיבת ההיתר אינה מצד 'ביטול'.

הלכות נדרים פרק ה', הלכה טז: האוסר פרוטיו על
 חברו, בין בנדר בין בשבועה – הרי גדוליהו וחלופיהו ספק.
 לפיכך, חברו אסור בגדולי פרות אלו.
 הקשה הראב"ד:

מדוע אסורים גידולי פירות אלו, הרי הלכה היא "זה וזה
 גורם – מותר", וכנפסק (הל' מע"ש פ"י ה"ט) שהנוטע אגוז של
 ערלה – הפרי הצומח ממנו מותר, כי פרי הערלה (גורם של
 איסור) והקרקע (גורם של היתר) שניהם גרמו לצמיחת הפרי, ואף
 כאן יש שני גורמים לגידול הפירות שאסר על חברו – הפרי
 האסור והקרקע של היתר?
 ותירצו הרב"ב וה'כסף משנה':

הפירות שנאסרו בנדר הם (כמובא בהמשך ההלכה) 'דבר שיש
 לו מתירין' (כי מצוה להתיר את הנדר על ידי שאלת חכם), וכלל הוא –
 'דבר שיש לו מתירין' אפילו באלף לא בטל, ולכן אין אומרים
 'זה וזה גורם מותר' שהרי כשם שהאיסור אינו בטל, כך גם

~ יום שני ט' תמוז ~

מי אינו נכלל בזרע אברהם?

וממנו מובן רק שעשוי נתמעט מלהיקרא זרע אברהם, אולם
 עדיין יתכן שעשוי נכלל בזרעו של יצחק; לפיכך הוסיף
 הרמב"ם את הפסוק שאמר יצחק (ליעקב) "ויתן לך..." –
 להודיע שעשוי אינו נקרא גם זרע יצחק.
 ולפי פירוש זה הוא מבאר את הנאמר בתפילת מוסף של
 ראש השנה "ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור", ויש
 שנהגו להוסיף ולומר "לזרעו של יעקב", כדי לשלול את
 עשיו. אולם השלחן ערוך (או"ח סי' תקצא, ס"ז) כתב על פי דברי
 הריב"ש ש"המדקדק לומר לזרע יעקב תזכור – משנה
 ממתבע שטבעו חכמים בברכות ואינו אלא טועה", שכן
 מבואר בגמרא "ביצחק יקרא לך זרע – 'ביצחק' ולא כל
 יצחק". וה'מגן אברהם' (שם סק"ז) הקשה על כך: "דהא מילתא
 אמר הקב"ה לאברהם שעשיו לא יקרא על שמו, אבל נקרא
 על שם יצחק!" אולם על פי דברי הרמב"ם, שהוסיף על
 דברי הגמרא את הפסוק שאמר יצחק ליעקב "ויתן לך..." –
 ניתן ללמוד שעשיו אינו נקרא גם בכלל זרע יצחק.

הלכות נדרים פרק ט, הלכה כא: נדר מדרע אברהם –
 מתר בבני ישמעאל ובבני עשו, ואינו אסור אלא בישראל,
 שנאמר: "כי ביצחק יקרא לך זרע", והרי יצחק אמר ליעקב:
 "ויתן לך את פרשת אברהם".

בגמרא (נדרים לא, א) מבואר ש'זרע אברהם' נקרא רק זרע
 יעקב, ולא זרע עשיו שנאמר "כי ביצחק יקרא לך זרע –
 ביצחק ולא כל יצחק". אולם הרמב"ם הוסיף על כך: "והרי
 יצחק אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם". ומדוע הוסיף
 פסוק שלא הובא בגמרא?

ותירצו המפרשים (מגיד משנה, לח"מ, שו"ת מהרי"ט ב, או"ח סי' ו)
 כי גם לאחר דברי הגמרא "ביצחק, ולא כל יצחק" עדיין אין
 יודעים מי נכלל בזרע יצחק ומי נתמעט, ומניין "לרבות את
 יעקב ולהוציא את עשיו"? לכן הוסיף הרמב"ם את הפסוק
 שאמר יצחק ליעקב – "ויתן לך את ברכת אברהם", להודיע
 שיעקב הוא העיקר.

וה'שבות יעקב' (ח"ג סי' מג) מיישב: הפסוק "כי ביצחק ולא
 כל יצחק" יקרא לך זרע" הממעט את עשיו, נאמר לאברהם.

~ יום שלישי י' תמוז ~

'מופלא הסמוך לאיש'

י"א שנדריהם נבדקים אם יודעים לשם מי נדרו. ומדוע נקט הרמב"ם ש'עונת נדרים' היא דווקא כאשר הגיעו לשנות גדלות (ורק שלא הביאו סימנים)? ויש לבאר:

בנדרים יש חידוש נפלא – ניתן ליהודי הכוח להתפיס דבר המותר שיהא נאסר כקרבן ותחול עליו קדושה. ויתירה מזו, בקרבנות קיימות הגבלות ורק מינים מסוימים ראויים למזבח, מה שאין כן בנדרים אין הגבלות אלו (ובלבד שמתפיס בדבר הנדרו).

ודווקא בנדרים שבהם נדרשת תוספת כוח מבשאר מצוות אומרת התורה שאפילו קטן (שאינו שייך לשאר המצוות) – אם הוא 'מופלא הסמוך לאיש' – יכול לפעול את הקדושה. ולכן לומד הרמב"ם שדיו לחידוש בנוגע לקטן שהגיע כבר לשנות גדלות אלא שחסרים לו הסימנים, ולא לומר חידוש גדול יותר, שכן י"ב שנה ובת י"א שנה יוכלו לפעול קדושה כזו.

(תורת מנחם, יין מלכות, הפלאה סי' ז)

הלכות נדרים פרק יא הלכות א - ד: קָטָן בְּן שְׁתַּיִם עֲשֶׂרָה שָׁנָה וְיָוֵם אַחֵר, וְקָטָן בֵּת אַחַת עֲשֶׂרָה שָׁנָה וְיָוֵם, שֶׁנִּשְׁבְּעוּ אוֹ שֶׁנִּדְרָו... בְּדַקְדָּק אֹתָן וְשׂוֹאֲלִין אֹתָן: אִם יָדְעוּ לְשֵׁם מִי נִדְרוּ... נִדְרֵיהֶן קָטָן... וְאַחַר הַיָּמִין הָיָה, שֶׁנִּמְצָא הַבֵּן בֶּן שְׁלֹשׁ עֲשֶׂרָה שָׁנָה וְיָוֵם אַחֵר, וְהַבֵּת בֵּת שְׁתַּיִם עֲשֶׂרָה שָׁנָה וְיָוֵם אַחֵר – אִף עַל פִּי שְׁאֵמְרוּ: 'אִין אָנוּ יוֹדְעִין לְשֵׁם מִי נִדְרָנוּ... נִדְרֵיהֶם נִדְרִים, אִף עַל פִּי שְׁלָא הֵבִיאוּ שְׂתֵי שְׁעֻרוֹת. וְזוֹ הִיא 'עוֹנֵת הַנִּדְרִים' הָאֵמֹרָה בְּכָל מְקוֹם... וְדָבָר זֶה מְדַבְּרֵי תוֹרָה, שֶׁהִמְפְּלָא הַסְּמוּךְ לְאִישׁ... נִדְרָיו נִדְרִים.

מבאר הגאון הרגוצ'ובי (צפנת פענח כאן): לדעת הרמב"ם 'מופלא הסמוך לאיש' (שנדרו נדר מן התורה) הוא רק בכך י"ג או בבת י"ב, והחידוש הוא אף שלא הביאו שתי שערות. ואילו הדין של קטן בן י"ב וקטנה בת י"א שנדרו, אם ידעו לשם מי נדרו נדריהן קיימין, הוא דין בפני עצמו ואין זו 'עונת נדרים' (והנדר חל רק מדרבנן).

אמנם לשיטת רש"י (גיטין סה, א) ועוד ראשונים – 'עונת נדרים' מתחילה שנה שלפני הגדלות, קטן בן י"ב וקטנה בת

~ יום רביעי י"א תמוז ~

קבלת מקצת נזירות

אך לדעת הרמב"ם, אף אם יבוא לפני חכם להישאל על נזירותו ויאמר לו "אילו הייתי יודע כן (שהנזיר אסור ביין) לא הייתי נודר", הרי הוא נזיר ואסור ביין. ונתן טעם מדוע אין כאן פתח חרטה לנדרו, כי גם לפי דעתו אסור עצמו באחד מדיני הנזירות (חוץ מאיסור שתיית יין) והרי זה כאומר הריני נזיר מן החרצנים בלבד, שנעשה "נזיר גמור וכל דקדוקי נזירות עליו" (לעיל ה"ט).

וה'חסדי דוד' כתב כי מהתוספתא (נזירות פ"ב ד"ה הריני) משמע שרבי שמעון מתיר באומר איני יודע שהנזיר אסור ביין רק כאשר נשאל לחכם ופותח פתח חרטה לנדרו. ואילו לדעת חכמים – וכן פסק הרמב"ם – אין שאלה לחכם מועלת להתיר, כי כאשר מקבל נזירות אין אומרים שפתח חרטה למקצת הנדר הוא פתח לכולו, אלא כיון שהוא נזיר למקצת הנדר הרי הוא נזיר לכולו.

הלכות נזירות פרק א, הלכה יד: נָזֵר בְּנֵיזֵר, וְאָמַר: 'לֹא הֵייתִי יוֹדֵעַ שֶׁהַנִּזְיֹר אֲסוּר בַּיַּיִן, אוֹ בְּמִמָּאָה, אוֹ בְּתַגְלִחָתָהּ, וְאִלּוּ הֵייתִי יוֹדֵעַ בֵּן, לֹא הֵייתִי נֹזֵר' – הָרִי זֶה נֹזֵר, וְחֵיב בְּכָלֵן; שְׁחֵרִי הוּא הָיָה יוֹדֵעַ שְׁאֵסֵר עֲצָמוֹ בְּאַחַד מִשְׁלֹשָׁה מִיַּיִן; וְכִבֵּר בְּאָרְנוֹ, שֶׁאִפְלוּ לֹא נֹזֵר אֵלָּא מֵאַחַד מֵהֶן, אֲסוּר בְּכָלֵן.

שנינו במשנה (נזיר יא, א) שאם קבל עליו נזירות ואמר "אבל איני יודע שהנזיר אסור ביין – הרי זה אסור, ורבי שמעון מתיר". ופסק הרמב"ם כחכמים.

וכתב ה'כסף משנה': לדעת הראב"ד, אם יבוא הנודר לפני חכם להישאל על נזירותו ויאמר "אילו הייתי יודע שהנזיר אסור ביין לא הייתי נודר" – הרי החכם מתיר לו כי אין פתח גדול מזה לנדרו. ומה שנאמר במשנה שגם אם יאמר שלא ידע שהנזיר אסור ביין, הרי הוא נזיר גמור ואסור ביין, מדובר שרוצה להתיר לעצמו, בלי שאלת חכם.

~ יום חמישי י"ב תמוז ~

האם מיד בביאת המשיח תתרחש הגאולה?

ולדעת רבי יהושע בניסן. ואם כן, מדוע הנודר שיהא נזיר ביום שבן-דוד בא אסור בשתיית יין בכל ימות השנה, והרי המשיח עשוי לבוא רק במהלך חודש אחד בלבד (ניסן או תשרי)?

ויש מבארים על פי הנאמר בגמרא (סנהדרין צח, א) כי הגאולה העתידה עשויה להתרחש בשני אופנים: "זכו – בעיתה, לא זכו – אחישנה". והיינו שאם יזכו בני ישראל, תבוא הגאולה מוקדם מהזמן הקבוע לה מראש. ולפי זה יש לומר, כי מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע מתייחסת לזמן הגאולה הקבוע, אך אפשרות של ביאת הגאולה באופן של 'אחישנה' קיימת תמיד (טורי אבן ר"ה שם).

ויש אומרים כי מדובר בשני שלבים בתהליך הגאולה: ביאת בן-דוד לחוד וגאולה לחוד, וכשם שבגאולת מצרים הגיע משה רבינו למצרים קודם הגאולה, כך לעתיד לבוא יופיע הגואל ורק לאחר מכן תבוא הגאולה. ומחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע היא לגבי זמן הגאולה (השלב השני), האם הוא בניסן או בתשרי, אולם ביאת הגואל יכולה להיות בכל עת, ולכן הנודר "הריני נזיר ביום שבן דוד בא" צריך לנהוג נזירות בכל יום (שפת אמת ר"ה שם).

הלכות נזירות פרק ד, הלכה יא: האומר: 'הריני נזיר ביום שכן יוד לא בא' – אם חל נדר, הרי זה אסור לעולם. ואם נשבת או ביום טוב נדר – אותה שבת או אותו יום טוב מתר, מכאן ואילך אסור לעולם; שהדבר ספק אם יבוא נשבת יום טוב, או לא יבוא; והואיל והוא ספק ביום ששנדר – לא חלה עליו נזירות, שספק נזירות להקל. ויש להקשות:

אם הנודר בשבת או ביום טוב "הריני נזיר ביום שבן-דוד בא" לא חלה עליו נזירות באותו יום מפני שספק הוא האם משיח יכול לבוא בשבת או לא (משום איסור תחומין) וספק נזירות להקל, מדוע כשנודר ביום חול אסור מיד, והרי גם בחול אין הדבר מוכרח שיגיע ביום זה?

ויש לבאר: כנודר בחול אין להתיר משום ספק נזירות להקל כי הנודר "הריני נזיר ביום שבן-דוד בא" כוונתו ליום שראוי לבוא בו מצד הדין (ואין זה משנה אם יבוא בפועל או לא), ולכן בחול חלה הנזירות בוודאי, ורק בשבת ויום טוב יש ספק שמא אינו ראוי לבוא ביום זה מצד הדין (מעשה רוקח). אך יש להבין: בגמרא (ר"ה יא, א) הובאו שתי דעות בנוגע לזמן הגאולה. לדעת רבי אליעזר בתשרי עתידים להיגאל

~ יום שישי י"ג תמוז ~

נזירות בבית הקברות, ונזירות בזמן הזה

לנזיר. ורק אם לא התרו בו על קבלת הנזירות, אין לחייבו אלא על השהייה במקום לאחר שנעשה נזיר, וזאת רק כאשר שהה כשיעור החיוב (ראה קובץ שיעורים, פסחים סי' קנג).

ויש שלמדו מכאן כי אסור לאדם לקבל על עצמו נזירות בזמן הזה שהרי כולנו טמאי מתים. וכיון שבעצם הנדר נעשה נזיר טמא, הרי זה כנודר בבית הקברות שעובר על איסור בעצם הנדר מטעם זה (מחשבות בעצה יו"ד סי' כה).

אולם ה'כסף משנה' (לעיל פ"ב ה"כ) כתב בפשטות שאין כל איסור לקבל נזירות בימינו: "ואיני יודע למה אסור להזיר עכשיו... אע"פ שאנו טמאי מתים – אם אחר שנזיר יזהר מלטמא במת, מה איסור יש בזה?".

ויש לבאר את טעמו, כי התורה אסרה על הנזיר קבלת טומאה מן המת באמצעות מגע או על ידי הימצאות תחת קורת גג אחת עם המת (טומאת אוהל). ולכן הנודר בבית הקברות עובר על איסור כי בעצם נוכחותו בבית הקברות הוא מקבל את

הלכות נזירות פרק ו, הלכה ח: מי שנדר והוא בבית הקברות, נזירות חלה עליו; ואפילו שהיה שם כמה ימים – אין עליו לז, ולוקה על שהיתו שם. ואם התרו בו שלא יזיר שם, אינו מנלח שערזו כשיצא משם.

לשון הרמב"ם על פי הגרסה שלפנינו אינה ברורה, שהרי חלקה השני של ההלכה ("אינו מגלה שערזו כשיצא משם") הוא ענין בפני עצמו ואינו תלוי כלל אם התרו בו או לא. וה'כסף משנה' מציע גרסה אחרת: "ולוקה על שהיתו שם, אלא אם התרו בו שלא יזיר שם" (ולאחר מכן כענין בפני עצמו: "ואינו מגלה שערזו כשיצא משם"), והכוונה היא שאם התרו בו שלא ידור בבית הקברות, הרי הוא לוקה מיד אף אם לא שהה כשיעור שהייה המחייבת (כמבואר בגמרא נזיר ז, א).

וטעם הדבר, כי כאשר התרו בו שלא ידור, החיוב אינו על השהייה אלא על עצם הנדר שהפך אותו להיות נזיר טמא, וכשם שאסור לנזיר להיטמא, כך אסור לטמא להפוך

הטומאה, ואסור לו לקבל את הנזירות כיון שממילא יבוא במגע עם הטומאה, אולם אם לאחר קבלת הנזירות לא יבוא במגע עם טומאה אלא שהוא טמא מקודם – בכך אין איסור (הגרד"ז גולדברג – בית אהרן וישראל כב, עמ' עא).

~ שבת קודש י"ד תמוז ~

קבלת נדבות מן הגויים

ולפי זה, יש להקשות: הרמב"ם פוסק כרבי מאיר (ס) שגוי אינו מעריך, ו"אם אמר ערכי עלי או ערך ישראל זה עלי – לא אמר כלום" (לעיל ה"ו). וכן כתב כאן, "אין מקבלין מן הגוים נדבה או נדר לחזק את בדיק הבית" ולכן "אם אמר לשמים נדרתי – יגנזו". ואם כן, איך כתב ש"קדשי גויים, אם לבדק הבית הקדישו, מועלין בהם" (הל' מעילה פ"ה הט"ו) – והרי טעונים גניזה ואינם משמשים להקדש ומדוע מועלים בהם?

וב'ליקוטי הלכות' (ערכין שם, זבח תורה ד"ה ויש) מיישב:

הקדש הטעון גניזה, אין מועלים בו רק כאשר אינו ראוי להקרבה ושימוש מן הדין, כמו חטאת שמתו בעליה. ואכן, בתחילה סברה הגמרא שמהפסוק "לא לכם ולנו..." נלמד שמן התורה אין ראוי לקבל מן הגויים ולכן אין בו מעילה, אבל למסקנת הגמרא נמנעו מלקבל נדבות מהגויים מסיבה צדדית, כי כוונתם היתה לרפות ידיהם של ישראל ויעכבו את בנין בית המקדש, ולכן קדשי גויים לבדק הבית מועלים בהם.

הלכות ערכים וחרמים פרק א, הלכות יא"ב: גוי ש'אמר: דמי עלי, או דמי פלוני' – נותן כפי נדרו; ואינו נופל ללשכה, שאין מקבלין מן הגוים נדבה או נדר לחזק בדיק הבית או בדיק ירושלים, שנאמר: "לא לכם ולנו לבנות בית וגו'... ומה יעשה כהן? יבדק תגוי על העת מי נדר: אם נדר על העת ישראל – יוציאוהו בית דין כמה שראוי להן, חוץ מן בדיק הבית ובדיק ירושלים; ואם אמר: לשמים נדרתי, יגנזו.

הקשה ה'לחם משנה' (לעיל ה"ו):

לדעת רבי יהודה (ערכין ה, ב) גוי מעריך, וכשאומר "ערכי או ערך פלוני עלי" נדרו קיים, אך כיון שאין להשתמש בנדבתו לצרכי המקדש (כפי שאמר נחמיה לגויים שרצו לסייע בבנין בית המקדש השני: "לא לכם ולנו לבנות בית ה'"), "ערכו נגנז", דמי הערך אסורים בהנאה ונגנזים. ואומרת הגמרא: לפי זה, כסף זה שאינו משמש לצרכי המקדש "לא ימעלו בו" (מי שנהנה מכסף זה לא יתחייב בקרבן מעילה), כמו חטאת שמתו בעליה שאין מקריבים אותה וכיון שאינה משמשת לקרבן אין מועלים בה.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום ראשון עמ' 1

11 הגמרא מקשה עתה על דברי שמואל מהדין המבואר בברייתא
12 שגרוגרות ממעטות בחלון: נְרוּגְרוֹת הָא הוּו לִיה – הרי ראיות הם
13 למאכל אדם, וסופו ליטלם משם. אָמַר שְׁמוּאֵל, בְּשֶׁהֲתַרְיֵפוּ –
14 המשנה עוסקת בגרוגרות שהתליעו, ואינן ראיות עוד למאכל
15 אדם. וְכֵן תִּגְי רַבָּה בַר אֲבִינָה – היה שונה כן בברייתא, שהגרוגרות
16 ממעטות את שיעור החלון רק בְּשֶׁהֲתַרְיֵפוּ.
17 מבררת הגמרא: הָא חֲבִית הִיבִי דְמֵיָא – באיזה אופן עומדת בחלון
18 החבית המלאה בגרוגרות, אִי דְפּוֹמָא לְבַר – אם עומדת היא באופן
19 שפי החבית פונה לחוץ, לצד הבית שאין המת מונח בתוכו,

1 ולפיכך לא ניתן לעשות ממנו טיט, מאחר שדרכם היתה לרמוס
2 את התבן ברגליהם בשעת עשיית הטיט. שואלת הגמרא: הא תוּ
3 לְהַפְקָה – הרי עדיין ראוי תבן זה להסיק בו את התנור, וסופו ליטלו
4 לצורך זה. משיבה הגמרא: בְּמִתְנָא – בתבן רטוב, שאף להסקה
5 אינו ראוי. שואלת הגמרא: הא תוּ לְהַפְקָה דְזוּל – הרי ראוי הוא
6 להסקה באש חזקה המייבשת את רטיבותו. משיבה הגמרא: תַּפְק
7 דְזוּל לֹא שְׁבִית – אין הדבר מצוי שסיק אדם אש חזקה, ולפיכך יש
8 לתלות שאם הניח בחלון תבן לח שגורקב ויש בו קוצים, ודאי
9 כוונתו לבטלו ולהניחו שם לעולם, ומועיל הוא לחצוץ בפני
10 הטומאה.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

עמו. (15) כלומר, אף על פי שדברים שבלב אינם דברים, הואיל ואנוס הוא הרי זה סומך עליהם. (16) שאינו חייב עד שיהא פיו וליבו שווים ולפיכך נשבעים לחרמים ולמוכסים. וכתב הרמ"א שאם יש לחוש שייודע ביטול נדרו לגויים, אסור, מפני חילול השם. ולכן נענש צדקיהו שעבר על שבועתו לנבוכדנצר אף על פי שהיה בדרך אונס. וראוי להעיר שיש נדרי אונסים מסוג אחר לגמרי, כגון שהדיר ראובן את חבירו מנכסיו אם לא יאכל אצלו ביום פלוני, וחלה חבירו או שעייכבו נהר ולא יכול היה לבוא, הרי זה מותר, כי אנוס התורה פטרנו.

ג. וכן נדרי זרוזין¹⁷ - מתירין¹⁸. פיצד? פגון שהדיר חברו¹⁹ שלאכל אצלו²⁰, ונדר זה²¹ שלא יאכל, מפני שאינו רוצה להטריח עליו, בין אכל²² בין לא אכל²³ - שניהן פטורין²⁴. וכן המוכר שנדר שלא ימכר חפץ זה אלא בסלע²⁵, והלוקח נדר שלא יקחנו אלא בשקל²⁶, ורצו²⁷ בשלשה דינרין - שניהן פטורין²⁸. וכן כל פיוצא בזה. לפי שכל אחד מהם לא גמר בלבו, ולא נדר אלא כדי לזרו את חברו²⁹, ולא גמר בלבבו³⁰.

(17) שלא נדר אלא לזרו את חבירו, שלא יעמוד בדעתו. (18) ואינם צריכים שאלת חכם. (19) שאסר עליו הנאתו ממנו. (20) שהזמינו לאכול אצלו, והלה מסרב, עמד המזמין והדירו אם לא יאכל אצלו. (21) המוזמן. (22) וחילל המוזמן את נדרו. (23) בניגוד לדעת המוזמן מדירו. (24) שאין זה נדר. (25) שהוא ארבעה דינרי כסף. (26) חצי סלע, שהוא שני דינרים, שהמוכר אמר: קרבן דמי המקח עלי אם אני מוכרו בפחות מסלע והלוקח אמר: קרבן המקח עלי אם אני אקחנו ביתר משקל. (27) נתרצו והסכימו. (28) לפי שמתחילה לא התכוונו להעמיד את דבריהם בדווקא, וכן דרך המוכרים והלוקחים [=קונים]. (29) שישכים לשלושה דינרים. (30) נמצא שאין פיו וליבו שווים ואינו נדר. וכאן אין צורך שיתכוון בליבו לדבר אחר, כבנדרי אונסין לעיל, שהרי לא נתכוון לנדר כלל, בעוד שבנדרי אונסין נדר לדעת האנס, ויש כאן נדר, לפיכך צריך שיתכוון בליבו לדבר המותר. ובירושלמי אמרו: במה דברים אמורים כשאין מעמידים אבל כשמעמידים (שאומרים שתחילת נדרם היה בדווקא ובלב שלם) צריכים היתר חכם. וזהו שדייק רבינו: "שכל אחד מהם לא גמר בליבו". וכתוב ב"הגהות מיימוניות": מה שגילים בני אדם לומר בין ליהודים, בין לגויים: אמונה שלא אעשה או שאעשה אף על פי שהם נדרי זרוזין, צריכים התרת חכם.

ד. ומגין שאפלו ארבעה מיני נדרים אלו, שהן מתירים, שאסור לו לאדם להיות נודר בהן על מנת לבטלן? תלמוד לומר: לא יחל דברו - לא יעשה דבריו חליין³¹.

~ יום ראשון ח' תמוז ~

הלכות נדרים

פרק רביעי

(1) סוגי הנדרים שאינם מחייבים את הנודר לעמוד בהם, היתר נדרים ע"י חכם או שלשה הדיוטות, המתפסים בנודר ותלותו בו, חוסר זהירות האדם בתנאי הגורם לאיסור נדרו. א. נדרי אונסין² ונדרי שגגות³ ונדרי הבאי⁴ - הרי אלו מתירים⁵, כדרך שבארנו בשבועות⁶. הרי שהדירוהו האונסין⁷ והמוכסין⁸ ואמרו לו: נדר לנו שהבשר אסור עליך אם יש עמך דבר שחייב במקס, ונדר ואמר: הרי הפת והבשר והיין אסורין עלי - הרי זה מתיר בכל⁹, ואף על פי שהוסיף על מה שבקשו ממנו. וכן אם בקשו ממנו שידר שלא תהנה אשתו לו¹⁰, ונדר שלא תהנה לו אשתו ויבני ואחיו - פלן מתירין¹¹. וכן כל פיוצא בזה¹².

(2) שנדר מתוך אונס והכרח. (3) כגון שאמר: תיאסר אשתי מליהנות לי, שגנבה את כסי או שהכתה את בני, ונודע שלא גנבה ושלא הכתה. (4) גוזמה ושפת יתר, כגון שאמר: ייאסרו עלי פירות אלו אם לא ראיתי בדרך הזה חיילות הרבה כיוצאי מצרים. או אם לא ראיתי חומת עיר פלונית גבוהה עד לרקיע, שזה לא נתכוון אלא לספר את גובה החומה או רוב העם, דרך גוזמה והפלגה. (5) ואינם צריכים שאלה לחכם. (6) אלא שבשבועות כתב רבינו: הרי זה פטור, משמע שאיסור יש בדבר, אלא שהוא פטור מקרבן, כי אין שבועה בלא הזכרת שם שמים, ואסור להוציא שם שמים לבטלה, אבל בנדרים אין בהם איסור, הואיל ולא גמר בליבו לשם נדר. (7) חמסן ובעל זרוע המשתמש באלמות. (8) לוקח מכס (מס) שלא ברשות המלך, או שלוקח ברשות, אבל מוסיף לעצמו על המס הקצוב. (9) אף על פי שיש עמו דברים החייבים במכס כי האנוס אין פיו וליבו שווים ואין נדרו נדר. (10) ממנו. (11) ליהנות לו. (12) כגון שאמר: נדר זה עלי, אם אין פירות אלו פירות תרומה - והם אינם אוכלים דבר אסור, או שהם מבית המלך ופטורים ממכס.

ב. ובכל הנדרים האלו¹³ צריך שיתפגן בלבו לדרך המתיר¹⁴. פגון שישים בלבו שיהיו אסורין עליו אותו היום בלבד או אותה שעה, וכן פיוצא בזה. וסומך על דברים שבבלבו, הואיל והוא אנוס¹⁵ ואינו יכול להוציא בשפתיו, ונמצא בשעה שידר להן אין פיו ולבו שוין, כמו שבארנו בשבועות¹⁶.

(13) שנודר מחמת אונס. (14) אבל בנדרי שגגות אין אתה יכול לומר שיתכוון בליבו וכו' שהרי שוגג הוא ואין לבו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקדיש בהמה להקריבה בפנים (בעזרה) ושחטה בחוץ ונתחייב כרת, ואחר כך נשאל על הקדישו הרי זה פטור, כאילו לא הקדישה מעולם. (46) שיאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו הרי זו תחת זו, והיא מתקדשת. ובירושלמי אמרו: הכל מודים שאין נשאל על תמורתו. והטעם, כי תמורה בטעות גם כן תמורה, כמו שדרשו "יהיה קדש" - לרבות שוגג כמזיד, וכיוון שתמורה בשוגג היא תמורה, נמצא שאפילו המיר בטעות תמורתו תמורה, ומעתה גם השאלה אינה מועילה בה, שכל יסודה אינה אלא לעשות הקדשתו טעות, והרי תמורה בטעות נאשרת תמורה.

ח. וְכֵשֶׁם שֶׁהָאָב או הַבַּעַל מִפֶּר נְדָרֵי אָסֵר, כִּפּוּ מִפֶּר נְדָרֵי הַקֶּדְשׁוֹת⁴⁷ הַדּוֹמֵין לְנְדָרֵי הָאָסֵר.

(47) שהרי בפרשת נדרים העוסקת בהפרת נדר האשה על ידי האב או הבעל, נאמר: "זה הדבר" כמו שנאמר ב"שחוטו חוץ" - ולומר שגם בנדרי הקדש מועילה שאלה, מעתה גם הפרת האב והבעל מועילה, שהרי ההפחה מפורשת בתורה יותר מ"היתר חכם" שאינו אלא מפי הקבלה.

ט. מִי שֶׁנָּדַר, וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ וְאָמַר 'אֲנִי', וְשָׁמַע שְׁלִישִׁי וְאָמַר 'אֲנִי'⁴⁸, וְנִשְׁאַל הָרֹאשׁוֹן עַל נְדָרוֹ וְהֵתֵר - הֵתֵרוֹ כִּלְכֵן⁴⁹. וְנִשְׁאַל הָאֲחֵרוֹן וְהֵתֵר - הָאֲחֵרוֹן מִתֵּר, וְכִלְכֵן אֲסוּרֵינּוּ⁵⁰. וְנִשְׁאַל הַשֵּׁנִי וְהֵתֵר - הַשֵּׁנִי וְשָׁל אֲחֵרָיו מִתֵּרֵין, וְהָרֹאשׁוֹן אֲסוּרֵי⁵¹.

(48) שגם אני רוצה בנדר זה כמותו וכל זה בתוך כדי דיבור של קודמו. (49) הואיל וכולם תלו את נדריהם זה בזה, נמצא כשהותר הראשון - הותרו כולם. (50) שהם לא תלו את נדריהם בו. (51) שכל אחד התפס נדרו בחבירו, נמצא מהשני ולמטה מותר - ממנו ולמעלה אסור.

י. וְכֵן הַמִּתְפִּיס דְּבָרִים הַרְבֵּה בַּנְּדָר, כִּגוֹן שֶׁנָּדַר עַל הַפֶּת וְהַתְּפִיס הַבְּשָׂר⁵², וְנִשְׁאַל עַל הַפֶּת וְהֵתֵר בָּהּ - הֵתֵר הַבְּשָׂר⁵³. וְנִשְׁאַל עַל הַבְּשָׂר וְהֵתֵר בּוֹ - לֹא הֵתֵר הַפֶּת.

(52) אפילו לאחר כדי דיבור. (53) מאחר שהפת הותרה, נמצא שהתפסת הבשר בפת, הייתה בדבר המותר ולא בדבר הנדור.

יא. הַנִּשְׁבָּע או הַנּוֹדֵר שֶׁאֵינִי נִהְיֶה לְכֻלְכֵם⁵⁴, וְנִשְׁאַל עַל נְדָרוֹ או עַל שְׁבוּעָתוֹ עַל אֶחָד מֵהֶם וְהֵתֵירוֹ⁵⁵ - הֵתֵרוֹ כִּלְכֵן⁵⁶; שֶׁהַנְּדָר שֶׁהֵתֵר מִכֻּלָּם - הֵתֵר כֻּלָּם. אָמַר שֶׁאֵינִי נִהְיֶה לְזֶה וְלְזֶה וְלְזֶה: הֵתֵר הָרֹאשׁוֹן - הֵתֵרוֹ כִּלְכֵן⁵⁷; הֵתֵר אֲחֵרוֹן - הָאֲחֵרוֹן מִתֵּר, וְכִלְכֵן אֲסוּרֵין. שֶׁאֵינִי נִהְיֶה לְזֶה וְלְזֶה⁵⁸ - צָרִיכִין פֶּתַח לְכָל אֶחָד וְאֶחָד⁵⁹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(54) לכל אנשי החבורה. (55) החכם. (56) כיוון שלא נדר מתחילה אלא על דעת שיתקיים כולו, נמצאת התרת מקצתו - פתח התרה לכולם. ובירושלמי אמרו: "ככל היוצא מפיו יעשה - מכאן, לנדר שבטל מקצתו בטל כולו", שאם אין

(31) וגדולה מזו שנינו: "מניין לנדרים שהם מותרים לך מן השמים ובני אדם נוהגים בהם איסור, שלא תהא נודר ומבטל, תלמוד לומר, לא יחל דברו - שלא יעשה דבריו חולין".

ה. מִי שֶׁנָּדַר וְנָחַם³² עַל נְדָרוֹ - הֲרִי זֶה נִשְׁאַל³³ לְחֻכְם וּמִתֵּירוֹ³⁴. וְדִין הֵתֵר נְדָרִים כְּדִין הֵתֵר שְׁבוּעוֹת: שֶׁאֵין מִתֵּיר אֶלָּא חֻכְם מִבְּהֵק³⁵, או שְׁלִשָּׁה הִדְיוּטוֹת³⁶ בְּמִקוֹם שֶׁאֵין חֻכְם. וּבְלִשׁוֹן שְׁמִתֵּירִין הַשְּׁבוּעָה מִתֵּירִין הַנְּדָרִים³⁷. וְכֵן שֶׁאֵר הַעֲנִינּוֹת שֶׁפָּרְשָׁנוּ בַּשְּׁבוּעוֹת - כִּלְכֵן בַּנְּדָרִים כְּדָרְךָ שֶׁהֵן בַּשְּׁבוּעוֹת³⁸.

(32) מתחרט. (33) נבדק ונחקר על ידי החכם על פרטי הנדר, כדי שהחכם ימצא לו פתח חרטה, נמצא שהחכם החוקר הוא השואל והנודר הוא הנשאל. (34) "כי כך למדו ממשנה רבינו ... שזה הכתוב לא יחל דברו - שלא יחלל הוא בעצמו דרך קלות ראש בשאט נפש ... אבל אם ניהם וחזר, חכם מתיר לו". (35) מומחה ובקי בהלכות נדרים, אבל אין צריך שיהיה מוסמך מבית דין הגדול שבירושלים. (36) שאינם מלומדים, אבל בעלי שכל, שאם יסבירו להם עניין היתר נדרים יבינוהו כל צרכו. (37) שאומרים לו: שרוי לך, או מותר לך או מחול לך. אבל אם אמרו לו: מופר לך או נעקר נדריך, אין זה כלום. (38) שהתורה עצמה הקישה (השוותה) אותם בפסוק אחד, שנאמר "איש כי ידור נדר לה' או הישבע שבועה ... לא יחל דברו".

ו. וְאֵין מִתֵּירִין הַנְּדָר עַד שִׁיחֻל³⁹, כַּשְּׁבוּעָה⁴⁰.

(39) כגון שהיה עומד בניסן ונדר לאסור על עצמו אכילת בשר מראש חודש אייר, וניהם, אינו נשאל עד שייכנס אייר, שנאמר "לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה", אחר שחל הנדר ובא לידי עשייה, אזי הוא אינו מוחל ואחרים (החכם) מוחלים לו. (40) שאין נשאלים עליה עד שתחול.

ז. וְכֵשֶׁם שֶׁנִּשְׁאַלִים עַל נְדָרֵי הָאָסֵר⁴¹ וּמִתֵּירִין אוֹתוֹ, כִּפּוּ נִשְׁאַלִים עַל נְדָרֵי הַקֶּדְשׁוֹת⁴² וּמִתֵּירִין אוֹתוֹ⁴³. בֵּין נְדָרֵי קֶדְשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת⁴⁴ בֵּין קֶדְשֵׁי מִזְבְּחֵה⁴⁵. וְאֵין נִשְׁאַלִין עַל הַתְּמוּרָה⁴⁶.

(41) שאדם אסור פירותיו על עצמו. (42) שהקדיש לגבוה, ונאסר בהנאה על הכל. (43) נדרים עה. "יש שאלה בהקדש", מכיוון שהחכם מוצא לו פתח חרטה ועוקר את נדרו מעיקרו. נמצא שהקדשו טעות, והקדש טעות אינו הקדש. והוא הדין לכל דבר המתקדש במוצא שפתיו כגון תרומה ומעשר, מועילה בו שאלה לבטלו ולהפקיעו מקדושתו. שאין נשאלים אלא על נדרי איסור, "אבל נדרי הקדש מצוה לקיימם, ולא יישאל עליהם אלא מדוחק, שנאמר, נדרי לה' אשלם". (44) דברים שאינם ראויים למזבח אלא מוקדשים לטובת תיקון בית המקדש והחזקתו כגון בהמה טמאה או בעלת מום וכדומה. (45) בעלי חיים טהורים הראויים להיקרב על המזבח והוקדשו לעלות קרבן עליו. על הכל מועילה שאלה להתיר קדושתו. כמו שדרשו בנדרים לומר שיש שאלה בהקדש כבנדרים. ולפי זה אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׂפִיצוּם יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם⁷⁸, וּכְשֶׁהִתְחִיל לְצוּם שָׁכַח וְאָכַל - אָבַד תַּעֲנִיתוֹ, וְחֵיב לְצוּם יוֹם אַחֵר⁷⁹.

(73) בלתי רצופים. (74) לאכול בסעודת מצוה כגון ברית מילה או סיום מסכת. (75) שמפציר בו לאכול עמו. (76) "לווה אדם תעניתו ופורע" ואפילו כשנדר לצום. (77) באותו יום. ולא יאכל עוד בו ביום, על סמך שיתענה יום אחר, כיוון שפרט בנדרו יום זה. (78) ולא קבע איזה יום. (79) כדי לקיים את נדרו. אבל באותו היום מותר לו לאכול עוד.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) ההבדלים בין האוסר פירות אלו על חברו, לאוסר פירותיו על חברו ולא הדגיש אלו, יחסי נדר בין בן לאביו ותוצאותיו, תערובת הדבר הנדרו בדבר המותר וביטולה, חליפי פירות נדרים או גידוליהם.

א. רְאוּבֵן שָׁאֵמַר לְשִׁמְעוֹן: הֲרִינִי עֲלֶיךָ חֶרֶם², או הֲרִי אֶתָּה אֲסוּר בִּהְנִיתִי - נֶאֱסַר עַל שִׁמְעוֹן שִׁיְהַנֶּה בְּרְאוּבֵן³. וְאִם עֶבֶר וְנִהְנֶה - אֵינּוּ לֹקֵה, שֶׁהֲרִי לֹא אָמַר שִׁמְעוֹן פְּלוֹם⁴. וּמִתָּר לְרְאוּבֵן לִהְנוֹת בְּשִׁמְעוֹן, שֶׁהֲרִי לֹא אָסַר עֲצָמוֹ בִּהְנִיתוֹ⁵.

(2) שנכסי יהיו עליך כחרם של בדיק הבית, שאסור ליהנות ממנו (ראה לעיל פ"א, הי"ד. פ"ב, ה"ח). (3) משנה בנדרים מז: שאדם יכול לאסור את נכסיו על אחרים. (4) ולא אמן, ולא "דבר שהוא כענין אמן שהוא קבלת דברים" (ראה לעיל פ"כ, ה"א) ולפיכך אינו עובר ב"לא יחל דברו". וכן משמע מרש"י ביצה לט: שכל שלא דיבר מאומה, אינו עובר משום "לא יחל", אבל אסור לו להינות מנכסיו שעשאו המדיר עליו כהקדש (אור שמח). אמנם אם המדיר עצמו יהנה את המודר, ילקה המדיר משום "לא יחל דברו", כמבואר לקמן פ"י, הי"ב (לחם משנה). (5) אין אומרים דעתו של ראובן היתה להיות מובדל משמעון, לא לההנותו ולא ליהנות ממנו (רדב"ז).

ב. אָמַר לְשִׁמְעוֹן: הֲרִי אֶתָּה עֲלֵי חֶרֶם⁶, או הֲרִינִי אֲסוּר בִּהְנִיתִךָ - הֲרִי נֶאֱסַר רְאוּבֵן מִלִּהְנוֹת בְּשִׁמְעוֹן. וְאִם נִהְנֶה - לֹקֵה, שֶׁהֲרִי חָלַל דְּבָרוֹ. וְשִׁמְעוֹן מִתָּר בִּהְנִיתִי רְאוּבֵן. אָמַר לוֹ: הֲרִינִי עֲלֶיךָ חֶרֶם וְאֶתָּה עֲלֵי, או הֲרִינִי אֲסוּר בִּהְנִיתִךָ וְאֶתָּה אֲסוּר בִּהְנִיתִי - שְׁנִיחֶיהָ אֲסוּרִין זֶה בְּזֶה⁷. וְכֵן פֶּלַי פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(6) שנכסיך יאסרו עלי כחרם. (7) משנה בנדרים מז: ומובן שאינו לוקה אלא הנודר בלבד ולא לחברו הנאסר. וראה לקמן פ"ז ה"א-ג.

ג. רְאוּבֵן שָׁאֵמַר לְשִׁמְעוֹן: הֲרִי פְרוֹת פְּלוֹנֵי אֲסוּרִין עֲלֶיךָ, או הֲרִי אֶתָּה אֲסוּר בִּהְנִיתִי פְּלוֹנֵי - אֵין זֶה פְּלוֹם; שְׂאֵין אָדָם אוֹסֵר חֶבְרוֹ בְּדָבָר שְׂאֵינּוּ שְׁלוֹי⁸, אֲלֵא אִם בֵּן עֲנֶה שִׁמְעוֹן אֲמֵן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁹.

(8) נדרים מז. וכן אמרו לענין איסור עבודה זרה, נאמר

הנדר ככל היוצא מפיו אינו חל לחצאין. (57) הואיל והשתמש בוא"ו החיבור נתכוון לכללם כאחד ולתלות זה בזה, כל אחד בחיבור הקודם לו. (58) כאן לא התבטא בוא"ו החיבור, נמצא שנדר באופן פרטי לכל אחד ואחד, ולא תלה אותם זה בזה. (59) שהרי כל אחד מהם הודר על ידו בפני עצמו.

יב. נָדַר פְּנִזִּיר⁶⁰ וּבִקְרָבָיו⁶¹ וּבִשְׁבוּעָה⁶², או שְׁנֵדַר וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵי זֶה מִהֵן נָדַר - פָּתַח אֶחָד לְקַלֵּן⁶³.

(60) להיות נזיר. (61) שאמר קרבן דבר פלוני עלי. (62) שבועה שלא אוכל בשר ביום פלוני. (63) הואיל והכל נדר אחד הוא, נדר שהותר מקצתו – הותר כולו. ואפילו לא מצא פתח חרטה אלא לנדרו שהוציא בשפתו לאחרונה – הותרו כולם, שהכל נדר אחד הוא.

יג. הַנּוֹדֵר מֵאֲנָשֵׁי הָעִיר⁶⁴ וְנִשְׁאַל לְחֶכֶם שְׁבַעִיר⁶⁵, או שְׁנֵדַר מִיִּשְׂרָאֵל⁶⁶ וְהֲרִי הוּא נִשְׁאַל לְחֶכֶם שְׁבִישְׂרָאֵל⁶⁷ - הֲרִי נָדַרוֹ מִתָּר.

(64) שאסר על עצמו הנאה מבני עירו. (65) אף על פי שלכתחילה אסור לו להישאל לו, שהרי הוא נהנה מהתרת החכם, שהוא מבני עירו. (66) מכל ישראל שבעולם. (67) כאן מותר לו להישאל אפילו לכתחילה, שהרי אי אפשר לו בחכם אחר, שאסר עליו הנאת כל ישראל, אבל בנודר מאנשי העיר, אפשר לו להישאל לחכם שבעיר אחרת.

יד. הָאוֹמֵר: פְּרוֹת אֵלוֹ אֲסוּרִין עֲלֵי הַיּוֹם אִם אֵלֶיךָ לְמַחֵר לְמָקוֹם פְּלוֹנֵי - הֲרִי זֶה אֲסוּר לְאָכְלֵם הַיּוֹם, גְּזֵרָה שְׁמָא יִלָּךְ לְמַחֵר לְאוֹתוֹ מְקוֹם. וְאִם עֶבֶר וְאָכַלְן הַיּוֹם, וְהִלָּךְ לְמַחֵר - לֹקֵה⁶⁸; וְאִם לֹא הִלָּךְ - אֵינּוּ לֹקֵה⁶⁹.

(68) על אכילתו משום: לא יחל דברו. (69) אף על פי שעבר על איסור חכמים באכילתו אתמול.

טו. אָמַר: הֲרִי הֵן אֲסוּרִין לְמַחֵר אִם אֵלֶיךָ הַיּוֹם לְמָקוֹם פְּלוֹנֵי - הֲרִי זֶה מִתָּר לִילָךְ הַיּוֹם לְאוֹתוֹ הַמְּקוֹם, וְיִאָּסְרוּ עֲלֵיו אוֹתֵן הַפְּרוֹת לְמַחֵר. וְכֵן פֶּלַי פִּיּוּצָא בְּזֶה⁷⁰. מִפְּנֵי שְׂאָדָם זֶהִיר בְּדָבָר הָאֲסוּר שְׂלֵא לְעִשְׂתוֹ⁷¹, וְאֵינּוּ זֶהִיר בְּתַנְאֵי שְׂגוּרִים לְאֲסוּר דָּבָר הַמִּתָּר⁷².

(70) כגון שאמר: תיאסר עלי שינה למחר אם אישן היום. (71) ולפיכך אין לחוש, שמא יאכל הפירות למחר, שלא ירצה לעבור על נדרו, שהוא איסור אכילתם. (72) ולפיכך בדין הקודם יש לחוש שמא ילך למחר, ונמצא שאכל פירותיו באיסור.

טז. הַנּוֹדֵר לְצוּם עֲשָׂרָה יָמִים⁷³ בְּאֵי זֶה יוֹם שִׁיְרָצָה, וְהִיָּה מִתְעַנֶּה בְּיוֹם אֶחָד מֵהֶם, וְהָעֶרֶךְ לְדָבָר מְצוּהָ⁷⁴ או מִפְּנֵי כְבוֹד אָדָם גְּדוּל⁷⁵ - הֲרִי זֶה אוֹכֵל וּפּוֹרֵעַ יוֹם אַחֵר⁷⁶, שֶׁהֲרִי לֹא קָבַע הַיָּמִים בְּתַחֲלַת הַנָּדַר. נָדַר שְׂפִיצוּם הַיּוֹם, וְשָׁכַח וְאָכַל - מְשָׁלִים לְצוּם⁷⁷. נָדַר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. אָסַר בְּנֵוּ בְּהִנְיָתָא²⁴, וְאָמַר: אִם יִהְיֶה בֶן בְּנֵי זֶה תִּלְמִיד חָכֵם, יִקְנֶה בְּנֵי זֶה נְכִסֵּי כְּדֵי לְהַקְנוֹתָן לְבָנָו²⁵ - הָרִי זֶה מִתְּרָא²⁶, וְיִהְיֶה הַבֶּן אֲסוּר בְּנִכְסֵי הָאָב, וּבֶן הַבֶּן מִתְּרָא בְּהֶן אִם יִהְיֶה תִּלְמִיד חָכֵם כְּמוֹ שֶׁהִתְנַה²⁷.

(24) ופירוש: בין בחיי בין במותי. (25) ואם לא היה תלמיד חכם, הרי הוא רוצה ליתן את נכסיו לבנו השני, אחיו של בנו הנאסר והגון ממנו, וממילא לא ישאר לבן הבן זוכה בהם, (נדרים מח: ובר"ן שם). (26) כלומר בן הבן זוכה בהם, ואסור לאביו לתתם לאחיו או לבנים אחרים (כסף משנה). (27) כל זה לענין זכיה וקנין, אבל ענין היתר הנאה, אפילו אם בן הבן לא יהיה תלמיד חכם, מותר לו ליהנות מהנכסים, כמבואר בסמוך ה"ח. וכן דעת הראב"ד. ולא הוצרך רבינו אלא ללמדנו שכל האומר לחברו: קנה אותה על-מנת להקנות לאחר, קנה השני בהקנת הראשון, אעפ"י שהראשון לא קנה כלום לעצמו, ולפיכך יזכה בן הבן כשיהיה תלמיד חכם, אף-על-פי שהבן עצמו לא קנה עכשיו לעצמו בקנין זה.

ח. זֶה הַבֶּן הָאָסוּר בְּיִרְשַׁת אָבִיו, אִם נָתַן יִרְשַׁת אָבִיו לְאָחִיו²⁸ או לְבָנָו²⁹ - הָרִי זֶה מִתְּרָא³⁰. וְכֵן אִם פָּרַעַם³¹ בְּחֹבוֹ או בְּקַתְּבַת אִשְׁתּוֹ. וְצָרִיף לְהוֹדִיעַן שְׂאֵלוֹ נְכִסֵּי אָבִי שְׂאֲסָרָן עָלָיו³². שֶׁהִנְשָׁבַע שְׂאֵל יִהְיֶה בּוֹ חֶבְרוֹ - מִתְּרָא לֹא³³ לְפָרַע אֶת חֹבֹו³⁴, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבַאֲרֵי³⁵.

(28) בן אביו. (29) שהם נכדי אביו (כפירוש המשנה לרבינו). (30) שגוף הנכסים שלו הם, אלא שאסור לו ליהנות מהם (משנה בבבא קמא קט). ואעפ"י שיש לו טובת הנאה בזה שהוא מהנה אותם, וגם הם עתידים להחזיק לו טובה בעד נתינתו, נמצא שהוא נהנה מנתינתו? הואיל והוא מודיעם, שממון זה אסור לו ומפני כך הוא נותן להם, וגם הם יש להם שייכות משפחתית לממון זה, נמצא שאין לו בנתינתו זו טובת הנאה מרובה (כס"מ). (31) בדפוס רומי ובכת"י התימנים: פרעה. (32) וממילא אין לו טובת הנאה בנתינתו, שהרי הוא מוכרח ליתנה, כנ"ל. וכן אמרו שם בבבא קמא קט. לענין גזל אביו. וגם חובה עליו להודיעם, כדי שלא יחזור אחיו ובניו ליתנם לו במתנה או לההנותו בהם, שאלו הנכסים נאסרו עליו אפילו כשבאו לידו על ידי אחר (רדב"ז). (33) לנשבע עצמו. (34) עבורו חברו. (35) לקמן פ"ו, ה"ד "שהרי לא הגיע ליד ראובן (המודר) כלום, אלא מנע ממנו התביעה, ומניעת התביעה אינה בכלל איסור הנייה" והואיל ואביו עצמו שהדירו מנכסיו היה יכול לפרוע בעדו את חובו, קם הבן במקומו לפרוע חוב עצמו ולהבריח הארי (הנושה) מעליו (רדב"ז).

ט. מִי שֶׁנֶּאֱסַר³⁶ עָלָיו מִיָּן מִמִּינֵי מֵאֲכָל בֵּין בְּנֵדֵר בֵּין בְּשֹׁבְעָה, וְנִתְּבַשַׁל עִם מִינִים אֲחֵרִים או נִתְּעַרְבַּ עִמָּהֶן - הָרִי זֶה מִתְּרָא בְּמִינֵים הַמִּתְּרִים, אִף עַל פִּי שֵׁישׁ בְּהֶן טַעַם הַמִּיָּן הָאָסוּר³⁷. וְאִם נֶאֱסַר בְּפָרוֹת אֱלוֹ³⁸ וְנִתְּעַרְבוּ בְּאֲחֵרִים: אִם יֵשׁ בְּהֶן טַעַם דְּבָרַ הָאָסוּר - אָסוּרִין, וְאִם לֹא³⁹ - מִתְּרִין⁴⁰.

בתורה (דברים ז, כה) "פסילי אלהיהם" - אינם נאסרים עד שיפסלו בעליהם (קרית ספר). (9) לעיל פ"ב, ה"א.

ד. הָאוֹמֵר לְחֶבְרוֹ: כְּכָרִי זֶה אָסוּרָה עָלַיָּךְ, אִף עַל פִּי שֶׁנִּתְּנָה לוֹ בְּמִתְּנָה¹⁰ - הָרִי זֶה אָסוּרָה עָלָיו¹¹. מֵת וְנִפְלָה לוֹ בִּירְשָׁה¹², או שֶׁנִּתְּנָה לוֹ אַחַר בְּמִתְּנָה¹³ - הָרִי זֶה מִתְּרָא; שְׂאֵל אָמַר לוֹ אֶלְא כְּכָרִי¹⁴, וְהָרִי אֵינָה עֵתָה שְׂאֵל¹⁵.

(10) ואינה עוד שלו. (11) ואין אומרים לא נתכוין זה, אלא לאסרה כשיזמינו לאכול עמו, שעדיין היא שלו, אבל לא כשינתנה לו במתנה, שלאחר שנתנה אינה עוד ברשותו, מאחר שאמר: אסורה עליך, עשאה עליו כהקדש (נדרים לד:). (12) כגון שהיה המודר קרובו וראוי ליורשו. (13) שנתנה המדיר תחילה במתנה לאיש אחר, ואותו אחר נתנה למודר זה. (14) כל עוד שהיא שלי. (15) מאחר שמת, אין הכר שלו (נדרים לו). אלא ששם (לד:) הגירסא היא: "ככר עליך". ורבינו סובר, שאפילו אמר: "ככרי זו עליך" ומת, הרי זו מותרת (ראה לקמן פ"ח, ה"א). ויתכן, שהיה גורס שם: "ככרי זו עליך" כי מאחר שהדגיש ככרי, אעפ"י שהוסיף: זו, אין כוונתו, אלא כל זמן שהיא ברשותו (רדב"ז).

ה. אָמַר לוֹ: פְּרוֹת אֶלּוֹ אָסוּרִין עָלַיָּךְ, וְלֹא אָמַר לוֹ פְּרוֹתִי, אִף עַל פִּי שֶׁמְכָרָן¹⁶ או שְׂמַת וְנִפְלוֹ לְאַחַר - הָרִי אֶלּוֹ אָסוּרִין עָלָיו. שֶׁהָאוֹסֵר דְּבָרַ שְׂהוּא שְׂלוֹ עַל חֶבְרוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁנִּצָּא מִרְשׁוֹתוֹ - הָרִי הוּא בְּאָסוּרוֹ עוֹמֵד¹⁷; אֶלְא אִם בֶּן אָמַר נְכִסֵּי או בֵּיתִי או פְּרוֹתִי וְכִיּוֹצֵא בְּלִשׁוֹנוֹת אֵלוֹ, שֶׁהָרִי לֹא אָסָרָן¹⁸ אֶלְא כָּל זְמַן שֶׁהֶן בְּרִשׁוֹתוֹ.

(16) לאחר, ואותו לוקח רוצה לתתם למודר זה. (17) נדרים מב: מז. הואיל וחל עליהם איסור, שוב אינו נפקע (ר"ן שם). (18) שמתחילה לא אסרם אלא כל עוד יהיו שלו. והשווה לקמן פ"ח, ה"א.

ו. הָאוֹמֵר לְבָנָו: הָרִי אֶתְּ אָסוּר בְּהִנְיָתִי, או שֶׁנִּשְׁבַּע¹⁹ שְׂאֵל יִהְיֶה בּוֹ²⁰, אִם מֵת - יִירְשָׁנוּ²¹; שְׂזָה כְּאוֹמֵר: נְכִסֵּי עָלַיָּךְ אָסוּרִין. אָסַר עָלָיו הִנְיָתוֹ, וּפִרְשׁ: בֵּין בְּחַיִּי בֵּין בְּמוֹתִי, אִם מֵת - לֹא יִירְשָׁנוּ²²; שְׂזָה כְּמוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: נְכִסִּים אֶלּוֹ אָסוּרִין עָלַיָּךְ²³.

(19) האב. (20) ונאסר הבן בהנייתו, כמבואר לעיל ה"ל שבועות פ"ה, ה"ד. ולדעת הרדב"ז שם, הכוונה כשקיבל הבן את השבועה באמירת אמן וכדומה, ולדעת ה"כסף משנה" אפילו כשלא קיבל עליו את השבעת אביו, חלה עליו השבועה לענין שצריך להזהר שלא ליהנות לו, אלא שאינו לוקח עד שיקבל. (21) משנה בבא קמא קח: שהירושא באה ממילא, ואין זו כאילו נתנה לו אביו (קרית ספר). (22) משנה שם, אעפ"י שהוא זוכה בהם, אסורים הם עליו בהנאה (ר"ן לנדרים מז). וכמבואר בסמוך ה"ח. (23) נדרים מז. שיכול לאסרם אפילו כשיצאו מרשותו. וכמבואר בהלכה הקודמת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המודר, שהרי נתבטל ביין היתר, ומכיון שהמודר מותר בו, גם המדיר אינו לוקה אם יהנה אותו, ולפיכך הוכרח רבינו להדגיש כאן: "שאסרו על עצמו" ובנודר ידובר כאן ולא במודר (אור שמח). (51) "אפילו אחד בכמה אלפים". (52) פט"ו, ה"י, יב. ומקור כל הלכה זו בירושלמי נדרים פ"ו, ה"ד ומעין זה בבבלי נדרים נט.

יג. האומר: פרות האלו קרבן עלי⁵³, או קרבן הן לפי⁵⁴, או קרבן הן על פי - הרי זה אסור בחילופיהן⁵⁵ ובגדוליהם⁵⁶, ואין צריף לומר במשקין היוצאין מהן⁵⁷.

(53) אסורים עלי כקרבן. (54) אעפ"י שמשמעו רק אכילה ולא שאר הנאות. (55) אם הוחלפו בפירות אחרים או במעות, אסור לנודר ליהנות מהם. (56) אם נטעם, הגדל מהם אסור. כי הואיל ופירט הפירות וייחדם עשאו עלי כהקדש שאוסר חילופיו וגידוליו (משנה בנדרים נז. ובר"ן שם). אבל אילו היה נודר סתם מן התאנים או מן הענבים, ולא היה מייחד "פירות אלו" לא עשאו הקדש, שלא נתכוין אלא לאסור עצמו מאכילת אותו מין ולא בחילופיו וגידוליו (ר"ן שם). (57) שהם יוצאים מעצם הפרי, ועדיפים מחליפין וגידולים שאינם עצם אותם הפירות. וכן אמרו (נדרים נב): "הא עדיפא להשמיענו" וכו', הרי שהחילופיהם יש בהם יותר חידוש ממשקין היוצאים מהם (לחם משנה, ובר"ן שם).

יד. נדר או נשבע שאיני אוכל אותם או שאיני טועם אותם: אם היה דבר שזרעו פלה⁵⁸ כשזרעו, כגון חטה ושעורה - הרי זה מתר בחילופיהן ובגדוליהן⁵⁹; ואם היה הדבר⁶⁰ שאין זרעו פלה בארץ כשזרעו⁶¹, כגון בצלים ושומין - אפלו גדולי גדולין⁶² אסורין⁶³. ובין כף ובין כף⁶⁴, משקין היוצאין מהן⁶⁵ - ספק⁶⁶. לפיכך, אם שתה מהן - אינו לוקה⁶⁷.

(58) נפסד ונאבד. (59) שלא אסר עצמו אלא בפירות אלו, ובחילופיהם ובגידוליהם אין טעם אותם הפירות שאסרם עליו (משנה שם נז. ובר"ן). (60) בכת"י התימנים: דבר. (61) שאין הזריעה כלה ונרקבת, אלא גוף הזרע רבה וגדל. (62) שזרע את הגידולים הראשונים ויצאו גידולים שניים. (63) שהרי מעורב בהם גוף האיסור, הוא הזרע הראשון שאינו כלה בארץ (משנה שם). וכל זה מוסב גם על האמור בהלכה הקודמת: "הרי זה אסור בחילופיהם ובגידוליהם" שמשמעו: דוקא גידולים, אבל גידולי גידולים מותרים כדין חליפי חליפים שמתרים, אין זה אלא בדבר שזרעו כלה, אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידוליו אסורים (ר"ן שם). (64) בין זרעו כלה, בין אינו כלה. (65) מאלו פירות שאמר עליהם: קרבן שאיני אוכל אותם, או שאיני טועם אותם. (66) אם הם אסורים או לא, כי יתכן שלא התכוין אלא לאסור עליו טעימת הפירות עצמם ולא המשקין היוצאים מהם, שהם כנוססים ומופקדים בתוך הפירות ואינם כגוף הפרי (שם נדרים נב: בעיא שלא

36) שאסר על עצמו, ובסמ"ג לא-תעשה רמב, מעתיק דברי רבינו: מי שאסר עליו. (37) משנה בנדרים נב. שלא אסר על עצמו אלא אותו מין כמו שהוא בעינו, ולא ע"י תערובת. (38) שאמר פירות אלו (המונחים לפניו) אסורים עלי. (39) כגון שטעמם איש אחר, ומצא שאין בהם טעם הדבר האסור, או שהיו בהם ששים נגד הדבר האסור. (40) כדין כל דבר איסור המתערב בהיתר ואין בו טעם האיסור, הרי זה מותר, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פט"ו, ה"ו.

י. כיצד? נאסר בכשר⁴¹ או בנין - הרי זה מתר לאכל מרק וירקות שנתבשלו עם הבשר ועם היין, אף על פי שיש בהן טעם הבשר⁴² או טעם היין, ואינו אסור אלא באכילת בשר בפני עצמו או לשותות יין בפני עצמו.

(41) שאמר קרבן עלי בשר, ולא אמר: בשר זה. (42) שלא אסר עצמו אלא כמה שנקרא בשר, ולא בדבר שבלע טעמו (משנה שם וברא"ש).

יא. נאסר בבשר זה או בנין זה, ונתבשל עם הירק: אם יש בירקות טעם בשר או טעם היין - אסורין, ואם לאו - מתריין. שזה הבשר וזה היין נעשה כמו בשר נבלות⁴³ ושקצים וכיוצא בהן⁴⁴. וכן כל פיוצא בזה⁴⁵. לפיכך⁴⁶, האומר: בשר זה אסור עלי - הרי זה אסור בו ובמרק שבו⁴⁷ ובתבלין⁴⁸ שבו.

(43) מפורש לעיל ה"ל שבועות פ"ה, ה"ה. (44) הואיל ואמר בשר זה (המונח לפניו), עשאו על עצמו חתיכת איסור, וכל דבר איסור אוסר בנתנית טעם. אבל כשלא אמר: זה, לא אסר עליו אלא דבר הנקרא בשר או יין (שם). (45) כגון שאסר על עצמו יינו של פלוני או של מקום פלוני, כמבואר ביו"ד רטז, סעיף יא. (46) הואיל ונעשה כחתיכת איסור שטעמה אוסר בתערובת. (47) ובכת"י התימנים: שלו. (48) מיני בושם, שנותנים בתבשיל לתוספת טעם או ריח. ומקור הדברים במשנה שם: "הנודר מן הבשר מותר ברוטב ובקיפה". ומפרש רבינו בפירוש המשנה שם: קיפה - היא התבלין.

יב. נתערב יין זה שאסרו על עצמו בנין אחר, אפלו טפה בחבית - נאסר הכל. מפני שיש לו להשאל על נדרו⁴⁹, נעשה פדך שיש לו מתירין⁵⁰ שאינו בטל במינו⁵¹, כמו שפארנו בהלכות מאכלות אסורות⁵².

(49) מצוה עליו להשאל "כדי שלא יהא מכשול לפניו", כלשון רבינו לקמן פ"ג, ה"ה. (50) "שהרי יש דרך שיותר בה", וזהו שדקדק רבינו וכתב: "יין זה שאסרו על עצמו", ולא כתב: "נאסר ביין זה", שאם אסר אחד על חברו יין זה, אין זה דבר שיש לו מתירים, שהרי הנאסר אין בידו להשאל על הדרת המדיר, ולמדיר אין היין אסור, ואפילו לשיטת רבינו לקמן פ"ו, ה"ב, שאם ההנה המדיר את המודר, חייב המדיר מלקות, - יין זה שנתערב לא נאסר על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרֶק שְׁשִׁי

1) מה בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו הנאת מאכל, דיני נידר בפירות השנה השביעית, נדר שלא ידבר עם חבירו, מהו בכתיבה.

א. האומר לחברו: הנאה המביאה לידי מאכלך אסורה עלי, או הנאה המביאה לידי מאכלי אסורה עליך - הרי זה הנאסר לא ישאל מן האסור לו נפה; וכבר⁵ ורחים ותנור וכל דבר שעושין בו אכל נפש; אבל משאילו נזמים וטבעות וכלים שאין עושין בהן אכל נפש⁶. ואסור לשאל ממנו שק להביא בו פרות, ונמור להביא עליו פרות⁷.

2) כגון כלים שמתקנים בהם את המאכל, או דבר שאפשר לקנות בו מאכל. ובר"ן ורא"ש לנדרים לג, א - הנוסח: הנאה המביאה לידי מאכל עלי. 3) מזה שאסור לו ליהנות ממנו, ובכת"י התימנים: האוסר לו. 4) נפה - לקמח להוציא ממנו הסובין, וכברה - לתבואה, שכוברים בה גרגרי תבואה. ונקי הכברה גדולים מנקבי הנפה (ע"פ פירוש המשנה לרבינו, שבועות פ"ה, מ"ט). 5) ואין צריך לומר, שלא ישאל קדירה שמבשלים בה או שפור שצולים בו בשר, שהם קרובים למאכל יותר מנפה וכברה שאינם אלא גורם לגורם (משנה, נדרים לב: ובר"ן שם). 6) שם, שאין בכל אלה הנאה המביאה לידי מאכל, וראה בסמוך ה"ב. וכן מותר לו לשאול ממנו חיטים ללעוס וליתנם על מכתו, שאין זו הנאה המביאה לידי מאכל (ר"ן שם). 7) שגם זוהי הנאה המביאה לידי מאכל, הואיל והיא מקרבת המאכל אליו (שם לג. ובר"ן).

ב. מקום שדרפן שאין משאילין פלים אלא בשכר - אסור לשאל ממנו⁸ אף פלים שאין עושין בהן אכל נפש⁹. הרי שהיו במקום שאין נוטלין שכר, ושאל ממנו פלים שאין עושין בהן אכל נפש פדי להראות¹⁰ בהן בפני אחרים עד שיהנה מהם¹¹, או שבקש לעבר בארצו¹² פדי שילך במקום שיהנה בו - הרי זה אסור מספק¹³. לפיכך, אם עבר - אינו לוקה¹⁴.

8) בחינם. 9) משנה, שם. שהרי בדמי השכירות שמחל לו, יקח הנודר מאכל, נמצא נהנה ממנו הנאה המביאה לידי מאכל. 10) להתנאות ולהתקטט בהם. 11) כגון ששאל ממנו טבעת ויתקטט בה בלכתו לבית המשתה, ויתנו לו מנה יפה משום כבודו. 12) באדמתו, לקצר דרכו לילך לבית המשתה. 13) שם, בעיה שלא נפשטה, כי יתכן, שאין זה אלא גורם רחוק המביא לידי הנאת מאכל. 14) שאין לוקים על הספק, אבל איסור תורה יש בזה, שספק נדרים - להחמיר. ויש להעיר, שגם באומר: הנאה המביאה לידי מאכל אסורה עליך, שבהלכה הקודמת, אין הנאסר לוקה, אפילו כשיעבור ויהנה, שהרי לא אמר הנאסר כלום, וכמבואר לעיל פ"ה, ה"א. ואינו לוקה אלא כשאמר לחבירו: הנאה המביאה לידי מאכלך, אסורה עלי (לחם-משנה).

נפשטה) וספק תורה - להחמיר. 67) שאין לוקים על הספק. וכל זה כשלא אמר אלא: קרבן ענבים שאני טועם, אבל אמר: קרבן זיתים וענבים אלו, אסור בהם וביוצא מהם, כמפורש במשנה שם וכמבואר שם בגמרא, שכל שאמר: פירות אלו, עשאם עליו כחתיכת איסור שאסור בה וברוטבה ובטעמה (רא"ש שם). והשווה לקמן פ"ט, הי"ד.

טו. וכן האומר לאשתו: מעשה ידך עלי קרבן⁶⁸, או קרבן הן לפי, או קרבן הן על פי - אסור בחלופיהן⁶⁹ ובגדוליהן⁷⁰. שאיני טועם, שאיני אוכל: אם היו פרות מעשה ידיה דבר שזרעו פלה - מתר בחלופיהן ובגדוליהן; ואם היה דבר שאין זרעו פלה - אפלו גדולי גדולין אסורין. ולמה לא יבטל העקר האסור בגדולין שרבו עליו? שהרי הן דבר שיש לו מתירין⁷¹, שאינו בטל ברב, כמו שבארנו⁷².

68) שאסר עצמו כל מה שהיא עושה ומכינה לו. 69) אם נתנו לה פירות בשכר מעשה ידיה - חלופיהם אסורים. 70) אם נטעה עץ, הגידולין אסורים עליו (משנה בנדרים נו וברא"ש שם). ומכאן, שכל המיוחד ואוסר פירות חברו על עצמו, הרי זה כאילו אמר: פירות אלו קרבן עלי, שהרי באומר לאשתו: מעשה ידך עלי, לא אמר: אלו, ודינו כאילו אמר: אלו (ר"ן שם). 71) ע"י שאלת חכם, כמבואר לעיל הי"ב. 72) בהלכה הנ"ל (נדרים נט). והראב"ד שואל: למה יהיו הגידולים אסורים הלא הלכה היא: "זה וזה גורם מותר" (איסור והיתר הגורמים לייצור דבר אחר, אותו דבר מותר) ראה הל' ע"ד, פ"ז הי"ד, וכן בהל' מאכלות אסורות פט"ז, הי"ג, כ"ד, והרי הקרקע שהוא של היתר גורם אף הוא לגידול הבעל? ודעת רבינו, הואיל ונדרים יש להם מתירים, אין אומרים בהם: זה וזה גורם מותר, שלא יהיה זה עדיף מנתערב באלף שאינו בטל, כמבואר לעיל בבאורנו אות מז (רב"ז). ולדעת הכסף-משנה, איסור נדר דומה להקדש, ויתכן, שבהקדש אפילו זה וזה גורם אסור, שאיסורו חמור ביותר.

טז. האוסר פרותיו על חברו, בין בנדר בין בשבועה - הרי גדוליהן וחלופיהן ספק⁷³. לפיכך חברו אסור בגדולי פרות אלו ובחלופיהן⁷⁴, ואם עבר ונהנה - נהנה⁷⁵.

73) בעיה שלא נפשטה בנדרים מז. וטעם הספק, כי הואיל והחילופין והגידולין עדיין לא באו לעולם בשעת הנדר, יתכן שאין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חברו, כשם שאין אדם אוסר פירות חברו על חברו (כי יש כאן שתי מגרעות, שהפירות אינם ברשותו, וחברו אינו ברשותו), ודוקא כשאסר הפירות על עצמו, הואיל ואדם אוסר פירות חברו על עצמו, יכול לאסור גם דבר שלא בא לעולם על עצמו. ושוא אין לחלק ביניהם. 74) הואיל וזה ספק תורה, הולכים בו להחמיר. 75) ואינו לוקה, שאין לוקים על הספק (כסף משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. אין בין מדר הנאה מחברו למדר ממנו הנית מאכל, אלא דריסת הרגל¹⁵ וכלים שאין עושין בהן אכל נפש במקום שמשאילין אותם שם בהנכם¹⁶.

28) אפילו חטאות ואשמות, שאין מקריבים אותם אלא מדעת בעלים, כמבואר בהל' מחוסרי כפרה פ"א, ה"ה. 29) שציוה הקב"ה על הכהנים להקריב את קרבנות ישראל. 30) כי אילו היו שלוחיהם, הרי מהנה הכהן את המודר, שעושה לו שליחותו (משנה, נדרים לה: ובגמרא שם). ואע"פ שבעיה היא ולא נפשטה שם, כבר הוחלט בקידושין כג, ב - שהכהנים הם שלוחי שמים, כי אילו היו שלוחי הבעלים, איך יתכן שהבעלים עצמם אינם יכולים להקריב קרבנם (כי זרים הם ועבודתם פסולה) ושלוחיהם יכולים? והלא כלל הוא: דבר שאין אני יכול לעשותו בעצמי, אני יכול לבצעו ע"י שליח. 31) הבת שמלאו לה שתיים-עשרה שנה ויום אחד, והביאה שתי שערות במקומות הידועים להבאת שיער - נקראת נערה עד ששה חדשים גמורים, ומגמר ששה חדשים ומעלה - תיקרא בוגרת (הל' אישות פ"ב, ה"א-ב). 32) שאז אין לאביה רשות בה, ומכיון שאינו יכול לקדשה או אלא מדעתה, נמצא שאין האב המהנה. ויש מפרשים: מדעתה - ולא מדעת ראובן החתן, שאם עשאו ראובן שליח לדבר עם בתו על עסקי נישואין, נמצא שמעון מהנהו ואסור (נדרים לה: ובר"ן). 33) ואינה יכולה להתקדש אלא מדעת אביה, כמבואר בהל' אישות פ"ג, ה"א, יג. 34) לשון הגמרא שם.

ו. ותורם שמעון תרומת ראובן³⁵ ומפריש לו מעשרותיו מדעתו³⁶. כיצד מדעתו? כגון שאמר ראובן: כל הרוצה לתרם - יבוא ויתרם³⁷. אכל לא יאמר לשמעון לתרם לו, שהרי עושה אותו שליח, וזה הנהיה לו³⁸.

35) משל ראובן. 36) של ראובן המודר. כי שלא לדעת ראובן אין התרומה מועילה כלל, שנאמר בתרומה (במדבר יח, כח) "כן תרימו גם אתם" - מה אתם לדעתכם, אף שלוחכם לדעתכם (בבא מציעא כב.). 37) וזוה גילה דעתו שמרוצה הוא שיתרמו לו, וההרמה היא מדעתו, והואיל וגם אחרים יכולים לתרום לו, אין זה שלוחו, נמצא שדעת יש כאן, שליחות אין כאן (גמרא שם, וברש"י ורא"ש). 38) בכת"י התימנים: וזו. 39) ששמעון עושה את שליחותו, וראובן אסור בהנאתו (שם).

ז. ומלמדו תורה שבעל פה⁴⁰, שהרי אסור לטל עליה שחר⁴¹; אכל לא תורה שבכתב, שנטולין עליה שחר⁴². ואם אין דרפן שם לטל שחר על תורה שבכתב⁴³ - הרי זה מתר⁴⁴. וביין פך וביין פך⁴⁵, מתר ללמד את בנו⁴⁶.

40) מדרש (= 'ספרא' ו'ספרי' שהוא מדרש הפסוקים) הלכות (=הלכה למשה מסיני) והגדות (=דברי חכמים שהסמיכום על הפסוקים). 41) נדרים לו, א. שנאמר (דברים ד, יד) "ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם", הרי שנצטווה משה ללמד תורה לישראל, ונאמר (שם, ה) "ראה

15) לעבור דרך חצרו, שהראשון - אסור, ואילו השני מותר, וכגון שנכנס לחצרו לקצר הדרך, שהולך בה לרגל עסקיו, אבל כשהולך לבית המשתה - אסור, שהרי זה גורם להנאת המאכל, וכמבואר בהלכה קודמת (רדב"ז). 16) משנה, נדרים לב, ב.

ד. ראובן שנאסרה עליו הנית שמעון, בין בנדר בין בשבועה - מתר לו שיתן שמעון על ידו¹⁷ מחצית השקל שראובן חיב פה¹⁸, וכן פורע חוב שעליו¹⁹; שהרי לא הגיע ליד ראובן כלום, אלא מנע ממנו התביעה, ומניעת התביעה אינה בכלל אסור הנהיה²⁰. לפיכך²¹ מתר לו לזון את אשתו²² ואת בנו ועבדיו, אפלו הנבענים²³, אף על פי שהוא חיב במזונותם²⁴. אכל לא יזון את בהמתו, בין טמאה²⁵ בין טהורה; שכל שמוסיף בבשרה - היא הנהיה שהגיע²⁶ ליד ראובן²⁷.

17) בשבילו. 18) שכל אחד מישראל חייב ליתן בכל שנה לבית המקדש לצורך קרבנות ציבור, כמבואר בהל' שקלים פ"א, ה"א. 19) שהנודר חייב למי שהוא. 20) משנה, שם לג, א. ובגמרא שם הסבירו: אין זה אלא "מבריה אר"י. והרי זה דומה לאחד שהלך למדינת הים, ועמד אחד ופירנס את אשתו, אין לו על הבעל כלום, והניח את מעותיו על קון הצבי, כמבואר בהל' אישות פ"ב, ה"ט. ואע"פ שבסופו של דבר נהנה הנודר, שלא יצטרך לשלם את חובו או את שקלו, אין זה אלא גורם בלבד ('תפארת ישראל', שם). וב'ירושלמי' (נדרים פ"ד, ה"ב) אמרו: שאפילו הפרוע חובו של חברו, שיש למלוה משכון עליו, פטור הלווה מלשלם לו, שיכול הלווה לומר, אפשר ופיסתי את המלוה, והיה מחזיר לי את משכוני בלא מעות. ומכאן שגם המדיר יכול לפרוע את חובו של המודר או הנודר, אפילו כשיש למלוה משכון עליו, וכן נראה מדברי רבינו (רדב"ז). וראה בשו"ע יו"ד סי' רכא, ס"ב. 21) הואיל יכול לפרוע את חובו ואין זה מהנה. 22) של המודר ממנו. 23) שאין כל-כך מצוה בפרנסתם. 24) אין זה מהנה באופן ישיר אלא גורם להנאה (משנה, נדרים לה. ובר"ן שם). 25) אפילו טמאה שאין לו בה היתר אכילה, ונמצא שאינו נהנה בפיטומה. 26) ובכת"י התימנים: שהגיעה. 27) שיכול למכרה לגויים, וע"י פיטומה מתייקר מחירה. ונמצא שהגיעה הנאה ממש ליד ראובן (משנה שם, והשווה לקמן פ"ז, ה"א).

ה. הנה שמעון פהן - הרי הוא מתר להקריב קרבנות ראובן²⁸; שהפנהינם שלוחי שמים הם²⁹, ואינם שלוחי בעל הקרבן³⁰. ומשיא שמעון בתו הבורגת³¹ לראובן מדעתה³². אכל אם היתה נערה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלוחי בעל הקרבן" ומובן מכך שאילו היו הכהנים (לא רק שלוחי שמים אלא) גם שלוחי בעל הקרבן, ה' אסור להקריב, כיון שאף שעושה מצוה (שלוחי שמים), הרי מהנו עי"ז שנעשה גם שלוחו, וכמבואר בדברי התוספות.

(יין מלכות, ספר הפלאה, סימן ו
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

47) שמצוה הוא עושה, כמו שדרשו (בבא קמא ק.ו.) "והודעת להם את הדרך ילכו בה - זה ביקור חולים", וכן אמרו (נדרים מ.) "מעשה בתלמיד אחד מתלמידי רבי עקיבא שחלה, לא נכנסו חכמים לבקרו, ונכנס רבי עקיבא לבקרו, ובשביל שכיבדו וריבצו לפניו, אמר לו: רבי! החייתיני, יצא רבי עקיבא ודרש: כל מי שאין מבקר חולים, כאילו שופך דמים". ואע"פ שראובן נהנה מזה, אין זו אלא גרם הנאה הבאה ממילא (נדרים לט. ובר"ך). 48) לשבת עמו בחבורה, כי מצות ביקור - די לה בעמידה. אלא שיש מקומות שהחמירו על עצמם, שלא ליטול שכר אפילו על ישיבה (שם ובר"ך). 49) ישיבה ממושכת, שהיא לצוותא. 50) כלומר, יושב ועומד מיד (רדב"ז), מכיון שאסור לקבל על זה שכר, אין זה מהנהו, כי מצוה הוא מקיים. 51) שם מא, ב. ורבינו בפירוש המשנה שם אומר: "... חיוב הרופא מן התורה לרפאות חולי ישראל, וזה נכלל בפירוש מה שאמר הפסוק (דברים כב, ב) והשבוחו לו, לרפאות את גופו, שהוא כשרואה אותו מסוכן ויכול להצילו או בגופו או בממונו או בחכמתו". וכן אמרו (סנהדרין עג.) "והשבוחו לו - זו אבידת גופו". ובירושלמי (נדרים פ"ד, ה"ב) אמרו, אפילו כשיש שם רופא אחר, מותר לראובן לרפאותו "שלא מכל אדם זוכה להתרפאות". וכן נפסקה הלכה ביר"ד סי' רכא, ס"ד.

ט. הלתה⁵² בהמת ראובן - לא ירפא אותה שמעון⁵³; אָבֵל אֹמֵר לוֹ: עֲשֵׂה לָהּ פֶּךָ וְכָפֹר⁵⁴. וְרוֹחֵץ עִמּוֹ בְּאֵמָבְטֵי גְדֻלָּהּ, אָבֵל לֹא בְּקִטְנָהּ, מִפְּנֵי שְׂמֵהָ הִנְהוּ בְּשָׂעָה שְׂמֵהָ בִּיהַיָּה עֲלֵיו הַמִּים⁵⁵. וְיִשֵּׁן עִמּוֹ בְּמִטָּה בַּיָּמֹת הַחֲמָה⁵⁶, אָבֵל לֹא בַּיָּמֹת הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שְׂמֵהָ מִמּוֹ⁵⁷. וּמִסָּב עִמּוֹ עַל הַמִּטָּה⁵⁸, וְאוֹכְלִין עַל שֵׁלְחָן אֶחָד⁵⁹, אָבֵל לֹא מְקַעְרָה אֶתֶת וְלֹא מְאָבוּס⁶⁰ שְׁלִפְנֵי הַפּוֹעֲלִים; שְׂמָא יְנִיחַ שְׂמֵעוֹן חֲתִיכָה אֶתֶת טוֹבָה וְלֹא יֹאכַל אוֹתָהּ פְּדֵי שְׂיֹאכַל אוֹתָהּ רְאוּבֵן, אוֹ יִקְרַב אוֹתָהּ לְפָנָיו, וְנִמְצָא מְהַנְהוּ. וְכֵן בְּפִרְוֹת שְׂבָאוּס⁶¹. אָבֵל אִם אָכַל שְׂמֵעוֹן מְקַעְרָה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שְׂפִשְׁפִּיחַ זִרְנָה לְבַעַל הַבַּיִת יַחְזֹר בְּעַל הַבַּיִת וְיִנְיַחְנָה לְפָנָיו רְאוּבֵן - הָרִי זֶה מִתְרַ⁶², וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא הַנִּיחַ נִתַּח טוֹב בְּשִׁבְלִיל⁶³.

52) בדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים, אין כאן התחלת ההלכה, והכל נמשך להלכה הקודמת, עד: "כך וכך". 53) שאין זו מצוה, כי לא ציוותה תורה לרפא בהמת חבירו (נדרים מא: וברא"ש). 54) כיון שאינו נותן הרפואה בידו,

למדתי אתכם. . . כאשר צוני ה' - מה אני בחינם, אף אתם בחינם, ומכיון שאסור ליטול עליה שכר, נמצא שאין זה מהנהו, ואינו אלא עושה מצוה בלבד. ורבינו בפירוש המשנה שם, כותב: "ואני תמה מאנשים גדולים, שעיוורה אותם התאוה והכחישו האמת ופסקו דין לעצמם, ליטול שכר מן הדינים והתלמוד, ונתלו בהבלי שוא". והשווה ופירושו לאבות פ"ד, מ"ה. וכן בהל' תלמוד תורה פ"ג ה"י, ובפירושו שם. 42) שמתר ליטול עליה שכר, שאינו נוטל אלא שכר פיסוק טעמים, לנגן המקראות כהלכתם, ופיסוק טעמים אינו מן התורה אלא תיקון חכמים (נדרים שם, כדעת רבי יוחנן) ואם שמעון ילמדו חנים, נמצא מהנהו. 43) שמחמירים על עצמם לא ליטול על המקרא, כדי שלא יבואו ליטול אף מן המדרש. 44) שם. 45) בין שנוטלים שכר על המקרא, בין שלא נוטלים. 46) שבנו אינו מודר הנאה משמעון זה. ואע"פ שמצוה על האב ללמד את בנו, וזה מוציא מידי חובתו, אין זו הנאה, ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו", וגם אפשר שהיה מוצא אחר שהיה מלמדו חנים (משנה, שם לה: ובפירוש רבי עובדיה מברטנורה, שם). והשווה להלן פ"ז, ה"א. וראוי להעיר, שבמשנה שם, הנוסח: "אבל מלמד הוא את בניו ואת בנותיו מקרא". וראה בהל' תלמוד תורה פ"א, ה"ג.

ח. חָלָה רְאוּבֵן - נִכְנָס שְׂמֵעוֹן לְבִקְרוֹ⁴⁷. וְבִמְקוֹם שְׂנוּטֵל שְׂכָר מִי שְׂיֹשֵׁב עִם הַחֹלָה לְצוּוֹת⁴⁸ לוֹ - לֹא יֵשֵׁב⁴⁹ שְׂמֵעוֹן, אֲלֵא מְבַקְרוֹ וְעוֹמְדוֹ⁵⁰. וּמִתֵּר לוֹ לְרַפְּאוֹתוֹ בְּיָדוֹ, שֶׁזֶוּ מְצוּהָ הִיא⁵¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חלה ראובן - נכנס שמעון לבקרו. . . ובמקום שנוטל שכר מי שישב עם החולה לצוות לו - לא ישב שמעון. . . ומתיר לו לרפאותו בידו כו'".

ויש להעיר כאן על ענין הדורש ביאור:

בהלכה שלפנ"ז כתב: "ומלמדו תורה שבע"פ שהרי אסור ליטול עלי' שכר, אבל לא תורה שבכתב שנוטלין עלי' שכר כו'", הרי שגם בענין של מצוה כשנהוג ליטול שכר על כך, אסור לעשות עברו כיון שמהנהו בכך שאינו צריך לשלם. וא"כ, כיון שגם הרפואה היא בשכר כמאמר הגמרא "אסיא דמגן במגן שוה" (רופא המרפא חנים - שוה חנים) ה' צריך לאסור לו לרפאותו כיון שמהנהו בכך, כשם שאסור לו ללמדו תורה שבכתב שנוטלין עלי' שכר.

עוד צ"ל מה שכתב בהמשך ההלכה: "ובין כך ובין כך מותר ללמד את בנו" - כיון שבנו של ראובן אינו מודר הנאה משמעון. ולכאורה, החיוב ללמד את בנו הוא על האב או שצריך לשכור לו מלמד בשכר שילמדנו וא"כ עי"ז שמלמדו שמעון מהנהו בכך שאינו צריך לשלם.

וכך משמע בהלכה שלפנ"ז "מותר (לשמעון) להקריב קרבנות ראובן, שהכהנים שלוחי שמים הם ואינם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לראות את המעשה כדי להעיד - מותר, כמבואר ביו"ד סי' רכא סי' ד, ובש"ך שם סי' קל.

יב. הִיָּה לְשִׁמְעוֹן מְרַחֵץ אוּ בֵּית הַבַּד⁶⁸ מְשַׁפְּרִים בְּעִיר⁶⁹, אִם הִיָּה לְשִׁמְעוֹן בְּהֵן תְּפִיסַת יָדוֹ⁷⁰, כְּגוֹן שֶׁהַנִּיחַ⁷¹ מִהֵן כָּל שֶׁהוּא לְעֲצֵמוֹ וְלֹא שְׁכָרוֹ⁷², אֶפְלוּ הַנִּיחַ בְּמְרַחֵץ אִמְבִּטִי אַחַת וּבְכֵיִת הַבַּד עֲקָל⁷³ אַחַד - אָסוּר לְרֵאוּבֵן לְהַפְנִס לְאוֹתָהּ מְרַחֵץ וְלִדְרֹךְ בְּגַת⁷⁴; וְאִם לֹא הַנִּיחַ לְעֲצֵמוֹ כְּלוּם, אֲלֵא שְׁכָרוֹ⁷⁵ הַכֹּל - הֲרִי זֶה מִתְּרָ⁷⁶.

68) בית שבו עוצרים שמן מזיתים, ונקרא כך על שם הבד הגדול (קורת עץ כבדה) בו כובשים את הזיתים. "והשיקו היקבים תירוש ויצהר" (יואל ב, כד) מתורגם: "ויטפון נעויה חמרא ובדיא משחא". 69) לפני שראובן נדר הנאה מנכסי שמעון. 70) איזו זכות או חלק נוסף על דמי שכירותו. 71) השאיר. 72) ולא השכירו. בספרות הקדומה, רגילים לכתוב: שכור במקום השכיר, השווה הל' דיעות פ"ז, ה"ח: "ראובן שאמר לשמעון, שכור לי בית זה". 73) כלי העשוי מחבלים שצוברים הזיתים לתוכו כשסוחטים אותם (ע"פ פירוש המשנה לרבינו, מעשרות פ"א, מ"ו). 74) הוא בית הבד הנזכר. 75) השכיר. 76) שאין ראובן נהנה משמעון, אלא מהשוכר ששכרו ממנו (משנה בנדרים מו). ודוקא כשנדר ראובן אחרי שמעון השכיר, אבל כל שקדם הנדר לשכירות, אין האיסור מסתלק ע"י שכירות אלא ע"י מכירה ממש, ראה לקמן פ"ח, ה"א (ר"ן שם).

יג. וְאָסוּר לְרֵאוּבֵן⁷⁷ לְאַכֵּל מִפְּרוֹת שְׂדֵה שְׁמֵעוֹן, וְאֶפְלוּ בְּשָׂבִיעִית⁷⁸ שֶׁהַכֹּל הַפְּקָר⁷⁹; שֶׁהָרִי לְפָנָיו שְׂבִיעִית נְדָר⁸⁰. אֲבָל אִם נָדַר בְּשָׂבִיעִית - אוֹכֵל מִן הַפְּרוֹת הַנוֹטוֹת חוּץ לְשְׂדֵה⁸¹, אֲבָל לֹא יִכְנַס לְשְׂדֵה, אִף עַל פִּי שֶׁהִקְרַעַת הַפְּקָר; גִּזְרָה שְׁמָא יִשְׁהָה שָׁם אַחַר שִׂיאֵכֶל⁸², וְלֹא הַפְּקִירָה אוֹתָהּ תוֹרָה אֲלֵא כָּל זֶמַן שֶׁהַפְּרוֹת בְּתוֹכָהּ⁸³.

77) המורד הנאה משמעון. 78) בשנת השמיטה. 79) ככתוב (שמות כג, יא) "והשביעית תשמטנה ונטשתה, ואכלו אביוני עמך". 80) משנה, נדרים מב, א. והאוסר דבר שהוא שלו על חבירו, אע"פ שיצא מרשותו, הרי הוא באיסורו עומד, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ה. 81) שהפקר הם, ואינו יכול לאסרם עליו. 82) והוא אסור בדריסת הרגל, שהרי מודר הנאה הוא ממנו, וכמבואר לעיל ה"ג. 83) ללקטם לאכילה, ושלא לצורך אכילה אינה הפקר, נמצא זה נהנה מנכסיו באיסור (שם מב:).

יד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁸⁴ כְּשֶׁאָמַר לֹא⁸⁵: הַנִּיחַ הַנְּכָסִים הָאֵלּוּ אָסוּרִין עֲלֵיהֶם⁸⁶; אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: הַנִּיחַ נְכָסִי⁸⁷ אָסוּרִין עֲלֵיהֶם, אוּ שֶׁנִּשְׁבַּע רֵאוּבֵן אוּ שֶׁנָּדַר מִנְּכָסֵי שְׁמֵעוֹן⁸⁸ - בֵּין שֶׁהִגִּיעָה שְׂבִיעִית אוֹכֵל מִפְּרוֹת שְׂדֵהוֹ⁸⁹, שֶׁהָרִי יֵצְאוּ מִרְשׁוֹת שְׁמֵעוֹן. אֲבָל לֹא יִכְנַס לְשְׂדֵהוֹ⁹⁰, מִן הַטַּעַם שֶׁבְּאַרְנָו⁹¹.

אין זו אלא אמירה בלבד ומותרת, וההנאה ממילא באה. ובלשון התלמוד שם: "אומר לו סם פלוני יפה לה, סם פלוני רע לה". ומובן, שאם אין ראובן יודע לעשות הרפואה, והבהמה תמות, ואין שם מי שידע לעשותה זולת שמעון - מותר לו לרפאותה בידים, ש"צער בעלי-חיים מן התורה הוא" (רדב"ז). וגם כי מצוה להחזיר לו אבידתו (ראה לקמן פ"ז, ה, א) ואין לך השבה גדולה מזו (ר"ן שם). 55) מתוך שהיא קטנה, כשהוא נכנס עולים המים למעלה, ונמצא חבירו נהנה (משנה שם). 56) שאינו נהנה בחימומו. 57) ככתוב (קהלת ד, יא): "אם ישכבו שנים והם להם" (שם ובר"ן). 58) ואין חוששים שמא יישן אצלו (שם וברא"ש). 59) ואין חוששים שמא יתן לו מנתו, כיון שהדירו - מן הסתם שונאים זה את זה (רא"ש שם). 60) כלי גדול כאבוס של בהמה, ונותנים אותו לפני הפועלים, שמתוך שהם עמלים אוכלים הרבה ואובסים אותם (ר"ן שם). 61) יש לחוש שמא יניח שמעון פרי משובח, ולא יאכלנו - כדי שיאכלנו ראובן, וכנראה שהאבוס היה מיוחד לפירות. וכן דברי רבינו בפירושו למשנה שם: מן הסלים (אבוס) שממלאים בהם פירות לאכילת כל הפועלים. 62) נדרים שם: "מן התמחוי החוזר לבעל הבית". מנהגם היה, שאחר שאכל שמעון כדי שבעו, היה מחזיר את הקערה אצל בעל הבית (המזמין לסעודה), והלה מוסיף עליה ונותן לפני ראובן. 63) שבעל הבית יוסיף עליה משלו, ואין כל צורך ששמעון יניח חתיכה לטובת ראובן (רדב"ז). ובירושלמי נדרים פ"ד ה"ד, אמרו: "מן התמחוי החוזר - תמחוי שיש בו לאכול ולשבוע ולהותיר", כלומר, שאינם יכולים לאכול כל מה שבתוכו, והמותר חוזר לבעל הבית, ולפיכך אין לחוש ששמעון ינהג את ראובן (ראב"ד, וכן ביו"ד סי' רכא, ס"ה).

י. וּמִתְּרָ רֵאוּבֵן לְשִׁתּוֹת פּוֹס שֶׁל תְּנַחֲמוּמִין⁶⁴ מִיָּדוֹ שֶׁל שְׁמֵעוֹן מִשֶּׁל רֵאוּבֵן, וְכֵן פּוֹס שֶׁל בֵּית הַמְּרַחֵץ⁶⁵, שְׂאִין בְּזָה הַנִּיחָה⁶⁶.

64) שהיו רגילים לשתות יין בבית האבל, וגם האבל היה שותה עמם ומתנחם, כמבואר בכתובות ח, ב. והיין הוא משל ראובן, אלא ששמעון משמשו, ואין זו הנאה מרובה (נדרים לח:). 65) מים חמים, שהיו שותים לאחר רחיצתם שם, כמבואר בשבת מא, א: "רחץ בחמין ולא שתה מהם, דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים". 66) שהמשקה הוא משל ראובן, ושמעון אינו אלא משמשו, ומשום "דרכי שלום" התירו לו הנאה מועטת כזו. ואלה הכוסות נקראות בגמרא שם "כוס של שלום".

יא. וְאָסוּר רֵאוּבֵן בְּגַחֲלָתוֹ שֶׁל שְׁמֵעוֹן, וּמִתְּרָ בְּשִׁלְהַבַּת שְׁלוֹ⁶⁷.

67) להדליק נרו בשלהבת גחלתו, כי שלהבת אין בה ממש (ביצה לט). והשווה הל' ע"ז פ"ז, ה"ג. ובי"טוספתא נדרים פ"ב, מ"ז: "המורד הנאה מחבירו ומת (המורד), מביא לו ארון ותכריכין חלילים ומקוננות, שאין הנאה למתים, ומעידו עדות ממון ועדות נפשות". כי בכל אלה אינו אלא עושה מצוה, כי אסור לכבש עדותו, ואפילו כשרוצה עכשיו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"לפי שהשורה משוכה בשוה, וזו אומנות נקראת אומן". (104) כי הם הנאה מועטת (נדרים לח): "המדיר בנו לתלמוד תורה" וכו'. והראב"ד מפרש אחרת: שהאב הדיר את תשמיש בנו על עצמו, כדי שלא יתבטל הבן מתלמוד תורה, ואעפ"כ מותר הבן לשמשו שימושים קטנים אלה, שאין בהם ביטול תורה. והרדב"ז הסכים לשני הפירושים, שמצד הדין שניהם נכונים. אולם בשו"ע יו"ד סי' רכג ס"א הביא רק את פירושו של הראב"ד וסתם כמותו, ואילו את פירושו רבינו לא הזכיר כלל, משמע שסובר שאסור לאב להנהותו במאומה, כמבואר בט"ז שם ס"ק א. ודעת רש"י בנדרים שם, כדעת רבינו. וראה ב'ירושלמי' ביכורים פ"ג, ה"ו.

יח. מי שְׁנִשְׁבַּע או נָדַר שְׁלֵא יִדְבַר עִם חֲבֵרוֹ¹⁰⁵ - הרי זה מִתֵּר לוֹ לִכְתֹּב בְּכֹתֵב¹⁰⁶, וּלְדַבֵּר עִם אַחֵר וְהוּא שׁוֹמֵעַ הָעֲנָן שְׂרִיצָה לְהַשְׁמִיעוֹ. וְכִזָּה הוֹרוּ הַגְּאוּנִים¹⁰⁷.

(105) כגון שאמר: קרבן פי מלדבר עמך, כי אם נדר: דיבורי עליך קרבן - אין זה נדר, שהדיבור אין בו ממש, כמבואר לעיל פ"ג, ה"י"א, וכן מבאר הש"ך ביו"ד סי' רכא ס"י ב'נקודת הכסף' שם. (106) על גבי הקיר וכדומה. אבל לכתוב אליו ממש - אסור ('באר הגולה' ליו"ד שם, אות סב). אבל בכת"י התימנים, הנוסח: "מותר לכתוב לו בכתב". ואמנם כן הנוסח בשו"ע שם ס"י. (107) רב דוסא ורב האי, הובאו ב'אוצר הגאונים' נדרים עמ' 9 בשם "האשכול" - אלבק עמ' 137. וכתב הרדב"ז: ראיתי קצת בני אדם, שמדברים עם הכותל, ואומרים אתה הכותל תשמע, כדי שישמע (המודר הנאה ממנו) ואין ראוי לעשות כן, כי לא התירו אלא אם מדבר עם אחר השומע ומבין, ואפשר שיגיעו על ידו הדברים לחבירו המודר, אז אפילו כשהמודר עצמו שומעם - מותר, אבל כשמדבר עם הכותל, הדבר נראה שמדבר עם חבירו ממש ואסור.

~ יום שני ט' תמוז ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) שנים שהדירו הנאתם זה על זה, במה הם אסורים ובמה הם מותרים, דין המודר הנאה מאומה כולה, המדיר כהנים מנכסיו מה הם בתרומתו, המדיר את חתנו בהנאה ורוצה לתת מעות לבתו, מה תקנתה?

א. שְׁנַיִם שֶׁנֶּאֱסְרָה הַנְּאִת פֶּל אֶחָד מֵהֶן עַל חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּנֵדָר בֵּין בְּשִׁבְעָה - הַרִי אֵלּוּ מִתְרִין לְהַחֲזִיר אֲבָדָה זֶה לְזֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵצִיחָה². וּבִמְקוֹם שְׂדֵרְכָן³ שְׁנוּטֵל שְׂכָר הַמַּחֲזִיר אֶת הָאֲבָדָה - יִפֹּל הַשְּׂכָר לְהַקְדֵּשׁ⁴; שְׁאֵם יִטֵּל שְׂכָר - נִמְצָא נִגְנָה⁵, וְאֵם לֹא יִטֵּל - נִמְצָא מְהַנֶּה.

(2) ואינו מהנהו כלום "שהתורה מכריחתו עליה". (3) מנהגם. (4) ואין אומרים יולך הנאה לים המלח, לפי שאסרו על עצמם הנאתם כהקדש, לפיכך כל הנאה הבאה לידם זה מזה, הקדש היא. (5) "לפי שבזה המנהג יצא

(84) שאם נדר לפני שביעית, אינו אוכל פירות שדהו אפילו בשביעית. (85) המדיר למודר. (86) שמשמעו: אסורים עליך לעולם, ואדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו, ולפיכך אסור המודר לאכול מן הפירות אפילו בשביעית שהכל הפקר. (87) שמשמעו: כל זמן שהם שלי. (88) כוונתו רק כשהנכסים הם של שמעון. (89) שם. והשווה לעיל פ"ה, ה"ה. (90) שהקרקע אינה הפקר אלא לאכילת הפירות, ושמה יששה בה אחר אכילתו ואסור, נמצא זה אינו אוכל אלא מן הפירות הנוטים חוץ לשדה. (91) בהלכה הקודמת.

טו. נֶאֱסְרָה עַל רְאוּבֵן הַנֵּת מֵאֲכֹל שְׁמֵעוֹן בְּלִבְדָּה⁹², אִם לִפְנֵי שְׁבִיעִית נֶאֱסְרָה, בֵּין בְּנֵדָר בֵּין בְּשִׁבְעָה - הַרִי זֶה יוֹרֵד לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ⁹³, אֲבָל אֵינּוּ אוֹכֵל מִפְּרוֹתֵיו⁹⁴; וְאִם בְּשִׁבְעִית נֶאֱסְרָה - יוֹרֵד⁹⁵ וְאוֹכֵל מִפְּרוֹתֵיו⁹⁶; שְׁאִין פְּרוֹת אֵלּוּ שְׁלֵם שְׁמֵעוֹן, אֲלֵא שְׁלֵם הַפֶּקֶר הַזֶּה⁹⁷.

(92) ולא איסור הנאה כללית. (93) שמותר הוא בדריסת הרגל, כמבואר לעיל ה"ג. (94) אפילו כשהגיעה שביעית, וכמבואר לעיל ה"ג. (95) לתוך השדה. (96) שבכל השדה, שהרי מותר לו להכנס לתוך שדהו. (97) ואין אדם יכול לאסור על חבירו דבר שאינו שלו (משנה, שם מב.).

טז. וְאִסוּר לְרְאוּבֵן⁹⁷ לְהַשְׁאִיל⁹⁸ לְשְׁמֵעוֹן, גְּזֵרָה שְׁמָא יִשְׁאֵל מִמֶּנּוּ וְהַרִי הוּא אִסוּר בְּהַנְּאִתוֹ. וְכֵן אִסוּר לְהַלְוֹתוֹ⁹⁹, גְּזֵרָה שְׁמָא יִלוֹה מִמֶּנּוּ. וְלֹא יִמְכְּרוּ¹⁰⁰ לוֹ, גְּזֵרָה שְׁמָא יִקַּח מִמֶּנּוּ¹⁰¹.

(97) שהוא מודר הנאה משמעון. (98) כלי. (99) ממון. (100) אפילו כשהמקח הוא דבר חריף ויש לו קופצים הרבה לקנותו, וכשהוא מוכרו במחיר הרגיל נמצא הלוקח נהנה ולא המוכר. (101) ואז המודר נהנה כשהוא לוקחו בשוויו, ואסור (נדרים מג. ובר"ן שם) וראה לקמן פ"ז, ה"ז.

יז. יְנַדְמְנָה¹⁰² לוֹ מְלֶאכֶה עִמּוֹ, פְּגוֹן שֶׁהִיוּ קוֹצְרִים כְּאֶחָד - עוֹשֶׂה בְּרוּחַק מִמֶּנּוּ, גְּזֵרָה שְׁמָא יִסְיַעְנּוּ¹⁰³. הַמְדִיר אֶת בְּנוֹ מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ עוֹסֵק בְּתוֹרָה, וְנֶאֱסָר בְּהַנְּתֵת אָבִיו - הַרִי הָאָב מִתֵּר לְמֵלֵאת לוֹ חֲבִית שֶׁל מַיִם, וְלִהְדְּלִיק לוֹ אֶת הַנֵּר, וְלִצְלוֹת לוֹ דָּג קֶטָן; שְׁאִין בְּנִתּוֹ אֲלֵא לְהַנְּאִת גְּדוּלָה, וְדַבְרִים אֵלּוּ לְגַבֵּי הַבַּיִת אֵינָן חֲשׂוּבִין¹⁰⁴.

(102) בכת"י התימנים אין כאן התחלת ההלכה, והיא מחוברת להלכה שלמעלה הימנה, והיא מסתיימת במלים: "שמה יסייענו", ואח"כ מתחילה הלכה חדשה: המדיר את בנו וכו'. (103) משנה, נדרים מא, ב: "ולא יעשה עמו באומן". ומפרש רבינו שם: שלא יקצור עמו באותה שורה שהוא קוצר, שגורם לו למהר מלאכתו כשמוצא המקום פנוי ע"י חבירו הקוצר קרוב לו. וכן ברע"ב שם. אומן - שורה, כלשון המשנה פאה פ"ד, מ"ה: "ונותנים פאה מכל אומן ואומן". ומפרש הגור אריה (הובא בתוספות יו"ט שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17) שיש לכל אחד מהם בית בחצר, והחצר שלפני הבתים, שניהם שותפים בה. (18) כדי חלוקה, שיש לכל בית ארבע אמות לפניו ברוחב הפתח, והנשאר מן החצר יש בה ארבע אמות על ארבע אמות לכל שותף, ואז כופים עליהם, שיחלוקו. (19) כיוון שאפשר לחלקה, ומתחילה עומדת חצר זו לחלוקה, נמצא, כשקנאוה לא היה בדעתם, שכל אחד ישתמש בה בכל שטחה, ומתוך שלא הוברר עדיין חלקו של כל אחד מהם, אסורים הם להיכנס לחצר, כי שמא הוא נכנס לחלק חבירו, ומודר הנאה אסור בדריסת הרגל. (20) שאין בה השיעור האמור לעיל, ואין אחד יכול לכוף את חבירו לחלוק, "שכל חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות אינה קרויה חצר". (21) כדעת ר' אליעזר בן יעקב, האומר: יש ברירה. כלומר, הואיל ואי אפשר לאחד מן השותפים לעכב את חבירו מלהשתמש בה לעולם, ולא לכוף אותו לחלוק, מתחילה על מנת כן קנאוה, שתהא החצר קנוייה לגמרי לכל אחד מהם, בשעת תשמישו, וכששתמש בה, אומרים אנו, שהוברר הדבר למפרע שמתחילתו הייתה קנוייה לו לשעה זו, נמצא, שבשעה שנכנס לתוכה, בשלו הוא נכנס. (22) בין שיש בה כדי חלוקה, בין שאין בה. (23) כי בכל אלה יכולים שותפים (שלא נדרו הנאה זה מזה) לעכב זה על זה. אלא שרגילים הם לוותר, וייתור אסור במודר הנאה, שדריסת הרגל אסורה לו, וכל שיכול לעכבו ואינו מעכבו נמצא מהנהו.

ה. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ שֹׁתְפֵינִי בְּחֶצֶר, וְנָדַר אֶחָד מֵהֶן שְׁלֹא יִהְיֶה בּוֹי²⁴ הַשְּׁנַיִ - כּוֹפֵינִי אֶת הַנּוֹדֵד לְמַכּוֹר חֶלְקוֹ²⁵. נָדַר שְׁלֹא יִהְיֶה הוּא בְּשֹׁנֵי²⁶ - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהַכְנִס לְבֵיתוֹ, מִפְּנֵי שְׁבָרֵשׁוֹת²⁷ הוּא נִכְנָס. אָבָל אֵינוּ יוֹכֵל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֶצֶר²⁸, כִּמּוֹ שְׁבָאֲרָנוּ²⁹.

24) ממנו. (25) הואיל ונתן מכשול לשני אם ישתמש בחצר, הדין נותן לכופו למכרו, שלא ייכשל חברו על ידו. אבל את הנאסר אין לכוף, כי אנוס הוא באיסורו. (26) מן השני. (27) שאין בה כדי חלוקה. (28) להעמיד ריחיים ותנור וכדומה. (29) אבל אין לכופו למכור את חלקו, כי לא נתן מכשול אלא לעצמו, והוא אומר: אהיה נזהר יפה שלא להיכשל.

ו. הִיָּה אֶחָד מִן הַשּׁוֹק אֲסוּר בְּהִנָּאת אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהַכְנִס לְחֶצֶר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ: לְתוֹךְ שֶׁל חֶבְרֵךְ אֲנִי נִכְנָס, אֵינוּ נִכְנָס לְתוֹךְ שֶׁלְּךָ³⁰.

30) שאפילו אחד מן השוק, שאינו שותף ואינו מפסיד כלום, אם נאסור עליו הכניסה לחצר, בכל זאת מותר לו להיכנס, כרבי אליעזר בן יעקב ומטעם "יש ברירה", כמבואר לעיל. וכל זה בחצר שאין בה כדי חלוקה. אבל כשיש בה כדי חלוקה אסור לו להיכנס עד שיחלוקו. ואין לומר, ייאסרו אלו להיכנס אפילו לאחר חלוקה, הואיל ולא הוברר בשעת הנדר חלקו של כל אחד מהם, אין אתה יודע אפילו לאחר חלוקה, אם זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה, ועלינו לחוש, שמא כל אחד מהם נכנס לחלק חברו ועובר על נדרו? כי הדבר ברור, שעל מנת כן נשתתפו מתחילה,

מדין התורה (שאסור לו ליטול שכר על השבת אבידה) וכאילו החזירה כדי לקבל ממנו (שכר), ונמצא זה שנשבע שלא ינהגו מהנה אותו. ולדעת הר"ן בנדרים לג. מותר למחזיר לקבל שכרו מצד הדין, כגון שהיה בטל ממלאכתו מחמת השבתה, כמבואר במסכת בבא מציעא ל: ואילו היה מחזיר רוצה ליטול שכרו, הרי זה מותר, למרות שהוא מודר הנאה ממנו, כי שכר טרחתו וביטולו ממלאכתו הוא נוטל. אלא, אם הוא אדם חשוב ואינו רוצה ליטול שכרו ומשאירו אצל בעל האבידה הרי זה אסור, שבעל האבידה מודר הנאה מהמחזיר, ולפיכך תיפול ההנאה להקדש.

ב. וּמִתְרִין בְּדָבָרִים שֶׁהֵם בְּשִׁתְּפוֹת פֶּלִי שְׂרָאֵל⁶, כְּגוֹן הַר הַבַּיִת⁷ (וְהַלְשָׁכוֹת⁸) וְהַעֲזָרוֹת⁹ וְהַבָּאָר שֶׁבְּאֲמִצֵּעַ הַדְּרֹךְ¹⁰. וְאֲסוּרִין בְּדָבָרִים שֶׁהֵם בְּשִׁתְּפוֹת פֶּלִי אֲנָשִׁי הָעִיר¹¹, כְּגוֹן הַרְחֵבָה¹² שֶׁפָּעִיר וְהַמְרָחֵץ וְבֵית הַכְּנָסֶת וְהַתְּבָה¹³ וְהַסְּפָרִים¹⁴.

6) הואיל ויד כל ישראל שווה בהם, הרי הם כהפקר ולא כדבר שהוא של שותפים. (7) ההר שעליו בנוי המקדש, והיה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. (8) חדרי המקדש ותאיו. (9) חצרות המקדש, כלשון הכתוב: "ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה". ונקראת כך, לפי ששם מתפללים לה' והוא עוזרם. (10) מבבל לירושלים, שעולי רגל היו שותים ממנה. ורבינו בפירושו שם כותב: "אף על פי שהציאה והבניין שלהם ממון כל ישראל, ולכל אחד מהם יש בהם זכות, אין זה כי אם זכות מעטה מאוד". (11) שהם דרים בה, מפני שאין לאנשי עיר אחרת חלק בהם, ויכולים למכרם שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, הרי הם כשותפים האוסרים זה על זה. (12) השוק. (13) שנותנים עליה ספר תורה לקרות. (14) שקונים בני העיר ללמוד בהם.

ג. וְכִיצַד יַעֲשֶׂה פְּדֵי שִׁיְהִיו מִתְרִין בְּדָבָרִים אֲלוֹ¹⁵? פֶּלִי אֶחָד וְאֶחָד מִשְׁנֵיהֶם פּוֹתֵב חֶלְקוֹ לְנִשְׂאִי אוֹ לְאֶחָד מִשְׂאֵר הָעַם, וּמִזְכֶּה לוֹ בְּחֶלְקוֹ עַל יְדֵי אַחֵר¹⁶; וְנִמְצָא פֶּלִי אֶחָד מֵהֶם, כְּשׁוֹפֵנֵס לְמַרְחֵץ שֶׁהוּא לְכָל אֲנָשִׁי הָעִיר אוֹ לְבֵית הַכְּנָסֶת - אֵינוּ נִכְנָס לְרִשּׁוֹת חֶבְרוֹ, אֲלָא לְרִשּׁוֹת אַחֲרִים, שֶׁהָרִי פֶּלִי אֶחָד מֵהֶם נִסְתַּלַּק מִחֶלְקוֹ שֶׁבְּמִקּוֹם זֶה וְנִתְּנוּ בְּמִתְּנָה.

15) ולא יצטרכו לעקור לעיר אחרת. (16) שאומר לו זכה בשטר מתנה זה לטובת הנשיא או פלוני כדיני זכייה והקנאה המבוארים בהלכות זכייה ומתנה פרק ד, הלכה ב. שזכים לאדם שלא בפניו ואותו "אחר" נעשה כשלוחו של הנשיא הזוכה.

ד. הִיוּ שְׁנֵיהֶם שֹׁתְפֵינִי בְּחֶצֶר¹⁷: אִם יֵשׁ בָּהּ דִּין חֶלְקָה¹⁸ - הָרִי אֲלוֹ אֲסוּרִין לְהַכְנִס לָהּ, עַד שִׁיחֲלֹקוּ וְיִכְנָס פֶּלִי אֶחָד לְחֶלְקוֹ¹⁹; וְאִם אֵין בָּהּ דִּין חֶלְקָה²⁰ - פֶּלִי אֶחָד וְאֶחָד נִכְנָס לְבֵיתוֹ, וְהוּא אוֹמֵר: בְּתוֹךְ שֶׁלִּי אֲנִי נִכְנָס²¹. וּבֵין פֶּה וּבֵין פֶּה²², שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים לְהַעֲמִיד רִחִים וְתַנּוּר וּלְגַדֵּל תְּרַנְגּוּלִין בְּחֶצֶר²³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהחכם, לא בשביל זה נתבטלה התרתו. ולדעת ה"לחם משנה" נדרו מותר - אף על פי שהוא נהנה מחכם עירו - כי אין זה גרוע מתורה שבעל פה, שמותר לו למדיר ללמדה למודר מפני שאין נוטלין עליה שטר, ואף על פי שהמודר נהנה מהלימוד, מצוות לאו ליהנות ניתנו. גם כאן, הואיל ואין החכם רשאי ליטול שטר על התרתו, כדין תורה שבעל-פה, אין זו הנאה למודר.

י. מי שאָסר הַנִּיתָ הַבְּרִיּוֹת⁴⁵ עָלָיו - הָרִי זֶה מִתָּר לְהֵנֹת בְּלִקְטָ⁴⁶ שְׂכָחָה⁴⁷ וּפְאָה⁴⁸, וּמַעֲשֵׂר עֲנִי⁴⁹ הַמִּתְחַלֵּק בְּגִנּוֹת, אֲבָל לֹא בְּתוֹךְ הַבֵּית⁵⁰.

(45) מה ששייך לבריות. (46) שבילים הנופלות בשעת הקצירה והוא שייך לעניים. (47) עומר תבואה ששכחו בעל השדה בשדהו, בשעת הקציר, ואסור לו לשוב לקחתו, אלא משאירו לעניים. (48) שאדם חייב להניח תבואה בסוף שדהו לעניים. (49) החלק העשירי שבתבואה, שחייב אדם ליתנו לעניים בשנה השלישית והשישית למחזור השמיטה. שמניחו בגורן וכל הרוצה ליטול בא ונוטלו, והואיל וכל אלה הפקר הם, מותר לו ליהנות מהם, שאינם של הבריות. (50) כלומר, מעשר עני המתחלק בתוך הבית, לאחר שהכניס תבואתו לאוצר ולא הפריש ממנה מעשר עני בגורן, לפי שנאנס או שלא מצא עניים ליתן להם. ובמעשר זה נאמרה "נתינה" ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך" ויש בו טובת הנאה לבעלים, שמחלקו לעני שירצה, ולפיכך אין זה כהפקר גמור, בניגוד למעשר עני המתחלק בגורן, שלא נאמרה בו "לשון נתינה" אלא: "והנחת בשעריך" וכל הרוצה בא ונוטלו ואין בו לבעלים שום טובת הנאה.

יא. מי שאָסר הַנִּיתָ עַל הַפְּהַנִּים וְעַל הַלּוּזִים - הָרִי אֵלוּ בְּאֵינָן⁵¹ וְנוֹטְלִין מִתְּנוּתֵיהֶם⁵² עַל פְּרָחֵיהֶם⁵³. וְאֵם אֶמֶר: פְּהַנִּים אֵלוּ וְלוּזִים אֵלוּ - הָרִי אֵלוּ אֶסְוִינָן⁵⁴, וְיִתֵּן תְּרוּמוֹתָיו וּמַעֲשֵׂוֹתָיו לְכַהֲנִים וְלוּזִים אֲחֵרִים. וְהוּא הִדִּין בְּמִתְנֹת עֲנִיִּים⁵⁵ עִם הָעֲנִיִּים.

(51) שולחים אחרים ליטול בשבילם, כי הם בעצמם אסורים להיכנס לביתו או לשדהו. (52) תרומה לכהן ומעשר ראשון ללוי. (53) אף על פי שטובת הנאה שיש לבעלים בהם, נחשבת כממון, בכל זאת הואיל ואסור כל הכהנים בתרומתו, עשאה כעפר, שהרי תרומה אסורה באכילה לזרים, ומה יעשה בה, נמצא שהפקירה לגמרי ואין לו בה שום טובת הנאה. והמעשר אף על פי שמותר באכילה לזרים, נתינתו ללוי הוא, והפקירו גם כן. (54) הואיל ויכול ליתנם לכהנים ולזרים אחרים, יש לו בהם טובת הנאה, שנותנם לכל מי שירצה, ואינם כהפקר, ויכול לאסרם עליהם. ואף על פי שבהלכות אישות פרק ה הלכה ו פסק רבינו, ישראל שקידש אשה בתרומה אינה מקודשת, שאין לו בה אלא טובת הנאה, ו"טובת הנאה אינה ממון?" אך באיסור נדרים, שהוא איסור הנאה, אפילו טובת הנאה, נחשבת כממון. שהרי אפילו ויתור אסור במודר הנאה. (55) כגון לקט שכחה ופאה, שאסרום בעלים על העניים,

שלא יוכל אחד מהם לאסרה על חברו, שיישאר האיסור אפילו לאחר חלוקה, שאם כן יוצא, שהוא אוסר נכסי חברו על חברו, ואינו כדין.

ז. מי שאָסר הַנִּיתָ אִמָּה מִן הָאֲמוֹת עַל עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה מִתָּר לְקַח מֵהֵן בְּיוֹתֵר³¹ וְלִמְכֹר לָהֶן בְּפָחוֹת³². אֶסֶר הַנִּיתָ עֲלֵיהֶם, אִם שׁוּמְעִין לוֹ שְׂיִקַּח מֵהֵן בְּפָחוֹת³³ וְיִמְכֹר בְּיוֹתֵר - מִתָּר³⁴. וְאֵין גּוֹזְרִין כְּאֵין³⁵ שְׂלֵא יִמְכֹר³⁶ גְּזֵרָה שְׂמָא יִקַּח³⁷, שְׁהָרִי לֹא נָדַר מֵאִישׁ אֶחָד פְּדִי שְׁנָגוֹר עָלָיו, [אֶלֶא] מֵאִמָּה פְּלָה, שְׂאֵם אִי אֲפִשֵׁר לוֹ לְשֵׂא וְלִתֵּן עִם זֶה - יִשָּׂא וְיִתֵּן עִם אֲחֵר³⁸. לְפִיכָךְ³⁹, אִם אֶסֶר הַנִּיתָ עָלָיו - הָרִי זֶה מִשְׂאֵילָן⁴⁰ וּמִלּוּה אֹתָן, אֲבָל לֹא יִשָּׂאל מֵהֶם וְלֹא יִלּוּה מֵהֶן⁴¹.

(31) מהמחיר הרגיל. (32) מהמחיר המקובל, כדי שלא ייחנה מהם. וכל זה כשנדר שלא יהנה מאנשי אותה אומה, אבל אם נדר שלא ליהנות מנכסיהם, אפילו לקח שווה מאה במאתים אסור לו ליהנות ממקחו, שנדרו חל על נכסיהם. (33) כדי שלא ייחנה ממנו. (34) ומדובר כאן במקח ממוצע (לא חריף ולא גרוע), שיש במכירתו הנאה למוכר וללוקח כשהוא נמכר שווה בשווה, כי במקח חריף אפילו כשימכור בשוויו אין בו הנאה ללוקח אלא למוכר בלבד, ואם כן זה שאסר הנייתו עליהם יכול למכור אפילו שווה בשווה, כי הם לא ייחנה בזה אלא הוא בלבד. (35) כשאסר הנייתם עליו. (36) בפחות. (37) בפחות, ונמצא נהנה, כשם שגזרו על כל מודר הנאה מחברו שלא ימכור לו בשום פנים, שמא יקח ממנו בפחות ונמצא נהנה. (38) שיעור דברי רבינו כן הם: "שהרי לא נדר מאיש אחד, כדי שנגזור עליו. שאם אי אפשר לו לישא וליתן עם זה ישא ויתן עם אחר - אלא מאומה כולה". וכוננת הדברים, שמאיש זה לאיש אחר אין טורח, ואפשר לגזור שלא ימכור לזה (המדיר) אלא לאתר, אבל לאסור עליו אומה שלימה ולהטריחו לישא וליתן עם אומה אחרת משום גזירה לא החמירו עליו. (39) הואיל ולא גזרו כאן. (40) כלים, שאין הוא נהנה אלא מהנה, בניגוד למודר הנאה מאיש אחד, שגזרו עליו לא להשאיל, שמא ישאל ממנו. (41) ממון, שאסור לו ליהנות מהם, וכן אמרו בנדרים לא. כשאסר הניית ישראל עליו מותר לו למכור להם דבר חריף אפילו שווה בשווה, שאין כאן הנאה למוכר אלא ללוקח, ולא גזרו למכור שמא ייקח.

ח. אֶסֶר הַנִּיתָ עֲלֵיהֶן וְהַנִּיתָ עָלָיו - לֹא יִשָּׂא וְיִתֵּן עִמָּהֶם, וְכֵן לֹא יִשָּׂאוּ הֵן וְיִתְּנוּ עִמּוֹ⁴². וְלֹא יִשָּׂאִיל לָהֶן, וְלֹא יִלּוּה מֵהֶם, וְלֹא יִלּוּה אֹתָן.

(42) שבכל צד שהוא, נמצא אחד מהם נהנה, ובמקח ממוצע הנמכר בשווה, יש בו הנאה למוכר וללוקח גם יחד.

ט. אֶסֶר עַל עֲצָמוֹ הַנִּיתָ בְּנֵי הָעִיר - אֶסֶר לְהִשָּׂאֵל עַל נְדָרוֹ לְחֻכָּם מִבְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר⁴³ (הָיָא). וְאֵם נִשְׂאֵל וְהִתִּיר לוֹ - הָרִי נְדָרוֹ מִתָּר⁴⁴, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ.

(43) שהרי הוא נהנה מהתרתו. (44) שאף על פי שנהנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רְבוּ וּכְיֹצֵא בְּהֶן⁶⁸ לְאֶכְל מִסְעֲדָתוֹ; שְׁהִירִי סְעֲדָתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו שְׁלֵא גָמַר לְהִקְנוֹת לוֹ. וְכֵן כָּל פְּיֹצֵא בְּזָה⁶⁹.

65) שהדברים מוכיחים, שלא נתן לו מתנה גמורה, אלא רוצה הוא להערים, כדי שפלוני המודר ייהנה עמו מסעודתו. 66) התסכים. 67) סעודת נישואין וכדומה. 68) שהדבר ידוע, שאין אדם מכין סעודה לנישואי בנו ונותנה לאחר. 69) וכלשון האחרונה של רבא. ולדעת ה"סוף משנה" לא נתכוון רבינו אלא כשאמר לו כך סמוך לנתינתו, אבל אם שהה קצת ולאחר שעה אמר לו כן, הרי זה מותר.

טז. כָּל מִתְּנָה שְׁאֵם הַקְדִּישָׁה⁷⁰ לֹא תִהְיֶה מְקַדְּשָׁתָּהּ - אֵינָה מִתְּנָה. וְכָל הַנּוֹתֵן לְזָה מִתְּנָה עַל מְנָת לְהִקְנוֹתָהּ לְאַחֵר⁷² - הָרִי זֶה הָאֲחֵר קָנָה פְּעֵת שְׂיִקְנָהּ לֹא הִרְאִשׁוֹן⁷³. וְאִם לֹא הִקְנָה לֹא הִרְאִשׁוֹן לְאוֹתוֹ אַחֵר - לֹא קָנָה לֹא הִרְאִשׁוֹן וְלֹא הִשְׁנִי⁷⁴.

70) לשמים, לצרכי הקדש. 71) הואיל ואם הקדישה המקבל בעודה בידו אינה מקודשת אין לה דין מתנה גם לשאר עניינים. ואסור למודר ליהנות על ידי מקבל זה, כי אין זו אלא הערמה והתחכמות, כמו ששינוי שם: "מעשה באחד, שהיה אביו מודר הימנו הנאה והיה (המדיר) משיא את בנו, ואמר לחבירו: חצר וסעודה נתונים לך במתנה ואינם לפניך אלא כדי שיבוא אבא ויאכל עמנו בסעודה, אמר, [=החבר], אם שלי הם הרי הם מוקדשים לשמים. אמר לו [=הבן המדיר], לא נתתי לך את שלי, שתקדישם לשמים. אמר לו [=החבר]: לא נתת לי את שלך, אלא שתהא אתה ואביך אוכלים ושותים ומתרחצים זה לזה ויהא עוון התלוי בראשו? אמרו חכמים, כל מתנה שאינה, שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה". ואף על פי, שהלכה היא: מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה: שם, כל עוד שלא החזירה הרי זו מתנה גמורה לכל מה שירצה, אבל כאן, אין בידו להקנותה לשום אדם, שלא נתנה לו, אלא כדי שיאכל אביו. 72) לאחר זמן. 73) אף על פי שהראשון לא קנאה לעצמו מעולם שהנותן לא נתנה לראשון לעצמו, כי אם להקנותה לשני לאחר זמן. - ואין זה כאומר לחבירו: זכה בדבר זה לפלוני, שזכה בה פלוני, ששם כל הזכייה אינה בשביל עצמו, כי אם בשביל חברו, מקבל המתנה, אבל כאן קנה הראשון, כדי שיקנה לשני לאחר זמן. ושם בגמרא הוכיחו, שקניין על מנת להקנות מועיל, מדין "קניין סודר", שהרי הקונה שדה מחברו בקניין חליפין, נותן הוא סודר (מטפחת) למקנה, ועם קבלת הסודר, מקנה בעל השדה את שדהו לקונה, אף על פי, שסודר זה יקבלו הקונה בחזרה מידי המקנה לאחר ההקנאה, נמצא שכל קניין הסודר לא היה אלא על מנת להקנות השדה לקונה, ומכאן שכל קונה על מנת להקנות לאחר, קנה השני כשהראשון יקנה לו. 74) הדבר ברור, שכל הנותן מתנה על תנאי, אם לא נתקיים התנאי בטלה המתנה.

יז. מִי שֶׁנֶאֱסְרָה הַנִּיְתוֹ עַל פְּעַל בְּתוֹ, וְהוּא רוֹצֵה לְתַת לְבִתּוֹ מְעוֹת פְּדִי שְׁתֵּהִיָּה נְהִיָּת בְּהֶן וּמוֹצִיאָהּ

דינם כתרומה ומעשר, שבהלכה זו, שאם אמר על מתנות עניים המתחלקות בתוך ביתו: הרי הן אסורות "לעניים אלו" יתנו לעניים אחרים. ועל המתנות המתחלקות בגורן אף "עניים אלו" יכולים ליטלן על כורחו, שלא נאמרה בהן נתינה אלא "תעזוב" והפקר גמור הן, שאין לבעליהן בהן שום טובת הנאה.

יב. מִי שֶׁהִיְתָה הַנִּיְתוֹ אֶסְרָה עַל חֲבֵרוֹ וְאִין לְחֲבֵרוֹ מֵה יֵאָכֵל - הוֹלֵף אֶצֶל הַחֲנֻנִי וְאוֹמֵר: אִישׁ פְּלוֹנִי אֶסְרָה בְּהִנְיָתִי וְאִנִּי יוֹדֵעַ מֵה אֶעֱשֶׂה⁵⁶. אִם הִלֵּף הַחֲנֻנִי וְנָתַן לוֹ וּבֵא וְנִטַּל מֵזָה⁵⁷ - הָרִי זֶה מִתְּרָ⁵⁸.

56) אבל אסור לו לומר בפירושו, תן לו ואני אפרע, שאם כן נעשה החנווני שלוחו, ושלוחו של אדם כמותו. 57) המדיר, שנתן לחנווני מרצונו, אבל אינו יכול לכופו לשלם לו, שהרי לא אמר לחנווני: תן לו ואני אפרע. 58) ואין המדיר עובר על נדרו, שאינו אלא פורע חובו של המודר ומותר.

יג. הִיָּה בֵּיתָהּ⁵⁹ לְבָנוֹת, גְּדָרוֹ לְגִדְרָה, שְׂדֵהוּ לְקִצְרָה, וְהִלֵּף אֶצֶל פּוֹעֲלִים וְאוֹמֵר: אִישׁ פְּלוֹנִי אֶסְרָה בְּהִנְיָתִי וְאִנִּי יוֹדֵעַ מֵה אֶעֱשֶׂה, וְהִלְכוּ הֵן וְעָשׂוּ עִמּוֹ, וּבָאוּ לְזָה וְנָתַן לָהֶן שְׂכָרָן - הָרִי זֶה מִתְּרָ⁶⁰; שְׁנִמְצָא זֶה שְׁפָרַע לֹא חוֹבוֹ, וּכְבָר בְּאִרְנוֹ שְׂזָה מִתְּרָ לְפָרַע לֹא חוֹבוֹ⁶¹.

59) של המודר. 60) אף על פי שאין זה לצרכי מזונות אלא לצרכי בניין בלבד. וייתכן, שמשום כך כתב רבינו כאן: והלך אצל פועלים, שמשמעו בדיעבד, ולא לכתחילה, בעוד שבהלכה הקודמת כתב: הולך אצל חנווני, שמשמעו לכתחילה, כי זהו ההבדל בין צרכי חיי נפש, לצרכי בניין. 61) "שמניעת התביעה אינה בכלל הנייה".

יד. הִיוּ מְהֻלְכִין בְּדֶרֶךְ וְאִין לֹא מֵה יֵאָכֵל - נִתְּנָן לְאַחֵר מְשׁוּם מִתְּנָה, וְהִלָּה מִתְּרָ בְּהָ⁶². וְאִם אִין עֲמָהֶם אַחֵר - מִנִּיחַ עַל הַסְּלָע⁶³ וְאוֹמֵר: הָרִי הֵן מִפְּקָרִין לְכָל מִי שֶׁיַּחֲפִין, וְהִלָּה נוֹטֵל וְאוֹכֵל⁶⁴.

62) אף על פי שיש כאן קצת הערמה, שהדברים מוכיחים שלא נתנו לאחר, אלא כדי שיהנה בו המודר, הואיל ואין למודר מה לאכול התיור לו גם זה, אבל בהלכה הקודמת, שיש תקנה אחרת, לא התיור ליתן לאחר לשם מתנה, שנראית כהערמה. 63) אבן, או גוש אבן הבולט מעל הקרקע. 64) שאינו נהנה מהמדיר אלא משל הפקר.

טו. נָתַן לְאַחֵד מִתְּנָה וְאוֹמֵר לוֹ: הָרִי סְעֲדָה זֹו נְתוּנָה לָךְ מִתְּנָה, וְכִבּוֹא פְּלוֹנִי שֶׁהוּא אֶסְרָה בְּהִנְיָתִי וְיֵאָכֵל עִמּוֹ - הָרִי זֶה אֶסְרָה⁶⁵. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא [אֶפְלוֹ] אִם נָתַן לוֹ סֵתֶם, וְחִזַּר וְאוֹמֵר לוֹ: רְצוּנְךָ⁶⁶ שְׂיִבּוֹא פְּלוֹנִי וְיֵאָכֵל עִמּוֹ? אִם הוֹכִיחַ סוּפוֹ עַל תְּחִלָּתוֹ שְׁלֵא נָתַן לוֹ אֶלָּא עַל מְנָת שְׂיִבּוֹא פְּלוֹנִי וְיֵאָכֵל - אֶסְרָה. כְּגוֹן שְׁהִיְתָה סְעֲדָה גְדוּלָּה⁶⁷, וְהוּא רוֹצֵה שְׂיִבּוֹא אָבִיו אוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כְּמִי שֶׁנֶּדְרָה אוֹ נִשְׁבַּע וְאָמַר: שְׁלֹא אֶשָּׂא פְלוֹנִית וְלֹא אֶכְנֶס לְבַיִת זֶה אֶלָּא אִם נִסְתַּלַּק הַהֶזֶק.⁶ וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא בְּזֵה.⁷

(5) אעפ"י שהמיתה היא סיבה ש"נולדה" לאחר נדרו ואין ה"נולד" יכול לבטל הנדר, ללא שאלה לחכם, כמבואר בסמוך ה"ה, – כאן, שתלה נדרו בסיבה ידועה, הרי זה עדיף מנולד, כמו שמפרש רבינו והולך. (6) משנה בנדרים סה. ובגמרא שם כדעת רב הונא, וכשנסתלק ההיזק – אין מקום עוד לנדרו. (7) כמו שאמרו בירושלמי שם, "באומר קונם שאיני נהנה לאיש פלוני כל הזמן שהוא לבוש שחורים, לבש לבנים מותר בו".

ג. אָבָל הַנּוֹדֵר אוֹ הַנִּשְׁבַּע, שְׂאִינִי נוֹשֵׂא פְלוֹנִית הַפְּעוּרָה, וְנִמְצָאת נֶאֱחָה⁸; שְׁחוּרָה, וְנִמְצָאת לְבָנָה; קְצָרָה⁹, וְנִמְצָאת אֶרְפָּה¹⁰; קוֹנֵם¹¹ שְׂאִין אִשְׁתִּי נְהִינִת לִי¹², שְׁגָבָה אֶת פִּיּוֹ וְשִׁחַתָּה אֶת בְּנֵי, וְנוֹדַע שְׁלֹא גָבָה וְשִׁחַתָּה הַפְּתָה - הָרִי זֶה מִתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נֶדֶר טְעוּת, וְהוּא בְּכָלֵל נְדָרֵי שְׁגָגוֹת שֶׁהֵן מִתְרִין¹³. וְאִין זֶה כְּתוּלָה נֶדְרוֹ בְּדָבָר וְלֹא נִתְקַיֵּם הַדָּבָר, שֶׁהָרִי הַסָּפָה שֶׁבְּגִלְלָה נֶדֶר לֹא הֵיחָה מְצוּיָה¹⁴ וְטְעוּת הֵיחָה¹⁵.

(8) יפה. כלומר, לא שייפיה וקשטוה, אלא מתחילה היתה נאה ויפה, ונמצא שנדר בטעות. (9) נמוכת קומה. (10) גבוהה (משנה בנדרים טו). (11) קרבן. קונם – הוא כינוי לקרבן, כמבואר לעיל פ"א, ה"טז. ובכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי, תיבה זו איננה. (12) הנאתה ממני תהא אסורה עליה כקרבן. (13) משנה שם כה: וכמבואר לעיל פ"ד, ה"א. (14) מתחילה בשעת נדרו. (15) כלומר, בשני המקרים שבשתי ההלכות שלפנינו, הוא מותר בלא שאלה לחכם. אלא, שבדין האמור בהלכה ב הקודמת הוא מותר מחמת שהוא תולה נדרו בדבר, וההיתר בהלכה שלפנינו הוא מטעם "נדר טעות" שהוא בכלל נדרי שגגות (כסף-משנה ע"פ סוגיית הגמרא שם סה:). ולדעת ה"אור שמח", הנוסח בדברי רבינו כך הוא: "שהן מותרין, שהרי הסיבה שבגללה נדר לא היתה מצויה, וטעות היה", והתיבות: "ואין זה כתולה נדרו" וכו' אינן שייכות כלל כאן, ומקומן בסמוך סוף ה"ה אחרי התיבות: "כמו שביארנו". וראה בביאורנו שם.

ד. וְלֹא עוֹד¹⁶, אֶלָּא מִי שֶׁרָאָה אֲנָשִׁים מִרְחוּק אוֹכְלִים תְּאֵנִים שְׁלוֹ, וְאָמַר לָהֶן: הָרִי הֵן עֲלֵיכֶם קָרְבָּן¹⁷ - גִּיּוֹן שֶׁקָּרַב אֲלֵיהֶם וְהִבִּיט וְהָרִי הֵן אָבִיו וְאֶחָיו, הָרִי אֵלָיו מִתְרִין. אָף עַל פִּי שְׁלֹא פִּרַשׁ הַסָּפָה שֶׁהִדִּירָן בְּגִלְלָה, הָרִי זֶה פָּמוֹ שֶׁפִּרַשׁ. שֶׁהִדִּירָן מוֹכִיחַ, שְׁלֹא אָסַר עֲלֵיהֶם אֶלָּא שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁהֵן זָרִים¹⁸. וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא בְּזֵה.

(16) לא רק כשפירש בשפתו ונמצא שטעה הרי זה מותר, אלא אפילו כשלא פירש כלל. (17) אסורים בהנאה כקרבן.

אוֹתָן בַּחֲפִצָּיָה⁷⁵ - הָרִי זֶה נּוֹתֵן לָהּ וְאָמַר לָהּ: הָרִי הַמְּעוֹת הָאֵלֶּיךָ נִתְּוִינִי לָךְ בְּמַתְנָה, וּבְלִבְדָּה שְׁלֹא יִהְיֶה לְבַעֲלֶךָ רְשׁוּת בְּהֵן. אֶלָּא יִהְיֶה לָמָּה שֶׁאֵת נּוֹתַנְתָּ לְפִיךָ אוֹ לָמָּה שֶׁתְּלַבְּשִׁי וְכִיּוּצָא בְּזֵה⁷⁶. וְאֶפְלוּ אָמַר לָהּ: עַל מְנַת שְׂאִין לְבַעֲלֶךָ רְשׁוּת בְּהֵן, אֶלָּא מָה שֶׁתְּרַצִּי עֲשִׂי בְּהֵן⁷⁷ - לֹא קָנָה הַבַּעַל, וּמָה שֶׁתְּרַצָּה תַּעֲשֶׂה בְּהֵן⁷⁸. אָבָל אִם נָתַן לָהּ מַתְנָה וְאָמַר לָהּ: עַל מְנַת שְׂאִין לְבַעֲלֶךָ רְשׁוּת בְּהֵן, וְלֹא פִּרַשׁ שֶׁתְּהִיָּה הַמַּתְנָה הַזֹּאת לְכָךְ וְלְכָךְ אוֹ לָמָּה שֶׁתְּרַצָּה תַּעֲשֶׂה בְּהֵן - הָרִי קָנָה אוֹתָהּ הַבַּעַל לְאָכַל פְּרוּתֶיהָ⁷⁹; וְדָבָר זֶה אָסוּר, שֶׁהָרִי הוּא אָסוּר בְּהֵנִית חוֹתְנוּ⁸⁰.

(75) והרי יש לבעל זכות בהן. שכל הנותן מתנה לאשת איש, תילקח בה קרקע והבעל אוכל הפירות (הרווחים), נמצא זה נהנה מחותנו שהדירו הנאה והרי זה כאילו נתן המעות באופן ישיר לבעל, ואסור. (76) שלא הקנה המעות לאשה אלא לאותו דבר בלבד, ומתוך שאין זו מתנה לכל דבר, אין לבעל חלק בה. (77) ולא פירש לה, לאיזה דבר הקנה לה המעות. (78) שם, כשמואל, האומר: אפילו אמר: מה שתצוי עשי לא קנה אותן הבעל. וסובר רבינו שמואל מצריך לומר לה את זה נוסף על מאמרו: על מנת שאין לבעלך רשות בהן, שמכיוון שמדגיש: "אלא מה שתצוי עשי" כוונתו לומר, שלא יהיו שלך אלא לאותו דבר שתצוי לעשות בהן בכל שעה ושעה, ואין ההקנאה חלה אלא באותה שעה שתצוה לעשות בהן איזה דבר, ולאותו דבר בלבד. נמצא, שאין לבעל קניין בהן, שהרי אף בתו לא קנתה אותן לכל דבר. (79) שיד אשה כיד בעלה. (80) ובכל זאת קנה אותן הבעל. ואף על פי שאסור לו ליהנות מהן, אם ירצה ליתנן צדקה לעניים, או לעשות בהן צרכי רבים מותר, שמצוות לאו ליהנות ניתנו, וכן בכל דבר שאין לאדם בו היתר הנאה.

פָּרָק שְׁמִינִי

(1) נדר התלוי בדבר מסויים ולא נתקיים הדבר, נדר שהותר מקצתו מה דינו ככולו, שהולכים אחר כוונת הנודר ולא אחר משמעות הדיבור, ההבדל בין האומר: לביתך איני נכנס, לאומר: לבית זה איני נכנס, דברים המותרים בלא שאלה לחכם.

א. מִי שֶׁנֶּדְרָה אוֹ נִשְׁבַּע, וּפִרַשׁ בְּשַׁעַת נְדָרוֹ דָּבָר שֶׁנֶּדְרָה אוֹ נִשְׁבַּע בְּגִלְלוֹ² - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁתְּלָה³ נְדָרוֹ אוֹ שְׁבוּעָתוֹ בְּאוֹתוֹ דָּבָר, וְאִם לֹא נִתְקַיֵּם אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁנִּשְׁבַּע בְּגִלְלוֹ - הָרִי זֶה מִתָּר⁴.

(2) הסיבה שבגללה נדר מה שנדר. (3) התנה. (4) אפילו בלא שאלה לחכם. שהרי זה כתנאי גמור, ואם לא נתקיים התנאי בטל הדבר, וכמבואר בירושלמי נדרים פ"ט, ה"ג.

ב. מִי צִיָּד? נֶדֶר אוֹ נִשְׁבַּע: שְׂאִינִי נוֹשֵׂא אִשָּׁה פְלוֹנִית שְׂאִבֶּיהָ רַע, שְׂאִינִי נִכְנֵס לְבַיִת זֶה שֶׁכָּלֵב רַע בְּתוֹכוֹ; מִתּוֹ אוֹ שֶׁעֲשֶׂה הָאֵב תְּשׁוּבָה - הָרִי זֶה מִתָּר⁵. שֶׁזֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שויים ובטל מאליו. (27) נדרים כה: הואיל ומתחילה אסרם עליהם בלשון: כולכם, ועכשיו החליף דבריו הורע כוח הנדר, וכאילו נעקר והותר מקצתו, ולפיכך הותר כולו (רא"ש ותוספות שם). (28) שם, וכדעת רבה. (29) כיון שבשעת הנדר אמר: כולכם אסורים, ועכשיו בשעת החזרה הוא גם כן מעמיד דבריו הראשונים - ביחס לאחרים, אעפ"י שמוציא את אביו מן הכלל, אין זה נדר שהותר מקצתו, לפי שאביו לא נכנס מעולם במשמעות הנדר (ר"ן שם). (30) וכבר אמרנו, שאביו לא נכלל מעולם במשמעות הנדר, כמבואר לעיל ה"ד, נמצא שאין כאן נדר שהותר מקצתו. והוא הדין אם מתחילה אמר: פירוטי אלה יהיו אסורים לזה ולזה ולא הכירם, בגלל ריחוקם ממנו, וכשנתקרב וראה את אביו ביניהם, חזר ואמר: אילו הייתי יודע... הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא, הותרו כולם, מאחר שהחליף דבריו שמשעת האיסור, לדבריו שבשעת החזרה, הורע כח הנדר ונעקר, ומתוך דהותר מקצתו הותר כולו (כסף-משנה בשם הטור).

ז. וכן האומר: הנין קרפן עלי מפני שהנין רע לבני מעים, ואמרו לו: הרי המלשן יפה לבני מעים; אם אמר: אלו הייתי יודע, לא הייתי נודר, ואפלו אמר: אלו הייתי יודע, הייתי אומר: החדש אסור והישן מתר - מתר פישן ובהדש³¹. אבל אם אמר: אלו הייתי יודע, הייתי אומר: פל היינות אסורין עלי חוץ מן המישן - הרי זה מתר במישן³². וכן פל פיוצא בזה³³.

31) שהרי החליף דבריו, ועקר מקצת נדרו, וממילא הותר כולו. (32) הואיל והעמיד דבריו כבתחילה לא הורע נדרו, שאין זה אלא מתנה על המישון, שלא היה בכלל בשעת נדרו, אילו ידע שהוא יפה למעיים (נדרים סו. וכפירוש הגמרא שם כו: לענין בצל, וממנו למד רבינו לענין יין). (33) כמו שאמרו שם סו. "קונם בצל שאני טועם, שהבצל רע ללב, אמרו לו: והלא הכופרי (בצל כפרי) יפה ללב? הותר בכופרי, ולא בכופרי כלבד הותר אלא בכל הבצלים", וכפי שהוסבר בגמרא שם כו.

ח. פל הנודר או נשבע - רואין דברים שפגללן נשבע או נדר, ולמדן מהן לאי זה נתפנן, והולכין אחר הענין³⁴, לא אחר פל משמע הדבור³⁵. פיצד? הנה טעון משא של צמר או של פשתים, והזיע³⁶ והנה ריחו קשה³⁷, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר או פשתים לעולם - הרי זה מתר ללבש בגדי צמר או פשתים ולכסותן³⁸, ואינו אסור אלא להפשילן³⁹ לאחוריו⁴⁰. הנה לבוש בגדי צמר ונצטער בלבישתן⁴¹, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר לעולם - אסור ללבש, ומתו לטען עליו, ומתו להתפסות בגדי צמר⁴²; שלא נתפנן זה אלא לבגד צמר⁴³. וכן פל פיוצא בזה.

(34) כוונת הנדר. (35) ההבנה המילולית שבדיבור.

(18) נמצא שהוא מוטעה בעיקר נדרו, שמעולם לא היתה דעתו עליהם, ובטל מאליו (משנה שם כה:).

ה. מי שנדר או נשבע, ונולד¹⁹ לו דבר שלא היה בלבו בשעת השבועה או בשעת הנדר - הרי זה אסור עד שישאל לחכם ויתיר את נדרו. פיצד? אסר את עצמו בהנית פלוני או שלא יכנס למקום פלוני, ונעשה אותו האיש סופר²⁰ ואותו מקום בית הפנסת, אף על פי שהוא אומר: אלו הייתי יודע שזה נעשה סופר ובמקום זה יעשה בית הפנסת, לא הייתי נודר או נשבע - הרי זה אסור להנות ולהכנס עד שיתיר נדרו²¹, כמו שבארנו²². וכן פל פיוצא בזה²³.

(19) ונתחדש. (20) תלמיד חכם, והכל צריכים לו, או בלבר (כתבן) והכל צריכים לו, לפי שהוא כותב שטרות העיר (משנה שם סד. וברא"ש ותוספות שם). (21) שיבא לפני חכם מובהק או לפני שלשה הדיוטות ויאמר: אני נדרתי כך וכך ונחמתי, ואילו הייתי יודע שיארע לי כך וכך, לא הייתי נודר. ואילו היתה דעתי בעת הנדר כמו עתה, לא הייתי נודר, והואיל ונהפכה דעתו מתירים לו. (22) לעיל הל' שבועות פ"ו, ה"ה והי"ב. כאן יש - לדעת ה"אור שמח - לגרוס: "ואין זה כתולה נדרו בדבר ולא נתקיים הדבר" (ראה לעיל ה"ג). כלומר, אעפ"י שאומר: אילו הייתי יודע לא הייתי נודר, אין זה מותר, שאין זה כתולה נדרו בדבר, שזה לא תלה כלום בשעת נדרו, שגם עכשיו "עדיין לא ניחם, אלא רצונו שלא יהנה לו, ושלא יעשה זה סופר" (לשון רבינו שם). וראה בבאורנו שם. (23) כגון שהיה המודר משיא את בנו, ואמר המדיר "אילו הייתי יודע, שהוא משיא את בנו בקרוב, לא הייתי נודר" (משנה בנדרים סד.).

ו. פל נדר שהתר מקצתו - התר פלו²⁴. והוא הדין בשבועה. פיצד? ראה אנשים מרחוק אוכלין פרוטיו, ואמר: הרי הן עליכם קרפן, וכשהגיע אליהם והנה הם אביו ואנשים זרים - הואיל ואביו מתר²⁵, פלן מתרין²⁶. ואפלו אמר: אלו הייתי יודע פן, הייתי אומר: פלוני ופלוני אסורין ואבי מתר - הרי פלן מתרין²⁷. אבל אם אומר פשהגיע אליהן: אלו הייתי יודע שאבוי ביניכם, הייתי אומר: פלכם אסורין חוץ מאבוי - הרי פלן אסורין²⁸ חוץ מאבוי; שהרי גלה דעתו שלא התיר מקצת הנדר, אלא כמו שנדר הנה נודר²⁹ ומתנה על אביו³⁰.

(24) שנאמר (במדבר ל, ג) "ככל היוצא מפיו יעשה" כולו ולא מקצתו, מכאן לנדר שבטל מקצתו - בטל כולו (ירושלמי נדרים פ"א, ה"א) והשווה לעיל פ"ד, הי"א. (25) שהדבר מוכיח, שלא אסר עליו, כמבואר לעיל ה"ד. (26) שלא נדר מתחילה, אלא על דעת שיתקיים כולו, והתרת מקצתו משמשת פתח היתר לכולו (משנה בנדרים סו. וברא"ש שם). והר"ן (שם כה:): מפרש: כיון שאילו היה יודע שאביו ביניהם היה מוציא מן הכלל, הרי זה מוטעה בעיקר הנדר, וכל שיש בעיקר הנדר טעות - אין פיו ולבו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בַּהֲ52 לְעוֹלָם53; אִם הָיָה דְרָכּוֹ לְחַרֵּשׁ בְּיָדוֹ54 - הוּא אֲסוּר, וְכָל אָדָם מִתְרִין לְחַרֵּשׁ לוֹ בַּהֲ55; וְאִם אֵין דְרָכּוֹ לְחַרֵּשׁ בְּיָדוֹ - הוּא וְכָל אָדָם אֲסוּרִין56. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּדְבָרִים אֱלוֹ.

(51) ובדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים - תיבה זו איננה. (52) בפרה זו. (53) נתעצב השואל כנגד המשאל, ואמר כך מתוך כעס, שלא רצה זה להשאלו (משנה בנדרים מג. וברש"י). (54) בעצמו, שהוא איש כפרי, איכר. (55) שלא נתכוין אלא לאסור חרישתו הוא. (56) כיון שאין דרכו לחרוש בידו, לא נתכוין אלא שלא ליהנות מחרישתה לא על ידו ולא ע"י פועליו (שם).

יג. מי שְׁנִשְׁבַּע או נָדַר שְׂשֵׁא אִשָּׁה או שְׂיִקְנָה בֵּית או שְׂיִצָּא בְּשִׁירָא57 או יִפְרֹשׁ58 בְּיָם - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְשָׂא אִשָּׁה או לְקַנּוֹת או לְצַאת מִיָּד, אֲלָא עַד שְׂיִמְצָא דְבַר הַגְּוִי59 לוֹ. מַעֲשֵׂה פֶּאֶשָׁה שְׁנִדְרָה שְׂפָל מִי שְׂיִתְבַּע אוֹתָהּ תִּנְשָׂא לוֹ, וְקִפְצוּ עָלֶיהָ בְּנֵי אָדָם שְׂאִינָן הַגְּוִינִין לָהּ, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: לֹא נִתְפַּוְנָה זֹו אֲלָא לְכָל מִי שְׂיִתְבַּע אוֹתָהּ מִן הַגְּוִינִין לָהּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(57) קבוצת אנשים העוברים יחד בדרך, או במדבר. (58) יפליג מיבשה לים. (59) בבא קמא פ. ושם הנוסח: מי שנדר ליקח בית ולישא אשה בארץ ישראל וכו' וכנראה שזו טעות סופר, שכן בתוספתא שם פ"ח, מ"ד, שהיא מקור ברייתא זו, לא נזכרה ארץ ישראל לענין זה (מעשה ווקח). וכן בשו"ע יו"ד ריט, סעיף א, לא הודגש כאן: ארץ ישראל.

יד. הַמְדִיר אֶת חֲבֵרוֹ או שְׁנִשְׁבַּע וְאָמַר לוֹ: שְׂתִבּוֹא וְתִטַּל לְבָנִיךָ כִּי אֶחָד חֲטִים או שְׂתִי חֲבִיּוֹת שֶׁל יִינֶיךָ60 - הָרִי זֶה61 יְכוּל לְהַתִּיר נְדָרוֹ בְּלֹא שְׂאֵלָה לְחֻכְם, וְיֵאמַר לוֹ: כְּלוּם נִתְפַּוְנָת אֲלָא לְכַבְּדֵנִי62, כְּבוּדִי שְׂלֹא אֲטַל63, וְכִבְּרַת הִגִּיעַ אֵלַי כְּבוֹד שְׁנִדְרַת בְּשִׁבְלִי64. וְכֵן הַנּוֹדֵר או הַנִּשְׁבַּע: שְׂאִין אִתָּה נְהַנָּה לִי אִם אֵין אִתָּה נִתְּן לְבְנֵי פוֹר שֶׁל חֲטִים וְשְׂתִי חֲבִיּוֹת שֶׁל יִינֶיךָ - הָרִי זֶה יְכוּל לְהַתִּיר נְדָרוֹ שְׂלֹא בְּשִׂאֵלַת חֻכְם, וְיֵאמַר: הָרִינִי כְּאֵלוֹ נִתְקַבְּלִיתִי65 וְהִגִּיעוּ לְיָדִי. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(60) שאמר לו: קונם שאני נהנה לך, אם אי אתה נוטל לבנך וכו' כלשון המשנה בנדרים סג: ובגמרא שם כ. ולפי זה, המדיר, הוא הנודר על עצמו. (61) חברו, שנדרש ליטול ממנו. (62) בפני הבריות, שיראו שאני חשוב בעיניך, שאתה רוצה ליתן לי מתנה. (63) שאתכבד יותר, כשיראו שאיני רוצה לקבל. (64) וכל זה כשאין המדיר מפרש את כוונתו, אלא נדר סתם. אבל אם המדיר חולק ואומר: לא כי אלא לכבודי נתכוונתי, שאתכבד כשתקבל ממני מתנה, הרי זה אסור ללא היתר חכם (ר"ן ע"פ הירושלמי בנדרים פ"ח, ה"ז. וכן בש"ך ליו"ד רלב, ס"ק מז). (65) קבלתי, ולשון משנה היא (בנדרים סג: ובתוספות יו"ט שם). וכתב

(36) מכובד המשא. (37) או שהיה ריחו קשה, שהצמר והפשתים ריחם קשה (משנה בנדרים נה: וכפירוש ה"נמוקי יוסף" שם). (38) להתכסות בהם. (39) לתלותם. (40) וכל-שכן לטענם לפניו, אלא שדרכם של אלו להפשילים לאחוריו (תוספות יו"ט שם). שבענין שנצטער נדר, ולפיכך מותר לו להתכסות, ואסור לו לטענם (רש"י שם). (41) מחמת ריחם או מחמת כובדם (ריטב"א ורא"ש שם). (42) צמר שנגזז ועדיין לא נטוה. (43) שלא נדר אלא ממלבוש שנצטער בו (ברייתא שם, וברש"י). ונראה מדברי רבינו, שהנודר מן הצמר סתם, אסור גם בלבישה וגם בטעינה (ר"ן וכסף-משנה).

ט. הִיוּ מְבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ שְׂשֵׁא קְרוֹבָתוֹ44 וְהוּא מְמַאָן, וּפְצָרוֹ45 בּוֹ וְנָדַר או נִשְׁבַּע שְׂלֹא תִהְיֶה בּוֹ לְעוֹלָם; וְכֵן הַמְגִרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִשְׁבַּע או נָדַר שְׂלֹא תִהְיֶה בּוֹ לְעוֹלָם - הָרִי אֱלוֹ מִתְרוֹת לְהַנּוֹת לוֹ; שְׂאִין פּוֹנְתּוֹ אֲלָא לְשֵׁם אִישׁוֹת46.

(44) ובמשנה נדרים סג: הנוסח: "בת אחותו". ומפרש רבינו שם: לפי שהוא נהוג, ועוד הוא מצוה וחייב אדם להשתדל בזה, כמו שאמרו "ומבשרך לא תתעלם" (ישעיה נח, ז) - זה הנושא בת אחותו, וראה יבמות סב: (45) בקשו הרבה. (46) נישואין (נדרים סג:).

י. וְכֵן הַקּוֹרֵא לְחֲבֵרוֹ שְׂשֵׁעַד אֲצִלוֹ וּמַאָן, וְנִשְׁבַּע או נָדַר שְׂלֹא יִכְנַס לְבֵיתוֹ וְלֹא יִשְׁתָּה לוֹ טַפַּת צוּנָן - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהַכְנִס לְבֵיתוֹ וְלִשְׁתוֹת לוֹ צוּנָן; שְׂלֹא נִתְפַּוְנָן זֶה אֲלָא שְׂלֹא יֵאָכַל וְיִשְׁתָּה עִמּוֹ בְּסַעֲדָה זֹו47. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(47) שתייה מרובה, אבל טיפת צונן מותר לו. וכן מותר לו לאכול ולשתות בכיתו בסעודה אחרת, כמו שאמרו בתוספתא (נדרים פ"ד, מ"ח) "תוך המשטה אסור, לאחר המשטה מותר" (נדרים שם ובר"ן).

יא. הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: קוֹנֵם48 לְבֵיתְךָ אֲנִי נִכְנַס וְשִׁדְךָ אֲנִי לֹאֲחָה, בֵּין בְּנֵדֵר בֵּין בְּשִׁבּוּעָה, וּמֵת49 או מְכַרְךָ לְאַחַר - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהַכְנִס לְבֵית וְלִקַּח הַשְּׂדָה מִן הַיּוֹרֵשׁ או מִן הַלּוֹקַח; שְׂלֹא נִתְפַּוְנָן זֶה אֲלָא כָּל זְמַן שֶׁהֵן פְּרֻשׁוֹתוֹ. אֲבָל אִם אָמַר: לְבֵית הַזֶּה אֲנִי נִכְנַס וְשִׁדָּה זֹו אֲנִי לֹאֲחָה, וּמֵת או מְכַרְךָ לְאַחַר - הָרִי זֶה אֲסוּר50.

(48) מפורש לעיל ה"ג. ובכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי ר"מ תיבת "קונם" איננה. אלא: "לבייתך איני נכנס, ושדך איני לוקח". וראה בכיארוננו לעיל אות י. (49) בעל הבית והשדה. (50) כיון שאמר "בית זה", עשאו עליו כחתיכת איסור (משנה נדרים מו. ובר"ן שם ע"ב ב) והשווה לעיל פ"ה, ה"ד-ה.

יב. הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: הַשְּׂאִילְנִי פְּרִתְךָ, אָמַר לוֹ: אֵינָה פְּנוּיָה, נִשְׁבַּע או נָדַר וְאָמַר: קוֹנֵם51 שְׂדֵי אֲנִי חוֹרֵשׁ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אין דרָבם לְקָרוֹת כְּבוֹשׁ אֶלָּא לִירֵק כְּבוֹשׁ בְּלֶבֶד -
אֵינוֹ אֲסוּר אֶלָּא בְּכבוֹשׁ שֶׁל יֵרֵק¹⁶. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא
בְּזָה¹⁷.

14) מזון מתוקן בתוך ציר (שמן, חומץ וכדומה) לשם שימורו ימים רבים. 15) כל דברי מאכל למיניהם שנכבשו בחומץ וכדומה. 16) במשנה, נדרים נא, ב - שנינו: "מן הכבוש אין אסור אלא מן הכבוש של ירק, כבוש שאני טועם אסור בכל הכבושים" וכו'. ומפרש רבינו שם, שעיקר ההפרש הוא: בין השם הידוע, לשאינו ידוע, שאם אמר הכבוש בה"א הידיעה, כוונתו לכבוש הידוע, והוא של ירק. ואם אמר בלא ה"א הידיעה, הרי זה מורה על כל הכבושים, וזהו כלל ידוע בכל הלשונות. אבל גם שם מסכם רבינו: "ואל תפשע (תטעה) בעיקר הידוע: בנדרים הלך אחר לשון בני אדם". כלומר, אם יארע מקום, שאין מדקדקים בלשונם בין ה"א הידיעה לשם שאינו ידוע, בכל אלה עלינו ללכת אחר לשון בני אדם באותו מקום ובאותו זמן (ע"פ 'תוספות יו"ט' שם). 17) כגון הנודר מן השלוק, שאם אין דרכם לקרות שלוק אלא לבשר שלוק, אינו אסור אלא בבשר שלוק בלבד, כמפורש במשנה שם.

ד. הַיּוֹ מִקְצַת בְּנֵי הַמְּקוֹם קוֹרִין לוֹ כֶּף וּמִקְצַתָּם אֵין קוֹרִין - אֵין הוֹלְכִין אַחַר הַרֵב, אֶלָּא הֲרִי זֶה סִפְק נְדָרִים¹⁸, וְכֹל סִפְק נְדָרִים - לְהַחְמִיר, וְאִם עֶבֶר - אֵינוֹ לֹקָה¹⁹.

18) מבואר בסמוך ה"ה. 19) משום: לא יחל דברו, שאין לוקים על הספק, השווה לעיל פ"ה הי"ד.

ה. פִּיצַד? נְדָר מִן הַשְּׂמֵן בְּמִקוֹם שֶׁמֶסְתַּפְּקִין²⁰ בְּשֵׁמֶן זֵית וּבְשֵׁמֶן שֶׁמֶשְׂמִין²¹, וְרֵב אֲנָשֵׁי הַמְּקוֹם אֵין קוֹרִין שְׂמֵן סֶתֶם אֶלָּא לְשֵׁמֶן זֵית, וְקוֹרִין לְשֵׁמֶן שֶׁמֶשְׂמִין שְׂמֵן שֶׁמֶשְׂמִין, וּמְעוּטָם קוֹרִין אֶף לְשֵׁמֶן שֶׁמֶשְׂמִין שְׂמֵן סֶתֶם - הֲרִי זֶה אֲסוּר בְּשִׁנְיָהֶם²², וְאֵינוֹ לֹקָה עַל שְׂמֵן שֶׁמֶשְׂמִין. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה²³.

20) משתמשים. 21) ססמה ביוונית, והוא צמח עשבוני, שמזרעיו מפיקים שמן למזון ולמאור. 22) נדרים נג, א. כיון שמיעוטם קוראים אף לשמן שומשמן שמן סתם, יש להסתפק שמה אליו נתכוין (ר"ן שם). ושם אמרו: "הנודר מן השמן בארץ ישראל (שאינו מצוי בה אלא שמן זית) - מותר בשמן שומשמן ואסור בשמן זית, ובבבל (שאינו מצוי בה אלא שמן שומשמן) - אסור בשמן שומשמן ומותר בשמן זית". 23) ראה לקמן הי"ד.

ו. כֹּל דְּבַר שֶׁדָּרַךְ שְׁלִיחַ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם לְהַמְלִיךָ²⁴ עָלָיו - הֲרִי הוּא בְּכֹלל הַמִּין שֶׁנֶּאֱמַר לְשִׁלִּיחַ סֶתֶם. פִּיצַד? מְקוֹם שֶׁדָּרַכְנָ, אִם יִשְׁלַח אֶדָם שְׁלִיחַ לְקָנוֹת לוֹ בְּשֵׁר סֶתֶם, אָמַר לוֹ: לֹא מְצַאתִי אֶלָּא דָגִים²⁵; אִם נִשְׁבַּע אוֹ נָדַר בְּמִקוֹם זֶה מִן הַבְּשָׂר - נֶאֱסַר אֶף בְּבִשָׂר דָּגִים. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה²⁶. וּבְכֹל מְקוֹם, הַנּוֹדֵר מִן הַבְּשָׂר - אֲסוּר בְּבִשָׂר עוֹפוֹת²⁷ וּבְקַבִּיִּים, וּמִתָּר

הרדב"ז: מכאן יש ללמוד, שמי שנשבע לחברו לפרוע לו חובו ביום פלוני ולא השיגה ידו, אין תקנה להאריך לו זמן הפרעון, אלא יאמר לו המלוה: הריני כאילו נתקבלתי.

פָּרֵק הַשִּׁיעִי

1) שהולכים בנדרים אחר לשון בני אדם למקומותיהם, הדברים שדרך השליח להמלך עליהם, הבדלים בין הנודר מן החיטה לנודר מן החיטים, מקומות ואנשים שונים הנכללים בתוך הנדר ושאינם נכללים בו.

א. בְּנְדָרִים הֲלֹךְ אַחַר לְשׁוֹן בְּגֵי אֶדָם בְּאוֹתוֹ מְקוֹם וּבְאוֹתוֹ לְשׁוֹן² וּבְאוֹתוֹ זְמַן³ שֶׁנָּדַר אוֹ נִשְׁבַּע בוֹ. פִּיצַד? נָדַר אוֹ נִשְׁבַּע מִן הַמְּבֻשָׁל: אִם דָּרַךְ אוֹתוֹ מְקוֹם בְּאוֹתוֹ לְשׁוֹן בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁקוֹרֵאִין מְבֻשָׁל אֶפְלוּ לְצִלֵי וּלְשִׁלּוֹק⁴ - הֲרִי זֶה אֲסוּר כֹּפֵל; וְאִם אֵין דָּרָכְם לְקָרוֹת מְבֻשָׁל אֶלָּא לְבִשָׂר שֶׁנִּתְבַּשַׁל בְּמִים וּבִתְבָלִין⁵ - הֲרִי זֶה מִתָּר בְּצִלֵי⁶ וּבְשִׁלּוֹק⁷. וְכֵן הַמְּעֻשָׂן⁸ וְהַמְּבֻשָׁל בְּחַמֵי טְבִירָא⁹ וּכְפּוּצָא פְּהִין¹⁰ - הוֹלְכִין בוֹ אַחַר הַלְשׁוֹן שֶׁל בְּנֵי הַעִיר¹¹.

2) ובכת"י התימנים: ובאותה לשון. באותה שפה שנדר בה. 3) כי בשינויי הזמנים, יתכן שאפילו באותה עיר תשתנה משמעות הלשון ממשמעה הקודם. 4) שנתבשל יותר מבישולו הראוי (רע"ב לנדרים פ"ו, מ"א. וכן ברא"ש לנדרים שם). אבל הר"ן והרשב"א הוכיחו, שבנדרים נקרא שלוק - כל שלא נתבשל כל צרכו, כי בלשון בני אדם גם תבשיל שנתבשל יותר מדי, נקרא: מבושל. 5) מפורש לעיל פ"ה, הי"א. 6) שאינו מבושל במים כ"א צלוי על האש. 7) שאינו נקרא מבושל (נדרים מט.). ושם הביאו, שבלשון תורה גם צלוי נקרא מבושל, שכן כתוב (דברי הימים-ב לה, יג) "ויבשלו הפסח באש כמשפט". וידוע, שאין הפסח נאכל אלא צל. ורבי עקיבא איגר ז"ל מראה שם, פסוק מפורש בתורה (דברים טז, וז) "תזבח את הפסח בערב. . . ובשלת ואכלת". 8) ולא נתבשל כלל. 9) שאין חומם מתולדות האש, השווה ה' שבת פ"ט, ה"ג. 10) כגון שאר מעיינות רותחים. 11) ובי"ר ושלמי' נדרים פ"ו ה"א, נסתפקו בנודר מן המבושל, אם מותר במעושה ומטוגן ומבושל בחמי טבירה, ונשאר בספק. וכנראה, שזה במקום שאין לשון בני אדם מוסכמת בזה, ומספק הולכים בו להחמיר, כמבואר בסמוך הי"ד (כסף-משנה).

ב. נָדַר אוֹ נִשְׁבַּע מִן הַמְּלִיחַ¹², אִם דָּרָכְם לְקָרוֹת מְלִיחַ לְכֹל הַמְּלוּחִין - הֲרִי זֶה אֲסוּר בְּכֹל הַמְּלוּחִין; וְאִם אֵין דָּרָכְם לְקָרוֹת מְלִיחַ אֶלָּא לְדָג מְלִיחַ בְּלֶבֶד - אֵינוֹ אֲסוּר אֶלָּא בְּדָג מְלִיחַ¹³.

12) מיני מזון המתובלים הרבה במלח וחרפים מאד, כמו שאמרו (קידושין טו.): "אף אנו נאכל מלוחים וזכר לאבותינו". 13) שבנדרים, הלך אחר לשון בני אדם. וראה בסמוך אות טו.

ג. נָדַר אוֹ נִשְׁבַּע מִן הַכְּבוֹשׁ¹⁴, אִם דָּרָכְם לְקָרוֹת כְּבוֹשׁ לְכֹל הַכְּבוֹשִׁים¹⁵ - הֲרִי זֶה אֲסוּר כֹּפֵל; וְאִם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשמן. (36) דברי קמח שאין מבשלים אותם זמן רב, אלא חולטים אותם במים רותחים וזהו גמר בישולם, כמבואר ב'ירושלמי' נדרים פ"ו ה"ב. (37) אפילו צריכים בישול רב (משנה בנדרים מט.). ולדעת ה'טור' יו"ד סי' ר"ז - הכוונה, אפילו לדברים שמבשלים אותם קצת בקדירה, ואח"כ מטגנים אותם כאלפס, שאע"פ שלא נגמר בישולם בקדירה, הואיל וירדו תחילה לקדירה ונתבשלו בה - הרי הם אסורים.

ח. הנודר מן הדגים - מִתֵּר בְּצִיר³⁸ וּבְמִרְסֵי³⁹ שֶׁל דְּגִים. הנודר מן החלב - מִתֵּר בְּקוֹם, וְהוּא הַפִּימֵם הַמְּבַדְלִין מִן הַחֹלֶב⁴⁰. נִדָּר מִן הַקּוֹם - מִתֵּר בְּחֹלֶב. נִדָּר מִן הַגְּבִינָה - אֲסוּר בָּהּ בֵּין מְלוּחָה בֵּין תְּפִלָּה⁴¹.

(38) שומן דגים, וקרבי דגים מעורבים בו (ר"ן לנדרים נא:). ורבינו מפרש שם: "המים היוצאים מן הדגים המלוחים". (39) שומן דגים שאין בו קרבי דגים (ר"ן שם). וה'ערוך' ערך אמן, פירש: שמנונית היוצאת מדגים הכבושים במלח. ומכיון שאין עיקר הדג מעורב בהם - מותר (משנה, נדרים נא:). (40) משנה, שם. שאין זה בכלל חלב. והראב"ד מפרש: קום - חלב הקפוי, כלומר לבן. אבל רבינו סובר שחלב קפוי - נקרא חלב בלשון בני אדם, והנודר מן החלב אסור בו, שעדיין אין שם גבינה עליו (רדב"ז). (41) משנה, שם. תפלה - בלתי מלוחה, ככתוב (איוב ו, ו) "היאכל תפל מבלי מלח". ואין אומרים רוב גבינות מלוחות הן ולא נתכוין אלא למלוחה (ר"ן שם).

ט. הנודר מן החטים - אֲסוּר בְּהֵן בֵּין חֵיין בֵּין מְבַשְׁלִין⁴². חֵטָה חֲטִים שְׂאֲנֵי טוֹעִים⁴³ - אֲסוּר בְּהֵן בֵּין קָמַח בֵּין פֶּתִי⁴⁴. חֵטָה שְׂאֲנֵי טוֹעִים - אֲסוּר בְּאֶפְרוּי⁴⁵ וּמִתֵּר לְכֶסֶם⁴⁶. חֲטִים שְׂאֲנֵי טוֹעִים - מִתֵּר בְּאֶפְרוּי⁴⁷ וְאֲסוּר לְכֶסֶם. חֵטָה חֲטִים שְׂאֲנֵי טוֹעִים - אֲסוּר בֵּין בְּאֶפְרוּי בֵּין לְכֶסֶם⁴⁸. וְהַנּוֹדֵר מִן הַדֶּגֶן אוֹ מִן הַתְּבוּאָה - אֵינוֹ אֲסוּר אֲלָא בְּחֻמְשַׁת הַמִּינִין⁴⁹.

(42) כי אפילו נתבשלו, אינן נעשות גוף אחד (כמו באפוי) אלא נשארות פרודות זו מזו ובכלל 'חטים' הן. אבל כשנדר מן החטיטה, שמשמעה גוף אחד, הרי זה מותר בהן בין חייין בין מבושלין, שהגרגרים נשארו פרודות ואינם בכלל חטיטה ('מרכבת המשנה', וראה בסמוך אות מד). (43) שאמר בפירוש שהוא נודר משתיהן. (44) חטיטה בלבד, משמעה רק פת אפוייה, וחטים משמען: חייין וגם קמח, ומתוך שנדר משתיהן, נאסר בכל (משנה, נדרים נג, ב. ובריב"א שם). (45) ובכת"י התימנים: אסור בה אפוייה. שלשון חטיטה משמעה: יחיד, ובוודאי לא נתכוין לגרגיר אחד, אלא לפת אפוייה שהיא גוף אחד (שם, וברשי"ו ר"ן). (46) לאכול חטים חייין או קמח. לכוס - ללעוס, כמו ששינונו (ברכות לז). "הכוסס את החטיטה". וכל דבר הנאכל שלא כדרכו, כגון חטים חייין או קמח, נקרא: כסיסה (רשי"ו שם לו:). (47) שלשון חטים: משמעה חטים חלוקות שאדם כוססן כמו שהן, אבל לא פת אפוייה, שהיא גוש אחד ואינה נכססת אלא נאכלת (נדרים נג: ובר"ן). וכבר אמרנו, שגם אכילת

בְּחֻמְשֵׁי²⁸. וְאִם מִרְאִין הַדְּבָרִים פְּעַת שְׁנֹדֵר שְׁלֵא נִתְפַּוֵן אֲלָא בְּבִשּׁוֹר בְּהֵמָה בְּלֶבֶד [או לְבִשּׁוֹר עוֹף וּבְהֵמָה בְּלֶבֶד]²⁹ - הֲרֵי זֶה מִתֵּר בְּבִשּׁוֹר דְּגִים וְאִפְלוּ בְּמִקוֹם שֶׁהַשְּׁלִיחַ נִמְלָךְ עֲלֵיהֶן³⁰.

(24) לשאול ולהתייעץ עם שולחו. (25) ושואלו אם רוצה הוא לקנות לו דגים במקום בשר, אבל אינו אומר לו לא מצאתי אלא ירקות, מכאן אתה שומע, שהדגים בכלל מין בשר הם (נדרים נד: וכדעת רבי עקיבא). (26) כגון אם אמר: ירק המתבשל בקדירה עלי, הרי זה אסור בדלועין, שאף הם מתבשלים בקדירה, והשליח נמלך עליהם כשאומרים לו: להביא ירק המתבשל בקדירה (ראה לקמן ה"ו). (27) שהם בכלל בשר, והשליח נמלך עליהם בתחילת שליחותו, ששואל את השולח: איזה בשר אתה רוצה, בשר בהמה או בשר עוף? ואילו דגים אינו נמלך עליהם אלא בסוף שליחותו, כשהלך ולא מצא בשר הוא חוזר ושואל, שמא אקנה לך דגים? הרי שהעופות בכלל בשר הם יותר מדגים (כסף-משנה ע"פ הסוגיא בנדרים שם). (28) שאינם מין בשר, וגם השליח אינו נמלך עליהם (שם). (29) ולא לדגים, כגון שכאבו לו עיניו, וידוע שהדגים קשים לכואבי עינים (נדרים שם, וכן במעילה כ:). (30) הואיל ובין כה אסור לו לאכול דגים מחמת כאב עיניו, ודאי לא נתכוין בנדרו לאסור עליו בשר דגים, שממילא לא יאכלם (שם ובר"ן).

ז. הנודר מן המבשול - מִתֵּר בְּבִינָה שְׁלֵא נִתְבַּשְׁלָה עַד שֶׁקָּפְתָה³¹ אֲלָא נִתְגַּלְגְּלָה בְּלֶבֶד³². הנודר מִמְצֻעָה קֶדְרָה - אֵינוֹ אֲסוּר אֲלָא מִדְּבָרִים שֶׁמִּרְתִּיחִין אוֹתָן בְּקֶדְרָה³³, כְּגוֹן רִיפּוֹת³⁴ וְלִבִּיבוֹת³⁵ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן³⁶. אֲסֵר עֲצָמוֹ מִכָּל הַיּוֹדֵד לְקֶדְרָה - הֲרֵי זֶה אֲסוּר בְּכָל הַמִּתְבַּשְׁלִין בְּקֶדְרָה³⁷.

(31) הוקפאה ונקרשה. (32) הוחמה במים ולא הוקרשה כלל, ועושיין אותה לרפואה ואין אוכלין עמה פת (כסף-משנה). ועל שם שבהתחלת בישול הביצה או צלייתה, מתערב החלמון עם החלבון, נקרא בישולה: גלגול, כלשון המשנה (שבת פ"ג, מ"ג): "אין נותנים ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל", ומפרש רבינו שם: "תתגלגל - תתערב, הענין שתתבשל קצת בישול". ומקור הלכה זו, במשנה נדרים מט, א: "ומותר בביצה טורמוטא", ומפרש רבינו שם: "מבושלת במים חמים, ומשמרים אותה שימור גדול שלא תקפה, וקוראים אותה הרופאים נמרשת". אבל מבושלת הרבה עד שנקרשה אפילו קצת, אסור בה הנודר, וכן אמרו ב'ירושלמי' (נדרים פ"ו, ה"א) "אסור בביצה מגולגלת, שכן דרך החולה לאכול בה פתו". וכנראה שבנקרשה קצת, מדובר שם (כסף-משנה). (33) שאינם צריכים בישול רב אלא ברתחתם נגמר בישולם (ב"ח ל'טור' יו"ד סי' ר"ז). (34) מיני חטיטה כתושים לגריסים, ככתוב (שמואל"ב יז, יט): "ותשטח עליו הרפות". (35) עוגה מטוגנת עשויה מקמח, ככתוב (שם, יג, ו) "ותלבב לעיני שתי לבבות". ומפרש רשי"ו שם: סולת מורבכת במים רותחים תחילה ואח"כ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הארץ (מוסף ה'ערוך'). ורבינו יונה בפירושו לברכות מ, ב - אומר: כמהים - נקראים אותם שמצויים תחת הקרקע ונבראים משומן הארץ. . . . ופטריית - הן מין אחר שגדלין לפעמים בעצים, ונקראין בלע"ז פונגו"ש. (63) ואין להם שרשים בה. (64) מלחלוות הארץ הם גדלים אע"פ שאינם נוגעים בקרקע (נדרים שם, וברא"ש). וכתוב ב'הגהות מיימוניות' בשם רבינו תם, הנודר ואומר: קונם כל פירות שבעולם עלי, אין נדרו חל, הואיל ואי-אפשר שלא יעבור עליו, הרי זה נדר שוא, כמבואר בנדרים טו, א. וראה ב'תוספות' שם בשם ר"י. אמנם אם יאמר: קונם כל פירות שבעולם עלי, אם אעשה דבר זה, נדרו חל - שהרי אפשר שלא יעבור על תנאו, ולא יצטרך לאיסור נדרו.

יב. הנודר מפרות השנה - אסור בכל פרות השנה⁶⁵, ומתן בגדיים ובטלאים ובחלב ובבציעים ובגוזלות⁶⁶. ואם אמר: פל גדולי שנה עלי - אסור בכלם⁶⁷. הנודר מפרות הקיץ - אין אסור אלא בתאנים⁶⁸.

(65) בין של אילן, בין פרי האדמה, עד תשרי של השנה הבאה (נדרים נה: וב'נמוקי יוסף' שם). (66) יונים, שאין אלה נקראים פירות (ריטב"א שם). (67) גמרא שם, ודוקא שאסרם עליו עד זמן ידוע שהוא יכול לעמוד בו, אבל אסרם עליו לעולם - אין זה נדר, שאי-אפשר לו לקיימו (ר"ן שם). וראה הערתנו לעיל אות סב. (68) הנקצצות ביד, בניגוד לענבים הנקצצות בסכין, כי לשון "קיצ" משמעה דבר הנלקט ביד (נדרים סא: וברא"ש).

יג. ובכל הדברים האלו ופיצא בהן הנזהר בעקר הגדול, שהוא: בנדרים הלך אחר לשון בני אדם⁶⁹ שפאאותו מקום באותו לשון ובאותו זמן. ועל פי עקר זה תורה ותאמר: זה הנודר אסור בדבר פלוני, ומתן בדבר פלוני.

(69) שם נא, ב. ולא נשנו כל אלו, אלא אם אין שם מנהג ולא לשון קבוע, תסמוך על מה ששנו חכמים (רדב"ז). והשוה לעיל ה"א ובביאורנו שם.

יד. הנודר מן הענבים - מתן בנין⁷⁰, ואפלו החדש⁷¹. מן הזיתים - מתן בשמן⁷². מן התמרים - מתן בדבש תמרים⁷³. מן הסתוניות⁷⁴ - מתן בחמץ סתוניות⁷⁵. מן היין - מתן בנין תפוחים⁷⁶. מן השמן - מתן בשמן שמשמן⁷⁷. מן הדבש - מתן בדבש תמרים⁷⁸. מן החמץ - מתן בחמץ סתוניות⁷⁹. מן הירק - מתן בירקות⁸⁰ שדה. מפני שכל אלו שם לוי⁸¹ הם, והוא לא נדר אלא משם שאינו לוי באותו מקום. וכן כל פיצא בה.

(70) משנה, נדרים נב, ב. (71) שטעמו כטעם הענבים, אין אנו הולכים אחר הטעם אלא אחר השם, והרי זה שם אחר לגמרי, כדעת רבא בעבודה זרה סו, א. (ש"ך ליו"ד סי' רטז, ס"ק כז, ובביאור הגר"א שם ס"ק כח). והשווה הלי' מאכלות אסורות פט"ז, הי"ד. (72) נדרים, שם. (73) משנה, שם

קמח אינה אלא כסיסה. (48) כי חיטה משמעה פת אפוייה, וחיטים - משמען כסיסת החיטים או הקמח, נמצא שנדר משניהם (שם בגמרא). (49) והם: חיטים, שעורים, כוסמת, שכולת שועל ושיפון (משנה, נדרים נה.).

ל. הנודר מן הירק - מתן בלועין⁵⁰. הנודר בכרישין⁵¹ - מתן בקפלוטות⁵². הנודר מן הפרוב - אסור במים שנתפשל בו הפרוב⁵³; שהרי מי שלקוחות⁵⁴ - פשלוקות⁵⁵. נדר ממי השלקות - מתן בשלקות עצמן⁵⁶. הנודר מן הרטב - מתן בתבלין⁵⁷ שבו; מן התבלין - מתן ברטב⁵⁸. הנודר מן הגריסין⁵⁹ - אסור במקפה⁶⁰ של גריסין⁶¹.

(50) ריבוי מדלעת, והיא פרי גדול וצהוב של צמח מקשה, ואינה נאכלת אלא מבושלת, ולפיכך אינה בכלל "ירק", שהוא נאכל חי (משנה, נדרים נד.). אבל אם נדר מירק המתבשל בקדירה, גם הדלעת בכלל, שכן היא דבר שהשליח נמלך עליו ואומר: לא מצאתי ירק אלא דלועין (גמרא שם, וראה לעיל ה"ו). (51) משנה, שם נג, א. והוא מין ירק הדומה לבצל, ונקרא בערבית כראתי, כפירוש המשנה לרבינו, שביעית פ"ג, מ"א, ובלועיות: לאוך, כדברי ה'ערוך', והוא הכרתי המוזכר במשנה (ברכות פ"א, מ"ב). "ואת החציר ואת הבצלים" (במדבר יא, ה) מתרגם אונקלוס "וכרתי ובוצלי". (52) מין חציר הנעשה בארץ ישראל, כלשון רבינו בפירושו למעשר שני פ"ב, מ"א. והוא ג"כ ממני הכריש והבצל, כלשון רבינו בפירושו למשנה נדרים פ"ו, מ"ט: "קפלוטות - שם הכרתין שבארץ ישראל". "ואת החציר" (במדבר יא, ה) מתרגם ה'ירושלמי': קפלוטיא, כי השם קפלוט ביוונית; ראש, והוא כינוי לכרישין שיש להם ראש ה'ערוך' השלם). (53) משנה, נדרים נג, ב: "מן הכרוב, אסור באספרגוס". ולדעת רבינו שם: אספרגוס - "המים ששולקים (מבשלים) בהם הירקות איזה ירק שיהיה". (54) ירקות שנתבשלו (רש"י ברכות לח:). (55) וכן אמרו (ברכות לט.) "מי כל השלקות כשלקות". והשווה הלי' ברכות פ"ח, ה"ד: "שמי השלקות כשלקות". (56) משנה, נדרים שם. (57) מיני בושם הבאים לתבל את הקדירה וליתן טעם ברוטב. (58) ברייתא, נדרים נב, ב: "מן הרטב - מותר בקיפה, מן הקיפה - מותר ברוטב". ומפרש רבינו: קיפא - היא תבלין, כפירושו למשנה שם נב, א. והשווה לעיל פ"ה הי"א, ובפירושו שם. (59) פולים טחונים. (60) תבשיל מעובה וסמיך. (61) משנה, נדרים נג, ב: אע"פ שנתנם במקפה, עדיין שם גריסים עליהם (רא"ש שם).

יא. הנודר מן פרות הארץ - אסור בכל פרות הארץ, ומתן בכמהין ופטריית⁶². ואם אמר: פל גדולי קרקע עלי - אסור אף בכמהין ופטריית; אף על פי שאינן יונקין מן הקרקע⁶³, גדלין הן בקרקע⁶⁴.

(62) שאינם יונקים מן הארץ אלא מן האויר (נדרים נה:). כמהין ופטריית הן ממשפחה אחת, אלא שהכמהין גדלים תוך הקרקע, ואחר חפירתה נראים, והפטריית גדלות על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הל' שכנים פ"ו, ה"ה: "וכל הדר בעיר שנים-עשר חודש או שקנה בה בית דירה, נותן עם בני העיר בכל הדברים הצריכים" וכו'. (92) שם. אע"פ שאינו נחשב עדיין בן העיר, נחשב כיושב העיר בתקופה זו. ואם נדר ממי שדר בעיר זו - דעת המבי"ט (הובאה בש"ך ליו"ד סי' ריז ס"ק לז) שבזמנינו אינה נקראת דירה במקום אחד פחות משהו חדשים. (93) בבא-בתרא שם. וכן בסנהדרין קיב, א.

יח. הנודר מן המים הנמשכין ממעין פלוני - אסור בכל הנהרות היונקות ממנו⁹⁴, ואין צריך לומר הנמשכות⁹⁵. אף על פי שגשפתה שם, ואין קורין אותן אלא נהר פלוני ובאר פלוני, ואין מלזין⁹⁶ אותן לשם המעין הנודר⁹⁷ - הואיל והוא עקרין⁹⁸, אסור בפל⁹⁹. אבל אם נדר מנהר פלוני או ממעין¹⁰⁰ פלוני - אין אסור אלא בכל הנהרות הנקראות על שמו¹⁰¹.

(94) שהם גבוהים מהמעין. (95) ממנו ולמטה, שאנו רואים כי מהמעין הם יורדים (ב"ח ליו"ד סי' ריז). (96) מחברים. (97) שיקרא שמו עליהם לכל הפחות כשם לוי. (98) מקור נביעתם. (99) בכורות נה, א. האומר: מים הבאים מנהר פרת אסורים עלי, הרי זה אסור בכל מימות שבעולם, ש"כל הנהרות למטה משלושה נהרות (חדקל, פישון וגיחון), ושלשה נהרות למטה מפרת". (100) ולא נדר מהמים הבאים ממנו. (101) שם, כי אין דעתו אלא אחר שם שהוא רגיל לקרוא לאותו מקום (רש"י).

יט. הנודר מיורדי הים¹⁰² - מתר ביושבי היבשה¹⁰³. מיושבי היבשה - אסור ביורדי הים, אף על פי שהן מפרשים¹⁰⁴ באמצע הים הנודל; שיורדי הים בכלל יושבי היבשה¹⁰⁵. נדר מרואי חמה - אסור בסומין¹⁰⁶; שלא נתפנו זה אלא ממי שהחמה רואה אותה¹⁰⁷. נדר משחורי הראש - אסור בקרחים¹⁰⁸ ובעלי שיבות¹⁰⁹, ומתר בנשים ובקטנים¹¹⁰. ואם דרין לקרות שהרי הראש לכל - אסור בפל¹¹¹.

(102) שלא יהנה מהם. (103) שאין יושבי היבשה בכלל יורדי הים. (104) ובכת"י התימנים: מפורשים. כלומר מופלגים מהיבשה. (105) שסופם לעלות ליבשה (משנה, נדרים ל). ובירושלמי שם פ"ג ה"ו, העלו: הנודר מיורדי הים לאחר שלשים יום (כלומר, שלא יחול הנדר אלא לאחר שלשים יום), וקודם שלשים יום נעשו יושבי יבשה, הרי זה אסור בהם, שאין אנו הולכים אחרי זמן תחולת הנדר אלא אחרי שעת אמירתו, ואז היו יורדי הים, וכדעת רבי עקיבא, בין להקל בין להחמיר. והשווה לקמן פ"ג, הי"ז. (106) עוורים, ואע"פ שאינם רואים את החמה. (107) הואיל ולא אמר: מן הרואים, ולא הותר זה אלא בדגים ועוברים במעי אמם, שאין החמה זורחת עליהם (נדרים ל). (108) שהרי לא אמר: מבעלי ייער. (109) אע"פ ששערם לבן, כבר היו שחורי ראש. (110) "שאיין נקראים שחורי ראש אלא אנשים" (משנה, שם). לפי שהאנשים פעמים

נג, א. (74) ענבים רעים הנשארים בגפנים בימות הסתיו, ועושים מהם חומץ. (75) שלא נתכוין זה לחומץ היוצא מהם (שם). (76) שסתם יין, משמע יין ענבים (שם). (77) שסתם שמן, משמעו שמן זית (שם). וראה לעיל ה"ה, ובביאורנו אות כא. (78) שסתם דבש אינו אלא דבש דבורים (שם). (79) שלא נתכוין אלא ליין טוב שהחמין (שם וב'תוספות'). (80) וסתם ירק, משמעו ירק גינה, ולא ירק שדה העולה מאליה בלא זריעה (שם). (81) הרוצה לומר "ירקות שדה", צריך לחבר שם לירק, ולומר: ירקות שדה, וכן כולם (רא"ש שם). לוי - חיבור, כמו: "הפעם לילה אישיו" (בראשית כט, לד).

טו. הנודר מן הפסות - מתר בשק⁸² וביריעה⁸³ ובחמילה⁸⁴. מן הבית - אסור בעליה, שהעליה בכלל הבית. נדר מן העליה - מתר בבית⁸⁵. מן הדרגש⁸⁶ - מתר במטה; מן המטה - אסור בדרגש, שהוא פמו מטה קטנה.

(82) ארוג משיער. (83) בגד גס ועבה שאינו תפור (משנה, נדרים נה: וכפירוש רבינו שם). ויש מפרשים: יריעת עזים של שוכני אהלים (נמוקי יוסף שם). (84) מסך עב מאד להגן ממטר, וכל אלו אינם ראויים לבגד (שם). ויש מפרשים, שאין היתר זה מועיל אלא להתכסות בהם על הכתפים, שאין זה דרך מלבוש, אבל אם עשה מהם בגד - אסור ללבוש אע"פ שהוא ממין גס (נמוקי יוסף). (85) שאין הבית בכלל העליה (משנה, שם נו). (86) מיטה קטנה שנותנים אותה לפני מיטה גדולה, וממנה עולים למיטה הגדולה (שם, וכפירוש רבינו). ויש מפרשים: מיטה קטנה העשויה לקטש הבית (תפארת ישראל, שם). "וישבת על מטה כבודה" (יחזקאל כג, מא) מתורגם: ורמית דרגשין.

טז. הנודר שלא יפגס לבית זה - הרי זה אסור מן האגף⁸⁷ ולפנים⁸⁸. נדר שלא יפגס לעיר זו - מתר להפגס לתחומה⁸⁹, ואסור להפגס לעבורה⁹⁰.

(87) מקום נקישת הדלת במפתן, מגזרת: "יגפו הדלתות" (נחמיה ז, ג). (88) משנה, שם נו, ב. אבל מן סגירת הדלת ולחוץ על עובי המפתן - מותר (רש"י שם). (89) בבתים שבאלפיים אמה לכל רוח העיר סביבותיה, וכן הכתוב אומר (במדבר לה, ה): "ומדותם מחוץ לעיר. . . אלפים באמה" הרי שתחומה נחשב חוץ לעיר (שם, ובגמרא). (90) הבתים היוצאים מחוץ לעיר בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים סביבותיה לכל רוח, כאשר מעוברת שכריסה בולט, ועיבורה של עיר נחשב כעיר (משנה שם, וכפירוש הרע"ב). והשווה הל' שבת פכ"ח, ה"א, וכן בעירובין נג, א.

יז. הנודר הנה מפני העיר, ובא אדם ונשתתה שם שנים עשר חדש - הרי זה אסור להנות ממנו; פחות מפאן - מתר⁹¹. נדר מיושבי העיר: פל ששתה שם שלשים יום - אסור להנות ממנו⁹²; פחות מן - מתר⁹³.

(91) בבא-בתרא ה, א. שאינו נחשב עדיין כבן העיר. והשווה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומזלות¹¹⁹, ומתת בערלי ישראל. נדר מן המולים - אסור בערלי ישראל¹²⁰, ומתת במולי עובדי פוכבים ומזלות¹²¹. שאין הערלה קרויה אלא לשם עובדי פוכבים ומזלות, שגאמר: פי כל הגוים ערלים¹²²; ואין פנתו של זה אלא למי שהוא מצוה על המילה, ולא למי שאינו מצוה עליה¹²³.

119 ובכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי: אומות העולם. 120 כגון שמתו אחיו מחמת מילה, ואסור למול את האח הנולד, מפני הסכנה. 121 כגון הישמעאלים, שהם מלים את עצמם. 122 וכן נאמר (שמואל א יז, כו): "והיה הפלשתי הערל הזה". 123 משנה, נדרים לא, ב. ורבינו בפירושו שם מדגיש: "שרוצה-לומר במולים: במי שמאמין בברית מילה. וערלים: מי שאינו מאמין בברית מילה".

כג. הנודר מישראל - אסור בגרים¹²⁴; מן הגרים - מתת בישראל¹²⁵. הנודר מישראל - אסור בכהנים ולוים; מן הכהנים ומן הלויים - מתת בישראל¹²⁶. הנודר מן הכהנים - מתת בלוים; מהלוים - מתת בכהנים¹²⁷. הנודר מבניו - מתת בבני בניו¹²⁸. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן דין הנודר והנשבע אחד הוא¹²⁹.

124 אבל הנודר "מזרע אברהם" מותר בגרים, כי אע"פ שהם "בני אברהם", ואומרים בתפילה: "אלקי אבותינו" - אינם נקראים "זרע אברהם" כ"אם ישראל בלבד (נמוקי יוסף) בשם הריטב"א, נדרים לא). 125 תוספתא נדרים פ"ב מ"ד, שהגרים בכלל ישראל, ואין ישראל בכלל גרים. 126 שאין ישראל בכלל כהנים ולויים (שם). 127 שם, אע"פ שמצינו בהרבה מקומות בכתוב, שהכהנים נקראו לויים, ככתוב (יחזקאל מד, טו): "והכהנים הלויים בני צדוק" (ראה חולין כד: - בלשון בני אדם, אין הכהנים נקראים לויים, ולא לויים כהנים, כי חלוקים הם לענין המתנות, קריאת התורה וטומאת מת (רדב"ז). 128 בבא בתרא קמג, ב. 129 השווה לעיל פ"ד ה"ה, ובביאורנו.

~ יום שלישי י' תמוז ~

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

1 נדרים התלויים בזמנים שונים עד מתי נמשך זמן האיסור, תלה נדרו במאורעות זמניים, שאין קבע לאירועם, עונת הגשמים בלשון הנודר.

א. הנודר או הנשבע שאיני טועם היום - אינו אסור אלא עד שתחשף². שאיני טועם יום אחד - אסור מעת לעת משעת נדרו³. לפיכך⁴, הנודר שאיני טועם היום, אף על פי שהוא מתת משתחשף - לא יאכל משתחשף עד שישאל⁷ לחכם; גזרה שמא ישבע פעם אחרת יום אחד ויאכל משתחשף⁸, שהרי אין כל העם יודעים הפרש שבין זה לזה.

2 שאז נגמר היום. 3 ואם עמד בשעת הנדר בחצי היום

מגלים ראשם ופעמים מכסים אותו, ואי אפשר לתאר אותם, לא כמכוסו ראש ולא כמגולי ראש, לפיכך נקראים: שחורי ראש, שרובם של אנשים ראשם שחור, אבל נשים שאסור להן לגלות ראשן, ולעולם ראשן מכוסה, אדם קוראן: מכוסו ראש. והקטנים ראשם מגולה תמיד, ואדם מתאר אותם כ"מגולי ראש" (ר"ן שם). 111 שכבר אמרנו (לעיל ה"א) "בנדרים, הלך אחר לשון בני אדם".

כ. נדר משוכתי שבת¹¹² - אסור בישראל ובכותיים¹¹³. נדר מעולי ירושלים - אסור בישראל ומתת בכותיים; שלא נתפון זה אלא למי שמצוה עליו לעלות לירושלים¹¹⁴. והנודר מפני נח - מתת בישראל; שאין נקראים פני נח אלא שאר האמות¹¹⁵.

112 מאותם ששומרים את השבת מחללה. 113 הם הגויים שהביא מלך אשור מכותה, והושיבם בערי שומרון ונתגיירו בארץ, גירות אמת, ואח"כ חזרו והשתחוו לאילים שבהר גריזים, ככתוב במלכים ב, יז, כד-לד. וראה חולין ו, א. והואיל והכותים מצווים על השבת כישראל ומקיימים אותה, הרי הם כישראל (משנה, נדרים לא. ובגמרא שם). 114 והכותים אע"פ שמצווים עלות לירושלים בשעת הרגל, אינם מקיימים מצוה זו, ששונאים הם את ירושלים ובחרו בהר גריזים (שם, ובפירושו המשנה לרבינו). וב'מרכבת המשנה' מפרש, שדעת רבינו לומר, שאין הכותים מצווים כלל לעלות לרגל ירושלימה, הואיל ואין להם חלק בארץ, כמבואר בהל' מעשר שני פ"א, ה"ז. וכבר אמר רבי אמי (פסחים ח:): "כל מי שאין לו קרקע, אינו עולה לרגל". נמצאו דברי רבינו כפשוטם, שאין הכותים מצווים כלל לעלות לירושלים. 115 אע"פ שכל האומות רבות ישראל יצאו מנח לאחר המבול, אחר שנתקדש אברהם להקב"ה, נקראו ישראל בניו: "זרע אברהם", ויצאו מכלל בני נח (משנה, נדרים לא. ובגמרא שם). וכן הכתוב (ישעיה מא, ח) אומר: "ואתה ישראל עבדי... זרע אברהם אהבי".

כא. נדר מזרע אברהם - מתת בבני ישראל ובבני עשו, ואינו אסור אלא בישראל¹¹⁶; שגאמר: פי ביצחק יקרא לך זרע¹¹⁷; והרי יצחק אמר ליצחק: ויתן לך את ברית אברהם¹¹⁸.

116 בני יעקב. 117 (117) ולא בישמעאל (משנה, נדרים לא. ובגמרא שם). 118 נתכוין רבינו להוכיח, שעשו אע"פ שהוא בן יצחק, אינו נחשב "זרע אברהם", שהרי יצחק אמר ליעקב: ויתן-לך את "ברכת אברהם", ובאברהם נאמר (בראשית כב, יח) "והתברכו בזרעך", הרי שאותו זרע על יעקב בלבד נאמר (ראה רש"י שם, כת, ד). ורבינו בפירושו למשנה (נדרים פ"ג, מ"א) מוסיף: שהרי אמר הקב"ה לאברהם (בראשית טו, יג) "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם" וזה לא היה אלא זרע יעקב. והשווה הל' מלכים פ"י ה"ז: "ויצא עשו (ממצות מילה), שהרי יצחק אמר ליעקב ויתן-לך את ברכת אברהם לך ולזרעך - מכלל שהוא לברו זרעו של אברהם המחזיק בדתו ובדרכו הישרה" וכו'.

כב. נדר מן הערלים - אסור במולי עובדי פוכבים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חסר זה, יהיה אסור לשתות גם ביום ראש חודש הבא, שהוא כולו שייך ללבנה הישנה, שלפני המולד, אולם מפני שבנדרים הלך אחר לשון בני אדם והם קוראים לו: ראש חודש, לפיכך מותר לו מראש חודש ומעלה.

ד. **שְׁאֵנִי אוֹכֵל בְּשָׂר שְׁנָה זוּ, אֶפְלוּ לֹא נִשְׁאַר מִן הַשְּׁנָה אֲלָא יוֹם אֶחָד**²⁰ - אין אסור אלא אותו היום, וביום ראש השנה מתר. וראש השנה הנדרים הוא יום ראש חדש תשרי²¹. שְׁאֵנִי אוֹכֵל שְׁנָה אַחַת - הרי זה אסור שנה תמימה מיום ליום²². ואם נתעברה²³ השנה - אסור בה ובעבורה²⁴. שְׁאֵנִי אוֹכֵל שְׁנָה²⁵ - הרי זה אסור שנה תמימה מיום ליום מספק, כמו שביארנו.

20) כגון שעמד בכ"ט באלול. 21) שדרך בני אדם לקרוא תשרי ראש השנה. 22) עד שנה אחרת באותו יום שנדר. 23) שהוסיפו לה אדר שני. 24) נמצא זה אסור בבשר שלושה עשר חודש. ואין אומרים לא הייתה דעתו אלא על שנה פשוטה שהיא י"ב חודש, כי בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ובין פשוטה ובין מעוברת נקראת שנה. 25) ולא פירש, לא אחת ולא זו.

ה. **שְׁאֵנִי שוֹתֶה יַיִן שְׁבוּעַ זֶה**²⁶ - אסור בשאר שני השבוע ובשנת השמיטה²⁷, ואינו מתר אלא מראש השנה של מוצאי שביעית. שְׁאֵנִי שוֹתֶה יַיִן שְׁבוּעַ אֶחָד - אסור שבע שנים גמורות מיום ליום. אָמַר: יוֹבֵל זֶה²⁸ - אסור בשאר שני היוֹבֵל ובשנת חמשים עצמה²⁹.

26) מחזור של שמיטה, שהוא שבע שנים. 27) שהיא שייכת לשבוע העבר. כשם שיום השבת הוא סוף השבוע, כך שנת השמיטה היא סוף מחזור השמיטה שעברה. 28) שהוא מחזור של חמישים שנה. 29) ששנת החמישים נמנית ליובל שעבר ולא לשבוע הבא.

ו. **שְׁאֵנִי שוֹתֶה יַיִן עַד רֹאשׁ אֶדְר, אִם הִיְתָה שְׁנָה מְעַבְּרָת וְלֹא יָדַע שְׁהִיא מְעַבְּרָת כְּשֶׁנֶּדֶר - אִינוּ אֶסוּר אֲלָא עַד רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ אֶדְר רִאשׁוֹן**³⁰. ואם נדר עד סוף אדר - הרי זה אסור עד סוף אדר שני³¹. ואם ידע שיהיה מעבֶּרֶת וְנֶדֶר עַד רֹאשׁ אֶדְר - אִינוּ אֶסוּר עַד רֹאשׁ אֶדְר שְׁנִי³².

30) שלא נתכוון אלא לאדר הסמוך לשבת. 31) כי נתכוון עד סוף כל הנקרא אדר וזהו סוף אדר שני. 32) כדעת רבי מאיר שם האומר: "אדר שני - כותב אדר סתם".

ז. **הָאוֹסֵר עֲצָמוּ בְּדָבָר עַד הַפֶּסַח, בֵּין שְׁאֵמֵר עַד פְּנֵי הַפֶּסַח' בֵּין שְׁאֵמֵר עַד הַפֶּסַח' - אִינוּ אֶסוּר אֲלָא עַד שְׁיָגִיעַ בְּלֶבֶד**³³. ואם אָמַר: עַד שְׁיָהִיָּה הַפֶּסַח³⁴ - הרי אסור עד שִׁינְאָ הַפֶּסַח. אָמַר: עַד הַקָּצִיר אוֹ עַד הַקָּצִיר, אוֹ שְׁיָהִיָּה הַקָּצִיר אוֹ הַקָּצִיר - אִינוּ אֶסוּר אֲלָא עַד שְׁיָגִיעַ.

אסור לו לטעום למחר עד חצי היום. 4) הואיל ואם נדר "יום אחד" אסור מעת לעת. 5) מדין תורה. 6) מדברי חכמים. 7) להתיר לו נדרו. 8) בעוד שאסור לו לאכול מצד הדין יום שלם מעת לעת.

ב. **נֶדֶר שְׁאֵנִי טוֹעֵם יוֹם⁹ - הרי ספק¹⁰, ואסור מעת לעת פְּאוּמֵר יוֹם אֶחָד, ואם אָכַל אַחַר שְׁחֻשְׁכָּה - אִינוּ לוֹקְהָ**¹¹. שְׁאֵנִי טוֹעֵם שַׁבָּת זֶה¹² - הרי זה אסור בְּשָׂאֵר יְמֵי הַשַּׁבָּת וביום השַׁבָּת¹³, וְהַרִי הוּא מִתְּרָ מֵאֶחָד בְּשַׁבָּת¹⁴. שְׁאֵנִי טוֹעֵם שַׁבָּת אַחַת¹⁵ - הרי זה אסור שְׁבַעַה יְמִים מֵעַתְּ לַעַת. אָמַר שַׁבָּת סֶתֶם וְלֹא פִּרַשׁ לֹא אַחַת וְלֹא זוּ - הרי ספק, ואסור שְׁבַעַה יְמִים מֵעַתְּ לַעַת, ואם אָכַל אַחַר שַׁבָּת - אִינוּ לוֹקְהָ, כְּמוֹ שְׁבִיאָרְנוּ.

9) ולא אמר "היום". 10) אם דינו "כהיום" ואינו אסור אלא עד שתחשך או דינו "כיום אחד" ואסור מעת לעת. 11) בעיני שלא נפשטה, ובאסור נדר שהוא אסור תורה - הולכים להחמיר, אבל אינו לוקה, שאין לוקים על הספק. 12) שבוע זה. 13) שלאחריהם, שהוא גמר ימי השבוע. וכתב הרדב"י: אין הדברים אמורים, אלא כגון שעמד בשעת נדרו בימי החול, אבל היה עומד בשבת ונדר שלא ישתה יין בשבת זו אינו אסור אלא באותו יום שבת בלבד שאין העומד ביום השבת קורא שבת זו לשבוע הבא. 14) אף על פי שלא עברו עדיין שבעה ימים מעת לעת. 15) טעימת שבת אחת תיאסר עלי, וכגון שלא אסר עצמו אלא ממין אחד, כגון יין וכדומה, כי אם אסר עצמו טעימת כל המינים שבעולם, אין נדרו חל, שאי אפשר לו להתקיים שבעה ימים ללא טעימה כל שהיא, והרי זה נדר שווא שאינו חל.

ג. **שְׁאֵנִי שוֹתֶה חֹדֶשׁ זֶה - אֶסוּר בְּשָׂאֵר יְמֵי הַחֹדֶשׁ¹⁶, אָכַל בְּיוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ יְהִיָּה מִתְּרָ**¹⁷, אָף עַל פִּי שְׁהִיָּה¹⁸ חֹדֶשׁ חֹסֵר¹⁹. שְׁאֵנִי טוֹעֵם חֹדֶשׁ אֶחָד - אֶסוּר שְׁלֹשִׁים יוֹם גְּמוּרִים מֵעַתְּ לַעַת. נֶדֶר חֹדֶשׁ סֶתֶם - אֶסוּר שְׁלֹשִׁים יוֹם מֵעַתְּ לַעַת מִסְּפָק.

16) של החודש השוטף. 17) שהוא נמנה עם ימי החודש הבא. 18) החודש הבא. 19) בן עשרים ותשעה יום. נמצא שהחודש שהוא עומד בו בשעת נדרו הוא מלא. שכן דרך רוב החדשים אחד מלא ואחד חסר, ועושים בחודש חסר הבא שני ימים ראש חודש, שלמעשה היום הראשון הוא למלאות החודש שעבר, בכל זאת מותר לנדר לשתות בו, הואיל ובלשון בני אדם נקרא יום זה ראש חודש - ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם. אולם לפי פירוש זה, יותר היה נוח אילו היה כתוב: "אף על פי שהיה החודש מלא" ולפיכך פירש ה"אור שמח" בדרך אחרת, שלפעמים יקרה, שהמולד החדש של הירח יחול בלילה שלאחר ראש חודש, וזה נקרא "מולד זקן" ודבר זה ייתכן רק כאשר החודש שעבר, היה חסר, שאז החודש הבא אין לו אלא יום אחד ראש חודש, והייתי אומר, שהנודר לא לשתות יין בחודש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַגְּשָׁמִים⁵³ - הָרִי זֶה אֲסוּר עַד שְׂיָרְדוּ הַגְּשָׁמִים. וְהוּא שְׂיָרְדוּ מִזְמַן רְבִיעֵה שְׁנֵיחָה⁵⁴, שֶׁהוּא בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל וּמְקוֹמוֹת הַסְּמוּכִין לָהּ מְשַׁלְּשָׁה וְעֶשְׂרִים בְּמִרְחָשׁוֹן וְאֵילָן⁵⁵. וְאִם פָּרַשׁ וְאָמַר: עַד שְׂיִפְסְקוּ הַגְּשָׁמִים - הָרִי זֶה אֲסוּר עַד שְׂיַעֲבֹר הַפֶּסַח בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל⁵⁶ וּבְמְקוֹמוֹת שְׁהֵם כְּמוֹתָהּ⁵⁷.

50) בשנה מאוחרת, אבל בשנה בכירה עונת הגשמים מתחילה ב"ז מרחשון, כמבואר בסמוך. וזה שנדר עד הגשם - משמעו, עד שיגיע זמן ירידת הגשמים ואפילו שלא ירדו בפועל וכוונתו לזמן המאוחר ביותר שהוא הרביעה השלישית שזמנה ראש חודש כסלו. 51) שזוהי עונת הגשמים בשנה בכירה. 52) הואיל וכבר ירדו בפועל אינם גרועים מהגיע זמן רביעה שלישית ולא ירדו, שיותר. 53) כוונתו לירידת גשמים ממש וגם שירדו מרביעה שנייה ואילך, שלשון "גשמים" משמעה רבים, ומיעוט רבים - שניים. 54) שלושה זמני רביעה הם: "הבכירה (בשנה מוקדמת) - בשבעה עשר במרחשון; הבינונית - בשלושה ועשרים בו; האפילה (המאוחרת) בראש חודש כסלו. רביעה - על שם שהמטר משכיב העפר ומרביצו. תרגום רובץ: רובע. 55) אבל אם ירדו גשמים ב"ז במרחשון עדיין אסור, הואיל ואמר: "עד הגשמים" כוונתו לרביעה שנייה כנ"ל. ובכל זאת אם לא ירדו גשמים והגיע זמן הרביעה השלישית שהא ראש חודש כסלו, הרי זה מותר, כי אין לאסרו עד שיעבור הפסח אלא אם אמר בפירוש: עד "שיפסקו הגשמים". 56) שאז פסקו הגשמים כליל. 57) שצריכים לגשמים כמו ארץ ישראל, הנודר בהם ופירש כנ"ל, הרי זה אסור עד שיעבור הפסח, למעט מצרים ובבל, שאינם צריכים למים כל כך, הנודר בהם יהיה מותר קודם לכן בהתאם לזמן פסיקתם. וכבר נתבאר לעיל הלכה ט ש"הכל לפי מקום נדרו של הנודר". וראוי להעיר, שאף על פי שלעניין נדר פוסק רבינו כרבי יוסי, שזמן רביעה ראשונה הוא ב"ז מרחשון, ולדבריו, אין שואלים את הגשמים (תפילת: "ותן טל ומטר") אלא מ"ז במרחשון.

יב. מי שהדיר את אשתו במרחשון ואמר לה: שאין את נהנית ל⁵⁸ מפאן⁵⁹ ועד הפסח אם תלכי לבית אביך מהיום ועד סכות - הרי זו אסורה להנות לו מיד⁶⁰, גזרה שמה תלה⁶¹. ואם הלכה לפני הפסח והרי היא מהנה אותה לפני הפסח - הרי זה לוקה⁶². עבר הפסח⁶³, אף על פי שהלך התנאי⁶⁴ - הרי זה אסור לנהג חלין בנדרו⁶⁵ ולהניחה שתלה⁶⁶, אלא נהג בה אסור עד החג כמו שנדר⁶⁷, ואף על פי שתלה הנדר באסור זמן שעבר⁶⁸. וכן כל פיוצא בזה. ואם הלכה אחר הפסח⁶⁹ - אינה אסורה מלהנות לו⁷⁰.

58) משלי. 59) מעכשיו. 60) אף על פי שעדיין לא הלכה. 61) ונמצא בעלה עובר למפרע משום: לא יחל. 62) בעלה לוקה שהרי הדירה ועובר על נדרו אם מהנה

33) לפני הפסח. 34) משמעו: כל זמן שהוא הווה.

ח. זה הפלל: כל שזמנו קבוע³⁵ ונדר עדיין³⁶ - אין אסור אלא עד שיגיע; ואם נדר עד שיהיה - הרי זה אסור עד שיצא. וכל שאין לו זמן קבוע³⁷, כגון זמן הקציר והבציר, בין שנדר עדיין בין שנדר עד שיהיה - אינו אסור אלא עד שיגיע³⁸.

35) שיש להמשכו זמן קבוע, כגון פסח שקבעה בו התורה שבעה ימים. 36) עד הגיע זמנו. 37) שאין להמשכו זמן קבוע כגון קציר או בציר שאין זמן קבוע למשך ימי הקציר והבציר, שלפעמים ימי הקציר מעטים ופעמים מרובים לפי ברכת השנים. 38) שאין ברעת הנודר להכניס את עצמו באיסור זמן בלתי ידוע לו ובוודאי כוונתו עד שיגיע ולא יותר.

ט. האוסר עצמו בדבר עד הקיץ³⁹ - הרי אסור עד שיתחילו אנשי המקום שנדר בו להכניס לפלוח⁴⁰ תאנים⁴¹. עד הקציר - עד שיתחילו העם לקצר קציר חטים, אבל לא קציר שעורים⁴². פראש ואמר: עד שיעבר הקיץ - הרי זה אסור עד שיכפלו⁴³ העם רב המחצלאות שבמקצה⁴⁴ שמייבשין עליהם תאנים וענבים לעשותם גרוגרות⁴⁵ וצמוקים⁴⁶. הפל לפי מקום נדרו של נודר.

39) זמן לקיטת תאנים, ונקרא קיץ, לפי שקוצרים אותן ביד. 40) סלים. 41) ואפילו אמר: עד שיהיה הקיץ, אינו אסור אלא עד שיתחילו להכניס מן השדה. 42) אף על פי שקציר שעורים הוא קודם לקציר חטים, אינו נקרא קציר סתם אלא קציר חטים, לרוב חשיבותו. 43) יקפלו. 44) מקום מיוחד בחצר שמאחורי הבית לשמור בו פירות. 45) תאנים יבשות. 46) ענבים מיובשות. ואחרי שמכניסים הפירות מקפלים המחצלות לשמרן לשנה הבאה.

י. ביצד? הרי שנדר בבקעה ואסור עצמו בדבר עד הקיץ, ועלה להר⁴⁷ - אינו מסתפל בקיץ של מקום שהוא בו עתה אם הגיע אם לא הגיע, אלא בקיץ של מקום שנדר בו, ועליו הוא סומך⁴⁸. וכן כל פיוצא בזה⁴⁹.

47) בזמן קציצת תאנים. והדבר ידוע, שהקיץ בבקעה מקדים להגיע. 48) "הנודר עד הקיץ בגליל יורד לעמקים אף על פי שהגיע הקיץ בעמקים אסור עד שיגיע הקיץ בגליל". והוא הדין להיפך ולהקל. 49) שאם במקום נדרו הורגלו לקרוא לקציר שעורים "קציר סתם" ונדר עד הקציר אינו אסור אלא עד שיתחילו לקצור קציר שעורים.

יא. האוסר עצמו בדבר עד הגשם - הרי זה אסור עד זמן הגשמים, שהוא בארץ ישראל ראש הדש כסלו⁵⁰. הגיע זמן הגשמים - הרי זה מותר, בין ירדו גשמים בין לא ירדו. ואם ירדו גשמים משבעה עשר במרחשון⁵¹ - הרי זה מותר⁵². ואם אמר: עד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כגון שאמר הקטן הרי עלי להביא קרבן עולה, וכמבואר לעיל (שם ה"ב). (4 חוקרים. 5) שהנודר צריך לידור לשם שמים, ככתוב (במדבר שם): "איש כי ידור נדר לה'". ובספרי זוטא פ' מטות ל, ד אמרו: "מעשה בתינוק אחד, שבא לפני ר' עקיבא. אמר לו: רבי! הקדשתי קרדומי. אמר לו: בני, שמא לחמה וללבנה הקדשתי, אמר לו: רבי! אל תתיגע, לא הקדשתי אלא למי שברא את אלה, אמר לי: צא בני, נדריך נדרים". (6) משנה במס' נדה מה: ואע"פ שאין הבן נעשה גדול עד שיהיו לו י"ג שנה ויום אחד, ואין הבת נקראת גדולה עד שתהיה בת שתיים-עשרה שנה ויום אחד, כמבואר בהל' אישות פ"ב, ה"א? לענין נדרים גילתה תורה, שאם הגיעו לגיל זה סמוך להתבגרותם הרי הם כגדולים ונדרים קיים, שנאמר (ויקרא כז, ב) "איש כי יפליא נדר". קיבלו חכמינו: שאם יודע להפלות (לפרש) לשם מי נדר נדרו קיים, אע"פ שעדיין אינו גדול לשאר מצוות שבתורה, וכמבואר בסמוך ה"ד (נזיר סב. ותמורה ב:). (7) שהרי קטנים הם (נדה שם). (8) כמבואר בסמוך ה"ב.

ב. פיצד? הרי שְנִדְרוּ או הקדישו בתחלת שְנָה זו⁹, וְשָׂאוּ אוֹתָן¹⁰ וְנִמְצְאוּ יוֹדְעִין, וְנִתְקַיְּמוּ נִדְרוֹ, וְנִדְרוֹ נִדָּר אַחֲרַי, אֶפְלוּ בְּסוֹף שְנָה זו - צְרִיכִין בְּדִיקָה וְאַחַר כֵּן יִתְקַיְּמוּ. וְאִין אוֹמְרִין: הוֹאִיל וְנִמְצְאוּ יוֹדְעִין בְּתַחֲלַת הַשְּׁנָה - אִין צְרִיכִין בְּדִיקָה; אֶלָּא בּוֹדְקִין אוֹתָן אֶת פֶּל הַשְּׁנָה הַזֹּו פְּלָה¹¹.

(9) שתיים-עשרה לקטן, ואחת-עשרה לקטנה. (10) אם ידעו לשם מי נדרו. (11) נדה שם, בקשר לשינוי במשנה "ובודקים כל שתיים-עשרה", הסבירו בגמ': שאפילו נבדקה בתחילת השנה צריכה בדיקה עד סוף השנה. וגירסת רבינו שם: "היכא דבדקנא שלשים וידעה להפלות", ולא כגירסת הספרים שלפנינו "ולא ידעה להפלות" (רדב"ז).

ג. קָדַם הַזְּמַן הַזֶּה, אָף עַל פִּי שְׁאֲמָרוּ: יוֹדְעִין אָנוּ לְשֵׁם מִי נִדְרָנוּ וְלִשְׁם מִי הִקְדַּשְׁנוּ - אִין נִדְרִיהֶן נִדָּר וְאִין הִקְדַּשְׁן הִקְדַּשׁ¹². וְאַחַר הַזְּמַן הַזֶּה, שְׁנִמְצְאוּ הַבֵּן בֶּן שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שְׁנָה וְיוֹם אֶחָד, וְהַבַּת בַּת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שְׁנָה וְיוֹם אֶחָד, אָף עַל פִּי שְׁאֲמָרוּ: אִין אָנוּ יוֹדְעִין לְשֵׁם מִי נִדְרָנוּ וְלִשְׁם מִי הִקְדַּשְׁנוּ - דְּבִרְיֵיהֶן קִיָּמִין¹³, וְהִקְדַּשְׁן הִקְדַּשׁ וְנִדְרִיהֶן נִדְרִים¹⁴. וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא הִבִּיאוּ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת¹⁵. וְזוֹ הִיא¹⁶ עוֹנַת נִדְרִים הָאֲמֹרָה בְּכָל מְקוֹם¹⁷.

(12) שהרי קטנים הם (משנה נדה שם). ולעיל הל' שבועות פ"ב, ה"ז כתב רבינו: "קטנים שנשבעו ויודעים טעם השבועה, אע"פ שאינם חייבים כופים אותם לעמוד בדבריהם, כדי לחנכם ולאיים עליהם כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועה". וכן הדין בנדרים, כמבואר בשו"ע יו"ד רלג סעיף א. (13) שכבר גדולים הם ואינם נחשבים כשוטים (שאינן נדרים נדר) כי סופם לבוא לכלל דעת, ואין שוטה אלא המקרע כסותו והלך בבית הקברות וכו' (משנה נדה שם, וברש"י). (14) נמצאת הבת ממהרת להתבגר מהבן,

אותה, אבל היא אינה לוקה שהרי לא נדרה כלל. (63) אחרי שהלכה לפני הפסח והינה אותה. (64) העונש שהטיל עליה שלא להנהיחה לפני הפסח. (65) שהדירה לא לילך לבית אביה עד הסוכות. (66) מאחר שחילל נדרו והנהיחה לפני הפסח, נאסר עליו לא להניחה לילך לבית אביה עד החג, ועליו לפסוק לה כפיה שנייה, שלא ינהיחה אותה גם אחרי הפסח, כדי שלא תלך ויעבור על "לא יחל", כי אמצעי אחר אין בידו למנועה מהליכתה, אלא איסור הנאתו עליה, ובנדר זה, שהוא נדר עליה, יצא ידי חובתו שלא לעבור עוד על לא יחל. (67) שלא תלך. (68) איסור הנאה לפני הפסח, אין זה פוטר את נדרו, ועדיין עליו לנהוג איסור בנדרו. (69) ולא הנהיחה קודם הפסח, נמצא שלא עבר על נדרו, ולא חילל את תנאו. (70) אף על פי שעדיין אסורה לילך עד החג מחמת נדרו, אין מחמירים עליו לכפותה שנית שלא תינהג לו, הואיל ולא עבר על הכפייה הראשונה, ולא הנהיחה לפני הפסח.

יג. אָמַר לָהּ⁷¹: שְׂאִין אֶתְּ נִהְיִית לִי עַד הַחַג⁷² אִם תִּלְכִי לְבֵית אָבִיךָ עַד הַפֶּסַח - אֶסוּרָה לְהַנּוֹת מִיָּד⁷³. וְאִם הִלְכָה לְפָנֵי הַפֶּסַח וְנִמְצְאוּ מִהֶנּוּ אוֹתָהּ⁷⁴ - הִרי זֶה לֹוּקָה. וְאֶסוּרָה בְּהִנְיָתוֹ עַד הַחַג⁷⁵. וּמִתַּרְת לִילֶךְ לְבֵית אָבִיךָ מִשְׁהִגִיעַ הַפֶּסַח⁷⁶.

(71) לפני הפסח. (72) הסוכות. (73) גזירה שמא תלך לפני הפסח ונמצא עובר למפרע משום לא יחל. (74) בידיו ובהסכמתו. (75) שהרי עברה על תנאו. (76) אף על פי שעברה על תנאו והלכה לפני הפסח, אינה אסורה לילך אחרי הפסח, כי לא הדירה לילך אלא עד הפסח, ומשהגיע הפסח עבר זמן נדרו ואיננו ואין מקום למנועה לילך, שלא ינהיג חולין בנדרו בעוד שבהלכה הקודמת הדירה שלא לילך עד חג הסוכות, ואסור לו לנהוג חולין בנדרו להניחה לילך לבית אביה עד הסוכות, אף על פי שזמן תנאו הלך ונגמר.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) קטן שנדר ויודע למי נדר מאימתי נדרו קיים, עד מתי האב מפיר נדרי בתו, נערה מאורסה מי מפיר נדריה, שומרת יבם ויתומה בחיי האב מי מפיר נדריהן, דרך תלמידי חכמים בהפלת נדרי בנותיהם.

א. קָטָן בֶּן שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שְׁנָה וְיוֹם אֶחָד, וְקִטְנָה בַּת אַחַת עֶשְׂרֵה שְׁנָה וְיוֹם אֶחָד, שְׁנִשְׁבְּעוּ אוֹ נִדְרוּ, בֵּין נִדְרֵי אֶסְרָה² בֵּין נִדְרֵי הִקְדַּשׁ³ - בּוֹדְקִין אוֹתָן וְשׂוֹאֲלִין אוֹתָן. אִם יוֹדְעִין לְשֵׁם מִי נִדְרוֹ⁴ וְלִשְׁם מִי הִקְדַּשְׁנוּ וְנִשְׁבְּעוּ - נִדְרֵיהֶן קִיָּמִים וְהִקְדַּשְׁן הִקְדַּשׁ⁵; וְאִם לֹא יָדְעוּ - אִין בְּנִדְרֵיהֶם וּבְדִבְרֵיהֶם פְּלוּם⁷. וְצְרִיכִין בְּדִיקָה פֶּל הַשְּׁנָה פְּלָה⁸, שְׁהוּא שְׁנַת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה לְקִטְנָה, וְשְׁנַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְקָטָן.

(2) אסרו על עצמם לאכול דברים המותרים להם, כלשון הכתוב (במדבר ל, ג) "לאסר אסר על נפש" וכמבואר לעיל פ"א, ה"א. (3) שחייבו עצמם בקרבן שאינם חייבים בו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24) שם, כדין כל הנהנה מן ההקדש בודון שלוקה ומשלם מה שפגם, כמבואר בהל' מעילה פ"א ה"ג, ואזהרתו מ"לא תוכל לאכול בשעריך... וכל נדריך אשר תדור" (דברים יב, יז) - קיבלו חכמינו שזוהי אזהרה לנהנה מן הקדשים, כמבואר שם. 25) בהלכה הקודמת, שהמפלא הסמוך לאיש הקדישו הקדש מדין תורה. וראה נזיר כט:.

ו. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים שֶׁפֶת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיֹּם אֶחָד נִדְרֶיהָ קִיָּמִין? בְּשֵׁלָא הֵיְתָה בְּרִשּׁוֹת הָאָבִי 26 אוּ בְּרִשּׁוֹת הַבֶּעַל; אֲכַל אִם הֵיְתָה בְּרִשּׁוֹת הָאָב, אֶפְלוּ הַגְּדִילָה וְהָרִי הִיא נְעִרָה 27 - אָבִיהָ מִפְּרָא 28 כָּל נִדְרֶיהָ וְכָל שְׁבוּעוֹת שֶׁתִּשְׁבַּע בַּיּוֹם שֶׁמָּעוּ; שְׁנָאֲמַר: כָּל נִדְרֶיהָ וְאֶסְרֶיהָ וְגוֹמַר, כִּי הֵנִיא אָבִיהָ אֶתָּה וְגוֹמַר.

26) כגון שבגרה או שנשאת ונתגרשה, כמפורש לקמן הכ"ה. 27) מפורש בסמוך. 28) משהביאה שתי שערות והיא בת שתיים-עשרה שנה, תקרא נערה עד ששה חדשים גמורים, ומתחילת יום תשלום הששה חדשים ומעלה, תיקרא בוגרת (הל' אישות פ"ב, ה"ב).

ז. וְעַד מַתִּי אָבִיהָ מִפֶּר? עַד שֶׁתִּבְגַּר 29. בַּגְּרָה - אֵינִי מִפֶּר לָהּ 30, וְהָרִי כָּל נִדְרֶיהָ וְשְׁבוּעוֹתֶיהָ כִּנְדָר אֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה, שְׁנָאֲמַר בְּהֵן: כָּל אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁה וְגוֹמַר.

29) משנה בנדרים ע. ככתוב (במדבר ל, יז) "בנעוריה בית אביה" בנעוריה - ולא בבגרותה (רש"י שם). 30) יקום עליה.

ח. וּמֵאֵימַתִּי מִפֶּר הַבֶּעַל נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ וְשְׁבוּעוֹתֶיהָ? מִשְׁתַּכְּנֵס לְחֶפְזָה 31. וְהוּא מִפֶּר לְעוֹלָם עַד שֶׁיִּגְרַשְׁנָהּ וַיִּגְיעַ הַגֵּט לְיָדָהּ 32. הֵיְתָה מְגַרְשֶׁת מִסְּפָק 33 - לֹא יָפַר לָהּ 34. נִתֵּן לָהּ גֵּט עַל תְּנָאִי 35 אוּ לְאַחַר זְמַן 36 - לֹא יָפַר בַּיָּמִים שֶׁבִּינְתֵּים 37. וְכֵן מִי שֶׁשְׁמָעָה שְׁמַת בַּעֲלָהּ וְנִשְׂאָת וְהָרִי בַּעֲלָהּ קִיָּם 38 וְכִיּוֹצֵא בָּהּ 39 - אֵין הַבֶּעַל הָרָאשׁוֹן וְלֹא הָאֶחָרוֹן מִפְּרִין נִדְרֶיהָ 40. הֵיְתָה מִחֻבְבֵי לְאוֹיִן 41, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר מִחֻבְבֵי 42 עֲשָׂה, וְהִפֵּר נִדְרֶיהָ - הָרִי אֵלוֹ מוֹפְרִין 43.

31) שיביאנה לתוך ביתו, ויתייחד עמה, ויחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה (הל' אישות פ"י, ה"א). וכן שנינו במשנה (נדרים עג): "אין הבעל מיפר עד שתיכנס לרשותו", כמפורש בתורה (במדבר ל, יא-יג) "ואם בית אישה נדרה... אישה הפרם". 32) שאם שלחו בידי שליח ועדיין לא הגיע הגט לידה, יכול עוד בעלה להפר לה (ש"ך ליו"ד רלד ס"ק ו). 33) כגון שזרק לה גט ברשות הרבים, ספק קרוב לו ספק קרוב לה. כמבואר בהל' גירושין פ"ה, הי"ג. 34) ממשמעות הברייתא בגיטין עד. כדעת החכמים שם, האומרים: "מגורשת ואינה מגורשת". והרדב"ז מנמק: כיון שנתן לה גט, לא איכפת לו אם תתגנה ואינו יכול להפר, כשם שאינו יכול להפר כל נדר שאין בו עינוי נפש, כמבואר לקמן פ"ב, ה"א. 35) כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת,

וכן דרשו בגמרא שם: "ויבן ה' את הצלע - מלמד, שנתן הקב"ה בינה יתירה באשה יותר מבאיש". ורבינו בפירוש המשנה שם מוסיף: "ושני הנקבה לעונת נדרים פחותות משני הזכר, להיות חייהן קצרים מחיי האיש ברוב". 15) "למטה בגוף, במקומות הידועים להבאת שיער" (לשון רבינו בהל' אישות, פ"ב, ה"א). ויש להעיר שדעת הרע"ב במשנה שם, שאין נדריהם קיימים אלא כשהביאו שתי שערות, וכמשמעות לשון הגמרא שם: "אם לא הביא שתי שערות, קטן הוא" וכן היא דעת רבינו בפירושו למשנה שם, האומר: "אם יביאו שתי שערות, עדיין קטנים הם". ונראה, שלא נתכוון רבינו שם אלא לעניין עונש, שאין הנודר לוקה על חילול נדרו עד שיביא שתי שערות, וכמבואר בדבריו שם, אבל לעניין תחולת נדרו הרי הוא קיים, אע"פ שלא הביא שתי שערות (מרכבת המשנה). ורבינו נמשך בזה אחרי בעל הלכות גדולות בהלכות מיאון. 16) מוסב גם על קטן בן שתיים-עשרה, וקטנה בת אחת-עשרה, הנזכרים לעיל ה"א. 17) בגיטין סה. ויבמות קה: ורש"י פירש שם: "עונת נדרים, שנה אחת לפני נערוּתה נדריה נבדקים" וכו'. משמע מדבריו, שאין המונח "עונת נדרים" אמור, אלא כשלא הגיעה לשנות גדולתה. אבל משהגיעה לשנת י"ב נדרה קיים כשאר הגדולות, ולא מטעם "עונת נדרים" מיוחדת.

ד. הוֹאִיל 18 וְהִגְיעוּ לְשָׁנֵי הַגְּדוּלִים - נִדְרֶיהָ קִיָּמִין, אָף עַל פִּי שֵׁלָא הִבִּיאוּ סִימְנִין וְעַדִּין לֹא נַעֲשׂוּ גְדוּלִים לְכָל דָּבָר. וְדָבָר זֶה מְדַבְרֵי תוֹרָה, שֶׁהַמְּפָלֵא 19 הַסְּמוּךְ לְאִישׁ 20 הַקֹּדֶשׁ 21 וְנִדְרוֹ נִדְרָה 22. אָף עַל פִּי שֶׁנִּדְרֶיהָ קִיָּמִין, אִם חָלְלוּ נִדְרָן אוּ נִשְׁבְּעוּ וְהִחֲלִיפוּ - אֵינָן לֹקִינִן, עַד שֶׁיִּגְדִּילוּ וַיִּבִּיאוּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת 23.

18) בדפוס רומי, ר"מ וכן בכת"י התימנים, אין כאן התחלת הלכה. אלא מחובר עם דברי ההלכה הקודמת, המתחילה במילים: וזו היא עונת נדרים וכו'. 19) מי שהגיע לפרק זמן הראוי להפלות ולפרש לשם מי נודרים, מלשון הכתוב (ויקרא כז, ב) "איש כי יפליא נדר". וזה במלאות י"ג לבן י"ב לבת, אע"פ שאינו יודע עדיין להפלות. 20) סמוך לכלל גדול, שעדיין לא הביא שתי שערות. 21) בדפוס ר"מ: הקדשו הקדש. 22) נדה מו. "איש כי יפליא - מה תלמוד לומר איש? לרבות בן י"ג שנה, שאע"פ שאינו יודע להפליא, נדריו קיימים". ורש"י שם מפרש: מופלא - יודע לפרוש לשם מי נדר, סמוך לאיש - שהוא סמוך לבוא לכלל גדול, שנה אחת קודם זמן שהוא ראוי להביא שערות, בתינוקות - כל שנת י"ב, ובתינוק - כל שנת י"ג. והשוה לקמן הל' ערכין פ"א, ה"טו. 23) כי אינם נעשים גדולים לענין עונשים עד שיגדלו ויביאו שתי שערות, וכמבואר בנדה מו:.

ה. הַקֹּדֶשׁ וְכָא הַגְּדוּל וְנִהְיָה מִן הַקֹּדֶשׁ שֶׁהַקֹּדֶשׁ וְהַקֹּדֶשׁ 24, מִשּׁוֹם שֶׁנִּדְרֶיהֶם נִדְרִים מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנָה 25.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להלן הט"ז. והטעם מבואר בנדרים ע. שנאמר (במדבר ל, ז) "ואם היו תהיה לאיש" שתי הוויות (קידושין) במשמע, השווה קודמי הויה שניה, לראשונה, כשם שלפני האירוסין הראשונים האב מיפר לבדו, אף קודמי האירוסין השניים, כשמת הארוס הראשון, האב מיפר לבדו, ואפילו נדרים שנראו לארוס הראשון, כמבואר שם. (50) "שאין הארוס מיפר אלא בשותפות" = האב (להלן ה"ח). ובנדרים ע. אמרו: "מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל", שנאמר: בנעוריה בית אביה, כל זמן שהיא נערה - לא תצא מרשות אביה, ואפילו מת האב ולא נשאר לה אלא בית אביה (ר"ן שם). (51) ובכת"י התימנים: "אחר מותו, אין הבעל מיפר נדרי רשותו עד שתכנס לחופה" וראה להלן ה"כ, שאין הבעל מיפר נדרי ארוסתו אחר שנשאת.

יא. נַעֲרָה אַרוּסָה⁵² שְׁנֵדְרָה, וְשָׁמַע אַבְיָהּ וְלֹא שָׁמַע אַרוּסָה, וְנִתְגַרְשָׁה בּוֹ בַיּוֹם, וְנִתְאַרְסָה לְאַחַר בּוֹ בַיּוֹם⁵³, אָפְלוּ לְמֵאָה - אַבְיָהּ וּבַעֲלָהּ הָאֲחֵרוֹן מִפְרִין נְדָרֶיהָ שְׁנֵדְרָה בְּפִי אַרוּס רִאשׁוֹן; מִפְנֵי שְׁלֹא יֵצְאָתָה לְרִשׁוֹת עֲצָמָה שְׁעָה אַחַת, שְׁעָדִין הִיא בְּרִשׁוֹת הָאָב, מִפְנֵי שֶׁהִיא נַעֲרָה⁵⁴.

(52) ואילו לא נתארסה, אביה לבדה היה מיפר לה ביום שמעו, כמבואר לעיל אות מז. (53) כי אם נתארסה למחר, אין האב יכול להפר למחרת יום שמעו. וראה לקמן פי"ב, ה"ז. (54) וגם לא נישאה לאחר (נדרים עב.). וכל זה כשלא שמע הארוס הראשון את נדרה, אבל שמע ארוסה ונתגרשה, אין האב יכול להפר אפילו בשותפתו הארוס האחרון. כי אם גירשה הארוס אחר ששמע ולא היפר לה, הרי הוא כאילו הקים לה נדרה, ומשקהים לה ארוסה אין הפרת אביה מועילה כלום, וכמבואר להלן ה"ז. ואם לא גירשה הארוס הראשון אלא מת, אפילו שמע את נדרה לפני מותו ושתק, יכול אביה לבדו להפר לה, כמבואר להלן הט"ז. ואם נתארסה בו ביום, אביה וארוסה האחרון מפירים נדרה, כמבואר בנדרים עא. שנאמר "ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה" אפילו נדרים שנראו לארוס ראשון, יכולים אביה וארוסה האחרון להפר לה (כסף-משנה).

יב. אָבִל הָאִשָּׁה הַנְּשׂוּאָה שְׁנֵדְרָה וְלֹא הִפָּר לָהּ בַּעֲלָהּ, וְגִרְשָׁהּ בּוֹ בַיּוֹם, וְהִחְזִירָהּ בּוֹ בַיּוֹם - אֵינּוּ יְכוּלִּים לְהִפָּר⁵⁵; שֶׁהָרִי יֵצְאָתָה לְרִשׁוֹת עֲצָמָה אַחַר שְׁנֵדְרָה⁵⁶. אֵף עַל פִּי שְׁנֵדְרָה בְּרִשׁוֹתָּהּ וְהִיא עֲתָה בְּרִשׁוֹתָּהּ, הוֹאִיל וְיֵצְאָתָה לְרִשׁוֹת עֲצָמָה בְּיַנְתִּים - נִתְקַיְּמוּ נְדָרֶיהָ⁵⁷.

(55) ואפילו אם תאמר גירושין כשתיקה הם (ראה להלן ה"ז) - מכיון שיצאה לרשות עצמה שעה אחת, אינו יכול להפר. (56) וגם אביה אינו יכול להפר, שמשנישאה בפעם הראשונה יצאה מרשותו (משנה בנדרים פט. וכפי שהוסברה בגמרא שם עב.). (57) ואין הבעל מיפר נדריה שקדמו לנישואיו (כסף-משנה).

יג. נַעֲרָה מְאֻרְסָה שְׁנֵדְרָה, וְלֹא שָׁמַע אַבְיָהּ וְלֹא

ועדיין לא נתקיים. ראה הל' גירושין פ"ח, ה"א. (36) שאמר לה: הרי זה גיטך, ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום. (37) שבין נתינת הגט לתחולתו הסופית (גיטין עד.). (38) שבעלה הראשון בא חי לפנינו ודינה לצאת מזה ומזה, כמבואר בהל' גירושין פ"י, ה"ה. (39) כגון שנשאת לאחר, ונמצא גיטה מבעלה הראשון בטל (שם ה"ז). (40) משנה ביבמות פז: ובגמרא שם צ: פירשו הטעם, שכל עיקר הפרת נדרים ע"י הבעל אינו אלא כדי שלא תתנגה על בעלה, ובמקרה זה תתנגה ותתנגה. (41) כגון גרושה לכהן, ושאר חברותיה המנויות בהל' אישות פ"א, ה"ז. (42) כגון בעולה לכהן גדול, או מצרי ואדומי דור ראשון ודור שני (שם ה"ח) ובכל אלה הקידושין תופסין, בניגוד לחייבי כריתות שאין קידושין תופסין בהן ואינן נקראות אשתו, ראה הל' אישות פ"ד, ה"ב, וי"ד. (43) תוספתא יבמות פ"ב, ה"ג. וכן אמרו ב"ספרי זוטא" מטות יד "אישה יקימנו ואישה יפרנו, מה תלמוד לומר? לרבות אלמנה לכהן גדול, גרושה... לכהן הדיוט" וכו'. והשווה דברי התוספות ביבמות פט: דיבור-המתחיל כיון דלא ירתי, בסוף הדיבור שם. אבל ב"שניות" אע"פ שאין איסורן אלא מדברי סופרים (הל' אישות פ"א, ה"ו) אמרו בתוספתא שם: "אינן כאשתו לכל דבר, אין לה כתובה... ואין (בעלה) זכאי לא במציאתה... ולא בהפרת נדריה". והטעם, כי חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ולפיכך ה"שניות" אין להן דין אישות כלל, ואפילו היפר לה בדיעבד, אין נדרה מופר, כדין חייבי כריתות.

ט. נַעֲרָה מְאֻרְסָה⁴⁴ - אֵין מִפָּר נְדָרֶיהָ אֶלָּא הָאָב עַם הַבַּעַל⁴⁵ בְּאֶחָד. וְאִם הִפָּר הָאֶחָד לְבַדּוֹ - אֵינּוּ מוּפְרָי⁴⁶. הִפָּר הַבַּעַל לְבַדּוֹ, וְעִבְרָה עַל נְדָרָה קָדָם שִׁפְרָה הָאָב - אֵינָה לֹאקָה⁴⁷.

(44) שנתקדשה ועדיין לא נכנסה לחופה. (45) הארוס. (46) משנה בנדרים סז. ובגמרא שם סח. אמרו: "בין איש לאשתו בין אב לבתו (במדבר ל, ז) - מכאן לנערה מאורסה שאביה ובעלה מפירים נדריה" ומפרש הרא"ש שם: משמע להם, שבאשה אחת הכתוב מדבר, שרשות האב והבעל שולטים עליה, ושניהם כאחד מפירים, ששניהם שותפים בה, ובנערה הכתוב מדבר, כמודגש בסוף הפסוק: "בנעוריה בית אביה". והשווה פירוש המשנה לרבינו שם. (47) שם סח. שהבעל מקליש הנדר, ומסיר חצי האיסור מכל הנדר, ולא נשאר הנדר חמור ככתחילה. וכן מסקנת הסוגיא שם סט. על-פי בית הלל, וכתב הר"ן שם סח. הוא-הדין אם היפר האב לבדו ועברה על נדרה, אינה לוקה.

י. מֵת הָאָרוּס - חִזְרָה לְרִשׁוֹת אַבְיָהּ. וְכֹל שֶׁתִּדְרֶי⁴⁸ - הָאָב מִפָּר כְּשֶׁהָיָה קָדָם שֶׁתִּתְאַרְסֶי⁴⁹. מֵת הָאָב אַחַר שֶׁנִּתְאַרְסָה, וְנִדְרָה אַחַר מוֹתוֹ - אֵין הַבַּעַל מִפָּר⁵⁰; שֶׁאֵין הַבַּעַל מִפָּר נְדָרֵי אִשְׁתּוֹ עַד שֶׁתִּכְנַס לַחֲפָה⁵¹.

(48) לאחר מות הארוס. (49) כמבואר לעיל ה"ו. והוא-הדין אפילו נדרה קודם שמת הארוס ושמע הארוס ושתק, ומת בו ביום, נתרוקנה רשות לאב ויכול להפר לבדו, כמבואר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הראשון וכאילו הוא חי, כאמור לעיל אות נט. וכן נראה מדברי ביאור הגר"א יו"ד רלד ס"ק ל.

טז. שָׁמַע אָבִיָּהּ וְלֹא שָׁמַע הָאָרוֹס, וּמַת בּוֹ בַּיּוֹם הָאָרוֹס, אוֹ שָׁשְׁמַע גַּם הָאָרוֹס וְהִפְרָה⁶⁷ אוֹ שָׁשְׁתַּק⁶⁸ וּמַת בּוֹ בַּיּוֹם⁶⁹ - נִתְרוֹקְנָה⁷⁰ רְשׁוֹת לְאָב⁷¹, וְהָאָב יְכוּל לְהִפְרָה⁷². שָׁמַע הָאָרוֹס וְקָיָם⁷³ וּמַת בּוֹ בַּיּוֹם, אוֹ שָׁשְׁמַע וְשָׁתַק וּמַת בַּיּוֹם שְׁלֹאֲחֲרָיָו⁷⁴ - אֵין הָאָב יְכוּל לְהִפְרָה⁷⁵.

(67) בו ביום. (68) לא היפר ולא קיים. (69) ולא הספיק לגלות דעתו עד שמת. ויתכן, אילו היה קיים היה מפר לה באותו יום, אלא שמתו גרמה לו. (70) בכתי" התמימים: חזרה. נתרוקנה = כאדם המריק שקו ונותן לחברו כל מה שבתוכו, כן הבעל נשאר ריק והוריש לאב כל זכות שהיתה לו בה (רא"ש לנדרים סח.). (71) ברייתא נדרים סח. (72) אפילו לבדו, הואיל ושמע לפני שמת הארוס (ביאור הגר"א ליו"ד רלד ס"ק לא). אבל בהלכה הקודמת, כשלא שמע האב לאחר מות הארוס אינו יכול להפר לבדו, הואיל ולא היה נדר זה ראוי להפרה בחיי הארוס, אין בו כדי להוריש זכותו לאב (ע"פ הרא"ש, שם סח:). (73) אישר. (74) גילה דעתו שאינו רוצה בהפרתו, ונוח לו בנדרה, שהרי אי-אפשר להפר אלא ביום שמעו, ומכיון שעבר היום ולא היפר - זהו קיומו. (75) שהרי קיימו הארוס, ואין הפרת האב מועילה במקום הקמת הארוס (נדרים סח:). ואפילו היפר האב אתמול ביום שמעו, אין הפרתו מועילה, לאחר שהתבררה הקמת הארוס ע"י שתיתקו עד סוף היום.

יז. גִּרְשָׁה הָאָרוֹס אַחַר שָׁשְׁמַע - הָרִי זֶה סָפַק אִם הַגְּרוּשִׁין פְּשִׁתִּיקָה וְיִפְר הָאָב עִם הַפְּעַל הָאֲחֵרוֹן שְׁיֵאָרֵס בּוֹ בַּיּוֹם⁷⁶, אוֹ הַגְּרוּשִׁין כְּמוֹ שְׁקָיָם אָרוֹס רְאִשׁוֹן⁷⁷, שְׁפָכָר נִתְקַיְמוּ הַנְּדָרִים⁷⁸.

(76) או לבדו, כשלא תתארס בו ביום, שהרי נתרוקנה רשות האב (לחם-משנה). (77) מכיון שיודע הארוס שלא יוכל להפר לה אחר הגירושין, ולא היפר קודם הגירושין, הרי זה כאילו קיים (נדרים עא: ובר"ן). (78) ואין הפרת האב מועילה במקום קיום הארוס, ומתוך שבעיה זו לא נפשטה בגמרא שם, הרי זה ספק תורה והולכים בו להחמיר, ואפילו החזירה הארוס בו ביום אין האב יכול להפר עמו, מכח ספק זה, כמבואר בגמרא שם. וכל זה כששמע ואח"כ גירשה, אבל גירשה ואח"כ שמע, מבואר דינה לעיל הי"ג.

יח. שָׁמַע⁷⁹ הָאָב וְהִפְרָה לָּהּ וּמַת הָאָב, וְאַחַר כֵּן שָׁמַע הַפְּעַל, אָפְלוּ שָׁמַע הַפְּעַל קִדְּם שְׁיֵמוֹת הָאָב⁸⁰ - לֹא נִתְרוֹקְנָה רְשׁוֹת לַפְּעַל, וְאֵינוֹ יְכוּל לְהִפְרָה לְעוֹלָם אַחַר מוֹת הָאָב; שְׂאֵין הָאָרוֹס מִפְּרָ אֶלָּא בְּשִׁתְפוּת⁸¹.

(79) בהיותה ארוסה. (80) ולא הספיק להפר, אע"פ שהיה ראוי להפר באותה שעה. (81) עם האב ובחיי (שם סח:). ומכיון שמת האב בטלה הפרתו, ולא נתרוקנה רשות לבעל, שנאמר: "בנעוריה בית אביה" - בית אביה, אע"פ שאביה

בְּעָלָהּ, וְנִתְגַרְשָׁה וְנִתְאַרְסָה לְאַחֵרִים, אָפְלוּ לְאַחַר כְּמָה יָמִים, כְּשִׁשְׁמַע הָאָב וְהַפְּעַל הָאֲחֵרוֹן - מִפְּרִין נְדָרֶיהָ שֶׁנִּדְרָה בְּפָנֵי אָרוֹס הָרְאִשׁוֹן, הוֹאִיל וְלֹא שָׁמַע אוֹתָם הָאָרוֹס הָרְאִשׁוֹן⁵⁸.

(58) אין הגירושין נידונים כהיקם הנדר, שהרי לא ידע שיש לו להפר, והואיל וגם אביה לא שמע, יכולים להפר לה כשישמעו אפילו לאחר כמה ימים, כדברי הש"ס נדרים עב. אם לא שמע: "אפילו לאחר מאה ימים נמי" (אור שמח, וכבר קדמו בביאור הגר"א ליו"ד רלד ס"ק מה), אבל אם שמע האב כשנדרה, לא יוכל להפר לה לאחר כמה ימים. שאין הפרה אלא ביום שמיעה, וכמבואר לקמן פי"ב, הט"ו.

יד. נַעֲרָה מְאֻרְסָה שֶׁנִּדְרָה, וְשָׁמַע אָבִיָּהּ לְבַדּוֹ וְהִפְרָ לָּהּ⁵⁹, וּמַת הָאָרוֹס קִדְּם שְׁיֵשְׁמַע⁶⁰, וְנִתְאַרְסָה בּוֹ בַּיּוֹם⁶¹, אָפְלוּ לְמֵאָה - אָבִיָּהּ וְאָרוֹסָה הָאֲחֵרוֹן מִפְּרִין נְדָרֶיהָ⁶² שֶׁנִּדְרָה בְּפָנֵי אָרוֹס רְאִשׁוֹן, שְׁמַת קִדְּם שְׁיֵשְׁמַע⁶³.

(59) החליש את הנדר כולו, כמבואר בביאורנו לעיל ה"ט, ואפילו חלקו של הארוס נגרע ע"י כך. (60) נמצא שחלקו של הארוס קלוש מאד, עד שאינו ראוי להורישו לאביה, שהרי לא שמע כלל על הנדר. (61) כי אם תתארס למחר, לא יוכל האב להפר עם הארוס האחרון, שאין הבעל מיפר אלא ביום שמוע האב, וכמבואר לקמן פי"ב, הי"ז. (62) נדרים עא. אבל האב לבדו אינו יכול להפר, אפילו אם לא נתארסה כלל. ואין אומרים בזה: "מת הבעל נתרוקנה רשות לאב", כי הואיל וקדם האב והפר בחיי הבעל, נחלשה זכות הבעל ואינה חשובה להורישו לאב, כמבואר שם סט. על-פי בית-הלל. אבל כשישנו ארוס שני, הרי הוא ממלא מקום הארוס הראשון, וכאילו הראשון קיים (ר"ן שם עא. וכן ברדב"ז). (63) ואין צורך לומר אם מת הארוס לאחר ששמע ושתק, שלא נחלש כל-כך חלק הארוס וכדאי הוא להורישו לאב ולארוס האחרון שיפרוהו (לחם-משנה לעיל הי"א).

טו. שָׁמַע אָרוֹס רְאִשׁוֹן וְהִפְרָ וּמַת⁶⁴, וְאַחַר כֵּן שָׁמַע הָאָב, וְנִתְאַרְסָה לְאַחַר בּוֹ בַּיּוֹם⁶⁵ - אָבִיָּהּ עִם הָאָרוֹס הָאֲחֵרוֹן⁶⁶ מִפְּרִין נְדָרֶיהָ.

(64) נתבטלה הפרת הבעל, כיון שלא נגמרה כל ההפרה בימיו. (65) כי אם נתארסה למחר, אין האב ששמע הנדר היום יכול להפר לה מחר, כי אין הפרה אלא ביום שמיעה, אבל אילו לא שמע אביה עד למחר, אזי אפילו התארסה למחר, אביה עם הארוס האחרון מפירים נדריה (רדב"ז). (66) אבל האב לבדו אינו יכול להפר נדריה, כמבואר להלן הי"ט בדברי רבינו. ומקורו בדברי בית-הלל (נדרים עא.) שאמרו: "אין יכול להפר". וסובר רבינו שאינו יכול להפר לבדו. שאחרי שהופר ע"י הבעל, הוקלש הנדר, ואין האב יכול לירשו, שמרוב קלישותו לא תפסה בו זכיה. אבל עם ארוס שני הוא מיפר, שרואים את השני כממלא מקום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הי"ג, שהראוי לשמוע (פרט לחרש) אין השמיעה מעכבת בו.

כב. הַלֵּךְ הָאָב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל⁹⁸ או שְׁהִלְכוּ שְׁלוּחֵי הָאָב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל - עֲדִין אֲבִיהַּ וּבַעֲלָהּ מִפְּרִין נְדָרֶיהָ⁹⁹. מִסֵּר הָאָב לְשְׁלוּחֵי הַבַּעַל¹⁰⁰ או שְׁמָסְרוּ שְׁלוּחֵי הָאָב לְשְׁלוּחֵי הַבַּעַל - אֵין הָאָב יָכוֹל לְהַפֵּר, שְׁהָרִי יִצְאָת מִרְשׁוּתוֹ¹⁰¹, וְלֹא הַבַּעַל יָכוֹל לְהַפֵּר¹⁰², שְׁאֵין הַבַּעַל מִפֵּר בְּקוֹדְמִין¹⁰³, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ¹⁰⁴.

98) שבאו להביאה לבית בעלה. (99) שכל עוד שהאב או שלוחיו עמה, עדיין לא יצאה מרשותו (נדרים פט.). 100) ולא הלך עמה. (101) כשמסרה לשלוחיו, ושוב אין לו זכות בה (שם). ואם נדרה בדרך, בעלה לבדו מיפר לה (רדב"ז). והשווה הל' אישות פכ"ב, ה"ב. 102) נדריה שנדרה לפני מסירתה. (103) מה שנדרה קודם נישואיה. 104) לעיל ה"כ. וכן אם נדרה עכשיו וגירשה והחזירה אין לה הפרה, כמבואר לעיל ה"ב. וראה כתובות מט. "הרי שמסר האב לשלוחי הבעל... ונתארמלה בדרך או נתגרשה... כיון שיצאתה שעה אחת מרשות אביה, שוב אינו יכול להפר" כלומר, לא נתרוקנה רשות לאב, וכפירוש התוספות שם.

כג. שוֹמְרֵת יָבָם¹⁰⁵, אֲפֹלוּ עֲשָׂה בָּהּ יָבָמָה מֵאֲמָרָה¹⁰⁶, וְאֲפֹלוּ יָבָם אֶחָד לְיָבָמָה אַחַת¹⁰⁷ - אֵינוּ מִפֵּר נְדָרֵי יָבָמָתוֹ עַד שְׂיָבֹאוּ עָלֶיהָ¹⁰⁸.

105) אשה שמת בעלה בלא בנים והיא זקוקה לאחיו להתייבם. (106) "מדברי סופרים, שלא יבוא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה... וזהו הנקרא מאמר" (לשון רבינו בהל' יבום פ"ב, ה"א). 107) שאין שם אחים אחרים אלא יבם זה, וכן אין שם נשים אחרות להתייבם אלא זו, באופן שהיא זקוקה בהחלט ליבם זה. (108) משנה נדרים עד. וכדעת רבי עקיבא "שאיין היבמה גמורה ליבם (שזר הבא עליה יתחייב מיתה) כשם שהארוסה גמורה לאישה" (שהבא על ארוסת רעהו, חייב מיתה), ואין אני קורא בה: "ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר את נדרה", שאין זה אישה. ואשר למאמר - מבואר בסמוך בהלכה הבאה.

כד. הֵיְתָה יָבָמָתוֹ נְעֵרָה מֵאֲרֶסָה לְאֶחָיו¹⁰⁹ וְאֲבִיהַּ קָנִים - אֵין הַיָּבָם וְאֲבִיהַּ מִפְּרִים נְדָרֶיהָ כְּאַחַת¹¹⁰, אֲלֹא הָאָב לְבָדוֹ הוּא שְׁמָפֵר כָּל שְׁתֵּדָרֵיהָ¹¹¹. וְאֲפֹלוּ עֲשָׂה בָּהּ הַיָּבָם מֵאֲמָרָה - אֵינָה כּוֹנְנָה מֵאֲרֶסָה; שְׁאֵין הַמֵּאֲמָרָה קוֹנֵה בְּיָבָמָה קוֹנֵין גְּמוּרָה¹¹², כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ¹¹³.

109) המת, שלא הספיק לכנסה לחופה. (110) כדין נערה המאורסה. (111) שהרי מת הארוס וחזרה לרשות אביה לגמרי, וכמבואר לעיל ה"י. ואע"פ שהיבם קיים, מתוך שלא קנאה עדיין קנין גמור, הרי זה כמי שאינו, ונתרוקנה רשות לאביה. תדע, שבמשנה שם לא הזכירו שלא יכול אביה להפר לה (כסף-משנה). וראה בר"ן שם עה. דיבור-המתחיל

אינו קיים (שם ע.). אבל משכנסה לחופה, בעלה מיפר נדריה שתדורו אחר כך, ואפילו היא נערה, כמבואר לעיל ה"ח, שהנישואין מוציאים מרשות האב.

יט. שָׁמַע אָרוֹס וְהִפֵּר לָהּ וּמַת, וְאַחַר כֵּן שָׁמַע הָאָב⁸²; או שְׁשָׁמַע הָאָב וְהִפֵּר⁸³ לָהּ, וּמַת הַבַּעַל קֹדֶם שִׁשְׁמַע⁸⁴ - אֵין הָאָב לְבָדוֹ יָכוֹל לְהַפֵּר נְדָרִים אֵלוֹ, שְׁנָרָאוּ לְאָרוֹס רֵאוּן⁸⁵, אֲלֹא בְּשִׁתְּפוֹת אָרוֹס הָאֲחֵרוֹן⁸⁶, אִם נִתְאָרְסָה בּוֹ בַּיּוֹם⁸⁷, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ⁸⁸.

82) מבואר לעיל ה"טו. (83) ועם הפרתו החליש את הנדר, ואפילו חלקו של הבעל נגרע על ידי כך. (84) ואין צורך לומר אם שמע ואח"כ מת, שבוודאי יכול הוא להורישו לארוס השני, וכמבואר לעיל אות ס. (85) נדרים עא. כיון שנחלשו עם הפרת האב, אין בהם כדי להתפיסם ולהורישם לאב, ולפיקח אין אומרים כאן: "נתרוקנה רשות לאב". 86) שם. הארוס האחרון נידון כממלא מקום הראשון. וכמבואר לעיל ה"ד. (87) כי אם נתארסה למחר, לא יוכל אביה להצטרף עם הארוס הפר, שצריכה להיות כל ההפרה ביום שמיעה אחיד, ואיך תצטרף הפרת הארוס היום עם הפרת האב אתמול, ראה לקמן פ"ב, ה"ז, ואפילו שמע האב אתמול ושחק, לא יוכל להפר היום, שאין הפרה אלא ביום שמיעה (רדב"ז). (88) לעיל ה"ד והט"ו.

כ. נְדָרָה וְהִפֵּר לָהּ אֲבִיהַּ לְבָדוֹ, וְלֹא שָׁמַע הָאָרוֹס עַד שְׁכַנְסָה לְרְשׁוּתוֹ⁸⁹ - אֵינוּ יָכוֹל לְהַפֵּר; שְׁאֵין הַבַּעַל מִפֵּר נְדָרֵי אָרוֹסָתוֹ אַחַר שְׁנִשְׁאָת, אֲלֹא קֹדֶם שְׁתַּפְּנִס לְרְשׁוּתוֹ הוּא שְׁמָפֵר בְּשִׁתְּפוֹת הָאָב⁹⁰. לְפִיכָף⁹¹ הִיָּה דְרָף תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים, עַד שֶׁלֹּא תִצָּא בְּתוֹךְ מִרְשׁוּתוֹ אוֹמֵר לָהּ: כָּל נְדָרִים⁹² שֶׁנְּדָרְתָּ בְּתוֹךְ בֵּיתֵי הַרִי הֵן מוֹפְרִין.

89) לחופה ונשאת לו. (90) ומשנשאת כבר יצאה מרשות אביה, ואינו מיפר לה אלא מה שתדור מנישואין ואילך, כמבואר לעיל ה"ח. (91) הואיל ולא תועיל לה הפרה לאחר נישואיה, משיצאה מרשות אביה. (92) אפילו אלה שלא שמעתי עליהם כלל, וכמבואר בסמוך הכ"א.

כא. וְכֵן⁹³ הַבַּעַל⁹⁴, עַד שֶׁלֹּא תַפְּנִס לְרְשׁוּתוֹ אוֹמֵר לָהּ⁹⁵: כָּל נְדָרִים שֶׁנְּדָרְתָּ מִשְׁאֲרֶסְתֶּיךָ עַד שֶׁלֹּא תַפְּנִסִי בְּתוֹךְ בֵּיתֵי הַרִי הֵן מוֹפְרִין⁹⁶. שֶׁהַבַּעַל מִפֵּר נְדָרֵי אִשְׁתּוֹ אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע אוֹתָם⁹⁷.

93) בכת"י התימנים אין כאן התחלת הלכה, והכל מחובר להלכה הקודמת, ובצדק, שהרי בלי הפרת הבעל אין תקנה לנדריה. (94) כשהוא ת"ח. (95) דרכו לומר. א"כ מה שכתב רבינו: "דרך תלמידי חכמים" מוסב גם על אביה וגם על בעלה. (96) משנה נדרים עב: (97) וכן האב, כמבואר בסוגיית הגמרא שם. גם ממה שאמרו שם עג. "אם תמצא לומר בכל מיפר בלא שמיעה" וכו' משמע שכך היא ההלכה, כשיטת הגאונים, שכל מקום שאמרו: אם תמצא לומר וכו' סימן שכך ההלכה, (רדב"ז). וראה לקמן פ"ב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נְדָרָה שְׁלֵא תַכְחֵל⁶ או שְׁלֵא תַחַקְשׁוּט⁷; שְׁנֵאמַר: בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ⁸.

(2) ואפילו אין בהם עינוי נפש, ואינם דברים שבין האב לבתו. (3) "אשר אסרה על נפשה, לא יקום". ולא חילק הכתוב בין נדר לנדר, כדרך שהדגיש בהפרת נדרי האשה ע"י בעלה שנאמר בה (שם, יד): "כל נדר... לענות נפש, אישה יקימנו ואישה יפרנו". וראה בביאורנו להלן את ז.

(4) כגון נדרה שלא תאכל היום או לא תשתה יין וכדומה. (5) דברים הגורמים איבה בינו לבניה (רא"ש לנדרים ע"ט). (6) את עיניה בצבע כחול, ככתוב (יחזקאל כג, מ) "כחלת עיניך ועדיית עדי". (7) ובעלה מקפיד שלא תראה מנוולת. (8) "מלמד שהבעל מיפר נדרים שבינו לבניה" (נדרים ע"ט).

וראו להעיר, שב"ספרי" פ' מטות אות קנה, וכן ב"ירושלמי" נדרים פ"א ה"א, דרשו: "בין איש לאשתו בין אב לבתו - מה הבעל אינו מיפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ונדרים שבינו לבניה, אף האב אינו מיפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ונדרים שבינו לבניה". ולכאורה זה סותר את דעת רבינו, שהאב יכול להפר את כל נדרי בתו ללא הגבלה, ורבינו בתשובתו לחכמי לוני"ל השיב: שדרש זה אינו אלא לפי רבי שמעון, ש"סתם 'ספרי' רבי שמעון" (סנהדרין פו). והם דברי יחיד, ואם התלמוד היה סובר כך, היה מזכיר זה, ולא מצינו בשום מקום באחד משני התלמודים ולא בתוספתא שיזכירו חילוק זה אלא בהפרת הבעל ולא בהפרת האב. ומן היכסוף משנה מצייני, שדבר זה נכתב שלא בהשגחה, שהרי בפירוש אמרו ב"ירושלמי" (הנ"ל) שאין האב מיפר אלא נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבניה. וב"מרכבת המשנה" מצדיק את רבינו, שדרשת ה"ספרי", וכן הירושלמי הנ"ל מכוונת על נדרה מאורסה, שאביה וארוסה מפירים נדריה, ולענין זה נקרא הכתוב, שכל נדר שאין הארוס יכול להפר, אף אביה לא יכול להפר. אבל רבינו מדבר בנדרה שאינה ארוסה והיא ברשות אביה לגמרי, ולפיכך הוא מיפר כל נדריה. אולם דעת הרא"ש (נדרים ע"ט). וכן הר"ן (שם סח). שהאב והבעל שוים בזה, שאינם מפירים אלא נדרי עינוי נפש ובינו לבניה, וראה בבאור הגר"א ליו"ד סי' רלד ס"ק ק"קיא.

ב. ומה בין נדרים שיש בהן עינוי נפש לנדרי שבינו לבניה? שהנדרים שיש בהן עינוי נפש - מפר אלא עצמו ואל אחרים⁹; ושבינו לבניה - לעצמו מפר, ולאחרים אינו מפר¹⁰.

(9) שאפילו גירשה בעלה ונשאת לאחרים, נדרה מופר. ובכת"י התימנים: "מיפר לעצמו ולאחרים". (10) נדרים ע"ט, ב. וכמבואר להלן.

ג. כיצד? נדרה שלא לאכל בשר¹¹ - מפר לה, ותהיה מתרת לאכל עם כל אדם לעולם¹². אסרה עליה תשמיש¹³ כל אדם שבעולם - מפר חלקו¹⁴, ותהיה משמשתו, וכשמימות או יג'שנה - הרי היא אסורה בתשמיש כל אדם¹⁵. וכן כל פיוצא בזה¹⁶.

(11) הרי זה נדר שיש בו עינוי נפש. (12) אפילו לאחר

כשם, שנסתפק בזה. וכל זה כשהיתה מאורסה לאחיו, אבל היתה נשואה לאחיו ומת, שכבר יצאה לגמרי מרשות אביה, אינה חוזרת לרשותו לעולם ואפילו היא נערה, כמבואר בסמוך הכ"ה. (112) ליורשה או להפר נדריה, או לפטרה אח"כ בגט חליצה, שאין קנין ביבמה מן התורה אלא בבאיאה. (113) בהל' יבום פ"ב ה"א. וראה ברש"י ליבמות נב. "שהרי אין קידושין תופסין באשת אח, והתורה לא היתרתה לו ליעשות כאשה נכרית אלא כסדר המצוות, וביאה כתבה בה רחמנא".

כה. נערה שהשיאה אביה¹¹⁴ ונתאלמנה או נתגרשה מן הנשואין - הרי זו פיתומה בחיי האב¹¹⁵, ואין אביה מפר נדריה ואף על פי שעדין היא נערה¹¹⁶.

(114) יצאה מרשות אביה לגמרי. (115) ואינה חוזרת לרשות אביה להפרת נדריה. (116) משנה בנדרים פ"ט: ובגמרא שם. והשווה הל' אישות פ"ג הי"ב: "וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה... אין לאביה רשות בה לעולם."

כו. נערה מארסה שנדרה, ולא שמעו נדריה אביה ובעלה עד שפגרה¹¹⁷ או עד שנעשית יתומה בחיי האב¹¹⁸ - הרי נדריה¹¹⁹ ק'מים; ואין הפעל¹²⁰ יכול להפר, שהרי יצאת מרשות אביה¹²¹ שהוא מפר עמו בשתפוט¹²², ועדין לא נכנסה לרשות הפעל¹²³.

(117) ובגרות מוציאה מרשות אביה, כמבואר לעיל ה"ז. (118) שנשאת לו או לאחר ונתגרשה ושוב נתקדשה, והרי היא עכשיו ארוסה. (119) שנדרה בהיותה נערה, ועכשיו בגרה, או נדרה לפני שנעשתה יתומה בחיי אביה. (120) ארוסה האחרון. (121) עם התבגרותה או נישואיה. (122) ואין כח ביד הארוס להפר לבדו. (123) בשעה שנדרה. ואפילו כשנכנסה עכשיו לרשות הבעל, אין הבעל מיפר נדרי ארוסתו אחר שנשאת, כמבואר לעיל ה"כ (משנה נדרים פ"ט: וכפירוש רבינו שם). וכן אמרו שם ע"מ א במשנה הקודמת: "נדרה בו ביום ונתגרשה בו ביום החזירה בו ביום, אינו יכול להפר" והעמידו בגמרא שם ע"ב. שמשנה זו מדברת בגרושה מן הנישואין, ויצאה מרשות אביה ושוב נתארסה אין הארוס יכול להפר, שאינו מיפר אלא בשותפות האב (ביאור הגר"א ליו"ד רלד ס"ק לה).

פְּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

(1) סוג הנדרים שהאב מיפר וטיב הנדרים שהבעל מיפר, ההבדל בין נדרי עינוי נפש לדברים שבינו לבניה, הפרת נדרים שעדיין לא חלו ולא נאסרה בהם, שתיקת האב או הבעל כדי לצערה, יום ידיעת הנדר כיום שמיעתו.

א. כל הנדרים² והשבועות האב מפר ביום שמעו; שְׁנֵאמַר: כֹּל נְדָרִיהָ וְאִסְרִיהָ³. אָבֵל הַבֵּעַל אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפֵּר אֶלָּא כֹּל נְדָרִים וְשְׁבֻעוֹת שֵׁישׁ בְּהֵן עֲנוּי נַפְשׁ⁴, או שְׁהֵן בְּדָבָרִים שְׁבִינוֹ לְבִינָה⁵, כְּגוֹן שְׁנֵשְׁבַעָה או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אכילת השניה (נדרים פב: וברא"ש). (25) מכיון שאין בשניה עינוי, אין הפרת הבעל מועילה לה, וגם אין נדרה מופר לה בהפרת הראשונה (שם, כרבי יוחנן), ואין אומרים נדר שהופר מקצתו הופר כולו, כדרך שאומרים בהתרה (לעיל פ"ח, ה"ח), כי התרת החכם עושה את הנדר טעות מתחילתו, והואיל והותר מקצתו הותר כולו, שלא היה בדעתו בשעת נדרו אלא שיהא כל הנדר קיים, אבל הפרת הבעל אינה אלא מכאן ולהבא, מה שהופר הופר, והשאר באיסורו עומד (רא"ש שם). והשווה לקמן פי"ג, ה"י.

ז. נְדָרָה שְׁלֵא תֹאכַל תְּאֵנִים שֶׁל מְדִינָה זו - יִפֵּר מִשּׁוּם דְּבָרִים שְׂבִינּוּ לְבִינָה; שְׁעֵסֶק גְּדוֹל הוּא לוֹ לְהִטְפֵּל²⁶ וּלְהִבִּיא לָהּ מִמְּדִינָה אַחֶרֶת²⁷. לְפִיכָּה²⁸, אִם מָת אוֹ גֵרְשָׁה, אוֹ שֶׁהִבִּיא לָהּ אִישׁ אַחֵר מִפְּרוֹת אוֹתָהּ מְדִינָה - הָרִי אֵלָיו אֲסוּרִין עָלֶיהָ; שְׂאִינוּ מִפֵּר לְאַחֵרִים בְּדָבָרִים שְׂבִינּוּ לְבִינָה²⁹.

(26) לטרוח. (27) אבל אין זה עינוי נפש, שהרי יכולה לאכול מפירות מדינה אחרת (משנה, נדרים עט: וכרבי יוסי שם). (28) הואיל ואין זה עינוי נפש אלא דבר שבינו לבינה. (29) כמבואר לעיל ה"ב. וכסתמת הסוגיא בנדרים פב, ב - לפי רבי יוסי: "אינו יכול להפר משום עינוי נפש, אבל מפר נדרים שבינו לבינה".

ח. וְכֵן אִם נְדָרָה שְׁלֵא לְהִנּוֹת לְבְרִיּוֹת³⁰, אָף עַל פִּי שְׂאִין הַבַּעַל בְּכָל³¹ - יֵשׁ לוֹ לְהִפָּר מִשּׁוּם דְּבָרִים שְׂבִינּוּ לְבִינָה³², שְׁלֵא יִהְיֶה זְקוּק לְהֶאֱכִילָהּ מִשְׁלוֹ בְּלִבָּד. וְכֵן אִם אֲסוּרָה הִנְאָתָה עַל אִמָּה³³ (כְּלָה), כְּגוֹן [כָּל] הַיְהוּדִים אוֹ כָּל הַיִּשְׁמְעֵאלִים - הָרִי זֶה יִפֵּר.

(30) מן הבריות. (31) הבריות, שלא נתכוונה לאסור הנאתה ממנו, ואפילו לא יפר לה - הרי זו מותרת ליהנות ממנו. (32) משנה, נדרים פג, ב. ושם כתוב: "אינו יכול להפיר", וסובר רבינו אינו מיפר משום עינוי נפש, אבל מיפר הוא משום בינו לבינה (כסף-משנה). ואם לא יפר לה, אזי כשתתגרש תהיה אסורה מליהנות גם לו, ולא תוכל להתפרנס אלא מן ההפקר, כמבואר בגמרא שם לפי רב נחמן, והשווה לעיל פ"ז ה"י. (33) הלשון אינו מדוקדק, וכאילו היה כתוב: הנאתה מאומה כולה (כסף-משנה). אבל אילו לא נדרה אלא הנאתה מאדם אחד בלבד, אין זה אפילו בכלל דברים שבינו לבינה ואינו יכול להפיר כלל, לפי רבי יוסי, שרבינו פוסק כמותו, בניגוד לשמואל האומר (נדרים פב.): "הנאת פלוני עלי - מיפר", משום עינוי נפש, שמא תצטרך אליו. וראה בר"ן שם דיבור-המתחיל אלא רישא (לחם-משנה).

ט. הָאִשָּׁה שְׂאֵמְרָה לְבַעְלָהּ: הִנְאָת תְּשִׁמִּישִׁי אֲסוּרָה עָלַיךָ - אֵינוּ צְרִיף לְהִפָּר³⁴. הֵא לְמָה זֶה דוּמָה? לְאוֹסֵר פְּרוֹת חִבְרוּ עַל בַּעַל הַפְּרוֹת³⁵. וְכֵן הוּא שְׂאוֹמֵר לָהּ: הִנְאָת תְּשִׁמִּישִׁי אֲסוּרָה עָלַיךָ - לֹא אָמַר כְּלוּם; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשַׁעֲבֵד³⁶ לָהּ בְּשִׂאָר³⁷ כְּסוֹת וְעוֹנָה³⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת³⁹. אֲבָל אִם

שתגרש או תתאלמן מבעלה זה. (13) חיי אישות, והרי זה דבר שבינו לבינה. (14) ראה להלן ה"ט. (15) שבדברים שבינו לבינה אינו מיפר לאחרים, נמצאת אשה זו אסורה להנשא אם לא יתיר לה חכם את נדרה. בנדרים פא, ב - בעיה שלא נפשטה, אם חיי אישות הם דברים שבינו לבינה או עינוי נפש, ומספק הולכים בה להחמיר (רדב"ז לקמן הי"ז). וראוי להעיר שבנדרים עט, ב - סיכמו, שאפילו בדברים שבינו לבינה, אם הפר לה בעלה וגירשה ואח"כ החזירה - הרי נדרה מופר, שוודאי דעתו להפר לה כל זמן שתהיה אשתו, וכן נראה מדברי רבינו להלן ה"י, שכתב: "צריך להפר שמא יגרשנה ותהיה אסורה לחזור לו", משמע מזה אם יפר לה מתחילה תהיה מותרת לו אפילו כשיגרשנה ויחזירה (מעשה-הרוקח). (16) כגון נדרה שלא תכחול או לא תלבש רקמה.

ד. אָחַד עֲנוּי גְּדוֹל¹⁷ וְאָחַד עֲנוּי קָטָן¹⁸, וְאָחַד עֲנוּי שֶׁהוּא לְזִמְן מְרֻבָּה אוֹ לְפִי שְׁעָה¹⁹ - הַכֹּל מִפֵּר הַבַּעַל.

(17) כגון רחיצה או שתיה. (18) כגון כיחול וקישוט, כמבואר בסמוך ה"ה. (19) כמו שאמרו בנדרים פ, ב - שאמרה: "הנאת רחיצה עלי לעולם, אם ארחץ היום", הרי שאפילו מניעת רחיצת יום אחד נחשבת אצלה ניוול, ולפיכך בעלה יכול להפר, ומכאן שאין הבדל בין יום אחד לזמן מרובה, והוא-הדין לעינוי לפי שעה (לחם-משנה).

ה. פִּיצֵד? נְדָרָה אוֹ נִשְׁבְּעָה שְׁלֵא תִרְחֹץ הַיּוֹם, אוֹ שְׁלֵא תִשְׁתַּחֲוֶה יְיָ הַיּוֹם, אוֹ שְׁלֵא תֹאכַל הַיּוֹם דְּבִשׁ²⁰; וְכֵן אִם נְדָרָה שְׁלֵא תִכְחַל הַיּוֹם אוֹ שְׁלֵא תִלְבַּשׁ רִקְמָה²¹ הַיּוֹם - מִפֵּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. אֲפִלוּ נְדָרָה מִמֵּאֲכָל רַע²² אוֹ מִמִּין שְׁלֵא טַעְמָה אוֹתוֹ מִיְמֵיהָ - הָרִי זֶה יִפֵּר²³.

(20) כל אלה נחשבים עינוי גדול. (21) אריג צבעונין, ככתוב (יחזקאל טז, י) "ואלבישך רקמה". ואלה השנים הם בכלל דברים שבינו לבינה, כמבואר לעיל ה"א (לחם-משנה). (22) שהוא רע ומוזיק לבריאותה, והוא טוב ובריא לאחרים, והיא משתוקקת לאכלו, אבל דבר שהוא רע בעיניה ואינה רוצה בו - אין זה עינוי נפש (ט"ז ליו"ד סי' רלד ס"ק נא). ובשו"ע שם סעיף סא, כתוב: שהוא רע לה. (23) תוספתא נדרים פ"ז מ"ג, שלפעמים אין לה בביתה אלא מין זה בלבד, ולא תוכל לאכלו ותצטער (יחסדי דוד, שם). נמצאו שני נדרים אלו יש בהם עינוי נפש, וכן סתם השו"ע ביו"ד סי' רלד סעיף סא.

ו. נְדָרָה מִשְׁתֵּי כְּפָרוֹת, בְּאֶחַת יֵשׁ לָהּ עֲנוּי²⁴ וּבְאֶחַת אֵין לָהּ עֲנוּי²⁵ - מִפֵּר לָזוֹ שֶׁמִּתְעַנֶּה בָּהּ, וְאֵינוּ מִפֵּר לָזוֹ שְׂאִין לָהּ עֲנוּי.

(24) כגון שאחת היתה פת נקיה, ואם לא תאכל ממנה תתענה, ואחת היתה פת סובין שאפילו אם לא תאכלנה לא תתענה, או שאין לה פת אחרת לאכול כ-אם שתי ככרות אלו, ואם תאכל אחת מהן תשבע, ולא תתענה עוד במניעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נפקע שעבודו (כסף-משנה ע"פ סוגיית הגמרא בכתובות שם). וראה הל' מעשה הקרבנות פט"ו ה"ח, שאם הקדיש דבר לקדושת מזבח, ההקדש חל אע"פ שהדבר לא בא עדיין לעולם, שאם "היתה לו בהמה מעוברת, ואמר: אם תלד זכר הרי הוא עולה . . . ילדה זכר יקרב עולה" אע"פ שעובר נחשב דבר שלא בא לעולם, כמבואר מלשונו בהל' מכירה פכ"ב, ה"י: "ואפילו עובר, הרי הוא כמי שלא בא לעולם, והמזכה לעובר - לא קנה" (מעשה רוקח). ולענין הקדש דמים, אם הוא חל על דבר שלא בא לעולם, ראה לקמן הל' ערכין פ"ו, הכ"ו, כח.

יא. נְשַׁבְּעָה או נְדָרָה שְׁלֹא יִהְיֶה בָּהּ 49 לא אָבִי בַּעֲלָה וְלֹא אָחִיו וְשָׂאָר קְרוֹבָיו - אֵינּוּ יְכוּלִּים לְהַפְרֹתָּהּ. 50 וְכֵן אִם נְדָרָה: שְׁלֹא אֶתֶן מִים לְפָנַי בְּהַמֶּתֶךָ 51 וְתָבֵן לְפָנַי בְּקִרְיָה 52 וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלוֹ, שְׂאִין בְּהֵן עֲנוּי נֶפֶשׁ, וְאֵינִים מְדַבְּרִים שְׂפִינוֹ לְבִנְיָה, וְאֵינִים מְמַלְאֲכֹת שְׁהִיא חֵיבַת בְּהֵן 53 - הָרִי זֶה אֵינּוּ יְכוּלִּים לְהַפְרֹתָּהּ.

(49 ממנה, או ממעשה ידיה. 50 משנה, נדרים פה, א. 51) אע"פ שהיא חייבת ליתן לה תבן, כמבואר בהל' אישות פכ"א ה"ה, אינה חייבת ליתן לה מים, שסתם השקאת בהמה היא בנדר או במעייץ, ואין דרך הנשים לצאת חוץ לביתן (כסף-משנה). 52) שאינה חייבת בו, כמבואר בהל' אישות, שם. והטעם, מפורש בבאורנו שם, שהבהמה מיוחדת לו לרכיבה, ולכן חייבת ליתן לה תבן, כשאר צרכי הגוף של בעלה, אבל בקרו העומד לחרישה, שאינה לצורך גופו של הבעל - אינה חייבת ליתן לו תבן. וראה ברש"י לכתובות סא: דיבור-המתחיל: בהמתו. וראוי להעיר, שבברייתא בנדרים פא, ב - שהיא מקור דברי רבינו, הנוסח: "שלא אתן תבן לפני בהמתך, ומים לפני בקרך", אלא שרבינו גורס שם: "שלא אתן מים לפני בהמתך, ותבן לפני בקרך". ונמשך בזה אחר גירסת הרי"ף בכתובות פ"ה, שלפיה, אין האשה חייבת ליתן תבן לבקרו אלא לבהמתו בלבד (בית יוסף' ליו"ד סוף סי' רלד). 53) כי על מלאכה שהיא חייבת בה, אין נדרה חל, הואיל והיא משועבדת לו, אם לא שהיא עשירה ביותר והכניסה לו שפחות רבות, שאינה חייבת בה (ראה הל' אישות פכ"א ה"ו) ואז נדרה חל, כמבואר בר"ן לנדרים פא, ב.

יב. יֵשׁ לְבַעַל וְלֹאֵב לְהַפְרֵם נְדָרִים שְׂעֵדִין לֹא חָלוּ וְלֹא נֶאֱסְרָה בְּהֵן 54. בִּיְצֵד? בְּגוֹן שְׂאֵמְרָה: הֵינִי אֶסְוֶר עָלַי אִם אֶלְךָ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי - הָרִי זֶה מִפְּרֵ, אָף עַל פִּי שְׂעֵדִין לֹא הִלְכָה וְלֹא נֶאֱסְרָה 55. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּהֵן 56.

(54 נדרים פט, ב - כחכמים, ולא כרבי נתן שם. ושם דף צ, א - הביאו סמך לכך מהפסוק (איוב ה, יב) "מפיר מחשבות ערומים", הרי שיש הפרה אפילו למחשבה בלבד טרם שהמעשה חל. 55) אבל לענין התרת הנדר ע"י חכם, אין מתיר לו עד שיחול הנדר, כמבואר בהל' שבועות פ"ו, ה"ד. 56) כגון שאמרה: תיאסר עלי הנאת בעלי, אם אעשה איזה שירות לאביו או לאבתי, הרי זה מיפר אע"פ

אָמְרָה לוֹ: הִנָּאת תְּשְׂמִישְׁךָ אֶסְוֶרָה עָלַי - צְרִיף לְהַפְרֹתָּהּ. וְאִם לֹא הַפְרֹתָּהּ - הָרִי זֶה אֶסְוֶר לְשִׁמְשָׁה; שְׂאִין מֶאֱכִילִין אֶת הָאָדָם דָּבָר הָאֶסְוֶר לוֹ 40.

(34) שמשועבדת היא לו להנאתו (נדרים טו: וברש"י שם). (35) שאין הנדר חל, כי אין אדם אוסר חבירו בדבר שאינו שלו, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ג. 36) מתחייב. (37) מזונותיה. (38) חיי אישות. (39) פי"ב, ה"ב. וכן בנדרים, שם. (40) שם טו, ב. כי יש לה הרשות לאסור הנאת תשמישה על עצמה. והשווה הל' אישות פי"ד ה"ו, ולעיל פ"א, ה"ל. ומדובר כאן: שאמרה לו: יאסר גופך עלי מתשמיש, כי "הנאת תשמישך" היא דבר שאין בו ממש ואין הנדר חל עליו, כמבואר לעיל פ"ג, ה"י. וראה בר"ן לנדרים טו, ב דיבור-המתחיל והא מן.

יג. אָמְרָה: יִקְדָּשׁוּ יָדַי לְעוֹשֵׂיהֶן 41, או שְׁנִדְרָה שְׁלֹא יִהְיֶה בְּמַעֲשֵׂה יָדַי - אֵינּוּ נֶאֱסְרִים בְּמַעֲשֵׂה יָדַי, מִפְּנֵי שְׂפִירְיָה מְשַׁעֲבָדִין לוֹ 42. שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאֵמְרוֹ 43: הַשְּׁחֵרוֹר וְהַחֲמִין וְהַהֲקִדְשׁ 44 מִפְּקִיעִין הַשְּׁעֵבֹד, חֲכָמִים עָשׂוּ חֲזוֹק לְשַׁעֲבֹד הַבַּעַל 45 שְׂאִינָה יְכוּלָה לְהַפְקִיעוֹ, מִפְּנֵי שְׁהוּא מְדַבְּרִיהֶם 46. אֲבָל צְרִיף הוּא לְהַפְרֹתָּהּ, שְׂמָא יִגְרַשְׁנָה 47 וְתִהְיֶה אֶסְוֶרָה לְחִזּוֹר לוֹ 48.

(41) להקדוש-ברוך-הוא שבראך, ונתכוונה להקדיש את מעשי ידיה להקדש, וממילא אסור לבעלה ליהנות מהם. (42) למעשה ידיה, שהבעל זוכה בו, כמבואר בהל' אישות פי"ב ה"ד, נמצאת זו כאומרת: יאסרו פירות בעלי על בעלי. (43) כתובות נט, ב. ונדרים פו, ב. (44) כגון לווה ששיעבד שורו למלוה לגבות חובו ממנו, והקדישו למזבח - הרי זה קדוש, והמלוה גובה חובו ממקום אחר, וכן אם שיעבד ישראל חמצו לנכרי בעל חובו והגיע הפסח, איסור חמץ בפסח מפקיעו משעבוד הנכרי ונאסר בהנאה, הואיל והחמץ נשאר ברשותו של ישראל ולא ביערו בפסח, וכן שחרור: שיעבד הלווה את עבדו הכנעני למלוה תמורת חובו, וחזר הלווה ושחררו, הרי עבדו משוחרר והמלוה גובה חובו ממקום אחר. (45) על מעשה ידי אשתו. (46) מדברי חכמים, וחכמים עשו חזיון לדבריהם יותר משל תורה, כמבואר לעיל פ"ג, ה"ט (כתובות נט:). (47) ואז יחול נדרה, שמשגירשה אינה משועבדת לו למעשה ידיה. (48) לפי שנאסר במעשה ידיה, ואי-אפשר לו להזהר שלא תטחן ושלא תאפה לו או תעשה לו מלאכה אחרת שהאשה חייבת לעשות לבעלה (משנה, נדרים פה. ובר"ן שם). ואע"פ שאין אדם אוסר דבר שלא בא עדיין לעולם, בכל זאת יכולה האשה לאסור הנאת מעשה ידיה לבעלה, אע"פ שעדיין לא עשתה כלום. כי איסור נדר הוא קדוש כדבר המתקדש קדושת מזבח, שאין לו פדיון, כי גם הנדר אין לו פדיון ואינו ניתן למי שנאסר עליו, ולפיכך הוא חל גם על דבר שלא בא עדיין לעולם (כתובות נט:). וכמבואר בסמוך בסוף אות זו. אלא, שכל עוד שהיא עם בעלה, תיקנו חכמים שלא יחול הנדר, כדי לחזק את שעבוד הבעל, אבל משנתגרשה שעה אחת - נאסרו מעשי ידיה עליו, שהרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

67 - מִפֶּר לְאֹתוֹ הַיּוֹם⁶⁶. נִדְרָה בְּסוֹף הַיּוֹם עִם
הַשָּׁכָה: אִם הִפְרָ לָהּ עַד שֶׁחֲשָׁן - מוֹפֵר; וְאִם
לֹא הִפְרָ לָהּ עַד שֶׁחֲשָׁה - אֵינוֹ יְכוּל לְהִפְרֹר⁶⁸.

64) משעת שמיעה ביום זה עד למחר באותה שעה, שהן עשרים וארבע שעות. 65) שהיום הולך אחר הלילה שלפניו, ככתוב (בראשית א, ה) "ויהי ערב ויהי בוקר, יום אחד". 66) אבל לא בלילה שלאחריו. 67) סמוך לחשיכה. 68) שהלילה שלאחריו נחשב ליום הבא, ואין זה "ביום שמעו" (משנה, נדרים עו:).

טז. ומהו זה שֶׁקָּתוּב בַּתּוֹרָה 'מִיּוֹם אֶל יוֹם'⁶⁹? מִלְמַד, שֶׁמִּפֶּר בְּלֵילָה⁷⁰ אִם נִדְרָה בְּלֵילָה וְכֵן מִפֶּר כָּל הַיּוֹם⁷¹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁷². נִדְרָה וְשֶׁהִתָּה כְּמָה יָמִים וְאַחֵר כֵּן שָׁמַע הָאָב אוֹ הַבֶּעַל - הֲרִי זֶה מִפֶּר בְּיוֹם שָׁמְעוֹ, וְכֵאלוֹ נִדְרָה בְּעַת שֶׁשָּׁמְעָה⁷³; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּיוֹם שָׁמְעוֹ, לֹא בְּיוֹם נִדְרָה בְּלֵבָד⁷⁴.

69) שמשמעו לכאורה "מעט לעת", שיעור שיש בין תחילת יום אחד לתחילת יום אחר, דהיינו עשרים וארבע שעות (ר"ן שם). 70) שמשמעו יום שלם אפילו בלילה, ולא כמשמעות הפשוטה של "ביום שמעו" ביום ולא בלילה (גמרא שם). 71) שאפילו נדרה בתחילת הלילה, יכול הוא להפר עד סוף היום שלאחריו. 72) בהלכה הקודמת. וראה לקמן פ"ג ה"ח, ובביאורנו שם. 73) טעות סופר, וצריך להיות: ששמע. וכן הוא בכת"י התימנים: ששמע. 74) וכן אמרו בספרי' פ' מטות, קנג: "הואיל והבעל מיפר והאב מיפר, מה הבעל עשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר, אף האב נעשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר".

יז. נִעְרָה מֵאַרְסָה שֶׁנִּדְרָה, וְשָׁמַע אָבִיהָ וְהִפְרָ, וְלֵאחֵר יָמִים שָׁמַע הָאָרוֹס וְהִפְרָ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ - אֵין זֶה מוֹפֵר. שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם הִנִּיא אָבִיהָ אֶתָּה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְגוֹמֵר. וְאִם הָיוּ תְּהִיָּה לְאִישׁ וְנִדְרָה עָלָיָה, וְשָׁמַע אִישָׁה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְגוֹמֵר. הֵא לְמַדָּה, שֶׁאַחֵר שֶׁהִפְרָ הָאָב וְשָׁמַע הָאָרוֹס - הֲרִי זֶה מִפֶּר בְּיוֹם שָׁמְעוֹ הָאָב⁷⁵. וְהוּא הַדִּין אִם שָׁמַע אָרוֹס וְהִפְרָ, וְאַחֵר כְּמָה יָמִים שָׁמַע הָאָב וְהִפְרָ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ - שֶׁאֵינוֹ מוֹפֵר. וּמִנֵּיין שֶׁבְּנִעְרָה מֵאַרְסָה הַקָּתוּב מְדַבֵּר⁷⁶? שֶׁהֲרִי הוּא אוֹמֵר לְמִטָּה: וְאִם בֵּית אִישָׁה נִדְרָה וְגוֹמֵר, וְשָׁמַע אִישָׁה וְהִחְרִישׁ לָהּ וְגוֹמֵר⁷⁷. מִכְּלָל⁷⁸ שֶׁאִישָׁה הָאָמֹר לְמַעַלָּה אָרוֹס, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁷⁹.

75) סובר רבינו ש"ביום שמעו" האמור בארוס - הכוונה ליום שמיעת האב, כלומר, ששמיעת הארוס היתה ביום שמוע האב (לחם משנה). 76) אולי משמעות הכתוב: "ואם היו תהיה לאיש" לנשואה גמורה. 77) ופסוק זה בנשואה מדבר, שבעלה לבד מיפר לה. 78) מכאן אתה למד. 79) וכך דרשוהו חכמינו בנדרים סז, א. ובירושלמי נדרים פ"ג ה"א. והשווה לעיל פ"ג ה"א, ובביאורנו שם.

שלא עשתה ולא נאסרה (משנה, שם פט:). והשווה לקמן פ"ג, ה"דית.

יג. הָאָב אוֹ הַבֶּעַל שָׁאֵין שׁוֹמְעִין⁵⁷ - אֵינָם מִפְרִין. אֵף עַל פִּי שֶׁהַבֶּעַל מִפֶּר נִדְרִים שֶׁלֹּא שָׁמְעוֹ⁵⁸, הֲרֵאִוִי לְשָׁמַע אֵין הַשְּׁמוּעָה מְעַכְבֶּת בּוֹ⁵⁹.

57) שהם חרשים שמדברים ואינם שומעים. 58) שאומר: כל נדרים שנדרה אשתי (אפילו לא שמעתים), יהיו מופרים. וכמבואר לעיל פ"ג, ה"א. ה"כ"א. והוא הדין שהאב מיפר בלא שמיעה, כמבואר שם ה"כ. 59) אבל זה שהוא חרש ואינו ראוי לשמוע - אינו מיפר, וכן אמרו (נדרים עג.) "ושמע אישה - פרט לאשת חרש". ובספרי' פרשת מטות, אמרו: "ושמע אביה - להוציא את החרש". והשווה ה' יבום פ"ד ה"ג, והל' מעשה הקרבנות פ"ז, ה"ו.

יד. הַשְּׁוֹטָה אֵינוֹ מִפְרֹר⁶⁰, בֵּין אָב בֵּין בֶּעַל. הַקָּטָן אֵין לוֹ אִישׁוֹת⁶¹, לְפִיכָף אֵינוֹ מִפֶּר. וְהַבֶּעַל מִפֶּר נִדְרֵי שְׁתֵּי נְשָׁיו כְּאַחַת⁶². וְכֵן הָאָב מִפֶּר נִדְרֵי שְׁתֵּי בְּנוֹתָיו כְּאַחַת⁶³.

60) כיון שאין לו דעת, אין מעשיו כלום (רדב"ז). וכן הוסכם ברא"ש לנדרים עג, א - שאין השוטה מיפר. ובהל' עדות פ"ט ה"ט, כותב רבינו: "השוטה פסול לעדות מן התורה, לפי שאינו בן מצוות. ולא שוטה שהוא מהלך ערום ומשבר כלים. . . בלבד, אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד" וכו'. 61) לא תיקנו לו חכמים נישואין, הואיל וסופו לבוא לידי נישואין גמורים, כשיגדל (הל' אישות פ"ג, ה"ו), וכמבואר ביבמות קיב, ב. אבל משום קטנותו כשלעצמה, היה יכול להפר, כיון שמופלא הסמוך לאיש נדריו נבדקים (ראה לעיל פ"ג, ה"ד) הוא הדין שהיה ראוי להפר נדרי אשתו, ויבם קטן שקונה את יבמתו מן התורה (ראה קידושין יט. ובהל' יבום פ"ה ה"ח, ובביאורנו שם), ודאי שמיפר מן התורה ('אור שמח'). ונערה נשואה לקטן, אביה מיפר נדריה (רדב"ז). והוא הדין לאשת שוטה והיא נערה, אביה מיפר נדריה, שגם השוטה אין אישות, כמבואר ביבמות שם. 62) שאומר לשתיהן: מופר לכן. 63) נדרים עג, א. אע"פ שנאמר בהם: "אותה": ואם הניא אביה "אותה" - ביום שמוע אישה ניא "אותה" (במדבר ל, ו, ט), אין אומרים "אותה" לבדה - ולא אותה וחברתה, אלא "אותה" לאו דוקא, ואפילו שתיהן כאחת. וכן מפורש בתוספתא נדרים פ"ו, מ"א: "או שהיו לו חמש נשים, ונדרו כולן ואמר מופר, כולן מופרים". ודעת הרמב"ן הובאה בר"ן לנדרים עג, א - שאין הבעל יכול להפר שתי נשיו כאחת, "ואותה" דוקא הוא, ולא אותה וחברתה. וראה בהל' סוטה פ"ד ה"ב: "אין משקים שתי סוטות כאחת, שנאמר: והעמיד אותה הכהן", אלא ששם עיקר הטעם מפני "שלכה גס בחברתה", ומפני צוות חברתה לא תפחד ולא תודה, כמבואר בנדרים שם (לחם משנה).

טו. הַפֶּרֶת נִדְרִים - כָּל הַיּוֹם, וְאֵינָה מַעַת לְעֵת⁶⁴. מֵיֵצֵד? נִדְרָה בַּתְּחִלָּת לֵיל שְׁנֵי - הֲרִי מִפֶּר כָּל אוֹתָהּ הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם שְׁנֵי⁶⁵. נִדְרָה בְּיוֹם שְׁנֵי בַּתְּחִלָּת הַיּוֹם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שתקפו" ובזה מקרא מלא דיבר הכתוב "ולנערה לא תעשה דבר גוי" כי בשדה מצאה גוי" המקום שבו נמצא "עשו גוי איש שדה" ומה יעשה הבן ולא יחטא – עכ"פ חטא מלשון חסרון.

(יין מלכות, ספר הפלאה, סימן ח מתוך רמב"ם "פרס המלך")

80) שתהא סבורה, שדעתו לקיים נדרה, והוא אינו מתכוון לכך, אלא שיפר לה לאחר מכאן (נדרים עח: ובר"ן).
81) שלא כפה אותה לעשות הדבר שאסרה אותו עליה, כמפורש להלן פי"ג, ה"ה. 82) מסקנת הסוגיה שם עט, א. וכתב הר"ן שם: שתק על-מנת לקיים לאלתר, שוב אינו יכול להפר, ואפילו בו ביום. 83) ממלקות. 84) לפני שעברה. 85) 'ספרי' פ' מטות על פסוק זה, ומסיים שם: "והרי דברים קל-וחומר, ומה אם נדרים המופרים צריכים סליחה, קל- וחומר לנדרים שאינם מופרים". ובנזיר כג, א – אמרו: "כשהיה מגיע רבי עקיבא אצל פסוק זה, היה בוכה. ומה מי שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר, ועלה בידו בשר טלה – טעון כפירה וסליחה, המתכוין לעלות בידו בשר חזיר, ועלה בידו בשר חזיר – על-אחת-כמה-וכמה". 86) מכות מדרבנן, כדי להוכיחה שלא תהא מזיזה (משנה, נזיר שם וברש"י). ומכת מרדות האמורה בכל מקום, כפי מראה עיני הדיין וכפי צורך השעה (רע"ב שם). מרדות – ריודי בתוכחה, שלא ירגיל בזה ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו (רש"י לחולין קמא).

יט. נְדָרָה וְעֵבְרָה עַל נְדָרָה קָדָם שְׂיִפֵּר לָהּ אֲבִיָּהּ אוּ בְעֵלָהּ, אָף עַל פִּי שְׂשֻׁמַע בּוֹ בַיּוֹם וְהִפָּר לָהּ - הָרִי זוּ חֵיבֵת עַל דְּבָר שְׂעֵבְרָה בּוֹ⁸⁷; אִם מְלַקְוֹת⁸⁸ - מְלַקְוֹת, וְאִם קָרְבָּן⁸⁹ - קָרְבָּן.

87) שבהפרת הבעל לא נעקר הנדר מעיקרו אלא הותר מכאן ולהבא, נמצאת זו עברה על נדרה באיסור (נזיר כא: וכמסקנת הסוגיה שם כב.) והשווה לקמן פי"ג הט"ו.
88) שעברה על נדרה, הרי זו לוקה משום: "לא יחל דברו". כמפורש לעיל פ"א, ה"ה. 89) כגון שנשבעה שבועת ביטוי, שלא תאכל מין פלוני ואכלתו – הרי זו חייבת קרבן, כמבואר בהל' שבועות פ"א, ה"ג. או שנדרה להיות נזירה ונטמאה, שצריכה להביא קרבנות נזיר טמא ('קרית ספר'). ולדעת האור שמח' הכוונה, כשאכלה בשוגג מהככר שנדרה ממנה, הרי זו חייבת קרבן מעילה, כדברי רבינו בהל' מעילה פ"ד, ה"ט: "יש מעילה בנדרים".

כ. שְׂמַע נְדָרָה וְשִׁתַּק מִפְּנֵי שְׂלֵא הִיא יוֹדֵעַ שְׂיִשׁ לְאָב אוּ לְבַעַל לְהִפָּר⁹⁰, אוּ שְׂיִדַע שְׂיִשׁ לְהֵם לְהִפָּר אֲבָל לֹא יָדַע שְׂנָדָר זֶה צָרִיף הִפָּרָה⁹¹, וְלֹאֲחֵר זְמַן⁹² יָדַע - הָרִי זֶה לְפָר. וְשִׁעַת יְדִיעַתוֹ פְּאֵלוּ הִיא שְׂעַת הַנְּדָר אוּ שְׂעַת שְׂמוּעָתוֹ⁹³, וְיִפָּר כָּל הַיּוֹם.

90) שום נדר, לא של עינוי נפש ולא של בינו לבינה.
91) שהוא נדר גמור וזקוק להפרתו. 92) אפילו לאחר כמה ימים לנדרה. 93) משנה, נדרים פז, ב. אבל אם הפיר ביום

ובסמ"ג מצות ל"ת רמב, מביא ראיה לדברי רבינו, שאין הארוס והאב מפירים אלא כששמעו שניהם ביום אחד, מדברי הש"ס נדרים עב, א: "כשלא שמע הארוס (הראשון) ושמע האב ובו ביום מצוי (יכול) הארוס (השני) מיפר, מכאן ואילך לא מצוי מיפר", הרי ששמיעת שניהם צריכה להיות באותו יום. אלא שגירסת הש"ס שלפנינו היא: "ושמע האב דבו ביום מצוי מיפר" וכו', וזה מוסב על האב כשהוא מיפר לבדו, ולא כשהארוס השני מיפר עמו. ואמנם הרמב"ן חולק על דברי רבינו, ולדעתו אפילו לא שמעו שניהם ביום אחד, כל אחד מיפר ביום שמעו. וראה בשו"ע י"ד סי' רלד ס"ה, שהביא דעת רבינו כדעה סתמית, ודעת הרמב"ן בשם: "יש אומרים".

יח. שְׂמַע הָאָב אוּ הַבַּעַל וְשִׁתַּק פְּדֵי לְצַעֲרָה⁸⁰, אָף עַל פִּי שְׂלֵא הִיא בְּלָבוּ לְקִיָּם נְדָרָה, הוֹאִיל וְעֵבְרָ הַיּוֹם וְלֹא הִפָּר וְלֹא פִטְלָה⁸¹ - נִתְקַנְמוּ נְדָרֶיהָ⁸². נְדָרָה וְהִפָּר לָהּ הָאָב אוּ הַבַּעַל, וְהִיא לֹא יוֹדֵעַ שְׂהִיפֵר וְעֵבְרָה עַל נְדָרָה אוּ עַל שְׂבוּעָתָה בְּזֵדוֹן - הָרִי זוּ פְטוּרָה⁸³. וְאָף עַל פִּי שְׂנִתְכַוְּנָה לְאִסוּר, הוֹאִיל וְנִעְשָׂה הַהֲתָרָה⁸⁴ - פְטוּרָה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וְהִ יִסְלַח לָהּ, כִּי הִנִּיא אֲבִיָּהּ אֶתָּה⁸⁵. וּמִפִּיָּן אוּתָּהּ מִפְּת מְרִדוֹת⁸⁶, מִפְּנֵי שְׂנִתְכַוְּנָה לְאִסוּר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"נְדָרָה וְהִפָּר לָהּ הָאָב . . וְעֵבְרָה עַל נְדָרָה אוּ עַל שְׂבוּעָתָה בְּזֵדוֹן - הָרִי זוּ פְטוּרָה".

ויש לומר הלימוד בזה: מצד גודל אהבתו של הקב"ה (האב) לכנסת ישראל (בתו) הרי בוודאי ש"הניא אבי אותה" והיינו שגם כאשר יהודי נכשל בענין לא רצוי ואפילו בזדון ח"ו – מפורש בתורה ש"ה יסלח לה כי הניא אבי אותה" ובמילא "הרי זו פטורה".

ומה שכתב בהמשך ההלכה ש"מכין אותה מכת מרדות מפני שנתכוונה לאיסור" הנה מכת מרדות האמורה בכל מקום היא כפי ראות עיני הדיין ולפי צורך השעה. ולכן, אחרי שהדיין יודע ש"ה יסלח לה" סליחה גמורה מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה – הרי אף שנפסק "מכין אותה מכת מרדות" בוודאי יראה הדיין שאפשר להסתפק בדבר הכי קטן כו'.

ועל אחת כמה וכמה אחרי שיעשה החשבון של "צורך השעה" שנמצאים בחושך כפול ומכופל של זמן הגלות ואעפ"כ עוסקים בתורה ובמצוות מאמירת "מודה אני" ובמשך כל היום כולו, גם אם נכשל בענין מסויים הרי זה רק מצד דוחק השעה כו'.

ובפרט לפי פסק הרמב"ם שמבלי הבט על מעמדו ומצבו הגלוי של יהודי, הרי רצונו האמיתי והפנימי של כל אחד ואחד מישראל "לעשות כל המצוות" אפילו כשיש צורך לכופ אותו שיאמר רוצה אני כי "יצרו הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַפֶּרָה. וְכֵן הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ אוֹ לְבֵתוֹ: מְחוּל לִיךְ, אוֹ מִתֵּר לִיךְ, אוֹ שְׂרִי לִיךְ¹⁰, וְכָל פִּיּוּצָא בְּעֵנְיָן זֶה - לֹא אָמַר כְּלוּם; שְׂאִין הָאֵב וְהַבְּעַל מִתִּיר¹¹ כְּמוֹ הַחֲכָם, אֲלֵא עוֹקֵר הַנֶּגֶד מִתְחַלְתּוֹ וּמְפָרוֹ¹².

(5) שנינו: "אין זה נדר לא אמר כלום". ולכאורה זה סותר את דברי רבינו הסובר שהנדר מופר בלשון זו, אלא, שיש הבדל בין "אין זה נדר", שמשמעו, אין כאן נדר, ולפיכך לא אמר כלום, שהרי יש כאן נדר, - ל"אין נדר זה כלום" שמשמעו, שהוא נדר, אלא שאינו כלום לפי שהוא מבטלו. (6) בכתב יד התימנים: "בין בפניה בין שלא בפניה". (7) איני רוצה. (8) עתיד במקום עבר, וכוונתו לנדרים שכבר נדרה. (9) שאין זו לשון הפרה ברורה. (10) לשונות של התרת נדר על ידי חכם. (11) הנדר על ידי טעם ונימוק. (12) בלא טעם. דברי רבינו אלה תמוהים מאוד, שמשמעם, כאילו החכם אינו מתיר את הנדר אלא מכאן ולהבא ואילו הבעל עוקר את הנדר מתחילתו, בעוד שלהלכה אין הבעל מפר אלא מכאן ולהבא, ואילו החכם עוקר את הנדר מעיקרו כמבואר במסכת כתובות עד: קידש אשה על מנת שאין עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה - מקודשת, על מנת שאין בה מומים והיו בה מומים והלכה אצל רופא ורופא אינה מקודשת, "מה בין חכם לרופא? חכם עוקר את הנדר מעיקרו, ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא". הרי שהחכם מתיר ועוקר את הנדר מיסודו, וב"קריית ספר" מגדיר, שיש חילוק בין התרת החכם להפרת הבעל, כי הראשון [=החכם] מתיר הנדר ועדיין יש על הנדר קצת עונש, כי היתר חכם אינו מפורש בתורה, אלא פורח באוויר נשען על רמז מועט, ואילו הבעל והאב מוסמכים להפר את הנדר ברשות התורה, שכתבה מפורש: "ואם הפר יפר" "ואישה יפרנו" וכו' ולא נשאר שום עונש על הנודרת, וזוהי כוונת רבינו, שהבעל עוקר את הנדר (מכאן ולהבא) שלא נשאר בו שום רושם, ועונשו בניגוד לחכם, שאינו אלא מתיר את הנדר, אבל לא מבטלו כליל ללא עונש. ומרן ה"כסף משנה" מתרץ: שהחכם אינו יכול להתיר אלא על ידי פתח חרטה, ששואל את הנודר, אילו היית יודע בשעת נדריך, שתצטער כל כך, או שיארע לך כך וכך, כלום היית נודר, ואחרי שהנודר מצהיר, שלא נדר על מנת כך, נמצא שלא חל עליו הנדר כלל, והחכם אינו עוקר את הנדר אלא מתירו, מורה הוראה, שלאור חרטת הנודר אין כאן נדר כלל, ולא חל עליו מעולם. אבל הפרת הבעל אינה על ידי חרטה, אלא הבעל עוקרו לרצונו: למרות שהוא חל מתחילה, זכאי הבעל לבטלו (מכאן ולהבא) בתוקף סמכותו כבעל, נמצא שהפרה, פירושה: עקירה - אחרי תחולת הנדר - ללא הנמקה ושמיעת חרטה מאשתו הנודרת.

ג. וְכִיצַד מְקַיֵּם? כְּגוֹן שְׂאִימֵר לָהּ: קַיֵּם לִיכִי¹³, אוֹ יִפֶּה נְדָרְתִּי, אוֹ אֵין כְּמוֹתֵךְ, אוֹ אֵלוֹ לֹא נְדָרְתִּי הַיִּיתִי מִדִּינֵךְ, וְכָל פִּיּוּצָא בְּדָבָרִים שֶׁמְשַׁמְעֵן שְׂרָצָה בְּנֶגֶד זֶה.

(13) לך.

שמעו, ולא ידע שנדר זה צריך הפרה, אין הפרתו הפרה. שמקצת ידיעה אינה ידיעה, ומתוך שלא ידע שזה נדר, נמצאת הפרתו קודמת לנדר ואינה כלום (רדב"ז).

כא. נְדָרָה אִשְׁתּוֹ, וְסָבוּר שֶׁהִיא בְּתוּ¹⁴, וְהִפֵּר לָהּ עַל דַּעַת שֶׁהִיא בְּתוּ; וְכֵן אִם נְדָרָה בְּנִזְיָר¹⁵, וְסָבוּר שֶׁנְּדָרָה בְּקֶרְפָּן¹⁶, וְהִפֵּר לָהּ עַל דַּעַת שֶׁנְּדָרָה קֶרְפָּן; אֲסָרָה עֲצָמָה בְּתֵאֵנִים, וְסָבוּר [שֶׁאֲסָרָה עֲצָמָה] בְּעֵנְבִים, וְהִפֵּר לָהּ עַל דַּעַת שֶׁנְּדָרָה לְאֹסֵר [עֲצָמָה] בְּעֵנְבִים - צָרִיךְ לְחֹזֵר וּלְהִפָּר פְּשִׁידַע הַנֶּגֶד וְהַנּוֹדֶרֶת לְשֵׁם הַנּוֹדֶרֶת הַזֹּאת וּלְשֵׁם הַנֶּגֶד הַזֶּה¹⁷. שְׂנֵאמַר: לֹא הִנְיָא אֲבִיָּה אֲתֵּהָ¹⁸ - לְנִדְרֶתָּ¹⁹ עֲצָמָה. וְאוֹמַר: וְשָׁמַע אֲבִיָּה אֶת נְדָרָה - עַד שֶׁיִּדַּע אִי זֶה נֶגֶד נְדָרָה. וַיֵּשׁ לוֹ לְהִפָּר אוֹתוֹ כָּל יוֹם הַיְדִיעָה¹⁰⁰.

(94) שאמרו לו: בתו נדרה. (95) להיות נזירה. (96) שאסרה על עצמה יין זה, ואמרה שיהיה עליה כקרובן (ר"ן לנדרים פו:). (97) משנה, נדרים פו, ב. ומובן, שאם הודיעוהו תוך כדי דיבור להפרתו, והעמידוהו על טעותו ורצה בהפרתו הקודמת, אינו צריך לחזור ולהפר, ש'תוך כדי דיבור' כדיבור דומה, כמבואר בסוגיה שם פו, א. (לחם-משנה). והשווה הל' אבל פ"ח, ה"ח. (98) בכ"י התימנים, תיבה זו אינה. וכן בפסוק. (99) נדרים פו, ב. וב'ספרי' פי' מטות דרשו: "והחריש לה אביה" - שיהא מתכוון לה, שאם נדרה בתו ואמר כסבור הייתי שאשתי - הרי זה יחזור ויפר". (100) שיום ידיעתו כיום שמועתו, כאמור לעיל ה"כ.

~ יום רביעי י"א תמוז ~

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1) כיצד מפירים נדר וכיצד מבטלים אותו, ההבדל שבין ביטול נדר להפרתו, הפרת נדרים בשבת, שליחות בהפרת נדרים, נדר שהופר מקצתו אם הופר כולו, שהולכים בהפרה אחר זמן קבלת הנדר ולא אחר שעת תחולתו, הקמת הנדר בלב ודין הפרתו בלב בלבד, הנודר נדר מתי הוא נחשב לזריז ומשובח.

א. מִפֵּר אָדָם אוֹ מְקַיֵּם² דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אוֹ בֵּתוֹ כְּכֹל לְשׁוֹן³, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינָה מִפְּרָת; שְׂאִין הָאִשָּׁה צָרִיכָה לְשָׁמַע הַהֲפָרָה אוֹ הַקְּיוּם⁴.

(2) מביע הסכמתו. (3) שאפילו לא ידעה שהפירו לה את נדרה ועברה על נדרה "הואיל ונעשה ההיתר פטורה" ומעתה אין הקפדה באיזו לשון הפר. (4) שאפילו קיימו בלב הרי זה קיום. והואיל ומועיל קיום במחשבה בלבד, אין להקפיד על לשון הקיום.

ב. וְכִיצַד מְפָר? אוֹמַר: מוֹפֵר, אוֹ בָטַל, אוֹ אֵין נֶגֶד זֶה כְּלוּם⁵, וְכִיּוּצָא בְּדָבָרִים שֶׁעֵנְיָנָם עֲקִירַת הַנֶּגֶד מִעֲקָרוֹ. בֵּין בְּפִנְיָהּ בֵּין לְאַחֲרֶיהָ⁶. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: אִי אֲפִשִׁי⁷ שְׂתִדְרִי⁸, אוֹ אֵין פָּאן נֶגֶד - הָרִי זֶה לֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְצַרְיָה הַשְּׁבֵתָה²⁴. וְלֹא יֹאמֶר לָהּ בְּשֵׁבֶת מוֹפֵר לִיף, כְּדֶרֶךְ שְׂאוֹמֵר בְּחוּל²⁵, אֲלֵא מִבְּטֵל בְּלִבּוֹ וְאֹמֵר לָהּ: טְלִי אִכְלִי, טְלִי וּשְׂתִי²⁶, וְכִיּוֹצֵא בְּזָה.

23) כגון שנדרה מאכילה או מתכשיטין. (24) שאם לא יפר לה היום ביום שמענו שוב לא יוכל להפר לה למוצאי שבת. אבל אין נשאלים לחכם בשבת אלא אם היו הנדרים לצורך שבת. (25) כי צריך לשנות בשבת מדרכו בחול. (26) והוא הדין אם אמר לה לשון זה בחול, שהנדר בטל, כי אחרת, לא הייתה מועילה אמירתו אפילו בשבת, אלא שבחול הוא רגיל לומר: מופר לך, ובשבת משנה.

ט. הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ אוֹ לְבֵתּוֹ: כָּל הַנְּדָרִים שֶׁתִּדְרִי מִפְּאֵן²⁷ וְעַד שְׂאֵבּוֹא מִמְּקוֹם פְּלוּנֵי הָרִי הֵן קִימִין אוֹ הָרִי הֵן מוֹפְרִין - לֹא אָמַר פְּלוֹם²⁸. עֲשֵׂה שְׁלִיחַ לְהַפְּרֵה לָהּ²⁹ אוֹ לְקַיֵּם לָהּ - אֵינּוּ פְּלוֹם; שְׁנֵאמַר: אִישָׁה וְקִימָנוּ וְאִישָׁה יִפְרְנוּ³⁰. וְכֵן הָאֵב - בְּעֲצֻמוֹ וְלֹא בְּשִׁלּוּחוֹ³¹.

27) מאותה שעה שאצא מכאן. (28) כי נדרים שעדיין לא באו לעולם, אינו יכול לקיימם, שהרי קיומו הוא בטעות, כי אולי יהיו לה נדרים כאלה, שלא ירצה בקיומם. והוא הדין שאין בידו להפרם (ואין אומרים קל וחומר: אם הפר נדרים שבאו לכלל איסור, שכבר חלו, לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור). שנאמר "אישה יקימנו ואישה יפרנו" - את שבא לכלל היקם בא לכלל היפר, לא בא לכלל היקם (שלא חל עדיין) לא בא לכלל היפר. (29) נדרים שכבר נדרה, ואמר לו: "אם תראה שלא כראוי לי נדרה, הפר לה". (30) אף על פי שבכל התורה, שלוחו של אדם כמותו, כאן גילה הכתוב באמרו פעם שנית "ואישה יפרנו", שדווקא הבעל ולא השליח. (31) "כי הניא אביה אותה" אביה ולא השליח.

י. אֶסְרָה עֲצֻמָּה בְּתֵאנִים וְעֲנָבִים, בֵּין בְּנֵדֶר בֵּין בְּשִׁבּוּעָה, בֵּין שְׂאֶסְרָה עֲצֻמָּה כָּל הַמֵּין בֵּין שְׂאֶמְרָה תֵּאנִים וְעֲנָבִים אֵלּוּ, וְקַיֵּם לְתֵאנִים וְהַפְּרֵ לְעֲנָבִים, אוֹ שְׂקִים לְעֲנָבִים וְהַפְּרֵ לְתֵאנִים - מֵה שְׂקִים קַיֵּם, וּמֵה שְׂהֵפֶר מוֹפֵר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. וְאֵין אוֹמְרִין בְּהַפְּרָה: נְדַר שְׁהוּפֵר מִקְצָתוֹ - הוֹפֵר פְּלוֹ, כְּדֶרֶךְ שְׂאוֹמְרִין בְּהַתְּרָה³².

32) כי כשהחכם מתיר הנדר, נעשה הנדר טעות מעיקרו, והואיל והותר מקצתו, הותר ממילא כולו, שלא היה בדעתו אלא שיהא הנדר כולו קיים, אבל הפרת הבעל אינה אלא מכאן ולהבא, מה שהופר - הופר, והשאר עומד באיסורו.

יא. מִי שֶׁנְּדָרָה אִשְׁתּוֹ וְשָׁמַע וְהִתְפַּסֵּס עֲצֻמוֹ³³ בְּנֵדְרָה - אֵינּוּ יָכוֹל לְהַפְּרֵה, שְׁהָרִי קַיֵּם לָהּ³⁴. נְדַר הוּא וְהִתְפַּסְיָה עֲצֻמָּה בְּנֵדְרוֹ³⁵ - מִפֵּר אֶת שְׁלָהּ³⁶, וְשָׁלוֹ קַיֵּם³⁷.

33) שאמר: גם אני כמותך. (34) גילה רצונו שמסכים

ד. הַמְּבַטֵּל נְדָרֵי אִשְׁתּוֹ אוֹ בֵּתּוֹ - אֵינּוּ צָרִיף לֹמֵר פְּלוֹם¹⁴, וְנִתְבַּטְלוּ כָּל הַנְּדָרִים.

14) בניגוד למפר, שצריך להוציא בשפתיו ואם הפר בליבו אינו מופר.

ה. וּמַהוּ הַבְּטוּל? שְׂיִכְף אוֹתָהּ לַעֲשׂוֹת דְּבָר שְׂאֶסְרָה אוֹתוֹ¹⁵. אֲבָל הַהַפְּרָה אֵינּוּ כּוּפָה אוֹתָהּ, אֲלֵא מִפֵּר לָהּ¹⁶ וּמְנִיחָה, אִם רְצָתָה - עוֹשָׂה, וְאִם רְצָתָה - אֵינָה עוֹשָׂה.

15) שנותן לה לאכול דבר שנדרה ממנו, ואינו אומר לה כלום. (16) שאומר לה: מופר לך.

ו. פִּי צֵד? נְדָרָה אוֹ נִשְׁבְּעָה שְׁלֵא תֹאכַל אוֹ שְׁלֵא תִשְׁתֶּה, וְאָמַר לָהּ: מוֹפֵר לָךְ¹⁷ - הָרִי זֶה הַפֵּר, וּמִתְרַת לְאֲכֹל וּלְשִׁתוֹת. נִטַּל וְנִתֵּן לָהּ, וְאָמַר לָהּ: טְלִי וְאִכְלִי, טְלִי וּשְׂתִי - הָרִי זֶה אוֹכְלֵת וּשׁוֹתָהּ, וְהַנְּדָר בְּטֵל מֵאֵלֶי¹⁸.

17) או שאמר לה: בטל, או אין נדר זה כלום. (18) אף על פי שלא אמר לה שום לשון הפרה.

ז. הַמְּפֵר נְדָרֵי בֵּתּוֹ אוֹ אִשְׁתּוֹ - צָרִיף לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו¹⁹. וְאִם הַפֵּר בְּלִבּוֹ - אֵינּוּ מוֹפְרָה²⁰. אֲבָל הַמְּבַטֵּל - אֵינּוּ צָרִיף לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו, אֲלֵא מִבְּטֵל בְּלִבּוֹ בְּלִבְדּוֹ, וְכוּפָה אוֹתָהּ לַעֲשׂוֹת²¹. בֵּין עֲשֵׂתָהּ בֵּין לֹא עֲשֵׂתָהּ - בְּטֵל הַנְּדָר²².

19) לומר לה: מופר לך. (20) כיוון, שאם שתק ביום שמעו הרי זה קיום הנדר, הרי בהכרח כשרוצה להפר צריך להוציא הפרתו בשפתיו, כדי שהדיבור יוציא מכלל שתיקה. (21) שמניח לפניו לאכול דבר שנדרה ממנו. ומעשה זה מוציא מידי שתיקה, כהפרה בדיבור. (22) נמצא ביטול נדר לחוד, והפרתו לחוד. וזה מיוסד על דברי הברייתא בנדרים עז: "אומר לה טלי ואכלי, טלי ושתי והנדר בטל מאליו - אמר ר' יוחנן וצריך שיבטל בליבו" הרי שהביטול הוא בלב, בעוד שההפרה אינה אלא בשפתיו. ולדעת הראב"ד אין שום הבדל בין ביטול להפרה, ואין שום דרך לכופף את האשה, אלא מיפר את הנדר דרך ביטול והפרה שהם אחד. וכשאמרו: "אומר לה טלי ואכלי ... והנדר בטל מאליו" אין זה אלא כשהוא מפר בשבת, שלא יפר לה כדרך שהוא מפר לה בחול, אלא משנה בלשונו ומבטלו בליבו דרך הפרה, ולמעשה אין שום הבדל בין ביטול להפרה, כי שניהם אחד הוא. ובפירוש אמרו "חומר בנשים מבעבדים שהוא כופה את עבדו ואינו כופה את אשתו" להפר נזירותה. אולם המעייין בדברי רבינו, יראה שלא נתכוון לומר לכופה ממש לאכול, שהרי בפירוש כתב: "וכופה אותה לעשות בין עשתה בין לא עשתה בטל הנדר" הרי שאין כפייה זו אלא בדיבור. כי עצם מעשה הכפייה המתבטא בהנחת אוכל לפניו או באמירתו: טלי ואכלי, הרי זה מגלה את רצונו בהפרת הנדר, ואין לך הפרה מפורשת יותר מזו.

ח. מִפְּרִין נְדָרִים בְּשֵׁבֶת, בֵּין לְצַרְיָה הַשְּׁבֵתָה²³ בֵּין שְׁלֵא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לנדרה ואין זה גרוע מקיום בליבו שנקרא קיום. (35) שאמרה בתוך כדי דיבור לנדרו: "ואני". (36) שהרי לא גילה דעתו שרוצה לקיים נדרה. (37) שאין נדרו תלוי בנדרה.

יב. פיצד? שָׁמַע אֲשֶׁתוֹ אוּ בְּתוֹ אוֹמְרִין 'הָרִינִי נְזִירָה', וְאָמַר 'וְאָנִי'³⁸ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפֵּר, וּשְׁנִיָּהֶם נְזִירִים. אָמַר הוּא 'הָרִינִי נְזִיר', וְשָׁמְעָה הִיא וְאָמְרָה 'וְאָנִי' - מִפֶּה לָהּ³⁹, וְשָׁלוּ מִקָּיָם⁴⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(38) כיוון שאמר: "ואני" הרי זה כקיום, ובכל זאת אם ישאל לחכם על הקמתו, חוזר ומפר לה. (39) שנאמר "לנדר נדר נזיר להזיר לה" - מקיש נזירות לנדרים, מה נדרים האב מפר נדרים בתו ובעל מפר נדרים אשתו, אף נזירות האב מפר נזירות בתו ובעל מפר נזירות אשתו. (40) עד שישאל לחכם ויתירנו.

יג. נָדַר לְעַצְמוֹ, וְהִדְרִיָּה מְמוֹתוֹ⁴¹, וְגַמְר בְּלִפְּוֹ⁴² לְהִדְרִיָּה, וְאָמְרָה אֲמִן⁴³ - הָרִי זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפֵּר⁴⁴. וְאִם נָדַר, וְהִדְרִיָּה דְרָף שְׁאֵלָה לִיְדַע מַה בְּלִפְּוֹ, כְּמוֹ שְׁאָמַר לָהּ: הִתְרַצִּי בְּנָדְרִי זֶה לְהִיּוֹת כְּמוֹתִי אוּ לֹא? וְאָמְרָה אֲמִן - הָרִי זֶה מִפֶּה לָהּ⁴⁵.

(41) שאמר: הריני נזיר ואת כמוני. (42) על דרך הוודאות וההחלט. (43) בזה הביעה הסכמתה לקבלת הנדר. אבל אם לא אמרה אמן אינו יכול להדירה בעל כורחה. (44) מפני שתלה נדרו בנדרה, ואם יפר חלק האשה גם חלקו יופר, ונמצא עובר על "לא יחל דברו". (45) כאן לא תלה נדרו בנדרה ואפילו יופר נדרה לא תבטל נדרו. ולא עבר על "לא יחל דברו".

יד. פיצד? אָמַר לָהּ: הָרִינִי נְזִיר וְאֵתָּה, כְּלוֹמַר, וְאֵתָּה נְזִירָה כְּמוֹתִי, וְאָמְרָה אֲמִן - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפֵּר⁴⁶. אָמַר לָהּ: הָרִינִי נְזִיר, וּמַה תֹּאמְרִי, הֲאֵתָּה נְזִירָה כְּמוֹתִי? וְאָמְרָה אֲמִן - הָרִי זֶה יִפֵּר⁴⁷. וְאִם הִפֵּר לָהּ⁴⁸ - שָׁלוּ כֵּטֵל; שְׁעָה כְּמוֹ שֶׁתִּלָּה נְדָרוֹ בְּנָדְרָה. אָמְרָה לוֹ: הָרִינִי נְזִירָה וְאֵתָּה, וְאָמַר אֲמִן - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפֵּר⁴⁹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(46) שאם יפר את נדרה נמצא גם חלקו בטל "ואינו רשאי לגרום דבר להיות נדרו מבוטל". (47) שלא תלה נדרו בנדרה, שאפילו לא תקבל נזירות יישאר הוא נזיר על כל פנים. (48) דבר זה חוזר אל דברי תחילת ההלכה שאמר: הריני נזיר ואת נזירה כמותי, שלפיכך לא יפר, מפני שאם יפר יהיה גם חלקו בטל, שהרי תלה נדרו בנדרה, ואם נדרה בטל הרי בהכרח גם נדרו בטל הואיל ושניהם תלויים זה בזה, אמנם לכתחילה אסור לו להפר חלקה ולגרום לעצמו לעבור על "לא יחל דברו", אבל אם עבר והפר הרי ממילא חלקו מופר. (49) שהרי קיים לה.

טו. הָאִשָּׁה שֶׁנִּדְרָה, וְשָׁמַע אַחֵר וְהִתְפִּיס עַצְמוֹ בְּנָדְרָה⁵⁰ וְאָמַר 'וְאָנִי', וְשָׁמַע אַבִּיהָ אוּ בַעֲלָהּ וְהִפֵּר לָהּ - שְׁלָהּ מוֹפֵר, וְזֶה שֶׁהִתְפִּיס עַצְמוֹ חֵיב⁵¹.

(50) שלא הוציאו בשפתיו. (61) וזה נלמד משתיקה ביום

(52) כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה, שאם לא נישאת אחרי כן אין צורך לומר: "יקום עליה", כי מי יפר לה, אלא וודאי כשנשאת לאחר שנדרה הכתוב מדבר. (53) שאין הבעל מיפר לבדו עד שתכנס לרשותו. (54) מה שנדרה קודם נישואיה.

יז. נְדָרָה תַּחַת בַּעֲלָהּ שִׁיהִיָּה הַבְּשָׂר אֲסוּר עָלֶיהָ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אוּ שִׁתְּהִיָּה נְזִירָה לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהִפֵּר לָהּ בַּעֲלָהּ, וְמַת אוּ גִרְשָׁה בְּתוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם, אָף עַל פִּי שֶׁבִּשְׂעָה שֶׁהִיָּה לְנָדַר לְחוּל הָרִי הִיא גִרוּשָׁה אוּ אֲלֻמָּנָה - הָרִי זֶה מִתְּרַת; שֶׁכָּבַר הִפֵּר לָהּ נָדַר זֶה⁵⁵.

(55) שהכל הולך אחרי שעת אמירת הנדר ולא אחר שעת תחולתו.

יח. אֲלֻמָּנָה אוּ גִרוּשָׁה שְׁאָמְרָה: הָרִינִי אֲסוּרָה בֵּינִי כְּשֶׁאֲנִישָׂא⁵⁶, וְנִשְׂאָת - אֵין הַבַּעַל יָכוֹל לְהַפֵּר⁵⁷. אָמְרָה וְהִיא תַּחַת בַּעֲלָהּ: הָרִינִי אֲסוּרָה כְּבִשָׂר כְּשֶׁאֲתַגְּרֵשׁ⁵⁸ - הָרִי הַבַּעַל מִפֶּה, וְכִשְׁתַּגְּרֵשׁ תִּהְיֶה מִתְּרַת⁵⁹.

(56) אעפ"י שאי אפשר שיחול הנדר אלא בשעת נישואיה, ואז הרי בעלה יוכל להפר לה. (57) שאפילו במקרה זה אנו הולכים אחרי שעת ביטוי הנדר וקבלתו ואז הייתה אלמנה. (58) אף על פי שאי אפשר לנדר לחול אלא בשעה שתתגרש, ואז הרי היא פנויה. (59) כדעת רבי עקיבא שהולכים אחרי שעת האמירה בין להקל ובין להחמיר.

יט. הַמְּקַיָּם בְּלִפְּוֹ⁶⁰ - הָרִי זֶה קָיָם⁶¹. וְהַמְּפָר בְּלִפְּוֹ - אֵינוֹ מוֹפֵר, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנֹנוּ⁶². לְפִיכָךְ, אִם הִפֵּר בְּלִפְּוֹ - הָרִי זֶה יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְקַיָּם; וְאִם קָיָם בְּלִפְּוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְהַפֵּר⁶³, אֲלָא אִם חָזַר בְּתוֹף כְּדִי דְבוּר; כְּדִי שְׁלָא יְהִיָּה פַּחַ דְּכָרִים שֶׁפְּלִבּוֹ גְּדוּל מִפְּחַ הַמוּצִיא בְּשִׁפְתָיו⁶⁴.

(60) שלא הוציאו בשפתיו. (61) וזה נלמד משתיקה ביום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמעו, שהיא מקיימת הנדר. הואיל ועבר היום ולא הפר, גילה דעתו שהוא רוצה בקיום הנדר, הרי שאנו הולכים בזה אחר דעתו, מעתה, אם קיים בליבו, הרי גילה דעתו במפורש, שרוצה לקיימו, ואין זה גרוע מעבר יום השמיעה, שאינו יכול להפר. (62) שצריך להוציא בשפתיו, שהדיבור יוציא מידי שתיקתו, שאם לא כן שתיקתו מקיימתו. (63) הרי הוא כאילו קיימו בשפתיו, שאינו חוזר ומפר, אם לא שישאל על הקמתו. (64) שאפילו קיים בשפתיו וחזר בו תוך כדי דיבורו והפר הרי זה מופר, שהרי זה כטועה.

כ. הַמְקִיִּים נְדָרֵי בָתּוֹ אוֹ אֲשֶׁתּוֹ וְנָחֵם⁶⁵ - הֲרִי זֶה נִשְׁאַל לְחֶכֶם וּמְתִיר לוֹ הַקָּמָתוֹ, וְחֹזֵר וּמִפְרֵ לָהּ פּוֹ בַּיּוֹם⁶⁶. אָבָל אִם הִפְרָ לָהּ וְנָחֵם, אֵינּוּ יֹכֵל לְהִשְׁאַל לְחֶכֶם כְּדֵי שִׁיחְזֹר וַיִּקְיֵם.

(65) ומתחרט על הקמתו. (66) ביום שאלתו, שהוא אצלו כיום השמיעה.

כא. נַעֲרָה מֵאֶרְסָה שֶׁנִּדְרָה וְקִיָּם לָהּ אָבִיהָ לְבָדּוֹ אוֹ בַּעֲלָהּ לְבָדּוֹ וְהִפְרָ לָהּ הָאָחֵר, אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַל לְחֶכֶם וְהִתִּיר לוֹ הַקָּמָתוֹ - אֵינּוּ חֹזֵר⁶⁷ וּמִפְרֵ לָהּ עִם הָאָחֵר שֶׁכָּבַד הִפְרָ לָהּ⁶⁸; שְׂאִין לָהֶם לְהִפְרֵ אֶלָּא שְׂנִיָּהֶם כְּאֶחָד⁶⁹.

(67) המקיים. (68) ואפילו אם יפר הראשון עמו פעם שנית אינו מועיל. (69) שלא יפסיק בין אחד לחברו דבר המעכב את ההפרה כגון הקמתו של זה, שקודם שנשאל לא היה ראוי להפר.

כב. אָמַר לְבָתּוֹ אוֹ לְאִשְׁתּוֹ: קִיָּם לִיךְ, קִיָּם לִיךְ, וְנִשְׁאַל עַל הַקָּמָה הֲרֵאשׁוּנָה - הֲרִי הַשְּׂנִיָּה חֲלָה עֲלֵיו⁷⁰. אָמַר לָהּ: קִיָּם לִיךְ וּמוֹפֵר לִיךְ, וְלֹא תַחֲוֹל הַקָּמָה אֶלָּא אִם כֵּן חֲלָה הַפֶּרָה - הֲרִי זֶה מוֹפֵר; שְׂאִין הַקָּמָה מוֹעִיל אַחֵר הַהִפְרָה⁷¹. אָמַר לָהּ 'קִיָּם וּמוֹפֵר לִיךְ' בְּבֵת אַחַת⁷² - הֲרִי זֶה קִיָּם⁷³. אָמַר לָהּ: קִיָּם לִיךְ הַיּוֹם⁷⁴ - הֲרִי זֶה קִיָּם לְעוֹלָם⁷⁵. אָמַר לָהּ: מוֹפֵר לִיךְ לְמַחֵר - אֵינּוּ מוֹפֵר; שֶׁהֲרִי קִיָּמוּ הַיּוֹם, וְלְמַחֵר אֵינּוּ יֹכֵל לְהִפְרֵ⁷⁶. אָמַר לָהּ: קִיָּם לִיךְ שְׁעָה אַחַת, וְעֵבֵר הַיּוֹם וְלֹא הִפְרָ - הֲרִי זֶה קִיָּם; וְאִין אוֹמְרִין שְׁעָה כְּמִי שֶׁאָמַר לָהּ: הֲרִי מוֹפֵר לִיךְ לְאַחַר שְׁעָה, שֶׁהֲרִי לֹא הוֹצִיא הַפֶּרָה מִפִּי. אָמַר לָהּ: קִיָּם לִיכִי שְׁעָה אַחַת, וּכְשֶׁעָבְרָה הַשְּׁעָה אָמַר לָהּ: מוֹפֵר לִיךְ - הֲרִי זֶה סֶפֶק⁷⁷; וּלְפִיכָף אֶסְרָה בְּנִדְרָה, וְאִם עָבְרָה עַל נְדָרָה - אֵינָה לֹקָה⁷⁸.

(70) אף על פי שבשעה שקיים לה שנית לא היה לה מקום לחול, שהרי מקויים ועומד הוא מהקמתו הראשונה, בכל זאת תלויה ועומדת, וכשמוצאת מקום לחול (כשנשאל על הראשונה) היא חלה. (71) נמצא שבזה גילה דעתו שרוצה יותר בהפרה מבהקמה. (72) הוא הדין אפילו אם לא אמר: "בבת אחת" אלא: "קיים ומופר לך" כל שלא הפסיק

כג. מִי שֶׁנִּדְרָה נְדָרִים כְּדֵי לְכַוֵּן⁷⁹ דַּעוֹתָיו וְלְתַקֵּן מַעֲשָׂיו - הֲרִי זֶה זָרִיז וּמְשֻׁבָּח. פִּיֶּצֵד? כְּגוֹן מִי שֶׁהִיָּה זוֹלָל, וְאָסַר עָלָיו הַבְּשָׂר שְׁנָה אוֹ שְׁתַּיִם; אוֹ מִי שֶׁהִיָּה שׁוֹגֵה⁸⁰ בְּיַיִן, וְאָסַר הַיַּיִן עַל עַצְמוֹ זְמַן מְרֻבָּה⁸¹, אוֹ אָסַר הַשְּׂכָרוֹת לְעוֹלָם⁸²; וְכֵן מִי שֶׁהִיָּה רוֹדֵף שְׁלֵמוֹנִים⁸³ וְנִבְהַל לְהוֹרִי⁸⁴, וְאָסַר עַל עַצְמוֹ הַמִּתְנַגֵּת אוֹ הַנִּיַּת אֲנָשֵׁי מְדִינָה זוֹ⁸⁵; וְכֵן מִי שֶׁהִיָּה מִתְנַגֵּף בְּפִיּוֹ, וְנִדַּר בְּנִזְיוֹר⁸⁶; וְכִיּוֹצֵא בְּנְדָרִים אֱלוֹ⁸⁷ - כֵּלָן דְּרָף עֲבוּדָה לְשֵׁם הֵם. וּבְנְדָרִים אֱלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן אָמְרוּ חֲכָמִים: נְדָרִים - סִיגָה⁸⁸ לְפִרְשׁוֹת⁸⁹.

(79) להכשיר מידותיו ולבססן. וגירסת ה"כסף משנה": לכוון דעותיו. (80) להוט ונמשך אחריו עד כדי שכחת עצמו. (81) פרט לשבתות וימים טובים. שהוא מצווה לקדש ולהבדיל על היין מדברי סופרים. (82) כי שלושה הקב"ה אוהבם: "מי שאינו כועס, ומי שאינו משתכר ומי שאינו מעמיד על מידותיו". (83) תשלומים בלתי כשרים, כגון שוחד. (84) אץ להעשיר. (85) כדי שלא להיכשל בשוחד. (86) להיות נזיר, כמו שאמר שמעון הצדיק "מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד, פעם אחת בא אדם מן הדרום, וראיתיו, שהוא יפה עיניים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך הנאה, אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בכבואה שלי ופחו עלי יצרי וביקש לטרדני מן העולם (להביאני לידי מעשים לא טובים) אמרתי לו: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי שעתיך להיות רימה ותולעה, העבודה (בשבועה) שאגלחך לשמים... אמרתי לו: בני, כמורך ירבו נזירי בישראל, עליך הכתוב אומר: איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה...". (87) כגון שירא שלא יתקפו יצרו ויתרשל בקיום

(70) אף על פי שבשעה שקיים לה שנית לא היה לה מקום לחול, שהרי מקויים ועומד הוא מהקמתו הראשונה, בכל זאת תלויה ועומדת, וכשמוצאת מקום לחול (כשנשאל על הראשונה) היא חלה. (71) נמצא שבזה גילה דעתו שרוצה יותר בהפרה מבהקמה. (72) הוא הדין אפילו אם לא אמר: "בבת אחת" אלא: "קיים ומופר לך" כל שלא הפסיק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1) **שְׁלֵא יֵאכַל חֲרֻצָּנִים.** (ז) **שְׁלֵא יֵאכַל זָגִין.** (ח) **שְׁלֵא יִכְנַס לְאֹהֶל הַמֵּת.** (ט) **שְׁלֵא יִטְמֵא לַמֵּתִים.** (י) **שְׁיִגְלַח עַל הַקְּרָבָנוֹת כְּשֵׁיִשְׁלִים נְזִירוֹתוֹ אוֹ כְּשֵׁיִטְמֵא.**
וּבְאֹר מִצֹּת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֵק רֵאשׁוֹן

1) דברים האסורים על הנזיר ועונש העובר עליהם, ידות נזירות וכינויי נזירות כיצד, המתנה על מה שכתוב בתורה בקבלת הנזירות, דין האומר הרי ידי נזירה או ראשי נזיר.

א. **הַנְּזִירוֹת הוּא נָדָר מִכָּלֵל נְדָרֵי אִסּוּר,**² **שְׁנֵאמֵר:** **פִּי יִדְרֵי נָדָר נְזִיר וְגוֹמֵר.** **וּמִצֹּת עֲשֵׂה שְׁיִגְדֵל שְׁעַר רֵאשׁוֹ,**⁴ **שְׁנֵאמֵר:** **גְּדֵל פְּרַע שְׁעַר רֵאשׁוֹ. וְאִם גִּלַּח בְּיָמֵי נְזָרוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה,**⁵ **שְׁנֵאמֵר:** **תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֵאשׁוֹ. וְכֵן אִסּוּר לְהִטְמֵא לַמֵּתִים⁶ אוֹ לְאָכַל דְּבָרִים שְׁאִסְרָן הַפְּתוּב עֲלָיו מִגֶּפֶן הַיַּיִן⁷ כֹּל יְמֵי נְזָרוֹ.**

2) שאוסר על עצמו בדרך נדר דבר המותר, בניגוד לאומר: הרי עלי להביא קרבן, שאף הוא נקרא נדר, אבל לא "נדר איסור" אלא "נדר הקדש", כלשון רבינו לעיל הל' נדרים פ"א, ה"א-ב. ואע"פ שגם הנזיר מביא קרבנות במלאת ימי נזרו, עיקר הנזירות הוא נדר איסור, כמבואר בסמוך. 3) בכ"י התימנים: כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה', כנוסח הכתוב בתורה. 4) כל ימי נזרו. 5) ראה לקמן פ"ה, ה"א דיני איסור גילוחו. 6) לנגוע במת, או להכנס לאהל שהמת בו, ראה לקמן פ"ז דיני טומאת נזיר. 7) שם, ד) והם מבוארים לקמן פ"ה, ה"א-י. והקדים רבינו מצות גידול שער נזיר וגילוחו, למצוות הטומאה והיוצא מן הגפן, בעוד שבתורה נכתבו תחילה דיני אכילת מיני הגפן, - מפני שבגילוח שיער נזיר יש מצות-עשה ולא-תעשה, בעוד שבאכילת מיני הגפן אין אלא מצות לא-תעשה בלבד, ובכל זאת, הקדים הכתוב איסור שתיית היין, כדי להסמיך פרשת נזיר לפרשת סוטה שלמעלה ממנה, כמאמרם ז"ל (סוטה ב). "כל הרואה סוטה בקלקולה, יזיר עצמו מן היין" (ע"פ הרדב"ז).

ב. **עֹבֵר וְגִלַּח אוֹ נִטְמֵא אוֹ אָכַל מִגֶּפֶן הַיַּיִן - הָרִי זֶה לֹוֹקָה שְׁמֵימִים⁸: אַחַת - מִשּׁוּם לֹא יִחַל דְּבָרוֹ, שְׁכּוֹלֵל כָּל הַנְּדָרִים⁹; וְאַחַת - מִשּׁוּם דְּבָר שְׁעֹבֵר עֲלָיו מִדְּבָרִים שְׁאִסְרִין אִסּוּר מִיָּחַד עַל הַנְּזִירוֹ¹⁰.**

8) שתי פעמים, שבכל אחת מהן שלשים ותשע מלקות. 9) ראה לעיל הל' נדרים פ"א, ה"ה. 10) שכל העובר עבירה שיש בה לאוין חלוקים, לוקה כמנין הלאוין שבה. ומובן, שאם גילה, ונטמא ושתה יין - לוקה ארבע (רדב"ז).

ג. **נָדָר בְּנִזְרֵי וְקָנִים נְדָרוֹ כְּמִצְוֹתוֹ - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה: הָאֶחַת - כְּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּי עֲשֵׂה, וְהָרִי עֲשֵׂה; וְהַשְּׁנֵיָה - גְּדֵל פְּרַע שְׁעַר רֵאשׁוֹ, וְהָרִי גְדֵל; וְהַשְּׁלִישִׁית - תְּגַלְחָתוֹ עִם הַבָּאָת קְרָבָנוֹתָיו¹¹, שְׁנֵאמֵר: וְגִלַּח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְגוֹמֵר¹².**

11) במלאת ימי נזרו, ככתוב (במדבר ו, יג), והן תלויות זו

מצוות עשה. 88) גדר וחזוק. 89) "רצונו לומר, השמירה מהטומאות, כמו שאמרו במסכת חגיגה בגדי עם הארץ מדרס לפרושים" וכתב רבינו במורה נבוכים חלק ג, סוף פרק מ"ח "... כל זה להרגיל לקנות מידת ההסתפקות. ולהסוס תאוות המאכל והמשתה ... ומפני שהנשים ממהרות לכעוס לקלות הפעלותן וחולשת נפשן, אילו היה עניין שבועותיהן ברשותן היה בזה צער גדול בבית ומחלוקת ... בהיות זה המין מן המזון מותר לאיש ואסור לאשה וזה אסור על הבת ומותר לאם, ומפני זה סמך העניין לבעל הבית בכל מה שיש בו נזק או תועלת (שיוכל להפך להם), הלא תראה שמי שהיא ברשות עצמה ... דינה כדין האנשים..

כד. **וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵדָה (לְשֵׁם) - לֹא יִרְבֶּה אָדָם בְּנְדָרֵי אִסּוּר וְלֹא יִרְגִיל עֲצָמוֹ בָּהֶם⁹⁰, אֶלֶּא יִפְרֹשׁ מִדְּבָרִים שְׁרָאוּי לְפָרֹשׁ מֵהוֹן בְּלֹא נָדָר.**

90) שמה ייכשל ולא יוכל לעמוד בהם. וכן אמרו "לעולם אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות".

כה. **אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל הַנּוֹדֵר - כְּאֵלּוּ בָּנָה בְּמַה⁹¹. וְאִם עֹבֵר וְנָדָר - מִצְוָה לְהִשְׁאֵל⁹² עַל נְדָרוֹ, כְּדִי שְׁלֵא יִהְיֶה מְכֻשׁוֹל לְפָנָיו. בְּמַה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בְּנְדָרֵי אִסּוּר⁹³; אֶבֶל נְדָרֵי הַקְּדֻשָׁה⁹⁴ - מִצְוָה לְקַזְּמָן, וְלֹא יִשְׁאֵל עֲלֵיהֶן אֶלֶּא מִדְּחַק⁹⁵; שְׁנֵאמֵר: נְדָרֵי לְהַ' אֲשֵׁלִים⁹⁶.**

91) בשעת איסור הבמות, שאף על פי שציוותה להקריב קרבנות בפנים (במקדש) הזהירותו שלא יוסיף לבנות במה ולהקריב בחוץ. וגם הנודר רוצה לאסור על עצמו דברים אסורים נוסף על מה שאסרתו תורה. ומשום שהנודר רגיל להתפס בקרבן, אומרים לו שאין קרבנו רצוי והריהו כבונה במה ומקריב בחוץ. וכן אמרו בירושלמי: "לא דיך מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים". 92) על ידי חכם שיתירו. 93) שאוסר על עצמו דברים המותרים. 94) שנודר לטובת ההקדש או לצדקה, ובמדרש בראשית רבה פרשה ע אמרו: וידר יעקב נדר לאמור - לאמור לדורות, שיהיו נודרים בעת צרתם. 95) בקושי, כשרואה שאינו יכול לקיימם. 96) ובשולחן ערוך יורה דעה סימן רג, סעיף ד פסק: "צריך להיזהר שלא ידור שום דבר ואפילו צדקה אין טוב לידור, אלא אם ישנו בידו, יתן מיד, ואם לאו לא ידור עד שיהיה לו, ואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם יאמר: "בלא נדר".

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת נְדָרִים בְּסִיעָתָא דְשְׁמַיָא

הַלְכוֹת נְזִירוֹת

יש בְּכָלֵלָן עֲשֵׂר מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁמֹנֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) **שְׁיִגְדֵל הַנְּזִיר פְּרַע.** (ב) **שְׁלֵא יִגְלַח שְׁעָרוֹ כֹּל יְמֵי נְזָרוֹ.** (ג) **שְׁלֵא יִשְׁתֶּה הַנְּזִיר יַיִן וְלֹא תַעֲרַכֶּת יַיִן וְאִפְלוּ חֵמִין שְׁלֵהֶם.** (ד) **שְׁלֵא יֵאכַל עֲנָבִים לַחִים.** (ה) **שְׁלֵא יֵאכַל צְמוּקִים.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התימנים: אהא נאווה. כלומר, אהיה נאה במצוה התלויה בשיעור, כגון נזירות (תוספות שם). וכאן אפילו לא עבר נזיר לפניו - הרי זה נזיר (תוספות שם, דיבור-המתחיל הריני כזה). וכל אלו נקראו בגמרא שם ב. "ידות נזירות", שלא גמר דיבורו, והרי זה מועיל כאילו גמרו, כאדם האוחז בבית יד של כלי ומגביהו בכך, כאילו אחז בכלי עצמו (תוספות שם דיבור-המתחיל האומר). והשווה לעיל הל' נדרים פ"א, הכ"ג ובביאורנו. (24) מסדר שערות ראשי בצורה הראויה, ולשון משנה היא בנזיר שם, וכן בשבת עח: "כדי לעשות כלכל" (הערוך). ויש מפרשים: כלכול - לשון גידול שיער (תוספות לנדה נב:). ולדבריהם כך גירסת הגמרא בניזיר ג. "כלכול - לשון גידול שער הוא". (25) ומדובר, כשתפס שיער ראשו, אמר כך (פירוש המשנה לרבינו, נזיר שם). (26) לגדל שער, מלשון הכתוב (במדבר ו, ה) "גדל פרע שער ראשו", והנביא אומר (יחזקאל מד, כ) "ופרע לא ישלחו". (27) משנה נזיר ב. (28) נזיר ב: וכמבואר בהלכה הקודמת.

ז. אָמַר: הָרִי עָלַי צְפִירִים²⁹, אָף עַל פִּי שְׁהִיָּה נְזִיר עוֹבֵר לְפָנָיו וְאָף עַל פִּי שְׁהִיָּה בְּלִבּוֹ לְהִזִּיר - אֵינִי נְזִיר³⁰, וְהָרִי זֶה פָּמִי שְׁלֵא הוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו פְּלוֹם³¹.

(29) שתי תורים או שני בני יונה, והן קרבן נזיר שנטמא, ככתוב (במדבר ו, י. 30) משנה נזיר ב. וכדעת חכמים. (31) כי שמא נתכוין להביא ציפרים, כקרבן נדבה, וספק נזירות להקל (נזר ג:). וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ואמנם חייב להביא שתי תורים בלבד, ויקריב אותן נדבה".

ח. כָּל כְּפוּיֵי נְזִירוֹת - פְּנִירוֹת. פִּיצֵד? מְקוֹמוֹת הָעֲלֵגִים שְׁמֻשָּׁנִין אֶת הַדְּבָרוֹ³² וְאָמַר שֵׁם: הָרִינִי נְזִיק, נְזִית, פְּזִית³⁴ - הָרִי זֶה נְזִיר³⁵.

(32) שמות לואי. (33) "מפסידים את הלשון, ומכנים על דבר בדבר אחר" (הל' נדרים פ"א, הט"ז). (34) משנה נזיר ב. ומפרש רש"י: "לשון אומות הן, כשתמחוק רגל הקו"ף של נזיק, ודופן החי"ת של נזית, וגגו של פ"א דפזית, ודופן חי"ת שלו, עשיתו: נזיר. (35) ורבינו בפירוש המשנה, אומר: "שהעלגים מן האומות המשתתפין לישראל, היו משבשים לשון נזיר על צד שינוי לשונם, אח"כ נתקן זה אל ההמון ונפסד הלשון לפי דיבורם". והשווה הל' שבועות פ"ב, ה"ה והל' נדרים פ"א, הט"ז. ובביאורנו שם.

ט. הָאוֹמַר: הָרִינִי נְזִיר מִן הַתְּרַצְנִים³⁶ בְּלִבֵּד אוּ מִן הַנְּזִיִּים³⁷ בְּלִבֵּד, אוּ הָרִינִי נְזִיר מִן הַתְּגַלְחָת, אוּ הָרִינִי נְזִיר מִן הַטְּמֵאָה³⁸ בְּלִבֵּד - הָרִי זֶה נְזִיר גְּמוֹר, וְכָל דְּקִדּוּקֵי נְזִירוֹת עָלָיו³⁹, וְאָף עַל פִּי שְׁלֵא הִיָּה בְּלִבּוֹ לְהִזִּיר אֲלֵא מְדַבֵּר זֶה בְּלִבֵּד. הוֹאִיל וְדָבָר שְׁנֹדֵר מִמֶּנּוּ אֲסוּר עַל הַנְּזִירִים, הָרִי זֶה נְזִיר גְּמוֹר⁴⁰.

(36) הגרעינים הפנימיים מהענבים שזורעים אותם. (37) והם הקליפה החיצונה של הענבים, לשון רבינו לקמן פ"ה, ה"ב. (38) שלא להטמא למתים. (39) וחייב להתנהג בכל דיני נזירות, כאילו אמר הריני נזיר סתם (משנה נזיר ג:). (40) שנאמר (במדבר ו, ג) "מיין ושכר יזיר" -

בוז, כמבואר לקמן פ"ה, ה"א-ד. וכתב רבינו במורה-נבוכים ח"ג, פמ"ח: "וטעם הנזירות מבואר מאד, והוא הפרישות מן היין, אשר הפסיד מן הראשונים והאחרונים, רבים ועצומים כל הרוגיו, ו"גם אלה ביין שגו" (לשון הכתוב ישעיה כת, ז)... כי הנשמר ממנו נקרא קדוש, והושם במדרגת כהן גדול בקדושה, עד שלא יטמא אפילו לאביו ולאמו כמותו, זאת הגדולה מפני שפירש מן היין". והשווה לקמן פ"י, ה"ד: "ושקלו הכתוב כנביא, שנאמר (עמוס ב, יא) ואקים מבניכם נביאים, ומבחוריים לנזירים". וכתב ה"אבן עזרא" (במדבר ו, ז) "ויש אומרים כי מלת נזיר מגזרת נזר (= כתר), והעד: "כי נזר אלקיו על ראשו". ודע, כי כל בני האדם עבדי תאות העולם, והמלך באמת, שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו, כל מי שהוא חפשי מן התאוות". (12) ראה לקמן פ"ח, ה"ג: "ואינו מגלח עד שיהיה פתח העזרה פתוח, שנאמר: פתח אהל מועד, לא שיגלח כנגד הפתח, שזה בזיון מקדש הוא".

ד. הָאוֹמַר: לֹא אֲפִטֵּר¹³ מִן הָעוֹלָם עַד שְׁאֵהִיָּה נְזִיר - הָרִי זֶה נְזִיר¹⁴ מִיָּד, שְׁמָא יָמוֹת עֲתִידָה¹⁵. וְאִם אַחַר נְזִירוֹתוֹ¹⁶ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּכָל תְּאַחַר לְשִׁלְמוֹ¹⁷. וְאִין לֹקִין עַל לֹאוֹ זֶה¹⁸.

(13) לא אצא. (14) חייב לקבל עליו נזירות (רא"ש לנדרים ג:). וכן לשון רבינו לקמן הל' ערכין פ"ו, הל"ג: "ואע"פ שעדיין לא נדר בניזיר, הואיל ואמר: שידור בניזיר, חייב להנזר". (15) ונמצא שלא קיים את נדרו, והשווה הל' תרומות פ"ט ה"א, ולקמן פ"ד ה"י. (16) קבלת נזירותו. (17) נדרים ג: (18) שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה (הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב) ואיחור נזירותו אין בו מעשה. והוא הדין אם קבע זמן לנזירותו ואיחר, ולא קיבל עליו נזירותו, אינו לוקה, כנ"ל (רדב"ז).

ה. אִין אוֹמְרִין בְּנְזִירוֹת: עַד שְׁיֹצִיא בְּשִׁפְתָיו דְּבָר שְׁמֻשְׁמֵנוּ אֲצֵל כָּל הָעַם כְּעִנְיִן שְׁבָלְבוֹ; אֲלֵא פִינָן שְׁגֵמֵר בְּלִבּוֹ¹⁹ וְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו דְּבָרִים שְׁעִנְיָנִים²⁰ שְׁהִיָּה נְזִיר, אָף עַל פִּי שְׁהֵן עִנְיָנוֹת רְחוֹקוֹת, וְאָף עַל פִּי שְׁאִין בְּמֻשְׁמָעָן לְשׁוֹן נְזִירוֹת - הָרִי הוּא נְזִיר²¹.

(19) לקבל עליו נזירות. (20) תכנם ומוכנם. (21) נזיר ב: שמחשבת לבו מגלה (=משלימה) את משמעות דיבורו (תוספות שם).

ו. פִּיצֵד? הָרִי שְׁהִיָּה נְזִיר עוֹבֵר לְפָנָיו וְאָמַר: אֵהִיָּה - הָרִי זֶה נְזִיר, הוֹאִיל וּבְלִבּוֹ הִיָּה שְׁהִיָּה כְּמוֹ זֶה, וְאָף עַל פִּי שְׁלֵא פָּרַשׁ וְאָמַר אֵהִיָּה כְּמוֹ²² זֶה. וְכֵן אִם אַחַז בְּשַׁעֲרוֹ וְאָמַר: אֵהִיָּה נְאֻה²³, אוּ אֵהִיָּה מְכַלְכֵּל²⁴, אוּ אֵהִיָּה מְסֻלָּס; אוּ שְׁאָמַר: הָרִינִי מְסֻלָּס, אוּ הָרִינִי מְכַלְכֵּל²⁵, אוּ הָרִי עָלַי לְשִׁלְחַ פְּרַעֲוֵי²⁶ - הָרִי זֶה נְזִיר²⁷. והוא שִׁגְמוֹר בְּלִבּוֹ לְהִזִּיר²⁸.

(22) נזיר שם. והשווה לקמן פ"ב, ה"ד. (23) ובכתי"י

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאָסוּר בְּכָלֶם; מִפְּנֵי שֶׁהִתְנַה עַל מָה שֶׁפְּתוּב בַּתּוֹרָה⁵⁶, וְכָל הַמִּתְנַה עַל הַפְּתוּב בַּתּוֹרָה - תִּנְאוּ בְּטַל⁵⁷.

(55) וקיבל עליו רק חלק מן הנזירות. (56) כשאמר הריני נזיר, נאסר בכולם, וכשהוא מטיל תנאי בדיני נזירותו, הרי זה מתנגד לדיני התורה, ואין בדבריו כלום (נזיא יא. ובתוספות שם). (57) שכל תנאי המועיל לבטל את המעשה, אנו למדים מתנאי בני גד ובני ראובן (במדבר לב, כט"ל). ושם לא היה התנאי נגד הכתוב בתורה (תוספות כתובות נו. דיבור-המתחיל הרי זו). והשווה ה' אישות פ"ו, ה"ט.

יד. נָדַר בְּנִזְיֹר, וְאָמַר: לֹא הֵייתִי יוֹדֵעַ שֶׁהֲנִזְיֹר אָסוּר בֵּינִי אוֹ בְּטַמְאָה אוֹ בַּתְּגַלְחָת, וְאֵלּוּ הֵייתִי יוֹדֵעַ כֵּן לֹא הֵייתִי נֹזֵר - הֲרִי זֶה נִזְיֹר וְחֵיב בְּכָלֶם⁵⁸; שֶׁהֲרִי הוּא הֵיָה יוֹדֵעַ שֶׁאָסַר עַצְמוֹ בְּאֶחָד מִשְׁלֹשָׁה מִיָּנִין, וְכָבֵר בְּאַרְנוֹנִי⁵⁹, שֶׁאִפְלוּ לֹא נָדַר אֶלָּא מֵאֶחָד מֵהֶם - אָסוּר בְּכָלֶם⁶⁰.

(58) משנה נזיר יא. (59) לעיל ה"ט. (60) והראב"ד מעיר, שאם יבוא לפני חכם להשאל על נזירותו דרך חרטה זו, אין פתח (=חרטה) לנוזר גדול מזה, והרי זה מותר, כמבואר לקמן פ"ב, ה"א. ומה שאמרו במשנה: "הרי זה אסור" לא נתכוונו אלא כשהוא חושב להתיר לעצמו בלא שאלת חכם. ויתכן שגם רבינו יודה בזה (רדב"י, ובמעשה רוקח).

טו. אָמַר: יוֹדֵעַ הֵייתִי שֶׁהֲנִזְיֹר אָסוּר בְּכָל אֵלּוּ, אֲבָל הֵיָה בְּדַעַתִּי⁶¹ שֶׁמִּתֵּר לִי לְשִׁתּוֹת אֲנִי⁶² הֵיִן מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי כּוֹל לְחִיּוֹת בְּלֹא יָיִן⁶³, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי קוֹבֵר אֶת הַמֵּיתִים⁶⁴ - הֲרִי זֶה אֵינּוּ נִזְיֹר⁶⁵; מִפְּנֵי שֶׁאֵלּוּ בְּכָלֶם נְדָרֵי שְׁגָגוֹת⁶⁶, שֶׁאֲנִי צְרִיכִין שְׁאֵלָה לְחֻכְמָם, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹנִי⁶⁷.

(61) בדפוס רומי, ובכ"י תימן: בדעתי. (62) בדפ' ויניציאה, תיבה זו איננה. (63) ששותה יין לרפואתו. (64) וצריך להטמאות להם ולטפל בהם בשכרי, מחמת דוחקי, ולכן לא היה בדעתי לאסור עלי, שאין קוברים באותו מקום אלא הוא. (65) ומותר בכל (שם). (66) שהיה סבור. שהחכמים יתירו לשותות או להטמא. נדרי שגגות - כגון שאמר: ככר זה אסור עלי כקרבן אם אכלתי היום, ושכח שאכל היום, ראה לעיל ה' שבועות פ"ג, ה"ו, ובתוספות נזיר יא: דיבור-המתחיל נדרי שגגות. (67) לעיל ה' נדרים פ"ד, ה"א. הראב"ד מעיר, שבגמרא שם (נזיר יא:), אמרו, שהם "נדרי אונסים", אלא שרבינו מפרש כרש"י שם, בלשון השני, שלמעשה הרי זה נדר בשגגה, וקראוהו "אונס" מפני שלבו אנסו (= הטעו), שסבר שיתירו לו חכמים לשותות, וכן אמרו (שבועות כו). "לבך אנסך". והכוונה, שהיה שוגג בדבר (כסף-משנה). ויש לציין שבפירוש המשנה (שם) כותב רבינו: "מפני שהוא נדרי אונסין בלא ספק".

טז. הָאוֹמֵר: הֲרִי יָדִי נִזְיָרָה, הֲרִי רַגְלִי נִזְיָרָה - לֹא

אפילו לא נדר אלא מיין בלבד, הרי זה נזיר מכולם (גמרא שם).

י. אֲבָל הָאוֹמֵר: הֲרִינִי נִזְיֹר מִן הַגְּרוּגְרוֹת⁴¹ אוֹ מִן הַדְּבִלָה⁴² וְכִיּוֹצֵא בִּהְיָן⁴³ - הֲרִי זֶה אָסוּר בְּהֵן⁴⁴, וְאֵינּוּ נִזְיֹר⁴⁵.

(41) תאנים מיובשות, ונזיר מותר בהן, שאינן פירות הגפן. (42) תאנים מיובשות דרוסות יחד עד שנעשו גוש אחד, ונזכרות במקרא, שמואל-א, ל, יב ועוד. (43) מפירות שאינם פרי הגפן, ומותרים לנזיר, ראה לקמן פ"ה, ה"א. (44) כאילו נדר מן הגרוגרות, שהיו אסורים עליו כקרבן, שאף בגמר דבריו אדם נתפס. (45) שלא נדר כדרך הנזורים, שאין נזירות מן הגרוגרות ומן הדבילה (משנה נזיר ט). וכדעת רבי נתן שם בגמרא עמ' ב, ע"פ בית-הלל: נדור, ואינו נזיר. וגורס רבינו שם: "מתניתין כרבי נתן" (כסף-משנה).

יא. מְזוּגוֹ לוֹ פּוֹס שֶׁל יַיִן וְנִתְּנוּ לוֹ לְשִׁתּוֹת, וְאָמַר: הֲרִינִי נִזְיֹר מִמְּנוֹ⁴⁶ - הֲרִי זֶה נִזְיֹר גְּמוּר⁴⁷. וְאִם הֵיָה מִרְ נֶפֶשׁ אוֹ פּוֹעֵס אוֹ מִתְּאֵבֵל, וְהָיָה מִבְּקָשִׁין מִמְּנוֹ שִׁישְׁתָּהּ כְּדִי לְשַׁכַּח עַמְלוֹ⁴⁸, וְאָמַר: הֲרִי זֶה נִזְיֹר מִמְּנוֹ - הֲרִי זֶה אָסוּר בְּאוֹתוֹ הַפּוֹס בְּלִבְדוֹ, וְאֵינּוּ נִזְיֹר; שֶׁלֹּא נִתְּבַן זֶה אֶלָּא שֶׁלֹּא יִשְׁתָּה פּוֹס זֶה⁴⁹.

(46) מן היין שבכוס. (47) וכל דקדוקי נזירות עליו (משנה נזיר יא). ואין זה גרוע מהאומר: "הריני נזיר מהחרצנים בלבד" שהוא נזיר בכל, כמבואר לעיל ה"ט. (48) מצוקתו וחלאתו, מלשון הכתוב (משלי לא, ו-ז) "ויין למרי נפש, ישחה וישכח רישו, ועמלו לא יזכר עוד". (49) שאסר עליו כוס זה כקרבן, ונתכוין לסלק את המפצירים בו לשותות, כי אם לא יאמר: נזיר אני, ירא הוא שיביאו לו כוס אחר. וכל הקטע הזה אין לו מקור בתלמודים.

יב. וְכֵן שְׁפוּר שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ פּוֹס כְּדִי לְרוֹתוֹ⁵⁰, וְאָמַר: (הֲרִי זֶה) [הֲרִינִי] נִזְיֹר מִמְּנוֹ - הֲרִי זֶה אָסוּר בְּאוֹתוֹ הַפּוֹס בְּלִבְדוֹ, וְאֵינּוּ חֵיב בְּנִזְיֹרוֹת; שֶׁלֹּא נִתְּבַן זֶה אֶלָּא שֶׁלֹּא יִשְׁכַּחוּ אוֹתוֹ יוֹתֵר מִדְּאִי⁵¹. וְאִם הֵיָע לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט⁵² - אֵין דְּבָרָיו פְּלוּם⁵³, וְאֵינּוּ חֵיב עַל כָּל עֲבֵרָה שִׁיעֵשָׂה; שֶׁמִּשְׁהֵיָע לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט אֵינּוּ בֵּן חֵיבוֹב⁵⁴.

(50) להשקותו לרויה, שכן דרך בני אדם להפציר בשיכור שיוסיף לשותות. (51) ואילו אמר: כוס זה עלי כקרבן, הוא מתיירא, שמא יביאו לו כוס אחר (נזיר יא.). (52) אבדה לו דעתו לגמרי, ראה בראשית יט, לג. (53) אין נדרו נדר, ואפילו באותו כוס מותר. (54) עירובין סה. והשווה ה' מכירה פכ"ט, ה"ח "הגיע לשכרותו של לוט, והוא השיכור שעושה ואינו יודע מה עושה... הרי הוא כשוטה או כקטן פחות מבן שש".

יג. הָאוֹמֵר: הֲרִינִי נִזְיֹר עַל מְנַת שְׁאֵהִיָה שׁוֹתָה יַיִן אוֹ מִשְׁמָא לְמֵתִים אוֹ מִגְּלַחַת שְׁעָרַי⁵⁵ - הֲרִי זֶה נִזְיֹר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"ד, ה"א. 4) שלא יעמוד בדעתו, כגון שאמר לו הריני נזיר אם לא תבוא לסעוד אצלי. ראה שם, ה"ג. 5) גזומה והפלגה, כגון שאמר: הריני נזיר, אם לא ראיתי חומת עיר פלונית גבוהה עד לרקיע, "שלא נתכוין זה אלא לספר את גובה החומה". כדברי רבינו לעיל הל' שבועות פ"ג, ה"ה. 6) בכת"י התימנים: כשאר. 7) נזיר יא, ב. וכבר כתב רבינו לעיל פ"א ה"א: "הנזירות היא נדר מכלל נדרי איסור", ולפיכך דברים הנוהגים בשאר נדרים, נוהגים גם בנזירות (רדב"ז). וכן נתבאר לעיל פ"א ה"ה, שעיקר הנזירות תלוי בלב, וכיון ששגג או נאנס - ודאי לא גמר בלבו להנזר ('מעשה רוקח'). 8) מתחרט. 9) ראה הל' נדרים פ"ד, ה"ה. ובנדרים ג, א - אמרו, שהשווה הכתוב נזירות לנדרים, שנאמר (במדבר ו, ב) "לנזיר נדר נזיר, להזיר לה", כשם שבנדרים עובר ב"לא יחל", אף נזירות כן. ומכאן שכשם שבנדרים, אחרים (החכם) מוחלים לו, אף נזירות כן ('קריית ספר'). והדברים מפורשים במכות כב, א. ששאלו שם: "והרי נזיר?" כלומר, שישנו בשאלה לחכם.

ב. מי ששנר בנזיר, והלך להביא קרבנותיו¹⁰ ששנר על דעת שייביאם במלאות ימי נזרו, מצאן שנגנבו או נגנבה בהמה מהן אם עד שלא נגנבה בהמה נזר - הרי זה נזיר¹¹; ואם אחר שנגנבה או שאבדה או שמתה נזר - אינו נזיר, שזה נזר בטעות¹².

10) כבש לעולה, כבשה לחטאת, ואיל לשלמים, ככתוב בתורה במדבר ו, יד. 11) משנה, נזיר לב, א. ואין אומרים לו: אילו היית יודע שתיגנב בהמתך - כלום היית נודר, כי אין פותחים ב"נולד" = בדבר שנתחדש לאחר הנדר ואינו שכיח, כמבואר לעיל הל' נדרים פ"ח ה"ה, ובהל' שבועות פ"ו, ה"ב. כי הואיל ואין זה שכיח, "גמר בלבו בשעת נדרו שיהיה נזיר בכל ענין, אפילו אם תיגנב בהמתו, לפי שסבור בלבו שלא תיגנב" ('תוספות' נזיר שם, דיבור המתחיל: מי שנדר). 12) שדעתו היתה לקבל נזירותו על אותה בהמה, ובשעה שנזר לא היתה ברשותו. (משנה, שם). והשווה הל' נדרים פ"ח, ה"ג: "מפני שהוא נדר טעות, והוא בכלל נדרי שגגות שהם מותרים". ולדעת 'תוספות' בנזיר לב, ב - אינו נזיר, בתנאי שיתיר לו החכם. ורבינו סובר, שאינו נזיר כלל, ואינו צריך אפילו שאלה לחכם.

ג. המתפייס בנזירות¹³ - הרי זה נזיר, כמו שבארנו בדין פל המתפייס בנדר¹⁴.

13) שהתפייס נזירותו בנזירות חבירו, כמפורש בסמוך בהלכה הבאה. 14) הל' נדרים פ"ג ה"ג, ש"המתפייס בנדרים - חייב".

ד. היה נזיר עובר לפניו ואמר: הריני פזה - הרי זה נזיר¹⁵. נדר חברו בנזיר, ואמר הוא: פי כפיו מיי¹⁶, או שאמר: שערי פשעו מלהגזז - הרי זה נזיר¹⁷. וכן אם שמע¹⁸ ואמר 'ואני' בתוך פדי דבור, 'ושמע שלישי בתוך פדי דבור'¹⁹ של שני ואמר 'ואני', ואפלו הן מאה²⁰ - פלן נזירין²¹.

אמר פלום⁶⁸. הרי ראשי נזיר, כבדי נזירה - הרי זה נזיר. זה הפלל: כל איבר, שאם ינטל מן החי - ימות, אם אמר הרי הוא נזיר - הרי זה נזיר⁶⁹.

68) נזיר כא: 69) שם, "זה הכלל, דבר שהנשמה תלויה בו, הרי זה נזיר" ורבינו שינה וכתב: "שאם ינטל מן החי ימות", בהתאם לשיטתו בהל' שחיטה פ"ח, הט"ז, שהכבד אם הוא חסר מתחילת בריאתה - הבהמה כשרה, אבל אם ניטל מהבהמה הרי היא טריפה (שם כא). ולפיכך דקדק לכתוב: "שאם ינטל מן החי ימות" לכלול את הכבד, שחסרונו - כשר, ונטילתו - טריפה (אור שמח). והשווה לקמן הל' ערכין פ"ב, ה"א.

יז. האומר: הריני נזיר כשיהיה לי בן, אם נולד לו בן זכר - הרי זה נזיר; אבל אם נולדה לו בת או טמטום⁷⁰ או אנדרוגינוס⁷¹ - אין זה נזיר⁷². אמר: הריני נזיר כשיהיה לי וילד, אפלו נולד לו בת או טמטום ואנדרוגינוס - הרי זה נזיר⁷³. הפילה אשתו - אינו נזיר⁷⁴. חזרה ונתעברה וילדה - הרי זה נזיר⁷⁵.

70) "שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום". 71) "שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות" (הל' אישות פ"ב, הכ"ד, כה), ושניהם יש להם דין ספק זכר ספק נקבה, כמבואר שם. 72) משנה נזיר יב: שבלשון בני אדם אינו נקרא בן אלא זכר, ולא בת וכל אלו (רע"ב שם). 73) שם, שגם הטמטום נקרא ולד. ואין אומרים, לולד חשוב נתכוון (גמרא שם יג.). 74) שמא לא היה ולד של קיימא, ולא נולד לתשעה חדשים גמורים, ואין זה ולד. וספק נזירות להקל (רש"י שם). 75) שם במשנה "חזרה וילדה, הרי זה נזיר". ופירושו התוספות, ילדה מהריון אחר. וכתב הרדב"ז: ואין צורך לומר אם חזרה וילדה מאותו הריון, שהרי זה נזיר, ומעשים בכל יום שאשה מפילה, ויולדת ולד של קיימא מאותו הריון, שטיפה אחת היא ונחלקת לשנים, וכמבואר בתוספות שם דיבור המתחיל והפילה אשתו.

פרק שני

1) קבלת נזירות באונס או בשוגג, דין המתפייס בנזירות, ספיקות שונים בקבלת נזירות, שהולכים בהם להקל, שהאיש מדיר את בנו הקטן בנזירות ולא האשה, דיני נשים ועבדים בנזירות, הפרתן וכפיית העבדים בביטול נזירותם, נזירות שלא בפני הבית ובחזן-לארץ.

א. הנזיר בנזיר פשוט² או פאנס³ או שנדר לזרז חברו⁴ או דרך הבאי⁵ - הרי זה פטור, בשאר נדרים⁷. ומי שנדר בנזיר ונתם⁸ על נדרו - הרי זה נשאל לחכם ומתיר לו נזירותו, כדרך שמתירין שאר הנדרים⁹.

2) כגון שאמר: הריני נזיר אם אכלתי היום, ובשעת נדרו היה בטוח שלא אכל, ונזכר אחר"כ שאכל היום (נדרים כה:), וראה לעיל הל' נדרים פ"ח ה"ג, ולעיל פ"א, הט"ו. 3) כגון שהדירוהו מוכסים, ואמרו לו: נדור לנו, שאתה נזיר, אם יש עמך דבר שחייב במכס, ונדר. ראה לעיל הל' נדרים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זֶה נְזִיר³², וְאִם הָיָה שְׁמֵעוֹן - הָרִי חֲבָרוֹ נְזִיר, כְּמוֹ שְׁנָדְרוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. לֹא הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, אֲלֵא חָזַר לְאַחֲרָיו וְנִעְלַם מֵעֵינֵיהֶם, וְלֹא יָדְעוּ מִי הוּא - אִין אֶחָד מֵהֶן נְזִיר³³.

(30) שאמר: ראובן הוא. (31) שיתקיים כדברי. (32) משנה, נזיר לב, ב. וכדעת בית-הלל שם. (33) שם, הואיל ולא נתברר דברי מי נתקיימו, הרי זו ספק נזירות - ולהקל, וכרבי יהודה שם לד, א.

ט. וְכֵן הָאוֹמֵר: הָרִינִי נְזִיר אִם יְהִיָּה בְּכָרִי³⁴ זֶה מֵאָה פוּרִי³⁵, וְהִלֵּךְ לְמִדְרוֹ וּמִצָּאוֹ שְׁנַגְנַב אוֹ שְׂאָבָד - אִינוּ נְזִיר³⁶. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. שְׁסַפֵּק נְזִירוֹת - לְהַקְלִי³⁷.

(34) ערימת תבואה. (35) מידת תבואה, המכילה שלשים סאה, כמבואר לקמן הל' ערכין פ"ד, ה"א. (36) שלא גמר בדעתו להיות נזיר עד שיתברר הדבר כמו שאמר (נדרים יט. ובר"ן שם). (37) נזיר ח, א. וכרבי יהודה.

י. הִיוּ מְהֻלְכִין בְּדֶרֶךְ וְרָאוּ אֶת הַכּוֹרִי³⁸ מִרְחוֹק, וְאָמַר אֶחָד מֵהֶם: הָרִינִי נְזִיר שְׁזָה חֲתָה, וְאָמַר אֲחֵר: הָרִינִי נְזִיר שְׁזָה בְּהֶמָּה, וְאָמַר אֲחֵר: הָרִינִי נְזִיר שְׂאִין זֶה חֲתָה, וְאָמַר אֲחֵר: הָרִינִי נְזִיר שְׂאִין זֶה בְּהֶמָּה, וְאָמַר אֲחֵר: הָרִינִי נְזִיר שְׂאִין זֶה לֹא חֲתָה וְלֹא בְּהֶמָּה, וְאָמַר אֲחֵר: הָרִינִי נְזִיר שְׁזָה בְּהֶמָּה וְחֲתָה - הָרִי כְּלָם³⁹ נְזִירִים; מִפְּנֵי שֶׁהַכּוֹרִי יֵשׁ בּוֹ דְרָכִים שְׁוֶה בֵּהֶן לְחֲתָה, וְיֵשׁ בּוֹ דְרָכִים שְׁוֶה לְבְּהֶמָּה, וְיֵשׁ בּוֹ דְרָכִים שְׁוֶה לְחֲתָה וְלְבְּהֶמָּה⁴⁰, וְיֵשׁ בּוֹ דְרָכִים שְׂאִינוּ שְׁוֶה לֹא לְבְּהֶמָּה וְלֹא לְחֲתָה⁴¹. וְהוּא הִדִּין אִם רָאוּ אֶנְדְּרוּגִינוֹס וְנִחְלְקוּ בּוֹ אִם הוּא אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, וְנִדְּרוּ עַל דֶּרֶךְ שְׁנָדְרוּ אֵלּוּ בְּפוּי - הָרִי כְּלָם נְזִירִים; שְׁהָאֶנְדְּרוּגִינוֹס יֵשׁ בּוֹ דְרָכִים שְׁוֶה בֵּהֶן לְאִישׁ, וְדְרָכִים שְׁוֶה בֵּהֶן לְאִשָּׁה⁴², וְדְרָכִים שְׂאִינוּ שְׁוֶה בֵּהֶן לֹא לְאִישׁ וְלֹא לְאִשָּׁה, וְדְרָכִים שְׁהֵן שְׁוִין לְאִישׁ וְלְאִשָּׁה⁴³.

(38) "מין מורכב מן העז ומן הצבי . . . ולא הכריעו בו חכמים אם מין בהמה או חיה היא" (לשון רבינו בפירוש המשנה, ביכורים פ"ב, מ"ח). (39) ששה אנשים אלו. (40) כמבואר בסמוך ה"א. (41) נמצאו כולם אמרו אמת (משנה, נזיר לד. וכפירוש רבינו שם). (42) כמבואר בסמוך ה"א. (43) ולפיכך נתקיימו דברי כולם (תוספתא נזיר פ"ג, מ"א).

יא. וְכָל הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ⁴⁴ - בְּעֵינֵי הַמְּצוֹת⁴⁵, לֹא בְּטַבְּעוֹ וְתוֹלְדוֹתוֹ⁴⁶. וְכֵן דְרָכֵי הַכּוֹרִי - בְּעֵינֵי הַמְּצוֹת, לֹא בְּטַבְּעוֹ וְתוֹלְדוֹתוֹ⁴⁷. בְּיַצֵּד? הֲמוֹ טַעוֹן פְּסוּי, פְּתִיחָה⁴⁸; וְחֻלְבּוֹ אֲסוּר, כְּבִהְמָה⁴⁹; וְהָרִי הוּא כְּלָאִים עִם הַבְּהֶמָּה וְכֵן עִם הַחֲתָה, כְּאֵלּוּ אִינוּ חֲתָה וְלֹא בְּהֶמָּה⁵⁰; וְטַעוֹן שְׁחִיטָה, כְּבִהְמָה וְחֲתָה⁵¹. וְיֵשׁ בּוֹ דְרָכִים אֲחֵרִים⁵², וְכָל אֶחָד מֵהֶן יִתְפָּאֵר מִקּוֹמוֹ⁵³.

(15) נזיר ג, א. והשווה לעיל פ"א, ה"ו. (16) מלשתות יין. (17) שם כא, ב. אבל אמר: פי כפיו ושערי כשערו, לא אמר כלום, שהפה והשיער אינם דברים שהנשמה תלויה בהם (שם). וראה לעיל פ"א, ה"טז. (18) את חבירו ואמר: הריני נזיר. (19) שהוא כדי שאילת שלום תלמיד לרב: שלום עליך רבי (לעיל הל' שבועות פ"ב, ה"ז). (20) כל אחד בתוך כדי דיבור של קודמו. (21) נזיר כא, א. שכל אחד התפיס בקודמו. ולפיכך אם נשאל הראשון על נדרו והותר - הותרו כולם, ואם נשאל השני והותר, השני ושל אחרייו מותרים, והראשון אסור (שם). והשווה לעיל הל' נדרים פ"ד ה"ט, ובביאורנו שם ה"ג.

ה. הָאוֹמֵר: הָרִינִי נְזִיר כְּשִׂיחָה לִי בֵּן, וְחֲבָרוֹ אָמַר 'וְאִנִּי'²² - הָרִי חֲבָרוֹ נְזִיר מִיָּד²³.

(22) אע"פ שיש להסתפק בכוונת דבריו, ולומר שנתכוין להיות נזיר לכשיוולד גם לו בן. (23) נזיר יג, א. שכוונת חבירו על גוף דברי הראשון ועיקרם, שאמר: הריני נזיר, ובוזה התפיס נזירותו. ואע"פ שזוהי בעיה בגמרא שם ולא נפשטה, מתוך שאמרו שם: "אם-תמציר-לומר על גופו משמע" נראה שכך היא ההלכה, כקבלת הגאונים בכל "אם-תמציר-לומר" שבבעיות הש"ס, שההלכה כ"אם-תמציר-לומר" (רדב"ז).

ו. הָאוֹמֵר לְחֲבָרוֹ: הָרִינִי נְזִיר כְּשִׂיחָה לְךָ בֵּן, וְשָׁמַע חֲבָרוֹ וְאָמַר 'וְאִנִּי' - אִין זֶה נְזִיר; שְׁלֹא נִתְפָּוֵן זֶה הָאֲחֵרוֹן²⁴ אֲלֵא לֹמֵר: שְׂאִנִּי אוֹהֵב שְׂיִחָה לְךָ בֵּן כְּמוֹ זֶה, שְׁהָרִי הוּא בּוֹשׁ מִמֶּנּוּ²⁵.

(24) להיות נזיר. (25) שלא להביע לו בפניו את רגשי חיבתו אליו, כדרך שהביע זה הראשון (נזיר שם). "אם-תמציר-לומר: כל בפניו בוש הוא", וכו'. וכבר אמרנו שכל "אם-תמציר-לומר" הלכה היא (רדב"ז).

ז. הָאוֹמֵר: הָרִינִי נְזִיר כְּשִׂיחָה לְפָלוּנִי בֵּן²⁶, וְשָׁמַע חֲבָרוֹ וְאָמַר 'וְאִנִּי' - הָרִי זֶה סַפֵּק: שְׁמָא לֹא נִתְפָּוֵן אֲלֵא לְהִיֹּת נְזִיר כְּמוֹתוֹ²⁷, אוֹ לֹמֵר שְׂאִנִּי אוֹהֵב אוֹתוֹ כְּמוֹתוֹ²⁸. וְסַפֵּק נְזִירוֹת - לְהַקְלִי²⁹.

(26) ואותו פלוני לא היה במעמד זה. (27) שכל שלא בפניו אינו בוש ממנו, ולא נתכוין אלא לקבל עליו נזירות, והתפיסה בראשון. (28) כשם שאתה רוצה שיהיה לו בן, כך גם אני רוצה, אבל לא נתכוין לקבל עליו נזירות כלל (נזיר שם). בעיה שלא נפשטה. (29) טהרות פ"ד, מ"ב. שהרי הוא צריך להביא קרבנות במלאת ימי נזרו, ושמא אינו נזיר ונמצא שהכניס חולין לעזרה. ואפילו בדרך נדבה לא יוכל להביא, כי אין מביאים חטאת נדבה (ר"ן נדרים יט.).

ח. שְׁנַיִם שְׁהִיוּ מְהֻלְכִים בְּדֶרֶךְ וְרָאוּ אֶחָד בָּא פְּנִגְדָן, וְאָמַר אֶחָד מִן הַשְּׁנַיִם: זֶה הֵהוּלֵךְ פְּנִגְדָּנוּ שְׁמֵעוֹן הוּא, וְאָמַר חֲבָרוֹ: רָאוּבֵן הוּא, וְאָמַר זֶה³⁰: הָרִינִי נְזִיר אִם יְהִיָּה רָאוּבֵן³¹, וְאָמַר אֲחֵר: הָרִינִי נְזִיר אִם יְהִיָּה שְׁמֵעוֹן, הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם וְהָרִי הוּא רָאוּבֵן - הָרִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פחות מבן שתיים-עשרה שנה ויום אחד. (69) שקיבל משה מסיני (משנה, נזיר כח: וכרבי יוחנן בגמרא שם). וכתב רבינו בפירושו המשנה שם: "מפי הקבלה - אין לו סמך בתורה ולא רמז, והוא מה שאמר (בגמרא שם) הלכה היא בנזיר". והשווה לקמן פ"ג הי"ב, ובהל' אבל פ"ג ה"ח, ועוד. וכתב ה'מעשה רוקח' אע"פ שמצינו, שחנה הדירה את שמואל בנה בנזירות, ככתוב (שמואל-א א, יא) "ומורה לא יעלה על ראשו" (ראה במשנה שם סו. ולקמן פ"ג, הט"ז) - על כרחנו לומר, שגם אביו אלקנה הסכים על ידה והדירו גם הוא. וראה ברד"ק לשמואל שם, שאף הוא עמד על זה. וב'אור המאיר' למורי רבי מאיר שפירא ז"ל סימן ל, לפלל בזה הרבה.

יד. פיצד? האב שאמר לבנו הקטן: הרי אתה נזיר, או שאמר: בני פלוני נזיר, או הרי זה נזיר? ושתק ה'בן - הרי זה נזיר. ותיב האב לנהג בו כל דקדוקי נזירות, ואם נטמא - מביא⁷¹ קרבן טמאה⁷², וכששילם נזירותו מביא קרבן טהרה, כשאר הנזירים הגדולים.

(70) וב'תוספות' נזיר כח, ב - דיבור-המתחיל האיש מדיר, הוסיפו: או שיצוה לבנו שיאמר הריני נזיר. (71) האב בשביל בנו. (72) כדין נזיר גדול, וכמבואר לקמן פ"ו, ה"ג. ומביא שתי תורים, אחת לעולה ואחת לחטאת, והכהן מולק ואוכל מחטאתו ואין בזה משום נבילה (נזיר כט.).

טו. לא רצה ה'בן ומחה בדבר זה או שמחו קרוביו, או שגלח שעריו או שגלחוהו קרוביו, שהרי נעשה מעשה שגלה דעתו? שלא רצה הוא או קרוביו בנזירות זו - הרי זה אינו נזיר⁷⁴. ועד מתי יש לו להדירו? עד שנגדיל ונעשה איש⁷⁵.

(73) ובדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: שגילה דעתם. (74) משנה, שם כח, ב. וראה לקמן פ"ט, הי"ב. וכתבו ה'תוספות' שם, דוקא כשמיוחו מד כששמעו, אבל אם בתחילה לא מיוחו, ואחר שהתחילה הנזירות מיוחו, אין בכך כלום. וכן פירש רבינו שם: "וכל זמן שחלה עליו הנזירות והתנהג בה, אינו יכול לא הוא ולא קרוביו לבטלה". ובתוספתא שם פ"ג, מ"ט שנינו: "הדירו כשהוא קטן וגלח, או שהביא שתי שערות, בטלה הימנו נזירות אביו". ונראה, ששתי שערות מבטלות הנזירות, אף לאחר שהתחיל כבר למנות ימי נזירותו ('תוספות' שם). וראה ב'תוספות יו"ט' לסוטה פ"ג, מ"ה. והרא"ש בפירושו לנזיר כח, ב - מסתפק אם שתה ה'בן יין או שנטמא למתים, אם מחאתו מחאה, כי אין אלו דומים לגילוח, שהוא מעשה בגופו. וב'אור שמח' מכריע, שאם שתה ה'בן בעצמו מרצונו הרי זו מחאה, אבל השקוהו קרוביו או טימאוהו אין זו מחאה, שהמגלח את הנזיר לוקה (לקמן פ"ה, הי"א), ולפיכך מחאתם מחאה. אבל המשקה את הנזיר והמטמאו, אינו לוקה (שם, ה"כ) ולפיכך אין מחאתם מחאה. (75) שיהיה בן שלש-עשרה שנה ויום, ויביא שתי שערות, כי עד אז עדיין קטן הוא לכל המצוות שבתורה (נזיר כט:): כדעת רבי.

וכן אנדרוגינוס: מטמא בל'כך, פאנשים⁵⁴; ומטמא באדם, פנשים⁵⁵; ואינו נמכר בעבד עברי, לא כאנשים ולא פנשים⁵⁶; וההורגו⁵⁷ - נהרג עליו, פאנשים ופנשים⁵⁸. ויש בו דינים אחרים, וכל אחד יכתב במקומו⁵⁹.

(44) של האנדרוגינוס. (45) במובן הדיני. (46) בכת"י התימנים, כל הפיסקה הזו בנוגע לכוי, אינה. (47) דם שחיתו. (48) אבל דם שחיתת בהמה, פטור מכיסוי. (49) כחלב בהמה, אבל חלב חיה מותר. (50) ואסור להרביעו לא על חיה ולא על בהמה אלא עם מינו. (51) הכל במסכת ביכורים פ"ב מ"ח-יא. (52) והן מפורשות במשנה, שם. (53) כגון בהל' יום טוב פ"ג, ה"א; הל' ביכורים פ"ט, ה"ה; הל' אבות הטומאה פ"א, ה"ו ועוד. (54) זבים ובעלי קרי. לובן - כינוי לזרע הזכר. (55) שדם זיבתו ונדתן טמא (בכורים פ"ד, מ"ב-ג). (56) שעבד עברי אינו נמכר אלא האיש, וזה ספק נקיבה הוא. והבת נמכרת כשהיא קטנה ע"י אביה, אבל אין האב מוכר את בנו לעבד (שם מ"ה, וברע"ב). (57) במזיד. (58) שם מ"ד. (59) הל' 'ביום פ"ו, ה"ח; הל' איסורי ביאה פכ"ב, הי"א; הל' עדות פ"ט, ה"ג ועוד.

יב. וכן אם ראו אנשים פאים פנגדם, מהם פקחים⁶⁰ ומהם סומים⁶¹, ואמר אחד: הריני נזיר שאלו פקחין⁶², ואמר אחר: הריני נזיר שאין אלו פקחין, ואמר אחר: הרי אני נזיר שאלו סומין, ואמר אחר: הריני נזיר שאין פקחין וסומין, ואמר אחר: הריני נזיר שאין אלו לא פקחין ולא סומין⁶³ - הרי פלם נזירים⁶⁴. וכן כל פיוצא בזה.

(60) רואים, שעניניהם פקוחות (= פתוחות). (61) עוררים. (62) ודבריו אמת, שיש ביניהם פקחים. (63) כי הפקחים שבהם אינם סומים, והסומים שביניהם אינם פקחים, ונתקיימו דבריו. (64) הרב"ז מצייין את מקור ההלכה בתוספתא, ובתוספתא נזיר שלפנינו - איננה.

יג. קטן שהגיע לעונת נדרים⁶⁵ ונדר בנזיר - הרי זה נזיר ומביא קרבנותיו, ואף על פי שיעדין לא הביא שתי שערות⁶⁶, כשאר הנדרים⁶⁷. והאיש מדיר את בנו קטן בנזיר, אף על פי שלא בא לעונת נדרים⁶⁸, ואין האשה מדירת את בנה בנזיר. ודבר זה הלכה מפי הקבלה הוא⁶⁹, ואינו נוהג כשאר נדרים.

(65) שהוא בן שתיים-עשרה שנה ויום אחד, ויודע לשם מי נדר, כמבואר לעיל הל' נדרים פ"א, ה"א-ד. (66) שאפילו מלאו לו שלש-עשרה שנה ויום אחד, אלא שלא הביא שתי שערות, עדיין לא נעשה גדול לשאר דברים. (67) שנדרו קיים, וכמו שמתעים רבינו שם: "ודבר זה מדברי תורה, שהמפלא הסמוך לאיש, הקדשו ונדרו נדר" ע"פ דברי הש"ס נדה מו, ב. וכרבי יוחנן וריש לקיש שם, ולפיכך מביא הקטן קרבנותיו, ואינם חולין בעזרה. (68) שהוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טז. הַעֹבְדֵי פֹכְבִים וּמְזֻלֹת - אֵין לָהֶן נְזִירוֹת⁷⁶; לְשָׂתוֹת וּלְהַטְמָא לְמַתִּים. וְאִם לֹא כָּפָה אוֹתוֹ - נֹהֵג שְׁנֵאמַר: דְּבַר אֶל פְּנֵי יִשְׂרָאֵל⁷⁷.

78) שבפירושו נאמר (שם ו, ב) "איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר", ועבדים - אע"פ שאין נפשם קנויה להם, יש להם נזירות, שנאמר (שם) "ואמרת אליהם" - לרבות את העבדים. (79) נזיר סב, ב. וראה לעיל הל' נדרים פי"א, ה"ר-ח. (80) יכול. (81) למחות בידו כל זמן שירצה, בניגוד לאשה שאינו יכול לכופה, מכיון שנדרה בניזיר ולא היפר לה, שוב אינו יכול להפר (משנה, נזיר סא. וברש"י). (82) כאמור לעיל אות עז "ואמרת אליהם" - לרבות את העבדים, כשאין רבו מוחה בידו. וראה לעיל הל' נדרים פי"ג ה"ה-ו, ובביאורנו.

יח. נָדַר הָעֶבֶד שְׂאֵר נְדָרִים שֵׁשׁ בִּהֶן עֲנוּי נִפְשׁוֹ⁸³ או שְׁמֵעֶפְכִין אֶת הַמְּלֶאכָה, או שְׁהֶעֱרִיף⁸⁴ - אֵין רֶבּוֹ צָרִיף לְכַפּוֹ⁸⁵, מִפְּנֵי שְׂאֵין נִפְשׁוֹ קְנוּיָה⁸⁶ לוֹ וְלֹא יִחַוֵּל עָלָיו נְדָר⁸⁷. לְמַה הַדְּבָר דּוֹמָה? לְאוֹסֵר פְּרוֹת אֲחֵרִים עָלֵיהֶם⁸⁸. אֲבָל אִם אֵין שָׁם עֲנוּי⁸⁹ וְלֹא דָבָר שְׁמֵעֶפְכִין מְלֶאכָה - אֵינוֹ יִכּוֹל לְכַפּוֹ⁹⁰. נָדַר עֶבְדוֹ בְּנְזִירוֹת, וְאָמַר לוֹ: מוֹפֵר לָךְ - יֵצֵא לְחֵרוֹת⁹¹, וְחַיֵּב לְהַשְׁלִים נְזִירוֹתוֹ⁹²; שְׁהֶעֶבַד פּוֹפִין אוֹתוֹ וְאֵין מִפְּרִין לוֹ, וְאִם הִפֵּר - יֵצֵא לְחֵרוֹת⁹³.

83) ומכחישים את גופו. (84) שאמר: ערכי עלי, או ערך פלוני עלי, שנותן להקדש כפי שני הנערך, ראה לקמן הל' ערכין פי"א, ה"ב. (85) לבטל נדרו. (86) והתורה אמרה (שם, ל, ג) "לאסור אסר על נפשו" יצא זה שאין נפשו קנויה לו אלא משועבד הוא לרבו (נזיר סב:). (87) וגם הערכים הם נדר, כמבואר לקמן הל' ערכים פי"א, ה"א. (88) שאין האיסור חל, כמבואר בנדרים פה, ב. (89) הגוף והנפש. (90) לבטל נדרו, שהרי אין רבו מפסיד כלום, ונדרו חל. ובנזיר שם, אומר אביי, הטעם שאין העבד יכול לידור נדר שיש בו עינוי נפש, שנאמר (ויקרא ה, ד) "נפש כי תשבע. . . להרע או להטיב", מה הטבה רשות, אף הרעה רשות. יצא להרע לאחרים שאין הרשות בידו". ובנדר שיש בו עינוי נפש, גופו נכחש, וגורם רעה לרבו. וראה לעיל הל' שבועות פי"ב, ה"ו: "עבד שנשבע, אין רבו צריך לכפותו והרי הוא אחר שנשבע כקודם שנשבע", ושבועה אפילו אין בה עינוי נפש אינה חלה עליו, וכמבואר בביאורנו שם, שהשבועה היא איסור נפשו על החפץ ו"אין נפשו של עבד קנויה לו" וכלשון רבינו כאן, אבל הנדרים הם איסור החפץ על עצמו, וכשאין בהם עינוי נפש חלים עליו (תוספות יו"ט) נזיר פי"ט, מ"א). (91) משנה, נזיר סב, ב: "היפר לעבדו יצא לחירות" וכו'. והטעם, כיון שלא כפה אותו כדרך העבדים אלא היפר לו כמנהג בני חורין, גילה דעתו שאין לו רשות עליו, הואיל ונהג בו מנהג בתו ואשתו, וכדברי רבינו בהל' עבדים פי"ח, הי"ז: "אמר לו רבו מופר לך - יצא לחירות, שכיון שלא כפה אותו במקום שיש לכפותו, גילה דעתו שהפקיע שעבודו". והראב"ד חולק וגורס במשנה: "היפר לעבדו ויצא לחירות, משלים נזירותו". הוא שונה ויצא

נקודות משיחות קודש -

"העובדי פוכבים ומזלות - אין להן נזירות; שנאמר: דבר אל פני ישראל".

וצריך להבין מדוע לא פירט שמותרים ביין ובתגלחת, ויובן בהקדים שמצינו גדר של שבועה ונדר גם קודם מתן-תורה כמו שבועת אבימלך, שלכאורה צ"ע מאיזה טעם התחייב לקיים שבועתו, והרי אין דין שבועה בכלל ז' מצוות בני נח.. ויש לומר על-פי מה שפירש ה'חזקוני' שבני דור המבול נענשו על שלא קיימו מצוות שחייבים בני אדם לשמרן מכה סברת הדעת אע"פ שלא נצטוו. וכן כתב רבינו ניסים גאון (בהקדמתו למסכת ברכות) "כל המצוות שהן תלויות בסברא ובאובנתא דלבא, כבר הכל מתחייבים בהן למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ, עליו ועל זרעו אחריו לדורי דורים". ועפ"ז יש לומר, שגם שמירת מוצא שפתיו נכלל בדברים שחייבים בהם, מכה "סברת הדעת" אף שאינם בכלל שבע מצוות בני נח.

עפ"ז יש לומר, שלא בכל מקרה יהיה הגוי מותר ביין ותגלחת, ותלוי באיזה אופן קיבל עליו את הנזירות, אם אמר "הריני נזיר כישראל" הרי בזה לא חל עליו דין נזיר כלל, כיון שנתמעט מדין נזירות התורה, והרי זה כנשבע על דבר שאי-אפשר לו לקיים שאין כאן שבועה, ובמילא מותר ביין ובתגלחת. אבל אם אמר "הריני נזיר מן התגלחת" או "מן היין", חייב לשמור מוצא שפתיו לא מדין נזיר אלא "מכה סברת הדעת". ולכן לא פירט הרמב"ם שמותר ביין ובתגלחת, כי ישנם מקרים שבהם יהיה חייב מצד שמירת מוצא שפתיו.

(על-פי לקו"ש חלק ל"ח עמוד 30)

76) נזיר סא, א. (77) אף-על-פי שמקבלים מהם נדרים ונדרות כישראל, וקרובים קרב, אין נזירות חלה עליהם, ומותרים לשתות יין, ואין מביאין קרבנות נזירות (נזיר שם). וטעם הדבר, כי קרבנות נדריו - הם מצוה שבממונו, וכשמקדיש ממונו נתקדש, אבל הנזירות היא מצוה שבגופו, ולא נצטוו הגויים על מצוה זו (תורה תמימה, לפסוק זה). ובגמרא שם מפרש, שבנזיר נאמר: "לאביו ולאמו לא יטמא" - מי שיש לו נטמאה. יצאו אלו, שאין להם נטמאה, שאם נגעו במת לא נטמאו, וכן הכתוב אומר (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא. . . ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל". יצאו אלו, שאין להם קהל.

יז. נְשִׂים וְעֶבְדִים - יֵשׁ לָהֶן נְזִירוֹת⁷⁸. וְהָאָב או הַבֶּעַל מִפֵּר נְזִירוֹת הָאִשָּׁה, אִם רָצָה, כְּשֵׁאֵר הַנְּדָרִים⁷⁹. אֲבָל הָעֶבֶד - יֵשׁ לְרִבּוֹ⁸⁰ לְכַף אוֹתוֹ⁸¹

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְפִיכֶן, מִי שֶׁנָּדַר בְּנִזְיֹר בְּזֶמַן הַזֶּה - הֲרֵי זֶה נִזְיֹר לְעוֹלָם¹⁰⁴, שְׂאִין לָנוּ בֵּית פְּדֵי שְׂיָבִיא קִרְבָּנוֹתָיו בְּמִלְאֵת יָמָי נִזְיֹר.

(102) בזמן שבית-המקדש קיים. (103) שהרי היא נדר כשאר נדרי איסור הנוהגים גם שלא בפני הבית. וכן שנינו במשנה (נזיר לב:) "כשעלו נזירים מן הגולה ומצאו ביהמ"ק חרב . . . אמרו, כל שנזר עד שלא חרב ביהמ"ק - נזיר (= וחייב לנהוג בנזירות), ומשחרב ביהמ"ק אינו נזיר", שיכול לומר אילו הייתי יודע שהבית חרב, לא הייתי נודר (רש"י ו'תוספות' שם), ומכאן אתה למד, שאילו ידע שחרב הבית ונדר - הרי זה נזיר (רדב"ז). (104) ויתכן שאם הכביד שערו "מקל בתער משנים-עשר חודש עד שנים-עשר חודש", כדין 'נזיר עולם', המבואר לקמן פ"ג, ה"ב.

כא. אִין הַנִּזְיֹרוֹת נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל¹⁰⁵. וְמִי שֶׁנָּדַר בְּחוּצָה לְאַרְץ - קוֹנְסִין אוֹתוֹ וּמְחַבְּבִין אוֹתוֹ לְעֵלוֹת לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְלִהְיוֹת נִזְיֹר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל כְּמִנְיַן הַיָּמִים שֶׁנָּדַר¹⁰⁶. לְפִיכֶן¹⁰⁷, מִי שֶׁנָּדַר בְּזֶמַן הַזֶּה בְּחוּצָה לְאַרְץ - פּוֹפִין אוֹתוֹ לְעֵלוֹת לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְלִהְיוֹת נוֹהֵג שָׁם נִזְיֹרוֹת עַד שְׂיָמוֹת אוֹ עַד שְׂיָפְנָה הַמִּקְדָּשׁ וְיָבִיא קִרְבָּנוֹתָיו בְּמִלְאֵת יָמָי נִזְיֹרוֹ¹⁰⁸.

(105) שהרי גזרו טומאה על ארץ העמים (נזיר נד. והל' טומאת מת פ"א, ה"א), נמצא שאינו יכול למנות שם נזירות בטהרה, והרי זה כאילו נדר והוא בבית הקברות, ראה לקמן פ"ו, ה"ח. (106) שאם נדר להיות נזיר מאה יום, הרי זה מונה מאה יום בעלותו לארץ ישראל, למרות שהשלים כבר את נזירותו בחוץ לארץ (משנה בניזיר יט: וכבית הלל). וראה בגמרא שם כ, א - שקונסים אותו "בתחילת נזירות". כלומר, מתחיל וחוזר ומונה כל ימי נזירותו כפי שקיבל בתחילה. ושם במשנה מסופר: "מעשה בהילני המלכה, שהלך בנה למלחמה, ואמרה אם יבוא בני מן המלחמה בשלום, אהא נזירה שבע שנים, ובא בנה מן המלחמה והיתה נזירה שבע שנים, ובסוף שבע שנים עלתה לארץ והורוה בית-הלל שתהיה נזירה עוד שבע שנים אחרות" וכו'. וכל זה מדברי חכמים, אבל מן התורה נזירות שבחוץ לארץ היא נזירות גמורה, שהרי טומאת ארץ העמים אינה אלא מדרבנן, ומן התורה טהור גמור הוא, ועלה לו מניינו. וכן נראה מדברי רבינו בסמוך הכ"ב, שחייב לנהוג נזירות בחוץ-לארץ מצד הדין. וכן הקנס אינו אלא חיובו לעלות לארץ ישראל ולחזור ולמנות שם (כסף-משנה). (107) הואיל ואסור לו לשהות בחוץ-לארץ מפני טומאתה. (108) והראב"ד שואל, והלא בזמן הזה כולנו טמאים טומאת מת, ואין לנו אפר פרה להטהר, ואין הפרש בין ארץ ישראל לחוץ לארץ, למה נכוף אותו לעלות לארץ ישראל. ולדבריו אסור להזיר בכל מקום, אולם דעת רבינו, הואיל וגזרו טומאה על ארץ העמים, נמצא כל שעה שהוא נמצא שם, הוא מוסיף טומאה על טומאתו, ולפיכך כופים אותו לעלות לא"י, שלא יוסיף טומאה בכל שעה (רדב"ז). והוסיף הכסף משנה' שבארץ ישראל אין שום איסור להזיר כיום, שאע"פ

בוא"ו. וגירסת משנתנו כגירסת רבינו "יצא לחירות" בלי וא"ו. (92) נזיר, שם. (93) ואין זה גרוע מעבד שאמר לו רבו לקרוא שלשה פסוקים בתורה בפני ציבור שיצא לחירות, וכופים את רבו לכתוב לו שטר שחרור, כמבואר בהל' עבדים שם, ע"פ דברי הש"ס בגיטין מ, א.

יט. עֶבֶד שֶׁנָּדַר בְּנִזְיֹרוֹת וַבְּרַח אוֹ שֶׁהֵלֵךְ מִרְבּוֹ⁹⁴ - הֲרֵי זֶה אֶסוּר לְשֵׁנוֹת יָיִן, פְּדֵי שְׂיָצִטְעַר וַיַּחְזוֹר לְרֵשֶׁת רַבּוֹ⁹⁵. נִזְר וְהַשְּׁלִים נִזְיֹרוֹתוֹ וְגִלַּח⁹⁶, וְלֹא יִדְעוּ⁹⁷ רְבוֹ, וְאַחַר כֵּן יֵצֵא לְחֵרוֹת⁹⁸ - הֲרֵי זֶה יֵצֵא יְדֵי נְדָרוֹ⁹⁹; אֲבָל אִם נָדַר וְלֹא גִלַּח וְיֵצֵא לְחֵרוֹת - לֹא יֵצֵא יְדֵי נְדָרוֹ¹⁰⁰. נִטְמָא וְאַחַר כֵּן יֵצֵא לְחֵרוֹת - מוֹנֵה מִשְׁעָה שֶׁנִּטְמָא¹⁰¹.

(94) בדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: שהלך רבו. וכן נראה מפירוש הרב"ז. (95) שעדיין לא יצא לחירות כבריחתו, כשם שלא יצא לחירות בהליכת רבו. ומטעם זה הביאו רבינו כאן, כדי להשוות בריחת העבד להליכת רבו, לומר, הואיל ולא יצא לחירות, קונסים את העבד, שלא ישתה כדי שיצטער ויחזור לרבו ויכופהו לשתות. וכל זה משום תקנת רבו (נזיר סב: וברש"י). ואע"פ שרבי יוסי חולק על זה, פסק רבינו כרבי מאיר, משום שסוגיית הש"ס שם פירשה את דברי רבי מאיר באחרונה, אחרי רבי יוסי, ודאי מפני שהלכה כמותו (רדב"ז). וב'מעשה רוקח' מתוך, הואיל וזהו קנס לעבד, שישוב לרבו, עלינו לומר להלכה כרבי מאיר בגזירתו, כדברי רב נחמן בכתובות ס, ב. (96) כדין כל נזיר במלאת ימי נזרו. (97) צ"ל: וכן בדפוסים קדומים. (98) אע"פ שאילו ידע, יתכן שהיה כופהו ונתבטלה נזירותו. (99) הואיל ונגמרה נזירותו, ורבו לא הספיק לכופו (תוספתא נזיר פ"ו, מ"ה). (100) תוספתא שם, הואיל ולא נשלמה נזירותו, שמחוסרת גילוח, לא יצא ידי נזרו וחייב לנהוג נזירות אחרת. וטעם הדבר, שכל נזירות שנוהג העבד שלא מדעת רבו, נחשבת "נזירות ספק", שמא ישמע רבו ויכופו ויבטל נזירותו, ולפיכך כשלא השלים נזירותו ויצא לחירות, אין המנין שמנה בעודו עבד, עולה לו, כי שמא אם היה עדיין עבד היה רבו כופהו ומבטל כל המנין, ואין מנין הספק עולה לו לנזירות ודאי שחלה עליו לאחר שנשתחרר ('מרכבת המשנה'). (101) תוספתא, שם. ופירוש הדברים, אע"פ שיצא לחרות, אינו מביא קרבנות טומאה כדין כל נזיר טהור שנטמא, וגם אינו צריך להתחיל את מנין נזירותו מיום השמיני לטהרתו - כדין נזיר טהור שנטמא - שבו הוא מביא את קרבנותיו, אלא ביום השביעי לטומאתו כשיטבול מתחיל למנות נזירותו. כי הואיל ונהג נזירותו בלא ידיעת רבו, לא היה מניינו ודאי, כי שמא ישמע רבו ויכופו ובטלה נזירותו, וכשנטמא פקעה נזירותו, ואינה ראויה לקרבן, והרי זה דומה לנדר בניזיר והוא טמא מת, שיום שביעי שלו עולה לו ממנין נזירות ואינו מביא קרבן טומאה, כמבואר לקמן פ"ו, ה"זח. וביירושלמי' נזיר פ"ט ה"א, אמרו: 'נטמא ואחר-כך יצא לחירות, מביא קרבן טומאה'. אולם רבינו פוסק כתוספתא הנ"ל ('מרכבת המשנה').

כ. נִזְיֹרוֹת נוֹהֶגֶת בְּפָנֵי הַבַּיִת¹⁰² וְשֵׁלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת¹⁰³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינן נזירות לשעות, ואין נזירות פחותה משלושים יום, הרי זה נתכוון לנזירות שלימה. (4) והרי זה כאילו אמר: הריני נזיר אחד ושלושים יום.

ה. האומר: הריני נזיר מִכָּאן עד מִקוֹם פְּלוֹנִי, אִם לֹא הִחֲזִיק בְּדַרְדָּךְ⁵ - הרי זה נזיר שלשים יום בלבד; שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה אֶלֶּא לְנִזְיוֹת גְּדוּלָּה, וְהָרִי לֹא פָּרַשׁ זְמַן⁶. וְאִם הִחֲזִיק בְּדַרְדָּךְ⁷: אִם הָיָה מִהֶלֶךְ פְּחוּת מְשַׁלְשִׁים יוֹם - הרי זה נזיר שלשים יום⁸; וְאִם הָיָה יוֹתֵר מְשַׁלְשִׁים יוֹם - הרי זה נזיר נזירות אַחַת פְּמַנְן הַיָּמִים⁹.

(5) שלא יצא ללכת לשם. (6) והרי זה כאילו אמר ארוכה לי נזירות זו כמכאן ועד מקום פלוני. (7) שהתחיל ללכת בדרך המוליכה למקום פלוני. (8) שאין נזירות פחותה משלושים יום. (9) שמכאן ועד אותו מקום. ופירושה בגמרא שם ז. "כשהחזיק בדרך". שהדעת מוכיחה, שנתכוון להיות נזיר כל זמן שיהיה בדרך. והתוספות שם פירשו: שבוודאי מפני אונסי הדרך קיבל עליו נזירות להינצל מסכנת הדרך למספר מהלך ימים עד מקום פלוני.

ו. מי שאמר: הריני נזיר שְׁתֵּי נִזְיוֹת או שְׁלֹשׁ או אַרְבַּע - הרי זה נזיר פְּמַנְן שְׁאֵמֵר, כֹּל נִזְיוֹת מִהֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְכִסּוּף כֹּל שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשִׁים¹⁰ מְגַלַּח וּמְבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת נִזְיוֹת שְׁנֵיהֶם. אֶפְלוֹ אָמַר: הריני נזיר מֵאָה אֶלֶף נִזְיוֹת, שְׂאֵי אֶפְשֵׁר שְׂחִיבָה בְּזִמְן הַזֶּה - הרי זה מוֹנֵה אַחַת אַחַת עַד שְׂיָמוֹת¹¹ או עַד שְׂיִשְׁלִים מְנַן נִזְיוֹתָיו¹².

(10) ביום שלושים ואחד. (11) ומגלח בכל שלושים יום כנ"ל. (12) ואין לו דין של נזיר עולם, אלא מגלח בסוף כל שלושים ומביא קרבנותיו.

ז. האומר: הריני נזיר פְּמַנְן יְמוֹת הַשָּׁנָה - מוֹנֵה נִזְיוֹתָיו פְּמַנְן יְמוֹת הַשָּׁנָה¹³. אִם פָּרַשׁ שְׁנוֹת הַחֲמֵה - מוֹנֵה שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְשָׁשִׁים וְחֲמִשׁ נִזְיוֹת, כֹּל אַחַת מִהֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם¹⁴; וְאִם פָּרַשׁ שְׁנַת הַלְּבָנָה - מוֹנֵה שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְאַרְבַּע וְחֲמִשִּׁים נִזְיוֹת; וְאִם סָתֵם - מוֹנֵה שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְאַרְבַּע וְחֲמִשִּׁים נִזְיוֹת. שְׁהָרִי בְּאַרְנוֹ, שֶׁכָּל הַנְּדָרִים הוֹלְכִין אַחַר לְשׁוֹן בְּגֵי אָדָם, וְרַב שָׁנֵי הַחֲמֵה שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשָׁשִׁים יוֹם מוֹנִין לָהֶם¹⁵, וְרַב שָׁנֵי הַלְּבָנָה שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְאַרְבַּעַת וְחֲמִשִּׁים יוֹם מוֹנִין לָהֶם¹⁶, וְאִין קוֹרִין כֹּל הָעָם שְׁנָה סָתֵם אֶלֶּא לְשְׁנַת הַלְּבָנָה¹⁷.

(13) נזירות של שלושים יום כנגד כל יום מימי השנה. (14) נמצא שהוא נוהג נזירות שלושים שנה. (15) ובהלכות קידוש החודש פרק ט הלכה א כותב רבינו: "שנת החמה יש מחכמי ישראל שאומרים שהיא שס"ה יום ורביע יום שהוא שש שעות; ויש מהם שאומרים: שהיא פחות מרביע היום". (16) ורבינו שם פרק ו, הלכה ד כותב: "שנה של

שכולנו טמאים טומאת מת, אם אחר שנזיר יזהר מלהטמא, מה איסור יש בזה!

כב. וְכָל זְמַן שֶׁהוּא בְּחוּצָה לְאַרְצֵי הָרִי זֶה אֶסוּר לְשִׁתּוֹת יַיִן וְלִהְטֵמֵא לְמַתִּים וּלְגַלְתָּ, וְכָל דְּקִדְיָקִי נִזְיוֹת עָלָיו, וְאָף עַל פִּי שְׂאִין יָמִים אֵלּוּ עוֹלִין לָיו¹⁰⁹. וְאִם עָבַר וְשָׁתָה או גִּלַּח או גָּנַע בְּמַת וּכְיוּצָא בְּנִגְיָעָה¹¹⁰ - לֹאֲקָה¹¹¹.

(109) כדין נדר בנזיר והוא טמא מת, שחלה עליו נזירות, אע"פ שימי טומאתו אינם עולים לו, כמבואר לקמן פ"ז, ה"ז. (110) שנשא את המת או האהיל עליו, כמבואר לקמן פ"ז, ה"ה. (111) כי אע"פ שכולנו טמאי מתים, אין זה "מחולל ועומד", אלא הרי זה כנטמא למת ופירש, וחזר ונגע, שלוקה על כל נגיעה, כמבואר לקמן פ"ה, ה"ז.

~ יום חמישי י"ב תמוז ~

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) זמן סתם נזירות, ודין האומר: הריני נזיר כמנין ימות השנה, ההבדלים בין נזיר עולם לנזיר לזמן קצוב, נזירות שמשון ונזירות שמואל הרמתי, המקבל נזירות כשער ראשו או כעפר הארץ.

א. סָתֵם נִזְיוֹת - שְׁלֹשִׁים יוֹם. בִּיצֵד? מִי שְׁאֵמֵר: הריני נזיר - אִין פְּחוּת מְשַׁלְשִׁים יוֹם. וְאֶפְלוֹ אָמַר: הריני נזיר נִזְיוֹת גְּדוּלָּה עַד מֵאָה הַרְבֵּה - הרי זה נזיר שְׁלֹשִׁים יוֹם, שְׁהָרִי לֹא פָּרַשׁ זְמַן.

ב. פָּרַשׁ זְמַן פְּחוּת מְשַׁלְשִׁים, כְּגוֹן שְׁאֵמֵר: הריני נזיר יוֹם אֶחָד, או עֶשְׂרֵה יָמִים, או עֶשְׂרִים יוֹם - הרי זה נזיר שְׁלֹשִׁים יוֹם; שְׂאִין נִזְיוֹת פְּחוּתָה מְשַׁלְשִׁים יוֹם. וְדָבָר זֶה הִלְכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה².

(2) "מפי הקבלה - אין לו סמך בתורה ולא רמז והוא מה שאמרו (בגמרא שם) הלכה היא בנזיר". אמנם בנזיר ה, אמרו: "קדוש יהיה - יהיה בגימטריה שלושים". אבל רבינו בפירושו למשנה שם כותב, שהיה להם דבר זה בקבלה, אלא, שסמכו על הפסוק דרך סימן בלבד, "כי אין לנו לסמוך על גימטריא". וראה בנזיר ו: שדרשו: "קדוש יהיה גדל פרע - אין גדול פרע פחות משלושים יום". שדרך בני אדם לגדל שער שלושים יום ועד אז אין בו כובד.

ג. פָּרַשׁ זְמַן יוֹתֵר מְשַׁלְשִׁים יוֹם, כְּגוֹן שְׁאֵמֵר: אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים או אַרְבַּעִים או מֵאָה יוֹם, או מֵאָה שָׁנָה - הרי זה נזיר פְּמַנְן שְׁפָרַשׁ, לֹא פְּחוּת וְלֹא יוֹתֵר.

ד. האומר: הריני נזיר שְׁעָה אַחַת - הרי זה נזיר שְׁלֹשִׁים יוֹם³. אָמַר: הריני נזיר שְׁלֹשִׁים יוֹם וְשְׁעָה אַחַת - הרי זה נזיר אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים יוֹם; שְׂאִין נִזְוִרִין שְׁעוֹת⁴.

(3) כיוון שאין נודרים שעות, שנאמר "ימי נזרו" - מלמד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מנה הלווהו והשני אומר מאתיים חייב לשלם מנה, שבכלל מאתיים מנה".

י. מי שְׁנָזַר שְׁתֵּי נְזִירוֹת, בֵּין שְׁנָזַר שְׁתֵּיהֶן בְּכַת אַחַת²⁵ בֵּין שְׁנָזַר זֶה אַחַר זֶה, כְּגוֹן שְׁאָמַר: הֲרִינִי נְזִיר יוֹם, הֲרִינִי נְזִיר יוֹם, הֲרִינִי נְזִיר יוֹם, וּמָנָה אֶת הָרִאשׁוֹנָה וְהַפְּרִישׁ קֶרְבָּן²⁶, וְאַחַר כֵּן נִשְׁאַל²⁷ עַל הָרִאשׁוֹנָה וְהַתִּיר נִדְרוֹ - עֲלֵתָה לֹא רִאשׁוֹנָה בְּשָׁנֶיהָ²⁸, וּמָבִיא זֶה הַקֶּרְבָּן וְנִפְטָר. וְאִפְלוּ הִבִּיא בְּפִרְתוֹ²⁹, וְאִפְלוּ גִלַח שְׁעָרוֹ³⁰, וְאַחַר כֵּן נִשְׁאַל עֲלֵיהָ - עֲלֵתָה לֹא רִאשׁוֹנָה בְּשָׁנֶיהָ. שְׁהָרִי אֵין הַשְּׁנִיָּה חֲלָה אֲלָא לְאַחַר הָרִאשׁוֹנָה³¹, וְהָרִאשׁוֹנָה בֵּינוֹן שְׁהַתִּירָהּ כְּאִלּוּ אֵינָה מְעַקְרָהּ³².

25) שאמר: הרי עלי שתי נזירות. 26) לתגלחתו. 27) לחכם, שיתיר לו את נדר נזירותו. 28) המניין שמנה לראשונה יעלו לשם הנזירות השנייה, ולא יצטרך לשמור עוד נזירות שנייה. 29) הקריב קרבנותיו. 30) על הראשונה. 31) כי מי גרם לשנייה, שלא תחול תחילה להיות מניין הראשון שלה, ראשונה הייתה מעכבתה. 32) שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו, "ונמצא המניין למפרע של שנייה".

יא. מי שְׁאָמַר: הֲרִינִי נְזִיר לְעוֹלָם, או הֲרִינִי נְזִיר כָּל יְמֵי חַיִּי - הֲרִי זֶה נְזִיר לְעוֹלָם. וְאִם אָמַר: הֲרִינִי נְזִיר אֶלְף שָׁנָה - הֲרִי זֶה נְזִיר לְזְמַן קָצוּב, וְאָף עַל פִּי שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׁיַחֲיֶה הָאָדָם אֶלְף שָׁנָה.

יב. ומה בין נזיר עולם לנזיר לזמן קצוב? שהנזיר לזמן - אסור לגלח עד סוף ימי נזרו; ושנאמר: כל ימי נדר נזרו תעור לא יעבור על ראשו עד מלאת הימים. ונזיר עולם, אם הכביד שעריו - מקלל בתער משנים עשר חדש עד שנים עשר חדש, ומביא קרבנו שלש בהמות³⁴ פשיגלח; ושנאמר: ויהי מקץ ימים לימים אשך יגלח, פי כבד עליו ויגלחו³⁶. ואבשלום נזיר עולם הנה³⁷, ודבר זה³⁸ הלכה היא מפי הקבלה³⁹. ונזיר עולם שנטמא - הרי זה מביא קרבן טמאה ומגלח תגלחת טמאה, כמו נזיר לזמן קצוב⁴⁰.

33) ולא מגלח לגמרי, כאבשלום, שלא גילח לגמרי, שהרי נתלה בשעריו. ומעשה תליתו סמוך לגילוחו היה. 34) לעולה ולחטאת ולשלמים, כדין תגלחת הטהרה. 35) צריך להיות: והיה, כלשון הכתוב, וכן בכתב יד התימנים. 36) לסוף שנים עשר חודש. 37) שקיבל עליו להיות נזיר כל ימי חייו. 38) שאבשלום היה נזיר. 39) למשה מסיני. ואף על פי שהכתוב אומר: "כי כבד עליו וגילחו", אין זה מוכרח לומר שהיה נזיר, כי אולי מסיבות אחרות גידל שעריו, אלא שקבלה הייתה בידי חכמינו. 40) כל זה במשנה: "נזיר עולם הכביד שעריו מקל בתער ואם נטמא מביא קרבן טמאה". וסובר רבינו ש"הכביד שעריו" -

לבנה ... שלוש מאות יום וארבעה וחמישים יום, ושמונה שעות, ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים" וכו'. 17) ולפיכך אם נדר כמניין ימות השנה סתם הרי זה מונה נזירותו כמניין ימי שנת הלבנה.

ח. האומר: הריני נזיר אחת ומחצה - הרי זה נזיר שתי נזירות¹⁸. אומר: הריני נזיר יום אחד, או שאמר: הריני נזיר ושעה אחת - הרי זה נזיר שתי נזירות¹⁹. אומר: הריני נזיר ואחת - הרי זה נזיר שתיים²⁰. הריני נזיר ואחת ועוד - הרי זה נזיר שלש נזירות. הריני נזיר ואחת ועוד ושוב - הרי זה נזיר ארבע נזירות. הריני נזיר שלשים יום ויום אחד - הרי זה נזיר נזירות אחת של שלשים ואחד יום²¹.

18) כיוון שאמר: הריני נזיר, חלה עליו נזירות אחת. וכשהוסיף ואמר: ומחצה, קיבל עליו נזירות שנייה, כאילו אמר: ועוד מחצה, והואיל ואין נזירות פחותה משלושים יום, הרי זה נזיר שתי נזירות. 19) שהאומר: הריני נזיר שעה אחת, הרי זה נזיר שלשים יום. 20) כשאמר: ואחת, נתכוון להוסיף נזירות שנייה. 21) כאן הפסיק בתיבת: "שלושים" בין הריני נזיר לתיבת: ויום אחד, נמצא שלא נתכוון זה לקבל עליו נזירות נוספת, אלא למנות ימי נזירותו כמה יהיו, והרי זה כאילו אמר: הריני נזיר שלשים ואחד יום, שהכול מצטרף למניין אחד. אלא, שבגמרא שם אמר רב: אין הדברים אמורים, אלא כשאמר הריני נזיר שלשים ואחד יום, אבל אמר: הריני נזיר שלשים יום ויום אחד - נזיר שתיים. מכיוון שהוסיף תיבת יום, נתכוון לנדר שתיים, ומטעם זה החליט בעל ה"לחם משנה" שיש כאן טעות סופר, וצריך להיות בדברי רבינו: "הריני נזיר שלשים ואחד יום" וכן נראה גם מדברי ה"כסף משנה", אלא שבכל הדפוסים הקדומים וכן בכתב יד התימנים, כתוב: "שלושים יום ויום אחד", ולפיכך נראה שסמך רבינו על הירושלמי האומר: ברייתא חולקת על רב, שהרי שנינו: "לא נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא על האומר: הריני נזיר שלשים יום ויום אחד שאינו נזיר אלא אחת" וכו'. וזה שלא כרב, ולפיכך פסק רבינו כמותה.

ט. מי שהיו שתי פתיים²² עדים מעידין אותו, אלו מעידין שְׁנָזַר שְׁתֵּים, ואלו מעידין שְׁנָזַר חֲמֵשׁ²³ - הרי זה נזיר שְׁתֵּים; שבכלל חֲמֵשׁ שְׁתֵּים, והרי פֶּלֶן מעידים בשְׁתֵּים²⁴.

22) זוגות. 23) והוא אומר שלא נדר כלל, או שאומר איני יודע. 24) כבית הלל. ובית שמאי אומרים: "נחלקה העדות (הואיל ומכחישות זו את זו) ואין כאן נזירות". וראוי להעיר, שבגמרא אמרו: "לא נחלקו בית שמאי ובית הלל, על שתי כיתי עדים ... שיש בכלל חמש שתיים. על מה נחלקו על כת אחת, אחד (=עד אחד) אומר שתיים ואחד אומר חמש, שבית שמאי אומרים נחלקה עדותם ובית הלל אומרים יש בכלל חמש שתיים." וב"לחם משנה" תמה למה לא הביא רבינו דין זה? ויש להשיב, שרבינו סומך על מה שיכתוב בהלכות עדות פרק ג הלכה ג: "אפילו אמר האחד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו - הָרִי זֶה נֶזִיר כְּנִזְרוֹת שְׁמִשׁוֹן, וְאָף עַל פִּי שְׁאֶפְסָר שְׁנַעְשׂוּ מַעֲשִׂים אֱלוֹ לְאִישׁ אַחֲרָיו.⁵¹

50) ולפי זה צריך שידגיש הריני נזיר, וגם להזכיר: שמשון בן מנוח, אבל אם יזכיר כשמשון בלבד אינו נזיר, שלמשון אחר נתכוון. ולדעת ה"כסף משנה" הגירסה הנכונה היא כנוסח שלפנינו, שאפילו לא יאמר אלא: הריני כשמשון, הרי זה נזיר, וכן בכלום. שכל אחד מחמשת השמות האלה מספיק להתפיס בו נזירות, ולפיכך משמיעתנו המשנה את כולם, שאל נטעה לומר אם אמר: כשמשון, או: כבן מנוח נתכוון לאיש אחר ששמו כך. 51) אין אומרים, שמה נתכוון לאיש אחר, אבל אם יאמר בפירושו: לא נתכוונתי אלא לאיש אחר ששמו שמשון, - אינו נזיר.

טז. שְׂמוּאֵל הִרְמִיתוּ⁵² נֶזִיר עוֹלָם הִיָּה⁵³. לְפִיכָף, הָאוֹמֵר: הִרְיֵנִי כְּשְׂמוּאֵל הִרְמִיתִי, כְּבֶן חֲנָה, כְּבֶן אֶלְקָנָה, כְּמִי שְׁשֹׁפֵה⁵⁴ אֶת אֲגַג בְּגִלְגָל, וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ - הָרִי זֶה נֶזִיר עוֹלָם⁵⁵. וְאִין אוֹמְרִין: שְׂמָא לְאִישׁ אַחֵר שְׁמַעְשִׂי כְּאֵלֶּה נִתְּפֹן.

52) בן אלקנה וחנה. 53) שהדירתו אמו בנזירות (=בהסכמת אביו) שנאמר בו "ונתתיו לה" כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו, ונאמר בשמשון: "ומורה לא יעלה על ראשו, מה "מורה" האמורה בשמשון - נזיר אף "מורה" האמורה בשמואל - נזיר. 54) ביקע. 55) מיקל שערו בכל י"ב חודש, ואינו מטמא למתים.

יז. הָאוֹמֵר: הִרְיֵנִי נֶזִיר מְלֵא הַבֵּית אוּ מְלֵא הַקֶּפֶה⁵⁶ - בּוֹדְקִין אוֹתוֹ. אִם אָמַר: לֹא הִיָּה בְּדַעְתִּי שְׂאֵהִיָּה נֶזִיר כָּל יְמֵי, וְלֹא נִתְּפֹנֵתִי אֶלָּא לְהַאֲרִיף זְמַן הַנְּזִירוֹת זְמַן מְרֻבָּה - הָרִי זֶה נֶזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּלִבְד⁵⁷; וְאִם אָמַר: סֵתֵם נְדָרַתִּי⁵⁸ - רוֹאִים אֶת הַקֶּפֶה כְּאֵלוֹ הִיא מְלֵאָה חֲרָדִל⁵⁹, וְהִיָּה נֶזִיר כָּל יְמֵיו⁶⁰. וְיֵשׁ לוֹ לְגַלַּח מִשְׁנִים עֶשְׂרֵת שְׁנִים עֶשְׂרֵת חֳדָשׁ, וְיָבִיא קְרָבְנוֹתָיו, כְּשֶׁאָר נֶזִירֵי עוֹלָם⁶¹.

56) סל. 57) שכל שלא פירש זמן הרי הוא בכלל סתם נזיר, שאינו נזיר אלא שלושים יום. ומה שאמר: נתכוונתי להאריך זמן הנזירות, לא נתכוון אלא לומר, ארוכה עלי נזירות זו כמלוא הבית. 58) ולא היה בליבי אלא כפי שיפרשו החכמים את לשון נדרי. 59) גרעיני זרע חרדל, שהם קטנים מאוד. 60) נזירות אחת ארוכה עד סוף ימיו. 61) ואין אומרים, שמה לקופה מליאה קישואים נתכוון ויהיה נזיר כמניין הקישואים שסל זה ראוי להכיל ולא יותר. מאחר שנודר זה ירד לתורת נזירות, לקבל עליו נזירות ארוכה, והדבר ספק לאיזה מין מילוי הקופה נתכוון, על כורחו לא יוכל להביא קרבנותיו במלאת ימי נזרו למניין הקישואים. כי שמה לחרדל נתכוון, נמצא שעדיין לא מלאו ימי נזרו ואסור לו להביא חולין לעזרה. ולפיכך לעולם לא יעלה זה מקבלת נזירותו.

יח. הָאוֹמֵר: הִרְיֵנִי נֶזִיר כְּשֶׁעַר רֹאשִׁי, אוּ כְּעַפְר

הכוונה לשנים עשר חודש, וכמו שמצינו באבשלום וכדעת רבי שם עמוד ב, אבל הנזיר לזמן קצוב אינו מגלח כלל, שהרי נזר נזירות ארוכה. וכמבואר שם ז. שכל נזירות שיש לה קצבה, הרי היא נזירות אחת וארוכה, ואינו מגלח כלל, אלא אם נטמא, כאשר נזירים.

יג. שְׁמִשׁוֹן⁴¹ לֹא הִיָּה נֶזִיר גְּמוּר, שְׁהָרִי לֹא נֶזִיר בְּנִזְר⁴², אֶלָּא הַמְּלֵאךְ הַפְּרִישׁוֹ מִן הַטְּמֵאָה⁴³. וְכִיּוֹצֵא הִיָּה דִּינוֹ? הִיָּה אֲסוּר בֵּינָן וְאֲסוּר בְּתַגְלַחַת, וּמִתָּר לְהַטְמֵא לְמַתִּים. וְדָבָר זֶה הִלְכָה מִפִּי הַקַּבְלָה⁴⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שמשון לא היה נזיר גמור, שהרי לא נדר בנזיר, אלא המלאך הפרישו מן הטמאה".

יש לדייק בלשונו שכתב "הפרישו" ולא הקדישו או הזירו, כי רק האדם לבדו יכול לקבל על עצמו קדושת נזיר, ואפילו המלאך אינו יכול לצוות על זה, כי קדושת נזיר יכול רק הנזיר לקבל על עצמו. ומה שעשה המלאך הוא ציווי על אמו לחנכו ולהנהיגו במנהג נזירות, ולכשיגדל יוכל לקבל על עצמו קדושת נזיר.

(על-פי לקו"ש חלק ל"ח ע' 32 והע' 59)

41) בן מנוח, שנאמר בו: "כי נזיר אלוקים יהיה הנער". 42) הוא עצמו לא נדר וגם אביו מנוח לא הדירו. 43) באמרו לאמו "ואל תאכלי כל טמא". 44) למשה מסיני. ושם עמוד ב' בגמרא, סיכמו, שמשון הרג את הפלשתים וגם נגע בהם במותם ונטמא בהם, וזה על פי הקבלה. כמבואר שם.

יד. לְפִיכָף, מִי שְׂאֵמַר: הִרְיֵנִי נֶזִיר כְּשְׁמִשׁוֹן - הָרִי זֶה נֶזִיר מִן הַתְּגַלְחַת וּמִן הַיַּיִן לְעוֹלָם, וְאִינוּ מְגַלַּח כָּל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵת חֳדָשׁ כְּשֶׁאָר נֶזִירֵי עוֹלָם⁴⁵, וּמִתָּר לְהַטְמֵא לְמַתִּים⁴⁶. וְאִם אָמַר: לֹא נִתְּפֹנֵתִי אֶלָּא לְאִישׁ אַחֵר שְׁשִׁמּוֹ שְׁמִשׁוֹן⁴⁷ - אִינוּ נֶזִיר. וּמִי שְׁנִדָּר נֶזִיר כְּשְׁמִשׁוֹן - אִינוּ יְכוּל לְהַשְׁאֵל⁴⁸ עַל נְדָרוֹ; שְׁנִזְרוֹת שְׁמִשׁוֹן לְעוֹלָם הִיָּתֶה⁴⁹.

45) שלא מצינו בשמשון שיגלח שערו בכל שנים עשר חודש כאבשלום, אלא מצינו שאמר "מורה לא עלה על ראשי כי נזיר אלקים אני מבטן אמי אם גילחתי וסר ממני כוחי". 46) כשמשון. ואף על פי שאין מתפיסים אלא בדבר הנדור ולא בדבר האסור, ואיך אפשר להתפיס נזירות בשמשון שלא היה נדור, אלא נאסר ביין ובתגלחת על פי המלאך? כבר השיב ר"י בן לב, שבנזיר נאמר: נזיר להזיר לה, לרבות נזיר שמשון, שאף על פי שהוא נזיר על פי ה' מתפיסים בו. 47) והוא לא היה נזיר כלל. 48) לחכם להתירו. 49) ולא הייתה ניתרת בשאלה, שעל ידי מלאך נזר, ואין שאלה "לציווי שלמעלה".

טו. הָאוֹמֵר: הִרְיֵנִי כְּשְׁמִשׁוֹן כְּבֶן מְנוּחָה⁵⁰, כְּבַעַל דְּלִילָה, כְּמִי שְׁעַקַר דְּלִתּוֹת עֵזָה, כְּמִי שְׁנִקְרוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. מי שִׁנְזַר שְׁתֵּי נְזִירִיּוֹת - מְגַלַּח אֶת הָרֵאשׁוֹנָה בְּיוֹם אֶחָד וְשְׁלֹשִׁים, וְאֶת הַשְּׁנִיָּה בְּיוֹם אֶחָד וְשְׁלֹשִׁים.⁶⁰ וְאִם גָּלַח אֶת הָרֵאשׁוֹנָה יוֹם שְׁלֹשִׁים - מְגַלַּח אֶת הַשְּׁנִיָּה יוֹם שְׁלֹשִׁים,⁶¹ וְאִם גָּלַח יוֹם תְּשַׁעָּה וְחֲמִשִּׁים - יָצָא; שְׁלֹשִׁים עוֹלָה לֹא אֶף לְמַגְנֵן נְזִירוֹת שְׁנֵיָּה.⁶²

6) שכשגילה את הראשונה ביום שלשים ואחד נגמרה הנזירות, ומתחלת נזירות שניה בו ביום, כאדם המקבל נזירות בחצי יום, שעולה לו אותו חצי יום ליום שלם, נמצא שביום ששים כלתה הנזירות השניה, ומגלח למחרתו כדין (תוספות לנזיר ה:). 7) שהוא יום שלשים ואחד לנזירותו השניה. 8) נמצאו שלשים יום של הנזירות השניה, כלו ביום חמשים ותשעה, וכבר אמרנו בהלכה הקודמת, "אם גילח ביום שלשים - יצא" (משנה נזיר טז).

ג. האומר: הריני נזיר, ונזיר כשיהיה לי בן, והתחיל נזירות שלו ואחר כך נולד לו בן - משלים את שלו⁶³ ואחר כך מונה את של בנו⁶⁴. אומר: הריני נזיר כשיהיה לי בן, והריני נזיר בן ובן יום⁶⁵, והתחיל בנזירות שלו ואחר כך נולד לו בן⁶⁶ - פוסק נזירות שלו ומונה את של בנו⁶⁷, ואחר כך חוזר ומשלים את שלו⁶⁸, והרי שתיהן בנזירות אחת⁶⁹. לפיכך⁷⁰, אם נטמא בתוך נזירות של בנו - סותר הכלל⁷¹; נטמא אחר נזירות בנו, כשהתחיל להשלים נזירותו - אינו סותר אלא עד נזירות בנו⁷². והכמה ימים משלים את שלו? אם נשארו מנזירותו כשנולד הבן שלשים או יותר⁷³ - מונה נזירות בנו ומשלים הימים שנשארו מנזירותו⁷⁴; ואם נשארו מנזירותו פחות משלשים⁷⁵ - מונה שלשים אחר נזירות בנו; שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום⁷⁶.

9) שקיבל עליו נזירות נוספת לכשילד לו בן. 10) תחילה, ומגלח ומביא את קרבנותיו. 11) ומגלח בסופה (משנה נזיר יג:). וכתב הרדב"ז: כל זה כשכבר התחיל למנות את שלו, אבל אם לא התחיל למנות את שלו עד שנולד לו בנו, מקדים איזו מהן שירצה. 12) כאן הקדים נזירות של בנו לנזירות שלו. 13) ולא הספיק לגמור את שלו. 14) ומגלח ומביא קרבנותיו. 15) ומגלח, ואם לא נשארו לו שלשים יום, עליו למנות שלשים יום, כמבואר בסוף ההלכה. 16) שהרי פוסק בנזירות שלו ומונה את של בנו, כאילו היה הכל נזירות אחת (משנה שם יג:). ולדעת התוספות שם יג. דיבור-המתחיל הריני נזיר כשיהיה לי בן, אחר שהשלים את של בנו, אינו מגלח אלא משלים נזירות שלו ואח"כ הוא מגלח פעם אחת על שתיהן, ומביא שתי מערכות קרבנות, אחת לשל בנו ואחת לשלו. אבל אינו מגלח תיכף אחר שהשלים נזירות בנו, שאם כן לא יוכל לגלח על שלו, שלא נשארו לו שלשים יום, ו"אין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום". 17) הואיל והן נזירות אחת. 18) גם את שלו (שם יד. כרבי יוחנן).

הָאֶרֶץ, או פחול הים - הרי זה פמי שאמר: הרי נזירות עלי פמנן שער ראשי, או פמנן עפר הארץ, או פמנן חול הים⁶². לפיכך⁶³ גלח כל שלשים יום, ונתחיל למנות נזירות שניה שלשים יום ויגלח, וכן עד ששמות⁶⁴. ובכל תגלחת ותגלחת אינו שותה יין ולא מטמא למתים⁶⁵. ואם שתה או נטמא, אפלו ביום התגלחת - הרי זה לוקה⁶⁶.

62) הואיל וכל אלה גופים חלוקים הם ומובדלים זה מזה. 63) הואיל וקיבל עליו הרבה נזירויות נפרדות זו מזו. 64) ששערות ראשו מרובות משני חייו. 65) שהרי עם גמר הנזירות הראשונה מתחלת השנייה ואין שום פרק זמן מבדיל ביניהן. 66) משום חילול הנזירות החדשה שהוא עומד בה.

ט. האומר: הריני נזיר אם אכל כפר זו, הריני נזיר אם אכלנה, הריני נזיר אם אכלנה, ואכלה - הרי זה חייב בנזירות פמנן שאמר⁶⁷. ומונה אחת אחר אחת, כל אחת מהן שלשים, ומגלח בסוף כל שלשים ומביא קרבנו.

67) שהנזירות חלה על נזירות. והוא הדין אם אמר: הריני נזיר היום הריני נזיר היום - חייב שתיים. וכבר פסק רבינו לעיל בהלכות נדרים פרק ג, הלכות א"ב, שנדר חל על נדר, בניגוד לשבועה שאינה חלה על שבועה.

פרק רביעי

1) זמן תגלחת טהרה עם מלאת ימי נזרו, שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום, דין האומר: הריני נזיר יום אחד לפני מיתתי, או ביום שכן דוד בא, שלמו ימי נזירותו ולא גילח, כל דקדוקי נזירות עליו, נזיר שנזר ודימה שאינו נדר ונהג היתר בנזירותו, ונודע לו שנדרו נדר, מאימתי הוא מונה ימי נזירותו, שהבעל מפיר נזירות אשתו בתגלחת הטומאה ולא לפני תגלחת טהרה.

א. האומר: הריני נזיר - הרי זה מגלח תגלחת טהרה² יום אחד ושלשים³, ואם גלח ביום שלשים - יצא⁴. אומר: הריני נזיר שלשים יום - אינו מגלח אלא ביום אחד ושלשים⁵.

2) שהיא במלאת ימי נזרו, בניגוד לנזיר שנטמא, שהוא סותר את מנין נזירותו, ומגלח תגלחת טומאה ביום השביעי לטומאתו, כמבואר לקמן פ"ו, הי"א. 3) שסתם נזירות שלשים יום, והוא מתגלח לאחר מלאת ימי נזרו (משנה בנזיר טז, וכן בגמרא שם ה: על-פי רב מתנה). 4) שם, שמקצת היום ככולו, ונעשה כאילו גילח ביום שלשים ואחד (נזיר ה: וברש"י). 5) הואיל ופירש: שלשים יום, נעשה כאילו אמר שלשים יום שלמים, ואין אומרים בו מקצת היום ככולו (שם), ובתוספות דיבור-המתחיל: תנן, הריני נזיר. וכתב רבינו בפירושו למשנה נזיר פ"ג, מ"א: "כשתשמע לשון גילוח, הבן ממנו הבאת הקרבנות (=הקודמת לגילוח) בלשון התורה".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליו שתי נזירות, אחת של מאה - והיא הראשונה שחלה עליו מעכשיו, והשניה שהיא של שלשים, העומדת לחול עליו מיד לאחר עשרים יום. (32) לנזירות המאה. (33) ואינו מגלח. (34) נזיר יד. כברייתא.

ז. אָמַר: הַרְיֵנִי נְזִיר לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם, וְהַרְיֵנִי נְזִיר מֵעַתָּה³⁵ - מוֹנֵה שְׁלֹשִׁים יוֹם³⁶ וּמְגַלֵּחַ תְּגַלְּחַת טְהָרָה, וְחֹזֵר וּמוֹנֵה שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחֲרֵיהֶם, וְהִיא הַנְּזִירוֹת שֶׁנֶּדְרָה לְאַחַר עֶשְׂרִים. שְׁאֵם תֹּאמַר: מוֹנֵה עֶשְׂרִים וּפּוֹסֵק, מוֹנֵה שְׁלֹשִׁים וּמְגַלֵּחַ - נִשְׁאַר מְנִירוֹת שֶׁהִתְחִיל בָּהֶן עֶשְׂרֵה יוֹם בְּלִבָּר, וְאֵין בֵּין תְּגַלְּחַת טְהָרָה לְתְּגַלְּחַת טְהָרָה לְעוֹלָם פְּחוֹת מְשֻׁלְשִׁים יוֹם³⁷.

(35) נמצא קיבל עליו שתי נזירות, כל אחת של שלשים יום. (36) מעכשיו. (37) שפחות משלשים יום אין בהם כדי "גידול שער" לקיים בו מצות תגלחת, כמבואר שם מד. וכן שנינו שם טו. "שאינן תגלחת פחות משלשים יום" (נזיר יד.). וסובר רבינו, הואיל ולא נשארו מהנזירות הראשונה אלא עשרה ימים שאינם ראויים לתגלחת, על-כרחו מונה שלשים ימים רצופים מעכשיו וחוזר ומונה הנזירות שנדר לאחר עשרים. אבל התוספות שם יג: דיבור-המתחיל חדא, סיכמו שהואיל ועשרה ימים האחרונים אינם ראויים להצטרף עם העשרים הראשונים, ודאי נודר זה נתכוון להניח עשרים יום הראשונים פנויים, להיות מותר בהם ביין ובתגלחת ולהטמא למתים, ולאחר עשרים יום להתחיל בנזירות הראשונה שקיבל עליו לאחר עשרים יום, ואחרי שימנה שלשים יום רצופים, יגלח, ויחזור וימנה נזירות שניה שלשים יום רצופים. ומה שנדר: "והריני נזיר מעתה", כאילו אמר: אני מקבל מעכשיו עוד נזירות, שתתחיל לאחר גמר הנזירות הראשונה, כמבואר בתוספות שם, דיבור-המתחיל בעי רבא.

ח. אָמַר: הַרְיֵנִי נְזִיר לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם³⁸, וְחֹזֵר וְאָמַר: הַרְיֵנִי נְזִיר עוֹלָם מֵעַתָּה³⁹ - לֹא חָלָה עָלָיו נְזִירוֹת שֶׁנֶּדְרָה בְּרֵאשׁוֹנָה⁴⁰.

(38) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. (39) ונזיר עולם אינו מגלח בסוף שלשים, אלא אם הכביד שערו מקל בתער משנים-עשר חודש לשנים-עשר חודש, כמבואר לעיל פ"ג, ה"ב. נמצא שלא יוכל לנהוג נזירותו שלאחר עשרים יום, שהרי אסור הוא בגילוח במלאת שלשים ימי נזרו, מחמת נדר נזירותו לעולם. (40) שמיד חלה עליו נזירותו השניה והרי הוא נזיר עולם, ושוב לא יוכל לנהוג נזירותו שנדר בראשונה, שהרי אסור הוא בגילוח כאמור, ואין אומרים לא תחול עליו נזירות עולם עד אשר יגמור נזירותו הראשונה, כי הואיל ונזירות ישנה בשאלה לחכם, אנו רואים את הנזירות שלאחר עשרים יום כאילו אינה, וכשאמר: הריני נזיר עולם מעתה, היה בדעתו שתחול מיד, ועל נזירות שלאחר עשרים, ילך אצל חכם ויתירנו, והרי היא כאילו אינה קיימת, ומכיון שהתחילה נזירותו השניה לחול בעשרים יום הראשונים - שוב אין לה הספק, והראשונה אינה יכולה לחול עוד (נזיר יד. בעיה שנפשטה בדרך "אם תמצא לומר", וכפירוש הכסף-משנה).

(19) שהרי כבר השלים את נזירותו בנו וגילח עליה. וממילא אינו סותר גם את מה שמנה בתחילה לשלו, שכיון שאינו סותר מה שלפניו, אינו סותר מה שלפני פניו (רדב"ז) וראה לקמן בביאורנו את כב. והראב"ד חולק, ולדעתו הרי הוא סותר את כל מה שמנה לנזירות שלו, אפילו מה שהתחיל למנות לפני נזירות בנו. (20) כגון שנזירות שלו היתה נזירות מרובה. (21) ומגלח. (22) כגון שנדר נזירות סתם, והתחיל למנות עשרה ימים ונולד לו בנו. (23) שאין גידול שיער פחות משלשים יום. וכלשון המשנה שם טו. "שאינן תגלחת פחות משלשים יום". ובזה יובנו דברי רבינו לעיל: "שאינו סותר אלא עד נזירות בנו", מכיון שעליו למנות אחרי נזירות בנו שלשים יום, הרי זו חשובה נזירות בפני עצמה, ודי לו אם יסתור הימים שאחרי נזירות בנו, ולא את הימים שמנה לפניו (רדב"ז).

ד. פִּיּוּצָה? הָאוֹמֵר: הַרְיֵנִי נְזִיר פְּשִׁיחָה לִי בֵּן, וְהַרְיֵנִי נְזִיר מֵאָה יוֹם, וְהִתְחִיל בְּנִירוֹת שְׁלֹשׁ וְנֹלַד לוֹ בֶּן²⁴: אִם נִשְׁאַר מִן הַמֵּאָה שֶׁנֶּדְרָה שְׁלֹשִׁים יוֹם²⁵ או יִתֵּר פְּשִׁנֹּלַד הַבֵּן - לֹא הִפְסִיד כְּלוּם, שֶׁהָרִי פּוֹסֵק נְזִירוֹת שְׁלֹשׁ וּמִתְחִיל וּמוֹנֵה שְׁלֹשׁ בְּנוֹ, וּמְגַלֵּחַ וּמְבִיא קְרִבְנוֹתָיו, וּמְשֻׁלְשִׁים הַשְּׁלֹשִׁים או יִתֵּר שְׁנֵשְׁאַר מְנִירוֹתוֹ, וּמְגַלֵּחַ לְנִירוֹתוֹ; וְאִם נִשְׁאַר מִן הַמֵּאָה פְּחוֹת מְשֻׁלְשִׁים - סוֹתֵר עַד שְׁבַעִים²⁶.

(24) והרי עליו להפסיק נזירותו שלו, ולמנות תחילה של בנו. (25) כגון שנולד הבן ביום השבעים למנין נזירות שלו. (26) ומונה שלשים יום ומשלים עד מאה (משנה נזיר טו.). ושם הנוסח: "סותר שבעים". וכבר העירו התוספות שם יג: שזוהי גירסא משובשת. ויתכן, שרבינו גורס שם: "סותר עד שבעים" (תוספות יו"ט שם).

ה. פִּיּוּצָה? נֹלַד הַבֵּן בְּיוֹם שְׁמוֹנִים - מוֹנֵה שְׁלֹשׁ בְּנוֹ²⁷ וּמְשֻׁלְשִׁים אֶת שְׁלֹשׁ בְּנוֹ וּמְגַלֵּחַ, וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת מֵאַחַר הַתְּגַלְּחַת שְׁלֹשִׁים יוֹם²⁸. וְנִמְצָא מִפְּסִיד מִקֵּדָם הַנֹּלַד עֶשְׂרֵה יָמִים, שֶׁהֵם מֵיוֹם שְׁבַעִים עַד הַנֹּלַד. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָה בְּזוֹהָ²⁹.

(27) שלשים יום, שהם ימי סתם נזירות. (28) שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום. (29) כמו שאמרנו בירושלמי (נזיר פ"ב, ה"י) "נולד ביום שמונים, סותר עשרה. נולד ביום תשעים, סותר עשרים". והכוונה שהוא מפסיד כל מה שמנה לאחר שבעים יום.

ו. הָאוֹמֵר: הַרְיֵנִי נְזִיר לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם³⁰, וְחֹזֵר וְאָמַר: הַרְיֵנִי נְזִיר מֵעַתָּה מֵאָה יוֹם³¹ - מוֹנֵה עֶשְׂרִים יוֹם³² וּפּוֹסֵק³³, וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת שְׁלֹשִׁים, שֶׁהִיא הַנְּזִירוֹת שֶׁנֶּדְרָה לְאַחַר עֶשְׂרִים, וְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים מְגַלֵּחַ תְּגַלְּחַת טְהָרָה וּמְבִיא קְרִבְנוֹתָיו, וְחֹזֵר וּמוֹנֵה שְׁמוֹנִים יוֹם פְּדִי לְהַשְּׁלִים הַמֵּאָה שֶׁנֶּדְרָה בְּסוּף, וּמְגַלֵּחַ וּמְבִיא קְרִבְנוֹתָיו³⁴.

(30) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. (31) נמצא שקיבל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

45) שמה היום יבוא משיח בן דוד. (46) משום איסור תחום בשבת, "שהיוצא חוץ לתחום המדינה (=העיר) בשבת - לוקה" (הל' שבת פכ"ז, ה"א) וספק הוא, אם יש איסור תחומין למעלה מעשרה טפחים, או אין איסור תחומין למעלה מעשרה (עירובין מג.). (47) שהוא שבת או יו"ט. (48) נזיר ח. (49) בימי החול. (50) ואע"פ שגם בימי החול אינו אלא ספק אם יבוא, בכל זאת אין אומרים בזה: ספק נזירות להקל, כי "ביום שבן-דוד בא" - משמעו ביום שהוא ראוי לבוא מצד הדין, כפירוש 'רבינו תם' בתוספות לעירובין מג: ד"ה ואסור לשתות (מעשה רוקח). (51) אם יבוא או לא יבוא. (52) עירובין מג: שלא אמרו: ספק נזירות להקל אלא בתחילת תחולת הנזירות. אבל אם כבר חלה עליו, אינה נפקעת מספק, כמבואר בנזיר ח. ולעיל פ"ג, הי"ז בענין "הריני נזיר מלוא הקופה", ובביאורנו שם אות עט. וכתב ה"קריית ספר" שגם בדין זה אינו אלא אסור לשתות יין אבל אינו לוקה, שאם לא בא עדיין בן דוד, הוברר הדבר למפרע, שלא עבר כלום.

יב. נְזִיר שֶׁשָׁלְמוּ יָמֵי נְזִירוֹתוֹ וְלֹא גִלַח תְּגַלַּחַת טְהָרָה⁵³ - הָרִי זֶה אָסוּר לְגַלַּח וְלִשְׁתּוֹת יַיִן וְלִהְטֵמְאָ לְמַתִּים פְּשֵׁהֲיָהּ מִקְדָּם, וְכָל דְּקִדְּוֵקֵי נְזִירוֹת עָלָיו. וְאִם גִּלַּח אִו שָׁתָה יַיִן אִו נִטְמָא - לֹאֲקָה⁵⁴.

53) שלא הביא עדיין קרבנותיו, שעליהם הוא מגלח, אבל כל שהביא קרבנותיו ולא גילח ראשו, אין תגלחתו מעכבת, כמבואר לקמן פ"ח, ה"ה (לחם-משנה). (54) נזיר טו. שנאמר (במדבר ו, ו) "כל ימי הזירו לה', על נפש מת לא יבא" - לרבות ימים שאחר מלאת, כימים שלפני מלאת. וכן לענין יין ולענין גילוח - בכלום נאמר: "כל ימי" - לרבות ימים שלאחר מלאת כימים שלפני מלאת (שם יד:).

יג. מִי שֶׁנָּדַר בְּנְזִיר וְדָמָה⁵⁵ שָׁאִינוּ נִדְרָה⁵⁶, וְהָיָה נֹהֵג הַתֵּר בְּנִדְרוֹ וְשָׁתָה יַיִן⁵⁷, וְלֹאֲחַר זָמַן שָׁאֵל לְחֶכֶם וְהוֹרְהוּ שֶׁהוּא נִדָּר וְשֶׁהוּא חַיִּב בְּנְזִירוֹת⁵⁸ - הָרִי זֶה מוֹנֵה מִשְׁעָה שֶׁנִּדְרָה⁵⁹. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁶⁰, שֶׁיִּנְהַג אָסוּר פְּיָמִים שֶׁנִּהְיָ בִּהְיוֹת הַתֵּירוֹת⁶¹.

55) וחשב. (56) שנדמה לו, שאותה לשון שקיבל עליו נזירות - אינה לשון נזירות. (57) דקדק רבינו לנקוט: ושתה יין, שאינה סותרת את נזירותו (ראה לקמן פ"ו, ה"א), אבל אם גילח, גילוחו סותר שלשים יום, ואפילו גילוחו באונס, כמבואר שם, וכן אם נטמא אפילו באונס - סותר הכל (שם ה"ג). (58) שיש בלשון קבלתו, לשון נזירות. (59) כל הימים שעבר בהם עולים לו לימי נזירותו (משנה בנזיר לא:). שהרי אונס היה, שחשב שאינו נזיר, וכל זה מדין תורה. (60) החכמים, שהיו נקראים סופרים על שם שהיו סופרים כל האותיות שבתורה (קידושין ל). ובירושלמי שקלים (פ"ה, ה"א) אמרו: "מה תלמוד-לומר סופרים (דברי הימים-א, ב, נה)? אלא שעשו את התורה ספורות ספורות" מניין ומספר לכל הלכה, כגון: חמשה לא יתרומו: חמשה דברים חייבים בחלה. ועזרא הכהן היה נקרא סופר (עזרא ז, ו) "כשם שהיה סופר בדברי תורה (=מנה אותיותיה), כך

ט. וְכֵן אִם אָמַר: הָרִינִי נְזִיר שֶׁמִּשּׁוֹן לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם⁴¹, וְחָזַר וְאָמַר: הָרִינִי נְזִיר מֵעַתָּה⁴² - אֵינּוּ מְגַלַּח לְנְזִירוֹת זֹו שֶׁנָּדַר בְּאַחְרוֹנָה⁴³.

41) ונזיר שמשון אינו מתגלח לעולם, ואינו שותה יין כל ימיו, ומותר להטמא למתים (לעיל פ"ג, ה"ד). (42) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. (43) אבל אסור הוא לשתות יין, וכל חומרי נזיר עליו בעשרים ימים הראשונים, אלא שאינו מגלח בסוף נזירותו שנדר באחרונה, כי לאחר עשרים יום חלה עליו נזירות שמשון, ונזיר שמשון אינו מגלח, ואין אומרים מכיון שחלה עליו נזירותו שנדר באחרונה, שוב לא תיפסק, ויגלח בסוף שלשים, ואחריה יתחיל בנזירות שמשון, כי נזירות שמשון אינה בשאלה (לעיל פ"ג, ה"ד), ומכיון ששלמו העשרים יום, מיד היא חלה ושוב אינו יכול לגלח (שם, בעיה שלא נפשטה), וספק רבינו להחמיר. ואע"פ שהלכה היא: "ספק נזירות להקל" (לעיל פ"ב, ה"ז)? - בנזירות שמשון, שאין בה שאלה לחכם, ספיקה להחמיר (כספ-משנה). וב'לחם משנה' נימק הטעם, שנזירות שמשון ספיקה להחמיר, כי כל הטעם שספק נזירות להקל הוא, מפני שאין אדם מכניס נפשו לספק נזירות, שספיקה חמור מוודאה, שוודאי נזיר מגלח ומביא קרבן, וספק נזיר אינו מגלח, שאינו ראוי להביא קרבנותיו, משום ספק חולין לעזרה (ראה נדרים יט:), אבל נזירות שמשון, שגם בוודאה אינו מגלח לעולם, נמצא שאין ספיקה חמור מוודאה, וממילא הולכים בה להחמיר, כשם ש"סתם נדרים להחמיר" (שם יח:), ובהל' נדרים פ"ב, ה"ז). וכן הדברים מוכחים בסוגיית הש"ס נדרים יט:.

י. מִי שָׁאָמַר: הָרִי אֲנִי נְזִיר יוֹם אֶחָד לְפָנַי מִיְתִיתִי - הָרִי זֶה אָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן וְלִהְטֵמְאָ וְלְגַלַּח לְעוֹלָם⁴⁴.

44) שמה ימות למחר ונמצא שהוא נזיר היום, וכל דקדוקי נזירות עליו. ודבר זה נלמד ממה שאמרו (נדרים ג:): האומר: לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר, הרי זה נזיר מיד, שמה ימות עתה (ראה לעיל פ"א, ה"ד), אף כאן יש לחוש שמה ימות למחר, אלא שבדין הקודם אינו חייב אלא נזירות אחת ואח"כ הוא מותר בכל, ואילו בדין שלפנינו הרי זה אסור לשתות יין וכו' לעולם, שמה ימות למחר (רדב"ז). וכתב ה"קריית ספר" שבדין שלפנינו, אינו אלא אסור לשתות יין, אבל אינו לוקה, שהרי זה התראת ספק, שמה יחיה למחר נמצא שלא עבר כלום, ואין לוקים על התראת ספק.

יא. הָאוֹמֵר: הָרִינִי נְזִיר בְּיוֹם שֶׁנֶּגַן דָּוִד בָּא בּוֹ, אִם בְּחַל נִדָּר - הָרִי זֶה אָסוּר לְעוֹלָם⁴⁵; וְאִם בְּשֶׁבֶת אוּ בְּיוֹם טוֹב נִדָּר - אוֹתָהּ שֶׁבֶת אוּ אוֹתוֹ יוֹם טוֹב מִתֵּר, מִכָּאֵן וְאֵילָף אָסוּר לְעוֹלָם. שֶׁהַדָּבָר סֶפֶק אִם יָבֹא בְּשֶׁבֶת אוּ בְּיוֹם טוֹב אוּ לֹא יָבֹא⁴⁶, וְהוֹאִיל וְהוּא סֶפֶק - בְּיוֹם שֶׁנָּדַר⁴⁷ לֹא חָלָה עָלָיו נְזִירוֹת, שֶׁסֶפֶק נְזִירוֹת - לְהַקְלֵל⁴⁸, מִכָּאֵן וְאֵילָף⁴⁹ חָלָה עָלָיו נְזִירוֹת⁵⁰, וְשֶׁבֶת הַבָּאָה שֶׁהִיא סֶפֶק⁵¹ אֵינָה מִפְּקַעַת נְזִירוֹת שֶׁחָלָה עָלָיו⁵².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

75) שעליה להביא שלש בהמות, כמבואר לקמן פ"ח, ה"א.
76) את נדר נזירותה, ועליה להביא את שאר קרבנותיה ולהתגלח כדין. ואין אומרים יפר את נדרה משום עינוי נפש, כי לאחר שנוק הדם יכולה היא לשתות יין (לקמן פ"ח, ה"ה) ואין כאן שום עינוי נפש. 77) שעדיין אסורה היא בנזירותה, ולקמן פ"ט, ה"ט יתבאר מה תעשה בקרבנותיה שהפרישה לפני ההפרה. 78) שאין הבעל יכול להפר אחרי זריקת דם הקרבן. 79) שהיא מתגלחת אחרי נזירות שמתה בטהרה. 80) שנשמאה וסתררה את כל מנין נזירותה, ועליה להתגלח ולהקריב קרבנותיה, ולהתחיל למנות נזירות חדשה. ראה לקמן פ"ו, ה"ג. 81) ויכול בעלה לומר: "אי-אפשי באשה מנוולת" כלומר, מעונה ומנועה משתיית יין (משנה שם).

פרק חמישי

1) מיני הגפן האסורים על הנזיר, שלוקה שש מלקיות על התראה אחת, נזיר שהעביר על ראשו סם המשיר את השיער ביטל מצות "גדל פרע", נזיר שנטמא למת פעמים הרבה אימתי אינו לוקה אלא אחת, המטמא את הנזיר מי מהם לוקה, כמה מלקיות לוקה הנזיר שטימא עצמו.

א. **שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין אֲסוּרִין לְנִזְיֵר: הַטְּמָאָה,² וְהַתְּגַלְחָת,³ וְהַיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן,⁴ בֵּין פְּרֵי בֵּין פְּסֻלַּת פְּרֵי.⁵ אֲבָל הַשֶּׁכֶר שֶׁל תְּמָרִים אוֹ שֶׁל גְּרוּגְרוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מִתֵּר לְנִזְיֵר.⁷ וְשֶׁכֶר זֶה שֶׁנֶּאֱסָר עָלָיו בַּתּוֹרָה,⁸ הוּא הַשֶּׁכֶר שֶׁל תַּעֲרֹבֶת הַיַּיִן.⁹**

2) להטמא למת, ככתוב (במדבר ו, 1) "כל ימי הזירו... על נפש מת לא יבוא". 3) לגלח שער ראשו, ככתוב (שם ה) "תער לא יעבור על ראשו". וראה להלן ה"א. 4) ככתוב (שם, ד) "מכל אשר יעשה מגפן היין... לא יאכל". וכמבואר בסמוך ה"ב. 5) כגון חרצני הענבים וקליפותיהם, כמבואר בהלכה הבאה, וכן ענבים שהתלעו, כמבואר בנזיר לד, ב. 6) תאנים מיובשות. 7) שאינו יוצא מן הגפן. 8) שם, ג: "מיין ושכר יזיר". 9) משקה שיין מעורב בו כשיעור הנזכר בסמוך ה"ד. אולם לדברי אונקלוס (שם שכר - הוא יין ישן. וכן מפרש רש"י שם. "שהיין משכר כשהוא ישן". וראוי להעיר שב'ספרי' שנינו: "רבי אלעזר הקפר אומר: יין - זה מזוג (במים), שכר - זה חיי".

ב. **הַיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן בְּיַצֵּד? נִזְיֵר שְׂאֵבֶל פְּזִית מִן הַפְּרִי, שֶׁהוּא עֲנָבִים, לְחִים אוֹ יַבְשִׁים¹⁰ אוֹ בִּסְרִי,¹¹ אוֹ שְׂאֵבֶל פְּזִית מִפְּסֻלַּת הַפְּרִי, שֶׁהִיא הַזַּגִּין, וְהֵם הַקְּלָפָה הַחַיְצוֹנָה,¹² אוֹ הַחַרְצָנִים, וְהֵם הַזַּגִּין הַפְּנִימִין¹³ שְׂזוּרְעִים אוֹתָן - הַרִי זֶה לּוֹקֵה. וְכֵן אִם שָׂתָה רְבִיעִית¹⁴ יַיִן¹⁵ אוֹ אֲבָל פְּזִית מִיָּנִין קְרוּשִׁים¹⁶, שֶׁהוּא הַפְּרִי¹⁷, אוֹ שָׂתָה רְבִיעִית הַמֶּץ, שֶׁהוּא פְּסֻלַּת הַפְּרִי¹⁸ - הַרִי זֶה לּוֹקֵה. אֲבָל הַעֲלִין וְהַלּוֹלְבִים¹⁹ וְכִי גִפְנִים²⁰ וְהַסְּמִדֵר²¹ - הַרִי אֵלָיו מִתְּרִין לְנִזְיֵר; שְׂאֵינָן לֹא פְּרִי וְלֹא פְּסֻלַּת פְּרִי, אֲלֵא מִן הַעֵץ הֵן נִחְשָׁבִין.²²**

היה סופר בדברי חכמים (ירוש' שם), למנות ההלכות כנ"ל. 61) ברייתא נזיר לב.

יד. **בְּיַצֵּד? הַרִי שֶׁנֶּדֶר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְנִהַג הַתֵּר בְּנִזְיֵרוֹ עֲשָׂרָה יָמִים, וְנִהַג אֲסוּר עֲשָׂרִים יוֹם, וְלֹאֲחֵר הַשְּׁלֹשִׁים שָׁאֵל לְחֶכֶם וְאָסַר לוֹ - הַרִי זֶה מוֹנֵה עֲשָׂרָה יָמִים מִיוֹם שֶׁשָּׂאֵל, כִּנְגֵד הַעֲשָׂרָה שֶׁנִּהַג בָּהֶן הַתֵּר. וְאִם שָׂתָה אוֹ גִלַּח אוֹ נִטְמָא בַּעֲשָׂרַת יָמִים הָאֵלֶּי - מִפְּיָן אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוֹת.⁶²**

62) על שמרד ועבר על דברי חכמים, אבל אינו לוקה מלקות ארבעים. שמן התורה, כבר הושלמה נזירותו והותר בכל. והשווה פירוש המשנה לרבינו, בנזיר שם: "לפי שהיה באותו הזמן (שנהג היתר) טועה, והיה סבור שלא חל עליו הנדר".

טו. **בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁶³? בְּנִזְיֵרוֹת מוֹעֲטוֹת⁶⁴; אֲבָל בְּנִזְיֵרוֹת מְרִבָּה - דִּיּוֹ שֶׁיִּנְהַג שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּנִזְיֵרוֹת⁶⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁעָבַר עַל נִזְיֵרוֹתוֹ הַמְּרִבָּה כֹּל יָמָיו⁶⁶. וְאִם לֹא נִהַג אֲסוּר בְּעַצְמוֹ - אֵין נִזְקָקִין לוֹ כְּלָל.⁶⁷**

63) שינהוג איסור כמנין הימים שנהג בהם היתר. 64) שהיא בת שלשים יום. 65) נדרים כ. וכן בתוספתא שם פ"א, מ"א. 66) כגון שנזר מאה יום, וזילזל ככולם, דיו שינהוג איסור שלשים יום בלבד. 67) אין החכמים נענים לו, להתיר לו את נדרו, אפילו אם מצא הנזיר פתח חרטה להתיר לו (נדרים כ.).

טז. **כֹּל בֵּית דִּין שֶׁנִּזְקָקִין לְזֶה⁶⁸ וְכַיּוֹצֵא בָּיו⁶⁹, וּמוֹדִיעִין לְאֵלּוֹ שֶׁמְזַלְזְלִין בְּנִדְרֵים שְׂאֵין חֵיבִין מִן הַתּוֹרָה⁷⁰, אוֹ שִׁיּוֹרוֹ לְהֵן לְהַקְלִי,⁷¹ אוֹ שִׁיַּפְתְּחוּ לְהֵן פְּתַח⁷² - מִנְדִּין אוֹתוֹ⁷³ בֵּית דִּין הַהִדְיוֹט.⁷⁴**

68) להתיר לו נדרו. 69) שנדר נדר גמור ונהג בו היתר (ראה ר"ן לנדרים שם, דיבור-המתחיל ולענין הלכה). 70) שמודיע שאין נדרו חמור, ואינו אלא מדברי חכמים, כגון אלה המנויים בהל' נדרים פ"ב, ה"ב-ג. 71) שאומר לו: אין זה נדר ומותר לך, במקום לומר לו שלא ינהג מנהג זה בנדרים ולגזור בו, כמבואר שם. 72) חרטה, וע"י כך הם מתכוונים לעשות את נדרו "נדר בטעות" ולהתיר לו. 73) מרחיקים אותם מן הקהל, ואומרים, שהם בשמתא, ראה הל' תלמוד-תורה פ"ז, ה"ב. 74) נדרים כ. ובכת"י התימנים: מנדים את אותו בית-דין ההדיוט.

יז. **הָאִשָּׁה שֶׁנֶּדְרָה בְּנִזְיֵרוֹת, וְשָׁלְמוּ יָמֵי הַנִּזְיֵרוֹת וְהִבְיָאָה קְרַבְנוֹתֶיהָ, וְנִשְׁחַטָּה אַחַת מִן הַפְּהַמוֹת⁷⁵ וְנִזְדַּק דְּמָה, וְאַחַר כֵּן שָׁמַע בְּעֵלָה, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא גִלְחָה - אֵינוֹ כּוֹל לְהַפְרֵה⁷⁶. וְאִם קָדַם זְרִיקָה - הַרִי זֶה יִפְרֵה⁷⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁷⁸? בַּתְּגַלְחַת טְהוֹרָה⁷⁹; אֲבָל בַּתְּגַלְחַת טְמָאָה⁸⁰ - יִפְרֵ אֵף עַל פִּי שֶׁקָּרְבוֹ הַקְּרַבְנוֹת שֶׁל תְּגַלְחַת טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲדִין צְרִיכָה לְמָנוֹת נִזְיֵרוֹת אַחֲרָתֶיהָ.⁸¹**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פִּיצֵד ? יִין שְׁתַּעֲרֵב בְּדָבָשׁ, אָף עַל פִּי שְׁטַעַם הַפֶּל טַעַם יִין, וְשִׁתָּה מִן הַתַּעֲרֵבָת, וְכֵן הַצְּמוּקִין²⁹ שְׁדָרְסִין עִם הַגְּרוֹגְרוֹת, וְטַעַם הַפֶּל טַעַם צְמוּקִין, וְאָכַל מִן הַתַּעֲרֵבָת - אֵינּוּ לֹקֵה; עַד שִׁיִּהְיֶה מְדַבֵּר הָאִסוּר בַּתַּעֲרֵבָת פְּזִית בְּכָדִי שְׁלֵשׁ בִּיּוֹצִים³⁰ וְאָכַל פְּשִׁלֵּשׁ בִּיּוֹצִים³¹, כִּשְׁאָר הָאִסוּרִין הַשְּׂוִים בְּכָל אֶדְם³², כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אִסוּרוֹת³³.

(28) להשלים לכשיעור, כזית או רביעית. (29) ענבים מיובשות. (30) שאם יאכל מהתערובת כשלש ביצים, אי-אפשר שלא יאכל כזית מן האיסור. (31) נמצא שאכל את האיסור בהפסקות, כזמן אכילת שלש ביצים, ומצטרפות האכילות לשיעור אחד, כמבואר לעיל אות כד, וכדברי רש"י בע"ז סז, א: "כיון שאינו שווה באכילתו משהתחיל לאכלו (את האיסור) עד שגמרו אלא כדי אכילת פרס - מצטרפת אכילתו, אבל אם אין בכדי אכילת פרס... הואיל ושווה באכילתו יותר מכדי אכילת פרס, הרי הן כשתי אכילות של שני ימים ואין לוקין". (32) כגון חלב ודם האסורים על הכל, בניגוד ליוצא מן הגפן, שאינו אסור אלא לנזיר בלבד. (33) פט"ו, ה"ג. ומקור ההלכה בנזיר לו, א. שאמרו שם: "וכל משרת ענבים לא ישתה - ליתן טעם (האיסור) כעיקר, שאם שרה ענבים במים ויש בהם טעם יין - חייב, ומכאן אתה דן לכל איסורים שבתורה". ולא כרבי עקיבא הדורש מכאן ל"היתר שמצטרף לאיסור", שאם אין באיסורי נזיר כשיעור והיתר משלים לכזית, שיהא חייב.

ה. וְכֵן אִם שָׁרָה פֶּתוֹ בַּיִן, וְהִיָּה³⁴ הִרְבִּיעִית יִין בְּכָדִי פָּרְס³⁵ מִן הַפֶּת, וְאָכַל כְּדִי פָּרְס, שְׁנִמְצָא שְׁאָכַל רְבִיעִית יִין - הִרְיָ זֶה לֹקֵה³⁶. וְעַל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְכָל מִשְׁרֵת עֲנָבִים - לֹאֲסֹר דְּבָר שְׁתַּעֲרֵב בּוֹ הֵינּוּ וְטַעְמוֹ כְּטַעַם הַיֵּינִין³⁷. וְהוּא שִׁיִּהְיֶה טַעְמוֹ וּמִמּוֹשׁוֹ³⁸, כִּשְׁאָר אִסוּרֵי מַאֲכָלוֹת³⁹.

(34) בכת"י התימנים: והיתה. (35) הוא חצי ככר, שיש בו כשש ביצים, נמצא חצי הככר, הנקרא: "פרס" יש בו כשלש ביצים (עירובין פב:) וכרבי יוחנן בן ברוקה, והשווה הל' טומאת צרעת פט"ז, ה"ו. (36) אע"פ ששתיית בהפסקה אינן מצטרפות אלא כדי שתיית רביעית, אבל כאן שהוא נהנה מן היין - דרך אכילה, עם אכילת הפת, דינו כמאכל, שהוא מצטרף בכדי אכילת פרס ('אור שמח'). (37) כגון ששרה ענבים במים, ויש בהם טעם יין (נזיר לו). וכמבואר לעיל אות לא). (38) שיהיה מן היין שנבלע בלחם, רביעית בכדי אכילת פרס. (39) כגון חלב הכליות, שנפל לתוך תבשיל הגריסין ונמוח, והיה מן החלב כזית בכל שלש ביצים מן התערובת, ואכל מן הגריסין כשלש ביצים - לוקה, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פט"ו, ה"ג. והמקור לזה, דברי רבי יוחנן בע"ז סז, א: "כל שטעמו וממשו אסור ולוקים עליו, וזהו כזית בכדי אכילת פרס". וראוי להעיר, ששיטת רש"י בע"ז סז, א ועוד, שאכילת פרס היא שיעור של ארבע ביצים, וזה תלוי במחלוקת התנאים בעירובין פב, ב. ראה לעיל אות לב.

(10) צמוקים. (11) ענבים שלא נתבשלו כל צרכם, כלשון הכתוב (ירמיה לא, כט) "האכל הבסר תקהינה שניו". (12) משנה, נזיר לד, ב. כדעת רבי יוסי האומר: "שלא תטעה, כזוג (פעמון) של בהמה, החיצון - זוג, והפנימי - עינבל". כך בענבים, החיצון נקרא זג. (13) ובכת"י התימנים: "והם הפנימיים" ותיבת: הוגין איננה. ולדעת ה'מעשה רוקח' תיבת "הזגין" היא 'טעות סופר'. (14) רביעית הלוג, והיא מפורשת לעיל בהל' שבועות פ"ד, ה"ד. (15) משנה, שם: "עד שישתה רביעית יין", ובגמרא שם לח, א - אמרו: רביעית יין לנזיר - הלכה למשה מסיני. (16) שנחשב כאוכל, ושיעורו בכזית, וכן אמרו (שבת עז.) לענין הוצאת יין בשבת מרשות לרשות: "יבש (נקרש) בכזית", והשווה הל' שבת פ"ח, ה"ב. (17) בניגוד לחומץ, שאינו אלא פסולת הפרי. (18) שהיין מתקלקל והופך לחומץ. (19) ענפי הגפן בעודם ירוקים ורכים. (20) "המים היוצאים מן הגפנים כשפוצעים וחוחכים הגפן או הזמורות" (לשון רבינו בפירושו למשנה, ערלה פ"א, מ"ז). (21) ראשית הפרי בהתחלת התפתחותו לאחר שנשרו הפרחים מהעץ, ככתוב (שיר השירים ז, יג): "פרחה הגפן פתח הסמדר". ונזכר גם במשנה (ערלה פ"א, מ"ז) וב'ערוך' מגדיר: "סמדר - בין לבלוב לבוסר". (22) ערלה פ"א, מ"ז. ובנזיר לד, ב - דרשו: "מיין ושכר יזיר - פרט, מכל אשר יעשה מגפן היין - כלל, מחרצנים ועד זג - חזר ופרט, פרט וכלל ופרט, אין אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש פרי ופסולת פרי (= חומץ), אף כל פרי ופסולת פרי", ופירושו שם: "כל פרי" - לרבות בוסר, "כל פסולת פרי" - לרבות ענבים שהתליעו, ונתמעטו עלים ולולבים ומי גפנים, שאינם דומים לפרט.

ג. כָּל אִסוּרֵי גִפְנִין²³ מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה²⁴. פִּיצֵד? הִרְיָ שְׁצָרָף עֲנָבִים לַחִים עִם יְבֻשִׁים אוֹ עִם בֶּסֶר וְחֵרְצֵן וְזָג, וְאָכַל מִן הַתַּעֲרֵבָת פְּזִית - לֹקֵה. וְכֵן אִם אָכַלְם זֶה אַחַר זֶה²⁵ עַד שְׁאָכַל מִן הַפֶּל פְּזִית - לֹקֵה²⁶. וְכֵן אִם שָׁתָה רְבִיעִית תַּעֲרֵבָת יִין וְחֹמֶץ - לֹקֵה²⁷.

(23) בדפוס רומי: הגפן. (24) משנה, נזיר לד, א. (25) בהפסקות מועטות. (26) ובלבד שלא יהיה בין תחילת האכילה עד סופה יותר משיעור אכילת ג' ביצים, כמבואר בסמוך ה"ד, אבל אם יש מתחילת האכילה עד סופה יותר מכשיעור אכילת שלש ביצים - אין האכילות מצטרפות (רדב"ז). כמו ששנינו בכריתות יב, ב: "עד שיששה מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס". והשווה הל' מאכלות אסורות פ"ד ה"ח. (27) שנאמר: "מכל אשר יעשה מגפן היין - לימד על איסורי נזיר שהם מצטרפים זה עם זה" (נזיר לו:). ולענין הפסקות בשתייה: אם שהה מתחילה ועד סוף כדי שתיית רביעית (שתייה בנחת. כפירוש הרדב"ז שם) מצטרפות, ואם לאו אין מצטרפות, כלשון רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ד ה"ט, והשווה שם פ"ד, ה"ט.

ד. דְּבָר הַמִּתֵּר אֵינּוּ מְצַטְרֵף לְדָבָר הָאִסוּר²⁸ בְּנִזְיָר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יִשְׁתָּהּ. פְּלוֹמֵר: לֹא יִשְׁתָּה יֵין וְלֹא דְבַר שְׁנִתְעַרְב בּוֹ הַיֵּין, וְהוּא הַשְּׂכָר⁴⁹, וְאִפְלוּ הַחֲמִיצוֹ. וְהוֹאִיל וְלֹא כָּפַל אֶלָּא הַחֲמִץ, שֶׁהוּא שֵׁם אֶחָד⁵⁰ - אֵינוֹ לוֹקָה עַל זֶה כְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה כְּפָנֵי עֲצָמוֹ⁵¹.

(48) שהוא יין שנחמץ. (49) ראה לעיל ה"א. (50) בין שהוא חומץ יין, בין שהוא חומץ שכר, נקרא: חומץ סתם, ומין אחד ושם אחד הם, כמבואר בע"ז סו, א. (51) וכשם שאינו חייב שתיים על חומץ יין וחומץ שכר, שהוא שם אחד ומין אחד, כך אינו חייב שתיים על היין והחומץ אע"פ שהם שני שמות, הואיל ואינו מיוחד לאו בכל אחד מהם בפני עצמו (רדב"ז). אמנם אם ישתה חומץ בלבד - ילקה עליו. שבפירוש אמרה תורה: חומץ יין לא ישתה. והראב"ד חולק, ולדעתו יין וחומץ שני מינים ושני שמות הם, כמבואר בבבא-בבא-בבא, צו, א - וחייב שתיים. אולם רבינו ב'ספר המצוות', לא-תעשה רו, הוכיח את דבריו מסוגיית הש"ס נזיר לח, ב. ששאלו שם: "והרי שייר יין וחומץ, מכאן אתה למד שאינו חייב על היין והחומץ שתיים, מפני שהחומץ אמנם נאסר בעבור עיקרו, שהוא היין, וכאילו אמר הכתוב, שאיסורו לא נסתלק ממנו (מהיין) בהפסדו (ע"פ 'ספר המצוות' מהדורת ר' חיים העליר ובהערותיו שם). והשווה 'ספר החינוך' מצוה שעב.

י. נִזִיר שֶׁהָיָה שׁוֹתֶה בַּיַּיִן⁵² כֹּל הַיּוֹם כְּלוּ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חָיֵב לְשִׁמְיָם⁵³ עַל כֹּל רְבִיעִית וְרְבִיעִית - אֵינוֹ לוֹקָה אֶלָּא אַחַת מִשּׁוּם יֵין וְאַחַת דְּלֹא יִחַל דְּבָרוֹ⁵⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁵. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ עַל כֹּל רְבִיעִית וְרְבִיעִית וְאַמְרוּ לוֹ: אֵל תִּשְׁתָּה, אֵל תִּשְׁתָּה, וְהוּא שׁוֹתֶה - חָיֵב עַל כֹּל אֶחָד וְאַחָד⁵⁶. מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, שֶׁאִסּוּר לְנִזִיר לְעַמּוֹד בְּמוֹשֵׁב שׁוֹתֵי יֵין וְיִתְרַחַק מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה, שֶׁהָיָה מְכַשׁוֹל לְפָנָיו⁵⁷. אֲמָרוּ חֲכָמִים⁵⁸: סָבִיב לְכָרֵם לֹא יִקְרַב⁵⁹.

(52) בכת"י התימנים: שותה יין, וכן לשון המשנה בנזיר מב, א. (53) שהקב"ה מעניש אותו על כל רביעית ורביעית, שהיא עבירה בפני עצמה, כלשון רבינו בפירושו למשנה, שם. (54) שאין חיוב ללקות אלא אחר ההתראה. (55) לעיל ה"ח. (56) בדפוסים קדומים: אחת ואחת. וכן לשון המשנה, נזיר מב, א. (57) שמא ימשך אחריהם וישתה עמהם. (58) ע"ז נח, א. (59) שמא יאכל שם ענבים.

יא. נִזִיר שֶׁגִּלַּח שְׁעָרָה אַחַת - לוֹקָה⁶⁰, בֵּין פְּתַעַר בֵּין בְּזוּג⁶¹. וְהוּא שֶׁקָּצְצָה מֵעֲקָרָה⁶² כְּעֵין תַּעַר⁶³. וְכֵן אִם תִּלְּשָׁה בְּיָדוֹ - לוֹקָה⁶⁴. אֶחָד הַמְּגַלַּח וְאַחָד הַמְּתַגַּלַּח; שֶׁנֶּאֱמָר: תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֵאשׁוֹ⁶⁵. וְאִם הֵייתָ מִמֶּנּוּ פְּדִי לְכָף רֵאשָׁה לְעֲקָרָה - אֵינוֹ לוֹקָה, שֶׁאֵין זֶה כְּעֵין תַּעַר⁶⁶.

(60) נזיר מ, א. וכן בתוספתא שם פ"ד, מ"ג. (61) במספרים. (62) סמוך לרשעה. (63) שמגלח מעיקרו.

ו. נִתְעַרְב יֵין וְכִיּוּצָא בּוֹ בְּדִבְשׁ וְאֵין שֵׁם טַעַם יֵין - הָרִי זֶה מִתַּר לְנִזִיר. לֹא יִהְיֶה זֶה חֲמוּר מִחֲלָב וְדָם⁴⁰.

(40) שהם בעונש כרת, ואם נתערבו בתבשיל ולא נמצא בו טעם האיסור - הרי התבשיל מותר, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פט"ו, ה"ב.

ז. הָיָה בּוֹ טַעַם יֵין וְאֵין שֵׁם רְבִיעִית בְּכַדִּי אֲכִילַת פֶּרֶס - הָרִי זֶה אִסּוּר מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁴¹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהַלְכוֹת מְאָכְלוֹת אִסּוּרוֹת⁴², וּמִפֵּן אוֹתוֹ אִם אֶכַּל מִפֶּת מְרִדוֹת⁴³.

(41) מדברי חכמים, כדברי רבי יוחנן בע"ז סז, ב: "טעמו ולא ממשו - אסור ואין לוקים עליו". וסוכר רבינו - אסור מדבריהם בלבד. (42) פט"ו, ה"ג. ובכת"י התימנים: כמו שביארנו באיסורי מאכלות. ולדעת הראב"ד, אם יש בו טעם יין, אפילו אם אין בו רביעית בכדי אכילת פרס, הרי זה אסור מן התורה, אלא שאין לוקים עליו. וראה ב'תוספות' חולין צח, ב דיבור-המתחיל: רבא אמר. (43) שמרד ועבר על דברי חכמים, והיא כפי ראות עיני הדיין וכפי צורך השעה, כדברי רבינו בפירושו למשנה, נזיר פ"ד, מ"ג.

ח. נִזִיר שֶׁאֶכַּל פְּזִית עֲנָבִים וְכִזִּית חֶרְצָן וְכִזִּית זָג וְכִזִּית צְמוּקִים וְשָׁתָה רְבִיעִית יֵין, וְאִפְלוּ סַחֵט אֲשֶׁכּוֹל וְשָׁתָה מִמֶּנּוּ⁴⁴ רְבִיעִית - הָרִי זֶה לוֹקָה חֲמִשׁ מְלָקוֹת⁴⁵, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן בְּלֹא אֶחָד הוּא. וְלוֹקָה מְלָקוֹת שְׁשִׁית מִשּׁוּם לֹא יִחַל דְּבָרוֹ, שֶׁהוּא שָׁוֶה בְּכָל הַנְּדָרִים⁴⁶. וְכֵן אִם אֶכַּל פְּזִית זָג אוֹ פְּזִית עֲנָבִים - לוֹקָה שְׁתֵּים: אַחַת - מִשּׁוּם זָג אוֹ מִשּׁוּם עֲנָבִים, וְאַחַת - מִשּׁוּם לֹא יִחַל דְּבָרוֹ⁴⁷. וְהוּא הַדִּין לְנִזִיר שֶׁגִּלַּח אוֹ נִשְׂמָא - שֶׁהוּא לוֹקָה שְׁתֵּים: אַחַת - עַל הָאִסּוּר הַמִּיחָד בּוֹ, וְאַחַת - עַל הָאִסּוּר הַשָּׁוֶה בְּכָל הַנְּדָרִים, שֶׁהוּא לֹא יִחַל דְּבָרוֹ.

(44) שאין לו עדיין טעם יין, אבל הוא נקרא בשם אחר: יין חדש. (45) ברייתא נזיר לח, ב. כי התורה אמרה: "וענבים לחים ויבשים (= צמוקים) לא יאכל - לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, ומכאן אתה דן לכל איסורי נזיר, כל שהוא מין אחד והם שני שמות - חייב על זה בפני עצמו" וכו', לרבות יין חדש (= אפילו מיץ ענבים) וענבים, אע"פ שטעמם שוה, הואיל והם שני שמות - חייב שתיים. (46) שם, כי גם הנזירות נדר היא, כמבואר לעיל פ"א, ה"א. אבל אינו לוקה מלקות שביעית, משום: "מכל אשר יעשה מגפן היין . . . לא יאכל" כי זהו "לאו שבכללות" שזה כולל הרבה דברים ואינו מפרש דבר מסוים, ואין לוקים על לאו שבכללות (שם כרבא, בניגוד לאביי). (47) שלוקין עליו, כמבואר בהל' נדרים פ"א, ה"ה.

ט. נִזִיר שֶׁשָׁתָה רְבִיעִית יֵין וְרְבִיעִית חֲמִץ⁴⁸ - אֵינוֹ לוֹקָה אֶלָּא אַחַת; שֶׁאֵינוֹ חָיֵב עַל הַיֵּין כְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל הַחֲמִץ כְּפָנֵי עֲצָמוֹ. שֶׁאֵין פְּתוּב: יֵין לֹא יִשְׁתָּה וְחֲמִץ לֹא יִשְׁתָּה, אֶלָּא כֹּף: חֲמִץ יֵין וְחֲמִץ שְׂכָר לֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"א, ה"ו. 77) שהרי זה כמו העביר סם על ראשו, שאינו לוקה. כמבואר לעיל ה"ב ('מרכבת המשנה'), ויתכן שביטל בזה מצות-עשה של: גדל פרע. כמבואר לעיל בהעברת סם.

טו. נְזִיר שֶׁנִּטְמָא לְמַת טְמֵאת שְׁבַעָה⁷⁸, בֵּין בְּטִמְאוֹת שֶׁהוּא מְגַלַּח עָלֵיהֶן⁷⁹, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר⁸⁰, בֵּין בְּטִמְאוֹת שֶׁאִינוֹ מְגַלַּח עָלֵיהֶן⁸¹ - הֲרֵי זֶה לֹקֵה⁸².

78) שבעה ימים. 79) שמחוייב להתגלח עליהן תגלחת טומאה. 80) לקמן פ"ז, ה"ב. 81) כגון שנגע ברביעית דם מן המת, או בגולל ודופק, כמו שיתבאר שם ה"ו. 82) משום: לא יטמא להם במותם (במדבר ו, ז), כי אין זה ענין לתגלחת טומאה, המפורשת בפסוק אחר (שם, ט) "וכי ימות מת עליו... וגלח ראשו ביום טהרתו", שאינו מתגלח עד שיטמא מטומאות שהן מעצמו של מת, כלשון רבינו לקמן פ"ז ה"א, ובביאורנו שם. ואע"פ שכתב רבינו בהל' טומאת מת פ"ג, ה"ג: "לפיכך אני אומר, שכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה - אינה דין תורה" - אין זה סותר מה שכתב כאן: "הרי זה לוקה", כי רבינו לשיטתו ב'ספר המצוות' שורש שני, שכל דבר שאינו מפורש בתורה, אע"פ שהוא נדרש באחת מ"ג מידות, נקרא 'מדברי סופרים' (ראה הל' אישות פ"א ה"ב, ובביאורנו שם אות ח). וכן כתב רבינו שם פ"ה, ה"ו: "אע"פ שהם דברי קבלה, אינם דין תורה, שהרי לא נתפרשו בתורה". וכתב ה'כסף משנה' שם, שכוונת רבינו לומר, שמשפטם דין תורה, אלא שאינם מפורשים בתורה ('מעשה רוקח').

טז. נִטְמָא לְמַת פְּעָמִים הַרְבֵּה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא חִבֵּב מְלָקוֹת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת לְשָׁמַיִם - אֵין בֵּית דִּין מְלָקִין אוֹתוֹ אֲלֵא אַחַת⁸³. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ עַל כָּל פְּעָם וְפְעָם, וְהוּא מִטְמָא - לֹקֵה עַל כָּל אַחַת וְאַחַת⁸⁴.

83) שאין מלקות בית-דין בלי התראה על כל פעם ופעם. 84) משנה, נזיר מב, א. והשווה לעיל ה"י.

יז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁸⁵? בְּשֶׁנִּטְמָא⁸⁶ וּפְרָשׁ, וְחָזַר וְנִגְע⁸⁷ אוֹ נִשָּׂא אוֹ הֶאֱהִיל⁸⁸; אָבָל אִם הָיָה נוֹגֵעַ בְּמַת, וְעַדִּין הִמַּת בִּידוֹ, וְנִגַּע בְּמַת אַחֵר - אֵינוֹ חִיב אֲלֵא אַחַת, אָף עַל פִּי שֶׁהִתְרוּ בּוֹ עַל כָּל נִגְיָעָה וְנִגְיָעָה, שֶׁהִרִי מְחַלֵּל וְעוֹמְדוֹ⁸⁹.

85) שאם התרו בו, לוקה על כל אחת. 86) במת. 87) במת. 88) עליו, ראה לקמן פ"ז ה"ה, שאע"פ שכבר טמא הוא מנגיעתו הקודמת, נוספה לו טומאה בנגיעתו השניה, שבשעה שנוגע במת, אדם שני הנוגע בו יטמא שבעת ימים - וזוהי הנקראת 'טומאה בחיבורין', אבל משפירש מן המת ונגע בו אדם אחר, אינו טמא אלא טומאת ערב (נזיר מב: ו'בתוספות' שם ד"ה: לא קשיא). 89) מנגיעתו הראשונה, והתורה אמרה (ויקרא כא, ד) "לא יטמא בעל (= כהן) בעמיו להחלו" - מי שאינו מחולל, מוזהר על הטומאה. יצא זה שהוא מחולל ועומד. והוא-הדין לנזיר, שהם למדים זה מזה (שם ו'בתוספות' דיבור-המתחיל: איתביה אביי).

נזיר מ, א. 64) שם לט, ב. שנאמר: "לא יעבור על ראשו - לרבות כל המעבירים". 65) קרא בו: "לא יעבור" הוא, ולא יעביר לו אחר (שם מד.), שלשון "יעבור" מוסב על התער, שלא נתפרש כאן הפועל, ומשמע בין הוא בין אחר ('תורה תמימה'). וראה בהל' ע"ז פ"ב, ה"ז: "ואין המתגלח לוקה עד שיסייע". 66) נזיר לט, ב. אבל ביטל מצות-עשה, שנאמר: גדל פרע שער ראשו, כמבואר בהלכה הבאה ('קרית ספר').

יב. הָעֵבִיר עַל רֵאשׁוֹ סָם⁶⁷ שֶׁמִּשִּׁיר אֶת הַשְּׁעָר וְהִשִּׁיר אֶת הַשְּׁעָר - אֵינוֹ לֹקֵה⁶⁸, אֲלֵא בִטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמָר: גְּדַל פְּרַע שְׁעָר רֵאשׁוֹ.

67) משחה. 68) נזיר מ, א. לענין מצות תגלחת הטהרה, והוא-הדין לענין איסור גילוח, כשם שאינו יוצא בסם מצות גילוח, כך אינו עובר עליו באיסור גילוח ('תורה תמימה'). ואע"פ שאמרנו לעיל את סא "לא יעבור - לרבות כל המעבירים", הכוונה כשהוא מעביר בידו, אבל הסם שאינו תולש ביד - אינו עובר עליו (רדב"ז). וב'זית רענן' מסביר, הואיל ואין השערות נושרות מיד בשעת המשיחה - אין דינה כתער. וב'ספר המצוות' עשה' צב, מביא רבינו מקור ההלכה שבהעברת סם אינו עובר בלאו אלא ב'עשה' מ'מכילתא', והיא ב'ספרי' זוטא נשא פרק ו, א: "ואל יתן סמנים בעשה... מה שיירתי במצות-עשה, החופף באדמה והנותן סמנין".

יג. נְזִיר שֶׁגִּלַּח כָּל רֵאשׁוֹ - אֵינוֹ לֹקֵה מִשּׁוּם הַתְּגַלְחַת אֲלֵא אַחַת⁶⁹. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ עַל כָּל שְׁעָר וְשְׁעָר⁷⁰ וְאָמְרוּ לוֹ: אַל תְּגַלַּח, אַל תְּגַלַּח, וְהוּא מְגַלַּח - לֹקֵה עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

69) משנה, נזיר מב, א. וכבר נתבאר לעיל ה"י, שהוא חייב לשמים על גילוח כל שיערה ושערה. וכן כתב רבינו בפירושו למשנה, שם. 70) בכת"י התימנים: כל שיערה ושערה.

יד. נְזִיר חוֹפֵף⁷¹ עַל שְׁעָרוֹ בִּידוֹ וְחוֹכֵף בְּצַפְרָנָיו, וְאִם נִפְּל שְׁעָר - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, שֶׁהִרִי אֵין כְּוֹנָתוֹ לְהִשִּׁיר וְאֶפְשָׁר שְׁלֵא וְיִשִּׁיר⁷². אָבָל לֹא יִסְרַק בְּמִסְרָק⁷³ וְלֹא יִחַף בְּאֶדְמָה⁷⁴, מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁרַת⁷⁵ אֶת הַשְּׁעָר וְדֹאֵי⁷⁶. וְאִם עֲשָׂה כֵן - אֵינוֹ לֹקֵה⁷⁷.

71) משפסף ומגרד. 72) משנה, שם. וכרבי שמעון האומר: דבר שאינו מתכוין מותר. השווה הל' שבת פ"א, ה"ה. 73) בגמרא שם אמרו: "כל הסורק, להסיר נימין (שערות) מדולדלות מתכוין". ומפרש רש"י: הרי זה דבר מתכוין ואסור. וכתב הרדב"ז, שבכל זאת אינו לוקה, כיון שכבר נידלדלו קצת - אין כאן גילוח, אבל אסור לסרוק, כיון שעדיין לא נעקרו לגמרי. 74) מין מיני אדמה המשיר את השיער, ראה רע"ב למשנה שם. 75) ובכת"י התימנים: שמייר. 76) ואע"פ שאינו מתכוין להשיר השיער, הואיל וידוע שאי-אפשר לחוף באדמה ולא ישיר השיער, אע"פ שאינו מתכוין לכך - אסור, השווה הל' שבת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ההתראה - לוקה, כדין נטמא במקדש ולא קפץ ויצא (רדב"ז). וראה לקמן פ"ו ה"ט, ובביאורנו שם.

כ. המטמא את הנזיר¹⁰⁴: אם היה הנזיר מזיד - הנזיר לוקה, וזה שטמאו עובר משום ולפני עור לא תתן מכשל¹⁰⁵; ואם היה הנזיר שוגג, וזה שטמאו מזיד - אין אחד מהם לוקה¹⁰⁶. ולמה לא לוקה המטמא את הנזיר¹⁰⁷? לפי שנאמר: וטמא את ראש נזיר¹⁰⁸ - אינו לוקה עד שטמא עצמו מדעתו¹⁰⁹.

(104) באחת מטומאות המת המנויות לקמן פ"ז, ה"ב-ח. (105) וכגון שהיתה הטומאה במקום שהנזיר עצמו לא היה יכול ליגע בה, אבל אם הנזיר עצמו היה יכול להגיע אליה, אין מטמא זה אלא מסייע בלבד, ואע"פ שאסור לסייע ידי עוברי עבירה, אינו עובר משום: ולפני עור וכו' (רדב"ז). והשווה ע"ז ו, ב. ובין כך ובין כך אינו לוקה על: ולפני עור וכו', לפי שהוא כולל דברים הרבה. ואין לוקים על לאו שבכללות, כמבואר בהל' סנהדרין פ"ח, ה"ב-ג. (106) שכבר נתבאר, שאין לוקים משום: ולפני עור וכו'. (107) כשם שלוקה המגלח את הנזיר, לעיל הי"א. (108) ולא נאמר: וטמא לו ראש נזרו. (109) נזיר מד, א. ומכאן למדנו שהמגלח את הנזיר אע"פ שהיה הנזיר שוגג - לוקה המגלח, שעבר על "תער לא יעבור על ראשו", על-כ"פנים (רדב"ז). וראה בביאורנו לעיל אות סב.

כא. נזיר טהור שטמא עצמו - לוקה אף משום לא תאחר לשלמו, שהרי אחר נזירות טהרה¹¹⁰ ונעשה מעשה¹¹¹. וכן אם נדר¹¹² בבית הקברות - לוקה אף משום לא תאחר¹¹³. הא למדת, שהנזיר שטמא עצמו - לוקה ארבע מלקיות: משום לא יטמא, ומשום לא יחל דבר¹¹⁴, ומשום לא תאחר לשלמו, ומשום לא יבוא, אם היתה ביאה וטמאה פאחת, כמו שבארנו¹¹⁵.

(110) שבגלל טומאתו אינו יכול למנות ימי נזירות טהרה עד אשר יטהר (נדריים ד.ד.). (111) שטמא עצמו. (112) בנזירות. ובכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי: אם נזר. (113) שהרי הוא מאחר נזירותו עד אשר יטהר (נדריים שם). ואין זה לאו שאין בו מעשה, כי מה שאינו יוצא משם, חשוב מעשה (תוספות' נזיר יז, א דיבור-המתחיל אילימא). וראה לעיל בביאורנו אות צז. (114) השווה לעיל פ"א, ה"ב. וכן אמרו בנדריים ג, ב: "לעבור עליו בשתיים". (115) לעיל הי"ח. שכל לאוין אלו, שמות מיוחדים הם. ובנוגע לנדר בבית הקברות, ראה לקמן פ"ו, ה"ח.

~ יום שישי י"ג תמוז ~

פְּרָק שִׁשִּׁי

1) נזיר שגילח שערו הריהו סותר שלשים יום מימי נזרו, נזיר שנטמא סותר הכל, נדר בנזיר והוא טמא מת או שהוא בבית הקברות, סדר תגלחת טומאה, נזיר שגילח תגלחת טהרה ונודע לו שנטמא טומאת התהום.

יח. נזיר שנכנס לבית ושהה שם עד שמת שם המת⁹⁰, או שנכנס לאהל המת בשדה⁹¹ תבה ומגדל⁹² ובא חברו ופרע גג התבה מעליו מדעתו⁹³ - הרי זה לוקה שתיים: אחת - משום לא יבוא⁹⁴, ואחת - משום לא יטמא⁹⁵; שהרי טמאה וביאה פאין פאחת⁹⁶. אבל אם נכנס פדרךכו - טמאתו קודמת לביאתו; שמעת שכינס חטמו או אצבעות רגליו נטמא⁹⁷, ואינו חיב משום ביאה עד שיבוא פלו⁹⁸.

(90) ובכת"י התימנים: מת. (91) מין ארון, או מרכבה עשויה כמין ארון. "שדה ושדות" (קהלת ב, ח) מפרש רש"י: "מרכבות נוי, עגלות צב, ובלשון גמרא יש: שידה חיבה ומגדל". (92) הסגורים מסביב, ומפסיקים בינו ובין הטומאה. (93) מרצונו ובהסכמתו, כי שלא מדעתו, הרי הוא אנוס ופטור. (94) "על נפש מת לא יבוא". (95) "לא יטמא להם במותם". (96) ונתחלל בשתייהן כאחת (נזיר מג.) והשווה הל' אבל פ"ג, ה"ו. (97) שאהל המת כאילו מלא טומאה הוא, וכאילו חוטמו או אצבעותיו נגעו בטומאה (נזיר שם, וב'תוספות' ד"ה: בבית נמי). (98) נמצא שהוא מחולל ועומד משעת טומאה, ואין איסור "לא יבוא" חל עליו (שם). וב'תורת כהנים' (ויקרא יד, מו) אמרו: "והבא אל הבית - כשיכנס ראשו ורובו", שביאה במקצת - אין שמה ביאה. והשווה הל' ביאת מקדש פ"ג, הי"ח.

יט. נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה⁹⁹, ואחר שנודע לו התרו בו¹⁰⁰, ולא קפץ ויצא אלא עמד שם - הרי זה לוקה¹⁰¹. והוא שיששה שם פדי השתחויה¹⁰², כמו טמא שנכנס למקדש¹⁰³.

(99) שלא ידע שמת נמצא באהל, או לא ידע שזהו בית הקברות. (100) שיצא, ולא יטמא נזרו. (101) אע"פ שנכנס בשגגה, הרי זה לוקה על שהייתו, ואע"פ שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה, והשהייה אין בה מעשה - כבר חידש ה'מגיד משה' בהל' שכירות פ"ג ה"ב, שכל לאו שישנו במעשה, אפילו במקרה שאין בו מעשה - לוקים עליו, והרי סתם נזיר שנטמא הוא לאו שיש בו מעשה, כגון הכניסה לאהל המת, לפיכך אפילו כשנכנס בשגגה ושהה - לוקה עליו (הגהות ר"ב רנשבורג נזיר יז). (102) שהיא כדי לקרוא: "ויכרעו אפים ארצה על הרצפה, וישתחוו והודות לה" כי טוב כי לעולם חסדו" (דברי הימים-ב ז, ג), כמבואר בשבועות טז, ב. ובהל' ביאת המקדש פ"ג, הכ"ג. (103) שנכנס למקדש כשהוא טהור ונטמא שם, כמבואר בשבועות יד, ב. יז, א. וכן בהל' ביאת המקדש פ"ג, הכ"א-כג, אבל טמא שנכנס למקדש, חיב על כניסתו אפילו לא שהה שם, כמבואר שם הכ"א. ומקור הלכה זו בשבועות יז, א - בעיית רב אשי שם, אלא שרב אשי דן בנטמא בבית הקברות באונס, כגון שנכנס בשידה ובא חברו ופרע את הגג מעליה שלא מדעתו, ורבינו משה דין השוגג לדין האונס, ששניהם פטורים הם, ואם שהה בשניהם אחרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִן הַיָּמִים²⁰ - אֵינוֹ סוֹתֵר פְּלוֹם²¹, אֲלֵא יבִיא שְׂאֵר קִרְבָּנוֹת טְהָרָה שְׁלוֹ פְּשִׁיטָהּ²².

(17) ביום הראשון שלאחר מלאת ימי נזרו. (18) ואפילו נדר מאה יום ונטמא ביום מאה ואחד אינו סותר אלא שלושים יום. שגזרו יום מאה ואחד שהוא יום תגלחת והבאת קרבנותיו משום יום מאה. ומכל מקום לא החמירו עליו לעשותו כיום מאה, שהוא סותר את הכל, וגזרו שיסתור סתם נזירות, שהיא שלושים יום בלבד. (19) ויש להעיר, שלקמן הלכה י"א כותב רבינו, שמגלח שער ראשו בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני, הרי שתגלחתו קודמת להבאת קרבנותיו. (20) מקרבנותיו. (21) ובגמרא אמרו: "ואחר ישתה הנזיר יין - אחר מעשה יחידי", אחר זריקת דם קרבן אחד מקרבנותיו, נמצא שקודם שנטמא היה מותר כבר באיסורי נזיר, וכאילו שלמה נזירותו. (22) ואותו קרבן שהביא בטהרה לא יחזור ויביאנו.

ה. נְטֵמָא בַּיּוֹם שְׁלֹאֲחֵרְיוֹ²³, שְׁהוּא יוֹם שְׂרָאוֹי לְגַדֵּל שְׁעָרָי, או גִּלַּח אַחַר מְלֵאת - הָרִי זֶה אֵינוֹ סוֹתֵר פְּלוֹם²⁴, אִף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא גִלַּח, שְׁהָרִי שְׁלֵמָה הַנְּזִירוֹת וְכֹל שְׁנֻטְפָּל לָהּ²⁵.

(23) אחרי יום הבאת קרבנותיו, כגון ביום שלושים ושניים לנזירות סתם, או ביום מאה ושניים כשקיבל עליו נזירות מאה יום. (24) נזיר יד: "נטמא ביום גידול שער רב אמר אינו סותר" ומפרש רבינו: יום גידול שער יום שאחרי יום הבאת קרבנותיו. (25) הוא יום הבאת קרבנותיו, שהוא יום אחרי מלאת.

ו. נְטֵמָא בַּיּוֹם שְׁנָדָר או פְּשָׁנִי - אֵינוֹ סוֹתֵר, אֲלֵא מְשָׁלִים עֲלֵיהֶם אַחַר שְׁיבִיא קִרְבָּנֹו²⁶; שְׁנֵאֲמַר: וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְלוּ - עַד שְׁיִהְיוּ שֵׁם שְׁנֵי יָמִים רִאשׁוֹנִים²⁷. לְפִיכָף²⁸, אִם נְטֵמָא מְשָׁלִישִׁי וְהִלָּאָה - סוֹתֵר כֹּל הַקּוֹדְמִין²⁹.

(26) כשיטהר מטומאתו, ביום השמיני לטומאתו. (27) "הריני נזיר מאה יום ונטמא בתחילת מאה, יכול יהא סותר? תלמוד לומר: והימים הראשונים יפלו, עד שיהיו לו ימים ראשונים וזה אין לו ראשונים". ולדעת התוספות: כשנטמא ביום ראשון אינו מביא קרבן טומאה כלל, אלא מונה שבעה ימים, וביום השמיני הוא חוזר ומונה להשלים ימי נזירותו. (28) הואיל ולא הקפיד הכתוב אלא על שני ימים הראשונים. (29) ואחרי שיטהר מתחיל למנות מניין חדש. ואפילו אם נטמא בסוף ימי נזירותו הרי זה סותר, ואין אומרים: והימים הראשונים יפלו - מכלל שיש אחרונים, וזה אין לו אחרונים. אלא הלכה כחכמים בזה, שאפילו נטמא ביום מלאת סותר הכל ואין צורך ב"ימים אחרונים".

ז. נָדָר בְּנִזְיָר וְהוּא טְמֵא מֵת³⁰ - חֲלָה עֲלָיו נְזִירוֹתוֹ³¹; וְאִם נְטֵמָא פְּעַם אַחֲרָת³² או שְׁתֵּה יֵין או גִּלַּח³³ - לוֹקָה³⁴. וְאִם שָׁהָה בְּטִמְאָתוֹ כְּמָה יָמִים - אֵין עוֹלִין לֹ³⁵, עַד שְׁיִזְהֶה³⁶ שְׁלִישִׁי וְשְׁבִיעִי וְיִטְבַּל בְּשְׁבִיעִי³⁷.

א. נְזִיר שְׁשֵׁתָה יֵין וְאָכַל יוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן אֶפְלוֹ יָמִים רַבִּים - אֵינוֹ סוֹתֵר מִימֵי נְזִירוֹתוֹ אֶפְלוֹ יוֹם אֶחָד². וְכֵן אִם גִּלַּח מְעוּט שְׁעָר רִאשׁוֹ, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמִזִּיד³. נִתְגַּלַּח רַב רִאשׁוֹ, בֵּין בְּתַעַר בֵּין בְּעֵינֵי תַעַר⁴, וְלֹא נִשְׂאָר מִן הַשְּׁעָרוֹת פְּדֵי לְכַף רִאשׁוֹ לְעֶקְרָן⁵, בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, אֶפְלוֹ גִּלְחוּהוּ לְסֻטִּים⁶ בְּאֵנֶס - הָרִי זֶה סוֹתֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד שְׁיִהְיֶה לוֹ פְּרַע⁷, וְאַחַר כֵּף מִתְחִיל לְמָנוֹת⁸.

(2) שנאמר "והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו" - טומאה סותרת ואין היין סותר. (3) "לסתור אינו סותר אלא ברוב ראשו" וכתבו התוספות שם דיבור המתחיל לסתור, שזוהי הלכה (=למשה מסיני) בניזיר, שלא מצינו בה טעם. (4) כגון מספריים הגוזזים את השיער סמוך לעיקרו. (5) כי אם נשאר מהם כדי לכוף ראשם לעיקרם אינו סותר. (6) גוזלים. (7) גידול שיער בן שלושים יום. (8) ממקום שפסק, בין בנזירות מועטת (שהיא של שלושים יום) בין בנזירות מרובה.

ב. פִּיּוֹד? נָדָר נְזִירוֹת מְאָה יוֹם, וְלֹאֲחַר עֶשְׂרִים יוֹם נִתְגַּלַּח רַב רִאשׁוֹ - הָרִי זֶה שׁוּהָה שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד שְׁיִרְכָּה שְׁעָר רִאשׁוֹ, וְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם מוֹנֶה שְׁמוֹנִים יוֹם תְּשֻׁלוֹם יָמֵי נְזִירוֹתוֹ. וְכֹל אוֹתָן הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם כֹּל דְּקָדוּקֵי נְזִירוֹת עֲלָיו⁹, אֲלֵא שְׂאִין עוֹלִין לוֹ מִן הַמְּנַגֵּן¹⁰.

(9) שאסור לו לשנות יין ולהיטמא למת. (10) ועליו להשלים נזירותו ממקום שפסק.

ג. נְזִיר שְׁנֻטְמָא, בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, וְאֶפְלוֹ טְמֵאוּהוּ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת בְּאֵנֶס¹¹ - סוֹתֵר הַכֹּל¹², וּמְגַלַּח תְּגִלַּחַת טְמֵאָה¹³, וּמְבִיא קִרְבָּנוֹת טְמֵאָה¹⁴, וּמִתְחִיל לְמָנוֹת יָמֵי נְזִירוֹת; שְׁנֵאֲמַר: וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְלוּ. וְאֶפְלוֹ נְטֵמָא בַּיּוֹם מְלֵאת יָמֵי נְזִירוֹ¹⁵ בְּסוֹף הַיּוֹם - סוֹתֵר הַכֹּל¹⁶.

(11) וכן אמרו נזיר שנטמא מביא קרבנות על הזדון כשוגג, שנאמר "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום" - פתע, זה שוגג וכן הוא אומר: ואם בפתע בלא איבה הדפו, פתאום - זה אונס. (12) ואפילו מה שמנה קודם בטל. (13) כשיטהר. (14) ביום השמיני לטומאתו. (15) ביום השלושים לנזירות סתם, או ביום האחרון לנזירות מרובה. (16) משנה בניזיר טו. "הריני נזיר מאה יום נטמא יום מאה סותר את הכל" ולא כרבי אליעזר האומר שם: אינו סותר אלא שלושים.

ד. נְטֵמָא אַחַר יוֹם מְלֵאת¹⁷, שְׁהוּא יוֹם הַבָּאָת קִרְבָּנוֹת טְהָרָה אֵלוֹ לֹא נְטֵמָא - סוֹתֵר שְׁלֹשִׁים בְּלִבְד¹⁸. וְכִיצַד יַעֲשֶׂה? מְבִיא קִרְבָּנוֹת טְמֵאָה פְּשִׁיטָהּ, וּמְגַלַּח תְּגִלַּחַת טְמֵאָה¹⁹, וּמִתְחִיל לְמָנוֹת נְזִירוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּמְגַלַּח תְּגִלַּחַת טְהָרָה, וּמְבִיא קִרְבָּנוֹת טְהָרָה. וְאִם נְטֵמָא אַחַר שְׁנִזְרַק עֲלָיו אֶחָד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יָוִם שְׁבִיעִי שְׁלוֹ עוֹלָה לֹא מִמְנַן נְזִירוֹת לְזֶה שְׁנֵדָר
וְהוּא טְמֵא³⁸. אָבָל נְזִיר טְהוֹר שְׁנֵטְמֵא³⁹ - אֵינּוּ מִתְחִיל
לְמִנּוֹת⁴⁰ אֲלָא מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה⁴¹.

30) לפני קבלת נזירותו. 31) וכשיטהר מטומאתו עליו
לנהוג נזירות בטהרה, ללא קבלת נזירות פעם שנייה.
32) בהיותו טמא. 33) בימי טומאתו. 34) הואיל וחלה
עליו נזירות. 35) למניין נזירות טהרה שיתחיל אחר כך.
36) במי אפר פרה אדומה. 37) לטומאתו, כדין כל טמא
מת הטעון הזאה וטבילה. 38) שמתחיל למנות נזירותו
מיום שביעי אחרי שהיה וטבל, לפי שאינו מביא שום קרבן
על טומאתו אין לו לחכות ליום השמיני, יום הבאת
הקרבנות. 39) אחרי שמנה שני ימים לנזירותו.
40) נזירות הטהרה. 41) שבו הוא מביא קרבנותיו על
טומאתו, ואינו מתחיל למנות נזירותו אלא אחרי הבאת
קרבן חטאתו. והטעם, שטמא שנזר אינו מביא קרבן על
טומאתו, מפורש שם שנאמר "וכי ימות מת עליו ... וטמא
ראש נזרו" - בטהור שנטמא הכתוב מדבר, ולא בטמא שנזר.

ח. מִי שְׁנֵדָר וְהוּא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת - נְזִירוֹת חָלָה
עָלָיו⁴². וְאִפְלוּ שָׁהָה שָׁם כְּפָה יָמִים - אֵין עוֹלִין
לוֹ⁴³. וְלוֹקָה עַל שְׁהִיתוֹ שָׁם⁴⁴. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ שְׁלֵא
נְזִיר שָׁם - אֵינּוּ מְגַלַּח⁴⁵ שְׁעָרוֹ כְּשִׁיבָא מְשָׁם. וְאִם
נְטֵמֵא שָׁם בְּבֵית הַקְּבָרוֹת בְּאַחַת מִן הַטְּמֵאוֹת שֶׁהַנְּזִיר
מְגַלַּח עָלֵיהֶן⁴⁶ - אֵינּוּ מְגַלַּח וְאֵינּוּ מְבִיא קָרְבָן
טְמֵאָה⁴⁷.

42) זה שנדר בניזיר בהיותו בבית הקברות. 53) ולא היה
וטבל. 54) כיוון שלא טהר בינתיים הכול טומאה אחת
היא, ואפילו יטמא אחרי כן בטומאה שהנזיר מגלח עליה,
אינו מגלח ואינו מביא קרבן הואיל ולא טהר בינתיים.
55) כדין כל טמא הטעון הזאה וטבילה. 56) לשם נזירות
טהרה, לקיים נדרו שנדר בבית הקברות. 57) כי טומאת
בית הקברות אף על פי שהיא מטמאה את הנזיר שבעה
ימים, אין היא סותרת את הימים הקודמים, והם עולים לו
מן המניין, לכשיצא מבית הקברות ויטהר וישלים עליהם.
אבל זה ברור, שימי טומאתו בהיותו בבית הקברות אינם
עולים לו. 58) לצאתו מבית הקברות והתחיל להיטהר.
59) וכשיטהר לא יצטרך להשלים אלא עשרים ותשעה יום,
נוסף על יום השביעי, שנחשב כיום אחד למניינו. בניגוד
לנזיר טהור שנטמא, שאינו מתחיל למנות מניינו אלא מיום
השמיני והלאה. ואף על פי שנזיר זה טהור שנטמא הוא,
שהרי מנה מקצת ימים אחרי שנטהר, ונטמא אחר כך, -
הואיל ועיקר נזירותו קיבל בטומאה, נקרא: טמא שטהר,
שדינו להתחיל מניינו מיום השביעי. 60) והחידוש הוא:
אף שקדמה לו טומאת בית הקברות, והרי הוא מחולל
ועומד, בכל זאת חלה עליו הטומאה השנייה, החמורה
לחייבו קרבן ותגלחת, הואיל והספיק כבר להתחיל נזירות
בטהרה. 61) על כרחנו שהספיק כבר למנות שני ימים
בטהרה ונכנס לבית הקברות בתשיעי, כי אם נכנס בשמיני
אין לו אלא יום אחד טהור, וכבר פסק רבינו לעיל הלכה ו,
שאם נטמא ביום השני למניינו, אינו סותר כלל. 62) שכל
אלו השלושה כאחד הם, ודין אחד להם.

ט. נִכְנס לְשָׁם בְּשָׂדֶה תְּבָהּ וּמְגַדְלָה⁴⁸, וּבָא חֲבָרוֹ וּפְרַע
עָלָיו אֵת הַמַּעֲזִיבָה⁴⁹ וְנֵטְמֵא, אָף עַל פִּי שְׁשָׁהָה שָׁם
- אֵינּוּ לוֹקָה⁵⁰, אָבָל מִפִּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת⁵¹ אִם
שָׁהָה.

48) והם מפסיקים בינו לבין הטומאה, ונזר שם. 49) הגג.
ושלא מדעתו. 50) ואפילו התרו בו, הואיל וכשקיבל עליו
הנזירות, בהיתרו הייתה, שהרי השידה הייתה סגורה, יתכן,
שאפילו שהה אינו לוקה ואין לדמות שהיית חוץ (=בנזיר),
לפנים (=נטמא במקדש ושהה שם), שהוא חייב, כי אולי
אין ללמוד חוץ מפנים. 51) שאפילו אם מלקות מן התורה
אין כאן, אבל איסור מדרבנן יש כאן, ששהה בטומאה,
ולוקה על שמרד בדברי חכמים.

י. יֵצֵא⁵² מִבֵּית הַקְּבָרוֹת וְשָׁהָה יָמִים⁵³ וְחָזַר וְנִכְנס -
אֵין אוֹתָן הַיָּמִים עוֹלִין לוֹ⁵⁴. יֵצֵא וְהִזָּה וְטָבַל⁵⁵
וְטָהַר, וּמְנָה יָמִים מְנִירוֹתוֹ⁵⁶, וְחָזַר לְבֵית הַקְּבָרוֹת

52) ונכנס
53) ימים
54) אין אותן הימים עולים לו
55) יצא והיזה וטבל
56) ומנה ימים מנירותו

63) הטעונים טבילה לאחר ההזאה. 64) אחרי הטבילה,
שטבילתו היא לפני שקיעת החמה. 65) מיום השמיני
והלאה. 66) ואין הנזיר טעון טבילה אחר גילווחו ביום
השמיני, שטבילתו ביום השביעי עלתה לו. בניגוד למצורע
שגילח בשמיני, שטעון טבילה לאחר גילווחו, וממילא הוא
טעון הערב שמש, ומביא קרבנו ביום התשיעי.

מִי שְׁנֵדָר וְהוּא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת - נְזִירוֹת חָלָה
עָלָיו⁴². וְאִפְלוּ שָׁהָה שָׁם כְּפָה יָמִים - אֵין עוֹלִין
לוֹ⁴³. וְלוֹקָה עַל שְׁהִיתוֹ שָׁם⁴⁴. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ שְׁלֵא
נְזִיר שָׁם - אֵינּוּ מְגַלַּח⁴⁵ שְׁעָרוֹ כְּשִׁיבָא מְשָׁם. וְאִם
נְטֵמֵא שָׁם בְּבֵית הַקְּבָרוֹת בְּאַחַת מִן הַטְּמֵאוֹת שֶׁהַנְּזִיר
מְגַלַּח עָלֵיהֶן⁴⁶ - אֵינּוּ מְגַלַּח וְאֵינּוּ מְבִיא קָרְבָן
טְמֵאָה⁴⁷.

42) זה שנדר בניזיר בהיותו בבית הקברות. 53) ולא היה
וטבל. 54) כיוון שלא טהר בינתיים הכול טומאה אחת
היא, ואפילו יטמא אחרי כן בטומאה שהנזיר מגלח עליה,
אינו מגלח ואינו מביא קרבן הואיל ולא טהר בינתיים.
55) כדין כל טמא הטעון הזאה וטבילה. 56) לשם נזירות
טהרה, לקיים נדרו שנדר בבית הקברות. 57) כי טומאת
בית הקברות אף על פי שהיא מטמאה את הנזיר שבעה
ימים, אין היא סותרת את הימים הקודמים, והם עולים לו
מן המניין, לכשיצא מבית הקברות ויטהר וישלים עליהם.
אבל זה ברור, שימי טומאתו בהיותו בבית הקברות אינם
עולים לו. 58) לצאתו מבית הקברות והתחיל להיטהר.
59) וכשיטהר לא יצטרך להשלים אלא עשרים ותשעה יום,
נוסף על יום השביעי, שנחשב כיום אחד למניינו. בניגוד
לנזיר טהור שנטמא, שאינו מתחיל למנות מניינו אלא מיום
השמיני והלאה. ואף על פי שנזיר זה טהור שנטמא הוא,
שהרי מנה מקצת ימים אחרי שנטהר, ונטמא אחר כך, -
הואיל ועיקר נזירותו קיבל בטומאה, נקרא: טמא שטהר,
שדינו להתחיל מניינו מיום השביעי. 60) והחידוש הוא:
אף שקדמה לו טומאת בית הקברות, והרי הוא מחולל
ועומד, בכל זאת חלה עליו הטומאה השנייה, החמורה
לחייבו קרבן ותגלחת, הואיל והספיק כבר להתחיל נזירות
בטהרה. 61) על כרחנו שהספיק כבר למנות שני ימים
בטהרה ונכנס לבית הקברות בתשיעי, כי אם נכנס בשמיני
אין לו אלא יום אחד טהור, וכבר פסק רבינו לעיל הלכה ו,
שאם נטמא ביום השני למניינו, אינו סותר כלל. 62) שכל
אלו השלושה כאחד הם, ודין אחד להם.

מִי שְׁנֵדָר וְהוּא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת - נְזִירוֹת חָלָה
עָלָיו⁴². וְאִפְלוּ שָׁהָה שָׁם כְּפָה יָמִים - אֵין עוֹלִין
לוֹ⁴³. וְלוֹקָה עַל שְׁהִיתוֹ שָׁם⁴⁴. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ שְׁלֵא
נְזִיר שָׁם - אֵינּוּ מְגַלַּח⁴⁵ שְׁעָרוֹ כְּשִׁיבָא מְשָׁם. וְאִם
נְטֵמֵא שָׁם בְּבֵית הַקְּבָרוֹת בְּאַחַת מִן הַטְּמֵאוֹת שֶׁהַנְּזִיר
מְגַלַּח עָלֵיהֶן⁴⁶ - אֵינּוּ מְגַלַּח וְאֵינּוּ מְבִיא קָרְבָן
טְמֵאָה⁴⁷.

קסג
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק
שמשו. (83) שמהביא חטאתו, חלה עליו נזירות טהרה,
וכשנטמא אז הרי היא טומאה חדשה אחרי שנטהר.

טז. נזיר שגלח תגלחת טהרה, ואחר כך נודע
שנטמא היה בתוך ימי נזרו: אם בנטמא ידועה⁸⁴
נטמא - סתר הפל, ומביא קרבנות טמאה, ומגלח
תגלחת טמאה, ומזנה נזירות אחרת, ומביא קרבנות
טהרה; ואם בנטמא התהום נטמא⁸⁵ - אינו סותר.
ודבר זה הלכה מפי הקבלה⁸⁶.

(84) שאפשר שהייתה ידועה לאדם אחר בשעה שנטמא.
(85) שבמקום שעבר היה קבר התהום, ולא הכיר בו אדם
מעולם. (86) "אין זה לקוח מהסברא, ואין לו ראייה. אלא
הלכה למשה מסיני".

יז. ואם עד שלא נזרק עליו אחד מן הדמים⁸⁷ נודע
שהוא טמא, בין בנטמא ידועה בין בנטמא התהום
- סותר הפל⁸⁸. נודע לו אחר שנגזר אחד מן
הדמים⁸⁹, אף על פי שלא גלח, הואיל ונטמא
שאינה ידועה היא - אינו סותר⁹⁰.

(87) מן הקרבנות. (88) שכל שלא נזרק עליו אחד מן
הדמים עדיין כל דקדוקי נזירות עליו והרי זה כאילו נטמא
בתוך מלאת ימי נזרו. (89) ואז הותר לשתות ביין
ולהיטמא למתים ואפילו לא גילח עדיין. (90) שאפילו
נטמא באותה שעה אינו סותר. זה הכלל: נודע לו לפני
הדבר המעכבו סותר, לאחר הדבר המעכבו אינו סותר אלא
בטומאה ידועה. כי כך נתקבלה ההלכה מסיני.

יח. אי זו היא טמאת התהום? כל שאין אדם
מפירה אפלו בסוף העולם⁹¹. ולא אמרו טמאת
התהום אלא למת בלבד⁹²; אבל הרוג - לא, שהרי
יודע בו זה שהרגו⁹³.

(91) כשהוא חזו שהיא עמוקה ונעלמה מאיתנו עד אין
שיעור. (92) שנמצא טמון בקרקע, ואפשר שאף אחד לא
הרגיש במותו, או שנפל לקבר ומת. ואין אחד יודע.
(93) הרוצח. וכל שהכיר בה אחד, הרי זו טומאה ידועה.
וכתב הרדב"ז: צריך שיהא ניכר, שהוא הרוג בידי אדם,
אבל אם היה הרוג מיד חיה רעה או שהכישו נחש ומת, הרי
לא הכיר בו אדם, והרי זו טומאת התהום.

יט. נמצא המת גלוי⁹⁴ - אין זו טמאת התהום⁹⁵.
נמצא משקע בקרקעות מערה והמים על גביו⁹⁶ -
הרי זו טמאת התהום, שאינה ידועה⁹⁷. הנה טמון
בתבן או בצרורות⁹⁸ - הרי זו טמאת התהום; במים,
באפלה ובגיקי הסלעים⁹⁹ - אינה טמאת התהום¹⁰⁰.

(94) כגון שהיה הנזיר במערה, ונמצא מת צף על פי המערה,
ספק נטמא בו, ספק לא נטמא, כגון שהייתה המערה פתוחה
מלמעלה ואינו מאהיל עליה. (95) הואיל ונמצא במקום,
שאפשר שיראוהו בני אדם. (96) וירד הנזיר לטבול שם
מטומאה אחרת, שאינה טומאת מת. (97) אף על פי

יב. מאימתי מתחיל למנות? משיביא חטאתו. אבל
עולתו ואשמו אין מעכבין אותו מלמנות⁶⁷.

(67) שעולה דורון היא, ואינה מעכבת, ואשם - נאמר בו:
"והזיר לה' את ימי נזרו - והביא כבש בן שנתו לאשם"
הקדים "והזיר" ל"והביא" לומר לך שאין אשמו מעכבו.
אבל החטאת, נאמר בה "וכיפר עליו ... וקידש את ראשו"
מתחילה יכפר, ואחרי כן יקדש.

יג. הרי שהנה בשלישי ובשביעי ולא טבל⁶⁸, ונתאחר
במה ימים - פשיטבל יעריב שמשו ויביא קרבנותיו
למחר. טבל והעריב שמשו ואחר קרבנותיו - אינו
מתחיל למנות עד שביא חטאתו; אבל עולתו ואשמו
אין מעכבין אותו, כמו שבארנו.

(68) אחר ההזאה.

יד. פשיטגלח הנזיר תגלחת טמאה - אינו צריך
לגלח על פתח המקדש⁶⁹ ולא להשליך שערו על
האש⁷⁰. ובין שגלח במדינה⁷¹ או במקדש - שערו
אסור בהנאה⁷², וטעון קבורה⁷³, ואפר⁷⁴ אסור
באפר פל הנקברים. והמגלח במקדש, אם השליך
תחת דוד האשם - יצא⁷⁵.

(69) כדרך שנזיר טהור מגלח. (70) שתחת דוד האשם.
(71) בירושלים. וידוע פירושו של רבינו שכל ערי ישראל
נקראות: מדינה. (72) שנאמר "וקידש את ראשו" - הרי
הוא כקדש ואסור בהנאה. (73) שלא יהנו ממנו. (74) אם
שרפוהו. (75) ובתוספתא נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר
בלכתחילה, אבל בדיעבד, אם השליכו תחת הדוד, הכול
מודים, שיצא, ולכתחילה אין צורך לשורפו תחת הדוד כי
אם לקברו כנ"ל. בניגוד לנזיר טהור שמצוה לכתחילה
להשליך שערו תחת דוד השלמים.

טו. נזיר שנטמא טמאת הרבה, בין שהתרו בו על
כל אחת ואחת ובין שלא התרו בו על כל אחת
ואחת - אינו מביא על טמאותיו אלא קרבן אחד⁷⁶.
במה דברים אמורים? שנטמא פעם שניה קדם
שיביא קרבנות טמאה הראשונה⁷⁷. ואף על פי
שנתאחר כמה ימים אחר טהרתו קדם הבאת
חטאתו⁷⁸, ונטמא באותן הימים⁷⁹ - אינו מביא אלא
קרבן אחד⁸⁰. אבל אם נטמא וטהר⁸¹ והביא
חטאתו⁸², ונטמא פעם שניה אחר שהביא חטאתו,
אף על פי שעדיין לא הביא אשמו ועולתו - חיב
בקרבנות אחרות⁸³.

(76) והדבר ברור, שאין התראה מועילה כלום. (77) שהם
חטאת ועולה ואשם. (78) שהוא ביום השמיני. (79) טרם
שהביא חטאתו. (80) שכל עוד שלא הביא חטאתו אינו
מתחיל למנות נזירות טהרה. נמצאו כל טומאותיו כאילו הן
טומאה אחת ארוכה, הואיל ועדיין לא יצא לשעה הראויה
למניין נזירות טהרה. (81) הזה וטבל. (82) אחרי שהעריב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והשווה 'תוספות' נזיר נד. דיבור-המתחיל וכלים. (5) כלומר, רק אז.

ב. וְאֵלּוּ טַמְאוֹת מִן הַמֵּת שֶׁהַנְּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶן: עַל הַנֶּפֶל, וְאֵפֶלּוּ לֹא נִתְקַשְּׁרוּ אֲבָרָיו בְּגִידָיו⁶. וְעַל פְּזִית מִבֶּשֶׂר הַמֵּת, וְעַל פְּזִית נֶצֶל⁷. וְעַל עֲצָמוֹת שֶׁהֵן רֹב מִנֵּן הַעֲצָמוֹת⁸, אִף עַל פִּי שְׂאִין בֶּהֵן רִבְעֵי הַקֶּבֶץ⁹. וְעַל עֲצָמוֹת שֶׁהֵן רֹב בְּנִינוּ שֶׁל מֵת¹⁰, וְאִף עַל פִּי שְׂאִין בֶּהֵן רִבְעֵי הַקֶּבֶץ. וְעַל חֲצֵי קֶבֶץ עֲצָמוֹת¹¹, אִף עַל פִּי שְׂאִין בֶּהֵן לֹא רֹב בְּנִינוּ וְלֹא רֹב מִנֵּנוּ. וְכֹל הַעֲצָמוֹת יֵהיוּ מִשְׁלַח מֵת אֶחָד, וְלֹא מִשְׁנֵי מֵתִים¹². וְעַל הַשְּׂדֵרָה¹³ הַבָּאָה מִמֵּת אֶחָד. וְעַל הַגְּלָגֶלֶת שֶׁל מֵת אֶחָד¹⁴. וְעַל אֲבָר מִן הַמֵּת הַבָּא מִמֵּת אֶחָד¹⁵. וְעַל אֲבָר מִן הַחֵי מֵאֶדָם אֶחָד, שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶן בֶּשֶׂר שֶׁרְאוּי לְעֵלוֹת בּוֹ אֲרוּכָה בְּחַי¹⁶. וְעַל חֲצֵי לֶג¹⁷ דָּם הַבָּא מִמֵּת אֶחָד¹⁸. וְעַל מְלֵא חֲפָנִים רִקְבַּת הַמֵּת¹⁹. אִי זֶה נֶצֶל? זֶה בֶּשֶׂר הַמֵּת שֶׁנִּמְוָח וְנִעֲשָׂה לְחָה סְרוּחָה²⁰.

(6) שכל אבריו נוצרים, ועדיין אין עליו כזית בשר (נזיר ג.) וברש"י לחולין פט: והשווה הל' טומאת מת פ"ב, ה"א: "שנאמר הנוגע במת לכל נפש אדם". (7) ליחה סרוחה היוצאת מבשר המת שנימות. נצל - לשון הפרשה, כמו (בראשית לא, ט) "ויצל אלוקים את מקנה אביכם" (רש"י לנזיר ג.). (8) של אברי האדם, והם: קכ"ה איברים, שהם הרוב של רמ"ח איבריו. (9) אבל אם אין בהם רוב מנין העצמות, אינן מטמאות באהל עד שיהיה בהן רובע הקב, כמבואר בהל' טומאת מת פ"ב, ה"ט, ובכל זאת אין הנזיר מגלח עליהן עד שיהא בהן חצי קב, כמבואר להלן ה"ו. (10) כגון שתי שוקיים וירך אחת (נזיר ג.). (11) משנה נזיר מט: (12) אהלות פ"ב, מ"ו, וכחכמים. וראה נזיר נב. (13) מערכת חוליות העוברות לאורך הגב שבאדם. (14) משנה נזיר מט: "על השדרה ועל הגולגולת", אלא שבגמרא שם נב. נסתפקו אם כוונת המשנה לשדרה וגולגולת יחד, או כל אחת מהן מטמאה, ורבינו טובר, מכיון ששמאי אמר (שם עמ' ב) "עצם אחד מן השדרה או מן הגולגולת", הרי שאין צורך בתיבה. ואע"פ שהגמרא שם דוחה: "שונה שמאי שמחמיר" - מכיון שאין אנו מוצאים שום מחלוקת מפורשת בזו, עלינו לומר, שזוהי דיעה מוסכמת על הכל (כספ"מ שנה בשם הר"י קורקוס, בהל' טומאת מת פ"ב, ה"ח). וכתב רבינו בפירושו למשנה, אהלות פ"ב, מ"א, שדרה וגולגולת אע"פ שאין בהן בשר מטמאות באהל, לפי שצורת אדם ניכרת בהן, ככתוב: "בעצם אדם" עצם שניכר בו, שהוא של אדם. (15) ולא משני מתים, כגון הזרוע או השוק, שיש בה שתי עצמות, והאחת ממת אחד, והאחת ממת שני, ונקראות אבר אחד (רש"י נזיר נב.). (16) כל שאילו היה האבר מחובר באדם חי, היה יכול לעלות ארוכה (=רפואה) ע"י אותו בשר, והוא פחות מכזית (משנה נזיר מט:). ובגמרא שם נג: דרשו: "בחלל חרב או במת" (במדבר יט, טז) - אבר שהבדילתו חרב מן החי, הרי הוא כמת. (17) שתי רביעיות, ואע"פ

שבוודאי נטמא, לא הייתה הטומאה ידועה לשום אדם. (98) אפשר שלא הכיר בו אדם מעולם, שהרי תבן יכול להתגלגל עליו על ידי רוח, וצוררות עשויים להתגלגל ממקום למקום. (99) סדקים, חגוים. (100) הואיל והם חלולים יכול אדם להציץ בהם ואינה מכוסה, שאפשר שאדם הסתכל והכיר בו.

כ. נְזִיר שֶׁנִּטְמָא בַּמֵּת, וְיָרַד וְטָבַל¹⁰¹ בַּמַּעֲרָה, וְהִבִּיא קַרְבָּנוֹת טַמְאָה, וּמָנָה נְזִירוֹת וְגִלַּח תְּגִלַּחַת טְהָרָה, וְאַחֵר כֶּן נֹדַע שְׁמַת הָיָה מִשְׁקַע בְּקַרְקָעוֹת הַמַּעֲרָה בְּשִׂירָד לְטָבֵל, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא טַמְאָה שְׂאִינָה יְדוּעָה - סֵתֵר הַפֶּל; מִפְּנֵי שֶׁהַחֲזִק לְטַמְאָה¹⁰², וְחֻזְקַת הַטַּמְאָה טַמְאָה עַד שִׁטְהַר וְדַאי¹⁰³. יָרַד לְהַקְרִי¹⁰⁴ - הָרִי זֶה טְהוֹר, עַד שִׁיָּדַע שֶׁנִּטְמָא¹⁰⁵. נִמְצָא הַמֵּת צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם¹⁰⁶ - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טַמְאָה¹⁰⁷; שֶׁחֻזְקָתוֹ שֶׁנִּטְמָא בְּזָה שֶׁהוּא צָף¹⁰⁸.

(101) ביום השביעי לטומאתו. (102) כשירד למערה היה טמא וודאי. (103) ולא אמרו טומאת התהום טהורה בניזיר, אלא כשהיה הנזיר בחזקת טהור. (104) שלא היה טמא למת כלל אלא ירד להצטנן מחומו. (105) ואם נודע שנגע, הרי זה טמא מת, אלא שאינו סותר ימי נזירותו הואיל ונודע לו לאחר שנזרק אחד מן הדמים, וטומאת התהום היא. (106) וספק נטמא בו ספק לא נטמא. (107) ספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא ואפילו ירד להקר הרי זה טמא. ואין זו טומאת התהום, שהרי נמצאה במקום שאפשר שיראוה בני אדם, והואיל ו"טומאה ידועה" היא, אפילו נודע לו לאחר זריקת הדמים, סתר הכול. (108) ספק טומאה צפה על פני המים טהורה לענין שרץ. ובהלכות אבות הטומאות פרק י"ד, הלכה ג' כתב רבינו: "ולא אמרו ספק טומאה צפה טהור אלא לשרץ בלבד".

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) טומאות מן המת, שאין הנזיר מגלח עליהן ואינו סותר את נזרו, נזיר שנצטרע אם ימי הסגרו עולים לו מן המנין, שהנזיר מיטמא למת מצוה ואינו שותה יין מצוה, שהנזיר מותר להתגלח תגלחת מצוה למרות שיש בו עשה ולא-תעשה.

א. יֵשׁ טַמְאוֹת מִן הַמֵּת שְׂאִין הַנְּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶן וְלֹא סוֹתֵר אֶת הַקּוֹדְמִין, וְאִף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָא בֶּהֵן טַמְאָה שְׁבָעָה³. לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ: וְכִי יִטְמָא לְנַפְשׁוֹ, אֲלֵא: וְכִי יָמוֹת מֵת עָלָיו - עַד שִׁיִּטְמָא מִטְמְאוֹת שֶׁהֵן מִעֲצָמוֹ שֶׁל מֵת⁴, וְאַחֵר כֶּן⁵ יָבִיא קַרְבָּנוֹת טַמְאָה, וְיִגְלַח תְּגִלַּחַת טַמְאָה, וְיִפְּלוּ כָּל הַיָּמִים הָרְאשׁוֹנִים.

(2) ראה לעיל פ"ו, ה"א. (3) שדינו להיות טמא על ידן שבעה ימים, וכמבואר להלן ה"ז. (4) כגון בשרו או עצמותיו, המנויות להלן ה"ב, ולא ארץ העמים, או גולל ודופק, או נוגע בכלים הנגועים במת, המנויות להלן ה"ו-ה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ללא כל שינוי. 32) שם. ספק, אם מה שהקריב כשהוא חי יש לו תורת רקב. או נאמר, הואיל והוא מת לפנינו, הרי זה כהקריב כולו כשהוא מת. 33) ולא יכול להביא קרבן על טומאתו, כי שמה טהור הוא, ואסור לו להכניס חולין לעזרה. 34) רובע הקב, והקב ארבעה לוגין. 35) שהאהיל הנזיר עליהן, או שהיה הנזיר והן באהל אחד, כמבואר בסמוך ה"ה. 36) שם נב: כי אע"פ שבדרך כלל אין הנזיר מגלה, אלא על חצי קב עצמות - בשדרה וגולגולת, הואיל והן חמורות, שמטמאות כמו שהן, ראה לעיל ה"ב, אולי גם רובע עצמות מהן הנזיר מגלה עליהן. וכל זה לענין טומאת אהל, אבל לענין מגען ומשאן, אפילו על עצם כשעורה, הרי הוא מגלה, כמבואר בסמוך ה"ו. וראוי להעיר, שבגמרא שם נא. נשאר עוד הרבה בעיות בענינים אלו בתיקון, ורבינו השמיטן, מפני שאינן מצויות, ונדירות מאד (רדב"ז). וב"לחם משנה" הקשה למה לא הזכיר רבינו, שאין רקב אלא הבא מן הבשר ומן הגידים ומן העצמות, כמבואר בנזיר נא. אבל רבינו כבר הזכיר (לעיל ה"ד) "ויהיה כולו שלם", וממילא יש בו בשר וגידים ועצמות (מרכבת-המשנה).

ה. פל אלו השתים עשרה טמאות שמיניו³⁷, אם נגע נזיר באחת מהן או נשא, או האהיל³⁸ הנזיר עליה או האהיל³⁹ הטמאה על הנזיר⁴⁰, או היה הנזיר באחת מטמאות אלו באהל אחד⁴¹ - הרי זה מגלה תגלחת טמאה, ומביא קרבן טמאה, וסותר את הפל⁴². חוץ מן הרקב, שאינו מטמא במגע; שאי אפשר שיגע בלו, שהרי אינו גוף אחד⁴³. אבל אם נשא או נטמא באהל - מגלה.

37) למעלה ה"ב. 38) סיכך בגופו עליה. 39) בדפ' רומי, וכן בכת"י התימנים: האהילה. 40) שהטמאה סיככה על הנזיר, כגון שהוא עמד תחתיה. 41) והגג מאהיל על שניהם. 42) משנה נזיר מט: 43) גוש אחד, וכן שנינו באהלות פ"ב, מ"ב "מלוא תרווד רקב שגבלו במים, אינו חיבור לטומאה". וכתב רבינו בפירושו שם: "לפי שחלקיו נבדלים קצתם מקצתם, והלישה לא תשימהו גוף אחד, כמו שאמר (שבת יח.): אפר לאו בר גיבול הוא".

ו. וכן נזיר שנגע בעצם המת, אפלו עצם כשעורה, או נשא - הרי זה מגלה עליו, ומביא קרבנות טמאה, וסותר את הקדומים⁴⁴. ואין עצם כשעורה מטמא באהל⁴⁵. אבל נטמא באחת משנים עשר דברים הללו⁴⁶: בגוש ארץ העובדי פוכבים ומזלות⁴⁷, או בשדה שנטרש קבר בתוכה⁴⁸, שהן מטמאין במגע ובמשא⁴⁹; או שהאהיל עליו ועל⁵⁰ השריגים⁵¹ היוצאים מן האילנות⁵², או הפרעות היוצאות מן הגדר⁵³, או מטה או גמל⁵⁴ וכיוצא בו; או שנטמא באהל רבע עצמות שאין בהן לא רב בנין⁵⁵ ולא רב מנין; או שנטמא ברביעית דם מן המת, שהיא מטמא במגע ובמשא ובאהל⁵⁶; או

שגם רביעית אחת מטמאה באהל, הלכה למשה מסיני, שאין הנזיר מגלה אלא על חצי לוג (שם מט: ובתוספות). 18) שם נב. וכחכמים. 19) גופו של מת, שכלה לחותו ונעשה כמין עפר, משנה שם מט: "תרווד (=כף) רקב" ובגמרא שם נ: אמר רבי יוחנן, מלוא חפניו. 20) נזיר נ, ובהל' טומאת מת פ"ב, ה"א כותב רבינו: "והוא שתקרוש אותה הליחה, שאם קרשה בידוע שהיא מבשרו, ואם לא קרשה אינה מטמאה, שמה כיחו וניעו (רוק הפה וליחת הגרון) הוא" וזה ע"פ הגמרא בנזיר שם.

ג. ואין רקב המת מטמא עד שיקבר ערם פארון של שיש²¹, ויהיה פלו שלם²². חסר ממנו אבר, או שנקבר בכסות²³ או פארון של עץ²⁴ או בשל מתכת²⁵ - אין לו רקב. ולא אמרו רקב אלא למת בלבד, להוציא הרוג, שהרי חסר דמו²⁶.

21) שאינו נשחק ואינו נרקב, וכל הרקב הוא מגופו של מת בלבד (נזיר נא.). 22) שם עמ' ב. 23) לפי שכסותו נרקבת עמו, נעשית לו תערוכת. והלכה למשה מסיני, שאין רקב המת מטמא, אלא הבא מן המת עצמו בלא כל תערוכת (שם עמ' א). 24) כנ"ל. 25) שדרכה להעלות חלודה, ותתערב עם המת (הל' טומאת מת ג, ד). ומתוך שאמרו שם נא. "בארון של שיש", למד רבינו למעט של מתכת, ובהל' טומאת מת שם, כותב רבינו: "בארון של שיש או של זכוכית וכיוצא בהן". 26) נדה כז: וכבר נתבאר, שלא אמרו רקב אלא למת שלם.

ד. קברו שני מתים פאחד²⁷, או שגזזו שיערו או צפרניו וקברום עמו²⁸, או אשה עברה שמתה ונקברה ועברה במעיה - אין הרקב שלהם מטמא²⁹. וכן אם טחן המת עד שיעשה רקב - אינו מטמא³⁰, עד שיקריב מאליו. טחן את המת והניח עפרו עד שהקריב בלו³¹, או [שהקריב] מקצתו כשהוא חי ומת והקריב הפל - הרי זה ספק³²; ואם נטמא לרקב זה - הרי זה ספק טמא³³. וכן אם נטמא ברבע³⁴ עצמות הבאין מהשדרה או מן הגלגלת באהל³⁵ - הרי זה ספק טמא³⁶.

27) נעשו גלגלים (=תערוכת) זה לזה" (נזיר נא.). 28) הרי זה כמי שנקבר בכסותו, שרקבונם נעשה לו תערוכת, ואין לו תורת רקב (שם). 29) בעיה שם, שנפשטה בדרך אם תמצא לומר, כיון שסוף העובר לצאת (אילו היתה חיה) הרי הוא כגוף פרוש ונבדל. וכבר נתבאר, שרקב שני מתים אינו מטמא. וכדאי להעיר, שבגמרא שם אמרו: שני מתים שנקברו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, והקריבו ועמדו על מלוא תרווד רקב, רקבם טמא (אף-על-פי שלא נשאר מכל אחד אלא חצי תרווד, כיון שכל אחד נקבר יחידי, יש להם דין רקב - תוספות שם), וזהו שהדגיש רבינו כאן: קברו שני מתים כאחד, שדווקא באופן זה אין הרקב מטמא. 30) שם עמ' ב. אין זה רקב אלא עפר שחינתו. 31) ספק, שמה צריך שירקב כברייתו, כמו שהיה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאבן מתגלגלת על פי הקבר. (60) כדי להעלות ארוכה (נזיר נג): כרבי יוחנן. ועל-כרחך שאין בו עצם כשעורה, שאם יש בו עצם כשעורה הרי הנזיר מגלח לפחות על מגעו ועל משאו (תוספות שם). וראה לעיל ה"ב, ובביאורנו אות יד.

ז. אף על פי שפָּבְקָל אֵלוּ הוּא טָמֵא טָמֵאת שְׁבַעָה וּמָזָה בְּשִׁלְשֵׁי וּבְשִׁבְעֵי - אֵינּוּ מְגַלַּח תְּגַלַּחַת טָמֵאָה וְלֹא מְבִיא קְרִבְנוֹת וְלֹא סוֹתֵר אֶת הַקּוֹדֶמִין. אָבֵל פֶּלַי יְמֵי הַטָּמֵאָה אֵין עוֹלִין לוֹ מִמֶּנּוּן יְמֵי נְזִירוֹתָיו⁶¹.

(61) משנה בנזיר נד: "ומתחיל ומונה מיד", הרי שימי טומאתו לא עלו לו למנין.

ח. נָגַע בְּאֵהָל הַמֵּת⁶² או בְּכָלִים הַנוֹגְעִים בְּמֵת⁶³ - אֵינּוּ מְזָה בְּשִׁלְשֵׁי וּבְשִׁבְעֵי⁶⁴. וַיִּרְאֶה לִי, שְׁדִין זֶה מֵיֶחֱד בְּנִזִיר; אָבֵל פֶּלַי אֲדָם שֶׁנִּטְמָא בְּכָלִי⁶⁵ טָמֵאת שְׁבַעָה - יָזָה בְּשִׁלְשֵׁי וּבְשִׁבְעֵי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת טָמֵאת מֵת⁶⁶. וְכֵן יִרְאֶה לִי, שֶׁזֶה שְׁאֵינּוּ⁶⁷ מְזָה בְּשִׁלְשֵׁי וּבְשִׁבְעֵי אִם נָגַע בְּכָלִים, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלוּ לוֹ יְמֵי טָמֵאתוֹ בְּכָלִים מִמֶּנּוּן יְמֵי נְזִירוֹתָיו⁶⁸.

(62) שם נד. "ואהל", ומפרש רבינו שם: שנגע באהל המת. (63) שהם מטמאים כמת עצמו, והנוגע בהם טמא טומאת שבעה, שנאמר (במדבר יט, טז) "בחלל חרב או במת", חרב הרי זה כחלל (נזיר נג):. וכתב רבינו בהל' טומאת מת פ"ה, ה"ג: "מפי השמועה למדו, שהחרב כמת, והוא-הדין לשאר כלים בין כלי מתכות, בין כלי שטף ובגדים, הרי הוא אומר (שם לא, יט) "כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תחטאו ביום השלישי וביום השביעי" וכי תעלה על דעתך, שזה ירה חץ והרג, או זרק אבן והרג, נטמא שבעת ימים? אלא הורג נפש בחרב וכיוצא בה, מפני שנטמא בנגיעתו בכלי שהרג בו, שהרי נגע הכלי במת". (64) אבל הוא טמא שבעה ימים. (65) שנגעו במת. (66) פ"ה, ה"ג. ולדעת הראב"ד שם, אין זה אלא בכלי מתכות או בחיבורין ואפילו בשאר כלים. חיבורים - שנגע האדם בכלים, בשעה שהכלים היו מחוברים למת. (67) בדפוסים קדומים: שזה שאינו. (68) שאילו היה צריך הזאה, לא היו ימי טומאתו עולים לו למנין נזירותו. והמקור לדברי רבינו, שאין הנזיר מזה על כלים שנגעו במת, הוא לשון סוגיית הש"ס בנזיר נד: שהתפלאו שם, כלים הנוגעים במת, הנוגע בהם בר הזאה הוא? ועל-כרחך שזה דין מיוחד בנזיר, כי בשאר כל אדם, ודאי שטעון הזאה, וכשיטת רבינו בהל' טומאת מת כנ"ל. והראב"ד סובר, שאין משם ראייה, כי המשנה עוסקת בכלי עץ ושלא בחיבורין, וכשנגעו במת אינם כמת, אלא אב הטומאה בלבד, והנוגע בהם אינו טמא שבעה ואינו טעון הזאה, בין נזיר בין שאר כל אדם, ולפיכך מתפלאה הגמרא שם: "כלים בני הזאה הם?" (לחם-משנה).

ט. נְזִיר שֶׁנִּצְטָרַע וְהִחְלִט⁶⁹ - פֶּלַי יְמֵי חִלוּטוֹ⁷⁰ וְשִׁבְעַת יְמֵי סְפִירוֹ שְׁסוּפֵר אַחַר שְׁיִטְהָר לְצַרְעוֹתָיו⁷¹ בֵּין תְּגַלַּחַת רֵאשׁוֹנָה⁷² לְשִׁנְיָה⁷³ אֵין עוֹלִין לוֹ מִיָּמֵי

שֶׁנִּטְמָא בְּגוֹלָל⁵⁷ או בְּדוּפֶק⁵⁸, שֶׁהֵן מִטְמָאִין בְּמַגַּע וּבִאֵהָל⁵⁹; או שֶׁנִּטְמָא בְּאָבֵר מִן הַחַי או בְּאָבֵר מִן הַמֵּת שְׁאֵין עֲלֵיהֶן בִּשְׂרָ פְּרֵאיוֹ⁶⁰ - הֲרִי זֶה אֵינּוּ סוֹתֵר.

(44) משנה נזיר מט.: (45) אהלות פ"ב, מ"ג, שנאמר (במדבר יט, יד) "אדם כי ימות באהל" צריך שיהיה היכר בעצם, שהיא של אדם. וכן כל עצם שאין עליון דמיון אנושי (הכוונה לשדרה וגולגולת שחסרו. תוספות יו"ט שם), וכן הכתוב אומר (שם טז) "או בעצם אדם" (רע"ב שם ע"פ פירוש המשנה לרבינו שם פ"א, מ"ח). ובדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים הנוסח: "ואין עצם אחד מטמא באהל", ובצדק, שהרי בהל' טומאת מת פ"ב, ה"י כתב רבינו: "היה עצם אחד אפילו יש בו רובע (=הקב) הרי זה מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל" וראה נזיר נג. בדברי שמאי שם. (46) המנויים להלן. (47) ובדפוסים קדומים: ארץ העמים. וכל חוץ לארץ נקראת כך, וגזרו טומאה על עפר הבא מחוץ לארץ, שיהא מטמא במגע ובמשא. וכתב רבינו בפירושו למשנה (אהלות פ"ב, מ"ג) "שהם להתרשלותם עם המתים, וקוברים אותם בכל מקום, שפטנו על ארצותם בזאת הטומאה - וזה בגזירה מדרבנן... לפי שאנו נאמר שיהיה בכל חלק מעפרה עצם כשעורה". (48) ונשברו עצמות המת ונידושו בכל השדה עד מאה אמה. (49) משנה שם, וכן בנזיר נד. (50) טעות סופר יש כאן, וצ"ל: "כשהאחילו עליו ועל כזית מן המת שריגים היוצאים" וכו', וכן בהל' טומאת מת פ"ט, ה"ו (מעשה רב, רובי בצלאל הכהן מוילנה). (51) ענפים. (52) שהענפים רחוקים זה מזה, ואין בכל אחד מהם שיעור טפח להביא את הטומאה על ידו, ומן התורה טהור הוא, שאין זה אהל. וחכמים גזרו טומאה בהולך תחתיהם (נזיר נד: ובתוספות שם, וכן רבינו בהל' טומאת מת פ"ג, ה"ב). (53) אבנים או עצים בולטים ממנו. פרעות - לשון גדל פרע (רע"ב לאהלות פ"ח, מ"ב) וגם אלה אינם מביאים הטומאה, מפני שאין ברחבם טפח (תוספות יו"ט לאהלות שם, וראה בנדה נז. וסח:). (54) שתחת המיטה או הגמל, יש כזית מן המת והנזיר עמו (תוספתא אהלות פ"ט, מ"א) ואין כריסו של הגמל נידון כאהל, שאינו עשוי להגן, וכדברי רבינו בהל' טומאת מת פ"ט, ה"ו "שכל אלו ההלכות האמורות בטומאת אהלים הנעשים מן האדם או מן הבהמה או מן הכלים הכל מדברי סופרים... ולפיכך אין הנזיר מגלח עליהם". וברושלמי נזיר פ"ז, ה"ג מונה מיטה וגמל בין אלה, שאינם נעשים אהל ואין הנזיר מגלח עליהם, וראה סוכה כא. "אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל". (55) ראה לעיל ה"ב, ובביאורנו אות ט. (56) אבל אין הנזיר מגלח עליה, הלכה למשה מסיני (משנה בנזיר נד. ובתוספות שם מט: דיבור-המתחיל ועל חצי לוג). (57) כיסוי ארון המת. (58) צדי הארון, שהכיסוי דופק עליו. (59) אהלות פ"ב, מ"ד, שנאמר: וכל אשר יגע על פני השדה - לרבות גולל ודופק, אשר יגע - משום מגע הוא מטמא ולא משום משא (רע"ב שם). וכתב רבינו שם: ויקראו צדי הקבר "דופקים" להיותם דוחקים המת (לשון "ודפקום יום אחד", בראשית לג, יג) ויקרא כיסוי הקבר גולל, להיותו אצלו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

87) מחמת שבועתו. (88) נזיר ד. שנאמר (שם, ג) "מיין ושכר זייר", והוא מיותר, שהלא נאמר מכל אשר יעשה מגפן היין - לרבות יין מצוה כיון הרשות, וכפירוש התוספות שם, וכן שם מד. (89) שאע"פ שאמרו (פסחים קו.) "זכור את יום השבת לקדשו - זכרהו על היין" - אין זה אלא אסמכתא בלבד, שקידוש היום כשלעצמו הוא מן התורה, והיין אינו אלא מדברי חכמים (תוספות נזיר ד. דיבור-המתחיל מאי היא, וכן בפסחים שם) והשווה הל' שבת פרק כט ה"א, ה"ו.

יב. וכיצד הוא מתר בטמאת מת מצוה? היה מהלך בדרך ופגע במת שאין שם מי שיקברנו - הרי זה מטמא⁹⁰ לו וקוברו. ודברים אלו דברי קבלה הן⁹¹.

90) מותר לו להטמא, אבל בכל זאת הוא סותר נזירותו ומביא קרבן טומאה (קריית ספר). (91) משנה בנזיר מזו, ובגמרא שם מח. דרשו: לאביו ולאמו... לא יטמא (במדבר ו, ז) מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר (שם ו) "על נפש מת לא יבוא" - אלא לאביו ולאמו אינו מיטמא, אבל מיטמא הוא למת מצוה, וזהו מה שכתב רבינו: "דברי קבלה", כלומר, שכך בא מדרש זה בקבלה, כדברי רבינו בפירושו שם פ"ו, מ"ה, וראה בתוספות-יו"ט שם.

יג. נזיר וכהן שפגעו במת מצוה - יטמא נזיר, אף על פי שהוא סותר הימים הראשונים ומביא קרבן טמאה, ואל יטמא כהן. שזה⁹² קדשתו קדשת שעה⁹³, ואפלו היה נזיר עולם⁹⁴, והפכה קדשתו קדשת עולם⁹⁵.

92) הנזיר. (93) למשך ימי נזירותו בלבד. (94) שאמר: הריני נזיר לעולם (ראה לעיל פ"ג, ה"א), בכל זאת סתם נזירות אינה אלא שלשים יום (תוספות לנזיר מזו). ולדעת ה"לחם משנה" כוונת רבינו, שהנזיר, נזר בחייו אחרי שנולד, ואין קדושתו קדושת עולם - בעוד שהכהן קדושתו מיום שנולד. (95) משעה שנולד ועד יום מותו (משנה בנזיר מזו). ועוד הבדל יש ביניהם, שהנזיר ישנו בשאלה, וקדושתו ניתרת ע"י שאלה לחכם (ראה לעיל פ"ב, ה"א) וקדושת כהן אינה בטלה עולמית (לחם-משנה).

יד. פגעו בו שני נזירים, אֶחָד נזיר שלשים יום ואֶחָד נזיר מאה יום - יטמא נזיר שלשים⁹⁶. היה אֶחָד נזיר לזמן קצוב⁹⁷ והשני נזיר עולם - יטמא הנזיר לזמן קצוב; ונזירות עולם קדשתו חמורה מזה⁹⁸.

96) שקדושתו מועטת מקדושת נזיר מאה (ירושלמי נזיר פ"ז, סוף ה"א). (97) אפילו לאלף שנה (ראה לעיל פ"ג, ה"א). (98) ירושלמי שם, שנזיר עולם אם הכביד שערו, מיכל בתער בכל שנים-עשר חודש ומביא קרבנו, וזוהי קדושתו, בעוד שנזיר לזמן קצוב אינו מגלח עד סוף ימי נזרו, ואינו מביא איפוא שום קרבן טהרה תוך ימי קצבת נזירותו, ראה לעיל פ"ג, ה"ב. וגם סתם נזירות קצובה, אינה

נזירותו⁷⁴. אַבְל יְמֵי הַסֵּגֶר⁷⁵ - עוֹלִין לוֹ⁷⁶. וְכֵן אִם זָב בְּשָׂרוֹ, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - כֹּל יְמֵי זִיבְתָן⁷⁷ עוֹלִין לָהֶן, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן טְמֵאִין⁷⁸. וְדָבָר זֶה הִלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינֵי הוּא⁷⁹.

69) שנגמר דינו שהוא טמא, "וטמאו הכהן" (ויקרא יג, יא) מתרגם יונתן "ויחלטיניה כהנא". (70) שהוא טמא בהחלט. (71) כשנרפא נגע הצרעת. (72) שהיא ביום טהרתו, שנאמר בו (ויקרא יד, ח) "וגלה את כל שערו". (73) שהיא ביום השביעי לטהרתו, ככתוב שם ט. (74) משנה בנזיר נד: "ומתחיל ומונה מיד". משמע מזה, שימי חלוטו וספרו אינם מן המנין, אבל אינם סותרים את הקודמים. ולאחר שהשלים ימי ספרו, משלים נזירותו על מנין הימים, שמנה קודם טומאתו (שם). (75) בתחילה כשהכהן ראה את הנגע, ועדיין לא החליט לטמאו מסגירו לשבעת ימים, לראות אם יפשה הנגע, ככתוב שם יג, ד-ה. (76) למנין נזירותו (משנה שם). ובגמרא שם נו: אמרו - הלכה היא למשה מסיני, כמבואר בירושלמי שם פ"ז, ה"ג. (77) שהם טמאים, ככתוב שם טו, ב, כה. (78) הואיל ואינם טעונים תגלחת. וכנ"ל. (79) משנה שם נד: "באמת אמרו, ימי הזב והזבה וכו'". וכל "באמת אמרו" - הלכה היא למשה מסיני, כמבואר בירושלמי שם פ"ז ה"ג.

י. אין צריך לומר, שאם נטמא הנזיר בשאר טמאות⁸⁰ - שימי טמאתו עולין לו, ואינו סותר פלום⁸¹. נטמא במת בתוך ימי צרעתו⁸² - סותר את כל הקודמין, שהרי בנזירותו עומד⁸³ ואף על פי שיהא טמא⁸⁴.

80) כגון נבילה או שרץ. שהן קלות מטומאת זיבה, ואין טומאתו שבעה ימים אלא טומאת ערב בלבד. (81) שאין איסור לנזיר להטמא אלא למת בלבד, כמו שאמרו (נזיר מג.) "לא יטמא להם במותם (במדבר ו, ז) - במותם אינו מיטמא, אבל מיטמא בנגיעתם וזיבתם", והשווה הל' טומאת אוכלין פט"ז, ה"ט. (82) היה נזיר ונצטרע, ובימי צרעתו נטמא למת. (83) שכשיתרפא מצרעתו, עליו להשלים נזירותו על הימים שמנה מקודם, כמבואר לעיל ה"ט ובביאורנו אות עב. (84) לצרעתו, לא היה סותר את הקודמים בגלל צרעתו בלבד, נזיר יד: כרבי יוחנן, אבל ריש לקיש אומר שם: "אינו סותר (=את הקודמים), צרעת לחוד ונזירות לחוד", הואיל ואין ימי צרעתו עולים לו למנין נזירותו, דינו משונה מסתם נזיר, ואין טומאתו במת סותרת כלום. וראה לקמן פ"י, ה"ב-יג.

יא. הנזיר מתר בטמאת מת מצוה⁸⁵ ובתגלחת מצוה⁸⁶, ואסור בייין המצוה פנין הרשות. כיצד? מי שנספגע שישתה היום יין, שהרי מצוה עליו לשתות⁸⁷, ואחר כך נדר בנזיר - חלה נזירות על השכבועה ואסור בייין⁸⁸. ואין צריך לומר שהוא אסור בייין קדוש והבדלה, שאינו אלא מדברי סופרים⁸⁹.

85) מבואר להלן ה"ב. 86) מבואר להלן הט"ו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממורט, ותגלחת פסולה כיצד יעשה, תגלחת הבן על קרבנות אביו הנזיר, הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חברו ואמר ואני ועלי לגלח נזיר, כיצד יעשו.

א. תגלחת הטְהָרָה פִּיֶּצֵד היא? פִּשְׁיִגְמֹר הַנְּזִיר יִמִּי נְזִירוֹתוֹ² מְבִיא שְׁלֹשׁ בְּהִמּוֹת: פְּכֶשׁ לְעוֹלָה, וְכַבֵּשׁ לְחֻטָּאת, וְאֵיל לְשִׁלְמִים³. הַבִּיא שְׁלֹשֶׁתָּן וְלֹא פָּרַשׁ⁴ - הִרְאוּהָ לְחֻטָּאת⁵ תִּקְרַב⁶ חֻטָּאת, וְהִרְאוּהָ לְשִׁלְמִים⁷ - שְׁלָמִים, וְהִרְאוּהָ לְעוֹלָה⁸ - עוֹלָה. וּמְבִיא עִם אֵיל הַשְּׁלָמִים שֶׁשָּׂה עֶשְׂרֹנּוֹת⁹ וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי עֶשְׂרוֹן סֹלֶת. אֹפֶה מֵהֶן עֶשְׂרִים חֻלָּה¹⁰: עֶשֶׂר חֲלוֹת מִצּוֹת¹¹, וְעֶשְׂרֵה רְקִיקִים¹² מִצּוֹת. וּמוֹשֵׁחַ הָעֶשְׂרִים¹³ בְּרִבְעֵית שֶׁמֶן. וְשַׁעֲוֹר זֶה¹⁴ הַלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי¹⁵. וּמְבִיא הָעֶשְׂרִים בְּכָלִי אֶחָד¹⁶.

(2) ראה לעיל פ"ד, ה"א. (3) ככתוב בתורה (במדבר ו, יד). וכתב הרמב"ן שם יא: "טעם החטאת . . . כי האיש הזה חוטא בנפשו במלאת הנזירות, כי הוא עתה נזיר מקדושתו ועבודת ה', וראוי היה לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו נזיר וקדוש לאלקיו . . . והנה הוא צריך כפרה בשובו להטמא בתאוות העולם." (4) איזו לחטאת ואיזו לעולה, אע"פ שכל הקרבנות צריך שיקראו להם הבעלים שם. (5) הכבשה. (6) בכתי" התימנים: תיקרב. (7) האיל. (8) הכבש, הואיל ואמר: הרי אלו לנזירותי, הרי זה כאילו קרא שם לכל אחד ואחד (משנה, נזיר מה. וברע"ב שם). ואע"פ שכבשה ראויה גם לשלמים, ככתוב בתורה (ויקרא ג, וז') - בקרבנות נזיר, אין הכבשה ראויה אלא לחטאת ('תוספות יו"ט'). (9) העשרון - הוא עשירית האיפה (במדבר כח, ה), והאיפה שלש סאין, והסאה ששה קבים, כמבואר בהל' עירובין פ"א, ה"ג. נמצא, העשרון: שני קבים פחות חומש (הל' ביכורים פ"ו, ה"ט). (10) נמצאת כל חלה היא שלישיית העשרון. (11) שהן בלולות בשמן כשעדיין הן סולת. (12) הרקיק אינו בלול בשמן אלא משוח בשמן אחר אפייתו (הל' מעשה הקרבנות פ"ט, הכ"א). (13) כל חלה כדינה, חלת מצה - בלולה בשמן, והרקיק - משוח, ככתוב בתורה (במדבר ו, טו). וכן בהל' מעשה הקרבנות שם, הכ"ג. וכנראה, שכאן סומך רבינו על מה שיכתוב בפרוטרוט בהל' מעשה הקרבנות ('מעשה רוקח'). ובמנחות עח, א - ששם המקור לדין חלות נזיר, אמרו: "ובשר זבח תודת שלמיו - לרבות שלמי נזיר לעשרת קבים ירושלמיות (נמצאו שתי חלות לקב), ולרביעית שמן." (14) של רביעית הלוג שמן. (15) מנחות פט, א. (16) בסל, ככתוב (במדבר ו, יז): "על סל המצות." ובהל' מעשה הקרבנות פ"ט הכ"ג, מסיים רבינו: "והכהן לוקח מהן (מהחלות) שתי חלות, אחת מכל מין".

ב. וְשׁוֹחֵט הַחֻטָּאת תְּחִלָּה, וְאַחַר כֵּן הָעוֹלָה, וְאַחַר כֵּן הַשְּׁלָמִים, וְאַחַר כֵּן¹⁷ מְגַלַּח. וְאֵם גִּלַּח אַחַר שֶׁשָּׁחַט הַחֻטָּאת אוֹ הָעוֹלָה - יִצְאָ¹⁸. וּמְבַשֵּׁל הַשְּׁלָמִים אוֹ שׁוֹלְקָן¹⁹. וְלוֹקַח מִן הַרְטָב שֶׁל זִבְחֵי הַשְּׁלָמִים וְנוֹתֵן עַל הַשַּׁעֲוֹר²⁰, וְאַחַר כֵּן מְשַׁלְכֵוֹ לְאֵשׁ

לכל ימי חייו, שלרוב היא לזמן קצר בלבד, ולפיכך קדושתה קלה מנזיר עולם (רדב"ז).

טו. וְכִיצַד הוּא מִתֵּר בְּתַגְלַחַת מִצְוָה? נְזִיר שֶׁנִּצְטָרַע, וְנִרְפָּא מִצְרַעְתּוֹ בְּתוֹךְ יָמֵי נְזִירוֹת - הֲרִי זֶה מְגַלַּח כָּל שְׁעָרוֹ. שֶׁהֲרִי תַגְלַחְתּוֹ⁹⁹ מִצּוֹת עֲשָׂה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִצְרַע: וְגִלַּח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ וְגוֹמֵר; וְכָל מְקוֹם שֶׁאֵתָהּ מוֹצֵא מִצּוֹת עֲשָׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה¹⁰⁰: אִם יָכוֹל לְקַיֵּם אֶת שְׁנֵיהֶם¹⁰¹ - מוֹטָב, וְאִם לֹא¹⁰² - יָבֹא עֲשָׂה וְיִדְחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה. וְהִלּוּא נְזִיר שֶׁגִּלַּח בְּיָמֵי נְזִירוֹ עָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשָׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: קָדַשׁ יְהִי גְדִל פְּרַע שְׁעַר רֹאשׁוֹ¹⁰³, וּבְכָל מְקוֹם אֵין עֲשָׂה דוֹחָה לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֶׂה¹⁰⁴, וְלִמָּה דוֹחָה עֲשָׂה שֶׁל תַּגְלַחַת הַגֵּנֵעַ לְנְזִירוֹת? מִפְּנֵי שֶׁכָּבֵד נְטָמָא הַנְּזִיר בְּצִרְעָתוֹ, וְיָמֵי חֲלוּטוֹ אֵין עוֹלִין לוֹ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹנָ¹⁰⁵, וְהֲרִי אֵינוֹ קָדוֹשׁ¹⁰⁶ בְּהֵן, וּבִטְלַל הָעֲשָׂה מְאֹלָיו, וְלֹא נִשְׁאַר אֶלָּא לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא: תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ, וְלִפְיָקָךְ בָּא עֲשָׂה שֶׁל תַּגְלַחַת הַצְּרִיעַת וְדוֹחָה אוֹתוֹ¹⁰⁷.

(99) לצרעתו. (100) שאחת היא בסתירה לשניה, כגון לעשות ציצית מחוטי צמר בטלית של פשתן, שהציצית מצוה-עשה, והשעטנז הוא איסור לא-תעשה. (101) כגון חוטי צמר בטלית של צמר, הרי אפשר לו לקיים את שתיהן, וכן חוטי פשתן בטלית פשתן. (102) כגון שיש לו טלית פשתן, וחייב להטיל בה חוטי תכלת, שהם מצמר, תבוא מצות תכלת ותדחה איסור שעטנז (מנחות מ. וכן בהל' ציצית פ"ג, ה"ו), וגם כאן ה'עשה' של תגלחת מצורע דוחה את ה'לא-תעשה' של איסור גילוח הנזיר, שנאמר בו: "תער לא יעבור על ראשו" (נזיר נח.). (103) והרי זו מצוה-עשה, כמבואר לעיל פ"א, ה"א. (104) כגון יבמה אלמנה מן הנישואין, אסורה להתייבם לכהן גדול, שאין 'עשה' של מצות יבום דוחה 'לא-תעשה' (של אלמנה לכהן גדול) ו'עשה', שמזוהר על הבעולה, ככתוב: "והוא אשה בבתוליה יקח" (יבמות כא. ובהל' יבום פ"ו, ה"א). (105) לעיל ה"ט. (106) ראה לקמן פ"י ה"ב: "ששער נזיר שנצטרע, מותר בהנייה" הרי שאין בו כל קדושה. (107) ולדעת הראב"ד, אין זה עיקר הטעם, אלא מפני שהלאו וה'עשה' של נזיר קלים מאד, שנזירות ישנה בשאלה לחכם, והיא ניתרת, ולפיכך 'עשה' של תגלחת מצורע דוחה אותם, כמבואר ביבמות ה. ורבינו סובר, מאחר שבמסכת נזיר מא: ונח. מודגש בפירושו, שתגלחת מצורע דוחה 'לא-תעשה' שבנזיר, ולא הזכירו שם את ה'עשה' שבנזיר, אין אנו מניחים גמרא מפורשת במקומה, ונמשכים אחרי סוגיא ביבמות, שהיא שלא במקומה. וגם טעמו של הראב"ד, לא יספיק לתגלחת מצורע שהוא נזיר, נזירות שמשון, שאין לו שאלה, ראה לעיל פ"ג, ה"ד, ולפיכך טעמו של רבינו מקיף וכולל יותר (רדב"ז).

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) תגלחת טהרה וסדר הבאת קרבנות הנזיר, דין נזיר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כהונה". וראה פירוש המשנה רבינו בקידושין שם: "ודין הנזירה והנזיר בענין הקרבן - שוה, למה שנאמר בתחילת הפרשה: איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר, והוא מה שאמרו (קידושין שם) אתיא (= למד) כף כף מסוטה". (31) זה למצוה מן המובחר, אבל לעכב, ראה בסמוך ה"ה.

ה. נזיר מִמְרֵט³² אִינוּ צְרִיף לְהַעֲבִיר תַּעֲרָב³³. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ שְׁעָר אוֹ שְׂאִין לוֹ פְּפִים³⁴ - הָרִי זֶה מְקַרֵּב קֶרְבָּנוֹתָיו וְיִשְׁתָּה וְיִטְמָא³⁵. וְאִם הֵבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו וְלֹא גִלַח רֹאשׁוֹ - אֵין הַתְּגַלְחַת מַעֲכָבַת, אֶלָּא שׂוֹתָה וּמִטְמָא לְעֶרְב³⁶. שְׂמִשְׁזָרַק עָלָיו אֶחָד מִן הַדָּמִים³⁷ הַתֵּר, אֵף עַל פִּי שְׂלֵא נָתַן עַל כַּפָּיו וְלֹא הִנִּיף; שְׁפָל דְּבָרִים אֵלוֹ - לְמַצְוָה וְלֹא לְעַכָּב³⁸.

(32) שאין לו שערות בראשו, כגון שהוא קרח. (33) יומא סא, ב - וכבית-הלל. ואע"פ שבנזיר מו, ב - אמרו: "ובית הלל אומרים, צריך להעביר תער על ראשו" - כבר העירו ה'תוספות' ביומא שם, שזאת היא מהסוגיות ההפוכות, ופסק רבינו כהסוגיא ביומא, שכן המשנה בנגעים פ"ד מ"ט, שנויה כמותה. ואילו הסוגיא בנזיר, היא בסתירה לדברי המשנה בנגעים (תוספות יו"ט נגעים, שם). (34) ואינו ראוי להניף. (35) מותר לו להטמא למתים. (36) אחרי מלאת לו שלשים יום, כי ביום שלשים עצמו, אסור לו עדיין לשחות יין (רדב"י). וה'אור שמח' מסביר את היתר טומאתו מבערב, ע"פ מה שנתבאר בנזיר יד, ב - נזיר שנטמא לאחר זריקת הדמים, ועדיין לא גילח, אין לו תקנה למצות גילוח, שלעולם לא יוכל להתגלח כמצותו, שאינו יכול לסתור ולמנות נזירות אחרת ולהביא קרבן אחר ויתגלח, שהרי לאחר מלאת נטמא (ואינו סותר), ואין לו תקנה לגלח בטהרה אלא מגלח בטומאה (רש"י). ומעתה, אם הנזיר יטמא למתים ביום הבאת קרבנו לפני גילוחו, לא יוכל להתגלח עוד פתח אוהל מועד (בגלל טומאתו), וממילא אין לו תקנה עולמית, אבל אם לא גילח עד הערב, אזי ממילא מותר לו להטמא למתים, שבערב כבר ננעלו דלתות ההיכל, וממילא אינו יכול להתגלח, ולמחר כבר עבר זמן אכילת שלמי נזיר, ולא יוכל לשלח שערו תחת הדוד כמצותו, ולפיכך מותר לו להטמא לכתחילה, שבין כה כבר הפסיד את מצות הגילוח כתיקונה. (37) דמי הקרבנות. (38) נזיר מו, א. כדעת החכמים, שאין הגילוח מעכב. וכל-שכן התנופה, שהיא אחרי הגילוח (רדב"י). וכן סתמה המשנה בנזיר כח, א: "נזרק עליה אחד מן הדמים, אינו יכול להפיר". ואמרו בגמרא שם: משנתנו שלא כרבי אליעזר, הסובר תגלחת מעכבת וכו' (כסף-משנה).

ו. אֵף עַל פִּי שְׂאִין הַתְּגַלְחַת מַעֲכָב³⁹ עָלָיו, מַצְוָה לְגַלְחֵם⁴⁰ אֶפְלוֹ לְאַחַר זְמַן מַרְבָּה. וְנִזְיֵר שְׂגִלַח בְּלֹא תַעֲרָב, אוֹ שְׂגִלַח וְשִׁיר שְׂתֵי שְׁעָרוֹת - לֹא עֲשָׂה כְּלוֹם⁴¹ וְלֹא קָיָם מִצְוַת גְּלוּחַת. בֵּין נִזְיֵר טְהוֹר בֵּין נִזְיֵר טְמָא⁴².

(39) בכ"י תימן, ורומי ר"מ: מעכבת. (40) נגעים פ"ד, מ"ד. וכן בנזיר מ, א. (41) שם, שנאמר (במדבר ו, ה)

תחת דוד השלמים. וְאִם הַשְּׂלִיכוֹ תַחַת הַחֲטָאֵת - יִצְא²¹.

(17) משנה, נזיר מה, א. וכרבי יהודה שם. וכן סדרן בתורה (במדבר ו, יד). ואחרי עשיית השלמים, כתבה תורה (שם, יח) "וגלח הנזיר". וראה ב'תוספות יו"ט' שם. (18) משנה, שם. (19) בישול מרובה, ובכל זאת אינם יוצאים מתורת בישול (משנה, שם עמ' ב, ו'תוספות' פסחים לט:). (20) נזיר מה, ב. שנאמר (במדבר ו, יח): "אשר תחת זבח השלמים - מזבחו (=מהרוטב) יהא תחתיו". (21) שם "זבח - לרבות את החטאת".

ג. וְהֵיכָן מְגַלַח שְׁעָרוֹ? בְּעֶזְרַת הַנְּשִׁים²², בְּלִשְׁכַּת הַנְּזִירִים שֶׁהֵיְתָה שָׁם בְּקֶרֶן מְזֻרְחֵת דְּרוֹמִית, וְשָׁם מִבְּשָׁלִין אֶת שְׂלֵמֵיהֶן וּמְשָׁלִיכִין שְׁעָרָן לְאֵשׁ²⁴. וְאִם גִּלַח בְּמִדְיָנָה²⁵ - יִצְא²⁶. וּבֵין שְׂגִלַח בְּמִדְיָנָה וּבֵין שְׂגִלַח בְּמִקְדָּשׁ - תַּחַת הַדּוֹד הוּא מְשָׁלִיף שְׁעָרוֹ²⁷. וְאִינוּ מְגַלַח עַד שִׁיְהִיָּה פֶתַח הָעֶזְרָה פְּתוּחַ, שְׁנֹאמַר: פֶּתַח אוֹהֶל מוֹעֵד²⁸. לֹא שְׂיִגְלַח כִּנְגַד הַפֶּתַח, שְׂוָה בְּזִיּוֹן מְקַדָּשׁ הוּא²⁹.

(22) חצר בית המקדש, מקום מעמד לנשים, ונזכרת במשנה מדות פ"ב, מ"ה. (23) חדר. (24) משנה שם, וככתוב בתורה: "ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים". (25) ככל ערי ישראל לגבולותיה, כשיטת רבינו בפירושו למשנה (ראש השנה פ"ד, מ"א) שירושלים כולה נקראת מקדש; ומדינה - שאר העזירות שבכל ארץ ישראל. (26) משנה, נזיר מה, ב. והער"ב שם מפרש: מדינה - ירושלים, ואע"פ שנאמר שם "וגלח הנזיר פתח אוהל מועד" - אין זה אלא ללמד, שאינו מגלח עד שיהיה פתח אוהל מועד פתוח, וכמבואר בסמוך. (27) משנה, שם. ובנוסח המשנה שבבבלי, כתוב: "ואם גילח במדינה, לא היה משלח תחת הדוד", אבל נוסח המשנה שבי"ירושלמי" שם: "ואם גילח במדינה, היה משלח" וכו'. וראה לעיל פ"ו הי"ד, לענין תגלחת נזיר טמא. (28) הוא ההיכל, ורבינו כתב: פתח העזרה פתוח, וצריך עיון. (29) נזיר מה, א. ולפי זה, לא יגלח בלילה, שאז פתח העזרה סגור, וכן אמרו (זבחים נה:): "שלמים ששחטם קודם פתיחת דלתות ההיכל - פסולים, שנאמר ושחטו פתח אוהל מועד, בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא נעול".

ד. וְאַחַר כֵּן נוֹטֵל הַפֶּהֶן אֶת הַזְּרוּעַ בְּשֵׁלָה מִן הָאֵזֶל, וְחֹלֵת מַצָּה אַחַת מִן הַסֶּל, וְרִקֵּיק אֶחָד, וְנוֹתֵן עַל כַּפֵּי הַנְּזִיר אוֹ הַנְּזִירָה וּמְנִיפֵן³⁰. וְאַחַר כֵּן הַתֵּר הַנְּזִירָה לְשִׁתּוֹת יַיִן וְלְהַטְמָא לְמֵתִים.

(30) הכהן, ככתוב (במדבר ו, כ) "והניף אותם הכהן", וכמו שאמרו (קידושין לו:): "כהן מכניס ידו תחת יד בעלים ומניף". וכתב רבינו: "או הנזירה" כדברי המשנה (שם עמ' א) "והתנופות... נהוגות באנשים ולא בנשים, חוץ ממנחת סוטה ונזירה שהן מניפות", ולא כדברי רבי שמעון שזורי, האומר (נזיר מה). אין נזירה מניפה, "שמא יתגרו בה פרחי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וסותר שלשים. (56) משנה שם, כחכמים. וכמבואר לעיל אות נ.

י. גִּלְחָה עַל שְׁלֹשֶׁתָּן⁵⁷ וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶם כָּשֵׁר - תִּגְלַחְתּוּ כְּשֶׁרָה⁵⁸, וְיָבִיא שְׂאֵר הַזְּבָחִים⁵⁹ וְיִקְרְבוּ פְהֵלְכֶתָן⁶⁰.

(57) אחרי שהוקרבו כולם: החטאת והעולה והשלמים. (58) שכבר נתבאר לעיל ה"ה: "שמשיזרק עליו אחד מן הדמים - הותר". (59) תמורת אלה שנמצאו פסולים. (60) הואיל ותגלחתו כשרה, לא סתר כלום, ואין לו אלא להשלים הקרבת קרבנותיו בהכשר (משנה, שם).

יא. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ תִּגְלַחְתּוּ פְּסוּלָה - הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁנִּתְגַּלַּח בְּתוֹךְ יְמֵי נְזִירוֹתוֹ, שֶׁהוּא סוֹתֵר שְׁלִשִׁים יוֹם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁶¹. וְנִמְצָא מוֹנֵה שְׁלִשִׁים יוֹם אַחֵר הַתִּגְלַחַת הַפְּסוּלָה, וְיָבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו⁶².

(61) לעיל פ"ו ה"א, שאין גידול שיער פחות משלשים יום. (62) ויגלח עליהם שנית תגלחת כשרה.

יב. שְׁלֵמֵי נְזִיר שֶׁשִּׁחֲטָן שְׁלֹא כְּמִצְוֹתָן⁶³ - כְּשֶׁרִים⁶⁴, וְאִין עוֹלִים לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה. וְנֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד⁶⁵, וְאִין טְעוּנִין לְחֵם⁶⁶ וְלֹא מִתְּנוֹת⁶⁷ וְלֹא זְרוּעַ.

(63) כגון שלא לשמן, או שהביא איל בן שנה ומצוותו שיהיה בן שתי שנים (נזיר כד: וב'תוספות' שם). (64) הרי הם כשלמי נדבה. (65) כשלמי נזיר, בניגוד לשלמי נדבה, הנאכלים לשני ימים וליילה אחד. (66) חלות נזיר הבאות עם שלמי נזיר, כמבואר לעיל ה"א. (67) לכאורה, הכוונה לחזה ושוק הניתנים לכהן במתנה, אבל אלה ניתנות לכהן אף משלמי נדבה? ולפיכך הגיה האורח מישור, הובאו דבריו ב'מרכבת המשנה', שצ"ל: אלא מתנות ולא זרוע, כלומר, הזרוע מן האיל הניתנת משלמי נזיר לכהן, אינה ניתנת משלמים אלה מאחר שלא הותר הנזיר בהם, והרי הם כשלמי נדבה, שאין לכהן בהם אלא מתנות חזה ושוק בלבד (נזיר, שם). וראה ב'תוספות' שם עמ' א ד"ה שלמים נמי. וה'אור שמח' מקיים את גירסת הספרים: "ולא מתנות", והכוונה לחזה ושוק, שאינם ניתנים תנופה על כפי הנזיר, ואשה נזירה אינה מניפה כלל, ראה לעיל אות כט, הואיל ואין הנזיר יתיר בהם, בניגוד לשלמי נזיר כשרים, שנותן הכהן אותם על ידי הנזיר ומניפם. כמבואר בהל' מעשה הקרבנות פ"ט ה"ט, אבל זה ודאי שניתנים מתנה לכהן, כי אפילו שלמי נדבה חייבים בחזה ושוק. וכן לשון התוספתא "אין בהם נתינה על כפיים".

יג. שְׁלֵשׁ בְּהֵמוֹת אֵלוֹ⁶⁸ וְהִלָּחֵם הֵבֵא עִמָּהֶם - הִפֵּל מִן הַחֲלִין⁶⁹, כְּשֶׁאֵר נִדְרֵי הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ⁷⁰.

(68) המנויות לעיל ה"א. (69) ולא ממעות מעשר שני. (70) הל' מעשה הקרבנות פט"ז הט"ו, ש"כל המחוייב בקרבן, לא יביא קרבנו אלא מן החולין". ומקורו במנחות פ"ג. הוקשו כל הקרבנות לחטאת, מה חטאת נאמר בה

"תער לא יעבור על ראשו, עד מלאת הימים וגו'" - התורה אמה: אחר מלאת, לא תהא תגלחת אלא בתער". ובנוגע לשיור שתי שערות, כתבו ה'תוספות' שם, שזוהי הלכה בנזיר. וב'תוספות יו"ט' לנגעים שם, מפרש, שסתם שיער אינו פחות משנים, - וכן אמרו ב'תורת כהנים' (תזריע פרק ב) "ושער בנגע הפך לבן, מיעוט שער שתי שערות" - וכל ששייר שתי שערות, עדיין שערו עליו ולא קיים מצות גילוח. (42) נזיר מב, א. שנאמר בו (במדבר ו, ט): ביום השביעי יגלחנו, שאין צריך לומר, שהרי כבר אמר הכתוב (שם): וגלח ראשו ביום טהרתו, אלא לומר לך, שיגלח כל ראשו, ואם שייר שתי שערות - לא עשה כלום.

ז. גִּלְחָה וְהַנִּיחַ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת⁴³, וְצִמַּח רֹאשׁוֹ כְּלוֹ, וְחָזַר וְגִלְחָה עִם אוֹתָן שְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת, או שֶׁגִּלַּח אֶחָת⁴⁴ וְנִשְׂרָה⁴⁵ אֶחָת - הָרִי זֶה קָיָם מִצְוֹת גִּלּוּחַ⁴⁶. וְשֶׁרָה אֶחָת וְגִלַּח אֶחָת - אִין פֶּאֶן מִצְוֹת גִּלּוּחַ⁴⁷.

(43) אבל אם לא גילח את הראש כולו אלא את שתי השערות בלבד, יתכן שלא עשה כלום, הואיל וכשגילחן נשאר ראשו מלא שיער, כמו שנסתפק בזה אביי, בנזיר שם. (44) משגילח ושייר שתי שערות, ועדיין לא צמחו לו שערות. (45) נפלה מאליה. (46) הואיל ובשעה שבא לגלח היו שתיים, שהן שיעור גילוח. (47) שבשעה שעמד לגלחן, לא היו שתיים, ואין גילוח בפחות משתי שערות (נזיר שם, וכן בבבא-קמא קה). "אע"פ ששער אין כאן, מצות גילוח אין כאן".

ח. גִּלְחָה עַל הַשְּׁלָמִים⁴⁸ וְנִמְצָא פְּסוּלָה⁴⁹ - תִּגְלַחְתּוּ פְּסוּלָה⁵⁰, וְזָבְחֵיו לֹא עָלוּ לוֹ⁵¹. גִּלְחָה עַל הַחֲטָאֵת וְנִמְצָא שְׁלֹא נִשְׁחַטָה לְשֵׁם חֲטָאֵת⁵², וְאַחַר כֵּן הִבִּיא הַשְּׁלָמִים וְהָעוֹלָה וְהִקְרִיבָן כְּמִצְוֹתָן - תִּגְלַחְתּוּ פְּסוּלָה וְזָבְחֵיו לֹא עָלוּ לוֹ⁵³.

(48) אחרי עשיית השלמים בלבד. (49) כגון שנשפך הדם או שנטמא. (50) הואיל ועדיין לא נזרק אפילו אחד מן הקרבנות בהכשר, והרי זה כגילוחו לסטים לאחר מלאת, וסותר שלשים יום, כמבואר לעיל פ"ו, ה"א, ד. (51) הזבחים שיקריב אחר תגלחתו הפסולה, לא עלו לו לחובתו, הואיל ואינו ראוי עכשיו להתגלח עד שיעשה שלשים יום, והרי הוא כאילו הקריבם תוך מלאת ימי נזרו (משנה, נזיר מו: וב'תוספות' שם). (52) והרי היא פסולה, כמו ששנינו (זבחים פ"א, מ"א) "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמם כשרים. . . חוץ מן החטאת". (53) נזיר שם, וכמבואר לעיל אות נ.

ט. גִּלְחָה עַל הָעוֹלָה וְעַל הַשְּׁלָמִים וְנִשְׁחַטוּ שְׁלֹא לְשִׁמְן⁵⁴, וְאַחַר כֵּן הִבִּיא קֶרְבָּנוֹת אַחֲרוֹת לְהִקְרִיבָן לְשִׁמְן - תִּגְלַחְתּוּ פְּסוּלָה⁵⁵ וְזָבְחֵיו לֹא עָלוּ לוֹ⁵⁶.

(54) והרי הם כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, נמצא שלא גילח על שלמי נזיר ועולתו, אלא על עולת נדבה או שלמי נדבה, שלא לשם חובתו. (55) שנזיר שגילח על שלמי נדבה - לא יצא, נמצא כאילו התגלח בתוך מלאת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

85) ראה למעלה פ"ג, הי"א-יב ההבדלים הדיניים שביניהם.
86) אע"פ שאין נזירותם שוה. הואיל ועל-כל-פנים הם שוים
בנזירות טהרה, ששניהם מביאים קרבנות טהרה, הם בכלל
ההלכה שמפי הקבלה (נזיר שם), בעיה שנפשטה בדרך:
אם-תמציו-לומר.

יז. הפריש האב מעות להביא בהן קרבנות טמאה⁸⁷
ומת - אין בהן מביא בהן קרבנות טהרה. וכן אם
הפרישין האב לקרבן טהרה - אין בהן מגלח עליהן
תגלחת טמאה⁸⁸. שדכרים אלו הן ספק⁸⁹. ואם הביא
זבחי - לא עלו לו⁹⁰.

87) שנטמא בתוך ימי נזרו, והפריש מעות לצפרים וקרבן
אשם. 88) אם נטמא. 89) בעיה היא בגמרא שם, הואיל
ואין קרבנות נזירותם ממין אחד, שמא לא עליהם נתקבלה
ההלכה שבנזיר. 90) לשם חובתו, ועל כרחו יביא זבחים
אחרים, ונתנה: אם הזבחים הראשונים עלו לי - יהיו אלה
נדבה, ואם הראשונים לא עלו לי - יהיו אלה לחובתי
(כסף-משה). אבל עדיין יש להסתפק, מה יעשה בחטאתו
שהרי אין חטאת באה נדבה? (מעשה רוקח), ולפיכך
מהנכון הוא, שיביא רק חטאת העוף הבאה על הספק (ראה
לקמן פ"י, ה"ח) ועולה ושלמים לא יביא כלל, שאינם
מעכבים, ומכיון שכבר הביאם בראשונה על הספק - די לו,
ועל חטאתו נתנה: אם הראשונים לא עלו לי, הרי זה
חטאתי, ואם עלו לי, הרי זו חטאת העוף הבאה על הספק
(לחם-משנה לקמן פ"י, סוף הי"ב).

יח. האומר: הרי עלי לגלח נזיר - חיב להביא
קרבנות תגלחת טהרה, ומקריבין על יד⁹¹ איזה נזיר
שירצה. אומר עד: הרי עלי חצי קרבנות נזיר, או
אם אומר: הרי עלי לגלח חצי נזיר⁹² - הרי זה מביא
חצי הקרבנות לאיזה נזיר שירצה, ואותו נזיר
משלים קרבנותיו משלו. אבל אם אומר: הרי עלי
קרבנות חצי נזיר⁹³ - הרי זה מביא קרבנות נזיר
שלם; שאין לנו חצי נזירות⁹⁴.

91) עבור, ובכת"י התימנים: על ידי. ודין זה נלמד ממקור
הי"ט הבאה. 92) כוונתו לחצי קרבנות נזיר שלם (נזיר
יב:). 93) משמעו, כאילו יש קרבנות לחצי נזירות.
94) שאפילו אמר: הריני נזיר יום אחד, הרי זה נזיר שלשים
יום, כמבואר לעיל פ"ג ה"ב, וכן אמרו בנדרים פג, א: "אין
נזירות לחצאים, ואין קרבן לחצאים". ומכיון שסמך תיבת
"חצי" לנזיר ולא לקרבנות, נתכוין לומר "חצי נזירות" ואין
לנו חצי נזירות, ולפיכך יתחייב בכל הקרבנות (נזיר, שם).

יט. האומר: הריני נזיר ועלי לגלח נזיר⁹⁵, ושמע
חברו ואמר 'ואני' - הרי חברו נזיר, ואינו חיב
לגלח נזיר אחר; שהרי לא התפיס עצמו אלא
בנזירות. ואם אומר: ואני ועלי לגלח נזיר - הרי זה
חיב⁹⁶. ואם היו פקחין - מביא פל אחד מהן קרבנות
על ידי חברו⁹⁷. ואם לא עשו כן⁹⁸ - חבבים לגלח
נזירות אחרים⁹⁹.

(ויקרא טז, ו): "והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו" -
משלו ולא משל מעשר, אף כל דבר שבחובה - אינו בא
אלא מן החולין, וראה במשנה, שם פב, א.

יד. האומר: הריני נזיר על מנת שאגלח⁷¹ ממעות
מעשר שני - הרי זה נזיר, ואינו מביא קרבנותיו מן
המעשר, אלא מן החולין⁷².

71) קרבנות שעליו להביא לצרכי תגלחתו. 72) מכיון
שאמר: הריני נזיר - נתחייב, שאמירתו לגבוה (להקדש)
כמסירתו להדיוט, וכשחזר ואמר: על-מנת וכו' אינו יכול
לשנות ולפטור עצמו ממעות מעשר שני (ביצה כ. וברש"י).
ויתכן, שאם יאמר: על-מנת שאביא ממעות מעשר שני -
הריני נזיר, הואיל והקדים תנאו להתחייבותו, יביא כפי תנאו
(תוספות' שם).

טו. האיש שגדר בנזיר - יש לו להביא קרבנות
אביו⁷³ לעצמו ומגלח עליהם; ואין האשה מגלחת
על קרבנות אביה⁷⁴. ודבר זה⁷⁵ הלכה מפי הקבלה⁷⁶
הוא. כיצד? מי שהיה אביו נזיר, והפריש מעות
לקנות בהן קרבנותיו, ומת והניח המעות סתומין⁷⁷,
ואמר אחרי מות אביו: הריני נזיר על מנת שאביא
קרבנותי ממעות שהפריש אבי לקרבנותיו - הרי זה
מביא מהן קרבנותיו. וכן אם היה הוא ואביו
נזירים, והפריש אביו מעות סתומין, ומת האב,
ואמר הן אחר מות אביו: הריני מגלח על מעות
אביו⁷⁸ - הרי זה מביא קרבנותיו מהן⁷⁹. אבל אם לא
אמר⁸⁰ - יפלו המעות לנדבה⁸¹. מת האב והניח בנים
רבים⁸² - חולקים המעות הסתומים, מפני שהיא
ירשה להן, ויש לכל אחד מהן לגלח על חלקו⁸³,
והבכור נוטל בהן פי שנים⁸⁴.

73) שנדר אביו לנזירותו הוא. 74) אפילו כשאינו בנים,
והיא היורשת היחידה. 75) שהבן מגלח, ואין הבת
מגלחת. 76) כך מסורת היא בדיניו (נזיר ל. וברש"י).
77) שלא פירש ואמר: הרי אלו לחובתי, ראה לקמן פ"ט
ה"ד. ואם פירש, דינו מבואר שם ה"ג. 78) אע"פ שבשעה
שנזר לא היה ברעתו להביא משל אביו, שהרי נזר בחיי
האב. 79) נזיר ל, ב. וכגירסת התוספות' שם דיבור-
המתחיל: תא שמע. 80) הבן, שהוא רוצה לגלח על מעות
אביו. 81) לקופות שבמקדש, שמשליכים בהן שאר מעות
נדבה, לקנות מהן קרבנות ציבור, והם עולות נדבה (משנה,
מעילה יא. ורע"ב לנזיר פ"ד, מ"ד). 82) וכולם נדרו
בנזירות בחייו, או לאחר מותו. 83) והיתר ישלימו
מכיסיהם. 84) כשאר הירושות, שנוטל בהן חלק כפול
(נזיר ל:), בעיה שנפשטה שם בדרך: "אם-תמציו-לומר".

טז. בין שהיה האב נזיר עולם והבן נזיר זמן קצוב,
בין שהיה האב נזיר זמן קצוב והבן נזיר עולם⁸⁵ -
הרי זה מגלח ומביא קרבנותיו ממעות נזירות
אביו⁸⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהן, כי דמי חטאת אלו אסורים בהנאה, כדין כל חטאת שנתכפרו בעליה, שהיא למיתה. (9 חלות נזיר. 10) לא כשלמי נדבה הנאכלים לפני ימים ולילה אחד, אלא כחומר שלמי נזיר.

ג. המפריש מעות לנזירותו ומת: אם היו סתומין - ופלו לנדבה¹¹; היו מפרישין - דמי עולה נבואו עולה, דמי חטאת ילכו לים המלח¹², דמי שלמים נבואו שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואין טעונין להם¹³.

(11) ואף על פי שדמי חטאת מעורבים בהן, יפלו לנדבה, כי כך נתקבלה ההלכה בניזיר. (12) כדין חטאת שמתו בעליה, שהיא למיתה. (13) ומפריש מהן דמי חטאת ומוליכם לים המלח, והיתר לעולה ולשלמים.

ד. פיצד הם המעות הסתומין? בגון שהפריש מעות להביא מהן קרבנותיו ולא אמר פלוס. אכל אם אמר: אלו לחובתי - הרי אלו כמפרישין. ואין צריך לומר, אם אמר: אלו לעולתי ולחטאתי ולשלמי - שהן כמפרישין¹⁴.

(14) כאילו אמר: אלו לחטאתי, ואלו לעולתי, ואלו לשלמי.

ה. המפריש בהמה בעלת מום¹⁵ - הרי היא כמעות סתומין¹⁶. וכן המפריש לשון של כסף ושל זהב או כלי¹⁷, אף על פי שאמר: זה לחטאתי ולעולתי ולשלמי - הרי הוא כמעות סתומין¹⁸.

(15) שאינה ראוייה למזבח, אלא להימכר, ודמיה קדושים לקרבנות נזירותו. (16) ואם מת, יפלו לנדבה. (17) הואיל וראויים הם להימכר מיד, ללא כל שהייה, דינם כמעות. (18) ואין זה דומה ממש למעות, שאם אמר עליהן: "הרי אלו לעולתי ולחטאתי וכו'" שהן כמפורשין. כי המעות הן מחולקות, ויכול להפריש מהן דמי חטאת, ודמי עולה, הכול בפני עצמו. אבל לשון של כסף או כלי הם גוף אחד, ואפילו אמר עליו: הרי זה לחטאתי ולעולתי וכו' אין זה כמפורש. ולפי זה אם הפריש: שלוש בהמות בעלות מום, או שלוש לשונות של כסף או שלושה כלים ואמר: הרי אלו לחטאתי ולעולתי וכו' הרי הם כמעות מפורשות.

ו. האומר: אלו לחטאתי והשאיר לנזירותי ומת, או שהיתה אשה¹⁹ והפר לה בעלה²⁰ - דמי חטאת ילכו לים המלח, והשאיר נבואו בחצין עולה ובחצין שלמים²¹.

(19) שנדרה בניזיר. (20) ודין מעותיה לאחר ההפרה, כדין מפריש מעות לנזירותו ומת. (21) שדינם כמפורשים. ולא נתקבלה הלכה בניזיר: "סתומים יפלו לנדבה" אלא כשדמי חטאת מעורבים בהם.

ז. אמר: אלו לעולתי והשאיר לנזירותי - דמי עולה נבואו עולה, והשאיר ופלו לנדבה²².

95) נתחייב בשני נזירים, להיות נזיר, ולהביא קרבנות גלגת נזיר אחר. (96) בשניהם (שם יא:). (97) זה מביא קרבנותיו של זה, וזה מביא קרבנותיו של זה, ונפטרו מלהביא קרבנות נזיר אחר, ואע"פ שבשעה שנדר הראשון גלגת נזיר, עדיין לא היה השני נזיר (שם יב:). (98) אלא כל אחד הביא קרבנותיו משלו. (99) כדי לקיים את נדרם השני. ובכת"י התימנים: "נזירים אחרים". וכן לשון המשנה שם יא, ב. ומכאן המקור להתחלת ה"ח, כמו שהערנו לעיל אות צ.

כ. האומר: הרי עלי לגלגת חצי נזיר¹⁰⁰, ושמע חברי ואמר: ואני ועלי לגלגת חצי נזיר - זה מביא חצי קרבנותיו של זה, וזה מביא חצי קרבנותיו של זה, וזה מביא חצי קרבנות מאיזה נזיר שירצה, וזה מביא חצי קרבנות¹⁰¹ מאיזה נזיר שירצה.

(100) לדעת הרדב"ז, יש כאן טעות, וצריך להגיה: הריני נזיר ועלי לגלגת חצי נזיר, וכן בהגהות מהר"ם מפדובה. (101) בכת"י התימנים: "זה מביא חצי קרבנות לאיזה נזיר שירצה, וזה מביא חצי קרבנות לאיזה נזיר שירצה". ודין זה נלמד מהמשנה בניזיר יא, ב - שהיא המקור להי"ט דלעיל. ולדעת הרדב"ז, יתכן שרבינו היה גורס במשנה שם יב, ב: "הריני נזיר, ועלי לגלגת חצי נזיר, ושמע חברי ואמר ואני, ועלי לגלגת חצי נזיר".

~ שבת קודש י"ד תמוז ~

פרק השביעי

(1) מותר מעות נזירות וההבדל בין מעות מפורשות למעות סתומות, נדרה בניזיר והפיר לה בעלה מה ייעשה בקרבנות שהפרישה, שני נזירים שנטמא אחד מהם ואינו ידוע מיהו כיצד יביאו קרבנותיהם, עד אחד בניזירות והנזיר מכחישו.

א. המפריש מעות שיקריב מהן קרבנות נזירים², והקריב מהן והותירו - יביאו כמותן קרבנות נזירים אחרים³; שמתו נזירים - לנזירים. הפריש מעות סתומין לנזירותו⁴ והותירו⁵ - יפלו המותרות לנדבה⁶.

(2) אחרים, שהם עניים. (3) עניים, ואפילו לא יהיה במותר כדי שיעור קרבן, יצרפו למעות נזירים אחרים, ולא יפול לעולת נדבה. (4) שהפריש מעות לקרבנות נזירות עצמו, ולא אמר כלום. (5) אחרי שקנה מהן כל קרבנותיו, נשאר לו עודף. (6) לשופרות (=קופות) נדבה שבמקדש, להקריב מהן עולות נדבה לצבור, כשהמזבח עומד בטל.

ב. המפריש מעות מפרישין לנזירותו והותירו - מותר מעות העולה נבואו עולה, ומותר החטאת יוליכם לים המלח⁸, ומותר דמי השלמים נבואו שלמים. ואין טעונין להם⁹, ונאכלין ליום אחד¹⁰.

(7) שפירש: אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי. (8) שאין ספינה עוברת שם, ואין אנשים מצויים שם ליהנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נטמאת ונשאלה לחכם והתיר לה, אינה מביאה קרבנות טומאה, שהחכם עוקר הנדר מעיקרו ועושהו טעות, ואפילו הפרישה בהמתה תצא ותרעה בעדר.

יב. האיש שהדיר את בנו³² בנזיר והפריש עליו קרבנותיו, ולא רצה הבן בנזירות זו ומחה הוא או קרוביו, או שגלח הוא או שגלחהו קרוביו - החטאת תמות³³, והעולה תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לחם. הפריש לו מעות סתומים - הרי אלו יפלו לנדבה. היו מעות מפרשין - דמי חטאת ילכו לים המלח, דמי עולה יבואו עולה, דמי שלמים יבואו שלמים. ואינן טעונין לחם, ונאכלין ליום אחד.

32) קטן, שהגיע לעונת נדרים. (33) הרי זו כחטאת שמתו בעליה, שהיא למיתה.

יג. האומר: הריני נזיר פשיהיה לי בן, והפריש קרבן³⁴, והפילה אשתו³⁵ וחזרה וילדה³⁶ - הרי הקרבנות ספק³⁷, ואסורין בגזיה ובעבודתה³⁸.

34) כשאשתו מעוברת. (35) ואינו נזיר, כי שמה לא היה וולד של קיימא. (36) וולד של קיימא, והרי זה נזיר, שהרי נולד לו בן ואפילו בהריון אחר. (37) אם הם קדושים בהפרשתו זו. וטעם הספק הוא, הואיל והפרישם קודם שהפילה, מהסתם הייתה דעתו כשתלד בן זה שהיא מעוברת בו, והואיל והפילה, מהריון זה לא נתקיים תנאו, ואין קרבנו קדוש אפילו כשיוולד לו אחרי כן בן מעיבור אחר. אבל זה וודאי, אילו היה מפריש קרבנו לאחר שהפילה, הרי הוא קדוש, שכוונתו הייתה לבן שיוולד לו אחר כך. (38) כשאר הקדשים שאסור לגזום ולעבוד בהם, ככתוב בתורה. כי שמה כשהפרישם לפני ההפלה, הייתה דעתו אפילו לבן אחר שיוולד לו מהריון שני שלאחר ההפלה, והואיל וזו בעיניו שלא נפשטה שם, הרי הם אסורים בגזיה ועבודה, כדין כל ספק איסור תורה, שהוא להחמיר.

יד. שני נזירים שנטמא אחד מהם ואין ידוע מי הוא - פיצד מביאין קרבנותיהן³⁹? מביאין קרבן טמאה⁴⁰ וקרבן טהרה⁴¹ במלאת ימי נזירותם⁴², ואומר אחד מהם: אם אני הוא הטמא - קרבן טמאה שלי וקרבן טהרה שלך, ואם אני הוא הטהור - קרבן טהרה שלי וקרבן טמאה שלך⁴³; וסופרים ימי נזירות אחרת גמורה מאחר קרבנות אלו⁴⁴, וחזרין ומביאין⁴⁵ קרבן טהרה⁴⁶, ואומר אחד מהן: אם אני הוא שהייתי טמא - קרבן טמאה שלי וקרבן טהרה שלך וזה קרבן טהרתי, אם אני הוא הטהור - קרבן טהרה שלי וקרבן טמאה שלך וזה קרבן טהרתך. נמצאו שלא הפסידו בקרבנותיהן פלוס⁴⁷.

39) שהרי כל אחד ספק טמא ספק טהור הוא, ואם טמא הוא, אינו יכול להביא קרבנות טהרה, שאין חטאת בהמה

(22) כל שדמי חטאת מעורבים בהם, הרי הם כסתומים.

ח. מי שדמה שהוא חיב בנזירות והפריש קרבנותיו, ואחר כך שאל לחכם והורה שאין זה נדר ואינו חיב בנזירות - מה יעשה בקרבנות שהפריש? יצאו וירעו בעדר²³. שזה הקדש טעות²⁴, שאינו הקדש, כמו שיתבאר במקומם²⁵.

23) הרי הם חולין גמורים. (24) שבתחילה בטעות הקדישן, שחשב שהוא חיב בנזירות. (25) ודין זה גרוע יותר מהקדש טעות, המתואר שם. שבזה אפילו בית שמאי (האומרים: הקדש טעות הקדש) יודו שהם חולין. והרי זה, כאדם שאינו מחוייב חטאת, וסבר שהוא חיב ואמר בהמה זו לחטאתי, שלא אמר כלום אפילו לבית שמאי.

ט. האשה שנדרה בנזיר, והפרישה קרבנותיה, ואחר כך הפך לה בעלה: אם שלו היתה הבהמה²⁶ - תצא ותרעה בעדר, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו²⁷; ואם היו הקרבנות משלה ואין לבעלה בהן פלוס, בגזין שנתנו לה במתנה על מנת שלא יהיה לבעל בהן רשות²⁸ אלא מה שתצוה תעשה בהן - החטאת תמות²⁹, והעולה תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לחם.

26) שהקנה לה בהמתו לפני נזירותה, ואמר לה: אם תצרכי לקרבנות קחי מבהמותי, כי אם נתן לה בהמתו אחר נזירותה, הרי קיים לה נדרה ושוב אינו יכול להפך. (27) ולא הקנה לה בעלה אלא דבר הצריך לה. (28) כי אם לא התנו כן, כל מה שקנתה (=זכתה) אשה, קנה בעלה. (29) ממתנינים לה עד שתמות, שהרי זו כחטאת שמתו בעליה. ואפילו אם נאמר, בעל עוקר (בהפרתו) את נדר אשתו מעיקרו, אין אומרים, תצא בהמה זו לחולין - הואיל ואשה זו הייתה צריכה כפרה על שנדרה בנזיר וציערה עצמה מן היין, ועכשיו אינה צריכה עוד, בגלל הפרתו, הרי זו כחטאת שמתו בעליה. ולדעת הרא"ש שם, הרי זו כחטאת שכיפרו בעליה, שהיא למיתה.

י. הפרישה מעות סתומין לקרבנותיה - יפלו לנדבה. היו מפרשין - דמי חטאת ילכו לים המלח, ודמי עולה יבואו עולה, ודמי שלמים יבואו שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לחם.

יא. האשה שנדרה בנזיר, ונטמאת³⁰ בתוך ימי נזירות, ואחר כך שמע בעלה והפך לה - הרי זו מביאה קרבן טמאה³¹.

30) למת. (31) שאין הבעל עוקר הנדר מעיקרו אלא מפירו מכאן ולהבא. ולפיכך, עליה להביא כל קרבנות טומאתה, חטאת ועולה ואשם. ולדעת רש"י שם, אינה מביאה אשם, שאין אשם בא אלא כשעומד להתחיל נזירות טהרה, וזו אינה מונה נזירות טהרה, שהרי בעלה הפך לה. אבל אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁם טְמֵאָה⁶⁰, וְהָיָה אֶחָד מִבְּחוּץ רוּאָה אוֹתָן, וְאָמַר: רְאִיתִי אֶחָד מִכֶּם שֹׁנֵטְמָא וְאִינִי יוֹדֵעַ מִי הוּא. אֲבָל אִם הָיָה עַד זֶה עֲמֵהֶן בְּחָצֵר - הָרִי שְׁנִינְהֶן טְהוּרִין; פִּינֵן שְׁהֵם שְׁלֻשָׁה - הָרִי הֵן רַבִּים, וְרַבִּים בְּרִשׁוֹת הַיְחָיִיד - סִפְקָן טְהוּרִין⁶¹, כִּסְפֵק טְמֵאָה בְּרִשׁוֹת הַרַבִּים שֶׁהוּא טְהוּר, כְּמוֹ שְׁנִיתְבְּאָר בְּמִקְוֵמוֹ⁶².

60) שהרי סוטה שנסתרה, אף על פי שהדבר ספק (אם נטמאה) הרי היא טמאה לבעל עד שתשתה. 61) שאין הסוטה נאסרת אלא במקום סתירה, שאין שם אלא היא ובעולה. 62) "שהרי הצבור עושים פסח בטומאה... והרי, אם טומאה וודאית נדחית מפניהם, קל וחומר לספק טומאה". ולדעת הראב"ד אין ספק טומאה בשלושה אנשים - טהור, אלא אם כל השלושה עמדו בחצר במעמד אחד, שהספק נופל על כולם כאחד, אבל אם אין שלושתם במעמד אחד, אלא האחד עמד מרחוק, ואינו זקוק להם, והספק נפל על השניים, שניהם טמאים. אפילו כשהשלישי עמד באותה חצר, הואיל ועמד מרחוק, ואינו בכלל הספק.

יז. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים⁶³? פְּשִׁשְׁתְּקוּ הַנְּזִירִים שְׁנִינְהֵם אוֹ נִסְתַּפֵּק לְהֵן הַדְּבָר; אֲבָל אִם אָמַר אֶחָד מֵהֶן: אֲנִי לֹא נִטְמַאתִי, אֲפִלּוּ שְׁנֵי עֲדִים מְעִידִים עָלָיו שֹׁנֵטְמָא - אִינוּ מְבִיא קֶרְבֵן עַל פִּיהֶם. שְׁנֵי שְׁאָמְרִ: לֹא נִטְמַאתִי - פְּאֹמְרִ: אִינִי מְבִיא בְּטְמֵאָה, שְׁכַבְרִי נִשְׁאֲלֵתִי⁶⁵ עַל נְזִירוֹתִי⁶⁶; וְנִמְצָא שְׁאִינוּ מְכַחֵשׁ אֶת הָעֲדִים⁶⁷, וְאָדָם נֶאֱמָן עַל יָדֵי עֲצֻמוֹ⁶⁸. אֲבָל אִם שָׁתַק אוֹ נִסְתַּפֵּק לוֹ - הָרִי זֶה מְבִיא קֶרְבֵן אֲפִלּוּ עַל פִּי עַד אֶחָד, כְּמוֹ שְׁבְּאָרְנוּ. וְכֵן עַד שְׁאָמְרִ לְאֶחָד: בְּפִנֵי נְדִרְתְּ בְּנְזִירוֹת, אִם הִכְחִישׁוּ - אִינוּ חִבְּבִים⁶⁹, וְאִם לֹא הִכְחִישׁוּ - נוֹהֵג נְזִירוֹת עַל פִּיו. אֲפִלּוּ אָמַר לְשֵׁנִים: רְאִיתִי אֶחָד מִכֶּם שֹׁנֵטְמָא וְאִינִי יוֹדֵעַ מִי הוּא - הוּאִיל וְאִין מְכַחֵשִׁין אוֹתוֹ, נוֹהֵגִין נְזִירוֹת עַל פִּיו⁷⁰. נוֹהֵג נְזִירוֹת עַל פִּי עַד אֶחָד⁷¹, וְשָׁתָה יֵין אוֹ נִטְמָא⁷², וְהִתְרוּ בוֹ [שְׁנִים⁷³] - לוֹקָה, אִף עַל פִּי שְׁעָקַר הַנְּזִירוֹת בְּעַד אֶחָד⁷⁴.

63) שהנזירים מביאים קרבן טומאה על פי דברי עד אחד. 64) שנאמר "או הודע אליו חטאתו - מכל מקום", שלשון "הודע", משמעה שנודע לו גם על ידי אחר, ואפילו על ידי עד אחד. 65) לחכם. 66) והתיר לי את נדר נזירותי. 67) שהריהו כאומר: לא נטמאתי בעודי בנדר. 68) "בדברים שיש בהם כפרה, אינו נמנע להביא חטאת להתכפר נגד קונו". 69) שעד אחד נגד הכחשת הנידון, אינו כלום. 70) מספק. 71) שאמר לו: בפני נדרת בניירות ולא הכחישו. 72) והוא הדין אם גילח. 73) בכתב יד התימנים תיבה זו איננה, ובצדק. שאין צורך שיתרו בו שניים. אלא אפילו אחד מן השניים התרה בו הרי זו התראה. 74) והטעם, הואיל ונהג זהירות על פי עד זה, משמע שהודה לו או שנסתפק לו, והרי זה כאילו קיבל עליו נזירות מעצמו.

באה נדבה, ואם טהור הוא, אינו יכול להביא קרבן אשם טמא, שאין אשם בא נדבה. 40) כל שלושת הקרבנות: חטאת ועולה ואשם. 41) חטאת עולה ושלמים. 42) כגון שקיבלו נזירותם ביחד, וזמן הבאת קרבנותיהם שווה הוא. 43) ועדיין אסורים הם לשתות יין, לפי שכל אחד מהם, שמא טמא הוא, וסתר את מניין נזירותו. ועליו להתחיל נזירות אחרת כדי לקיים את נדרו, ועם מלאת ימי נזירותו השנייה יתפר ביין ובגילוח. 44) לאחר שהביאו קרבנותיהם אלו. 45) עם מלאת ימי הנזירות השנייה. 46) כל שלוש הבהמות, שהן: כבשה לחטאת וכבש לעולה ואיל שלמים. 47) אלא חצי קרבן טומאה, ואילו היה לבדו ונולד לו ספק טומאה, היה צריך להביא קרבן טומאה לעצמו.

טו. מֵת אֶחָד מֵהֶן - הָרִי זֶה מְבִיא חֲטָאת הָעוֹף⁴⁸ וְעוֹלַת בְּהֵמָה⁴⁹, וְאָמַר: אִם טְמֵא הָיִיתִי - הַחֲטָאת מִחוּבְתִי וְהָעוֹלָה נְדָבָה⁵⁰, וְאִם טְהוּר הָיִיתִי - הָעוֹלָה מִחוּבְתִי⁵¹ וְחֲטָאת הָעוֹף סִפֵּק; וְסוֹפֵר יְמֵי נְזִירוֹת אַחֲרָת, וּמְבִיא קֶרְבֵן טְהוּרָה⁵², וְאָמַר: אִם טְמֵא הָיִיתִי - הָעוֹלָה הָרֵאשׁוֹנָה נְדָבָה⁵³ וְזוֹ⁵⁴ חוּבָה, וְאִם טְהוּר הָיִיתִי - הָעוֹלָה הָרֵאשׁוֹנָה חוּבָה וְזוֹ נְדָבָה וְזוֹ⁵⁵ שְׂאָר קֶרְבָּנִי. וְאִין אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם מְגַלַּח תְּגַלַּחַת טְמֵאָה⁵⁶, אֲלֵא אִם כֵּן הָיוּ קְטָנִים אוֹ נְשִׁים⁵⁷; שְׂאִין אֵלֵינוּ⁵⁸ מְקִיפִין פְּאֵת רֵאשֵׁם מִסְּפֵק⁵⁹.

48) לספק טומאתו, וחטאת העוף באה על הספק ואינה נאכלת. אבל עולתו ואשמו אינם מעכבים. 49) לנזירותו, אם טהור הוא, כדי שיוכל לגלח עליה שערו, שאם לא יביא עולה לנזירותו לא יוכל לגלח לטומאתו, כי שמא טהור הוא ונזיר טהור אסור לו לגלח עד שיוזקו עליו אחד מן הדמים. ועדיין אסור לו לשתות יין, כי שמא טמא הוא וסתר נזירותו ועליו למנות נזירות שנייה בטהרה. 50) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה לטומאתו. 51) אבל איל שלמים אינו מביא, כי שלמים כאלו הטעונים לחם וזרוע - אינם באים נדבה. 52) שלוש בהמות: חטאת, עולה ושלמים. 53) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה. 54) עולת בהמה. 55) החטאת והשלמים. 56) במלאת ימי נזירותם הראשונה. 57) שאינם מוזהרים על איסור הקפת הראש. 58) האנשים המבוגרים. 59) שתגלחת הטומאה היא קודם הקרבת הקרבנות וגילוח זה אינו מועיל לנזיר טהור, שדינו להתגלח אחרי הבאת קרבנותיו. נמצא אם נזיר טהור היה, עבר על: "לא תקיפו פאת ראשכם". ולדעת הרש"ש שם, לפיכך לא יגלח תגלחת טומאה, כי לא יוכל לגלח שנים, כיום הבאת קרבן טהורו, כי שמא לא נטמא וכבר גילח גילוח טהרה, ואם כן יצא, שמי שנטמא וגילח, לא יגלח אחרי כן תגלחת טהרה, ולפיכך עדיף שלא יגלחו עכשיו תגלחת טומאה כי הגילוח אינו מעכב, ולבסוף כשיביאו קרבן טהרה יגלחו, ותגלחת זו תעלה גם לטומאתו וגם לטהרתו כאחד.

טז. וְכִיצַד יוֹלֵד לָהֶם סִפֵּק זֶה בְּטְמֵאָה? כְּגוֹן שְׁהָיוּ שְׁנֵי הַנְּזִירִין עוֹמְדִין בְּרִשׁוֹת הַיְחָיִיד, שִׁסְפֵּק טְמֵאָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּשִׁלְשֵׁי וּשְׁבִיעִי⁹, וְאִינוּ מְגַלַּח בְּשִׁבְעֵי¹⁰, וְאִינוּ יְכוּל לְשַׁתּוֹת בֵּינָן וְלִהְטֵמְא לְמַת אֲלָא לְאַחַר אַרְבַּע שָׁנִים¹¹, וְאוֹכֵל בְּקִדְשִׁים¹² לְאַחַר שְׁנַיִם שָׁנִים¹³. מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיף לְגַלְחָת¹⁴ אַרְבַּע תְּגַלְחוֹת¹⁵: תְּגַלְחַת טְהוֹרָה, וְתְגַלְחַת טְמֵאָה מִסְּפֵק, וְשְׁתֵי תְגַלְחוֹת שְׁמַגְלַח הַמְצַרְע¹⁶, שְׁהָרִי הוּא סֶפֶק מְצַרְע¹⁷.

2) אפילו כשהן חלות בזמן אחד, שתגלחת נזיר, היא להעביר שיער, שאינו צריך עוד לגדל שיער לשם מצוה, ותגלחת ראשונה של מצורע, היא לגדל שיער לגלחו שנית ביום השביעי, לפני יום הבאת קרבנות, ככתוב בתורה ויקרא יד, ח. וכן תגלחת שניה של מצורע אינה עולה לנזרו, שתגלחת מצורע היא לפני זריקת דמים, ואילו הנזיר אינו מגלח אלא לאחר שיזרקו עליו אחד מן הדמים (נזיר 5:), וראה לקמן ה"ב. 3) ספק נגע צרעת וטמא, או בוהק וטהור. 4) כי שמא אינו מצורע ואסור לו לגלח שערו משום נזירותו, שנאמר בה (במדבר ו, ה) "תער לא יעבור על ראשו". וכשהוא ודאי מצורע, הוא דוחה נזירותו, כמבואר לעיל פ"ז, ה"ט. 5) שקיבל עליו נזירות לשנה אחת. 6) שבעה ימים לפני גמר שנת נזירותו, וכפי שיתבאר להלן אות כב. 7) לטומאתו, כדן כל טמא מת. 8) מאפר הפרה. 9) וגם טובל אחר ההזאה, שאינה עולה מטומאתו על שיטבול, וכמבואר לעיל פ"ו, ה"א. 10) כל עוד לא מלאה שנה לנזירותו, כי שמא לא נטמא ולא נצטרע והרי הוא נזיר טהור, ואסור לו לגלח שערו. 11) שאז יצא מכל ספק, ונשלמה נזירותו על-כ"פנים, כמבואר בסמוך ה"ב. 12) בקרבנות המקדש. 13) בגלל צרעתו, שהמצורע אסור לאכול מן הקדשים עד שיביא קרבנותיו לאחר תגלחתו השניה, וזה אינו מגלח בשניה עד סוף השנה השניה, כמבואר בסמוך ה"ב, אבל משום טומאת מת היה מותר לאכול מן הקדשים לאחר שהזהו וטבל, שאין איסור מחוסר כפרה (קרבנות) בקדשים, אלא למי שטומאתו יוצאת מגופו (רע"ב לנזיר פ"ח, מ"ב). 14) זה מוסב גם על שתיית יין והיטמאות למת. 15) עד שיגמור נזירותו בטהרה. 16) הראשונה כשנרפא מצרעתו, והשניה ביום השביעי לימי ספירו, כמבואר לעיל אות א. 17) כל זה מקורו במשנה נזיר נט: ובגמרא שם ס.

ב. תְּגַלְחַת רֵאשׁוֹנָה מְגַלַּח אוֹתָהּ אַחַר שְׁנָה רֵאשׁוֹנָה, וּמְגַלַּח בָּהּ רֵאשׁוֹ וְזִקְנָו וְגִבּוֹת עֵינָיו, וּמִטְהַר פְּעֵין אָרְזוֹ וְאוֹזֵב וְצִפְרִים, כְּשֶׁאָר מְצַרְעִים¹⁸. אִם אִינוּ טְמֵא מֵת וְלֹא מְצַרְע - הָרִי הִיא תְּגַלְחַת טְהוֹרָה שֶׁל נְזִירוֹתוֹ¹⁹; וְאִם הוּא מְצַרְע וְדָאִי בְּשָׁנָה רֵאשׁוֹנָה - הָרִי הִיא תְּגַלְחַת רֵאשׁוֹנָה שֶׁל מְצַרְע. וְשׁוֹהָה שְׁנָה אַחֲרַת כְּמִנְיַן יְמֵי הַנְּזִירוֹת, וְאַחַר כֵּן מְגַלַּח תְּגַלְחַת שְׁנִיָּה שֶׁל מְצַרְע²⁰. שְׁאִינוּ יְכוּל לְגַלְחָת אַחַר שְׁבַעַת כְּשֶׁאָר מְצַרְעִין, שְׁמָא אִינוּ מְצַרְע, אֲלָא טְמֵא מֵת וְדָאִי הִיָּה²¹, וְשָׁנָה שְׁנִיָּה זֶה הָרִי הוּא בָּהּ נְזִיר²² שְׁאִסוֹר לְגַלְחָת²³. וּמֵאַחַר שֶׁגִּלְחָה שְׁתֵי תְּגַלְחוֹת אֵלוֹ - שְׁלֵמָה טְהוֹרָת הַצְּרַעַת וּמִתָּר לְאַכֵּל בְּקִדְשִׁים²⁴.

יח. מֵת שֶׁהָיָה מְשֻׁכָּב⁷⁵ לְרַחֵב הַדְּרָף, אָף עַל פִּי שְׂאִין שֶׁם מְקוֹם לְעֵבֵר אֲלָא עֲלֵיו⁷⁶ אוּ נִוְגַע בְּצִדּוֹ, וְאָף עַל פִּי שֶׁהִיא טְמֵאָה יְדוּעָה⁷⁷, וְעֵבֵר שֶׁם נְזִיר - הָרִי זֶה טְהוֹר, הוֹאֵיל וְסֶפֶק בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים טְהוֹר⁷⁸.

75) בגלוי, ולא טמון בקרקע. 76) נמצא שהוא מאהיל עליו וטמא. 77) לאדם אחד, ואפילו הוא בסוף העולם. 78) וגם כאן הוא ספק, כי שמא נטה הנזיר מן הדרך בעניין שלא נגע ולא האהיל. והשווה הלכות אבות הטומאה פרק י"ח, הלכה ב: "זה הכלל כל ספק ברשות הרבים טהור עד שיאמר נטמאתי בוודאי". ובכל זאת אינו טהור אלא הנזיר, שבנזיר הקילו, אבל לעניין אוכלי תרומה, הרי זה טמא, כמו שכתב רבינו: "הרי זה טמא לתרומה, שחזקתו שנגע ... שאין זה כשאר הספקות אלא חזקתו שנגע", כלומר, אין זה ספק השקול, אלא קרוב לוודאי שנגע, אלא שבנזיר הקילו אפילו בספק רחוק כזה.

יט. בְּמָה הֲרָבִים אֲמוּרִים⁷⁹? בְּמַהֲלֵף בְּרַגְלָיו⁸⁰; אֲבָל אִם הָיָה רוֹכֵב אוּ טְעוֹן מִשָּׂא - הָרִי זֶה טְמֵא. שֶׁהַמְהַלֵּף בְּרַגְלָיו - אֲפֹשֶׁר שְׁלֵא יִגַּע אוּ שְׁלֵא יֶאֱהִיל אוּ שְׁלֵא יִסִּיט⁸¹; אֲבָל טְעוֹן אוּ רוֹכֵב - אִי אֲפֹשֶׁר שְׁלֵא יִגַּע וְשְׁלֵא יֶאֱהִיל אוּ שְׁלֵא יִסִּיט⁸², שְׁהָרִי הַמֵּת לְרַחֵב הַדְּרָף⁸³.

79) שהוא טהור. 80) יכול להיות שנטה מן הדרך ולא נגע. 81) יזיז עצם מן המת וינדנרו, שהמת מטמא בהיסט. 82) שבוודאי בדרך המלך הלך ולא היטה לצדדים. 83) כל שתי הלכות אלו מקורן בנזיר סג: ואף על פי שבגמרא שם מחלקים בין טומאת התהום לטומאה ידועה, סובר רבינו שאין זה אלא כשנודע לו דבר הטומאה לאחר שנוזק עליו דם קרבנותיו, אבל לפני זריקת הדמים, אין חילוק בין טומאת התהום לטומאה ידועה. אלא הכל הולך לפי הכלל: ספק טומאה ברשות הרבים טהור, ואין לנו אלא לקבוע מהות הספק. ולהראב"ד שיטה אחרת בזה, שהכל תלוי אם זו טומאה ידועה או טומאת התהום, שטומאת התהום הותרה בנזיר, וטומאה ידועה טמאה בנזיר, ואינו מחלק בין נודע לו קודם הזריקה או לאחריה.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

1) שאין תגלחת אחת עולה לנזיר ולמצורע כאחד, ספיקות הרבה במנין הנזירות כיצד יעשה. בגלל הספיקות, יתכן שהנזיר יגלח ארבע פעמים בסוף כל עשר שנים ולא ישתה יין אלא לסוף ארבעים שנה, טמא מת ומצורע ודאי כיצד יגלח וימנה ויביא קרבנותיו, עד מלאת ימי נזרו, מעלת הנזיר נזירות לה' דרך קדושה ופרישות.

א. אִין אָדָם מְגַלַּח תְּגַלְחַת אַחַת וְעוֹלָה לוֹ לְנִזְרוֹ וּלְצַרְעוֹתוֹ². וְתְגַלְחַת הַצְּרַעַת בְּזִמְן שֶׁהוּא סֶפֶק מְצַרְע³ אִינָה דוּחָה אֶת הַנְּזִירוֹת⁴. לְפִיכֵן, מִי שֶׁנָּזַר שְׁנָה אַחַת⁵, וְהָיָה בְּכָל הַשָּׁנָה הַזֹּאת סֶפֶק מְצַרְע וְסֶפֶק טְמֵא מֵת, אוּ שֶׁהָיָה בָּהּ סֶפֶק מְצַרְע וּבְסוּף הַשָּׁנָה⁶ נְטֵמָא בְּסֶפֶק - הָרִי זֶה מוֹנָה שְׁבַעַת יָמִים⁷, וּמִזָּה⁸

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו, ואין בו מצות-עשה של: "קדוש יהיה גדל פרע" המוסבה על קדושת השער, כמבואר בקידושין נז: "גידולו יהיה קדוש". ובירושלמי נזיר פ"ח, ה"ב נחלקו בזה רבי יוחנן וריש לקיש. לדעת רבי יוחנן מצורע שנזר שערו אסור, ולדעת ריש לקיש שערו מותר. וראה ב"מראה הפנים" שם, שבנזיר ספק מצורע, דברי הכל שערו אסור בהנאה מספק, ומשם המקור לדברי רבינו.

ג. וכן אם נדר עֶשֶׂר שָׁנִים נְזִירוֹת, וְהָיָה בֵּהֶן סֶפֶק מִצְרָע, וְנֹלַד לוֹ סֶפֶק טְמֵאָה³² בְּסוֹפָן³³ - הָרִי זֶה אֵינוֹ שׁוֹתֵהּ בֵּינָן עַד אַרְבָּעִים שָׁנָה³⁴, וּמְגִלַּח אַרְבַּע תְּגַלְחוֹת, אַחַת בְּסוֹף כָּל עֶשֶׂר שָׁנִים. תְּגַלְחַת רֵאשׁוֹנָה - לְסֶפֶק יָמֵי צְרָעָתוֹ³⁵; שְׁנִיָּה - לְסֶפֶק יָמֵי סְפִירוֹ שֶׁל מִצְרָע³⁶; שְׁלִישִׁית - לְסֶפֶק טְמֵאָתוֹ³⁷; רְבִיעִית - תְּגַלְחַת טְהָרָה³⁸.

(32) טומאת מת. (33) ראה בבאורנו לעיל את כב. (34) כי עד אז הוא בספק נזירות. (35) שאינו יכול לגלח כל עשר שנים, שמא אינו מצורע והוא נזיר ואסור בגילוח. (36) ואינו יכול לגלח בסוף שבעה ימים לתגלחתו הראשונה, שמא טמא מת הוא, ותגלחתו הראשונה היתה לספק טומאתו, וחלה עליו נזירות טהרה ואסור לגלח כל עשר שנים הבאות. (37) שמא מצורע היה ושתי תגלחתיו היו לצרעתו וזו לטומאתו, ואינו יכול לגלח שבעה ימים אחרי תגלחתו השנייה, כי שמא לא נטמא למת, והרי הוא נזיר טהור ואסור בגילוח כל עשר השנים, שימי חלוטו וספירו לא עלו למנין, ועל-כרחו שוהה עד גמר שלשים שנה. (38) שמא טמא מת היה, ותגלחתו השלישית היתה לטומאתו, ולאחריה חלה עליו נזירות טהרה, הכל מבואר לעיל ה"ב.

ד. וְכִיצַד מְבִיא זֶה קְרָפְנוֹתָיו³⁹? אִם הָיָה עֶשְׂרִי⁴⁰ - כּוֹתֵב נִכְסָיו לְאַחֲרֵים⁴¹; שֶׁמִּצְרָע עֶשְׂרִי שֶׁהִבִּיא קְרָפְן עִנִּי - לֹא יֵצֵא⁴². וְאַחַר כֵּן מְבִיא חֲטָאת הָעוֹף⁴³ וְעוֹלַת בְּהֵמָה⁴⁴ בְּתְּגַלְחַת רֵאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית. וְכָל חֲטָאת עוֹף מֵהֵן לֹא תֵאָכֵל, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֶפֶק⁴⁵. וּמְבִיא בְּתְּגַלְחַת רְבִיעִית קְרָפְן נְזִיר טָהוֹר, שֶׁהוּא שֶׁלֹּשׁ בְּהֵמוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה⁴⁶.

(39) ראוי להקדים כאן סדר קרבנות המצורע, נזיר טמא ונזיר טהור, כדי שיוכנו הדברים יפה. המצורע מביא ביום טהרתו, כשנרפא נגע צרעתו, שתי צפרים (ויקרא יד, ד"ז), וביום השביעי לימי ספירו מתגלח שנית, ומביא למחרתו כבש לאשם, כבשה לחטאת וכבש לעולה, ואם דל הוא מביא כבש לאשם, ושתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה (שם י"כג), נזיר טמא מביא: שתי תורים או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה וכבש לאשם (במדבר ו, י"ב) ונזיר טהור - כבש לעולה לחטאת ואיל לשלמים (שם, י"ד). (40) וקרבתו מצורע עשיר - חטאת בהמה, שאינה באה על הספק. (41) כדי שיהיה עני, ויוכל להביא חטאת העוף על הספק, שחטאת העוף הלכה היא

וְשׁוֹהָה שְׁנָה שְׁלִישִׁית, וְאַחַר כֵּן מְגִלַּח תְּגַלְחַת שְׁלִישִׁית. שֶׁמָּא מִצְרָע וְדָאֵי הָיָה בְּשָׁנָה רֵאשׁוֹנָה וְלֹא הָיָה טְמֵא מֵת, וְשָׁנָה רֵאשׁוֹנָה לֹא עֲלָתָה²⁵ מִפְּנֵי שֶׁהִיא יָמֵי חִלוּטוֹ²⁶, וְשָׁנָה שְׁנִיָּה לֹא עֲלָתָה לּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהִיא יָמֵי סְפִירוֹ שֶׁל מִצְרָע שֶׁבֵּינ תְּגַלְחַת רֵאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה, לְפִיכָף צְרִיף לְשָׁהוֹת שְׁנָה שְׁלִישִׁית בְּנְזִירוֹתוֹ, וּמְגִלַּח תְּגַלְחַת שְׁלִישִׁית לְנְזִירוֹתוֹ, וְהִיא תְּגַלְחַת טְהָרָה. אוֹ שֶׁמָּא טְמֵא מֵת וְדָאֵי הָיָה וּמִצְרָע וְדָאֵי, וְאֵין תְּגַלְחַת אַחַת עוֹלָה לְנְזִירוֹתוֹ²⁷ וּלְצְרָעָתוֹ, וְנִמְצָאת תְּגַלְחַת רֵאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה תְּגַלְחַת צְרָעַת, וְתְּגַלְחַת שְׁלִישִׁית תְּגַלְחַת טְמֵאָה, וְאֵין אַחַת מִשְׁלֹשׁ שָׁנִים עוֹלָה²⁸, שֶׁהִי הַשְּׁלִישִׁית תְּגַלְחַת טְמֵאָה, לְפִיכָף צְרִיף לְשָׁהוֹת שְׁנָה רְבִיעִית בְּנְזִירוֹתוֹ, וּמְגִלַּח תְּגַלְחַת רְבִיעִית²⁹. וְשֶׁעָרָו בְּכָל תְּגַלְחַת סֶפֶק אֲסוּר בְּהִנָּה מִסֶּפֶק³⁰, שֶׁשְׁעָר נְזִיר שֶׁנִּצְטָרַע מֵתָר בְּהִנָּה³¹.

(18) ככתוב בתורה ויקרא יד, ד"ח. (19) ואע"פ שהנזיר אסור בגילוח הזקן, ונמצא שהוא מגלח שלא במקום מצוה, כאן מדובר באישים שאין אסור גילוח נוהג בהם, כמבואר להלן ה"ט. (20) הנקראת תגלחת ימי ספירו, על שם הימים שהוא סופר בין תגלחתו הראשונה לשנייה. (21) וסתר את כל ימי נזרו הקודמים. (22) נזיר טהור, שהתחיל למנות אחרי תגלחת טומאתו. (23) ועליו לשהות עד סוף השנה השנייה. וכתב הראב"ד: כל זה צורך, אם נטמא עד שבעה ימים לתום שנתו הראשונה, אבל אם נטמא ששה או חמשה ימים לפני גמר השנה הראשונה, נמצא כשגילח בסוף השנה הראשונה לא גילח לטומאתו, שעדיין לא מלאו שבעה ימים לטומאתו, וממילא לא חלה עליו נזירות טהרה, כי כל עוד שלא גילח לטומאתו, אין הנזירות של טהרה חלה עליו, וממילא יהיה מותר לו לגלח תגלחת שניה לצרעתו בסוף שבעה ימים לתגלחתו הראשונה, ולא יצטרך להזהר בנזירותו אלא שלש שנים ושבעה ימים, שאפילו נצטרע, הרי גילח תגלחתו השנייה שבעה ימים אחרי מלאת השנה הראשונה. ומונה שנה לטומאתו, ושנה לנזירותו, כמבואר בסמוך. (24) ובנוגע לקרבנותיו, ראה להלן ה"ד. (25) לנזירותו. (26) וכבר נתבאר לעיל פ"ז, ה"ט שימי חלוטו (שהוחלט עליו, שהוא מצורע טמא) וימי ספירו "אינם עולים לו מימי נזירותו". (27) נזירות טומאתו, כי נזיר טמא מגלח לאחר טבילתו, ככתוב (במדבר ו, ט) "וגלח ראשו ביום טהרתו" = לאחר טהרתו, אבל המצורע מגלח לפני טבילתו במים, ככתוב (ויקרא יד, ט) "והיה ביום השביעי יגלח... ורחץ את בשרו במים וטהר" (נזיר ס:). (28) למנין נזירותו. (29) שם ס. ואז יצא מכל הספיקות, והותר ביין וכו'. (30) שמא נזיר טהור הוא, ושער נזיר טהור אסור בהנאה. כמבואר לעיל פ"ח, ה"ב, שהוא טעון שריפה, והשווה ה'י' פסולי המוקדשין פי"ט, ה"י, ואפילו נזיר טמא, שערו אסור בהנאה וטעון קבורה, כמבואר לעיל פ"ו, ה"י"ד. (31) רבינו לשיטתו לעיל פ"ז, ה"ט"ו, שנזיר מצורע בטלה קדושת שערו, הואיל וימי צרעתו אינם עולים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולא הייתי נזיר טמא כלל, ושתי תגלחותי הראשונות היו לצרעתי, נמצא שקרבני זה הוא לחובת נזירות טהרתי (מרכבת המשנה). ואע"פ שמאחר יתר קרבנות נזירותו, אין בכך כלום, שהרי אנוס הוא, כמבואר בסמוך ה"ז (רדב"ז).

ז. ומביא קרבן טהרה⁵⁷ בתגלחת רביעית, ומתנה⁵⁸ ואומר: אם טמא הייתי - ראשונה נדבה⁵⁹, וזו חובה⁶⁰; ואם מחלט⁶¹ הייתי - ראשונה חובה מצרע⁶², וזו חובת נזירות, ושתיים האמצעיות נדבה⁶³; ואם טהור מטמאת מת הייתי ומצרע - עולה הראשונה חובה וכן השנייה, אחת לחובת מצרע⁶⁴ ואחת לחובת נזירות⁶⁵, ושלישית ורביעית נדבה, והשאר⁶⁶ קרבן טהרה⁶⁷; ואם טמא הייתי ומצרע - עולה ראשונה חובה צרעת, ושנייה ושלישית נדבה⁶⁸, וזה קרבן תגלחת טהרה⁶⁹.

(57) הכלול עולה חטאת ושלמים, כלעיל ה"ד. (58) בכת"י התימנים: ומתנה ואומר. (59) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה. (60) לטהרת נזירותו. ואין אומרים, העולה שהקריב בתגלחתו השניה היתה לחובת נזירותו, כי יש לחוש שמא טמא ומוחלט היה, נמצאו שתי תגלחותיו הראשונות לצרעתו, והשלישית לטומאתו, וזו הרביעית לחובתו (כספ-משנה). (61) מצרע מוחלט, ראה פירושו לעיל פ"ז, ה"ט. (62) אע"פ שכתב רבנו לעיל ה"ה: "שאינ המצורע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה" לא הקפיד אלא על חטאת העוף, שהיא עיקר קרבנו. אבל עולה, שאינה אלא דורון, אף אם יביאנה לפני תגלחתו השניה היא כשרה, וכן כתב בהל' מעשה הקרבנות פ"ח, ה"ט: "אבל אם שחטו עולותיהם בחוץ (חוץ למקדש) בתוך ימי הספירה (שבין תגלחת ראשונה לשניה) חייבים (י) משום איסור שחוט (חוץ) שהעולה דורון היא, והחטאת והאשם היא עיקר הכפרה" (כספ-משנה ולחם-משנה). (63) כי שמא היה גם טמא למת, נמצא שבתגלחת השניה, היתה עולתו נדבה, שכבר הביא עולה לצרעתו בתגלחתו הראשונה, ותגלחתו השלישית היא לטומאתו, וגם זו נדבה, שאין הטמא מביא עולת בהמה. (64) כאמור באות סא. (65) נזירות טהרתי. ואע"פ שהתגלחת השניה היא של ימי ספירו, בכל זאת אם הקריב עולתו לנזירותו עלתה לו, אע"פ שהקריבה קודם זמנו, כמבואר בהל' מעשה הקרבנות פ"ח, ה"ט (לחם-משנה). (66) הכבשה לחטאת והאיל לשלמים. (67) שאני מקריב כעת לתשלום קרבן נזירותו, וכבר שנינו (נזיר נט): שהנזיר מביא קרבנותיו לחצאין. (68) שהשניה היא לצרעתו, וכבר הביא עולתו בתגלחת הראשונה, והשלישית היא לטומאתו, ואין נזיר טמא מביא עולת בהמה. (69) שכך הסדר: שתי תגלחות הראשונות לצרעתו, השלישית לטומאתו, הרביעית לנזירותו, וכבר נתבאר לעיל ה"ו מדוע הוא מביא עולתו בתגלחת השניה, כי שמא לא נטמא לצרעתו ואינו אלא טמא מת, נמצאת הראשונה לטומאתו והשניה לנזירותו, וכן מביא בשלישית, שמא נצטרע ולא נטמא למת כלל. נמצאת השלישית לנזירותו, וכמבואר לעיל אות נה (ע"פ הסוגיא נזיר ס).

שבאה גם על הספק, כמבואר בנזיר כ"ט. (42) ולפיכך אין לו תקנה עד שיעני (תוספתא נזיר פ"ו ה"א). והוא הדין שיוכל להפקיר נכסיו ויהיה עני, כמבואר בתוספות נזיר נה: דיבור-המתחיל אוכל בקדשים. ויש להעיר, שכל הפרט הזה אינו נוגע לנו בתגלחת הראשונה, שאין המצורע מביא בה שום קרבן, כמבואר בסמוך ה"ה, אלא שרבינו מסדר כאן כללות המעשים שצריך לעשות בדרך כלל (כספ-משנה). (43) יתבאר בסמוך ה"ה, לשם מה היא באה בכל שלש התגלחות. (44) לנזירות טהרתו כדי שיוכל לגלח עליה, שמא נזיר טהור הוא, וכמבואר להלן ה"ו. (45) לטומאתו או לצרעתו, וחטאת העוף הבאה על הספק אינה ראויה להאכל, כי שמא נזיר טהור הוא ואינו חייב בה, ונמצא כהן אוכל מליקה שלא במקום מצוה, והיא נבילה גמורה, ודינה להשרף, כמבואר בהל' פסולי המוקדשין פ"ט, ה"י. (46) לעיל פ"ח, ה"א. ולא הזכיר רבינו שעליו להביא צפרים בתגלחת הראשונה (ראה לעיל ה"ב), למרות שנישנו בבביתא בנזיר ס, כי אין רבינו עוסק כאן אלא בקרבנות הנעשים בפנים העזרה. ואלו הצפרים נעשות מחוץ לעזרה, כמבואר בגמרא שם, כי יש לחוש שמא אינו מצורע ואסור להביא חולין לעזרה, ולפיכך אינן נחשבות כקרבן (רדב"ז).

ה. שלש חטאות העוף שמביא בשלש התגלחות: חטאת ראשונה - לספק טמאתו⁴⁷; שנייה - לספק צרעתו, שאין המצרע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שנייה⁴⁸; וכן חטאת שלישית - לספק טמאתו. שאין תגלחת אחת עולה לנזירו⁴⁹ ולצרעתו⁵⁰, ושמא מצרע ודאי וטמא מת ודאי היה, שהתגלחת הראשונה והשנייה לצרעתו פמו שפארנו⁵¹, ותגלחת שלישית תגלחת טמאה, ולפיכך צריך להביא קרבן טמאה בשלישית⁵².

(47) שמא נזיר טמא הוא וחייב בחטאת. (48) ולפיכך אין הראשונה אלא לטומאתו, והשניה אינה אלא לצרעתו, כי אם נזיר טמא היה, כבר הביא חטאתו בתגלחת הראשונה. (49) לספק טמאתו. (50) כמבואר לעיל בבאורנו אות כו. (51) לעיל ה"ב. (52) כל זה בנזיר ס.

ו. שלש עולות בהמה שמביא עמהן, על הראשונה הוא מתנה ואומר: אם טהור אני - זו מחובתי⁵³, ואם טמא אני - הרי היא נדבה⁵⁴. וכן הוא אומר בשנייה⁵⁵ ובשלישית⁵⁶.

(53) שנזיר טהור אינו מגלח אלא עד שזרקו עליו אחד מן הדמים. (54) שנזיר טמא אינו מביא עולת בהמה, אבל חטאתו אינה באה נדבה. וכן אינו מביא שלמיו, שהם טעונים לחמי נזיר, ואין שלמים כאלו באים נדבה (תוספות לנדה ע. דיבור-המתחיל למחרת). וכבר נתבאר לעיל פ"ח, ה"ב, שאם גילח על העולה יצא. (55) אם נזיר טהור אני שלא נצטרעתי, והייתי נזיר טמא בלבד, וכבר הבאתי קרבן טומאתי בתגלחת הראשונה, הרי זו לחובתי, ושאר קרבנותי אביא בתגלחת הרביעית. (56) שאם נזיר טהור אני עתה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עונשין ונדרו נדר, כמבואר בהל' נדרים פי"א, ה"ג ולעיל פי"ב, ה"ג. (82) שאינה מוזהרת על איסור הקפת הראש, הואיל ואינה באיסור השחתת הזקן, השווה לעיל פי"ט, הט"ו. (83) כל שלש התגלחות הראשונות, שהן ספק (נזיר נז): (84) שהיא האחרונה, וחייב להתגלח על-כל-פנים, בתורת נזיר טהור. (85) כמבואר בניזיר נז: שאפילו מצורע אין תגלחתו מעכבתו, ששאלו שם: והלא עושה השחתת זקן? (כגירסת רש"י ותוספות שם) ותירצו: באשה וקטן. ומשמע מזה, שבגדול אינו משחית (=מגלח) זקנו כלל, למרות שהוא ספק מצורע (לחם-משנה), וראה לעיל פי"ה, ה"ה, ובהל' צרעת פי"א, ה"ד: "תגלחת המצורע וטבילתו והזאתו אינן מעכבות זו את זו".

י. נזיר שנוצטע ונדאי ונטמא בספק - פיצד הוא עושה? אחר ששיטהרה⁸⁶ מצרעתו מזה בשלישי ובשביעי⁸⁷, ומגלח תגלחת טמאה⁸⁸, ומתחיל למנות נזירותו פלה⁸⁹, שהרי נפלו הימים הראשונים בספק טמאה שנוטמא, ומביא קרבן טהרה ושותה פניו⁹⁰. ומאחר ששיטהרה צרעתו⁹¹ אוכל בקדשים⁹².

(86) שירפא מצרעתו. (87) להטהר מטומאת מת, כי כל עוד שיהיה טמא מת, לא יוכל לשלוח קרבנות צרעתו, שהלכה היא (הל' ביאת מקדש פי"ב, ה"ב) "טמא מת, אין מקריבים עליו קרבן כלל עד שיטהר". ואע"פ שעדיין טמא הוא לצרעתו, אפשר להזות עליו מאפר הפרה, כמבואר בהל' פרה פי"א, ה"ג: "כל המטמאין מקבלין הזאה" וכו'. (88) לאחר שישלמו ימי נזירותו, כי שמא לא נטמא, ואסור לו להתגלח עד שישלים ימי נזירותו, וכגון שנרפא מצרעתו ביום יא לנזירותו, ונטמא טומאת ספק בו ביום, הרי זה מגלח תגלחת ראשונה לצרעתו בו ביום, וביום יז לנזירותו מגלח תגלחת שניה לצרעתו, ומשלים עוד עשרים יום לנזירותו (שימי חלוטו וספירו לא סתרו ולא עלו למנין נזירותו - לעיל פי"ז, ה"ט), נמצא שביום לח לנזירותו, הרי הוא מגלח ממה-נפשך, אם נזיר טהור הוא, הרי שלמה נזירותו (אחרי נכיון שבעת ימי צרעתו), ואם נטמא למת, הרי מצוה עליו לגלח תגלחת טומאה ביום השביעי לטהרתו (מרכבת המשנה). (89) נזירות טהרה. (90) נמצא שאם קיבל עליו נזירות סתם, שהיא שלשים יום, הרי זה שותה יין ומיטמא למתים אחרי ששים ושבעה יום לנזירותו. ששבעה ימים עלו לו לימי ספירת צרעתו, ושלשים יום לגמר נזירותו (שמא לא נטמא, ואסור לו לגלח עד שישלים נזירותו טהרתו), ועוד שלשים יום שהוא מונה אחרי תגלחת טומאתו, שמא נטמא וסתר את כל ימי נזירותו הקודמת (נזיר ס:). (91) ביום השמיני להרפאו מצרעתו, ואחרי שהזו עליו ביום השלישי וביום השביעי, כאמור לעיל אות פו. (92) שכבר נתבאר לעיל ה"א, שכל טמא טומאה היוצאה מגופו, אינו זכאי לאכול מקרבנות המקדש, עד אשר יטהר ויביא קרבנותיו, וצרעת היא טומאה יוצאה מגופו (נזיר שם). כל הלכה זו נתפרשה על-פי מרכבת המשנה, ורבינו מפרש את הסוגיא בניזיר שם שלא כרש"י ותוספות.

יא. נטמא ונדאי והיה מצרע בספק⁹³, וטהרה⁹⁴ מספק

ח. אכל האשם והעולה⁷⁰ אינן מעכבין לא בתגלחת טמאה ולא בצרעת⁷¹. נמצאת⁷² אומר: אם הוא מצרע ונדאי ולא נטמא קמת - הרי טהר בצפריין, וחטאת העוף היא חטאתו⁷³, ולא תאכל מפני שהיא ספק⁷⁴, ועולת בהמה שעמה - מקרבן תגלחת טהרה, פדי שניגלח על הבהמה⁷⁵. ואם טמא מת הוא - הרי עולת בהמה נדבה⁷⁶. ואם אינו מצרע וטמא מת הוא - חטאת העוף קרבן נזיר שנוטמא, ועולת בהמה נדבה⁷⁷, והרי הביא קרבן טהרה באחרונה⁷⁸. ואם אינו טמא מת ולא מצרע - עולת בהמה שהביא בתגלחת הראשונה היא מחובת תגלחת, וחטאת העוף באה על ספק⁷⁹, והרי לא נאכלת⁸⁰.

(70) שנזיר טמא ומצורע מביאים כשהם ודאי, ראה לעיל אות לח. (71) כדברי רבינו לעיל פי"ו, ה"ב: "אבל עולתו ואשמו (של נזיר טמא) אין מעכבים אותו מלמנות", וכן בהל' מחוסרי כפרה פי"א, ה"ה: "וכל זמן שלא הקריבו חטאתם, אסורים לאכול בקדשים. אבל העולה והאשם (=של מצורע) אינם מעכבים" וראה נזיר ס. (72) בדפוסים קדומים, וכן בכתי"י התימנים, מתחילה כאן ההלכה. והתיבות: "אבל האשם" וכו', שייכות להלכה הקודמת. (73) כבר נתבאר לעיל ה"ה, שאין המצורע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה (וראה בביאורנו לעיל אות סא), ולא נתכוון רבינו על חטאתו זו שהיא לצרעתו, אלא לספק טומאתו, כי הואיל ויש לחוש שהוא גם טמא למת, הרי בהכרח להביא כבר בתגלחת ראשונה קרבן חטאתו, כדי שיוכל להתחיל למנות אחר"כ נזירותו טהרתו, שהרי כל עוד שלא יביא חטאתו לא יוכל למנות נזירותו, שחטאתו מעכבתו, ראה לעיל פי"ו, ה"ב, והואיל ובסוף השנה השניה יצטרך להביא עולתו לנזירותו, עליו איפוא להקריב חטאתו לטומאתו בסוף השנה הראשונה כדי שלא יצטרך לעבור ב"בל תאחר" על קרבן טהרתו, כי אם לא יביא חטאתו בראשונה לא יוכל להביא עולתו בשניה, ויעבור על "בל תאחר" (מרכבת המשנה). (74) שמא לא נטמא כלל. (75) שאם לא יביא קרבן נזירותו, לא יוכל להתגלח כלל, שמא נזיר טהור הוא, ואין נזיר טהור מגלח בלא קרבן. (76) כי אין נזיר טמא מביא עולת בהמה לחובתו. (77) ומגלח עליה. (78) בתגלחת הרביעית שהיא לנזירותו. (79) שמא טמא למת שחייב חטאת העוף. (80) כמבואר לעיל ה"ה, ובביאורנו אות מד.

ט. פמה דברים אמורים שהוא מגלח ארבע תגלחות? פשהיה קטן⁸¹ או אשה⁸²; אבל האיש - אינו מגלח מספק⁸³ לא תגלחת טמאה ולא תגלחת צרעת, שמא טהור הוא ונמצא מקיף פאת ראשו שלא במקום מצוה. לפיכך אינו מגלח אלא תגלחת טהרה בלבד⁸⁴. שאין ארבע תגלחות אלו לעכב, אלא למצוה⁸⁵.

(81) גדול בשנים. אלא שלא הביא שתי שערות שאינו בר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלושים יום (נזיר ס:). "זה הכלל אי-אפשר לעשות דין נזירות טומאה ולא נזירות טהרה עד תום ימי חלוטו" (תוספות שם עמ' א, דיבור-המתחיל ספק), כי כל עוד שהוא טמא טומאת מצורע, אין מקריבים עליו שום קרבן, ואינו נטהר מצרעתו עד שיגלח ויביא קרבנותיו (מרכבת המשנה). יג. למה סופר שבועה¹⁰⁷? שאין שבועת ימי הטמאה עולין בשבועת ימי ספירה שבין תגלחת ותגלחת של מצרע¹⁰⁸.

107) שבעת ימי טומאה, אחרי שכבר ספר שבעה ימים לתגלחתו וגם הזה ושנה? (108) תגלחת מצורע היא לפני ביאת מים (=טבילת גופו), ככתוב (ויקרא יד, ט) "ואת כל שערו יגלח... ורחץ את בשרו במים וטהר". ונזיר שנטמא למת, כתוב בו (במדרב ו, ט) "וגלח ראשו ביום טהרתו" גילווחו לאחר טהרתו במים (נזיר ס:). והואיל ואין תגלחת צרעתו עולה לטומאתו, על-כרחו מונה שבעת ימים אחרים, עד שיהיה שערו כדי לכופ ראשו לעיקרו, הוא שיעור הראוי לתגלחת, כמבואר בנזיר לט: ולעיל פ"ו, ה"א (לחם-משנה).

יד. האומר: הריני נזיר אם אעשה פך וכך או אם לא אעשה וכפיצא פנה - הרי זה רשע. ונזירות פזו מנדרי רשעים היא¹⁰⁹. אבל הנודר לה' דרך קדשה¹¹⁰ - הרי זה נאה ומשבח, ועל זה נאמר: נדר אלהיו על ראשו, קדש הוא לה'¹¹¹. ושקלו הפתוב פנביא, (שנאמר): ואקים מבניכם לנביאים ומבחרים לנזירים¹¹².

109) משנה בנדרים ט. שאין זו נזירות לה'. ולא לכונן דעותיו או לתקן מעשיו (ראה לעיל הל' נדרים פ"ג, ה"ג). 110) כגון שהיה מתגאה בפייו ונדר בניזר, כדי לכופ יצרו, כמבואר בהל' נדרים ובביאורו שם. 111) נדרים ט: כדברי שמעון הצדיק, שאמר לנזיר כזה: "כמוך ירבו בישראל, עליך הכתוב אומר איש כי יפליא... נזיר להזיר לה'". וראה לעיל פ"א, אות ט. ובמד"ר נשא י, יא: אמר הקב"ה, הריחו חשוב לפני ככהן גדול. מה כהן גדול נאמר בו: נזר שמן משחת אלהיו עליו, אף בניזר: נזר אלהיו וגו'. 112) ספרי זוטא נשא ו, ח. והרד"ק בפירושו לעמוס שם: "אפילו הבחורים, שדרכם ללכת אחרי תאות הבשר והיין, נתתי בהם רוח טהרה שינזרו מן היין... כי היין הוא המביא האדם לרדוף אחרי תאות הבשר... הפרשתי אתכם, כדי שתהיו קדושים".

סליקו להו הלכות נזירות בסיעתא דשמיא

הלכות ערכין וחרמין

יש בכללן שבע מצות. חמש מצות עשה, ושתיים מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א) לדון בערכי אדם פאשר מפרש בתורה, וזהו דין ערכי אדם. ב) דין ערכי בהמה. ג) דין ערכי בתים. ד) דין ערכי שדות. ה) דין מחרים נכסיו. ו) שלא ימכר חרם. ז) שלא יגאל חרם.

צרעתו - מונה ימי נזירותו שלמה, ואחר פך מגלח תגלחת הנגע⁹⁵; שאין תגלחת ספק נגעו דוחה נזירות⁹⁶. ואחר פך מונה שבועת ימים⁹⁷ שבין תגלחת מצרע הראשונה לתגלחת שניה, ומגלח ומביא קרבנותיו ואוכל בקדשים. ומזה בשלישי ובשביעי⁹⁸. ואחר פך מונה שבועה אחרים לטמאת מת⁹⁹, ומגלח תגלחת טמאה, ואחר פך מונה נזירות¹⁰⁰ פלה¹⁰¹.

93) ספק נגע, ספק בוחק שהוא טהור. 94) ונרפא. 95) שאי-אפשר לו למנות שבעה ימים לטומאת מת ולהתגלח תגלחת טומאה, שמא מצורע הוא, ומצורע אינו משלח קרבנותיו עד שיטהר, כמבואר בהל' ביאת מקדש פ"ב, ה"א, וגם לצרעתו אסור לו לגלח, שמא אינו מצורע, ונזיר שנטמא אסור לו - לדעת רבינו - לגלח גילווח רשות, עד אשר ימנה ימי נזירות כפי שנדר (מרכבת המשנה, בהבנת דברי רבינו). 96) שנאמר בה: "תער לא יעבור על ראשו", ואפילו נטמא, שותר הכל, אינו מותר אלא בתגלחת טומאה מיד, או בתגלחת רשות לאחר שלשים יום (מרכבת המשנה). 97) כדי להטהר מצרעתו. 98) באלה שבעת הימים שבין תגלחת הראשונה לשניה, כדי שיוכל להביא קרבנות צרעתו, ולא יהיה טמא מת, שטמא מת אין מקריבים עליו קרבן, וכאמור לעיל אות פו. ובדפוסים קדומים וכן בכת"י התימנים: "אם הזה בשלישי ובשביעי", כלומר, אינו מביא קרבנותיו לצרעתו עד אשר יזו עליו בשלישי ובשביעי, כאמור. 99) אחרי שכבר נטהר מצרעתו יכול הוא להביא קרבן טומאת מת. וראה בסמוך ה"ג. 100) אחרי שגילח תגלחת טומאה והביא חטאתו, מיד חלה עליו נזירות טהרה. 101) נמצא, שאם נזר סתם נזירות שהיא שלשים יום, ונטמא ודאי והוחלט מספק, אוכל בקדשים לאחר שלשים ושבעה ימים, ואינו שותה יין עד אחר שבעים וארבעה יום, שהרי מונה תחילה שלושים ימי נזירותו, ושבעה ימים שבין תגלחת לתגלחת, ושוב שבעה ימים לטומאת מת, הרי ארבעים וארבעה, הוסף עליהם שלושים יום שהוא מונה בסוף נזירותו, הרי שבעים וארבעה (נזיר ס:). ולא כפירוש רש"י ותוספות שם.

יב. וכן אם היה טמא ומצרע בודאי - לאחר שטיהר¹⁰² מצרעתו מגלח תגלחת צרעת הראשונה ומזה בשלישי ובשביעי¹⁰³, ומגלח ראשו וזקנו בשביעי, והיא תגלחת שניה של צרעת, ומביא קרבנותיו בשמיני ואוכל בקדשים, וסופר שבועה¹⁰⁴ ומגלח תגלחת טמאה, ואחר פך סופר ימי נזירות שלמה¹⁰⁵, ומביא קרבן טהרה ושותה ביי¹⁰⁶.

102) שירפא מנגעו. 103) לטומאת מת, כדי שיוכל להקריב קרבנות צרעתו, וכאמור לעיל בביאורו אות פו. 104) לטומאתו, שאין ימי ספירו לצרעתו עולים לו לימי טומאתו, כמבואר בסמוך ה"ג. 105) נזירות טהרה החלה עליו עם הקרבת קרבן חטאת טומאתו, כמבואר לעיל פ"ו, ה"ב. 106) נמצא זה שותה יין ומיטמא למתים לאחר ארבעים וארבעה יום לקבלת נזירותו הסתמית שהיא בת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואין דמיו קצובים בתורה, כמבואר להלן ה"ט. וכתב רבינו ב'מורה נבוכים' ח"ג פל"ט: "... וכן המצוות אשר ספרנון בהל' ערכין וחרימין, כולן הולכין על דרך הצדקות (לעזור לזולת). מהן מה שהוא לכהנים (= חרימין), ומהן מה שהוא לבדק הבית, ובכולן יגיע האדם למידת הנדיבות, ושיבז אדם לממון לכבוד השם ולא יקפוץ ידו, כי רוב ההפסד הבא במדינות... הוא מפני החריצות על הממון והרבות ממנו, ורוב התאוה להוסיף נכסים וכבוד". והשווה לקמן פ"ח, ה"ב: "כדי לכוף את יצרו ולא יהיה כילי".

ג. וכמה הוא הערף? אם היה הנערף¹⁴ בן שלשים יום או פחות - אין לו ערף¹⁵, והאומר עליו 'ערף זה עלי' - הרי זה פאומר 'ערף פלי זה עלי', ואינו חייב כלום¹⁶. היה מבין אָחד ושלשים יום עד פן חמש שנים גמורות - ערף הנזכר חמשה שקלים, והנזכה לשלשה שקלים¹⁷. משנכנס בשנת שש יום אָחד¹⁸ עד שישלם שנת עשרים - ערף הנזכר עשרים שקלים, והנזכה עשרה שקלים. משניכנס בשנת אחת ועשרים יום עד שישלם שנת ששים - ערף הנזכר חמשים שקלים, והנזכה שלשים שקלים. ומשניכנס בשנת אחת וששים יום עד יום מותו, אפילו חיה כמה שנים - ערף הנזכר חמשה עשר שקלים, והנזכה עשרה שקלים¹⁹.

(14) האדם הנערף. (15) ואינו חייב כלום, שנאמר "ואם מבין חודש" וגו'. קיבלו חכמינו (ערכין יח.) יום שלשים נידון כלמטה, כמשמעות לשון הכתוב (שם ז) "ואם מבין ששים שנה ומעלה" ששלמה שנת הששים, ולא בשנת הששים עצמה, והוא הדין לענין בן חודש (ראה בתו"ט שם פ"ד, מ"ד). (16) אע"פ שאדם יודע שאין ערך לכלי (אלא לאדם בלבד), הוציא דבריו לבטלה, והוא הדין לבן שלשים, שהוציא דבריו לבטלה (ערכין ה.). וכל זה לענין ערכין, אבל לענין דמים אפילו קטן בן יומו יש לו דמים, כמבואר בסמוך ה"ט. (17) מפורש בתורה שם, ו. (18) כן בדפוס רומי ר"מ, ובכ"י תימן. וכן להלן בשורה הג'. (19) מפורש בתורה שם. ומתוך שנאמר שם: מבין ששים שנה ומעלה, משמע כששלמה שנת ששים נידון כזקן, אבל בשנת ששים עצמה נידון כלמטה הימנה, מכאן אתה למד ביגזירה שוה 'שנה - שנה', שבכולן שנה האמורה בה נידונת כלמטה (משנה בערכין יח.). ובנוגע לבן שלשים יום, אע"פ שלא נאמרה בו "שנה", הרי גילה הכתוב (במדבר ג, טו) במפקד הלויים, "כל זכר מבין חודש ומעלה תפקדם" שמונים בו משלושים יום ומעלה, ולא מיום השלושים עצמו (שם יח:).

ד. כל השנים האלו - מעת לעת מיום הולדתו²⁰. וכל השקלים - בשקל הקדש²¹. והוא משקל שלש מאות ועשרים שעורה מִכֶּסֶף טהור²². וכבר הוסיפו עליו ועשו אותו סלע²³, כמו שבארנו בהלכות שקלים²⁴.

(20) מיום ליום, ולא למנין עולם, שתכלה שנתו בערב ראש השנה, וכשיגיע חודש תשרי תחשב לו שנה שניה (ערכין

וּבְאֹר מִצֹּת אֱלוּ בְּפָרְקִים אֱלוּ:

פָּרְק רִאשׁוֹן

(1) ערכי האדם הקצובים בתורה, שיעור השקל הכתוב בתורה, האישים שאינם מעריכים ולא נערכים, ההבדל שבין דמים לערכין, נדבת גוי או נדרו מה ייעשה בהם, נגמר דינו בב"ד של ישראל להחג מהו בערכין ובדמים, האומר ערכי עלי או דמי עלי ומת קודם שיעמוד בדין או לאחר שעמד בדין, מה דינם של היורשים.

א. הערכים הם נדר² מִכֶּלֶל נְדָרֵי הַקֹּדֶשׁ³, שְׁנֵאמַר: אִישׁ פִּי יִפְלֵא נְדָרָא בְּעֶרְפּוֹ נִפְשֵׁת לֵה'. לפיכך⁵ חייבין עליהן משום לא יחל דברו ולא תאחר לשלמו⁶, ומשום פכל הליצא מפיו יעשה⁷.

(2) ולפיכך נסדרו הלכותיהם בספר הפלאה, העוסק בסוגי נדרים למיניהם. והקדים דיני נדרי איסור הנוהגים גם בזמן הזה, ואח"כ דיני נזירות שיש בה נדרי איסור והקדש כאחד, שכשישלים נזירותו - עליו להביא קרבנותיו. וקבע דיני ערכין בסוף הספר, כי הם נדרי הקדש בלבד ואינם נוהגים בזמן הזה (רדב"ז). וראה בביתאורנו לעיל הל' נדרים פ"א, ה"א. (3) שאדם נודר לטובת המקדש. (4) קראו הכתוב: נדר. (5) הואיל ויש להם דין נדר. (6) אחרי שיעברו עליו שלש רגלים ולא נתן ערכו, כמבואר בראש השנה ד, א. ובהל' מעשה הקרבנות פ"ד ה"ד. ובי'תורת כהנים' פרשת בחוקותי, פרשתא ג, אמרו: "נדר בערכך - הקיש נדרים לערכים, מה נדרים - בכל תאחר לשלמו, אף ערכים - בכל תאחר לשלמו". וכן במדרש 'ויקרא רבה', פרשה לז: "כשם שבנדרים כל יחל וכל תאחר, כך בערכין" וכו'. ומדברי רבינו ב'ספר המצוות' לא-תעשה קנו נראה, שמשעברו שלש רגלים ולא נתן ערכו, עובר גם משום: לא יחל, וכך הוא מוכיח מה'ספרי' על פסוק זה: "מגיד שעובר על כל יחל ועל לא תאחר". אולם הרמב"ן בהשגותיו ל'ספר המצוות' עשה צד, סובר שאינו עובר על לא יחל אלא כשעבר על נדרו, ואי אפשר לו עוד לקיימו, אבל אינו תלוי כלל בשלש רגלים (משנה-למלך). (7) האומר בפרשת נדרים, וכן אמרו (ראש השנה ו). "מוצא שפתיך - זו מצות-עשה", וכתב רבינו ב'ספר המצוות' מצות-עשה צד: "והנה נכפל הציווי (של מוצא שפתיך תשמור) במצוה זו, והוא אמרו: ככל היוצא מפיו יעשה".

ב. מצות עשה לידון פדיני ערכין פִּאֲשֵׁר מִפְּרִשׁ בַּתּוֹרָה⁸. וְאָחֵד הָאֹמֵר 'עֶרְפִּי עָלַי'⁹, או הָאֹמֵר 'עֶרְףְּךָ זֶה עָלַי'¹⁰, או 'עֶרְףְּךָ פְּלוֹנִי עָלַי' - נוֹתֵן הָעֶרְףְּךָ¹¹ לְפִי שְׁנֵי הַנְּעֶרְףְּךָ. וְהוּא הַדָּבָר הַקְּצוּב¹² שֶׁבַּתּוֹרָה¹³, לֹא פָחוֹת וְלֹא יתֵר.

(8) ויקרא כז. (9) השווי שלי עלי, לתתו לטובת בית המקדש. (10) אדם זה העובר לפניו. (11) השווי. (12) פסוק וחתוך. (13) שהתורה קבעה מחיר כל נערך לפי שנותיו, בניגוד לאומר דמי פלוני עלי, שאינו משלם אלא אחר שיעריכוהו כעבד הנמכר בשוק, הכל לפי בריאות גופו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכבר קדמו הרדב"ז כאן ה"ז. (30) משנה, ערכין ב, א. אבל אינם מעריכים, מפני שאין בהם דעת (שם). ובנוגע לקטן, ראה לקמן הט"ו.

ז. הַעֲבֹד³¹ - נַעֲרָךְ וְעוֹרָךְ, כְּשֶׁאַר יִשְׂרָאֵל³². וְאִם יִפְדֶּה וְיִהְיֶה לוֹ³³ - יִתֵּן עֲרָךְ שְׁנָדָר.

(31) כנעני. (32) משנה, ערכין ב, א. וכן אמרו בתורת כהנים' פרשת בחוקותי "ואמרת אליהם" (ויקרא כז, ב) - לרבות גרים ועבדים. (33) בכת"י התימנים: ויהיה לו. כלומר, כשהוא עבד, כל מה שיש לו שייך לרבו, אבל כשישתחרר ויהיה לו כסף - חייב לשלם. ובתוספתא ערכין פ"א מ"ב, אמרו: "נשים ועבדים... נערכים ומעריכים, אם יש להם בזמן הזה (כגון שנתנו לעבד כסף, על-מנת שאין לרבו רשות בו) גובים מהם, ואם לא - כותבים עליהם וגובים לאחר זמן". ומסתבר, אע"פ שלגבי מצוות יש לעבד דין של אשה, בערכין הוא נערך כדור ('תוספות' ערכין ב.).

ח. אֶחָד הַמְעֲרִיף אֶת הַיָּפֶה הַפְּרִיא, וְאֶחָד הַמְעֲרִיף אֶת הַכְּעוֹר³⁴ הַחוּלָה. אֶפְלוּ הֵיךְ הַנְּעֲרָךְ מִכָּה שְׁחִיץ³⁵ או סוּמָא או גְדָם³⁶ וְיֵשׁ בוֹ פֶל מוֹם - נוֹתֵן לְפִי שְׁנֵי כֶּמֶץ שֶׁתְּחַבֵּב בַּתּוֹרָה³⁷.

(34) משנה, ערכין יג, ב. ושמתוך כראי (נחום ג, ו) מתרגם יונתן: ואשויןך מכערא. (35) ערכין ב, א. שנאמר: "בערכך נפשות", אפילו נפש כל שהיא. (36) קטוע יד. (37) אבל בדמים (ראה בסמוך ה"ט) אינו כן, שאם אמר על מוכה שחין, דמיו עלי - אינו משלם כלום, שאין לו דמים (שם).

ט. הַדְּמִים³⁸ אֵינָן בְּעֲרִכִין. בְּיַעַד? הַאֲמַר: דְּמֵי עֲלִי, או דְּמֵי זֶה עֲלִי, או דְּמֵי פְלוֹנִי עֲלִי, אֶפְלוּ הֵיךְ אוֹתוֹ פְלוֹנִי קָטָן בֶּן יוֹמוֹ³⁹ או טַמְטוּם וְאֶנְדְּרוֹגִינוֹס⁴⁰ או עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת⁴¹ - נוֹתֵן מֶה שֶׁהוּא שְׂוֵה⁴², דִּינָר או אֶלֶף, כְּאֵלוֹ הוּא עֹבֵד הַנְּמַכֵּר בַּשּׁוּק⁴³.

(38) המשתלמים לפי שווי האדם ולא לפי שנותיו. (39) משנה, ערכין ה, א. שהרי יש לו שווי כל שהוא (רש"י שם). (40) שם ב, א. (41) שם ה, ב. וראה בסמוך הי"א. (42) שאין זה גרוע מאומר: דמי דקל פלוני עלי, שמשלם כפי נדרו (שם ד:). (43) סנהדרין טו, א. ומגילה כג, ב.

י. וְהַעֲרִכִים כְּלָן וְהַדְּמִים - הַפֶּל סַחְמָן לְבִדָּק הַבֵּית⁴⁴. וְיִפְלוּ הַפֶּל לְלִשְׁפָה שֶׁהִיָּתָה בְּמַקְדָּשׁ מוֹכְנֵת לְקִדְשֵׁי בֵּדָק הַבֵּית⁴⁵.

(44) לתיקון הפרצות בבניין בית המקדש, ככתוב (מלכים-ב, יב, ו) "וזהם יחזקו את בדיק הבית לכל אשר ימצא שם בדיק". (45) ערכין כד, א. ונתן את הערכך קודש לה' - מכאן שתם הקדשות לבדק הבית.

יא. עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת שְׂאֲמַר: דְּמֵי עֲלִי, או דְּמֵי פְלוֹנִי עֲלִי - נוֹתֵן כְּפִי נְדָרוֹ. וְאִינוּ נוֹפֵל לְלִשְׁפָה, שְׂאִין מְקַבְּלִין מִן הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת נְדָבָה או נְדָר לְחִזְקָה אֶת בֵּדָק הַבֵּית או בֵּדָק יְרוּשָׁלַיִם⁴⁶;

ישם פירש רש"י "מעט לעת" - אותו יום ואותה שעה לשנה הבאה, אבל מדברי רבינו לא משמע כן, וכן דעת ה'תוספות' שם לא, א - בשם רבי אלחנן, שאין צורך בערכין מעט לעת לשעות, ורק בקרבנות פוסלות שעות, כמבואר בהל' מעשה הקרבנות פ"א, הי"ג: "קרבן שמצוותו להיות בן שנה, אם הוסיף על השנה שעה אחת - נפסל". (21) במשקל השקל הקצוב לשקול בו שקלי הקודש, והוא עשרים גרה השקל (שמות ל, יג וברש"י שם), וכן אמרה תורה (ויקרא כז, כה) "וכל ערכך יהיה בשקל הקודש". (22) ע"פ דברי הר"ף בקידושין דף יב, א - שהפרוטה היא משקל חצי שעורה, והיות שכל גרה מכילה ל"ב פרוטה, הרי משקל הגרה שש-עשרה שעורה, נמצא השקל שהוא עשרים גרה, שוקל ש"כ שעורה (כסף-משנה שקלים פ"א, ה"ב-ג). (23) מטבע הנקרא סלע בזמן בית שני, ומשקלו שלש מאות ושמונים וארבע שעורה. (24) פ"א, ה"ב.

ה. טַמְטוּם²⁵ וְאֶנְדְּרוֹגִינוֹס²⁶ - אֵין לָהֶם עֲרָךְ; שְׂאֵל קָצָבָה תּוֹרָה עֲרָךְ אֶלָּא לְזָכֵר וְדָאֵי אוּ לְנִקְבָה וְדָאֵית. לְפִיכָךְ, טַמְטוּם וְאֶנְדְּרוֹגִינוֹס שְׂאֲמַר: עֲרִכִי עֲלִי, או שְׂהַעֲרִיכוּ אַחֵר - אֵינוּ חֵיב כְּלוּם²⁷.

(25) שערוותו אטומה, ואין לו זכרות ולא נקבות. (26) שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות, והוא ספק זכר ספק נקיבה (לשון רבינו בהל' אישות פ"ב, הכ"ו). (27) משנה, ערכין ב, א. ובגמרא שם ד, ב. אבל אם הם העריכו אחרים הרי הם חייבים, כלשון המשנה שם "מעריכין, אבל לא נערכין". וטומטום שניתחחוהו ונמצא זכר, הרי הוא כזכר. וכן אם נמצא נקיבה, הרי הוא כנקיבה ונערך (רדב"ז).

ו. הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת - נַעֲרָךְ, אֶבֶל אֵינוּ מְעֲרִיף²⁸. בְּיַעַד? עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת שְׂאֲמַר: עֲרִכִי עֲלִי, או עֲרָךְ יִשְׂרָאֵל זֶה עֲלִי - לא אֲמַר כְּלוּם; וְיִשְׂרָאֵל שְׂאֲמַר: עֲרָךְ עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת זֶה עֲלִי, או עֲרָךְ פְלוֹנִי הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת עֲלִי - נוֹתֵן לְפִי שְׁנֵי הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת הַנְּעֲרָךְ²⁹. וְכֵן הַמְעֲרִיף אֶת הַחֶרֶשׁ וְאֶת הַשּׁוּטָה - חֵיב³⁰, וְנוֹתֵן לְפִי שְׁנֵי.

(28) שנאמר (ויקרא כז, ב): "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם" וגו' - בני ישראל מעריכים ואין עובדי-כוכבים מעריכים (ערכין ה:). (29) שנאמר: "איש כי יפליא נדר בערכך" איש - אפילו עובד-כוכבים (שם), וכרבי מאיר, ומסתבר שהלכה כמותו, שכן הכתוב אומר (עזרא ד, ג) "לא לכם ולנו לבנות בית לאלקינו" כי אם לנו לבדנו. והואיל וכסף הערכין נופל לבדק הבית, אינו מן הדין שיהא גוי מעריך, ומכאן שהרבינו "איש" בא לרבות גוי שהוא נערך (גמרא שם). ואע"פ שכלל הוא: רבי מאיר ורבי יהודה, הלכה כרבי יהודה (עירובין מו: -) במקום שמסתבר טעמו של רבי מאיר, הלכה כמותו, ואין למדים מן הכללות (כסף-משנה). וכן נראה מסתימת סוגיית הש"ס נזיר סא, שנקטו שם את דעת רבי מאיר כהלכה פסוקה ('אור שמח').

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

58) ערכין ו, ב. וכתב רבינו בפירושו שם: "כבר ידעת, שפסק ההלכה על פי המעשה בידינו היום, שמלוה על פה (שלא בשטר) גובה מן היורשים . . . ונטולים כנגד הנזק מעזבוננו". והשווה ה' מלוה פ"א, ה"ד. ומלשון רבינו כאן: "זה היוצא ליהרג" וכו' ולא הזכיר את הגוסס שעסק בו בהלכה הקודמת, משמע שסובר שגוסס שהעריך או נדר אינו חייב כלום, אולם ה'תוספות' בערכין ד, א דיבור המתחיל ולא אוציא, הביאו משנה ממסכת שמחות, האומרת, שהגוסס נודר ומעריך (כגון שבדקוהו פעם אחר פעם, לידע אם דעתו מיושבת עליו). ובמסכת שמחות שלפנינו אין משנה כזאת, ויתכן, שגם רבינו יודע, שהגוסס מעריך ונודר, ומה שלא הזכיר כאן גוסס, הוא משום "דין נזק", שאינו יכול לומר בו: "אם הזיק חייב לשלם" (לחם-משנה).

טו. פהנים ולויים - מעריכין ונעריכין פשאָר ישְרָאֵל⁵⁹. וְקָטָן שְׁהָגִיעַ לְעוֹנֵת נְדָרִים⁶⁰ וְהָעֵרִיף אֹר נְדָרִים - חָיֵב לְשִׁלְמוֹ⁶¹; שְׁהָרִי נְדָרָיו קְרִימִים, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת נְדָרִים⁶².

59) ואין אומרים הואיל וכתוב (במדבר יח, טז) "ופדויו מבן חודש תפדה בערכך", כל שישנו בפדיון הבן - ישנו בערכין, וכהנים ולויים שאינם בפדיון הבן - לא יהיו בערכין (ערכין ד). ובפירושו המשנה לרבינו שם מ"א "שאינן הדבר כן, לפי שאיש כתוב בפרשה, איזה איש שיהיה". (60) שהיא בן שתיים-עשרה שנה ויום אחד לבן, ואחת-עשרה שנה ויום אחד לבת. (61) לכשיגדל ויהיה לו, השווה לעיל ה"ז. (62) פ"א, ה' א-ג.

טז. העריכין הקצובין לפי השנים - הן שני הנעריף, ולא שני המעריף. כיצד? בן עשרים שאמר לבן ששים: ערפך עלי - נותן ערף בן ששים; ובן ששים שאמר לבן עשרים: ערפך עלי - נותן ערף בן עשרים⁶³. ובן פל פיוצא בזה.

63) משנה ערכין יח, א: "השנים בנידר".

יז. וצריף המעריף שיהא פיו ולבו שוין⁶⁴, פשאָר הנְדָרִים⁶⁵. ונשאָלִין על העריכין⁶⁶ ועל הדמים, כְּדָרְךָ שְׁנָשָׁלִין על שאָר נְדָרִים וְהִקְדָּשׁוֹת⁶⁷.

64) שאם גמר בלבו להעריך, וטעה והוציא בשפתיו דבר שלא היה בלבו, הרי זה פטור. (65) ראה ה' נדרים פ"ב, ה"ב. והל' שבועות פ"ב, ה"א. (66) לחם להתיר את התחיבותו, שהרי נדר קראו הכתוב (ויקרא כז, ב) "איש כי יפליא נדר בערכך". (67) ראה ה' נדרים פ"ד, ה"ה, ז.

יח. האומר: ערף אלו עלי⁶⁸ - נותן ערף פלן⁶⁹, פל אָחָד וְאָחָד לְפִי שְׁנִי. וְאִם הָיָה עֲנִי⁷⁰ - נותן על ידי פלם ערף אָחָד עֲנִי⁷¹. וְאִם הָיָה עָשִׁיר - נותן על ידי פלן ערף עשיר⁷².

68) שעמדו לפניו אנשים הרבה והעריך את כולם. (69) תוספתא ערכין פ"ב, מ"ז. ובש"ס ערכין ד, א: "אין לי

שְׁנָאֲמַר: לֹא לְכֶם וְלָנוּ לְבָנוֹת בֵּיתֵי⁴⁷ וְגוֹמֵר; וְנֹאֲמַר: וְלְכֶם אֵין חֵלְק וְצִדְקָה וְזִכְרוֹן בִּירוּשָׁלַיִם.

46) חומת ירושלים ומגדלותיה. (47) השווה לעיל ה"י, ובביאורנו שם.

יב. וימה יעשה בהן? יבדק העובד פוככים ומזלות על דעת מי נדר. אם נדר על דעת ישְרָאֵל - יוציא והוה בית דין כמה שפראה להם⁴⁸ חוץ מבדק הבית ובדק ירושלים⁴⁹; וְאִם אָמַר: לְשָׁמַיִם⁵⁰ נְדַרְתִּי - יִגְנְזוּ⁵¹.

48) מה שירצו לעשות בהם יעשו. (49) שאין מקבלים ממנו כדי שלא יהיה לו חלק וזכרון בהם. (50) לשם הקדש. (51) ואסורים בהנאה (ערכין ו). כדן "גוי שהתנדב קורה . . . בודקים אותו" וכו' הנזכר בהל' מתנות עניים פ"ה, ה"ח. ושם מדגיש רבינו: "אבל לבית הכנסת, מקבלים מהם לכתחילה". וראוי להעיר, שאפילו לא אמר בפירוש: "לשם שמים", כל שלא אמר בפירוש: "על דעת ישראל אני נודר" - אסור לקבל ממנו, כי יש לחוש, שמא לשם שמים נתכוין, כלשון רבינו שם: "ואם לא אמר, טעון גניזה שמא לבו לשמים" (לחם-משנה). והשווה הל' תרומות פ"ד, ה"טו.

יג. הגוסס⁵² - אין לו לא ערף ולא דמים⁵³. הואיל ורב הגוססין למיתה⁵⁴, הרי הוא כמת⁵⁵. וכן מי שנגמר דינו בבית דין של ישְרָאֵל להרגו על עברה שעבר, והעריכו אחר או שהעריך עצמו, או שאמר 'דמי עלי', או שאמר אחר 'דמי זה עלי' - אינו חייב כלום; שנה כמת הוא, והמת אין לו ערף ולא דמים. ועל זה נאמר: פל תרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה. פלומר: אין לו⁵⁶ פדיון, אלא הרי הוא כמת⁵⁷.

52) הקרוב למיתה, שמעלה ליחה בגרונו מפני צרות החזה (לשון הרמ"א אה"ע"ז סי' קכא, ס"ז). (53) שאינו נערך ואינו נידר (משנה בערכין ו:). (54) גיטין כח, א. (55) השווה הל' גירושין פ"ו, הכ"ח. והל' תרומות פ"ט, ה"ג. ובערכין ד, א - אמרו: "בערכך נפשות - ולא המת, אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס" ת"ל, והעמיד והעריך, כל שישנו בהעמדה - ישנו בהערכה, וכל שאינו בהעמדה (הגוסס אינו בהעמדה) - ישנו בהערכה". (56) מי שהוא ראוי להיחרם ולהיהרג, אינו בכלל פדיון (ערכין ו: וברש"י). (57) הואיל ונגמר דינו למות. וכל זה בבית דין של ישראל, אבל נגמר דינו למות בבית-דין של גוים, אינו כמת, שלוקחים שוחד ומחזירים אותו לחיים, כמבואר בגיטין כח, ב (רדב"ז). והשווה הל' גירושין פ"ו, הכ"ט. ורבינו בפירושו למשנה (ערכין שם), אומר: וכל זה ביוצא ליהרג ע"י מיתת בית-דין, שאינו תלוי ברצוננו אלא התורה ממיתה אותו, אבל היוצא ליהרג במצוות המלך, מעריך ונערך, שלפעמים חוזר המלך מדיבורו.

יד. זה היוצא להרג שהעריך אחרים או נדר דמיהם או הזיק - חייב לשלם, וגובין הכל מנכסיו⁵⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואין השאלה מועילה לו. וגם אין לחוש שמא פרע את נדרו לפני מותו, שהרי הגזברים מעידים שלא פרע ללשכה, ולפיכך יתנו היורשים (מה"מ).

כב. אָכַל הָאוֹמֵר: דְּמֵי עֲלִי, אֶף עַל פִּי שְׁעֵמֶד בְּדִין וּמֵת קִדְּם שְׁיִקְצְצוּ⁷⁹ דְּמֵיו וְיִאֲמְרוּ הַדִּינִין בְּמָה יִשְׁוֶה - אֵין הַיּוֹרְשִׁין חֲבִיבִין לְתַנּוּ⁸⁰. וְאִם קָצְצוּ דְּמֵיו וְאַחַר כֵּף מָת - יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין.

(79) יקצבו, כלשון הברייתא שבועות מה, ב. (80) שא"א לשום את דמיו לאחר מותו, ש"אין דמים למתים" (משנה, ערכין שם) וכמבואר בסמוך.

כג. ומה⁸¹ בין ערכין לדמים? שְׁעֵרְכִין קְצוּבִין מִן הַתּוֹרָה⁸², וְהַדְּמִים אֵינָן קְצוּבִין. וְכֵן הָאוֹמֵר: עֵרְף פְּלוּנֵי עֲלִי, וּמֵת הַעוֹרֵף וְהַנְּעֵרֵף אַחַר שְׁעֵמֶד הַנְּעֵרֵף בְּדִין⁸³ - חֲבִיבִין הַיּוֹרְשִׁין לְתַנּוּ⁸⁴. מֵת הַנְּעֵרֵף קִדְּם שְׁעֵמֶד בְּדִין, אֶף עַל פִּי שְׁהַמְעֵרֵף קִיָּם - הָרִי זֶה פְּטוּר; שְׁאִין עֵרְף לְמֵת, וְהַנְּעֵרֵף צָרִיף עֲמִידָה בְּדִין⁸⁵. אָמַר: דְּמֵי פְּלוּנֵי עֲלִי, וְעֵמֶד בְּדִין⁸⁶, וּמֵת⁸⁷ קִדְּם שְׁיִקְצְצוּ דְּמֵיו - הָרִי זֶה⁸⁸ פְּטוּר; שְׁאִין דְּמִים לְמֵתִים⁸⁹.

(81) בדפוס רומי ר"מ, וכן בכת"י התימנים: אין כאן התחלת ההלכה, כי זה נמשך לסוף ההלכה הקודמת, וההלכה הבאה מתחילה במילים: וכן האומר. (82) ולפיכך כשחייבו בית-דין לשלם, אע"פ שלא הספיק לקבוע כמה, אין זה מחוסר הערכה, שקצבת הערכתו מפורשת בתורה, אבל קצבת ה"דמים" אינה אלא ע"פ שמאים כ"עבד הנמכר בשוק" (לעיל ה"ט), וכל שלא קצצו דמיו - הריהו מחוסר הערכה (גמרא, שם). (83) כי כל נערך צריך לעמוד לפני הכהן, ככתוב: "והעריך אותו הכהן". ובנערך הכתוב מדבר, כמבואר בביאורנו לעיל אות עד. (84) ואין לחוש שמא נשאל המעריך על ערכו, כי אחר העמדה בדין אין התרת חכם מועילה. (85) גזירת הכתוב, וכמו שאמרו (שם ד.) לענין גוסס הנערך "כל שאינו בהעמדה, אינו בהערכה". סובר רבינו, כל שאינו בהעמדה - שלא עמד בדין - אינו בהערכה לאחר מותו (לחם-משנה). (86) אפילו עמד הנודר בדין ונתחייב לשלם ע"פ הודאתו, אבל למעשה אין הנודר דמים צריך לעמוד כלל בדין (מרכבת המשנה). ולפי המבואר לעיל אות עו, תועיל ההעמדה לדין, שלא נצטרך לחשוש שמא שאל על נדרו, שמשעמד לדין הרי זה כגבוי, שאין השאלה מועילה לו. (87) הנידר. (88) הנודר החי. (89) והואיל ויא-אפשר לקצוב את דמיו, נמצא נידר זה מחוסר אומדן קצבת דמיו (משנה, ערכין כ.). והטעם שאין דמים למתים "לפי שהמת אסור בהנאה" (תוספות יו"ט' שם). ויש להעיר שבגמרא שם הוסיפו: אמר דמי פלוני עלי ועמד בדין, ומת הנודר, והנידר חי, וקצצו את דמיו לאחר מיתת הנודר, יתנו היורשים. שכבר נשתעבדו נכסי הנודר משעת העמדה בדין, והואיל והנידר חי - קוצצים את דמו אפילו אחר מות הנודר.

אלא אחד שהעריך אחד. אחד שהעריך מאה, מניין? תלמוד-לומר: בערך נפשות". (70) ואין ידו משגת לתת ערך מלא של כולם. (71) שהוא לא פחות מסלע אחד, ראה לקמן פ"ג, ה"ג (תוספתא שם). ולדעת הלחם משנה צריך שיגיע לכל הפחות סלע אחד לכל נערך, שפחות מסלע אינו בתורת ערך. ואם אין לו, ישאר עליו חוב, וכשיעשיר יתן ערך שלם, כמבואר לקמן פ"ג, ה"ד. (72) ראה לקמן פ"ג, ה"ב.

ט. הָאוֹמֵר: עֵרְכִי עֲלִי, וְחִזּוֹר וְאָמַר: עֵרְכִי עֲלִי, וְכֵן אִם אָמַר אֶפְלוּ בְּמָה פְּעָמִים - חֲבִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת⁷³. אָמַר: שְׁנֵי עֵרְכִי עֲלִי - נוֹתֵן שְׁנֵי עֵרְכִין⁷⁴. וְכֵן אִם אָמַר אַרְבָּעָה, אֶפְלוּ אֶלֶף - נוֹתֵן כְּמִנְיָן שְׁנָדָר.

(73) ערכין ז, ב. שהרי הערכין בכלל נדר הם כמבואר לעיל ה"א, והלכה היא (הל' נדרים פ"א, ה"א-ב) נדר חל על נדר (רדב"ז). (74) ערכין ח, א. ומסתבר, שאם היה עני אינו נותן אלא ערך אחד לכמה ערכין כפי אשר תשיג ידו (רדב"ז). ואין זה דומה לדין המוזכר בהלכה יח הקודמת, ששם גופים חלוקים הם ועליו ליתן ערך עני לכל אחד ואחד, אבל כאן אינו מעריך אלא את עצמו, ונותן ערך אחד (מצפה לשמואל' תוספתא ערכין פ"ב מ"ז). וראה לקמן פ"ג, ה"א-א"ב.

כ. אָמַר: הָרִי עֲלִי עֵרְף, וְלֹא פָּרַשׁ עֵרְף מִי, אֶלֶּא עֵרְף סֵתָם - נוֹתֵן פְּחוֹת שְׁבַע עֵרְכִין, שֶׁהוּא שְׁלֶשֶׁת שְׁקָלִים⁷⁵.

(75) שהוא ערך הנקיבה מבת שלושים יום עד חמש שנים, כמבואר לעיל ה"ג (ערכין ד:), ע"פ הכלל האמור שם: תפסת מועט, תפסת. תפסת מרובה - לא תפסת.

כא. הָאוֹמֵר: עֵרְכִי עֲלִי, וּמֵת קִדְּם שְׁיִעֲמַד בְּדִין - אֵין הַיּוֹרְשִׁין חֲבִיבִין לְתַנּוּ; שְׁנֹאֲמַר: וְהַעֲמִידוּ לְפָנַי הַכֹּהֵן וְהַעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן⁷⁶. עֵמֶד בְּדִין⁷⁷ וּמֵת - יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין⁷⁸.

(76) גזירת הכתוב שהנערך צריך לעמוד לפני הכהן, להעריכו כמה שנתיו, כדי לידע כמה לחייב את המעריך, ואע"פ שלשון הכתוב שם: "ואם מך הוא מערך והעמידו לפני הכהן. . . על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן" - משמע שהמעריך עומד לפני הכהן להערכתו, אין זה סתירה לדברינו, כי הכתוב מדבר במי שאמר "ערכי עלי" שהוא המעריך והוא הנערך (מרכבת המשנה). (77) ונערך לפני הכהן. (78) משנה, ערכין כ, א. ובגמרא שם. והראב"ד משיג למה לנו העמדה בדין, והלא הלכה היא: מלוה על פה גובה מן היורשים, ואם-כן אפילו כשלא עמד בדין (אלא הכהן העריכו ביחיד) גם כן יתחייבו היורשים לשלם? ורבינו סובר, שיש לחוש שמא נשאל על ערכו ואינו חייב לשלם כלום, כמבואר לעיל ה"ז, אולם כשעמד לפני בית-דין וחייבו לשלם על פי הודאתו, הרי זה חשוב כגבוי

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון ח' תמוז ~

הלכות פלי המקדש

והעוברים בו

יש בכללן ארבע עשרה מצות. שש מצות עשה, ושמונה מצות לא תעשה, וזהו פסוק: (א) לעשות שמן המשחה. (ב) שלא לעשות כמותה. (ג) שלא לסוף ממנו. (ד) שלא לעשות כמתכונת הקטרת. (ה) שלא להקטיר על מזבח הזהב חוץ מן הקטרת. (ו) לשאת הארון על הכתף. (ז) שלא יסורו הפדים ממנו. (ח) שיעבד הלוי במקדש. (ט) שלא יעשה אחד במלאכת חבירו במקדש. (י) לקדש הפה לעבודה. (יא) שיהיו כל המשמרות שוות פרגלים. (יב) ללבש בגדי כהונה לעבודה. (יג) שלא יקרע המעיל. (יד) שלא יזח החשן מעל האפוד. ובאר מצות אלו בפסוקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר מצות-עשה לעשות שמן המשחה, ואיך עשאו משה רבנו ע"ה במדבר, ודין העושה שמן המשחה כמעשהו וכמשקלו.

א. מצות עשה לעשות שמן המשחה? שיהיה מוכן לדברים שצריכין משיחה בו, שנאמר: ועשית אתו שמן משחת קדש.

2) ראה ב"ספר המצוות לעם", עשה לה, והערה קנו, ומה שצויין שם. 3) בו נמשח המשכן וכל כליו, ולדורות מושחין בו כהנים גדולים ומשוח מלחמה ומלכי בית דוד (להלן הלכה ז). ובתוספתא בבא קמא פ"ז (הוצ' צוק"מ עמ' 358 22): "אין השמן מקבל כלום (כלומר, אינו מתערב עם משקין אחרים) לפיכך מושחין בו את המלכים".

ב. וככה עשהו משה רבנו במדבר: 4) לקח מן המר 5) והקנמו והקדה, מכל אחד משלשתן חמש מאות שקל בשקל הקדש, ומקנה הבשם חמשים ומאתים. וזהו שנאמר בתורה: וקנמן בשם מתציתו חמשים ומאתים - ששוקלים אותו בשתי פעמים, חמשים ומאתים בכל פעם. ושחק כל אחד ואחד לבדו, וערב הכל, ושך אותן במים 9) זפין ומתוקינן 10) עד שיצא כל כחן במים, ונתן על המים שמן זית הין, והוא שנים עשר לג, כל לג ארבע רביעיות 11), ובשל הכל על האש עד שאבדו המים ונשאר השמן, והניחו בכלי לדורות.

4) כמפורש בשמות שם, כג"כה. 5) הוא "מר דרור" שבפסוק שם. וראה להלן הלכה ג מה הוא מור, ומה הוא קנמן וקידה, וקנה בושם. 6) כריתות ה. ושם אמרו שצריך שתי הכרעות, ורבינו לא הזכיר זאת, ובפירוש המשניות נראה שאין צריך להכריע (הר המוריה). 7) נראה שלמד כן ממה שנאמר (שמות שם, לד) "בד בכר", ונראה שגרס בגמרא שם "שלא יניח משקל במשקל וישחוק" (הר המוריה) [ואף-על-פי שזה נאמר בקטורת - הרי למדו שמן המשחה מקטורת בגזירה-שוה "ובמתכונתו - במתכונתה" (שם), והוא-הדין לענין זה]. 8) אף זה נלמד מקטורת שנאמר בה (שם, לה) "ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". 9) ברייתא בהוריות יא: כדברי רבי יוסי. 10) לא נודע מקור דברים אלו. 11) (ראה בפ"א מהלכות עירובין הלכה יג).

ג. המר הוא הדים הצרור פתיה שבהדו 12) הידוע לכל, שמתבשמין בה בני אדם בכל מקום. והקנמן הוא העץ שפא מאיי הדו, שריחו טוב ומתגמרים 13) בו בני אדם. והקדה היא הקשט 14). וקנה בשם הם הקנים הדקים פתמן האדמים הפאים מאיי הדו וריחן טוב, והם ממניי הבשמים שנותנין אותם הרופאים בצר 15).

12) כן פירש הגאון (ר' אברהם בן-עזרא בשמות שם בשמו) והוא המוסק שבכרכות מג. והראב"ד השיג עליו, וכתב: "אין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקדש דם שום חיה בעולם, כל-שכן דם חיה טמאה", והרמב"ן עה"ת (שמות שם כד) כתב "זו אינה קושיא, כי הלחות ההוא הנאסף בה מרוב הדם ויזוב ממנה בחייה, אין בו לא טומאה ולא מיאוס". 13) ומתבשמים. 14) צריך עיון: הרי אונקלוס תרגם קדה "קציעתא", ורבינו מנה להלן פ"ב הלכה ג קציעה לחוד וקושט לחוד (כסף-משנה). ואולי קציעה אינה קציעתא (הר המוריה, עיין שם). 15) במיני רפואה, ראה ירמיה ח, כב.

ד. העושה שמן המשחה כמעשה הזה וכמשקל הזה ולא הוסיף ולא גרע 16): במזיד - חיב פרת, בשוגג - מביא חטאת 17) קבועה; שנאמר: אשר ירקח פמהו ונקרת מעמיו 18). והוא שיעשה 19) אותו להמשח בו; אבל אם עשהו להתלמד או לתנו לאחרים - פטור.

16) בכריתות שם: "אמר רבא, שמן שפטמו לחציין פטור", אבל "הוסיף" לא ידענו משם, ואולי למדה רבינו מן הסברא, שכשם שלמדו שם מן הפסוק "ובמתכונתו לא תעשו כמותה" לפטור העושה לחציין, כן יש ללמוד משם לפטור העושה בהוספה יתר על מתכונתו. 17) כריתות ב. 18) נוסף ע"פ דפוסים חדשים. 19) שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

34) כברייתא ראשונה בכריתות שם, שיציקה קודמת למשיחה. (35) בגמרא שם משמע שסיכה זו אינה מאותו שמן שעל ראשו, אלא נתינה חדשה מן הפך. וכן יש לפרש בדברי רבינו. ו"ממנו" שכתב, אין כוונתו לשמן שבאש אלא לשמן שבפך. (36) כלומר, יציקה בתחילה ומשיחה אחריה (גמרא שם). (37) כריתות שם. (38) שכל סך במקום שאינו צריך או מרבה בשמן ללא צורך, הרי הוא דומה לשאר אדם שסך בו כמבואר להלן הלכה י (כסף-משנה).

י. הנותן³⁹ משמן המשיחה על גבי מלך או פהן גדול שפכר נמשחו - פטור; שְנֵאמַר: וְאִשֶּׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זֶר, וְאִין אֵלוּ זָרִים אֲצֵלוּ. אָבֵל הַסֶּף⁴⁰ מִמֶּנּוּ אֶפְלוּ לְמֶלֶךְ וְכֵהֵן גְּדוֹל - חֵיב; שְנֵאמַר: עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסֶּף - כֹּל אָדָם בְּמִשְׁמַע. וְכֵהֵן גְּדוֹל⁴¹ שְנֵטַל שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה מֵרֵאשׁוֹ וְסֶף בְּמַעֲיו - חֵיב פְּרַת. וְהוּא שְׁיִסֶּף מִמֶּנּוּ בְכִזְיֹת⁴².

39) שם ו: כרבי יהודה. אבל שם נאמר כן על סך, וראה להלן בדברי רבינו שבסיכה חייבים גם על מלך וכהן גדול. (40) נלמד ממה שנאמר להלן, שכהן גדול שנטל שמן המשחה מראשו וסך במעיו - חייב כרת, ראה בכסף-משנה. (41) כריתות שם. (42) אף-על-פי שבגמרא שם נראה שבסיכה חייבים על כל שהוא, ורק בנתינה צריך כזית - סובר רבינו שכיון שבכריתות שם נאמר מפורש "כמה יסוך ויהא חייב - רבי יהודה אומר כזית", ולא אמרו "כמה יתן", על-כרחנו שלמדו סיכה מנתינה: מה נתינה בכזית, אף סיכה בכזית, ועיין ראב"ד וכסף-משנה.

יא. אין מושחין את המלך אלא על גבי המעין⁴³. ואין מושחין מלך בן מלך, שהמלכות ירשה למלך לעולם; שְנֵאמַר: הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל. וְאִם הִיְתָה שָׁם מִחֻלָּת - מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ, כְּדִי לְסַלֵּק הַמִּחֻלָּת וּלְהוֹדִיעַ לְכָל שְׂהָוֵה מֶלֶךְ⁴⁴ לְבָדוֹ. כְּמוֹ שְׁמִשְׁחוּ שְׁלֹמֹה מִפְּנֵי מִחֻלָּת אֲדוֹנָיהוּ⁴⁵, וְיוֹאָשׁ מִפְּנֵי עֲתָלְיָה⁴⁶, וְיֵהוּא חֲזוּ מִפְּנֵי יְהוֹנָדָּאִים אַחֲיוֹ⁴⁷. וְזוֹ שְׁמִשְׁחָה אֲלִישַׁע לְיֵהוּא⁴⁸ - לֹא בְשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה מִשְׁחוּ, אֲלֵא בְשֵׁמֶן אֶפְרַסְמוֹן⁴⁹. וְדָבָר זֶה מְסֻרָת בְּיַד הַחֲכָמִים.

43) שם ה: כברייתא: כדי שתימשך מלכותו. ולמדו כן ממה שנאמר (מ"א א, לג-לד) "והורדתם אותו אל גיחון ומשח אותו שם". (44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר "הוא ובניו בקרב ישראל" - "בזמן שלום בישראל", כלומר, רק אז עוברת המלכות בירושה בלי משיחה. (45) מלכים שם, לט. (46) מלכים-ב יא, יב. ולא היתה משיחה זו בשמן המשחה, שהרי יאשיהו אביו גנזו, אלא בשמן אפרסמון (כריתות שם). (47) שם כג, ל. (48) שם ט, א. ואין זה שייך לכאן, שהרי הוא לא היה בן מלך, אלא להלכה ז, שאין מושחין אלא למלכי בית דוד, ועל זה כתב וזה שמשח וכו' וכן הוא בגמרא שם. (49) ואף-על-פי שגם אצל

ה. הַסֶּף מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה פְּזִיתָ²⁰: בְּמִזְד - חֵיב פְּרַת, וּבְשׁוּגָג - מְבִיא חֲטָאת קְבוּעָה; שְנֵאמַר: וְאִשֶּׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זֶר וְנִכְרַת מִצְמִיו. וְאִין חֵיבִין²¹ אֲלֵא עַל סִיכַת שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה שְׁעֵשֶׂה מִשָּׁה; שְנֵאמַר: מִמֶּנּוּ - מִזָּה שְנֵאמַר בו: שְׁמֵן מִשְׁחַת קִדְשׁ יְהִיֶה זֶה לִי. וּמַעוֹלָם לֹא נַעֲשֶׂה שְׁמֵן אַחַר חוּץ מִמָּה שְׁעֵשֶׂה מִשָּׁה.

(20) כדעת רבי יהודה שם ו: וראה להלן הלכה י. (21) שם ה.

ו. אַחַד הַסֶּף אֶת עֲצָמוֹ וְאֶחָד הַסֶּף אֶת אַחֲרִים; שְנֵאמַר: וְאִשֶּׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זֶר. הַסֶּף פְּלִים²² וּבִהְמָה וְעוֹבְדֵי פוֹכְכִים שְׁהֵם כְּמוֹתָה²³ אוֹ שְׁסֶף מֵתִים²⁴ בו - פְטוֹר; שְנֵאמַר: עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסֶּף.

(22) שם ו: (23) ככהמה, שנאמר "שבו לכם פה עם החמור", ודרשו חכמים (קידושין סח.) "עם הדומה לחמור". (24) שאינם נקראים עוד "אדם" אלא "מתים" (כריתות שם).

ז. אין מושחין ממנו לדורות²⁵ אלא כהנים גדולים²⁶ ומשוחי מלחמה²⁷ ומלכי בית דוד בלבד²⁸. אֶפְלוּ כֵהֵן בֶּן כֵהֵן²⁹ מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ, שְנֵאמַר: וְהַכֹּהֵן³⁰ הַמִּשְׁחִית תַּחֲתָיו מִבְּנָיו וְגוֹמֵר.

(25) אבל בזמן מרע"ה משחו ממנו גם את בגדי הכהונה ואת המשכן וכל כליו כמבואר בתורה. (26) שם ה: (27) הוריות יב. (28) ומלכי ישראל אינם נמשחים אלא בשמן אפרסמון. (29) כריתות שם. והיינו כהן גדול בן כהן גדול. (30) שאף-על-פי שאין מושחין מלך בן מלך, משום שנאמר הוא ובניו בקרב ישראל (להלן הלכה יא), והרי גם כהן גדול, בנו יורשו (להלן פ"ד הלכה כ) - גילתה התורה שכהן גדול בן כהן גדול צריך משיחה.

ח. כְּבִית שְׁנִי, שְׁלֹא הִיְתָה שָׁם שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה³¹, הִיְתָה כֵהֵן גְּדוֹל מִתְּרַבָּה בְּלִישַׁת בְּגָדִים³² בְּלֶבֶד, שְׁהִיְתָה לּוֹבֵשׁ בְּגָדֵי כֹהֵן גְּדוֹלָה³³.

(31) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה א. (32) מגילה ט: (33) "שנאמר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים, כשם שמתרבה בשמן המשחה, כך מתרבה בבגדים" (להלן פ"ד הלכה יב), "כיצד מרבין אותו בבגדים, לובש שמונה בגדים ופושטן, ותזור ולבושן למחר שבעת ימים יום אחר יום" (שם הלכה יג).

ט. כִּיצַד מוֹשְׁחִין אֶת הַכֹּהֵן³⁴? צָק אֶת הַשְּׁמֵן עַל רֵאשׁוֹ וְסֶף מִמֶּנּוּ עַל גְּבִי עֵינָיו³⁵ כְּמִין פִּי יוֹנִית, כְּזָה כ; שְנֵאמַר: וַיִּצַק מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה עַל רֵאשׁ אֶהֱרֵן וַיִּמְשַׁח אוֹתוֹ³⁶ לְקִדְשׁוֹ. וּמִלְכֵי בֵית דָּוִד מוֹשְׁחִין אוֹתָן כְּמִין נֶזֶר עַל רֵאשׁוֹ³⁷. וְלֹא יִמְשַׁח בְּמִקּוֹמוֹת אַחֲרוֹת, וְלֹא יִרְבֶּה בְשֵׁמֶן³⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טז. שְׁתֵּי מִדּוֹת שֶׁל יָבֵשׁ⁶⁰ הָיוּ בַמִּקְדָּשׁ: עֲשָׂרוֹן וַחֲצִי עֲשָׂרוֹן. הַעֲשָׂרוֹן - לַמִּנְחוֹת⁶¹, וַחֲצִי הַעֲשָׂרוֹן - לְחֶלֶק בּוֹ מִנְחַת כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁבְּכָל יוֹם⁶².

(60 מנחות פז. במשנה. 61) ש"כ כל המנחות הקרובות לגבי המזבח, אין כל אחת מהן פחותה מעשרון" (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה). (62) היא הנקראת מנחת חביתין (שם הלכה ד). "וכיצד עשיית חביתין כהן גדול, מביא עשרון שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש" (שם פ"ג הלכה ב).

יז. וְשִׁבְעַת מִדּוֹת⁶³ שֶׁל לֶחַ הָיוּ שָׁם: הַיֵּן⁶⁴, וַחֲצִי הַיֵּן, וְשְׁלִישִׁית הַיֵּן, וְרִבְעִית⁶⁵ הַיֵּן; וְלֶג, וַחֲצִי לֶג, וְרִבְעִית. וְלִמָּה הָיוּ חֲצִי הַיֵּן וְשְׁלִישִׁית הַיֵּן וְרִבְעִית הַיֵּן? לַמִּדֵּית הַנֶּסְכִּים שֶׁל זָבָחִים⁶⁶. וְלֶג - לַמִּדֵּית שֶׁמֶן הַמִּנְחוֹת⁶⁷. וַחֲצִי לֶג - לַמִּדֵּית שֶׁמֶן לְכָל גֵּר מְגוּרָה⁶⁸. וְרִבְעִית - לְחֶלֶק כֹּהֵן הַשָּׂמֶן לְחִבְתֵּינָן⁶⁹.

(63) שם: במשנה. 64) "הוא שנים עשר לוג" (שם פ"ב הלכה ז). (65) "מחזקת מן המים או מן היין משקל י"ז דינרין וחצי דינר בקירוב" (פ"א מהלכות עירובין הלכה יב). (66) כמו שנאמר (במדבר כח, יד) "ונסכיהם חצי היין יהיה לפר ושלישית היין לאיל ורביעית היין לכבש יין". (67) שלכולן לוג שמן (מנחות פח. פט. ופ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז). (68) שם פח: (69) שם. שהרי היו שם שלשה לוגין שמן לשתיים עשרה חלות, רביעית לכל חלה (פ"ג שם הלכה ג).

יח. וְאֵינִי לָנוּ דֹבֵר לְמַדְד בּוֹ הֵיךְ, וְלִמָּה הֵיךְ שָׁם?⁷⁰ הוֹאִיל וְהֵיךְ בַּמִּקְדָּשׁ מִיָּמֵי מֹשֶׁה, שֶׁמֶדֶד בּוֹ שֶׁמֶן⁷¹ לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. וּבְחֲצִי לֶג⁷² שֶׁהֵיךְ בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ מוֹדְדִין מִיָּם לְמִי סוּטָה וְשֶׁמֶן לְתוֹדָה. וּבְרִבְעִית שֶׁהֵיךְ שָׁם הָיוּ מוֹדְדִין שֶׁמֶן לְחֶם הַנְּזִיר וּמִיָּם לְטָהֳרַת מְצֻרַע. וְלֹא מִפְּנֵי מַעֲשִׂים אֱלוֹהִים נִתְקַדְּשׁוּ⁷³, אֲלֵא מִפְּנֵי הַמְּלָאכּוֹת שֶׁל מִקְדָּשׁ שְׁאֲמַרְנוּ.

(70) כיון שאין לנו דבר למדוד בו. (71) למעלה הלכה ב, וכן מפורש במנחות פז: פח. (72) משנה שם פח. (73) שם.

יט. כָּל הַמִּדּוֹת⁷⁴ הָאֵלּוּ קֹדֵשׁ וּמִפְּלֵי הַשְּׂרָת, אֲלֵא שְׁמִדּוֹת הַלֶּחַ נִמְשָׁחוּ מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ, וְכָלֵי הַיָּבֵשׁ לֹא נִמְשָׁחוּ אֲלֵא בְּפָנִים. לְפִיכֵךְ, בְּרוּצֵי⁷⁵ מִדּוֹת הַלֶּחַ - קֹדֵשׁ⁷⁶, וּבְרוּצֵי מִדּוֹת הַיָּבֵשׁ - חָלוּ⁷⁷.

(74) שם צ. במשנה. (75) מה שנופל מן הכלי אחר שנתמלא (רש"י שם). (76) "וברוצי היין והשמן קודש, לפי שהוא יורד על גב הכלי, וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, ולמה יתקדשו בירוצין אף-על-פי שאין כוונת המודד אלא למה שבכלי בלבד, כדי שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול" (שם פ"ב הלכה ט). (77) "בירוצי המדות של סולת חול, שאין גב העשרון קודש" (שם).

יהואחו לא היה שמן המשחה אלא שמן אפרסמון (ראה למעלה) - שם אילו היה שמן המשחה היו מושחים אותו בו, ואילו בזמנו של יהוא היה עוד שמן המשחה, ואף-על-פי-כן לא משחוחו בו אלא בשמן אפרסמון, מפני שלא היה ממלכי בית דוד.

יב. כָּל כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ⁵⁰ שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר לֹא נִתְקַדְּשׁוּ אֲלֵא בַּמְּשִׁיחָתָן בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שְׁנֹאֲמַר: וַיִּמְשָׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם. וְדָבָר זֶה אֵינּוּ נוֹהֵג לְדוֹרוֹת⁵¹, אֲלֵא הַכֵּלִים כִּלְוֵן כִּינֹן שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָהֶן בַּמִּקְדָּשׁ בַּמְּלָאכְתָּן נִתְקַדְּשׁוּ; שְׁנֹאֲמַר: אֲשֶׁר יִשְׁרָתוּ כִּם בַּקֹּדֶשׁ - בַּשְּׂרֹת הֵם מִתְקַדְּשִׁין.

(50) שבועות טו. בברייתא. (51) שנאמר "וימשחם ויקדש אותם" - אותם במשיחה, ולא לדורות במשיחה אלא בעבודה (שם).

יג. הַפְּפוֹת וְהַקְּצוֹת שֶׁמֶקְבְּלִין בָּהֶם הַמִּנְחוֹת, וְכֵן הַמְּזֻרְקוֹת שֶׁמֶקְבְּלִין בָּהֶן הַדָּם, וְשֶׁאֵר כְּלֵי הַשְּׂרָת - כִּלְוֵן שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב הָיוּ; וּמִתָּר לְעֲשׂוֹתָן מִשְׁאָר מִיָּנֵי מִתְּכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵². וְכִלְוֵן מִתְקַדְּשִׁין בַּמְּלָאכְתָּן⁵³. וְאֵם נִשְׁבְּרוּ - מִתִּיבָה אוֹתָם⁵⁴ וְעוֹשָׂה אוֹתָן כְּלֵי אַחֵר, וְאֵין קֹדֶשְׁתָּן מִסְּתַלְקַת מֵהֶן לְעוֹלָם⁵⁵.

(52) למעלה פ"א מהלכות בית הבחירה הלכות יח-ט. (53) אף-על-פי שכבר כתב רבינו למעלה בהלכה הקודמת, שהכלים מתקדשים במלאכתם - חזר רבינו וכתבו כאן, להשמיענו שגם המזורקות שהם כלי לח ונמשחו מבפנים ומבחוץ (להלן הלכה יט), כדי לקדשם מבפנים ומבחוץ - מתקדשים בעבודתם מבפנים ומבחוץ, אף-על-פי שעבודתם אינה אלא מבפנים (יריעות שלמה). (54) ראה להלן הלכה יד. (55) כן מפורש להלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא: "נטמא כשיצא פוחתו עד שיטהר ומכניסו בפנים וחזור ומרדדו עד שיסתם הפחת ויחזור כתבנית הכלים" (והוא מזבחים צד: צה). הרי שקדושתו אינה מסתלקת (אור שמח).

יד. כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּקְבּוּ אוֹ שֶׁנִּסְדְּקוּ - אֵין סוֹתְמִין אוֹתָן, אֲלֵא מִתִּיכִין אוֹתָן וְעוֹשִׂין אוֹתָן חֲדָשִׁים⁵⁶.

(56) [זבוחים פח. בברייתא: "כלי קודש שניקבו אין מתיכין אותן, ואין מתיכין לתוכן אבר (=עופרת). נפגמו, אין מתקנין אותן". ונראה שלפני רבינו היתה שם הנוסחא: "כלי קודש שניקבו מתיכין אותן", והיינו להתיכם מחדש].

טו. סְפִין שֶׁנִּשְׁמַט מִן הַנְּצִיב⁵⁷ אוֹ שֶׁנִּפְגַּם - אֵין מְחֻזְרִין אוֹתוֹ וְאֵין מְשַׁחֲזִין אוֹתוֹ; אֲלֵא גוֹנְזִין אוֹתוֹ בְּצַד הַהֵיכָל⁵⁸ בֵּין הַקֹּדֶשׁ וְהָאוֹלָם לְדָרוֹם, וְעוֹשִׂין אַחֲרֵים. שְׂאֵין עֲנִיּוֹת בְּמָקוֹם עֲשִׂירוֹת⁵⁹.

(57) זבחים שם. (58) כן מפורש במדות פ"ד משנה ז: "בית החליפות (ליד ההיכל) ששם גונוים את הסכינים" (אור שמח). (59) זבחים שם: וראה להלן פ"ח הלכות ד-ה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כפת הירדן לקטורת. ולדעת ה'תוספות' (כריתות שם) אף כפת הירדן באה כדי לשרות בה את הצפורן. אבל מדברי רבינו אין נראה כן, ראה משנה-למלך. ואולי למדו כן מהלכה למשה מסיני. (15) לענין קטורת של יום הכיפורים, למדו חכמים (יומא נג.) שהיא צריכה מעלה עשן, משום שנאמר שם "כי בענן אראה על הכפורת". ומן הפסוק השני הנאמר שם "וכסה ענן הקטורת", למדו שם גם לשאר ימות השנה, ועי' משנה-למלך. (16) יומא לח, א.

ג. וזהו משקל אחד עשור סמנייה: נטף וישחלת וְחִלְבָנָה וְלִבְנָה - מִכֹּל אֶחָד מִשְׁקָל שִׁבְעִים מָנֶה. וְהַמָּנֶה מֵאָה דִּינָרִין. וימר ויקציעה וישפלת גרד וכרכום - מִכֹּל אֶחָד שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה. קֶשֶׁט - שְׁנַיִם עָשָׂר מָנֶה. קַנְמוֹן - תְּשַׁעָה מָנִים. קְלוּפָה - שְׁלֹשָׁה מָנִים. מִשְׁקָל הַפֶּל: שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְשִׁשִּׁים וְשִׁמּוֹנֶה מָנֶה.¹⁷ שְׁחֻקִין הַפֶּל הַדֶּק. מוֹסִיפִין לָהּ רִבְעֵי הֶקֶב מֵלַח סְדוּמִית, וְכַפַּת הַיֵּרֶדִן וּמַעֲלָה עֶשֶׂן פֶּל שְׁהוּא. וּמִקְטִיר מִמֶּנָּה בְּכֹל יוֹם עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב.¹⁸ מָנֶה. שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחֲמִשָּׁה מָנֶה - פְּנִגְדַּי מְאוֹת הַחֲמֵה;¹⁹ וְהַשְּׁלֹשָׁה מָנִים הַנִּשְׁאָרִים שׁוֹחֵק אוֹתָם עָרֵב יוֹם הַכְּפֹרִים דֶּקָה מִן הַדֶּקָה,²⁰ עַד שְׁמוֹצְיָא מִמֶּנָּה מְלֵא חֲפָנָיו לְהַקְטִיר בְּיוֹם הַכְּפֹרִים; וְהַשְּׁאָר הוּא מוֹתֵר הַקְטָרֶת שְׁאֵמְרָנוּ בְּשִׁקְלִים.²¹

(17) "מנין משקלם לא מצינו במקרא, אלא שהיא הלכה למשה מסיני. ושמעתי דאסמכוה אקרא (שיר השירים ד, יג) "שלחך פרדס רמונים", שלחך בגימטריא הכי הוי (= ש"ח), ומדרש לא ראיתי" (יראים סי' רעט). בתוספות הרא"ש לכריתות ו, א (הובא ב'שיטה מקובצת' שם) כתב, וזה לשונו: הכי גמירי לה, ודורשי רשומות אסמכוה אקרא דשלחך פרדס רמונים, דנדרש במדרש על קטורת הסמים, וכמנין שלחך היו מפטמין (ש"ח) מנה וארבע סממנין משקל שבעים שבעים הם ר"פ, וד' משקלם ט"ז, וט"ז הם ד"ס מנין (הרי: "פרדס"). (ואמנם בפסוק שלאחריו מונה כמה מסממני הקטורת: "נדר וכרכום קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מור ואהלות". אלא שהחשבון הנ"ל עודנו לקוי בחסר, שהרי לא ניתן שום רמז על משקלם של קושט, קנמון וקלופה. ויתכן כי משקלם (העולה ביחד עשרים וארבעה מנים) רמוז במלה "רמונים" שמנינה, במספר קטן, עולה עשרים וארבעה. (18) שמות ל, א-ח. (19) "ולא היו עושין כנגד ימות הלבנה, לפי שהיה חסר בשנה מעוברת" (הרא"ש שם). (20) דקה ביותר. (21) כלומר, בהל' שקלים פ"ד הי"ב. וראה בפירושי הרא"ש והרע"ב לשקלים פ"ד מ"ה, שכתבו שגם אחד-עשר המנים שנשארו בשנה פשוטה, שאינה אלא שני"ד ימים, נכנסו למותר הקטורת.

ד. נטף האמור בתורה הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצריי.²² והשחלת היא הצפורן.²³ שנותנין אותה בני האדם במגמרות.²⁴ והחלבנה - כמו דבש שחור, וריחו קשה.²⁵ והוא שרף אילנות בערי יון. וזהו

~ יום שני ט' תמוז ~

פְּרָק שְׁנַיִ

(1) יבאר בו רבינו כי הקטורת נעשית בכל שנה, וממה עושים אותה.

א. הַקְטָרֶת נַעֲשִׂית בְּכֹל שָׁנָה וְשָׁנָה,² וְנַעֲשִׂיתָ³ מִצֹּת עֵשֶׂה,⁴ שְׁנֵאמַר: וְאַתָּה⁵ קַח לְךָ סָמִים וְגוֹמֵר. וְנִתְפָּרְשׁוּ בַתּוֹרָה אַרְבַּעַה מִסְמַמְנֵיהָ, וְהֵן: נֶטֶף,⁶ וְשִׁחֲלָת,⁷ וְחִלְבָנָה,⁸ וְלִבְנָה. וְשָׁאֵר סְמַמְנֵיהָ הִלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי.⁹

(2) מפני שצריך להביאה מתרומה חדשה (שקלים פ"ד מ"ה, ופ"ד מהל' שקלים הי"ב). (3) צ"ל: ועשייתה. (4) ב'ספר המצוות' (עשה כח) כתב: "שנצטוו הכהנים ליתן את הקטורת בכל יום, פעמים על מזבח הזהב". וכן כתב שם כלל י (עיי"ש עמוד מ הערה ב) ש"אין מונים אמרו קח לך סמים, אלא מונים הקטרת הקטורת בכל יום". וכן כתב גם בפ"ג מהל' תמידין ש"מצוות-עשה להקטיר הקטורת". (5) העתקת הפסוק אינה מדויקת. (6) "הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצריי" (להלן ה"ד). (7) "היא הצפורן שנותנין אותה בני האדם במוגמרות" (שם). (8) הוא "כמו דבש שחור וריחו קשה" (שם). (9) כריתות ו, ב.

ב. אֶחָד עָשָׂר סְמַמְנִים¹⁰ נִאָמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, וְהֵם שְׁעוֹשִׂין אוֹתָן בְּמִשְׁקָל מִכְוֵן.¹¹ וּמוֹסִיפִין עִמָּהֶן בְּלֵא מִשְׁקָל מְלַח¹² סְדוּמִית¹³ וְכַפַּת הַיֵּרֶדִן¹⁴ וְעֵשֶׂב אֶחָד שְׁמַעֲלָה עֶשֶׂן¹⁵. וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים אוֹתוֹ אֶלָּא אֲנָשִׁים יְדוּעִים,¹⁶ וְהוּא הִיָּה הִלְכָה בְיָדָם אִישׁ מִפִּי אִישׁ.

(10) שם. (11) ראה להלן ה"ג. (12) אף-על-פי שיש אומרים שקטורת אינה צריכה מלח (מנחות כ. ועי' לחם-משנה בפ"ה מהל' איסורי מזבח הי"א) - זה אינו אלא בשעת ההקטרה, אבל בשעת העשיה הכל מודים שצריכה מלח (ראה משנה-למלך). ויש ללמוד כן ממה שנאמר (שמות ל, לה) "ממולח טהור קודש" - שיהא ממולח (רמב"ן שם, וראה להלן ה"ה שלמדו ממילה זו גם שצריך לערב). ולדעת ה'תוספות' (כריתות ו. ד"ה מלח) הוא בא כדי לשרות בו את הצפורן. אבל לא נראה כן מדברי רבינו, ראה משנה-למלך. (13) מן הפסוק "ממולח טהור קודש" שלמעלה, אין ללמוד שצריך דוקא מלח סדומית, ובוודאי זהו מהלכה למשה מסיני, וראה להלן. ובדין מליחת הקרבנות הצריכו מלח סדומית לכתחילה, ולמדו כן (מנחות כא.) מן הפסוק "ולא תשבית מלח" - "הבא מלח שאינה שובחת", ועי' משנה למלך בפ"ה מהל' איסורי מזבח, שם. ומה שאמרו (כריתות ו. ולהלן ה"ג) "מלח סדומית רובע הקב", אין זה אלא במדה, אבל במשקל לא היה מכוון (כסף-משנה). (14) ב'שיטה מקובצת' (כריתות שם) פירש שהוא עשב הגדל על שפת הירדן, וכפת הוא מלשון "כיף" (= חוץ, שפה), ולא ידענו מהיכן הוציאו חכמים כי צריך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא בקודש" (כריתות ו.), היינו משום שנאמר פעמיים קודש, והרי שנה עליו הכתוב לעכב (כסף-משנה). ואף-על-פי שפסוק זה לא נאמר בקטורת אלא בשמן המשחה - למדו קטורת משמן המשחה, ראה למעלה פ"א ה"ב, ועי' משנה-למלך. (40) כלומר, בכלי שרת. וכמסקנת הגמרא בשבועות יא, א. וכן הוא ב'ירושלמי' שקלים פ"ד ה"ג. ועי' ב'תוספות' שם ד"ה מכל מקום, וב'שיטה מקובצת' ערכין י, ב - אות יב. (41) כדעת רבי יוסי בר חנינא ב'ירושלמי' שקלים, שם.

ז. פְּעָמִים בְּשָׁנָה הָיוּ מְחִזְרִין אוֹתוֹ⁴² לְמִכְתָּשֶׁת⁴³. בְּיָמֹת הַחֲמֵה הָיוּ מְפָזְרִים אוֹתָהּ, כְּדִי שְׁלֵא תִתְעַפֵּשׂ; וּבְיָמֹת הַגְּשָׁמִים צוֹכְרִין אוֹתָהּ, כְּדִי שְׁלֵא יָפּוּג יְרִיחָהּ⁴⁴.

(42) צ"ל: "אותה". (43) כריתות ו, ב. ושוחקין אותה שם שנית (כסף-משנה). (44) אין זה קשור למה שלמעלה, אלא דבר בפני עצמו הוא, שחזן ממה שהיו שוחקים אותה, היו מפזרים אותה בימות החמה, ובימות הגשמים צוברים אותה (כסף-משנה).

ח. נָתַן לְתוֹכָהּ דְּבֶשׂ כָּל שְׁהוּא - פְּסוּלָה⁴⁵. חֶסֶר אֶחָד מִסְמָמָנֶיהָ⁴⁶ - חִיב מִיתָהּ⁴⁷, שֶׁהָרִי נִעְשִׂית קְטֹרֶת זְרָה⁴⁸. פְּטָמָהּ⁴⁹ מְעַט מְעַט בְּמִתְכַנְתָּהּ⁵⁰ - כְּשֶׁרָה. אָפְלוּ פֶטָם⁵¹ פָּרִס בְּשִׁחְרִית וּפָרִס בֵּין הָעֶרְבִים.

(45) כריתות שם, ו'ירושלמי' יומא פ"ד ה"ה. והיינו משום שנאמר (ויקרא ב, יא) "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" (רש"י שם, וברייאתא דבר קפרא המובאת בסידורי התפלה, וראה בכסף-משנה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א). (46) כלומר, אחד מאחד-עשר הסממנים המנויים למעלה. אבל אלה שבאו לתקן את הקטורת אינם בכלל זה ('בית יוסף' או"ח סי' קלג, וראה במשנה-למלך כאן ה"ג). (47) כריתות, שם. (48) גם להלן פ"ה מהל' עבודת יום הכיפורים, כתב רבינו: "הקטירי קטורת של קודש הקדשים כזית בהיכל, חייב מיתה". ונראה שלמדו כן מקטורת חסירה ביום הכיפורים, כמו שלמדו ביומא נג, א - לענין מעלה עשן ('חזון איש' להלן בהלכות יום הכיפורים). (אבל יש להבין: למה לא הביא רבינו כאן גם אם חיסר בה מעלה עשן, כמו שכתב בהל' יום הכיפורים שם הכ"ה, ועוד למה כתב להלן בסמוך הי"א שהמקטיר קטורת זרה במזבח הזהב שבהיכל - לוקה, ולא כתב שחייב מיתה, וראה בשו"ת "בית זבול" לחותני הגרי"מ חרל"פ ח"א סי' כה. וב'בית יוסף' שם כתב: "מיחייב מיתה משום מקטיר קטורת זרה, כדאשכחן בבני אהרן (ויקרא י, א-ב) שנתחייבו מיתה מפני שהקטירו קטורת באש זרה". (49) כריתות ה, א. ו, ב. (50) לפי חשבון משקלה הכללי, עשה מעט ממנה. (51) חצי מנה (שם).

ט. הָעוֹשֶׂה קְטֹרֶת מֵאֶחָד עֶשְׂרֵי סְמָמָנִין⁵² אֵלּוּ לְפִי מִשְׁקָלוֹת אֵלּוּ⁵³ כְּדִי לְהַרְיֵחַ בָּהּ, אֵף עַל פִּי שְׁלֵא הָרִיחַ - חִיב פְּרָתָהּ⁵⁴ עַל עֲשִׂיתָהּ, אִם עָשָׂה מְזִיד;

שְׁמוֹת הַסְּמָנִים בְּלוֹשׁוֹן עֶרְבִי: עוֹד בְּלִסְאֵן, וְאַצְפָּאָר טִיב, וּמִיָּעָה, וְלִכְאֵן, וּמוֹסְקִי, וְקִצְיָעָה, וְסִנְבָּל אֲלִנְטוֹרִין, וְזַעְפָּרָן, וְקִשְׁט, וְעוֹד²⁶, וְקִשְׁר סְלִיכָה²⁷. וְעִנְבָּר²⁸.

(22) בכריתות, שם: "תנו רבנן, פיטום הקטורת הצרי וכו' רבי שמעון אומר, הצרי אינו אלא שרף (הנוסף) מעצי הקטף". ופירש הרמב"ן (שמות ל, לד) לדעת רבינו כי "רבי שמעון בא לחלוק ולומר שאין הצרי מסמני הקטורת כי הוא אינו אלא שרף, ובקטורת אין השרף נכנס בו אלא הקטף עצמו". (למד כן מלושון נטף שהוא מבנין קל, ומוסב על האילן, וכן תרגם אונקלוס: "נטף - נטופא", כמו ששנינו בפאה פ"ז מ"א "כזית הנוטופה" (=זית הנוסף שמן) ואילו הצרי היה נקרא נטף, מבנין נפעל, ועי' כסף-משנה). ופסק רבינו כרבי שמעון, ולפיכך כתב שהוא העץ. (23) כן תרגם אונקלוס "שחלת - טופרא", היינו צפורן. (24) בכשמים. (25) כריתות ו, ב. במימרא של רבי חנא בר בזנא בשם רבי שמעון חסידא. (26) (בפירוש המשניות, כתב רבינו: "עוד הירדדי", וצ"ל: "עוד הינדדי" = עץ הודו, והוא קינמון. וכן הוא למעלה פ"א ה"ג). (27) היא קלופה (פירוש המשניות, שם). (28) היא כיפת הירדן (שם).

ה. הַיָּצֵד מִפְּטָמִין²⁹ אֵת הַקְּטֹרֶת? מֵבִיא תְּשַׁעָה קִבֵּין בּוֹרִית כְּרִשְׁיָנָה³⁰ וְשָׁף בָּהּ אֵת הַצְּפָרִין³¹, וְאַחַר כֵּן שׂוֹרָה אֵת הַצְּפָרִין בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים³² שָׁל יִין קְפָרִיסִין³³ או יִין לְבָן יִשָּׁן חֲזֵק בְּיוֹתֵר³⁴, וְאַחַר כֵּן שׂוֹחֵק³⁵ כָּל אֶחָד מִן הַסְּמָנִים בְּפָנָיו עֲצוּמוֹ³⁶ הֵדֵק, וּכְשֶׁהוּא שׂוֹחֵק אוֹמֵר: הֵדֵק הֵיטִיב³⁷, הֵדֵק הֵיטִיב, כָּל זְמַן שְׂשׂוֹחֵק, וּמְעַרְבַּ הַפֶּלֶל³⁸.

(29) כריתות שם. כלומר, כיצד כותשין ומתקנין (רש"י שם). (30) סבון הבא מאותו מקום (רש"י שם). (31) מפני ששחורה היא שפין אותה (= משפשפין אותה) כדי שתהא נאה (גמרא רש"י שם). (32) כריתות, שם. (33) יין שבא מאי קפריסין. ויש מפרשים, יין הבא מקליפת אילן ששמו צלף הנקראת קפריסין, ראה ברכות לו, א (רש"י שם). (34) בגמרא שם אמרו שצריך להביא יין קפריסין. ורק אם אין לו יין קפריסין, מביא חמר חוורין עתיק (= יין ישן). וצ"ע ('הר המוריה'). (35) שנאמר (שמות ל, לו) "ושחקת ממנה הדיק". (36) שנאמר (שם, לד) "בד בכד יהיה", וראה למעלה פ"א ה"ב. (37) שהקול יפה לבשמים (כריתות שם), וב'כלבו' (סי' לח) הטעים בזה שהאותיות הללו יוצאות מן הגרון ומוציאות הכל. (38) שנאמר (שם, לה) "ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". וראה למעלה ה"ב שיש ללמוד מזה גם שישים עליה מלח.

ו. וְכָל מְעַשְׂיָהּ בַּקֹּדֶשׁ³⁹ בְּתוֹף הָעֲזָרָה וּמִשְׁלַל הַקֹּדֶשׁ⁴⁰. וְהַמְּפִטֵם אֵת הַקְּטֹרֶת מִן הַחֲלִין אוּ בְּכָלִי שָׁל חֲלִין - פְּסוּלָהּ⁴¹.

(39) שנאמר (שם, לב): "קודש היא, קודש תהיה לכם (צ"ל: "קודש הוא, קודש יהיה לכם)" מכאן שכל מעשיה לא יהיו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּבְשׂוּגָג מְבִיא חֲטָאת קְבוּעָה⁵⁵. אָף עַל פִּי שְׂלֵא עֲשֵׂה
הַמִּשְׁקָל פְּלוּ אֶלֶא חֲצִי⁵⁶ או שְׂלִישׁ⁵⁷, הוֹאִיל וְעֲשֵׂה
לְפִי מִשְׁקָלוֹת אֵלוּ - תִּיב פֶּרֶת. שְׁנֵאמֶר: בְּמִתְכַנְתָּה
לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם, אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ
וּנְכַרְתָּ מֵעַמּוֹ.

(64) הכהנים ('ספר המצוות' עשה לד). (65) (אף-על-פי שכן הפסוק שהביא בסוף הלכה זו, יש ללמוד גם לשולחן ולמנורה ולמזבח הזהב, שהרי כולם משא בני קהת (במדבר ד), ועליהם הוא אומר (שם ז, ט) "ולבני קהת לא נתן (= עגלות) כי עבודת הקודש עליהם, בכתף ישאו", וכן פירש רש"י בסוטה לה, א - ד"ה לא נתן, כי "עבודת הקודש" הנ"ל כוללת כל הכלים האלה - דעת רבינו כי אין להוכיח כי מצוה זו של נשיאה בכתף היא גם לדורות אלא בארון, שמפורש בו בדברי הימים (א טו, טו) "וישאו בני הלויים את ארון האלקים כאשר צוה משה כדבר ה' בכתפם במוטות עליהם". אבל בכל יתר הכלים הנ"ל, שאין לנו הוכחה מפורשת לדורות, אין מצותם אלא לשעה. וראה ב'ספר המצוות לעם', עמוד עא והערה נוספת קנג, ועי' ב'מנחת חינוך' מצוה (שעט). (66) סוטה, שם.

יג. פְּשֵׁנוּשָׂאִים אוֹתוֹ עַל הַכֶּתֶף - נוֹשְׂאִין פָּנִים כְּנֶגֶד פָּנִים⁶⁷, וְאַחֲרֵיהֶם לְחוּץ וּפְנֵיהֶם לְפָנִים. וְנִזְהָרִים⁶⁸ שְׂלֵא יִשְׁמְטוּ הַבְּדִים מִן הַטְּבָעוֹת. שְׁהַמְסִיר אֶחָד מִן הַבְּדִים⁶⁹ מִן הַטְּבָעוֹת - לוֹקֵה; שְׁנֵאמֶר: בְּטַבְּעַת הָאֶרֶץ יִהְיוּ הַבְּדִים, לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ.

(67) כדי שלא ליתן אחור לארון (במדבר רבה פ"ה). וכן נראה בעבודה זרה כד, ב ('מאירי'). (68) יומא עב, א. (69) בגמרא שם: "והמסיר בדי ארון". ודעת רבינו כי אין הכוונה לשני הבדים דווקא אלא אפילו לאחד מהם. וראה ב'מנחת חינוך' מצוה צו.

~ יום שלישי י' תמוז ~

פֶּרֶק שְׂלִישִׁי

1) יתבאר בו כי כל זרע לוי מובדל לעבודת המקדש, ודין בן לוי שקבל עליו כל מצות לוייה חוץ מדבר אחד.

א. זָרַע לוֹי פְּלוּ מְבָדֵל לְעִבּוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֵאמֶר: בְּעַת הַיּוֹם הַבְּדִיל יְיָ אֶת שִׁבְט הַלוֹי. וּמִצְוַת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת הַלוֹיִם פְּנוּיִין וּמוֹכְנִין לְעִבּוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, בֵּין רְצוּ בֵּין שְׂלֵא רְצוּ²; שְׁנֵאמֶר: וְעִבְדוּ הַלוֹי הוּא אֶת עֲבֹדַת אֱהֵל מוֹעֵד. וּבֶן לוֹי שֶׁקָּבַל עָלָיו כָּל מִצְוַת לוֹיָהּ³ חוּץ מִדְּבַר אֶחָד - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ, עַד שֶׁיִּקְבַּל אֶת כָּלָן.

2) בספרי (לבמדבר יח, כג) "לפי שהוא אומר חלף עבודתם שומע אני רצה יעבוד לא רצה לא יעבוד [שכיוון שנאמר "חלף עבודתם" הרי זו כמצוות עשה שמתן שכרה בצידה, שאין כופין עליה], תלמוד לומר ועבד הלוי הוא בעל כורחו". (3) לשורר, לשמור ולהיות שוער.

ב. עִבּוֹדָה שְׁלֵחָן הִיא שְׂיָהּוּ שׁוֹמְרִין אֶת הַמִּקְדָּשׁ. וְיִהְיוּ מִהֵן שׁוֹעֲרִין לְפִתְחַת שְׁעָרֵי הַמִּקְדָּשׁ וְלַהֲגִיָּה⁴

52) אבל אם חיסר אחד מסממניה, אינו חייב על עשייתה, כן מפורש בתוספתא מכות פ"ג ('אור שמח'). (53) אף-על-פי שלא עשה אלא שיעור הקטרה אחת דהיינו חצי מנה, שכשרה, כמבואר למעלה ה"ח ('הר המוריה'). (54) כריתות ב, א. ו, א. וכן מפורש בתורה (שמות ל, לח) "איש אשר יעשה כמות להריח בה ונכרת מעמיו" הרי שכיון שעשה להריח בה אע"פ שלא הריח בה - חייב (כסף-משנה). (55) "שאינו משתנה בשינוי עניני האדם, אלא מקריב כשבה או שעירה בין שיהיה עשיר או עני, וזו היא הנקראת חטאת קבועה" (פירוש המשניות כריתות פ"א מ"א, וראה בפ"א מהל' שגגות ה"י). (56) חצי משלוש מאות וששים ושמונה מנים, דהיינו מאה ושמונים וארבע, כריתות ו, ב: "קטורת שפטימה לחצאין חייב, דכתיב והקטורת אשר תעשה, כל שתעשה, והא אפשר דעבדה פרס בשחרית ופרס בין הערבים". ומכיון שאמרו שאפשר פרס בשחרית וכו', על-כרחנו שחציו לאו דווקא, אלא כל שראוי להקטיר (משנה-למלך). (57) דלא כרש"י שם ד"ה לשלישי.

י. עֲשֵׂאָהּ לְהַתְּלַמֵּד בָּהּ⁵⁸ או לְמַסְרָהּ לְצַבּוּר - פְּטוּר⁵⁹. הָרִיחַ בָּהּ וְלֹא עֲשֵׂאָהּ - אֵינוֹ חָיִב פֶּרֶת, אֶלֶא דִּינוֹ כְּדִין כָּל הַנִּזְהָרִים מִן הַהֲקָדְשׁ⁶⁰. לֹא חֵיבָה תוֹרָה פֶּרֶת אֶלֶא לְעוֹשֵׂה בְּמִתְכַנְתָּה לְהָרִיחַ בָּהּ.

58) שם ה, א. ו, א. (59) שנאמר "לא תעשו לכם" - "לכם (=להנאתכם) הוא דאסור, אבל למוסרו לציבור (או ללמוד בו) פטור" (שם ה.). (60) שחייב קרבן מעילה. והיינו בשעה שעולה תמרתה, אבל לאחר שתעלה תמרתה, אין מועלין בה (פ"ה מהל' מעילה ה"ז).

יא. מִזְבַּח הַזֶּהָב שֶׁבְּהִיכָלוֹ⁶¹ - עָלָיו מְקַטְרִין הַקְּטֹרֶת בְּכָל יוֹם, וְאֵין מְקַרְבִּין עָלָיו דְּבַר אֶחָד. וְאִם הַקְּטֹרֶת עָלָיו קְטֹרֶת אֶחָדָה שְׂאִינָה כְּזוֹ⁶², או שְׁהַקְּטֹרֶת עָלָיו קְטֹרֶת כְּזוֹ שֶׁהַתְּנַבֵּב אוֹתָהּ יָחִיד או רַבִּים⁶³, או הַקְּרִיב עָלָיו קֶרֶבֶן, או הַסִּיף נֶסֶף - לוֹקֵה; שְׁנֵאמֶר: לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעוֹלָה וּמִנְחָה וְגוֹמֵר.

(61) מפורש בתורה כמו שכתב רבינו בסוף הלכה זו. (62) כגון חיסר אחד מסממניה (למעלה ה"ה). (63) מנחות נ, א. נ, ב. והיינו כשלא מסרה לצבור (כסף-משנה ו'תוספות' שם ד"ה יכול). ויתכן גם כי מאחר שהביאזה נדבה ולא חובה, היא קטורת זרה ('אבן האזל').

יב. בְּעַת שְׁמוֹלִיכִין⁶⁴ אֶת הָאֶרֶץ⁶⁵ מִמְּקוֹם לְמִקְוֶה - אֵין מוֹלִיכִין אוֹתוֹ לֹא עַל הַבְּהֵמָה וְלֹא עַל הַעֲגֻלוֹת, אֶלֶא מִצְוָה לְנַטְלוֹ עַל הַכֶּתֶף. וּלְפִי שֶׁשָּׂכַח דְּוָד⁶⁶

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כנגד תשעה כינורות ושני נבלים וצלצל אחד, שנאמר (דברי הימים א כה, ט) "הוא ואחיו ובניו שנים עשר". ואף על פי שהם לא שרו אלא בפה ולא בכלי, כמפורש להלן, - העמידו מספר הלויים המשוורים בפה כנגד מספר המנגנים בכלים. (17) [כיוון שמספרם גם כנגד תשעה כינורות והרי על כינורות מוסיפין עד לעולם]. (18) שכהנים היו נושאים בנותיהן.

ד. ובמה הם מנגנים? בנבלים וכלילים וקנורות וקצוצרות¹⁹ והצלצל²⁰. ואין פוחתין משני נבלים, ולא מוסיפין על ששה. ואין פוחתין משני כלילים, ולא מוסיפין על שנים עשר²¹. ואין פוחתין משתי קצוצרות, ולא מוסיפין על עשרים ומאה²². ואין פוחתין מתשעה קנורות, ומוסיפין עד לעולם. והצלצל אחד בלבד.

(19) מיני כלי שיר. (20) הם שתי חתיכות רחבות של מתכות ומכים זו על זו. (21) וזהו כנגד שנים עשר יום שהחליל מכה לפני המזבח. (22) שם יג: שנאמר (דברי הימים ב ה, יב) "ועמהם כהנים למאה ועשרים מחצרים בחצוצרות", שיותר ממאה ועשרים מערבב הקול.

ה. בימי המועדות כלם ובראשי החדשים היו הפהנים תוקעים²³ בקצוצרות בשעת הקרבן והלויים אומרים שירה; שנאמר: וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי החדשכם ותקעתם בקצוצרות. הקצוצרה היתה נעשית מן עשת של כסף²⁴. עשה אותה מן הגרוטאות של כסף²⁵ - כשרה²⁶; משאך מיני מתכות - פסולה. והחלילין שהיו מנגנים בהן היתה אפוב²⁷ שלהן²⁸ של קנה, מפני שקולו ערב. ולא היתה מחלק אלא באפוב יחידי, מפני שהוא מחלק יפה²⁹.

(23) כמפורש בתורה (במדבר י, ח) "ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות והיו לכם לחקת עולם לדורותכם", (24) מנחות כח. שנאמר (במדבר י, ב) "שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אותם", דהיינו מן העשת של מעשה הקשת הקורנס. ורק חצוצרות של כהנים היו מן הכסף, אבל בחצוצרות של לויים לא כתב כן רבינו לפי שאינם אלא מדרבנן. (25) שברי כסף. (26) שנאמר במנורה "מקשה היא" - "היא [מקשה] ולא חצוצרות". (27) ואכוב הוא הקנה של החליל. (28) כלומר, של החלילים. (29) כשהיה מגיע לסיום הנעימה, היה אחד מהחלילין מאריך לאחר שתקת האחרים, שלא היו מסיימים כולם בבת אחת, אלא אחד היה מסיים לבסוף וזהו נוי גדול.

ו. בשנים עשר יום בשנה החליל מפה³⁰ לפני המזבח: בשחישת פסח ראשון³¹, ובשחישת פסח שני³², וביום טוב הראשון של פסח, וביום הראשון של עצרת³³, ובשמנה ימי הקצוג³⁴. וחליל זה³⁵ דוחה

דלתותיו⁵, ויהיו מהן משוררין לשורר על הקרבן בכל יום. שנאמר: ושרת בשם יי אלהיו בכל אחיו הלויים. אי זהו שרות שהוא בשם יי? הוי אומר: זו שירה. ומתי אומר שירה? על כל עולות הצבור החובה⁷ ועל שלמי עצרת⁸ בעת נסוף היין⁹. אכל עולות נדבה שמקריבין הצבור¹⁰ לקיץ למזבח¹¹, וכן הנסכין הבאים בפני עצמן¹² - אין אומרים עליהן שירה¹³.

(4) לסגור. (5) ומה שאמרו (סוכה נו:): "מגיפי דלתות שבמקדש היו נוטלין שכון מלחם הפנים", הרי שכהנים מגיפים הדלתות (שהרי רק הכהנים מותרים לאכול להם הפנים) - הכוונה לשלושת המקומות שהיו הכהנים שומרים שם מגיפים הם [=הכהנים] את הדלתות, אבל במקומות אחרים היו הלויים מגיפים את הדלתות. (6) שמזכירין בו שם שמים. (7) שנאמר (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם", עולותיכם משמע של כל ישראל, דהיינו עולות ציבור חובה. (8) שנאמר "על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם" - מה עולה קדשי-קדשים אף שלמים קדשי-קדשים, והם כבשי עצרת שהם שלמי צבור. (9) "שאיין אומרים שירה אלא על היין, שנאמר (שופטים ט) ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים, אם אנשים משמח אלקים במה משמח? מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין". (10) "ממותר תרומות הלשכה". (11) כשהוא בטל מנדרים ונדבות לוקחין עולות ומקריבין למזבח. (12) ואפילו של צבור "כגון שהביאו קרבן ציבור ולא הביא נסכים עמו והביאום למחר, דאמר מר מנחתם ונסכיהם אפילו למחר". אבל נסכים של יחיד אין טעונים שירה אפילו אם באים עם הקרבן. (13) על עולת נדבת צבור אין אומרים - "מה שלמים קבוע להם זמן אף עולה קבוע לה זמן לאפוקי נדבת ציבור שאין קבוע לה זמן" ועל נסכים הבאים בפני עצמן אין אומרים, שאין אומרים אלא על אכילה ושתיה. ובעיא שלא נפשטה היא ופסקה רבינו לקולא.

ג. לוי האונן¹⁴ - מתר לעבד ולשורר¹⁵. ואין פוחתין משנים עשר לויים¹⁶ עומדים על הדוכן בכל יום לומר שירה על הקרבן, ומוסיפין עד לעולם¹⁷. ואין אומרים שירה אלא בפה בלא כלי; שעקר השירה, שהיא עבודתה, בפה. ואחרים היו עומדים שם מנגנים בכלי שיר. מהן לויים, ומהן ישראלים מיחסין המשיאין לפהנה¹⁸. שאין עולה על הדוכן אלא מיחס. ואין אלו המשוררים על פי הכלים עולין למגן השנים עשר.

(14) "זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה הוא אונן מדברי סופרים". (15) כן הוא בספרא פרשת שמיני (פרק ב הלכה ט) לעניין שיר ואם שיר שצריך שמחה מותר, - כל שכן עבודה אחרת שמתרת. (16) במשנה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הדין אם נתקלקל מסיבה אחרת. (42) שהרי גם בזמן שהיו ישראל במדבר, שהלוי נפסל בשנים, כשר הוא לנעילת שערים, כמפורש בספרי שם. ולשורר בכלי שיר, כשר בוודאי, שלא גרע חלקו מישראלים מיוחסים, ראה למעלה הלכה ג.

ט. שְׂמוּאֵל הַרֹאֵה⁴³ וְדוֹד הַמֶּלֶךְ חֵלְקוֹ⁴⁴ הַלְוִיִּם לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים מִשְׁמֵרוֹת, וְעוֹבֵד מִשְׁמֵר בְּכָל שַׁבָּת. וְכָל אֲנָשֵׁי מִשְׁמֵר מְחַלֵּק אוֹתָם רֹאשׁ הַמִּשְׁמֵר לְבִתֵּי אָבוֹת, וְכָל יוֹם מִימֵי הַשַּׁבָּת עוֹבְדִים בּוֹ אֲנָשִׁים יְדוּעִים⁴⁵. וְרֹאשֵׁי הָאָבוֹת מְחַלְקִין אֵלָיו הָעוֹבְדִים בְּיוֹם שְׁלֹהֵן אִישׁ אִישׁ עַל עֲבוֹדָתוֹ⁴⁶. וְכָל הַלְוִיִּם מְזַהְרִין עַל עֲבוֹדַת הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֹאמְרָ: אֵךְ אַל פְּלִי הַקֹּדֶשׁ וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ וְלֹא יִמְתּוּ. לֹא יִקְרְבוּ - לְעֲבוֹדָה, אֲבָל לְעַע - מִתְּרִין⁴⁷.

(43) הנביא. "כי לנביא היום ייקרא לפנים הרואה". (44) תוספתא תענית פרק ג על פי הפסוק בדברי הימים (א ט, כב) "המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם". (45) כלומר, "ראש משמר היה מסיים (=מסמן) היום שיעבוד בו בית אב זה וכן לכל בית אב - יומו". (46) כלומר, ראש בית אב מסיים לכל אנשי בית אב שביומו לפלוני עבודה זו לפלוני עבודה זו. ובכהנים לא מצאנו אלא שראש המשמר מחלק משמרו לבתי אבות, אבל לא מצאנו שראש בית אב מחלק עבודת הכהנים בכל יום אלא על ידי פייסות (=גורלות) היו מחלקים, לפי שבכהנים לא היו כולם זוכים לעבודה לפיכך הוצרכו לפייסות, אבל בלויים לא הוצרכו לכך לפי שהייתה עבודה לכל אחד ואחד מהם. (47) ספרי זוטא פרשת קרח (הובא בילקוט שמעוני שם ובספר המצוות לא תעשה עב בשם מכילתא). וכן הוא בפרק י"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה יא, שהיו אומרים להם היהירו אל תגעו בשלחן שלא תטמאוהו, ולפי דעת רבינו הדברים אמורים לזרים. הרי שבלי החשש של טומאה היו מותרין ליגע.

י. וּכְשֶׁם שֶׁהַלְוִיִּם מְזַהְרִין שְׁלֹא לְעַבֵּד עֲבוֹדַת הַכֹּהֲנִים, כִּן הַכֹּהֲנִים מְזַהְרִין שְׁלֹא לְעַבֵּד עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם; שְׁנֹאמְרָ: גַּם הֵם גַּם אַתֶּם. וְכֵן הַלְוִיִּם עֲצָמָם מְזַהְרִים שְׁלֹא יַעֲשֶׂה אֶחָד מְלֹאכֶת חֲבֵרוֹ, שְׁלֹא יִסַּע הַמְּשׁוֹרֵר לְשׁוּעַר וְלֹא הַשׁוּעַר לְמְשׁוֹרֵר; שְׁנֹאמְרָ: אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְאֵל מִשְׁאוֹ.

יא. לְוִיִּם שְׁעָבְדוּ עֲבוֹדַת הַכֹּהֲנִים אוֹ שְׁסַיַע לְוִי בְּמִלְאכָה שְׂאִינָה מְלֹאכֶתוֹ - חֲיִבִּין מִיְתָה⁴⁸ בְּיַדֵּי שְׂמִיִּם; שְׁנֹאמְרָ: וְלֹא יִמְתּוּ. אֲבָל פֶּהֵן שְׁעָבְדוּ עֲבוֹדַת לְוִי - אֵינוֹ בְּמִיְתָה, אֲלֵא בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁴⁹.

(48) ערכין שם וכאביי. ואף שלפנינו בגמרא שם מפורש שמסייע אינו עובר אלא על גזירת חכמים, נראה שנוסחא אחרת הייתה שם לפני רבינו. והמדובר כשחברו לא היה יכול לעשות בלי סיועו שאם לא כן אין לחייבו, שהרי

שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֵלִיל שְׁל קָרְבָן, וְחֵלִיל שְׁל קָרְבָן עֲבוֹדָה הִיא וְרוּחָה אֶת הַשַּׁבָּת.

(30) שהיו נקבים בחליל, ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול. (31) בארבעה עשר לחודש ניסן. (32) ש"מי שהיה טמא בשעת שהיטת הפסח שאין שוחטין עליו, או שהיה בדרך רחוקה או נאנס באונס אחר, או ששגג ולא הקריב בראשון, הרי זה מביא פסח ב"ד לחודש השני". (33) חג השבועות. וכן הוא בגמרא שם. וייתכן כי בא למעט ימי ההשלמה שלאחר העצרת, שאין בהם חליל. (34) חג הסוכות. (35) כתב רש"י (בסוכה נ:), שחליל לאו דווקא, והוא הדין שהנבלים והכינורות דוחים את השבת. ורק חליל זה דוחה את השבת, אבל חליל של בית השואבה אינו דוחה.

ז. אֵין בֶּן לְוִי נִכְנָס לְעֲזָרָה לְעֲבוֹדָתוֹ עַד שְׁיִלְמְדוּהוּ חֲמֵשׁ שָׁנִים תְּחִלָּה. שְׁנֹאמְרָ: זֹאת אֲשֶׁר לְלוִיִּם מִבֶּן חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, וְקָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה. הֵא פִיעֵד³⁶? חֲמֵשׁ לְלַמֵּד, וְאֵינוֹ נִכְנָס לְעֲבוֹדָה עַד שְׁיִגְדִיל וְיִהְיֶה אִישׁ³⁷; שְׁנֹאמְרָ: אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ.

(36) אי אפשר שלשים שכבר נאמר חמש ועשרים, ואי אפשר לומר חמש ועשרים שכבר נאמר שלשים (גמרא שם). (37) ולמעלה דקדק וכתב "אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחילה וכו'", ולא כתב שאינו נכנס לעבודה עד שיהא בן שלשים, שכל עיקר הלימוד משני הפסוקים הנ"ל אינו ללמד על הגיל, אלא על הלימוד חמש שנים, ולפי זה בכל גיל שהוא, אם למד חמש שנים כשר הוא לעבודה לכשהגדיל. ומה שאמרו בחולין כד. שכן לוי כשר מבן שלשים, אינו אלא באהל מועד, אבל בבית עולמים שאינו נפסל אחרי חמישים שנה אינו פסול גם לפני כן.

ח. זֶה שְׁנֹאמְרָ בְּתוֹרָה בְּלוִיִּם: וּמִבֶּן חֲמֵשִׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצְבֵּא הָעֵבֶדָה - אֵינוֹ אֵלֵא בְּזִמְנָן שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִין הַמִּקְדָּשׁ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְאֵינוֹ מִצְוָה נוֹהֲגָת לְדוֹרוֹת. אֲבָל לְדוֹרוֹת - אֵין הַלְוִי נִפְסָל בְּשָׁנִים³⁸ וְלֹא בְּמוֹמִין³⁹ אֵלֵא בְּקוּל; שְׁיִתְקַלַּק קוּלוֹ⁴⁰ מֵרֵב הַזְּקֵנָה⁴¹ - יִפְסָל לְעֲבוֹדָתוֹ בְּמִקְדָּשׁ. וְיִרְאֶה לִי, שְׂאֵינוֹ נִפְסָל אֵלֵא לְזִמְרָה, אֲבָל יִהְיֶה מִן הַשׁוּעֵרִים⁴².

(38) שנאמר (במדבר ד, מז) "מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה, כל הבא לעבוד עבודה ועבודה ועבודת משא באהל מועד" - "לא אמרתי (מבן שלשים ועד בן חמשים דווקא) אלא בזמן שהעבודה בכתף (ולא בבית עולמים)". (39) [כן כתב גם בפירושו המשנה בחולין שם. אבל זה צריך עיון, שהרי במומין אינם נפסלים גם באהל מועד שבמדבר]. (40) חולין שם. שנאמר (דברי הימים ב-ה, יג) "ויהי כאשר למחצצים ולמשוררים להשמיע קול אחד". הרי שצריכים לבשם את קולם, שיהא נראה כקול אחד ואם נתקלקל אינו כקול אחד עם האחרים. (41) והוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַשֶּׁבֶת הֵן מִתְחַלְפִּין, מִשְׁמֵר יוֹצֵא וְהָאֵהָר שֶׁהוּא אַחֲרָיו נִכְנָס, עַד שִׁיגְמְרוּ. וְחֻזְרִין חֲלִילָה.

(7) תענית כז. (8) היינו ששמואל חלקם לשש עשרה משמרות, ודוד העמידן על עשרים וארבע (גמרא שם).
(9) הוריות יג. (10) תענית כו. במשנה.

ד. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת פֶּלַם הַמִּשְׁמֵרוֹת שְׁוִים בְּרִגְלִים¹¹. וְכָל שֶׁיָּבוֹא מִן הַכְּהֻנִּים בְּרִגְלָא וְרִצָּה לְעַבֵּד - עוֹבֵד וְחֹלֵק עִמָּהֶם, וְאִין אֹמְרִין לוֹ: לָךְ עַד שִׁיגְעֵי מִשְׁמֵרְךָ. שְׁנֵאמַר: וְכִי יָבֵא הַלְוִיִּם¹² מֵאַחַד שְׁעָרֶיךָ¹³ וְגוֹמֵר.

(11) סוכה נה: במשנה. ובספר המצוות (עשה לו) כתב רבינו: "שנצטוינו שיהיו הכהנים עובדים במשמרות, היינו בכל שבע תעבור משמרת, ולא תהיה יד הכל מעורבת אלא ברגלים בלבד". הרי שעיקר המצוה היא לעבוד בכל השנה במשמרות, ולא כמו שכתב כאן שעיקר המצוה היא לעבוד ברגלים ביד, ועיין "ספר המצוות לעם" עמוד עב הערה קסג. (12) כלומר, הכהן (רש"י שם), ראה להלן הלכה ו. (13) וגומר: "ובא בכל אות נפשו וגו' ושרת", וממה שנאמר "מאחד שעריך" למדו (סוכה שם) שהמדובר ברגלים, ראה להלן הלכה ו.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרִים¹⁴? בְּקִרְבָּנוֹת הַרְגְּלִים¹⁵, וּבְחִלּוֹק לָחֵם הַפָּנִים¹⁶, וּבְחִלּוֹק שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל עֲצָרָת; אֲבָל נְדָרִים וְנִדְבוֹת וְתַמִּידִין - אִין מְקַרְיָבִין אוֹתָן אֲלָא מִשְׁמֵר שְׁזָמְנוּ קְבוּעָא¹⁷ וְאֶפְלוּ בְּרִגְלָא. שְׁנֵאמַר: חֵלֶק פְּחֻלָּק יֵאכְלוּ, לְבַד מִמְּקָרְיוֹ עַל הָאֲבוֹת. פְּלוּמֵר: חֵלֶק פְּחֻלָּק יֵאכְלוּ בְּקִרְבָּנוֹת הַצְּבוּרָא¹⁸, וְאִין חֵלֶק פְּחֻלָּק בְּשֵׁאֵר הַדְּבָרִים, שְׁפָכְר חֵלְקוֹ אוֹתָם הָאֲבוֹת וְקָבְעוּם פֶּלַם מִשְׁמֵר וּמִשְׁמֵר בְּשֶׁבֶתוֹ.

(14) משנה שם. (15) ולא פר העלם דבר של ציבור, שעירי עבודה-זרה ועולות לקיץ המזבח (שם נו). שכולם אינן חובות הרגל. (16) בשבת שבתוך הרגל. ואף-על-פי שאינו מחובת הרגל (וראה להלן שעבודת לחם הפנים באמת אינה אלא במשמר הקבוע) – למדו כן (שם) מפסוק מיוחד "חלק כחלק יאכלו", שישנה אכילה (ולא הקרבה) שאף היא לכל המשמרות, והיינו חילוק לחם הפנים, שאין בו אלא אכילה, שהרי העבודות שבו כבר נעשו בשבת הקודמת. (17) משנה שם. (18) כלומר, כל מה שאמרנו למעלה ("וכי יבוא הלוי מאחד שעריך – ושרת", שבקרבנות הרגלים כולם שוים, וכמו כן בחילוק לחם הפנים, אף-על-פי שאינו מחובת הרגלים, כיון שאינו אלא אכילה כולם שוים) – כל זה אינו אלא "בקרבנות הציבור", היינו בדברים שנשארו לציבור ולא חלקו אותם האבות, היינו חובת הרגל וחילוק לחם הפנים, אבל בדברים שכבר חלקו האבות, כלומר דברים שאינם מחובת הרגל, – אינם אלא למשמר הקבוע באותו שבת, ועיין הר המוריה).

"מסייע אין בו ממש". (49) הראב"ד השיגו וכתב עליו: "והלא כבר נאמר ולא ימותו גם הם גם אתם ובספרי נמי הרי דריש ליה לעונש ואזהרה". אבל רבינו סמך על המכילתא (ספרי זוטא) שהביא בספר המצוות (לאוין עב). וזו לשון הספרי זוטא שם (הובא בילקוט שמעוני שם): במה דברים אמורים בעבודת המשכן, אבל בעבודת בית האלקים הלויים על הכהנים במיתה, ואין הכהנים על הלויים אף בלא תעשה", ונראה שרבינו גרס: "ואין הכהנים על הלויים אלא בלא תעשה".

~ יום רביעי י"א תמוז ~

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יתבאר בו כי הכהנים הובדלו מכל שבט לוי לעבודת המקדש, ושצריך להקדימם לכל דבר שבקדושה, ולכבדם.

א. הַכְּהֻנִּים הִבְדִּלוּ מִכָּל הַלְוִיִּם לְעִבּוֹדַת הַקִּרְבָּנוֹת, שְׁנֵאמַר: וַיִּבְדֵּל אֱהָרֹן לְהַקְדִּישׁוּ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה הִיא לְהַבְדִּיל הַכְּהֻנִּים וְלִקְדָּשָׁם וְלִהְכִינָם לְקִרְבָּן², שְׁנֵאמַר: וְקִדְשְׁתוּ פִי אֶת לָחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מְקַרֵּיב.

(2) [יתכן כי הכוונה למה שאמרו במדות פ"ה משנה ד: "לשכת הגזית – סנהדרין גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהונה וכו' שלא נמצא בו פסול לובש לבנים וכו', ויום-טוב היו עושין שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן הכהן, וכך היו אומרים: ברוך המקום ברוך-הוא שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן, וברוך-הוא שבחר באהרן ובבניו לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי-הקדשים". זוהי המצוה על הסנהדרין "לקדש הכהנים ולהכינם לקרבן", כלומר, לחקור ולדרוש ולברר ולהכשירם לעבודת הקרבנות, ועיין בכיריעות שלמה].

ב. וְצִרְיָה פֶּלַם אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְנֶהֱגַ בְּהֵן כְּבוֹד הַרְבֵּה³ וְלִהְקָדִים אוֹתָם לְכָל דְּבָר שֶׁבְּקִדְשָׁה: לְפִתַח בַּתוּרָה רֵאשׁוֹן⁴, וְלִבְרַף רֵאשׁוֹן⁵, וְלִטֵּל מִנֶּה יָפָה רֵאשׁוֹן⁶.

(3) גיטין נט: (4) כן הביא גם בספר המצוות (עשה לב). אבל לפנינו בגמרא שם "לפתוח ראשון". ועיין פירש"י שם. (5) ברכת המוציא וברכת המזון (רש"י בגיטין שם). (6) שאם בא לחלוק עם ישראל, עושה ישראל שני חלקין שווין, וכהן בורר איזה שירצה (רש"י שם). "זוה כולו כשאיין שם חכם גדול ממנו, אבל אם היה ממזר תלמיד-חכם, וכהן גדול עם-הארץ – ממזר תלמיד-חכם קודם" (פירוש המשניות שם פרק ה).

ג. מִשֵּׁה רִבְנוּ חֵלֶק הַכְּהֻנִּים⁷ לְשִׁמּוֹנָה מִשְׁמֵרוֹת, אֲרַבְעָה מֵאֲלֵעָזַר וְאַרְבַּעָה מֵאִיתָמָר. וְכֵן הָיוּ עַד שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא. וְכִימִי שְׁמוּאֵל חֵלְקָם הוּא וְדוֹד הַמְּלָךְ לְאַרְבַּעָה וְעֶשְׂרִים מִשְׁמֵר⁸, וְעַל פֶּלַם מִשְׁמֵר וּמִשְׁמֵר רֵאשׁ אֶחָד מִמֶּנָּה⁹. וְעוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם לְעִבּוֹדָה¹⁰ מִשְׁמֵר לְכָל שֶׁבֶת, וּמִזִּמּוֹם הַשֶּׁבֶת לְיוֹם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. נותנו לבעלי מומין טהורים שפאותו משמר, ועורו ועבודתו לאנשי משמר הטמאים.³²

31) כלומר, כל הכהנים שבכל המשמרות, כמו שכתב להלן בפ"ד מהלכות ביאת המקדש הלכה יד, שוטמאה דחוויה היא בציבור, ואם ישנם כהנים טהורים במשמר אחר, מחזירים אחריהם. 32) בבבא קמא שם אמרו: "אם היה כהן טמא בקרבן ציבור, נותנה לכל מי שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר. היכי דמי, אי דאיכא טהורים, טמאים מי מצו עבדי. ואי דליכא טהורים, עבודתה ועורה לאנשי משמר, הא טמאים נניהו ולא מצו אכלי. אמר רבא, אימא: לבעלי מומין טהורין שבאותו משמר". ורבינו היפך הדברים, ומכאן השיגו הראב"ד (ועיין כסף-משנה). ובעל אור-שמח תיקן דברי רבינו כדלהלן: "נותנו לאנשי משמר הטמאים ועורו ועבודתו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר". ועדיין ישנה סתירה בין דברי הגמרא לדברי רבינו, שבגמרא שם מפורש שנותנה לכל מי שירצה, ורבינו כתב "נותנו לאנשי משמר". ונראה שלפני רבינו היתה נוסחא אחרת בדברי הגמרא הנ"ל, וכן אמנם מסתבר, שהרי הקרבן הזה אינו שלו, אלא של ציבור (אלא שזכה בו על ידי הפייס, ראה בתוספות ר"ד), ולפיכך אינו בידו לתתו לכל מי שירצה, אלא נותנו לאנשי משמר, וראה באור-שמח שם.

י. היה הקרבן של פהן גדול³³ והיה אונן - נותנו לכל פהן שירצה, ועורו ועבודתו לאנשי משמר. פיהן שכהן גדול האונן ראוי לעבודה³⁴, פמו שיתבאר³⁵, הרי זה עושה שליח לקרבנו.

33) בבא קמא שם. 34) אבל אינו ראוי לאכילה, ולפיכך יש לו זכות בעבודה ולא באכילה. 35) להלן פ"ב מהלכות ביאת המקדש הלכה ו.

יא. פל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות³⁶, עד שיהיה פל בית אב ואנשיו עובדי ביום אהד מימות השבת, והאחר ביום של אחריו, והאחר ביום של אחריו. ולכל בית אב ואב ראש אחד ממנה עליו.³⁷

36) תוספתא תענית פ"ב (הוצאת צוק"מ עמ' 216 16) וירושלמי שם פ"ד הלכה ב. 37) יומא לט. במשנה והוריות יג.

יב. וממנין פהן גדול³⁸, הוא ראש לכל הפהנים. ומושחין אותו בשמן המשחה, ומלבישין אותו בגדי פהנה גדולה⁴⁰; שונאמר: והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק וגומר. ואם אין שם שמן המשחה - מרבין אותו בבגדי פהנה גדולה בלבד⁴¹; שונאמר: אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבש את הבגדים - פשם שמתרבה בשמן המשחה, פן מתרבה בבגדים.

38) עיין בירושלמי יומא פ"א הלכה א שהוא מתמנה בפה, ועיין תוספתא יומא יב: ד"ה כהן גדול, וראה להלן הלכה

19) וכן עבודת לחם הפנים¹⁹ - במשמר שזמנו קבוע²⁰; אבל עבודת שתי הלחם²¹ - בכל המשמרות²². ומנין שאינו מדבר אלא ברגלים²³? שונאמר: מאחד שעריך מפל ישראל - בשעה שפל ישראל באין בשער אחד. ומנין שאינו מדבר אלא בכהנים? שונאמר: חלק פחלק יאכלו, ואין שם מתנות במקדש להאכל אלא לפהנים בלבד²⁴.

19) תוספתא סוכה פרק ד (הוצאת צוק"מ עמוד 200 7). 20) שאינו מחובת הרגל. 21) תוספתא שם. 22) "שהן באות חובת הרגל" (תוספתא שם). 23) סוכה נה: 24) בספרי פרשת שופטים (לדברים יח, ו) למדו כן ממה שנאמר "ושרת" - "בראוי לשרות, יצאו לויים שאינן ראויין לשרות". ועיין כסף-משנה.

ז. וכן פהן²⁵ שהיה לו קרבן - הרי זה פא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה; שונאמר: ופא בכל אתו בפשו ושרת. ואפלו חטאתו ואשמו הוא מקריב²⁶ ומכפר על ידי עצמו, והעור של קרבנו ואכילתו שלו. ואם רצה לתן את קרבנו לכל פהן שירצה²⁷ להקריבו - נותן, ועור הקרבן ועבודתו לאותו פהן בלבד שנתן לו.

25) בבא קמא קט: 26) מנחות עד. 27) פירוש, אף אם אינו מאותו המשמר (אור שמח).

ח. היה פהן בעל הקרבן²⁸ בעל מום - נותן קרבנו לאנשי משמר, והעור שלהם²⁹. היה זקן או חולה שיכול לעבד על ידי הדחק³⁰ - נותן קרבנו לכל פהן שירצה, והעור והעבודה לאנשי משמר. ואם אינו יכול לעבד פלל - הרי הקרבן פלו לאנשי משמר.

28) בבא קמא שם. 29) כברייטא שלפנינו שם: "ועבודתה ועורה שלו". אבל רש"י שם מביא כנוסחת רבינו: "עבודתה ועורה לאנשי משמר" (עיין כסף-משנה). וכן הוא בירושלמי יבמות פ"א הלכה ו. וראה להלן פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז, שכהן בעל מום חולק בקדשים ואוכל, וקל-וחומר כאן כשהקרבן שלו, שבוודאי חולק ואוכל. והוא-הדין שיש לו חלק בעורות, שכל שיש לו חלק בבשר, יש לו חלק בעורות (שם הלכה כא). 30) שם קי. על מה שאמרו כברייטא: "ואם היה זקן או חולה, נותנה לכל כהן שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר" - שאלו: "האי זקן או חולה היכי דמי, אי דמצי עביד עבודה, עבודתה ועורה נמי תהוי דידיה (כמבואר למעלה הלכה ז, וראה בירושלמי יבמות שם). ואי דלא מצי עביד עבודה, שליח היכי משו? אמר רב פפא, שיכול לעשות על-ידי הדחק. עבודה, דכי עביד על-ידי הדחק, עבודה היא ומשוי שליח (=כל כהן שירצה, כנ"ל). אכילה, דכי אכיל על-ידי הדחק, אכילה גסה היא, ואכילה גסה לאו כולם היא, משום הכי, עבודתה ועורה לאנשי משמר".

ט. היה טמא בקרבנות הצפור וכל הפהנים טמאים³¹

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) תוספתא סנהדרין פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 418 17).
 47) ספרא פ' צו (פרשה ג הלכה ד). 48) שהרי הוקשו משיחה וריבוי, ראה למעלה הלכה יב (כסף-משנה). ועוד אפשר ללמוד ממה שנאמר "שבעת ימים ילבשם" (קריית ספר). 49) [בספרא פ' צו (שם) למדו כן ממה שנאמר "ביום המשח אותו" - "אותו - אין מושחים שני כהנים גדולים כאחד". וכן הוא בירושלמי יומא פ"א הלכה א. הרי לא אמרו אלא "אין מושחין" ולא דיברו על ריבוי בגדים. ורבינו שכתב "ואין ממנין", נראה שכלל גם ריבוי בגדים בדן זה, היינו משום שהוקש ריבוי בגדים למשיחה כמבואר למעלה. ועוד שבירושלמי שם מפרש רבי יוחנן הטעם משום איבה, ואם כן אין חילוק בין ריבוי למשיחה, וראה להלן הלכה יט].

טז. מְמַנִּין פְּהֵן אֶחָד יִהְיֶה לְכַהֵן גְּדוֹל כְּמוֹ הַמְּשַׁח לְמִלְךָ⁵⁰. וְהוּא הַנְּקָרָא סָגָן⁵¹, וְהוּא הַנְּקָרָא מְמַנֵּה⁵². וְיִהְיֶה עוֹמֵד לִמְנִין פְּהֵן גְּדוֹל תְּמִיד⁵³, וְזֶה כְּבוֹד הוּא לֹא. וְכָל הַפְּהֵנִים מִתַּחַת יַד הַסָּגָן.

50) כן הוא במלכים-ב (כג, ד) "ויצו המלך את חלקיהו הכהן הגדול ואת כהני המשנה". ושם כה, יח: "את שריה כהן הראש, ואת צפניהו כהן משנה" (אור שמח). 51) במקרא לא נמצא אלא "סגנים" (בלשון רבים). ואם כן ביחיד, אפשר לנקד או סגן על משקל מלך המלכים, או סגן על משקל דבר דברים. 52) כן הוא בסנהדרין יט. "היינו סגן, היינו ממונה". 53) משנה יומא טז. סנהדרין שם ומנחות צד.

יז. וְעוֹד מְמַנִּין⁵⁴ קְתִיקוּלִין⁵⁵ לְהִיּוֹת לְסָגָן כְּמוֹ הַסָּגָן לְכַהֵן גְּדוֹל. וְאֵין פּוֹחֲתִין מְשַׁנִּים⁵⁶. וּמְמַנִּים אֲמַרְפְּלִין⁵⁷, אֵין פְּחוֹת מְשַׁבְּעָה⁵⁸, וּמִפְתָּחוֹת⁵⁹ הַעֲזָרָה בְּיָדָם⁶⁰. רְצָה הָאֶחָד לְפַתַּח - אֵינוֹ יְכוֹל עַד שְׂפִיתָפְסוֹסָּהּ כָּל הָאֲמַרְפְּלִין וְיִפְתָּחוּ⁶¹.

54) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב. 55) בלשון יוון שר כללי (תפארת ישראל שקלים שם אות יט). 56) ירושלמי שם. "והביאו אסמכתא שלא יהיו ממונים על ממון הקהל פחות משנים, מפסוק והם יקחו את הזהב, ומיעוט כל לשון רבים - שנים" (פירוש המשניות שקלים שם). 57) שקלים פ"ה משנה ב. ובהוריות יג. "מאי אמרכל? אמר רב חסדאי: אמר כלא" (=ממונה על כולם ואין משיבין על דבריו - רש"י). וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 8). "ותרגום: ונשיא נשיאי הלוי (במדבר ג, לב) ואמרכלא דמנא על רברבי לואי" (פירוש המשניות שקלים שם). 58) שקלים שם. 59) בתוספתא שקלים שם: "אמרכל מה היו עושין, שבע מפתחות העזרה בידן". וכן כתב רבינו למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ד, ששבעה שערים היו לעזרה. 60) ומה ששינו בתמיד פ"א משנה א, שהמפתחות היו בידי זקני בית אב, וכן כתב רבינו למעלה פ"ח מהלכות בית הבחירה הלכה ה - יתכן כי זקני בית אב הם האמרכלים (מעשה רוקח, ועיין משנה-למלך). ואף-על-פי-כן לא היו פותחים אלא ברשות הממונה על

טו, שאין מעמידים אותו אלא בב"ד של ע"א. 39) כסדר הכתוב: "אשר יוצק על ראשו וגו' ללבוש את הבגדים", הרי המשיחה קודמת ללבישה. וזהו רק לדורות, אבל בעת המילואים של אהרן הכהן היתה הלבישה לפני המשיחה, שכן נאמר (ויקרא ת, ח"ב) "וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן", וכן כתב הרמב"ן (שמות כט, ד) וכן מפורש בספרא פ' צו (פרשת המילואים הלכה י) "שלאחר שמלביש, היה מושחן". לפי שכל הכלים שהיו בימי משה משחיתן מקדשתן, והיו צריכים למשוך גם את הבגדים, ולא משחו אותם בפני-עצמן אלא משחום על גבי הכהן הגדול. וכן כתב הרמב"ן בפירושו לספרא שם: כשמן הטוב וכו' שיורד על פי מדותיו, כלומר, שמה שהיה יורד השמן על פי מדותיו נתקדשו הבגדים, נמצא שמשיחת הבגדים היתה ביחד עם משיחת אהרן (יריעות שלמה). 40) "הארבעה של כל כהן (=כתונת, מכנסים, מצנפת ואבנט), ומעיל ואפור, וחושן וציץ" (להלן פ"ח הלכה ב). 41) ראה גם למעלה פ"א הלכה ח.

יג. בַּיַּצְד⁴² מְרַבֵּין אוֹתוֹ בַּבְּגָדִים? לוֹבֵשׁ שְׂמוֹנֶה בְּגָדִים וּפּוֹשְׁטֵן וְחוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ לְמַחֵר שְׁבַעַת יָמִים יוֹם אַחֵר יוֹם; שְׁנֹאֲמַר: שְׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשֶׁם הַכַּהֵן תַּחֲתָיו מְבַנְיוֹ. וְכֹשֶׁם שְׂרַבּוּי בְּגָדִים שְׁבַעַה, כֹּף מְשִׁיחָה בְּשֶׁמֶן שְׁבַעַה, יוֹם אַחֵר יוֹם. וְאֵם עֶבֶד⁴³ קִדְּם שְׂיִתְרַבֶּה בַּבְּגָדִים פֶּל שְׁבַעַה אוֹ קִדְּם שְׂיִמְשַׁח פֶּל שְׁבַעַה - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה; הוּאִיל וְנִתְרַבֶּה אוֹ נִמְשַׁח פַּעַם אַחַת - נַעֲשֶׂה כֹהֵן גְּדוֹל לְכָל דְּבָרָה⁴⁴.

42) יומא ה. 43) לכתחילה אינו עובד, לפי שלכתחילה אינו חשוב כהן גדול עד שיהיו ריבוי שבעה ומשיחה שבעה, ואם כן הרי הוא כמיותר בגדים (להלן פ"ה הלכה ה), אלא שבדיעבד הרי הוא ככהן גדול ועבודתו כשרה, ועיין ראב"ד. 44) כן הוא ביומא שם, וכן הוא בספרא פ' אמור (פרשה ב הלכה ב): "נתרבה יום אחד ונמשח יום אחד, ואפילו שעה אחת מניין? תלמוד לומר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, אפילו שעה אחת. ומילא ידו ללבוש את הבגדים - אפילו שעה אחת."

יד. אֵין⁴⁵ בֵּין פְּהֵן מְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמְּשַׁחָה לְמַרְבֶּה בְּגָדִים אֶלָּא פֶר שְׂמִכִּיא כֹהֵן הַמְּשִׁיחַ אִם שְׁגַג בְּאֶחָד מִן הַמְּצוֹת שְׁחִיב עֲלֵיהֶן חֲטָאת, שְׁנֹאֲמַר: אִם הַכַּהֵן הַמְּשִׁיחַ יַחֲטָא וְגוֹמֵר; אֲבָל לְשָׂר הַדְּבָרִים שְׁוִים הֵם.

45) מגילה ט: במשנה.

טו. אֵין מְעַמִּידִין פְּהֵן גְּדוֹל אֶלָּא בֵּית דִּין שֶׁל אֶחָד וְשְׁבַעִים⁴⁶. וְאֵין מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ אֶלָּא בַּיּוֹם⁴⁷, שְׁנֹאֲמַר: בַּיּוֹם הַמְּשַׁח אוֹתוֹ. וְכֵן אִם נִתְרַבֶּה בַּבְּגָדִים בְּלִבָּד - אֵין מְרַבֵּין אוֹתוֹ אֶלָּא בַּיּוֹם⁴⁸. וְאֵין מְמַנִּין שְׁנֵי כְּהֵנִים גְּדוֹלִים בְּאַחַת⁴⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נעילת שערים (להלן פ"ז הלכה ג). וראה בהר המוריה. (61) תוספתא שקלים שם.

יח. וממנין גזברין מתחת ידי האמריקלין, ואין פוחתין משלשה⁶² גזברין. והגזברין הם שגובין כל ההקדשות, ופודין את הנפדה מהן⁶³, ומוציאין אותן בדברים הראויין להן להוציאן⁶⁴.

(62) משנה שקלים שם. (63) תוספתא שקלים שם. (64) ברמב"ם כתב-יד על קלף: "לדברים הראויין להוצאה" (תוספתא ראשונים בשקלים שם).

יט. פהן הגדול המשותף קודם⁶⁵ למרבה בגדים⁶⁶. ומרבה בגדים העומד לשרת קודם למשותף שעבר מחמת קרי⁶⁷. והעובר מחמת קרי קודם לעובר מחמת מום⁶⁸. והעובר מחמת מום קודם לכהן משותף מלחמה⁶⁹. ומשותף מלחמה קודם לסגן⁷⁰. וסגן קודם לקתיקול⁷¹. וקתיקול קודם לאמריקל. ואמריקל קודם לגזבר. וגזבר קודם לראש משמר. וראש המשמר קודם לראש בית אב. וראש בית אב קודם לכהן הדיוט משאר הפהנים. נמצאו הפהנים תמיד שמונה מעלות⁷² זו למעלה מזו.

כ. פשימות המלך או פהן גדול או אחד משאר הממנים - מעמידין תחתיו בנו⁷³ או הראוי לירשו. וכל הקודם לנחלה⁷⁴ - קודם לשרות המות. והוא שיהיה ממלא מקומו⁷⁵ בחכמה⁷⁶, או ביראה⁷⁷ אף על פי שאינו פמותו בחכמה⁷⁸. שגאמר במלך: הוא ובניו בקרב ישראל - מלמד שהמלכות ירשה. והוא הדין לכל שררה שפקרב ישראל, שהזוכה לה - זוכה לעצמו ולזרעו.

(73) בספרי פ' שופטים (לדברים יז, כ) "הוא ובניו, שאם הוא מת, בנו עומד תחתיו וכו', מניין לכל פרנסי ישראל שבניהן עומדים תחתיהם? תלמוד-לומר בקרב ישראל, כל שהם בקרב ישראל - בנו עומד תחתיו". (74) בספרא פ' שמיני (פרק א הלכה ב) "ובנים לא היו להם, שאילו היה להם בנים, היו קודמין לאלעזר ואיתמר, שכל הקודם בנחלה הוא קודם בכבוד". וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 9) "בן קודם, אח קודם, כל הקודם בנחלה - קודם בשורה". (75) כן הוא בספרא פ' צו (פרק ה הלכה ב) "מבניו יעשה אותה, מלמד שהבן קודם לכל שבעולם, יכול אף-על-פי שאינו ממלא מקום אביו? תלמוד-לומר אשר ימלא את ידו, בזמן שימלא את מקומו של אביו - הוא קודם לכל אדם, ואם אינו ממלא מקום אביו - יבוא אחר וישמש תחתיו". (76) בפ"א מהלכות מלכים הלכה ז, כתב רבינו: "והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה". וצריך לומר, שכן היא כוונת רבינו גם כאן: בחכמה וביראה, ש"כל מי שאין בו יראת שמים, אף-על-פי שחכמתו מרובה, אין ממנין אותו למינוי מן המינויין שבישראל" (לשון רבינו שם). (77) כן הוא בתוספתא

(65) הוריות יג. כברייטא, והיינו להקדים את המשותף ולהחיותו, אם זקוק לכך, או לפדותו מבית השביה לפני שנוקקים להחיות ולפדות את המרובה-בגדים (גמרא שם): (66) [וצריך עיון, הרי "אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת" (למעלה הלכה טו)]. ועוד, שבבית ראשון, שהיה שמן המשחה, לא היו מרבים בבגדים, ובבית שני לא היה שמן המשחה כלל. ועיין תוספות בהוריות שם ובניזיר מ. ד"ה וכן משוח. ונראה שדעת רבינו, שאף-על-פי שאין מושחין שני כהנים גדולים כאחד, וגם אין מרבים שני כהנים גדולים בבגדים כאחד (ראה למעלה הלכה טו) - אין איסור למשוח האחד והשני לרבות בבגדים, שהרי כל טעמו של איסור זה הוא משום איבה, כמפורש בירושלמי (יומא פ"א הלכה א, וראה למעלה שם), וכל זה אינו אלא כששניהם שווים: שניהם משוחים או שניהם מרובים בבגדים, אבל כשאחד משוח ואחד מרובה בבגדים, שאינם שווים, שהרי משוח קודם למרובה בבגדים - כשיש צורך בכך, כגון שחלה הכהן הגדול או נזקק, אין איבה כלל. וכמו שאמרו בעבודה זרה נה. "כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגיבור בגיבור ועשיר בעשיר". וכן אמרו ביומא עג. (לפי נוסחת כ"י מינכן) "כי אית ליה איבה בדכותיה (= בדומה לו), בדזטור מיניה (= בקטן ממנו) לית ליה" (ואף-על-פי שלהלכה פוסקים כרבנן שם, שגם בדזטור יש איבה, ושלפיכך כהן משוח שעבר אינו משמש ככהן גדול (שם יג). - יתכן שגם כהן גדול המרובה בבגדים אינו משמש בפועל ככהן גדול. וכן יש לדייק קצת מלשון רבינו שכתב להלן "ומרובה בגדים העומד לשרת"). ולעולם המדובר כשיש שמן המשחה, אלא שכיון שאסור למשוח השני, כמבואר למעלה, הרי זה כאילו אין לנו שמן המשחה, ומותר לרבותו בכגדי כהונה. ועיין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. ואין אחד מפל אלו מעצב, אלא כל זה למצוה; אבל אם נתרבה מפל מקום - נתרבה.

(5) כן נראה מזה שבבית שני לא היו חכמים (יומא, שם) אף שהיא המעלה הגדולה שבכולן ('הר המוריה').

ג. ותיב כהן גדול לנהג כבוד בעצמו, ולא יקל בעצמו עם שאר העם. ולא יראו אותו ערם, לא בבית המרחץ? ולא בבית הכסא ולא פשמשפפר. שגאמר: הפהן הגדול מאחיו - מלמד שנוהגין בו גדלה יתרה. רצה הוא שייחצו אחרים עמו - הרשות בידו.⁸⁰

(6) תוספתא סנהדרין פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 14 420).
(7) (בתוספתא שם: "ואין רואין אותו ערום ולא כשהוא מסתפר ולא בבית המרחץ", וכן הוא בסנהדרין כב, א - לענין מלך, וכן בדברי רבינו בפ"ב מהל' מלכים ה"ג. ולפי"ז אסור לראותו בבית המרחץ, אפילו אם אינו ערום לגמרי, ואם כן צ"ל בדברי רבינו "ולא יראו אותו ערום (ו)לא בבית המרחץ"). (8) כן הוא בתוספתא שם, בדברי תנא-קמא, ודלא כרבי יהודה שם. ומדובר כשהכהן הגדול צריך לאחרים לשמשו, וכמו שאמרו בפסחים נא, א - לענין רב ותלמיד, וכן דעת רבינו שם. ראה ב'כסף משנה' פ"ה מהל' תלמוד תורה ה"ו. אבל בלי צורך זה אסור, וכמו שכתב מקודם שלא יראו אותו בבית המרחץ.

ד. לא יבגס לבית המשתה ולא לסעודה של רבים, אפלו הם של מצוה.⁹ אבל הולף הוא, אם רצה, לבית האבל.¹⁰ וכשהוא הולף - אינו הולף בערבוביאי עם שאר הפהנים, אלא מסבבין אותו הפהנים וחולקין לו כבוד. והסגן ממצעו בינו לבין העם,¹¹ והסגן ומשוח שעבר¹² מימינו, וראש בית אב והאבלים וכל העם משמאלו. ואומר לאבלים: תנחמו! והן מכבדין אותו כפי כהן.

(9) (בתוספתא שם): "והולך להברות את אחרים, ואחרים באין להברותו". ונראה שלפני רבינו היתה הנוסחא "ואינו הולך להברות את אחרים, אבל אחרים באין להברותו", כמו במלך להלן שם. וכן נראה במשנה סנהדרין יח, א - שלא אמרו אלא "וכשמברין אותו וכו'", ולא נאמר דבר על הבראתו לאחרים. וראה להלן, ועי' ב'אור שמח'.
(10) (במשנה, שם: "וכשהוא מנחם אחרים", נראה מזה שאינו חייב לנחם, אלא אם רצה - מנחם). (11) כמו שמפרש להלן, שהוא עומד מימינו, וכשהאבלים והעם משמאלו - נמצא כהן גדול באמצע. (12) שעמד תחת כהן-גדול שאירע בו פסול, וכשחזר הכהן הגדול לעבודתו - עבר זה ואינו עובד עוד ככהן גדול (פ"א מהל' יום הכיפורים ה"ג).

ה. מת לו מת - אינו יוצא אחריו,¹³ ואינו יוצא מפתח ביתו¹⁴ או מן המקדש. וכל העם באים לנחמו לביתו. והוא עומד בשורה¹⁵, וסגן מימינו¹⁶ וראש

(שקלים שם): "ובלבד שיהנוג כמנהג אבותיו". (78) כתובות קג: ובהלכות מלכים שם כתב רבינו: "היה ממלא (מקום אביו) ביראה, אף-על-פי שאינו ממלא בחכמה, מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו".

כא. משוח מלחמה - אין בנו מתמנה פתחו⁷⁹ לעולם, אלא הרי הוא פשאר הפהנים⁸⁰: אם נמשח למלחמה - נמשח, ואם לא נמשח - לא נמשח. וכשכהן משוח מלחמה משמש במקדש - משמש בארבעה פלים, פשאר פהנים. מצלין משררה לשררה גדולה ממנה, ואין מורידין⁸¹ אותו לשררה שהיא למטה ממנה; שצמלין בקדש ולא מורידין. ואין מורידין לעולם משררה שפקרב ישראל אלא אם סרח.⁸²

(79) יומא עב: עג. וספרא שם (הלכה א). יש מסבירים הלכה זו, שרק מינוי של שררות כגון כהן גדול או מלך וכו' עובר בירושה, אבל משוח מלחמה שאינו מינוי של שררה, אלא מינוי של קדושה - אינו עובר בירושה (שו"ת חתם-סופר חלק א"ח סימן יב). (80) יומא עג. (81) ברכות כח. ועוד. (82) שם כז: במעשה של רבן גמליאל שהורידוהו מנשיאותו. וכן הוא בירושלמי סנהדרין פ"ב הלכה א, שנשיא שחטא מלקין אותו ואין מחזירין אותו לנשיאותו, וראה בפ"ז מהלכות סנהדרין הלכה ט.

כב. וכהן גדול שעבר עברה שחיב עליה מלקות - מלקין אותו בבית דין של שלשה⁸³, פשאר מחבבי מלקות, וחוזר לגדלתו.⁸⁴

(83) שאם תאמר להלקותו בבית-דין של עשרים ושלשה נמצאת עלייתו ירדתו, שמצד אחד אתה רוצה להעלותו ולכבדו ולדונו בפני בית-דין גדול יותר, ומצד שני אתה מורידו ומבזהו בפני רבים (ירושלמי שם). וראה בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה א. (84) שנאמר (ויקרא כא, יב) "כי נזר שמן משחת אלקיו עליו, אני ה'" - "כביכול, מה אני בקדושתו (לעולם), אף אהרן בקדושתו" (ירושלמי שם).

~ יום חמישי י"ב תמוז ~

פרק חמישי

(1) יבאר בו שהכהן הגדול צריך שיהיה גדול מאחיו בכל, ושצריך לנהוג כבוד בעצמו.

א. כהן גדול² צריך שיהיה גדול מפל אחיו הפהנים בנוי, בכת, בעשר, בהכמה ובמראה³. אין לו⁴ קמזן - כל הפהנים נותנין לו משלהן פל אחד לפי עשרו, עד שיעשיר יותר מעשיר שבכלן.

(2) יומא יח, א. (3) 'ירושלמי' יומא פ"א ה"ג, 'ספרא' פ' אמור (פ"ב ה"א), תוספתא יומא פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 180 28) ובבלי שם (בבבלי ליתא "במראה"). נוי הוא יופי הפנים, ואילו מראה הוא הוד הקומה, וגם חן הצורה (מהריק"ו). (4) שם ושם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(סנהדרין כב: בגמרא וברש"י). (27) שערות ראשו. (28) במספריים. (29) סנהדרין, שם. (30) ולא שער התחתון בלבד היה מגלח, אלא על דרך זה היה מגלח שער שלישי שלמעלה מהשני, ומשייר השער הרביעי כדרך ששייר השני, ומגלח השער החמישי כדרך שגילח השער התחתון והשלישי - ועל דרך זה היה משייר ומגלח עד תום כל השערות שבראש (כסף-משנה). (31) כעין כוסמת וכו' ראשו של זה בצד עיקרו של זה ('תוספות' סנהדרין שם ד"ה כסום). והפסוק הזה נאמר בכהן גדול, שהרי בפסוק השני שם נאמר "ויין לא ישתו כל כהן", מכלל שהפסוק הזה אינו מדבר בכל כהן, אלא בכהן גדול בלבד (כסף-משנה בשם הרא"ש).

ז. ובית יהיה לו מוכן במקדש, והוא הנקרא לשפת פה גדול³². ותפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום³³, ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה³⁴ או שעה או שתיים ביום. ויהיה ביתו פירושלים ואינו זז משם³⁵.

(32) מדות פ"ה מ"ד. (33) כמו שכתוב "ומן המקדש לא יצא" ('קרית ספר'). (34) ומה שנאמר "ומן המקדש לא יצא", היינו "מקדושתו לא יצא" (סנהדרין ט.י.). (35) כן נראה במשנה סנהדרין יח, א: "ויצא עמהן עד פתח שער העיר" ('הדר המקדש'). ויתכן כי למדו כן מן הפסוק "ומן המקדש לא יצא", שלדעת רבינו גם ירושלים בכלל המקדש, ראה בפ"ב מהל' שופר ה"ח. ולפי זה, ישנם שלשה מובנים לפסוק זה: א' שאין כהן גדול מפסיק עבודתו אף-על-פי ששמע שמת לו מת (פ"ב מהל' ביאת מקדש ה"ו). ב' שאינו יוצא אחר מתו (למעלה ה"ה). ג' שאינו יוצא מירושלים. ועי' בכסף-משנה למעלה ה"ה שכתב שהדרשה שאינו יוצא אחר מתו, אינה אלא אסמכתא, ואם כן קל-וחומר שדרשה זו שלא לצאת מירושלים אינה אלא אסמכתא, ועיקר הפסוק ללמד שאינו מפסיק עבודתו.

ח. פה גדול דן ודנין אותו³⁶, ומעידין עליו. ואין דנין אותו דיני נפשות³⁷ אלא בבית דין הגדול³⁸ בלבד; ושנאמר: כל הדבר הגדול³⁹ יביאו אליה⁴⁰.

(36) סנהדרין יח, א - במשנה. (37) דיני נפשות דווקא. שם יח, ב. וראה למעלה פ"ד הכ"ג שמלקין אותו בבית-דין של שלשה. (38) ראה להלן הערה מא. (39) כלומר, דבר גדול, היינו דיני נפשות, של אדם גדול, כגון כהן גדול (סנהדרין טז. ויח:). (40) אל משה רבינו שהוא שקול כנגד שבעים ואחד (שם טז: ורש"י שם).

ט. היה יודע עדות - אינו חיב להעיד⁴¹, ואפלו בבית דין הגדול⁴²; שזה אינו פבור לו שילף ויעיד. ואם היתה עדות למלך ישראל⁴³ - הרי זה הולף בבית דין הגדול ומעיד לו.

(41) לדעת ה'תוספות' (שם יח: ד"ה מעיד) מדובר בדיני ממונות, אבל אם זה נוגע לאיסור חייב הוא להעיר, שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'. אבל מדברי רבינו

בית אב וכל העם משמאלו. ואומרים לו: אנו בפרתך! והוא אומר להם: תתברכו מן השמים!

(13) כרבי יהודה בסנהדרין יח, א - במשנה. (14) אף-על-פי שאמרה התורה (ויקרא כא, יב) "ומן המקדש לא יצא", שנראה שרק מן המקדש לא יצא - הרי אמרו (שם ט.י.) "שמן המקדש לא יצא" היינו "מקדושתו לא יצא". כלומר, לא יגרום לצאת מקדושתו ולהיטמא. אם-כן אין הבדל בין אם יוצא מן המקדש לבין אם יוצא מפתח ביתו (כסף-משנה). (15) "שלאחר שקוברין את המת, מתקבצין האבלים ועומדים בצד בית הקברות, וכל המלויין את המת עומדין סביב להן שורה לפני שורה" (פ"ג מהל' אבל ה"א). (16) ומשוח שעבר אינו בא לנחמו (וראה למעלה ה"ד), שכיון שעבר מעבודתו ככהן גדול, יש חשש שהכהן הגדול יחשוד בו שהוא שמח לאידו ולאבלו (גמרא, שם).

ו. וכשמברין אותו¹⁷ - כל העם מסבין על הארץ, והוא מסב על הספסל¹⁸. ואינו קורע על מתו¹⁹ כשאר הכהנים²⁰, ושנאמר: ובגדיו לא יפרם. ואם קרע - לוקה. אבל קורע²¹ הוא מלמטה פנגד רגליו²². ואינו מרבה פרע²³ לעולם²⁴, ושנאמר: את ראשו לא יפרע, ואפלו בעת שלא יפגס למקדש²⁵; אלא מספר מערב שפת לערב שפת²⁶. ואינו מספר בתער²⁷, אלא בזוג²⁸. ראש שעה זו²⁹ בעקר זו, עד שיראה פאלו הוא צמח כאחת³⁰. ושנאמר: ראשם לא יגלחו, ופרע לא ישלחו, פסום יכסמו את ראשיהם³¹.

(17) שם יח, א - במשנה. וראה בפ"ד מהל' אבל ה"ט שהאבל ביום ראשון אסור לאכול משלו ומברים אותו אחרים. (18) כלומר, ספסל זקוף, לפי שספסל אינו חייב בכפיית המיטה (ראה פ"ה מהל' אבל ה"ח), אבל על מיטה זקופה אסור לשבת (ירושלמי' סנהדרין פ"ב ה"ב), שכהן גדול חייב בכל דיני אבלות (ירושלמי' שם, ופ"ז מהל' אבל ה"ו). (וראה ב'קונטרס דיני שמחות בכהן גדול' במבוא לשיטה על מועד-קטן לרבנו ירדיה, תלמידו של רבינו יחיאל מפריש' עמוד 34). (19) להלן בדין פריעה, לא כתב "על מתו", עיי"ש. (20) שקורעין בבגד העליון מלמעלה, כשאר העם. (21) [היינו בבגדים השייכים לו ולא בגדי כהונה (ראה בשיטה על מועד קטן כ: עמ' זה, וריטב"א שם)]. (22) הוריות יב, ב - במשנה, וכדעת רב. (23) בכהן הדיוט, כתב רבינו (להלן פ"א מהל' ביאת המקדש ה"א) שפרע הוא שלשים יום. (24) כאן לא כתב "על מתו", כמו שכתב למעלה בדין קריעה, וכן מפורש ב'ספר המצוות' (לא-תעשה קסג), שאפילו שלא בדרך אבלות אסור לכהן גדול לפרוע, ועי' 'מנחת חינוך' מצוה קנ, אות ב. (25) שאילו כהן הדיוט אינו אסור לגדל פרע אלא בשעת ביאה למקדש, אבל כהן גדול אסור לגדל פרע לעולם, שהרי תמיד הוא במקדש (פ"א מהל' ביאת המקדש ה"י). (26) הואיל ומשמרות של כהונה מתחדשות בשבת צריך להסתפר מפני המשמרת החדשה, שתראה אותו בפינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בפ"ב מהל' ביאת המקדש ה"ד, וכן הוא ב'תוספות' מנחות שם ד"ה להיכל. (54) במס' תמיד, שם: "הממונה", אבל הוא הממונה הוא הסגן (למעלה פ"ד הט"ז). (55) היינו קולם של פעמוני הזהב שבשולי המעיל ('תוספות יום-טוב' תמיד, שם). (56) כשנכנס לא היה צריך להגביה, כי היתה נפתחת מאליה כשהולך ודוחק אותה לפניו, אבל כשיצא לא היה יכול לדחוק כך, מפני שהיה יוצא מאחוריו דרך כניסתו (ביאורי הגר"א במשנה, שם). (57) היינו הפרוכת שבפתחו של היכל, ראה יומא נד, א. ולהלן פ"ז הי"ז. (58) שכל זמן שהכהן הגדול משתחוה שם, זהו כבודו שלא יהיה אחר עמו ('יריעות שלמה').

יב. בכל יום שירצה להקטיר הקטרת - מקטירי. ונוטל חלק בראש⁶⁰ בקדשי המקדש פלן. פיצד? פשיצה אומר: זו החטאת שלי⁶¹ וזה האשם שלי. ואינו עובד פנים, אלא כל עת שירצה להקריב - מקריב כל מה שירצה. והרי הוא בקדשי הגבול⁶² כשאר הפהנים⁶³.

(59) ביומא יד, א - במשנה: "אם רצה להקריב, מקריב". ורבינו נקט להקטיר, שאפילו קטורת שמעשרת ומעולם לא שנה בה אדם (שם כו). - אף-על-פי-כן מקטיר כהן-גדול בכל יום שירצה (וכן הוא במס' תמיד פ"ו מ"ג). (60) יומא, שם. ואף-על-פי שלא הקריב. שאם הקריב, מה צריך להשמיענו שיטול בראש (כסף-משנה בשם רש"י). הרי כל כהן המקריב - העור של קרבנו ואכילתו שלו (למעלה פ"ד ה"ז). (61) נראה שזה אינו אלא כשישנן עוד חטאות. אבל אם אין שם אלא חטאת אחת, אינו יכול ליטול כולה, אלא רק מחציתה, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהל' תמידין ומוספין הי"ד. ועי' בירושלמי יומא פ"א ה"ב, ובישירי קרבן' שם ('יריעות שלמה'). (62) שנהגים בכל ישראל, ולא דווקא בבית המקדש, כמו: תרומות ומעשרות וחלה וכו'. (63) תוספתא יומא פ"א.

יג. בזמן שרצה להקריב, היה עולה בפכש והסגן מימינו. הגיע למחצית הפכש⁶⁵ - אחז הסגן בימינו והעלהו. והושיט לו הפהן שהוא מוליך את ראש העולה האברים שבידו, וסומך עליהן⁶⁶ וזרקן לאש⁶⁷.

(64) תמיד פ"ז מ"ג. (65) ששם היו מונחים האיברים, ומשם מצות הולכתם למזבח (הגר"א שם). (66) על האיברים, וראה להלן הי"ד. (67) של המערכה שבמזבח. שאף הנתחים צריכים זריקה, ונלמד ממה שנאמר (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם". הוקש בשר לדם: "מה דם בזריקה, אף בשר בזריקה" (זבחים סב: ופ"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ד).

יד. וכך היו מושיטי⁶⁸ לו שאר האברים: פל אחד ואחד נותן האברים שבידו לראשון, והראשון נותן לכהן גדול, והוא סומך וזרק לאש. ואם רצה לסמך בלבד ויהיה [פהן] אחר זרק לאש - עושה. ואין

נראה שאין חילוק (ראה להלן שמדובר בדיני נפשות), וכן כתב הכסף משנה' בפ"א מהל' עדות ה"ג. (42) של שבעים ואחד. שהרי אמרו בסנהדרין יח, ב - שמה שאמרו שכהן גדול מעיד, היינו למלך. וראה להלן, והרי ברור שכשם שאין דנין כהן-גדול בדיני נפשות (ראה למעלה) אלא בבית-דין של שבעים ואחד (כמבואר למעלה ה"ה), כן בוודאי אין דנין את המלך אלא בשבעים ואחד, הרי שאפילו בב"ד הגדול אינו מעיד אלא למלך (לחם-משנה פ"א מהל' עדות ה"ג). (43) כוונתו למלכי בית דוד, שדנין אותם (פ"ב מהל' סנהדרין ה"ה). ובגמרא (סנהדרין, שם) שהקשו איך מעיד למלך, והלא מלכי ישראל אין דנים אותם, ולא תירץ שמדובר במלכי בית דוד - יתכן כי עוד לא פורש להם חילוק זה, עד הסוגיא דלהלן שם יט. (לחם-משנה הל' עדות, שם).

ל. וכבר בארנו בספר קדשה⁴⁴, שהוא אסור פאלמנה ומצוה על הבתולה⁴⁵. ואינו נושא שתי נשים⁴⁶. ואם נשא שתיים - אינו יכול לעבד ביום הצום⁴⁷ עד שיגירש לאחת. וחולץ⁴⁸, וחולצים לאשתו⁴⁹, ומיבמין את אשתו. ואם גרש אשה - מתרת להנשא לשאר העם⁵⁰.

(44) פ"ז מהל' איסורי ביאה ה"א. (45) שם הי"ג. (46) שם, ועי' בראב"ד שם. (47) יומא יג, ב: "וכפר בעדו ובעד ביתו - ולא בעד שני בתים". (48) משנה שם יח, א. והיינו אם מת אחיו בלי בנים והוא אינו יכול לייבם, מפני שהוא אסור באלמנה, ומצווה על הבתולה, ואין 'עשה' של יבום דוחה 'עשה' (של בתולה) ולא-תעשה (של אלמנה), ואף מן האירוסין אסורה משום גזירה (שם יט. והל' איסורי ביאה שם, הי"ב). (49) אם הוא מת בלא בנים. "שהמלך אינו חולץ, שנאמר: וירקה בפניו, וזה בזיון, ואפילו רצה אין שומעין לו, שהמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, והואיל ואינו חולץ אינו מייבם, וכן אם מת הוא, כיוון שאי-אפשר לייבם את אשתו, כך אין חולצין לה, אלא תשב לעולם בזיקתה" (פ"ב מהל' מלכים ה"ג). אבל כהן-גדול שמייבמין את אשתו - חולצים לה. (50) שמכיון שמייבמין את אשתו, על-כרחנו אין דינו כמלך שאלמנתו אסורה להנשא.

יא. בזמן שפהן גדול⁵¹ נכנס להיכל⁵² להשתחוות - שלשה אוחזין בו: אחד בימינו, ואחד בשמאלו, ואחד באבנים טובות שבאפוד מאחוריו. ויפגס להיכל וישתחוה. וכיון שישמע הסגן⁵⁴ קול רגליו⁵⁵ של פהן גדול שהוא יוצא⁵⁶, מגביה לו את הפרכת⁵⁷. ואחר שצא יפגסו אחיו הפהנים⁵⁸ וישתחוו ויצאו.

(51) תמיד פ"ז מ"א. (52) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה, שם. שאי-אפשר לפרש שמדובר ביום הכיפורים, וכשהוא נכנס לפני ולפנים, שהרי נכנס שם בארבעה בגדי לבן בלבד ('תפארת ישראל' שם). (53) ואין זו ביאה ירקנית (= בלי עבודה) להיכל שחייבים עליה מלקות (מנחות כז:), שהשתחויה אף היא כעבודה, וכן כתב רבינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַרְאוּנוּ³, שִׁבְרָרוּ מִיִּשְׂרָאֵל פְּשָׁרִים וַיִּרְאֵי חֹטָא וַיְהִי שְׁלוּחֵי כָּל יִשְׂרָאֵל לְעַמֵּד עַל הַקְּרָבָנוֹת. וְהֵם הִנְקָרְאִים אֲנָשֵׁי מַעֲמָד. וַחֲלָקוּ אוֹתָם אַרְבַּעָה וְעֶשְׂרִים מַעֲמָדוֹת, כַּמִּנְיָן מִשְׁמֵרוֹת כְּהֵנָה וְלוֹיָהּ. וְעַל כָּל מַעֲמָד וּמַעֲמָד אֶחָד מֵהֶן מְמַנֵּה עַל פְּלֶם, וְהוּא נִקְרָא רֹאשׁ הַמַּעֲמָד.

שָׁם סְמִיכָה עַל הָאֲבָרִים אֲלֵא לְכַהֵן גְּדוֹל בְּלָבָד, מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ⁶⁹; אֲבָל כָּל הַסְּמִיכוֹת עַל בְּעָלֵי חַיִּים הֵם. (68) תמיד, שם. (69) מנחות צד, א.

(2) תענית כו. במשנה. ולמדו ממה שנאמר (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו" - "שיהו כהנים ולויים וישראלים עומדים עליהם" (ספרי במדבר שם). וכן יש ללמוד ממה נאמר ביחזקאל מו, ב "ובא הנשיא וגו' ועמד על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו והשתחוה וגו' ויצא". (3) שמואל ורוד.

טו. פְּשִׁיגְדָל הִכְהֵן וַיַּעֲשֶׂה אִישׁ⁷⁰ הָרִי הוּא כְּשֵׁר לְעִבּוּדָה; אֲבָל אֲחִיו⁷¹ הַכְּהֻנִּים לֹא הָיוּ מִנְיָחִין אוֹתוֹ לְעִבֵד בַּמִּקְדָּשׁ עַד שִׁיְהִיָּה בֶן עֶשְׂרִים שָׁנָה. וְאִינוּ נִכְנָס לְעִזְרָה לְעִבּוּדָה תַּחֲלָה אֲלֵא בְּשַׁעַה שֶׁהַלּוּיִם אוֹמְרִים שִׁירָה⁷².

ב. בְּכָל שַׁבַּת וְשַׁבַּת מִתְקַבְּצִין אֲנָשֵׁי מַעֲמָד שֶׁל אוֹתָהּ שַׁבַּת. מִי שֶׁהָיָה מֵהֶן בִּירוּשָׁלַיִם אוֹ קְרוֹב לָהּ - נִכְנָסִין לַמִּקְדָּשׁ עִם מִשְׁמֵר כְּהֵנָה וְלוֹיָהּ שֶׁל אוֹתָהּ שַׁבַּת; וְהַרְחֻקִים שְׁבֹאוֹתוֹ מַעֲמָד - כִּינּוֹן שֶׁהִגִּיעַ מַעֲמָד שְׁלֵהֶן הֵן מִתְקַבְּצִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת שְׁבִמְקוֹמָן⁵.

(70) חולין כד, ב: "מאימתי כשר לעבודה, משיביא שתי שערות". (71) חולין, שם. (72) ערכין יג, ב: "אין קטן ונכנס לעבודה אלא בשעה שהלויים אומרים בשיר". ומפרשה רבינו בכהן, שכן משמע הלשון "לעבודה". וקטן לאו דוקא, אלא כשלא הגיע לעשרים שנה (כסף-משנה), ועי' רבב"ד.

(4) בכל שבוע ושבוע. (5) כן הוא בתוספתא תענית פרק ג: "כהנים ולויים עולין לירושלים וישראל שבאותה משמר שאינן יכולין לעלות לירושלים מתכנסין בעריהם וכו'".

טז. אִין הִכְהֵן עוֹבֵד תַּחֲלָה⁷³, וְכֵן כְּהֵן גְּדוֹל⁷⁴ אִינוּ עוֹבֵד תַּחֲלָה, עַד שִׁיְבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה מִשְׁלוֹ וְעוֹבֵד כִּיּוֹדוֹ⁷⁵; שְׁנֵאמַר: זֶה קָרְבַּן אֶהְרֹן וּבְנָיו אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לַיָּי בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אוֹתוֹ. וְאִם עָבַד קֹדֶם שִׁיְבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, וְכֵן כְּהֵן גְּדוֹל שֶׁעָבַד בְּכְהֵנָה גְּדוֹלָה קֹדֶם שִׁיְבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה - עִבּוּדָתוֹ כְּשִׁירָה⁷⁶.

ג. וְמָה הֵן עוֹשִׂין אֵלּוּ הַמִּתְקַבְּצִין בֵּין בִּירוּשָׁלַיִם בֵּין בְּבֵתֵי כְּנֶסֶת? מִתְעַנִּין בְּשָׁנֵי בְּשַׁבַּת שְׁלֵהֶן וּבְשָׁלִישֵׁי וּבְרִבְעֵי וּבַחֲמִישֵׁי. אֲבָל בְּעֶרֶב שַׁבַּת לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין, מִפְּנֵי כְּבוֹד שַׁבַּת⁶; וּבְאֶחָד בְּשַׁבַּת אֵינָם מִתְעַנִּים, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מֵעֶנְגַּת שַׁבַּת לְצוּם⁷.

(73) מנחות נא, ב. תוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוק"מ עמוד 179 14), 'ספרא' פ' צו פ"ג ה"א, ו'ירושלמי' שקלים פ"ז ה"ג. (74) שם. (75) תוספתא, 'ספרא' ו'ירושלמי' שם. (76) כן הוא בתוספתא וב'ירושלמי' שם, אבל ב'ספרא' שם אמרו: פסולה. ועי' משנה-למלך.

(6) שיהיו פנויים להכין צרכי שבת. (7) שכל שינוי ווסת מזיק לגוף "ושינוי וסת תחילת חולי".

יז. כְּהֵן⁷⁷ שֶׁלֹּא עָבַד עֲדִין מִיָּמָיו שֶׁמִּנְהוּהוּ כְּהֵן גְּדוֹל - הָרִי זֶה מְבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה וְעוֹבְדָה כִּיּוֹדוֹ בַּתַּחֲלָה, כְּשֶׁאֵר חֲנוּף כָּל כְּהֵן הַדְּיוּט; וְאַחַר כֵּן מִקְרִיב עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שְׁנִיָּה, שֶׁהִיא חֲנוּף כְּהֵן גְּדוֹל; וְאַחַר כֵּן מִקְרִיב עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שְׁלִישִׁית⁷⁸, שֶׁהִיא חֲבַתִּי כְּהֵן גְּדוֹל שֶׁמִּקְרִיב בְּכָל יוֹם, כַּמּוֹ שִׁיתָבָר⁷⁹. וּמַעֲשֶׂה שְׁלִשְׁתָּן שָׁנָה הוּא⁸⁰.

ד. וּבְכָל יוֹם יוֹם מִשַּׁבַּת שֶׁהָיָה מַעֲמָדָן מִתְפַּלְלִין אַרְבַּע תְּפִלוֹת: שְׁחִרִית וּמְנַחָה וְנִעְלָה⁸, וְעוֹד מוֹסִיפִין תְּפִלָּה אַחֲרַת בֵּין שְׁחִרִית וּמְנַחָה, וְהִיא יִתְרָה לָהֶן⁹. וְנוֹשָׂאִין כְּפִיָּהֶן הַכְּהֻנִּים בַּמַּעֲמָד שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם: בְּשְׁחִרִית, וּבַתְּפִלָּה זֹה הִיְתְּרָה, וּבְנִעְלָה¹⁰. וְקוֹרִין בְּסִפְר תוֹרָה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים שְׁתֵּי פְּעָמִים בְּכָל יוֹם: בְּשְׁחִרִית וּבַתְּפִלָּה הַשְּׁנִיָּה שְׁמוֹסִיפִין¹¹; אֲבָל בְּמְנַחָה לֹא הָיוּ קוֹרִין בְּסִפְר תוֹרָה, אֲלֵא עַל פֶּה, כְּקוֹרְאִין אֶת שְׁמֵע¹². וְלֹא הָיוּ מִתְקַבְּצִין לַתְּפִלָּת מְנַחָה בְּעֶרֶב שַׁבַּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן טְרוּדִין לְשַׁבַּת.

(77) מנחות עה, א. (78) שם. (79) בפ"ג מהל' תמידין ומוספין מהי"ח ואילך. (80) שהן "רבוכה" (= חלוט ברותחין) כמפורש במנחות, שם. ועי' במשנה-למלך.

~ יום שישי י"ג תמוז ~

פְּרָק שִׁשִּׁי

(1) יבואר בו כי הנביאים הראשונים תקנו לברר מישראל כשרים ויראי חטא לעמוד על הקרבנות, והם הנקראים אנשי מעמד.

א. אִי אֶפְשֶׁר שִׁיְהִיָּה קָרְבָנוֹ שֶׁל אָדָם קָרֵב וְהוּא אִינוֹ עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ²; וְקָרְבָנוֹת הַצֶּבֶר הֵן קָרְבָן שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִי אֶפְשֶׁר שִׁיְהִיּוּ יִשְׂרָאֵל כֻּלּוֹ עוֹמְדִין בְּעִזְרָה בְּשַׁעַת קָרְבָן. לְפִיכָף תִּקְנֵנוּ נְבִיאִים

(8) ו'נקראת תפילת נעילה כלומר, ננעלו שערי שמים בעד השמש ונסתרה, לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך לשקיעת החמה". (9) [וכן מפורש בירושלמי שם: "שמע מינה שמתענין במעמדות ומתפללין ארבע". והביא רבינו בפירוש המשניות (שם משנה ד) הוכחה לשיטתו ממה שאמרו שם, שהיו קוראים במעמד בשחרית ובמוסף, וזה סותר למה שאמרו שם, שיום שיש בו קרבן מוסף אין בו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. שְׁמַנְתָּ יְמֵי חֲנֻכָּה לֹא הָיוּ אֲנָשֵׁי מַעֲמַד עוֹשִׂין מַעֲמַד בְּשַׁחֲרִית²³. וְכָל יוֹם שָׁנֵשׁ בּוֹ קָרְבַּן מוֹסֵף לֹא הָיָה בּוֹ מַעֲמַד לֹא בַתְּפִלָּה שְׁנֵיהֶם שְׁלָהֶם וְלֹא בְּמִנְחָה²⁴, אֲלָא בְּשַׁחֲרִית וּבִנְעִילָה בְּלַבָּד. וְכָל יוֹם שְׁהֵיָה בּוֹ קָרְבַּן הָעֲצִים לֹא הָיָה בּוֹ מַעֲמַד בְּנְעִילָה, אֲלָא בְּשַׁחֲרִית וּבַתְּפִלָּה שְׁנֵיהֶם וּבְמִנְחָה.

23 במשנה שם: "כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחרית". לפי שאין להם פנאי לעשות מעמד, שהרי צריכים לקרוא הלל, והיינו חנוכה שיש בו הלל ואין בו קרבן מוסף. ובראש חודש שההלל שלו אינו אלא משום מנהג, היה בו מעמד בשחרית. (24) לפי שהיו טרודין במוסף, ואין לך מוסף בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכהנים של מעמד טרודין במוסף וישראל שבהם היו טרודין לחטוב עצים ולשאוב מים. וכל שכן שאין בו מעמד בתפילת המוסף.

ט. ומהו קרבן העצים? זמן קבוע היה למשפחות משפחות²⁵ לצאת ליערים להביא עצים למזכבה. ויום ששיגיע לבני משפחה זו להביא העצים, היו מקריבין עולות נדבה, וזהו קרבן העצים. והיה להם כמו יום טוב²⁶, ואסורין בו בהספד ובתענית²⁷ ובעשיית מלאכה. ודבר זה מנהג²⁸.

25 נראה מדבריו שלכל המשפחה היה היום ליום טוב, וכן כתבו התוספות בעירובין מא. (דיבור המתחיל מבני) על הברייתא של ר' אלעזר ב"ר צדוק, שאמר אני מבני בניו של בנימין סנאה – שהיה חתנו וחתנו כבנו, הרי שגם חתניהן של אותן משפחות חגגו יום זה. (26) כמו יום טוב ולא יום טוב ממש. וכן נראה בירושלמי (מגילה פרק א הלכה ד) שלצורך אוכל נפש מותר אף לקצור ביום הבאת קרבנו, אף על פי שביום טוב אסור לקצור אף לצורך אוכל נפש, כמפורש בירושלמי ביצה פרק א הלכה י. (27) בעירובין שם: "אמר רבי אלעזר ב"ר צדוק אני מבני בניו של סנרב בן בנימין (שזמן קרבן העצים שלהם בעשרה באב – משנה בתענית שם) ופעם אחת חל תשעה-באב בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא". וראה להלן הלכה י" שאפילו יחיד המתנדב עצים אסור בהספד ותענית בו ביום. [ואף על פי שאמרו (ראש השנה יט): שבטלה מגילת תענית, כלומר בטלו כל אותם הימים הטובים, לאחר חורבן בית המקדש – צריך לומר שר' אלעזר ב"ר צדוק היה בזמן הבית, ומה שהזכיר שהיו מתענים בתשעה באב, זה מתאים למה שכתב רבינו בפירוש המשנה בראש השנה פרק א משנה ג, שגם בזמן הבית השני היו מתענים בתשעה באב]. (28) לדעת התוספות (פסחים ג. דיבור המתחיל מקום) יש בזה איסור דאורייתא ולדעת הר"ן שם אינו אלא איסור מדרבנן, והפסוק המובא שם אינו אלא אסמכתא, ולדעת רבינו אינו אלא משום מנהג. ואף על פי שאינו אלא מנהג דחה יום טוב זה את התענית של עשרה באב (שנדחה מיום שבת) שהרי זה היה בזמן הבית, ואם כן גם התענית לא היה אלא משום מנהג].

מעמד במנחה, וכל שכן שאין בו במוסף, אלא על כרחנו שמה שאמרו שקוראים במעמד בשחרית ובמוסף אין הכוונה למוסף של ראש חודש, אלא לתפילה היתירה. ובבבלי שם כו: שאמרו: "תעניות ומעמדות מי איכא מוסף?" נראה שגירסת רבינו: "תעניות מי איכא מוסף", וכן כתב הכסף משנה וכן הוא בפירושו ר"ח. ולפי זה יש במעמדות תפילת מוסף, ועיין ראב"ד. וראה להלן שאף בימים שיש בהם מוסף כגון ראשי חודשים וכו' יש בהם גם אותה התפילה היתירה]. (10) אבל במנחה אין נשיאות כפיים כדעת רבי יוסי שם. (11) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם במשנה: "מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית וכו' בשחרית [ובמוסף]". (12) ומה שאמרו (תמורה יד): "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומן בעל פה", אין זה אלא להוציא אחרים ידי חובתן.

ה. וקבוצין לְכָל תְּפִלָּה מְאַרְבַּע תְּפִלוֹת אֵלוֹ וְעַמִּידָתָן שֶׁם לְתַפְלָה וְלְתַחֲנָה וּלְבִקְשָׁה¹³ וְלִקְרוֹת בַּתּוֹרָה נִקְרָא מַעֲמַד.

13 כוונת רבינו למה שאמרו (שם כו:): שהיו מתעניין בשני בשבת על יורדי הים ובשלישי בשבת על הולכי מדבריות וברביעי על אסכרה שלא תיפול וכו', ובוודאי שהיה להם תחינות ובקשות על כל הדברים האלו.

ו. ובמה היו קוראין? בַּמַּעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית¹⁴. בַּיּוֹם הַרְאֵשׁוֹן קוֹרְאִין בְּרֵאשִׁית¹⁵ וְיֵהִי רְקִיעַ¹⁶. בְּשָׁנֵי - וְיֵהִי רְקִיעַ וְיִקְוֹו¹⁷. בְּשָׁלְשֵׁי - וְיִקְוֹו וְיֵהִי מְאֹרוֹת¹⁸. בְּרִבְעֵי - וְיֵהִי מְאֹרוֹת וְיִשְׁרְצוּ. בְּחֲמִישֵׁי - וְיִשְׁרְצוּ¹⁸ וְיִתְוַצֵּא הָאֲרָץ¹⁹. בְּשִׁשֵּׁי - וְיִתְוַצֵּא הָאֲרָץ²⁰ וְיִבְלָה²¹.

14 "לפי ששלימות המציאות בעבודה, ואין אצלנו עבודה אלא עם הקרבנות וכן אמרו אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ". (15) היינו, מהתחלת בראשית עד פסוק ו. ולפי שאין בה אלא חמישה פסוקים, קורא אחד שלושה והשני חוזר וקורא פסוק שלישי ומוסף רביעי וחמישי (שם כו: כמו בראשי חודשים בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ד). (16) מפסוק ו עד פסוק ט. וקורא בה ראשון. (17) חמישה פסוקים וקוראים בה שניים, כמבואר למעלה. (18) ארבעה פסוקים וקורא בה אחד. (19) יש בה שמונה פסוקים וקוראים בה שניים. (20) וקוראים בה שניים. (21) וקורא בה אחד.

ז. פְּרִשָׁה גְדוּלָה קוֹרְאִין אוֹתָהּ בְּשָׁנִים²², וְקִטְנָה קוֹרָא אוֹתָהּ אֶחָד. וּשְׁתֵּי פְּרִשִׁיּוֹת שְׁקוֹרְאִין שַׁחֲרִית - הֵם שְׁחֻזְרִין וְקוֹרִין אוֹתָן בַּתְּפִלָּה הַשְּׁנֵיהֶם בְּסִפְרָא, וְחֻזְרִין וְקוֹרְאִין אוֹתָן בְּמִנְחָה עַל פֶּה.

22 ובגמרא שם מקשה: בראשית בשניים הא אין בה אלא חמישה פסוקים ואין קורין בתורה פחות משלושה פסוקים – רב אמר דולג, כלומר, השני חוזר על פסוק אחד ממה שקרא הראשון.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גבר על נעילת שערים", ותפקידו מבואר בהלכה ג. (5) שם: "בן בבי על הפקיע". וכן פירושו לפי מסקנת הגמרא ביומא כג. (ועיין ראב"ד וכסף-משנה). תפקידו מבואר בהלכה ד. (6) שם: "הגורוס בן לוי על השיר". תפקידו מבואר בהלכה ה. (7) שם: "בן ארזה על הצלצל". וכשקיש על הצלצל, היה סימן ללויים לפתוח בשיר (תפארת ישראל. וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז). ועיין להלן הלכה ז. (8) שם: "מתתיה בן שמואל על הפייסות". ויבואר להלן בהלכה ח. (9) שם: "פתחיה על הקינים". תפקידו מבואר להלן בהלכה ט. (10) שם: "יוחנן בן פנחס על החותמות". תפקידו מבואר להלן בהלכה י. (11) שם: "אחיה על הנסכים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יב. (12) שם: "בן אחיה על חולי מעיים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יד. (13) שם: "נחוניא חופר שיחין". תפקידו מבואר להלן בהלכה טו. (14) שם: "בית גרמו על מעשה לחם הפנים". תפקידו מבואר להלן שם. (15) שם: "בית אבטינס על מעשה הקטורת". תפקידו מבואר להלן שם. (16) שם: "אלעזר על הפרוכת". תפקידו מבואר להלן בהלכה טז. (17) שם: "ופנחס המלביש". תפקידו מבואר להלן בהלכה כ.

ב. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמְּנוֹנִים אֵלּוּ - תַּחַת יָדוֹ אֲנָשִׁים הַרְבֵּה, כְּדִי לְהַכִּין הַמְּלֶאכֶה שֶׁהוּא מְמַנֶּה עָלֶיהָ¹⁸. זֶה שְׁעַל הַזְּמָנִים - הוּא וְאֲנָשָׁיו מְשַׁמְרִים אֶת הַזְּמָנִים. כִּינּוֹן שְׂגִייעַ עַת הַקָּרָבָן מְכַרְזֵי הוּא אוֹ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו בְּרִשׁוֹתוֹ וְאוֹמֵר: עֲמָדוּ כְּהֵנִים לְעִבּוּדָה¹⁹, וְלוֹמֵם לְדוּכָן²⁰, וְיִשְׂרָאֵל לְמַעְמַד. וְכִינּוֹן שְׂיִשְׁמַע קוֹלוֹ יְבוֹא כָּל אֶחָד לְמֶלֶאכֶתוֹ.

(18) שעל כן נקראו ממונים, שהיו ממונים על אנשים אחרים. (19) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א, ובבלי יומא כ: (20) אף-על-פי שזמן הלויים לעמוד על הדוכן לומר שירה, הוא בשעת ניסוך היין, כמבואר בפ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ה, והוא בגמר התמיד, בכל זאת היו עומדים בשוה עם הכהנים (יריעות שלמה).

ג. זֶה שְׁעַל נְעִילַת שְׁעָרִים - עַל פִּיּוֹ נֹעֲלִין וְעַל פִּיּוֹ פּוֹתְחִין²¹, וְאֵינּוֹן הַתּוֹקְעִין תּוֹקְעִין כְּכֹל יוֹם לְפִתְיַחַת הַשְּׁעָרִים²² אֲלָא בְּרִשׁוֹתוֹ. וּבְכֹל יוֹם תּוֹקְעִין בְּמִקְדָּשׁ שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת לְפִתְיַחַת הַשְּׁעָרִים: תְּקִיעָה תְּרוּעָה וְתְקִיעָה.

(21) במשנה שקלים שם: "על נעילת שערים", ורבינו הוסיף שהיה ממונה גם על פתיחת שערים, וכן פירשו שם הרא"ש והרע"ב: "לנעול שערים (בערב) ולפוחתם בבוקר". [ואף-על-פי שהפתיחה קודמת לנעילה - הקדים רבינו הנעילה לפתיחה, לפי שהלילה קודם ליום. ובכל מעת לעת, קדמה הנעילה בלילה לפתיחה בבוקר שלאחריו, וכמו שהדגישו הרא"ש והרע"ב, ועיין ביריעות שלמה]. (22) סוכה ג: במשנה.

ד. זֶה שְׁעַל הַשּׁוֹמְרִים - הוּא אִישׁ הָרַב הַפִּיט²³

י. אֶפְלוֹ יִחִיד שֶׁהַתְּנַדְּב²⁹ עֲצִים אוֹ גְזָרִים בְּמַעְרְכָה - אָסוּר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם³⁰ בְּהִסְפַּד וּבְחַעֲנִית וּבְעֲשִׂיַת מְלֶאכֶה. וְדָבָר זֶה מְנַהֵג.

(29) בירושלמי שם: "האומר הרי עלי עצים למזבח וכו'". וברור שאין הבדל בעניין זה בין אם אמר "הרי עלי" או שאמר "הרי אלו למזבח" - כיוון שהביאם הוא יום טוב שלו. (30) שמביאם למקדש.

יא. אֲנָשִׁי מַעְמַד אֲסוּרִין מְלַסְפֵּר וּמְלַכְבֵּס כָּל שַׁבַּת שְׁלֵהֵן. וּבְחֻמְשֵׁי מְתָרִין, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת³¹. וּמִפְּנֵי מָה אָסוּר עָלֵיהֶם לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס? כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְּנִסוּ לְמַעְמַדָּם כְּשֶׁהֵם מְנַלְיִין, אֲלָא יִסְפְּרוּ וְיִכְבְּסוּ מִקְדָּם.

(31) בחמישי לאו דווקא. יש אומרים שכל שכן שמתור בששי.

~ שבת קודש י"ד תמוז ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) בו יבאר רבינו שחמשה עשר ממונים היו במקדש, ועל מה היו ממונים.

א. חֲמֻשָּׁה עֶשְׂרֵי מְמַנִּין הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ², וְכֵן מְמַנִּים לְעוֹלָם עַל כָּל דָּבָר מִחֲמֻשָּׁה עֶשְׂרֵי דְבָרִים אֵלּוּ מְמַנֶּה אֶחָד. וְאֵלּוּ הֵן: (א) עַל הַזְּמָנִים³. (ב) עַל נְעִילַת שְׁעָרִים⁴. (ג) עַל הַשּׁוֹמְרִים⁵. (ד) עַל הַמְשׁוֹרְרִים⁶. (ה) עַל הַצְּלִצֵל עִם שְׁאָר כְּלֵי שִׁיר⁷. (ו) עַל הַפְּיִסוֹת⁸. (ז) עַל הַקְּנִיָּם⁹. (ח) עַל הַחֹתְמוֹת¹⁰. (ט) עַל הַנְּסֻכִּים¹¹. (י) עַל הַחֹלְיִין¹². (יא) עַל הַמֵּיִם¹³. (יב) עַל מַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפָּנִים¹⁴. (יג) עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטוֹרֶת¹⁵. (יד) עַל מַעֲשֵׂה הַפְּרוֹכֶת¹⁶. (טו) עַל מַעֲשֵׂה בְּגָדֵי כְּהֵנָה¹⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חמשה עשר ממונים היו במקדש, וכן ממונים לעולם על כל דבר מוחמשה עשר דברים אלו ממונה אחד. ואלו הן: א) על הזמנים. ב) על נעילת שערים כו'".

המספר חמשה עשר - י"ה, קשור לגאולה, כיון שמרמז על שתי אותיות הראשונות של שם הוי", שהן "הנסתרות לה" אלוקיננו", למעלה מאותיות ו"ה שענינן "והנגלות לנו", שבזמן הגלות קליפת עמלק מפרידה בין י"ה ל"נגלות לנו", ולכן אין נראה לעינינו הי"ה בתוך "והנגלות" (ו"ה), וזהו שכתוב "כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק כו'". אבל לעתיד לבוא כשיוכרת זרע עמלק ויבנה בית המקדש, יהיה גילוי שם הוי" בשלמותו.

(יין מלכות, ספר עבודה, סימן כא מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) שקלים פרק ה משנה א. (3) הוא גביני כרוז הנזכר במשנה שם, ותפקידו מבואר להלן בהלכה ב. (4) שם: "בן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְמַלְוֵי הַמִּיּוֹם בְּשַׁבָּת⁴⁰. וְתוֹקְעִין שְׁלֹשׁ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ בְּשַׁעַר שְׁמֹנֶסְכִין הַמִּיּוֹם⁴¹. וְכָל הַתּוֹקְעִים שֶׁתּוֹקְעִים עַל הַקְּרָבָנוֹת - מִתַּחַת יָד זֶה שֶׁעַל הַמְּשׁוֹרְרִים וּבִרְשׁוֹתוֹ. וְכָל אֱלוֹ הַתְּקִיעוֹת בְּחֻצוֹת הַיָּד⁴².

34) שם במשנה. [וראה בספרי "זמנים" עמ' רז, שאף-על-פי שתוקעים גם בגבולין – עיקרן של תקיעות אלו אינו אלא במקדש]. 35) שם במשנה. ועיין בשבת קיד: שכהנים וזריזים הם (בקריאים הם בכל, ואין צריכים סימן, שכתוב בהם יורו משפטין ליעקב – רש"י) והתקיעות היו בשביל העם שבירושלים. ובשבת לה: מבואר שתקיעה ראשונה לבטל העם שבשדות. תקיעה שנייה, נסתלקו התריסין ונגעלו החנויות. תקיעה שלישית, סילק המסלק והטמין המטמין את החמין והדליקו את הנרות. וכן הוא בדברי רבינו פ"ה מהלכות שבת הלכה יא. 36) שם במשנה. היינו אחר ש"שוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור, תוקע ומריע ותוקע ושובת" (הלכות שבת שם). 37) בסוכה שם: "שלוש לשער התחתון". ופירש רש"י שזהו מה ששינינו במשנה (שם נא): "הגיעו לעזרה (=לעזרת נשים) תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש שאז פתחו את השער, וראה להלן, ועיין בכסף-משנה]. 38) שם במשנה: "שלוש לשער העליון". ופירש רש"י שזהו מה ששינינו במשנה (שם) "ועמדו שני הכהנים בשער העליון וכו' קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש אז פתחו השער, וכן נראה בסוכה נד. "כיון דתקע לפתיחת שערים למעלה"]. 39) שם במשנה. וזהו מה ששינינו שם מח. "היה ממלא מן השילוח, הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו" (רש"י שם). 40) שם נד. מימרא של רבא "שכבר נתמלאו מערב-שבת, כדתנן לעיל מח: אלא שהיה ממלא מערב-שבת [חבית של זהב]" (רש"י). ואם כן, מילוי המים כאן אינו מן השילוח אלא מן החבית (מעשה רוקח). 41) במשנה שם: "ושלוש על גבי מזבח". ופירש רש"י כשזוקפין את הערבה, כדתנן לעיל מח. וזוקפין את הערבה בצידי המזבח ותקעו הריעו ותקעו, ושם נד. ד"ה ה"ג כתב, שזקיפת הערבה היתה בשעה שמנסכין המים על גבי המזבח, וכן יש לומר לדעת רבינו (הר המוריה). 42) שם נא:

ז. זֶה שֶׁעַל הַצִּלְצָל - הוּא הַמַּעְמִיד כָּל הַמְּשׁוֹרְרִים עַל פִּי פְּלִי שִׁיר שְׁשׁוּעֲדִין⁴³ עִם הַלְוִיִּם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁴.

43) שעזורים. 44) למעלה פ"ג הלכה ג.

ח. זֶה שֶׁעַל הַפְּסוֹת - הוּא מְפִיס בֵּין הַפְּהָנִים בְּכָל יוֹם, עַד שֶׁיְהִי כָּל אִישׁ וְאִישׁ עוֹשֶׂה מְלֹאכְתּוֹ שְׂזָכָה בָּהּ בְּפִיס. וְאַרְבַּע פְּעָמִים הֵיךְ מְפִיסִין בְּכָל יוֹם. וּבְהַלְכוֹת תְּמִידִין⁴⁵ אֲבָאָר כִּינֵיד הֵיךְ מְפִיסִין.

45) פרק ד הלכה ג.

ט. הַמְּנַגֵּה שֶׁעַל הַקְּנִיּוֹת - הוּא שְׁפוֹסְקִין עִמּוֹ שִׁימְכֹר הַקְּנִיּוֹת לַקְּרָבָנוֹת כִּף וְכָף בְּסֻלַּע. וְכָל מִי שֶׁהוּא חֵיב

שֶׁמְסַבֵּב עַל הַלְוִיִּם²⁴ בְּכָל לַיְלָה, וְכָל מִי שֶׁיִּשֶׁן עַל מְשָׁרוֹ - מִלְּקָה אוֹתוֹ בְּמִקְלוֹ וְשׁוֹרֵף אֶת פְּסוּתוֹ²⁵.

23) שר הר הבית (מדות פ"א משנה ב). וראה למעלה פ"ח מהלכות בית הבחירה הלכה י. 24) משמע שעל הכהנים לא היה מסבב, אף שגם הכהנים היו שומרים בשלשה מקומות (למעלה שם הלכה ד), מפני שהכהנים זריזים הם (ועיין ברע"ב שקלים פ"ה משנה א, ותוס' יו"ט ט שם). 25) כלומר, רשאי גם לשרוף את כסותו.

ה. זֶה שֶׁעַל הַמְּשׁוֹרְרִים - הוּא בּוֹרֵר בְּכָל יוֹם הַמְּשׁוֹרְרִים שְׁעוֹמְדִים עַל הַדּוֹכֵן לִזְמַר שִׁירָה בְּפֶה, וְעַל פִּי תוֹקְעִין עַל הַקְּרָבָנוֹת²⁶. אֵין פּוֹתְתִין²⁷ בְּמִקְדָּשׁ מֵאַחַת וְעֶשְׂרִים תְּקִיעָה²⁸ בְּכָל יוֹם: שְׁלֹשׁ²⁹ לַפְּתִיחַת שְׁעָרִים³⁰, וְתִשְׁעַ לְתַמִּיד שֶׁל שַׁחַר³¹, וְתִשְׁעַ לְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים. וְיוֹם שֶׁיֵּשׁ בוֹ קְרָבָן מוֹסֵף - מוֹסִיפִין תִּשְׁעַ עַל קְרָבָן מוֹסֵף. וְאִם הָלָא רִאשׁ הַדָּשׁ אוֹ יוֹם טוֹב לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, אוֹ שֶׁחָל רִאשׁ הַשָּׁנָה לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת שֶׁיֵּשׁ שָׁם שְׁלֹשָׁה מוֹסְפִין³² - אֵין תּוֹקְעִין לְכָל מוֹסֵף וּמוֹסֵף בְּפָנָיו עֲצֻמוֹ, אֲלָא תוֹקְעִין תִּשְׁעַ בְּלִבְד לְכָל הַמוֹסְפִין³³.

26) להלן הלכה ז, כתב רבינו שזה שעל הצלצל ממונה על כל המשוררים בכלי שיר, וצריך עיון (יריעו"ש). 27) סוכה שם במשנה. 28) כלומר, תשע פעמים תר"ת (=תקיעה, תרועה, תקיעה). 29) תקיעה, תרועה ותקיעה, כמבואר למעלה הלכה ג. 30) שערי העזרה. 31) ש"כשהיו מנסכין את נסכי התמיד, הליימים אומרים בשיר, ושלשה פרוקים היו בשיר שהיו מפסיקין בו ותוקעין הכהנים בחצוצרות" (רש"י שם). וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז. 32) כלומר, שלשה קרבנות מוסף, בשביל שבת, ראש-חודש וראש-השנה. 33) בסוכה נה. בברייתא: "יכול כשם שתוקעין על [המוסף] שבת בפני עצמו, ועל [מוסף] ראש-חודש בפני עצמו, כך יהיו תוקעין על כל מוסף ומוסף? תלמוד-לומר [וביום שמחתכם ובמועדיכם] ובראשי חדשיכם [ותקעתם], הוקשו כל החדשים כולם זה לזה [שתקיעותיהם שוות]. רב אשי אמר, כתוב חדשכם [חסר יו"ד], וכתוב ובראשי. ואיזה חודש שיש לו שני ראשין, זה ראש-השנה (=ראש-חודש וראש-השנה) ואמר רחמנא חדשכם חד הוא". [ומסתבר שתוקעים תשע תקיעות על מוסף של שבת, שקרב ראשון, מפני שהוא תדיר, כמבואר להלן פ"ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה ב].

ו. בְּעֶרְבׁ שַׁבָּת מוֹסִיפִין שִׁשׁ³⁴: שְׁלֹשׁ לְהַבְטִיל אֶת הָעַם מִן הַמְּלֹאכָה³⁵, וְשְׁלֹשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֻלָּל³⁶. וּבְרַגְלֵ מוֹסִיפִין שְׁלֹשׁ לַפְּתִיחַת שְׁעַר הַתַּחְתּוֹן³⁷, וְהוּא שְׁעַר עֲזֵרַת נְשִׁים, וְשְׁלֹשׁ לַפְּתִיחַת שְׁעַר הָעֲלִיּוֹן³⁸, הוּא שְׁעַר נְקָנוֹר. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁעַר עֲלִיּוֹן? לְפִי שֶׁהוּא לְמַעַל מְעֻזַּת נְשִׁים. וְכֵן תּוֹקְעִין שְׁלֹשׁ לְמַלְוֵי הַמִּיּוֹם³⁹ שֶׁמְנַסְכִין בְּחָג. וְאֵין תּוֹקְעִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהָלָה הוֹלֵךְ בְּחֻמֹּתָיו שְׂפִידוֹ לְזֶה הַמְּמָנָה עַל הַנְּסָכִים, וְנוֹתֵן לוֹ נְסָכִים כַּמְּנִין הַחֻמֹּת וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּהֵן. וְלַעֲרֹב בָּאִים זֶה אֶצֶל זֶה, מוֹצִיא אֶת הַחֻמֹּת וּמְקַבֵּל כַּנְּגִין מְעוֹת. אִם הוֹתִירוּ הַמְּעוֹת - הוֹתִירוּ לְהַקְדֵּשׁ⁵⁷, וְאִם פָּתְחוּ הַמְּעוֹת - יִשְׁלַם זֶה שְׁעַל הַחֻמֹּת מִבֵּיתוֹ. מִי שְׂאָבֵד⁵⁸ חֻמֹּתוֹ - מִמְתִּינֵין לוֹ עַד הָעֶרֶב. אִם מִצְאוּ בַמְּעוֹת יָתֵר כְּדֵי חוֹתֵם שְׂטוּעֵין⁵⁹ - נוֹתֵנִין לוֹ, וְאִם לֹא - אֵין נוֹתֵנִין לוֹ. וְשֵׁם כָּל הַיּוֹם⁶⁰ כְּתוּב עַל הַחֻתֵם, מִפְּנֵי הַרְמָאִים, שְׁלֹא יִשְׁהָא הַחֻתֵם אֶצְלוֹ עַד שְׂפִיּוֹקְרוּ הַנְּסָכִים⁶¹.

55) משנה בשקלים שם. 56) אבל מצורע עני, שאינו מביא אלא כבש אחד (ויקרא יד, כא) אינו מביא אלא נסכי כבש, וחותרו "גדי", כדעת תנא-קמא שם (כסף-משנה). 57) והממונה על החומות אינו יכול לטעון כי מעותיו הן שנתערבו במעות הקדש, שיד הקדש על העליונה (משנה שם). 58) שם משנה ה. 59) כלומר, אם נמצאו מעות יתירות מכדי החומות. ושיעורם כשיעור חותם שטוען זה שנאבד לו. 60) בשקלים שם: "ושם היום". ובספרים אחרים שם כנוסחת רבינו: "ושם כל היום". ויתכן כי הכוונה היא, על-פי מה שאמרו בירושלמי שם, שהיה כתוב שם היום, כמה ימים בשבת, שם השבת, ושם החודש ושם המשמר. והיינו "שם כל היום" שכתב רבינו, כלומר, כל מה ששייך לאותו יום (הר המוריה). (ובפירושו הרא"ש שם: "ושם כל יום", ואולי צריך להיות כן גם בדברי רבינו). 61) כן הוא בפירושו המשניות לפי הפירוש השני.

יג. מְשַׁלְשִׁים יוֹם לְשָׁלְשִׁים יוֹם⁶² פּוֹסְקִין שְׁעַר הַיֵּין וְהַסֵּלֶת⁶³ עִם הַמְּמָנָה עַל הַנְּסָכִים. אִם הוֹקְרוּ נְסָכִים - מְסַפֵּק לָהֶן כַּמּוֹ שְׂפָסְקוּ עִמּוֹ, וְאִם הוֹזְלוּ - מְסַפֵּק לָהֶן פְּשַׁעַר הַזּוּל. וְהַשְּׂכָר שֶׁמְשַׁתְּכֵר הַהַקְדֵּשׁ בְּשַׁעֲרֵים אֵלוֹ - הוּא הַנְּקָרָא מוֹתֵר נְסָכִים, וְלוֹקְחִין בּוֹ עוֹלוֹת לְקִיץ הַמְּזוּבָח⁶⁴. וְאֵין מְקַיְצִין אֶת הַמְּזוּבָח בְּעוֹלוֹת עוֹף⁶⁵, שְׂאִין בְּקַרְבָּנוֹת הַצְּפוּר עוֹף⁶⁶.

62) שקלים פ"ד משנה ט. וראה למעלה הלכה ט. 63) לא כתב רבינו "שמן", לפי שהשמן נבלל בסולת, כמו שנאמר: בלול בשמן" (תוספות יום-טוב שם פ"ה משנה א). 64) [בשקלים פ"ד משנה ד: "רבי עקיבא אומר, מותר התרומה לקיץ המזבח, ומותר נסכים לכלי שרת. רבי חנניה סגן הכהנים אומר: מותר נסכים לקיץ המזבח, ומותר התרומה לכלי שרת". וכתב רבינו בפירושו המשנה שם: "ופסק ההלכה בכל זה אומרת (=ירושלמי שם סוף הלכה ג) תנאי בית-דין על המותרות שיקריבו עולות". ולכן פסק בפ"ד מהלכות שקלים הלכה ט, שמותר התרומה לוקחים בה קיץ המזבח, ואם-כן אין הלכה לא כר' עקיבא ולא כר' חנניה סגן הכהנים. ומה פסק רבינו בהלכות שקלים שם הלכה ב, שמותר נסכים לכלי שרת - אין זה דין במותר הנסכים, שוודאי הוא הולך לקיץ המזבח, וכמו שכתב כאן,

תוֹרִים אִו שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה⁴⁶ - יִבִּיא דְמִיָּהֶם לְמַקְדֵּשׁ, וְזֶה הַמְּמָנָה נוֹתֵן הַקְּנִים לְבַעֲלֵי הַקְּרָבָנוֹת, וְעוֹשֶׂה חֶשְׁבּוֹן עִם הַגְּזָבִין וְנוֹתֵנִין לוֹ. מְשַׁלְשִׁים יוֹם לְשָׁלְשִׁים יוֹם פּוֹסְקִין עִמּוֹ הַשְּׁעַר. וְאִם הוֹזְלוּ הַקְּנִים - מְסַפֵּיק פְּשַׁעַר הַזּוּל, וְאִם הוֹקְרוּ - מְסַפֵּיק כַּמּוֹ שְׂפָסְקוּ עִמּוֹ; שְׂיֵד הַקְּדֵשׁ עַל הַעֲלִיּוֹנָה⁴⁷. וְכֵן קֵן שְׂנַמְצָא פְּסוּל אִו שְׂנַפְסַל קֵדָם שְׂיִקְרַב - נוֹתֵן אַחֵר תַּחְתָּיו⁴⁸.

46) כגון זב וזבה ויולדת, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. 47) בשקלים פ"ד משנה ט, שנינו: "אחת לשלשים יום משערין את הלשכה, כל המקבל עליו לספק לסתות" וכו'. ואף-על-פי ששם המדובר בענין נסכים (ראה להלן הלכה יג) - סובר רבינו כי הוא-הדין לקנינים (כסף-משנה). 48) בשקלים פ"ז משנה ז, שנינו: "ועל הקנין הפסולות שיהו באות משל צבור, ר' יוסי אומר המספק את הקנין מספק את הפסולות". ופסק רבינו כר' יוסי, מפני שהתנא-קמא הוא ר' שמעון, וכבר אמרו (עירובין מו:): ר' יוסי ור' שמעון - הלכה כר' יוסי (כסף-משנה).

י. זֶה שְׁעַל הַחֻמֹּת⁴⁹ - הוּא שְׂמֻקְבֵּל דְּמֵי הַנְּסָכִים מִמְּחִיבֵי נְסָכִים וְנוֹתֵן לָהֶם חֻמֹּת. וְזֶה שְׁעַל הַנְּסָכִים - הוּא שְׂמֻמְכָר הַנְּסָכִים⁵⁰.

49) בשקלים פ"ה משנה ד: "מי שהוא מבקש נסכים, הולך לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החומות, נותן לו מעות ומקבל ממנו חותם". 50) שם: "בא לו אצל אחיה שהוא ממונה על הנסכים, ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים".

יא. בֵּיעֵד? אַרְבַּעַת חֻמֹּתוֹת הֵיוּ בְּמַקְדֵּשׁ: הָאֶחָד כְּתוּב עָלָיו עֵגֶל⁵¹. וְהַשְּׁנֵי כְּתוּב עָלָיו זָכָר⁵². וְהַשְּׁלִישִׁי כְּתוּב עָלָיו גְּדִי⁵³. וְהָרְבִיעִי כְּתוּב עָלָיו חוּטָא⁵⁴.

51) הוא סימן לנסכי שור, שהם: שלשה עשרונים סולת, חצי ההין שמן וחצי ההין יין (משנה שם). 52) הוא סימן לנסכי איל, שתרגום אייל - דיכרא. והם שני עשרונים סולת, שלישית ההין שמן ושלישית ההין יין. 53) הוא סימן לנסכי הכבש, שהם: עשרון אחד סולת, רביעית ההין שמן ורביעית ההין יין. 54) סימן לנסכי שלש בהמות של מצורע עשיר (משנה שם). והם: שלשה עשרונים סולת ותשעה לוגין שמן (נוסף לזה, לוג אחד שמן למתן תנוך ובהונות), ושלש רביעיות יין ושלש רביעיות שמן (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו). "ונקרא המצורע חוטא, לפי שבעונותיו אירעו מה שאירעו" (פירושו המשניות), וכן הוא בערכין טז. "על שבעה דברים ננעים באים, על לשון הרע" וכו' (הרא"ש והרע"ב שם).

יב. כָּל מֵי⁵⁵ שְׂיִבִיא קְרָבָנוֹתָיו לְמַקְדֵּשׁ נוֹתֵן דְּמֵי הַנְּסָכִים לְזֶה הַמְּמָנָה עַל הַחֻמֹּת, וְנוֹתֵן לוֹ חֻמֹּת כַּמְּנִין הַקְּרָבָנוֹת שְׁלוֹ. וְאִם הָיָה מְצַרַע עֲשִׂירוֹ⁵⁶ - נוֹתֵן לוֹ חוֹתֵם אֶחָד שְׂכָתוּב עָלָיו חוּטָא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁשֶׁה שְׁשֶׁה. וְאַרְבָּעָה מִיָּנִין הָיוּ בָּהּ: שֵׁשׁ וְהִכְלֵת וְאַרְבָּעִין וְתוֹלַעַת שָׁנִי. וְכָל אֶחָד מֵהֶן כְּפֹלֵל שְׁשֶׁה. הָרִי אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חוּטִין⁷⁸. וְטָפַח הָיָה עִבְיָה⁷⁹. וְעַל שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים נִירִין⁸⁰ הָיְתָה נְאֻרָגָת. אַרְבָּעָה אַרְבָּעִים אֵמָה, וְרִחְבָּה עֶשְׂרִים אֵמָה⁸¹.

75) משנה וירושלמי שקלים שם. (76) שקלים פ"ח משנה ה. לפי שהיו משחירות מחמת עשן הקטורת, היו עושים חדשות בכל שנה (הרא"ש בתמיד כ"ט:). (77) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. (78) שקלים שם ויומא ע"א: (79) שקלים שם. (80) היינו: שבעים ושתיים נימים (=חוטים) שבשקלים שם. ובכמה נוסחאות שם: "נירין", כמו שכתב רבינו. (81) שרוחב קודש-הקדשים עשרים אמה, וגבהו ארבעים אמה (תוספות יום-טוב בשקלים שם).

יז. וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה פְּרוּכּוֹת הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ שְׁנַיִם⁸²: שִׁבְעַת עַל שִׁבְעָה שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה, וְאַחַת עַל פֶּתַח הָאוֹלָם, וְאַחַת עַל פֶּתַח הַהִיכָל, וְשִׁתַּיִם לְדַבְּרֵי בֵּינוּ וּבֵין הַקֹּדֶשׁ, וְשִׁתַּיִם כְּנֻגְדָן בְּעֻלְיָה⁸³.

82) מימרא של רב ביומא נד. (83) להבדיל בין עליית ההיכל לבין עליית בית קודש-הקדשים (רש"י שם).

יח. פְּרֻכָּתָי⁸⁴ שְׁנַטְמָאֵת בּוֹלֵד הַטְּמָאָה⁸⁵ - מְטַבְּלִין אוֹתָהּ בְּפָנִים⁸⁶ וּמְכַנְּסִין אוֹתָהּ מִיָּד, לְפִי שְׁאֵינָה צְרִיכָה הָעֶרֶב שְׁמֶשׁ⁸⁷. וְשְׁנַטְמָאֵת בָּאֵב הַטְּמָאָה⁸⁸ - מְטַבְּלִין אוֹתָהּ מִבְּחוּץ⁸⁹ וְשׁוֹטְחִין⁹⁰ אוֹתָהּ בְּחִילוֹ⁹¹, מִפְּנֵי שְׁהִיא צְרִיכָה הָעֶרֶב שְׁמֶשׁ. וְאִם הָיְתָה חֲדָשָׁה - שׁוֹטְחִין אוֹתָהּ עַל גַּב הָאֶצְטְבָּא⁹², כְּדֵי שְׁפִירָאָה הָעֵם⁹³ אֵת מְלֹאכְתָּהּ שְׁהִיא נְאָה.

84) כלומר, אחת משלוש-עשרה פרוכות הנ"ל (תויו"ט שקלים שם משנה ד). (85) היינו משקין טמאים שגזרו עליהם חכמים שיטמאו כלים (פ"ז מהלכות אבות הטומאות הלכות א"ב). והמדובר כשלא היתה תלויה, שאז אינה מקבלת טומאה, שהרי אינה מקבלת טומאה אלא מפני שהשמש מתחמם כנגדו (ביצה יד: ופ"י מהלכות כלאים הלכה יד), ופרוכת של מקדש אסורה בהנאה (עיין תוספות שם ד"ה מפני) - אלא המדובר כשהיתה מונחת, ואז יש עליה תורת בגד, שהרי ברגלים תולים אותה בעזרות בשביל בני אדם הבאים, והרי היא כמשמשי אדם שמקבלים טומאה (מלאכת שלמה שם בשם הר"ר סולימן). (86) ביס-של-שלמה שבעזרה, ואין צורך להוציאה (תפארת ישראל שם). (87) שטומאה מדרבנן אינה צריכה הערב שמש, ראה בפ"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה ו. (88) בשרץ או נבילה וכיוצא בהם. (89) שהרי אסור להכניס למקדש בגד שהוא ראשון לטומאה (להלן פ"ג מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). (90) כדי לנגבה. (91) חוץ לעזרה. (92) במשנה שם: "על גג האיציטבא" (ועיין משנה-למלך). שהרחבה של הר הבית היתה מוקפת באיציטבאות לישב שם, ומסוככות למעלה מפני הגשמים (הרע"ב סוכה פ"ד משנה ד).

אלא זהו דין בכלי שרת ש"מצוותם שיבואו ממותר הנסכים" כמו שדקדק רבינו שם. ובוה פסק כברייטא בכתובות קו: ש"מזבח הזהב ולבונה וכלי שרת, באין ממותר נסכים". אלא שמכיון שאמרו בירושלמי הנ"ל, ש"תנאי בית-דין על המתורות שיקריבו עולות", על-כרחנו שמה שאמרו שכלי שרת באים ממותר נסכים, אין זה אלא למצוה לכתחילה, אבל "אם לא היה להם מותר נסכים (=כגון שלא היו להם הרבה נדרים ונדבות, והמזבח בטל, וצריך להקריב עולות לקיץ המזבח, ונמצא שאין להם ממותר נסכים לכלי שרת) - יביאו (כלי שרת) מתרומת הלשכה" (מלשון רבינו שם). ועיין כסף-משנה ומראה-הפנים בירושלמי שם הלכה ב, ד"ה רבי חייה בר יוסף). (65) שבועות יב: ועיין בתוספות שם ד"ה ואין. (66) היחיד מביא עוף, ואין הציבור מביאין עוף (תו"כ פרק ז פרשתא ו).

יד. הַפְּתָנִים⁶⁷, מִפְּנֵי שֶׁהֵן עוֹמְדִין עַל הָרִצְפָּה תְּמִיד⁶⁸, וְאוֹכְלִין בְּשֵׁר הַרְבֵּה⁶⁹, וְאֵין עֲלֵיהֶן בְּגָדִים בְּשַׁעַת הָעֶבֶדָה אֲלָא חֲלוּק אֶחָד⁷⁰ - הֵם חוֹלִין בְּמַעֲיָהֶן. לְפִיכָן מַעֲמִידִין מִמֶּנָּה אֶחָד, שִׁיְהִיָּה מְבַקֵּר אוֹתָן וּמִרְפָּא כָּל פְּתוּלֹאֵיהֶן, וְעוֹסֵק בְּהֵן תְּמִיד הוּא וְאֲנָשׁוֹ שֶׁתַּחַת יָדוֹ.

67) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א. (68) ש"כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש, צריך שיהיה עומד על הרצפה" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). (69) כן הוא בירושלמי שם. (70) "כי אסור להם לעבוד אלא בארבעה בגדים: כתנות ומכנסים ומצנפת ואבנט, לא פחות ולא יותר" (פירוש המשניות שם פ"ה משנה א). [בירושלמי שם, ליתא "אלא חלוק אחד". ובמקום זה אמרו שם: "ושותין מים", ובפיה"מ שם הביא גם זה שלא היו להם הרבה בגדים, וגם מה שהיו שותים מים].

טו. וְכֵן מִמִּינֵי אֶחָד לְהִיּוֹת חוֹפֵר בּוֹרוֹת וְשִׁיחִין⁷¹ וּמִתְקֵן הַבוֹרוֹת שֶׁל רַבִּים, כְּדֵי שְׁיִהְיוּ הַמַּיִם מְצוּיִין בִּירוּשָׁלַיִם לְכָל אֶחָד מִיּוֹשְׁבֵיהָ וּלְכָל עוֹלֵי הָרְגָלִים⁷². וְאֶחָד מִמֶּנָּה עַל כָּל אֲמִנֵי לֶחֶם הַפָּנִים⁷³, וְהוּא מִתְקֵן כָּל מְלֹאכְתּוֹ. וְאֶחָד מִמֶּנָּה עַל כָּל אֲמִנֵי הַקְּטָרֶת⁷⁴, וְהוּא מִתְקֵן מְלֹאכְתָּהּ.

71) בירושלמי שם: "והוה ידע (=והיה יודע) האי דין כיה מקורר מיא (=איזה סלע מוציא מים קרים), והאי דין כיה אית ביה שרברוביה (=חמימות), ועד היכן שרברובתיה מטיא (עד היכן חמימותו מגעת)". (72) רש"י (בבבא קמא נ. ויבמות קכ"א): פירש, שהיה חופר בורות לעולי רגלים בדרכים. ורבינו בפירוש המשנה (שקלים שם) כתב: שהיה "ממציא מים לעם בישוב ובמדבר". וכעין מה שכתב כאן. (73) שקלים שם. (74) שם.

טז. זֶה שְׁעַל הַפְּרֻכָּת מִמֶּנָּה עַל כָּל אוֹרְגֵי הַפְּרוּכּוֹת⁷⁵. וְהָרוּקְמִין בְּהֵן שְׁיִהְיוּ מוּכְנוֹת לְהִיכָל וּלְשַׁעֲרַיִם. וְשִׁתֵּי פְּרוּכּוֹת הָיוּ עוֹשִׂין כָּכָל שְׁנָה⁷⁶ לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים⁷⁷. וְחוּטֵי הַפְּרֻכָּת כְּפּוֹלִין

מתוך מהדורת חזק

בַּגְדֵי פְהָנִים הַדְּיוּטִים וּבַגְדֵי פֶהָן גְּדוּל וּבְאָרִיגְתָן⁹³,
וּמִתַּחַת יָדוֹ נַעֲשֶׂה הַכֹּל. וְלִשְׂפָה הִיָּתָה לוֹ בְּמִקְדָּשׁ⁹⁴.

93) כלומר, גם העומד מרחוק יראה אותו. ואילו היו שוטחים אותו בחיל, לא יכלו לראות יפיו אלא העומדים סמוך לו (תפארת ישראל).
94) במשנה שלפנינו (שקלים פ"ה משנה א) "ופנחס על המלבוש". ומפרשה רבינו, שהיה ממונה על הכנת המלבושים ועל אריגתם. ברם לפי נוסחאות אחרות: "ופנחס המלביש" – היה ממונה על פעולת ההלבשה, וזוהי דעת הראב"ד בהשגה. ובפירושו המשנה שם, כלל רבינו גם את ההלבשה וגם את העשייה, ועיין בהר המוריה. (96) מדות פ"א משנה ד.

93) כלומר, גם העומד מרחוק יראה אותו. ואילו היו שוטחים אותו בחיל, לא יכלו לראות יפיו אלא העומדים סמוך לו (תפארת ישראל).

יט. וְכָל הַפְּלִים שֶׁהָיוּ בְּמִקְדָּשׁ הָיוּ לָהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלִישִׁים⁹⁴, שָׁאֵם יִטְמְאוּ הָרֵאשׁוֹנִים - יִבְיֵאוּ הַשְּׁנָיִם תַּחְתֵּיהֶם.

94) משנה בחגיגה כו:

כ. זֶה הַמְּמַנֶּה עַל מַעֲשֵׂה בַגְדֵי פְהָנָה עוֹסֵק בְּהַכְנַת

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון ח' תמוז ~

מצות עשה צד.

שְׁחִיבְנו עֲצֻמְנוּ בְּדַבּוּר, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא בְּלִי שְׁבוּעָה —
וְאֵלוּ הֵם הַנְּדָרִים, כְּגוֹן שְׂיֵאמַר אָדָם: אִם יִקְרָה כֶּף וְנָךְ,
אוּ אִם אֶעֱשֶׂה כֶּף — פְּרוֹת הַעוֹלָם אֲסוּרִין עָלַי אוּ פְרוֹת
עִיר זוֹ; אוּ אִיזָה מֵאֲכָל מִסֵּים, כְּגוֹן שְׂאָמַר: יֵאָסֵר עָלַי
הַיַּיִן אוּ יֵאָסֵר עָלַי הַחֶלֶב אוּ הַדְּגָיִם וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן אִם
אָמַר: הַנְּאֻת אֲשֶׁתִּי אֲסוּרָה עָלַי וְכִל-הַדּוֹמָה לָזֶה מִן-
הַחַיִּיבִים שֶׁנִּתְבָּאָרוּ הַגְּמוּתֵיהֶם בַּנְּדָרִים — הָרִי זֶה חֵיב
לְקַיֵּם אוֹתוֹ הַנְּדָר. וּבָאָה הַאֲזַהְרָה מִלְעֲבוּר עַל אוֹתוֹ
הַדַּבּוּר, וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל-הַיּוֹצֵא
מִפִּיו יַעֲשֶׂה" (במדבר ל, א), וּבָא הַפְּרוּשׁ (בספרי שם): "לֹא
יִחַל דְּבָרוֹ" — לֹא יַעֲשֶׂה דְבָרָיו חֲלִין, כְּלוֹמַר שְׁחִיב
עֲצֻמוֹ דְּבָר וְלֹא יִקְיָמוּ. וְלִשׁוֹן גְּמָרָא שְׁבוּעוֹת (כה),
אָמְרוּ: קוֹנְמוֹת "קוֹנֵם עֲלֵי" — לִשׁוֹן נֹדָר — עוֹבֵר בִּ"לֹא
יִחַל דְּבָרוֹ". וּבִסְפָרִי (במדבר שם) אָמְרוּ: "לֹא יִחַל —
מְגִיד שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל בֵּל יִחַל וְעַל בֵּל תֵּאֲחָר", כְּלוֹמַר:
שָׂאֵם נָדַר קֶרֶן וְלֹא הִקְרִיבוּ וְעָבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רְגָלִים
— הָרִי זֶה חֵיב מִשׁוּם "לֹא תֵאֲחָר" וּמִשׁוּם לֹא יַעֲשֶׂה
דְּבָרָיו חֲלִין. וְכֵן כֹּל-הַדּוֹמָה לְקֶרֶן, כְּגוֹן שֶׁנָּדַר לְבָדֵק
הַבַּיִת אוּ לְצַדִּיקָה אוּ לְבֵית הַפְּנִסָּה וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. וְהַעוֹבֵר
וְעוֹשֶׂה מֵהַשְּׂאָסֵר עַל עֲצֻמוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ — לוֹקָה. וּבְכָר
נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּשִׁלְמוֹת בְּמִסְכַּת נְדָרִים.

~ יום שלישי י' תמוז ~

מצות עשה צה.

הַמַּצְוָה הַצ"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּהַפְרַת נְדָרִים,
כְּלוֹמַר: שֶׁהוֹרְנוּ שְׁנַתֵּן לָנוּ לְדוֹן בְּאוֹתָם הַדִּינִים: אֶף אִין
הַעֲנִין, שְׁעַל כָּל-פְּנִים חוֹכָה שְׁנִפְר. וְהַבֵּן שֶׁזֶה בְּדִיּוֹק
הַעֲנִין כְּכֹל-פַּעַם שֶׁתִּשְׁמַעֲנִי מוֹנֶה דִּין מִן הַדִּינִין (מצוות
מסוימות כמו טומאה, שומרים ועוד), שְׂאִין זֶה בְּהַכְרַת צוּי

הַמַּצְוָה הַצ"ד — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְקַיֵּם כֹּל מֵה-
שֶׁהִטְלֵנוּ (שקבלנו) עַל עֲצֻמְנוּ בְּדַבּוּר — שְׁבוּעָה וְנָדַר
וְצַדִּיקָה וְקֶרֶן (כשהיתה ההתחייבות באחת מלשונות אלו)
וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה — וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "מוֹצֵא שְׁפִתָּיךְ
תִּשְׁמַר וְעֵשִׂית" (דברים כג, כד). וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁכָּבַר חֲלִיקוֹ
אֶת-הַמְּלוֹת שֶׁל פְּסוּק זֶה וּפְרָשׁוֹ כֹּל-מִלָּה מִמֶּנּוּ בְּעֲנִין
(לעצמו), מִכָּל-מְקוֹם הַפְּנִינָה הַיּוֹצֵאת מִכָּל מֵה-שֶׁהִזְכִּירוּ
לָךְ, הִיא: שְׁקִיּוּם כֹּל מֵה-שֶׁיִּבְטֵא הָאָדָם הַמְּטִיל עַל עֲצֻמוֹ
אִיזָה דְּבָר הוּא מַצְוֵת עֲשֶׂה, וְהַעֲבָרָה עַל כֶּף מַצְוֵת
לֹא-תַעֲשֶׂה, וְנִבְאָר אֶת-זֶה שֶׁנִּצְטוּר מַצְוֵת לֹא-תַעֲשֶׂה (לא
תעשה קנז). וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פרשת כִּי-תֵצֵא): "מוֹצֵא שְׁפִתָּיךְ
— מַצְוֵת עֲשֶׂה". וְאֵתָה יוֹדֵעַ, שְׂאִין שׁוּם עֲנִין יוֹצֵא
מִמְּלַת "מוֹצֵא שְׁפִתָּיךְ" לְבָדֵה (לא למדנו שׁוּם עֲנִין מִיּוֹדֵד
מִ"מוֹצֵא שְׁפִתָּיךְ"), אֲלֵא הַפְּנִינָה הִיא מֵה שֶׁהִזְכִּירָתִי לָךְ
בְּהַכְנַת פְּשָׁטִי דְקָרָא (פירושו הפסוק), שְׁחִיב לַעֲשׂוֹת כֹּל
מֵה-שֶׁהוֹצִיא בְּשְׁפִתָּיו. וּבְכָר נִכְפַּל הַצּוּי בְּמַצְוָה זוֹ, וְהוּא
אָמַר וְתַעֲלֶה: "כְּכֹל-הַיּוֹצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה" (במדבר ל, א).
וּבְכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ כְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּשְׁבוּעוֹת
וְנְדָרִים וּבְסוּף מְנַחוֹת וְגַם בְּמִסְכַּת קְנִים (פרק ג משנה ו).
כְּלוֹמַר: שֶׁנִּתְבָּאָר הַדִּין שֶׁיֵּשׁ לְדַקֵּק, שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאָדָם
אֶת-הַדְּבָר שֶׁהִטִּיל עַל עֲצֻמוֹ, וְאִיךָ יִפְטוֹר עֲצֻמוֹ, אִם יֵשׁ
לוֹ סֶפֶק בְּמֵה-שֶׁאָמַר.

~ יום שני ט' תמוז ~

מצות לא תעשה קנז.

הַמַּצְוָה הַקנ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְעֲבוּר עַל מֵה

מתוך מהדורת חזק

השָׂכָר שֵׁשׁ בוּ תַעֲרַכְתָּ יֵינן — אָסוּר לוֹ לְשִׁתּוֹתוֹ, וְהוּא אָמְרוּ: "חֲמֵץ יֵינן וְחֲמֵץ שָׂכָר לֹא יִשְׁתָּה" (שם). וְאֵינן לֹא זֶה מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, שְׂאֵלוֹ אָמַר: יֵינן לֹא יִשְׁתָּה וְחֲמֵץ יֵינן לֹא יִשְׁתָּה — כִּי אִזּוֹ הָיָה שְׂפִי מִצּוֹת; אֲלֵא אָמַר: חֲמֵץ יֵינן לֹא יִשְׁתָּה — הִרְחַקָה מִן-הַיַּיִן. וְנִתְבָּאֵר בְּגִמְרָא נְדִירוֹת (לו.), שְׂאֵמְרוּ "מִשְׁרֵת עֲנָבִים", לְאֲסוֹר טַעַם (הַיַּיִן, שֶׁחָדַר לַתְּעֻרּוּבָת — בְּעֵקֶר (הַיַּיִן). וְהִרְאָהָ שֶׁהֵן מִצְוָה אַחַת — הֵיא: שְׂאֵם שְׁתָּה יֵינן וְחֲמֵץ — אֵינּוּ לֹקָה שְׂפִימָה, כְּמוֹ שְׂנִבְאָר לְקַמֵּן (לֹא תַעֲשֶׂה רוּ — שִׁיעוּר קִטּוֹ): וְכִשְׂיִשְׁתָּה הַנְּזִיר רְבִיעִית יֵינן אוֹ חֲמֵץ — לֹקָה.

הַמִּצְוָה הַר"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר הַנְּזִיר מִלְּאָכּוֹל עֲנָבִים, וְהוּא אָמְרוּ: "וְעֲנָבִים לַחִים וְכוּ' לֹא יֹאכַל" (שם), וְאֵם אָכַל מִמֶּה כְּזֵית — לֹקָה.

הַמִּצְוָה הַד"ר — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר הַנְּזִיר מִלְּאָכּוֹל צְמוּקִים, וְהוּא אָמְרוּ: "וְיִבְשִׁים לֹא יֹאכַל" (שם), וְאֵם אָכַל מִמֶּה כְּזֵית — לֹקָה.

~ יום שישי י"ג תמוז ~

מצות לא תעשה רה. רו. רח. רז.

הַמִּצְוָה הַר"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר הַנְּזִיר מִלְּאָכּוֹל זֵרַע עֲנָבִים, וְהוּא אָמְרוּ: "מִחֲרָצִים וְעַד-זֶג לֹא יֹאכַל" (במדבר ו, א), וְאֵם אָכַל מִמֶּה כְּזֵית — לֹקָה.

הַמִּצְוָה הַר"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר הַנְּזִיר מִלְּאָכּוֹל קִלְפֵי הָעֲנָבִים, וְהוּא אָמְרוּ: "וְעַד-זֶג לֹא יֹאכַל", וְאֵם אָכַל מִמֶּה כְּזֵית — לֹקָה. וְהִרְאָהָ שֶׁחֲמִשָּׁה אֵלוֹ, כְּלוֹמַר: יֵינן וְעֲנָבִים וְצְמוּקִים וְחֲרָצִין וְזֶג כְּלֵ-אֶחָד מִמֶּה מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה הֵיא — שֶׁהוּא לֹקָה עַל כְּלֵ-אֶחָד וְאֶחָד מִמֶּה מִלְּקוֹת אַחַת. וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (נוֹר לֵד:): "חִיב עַל הַיַּיִן בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ וְעַל הָעֲנָבִים בְּפָנֵי עֲצֻמֵּן וְעַל הַזֵּינִין בְּפָנֵי עֲצֻמֵּן וְעַל הַחֲרָצִים בְּפָנֵי עֲצֻמֵּן". וְכִפְרוּשׁ אָמְרוּ בְּגִמְרָא נְדִירוֹת (לח:): "אָכַל עֲנָבִים לַחִים וְיִבְשִׁים חֲרָצִים וְזֵינִין וְסַחַת אֲשֶׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים וְשְׁתָּה — לֹקָה חֲמִשׁ". וְכִאֲשֶׁר חֲשָׁבוּ שָׁם (בגמרא) לְקַבֵּעַ שְׂתַנָּא זֶה תַנָּא וְשִׁיר (שֶׁחֲתַנָּא בְּמִשְׁנָה לֹא מִנָּה אַתְּ כָל הַלְאוּיִן שְׁעוּבָר, וְשִׁיר עוֹד) וְשֶׁהוּא חִיב מִחֲמַת שֶׁהוּא נְזִיר, יוֹתֵר מִחֲמַשׁ מִלְּקִיּוֹת אָמְרוּ (בגמרא): וְהָא שִׁיר לֹא דִלָּא יַחַל וְלֹא אָמְרוּ: וְהָא שִׁיר חֲמֵץ? לְפִי שְׂאֵינּוּ חִיב עַל הַיַּיִן וְעַל חֲמֵץ שְׂפִימָה, כִּי חֲמֵץ לֹא נֶאֱסַר אֲלֵא מִחֲמַת עֲקָרוֹ שֶׁהוּא הַיַּיִן, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ (לֹא תַעֲשֶׂה צַב). וְכִאֲלוֹ אָמַר שְׂעָקָר אֲסוּרוֹ לֹא נִסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ בְּקַלְיוֹ. וּמִמָּה שְׂאֵתָה צְרִיף לְדַעַת, שְׂאֲסוּרֵי נְזִיר אֵלוֹ מִצְטְרָפִין פְּלֵן לְכְזֵית וְלֹקָה עַל כְּזֵית מִפְּלֵן.

הַמִּצְוָה הַר"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר הַנְּזִיר מִלְּהַשְׂמָא

לַעֲשׂוֹת דְּבָר מְסִים, אֲלֵא הַמִּצְוָה הֵיא שְׂאֵנּוּ מְצוּיִם לְדוֹן כְּעִנְיָן הֵהוּא כְּדִין הַזֶּה. וְאָמְנָם שֶׁהַבַּעַל וְהָאֵב מְפָרִים, הָרִי פָרְשׁוּ הַתּוֹב וְקָבַע אֶת-מִשְׁפָּטָיו. וּבִקְבָלָה נִמְסַר שְׂגַם הַחֶכֶם יִתִּיר הַנְּדָר לְכָל וְכֵן הַשְּׂבוּעָה, וְהִרְמָזוּ עַל כֶּף הוּא אָמְרוּ: "לֹא יַחַל דְּבָרוֹ" (שם שם) — הוּא אֵינּוּ מוֹחֵל אֲבָל אַחֲרַיִם מוֹחֵלִין לוֹ". וּבִקְבָלָה אֵינן רְאָיָה עַל כֶּף מִן הַתּוֹב, וְכִבְר אָמְרוּ (חִגִּיגָה י:): "הִתֵּר נְדָרִים (מִה שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמִים שֶׁחֲכָם מִתִּיר הַנְּדָר) פּוֹרְחִין בְּאֹרֵי (אֵינן יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר מַעֲט רִמּוּ בְּמִקְרָא עַל-כֶּךָ) וְאֵינן לְהֵם עַל מַה-שִּׁסְמַכּוּ", אֲלֵא הַקְּבָלָה הָאֲמַתִּית בְּלִבָּד. וְכִבְר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּתָּא הַמִּיחַדָּת לְכָף, כְּלוֹמַר: מִסְכַּת נְדָרִים.

~ יום רביעי י"א תמוז ~

מצות עשה צה. צב.

מצות לא תעשה רמ.

הַמִּצְוָה הַצ"ה נִדְפְּסָה בְּיוֹם הַקּוֹרֵם.

הַמִּצְוָה הַצ"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטָנָה הַנְּזִיר לְגַדֵּל שְׁעָרוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "גִּדֵּל פְּרַע שְׁעַר רֹאשׁוֹ" (במדבר ו, ה), וְלִשׁוֹן הַמִּכְלֵמָא: "קְרוּשׁ יִהְיֶה — גִּדֵּל בְּקַנְשָׁה, גִּדֵּל פְּרַע — מִצְוֹת עֲשֶׂה וּמִצְוֹת בְּלֵא-תַעֲשֶׂה? תִּלְמִיד לּוֹמַר: תַּעֲר לֹא יַעֲבֵר עַל-רֹאשׁוֹ". וְשָׁם נֶאֱמַר: "הָא מַה שִּׁירְתִּי מִצְוֹת עֲשֶׂה (כְּלוֹמַר, כִּיֹּן שֶׁחָל בְּכָל לֵאוֹ, מִה נִשְׂאֵר כְּלוֹמַר: לְצוּרֵךְ מִה דְרַשְׁנוּ בְּמִיחַד מִהַפְּסוּקִים לְעוֹבֵר עֲלֵיוּ בַעֲשָׂה?), הַחּוֹפֵף (רֹאשׁוֹ) בְּאֲדָמָה (הַמְשִׁירָה שְׁעָר), וְהַנּוֹתֵן סַמְנִין". כְּלוֹמַר: שֶׁהַנְּזִיר, אֵם נִתֵּן עַל רֹאשׁוֹ סַם הַמְשִׁיר אֶת-הַשְּׁעָר, לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר עַל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, שֶׁהָרִי לֹא יַעֲבִיר (כְּלִי, שֶׁהוּא) כְּעֵין תַּעֲר; אֲבָל יִהְיֶה עוֹבֵר עַל מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְהוּא אָמְרוּ: "גִּדֵּל פְּרַע" — וְזֶה לֹא גִדֵּל; וְהָרִי לֹא הֵבֵא מְכַלֵּל עֲשֶׂה — עֲשֶׂה הוּא, לְפִי הַפְּלָלִים אֲצַלְנוּ. וְכִבְר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִקּוּמָם בְּמִסְכַּת נְזִירוֹת (לט.).

הַמִּצְוָה הַר"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר הַנְּזִיר מִלְּגַלַּח, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "תַּעֲר לֹא יַעֲבֵר עַל-רֹאשׁוֹ" (שם). וְגַם הַמְּגַלַּח רֹאשׁ הַנְּזִיר — לֹקָה, לְפִי שְׂמִגְלַח כְּמַתְגַּלַּח. וּמִשְׂגַּלַּח שְׂעָרָה אַחַת — לֹקָה. וְכִבְר נִתְבָּאֵרוּ כְּלֵ-דִינֵי הַנְּזִיר בְּמִסְכַּתָּא שְׂחַבְרָה לְכָף.

~ יום חמישי י"ב תמוז ~

מצות לא תעשה רב. רג. דר.

הַמִּצְוָה הַר"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר הַנְּזִיר מִלְּשִׁתּוֹת יֵינן אוֹ מִינֵי הַשְּׂכָר שֵׁשׁ בְּעֵקֶר תַּעֲרַכְתֶּם מִי עֲנָבִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְכָל-מִשְׁרֵת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה" (במדבר ו, א). וְהַפְּלִיג בְּאֲזַהְרָה עַל כֶּף וְאָמַר שְׂאֵפְלוֹ הַחֲמִיץ הַיַּיִן אוֹ

מתוך מהדורת חזק

במדבר וְאֵינָהּ נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת, אֶף תִּגְלַחַת נְזִיר וּמִצְרָע נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת. וּכְרוּר שֵׁשׁ לְנְזִיר שְׁתֵּי תִּגְלַחֹת: תִּגְלַחַת טְמֵאָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְכִי-יָמוּת מֵת עֲלָיו וְגו' (במדבר ו, ט) וְתִגְלַחַת טְהוֹרָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "בְּיוֹם מְלֵאת יָמֵי נְזִירוֹ" (שם), אָבֵל אֵין לְמָנוּת שְׁתֵּי תִּגְלַחֹת אֵלּוּ כְּשִׁתִּי מִצְוֹת, לְפִי שִׁתְּגַלַּחַת טְמֵאָה הִיא מְהֻלְכֹת מִצְוֹת נְזִירוֹת, לְפִי שִׁמְצוֹת עֲשֶׂה שְׁלוֹ הִיא: שְׂיִרְבָּה פָּרַע (שיגדל שערו) בְּקִדְשָׁה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. אַחֲר־כֵּן הִמְשִׁיךְ הַכְּתוּב וּפָרַט וְאָמַר: אִם נִטְמָא בְּמַת בִּימֵי הַנְּזִירוֹת, יִגְלַח וְיִבֵּא קָרְבָן וְאַחֲר־כֵּן יָשׁוּב לְגִדֵּל פָּרַע בְּקִדְשָׁה מִחֲדָשׁ, כְּנֶגֶד תְּקוּפַת יָמֵי הַנְּזִירוֹת שֶׁחָיַב עֲצָמוֹ בָּהּ, כְּמוֹ שֵׁשׁ לְמִצְרָע שְׁתֵּי תִּגְלַחֹת וְהֵן מִצְוָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁאֲבָאָר בְּמִקוּמוֹ (מצות עשה קיא — שיעור ריא). גַּם אֲבָאָר לְקַמֵּן אֶת-הַשְּׁעֵם שֶׁמְנִינּוּ תִּגְלַחַת נְזִיר וְקָרְבָּנוֹתָיו מִצְוָה אַחַת, וְתִּגְלַחַת מִצְרָע וְקָרְבָּנוֹתָיו שְׁתֵּי מִצְוֹת. וְכֵּן נִתְבָּאָרוּ גַּם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוּמַר: תִּגְלַחַת נְזִיר, בְּמִקוּמָם בְּמִסְכַּת נְזִירוֹת (מה.).

הַמִּצְוָה הַקִּי"ד — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין עֲרֵכֵי אָדָם, וְהוּא: שֶׁהָאֹמֵר 'עֲרֵכֵי עָלִי' אוֹ 'עֲרֵךְ פְּלוֹנֵי עָלִי' — אִם הוּא זָכָר נוֹתֵן כֶּף; וְאִם הִיא נְקִיבָה נוֹתֵן כֶּף; וְגַם לְפִי הַגִּיל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב, וּלְפִי מִצַּב הַמְּעֲרִיף (כפי הישג ידו), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אִישׁ כִּי יִפְלֵא נָדַר בְּעֲרֵךְךָ נִפְשׁוֹת וְגו'" (ויקרא כו, ב). וְכֵּן נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת עֲרֵכֵים.

בְּאֵהָל הַמֵּת, וְהוּא אָמְרוּ: "וְעַל נִפְשׁ מֵת לֹא יָבֵא" (שם, ו). וּבְפָרוֹשׁ אָמְרוּ בְּגִמְרָא (נזיר מב:): "קָרָא מְלֵא דְרַב הַכְּתוּב "לֹא-יִטְמָא", כְּשֶׁהוּא אֹמֵר "לֹא יָבֵא" לְהִזְהִיר עַל הַטְּמֵאָה וּלְהִזְהִיר עַל הַבִּיאַה". וְשֵׁם נִתְבָּאָר שֶׁאִם נִכְנַס לְאֵהָל הַמֵּת אַחֵר שֶׁנִּטְמָא — אֵינוֹ לוֹקֵה אֲלֵא אַחַת; וְשֶׁאִם אָרְעוּ לוֹ טְמֵאָה וּבִיאַה כְּאַחַת — חֵיֵב שְׁתֵּים, כְּגוֹן שֶׁנִּכְנַס, לְאֵהָל שֵׁשׁ שֵׁם גּוֹסַס וְיָשַׁב שֵׁם עַד שֶׁמַּת אוֹתוֹ הָאָדָם שֶׁנִּמְצָא שֶׁנִּטְמָא וְיָבֵא בְּאֵהָל הַמֵּת כְּאַחַת. אָבֵל אִם נִכְנַס לְאֵהָל הַמֵּת כְּבָר קָרְמָה הַטְּמֵאָה לְבִיאַה (כי מיד עם הכנס חלק קטן ממנו, טרם שבא כולו — נטמא), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר שֵׁם לְפִי הַפְּלִילִים הַמְּבֻאָרִים בְּאֵהָלוֹת.

הַמִּצְוָה הַר"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר הַנְּזִיר מִלְּהַטְמָא לְמַת, וְהוּא אָמְרוּ: "לְאֵבִיו וְלֵאִמּוֹ וְגו' לֹא-יִטְמָא" (שם, ז). וְאִם נִטְמָא בְּטְמֵאֵת מַת, בֵּין בְּטְמֵאוֹת שֶׁמְגַלַּח עָלֶיהֶן בֵּין בְּטְמֵאוֹת שֶׁאֵינוֹ מְגַלַּח עָלֶיהֶן — לוֹקֵה.

~ שבת קודש י"ד תמוז ~

מצות עשה צג. קיד.

הַמִּצְוָה הַצ"ג — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיָהּ הַנְּזִיר בְּגִלוּת רֵאשׁוֹ וְהִכָּאֵת קָרְבָּנוֹתָיו כְּתָם יָמֵי הַנְּזִירוֹת. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת מצורע, ויקרא ד, ט): "שִׁלְשָׁה מְגַלְחִין וְתִּגְלַחְתֵּן מִצְוָה: הַנְּזִיר וְהַמִּצְרָע וְהַלְוִיִּם". אָמְנָם תִּגְלַחַת הַלְוִיִּם הִיִּתָּה

אגרות קודש

בי"ה, כ"ו סיון, תשי"ז
ברוקלין.
שלום וברכה!

במ"ש בהנוגע לזוגותו תח"י - אודות הקרנת רענטגען, כמדומה כבר כתבתי שיש להשתמש בטפולים אחרים. ומה שהרופא אומר לה שיעשה רק פעם אחת, מובן, שממני"פ - אלו שחוששים לטפול האמור, ואין דעתם נוחה הימנו מפני שבמדה שיש לקוות לתועלת יש חשש גם להפכו ח"ו. ואם בפעולה אחת אין כל חשש - בטח אין גם מקום לתועלת, כי שניהם תלויים בתוקף ההקרנה, וק"ל.

נביאים

יחזקאל פרק־מח לד

לד פֶּאֶת־יְמֵהָ חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים שְׁעָרֵיהֶם שְׁלֹשָׁה שְׁעָרִים אֶחָד שְׁעַר אֶשֶׁל אֶחָד שְׁעַר נִפְתָּלִי אֶחָד: לֹה סָבִיב שְׁמִנָּה עֶשְׂרֵי אֲלָף וְשֵׁם־הָעִיר מִיּוֹם יְהוָה | שְׁמָה: (פפפ)

הושע פרק־א א-ג

א דְּבַר־יְהוָה | אֲשֶׁר הָיָה אֶל־הוֹשֵׁעַ בֶּן־בְּאֵרִי בִימֵי עֲזִיָּה יוֹתָם אַחֲזוּ יְחֻזְקִיָּה מִלְכֵי יְהוּדָה וּבִימֵי יָרְבֵּעַם בֶּן־יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: ב תַּחֲלֵת דְּבַר יְהוָה בְּהוֹשֵׁעַ (פ) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל הוֹשֵׁעַ לֵךְ קַח לָךְ אִשָּׁת זְנוּנִים וְיִלְדוּ זְנוּנִים כִּי זְנָה תִזְנֶה הָאָרֶץ מֵאַחֲרֵי יְהוָה:

רש"י

דבר ה' בהושע. רבותינו אמרו תחילה לארבעה נביאים שנתבאו (בימים הללו) הושע ישעיה עמוס ומיכה. ישעיה נתבא שנאמר (ישעיה ו) וינעו אמות הסיפים וגו' והוא היה יום שנתנגע עוזיה שנכנס להיכל שרעשו העליונים לשורפו ותחתונים לכולעו כעונשן של עדת קרח שהיו בהם בלועין ושורפים בעמוס נאמר שנתים לפני הרעש והושע קדם לכולם ומיכה היה אחרון לכולם שנאמר בו (מיכה א) בימי יותם אחז יחזקיה ולא נאמר בו עוזיה, ופשוטו של מקרא תחילת דיבור שנדבר הקב"ה עם הושע אמר לו כן: קח לך אשת זנונים. רבותינו אמרו כמשמעו לפי שאמר על ישראל החליפם באומה אחרת כמו שמפורש בפסחים ר"פ האשה: וילדי זנונים. שתלד לך ילדים שיהיו ספיקי ממזרות, ויונתן תירגם איתנבי נבואה על יתבי קרתא טעוותא וקח האמור כאן ל' לימוד הוא למד אותן לשוב בתשובה: כי זנה תזנה. לשון הווה הוא:

(לה) סביב שמנה עשר אלף. היקף עיר י"ח אלף קנים כך עולה חשבון ריבועה: ושם העיר מיום ה' שמה. ת"י ושמה דקרתא דמתפרש מיומא די ישרי ה' שכינתיה תמן, כלומר לא יקרא לה שם אחר אלא שם הראשון שהיה לה מיום שעקד אברהם את יצחק בנו שם שקרא לו יראה והיא היה שמה שלם הרי ירושלים. ויש עוד לפתור ושם העיר יהיה לעתיד מיום בניינה ולהלן יקראו לה ה' שמה, סליק ספר יחזקאל:

(א) דבר ה' אשר היה אל הושע בן בארי בימי עוזיה יותם וגו'. ארבעה מלכים הללו קפח בימיו שהאריך שנים בחיי כולם, מכאן אמרו אוי לה לרבנות שמקברת את בעלי': ובימי ירבעם בן יואש. מבני יהוא ואף הוא מלך עם עוזיה ויותם אלא שגרמה לו זכות להמנות עם הצדיקים הללו לפי שלא קבל לשון הרע על עמוס כמו שמפורש בפסחים בפ' האשה (דף טז) שנאמר (עמוס ז) וישלח אמציה וגו' קשר עליך עמוס וגו': (ב) תחלת

מצודת ציון

(ב) זנונים. מל' זונה: זנה תזנה. ענין הסרה ועש"ז תקרא המנאפת זונה כי סרתה מדרכי הצניעות:

ושם העיר מיום ה' שמה. מיום ההוא והלאה יהי' שם העיר ה' שמה ר"ל עד עולם לא תסיר עוד שכנתו מן העיר אבל תהי' שמה ותקרא כן שם העיר לאות:

(א) דבר ה' וכו'. ר"ל בזה הספר יסופר דבר ה' אשר היה אל הושע: בן בארי. ארז"ל שזהו בארה הנשיא לראובני הנזכר בד"ה א' שגלה לאשור: בימי עוזיה וגו'. כי בימי אלו המלכים ניבא: ובימי ירבעם. שמלך בימי עוזיה ועל שניבא גם עליו בארצו כי היה מבני עשרת השבטים לכן אמר ובימי ירבעם: (ב) תחלת דבר ה' וגו'. ר"ל תחילת דבורו של ה' בהושע היה זה שאמר ה' אל הושע לך קח לך וכו': אשת זנונים. אשה שהורגלה בזנות וילדה ילדים בזנות שזהו מופת ואות שהיא זונה באמת וארז"ל לפי שהושע אמר להקב"ה על ישראל החליפם באומה אחרת לכן צוהו לקחת זונה למען הראות לו איך יקשה בעיניו לגרשה לרמוז לו שקשה לפני המקום לשלח את ישראל מעל פניו: כי זנה תזנה. ר"ל להיות לאות שאנשי הארץ זונים וסרים מה' ללכת אחרי אלהי עכו"ם כזונה ההולכת אחרי המנאפים:

מצודת דוד

(לד) שעריהם. ר"ל השערים שיעמדו במשך חמש מאות וארבעת אלפים של רוחב העיר, מספרם יהיו שלש': (לה) סביב. ההיקף בארבעת הרוחות יהי' שמנה עשר אלף:

ושם העיר מיום ה' שמה. מיום ההוא והלאה יהי' שם העיר ה' שמה ר"ל עד עולם לא תסיר עוד שכנתו מן העיר אבל תהי' שמה ותקרא כן שם העיר לאות:

(א) דבר ה' וכו'. ר"ל בזה הספר יסופר דבר ה' אשר היה אל הושע: בן בארי. ארז"ל שזהו בארה הנשיא לראובני הנזכר בד"ה א' שגלה לאשור: בימי עוזיה וגו'. כי בימי אלו המלכים ניבא: ובימי ירבעם. שמלך בימי עוזיה ועל שניבא גם עליו בארצו כי היה מבני עשרת השבטים לכן אמר ובימי ירבעם: (ב) תחלת דבר ה' וגו'. ר"ל תחילת דבורו של ה' בהושע היה זה שאמר ה' אל הושע לך קח לך וכו': אשת זנונים. אשה שהורגלה בזנות וילדה ילדים בזנות שזהו מופת ואות שהיא זונה באמת וארז"ל לפי שהושע אמר להקב"ה על ישראל החליפם באומה אחרת לכן צוהו לקחת זונה למען הראות לו איך יקשה בעיניו לגרשה לרמוז לו שקשה לפני המקום לשלח את ישראל מעל פניו: כי זנה תזנה. ר"ל להיות לאות שאנשי הארץ זונים וסרים מה' ללכת אחרי אלהי עכו"ם כזונה ההולכת אחרי המנאפים:

כתובים

דברי הימים ב פרק י"ט

ד וישב יהושפט בירושלם וישב ויצא בעם מבאר שבע עד־הר אפרים וישבם אליהוה אלהי אבותיהם: ה ויעמד שפטים בארץ בכל־ערי יהודה הבצרות לעיר ועיר: ו ויאמר אליהשפטים ראו מה־אתם עשים כי לא לאדם תשפטו כי ליהוה ועמכם בדבר משפט: ז ועתה יהי פחד־יהוה עליכם שמרו ועשו כ־אין עם־יהוה אלהינו עולה ומשא פנים ומקח־שחד: ח וגם בירושלם העמיד יהושפט מן־הלויים והכהנים ומראשי האבות לישראל למשפט יהוה ולרבי וישבו ירושלם: ט ויצו עליהם לאמר כה תעשון ביראת יהוה באמונה ובלבב שלם:

רש"י

לה' שלו הוא אם חייבת את הזכאי כאילו נטלת ולקחת משל בוראך ודין שמים עקלת לתת משפט מעוקל לפיכך תראו מה שתעשו והיה לבבכם בכל דין ודין כאילו הקב"ה עומד לפניכם בדין, וזהו ועמכם בדבר משפט ובסנהדרין מפורש מה אתם עושים כי לא לאדם תשפטו כי לה' ושמה יאמר הדין מה לי ולצער הזה ת"ל ועמכם בדבר משפט כלומר מוטל עליכם לעשות ואין לו לדיין לעשות אלא מה שענינו רואות: (ז) אין עם ה' אלהינו עולה ומשא פנים ומקח שוחד. והוא עמכם במשפט לפיכך אינו רוצה שתעשו עול במשפט: (ח) וגם בירושלים העמיד. אע"פ שהוא בעצמו בירושלים: למשפט ה' ולרבי. משפט נופל לומר על דיני ממונות, דוגמא (במדבר כ"ו) והיתה לבני ישראל לחקת משפט ולרוב נופל על דיני נפשות וחבלות, דוגמת (שמות כ"א) וכי יריבון אנשים וגו': (ט) כה תעשון. משום זריזות וזהירות ולחזוק הוסיף נו"ן כמו (רות ג') עד אשר תדעין איך יפול דבר וכמו (בראשית ל"ב) כה תאמרן לאדני לעשו וכה תדבקין וגו' אשר יקצרון (רות ב'):

מצודת ציון

(ז) ומשא פנים. נקרא כן על כי החייב מתבייש ונופלים פניו להטות כלפי הקרקע וכמ"ש ולמה נפלו פניך (בראשית ד) והמסביר לו פנים הוא כאילו נושא הפנים שנפלו:

כן היה הדעת נוטה ולא במעל יצא המשפט מעוקל: כי לה'. ויודע הוא אם נעשה במעל אם בטעות הדעת: ועמכם. ה' עמכם בדבר המשפט לדעת תעלומות לב: (ז) ועתה. הואיל והכל ידוע לפניו יהי פחדו עליכם: שמרו ועשו. כותרה וכמצוה: כי אין עם ה' וכו'. אין חפצו במעשה העולה לעול את המשפט ולשאת פניו במשפט ולקחת שוחד ענש יענש עליהם: (ח) לישראל. של בני ישראל: למשפט ה'. לשפוט משפט ה' בדבר המצוות: ולרבי. בדבר שבין אדם לחברו: וישוּבו. יהושפט ואשר עמו שבו אל ירושלים אחר שהעמיד שופטים בארץ (ואף ששב לירושלים עד לא העמיד בה שופטים מ"מ סמך העמדת השופטים בירושלים להעמדת השופטים בכל הארץ ואח"כ אמר ששב לירושלים עם ששב מקודם): (ט) עליהם. על שופטי ירושלים: כה תעשון ביראת וכו'. כן תעשו את דבר המשפט, עשו אותה ביראת ה' וכו'.

מצודת דוד

(ד) וישב יהושפט בירושלים. ר"ל נמנע מעתה לבוא לבית אחאב: וישב ויצא. ר"ל הלך פעם בפעם בין העם: (ו) ראו מה אתם עושים. ר"ל מאד הסתכלו במעשה המשפט: כי לא לאדם. אין המשפט מצות אדם לשתוכלו לכחש ולומר לפניו

משניות מסכת גיטין

ח גַּם שֶׁפְּתָבוּ עֲבָרִית וְעָדְיוּ יוֹנִית, יוֹנִית וְעָדְיוּ עֲבָרִית, עַד אַחַד עֲבָרִי וְעַד אַחַד יוֹנִי, פְּתַב הַסּוֹפֵר וְעַד – פְּשָׁר. אִישׁ פְּלוֹנִי עַד – פְּשָׁר. בֶּן אִישׁ פְּלוֹנִי עַד – פְּשָׁר. אִישׁ פְּלוֹנִי בֶּן אִישׁ פְּלוֹנִי, וְלֹא פְתַב: עַד – פְּשָׁר; וְכֵךְ הָיוּ נִקְיֵי הַדַּעַת שֶׁבִירוּשָׁלַיִם עוֹשִׂין. פְּתַב הַנִּיכְתוֹ וְהַנִּיכְתָּה – פְּשָׁר. גַּם מַעֲשֵׂה, בְּיִשְׂרָאֵל – פְּשָׁר, וּבְגוֹזִים – פְּסוּל. וּבְגוֹזִים, חוֹבְטִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ: עֲשֵׂה מַה שִׁישְׂרָאֵל אוֹמְרִין לָךְ, וְכִשְׁר.

ט יֵצֵא שְׂמָהּ בְּעִיר: מְקַדְּשֶׁת – הָרִי זֹ מְקַדְּשֶׁת; מְגַרְשֶׁת – הָרִי זֹ מְגַרְשֶׁת. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֵהָא שְׂם אִמְתָּלָא. אִיזוּ

פירוש ברטנורא

ח **כתב סופר ועד.** חתם סופר ועד. דהוי להו שני עדים. ואשמעינן מתניתין דלא חיישין שמה הבעל לא צוה לחתום לסופר, אלא אמר לשנים אמרו לסופר וכתוב, ולפלוני ופלוני עדים והתומו, וחשו הנך עדים לכסופא דספרא שיאמר איני בעיניו כשר לעדות, ואחתמוהו בלא רשותו דבעל. להא לא חיישין: הניכתו. שם לוי של משפחה: מעושה. בחוקה: בישראל כשר. אם אנסוהו ברין. כגון כל הנך דכופין להוציא, או שהיתה אסורה לו. ואם אנסוהו שלא כדון, פסול. ופוסל מן הכהונה, משום ריח גט: ובנכרי. כדון, פסול, ופוסל מן הכהונה. שלא כדון, אפילו ריח גט אין בו. ומי שחיב ליתן גט מן הדין ואין כח בדיוני ישראל לכופו, חובטין אותו ע"י נכרים, שאומרים עשה מה שישראל אומר לך, ונתן הגט על פי דיוני ישראל:

ט **יצא שמה בעיר מקודשת.** פנויה שיצא עליה קול, פלוגית נתקדשה היום לפלוני. ולא קול הברה בלבד, אלא כגון שהיו נרות דולקות ומצעות,

משניות מבוארות – קהתי

בהוראתם (רמב"ם; המאירי). הגט פסול, ואסור לה להינשא בו. ברם, חכמים גזרו, שיהא גט זה פוסל לכהונה, שמה יבואו להקל בגט המעושה כדון ויאמרו, שאף זה אינו פוסל לכהונה. ובגוים – ואם כפוחו גויים ליתן את הגט, אפילו היה ראוי לכופו לכך, פסול – הגט. ומכל מקום פוסל אותה לכהונה מגזירת חכמים, כמו שבארנו לעיל. ברם, אם אנסוהו גויים ליתן גט, והיה זה שלא כדון, אף "ריח גט" אין כאן, ואינה נפסלת לכהונה. ובגוים, חובטין אותו וְאוֹמְרִים לוֹ: עֲשֵׂה מַה שִׁישְׂרָאֵל אוֹמְרִין לָךְ – כלומר שאם חייב הבעל ליתן גט לאשתו אלא שאין כוח בידי בית דין של ישראל לכופו לכך, אומרים בית דין לגויים לכופו את הבעל ליתן גט לאשתו, והם חובטים אותו ואומרים לו שיעשה מה שבית דין של ישראל מצוה עליו, עד שהוא מתרצה ליתן את הגט, וְכִשְׁר – הגט, שבכגון זה אין הגויים אלא כמקל ורצועה לבית דין של ישראל, ושלוחו של בית דין, ואין מדקדקים בשליח החובט אם הוא ישראל או גוי (הר"ן).

בענין "גט מעושה" כותב הרמב"ם: "ולמה לא בטל גט זה, שהרי הוא אנוס...? שאין אומרים אנוס אלא למי שנחלץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב בו מן התורה, כגון מי שהוכה עד שמכר או עד שנתן. אבל מי שתקפו יצר הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה, והוכה עד שעשה דבר שחיב לעשותו, או עד שנתרחק מדבר האסור לעשותו, אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות מישראל, ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר "רוצה אני" כבר גירש לרצונו" (הל' גירושין ב. ד.).

באור משנה ט

משנתנו באה ללמד באשה שיצא עליה קול שהיא מקודשת ואחר כך יצא עליה קול שנתגרשה. יֵצֵא שְׂמָהּ בְּעִיר: מְקַדְּשֶׁת – פנויה שיצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני, הָרִי זֹ מְקַדְּשֶׁת – מספק, ואסורה להינשא לאחר בלא גט. בגמרא מבואר, שאין הכוונה כאן ששמעו קול בלבד, אלא שאנשים מספרים דברים המוכיחים כן, כגון שראו נרות דולקים ומיטות מוצעות, ונשים שמחות עמה, ואומרות זו לזו: פלוגית נתקדשה היום לפלוני (גיטין פט, א). מְגַרְשֶׁת – בגמרא מבואר: אם על אותה אשה שיצא עליה קול בתחילה שנתקדשה לפלוני, חזר ויצא עליה קול שנתגרשה ממנו, הָרִי זֹ מְגַרְשֶׁת – ומותרת לכל אדם, שהרי יש כאן "קול

~ יום ראשון ~

באור משנה ח

משנתנו ממשיכה (ברישא) בדיני חתימות העדים על הגט. כן עוסקת היא (בסיפא) בין גט מעושה, והוא גט שבית דין כופים את הבעל ליתן לאשתו, שכן מי שחיב מן הדין לגרש את אשתו ואינו רוצה לגרשה, כופים אותו עד שיאמר "רוצה אני", וכתוב הגט ויתן לאשתו. ואף על פי שמעיקרי הגירושין הוא, שאין אדם מגרש אשתו אלא לרצונו, בכגון זה שכפו אותו בית דין עד שיאמר "רוצה אני", הגט כשר. **גַּם שֶׁפְּתָבוּ עֲבָרִית וְעָדְיוּ יוֹנִית** – והעדים חתומים עליו בכתיב יוני, או גט שכתבו יוֹנִית וְעָדְיוּ עֲבָרִית – ועדיו חתומים עליו בעברית, או **עַד אַחַד עֲבָרִי** – חתם בעברית, וְעַד אַחַד יוֹנִי – חתם ביוונית, או **פְּתַב הַסּוֹפֵר וְעַד** – כלומר הסופר שכתב את הגט חתם בו כעד, ועד אחד חתום עמו; בכל אלה הגט **כִּשְׁר** – בגמרא מבואר, שבענין "כתב הסופר ועד" באה המשנה להשמיענו, שאף על פי שיש לחשוש שמה הבעל לא אמר לסופר לחתום אלא אמר לשניים: "אמרו לסופר וכתוב, ולפלוני ופלוני עדים ויחתמו", והם החתימו את הסופר כדי שלא לביישו, מכל מקום אין חוששים לכך, שאנו אומרים שלא יחתום הסופר אלא אם כן ישמע מפי הבעל שיאמר לו לחתום. כתב הגט: **אִישׁ פְּלוֹנִי עַד** – כגון "ראובן עד". ולא הוסיף את שם אביו, **כִּשְׁר** – הגט. וכן אם כתב העד: **בֶּן אִישׁ פְּלוֹנִי עַד** – כגון "בן יעקב עד". ולא פירש את שם עצמו, **כִּשְׁר** – הגט. וכן אם כתב: **אִישׁ פְּלוֹנִי בֶּן אִישׁ פְּלוֹנִי, וְלֹא פְתַב: עַד** – כגון שחתם: "ראובן בן יעקב". ולא הוסיף את המלה "עד", **כִּשְׁר** – הגט; וְכֵךְ הָיוּ נִקְיֵי הַדַּעַת שֶׁבִירוּשָׁלַיִם – שדעתם מיושבת ולשונם קצרה, עוֹשִׂין – שהיו נוהגים לחתום את שמם ושם אביהם, ולא הוסיפו את המלה "עד". **פְּתַב הַנִּיכְתוֹ וְהַנִּיכְתָּה** – כתב הסופר בגט את כינויי שמות הבעל והאשה, ולא כתב את שמותיהם גופם; ויש מפרשים, שכתב את שם משפחתם, ולא את שם האב (המאירי). **כִּשְׁר** – הגט. **גַּם מַעֲשֵׂה** – שהבעל נותן מתוך כפייה, כמו שבארנו לעיל, **בְּיִשְׂרָאֵל** – שכפו בית דין את הבעל ליתן גט לאשתו, והיה מעושה כדון, כגון שהיה חייב להוציא ולא רצה, וכפו אותו בית דין עד שאמר "רוצה אני", ונתן גט לאשתו, **כִּשְׁר** – הגט. אבל אם היה מעושה שלא כדון, שלא היה חייב מן הדין לגרש את אשתו, אלא שאנסוהו ישראל לגרשה, ואפילו בית דין כפוחו לכך, כגון שטעו

היא אַמְתְּלָא? גֵרֵשׁ אִישׁ פְּלוֹנִי אֶת אִשְׁתּוֹ עַל תְּנָאי, וְרַק לָהּ קִדּוּשִׁיהָ, סָפֵק קְרוֹב לָהּ סָפֵק קְרוֹב לוֹ – זוֹ הִיא אַמְתְּלָא.

י בית שמאי אומרים: לא יגרש אדם את אשתו אלא אם פן מצא בה דבר ערוה, שנאמר (דברים כד, א): "כִּי־מָצָא בְּהַ עֲרוֹת דָּבָר". ובית הלל אומרים: אפלו הקדיחה תבשילו, שנאמר: "כִּי־מָצָא בְּהַ עֲרוֹת דָּבָר". רבי עקיבא אומר: אפלו מצא אחרת נאה הימנה, שנאמר (שם): "וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו".

משניות מסכת קידושין

פ ר ק ר א ש ו נ

א האשה נקנית בשלש דרכים, וקונה את עצמה בשתי דרכים. נקנית בכסף, בשטר, ובביאה. בכסף – בית

פירוש ברטנורא

ובני ארם נכנסים ויוצאים ואומרים פלונית נתקדשה היום: מגורשת הרי זו מגורשת. ארישא קאי, האי איתתא דיצא עליה קול מקודשת וחיישני ליה ואסרונה לינשא אלא לאותו האישי, אם חור ויצא עליה קול מגורשת שגרשה אותו פלוני שיצא לה קול קדושין ממנו, הרי זו מגורשת ומותרת לכל, שהרי קול שחששנו לו תחלה שבוורו עמו: ובלבד שלא יהא שם אמתלא. שלא יהא עם הקול של קדושין או של גרושין אמתלא, מעם שהוא שובר את כח הקול:

י אפילו הקדיחה תבשילו. שרפתה ע"י האור או ע"י מלח. דרדשי בית הלל ערות דבר, או ערוה או דבר, כלומר שאר דבר סרחון שאינו ערוה: רבי עקיבא אומר אפילו מצא אחרת נאה ממנה. ודרשי קרא הכי, אם לא תמצא חן של נוי בעיניו, או אם מצא בה ערוה, או דבר של סרחון, על כל אחד משלשה דברים הללו יכול לגרש. והלכה כבית הלל:

מסכת קידושין

א א האשה נקנית. לפי שאין האשה מתקדשת אלא מדעתה, תנא האשה נקנית ולא תנא האיש קונה. ואידי דתנא רישא האשה נקנית, תנא סיפא היבמה נקנית, ואע"ג דיבמה נקנית ליבם בין מדעתה בין שלא מדעתה: נקנית בכסף. דגמרין קיחה קיחה משהו עפרון, כתיב הכא (דברים כ"ד) כי יקח

משניות מבוארות – קהת

בעיניו, או משום ערווה, או משום דבר שהביא לידי איבה ביניהם כגון שהקדיחה תבשילו. והלכה כבית הלל. בגמרא בסיום מסכתנו מובא: "כי שנא שלח" (מלאכי ב, טז) – ר' יהודה אומר: אם שנאתה, שלח. ר' יוחנן אומר: שנאווי המשלח. ולא פליגי (ואינם חולקים ביניהם): זה ברוג ראשון, זה ברוג שני. שאמר רבי אלעזר: כל המגרש אשתו ראשונה. אפילו מזבח מוריד עליו דמענת שנאמר (שם טס, יג-יד): "וזאת שנית תעשו. כסות דמענה את מזבח ה', בכי ונאקה... ואמרתם על מה, על כי ה' העיד בינך וביני אשת נעוריך אשר אתה בגדת בה, והיא חברתך ואשת ברייתך".

מסכת קידושין

באור משנה א

כבר הזכרנו בראשית מסכת כתובות, שלפנים בישראל כשעמד איש איש אשה, היה מקדשה תחילה בפני עדים ועושה אותה ארוסתו, ומשאירה בבית אביה, וכשהגיע זמן הנישואין היה כונסה לחופה ומביאה כאשתו לביתו. – ברם, בימינו המנהג, שהאשה מתקדשת בשעת החופה, והאירוסין והנישואין נעשים בבת אחת; ודין הארוסה אינו נוהג בימינו.

מסכתנו עוסקת בדיני קידושי אשה, והיא באה ללמדנו: במה מקדשים, כיצד מקדשים, מי מקדש, על ידי מי מקדשים, באיזו אשה תופסים קידושין אפילו בעבירה, ובאיזו אשה אין קידושין תופסים כלל, ועוד. אגב ענייני קידושין נישנו במסכתנו גם עניינים אחרים, כגון דרכי הקניין בדברים שונים, ענייני הייחוסים ועוד. – משנתנו פותחת בדרכים שהאשה מתקדשת בהן, והואיל ואחת הדרכים, הנזכרת ראשונה במשנה, היא בכסף. היינו משום קניין, כמבואר בגמרא, לפיכך נקטה משנתנו "האשה נקנית" – לשון קניין; ושונה התנא "האשה נקנית" ולא "האיש קונה". לפי שאין האשה מתקדשת אלא מדעתה.

האשה נקנית – לאיש להיות ארוסתו, שלא יוכל אחר לזכות בה, ושלא תהא מותרת לשום אדם בחייו אלא אם כן יתן לה גט, בשלש דרכים – באחת משלוש הדרכים המפורשות לקמן; וקונה את עצמה – מן הבעל, שהיא יוצאת ממנו ועומדת ברווחה להינשא לאחר, בשתי דרכים – באחת משתי הדרכים המפורשות לקמן. נקנית בכסף – שהאיש נותן לה כסף בפני עדים ואומר לה בפניהם: הרי את מקודשת לי בזה; בשטר – או בשטר שהאיש כותב לה בו:

ושוברו עמו", שהואיל ולא נאסרה אלא מחמת הקול של קידושין, לפיכך בא הקול של גירושין ומתירה, ובלבד שלא יהא שם אמתלא – שלא יהא עם הקול של קידושין או של גירושין טעם לסתור, היינו דבר השובר את כוחו של הקול. איזו היא אמתלא – שיש בה כדי לבטל את הקול? כגון שבעניין הגירושין יצא קול: גרש איש פלוני את אשתו על תנאי – שבכגון זה אנו חוששים שמא לא נתקיים התנאי; או שבעניין הקידושין יצא קול: זרק לה קידושיה, ספק קרוב לה ספק קרוב לו – והרי אף הקול לא עשאה מקודשת. זו היא אמתלא – המבטלת את הקול, והרי האשה עומדת בחזקתה כמו שהיתה קודם שיצא עליה הקול.

~ יום שני ~

באור משנה י

משנה זו המסיימת את מסכתנו באה ללמד מאיזו סיבה יבוא אדם לגרש את אשתו. ונחלקו בזה בית שמאי ובית הלל רבי עקיבא.

בית שמאי אומרים: לא יגרש אדם את אשתו אלא אם פן מצא בה דבר ערוה – דבר זימה, שנאמר: "כִּי־מָצָא בְּהַ עֲרוֹת דָּבָר" – והמשך הכתוב: "וכתב לה ספר כריתות". ובית הלל אומרים: אפלו הקדיחה תבשילו – אפילו שרפה וקלקלה את תבשילו, כלומר שאינה משתדלת כראוי בצרכי ביתו; והענין דרך כלל הוא, שהיא מסרבת לו ואינה מתנהגת על פי רצונו (המאירי), שנאמר: "כִּי־מָצָא בְּהַ עֲרוֹת דָּבָר" – ודרשו בית הלל: או ערווה או דבר, כלומר או משום ערווה או משום דבר אחר המביא לידי איבה בינו לבינה. רבי עקיבא אומר: אפלו מצא אחרת נאה הימנה – אף על פי שלא מצא במעשיה כל דבר של גנאי, אלא שמצא אשה אחרת נאה הימנה, היינו שאבד חנה של אשתו בעיניו, רשאי הוא לגרשה, שנאמר: "וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו" – ומה שנאמר בהמשך הפסוק: "כי מצא בה ערות דבר", מפרש רבי עקיבא: או שמצא בה ערות דבר, ובא הכתוב ללמד, שמחמת כל אחד משלושת הדברים יכול אדם לגרש את אשתו: או משום שאבד חנה

שְׁמַאי אֹמְרִים: פְּדִינָהּ, וּבִשְׁוֹה דִּינָר; וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים: בְּפִרוּטָהּ, וּבִשְׁוֹה פְּרוּטָהּ; וּבְמָה הִיא פְּרוּטָה? אֶחָד מִשְׁמוֹנָה בְּאֶסֶר הָאִיטְלָקִי. וְקוֹנָה אֶת עֲצָמָה בְּגַט וּבְמִיתת הַפֶּעַל. הִבְבְּמָה נִקְנְיַת בְּבִיאָה; וְקוֹנָה אֶת עֲצָמָה בְּחִלְצָה, וּבְמִיתת הַיָּבֵם.

ב עֶבֶד עֲבָרִי נִקְנָה בְּכֶסֶף וּבְשֵׁטֶר; וְקוֹנָה אֶת עֲצָמוֹ בְּשָׁנִים, וּבִיּוֹבֵל, וּבְגֵרָעוֹן פְּסָף. יִתְרָה עֲלֵיו אָמָה הָעֲבֵרִיָּה,

פירוש ברטנורא

איש אשה, וכתוב התם (בראשית כ"ו) נתתי כסף השדה קח ממני: בשטר. כגון שכתב לה על הנייר או על החרס ואע"פ שאין בו שוה פרוטה, בתך מקודשת לי, בתך מאורסת לי, בתך לי לאנתו, ונתנו לה בפני עדים. וילפון לה דכתיב (דברים כ"ד) ויצאה והיתה, מה יציאה בשטר, כדכתיב (שם) וכתב לה ספר כריתות, אף הויה בשטר: ובביאה. בא עליה בפני עדים לשם קדושין, דכתיב (שם) כי יקח איש אשה ובעלה. ואע"פ שאין לך קדושין מפורשים בתורה יותר מקדוש ביאה, אמרו חכמים שהמקדש בביאה מכין אותו מכת מרדות, שלא יהיו בני ישראל פרוצין: בפרוטתה. היא חצי שעורה של כסף: היבמה נקנית. ליבם להיות כאשתו לכל דבר, בביאה. אבל כסף ושטר לא מהנו בה מדאורייתא, אלא רבנן הוא דתקון דמהני בה מאמר לפסלה על שאר האתיין, אבל לא לפטרה מן החליצה, ולא להממא לה:

ב עבד עברי נקנה בכסף. דכתיב (ויקרא כ"ה) מכסף מקנתו, מלמד שהוא נקנה בכסף: ובשטר. שנאמר באמה העבריה (שמות כ"א) אם אחרת יקח לו, הקישה הכתוב לאחרת. מה אחרת בשטר אף האמה בשטר, וילמוד עבד עברי מאמה העבריה, דכתיב (דברים מ"ד) העברי או העבריה, מוקש עברי לעבריה: בשנים. למופ' שנים יצא הפשי, ואפילו היתה שנטמה בתוך שש שנים, עובר, דכתיב (שמות כ"א) שש שנים יעבוד ובשבעיות. פעמים שהוא עובר בשבעיות: וביובל. אם פגע ויבל בתוך שש שנים, מוציא: ובגרעון כסף. דכתיב באמה העבריה (שם) והפדה, והוקש עברי לעבריה, אם קנאו רבו כבש מנים והוא עתיד לצאת למופ' ו', נמצא קונה עבודת כל שנה במנה, כשכא לפדות עצמו מוגרע לו רבו מפדיונו דמי עבודת השנים שעבד: יתירה עליו אמה. שקונה עצמה ככל אלה ובסימני נערות, כדילפינן מוציאה חנם, ריבה לה יציאה לזו, שיוצאה בסימנים: ובמיתת האדון. דכתיב ועבדו לעולם, לו ולא לבן. אבל הנמכר ומת האדון בתוך ו', עובר לבן, דכתיב שש שנים יעבוד, בין לו בין לבנו. ודוקא לבן עובר כל שש אם מת האדון, אבל לבת ולאח ולאשר יורשים

משניות מבוארות – קהתי

~ יום שלישי ~

באור משנה ב

שלושה סוגי עבדים עבריים הם: א. המוכר עצמו לישראל מחמת דוחק, ועליו נאמר (ויקרא כה, לט): "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך"; ב. המוכר עצמו לגוי מחמת דוחק, ועליו נאמר (שם שם, מ): "וכי תשיג יד גר ותושב עמך, ומן אחיך עמו, ונמכר לגר תושב עמך"; ג. שמכרוהו בית דין מפני שגנב ולא מצאו אצלו ממה לשלם את גנבתו, כמו שנאמר (שמות כב, ב): "אם אין לו ונמכר בגנבתו", ועליו כתוב (שם כא, ב): "כי תקנה עבד עברי, שש שנים יעבד", וכן כתוב (דברים טו, יב): "כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים", ומדבר הכתוב בעברי שמכרוהו בית דין, ובעבריה שמכרה אביה בהיותה קטנה, שאין האשה נמכרת בגנבתה. – "מה בין מוכר עצמו למוכרוהו בית דין? מוכר עצמו אינו נרצע, ומכרוהו בית דין נרצע; מוכר עצמו אסור בשפחה כנענית, ומכרוהו בית דין – רבו מוסר לו שפחה כנענית; מוכר עצמו נמכר גם לגוי, ומכרוהו בית דין אינו נמכר אלא לישראל, שנאמר: "כי ימכר לך אחיך" – אין בית דין מוכרין אותו אלא לך; מוכר עצמו נמכר לשש (שנים) ויתר על שש, מכרוהו בית דין אינו נמכר אלא לשש; מוכר עצמו – אין מעניקים לו, מכרוהו בית דין – מעניקים לו" (רמב"ם הל' עבדים ג, יב). משנתנו באה הלמד, כמה עבד עברי נקנה ובמה הוא יוצא לחרות. עבד עברי נקנה בכסף – שהאדון משלם לו, אם מכר את עצמו, שנאמר במוכר עצמו לגוי (ויקרא כה, נא): "מכסף מקנתו"; ואם מכרוהו בית דין, הריהו נקנה בכסף שהאדון משלם לבית הדין לשם תשלום הגניבה, שנאמר (דברים טו, יב): "כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה" – מוקש הכתוב עברי לעבריה, מה עבריה, שאביה מוכר אותה, הריהו נקנית בכסף שהאדון נותן לאביה, שנאמר בה (שמות כא, ח): "והפדה" – מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאת, ומכאן שקנאה בכסף, אף העברי, שביט דין מוכרים אותו, הריהו נקנה בכסף. ומוכר עצמו לישראל למדים בגזירה שווה "שכיר, שכיר" ממכרוהו בית דין (דסי"א), שכן במכרוהו בית דין כתוב (דברים טו, יח): "כי משנה שכר שכיר עבדך", ובמוכר עצמו לישראל כתוב (ויקרא כה, ח): "כשכיר כתושב יהיה עמך", ומכאן למדים: מה מכרוהו בית דין נקנה בכסף, אף מוכר עצמו לישראל נקנה בכסף; ובשטר – או שהוא נקנה בשטר, שכותב העבד לאדון: "הריני מכור לך", או: "הריני קנוי לך". ואם בית דין מוכרים אותו, הם כותבים לאדון שטר על המכירה. ולמדים זה מאמה עבריה, שנאמר בה (שמות כא, ז): "לא תצא כצאת העבדים", ודרשו: לא תצא כצאת העבדים הכנעניים, אבל נקנית היא בקניין העבדים

הרי את מקודשת לי, ונתנו לה בפני עדים; ובביאה – שהוא מתייחד עמה בפני עדים, ובוועלה לשם קידושין. שלוש דרכים אלו נלמדות בגמרא מן התורה: בכסף – שנאמר (דברים כד, א): "כי יקח איש אשה", ואין קיחה אלא בכסף, שנאמר בשדה עפרון (בראשית כג, יג): "נתתי כסף השדה קח ממני", ולמדים "קיחה, קיחה" משרה עפרון. בשטר – שנאמר (דברים כד, ב): "ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר", ולמדים מהיקש של "ויצאה... והיתה", ששווה הויה ליציאה (קידושין לגירושין). כשם שאשה יוצאת מבעלה בשטר, היינו בגט, כך היא נהיית לו לאשה בשטר. בביאה – שנאמר (שם שם, א): "כי יקח איש אשה ובעלה". בַּכֶּסֶף – ששינוי שהאשה נקנית בו, נחלקו בשיעורו בית שמאי ובית הלל: בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים: פְּדִינָהּ, וּבִשְׁוֹה דִּינָר; וּבִשְׁוֹה דִּינָר – המקדש את האשה בכסף צריך ליתן לה לפחות דינר כסף או חפץ השווה דינר, שהוא רבע הסלע. וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים: בְּפִרוּטָהּ, וּבִשְׁוֹה פְּרוּטָהּ – יכול אדם לקדש אשה בפרוטתה או בדבר השווה פרוטה, וְכַמָּה הִיא פְּרוּטָה? אֶחָד מִשְׁמוֹנָה בְּאֶסֶר הָאִיטְלָקִי – שמינית האיסר, היוצא בארץ איתליה, ואיסר הוא אחד מעשרים וארבעה דינרי (נמצאת הפרוטה – 1/192 מדינר). וְקוֹנָה אֶת עֲצָמָה בְּגֵט – שנאמר (שם שם, א): "וכתב לה ספר כריתות", וּבְמִיתת הַפֶּעַל – שנאמר (שם שם, ג): "ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו, או כי ימות האיש האחרון", מוקש הכתוב מיתה לגירושין (גמרא קידושין יג, ב). הִבְבְּמָה נִקְנְיַת – ליבם, להיות כאשתו לכל דבר, בְּבִיאָה – שנאמר (דברים כה, ח): "בימה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה", אבל כסף ושטר אין מועילים בה, אלא שמדברנן מועילים לפסלה על שאר האחים, ונקראים "קידושי מאמר", ואין קידושין אלו גומרים בה להקנותה לו לשום זכות בעולם, ולא לפטרה מן החליצה. וְקוֹנָה אֶת עֲצָמָה בְּחִלְצָה – שנאמר (שם שם, ז): "ונקרא שמו בישראל בית חלוצ הנעל", כיון שחלץ בה נעל, הותרה לכל ישראל (גמרא קידושין יד, א), וּבְמִיתת הַיָּבֵם – שלמדים בקל וחומר מאשת איש (גמרא שם).

בגמרא מבואר משנתנו נקטה מנין – "האשה נקנית בשלש דרכים" – כדי למעט חליפין; וקונה את עצמה בשתי דרכים – למעט חליצה.

שְׁקוּנָה אֶת עֲצָמָה בְּפִימִנְיָן. הַנְרָצָע נִקְנָה בְּרִצְעָה; וְקוּנָה אֶת עֲצָמוֹ בַּיּוֹבֵל, וּבְמִיתַת הָאָדוֹן. ג עֶבֶד כִּנְעָנִי נִקְנָה בְּכֶסֶף, וּבִשְׂטֵר, וּבְחֻזְקָה. וְקוּנָה אֶת עֲצָמוֹ בְּכֶסֶף עַל יְדֵי אַחֲרִים, וּבִשְׂטֵר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בְּכֶסֶף עַל יְדֵי עֲצָמוֹ, וּבִשְׂטֵר עַל יְדֵי אַחֲרִים; וּבִלְבָד שִׁיחָא הַכֶּסֶף מִשְׁלַל אַחֲרִים.

פירוש ברטנורא

אינו עובד, דכתיב (דברים ט"ז) ועבדך שש שנים, לך ולא ליורשים. ואמה העבריה קונה עצמה במיתת האדון כנרצע, דכתיב גבי נרצע (שם) ואף לאמתך תעשה כן:

ג עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה. דכתיב (ויקרא כ"ה) והתנחלתם אותם לבניכם [אחריכם] לרשת אחוזה, הקיש עבדים לקרקעות, מה קרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה, אף עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה. וחזקת העבד, כגון שהתיר מנעל לרבו, או הנעילו, או הולך כליו אחריו לבית המרחץ, הפשיטו, הרחיצו, סכו, גדרו, הלבישו, הגביהו או שהגביה הרב את העבד, קנאו: **בכסף ע"י אחרים.** שיתנוהו לרבו על מנת שיהיה זה בן חרוין. אבל הוא עצמו לא יקבלו מהם ואפילו ע"מ שאין לרבו רשות בו, דקסבר אין קנין לעבד בשום צד בלא רבו: **ובשטר ע"י עצמו.** דסבר חובה הוא לעבד שיצא מתחת ידי רבו לחירות, שאם עבד כהן הוא, פוסלו מלאכול בתרומה, ואם עבד ישראל הוא, אוסרו בשפחה. ומשום הכי קאמר דאינו יוצא לחירות בשטר ע"י אחרים אלא ע"י עצמו, דכיון דחובה היא לו אין תבין לאדם אלא בפניו. ובספ דע"י אחרים שאני, שכן קבלת רבו נרמה לו להשתחרר מאליו, ואין אחרים הללו תבין לו, אלא קבלת הרב, והרב אינו נעשה שלוחו, אלא לצורך עצמו, ומקנהו מאליו: **וחכאי בכסף ע"י עצמו.** דקסברי יש קנין לעבד בלא רבו, הלכך קונה את עצמו בכסף אפילו ע"י עצמו. **וכ"ש ע"י אחרים: ובשטר ע"י אחרים.** דסברי וכות הוא לעבד שיצא מתחת ידי רבו לחירות, וכן לאדם שלא בפניו. והלכה כחכמים. והעבד כנעני קונה עצמו אם סימא רבו או עינו או הפיל את שנו או קטע ממנו א' מכ"ד ראשי אברים, שהם [ראשי] אצבעות ידים, ואצבעות רגלים, וראשי אוזנים, וראש החוטם, וראש הווכרות, וראשי שדים באשה. והוא דלא חשיב להו במתנתין בכלל הדברים שהעבד קונה את עצמו, משום דהוציא בראשי אברים צריך גמ שחרור מרבו, והיינו קונה את עצמו בשטר: **ובלבד שיהא הכסף משל אחרים.** דעבד אין לו כלום, דאף מציאה וקבלת מתנה הכל לרבו. ואם בא להפדות ע"י עצמו צריך להיות הכסף משל אחרים שיתנוהו לו ע"מ שאין לרבו רשות בו:

משניות מבוארות – קהתי

סחם, לפי שהוא עבד עולם, ואינו יוצא מעבדותו אלא אם כן רבו נתן לו שטר שחרור, כמו שנאמר (ויקרא כה, מו): "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה, לעולם בהם תעבדו". וההלכה היא, שגוי שנמכר לעבד כנעני, הריהו צריך לימול ולטבול לשם עבדות, והוא חייב במצוות שהנשים חייבות בהן. – משנתנו דנה בדרכי קניינו ושחרורו של עבד כנעני.

עבד כנעני נקנה בכסף – שקונוהו משלם לרבו הקודם, **ובשטר** – או בשטר שרבו הקודם כותב לקונוהו, שהעבד מכור לו, **ובחזקה** או בחזקה, שהוא משמש את רבו, כגון שמלבישו או מרחיצו וכדומה, שנאמר (ויקרא כה, מז): "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה" – הקישן הכתוב לשדה אחוזה, מה שדה אחוזה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה (כלהלן משנה ה), אף עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה. ברם, לא הושווה עבד כנעני לשדה אחוזה לענין שיהא חוזר לבעליו ביובל, לפי שנאמר בו (סם): "לעולם בהם תעבדו". ואמנם יש עוד דרכי קניין בעבד כנעני, והם: חליפין ומשיכה, אבל משנתנו אינה עוסקת אלא בדרכי קניין שישנם בקרקעות ואינם במיטלטלים (גמרא). **וקוּנָה אֶת עֲצָמוֹ** – שהוא יוצא לחרות, **בְּכֶסֶף עַל יְדֵי אַחֲרִים** – בכסף שנתנו אחרים לרבו על מנת לשחררו; אבל לא על ידי העבד עצמו, שכל מה שנותנים לעבד קנאו רבו, ואפילו נתנו לו את הכסף על מנת שאין לרבו רשות בו או על מנת שיצא בו לחירות, אין זה מועיל, **ובשטר על ידי עצמו** – או בשטר שחרור שרבו כותב לו, והוא עצמו מקבלו; אבל לא על ידי אחרים, שאין אחרים יכולים לזכות בשבילו בשטר שחרורו, **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר** – שסובר רבי מאיר: א. אין קניין לעבד בלא רבו, ולפיכך אינו קונה את עצמו בכסף אלא על ידי אחרים; ב. חוב הוא לעבד שיצא מתחת יד רבו לחירות (עיין משנה גיטין א, ו), ואין תבין לו לאדם אלא בפניו, לפיכך אינו משתחרר בשטר אלא על ידי עצמו. ברם, כשהוא משתחרר בכסף על ידי אחרים, אין האחרים חבים לו, אלא על ידי שרבו מקבל מהם את הכסף, הרי הוא משחררו מעצמו. **וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בְּכֶסֶף עַל יְדֵי עֲצָמוֹ** – כלומר אפילו על ידי העבד עצמו, שסוברים חכמים: יש קניין לעבד בלא רבו; **ובשטר על ידי אַחֲרִים** – כלומר אפילו על ידי אחרים, שזוכים הם בשביל העבד בשטר שחרורו, שסוברים חכמים: זכות היא לעבד שיצא מתחת יד רבו לחירות, וזכים לו לאדם שלא בפניו; **וּבִלְבָד שִׁיחָא הַכֶּסֶף** – שנותן העבד לרבו על מנת לשחררו, **מִשְׁלַל אַחֲרִים** – שאחרים נתנו לו על מנת שאין לרבו רשות בו. בגמרא שואלים: ולמה לא נקטה

הכנענים, ומהו? שטר, שהאב כותב לאדון: "בתי קנויה לך". **וקוּנָה אֶת עֲצָמוֹ** – שהוא יוצא לחירות, **בְּשָׂנִינִים** – לסוף שש שנים מיום שמכרוהו בית דין; ברם, המוכר את עצמו יכול להימכר ליותר משש שנים, ואינו יוצא אלא לסוף זמן מכירתו, כמו שהבאנו בהקדמה לבאור משנתנו; **וּבַיּוֹבֵל** – אם חלה שנת היובל להיות בתוך שש השנים למי שמכרוהו בית דין, או בתוך שנות ממכרו למוכר עצמו, הריהו יוצא לחירות, שנאמר (ויקרא כה, מ): "עד שנת היובל יעבוד עמך"; **וּבַגְרָעוֹן כֶּסֶף** – שאם השיגה יד העבד לפדות את עצמו, מחלקים את סכום דמי ממכרו למנין השנים שנמכר, וגורע מן הכסף דמי השנים שעבד, ומחזיר לרבו את השאר ויוצא, שנאמר באמה עבריה: "והפדתי" – מלמד הכתוב שמגרע מפדינהו ויוצאה, כמו שכבר הזכרנו לעיל, ולמדים בהיקש עברי מעבריה. **יִתְרָה עֲלָיו אָמָה הָעֵבֶרְיָה** – אמה עבריה קונה עצמה בכל אלו, היינו בשנים וביובל ובגרעון כסף, ועוד יתרון לה על עבד עברי, **שְׁקוּנָה אֶת עֲצָמָה בְּפִימִנְיָן** – שיוצאה לחירות אף בסימני נערות שמביאה לאחר שנעשתה בת שתיים עשרה שנה ויום אחד, שנאמר בה (סמות כא, יא): "ויצאה חינם", ודרשו מאכן, שהיא יוצאת בסימנים. **הַנְרָצָע** – עבד שלא רצה לצאת לחירות לסוף שש שנים ונרצע (סמות כא, הו), **נִקְנָה בְּרִצְעָה** – להיות כל דיני עבד עליו, **וקוּנָה אֶת עֲצָמוֹ** – שהוא יוצא לחירות, **בַּיּוֹבֵל** – בשנת היובל, **ובְּמִיתַת הָאָדוֹן** – שנאמר כנרצע (סם): "ועבדו לעולם", ודרשו: "ועבדו" – ולא את הבן, "לעולם" – עד היובל (עיין גמרא קידושין טו, א). אבל עבד עברי שאינו נרצע אינו יוצא במיתת האדון, אלא עובד את בנו, שנאמר (סמות כא, ב): "שש שנים יעבוד", ודרשו: "ועבדו" אפילו לבן. ודווקא את הבן הוא עובד, אבל אינו עובד את הבת או יורש אחר, שנאמר (דברים טו, יב): "ועבדך שש שנים", ודרשו: "ועבדך" – ולא ליורשים (אם אין בן). ברם, אמה העבריה, אף על פי שאינה נרצעת, הריהי יוצאת לחירות במיתת האדון, שנאמר (סם טס, יז): "ואף לאמתך תנעשה כן" – הקישה הכתוב לנרצע, מה נרצע אינו עובד לא את הבן ולא את הבת, אף אמה עבריה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת (גמרא קידושין יז, ב).

ב א ו ר מ ש נ ה ג

עבד שאינו עברי נקרא במשנה "עבד כנעני" על שם כנעני בן חם שכתוב בו (בראשית ט, כה): "עבד עבדים יהיה לאחיי". כן נקרא הוא בלשון המשנה "עבד"

ד פהמה גסה נקנית במסירה, והדקה בהנבחה; דברי רבי מאיר ורבי אלעזר. וחכמים אומרים: פהמה דקה נקנית במשיכה.

ה נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף, ובשטר, ובחזקה; ושאין להם אחריות אינן נקנין אלא במשיכה. נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף, ובשטר, ובחזקה. וזוקקין נכסים שאין להם אחריות

פירוש ברטנורא

ד במסירה. עלים מוסרין אותה ללוקח באפסר או בשערה: בהנבחה. ולא במשיכה: נקנית במשיכה. ואע"ג דאפשר בהנבחה, מ"מ נקנית במשיכה, משום דמוסר, שהוא מתחזקת בצפרניה תמיד ליאחו ע"ג קרקע. ופסק ההלכה, בין בהמה דקה בין בהמה גסה נקנית במשיכה וכ"ש בהנבחה. ומשיכה קונה כסימטא שהיא זוית של רשות הרבים, ובחצר של שניהם. ומסירה קונה ברה"ר, ובחצר שאינה של שניהם. והנבחה קונה בכל מקום. וכל מה שדרכו בהנבחה אינו נקנה אלא בהנבחה. ודבר הנקנה במסירה אינו נקנה במשיכה. וכן דבר הנקנה במשיכה אינו נקנה במסירה:

ה נכסים שיש להם אחריות. היינו קרקעות, שהמלוה את חברו סומך עליהם לפי שקיימים ועומדים. ופירוש אחריות, חורה, שחזור המלוה עליהם וטורף אותם מן הלוקחות כשלא ימצא כלום ללוה: נקנין בכסף. דכתיב (ירמיה ל"ב) שדות בכסף יקנו. והני מילי במקום שאין רגילין לכתוב שטר, אבל במקום שהרגילין לכתוב שטר לא קנה עד שיכתוב שטר: בשטר. שכותב על הנזיר או על החרם שדי נתונה לך שדי קנויה לך ומוסרו לקונה. ודוקא במתנה נקנה הקרקע בשטר. אבל במכירה, עד שיתן את הכסף. אלא א"כ מוכר שדהו מפני רעתה, דבהא קנה בשטר לחודיה. ומנלן דמקרקעי נקנין בשטר, דכתיב (ירמיה ל"ב) וכתוב בספר וחתום: ובחזקה. כגון שחפר בקרקע מעט, או נעל, וגדר, ופרץ כל שהוא בפני המוכר. ואם היה שלא בפניו, צריך שיאמר לו לך חזק וקני. ומנא לן שקרקע נקנה בחזקה, דכתיב (דברים י"א) וירשתם אותה וישבתם בה, במה ירשתם בישיבה: ושאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה. דכתיב (ויקרא כ"ה) או קנה מיד עמיתך, דבר שאפשר לתתו מיד ליד אינו נקנה אלא בנתניה מיד ליד: נקנין עם נכסים כו'. אם מוכר מטלטלין עם הקרקע, כיון שקנה לוקח הקרקע באחת מג' קנינים הללו, נקנו מטלטלין עמה. והוא שיאמר לו קנה [הני] אגב קרקע. ונפקא לן מקרא דכתיב בדברי הימים (ב' כ"א ג') ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמנדגות עם ערי מצורות: וזוקקין. נכסים הללו שאין להם אחריות את הנכסים שיש להם אחריות כו'.

משניות מבוארות – קהתי

בהמה גסה ובין בהמה דקה נקנית במשיכה, וכל שכן בהגבהה.

באור משנה ה

משנה זו עוסקת בדניי קניין קרקעות ומיטלטלים. ונקראים הקרקעות בלשון המשנה "נכסים שיש להם אחריות". לפי שחלה עליהם אחריות לתשלום חובות בעליהם, ואם מוכר הלווה את קרקעותיו ואין לו ממה לשלם, גובה המלוה את חובו מן הקרקעות, מה שאין כן במיטלטלים, שאם מכרם הלווה, אין המלוה יכול לגבות מהם, הלכך נקראים הם "נכסים שאין להם אחריות".

נכסים שיש להם אחריות – היינו קרקעות, כמו שבארנו לעיל, **נקנין בכסף** – שהלוקח נותן למוכר לשם קניין, ואפילו נתן לו פרוטה, הואיל ונתנה לו על דעת גמר קניין, הרי זה קנה. במה דברים אמורים? במקום שאין רגילים לכתוב שטר מכירה, אבל במקום שרגילים לכתוב שטר, לא קנה עד שיכתוב שטר (גמרא). **ובשטר** – או בשטר שכותב המוכר ללוקח: שדי מכורה לך. בגמרא מבואר, שדווקא במתנה נקנית הקרקע בשטר, אבל במכירה אין הלוקח קונה עד שיתן את הכסף. ברם, במוכר שדהו מפני רעתה, קונה הלוקח אף בשטר בלבד, לפי שהמוכר מעוניין בכך וגומר בלבד להקנות לו. דרכי קניין אלו – נט' ונט"ו – למדים בגמרא מהכתוב (ירמיה לב, טז): "שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום"; **ובחזקה** – או בחזקה, שהלוקח מחזיק בקרקע, כגון שנועל או גודר או חופר וכדומה. ולמדים זה ממה שנאמר (דברים יא, א): "וירשתם אותה וישבתם בה" – במה ירשתם? בישיבה בה. **ושאין להם אחריות** – היינו מיטלטלים, **אינן נקנין אלא במשיכה** – אבל לא בכסף ולא בשטר ולא בחזקה; ברם נקנים הם גם בהגבהה ובמסירה, כמו שבארנו במשנה הקודמת. ונקטה המשנה "משיכה", משום שלרוב קונים מיטלטלים במשיכה (יתוספות יוס טוב"י). ומשיכה למדים מהכתוב (ויקרא כה, יד): "או קנה מיד עמיתך" – דבר הנקנה מיד ליד. ברם לדעת רבי יוחנן "דבר תורה מעות קנות" אף במיטלטלים, ולא באה המשנה אלא להשמיענו תקנת חכמים, שלא יקנו מיטלטלים במעות אלא במשיכה (עיי' הטעם בגמרא בבא מציעא מז, ב). **נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף, ובשטר, ובחזקה** – המוכר לחברו קרקע ומיטלטלים, ואמר לו: קנה את המיטלטלים אגב הקרקע, כיון שקנה הלוקח את הקרקע באחד משלושת קנייניה בכסף או בשטר או בחזקה, קנה עמה גם את המיטלטלים. דבר זה

המשנה וחכמים אומרים: בכסף ובשטר בין על ידי אחרים ובין על ידי עצמו? מכאן מבארים בגמרא, שאמנם חכמים סוברים: בכסף בין על ידי אחרים ובין על ידי עצמו, והוא הדין בשטר, אבל הפיסקה "ובשטר על ידי אחרים" אינה מדברי חכמים, אלא דעתו של תנא שלישי, והוא רבי שמעון בן אלעזר, הסובר, שבין בשטר ובין בכסף קונה את עצמו על ידי אחרים ולא על ידי עצמו, שסובר רבי שמעון בן אלעזר: זכות היא לעבד שיצא לחרות, אבל אינו סובר, שגיטו וידו באים כאחד; וכן סובר הוא, שאין קניין לעבד בלא רבו בשום צד (גמרא ודשי' קידושין כג, א).

~ יום רביעי ~

באור משנה ד

משנתנו דנה בדרכי קניין בהמה, ושלוש דרכים נזכרות בה, שבהן נקנים מיטלטלים: א. הגבהה; ב. משיכה; ג. מסירה. הגבהה – שהלוקח נוטל את הדבר ממקומו ומגביהו שלושה טפחים לשם קניין; ויש סוברים, שדי בטפח אחד (תוספות). ומשיכה – שהלוקח מושך את הדבר ממקום למקום; ובבהמה, כל שהוא "קורא לה והיא באה, או שהכישה במקל ורצתה לפניו, כיון שקעה יד ורגל – קנאה" (גמרא) קידושין כג, ב. מסירה – כגון בהמה שהמוכר מוסר אותה ללוקח באפסר או בשערה או באוכף שעליה; ויש אומרים, שאין צורך שימסרנה מיד ליד, אלא כל שאחזה הלוקח במצות המוכר, הרי זה קניין במסירה. שלוש דרכים אלו שונות הן זו מזו, שכן כל דבר שדרכו בהגבהה אינו נקנה אלא בהגבהה בלבד, ולא במשיכה ובמסירה. ברם, דברים שאין ההגבהה נוחה בהם, נקנים הם גם במשיכה. ויש דברים שאף המשיכה אינה נוחה בהם, כגון ספינה או תיבה גדולה, ואלו נקנים במסירה. כן נבדלות שלוש דרכי הקניין הללו לגבי מקום הקניין, שכן ההגבהה קונה בכל מקום, ואפילו ברשות המוכר; המשיכה אינה קונה אלא כסימטה, היינו בקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים או בחצר של שניהם; ואלו המסירה אינה קונה אלא ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם.

פהמה גסה – כגון פרה, **נקנית במסירה** – שבעליה מוסרים אותה ללוקח באפסר או בשערה, כמו שבארנו לעיל, משום שהגבהה ומשיכה אינן נוחות בבהמה גסה, שקשה להגביהה, ואף במשיכתה יש טורח גדול, **והדקה** – ובהמה דקה, כגון כבש או עז, נקנית **בהנבחה** – הואיל ואדם רגיל להגביהה, ואינה נקנית לא במשיכה ולא במסירה, כמו שבארנו לעיל, שכל דבר שדרכו בהגבהה אינו נקנה אלא בהגבהה. **דברי רבי מאיר ורבי אלעזר. וחכמים אומרים: פהמה דקה נקנית במשיכה** – לפי שהיא נאחזת בצפרניה בקרקע וקשה להגביהה, הלכך הקלו בה לקנותה אף במשיכה. והלכה היא, שבין

אֶת הַנְּכָסִים שֵׁישׁ לָהֶם אַחֲרֵי לְשִׁבְעַת עָלֵיהֶן.

וְכָל הַנֶּעֱשֶׂה דְמַיִם בְּאַחַר, בֵּין שְׁזָכָה זֶה – נִתְחַיֵּב זֶה בְּחֻלְפֵיּוֹ. בִּיצֵד? הַחֲלִיף שׁוֹר בְּפָרָה, אוֹ חֲמוֹר בְּשׁוֹר, בֵּין שְׁזָכָה זֶה – נִתְחַיֵּב זֶה בְּחֻלְפֵיּוֹ. רִשׁוֹת הַגְּבוּהָ בְּכֶסֶף, וְרִשׁוֹת הַהֲדוּט בַּחֲזָקָה. אֲמִירְתוֹ לְגְבוּהָ בְּמִסְרֵתוֹ לְהֲדוּטוֹ. זֶה כָּל מִצְוֹת הַבֵּן עַל הָאֵב – אֲנָשִׁים חֲבִיבִין, וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת. וְכָל מִצְוֹת הָאֵב עַל הַבֵּן – אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים

פירוש ברטנורא

א"ע: דאין נשבעין על הקרקעות, היבא דמענו מטלטלין וקרקעות ונתחייב לישבע על המטלטלין, וזקקין המטלטלין את הקרקעות לישבע עליהם ע"י גלגול שבועה. ולמדנו גלגול שבועה מכוונה, דכתיב (במדבר ה') ואמרה האשה אמן אמן, אמן מאיש זה, אמן מאיש אחר. אמן שלא שמיית ארוסה, אמן שלא שמיית נשואה, שומרת יבם, וכנוסה:

וְכָל הַנֶּעֱשֶׂה דְמַיִם בְּאַחַר. מפרש בגמרא כל הנישום דמים באחר, כל דבר שאם בא לתרו דמים באחר צריך לשומו, והיינו כל מטלטלין בר ממטבע: כיון שזכה זה. כלומר כיון שמשך האחר נתחייב האחר בחליפין ככ"מ שהם, אם מתו או אבדו ואע"פ שלא משך, לפי שבמשיכת המוכר את הסודר או את החפץ, נקנה המקח ללוהק ככ"מ שהוא. ואע"פ שאין בחפץ שקונים בו שוה פרוטה. ובלבד שלא יהיה מטבע או פירות, שאלו אין קונין בהם. וכל הדברים נקנים בחליפין, מטלטלין עבדים וקרקעות. חוץ מהמטבע שאינו נקנה בחליפין, משום דרעתיה דאינש אצורתא דמטבע לא על גופיה, וצורתא עבידא דבטלה. לפיכך אם לקח אדם מטבע בלא משקל ובלא מנין, ואמר אלו חלופי שדה פלונית, או עבד פלוני, או חפץ פלוני, כיון שמשך זה, נתחייב האחר בחליפין, דהא גלי דעתיה דלאו אצורתא קפיד הואיל ולא שקל ולא מנה. ואין שום דרך שיועיל בקניית המטבע היבא דליתיה בעיניה, אלא להקנותו אגב קרקע: רישות הגבוהה בכסף. גובר שנתן מעות בבהמה לצורך הקדש, אפילו היא בסוף העולם, קנה. ובהדיוט לא קנה אלא בחזקה, כלומר עד שימשוך. ואם נתן ההדיוט דמים על החפץ, כל זמן שלא משך החפץ לא קנה, ומחזיר המוכר את הדמים אם חזר בו ממכירת החפץ, וצריך לקבל עליו מי שפרע. אבל אם משך הלוהק החפץ, אע"פ שעדיין לא נתן הדמים שהתנה, אין שום אחד מהם יכול לחזור בו. ואם לא נתן דמים ולא משך החפץ, אלא שנתפרשו על המקח בפני עדים ונתרצה זה שיקנה בכך וכך, ונתרצה חברו למכור בכך ובכך, אפילו אמר אתם עדי אין באלה הדברים כלום, ואפילו מי שפרע אין כאן: אמירתו לגבוהה כמסירתו להדיוט. האומר שור זה עולה, בית זה הקדש, אפילו בסוף העולם, קנה. ובהדיוט לא קנה עד שימשוך בבהמה, ויחזיק בבית:

זֶה כָּל מִצְוֹת הַבֵּן עַל הָאֵב. כל מצות הבן המוטלת על האב לעשות לבנו. והן ששה דברים, למולו, לפדותו אם הוא בכור, ללמדו תורה, ללמדו אומנות, להשיאו אשה, להשיטו כנחר: **אֲנָשִׁים חֲבִיבִים.** האב חייב במצות הללו לבנו, והאם פטורה: **וְכָל מִצְוֹת הָאֵב.** המוטלות על הבן לעשות לאביו, שהם מורא וכבוד, מורא, לא ישב במקומו, ולא יסתור את דבריו, ולא יכרע את דבריו. בכור, מאכיל ומשקה. מלביש ומכסה. מכניס ומוציא: **אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים**

משניות מבוארות – קהתי

רשות ההקדש קונה בכסף, שאם גזבר ההקדש נתן מעות לקנות דבר לצורך הקדש, נקנה הדבר לרשות ההקדש מיד בכל מקום שהוא; ורשות ההדיוט בחזקה – אבל רשות ההדיוט אינו קונה בכסף אלא בחזקה, כלומר במשיכה או בקניינים אחרים שנישנו לעיל (משנה ד), ואם נתן ההדיוט כסף תמורת חפץ, כל זמן שלא משך את החפץ לא קנאו. **אֲמִירְתוֹ לְגְבוּהָ בְּמִסְרֵתוֹ לְהֲדוּטוֹ** – האומר: שור זה עולה, או: בית זה הקדש, קנאו הקדש מיד בכל מקום שהוא, ושוב אין המקדיש יכול לחזור בו, שכן דינו כמי שמוסר דבר להדיוט. אבל הדיוט אינו קונה באמירה בלבד עד שימשוך בבהמה או יחזיק בבית.

למדים מן הכתוב (דברי הימים ב א, ג): "ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות". **וְזוֹקְקִין נְכָסִים שְׂאִין לָהֶם אַחֲרֵי לְשִׁבְעַת עָלֵיהֶן** – המיטלטלים אוגדים אל עצמם את הקרקעות לחייב עליהם שבועה, שאף על פי שאין נשבעים על הקרקעות (משנה שבועות ו, ה), מכל מקום בזמן שתובעו מיטלטלים וקרקעות, ונתחייב הנתבע להישבע על המיטלטלים, מגלגלים עליו שבועה אף על הקרקעות (בבבלי גלגול שבועה, עיין סוטה ב. ה).

~ יום המישי ~

באור משנה ו

משנתנו דנה בקניין חליפין. קניין זה נוהג בין במיטלטלים בין בקרקעות, חוץ ממטבע שאינו נקנה בחליפין, לפי שדעתו של אדם על הצורה של המטבע, שכן כל חשיבותו מצד צורתו היא, והצורה עלולה להיבטל (גמרא). כן באה המשנה ללמד דין הקניין בהקדש.

כָּל הַנֶּעֱשֶׂה דְמַיִם בְּאַחַר – כל דבר ששמים אותו בדמים ונותנים אותו תמורת דבר אחר, שכן כרגיל נותן הלוהק דמים בעד החפץ שהוא לוקח, ובאה המשנה ללמד, שכל דבר שנותן אדם במקום דמים תמורת חפץ אחר שהוא לוקח, **בֵּין שְׁזָכָה זֶה** – כיון שמשך האחד וזכה בדבר, **נִתְחַיֵּב זֶה בְּחֻלְפֵיּוֹ** – נתחייב האחר בחליפין הדבר שהוא קונה ממנו, כלומר שאם נגנב או אבד, הוא חייב באחריותו, לפי שבמשיכת החפץ על ידי המוכר נקנה המקח ללוהק בכל מקום שהוא, אף על פי שעדיין לא משכו; ואין אומרים, שמה שניתן במקום דמים הייתו כדמים ואין הלוהק קונה מקחו עד שימשוך בו, שהואיל יש כאן קניין חליפין, דיה משיכתו של האחד, כדי שיהיו חליפיו נקנים לאחר. **בִּיצֵד** – קניין החליפין? **הַחֲלִיף שׁוֹר בְּפָרָה, אוֹ חֲמוֹר בְּשׁוֹר, בֵּין שְׁזָכָה זֶה נִתְחַיֵּב זֶה בְּחֻלְפֵיּוֹ** – כשמשך בעל השור את הפרה או בעל החמור את השור, קנה בעל הפרה את השור או בעל השור את החמור, ונתחייב באחריותו. **רִשׁוֹת הַגְּבוּהָ בְּכֶסֶף** –

חִיבִין. וְכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהוֹמֵן גְּרָמָה – אֲנָשִׁים חִיבִין וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת. וְכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הוֹמֵן גְּרָמָה – אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חִיבִין. וְכָל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, בֵּין שֶׁהוֹמֵן גְּרָמָה, בֵּין שֶׁלֹּא הוֹמֵן גְּרָמָה – אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חִיבִין, חוּץ מִבֵּל תִּשְׁחִית, וּבֵל תִּקְרֶה, וּבֵל תִּטְמָא לְמַתִּים.

ח הַסְּמִיכוֹת, וְהַתְּנוּפוֹת, וְהַתְּנִיחוֹת, וְהַקְּמִיצוֹת, וְהַקְּטָרוֹת, וְהַמְּלִיקוֹת, וְהַהֲזָאוֹת, וְהַקְּבָלוֹת – נוֹהֲגוֹת בְּאֲנָשִׁים וְלֹא בְּנָשִׁים, חוּץ מִמְּנַחַת סוּטָה וְנוֹזְרָה, שֶׁהֵן מְנוּפוֹת.

ט כָּל מִצְוָה שֶׁהִיא תְלוּיָה בְּאֶרֶץ – אֵינָה נוֹהֶגֶת אֲלֵא בְּאֶרֶץ; וְשֵׁאִינָה תְלוּיָה בְּאֶרֶץ – נוֹהֶגֶת בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין

פירוש ברטנורא

חייבים. הבנים והבנות חייבים: וכל מצוות עשה שהוֹמֵן גְּרָמָה. שהוֹמֵן גְּרָמָה למצוה שכתב, כגון שופר, סוכה, לולב, וציצית: שלא הוֹמֵן גְּרָמָה. כגון מוזהב, מקעה, אברה, ושלוח הקן. והני תרי כללי לאו דוקא, כדקיי"ל אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהם חוץ, שהרי מצוה בליל הפסח, ושמחה במועדים, והקהל בחג הסוכות, כולן מ"ע שהוֹמֵן גְּרָמָה הן ונשים חייבות. ות"ת, ופריה ורביה, ופדיון הבן, מ"ע שלא הוֹמֵן גְּרָמָה הן ונשים פטורות. אבל כללא בתרא דכל מצוות לא תעשה אחר אנשים ואחר נשים חייבים, חוץ מבל תקרף ובל תשחית ובל תטמא למתים, כללא דוקא הוא, וילפינן ליה מרביב (במדבר ה') איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם, השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה: חוץ מבל תקרף ובל תשחית. דכתיב (ויקרא י"ט) לא תקיפו פאת ראשכם, ולא תשחית את פאת זקנך. כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה, וכל שאינו בהשחתה אינו בהקפה. והני נשי הואיל וליתגו בהשחתה ליתגו בהקפה. ומגלן דליתגו בהשחתה, דכתיב פאת זקנך, ולא כתיב פאת זקנכם, מאי זקנך, פאת זקנך ולא זקן אשתך: ובל תטמא למתים. דכתיב (שם כ"א) אמור אל הכהנים בני אהרן, בני אהרן ולא בנות אהרן:

ח הַסְּמִיכוֹת וְהַתְּנוּפוֹת. אינה סומכת, ואינה מניפה, ואינה מנשת מנחה בקרן מערבית דרומית כמשפטה, אם היא כהנה, ואינה קומצת ולא מקטרת, ואינה מולקת עוף, ואינה מקבלת דם במזרק, ואינה מזה דם: חוץ מִסוּטָה וְנוֹזְרָה שֶׁהֵן מְנוּפוֹת. מנחתן בעצמן, שמנחתן מעונה תנופה בבעלים:

משניות מבוארות – קהתי

ודורשים: בני ישראל ולא בנות ישראל; וְהַתְּנִיחוֹת – שכן המביא קרבן מנחה, לאחר שנתנה בכלי שרת ונתן עליה שמן ולבונה, מוליכה אצל הכהן, והכהן מוליכה אצל המזבח ומגישה בקרן מערבית דרומית. הגשה זו אינה אלא ככהן, ולא ככהנת, שנאמר (ויקרא ו, ז): "הקרב אותה בני אהרן" – ולא בנות אהרן; וְהַקְּמִיצוֹת – של המנחות, שנאמר (ויקרא ב, ב): "והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קומצו" – בני אהרן ולא בנות אהרן; וְהַקְּטָרוֹת – הקטרת האימורים או הקמיצה על המזבח, שנאמר (ויקרא ג, ח): "והקטירו אותו בני אהרן"; וְהַמְּלִיקוֹת – של קרבן עופות, שנאמר בעולת העוף (ויקרא א, טו): "והקריבו הכהן אל המזבח ומלך את ראשו והקטיר המזבחה" – מקיש הכתוב מליקה להקטרה, מה הקטרה בבני אהרן ולא בבנות אהרן, אף מליקה בבני אהרן ולא בבנות אהרן; וְהַהֲזָאוֹת – של הדם על גבי המזבח; בגמרא מבואר, שכונת המשנה לדם חטאת העוף, שנאמר בחטאת העוף (ויקרא ה, ט): "והזה מדם החטאת על קיר המזבח", ולמידים בקל וחומר מקרבן בהמה: ומה קרבן בהמה שלא קבע הכתוב כהן לשחיטתו, שהרי השחיטה כשרה בזר, קבע כהן להזאתו, קרבן עוף שקבע כהן למליקתה אינו דין שיקבע לו להזאתו? ומכאן שגם הזאת כהן על חטאת העוף אינה אלא ככהן ולא ככהנת; וְהַקְּבָלוֹת – של דם הקרבן מצוואר הבהמה, שנאמר (ויקרא א, ח): "והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם", ופירשו חכמים: "והקריבו" – זו קבלת הדם, וכתוב: "בני אהרן" הרי שכל העבודות הללו נוֹהֲגוֹת בְּאֲנָשִׁים וְלֹא בְּנָשִׁים – כמו שבארנו, חוץ מִמְּנַחַת סוּטָה וְנוֹזְרָה, שֶׁהֵן מְנוּפוֹת – הסוטה מניפה את מנחתה, כמו ששינונו (סוטה ג, א): "וכהן מניח ידו תחתיה ומניף", והניזירה מניפה את הזרוע וחלה ורקיק של קרבן ניזירותה (משנה נזיר ו, ט), שכן בסוטה נאמר (במדבר ה, יח): "ונתן על כפיה את מנחת הזכרון", ובניזיר נאמר (במדבר ו, יט): "ונתן על כפי הנזיר", ודין הנזירה והניזיר בענין הקרבן שווה, שנאמר בראש הפרשה: "איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר" (רמב"ם).

באור משנה ט

אגב המשניות הקדומות, בהן שינוי על מצוות הנהגות באנשים ולא בנשים, ועל מצוות הנהגות בין באנשים ובין בנשים, באה משנה זו ללמד על מצוות שאינן נוהגות אלא בארץ ועל מצוות הנהגות בין בארץ ובין בחוצה לארץ. כָּל מִצְוָה שֶׁהִיא תְלוּיָה בְּאֶרֶץ – שהיא חובת קרקע, כגון תרומות,

שנשים חייבות בהן, כגון מצוה בליל פסח, קידוש היום בשבת ובמועד, שמחה בחגים, והקהל בחג הסוכות, וכן ישנן מצוות עשה שלא הוֹמֵן גְּרָמָה שנשים פטורות מהן, כגון תלמוד תורה ופדיון הבן ועוד, ומכאן ששני הכללים הללו אינם דווקא, וכוננתם לרוב המצוות ולא לכולן. וְכָל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, בֵּין שֶׁהוֹמֵן גְּרָמָה – כגון חמץ בפסח ומלאכת שבת, בֵּין שֶׁלֹּא הוֹמֵן גְּרָמָה – כאיסור חלב ואיסור נבלה וכדומה, אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חִיבִין – בין אנשים ובין נשים חייבים בהן, שנאמר (במדבר ו, ח): "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם" – השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, חוץ מ"בל תשחית" – שכתוב (ויקרא יט, כז): "ולא תשחית את פאת זקנך". ואין האשה חייבת בזוה, ואפילו יש לה זקן, שדורשים: "זקנך" ולא זקן אשתך, וּבֵל תִּקְרֶה – שכתוב (שם): "לא תקיפו פאת ראשכם". ואשה פטורה, שהיאיל ואינה בהשחתת הזקן אינה בהקפת פאת הראש, וּבֵל תִּטְמָא לְמַתִּים – שנאמר (ויקרא כא, א): "אמור אל הכהנים בני אהרן... לנפש לא יטמא בעמיו". ודורשים: "בני אהרן" – ולא בנות אהרן.

~ יום ששי ~

באור משנה ח

כחמש למשנה הקודמת מונה משנתנו פרטים כמעשה הקרבנות שנוהגים באנשים ולא בנשים. הַסְּמִיכוֹת – סמיכת ידים על ראש הקרבן קודם שחיטתו, כמו שכתוב (ויקרא א, ד): "וסמך ידו על ראש העולה", וכן (שם ג, ב): "וסמך ידו על ראש קרבנו", שכל קרבנות בהמה, בין של חובה ובין של נדבה, טעונות סמיכה, חוץ מבכור ומעשר ופסח, ואין סמיכה אלא בבעלים, היינו שבעל הקרבן סומך על ראש הבהמה בעודה חיה בכל כוחו. ואם אשה מביאה קרבן בהמה, אינה סומכת, שנאמר (ויקרא א, ב-ד): "דבר אל בני ישראל... וסמך" – בני ישראל סומכים ואין בנות ישראל סומכות; וְהַתְּנוּפוֹת – הנפת הקרבן, כמו שנאמר בשלמים (ויקרא ז, ל): "את החלב על החזה יביאנו, את החזה להניף אותו תנופה לפני ה'", היינו שמביאים הבעלים את האימורים עם החזה והשוק בידיהם וכהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף, כלומר מוליך ומביא ומעלה ומוריד. ואם אשה היתה בעלת הקרבן, הכהן לברו מניף, אבל האשה אינה מניפה, שגם כאן נאמר (שם שם, כט): "דבר אל בני ישראל",

בְּחֻצָה לְאֶרֶץ, חוּץ מִן הָעֵרְלָה וְהַפְּלֵאִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִף מִן הַחֲדָשׁ.

י כָּל הַעוֹשֶׂה מִצְוַת אַחַת – מְטִיבִין לוֹ, וּמַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וְנוֹחַל אֶת הָאֶרֶץ. וְכָל שְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה מִצְוַת אַחַת – אֵין מְטִיבִין לוֹ, וְאֵין מַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו, וְאֵינוֹ נוֹחַל אֶת הָאֶרֶץ. כָּל שְׂשִׁינוֹ בְּמִקְרָא וּבְמִשְׁנָה וּבְדֶרֶךְ אֶרֶץ – לֹא בְּמַהֲרָה הוּא חוֹטֵא, שְׁנֵאמַר (קהלת ד, יב): "וְהַחֹטֵא הַמְשַׁלֵּשׁ לֹא בְּמַהֲרָה יִנְתָּק". וְכָל שְׂאִינוֹ לֹא בְּמִקְרָא וְלֹא בְּמִשְׁנָה וְלֹא בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ – אֵינוֹ מִן הַיְשׁוּבִים.

פירוש ברטנורא

ט כל מצוה שאינה תלויה בארץ. כל מצוה שהיא חובת הגוף, מיקרי אינה תלויה בארץ. ושהיא חובת קרקע, מיקרי תלויה בארץ: חוץ מן הערלה. שנהגת בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני. וכלאי הכרם בחוצה לארץ מדרבנן. וכלאי זרעים מותרין לזרעם בחוץ לארץ: ר' אליעזר אומר אף חדש. אסור בחוץ לארץ מן התורה, אע"פ שהוא חובת קרקע. שנאמר (ויקרא כ"ג) בכל מושבותיכם, בכ"מ שאתם יושבים. והלכה כר"א: י כל העושה מצוה אחת. יתירה על זכותו, כדי שיהיו זכותיו מרובין מעונותיו: מטיבין לו ומאריכין את ימיו. לעולם הבא: ונחל את הארץ. ארץ החיים: וכל שאינו עושה מצוה אחת. שהיו עונותיו מרובין מזכותיו, ואינו עושה מצוה אחת שיהיה מחצה זכאי ומחצה חייב, אלא נשאר עונותיו מרובין: ולא בדרך ארץ. שאין משאו ומתנו בנחת עם הבריות: אינו מן הישוב. אינו מועיל לישובו של עולם. והיו מושבו מושב לצים, ופסול לעדות:

משניות מבוארות – קהתי

אחר כך, ולמען תאריך ימים על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך, וְנוֹחַל אֶת הָאֶרֶץ – היינו ארץ החיים, כלומר העולם הבא (רש"י: ומב"ם). ויש מפרשים (על פי הגמרא), שכל הפיסקה "מטיבין לו" וכו' מתכוונת לעולם הבא (ברטנורא: ועי' "תוספות יום טוב"). בגמרא מבואר, שמה ששינוי (פאה א, א): "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקדן קיימת לו לעולם הבא: כיבוד אב ואם וגמילות הדברים: אם כף המאזניים היתה שקולה, מחצה זכויות ומחצה עונות, ויש בין הזכויות אחת מאותן המצוות, הרי היא מכרעת את הכף, כאילו זכויותיו מרובות על עונותיו. וְכָל שְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה מִצְוַת אַחַת – כלומר מי שעונותיו מרובות מזכויותיו, ואינו עושה מצוה אחת כדי שיהא מחצה זכאי ומחצה חייב, ונמצא שנשאר עונותיו מרובות מזכויותיו, אֵין מְטִיבִין לוֹ, וְאֵין מַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו, וְאֵינוֹ נוֹחַל אֶת הָאֶרֶץ – כמו שבארנו לעיל. ומי שהוא מחצה זכאי ומחצה חייב, עליו אמרו בית הלל (גמרא ראש השנה ז, ב): "ורב חסד מטה כלפי חסד", כלומר שמטיבים לו מצד החסד. ברם, ברישא שנינו, שכל העושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו, כדי שזכויותיו תהיינה מרובות מעונותיו, מטיבין לו וכו', שאינו דומה צדיק מרובה בזכויותיו לאדם שהוא בינוני, אלא שעל ידי חסד ה' נעשה כמרובה בזכויות (תוספות יום טוב). בגמרא מובאת ברייתא: "לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי; עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע עצמו לכף זכות; עבר עבירה אחת, אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה, שנאמר (קהלת ט, יח): "וחוטא אחד יאבד טובה הרבה" – בשביל חטא יחידי שחטא, אובד ממנו טובות הרבה. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: לפי שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות; עבר עבירה אחת, אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנאמר: "וחוטא אחד יאבד טובה הרבה" – בשביל חטא יחידי שעשה זה, אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה". כָּל שְׂשִׁינוֹ בְּמִקְרָא וּבְמִשְׁנָה וּבְדֶרֶךְ אֶרֶץ – כל העוסק במקרא. היינו בתורה שבכתב, ובמשנה. היינו בתורה שבעל פה, ומתהלך עם הבריות בנחת ובמוסר, לֹא בְּמַהֲרָה הוּא חוֹטֵא, שְׁנֵאמַר: "וְהַחֹטֵא הַמְשַׁלֵּשׁ לֹא בְּמַהֲרָה יִנְתָּק" – כלומר: כשם שהחוט המשולש לא במהרה ייקרע, כך כל מי שישנו בשלושת הדברים הללו, לא במהרה ייכשל בחטא. וְכָל שְׂאִינוֹ לֹא בְּמִקְרָא וְלֹא בְּמִשְׁנָה וְלֹא בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ – שאינו אפילו באחד מאלו (רש"י). אֵינוֹ מִן הַיְשׁוּבִים – שאין בו כל תועלת בישובו של עולם, וראוי לו לדור במדבר. בגמרא אמרו: "1091" הוא לעדות" – שהואיל ואינו מן הישוב אינו מקפיד על עצמו ואין לו בושת פנים (רש"י). והרמב"ם נתן הטעם: שכל מי שירד עד כדי

ומעשרות, לקט, שכחה, ופיאה, ושביעית וכדומה, אֵינָה נוֹהֶגֶת אֲלָא בְּאֶרֶץ – בארץ ישראל, ולא בחוץ לארץ; וְשְׂאִינָה תְלוּיָה בְּאֶרֶץ – כלומר שאין היא מוטלת על הקרקע ולא על גידוליו, אלא על גופו של אדם, כגון שבת, תפילין, עבודה זרה, מילה וכדומה, נוֹהֶגֶת בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחֻצָה לְאֶרֶץ – ואפילו מצוות שכתוב בהן "כי יביא". כגון תפילין ופטר חמור, הואיל והן חובות הגוף, נוהגות הן בין בארץ ישראל ובין בחוץ לארץ (המאירי). חוּץ מִן הָעֵרְלָה וְהַפְּלֵאִים – איסור פירות ערלה ואיסור כלאי הכרם, אף על פי שהם חובת קרקע, נוהגים אף בחוץ לארץ: ערלה – הלכה למשה מסיני שנוהגת בחוץ לארץ, וכלאי הכרם – מדברי סופרים. איסור ערלה היינו שאסור ליהנות מפירות האילן תוך שלוש השנים הראשונות לנטיעתו (ויקרא יט, כג); איסור כלאי הכרם היינו שאסור לזרוע שני מיני זרעים של דגן עם גרעיני הענבים (דברים כב, ט), ומי שעובר זורע חיטה ושעורה והרצן במפולת יד, הריהו חייב מלקות, ובחוץ לארץ לוקה מכות מרדות מדרבנן. כלאי הכרם אסורים בהנאה, ולפיכך החמירו בהם חכמים לאוסרם אף בחוץ לארץ. ברם, כלאי זרעים מותר לזרעם בחוץ לארץ (גמרא: ברטנורא). רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִף מִן הַחֲדָשׁ – כלומר אף יש להוסיף: חוץ מן החדש; ויש גורסים: אף החדש. שאף האיסור לאכול מן התבואה החדשה לפני הקרבת מנחת העומר (ויקרא כג, יד), אף על פי שהוא חובת קרקע, מכל מקום נוהג הוא מן התורה גם בחוץ לארץ, שנאמר (סו): "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו... בכל מושבותיכם" – בכל מקום שאתם יושבים. והלכה כרבי אליעזר (רמב"ם). ואף עומן הזה אסור לאכול מן התבואה החדשה קודם שעבר יום הששה עשר בניסן, שהיה יום הקרבת מנחת העומר, שנאמר (סו): "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה" (עי' סוכה ג, יב; מנחות י, ה; רמב"ם הל' מאכלות אסורות י, ב).

~ שבת קודש ~

באור משנה י

במשניות ז-ט למדנו על סוגי מצוות, שיש מצוות שאינן נוהגות אלא באנשים ולא בנשים, ויש שנוהגות בין באנשים ובין בנשים. כן יש מצוות שאינן נוהגות אלא בארץ ולא בחוץ לארץ, ויש שנוהגות בין בארץ ובין בחוץ לארץ. משנתנו באה ללמד על סכרה של מצוה, שיש ועל ידי עשיית מצוה אחת זוכה אדם לאריכות ימים ולחיי העולם הבא.

כָּל הַעוֹשֶׂה מִצְוַת אַחַת – בגמרא מבואר, שמדובר כאן במי שיש לו מחצה זכויות ומחצה עונות, ובאה המשנה ללמד, שאם הוא מוסיף לעשות עוד מצוה אחת, ונמצא שזכויותיו מרובות על עונותיו, מְטִיבִין לוֹ, וּמַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו – בעולם הזה (רמב"ם). כלשון המקרא (דברים ז, ט): "וישמרת את חוקיו ואת מצוותיו... אשר ייטב לך ולבניך

פ ר ק ש נ י

א האיש מקדש בו ובשלוחו. האשה מתקדשת ביה ובשלוחה. האיש מקדש את בתו, פשהיא נערה, בו ובשלוחו. האומר לאשה: התקדשי לי בתמרה זו, התקדשי לי בזו; אם יש באחת מהן שוה פרוטה – מקדשת, ואם לאו – אינה מקדשת. בזו, ובזו, ובזו; אם יש שוה פרוטה בכלן – מקדשת, ואם לאו – אינה מקדשת. היתה אוכלת ראשונה ראשונה – אינה מקדשת, עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה.

פירוש ברטנורא

ב א האיש מקדש בו ובשלוחו. בו תחלה ואח"כ בשלוחו, שמצוה בו יותר מבשלוחו דכי עסיק גופו במצוה מקבל שכר טפי. ולפינן שלוחו של אדם כמותו מקרא, דכתיב (שמות י"ב) ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, וכי כל ישראל שוחטין, אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו: האיש מקדש את בתו כשהיא נערה. וכ"ש כשהיא קמנה. והאי דנקט נערה, אורח ארעא אשמועינן שאסור לקדש את בתו כשהיא קמנה עד שתגדיל ותאמר בפלוגי אני רוצה: ואם לאו אינה מקודשת. דכיון דאמר התקדשי, כל חד הוי קדושין באפי נפשייהו: עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה. האי אחת מהן לא מתוקמא אלא באחרונה שבה, דכי אמר לה התקדשי לי בזו ובזו ובזו והיתה אוכלת אחת אחת, כל אותן שאכלה הוו מלוה גבה, וכי מטאי אחרונה שבה נגמרין הקדושין, אי את בה שוה פרוטה הוה ליה מקדש במלוה ופרוטה, וקו"ל המקדש במלוה ופרוטה דעתה אפרוטה ומקודשת. אבל אי לית באחרונה שוה פרוטה, אע"ג דאיכא בקמאי שוה פרוטה, כי מטאי גמר קדושין הוה ליה מקדש במלוה, והמקדש במלוה אינה מקודשת:

משניות מבוארות – קהתי

שְׁוֹה פְּרוּטָה – אם אחת מהתמרות שווה פרוטה, מְקַדְּשֶׁת – האשה באותה תמרה, וְאִם לֹא – שאין באחת מהן שווה פרוטה, אף על פי שיש בשתייהן יחד שווה פרוטה, אֵינָה מְקַדְּשֶׁת – שהואיל ואמר לה "התקדשי" על כל תמרה ותמרה, אינן מצטרפות זו לזו, ואין שם קידושין אלא על אחת מהן, והשאר כעין מתנה או פיקדון, הלכך כשאין באחת מהן שווה פרוטה אינה מקודשת, שהרי אין קידושין בפחות משווה פרוטה (לעיל א. א.). והרמב"ם כותב: "אינה מקודשת אלא מספק, שמא תשווה תמרה אחת פרוטה במקום אחר" (הל' אישות ה. כו.). בְּזוֹ, וּבְזוֹ, וּבְזוֹ – ואם אמר לה: התקדשי לי בזו ובזו ובזו, ולא אמר "התקדשי" על כל תמרה שנתן לה, אִם יֵשׁ שְׁוֹה פְּרוּטָה בְּכֻלָּן – יחד, מְקַדְּשֶׁת – שכל התמרות שנתן לה היו לשם מעשה קידושין אחד, וְאִם לֹא – אם אין בהן שווה פרוטה, אֵינָה מְקַדְּשֶׁת – ואף בזה כותב הרמב"ם: "אינה מקודשת אלא מספק" (הל' אישות ה. כז.). ואפילו כשיש בכלן שווה פרוטה אינה מקודשת אלא אם כן הניחה אותן, וכשקיבלה את התמרה האחרונה כולן היו בעין, ונמצא שהיא מתקדשת בכלן יחד, אבל אם הִיְתָה אוֹכֵלֶת רִאשׁוֹנָה רִאשׁוֹנָה – שכל תמרה שנתן לה אכלתה מיד, אֵינָה מְקַדְּשֶׁת, עַד שְׁיֵהָא בְּאַחַת מֵהֶן שְׁוֹה פְּרוּטָה – בגמרא מבואר: עד שיהא באחרונה שווה פרוטה, לפי שאותן התמרות שאכלה נעשו עליה מלווה עד גמר הקידושין, ואם בגמר הקידושין אין בידיה שווה פרוטה, אף על פי שבאחת מן הראשונות היה שווה פרוטה, אינה מקודשת, שהואיל ואין הקידושין חלים אלא באחרונה, נמצא מקדש במלווה, וההלכה היא שהמקדש במלווה אינה מקודשת. אבל כשיש בתמרה האחרונה שווה פרוטה אף על פי שאין קידושה אלא בכלן, הואיל ובגמר הקידושין יש לה שווה פרוטה בעין, הרי הוא מקדשה במלווה ובפרוטה, וההלכה היא שהמקדש במלווה ובפרוטה, הרי היא מקודשת, לפי שדעתה על הפרוטה (גמרא קידושין מו. א.).

כך, חזקה שהוא עובר על רוב העבירות שיבואו לידו (הל' עדות יא. א.).

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרקנו חזרו לענין קידושי אשה, ובאה משנה זו ללמדנו דיני שליחות בקידושין. כן דנה המשנה במקדש את האשה בדברים אחרים שמצטרפים ביחד לשווה פרוטה. **הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ – אשה, בּוֹ וּבְשֻׁלוּחוֹ – על ידי עצמו או על ידי שלוחו, שכן שלוחו של אדם כמותו (גמרא קידושין מו. א. ב.).** בגמרא מבואר, שמשנתנו נקטה "בו ובשלוחו" כדי להשמיענו, שמצוה בו יותר מבשלוחו; ויש גם דעה, שאסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, שמא יראה בה דבר מגונה ותתנגה עליו, והתורה אמרה (ויקרא יט. יח): "ואהבת לרעך כמוך". ומכל מקום מי סמך על השליח והלה קידש לו אשה, שאמר לה: הרי את מקודשת לפלוני בדבר זה, היינו בספק או בשטר, קידושי קידושין. **הָאִשָּׁה מִתְקַדְּשֶׁת בְּהָ וּבְשֻׁלוּחָ –** וכן האשה יכולה לעשות שליח לקבל קידושה, ואף באשה אמרו: מצוה בה יותר מבשלוחה. **הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ, פְּשֵׁהִיא נְעָרָה –** האב מקבל קידושי בתו כשהיא עדיין נערה, קודם שבגרה, כמו שכבר שנינו (כתובות ד, ד.): "האב זכאי בבתו בקידושה", **בּוֹ וּבְשֻׁלוּחוֹ –** הן על ידי עצמו והן על ידי שליח, ואף בכגון זה מצוה בו יותר מבשלוחו (המאירי). משנתנו נקטה "האיש מקדש את בתו כשהיא נערה", ואין צורך לומר כשהיא קטנה. אלא שהמשנה באה ללמד בזה דרך ארץ, שאסור לאדם לקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר: בפלוגי אני רוצה (עשרה). וכבר בארנו במקומות אחרים, שנתנו היינו משנעשתה בת שתיים עשרה שנה ויום אחד והביאה שתי שערות, ואינה עומדת בנערותה אלא ששה חדשים, ולאחר מכן נעשית בוגרת. **הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲתִקְדְּשִׁי לִי בְּתִמְרָה זֹאת, הֲתִקְדְּשִׁי לִי בְּזוֹ –** שנתן לה תמרה אחת, ואמר לה: התקדשי לי בתמרה זו, ואחר כך נתן לה עוד תמרה ואמר לה: התקדשי לי בזו, אִם יֵשׁ בְּאַחַת מֵהֶן

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שלישי עמ' ב

8 – תשבי יתרץ קושיות ואיבעיות.
9 רב יוסף מוסיף דין לדברי רב הונא: אָמַר רַב יוֹסֵף, אֵף שָׂרֵב הוֹנָא
10 סוֹבֵר כְּדַעַת רַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁרֶשָׁאִי אָדָם לֵעֲכָב עַל שִׁבְנו
11 לְמַבּוּי שְׂלֵא יִרְדַּ לְאוֹמְנוֹתוֹ, מִכָּל מִקּוֹם וּמִזִּידֵי רַב הוֹנָא מְקַבְּרֵי דְרַבְּרִין
12 (מלמד תינוקות) לֹא מְצַי מְעַבֵּב עַל שִׁבְנו הָדָר בְּמַבּוּי מִלְּמַד
13 תִּינוּקוֹת כְּמוֹתוֹ, דְּאָמַר מַר (עֲזָרָא תִּינוּקָן לְהֵן לִישְׁרָאֵל שִׁיְהוּ מוֹשִׁיבִין
14 סוֹפֵר בְּצַד סוֹפֵר, וְנִיחָוֵשׁ דִּילְמָא אֲתֵי לְאִתְרְשׁוּלֵי, אָמַר לִיה) (א)

1 פֶּר מְבֹאָה אֲפֵר מְבֹאָה אֲפֵרִינָא מֵאֵי – האם יכול בן מבוי זה לעכב
2 על בן מבוי אחר הדר בעיר זו שלא יבוא למבוי זה לעסוק
3 באומנותו או לא.
4 צדדי הספק: האם דברי חכמים בברייתא 'ולשכנו אינו כופהו',
5 נאמרו רק לגבי שכנו באותו מבוי, אך בן מבוי אחר אינו נידון
6 שכנו ויכול הוא לעכב עליו, או שכל הדר עמו באותה העיר
7 שכנו הוא, ואין הוא יכול לעכב אלא על הדר בעיר אחרת. תיב

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עזר והדר"

רש"י

דף לא עמוד ב. אמר ה' למשה, 'ואַכְלֶם, וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גְדוֹל' וגו', ועל כך השיב משה ואמר, 'זָכַר לְאַבְרָהָם וְלִיצְחָק וְלִישְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ' וגו' (שם פסוק יג). מבארת הגמרא את התשובה: **אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, אָמַר מֹשֶׁה לְפָנָיו הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם אֵינְךָ זוֹכֵר לְאַבְרָהָם וְלִיצְחָק וְלִישְׂרָאֵל וּמִצִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל בּוֹכוֹתָם, אִם כֵּן הֲלֹא הַדְּבָרִים קָל הוֹמֵר, וּמָה כִּפֶּאֱשׁוּל שְׁלֹשׁ רַגְלִים אֵינּוּ יָכוֹל לְעִמּוֹד לְפָנֶיךָ בְּשַׁעַת כְּעֶסֶךָ, כְּלוּמַר, וּמָה יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם כִּכְסֵא הָעוֹמֵד עַל שְׁלֹשׁ רַגְלִים, וְהֵינּוּ זְכוֹת שְׁלוֹשֵׁת אַבוֹת, אֵינָם יְכוּלִים לְהַתְקִיִּים לְפָנֶיךָ בְּשַׁעַת כְּעֶסֶךָ, אִם כֵּן כִּפֶּאֱשׁוּל שֶׁל רַגַל אֶחָד, כְּלוּמַר, אִם תִּשְׁמִיד אֶת יִשְׂרָאֵל וְתַעֲמִיד מִמֶּנִּי עִם חֵדֶשׁ, וְרַק זְכוּתִי תַעֲמוֹד לְיִשְׂרָאֵל, וְהֵיוּ כִכְסֵא שֶׁל רַגַל אֶחָד, עַל אֶחָת בְּמָה וּבְמָה שְׁבוּכוֹת מוּעֶטֶת זו לֹא יִנְצְלוּ בְּשַׁעַת כְּעֶסֶךָ. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שֵׁשׁ בֵּי בּוֹשֶׁת פָּנִים מֵאַבּוֹתֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, עֲבָשׂוּ – אִם תִּכְלֶה אֶת יִשְׂרָאֵל וְתַעֲמִיד עִם חֵדֶשׁ מִמֶּנִּי, יֹאמְרוּ הַאֲבוֹת, רְאוּ פָּרְנָם [מִמְנַהֵיג] שֶׁהָעִמִּיד עֲלֵיהֶם הַקַּב"ה, בְּקִשׁ גְּדוּלָּה לְעַצְמוֹ וְלֹא בְּקִשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים. שְׁהִיָּה טוֹב בְּעֵינָיו הַגְּדוּלָּה שֶׁהִבְטִיחוּ ה' וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גְדוֹל, וְלִכְךָ לֹא בִיקֵשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים שִׁיתְקִיִּמוּ.**

הגמרא דורשת את הלשון 'ויחל משה' האמור לגבי חטא העגל: נאמר בתפילת משה על ישראל לאחר שחטאו בעגל (שם פסוק יא), **'וַיִּחַל מֹשֶׁה אֶת פָּנָיו ה' אֱלֹהָיו, וַיֹּאמֶר, לְמָה ה' יִזְכְּרֶנּוּ אִפְּךָ בְּעַמְּךָ' וגו'.** מהו 'ויחל משה', **אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, מְלַמֵּד שֶׁעִמַּד מֹשֶׁה בְּתַפִּילָּה לְפָנָיו הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁתְּחַלְּחוּ לְהַקְב"ה. כְּלוּמַר, שֶׁהַפְּצִיר בּו וְהִרְבֵּה עֲלָיו דְּבָרִים.**

וְרַבָּא אָמַר, פְּסוּק זֶה מְלַמֵּד שֶׁעִמַּד מֹשֶׁה בְּתַפִּילָּה עַד שֶׁתְּפַר לֹא לְקַב"ה נְדָרוֹ – אֶת דִּיבּוּרוֹ שֶׁאִמַּר לְהַשְׁמִיד אֶת יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁאִמַּר (שם פסוק י) 'וְאֶכְלֶם'. וּמִנֵּין ש'ויחל' הוא מלשון הפרת נדרים, בְּתֵיב הַכָּא 'וַיִּחַל', וּבְתֵיב הַתָּם, לְגַבֵּי נְדָרִים (במדבר ל ג) 'לֹא יִחַל דְּבָרוֹ', פִּירוּשׁ שֶׁלֹּא יִחַל אֶת דִּיבּוּרוֹ וַיַּעֲשֶׂהוּ חוּלִין, כְּשֶׁלֹּא יִקְיִימֶנּוּ. וְאָמַר מֶר שֶׁפְּסוּק זֶה נִדְרָשׁ כֵּךְ, הוּא אֵינּוּ מֵיִחַל אֶת דִּיבּוּרוֹ, אֲבָל אַחֲרָיִם מְחַלֵּין לוֹ, וּמִכַּאֲן סִמַּךְ לְהַתְרַת נְדָרִים מִן הַתּוֹרָה. הֲרֵי שֶׁלִּשׁוֹן זֶה מוֹרָה עַל הַתְּרַת וְהַפְּרַת הַנֶּדֶר.

וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, מְלַמֵּד, שֶׁמֶסֶר מֹשֶׁה עַצְמוֹ לְמִיתָה עֲלֵיהֶם. שֶׁלִּשׁוֹן 'ויחל' נִדְרָשׁ בְּלִשׁוֹן 'חלל'. כְּלוּמַר, מֹשֶׁה בִּיקֵשׁ שִׁמִּיתֵנוּ הַקַּב"ה תַּחֲתֵיהֶם. שֶׁנֶּאֱמַר לְאַחַר מִכֵּן, שֶׁבִיקֵשׁ מֹשֶׁה עַל יִשְׂרָאֵל (שמות לב לב), 'וְאִם אֵין מִחְנֵי נָא מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר כְּתֻבָּת'. וְהֵינּוּ, שִׁמְשָׁה בִיקֵשׁ שִׁימַחַה ה' אֶת שְׁמוֹ מִסְפַּר הַחַיִּים וַיִּמִּית אוֹתוֹ, בְּמִקּוּם לְהַעֲנִישׁ אֶת יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבָּא אָמַר רַב יִצְחָק, מְלַמֵּד, שֶׁמֹּשֶׁה הִחֲלָה עֲלֵיהֶם – הִנִּיחַ עַל יִשְׂרָאֵל מִדַּת רַחֲמִים. שֶׁלִּשׁוֹן 'ויחל' נִדְרָשׁ מִלִּשׁוֹן הַחֲלָה וְהִנְחָה. וְרַבִּנָּן אָמְרִי, מְלַמֵּד, שֶׁאָמַר מֹשֶׁה לְפָנָיו הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, חוּלִין הוּא לְךָ מַעֲשׂוֹת בְּדָבָר הַזֶּה לְהַשְׁמִיד אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא לְסַלּוֹת לָהֶם. שֶׁלִּשׁוֹן 'ויחל' נִדְרָשׁ מִלִּשׁוֹן 'חולין'.

ברייתא בענין זה: נאמר (שם לב יא), **'וַיִּחַל מֹשֶׁה אֶת פָּנָיו ה'.** תִּנְיָא, רַבִּי אֱלֵעָזָר הַגְּדוֹל אָמַר, מְלַמֵּד, שֶׁעִמַּד מֹשֶׁה בְּתַפִּילָּה לְפָנָיו הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁאֲחִילּוֹתָו לְמֹשֶׁה אֲחִילּוֹ. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: מֵאֵי אֲחִילּוֹ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, אִשׁ שֶׁל עֲצָמוֹת. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: מֵאֵי אִשׁ שֶׁל עֲצָמוֹת. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר אַבְיִי, הוּא הַחוּלִי הַנִּקְרָא אֲשֶׁתָּא דְנִרְמִי – קִדְחַת הָעֲצָמוֹת.

56 בהרחקת אחד מן הדברים, והטעם שלא עירב התנא את הרישא
 57 עם הסיפא, דילמא משום דלא דמי האי הויקא להאי הויקא - שמא
 58 משום שאין דומה הנזק הנעשה על ידי בור לנוק הנעשה על ידי
 59 גפת, דרישא הויקא דמתנא - הרישא העוסקת בהרחקת בור,
 60 ההיזק בזה הוא מן הריבות הנגרמת על ידי בור מלא במים, ואילו
 61 סיפא הויקא דהכלא - הסיפא העוסקת בהרחקת גפת, ההיזק בזה
 62 הוא מן החום הנגרם כתוצאה מן הגפת, ומאחר שאין הויקס שזה
 63 לא שנאם התנא יחדיו.
 64 הגמרא מנסה לפשוט את הספק מדברי התוספתא: תא שמע, שנינו
 65 בתוספתא (פ"א ה"א), רבי יהודה אומר, סלע הקא בידים - סלע רך
 66 המתפורר במגע היד, המפריד בין שתי חצירות, הדין הוא שזה
 67 חופר בורו מכאן וזה חופר בורו מכאן - רשאי כל אחד לחפור בור
 68 ברשותו, אך זה מרחיק שלשה טפחים ופד פסיד וזה מרחיק שלשה
 69 טפחים ופד פסיד - מוטל על כל אחד מהם להרחיק שיעור שלושה
 70 טפחים מן המיצר, ולסוד את כותלי חפירתו בסיד.
 71 מדייקת הגמרא: מטעמא - טעם הדבר שצריך גם להרחיק וגם לסוד
 72 בסיד, משום דקא בידים - שהקרקע רכה במיוחד, ולפיכך מוטל על
 73 כל אחד מהם לעשות את שתי ההרחקות כדי שלא יפיל את כותל
 74 בורו של חבירו, הא לא קא בידים, לא - אבל בקרקע רגילה אין
 75 צריך שתי הרחקות, ויש ללמוד מכאן שבדיני המשנה די שירחיק
 76 שלושה טפחים או שיסוד בסיד.
 77 דוחה הגמרא: אין להוכיח מן כן התוספתא, אלא יתכן לומר דהוא
 78 הדין דאף על גב דלא קא בידים נמי פד פסיד - שאף בקרקע רגילה
 79 צריך גם להרחיק וגם לסוד, וכא בידים איצטריבא ליה - אלא
 80 שלפיכך נקט רבי יהודה את דינו לגבי סלע הבא בידים, מאחר
 81 שהצורך להשמיענו חידוש, דסלקא דעתך אמינא כיון דקא בידים
 82 ליבעי הווקא נפי - היה מקום לומר שמאחר והקרקע רכה יש
 83 להרחיק יותר משלושה טפחים, קא משמע לן רבי יהודה שאף בזה
 84 די בהרחקת שלושה טפחים ולסוד בסיד.
 85 שנינו במשנה: מרחיקין את הגפת ואת הכול ואת המלח ואת הסיד
 86 ואת הפלעים וכו' מן הכותל של חבירו.
 87 תנן התם (שבת מ"ז), כמה זומנין - באלו דברים התירו חכמים לטמון
 88 את התבשיל לשבת כדי לשמור את חומו, וכמה אין זומנין -
 89 ובאלו דברים אסרו חכמים לטמון, מאחר שההטמנה בהם מוסיפה
 90 על חומו של התבשיל, ויש לחוש שאם יטמין בהם, יבוא אף
 91 להטמין בגחלים ולחנות בהם בשבת, ונמצא עובר על איסור
 92 בישול. אין זומנין לא בגפת ופסולת של זיתים ושומשומין, ולא
 93 בזבל בהמנות, ולא בגלח, ולא פסיד, ולא בחול, והאיסור להטמין
 94 בכל אלו, הוא בין בשחון לחין ובין בשחון רבשין.
 95 שואלת הגמרא: מאי שנא הקא בדיני הרחקת נזיקין, דקתני במשנה
 96 שיש להרחיק מן הכותל דברים המעלים הבל ומויקים את הכותל,
 97 ובהם מונה המשנה אף את הסלעים, ולא קתני במשנה שיש
 98 להרחיק את החול מן הכותל, ומאי שנא התם לגבי דיני הטמנה,
 99 דקתני שאסור להטמין בחול, ולא קתני שאסור להטמין בסלעים.
 100 משיבה הגמרא: אמר רב יוסף, הטעם שלא מנתה המשנה במסכת
 101 שבת את הסלעים בכלל הדברים שאין להטמין בהם, לפי שאין
 102 דרין של בני אדם להטמין את הקדירה בסלעים.
 103 אביי מקשה על תירוץ זה: אמר ליה אביי לרב יוסף, וכי דרין של
 104 בני אדם להטמין את הקדירה בגניו צמר - חתיכות צמר כמו שנגזחו
 105 ולשונות של ארנמן - צמר הצבוע בצבע אדום, וסרוק כעין
 106 לשונות ארוכים, ומכל מקום נשנו דינים אלו בברייתא. דתניא (שם
 107 מח), זומנין את הקדירה בגניו
 108 צמר, ובציפי צמר - צמר מנופץ וסרוק, ובלשונות של ארנמן,
 109 ובמוזבין - חתיכות צמר בלוי, ואין מוטליין אותן, שמוקצים הם
 110 למלאכת הבגדים. ומאחר שדרך התנאים לשנות אף דברים שאין

1 לא משפחת ליה - אין הן מוצאות אותו, מאחר שהוא טמון בתוך
 2 הצמח, ואי צטרפא - ואם הנוק הוא באכילת העלים, אין בכך נזק
 3 משום דהדר פארי - הרי הם חוזרים וגדלים, ולפיכך אין שם 'מוזיק'
 4 על בעל הדבורים אלא על בעל החרדל, ועליו בלבד מוטלת חובת
 5 ההרחקה.
 6 שנינו במשנה: שלא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו, ולא
 7 נברכת ו-ברכת הפוכסין וכו', אלא אם כן הרחיק מכותלו של
 8 חבירו שלושה טפחים.
 9 אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה, לא שנו חכמים במשנה שדי
 10 להרחיק את בריכת הכובסים שלושה טפחים מכותל בורו של
 11 חבירו, אלא מן בריכת הפוכסין - הבריכה שבה היו שורים
 12 הכובסים את הבגדים למשך יום או יומים בצואת כלבים עד
 13 שיתלבנו, אבל מן בריכת הנזין - הבריכה שבה היו כובסים
 14 ומשפשפים את הבגדים לאחר שרייתם, אין די בהרחקת שלושה
 15 טפחים, אלא חייב להרחיק ארבע אמות מכותל בורו של חבירו,
 16 מאחר שהמים ניתזים למרחוק.
 17 הגמרא מביאה ראייה לדין זה מן הברייתא: תניא נמי הכי - ואכן
 18 כך שנינו בברייתא, שיש להרחיק את נברכת הפוכסין מן הבור
 19 ארבע אמות. ולבאורה יש לתמוה, והא אנו תנן במשנה שדי
 20 בהרחקת שלשה טפחים. אלא לאו שמע מינה כדריב נחמן - אלא
 21 יש ללמוד מכך כדינו של רב נחמן, שהמשנה עוסקת בהרחקת
 22 בריכת הממחצין, שלזה די בהרחקת שלושה טפחים, אך
 23 הברייתא עוסקת בהרחקת בריכת הנזין, ולזה צריך הרחקת
 24 ארבע אמות.
 25 הגמרא מביאה שיש השונים את דינו של רב נחמן באופן שונה
 26 במקצה: ואיכא דמיני להו מרימי - ויש שהקשו סתירה בין המשנה
 27 לברייתא. שהרי תנן במתניתין שיש להרחיק את נברכת הפוכסין
 28 מן הבור שלשה טפחים, ומאידך, תניא בברייתא שצריך להרחיק
 29 ארבע אמות. ועל כך אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה, לא קשיא,
 30 כאן - המשנה עוסקת בדין הרחקה מן בריכת הפוכסין, כאן -
 31 ואילו הברייתא עוסקת בדין ההרחקה מן בריכת הנזין.
 32 רב תימי בריה דרב אמי מתני לה בהדיא - היה שונה ברייתא שבה
 33 מפורש כדינו של רב נחמן, וכך היה שונה, ולא נברכת כובסין,
 34 אלא אם כן הרחיק משפת הפוכסין ולכותל שלשה טפחים.
 35 שנינו במשנה: שאדם החופר בור וכדומה בסמוך לבורו של חבירו,
 36 מרחיק שלושה טפחים מכותל בורו של חבירו ופד את כותלי
 37 חפירתו בסיד.
 38 איבעיא ליה - נסתפקו בני הישיבה כיצד יש לבאר את דברי
 39 המשנה, האם 'וּפְד' פסיד תנן, דהיינו שצריך השני גם להרחיק
 40 שלושה טפחים וגם לסוד את כותלי החפירה בבור, או דילמא 'או'
 41 פסיד תנן, דהיינו שדי באחד מן הדברים, או שירחיק את כותלי
 42 חפירתו שלושה טפחים מכותל בורו של חבירו, ואז אינו צריך
 43 לסוד את חפירתו בסיד, או שישוד את כותלי חפירתו בסיד, ואז
 44 רשאי הוא לסמוך את חפירתו עד למיצר שבין השדות.
 45 הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מסברא: פשיטא דוקד פסיד תנן -
 46 לבאורה יש לומר בפשיטות שצריך גם להרחיק וגם לסוד, דאי
 47 סלקא דעתך דאו פד פסיד תנן - שאם תאמר שדי באחד מן
 48 הדברים, וכמו בסיפא לגבי הרחקת גפת מן הכותל, אם כן
 49 ליערבינהו וליתנינהו - אם כן היה לתנא לערב את הרישא והסיפא
 50 יחדיו, ולומר שאין אדם רשאי לחפור בור או להניח גפת בסמוך
 51 לכותלו של חבירו, אלא אם כן הרחיק שלושה טפחים או סד
 52 בסיד. ומאחר שנשנו כל אחד בפני עצמו, יש להוכיח שאין דין
 53 ההרחקת בור שזה לדין הרחקת גפת, אלא בהרחקת בור צריך גם
 54 להרחיק וגם לסוד, בעוד שבהרחקת גפת די באחד מן הדברים.
 55 דוחה הגמרא: שאין מכאן ראייה, אלא יתכן שאף ברישא די

1 הזי גרס רבינו תנאל: **בא** בידים אין לא בא בידים לא - אלמא "או סד בסיד" תנן, דדוקא
 2 בא בידים בעי דהרקה וסיד. ומשני: הוא הדיק לא בא. ובא בידים
 3 איצטריך ליה כו'. ויש ספרים דלא גרסי האי דיוקא, אלא משני: בא בידים שאני, ורקארי לה
 4 מאי קארי כו'. ואין נראה, דהכי בעי למפשט "סד בסיד" תנן? הא איכא למיבעי היא דרבי
 5 יהודה גופיה אי תריירו בעי אי לא, כיון דהשתא
 6 סבר דאין חילוק בין בא בידים ללא בא.
משום דמשכח - פירש הקונטרס: דמשברין
 7 הקדירה אין דרך להטמין בוקו. ואם
 8 תאמר: אכתי חיקשי, וכי דרך להטמין בניו צמר,
 9 כדפריך לעיל? ויש לומר: דלעיל היה בעי למימר
 10 דאין דרך להטמין בסלעים לפי שהחבל יוצא מבין
 11 הסלעים ואינו מתקיים. ואף על פי כן לפעמים
 12 טומנין בוקו. להכי פריך שפיר מגיזי צמר, דתני לה,
 13 משום דלפעמים טומנין בוקו. אבל הבא קאמר
 14 דאין דרך להטמין כלל בוקו, לפי שמשברין
 15 הקדירה, הוואיל ומלתא דלא שכח היא כלל -
 16 לא חש למתניה. ועוד יש לפרש: דכיון דלא
 17 שכחא היא כלל - שרי להטמין בוקו, דבמילתא
 18 דלא שכחא לא גזרו בהו רבנן. וכן מנהג שלנו
 19 שאנו נהגין להטמין בסלעים שהאש יוצא מהן
 20 שקרין קילירי. אבל מכל מקום קשיא מה
 21 שהקשה בקונטרס, דבכל מקום הוה שיתוך לשון
 22 חלודה, כמו ב'אלו מציאות' (בבא מציעא כ"א),
 23 דשיתוך טפי, ובפרק 'הבונה' (שבת קמ"ב), דכיון
 24 דמשכחי לא עבדי הכי, ובפרק קמא דתענית
 25 (כ"ט): אם ראתי דור שהשמים משתבין עליו
 26 כנחושת, ומפרש רבינו תם בעיני אחר: דמשכחי -
 27 דהכל שלחן מקלקל המואבל, ולרבינו יצחק נראה
 28 כפירוש רבינו תנאל, דמה שפירש דהרחיק
 29 משום דמשכחי - שמלקין את הארץ ומחללים
 30 אותה, ומעלין עפר תיחות, כדאמרינן לקמן גבי
 31 זרעים, ולא משום הבל, דאין מוסיפין שום הבל,
 32 וטומנין בוקו, ואפילו לבי ספרים הרגיס 'סלעים'
 33 היינו טעמא דלא קתני ליה חתם" - יש לפרש
 34 דהכי קאמר: ולהכי לא קתני ליה חתם, משום
 35 דטעמא דהבא שצריך להרחיק - לא משום
 36 הבל, אלא משום דמשכחי. הרב רבינו מרדכי
 37 הביא ראיה מירושלמי, דגריסין: התיב ארתי
 38 שהסלעים מרחיקין והבא אימנר שאין הסלעים
 39 מרחיקין אמר רבי יוסי: כאן ובאן אין הסלעים
 40 מרחיקין, אלא מפני שנושים עפר תירוח ומלקין
 41 ארעית הכולל.
דמחממי חיים - דהא דאמר בפרק 'כירה'
 42 (שבת לח"ב): ביעה אין טומנין
 43 אותה לא בחול ולא באבק דריים החם בחול
 44 שהוחם מחמת השמש, דומיא דאבק דריים.
 45 (שייך לעמוד ב) **המבריד** את הגפן - פירושו:
 46 גפן יחיד שחוט
 47 מושרש בארץ, וכופר את הגפן באמצעותה,
 48 ומכסהו בקרקע וגו' ויש שם. וקאמר: מותר לזרוע
 49 את הבריד, דאף על גב שאינו חרוק שלשה
 50 ספחים, וצדק עם הגפן מתחת הקרקע, כיון דמעל
 51 הקרקע ליכא עירובויא - שרי, כדמוכח בעירובין
 52 (צ"ג) ובמסכת כלאים (פרק רביעי), דזה סומך
 53 לגרם מכאן וזה מכאן, ואם תאמר: והכי דמי
 54 שזרע לצדדין? אי כשהרחיק שלשה ספחים מן
 55 הצדדין - אפילו על גבי בניו מני, ואי הבל הרחיק -
 56 מן הצדדין נמי לא ואומר רבינו יצחק: דמיירי
 57 כשזרע הצדדין ברוק שלשה ספחים מנפן
 58 היוצא מן הקרקע מכל צד, לדיכא עירובויא
 59 למעלה מן הקרקע, ומכל מקום ארוע על -
 60 גביו מפני שהשרשין נכנסין בתוך הגפן, והוי כמרכיב זרעים באילן, דאסור ואומר רבינו יצחק: דשאר אילנות שחן קשי -
 61 מותר לזרוע על גביו כנגד השרש, ולא היישרן שיכנס שורש הרוע בתוך האילן, שהוא קשה, אבל גפן שהוא רך - היישרין. והאי (פירוקא) וספרים ישנים: פירכא| ומצא רבינו יצחק בירושלמי
 62 בגמרא דרך משנה.

1 לא משכחת ליה - הדבורה, לפי שהוא טמון בשריטו. ואי כפרמא - ואם יאכל העלה.
 2 הדר פארי - חזרו וצומחו, מן המחפצין - נברכת ששורין בו את הבגדים יום או יומים
 3 בצואת כלבים, עד שמתחזין ומסרחין. אבל מן הנדיין - נברכת שכובסין ומשפפין
 4 בה, מתוך שהמים נתון למרחוק - צריך להרחיק ארבע אמות. הדי גרסינן: או סד כפיד
 5 תנן - כלומר: או ירחיק או סד. ליעבינתו -
 6 לתרתי בבי רישא ומציעתא, דהתם "או סד
 7 בסיד" תנן אלא מולא ערבינתו - שמוע מנה
 8 דברישא "סד בסיד" תנן, דבעינן תרידות
 9 הרחקה וסיד. מאי בידים אצטריך - למנטק ליה
 10 לתנא. ואף על גב דהוא הדין ללא בא בידים,
 11 כמה טומנין - את החמין בשבת, דאמור רבנן
 12 דאסור להטמין בדבר המוסיקי הבל, דהתם מפרש
 13 טעמא: גזירה שמתא יטמין ברמין. לשונות של
 14 אימנר - צמר צבוע ואחר כך חזרו והחליקו שו
 15 במסרק, ועשו לשונות לשונות, וכי דרבין
 16 להטמין בחן - ואפילו הכי איירי בהו רבנן, ציפי
 17 צמר - לאחר מסרקו ונפצו במסרק, ובמנין -
 18 של שחקי בגדים, שהסורק מוציא מבגדי הצמר
 19 בקוצים, ואין מפלפלין אותם - שחן מוקצים
 20 למלאכת בגדים. הכי גרסינן: אי גידי עליו ריעו
 21 ליתנינהו לכולהו בחזא וליתני חזא מנייהו
 22 באיך ולימא כו', ליתנינהו לכולהו - כל הך
 23 משום הבלא בחזא, או כאן או אצל שבת. הך
 24 משום דמשכחי ל' לקדירה - שמשברין שו
 25 הקדירה, כך שמעתי כאן. ובכל מקום שמעתי:
 26 שמעלה חלודה. דמחממי חיים - שנתונין בו
 27 דבר חם - הוא מתחמם. וגבי הטמנה מחמימי
 28 הוא, אבל גבי כותל - קרי. והתנא רבי אושעיא
 29 - להרחקות דמתניחין בתוספתא שלו, ואימנר
 30 חול גביהו. כפתונא - אצל הדיק לחלוח שנתא,
 31 ובחול לת, ולא אצל הדיק הבל. נברכת כובסין
 32 - לא קביעא כאמת המים, שאמת המים עשוין
 33 להיות שם עלמית, אבל זו - הובס עפעים
 34 שמשנתה לאומנות אחרת. דקו וקייפי -
 35 ולחלוחן קשה יותר משל מים חיים. תיפוק ליה
 36 משום מחרשה - שדרי חריש תחילה, ואפילו
 37 לא זרע ליה תנא ליה מרחיקין. כמפלות יד -
 38 שזרע בלא חרישה, חופר במרה ואינו מעמיק
 39 כעומק המחרשה, ותיפוק ליה משום זרעים -
 40 שחסם חורשין סופן לזרוע, והא קתני זרעים
 41 בחורש לאילנות - שיש שם אילנות מימים
 42 רבים, ומא דחריש תחתיהם להשביחן, ותיפוק
 43 ליה משום זרעים - שצריך להשקותן מניח, וכיון
 44 דאי אפשר לזרעים בלא מים - למה ליה
 45 למתנינהו? הא תנא ליה הדיק דליחלוח אצל
 46 כותל
 47 לצדדין
 48 הדין לחול, תנא התם חול והוא הדין לסלעים. אמר ליה רבא: אי "גידי עליו ריעו", ליתנינהו
 49 לכולהו בחזא, וליתני תדא מנייהו באודך והוא הדין לאודך אלא אמר רבא: התם היינו מעמא
 50 דלא קתני סלעים - משום דמשכחי לה לקדירה, הכא היינו מעמא דלא קתני חול - משום
 51 דמחממי חיים ומקריירי קריירי. והא תני רבי אושעיא חול - התם כפתונא. - תנא הדין נמי
 52 ליתני ולוקמיה כפתונא - הא תנא ליה אמת המים. - אטו מי לא קתני אמת המים, וקתני
 53 נברכת הכובסין? - תנהו צריכי, דאי תנא אמת המים - משום דקביעא, אבל נברכת הכובסין
 54 דלא קביעא - אימא לא; ואי תנא נברכת הכובסין - משום דקו וקיימי, אבל אמת המים -
 55 לא, צריכא. "מרחיקין את הזרעים ואת המחרשה" וכו', זרעים, תיפוק ליה משום מחרשה -
 56 כמפלות יד. מחרשה, ותיפוק ליה משום זרעים - בחורש לאילנות. - ותיפוק ליה משום זרעים
 57 - תנא בארץ ישראל קאי, דכתיבי: "למטר השמים תשתה מים". למימרא, דזרעים
 58 לצדדין

1 **התם** בשופכן - ואם תאמר: בשלמא אי מיירי במשחק, אף על גב דתנא ליה אמת דהמים
2 - תנא ליה נמי האי, דסלקא דעתך משום צניעותא לישתרי. אבל אי מיירי בשופכן
3 - מאי קא משמע לן? הא תנא ליה אמת דהמים, דמהאי טעמא אמר לעיל דלא תני חול יש
4 לומר: דשאני חול, שהוא כל שעה אצל הכותל, אבל הנך מי רגלים כלים ברגע.
5 **והויבנתא** דרבה בר בר חנה - ולא מצי לשנויי
6 דכי קאמר רבה בר בר חנה -
7 בצנומא. חדא, דהוה ליה לפרושי בהדיא, ועוד: 2
8 דרדשי מקרא, שמע מינה דלא מפליג.
9 **אמר** רב טובי ריקק אינו מנעט - הך שמעתתא
10 מייית הכא אנב דפרקי לקמן: ורעים כיון
11 דקשו בכותל שכולן להו.
12 **רקיק** אינו מנעט שקיל - דיני חלון פירש
13 רבינו יצחק בן רבינו מרדכי על פי
14 המשניות: דאם הוא חלון העשוי לתשמש -
15 שיעורו להביא טומאה בפותח טפה, וכשיתמעט
16 מטפח אפילו במשוה - אינו מביא. ואם הוא חלון
17 שעשוי לאורה, ועשוי בידי אדם - שיעורו כמלא
18 מוקדח גדול של לשכה, שהוא כמלא פונדיון
19 האיטלקי, שהוא סלע נירונית. היא יתירה על
20 סלע טחם. דסלע טחם הוא פותח ממלא מוקדח
21 טחם, וכל שכן ממוקדח גדול, כדאמרינן בבכורות
22 (לזב). ואותו חלון שעשוי לאורה אינו מתמעט
23 משתימת משתו, כיון שהיה בו כשיעור, אלא עד
24 שיתמעט שלא יהא כשיעור רוב אצבעים על
25 רוחב גדול. ומאור שאינו עשוי בידי אדם אלא
26 מעצמו, כגון חרורו מים או שרצים - שיעורו
27 מלא אגרוף. חישוב עליו לתשמש - שיעורו פותח
28 טפה, למאור - שיעורו מלא מוקדח. ומלא אגרוף"
29 מפרש התם - באגרוף של בן אבטיה, ורבי יוסי
30 אומר: בראש כל אדם. ושאינו עשוי לאורה ולא
31 לתשמש אלא לאור ולשמור גנות ופרדסים -
32 אותו שיעורו כמלא מוקדח בינוני. **מאי** אריא
33 ריקק בו - השתא סלקא דעתך דנקט ריקק דוקא,
34 משום דהתם - באגרוף ביה תרת: חדא - דלא סתמה
35 מעלייתא, לפי שהוא רך ועשוי ליפול, ועוד,
36 שאינו מבטלו. משום הכי פריך: אפילו עבה נמי,
37 שמתקיים, דהואיל ואינו מבטלו - אינו מנעט.
38 **והויפוק** ליה - אפילו אם יבטלו דאינו חוצץ,
39 משום דמקבל טומאה. תימיה: אם
40 יבטל ליה - ותו לא מקבל טומאה, וטהור. כדמוכח
41 בפרק "העור הדרוטב" (תולין קטא), דאמה: כיפת
42 שאור שייחודה לשיכה - בטלה, ובית שסיככו
43 בורעים - וטהורים. אלא, כיון דבטלה לא מקבל
44 טומאה ויש לומר: דהתם מיירי כגון דעבר בהו
45 שניו העיקר את הדלת וסמכו במפתח, אם יכולה דלת לעמוד בפני עצמה - טהור, ואם לאו - טמא. וכן הבית של גרוגרות וקופה של תבן שהן תנונין בחלון. משמע דהכל חד טעמא הוא. והיינו
46 טעמא - דסתומת עריא הוא. דכיון שאינו יכול לעמוד בפני עצמו. אי נמי, משום דבעינן דבר החוצץ עומד על ידי דבר שאינו מקבל טומאה. ומיהו בפירוש משניות מצא רבינו יצחק דפרש
47 אפילו במפתח שאינו מקבל טומאה איירי, ומטמא - דלא חשיב אהל לחוצץ בפני הטומאה, כיון שעמד על ידי כלי, אף על פי שאינו מקבל טומאה. ורבי אליעזר פליג עלה בתוספתא, וקאמר
48 דטהור, כיון שהמפתח אינו מקבל טומאה. ואולי לטעמיהו, דפליגי במסכת אהלות (שם משנה א) בנרדך שהוא נתון על גבי כלים, אפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה, דלרבי אליעזר
49 נעשה אהל לטהור, ולרבנן אינו נעשה אהל אלא כשהוא נתון על גבי אבנים.
50
51 **מי** פירות - פירש רבינו גונאל: כגון שמן, ולא דק, דשמן מכשירי הוא. כדמוכח בפרק קמא דשבת (ג.ב.) ובריש פרק "חבית" (שם קפד, א). אלא דוקא מזהל היצא מתחילה.
52 **בתיבנא** סריא - תימה: אבתי חויא לבהמתו על ידי פירוק, כדמוכח בפרק בתרא דשבת (קג.ה.) דאמרינן, תא שמע: מפרכין את התבן בו, אלאמא מיטרח באוכלא שרי ומשני. בתיבנא
53 סריא ויש לומר: דהבא מיירי שהוא מוסרח כך, דאפילו על ידי שום תקון לא חויא. **רואין** כל שאילו ינטלו - אין לפרש דטעם משום דסופו ליטול חבית וקופה, ולהכי בעינן שיהו גרוגרות
54 ותבן יוכלין לעמוד בפני עצמן, דאם כן, למאי דפריך: תבן קא את חזי ליה, ורובא להוכיח מכאן דאפילו סופו ליטול חוצץ - חוקשי ליה: אמאי צריך שכולין לעמוד בפני עצמן? אלא אומר
55 רבינו יצחק: דכך הוא הדין, דכל דבר החוצץ - בעינן שיוכל לעמוד בפני עצמו. דקתני לעיל מוקדח משנה במסכת אהלות (פרק שיש משנה ב): קובי המת שהיו עורבין באבסדרה, ובא אחד
56 מוקדח הדיק את הדלת וסמכו במפתח, אם יכולה דלת לעמוד בפני עצמה - טהור, ואם לאו - טמא. וכן הבית של גרוגרות וקופה של תבן שהן תנונין בחלון. משמע דהכל חד טעמא הוא. והיינו
57 טעמא - דסתומת עריא הוא. דכיון שאינו יכול לעמוד בפני עצמו. אי נמי, משום דבעינן דבר החוצץ עומד על ידי דבר שאינו מקבל טומאה. ומיהו בפירוש משניות מצא רבינו יצחק דפרש
58 אפילו במפתח שאינו מקבל טומאה איירי, ומטמא - דלא חשיב אהל לחוצץ בפני הטומאה, כיון שעמד על ידי כלי, אף על פי שאינו מקבל טומאה. ורבי אליעזר פליג עלה בתוספתא, וקאמר
59 דטהור, כיון שהמפתח אינו מקבל טומאה. ואולי לטעמיהו, דפליגי במסכת אהלות (שם משנה א) בנרדך שהוא נתון על גבי כלים, אפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה, דלרבי אליעזר
60 נעשה אהל לטהור, ולרבנן אינו נעשה אהל אלא כשהוא נתון על גבי אבנים.

56 הגמרא: אין כוונת הכתוב שדרך בני אדם להשתין בכותל, אלא
 57 הָתָם הָבִי קְאָמְר, שֶׁאִפִּילוּ מִיַּד דְּרַבְרַבִּיה לְאִישְׁתוּנֵי בְּקִיר - אפילו זה
 58 שדרכו להשתין בקיר, לא שֶׁבִּיקְנָא לִיה - לא אשאר מבית אחאב,
 59 וּמֵאֵי נִיהוּ, בְּלָבָא - וכי הוא זה שדרכו להשתין בקיר, כלב.
 60 הגמרא דנה בדניי טומאת מת: אָמַר רַב מַוְבִּי בְּר קִיסְנָא אָמַר
 61 שְׁמוּאֵל, רְקִיק [-עוגה דקה ורכה] אֵינוּ מְמַעֵט בְּחֻלּוֹן. דהיינו, חלון
 62 שבין שני בתים שיש ברוחבו טפה, ומת מונח באחד מן הבתים,
 63 הדין הוא שהטומאה עוברת דרך החלון לבית השני. ואם אין
 64 בחלון רוחב טפה אין הטומאה עוברת. אמנם, אם הניח אדם ריקק
 65 בחלון שיש בו רוחב טפה, על מנת לסתום חלק מן החלון ולמעטו
 66 משיעור טפה, אין זה מועיל למנוע את מעבר הטומאה, מאחר
 67 שהוא ראוי לאכילה ואין כוונתו להשאירו במקום זה לעולם אלא
 68 סופו ליטלו משם, ולפיכך אינו בטל לחלון ואינו נעשה כמחיצה,
 69 ונמצא שיש כאן חלון ברוחב טפה המעביר את הטומאה.
 70 שואלת הגמרא: מֵאֵי אֵרִיזָא רְקִיק - מדוע אמר שמואל את דינו
 71 דווקא לגבי ריקק, הרי אֵפִילוּ עֲבָה נְמִי - אף אם יניח אדם עוגה
 72 עבה בחלון אין היא מועילה למעטו משיעור טפה, מאחר שסופו
 73 ליטלה משם. מתרצת הגמרא: לֹא מִיַּעֲרֵי קְאָמַר - כוונת שמואל
 74 לומר את חידושו בדרך 'אין צריך לומר'. לֹא מִיַּעֲרֵי שֶׁאֵם מְנִיח
 75 עוגה עֲבָה בחלון שאין זה מועיל למעטו משיעור טפה, דְּרִיזָן
 76 דְּרִיזָוִי לִיה לֹא מְבַטֵּל לִיה - שמאחר והעוגה העבה ראויה למאכל
 77 אף לאחר שהונחה בחלון, אינו מבטלה להניחה שם לעולם, אֶבְל
 78 רְקִיק דְּמִטְּמָאִים - אבל עוגה דקה הנמאסת לאכילה מחמת רטיבות
 79 הכותל, אֵימָא בְּטוּלֵי מְבַטֵּל לִיה - היה מקום לומר שמבטלה
 80 להניחה שם לעולם, ותועיל למעט את החלון משיעור טפה, קָא
 81 מְשַׁמְעֵ לָן שְׁמוּאֵל שֶׁאֵף עוּגָה דְקָה אֵין אָדָם מְבַטֵּלָה לְהַנִּיחָה שָׁם
 82 לעולם, ולפיכך אינה מועילה למעט את החלון.
 83 הגמרא שבה ושואלת: מדוע הוצרך שמואל לומר שאין הרקיק
 84 ממעט בחלון משום שעתיד הוא ליטלו משם, וּתְיַפּוּק לִיה דְּהָהוּ
 85 לִיה רְקִיק דְבֵר שְׁהוּא מְקַבֵּל טוּמְאָה, וְכָל דְבֵר שְׁהוּא מְקַבֵּל טוּמְאָה
 86 אֵינוּ חוֹצֵץ בְּפָנֵי הַטּוּמְאָה, ואפילו אם יבטל את הרקיק ויניחו בחלון
 87 לעולם אין הוא יכול לחצוץ בפני הטומאה, מאחר שהוא עצמו
 88 דבר מאכל המקבל טומאה. מתרצת הגמרא: שְׁמוּאֵל עוֹסֵק בְּרִיקִיק
 89 שאינו מקבל טומאה משום שְׁנִינְלֵשׁ בְּמֵי פִּירוּת, ואין דבר מאכל
 90 מקבל טומאה עד שנרטב באחד מן שבעת המשקים המכשירים
 91 לקבל טומאה (יין, דבש, שמן, חלב, טל, דם, מים), ועל כן הוצרך
 92 לשמואל לומר שהטעם שאינו חוצץ הוא משום שאין כוונת האדם
 93 להניחו שם לעולם.
 94 הגמרא מקשה על דינו של שמואל: מִיַּתִּיבֵי, שנינו במסכת אהלות
 95 (פ"ז מ"ב) קוּפָה מְלֵאָה תֵּבֵן וְחֵבִית מְלֵאָה גְרוּזָרוֹת [-תנאים מיובשות]
 96 הַמְּוַנְחִים בְּחֻלּוֹן שְׁבִין שְׁנֵי בָתִּים שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחָב טַפְחָ, ומת מונח
 97 באחד הבתים, רוֹזָן [-בוודקים] כֹּל שְׁאִילוּ יִנְטְלוּ הַקּוּפָה אוֹ הַחֵבִית
 98 וְיִבְלוּן הַתֵּבֵן וְהַגְרוּזָרוֹת לְעִמּוּד בְּפָנֵי עֲצָמָה, הרי הם ממעטים את
 99 החלון משעור טפה וחוצצין בפני הטומאה, וְאֵם לֹא - שאין הם
 100 יכולים לעמוד בפני עצמם בלא הקופה והחבית, אֵין הֵם חוֹצְצִין
 101 בפני הטומאה. מפרשת הגמרא את דקושיא: הָא חַי לְבַהֲמָתוֹ
 102 - והרי תבן ראוי הוא למאכל בהמה, וסופו ליטלו מן החלון וליתנו
 103 לבהמתו, ואינו מבטלו להניחו בחלון לעולם, ומכל מקום מבואר
 104 במשנה שאם התבן יכול לעמוד בפני עצמו בלא הקופה הרי הוא
 105 ממעט את החלון משיעור טפה וחוצץ בפני הטומאה.
 106 מתרצת הגמרא: בְּפִרְיָא - כלומר, שנתרב. כלומר, המשנה עוסקת בתבן
 107 שנרבק שאינו ראוי למאכל בהמה, ולפיכך דרך אדם לבטלו
 108 ולהניחו בחלון לעולם. הגמרא שבה ושואלת: הָא חַי לְמִינָא - הרי
 109 אף תבן שנרבק ראוי הוא לעשות ממנו טיט, וסופו ליטלו מן החלון
 110 לצורך זה. משיבה הגמרא: דְּאִיתִי בֵּיה קוּצִי - יש בתבן קוצים,

1 לְהַדְרִין קָא מְשַׁתְרֵשִׁי - האם ניתן לומר ששורשי הזרעים מתפשטים
 2 לצדדים, והרי הם הולכים מתחת הכותל ומקלקלים את יסודו,
 3 וְהָא תֵּנָן (כלאים פ"ז מ"א), הַמְּבַרְרֵן אֶת הַנֶּפֶן בְּאֶרֶץ, דהיינו, שמכופף
 4 ענף מן הגפן לקרקע ומכסהו בעפר, ומוציא את ראשו בריחוק
 5 מקום, אֵם אֵין עַל גְּבַהּ של הגפן המוטמנת בקרקע עֲפָר בגובה
 6 שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, לֹא יִבְיֵא עֲלֵיהָ - לא יזרע על גבה, מאחר
 7 שהזרעים חודרים לתוך הגפן, ויש בזה איסור משום כלאים. וְתֵנִי
 8 עֲלָה בְּבִרְיִיתָא, אֶבְל זִרְעָה אֶת הַדְּרִין אֵילָף וְאֵילָף - אף אם אין על
 9 גבי הגפן עפר בשיעור שלושה טפחים, רשאי הוא לזרוע משני
 10 צידיה בלא להרחיק כלל. ויש ללמוד מכאן, שאין שורשי הזרעים
 11 מתפשטים לצדדים, ולפיכך אין לאסור אלא כשזרוע מעל גבי
 12 הגפן ממש, ואם כן, מדוע אסור לזרוע בצד כותל של חבירו.
 13 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי תַנָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי, אף שאין הזרעים
 14 מתפשטים לצדדים מכל מקום אסור לסומכם לכותל מִפְּנֵי שְׁהֵם
 15 מְחַלְדִּין [-מנקבים] אֶת הַקְּרָקַע שֶׁסְּבִיבּוֹת הַכּוֹתֵל, וּמַעֲלִין שָׁם עֲפָר
 16 תִּיהוֹן וְ-רָךְ. כלומר, שעל ידי הזריעה נעשית הקרקע שסביבתם
 17 רכה וחלולה, ודבר זה גורם לרפות את יסודו של הכותל.
 18 שנינו במשנה: וְאֵת מֵי רְגָלִים מְרַחֲקִים מִן הַכּוֹתֵל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים
 19 וְכוּ': אָמַר רַבָּה בְּר בַר חֲנִנָּה, מוֹתֵר לְאִדָּם לְהִשְׁתִּין מִים בְּצַד כּוֹתֵל
 20 שֶׁל חֲבִירוֹ, משום שאין הוא מוֹזִיקוֹ בְּכַךְ, דְּבָתִּים (מלכים א' כ"א כ"א)
 21 וְהַקְּרָתִי לְאֶחָב -אכרית מבית אחאב, מְשַׁתֵּין בְּקִיר וְ-את
 22 הזכרים, וְעֵצוֹר וְעוֹבֵב וְ-ואף את הממון והמקנה, כלומר, העושר
 23 הנכנס בבית, והמקנה העובד בשדה, בְּיִשְׁרָאֵל וְ-בפרסוס רב, בקרב
 24 כל ישראל. ומאחר שנקט הכתוב 'משתיין בקיר' יש ללמוד
 25 שהדרך היא לעשות כן, ואין בכך היזק לכותלו של חבירו.
 26 מקשה הגמרא: וְהָא אֲנָן תֵּנָן, וְאֵת מֵי רְגָלִים מְרַחֲקִים מִן הַכּוֹתֵל
 27 שְׁלֹשָׁה טַפְחִים מאחר שמזיקים הם לכותל, וכיצד יתכן לומר
 28 שרשאי אדם להשתין בצד כותלו של חבירו. מתרצת הגמרא:
 29 הָתָם בְּשׁוֹפְתֵין - המשנה עוסקת באדם השופך עבית מלא במי
 30 רגלים בצד כותלו של חבירו, שבוה יש לאסור משום היזק הכותל
 31 עד שירחיק שלושה טפחים, אבל המשתין מים בצד הכותל אין
 32 בכך היזק ואינו צריך להרחיק.
 33 הגמרא מקשה על דברי רבה בר בר חנה מבריייתא: תָּא שְׁמַע,
 34 שנינו בבריייתא, שֶׁלֹא יִשְׁפּוֹךְ אָדָם מִים וְ-מי רגלים בְּצַד כּוֹתֵלוֹ שֶׁל
 35 חֲבִירוֹ, אֵלָא אֵם כֵּן הִרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, וסברה הגמרא
 36 שהבריייתא עוסקת במשתין מים, ואף על פי כן צריך הוא להרחיק
 37 מכותלו של חבירו, ושלא כדברי רבה בר בר חנה. מתרצת
 38 הגמרא: הָתָם נְמִי בְּשׁוֹפְתֵין - הבריייתא עוסקת אף היא באופן
 39 ששופך עבית מלא במי רגלים בצד כותלו של חבירו, ואין להוכיח
 40 מכך שאסור להשתין בצד הכותל).
 41 הגמרא מוסיפה להקשות על דברי רבה בר בר חנה: תָּא שְׁמַע,
 42 שנינו בתוספתא (פ"א ה"ד) לֹא יִשְׁתֵּין אָדָם מִים בְּצַד כּוֹתֵלוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ,
 43 אֵלָא אֵם כֵּן הִרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, כדי שלא יזיק את הכותל.
 44 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׁצִרִיק הוּא לְהִרְחִיק, בְּכּוֹתֵל הַעֲשׂוֹי מִלְּבָנִים
 45 של טיט שנתייבשו בשמש, שנימוחים הם מחמת רטיבות המי
 46 רגלים, אֶבְל בְּכּוֹתֵל שֶׁל אֲבָנִים אֵינוֹ חַיִּיב לְהִרְחִיק אֵלָא בְּכַדִּי שְׁלֵא
 47 יִזִּיק אֶת הַקְּרָקַע הַסְּמוּכָה לְיִסוּד הַכּוֹתֵל, וְכַמָּה יֵשׁ לוֹ לְהִרְחִיק כִּדִּי
 48 שֶׁלֹא יִזִּיק, מְטַח. וְשֶׁל צוּנְמָא - ואם כותל אבנים זה בנוי על גבי
 49 סלע, מוֹתֵר לְהִשְׁתִּין בְּצַד הַכּוֹתֵל בְּלֹא לְהִרְחִיק כֻּלָּל, שאין הסלע
 50 ניזוק מרטיבות המים. ומבואר מדברי הבריייתא, שאין אדם רשאי
 51 להשתין מים בצד כותלו של חבירו. ומחמת קושיא זו אומרת
 52 הגמרא, תִּיבְתָא דְרַבָּה בְּר בַר חֲנִנָּה תִּיבְתָא - אכן מבריייתא זו יש
 53 לפרוק ולדחות את דברי רבה בר בר חנה.
 54 שואלת הגמרא: וְהָא רַבָּה בְּר בַר חֲנִנָּה קָרָא קְאָמַר - והרי רבה בר
 55 בר חנה הוכיח את דבריו מדברי הכתוב 'משתיין בקיר'. מתרצת

56 כדברי שמואל. מתרצת הגמרא: **בְּמִיקְתָּא** – התוספתא עוסקת
57 בבר עבה מאד שאין ראוי לעשות ממנו טלאי לבגד.
58 שבה הגמרא ושואלת: הא **חֻזוּ לְאֹמְנָא** – הרי בד זה ראוי הוא
59 לשימוש של האומן המקיז דם, לקנח בו את פי המכה, ומתרצת:
60 **בְּרִיקְתָּא** – בד זה של שק הוא, ולא ניתן לקנח בו פי המכה, מאחר
61 שהוא מסרט את הבשר.
62 שואלת הגמרא: **אִי בְּרִיקְתָּא** – אם בד זה של שק הוא, אם כן מדוע
63 נאמר בתוספתא **שְׂאִין בְּהֵן** במטלניות אלו שיעור **שְׂלֵשׁ** אצבעות על
64 **שְׂלֵשׁ** אצבעות, שהוא שיעורו של בגד לקבל טומאה, הרי **שְׂאִין בְּהֵן**
65 שיעור **אֶרְבָּעָה** טפחים על **אֶרְבָּעָה** טפחים **מִיַּעַן לִיה** – היה צריך
66 לומר, שהרי שיעורו של שק לקבל טומאה הוא בארבעה טפחים,
67 וכל שאין בו כשיעור זה יכול הוא למעט בחלון. מתרצת הגמרא:
68 **בְּעֵין רִיקְתָּא** – בד זה אינו של שק ממש, אלא שעבה הוא כמותו,
69 ולפיכך דינו כבגד לקבל טומאה בשיעור שלוש אצבעות, אך אינו
70 ראוי לשימוש של האומן מפני שמסרט את הבשר.
71 הגמרא שבה ומקשה על שמואל מהמשך דברי התוספתא: שנינו
72 בתוספתא, **וְהָאֵבֶר וְהַקֶּשֶׁב הַמְדוּלְדְּלוּן בְּהֵמָה וְנִתְּהָ הִרִי הֵם**
73 ממעטים בחלון. ומדוע, הא **עֶרְקָא וְאֹזֵיל** – הרי יכולה הבהמה
74 לברוח ממקומה ולילך, ויגרר אף האבר אחריה, ונמצא שאין סופו
75 להשאר בחלון, ומכל מקום מועיל הוא עתה למעט את שיעורו.
76 מתרצת הגמרא: **בְּקִשְׁרָה** – התוספתא עוסקת באופן שהבהמה
77 קשורה ואינה יכולה לילך, ולפיכך אף האבר עתיד להשאר
78 בחלון.
79 שבה הגמרא ושואלת: הא **שְׁחִיט לָהּ** – הרי עתיד הוא ליטול את
80 הבהמה ממקומה על מנת לשוחטה ולאכול את בשרה. ומתרצת:
81 **בְּמִמְנָא** – הבהמה טמאה היא, ואינה ראויה לאכילה. שבה
82 הגמרא ושואלת: הא **מִזְבִּין לָהּ לְנֶבֶר** – הרי עתיד הוא ליטלה
83 ולמוכרה לנכרי. ומתרצת: **בְּחֻשָּׁה** – הבהמה כחושה היא, ואין
84 הנכרי חפץ לקנותה. שבה הגמרא ושואלת: הא **פְּסִיק שְׂרִי לָהּ**
85 **לְבָלְבִים** – הרי סופו לחתוך את האבר המדולדל ולהשליכו
86 לכלבים. ומתרצת: **בֵּין רִיקְתָּא צַעַר בְּעָלֵי חַיִּים לֹא עֵבִיד** – כיון שיש
87 בחיתוך האבר משום צער בעלי חיים אינו עושה זאת, ונמצא
88 שעתידי האבר להשאר בחלון.
89 הגמרא שבה ומקשה על דברי שמואל מן התוספתא: שנינו
90 בתוספתא, **וְעוֹף שְׂשֻׁבֵן בְּחֻלּוֹן הִרִי הוּא מִמַּעַט מִשִּׁיעוֹר טַפַּח**.
91 ומדוע, הא **פְּרָח וְאֹזֵיל** – הרי עתיד הוא לעוף ולילך משם, ובהכרח,
92 שאף דבר העשוי להנטל לאחר זמן מועיל למעט עתה בחלון.
93 מתרצת הגמרא: **בְּקִשְׁוֹר** – התוספתא עוסקת בעוף הקשור בחלון
94 ואינו יכול לעוף ולילך. שבה הגמרא ושואלת: הא **שְׁחִיט לִיה** – הרי
95 עתיד הוא לשוחטו ולאכול. ומתרצת: **בְּמִמְנָא** – בעוף טמא שאינו
96 ראוי למאכל. שבה הגמרא ושואלת: הא **מִזְבִּין לִיה לְנֶבֶר** – הרי
97 יכול הוא למוכרו לנכרי. ומתרצת: **בְּקִלְנִיתָא** – מִין עוֹף כְּחוֹשׁ מֵאֵד,
98 שאינו ראוי לשום אדם. שבה הגמרא ומקשה: הא **יְהִיב לִיה לִינוֹקָא**
99 – הרי עשוי הוא ליתנו לתינוק כדי שישתעשע בו. ומתרצת:
100 **בְּמִקְרָב** – עוף זה דרכו לסרוט את האוחזים בו, ולפיכך אינו נותנו
101 לתינוק. שואלת הגמרא: **קִלְנִיתָא לֹא מִקְרָבָא** – הרי העוף ששם
102 קלניתא אין דרכו לסרוט. ומתרצת: **בְּעֵין קִלְנִיתָא** – התוספתא
103 עוסקת בעוף אחר שהוא כחוש כמו העוף ששמו קלניתא, ודרכו
104 לסרוט את האוחזים בו, ולפיכך אינו ראוי למאומה, וסופו
105 להשאירו מונח בחלון.
106 הגמרא שבה ומקשה על דברי שמואל מן התוספתא: שנינו
107 בתוספתא, **וְעוֹבֵד בּוֹכְבִים שְׂשֻׁבֵן בְּחֻלּוֹן הִרִי הוּא מִמַּעַט מִשִּׁיעוֹר**
108 טפח. ומדוע, הא **קָאִי וְאֹזֵיל** – הרי עתיד הוא לקום ולילך משם.
109 מתרצת הגמרא: **בְּבִפּוֹת** – התוספתא עוסקת בגוי כפות שאינו יכול
110 לקום ולילך. שבה הגמרא ושואלת: **אֲתִי תְּבִרִיה שְׂרִי לִיה** – הרי

1 **הִיא נִפְתָּח תִּיחִין** – אם כן היא עצמה יכולה לחצוץ בפני הטומאה,
2 **דְּהָא כְּלִי חֶרֶשׁ אִינוּ מְטַמָּא מִנְבוּ** – שהרי סתם חבית של חרס היא,
3 וכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו.
4 **אֵלָא דְּפוּקָא לְנָאוּ** – אלא בהכרח צריך לומר שמדובר בחבית
5 שפיה פונה כלפי פנים הבית שבו מונחת הטומאה, ונמצא שאף
6 החבית נטמאה, ולפיכך אינה יכולה לחצוץ בפני הטומאה, אלא
7 משום הגרורות שבתוכה.
8 **וְאִי בְּעֵית אִימָא, לְעוֹלָם דְּפוּקָא לְבַר** – המשנה עוסקת אף בחבית
9 שפיה פונה לחוץ, ומכל מקום נטמאה החבית, **דְּהָכָא בְּמֵאִי עֶקְרִין**
10 **בְּחֵבִית שְׁל מְתָבֵת**, המקבלת טומאה אף מגבה, ולפיכך אינה יכולה
11 לחצוץ בפני הטומאה.
12 הגמרא מקשה על דינו של שמואל מתוספתא: **מִיִּתְיָב** – שנינו
13 בתוספתא (אחלה פ"ד ה"ז), המפרטת דברים הממעטים את החלון
14 משיעור טפח, והוציעים בפני הטומאה שלא תעבור מן הבית
15 שמונח בו המת לבית הסמוך לו, מאחר ואינם מקבלים טומאה.
16 **עֲשֻׁבֵן שְׂתִלְשָׁן מִמְקוֹם גִּידוֹלָם וְהִנְיָח בְּחֻלּוֹן, או עֲשֻׁבֵים שְׂעָלוּ**
17 (–צמחו) **מֵאֲלִיָּהוּ בְּחֻלּוֹנוֹת וְעִדִּין מְחוּבְרִים הֵם בְּקִרְקַע, וּמְטַלְוִיָּוִת**
18 (–שיירי בגדים) **שְׂאִין בְּהֵן שִׁיעוֹר שֶׁל שְׂלֵשׁ אֲצִבְעוֹת עַל שְׂלֵשׁ**
19 **אֲצִבְעוֹת שֶׁנִּחְיָם בְּחֻלּוֹן, וְהָאֵבֶר וְהַקֶּשֶׁב הַמְדוּלְדְּלוּן בְּהֵמָה וְנִתְּהָ,**
20 **הִדְיִינוּ, בְּהֵמָה וְחִיה שֶׁנִּחְתָּךְ מֵהֵם אֲבַר וְעִדִּין תִּלְוִי הוּא בְּגוֹפֵם,**
21 **וְעוֹמְדִים הֵם בְּסוּמְךָ לְחֻלּוֹן, וְהָאֵבֶר מוֹנַח בְּתוֹךְ הַחֻלּוֹן, וְעוֹף חִי**
22 **שְׂשֻׁבֵן בְּחֻלּוֹן, וְעוֹבֵד בּוֹכְבִים שְׂשֻׁבֵן בְּחֻלּוֹן, וְכֵן שְׂמֵנָה וְ–תִינוֹק שֶׁנּוֹדַל**
23 **בְּחוֹדֵשׁ הַשְּׁמִינִי שֶׁל הַהֲרִיץ הַמּוֹנַח בְּחֻלּוֹן, וְתַמְלַת, וְכֵלִי חֶרֶס, וְסִפְר**
24 **תוֹרָה, שֶׁהִנְחִים בְּחֻלּוֹן, בּוֹלָם מְעַמְטִין בְּחֻלּוֹן מִשִּׁיעוֹר טַפַּח וְחוּצִין**
25 **בְּפָנֵי הַטּוֹמָא, כִּיּוֹן שֶׁעֲשׂוּיִם לְהִתְקִיִם שֵׁם וְאִינֵם מְקַבְּלִים**
26 **טוֹמָא. אֲבָל הַשֶּׁלֶל, וְהַבֶּרֶד, וְהַגִּידֹל, וְהַקֶּפֶז וְ–קֶרַח דְּקוּ, וְהַפֶּזֶר**
27 **וְהַמִּים הַמוֹכְחִים בְּכֵלִי, בּוֹלָן אִין מְעַמְטִין בְּחֻלּוֹן, שֶׁאֵף שֶׁאִינֵם**
28 **מְקַבְּלִים טוֹמָא, מְכַל מְקוֹם אִינֵם עֲשׂוּיִם לְהִתְקִיִם שֵׁם שֶׁהִרִי**
29 **עֲתִידִים לְהַנְמֵס, וְהַמִּים אִין מִמַּעַטִּים לְפִי שֶׁאִינֵם יוֹכְלִים לְעַמּוֹד**
30 **בְּפָנֵי עַמְמֵם בְּלֹא כֵל.**
31 ועתה מפרשת הגמרא את הקושיא על דברי שמואל: **וְהָא עֲשֻׁבֵן**
32 **חֻזוּ לְאֹכִילַת בְּהֵמָה, וְסוּפו לִיטְלֵם מִן הַחֻלּוֹן וְלִיתְנֵם לָהּ, וּמְכַל**
33 **מְקוֹם מִמַּעַטִּים הֵם עֵתָה בְּחֻלּוֹן, וּמוֹכַח שֶׁאֵף דְּבַר הַעֲתִיד לְהַנְטֵל**
34 **לְאַחַר זְמַן מִמַּעַט עֵתָה בְּחֻלּוֹן, וְשִׁלָּא כְּדַבְרֵי שְׁמוּאֵל. מִתְרַצַּת**
35 **הַגְּמָרָא: בְּאֶפְרֹתָא** – התוספתא עוסקת במין עשבים שהם סם
36 המות לבהמה, ולפיכך אין סופו ליטלם וליתנם לבהמה.
37 הגמרא שבה ומקשה על דברי שמואל מן התוספתא: שנינו
38 בתוספתא, **או שְׂעָלוּ הַעֲשֻׁבִים מֵאֲלִיָּהוּ בְּחֻלּוֹן, הִרִי הֵם מִמַּעַטִּים**
39 **אֹתוֹ מִשִּׁיעוֹר טַפַּח. וּמִדּוּע, הֵא בֵּין דְּקִשְׁוֹ לְבִזְתָּל שְׂקִיל לָהּ** – הרי
40 מאחר שהעשבים מוזיקים את הכותל סופו ליטלם משם. ובהכרח,
41 שאף דבר העשוי להנטל לאחר זמן ממעט עתה בחלון, ושלא
42 כדברי שמואל. מתרצת הגמרא: **אֲמַר רַבָּה, הַתּוֹסֵפְתָא עוֹסֶקֶת**
43 **בְּעֲשֻׁבִים הַעוֹלִים בְּבוֹתֵל חוּרְבָה, שֶׁאִין אֲדָם מְקַפִּיד עֲלֵיו אִם יִפּוֹל,**
44 **וְלִפְיֵכֶך עֲשׂוּיִם הֵם לְהִיְוֵת מוֹנְחִים שֵׁם לְעוֹלָם. תִּירוּץ נוֹסֵף: רַב**
45 **בְּשָׂא אֲמַר, אֲפִילוּ אִם הַתּוֹסֵפְתָא עוֹסֶקֶת בְּבוֹתֵל יִישׁוּב וְ–שֶׁל בֵּית**
46 **מִיּוֹשֵׁב, מְכַל מְקוֹם יֵתָה לְהַעֲמִיד בְּבִיאָן חוּץ לְשִׁלְשָׁה לְחֻלּוֹן** – באופן
47 שאין העשבים צומחים בחלון ממש, אלא גדלים הם במרחק של
48 שלשה טפחים ממנו, וראשיהם עולים לתוך החלון, ובאופן כזה
49 אין הם מוזיקים אותו ואין סופו ליטלם ממקומם.
50 הגמרא שבה ומקשה על דברי שמואל מן התוספתא: שנינו
51 בתוספתא **שְׂמִילְוִיָּוִת וְ–שִׁירֵי בְּגִדִים** שאין בהם שיעור שלוש
52 אצבעות על שלוש אצבעות, הרי הם ממעטים את החלון. ומדוע,
53 הא חזו ליה לקריעה ולבושא – הרי עדיין ראויים הם לעשות מהם
54 טלאי בבגד שנקרע, ואם כן עתיד הוא ליטלם מן החלון, ומוכח
55 שאף דבר העשוי להנטל לאחר זמן יכול למעט עתה בחלון, ושלא

1 שאין בה שלש על שלש - שאין מקבלין טומאה. המודולדין - שתלושין ומעורר
 2 במקצת, והבהמה עומדת אצל החלון והאבר מונח על החלון. ותנן בה"עור הרוטב
 3 (חולין קטנא, א) טמאין טומאת אוכלין במקומן, וצריכין הכשר, ואילו לא הכשר. גוי
 4 - אינו מקבל טומאה. וכן בן שמונה, שהרי הוא כאבן, לא חי ולא מת. המלה - לא
 5 מקבל טומאה, דלאו אוכל הוא באנפי נפשיה.

6 וכלי חרס - שאחוריו לצד אהל הטומאה. 1
 7 והשלל הברר בו - הואיל ונימוקם מאלוהים. 2
 8 - אין ממעטין. וכן מים שבכלי, הואיל ואם 3
 9 ינטל הכלי אין עומדים בפני עצמן - אין 4
 10 ממעטין בחלון. הברר - גלש"א. הכפור - 5
 11 גרישלאין. הנליר - קרח לבן, שאינו שלג. הבי 6
 12 גרסינו; והא עשבים חזו לבהמות וסופו 7
 13 לטלן, והא אפילו הבי כל כמה דאיתגוהו הנת 8
 14 ממעטין, ותיובתא דשמואל. באפרותא - הוא 9
 15 סס המתו לבמה. ומאן דגרסי "באפרותא" 10
 16 טועה, שהוא קורסן של נפחים. כיון דקשו 11
 17 לכותל - שמחלידין אותו, כדאמרין 12
 18 במתניתין, שקיל להו. ואפילו הבי ממעט 13
 19 וקשה לשמואל. בבאין חזן לשלשה - שפחים 20
 21 רחוק מן הכותל, ועלין לתוך החלון ראשהו. 21
 22 חזי לקריעה - לעשות טלאי. כפיכחא - עב 22
 23 יותר מדאי. לאומנא - למקוד דם, לקנח פי 23
 24 המכה. בריסקא - שהוא מסרט. אין הון 24
 25 אריכעא על אריכעא כפני ליה - שזו היא 25
 26 שיעור של שק. קלניא - עוף כחוש מאד, 26
 27 ואין ראוי לשום אדם. בעין קלניא - כחוש 27
 28 כקלניא. והוא מסרט. דאית ביה קוצי - 28
 29 ויסרטו את ידיו. כיון דקשה לכותל - כרתגן 29
 30 במתניתין.

31 חיים לא עביר. "ועוף שישכן בחלון", פרח ואויל - פקשור. - שחיט ליה - בטמא. -
 32 מובין ליה לגוי - פקלניא. - יהיב ליה לינוקא - כנסרט. - קלניא לא מסרטא - פעין
 33 קלניא. "וגוי שישב בחלון", קאי ואויל - בקפוח. - אחי חכריה שרי ליה - במצורע. -
 34 אחי מצורע חכריה שרי ליה - אלא בחבשי מלכות. "וכן שמונה המונח בחלון", אתיא
 35 אמה דריא ליה - בשפת; דתניא: בן שמונה הרי הוא פאבן, ואסור למלטלו בשפת, אבל
 36 אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הספנה. "מלח", חויה ליה - במרירתא. - חויה לעורות
 37 - דאית בה קוצי. - פיון דקשיא לכותל שקלא דיתבא אחסא. - חספא גופא תיחזין
 38 דלית

39 הא תנן במסכת אהלות (פרק שמני משנה ה): אלו לא מביאין ולא חוצצין; הורעים, הירקות המחוברין לקרקע. חזן מן הירקות שמנו. פירוש: הנהו דמנו לעיל, מביאין וחוצצין. האירוס
 40 והיקוס וירוקת חמור ודלעת יונית. ואם כן, הכי קתני דעשבין שעלו מאליהן דחוצצין; ותרין רבינו תם: דהתם איירי לענין אהל, דאין נעשין אהל לחזן בפני הטומאה על מה שתחתיהם
 41 או שעליהם, או להביא טומאה - מפני שהרוח מנשב, ואינו עומד במקום אחד. והוי דמאי דעוף הפרח שאינו לא חוצץ ולא מביא. הקשה רבינו יצחק: הדא בבולה שמתענן לא בעינן
 42 מירוח לא בעשבים ולא בחבית, דפרך לעיל: היא גופה תיחזין. וב"הגותל קמא" (בבא קמא ק"א, א) אמר רבא: הרי חבית שניקבה וסתמה שמים - הצילוח, פקקה במורה - עד שימרח מן
 43 הצדדן ויש לומר: דהתם בכלי בעינן מוקף צמיד פתיל, להכי צריך מירוח. אבל הא - לא בעי צמיד פתיל.

44 **ועוף** ששכן בחלון - נראה דאחי אפילו רבי מאיר דאמר (עירובין ט"ו, ב): כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותו לא עשין לכותל, ולא לחי למבו בוי - דהיינו לענין מדינת עשרה
 45 טפחים ודקא, אבל הא לענין ממעט בחלון - ממעט בכל דבר שיבטלנו. **וגוי** שישב בחלון - דגוי אינו מקבל טומאה. כדנפסא לן מקרא בפרק שני דנזיר (ט"א, ב) דכתיב "ואיש אשר
 46 יטמא וגו' מתוך הקהל" - יצא גוי שאין לו קהל. ואף על גב דחכמים עשאום כובים לכל דבריהם (שבת פ"א, נ"ד, ל"א), כיון דמאורייתא לא מקבלי טומאה - חוצצין מפני הטומאה. ואם
 47 תאמר: דברך "יצא דופן" (נדה מג"ב, א) אמר: חומר בשרץ מנשכבת ורע, שהשרץ אין לו חלוקת טומאה. ומסיק: שכבת ורע דחלוקה טומאה מה היא? אלימא בין ישראלים לגויים - הכי נמי
 48 דא איבא עכבר דים ועכבר דיבשה. משמע דשרץ אין חלוקה טומאה בין ישראל לגוי ואי פירכא היא. דאף על גב דאין גויים טמאים בשרץ - אין לו חלוקת טומאה דומיא דשכבת ורע.
 49 דבשכבת ורע גופה איבא חלוקה, אבל בשרץ גופיה אין חלוקה אלא בהנהו דמקבלי ממנו טומאה, הילכך צריך למינקט עכבר דים ועכבר דיבשה. דא דאיצטרך מיעוט (שבת פ"א, נ"ד) נדה
 50 (ל"א, ד) דגוי אינו מטמא ויבה - משום דטומאת ויבה לאו טומאת מנע היא. ומטומאה זו לא אשכחן דאימעט. וכן שמונה אינו מקבל טומאה כשהוא חי, דלא איקרי אדם. **והמלח** - משמע
 51 מהבא דאין מלח מקבל טומאה. אבל השלג מיירי שלא חישוב עליו לאביה, דלא מקבל טומאה. דאי חישוב עליו - תיפוק ליה דהוי דבר המקבל טומאה, כדמוכח במסכת נדה (ז"א, ב) **כולן**
 52 אין ממעטין בחלון - וטעמא. משום דאין מתקיימן, וניסנין במים. דליכא למימר דטעמא משום דקשו לכותל ושלול להו - דהא מלח נמי קשה לכותל, וקתני דמעט, ומיירי כגון דמנח
 53 בחספא. והך נמי ליתני דממעטין דומנחי בחספא אלא אפילו דמנחי בחספא דלא קשו לכותל - לא ממעטין. **חזי** לקריעה דלבושא - ואף על גב דאמר בפרק קמא דסוכה (ט"א, א) ובשבת פרק
 54 "כל הכלים" (קדוה). דפחות משלש על שלש לא חזי לא לעניים ולא לעשירים - דאי לא מקבל טומאה, כיון דלא מצעו ליה. אבל מכל מקום לא ממעט, דלא מנכיל ליה, דקא שקיל להם
 55 כי מעטרף (וצריך להדיה). מצטרף לקריעה ולבושא. **כיון** דאיבא צער בעלי חיים בו - ואם תאמר: כולה בהמה שרי לכולבי; ויש לומר: דמייירי בקור ויבא בעלי חיים. דמנח הנתם
 56 לטיולי ביה. ונחא דנקט שטרך, ולא נקט בהמה גופה, דאי חויה לטיולי - שקיל לה לטיולי בה, ואי לא חויה - שדי לה לכלבים. **אתיא** אמיה דריא ליה בשבת - ואיירי בגוסס,
 57 שימות קורס שיצא השבת, ואמר דשם תהא קבורתו.

55 שנינו במשנה: שמתקין את הריחים שלשה טפחים מן השכב
 56 (אבן הריחים התחנתה) שהן ארבעה טפחים מן הרבב (אבן
 57 הריחים העליונה הרוכבת על גבי התחנתה, וקצרה ממנה בטפח)
 58 וכו'.
 59 מבררת הגמרא: מאי טעמא חייב אדם להרחיק את הריחים מן
 60 הכותל של חבירו. משום מיריא - מחמת נדנדו הקרקע הנגרם על
 61 ידי הריחים, שנדנדו זה גורם לרפות את יסודו של הכותל
 62 ולהפילו.
 63 מקשה הגמרא: והא תניא בברייתא, ושל המוד - מין ריחים
 64 שהטחינה בהם נעשית על ידי חמור, יש להרחיק מן הכותל
 65 בשיעור שלשה טפחים מן האיסורוביל (הבסיס שעליו יושבות
 66 הריחים), שהן שיעור ארבעה טפחים מן הקלת (המשפך שדרכו
 67 שופכים את החטים לתוך הריחים). ואם אין צריך להרחיק את
 68 הריחים מן הכותל אלא משום נדנדו הקרקע, אם כן ה"ם - שם
 69 לגבי ריחים של חמור, מאי מיריא איבא - איזה נדנדו יש בקרקע,
 70 הרי ריחים קטנות וקלות הן, ומאחר שמכל מקום חייב הוא
 71 להרחיק, בהכרח שאין טעם ההרחקה משום נדנדו הקרקע.
 72 ומחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא ומבארת באופן אחר: אלא
 73 משום קלא - אלא יש לבאר שהטעם שצריך להרחיק את הריחים
 74 מן הכותל של חבירו אינו משום נדנדו הקרקע, אלא משום הרעש
 75 הנגרם על ידי הריחים.
 76 שנינו במשנה: ואת התנור יש להרחיק מן הכותל של חבירו, שיעור
 77 שלשה טפחים מן הקליא (הבסיס שעליו יושב התנור), שהן שיעור
 78 ארבעה טפחים מן השפה העליונה של הבסיס, הקצרה בטפח לכל
 79 צד.
 80 אמר רבא, שמע מינה מדברי המשנה, שכליא דתנור טפח -
 81 שבסיסו התחתון של התנור רחב בטפח משפתו העליונה, נפקא
 82 מינה דיני מלקח וממך - שאדם המוכר לחבירו תנור, עליו ליתן
 83 לו תנור שבסיסו בנוי באופן כזה.

משנה

84 משנה זו עוסקת בדיני הרחקות נזיקין שיש לאדם להרחיק בתוך
 85 ביתו כדי שלא יזיק את שכניו. כמו כן נדה המשנה האם חייב אדם
 86 לשלם את הנזק שנעשה על ידי ממונו באופן שהרחיק כדין.
 87 לא נעמיד אדם תנור בתוך הבית, אלא אם כן יש מעל גביו של
 88 התנור גובה (חלל) ארבע אמות עד תקרת הבית, כדי שלא תשרוף
 89 השלהבת שבתנור את תקרת הבית.
 90 ה"ה מעמידו לתנור בעלייה - בעליית גג, צריך שהיה מתחתיו
 91 מעויבה (טיח) בגובה שלשה טפחים, כדי שלא ישרוף חומו של
 92 התנור את רצפת העלייה.
 93 וככירה - אם מעמיד הוא בעלייה כירה, שהיא כלי שמסיקים בה
 94 אש קטנה ומבשלים על גביה, די שיעשה מעזיבה בשיעור טפח,
 95 מאחר שאין חום הכירה רב כחום התנור.
 96 ואם הזיק - אם לאחר שהרחיק הרחקות אלו שרפה האש את
 97 תקרת הבית או את רצפתו, משלם את מה שהזיק, שאין הרחקות
 98 אלו פוטרות אותו מתשלום עבור הנזק. זו היא דעת חכמים.
 99 רבי שמעון אומר, לא אמרו חכמים את כל השיעורין האלו
 100 להרחקה, אלא לענין שאם הזיק פטור מלשלם, שמאחר ועשה כדין
 101 אינו חייב בתשלום הנזק.
 102 דין נוסף: לא יפתח אדם חנות של נחתומין (מוכרי לחמים) ושל
 103 צבועין
 104 תחת אוצרו (מקום שאוגרים בו תבואה) של חבירו, מאחר
 105 שבחניות אלו מסיקים אש תמיד לצורך אפיית הלחמים או בישול

1 ומתרת: ה"ת פה שיעורא - חרס זה אין בו שיעור בעל חשיבות,
 2 ולפיכך אינו מועיל למעט את שיעור רוחב החלון. קדתינן - וכן
 3 שנינו לגבי הלכות הוצאה בשבת (שבת 26), ששיעור חשיבות ה"ם
 4 להתחייב על הוצאתו בשבת, הוא כדי ליתן בין פצעים להכירו.
 5 דהיינו, כשהיו פותחים חלונות בקיר החומה, היו מניחים שני
 6 עמודים מן הצדדים וביניהם חרס רחב, וחרס שיש בו רוחב כזה יש
 7 בו חשיבות לענין שחייב עליו משום איסור הוצאה בשבת, וכן
 8 לענין שממעט את החלון מלקבל טומאה.
 9 הגמרא שבה ומקשה על דברי שמואל מן התוספתא: שנינו
 10 בתוספתא שכלי חרס הרי הוא ממעט בחלון, ומדוע, הא ה"ו ליה -
 11 הרי ראוי הוא לשימוש, וסופו שיטלנו בעליו משם על מנת
 12 להשתמש בו. ובהכרח, שאף דבר העשוי להינטל לאחר זמן ממעט
 13 הוא עתה בחלון, ושלא כדברי שמואל.
 14 מתרת הגמרא: דמיטנף - התוספתא עוסקת בכלי חרס מטונף
 15 שאינו ראוי לשימוש.
 16 הגמרא שבה ושואלת: הא ה"ו לומנא - הרי ראוי הוא לשימוש
 17 של האומן המקיז דם לקבל בו את דם ההקזה, שדרכו להשתמש
 18 לצורך זה בכלים מטונפים.
 19 ומתרת: דמנבב - כלי זה מנוקב הוא, ואינו ראוי לשימוש כלל,
 20 ולפיכך עשוי הוא להשאיר בחלון לעולם.
 21 הגמרא שבה ומקשה על דברי שמואל מן התוספתא: שנינו
 22 בתוספתא שפיר תורה המונח בחלון הרי הוא ממעטו מלקבל
 23 טומאה. ומדוע, הא ה"ו למקרא - הרי ראוי הוא לקריאה, ועתיד
 24 בעליו ליטלו משם על מנת לקרוא בו.
 25 מתרת הגמרא: בגלוי - ספר תורה זה בלוי הוא ואינו ראוי עוד
 26 לקריאה.
 27 הגמרא שבה ושואלת: והא בעי גנייה - הרי טעון הוא גנייה, ועתיד
 28 להינטל מן החלון על מנת לגנוזו.
 29 ומתרת: שם תהא גנייתה - כוונת בעליו להשאירו בחלון זה על
 30 מנת לגנוזו שם.
 31 (ואמר) [אמר] רב פבל - בכל דבר עושיין מחיצה לחצוין בפני
 32 הטומאה, או לגבי הלכות שבת, חוץ ממלח וזבב (שומן וחלב),
 33 מאחר שדברים אלו אינם קבועים במקומם, שהמלח דרכו
 34 להתפור, ואילו הרבב נמש כאשר הוא מתחמם.
 35 ושמואל אמר עושיין מחיצה אפילו במלח.
 36 אמר רב פפא, ולא פליגי - לא נחלקו רב ושמואל בדין מחיצה על
 37 ידי מלח, מאחר שכל אחד מהם עוסק בסוג אחר של מלח, הא -
 38 שמואל המכשיר את מחיצת המלח, עוסק במלח סדומית, שהוא
 39 מלח עבה וקשה כאבן, ולפיכך נשאר הוא קבוע במקומו, הא - רב
 40 הפוסל את מחיצת המלח, עוסק במלח איסורונית, שהוא מלח
 41 דק מאד, ואינו מתקיים במקומו.
 42 הגמרא מבארת את דבריהם באופן נוסף: והשתא - עתה, לאחר
 43 דאמר רבה דין, שעושה אדם שני צנורי (עמודין) מלח בגובה עשרה
 44 טפחים, ומניח עליהם את הקורה של המבוי, שהמלח מעמדת את
 45 הקורה - שעל ידי עמודי מלח אלו עומדת הקורה במקומה,
 46 והקורה מעמדת את המלח - ומחמת כובד הקורה שעליהם
 47 נשארים עמודי המלח קבועים במקומם ואין המלח מתפור, אזי
 48 ניתן לבאר את דברי שמואל המכשיר את מחיצת המלח אפילו
 49 לגבי מלח איסורונית, ומכל מקום לא פליגי רב ושמואל, מאחר
 50 שכל אחד מהם עוסק באופן אחר, הא - שמואל המכשיר את
 51 המחיצה עוסק באופן דאבא קורה מעל גבי המלח, ולפיכך
 52 המחיצה עומדת במקומה אפילו במלח דק, הא - רב הפוסל את
 53 המחיצה עוסק באופן דליקא קורה מעל גבי המלח, ולפיכך אין
 54 סופה של המחיצה להתקיים במקום זה.

56 ואין כל מצוה בכך רשאים השכנים למחות בידו, אך במלמד תורה
57 לתנינות ישראל אינם רשאים למחות.
58 הגמרא שבה ומקשה על דברי רבא: **תא שמע**, שנינו בברייתא,
59 **ששנים שיושבין בחדר אחת, וביקש אחר מן לעשות רופא ואמן**
60 **ונרדי ומלמד תנינות קבירו מערב עליו, ומוכח שרשאי אדם לעכב**
61 **על שכנו שלא ילמד תנינות.**
62 מתרצת הגמרא: **הקא נמי בתנינות דעובדי בוכבים** – אף ברייתא
63 זו עוסקת באדם המלמד אומנות לתנינות של נכרים.
64 קושיא נוספת: **תא שמע** שנינו בברייתא, **שמי שיש לו בית בחדר**
65 **השתתין, תרי זה לא ישכירנו לבית זה לא לרופא ולא לאמן ולא**
66 **לנרדי, ולא לסופר יהודי ולא לסופר ארמי** [גוי]. ומאחר שנקטה
67 הברייתא סופר יהודי וסופר גוי, משמע שהסופר היהודי מלמד
68 תורה לתנינות של בית רבן, ומכל מקום רשאים השכנים לעכב
69 ביד בעל הבית שלא ישכיר לו הדירה, כדי שלא ירבה עליהם את
70 דרך העוברים ושבים.
71 מתרצת הגמרא: **הקא כמא עסקין בסופר קתא** – ברייתא זו
72 עוסקת באדם המלמד את כל תנינות העיר, ומושיב מלמדים
73 אחרים תחתיו כדי להדריכם, ויש שם קול רעש גדול, ובאופן כזה
74 מודה רבא שיכולים השכנים לעכב עליו שלא יעשה כן.
75 הגמרא מפרשת כמה דינים בענין תקנת יהושע בן גמלא: **אמר רבא,**
76 **מתקנת יהושע בן גמלא ואילך לא מטיבין ינוקא ממתא למתא – אין**
77 **מביאים תינוק מעירו לעיר אחרת כדי ללמדו שם תורה, אלא**
78 **כופים את בני אותה העיר להביא מלמד לעירם, אכל מבי בנישתא**
79 **לבי בנישתא מטיבין** – אבל באותה העיר מביאים תנינות מבית
80 כנסת אחד למשנהו, ואין צריך להושיב מלמד בכל בית כנסת. **ואי**
81 **מפסק נהרא לא מטיבין** – אמנם אם מפסיק נהר בין הבתי כנסיות,
82 אין מביאים את התנינות דרך הנהר, מאחר שיש לחשוש לסכנה,
83 אלא חייבים להושיב מלמד נוסף מעבר לנהר. **ואי איבא תיתורא**
84 **מטיבין** – ואם יש גשר רחב על גבי הנהר מביאים את התנינות
85 אפילו דרך הנהר, שאין לחשוש בזה לסכנה, **ואי איבא נמלא לא**
86 **מטיבין** – אמנם אם יש גשר צר על גבי הנהר אין מעבירים בו את
87 התנינות.
88 **ואמר רבא, סף מקרי דרדקי** – סכום מנין התנינות הראויים
89 למלמד אחד הוא עשרין וחמשה ינוקא, **ואי איבא תמסין תנינות**
90 **מותבין תרי** – יש להושיב שני מלמדים ללמדו, עשרים וחמשה
91 תנינות לכל מלמד, **ואי איבא ארבעין תנינות מוקמינן ריש דנוקא**
92 **– מעמידים אדם שיעזור למלמד בלימוד התנינות, ומסיעין ליה**
93 **מקתא** – ומסייעים בני העיר ביד המלמד לשכרו לו עוזר זה.
94 **ואמר רבא, תאי מקרי ינוקא דגרים** – כשישנו מלמד תנינות אחד
95 המלמד את התנינות כראוי, **ואיבא אחריןא דגרים טפי מיניה** –
96 וישנו מלמד תנינות אחר המלמד טוב יותר, **לא מסלקין ליה**
97 **לראשון, דלקא אתי לאיתרשולי** – שמה יתפאר השני בליבו שאין
98 עוד מלמד כמותו, ויבוא להתרשל בלימוד התנינות.
99 **רב דימי מנהדרעא אמר**, שמסלקים את הראשון מפני השני, ואין
100 לחוש שמה יתרשל השני, **דכל שכן דגרים טפי** – שדואי יזהר השני
101 ללמוד היטב עם התלמידים, משום קנאת סופרים תרבה חכמה,
102 שדואג הוא מקנאת הראשון שסילקוהו מפניו, שלא יביישנו בפני
103 בני העיר.
104 **ואמר רבא, הני תרי מקרי דרדקי** – כשיש לפנינו שני מלמדי
105 תנינות, **חד גרים ולא דווקא** – אחד מהם לומד הרבה עם התנינות,
106 אך אינו מדקדק לראות שלא יטעו בהבנתם, **חד דייק ולא גרים** –
107 והשני מדקדק בהם שלא יטעו, אך אינו לומד עמהם הרבה כראוי,
108 **מותבין תהוא דגרים ולא דייק** – יש להושיב כמלמד את אותו
109 שלומד הרבה ואינו מדייק – מאחר ששששתא מטיבא נפקא –
110 הטעות ממילא יוצאת, ולפיכך אף אם יטעו התלמידים עקב חוסר

1 **סיפא אמתא לאדם המלמד בביתו לתנינות של בית רבן, וכפי**
2 **שהיה המנהג מתקנת יהושע בן גמלא ואילך, שתיקן להושיב**
3 **מלמדי תנינות בכל עיר כפי שיתבאר להלן, ולפיכך רשאי אדם**
4 **ללמד תנינות בביתו ואין השכנים יכולים למחות בידו.**
5 **הגמרא מפרשת את ענין תקנת יהושע בן גמלא: האמר רב יהודה**
6 **אמר רב, ברם [אמנם] זכור אותו האיש למוב, ויהושע בן גמלא**
7 **שמו, שאלמלא הוא נשתבחה תורה מישראל. שבתחלה – קודם כל**
8 **התקנות בענין זה, מי שיש לו אב היה האב בעצמו מלמדו תורה,**
9 **ומי שאין לו אב לא היה למד תורה. מאי דרוש – מהיכן דרשו**
10 **שצריך האב עצמו ללמד את בנו, ממקרא זה [דברים יא ט] 'ולמדתם**
11 **אותם את בניכם לדבר בם', שמאחר ותיבת 'אותם' כתובה במקרא**
12 **בלא וי', יש לדרוש כך 'ולמדתם אתם', שאתם בעצמכם מצווים**
13 **ללמד את בניכם.**
14 **ומאחר שראו שישנם תנינות רבים שאינם לומדים תורה, התקינו**
15 **שהיו מושיבין מלמדי תנינות בירושלים, ויעלו כל התנינות לשם**
16 **ללמוד תורה מפיהם. מאי דרוש – מהיכן דרשו שיש ללמוד תורה**
17 **בירושלים, ממקרא זה [ישעיה ב a] 'כי מציון תצא תורה ודבר ה'**
18 **מירושלים'.**
19 **ונרדיין לא נתיישב הענין כראוי, מאחר שמי שיש לו אב היה אביו**
20 **מעלו לירושלים ומלמדו שם תורה מפי מלמדי התנינות, אך מי**
21 **שאין לו אב לא היה עולה לירושלים ופליכך התקינו שהיו**
22 **מושיבין מלמדי תנינות בכל פלך ופלך – ומאחר שלעיתים**
23 **היו צריכים לילך מרחוק רב עד המחוז שבו היו יושבים המלמדים,**
24 **לא היו ההורים מטיבין אותן – את בניהם ללמוד תורה עד שהיו**
25 **בבן מ"ז שנה או בבן י"ז שנה, שאז היו יכולים לילך לבדם למרחק**
26 **כזה, ועל כן מי שהיה רבו פועם עליו, היה התלמיד מבעט בו**
27 **[ברבו] ויצא, מאחר שכבר היה גדול בשנים ולא קיבל את מרות**
28 **רבו עליו.**
29 **עד שפא יהושע בן גמלא ותיקן שהיו מושיבין מלמדי תנינות בכל**
30 **מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, ומאחר שלא הוצרכו לילך למרחקים**
31 **היו מטיבין אותן – את התנינות ללמוד תורה כשהיו בבן שש**
32 **שנים או בבן שבע שנים, ובגיל רך כזה היו מקבלים את מרות רבם**
33 **עליהם.**
34 **הגמרא מביאה כמה הדרכות למלמדי תנינות: אמר ליה רב לרב**
35 **שמואל בר שילת שהיה מלמד תנינות, עד שית לא תקבל – עד**
36 **שימלאו לילד שש שנים אל תקבלו ללמדו תורה, מאחר שעדיין**
37 **הלזש הוא ואינו יכול לקבל עול תורה, אך מבאן ואילך קביל,**
38 **ואספי ליה כתורא – והאכל אותו כשור, דהיינו, עליך ללמדו תורה**
39 **אפילו בעל כרחו, כשור זה שנותנים לו עול על צווארו.**
40 **ואמר ליה רב לרב שמואל בר שילת, כי מחית לניקא – כאשר הנך**
41 **מכה לתינוק, לא תימחי אלא בערקתא דמסנא – אל תכהו אלא**
42 **בשרוך הנעל, דהיינו מכה קלה בלבד. דקארי קארי – תלמיד**
43 **הלמד כהלכה ימשיך ויקרא כדרכו, וילא קארי ליהו צוונתא**
44 **לחקריה – ואף תלמיד שאינו למד כהלכה מכל מקום יישב עם**
45 **חבריו בצוותא, ואין אתה זקוק להכותו יותר מדי או לסלקו, מאחר**
46 **שסופו ליתן לב ללמוד.**
47 **הגמרא מקשה מכמה מקומות על דינו של רבא הסובר שאין**
48 **השכנים יכולים למחות ביד המלמד תנינות: מיתבי, שנינו**
49 **בברייתא, שאחד מביני החדר שביקש לעשות רופא – מוהלו, או**
50 **אמן – [מקזי דם], ונרדי [אורג] ומלמד תנינות, הדין הוא שגבי**
51 **החדר מעבדין עליו שלא יעשה זאת, מאחר שמרבה עליהם את קול**
52 **הנכנסים והיוצאים. ויש להוכיח מכאן, שאין אדם רשאי ללמד**
53 **תנינות בביתו.**
54 **מתרצת הגמרא: הקא כמא עסקין בתנינות דעובדי בוכבים –**
55 **ברייתא זו עוסקת באדם המלמד אומנות לתנינות גויים, שמאחר**

כבא בתרא. פרק שני - לא יהפור - דף כא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"

רכט תוספות

1 זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו - הוא אותו האיש דאמר רב יוסף (ביבמות
2 א.א.א): תרקבא דדינרי עיילא בת מרתא בת ביתוס לינאי דמלך עד דאוקים
3 ליהושע בן גמלא בכחתי רבכתי. וצדיק גמור היה. כדאשכחן חבא. והא דאקמור התם (שם):
4 "קטי קא חוינא חבא" - לפי שהיו אחרים חשובים ממנו.

5 **ולמדתם** - אוחס ולמדתם אתם - יש ספרים
6 דלא גרסי "ולמדתם אתם", ודריש
7 מדכתיב "ולמדתם" - משמע מעצמכם. **כי** מציון
8 תצא תורה - לפי שהיה רואה קדושה גדולה,
9 וכהנים עוסקים בעבודה - היה מכוון לכו יותר
10 ליראת שמים וללמוד תורה. כדדרשין בספרי:
11 "למען תלמד ליראה" וגו' - גדול מעשר שני
12 שמביא לידי תלמוד, לפי שהיה עומד בירושלים
13 עד שיאכל מעשר שני שלו, והיה רואה שכולם
14 עוסקים במלאכת שמים ובעבודה - היה גם הוא
15 מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה. **בבן** שש כבן
16 שבע - כבן שש בבירא. כבן שבע בכחוש.
17 **בבציר** מבר שית לא תקבל - הוא דתנן במסכת
18 אבות (פרק חמישי משנה כ"א): בן חמש שנים
19 למקרא - בבירא לגמרי, כדאמר בכתובות (א.א.).
20 הלמוד בנו פחות מכן שש - רץ אחריז ואינו
21 מגיע. ואיבא דאמרי: חבירי רצין אחריז ואין
22 מגיעין אותו. ותרייהו איתנהו, חדליש וגמיר.
23 ואיבעית אימא: הא בכחוש הוא בבירא.

24 **אחד** מבני מבי כי - פירש רבינו משמוך בן
25 אברהם: דלא גרס "מביר", אלא: חצר.
26 דאי גרס מביר - תיקשי לביר דשרי בחצר אחרת.
27 והיה דעשה אדם תנות בצד חנות של חבירו
28 שרי לכל הפחות בחצר אחר. ורבא נמי לא פליג
29 עליה, אלא דמוקי מתניתין דשריא אף באותה
30 חצר, והבא אסר אפילו בחצר אחרת. אלא "אחד
31 מבני חצר" גרס.

32 **וגרדי** - ואם תאמר: ומאי שנא גרדי מבעל
33 ריחים. דתנן במתניתין דאין יכול
34 למחות בירו ולומר "איני יכול לישן מקול הריחים"
35 ומקול הפטישי? ויש לומר: דמתניתין בעושה
36 לעצמו, והבא בגרדי העושה לאחרים, דאיבא
37 נבנסין וירצאן. ואם תאמר: הא אמרין בסמוך.
38 האי בר מבואה דאוקי ריחיא כו' - דינא הוא
39 דנעבכ עליה. משום דאמר ליה "קא פסקת
40 לחיותי". משמע דאי לאו משום דקא פסקת
41 עלה, יכול היה להעמיד שם ריחים, אף על
42 גב דעושה לאחרים. ולקמן נמי תניא: עושה אדם
43 תנות בצד חנותו של חבירו כו', דאף על גב דאיבא
44 נבנסין וירצאן טובא ודוחק לחלק דרתם כבר יש
45 ירצאן ונבנסין לריחים הראשון או לחנות
46 הראשון. ויש לומר: דרתם בחצר אחרת שרי. אי
47 נמי: מתניתין נמי בעושה לאחרים. ובריחים ובקול
48 הפטישי - אין נבנסין וירצאן כל כך, שנותן לו
49 פעם אחת וטוחן. אבל בגרדי יש הרבה ירצאן
50 ונבנסין, שדריבא ביאן לו מטה. **ולא** לשפר
51 ארמאי - משמע דאם לא סופר היה שרי להשכיר
52 לארמאי. ואם תאמר: דאמרינן ביהגחל לחיבי
53 (בבא קמא קיד.א.) האי בר ישראל דובין ליה

54 ארעא לגו אמירא דבר ישראל חבירה - משמתין ליה, דאמר ליה: אריא ארבעת אמיראי ודוחק בין מבר לשכירות. ונראה לרבינו יצחק: דרתם בשישראל רצה לקנות. אבל אם
55 אין ישראל רוצה לקנות - מותר. **בסופר** מתא - אין נראה לפרש כפירוש הקונטרס דסופר מתא היינו מלמד תינוקות של כל העיר. דאיבא קול גדול. דהא לקמן אמר רבא: מקרי דרדיק
56 וסופר מתא - כמתרין ועומדין. כיון דאשמועין דמקרי דרדיק הוי פסידא דלא חדר - הוא הדין מלמד כל תינוקות העיר, ואמאי איצטרך חו למנמק סופר מתא? ואין לפרש נמי כפירוש
57 הקונטרס ד"מקבל" (בבא מציעא ט.ב.): סופר מתא - מספר אנשי העיר, דהא קרי הבא בביריתא סופר. אלא נראה כמו שפירש רבינו תנא: סופר מתא - כותב שמורי העיר, ולהכי חשוב
58 ליה לקמן פסידא דלא חדר אם נכתב השטר שלא כדון.
59 **מתקנת** יהושע בן גמלא ואילך לא מטיטין ניקא ממתא למתא - ובגון שיש כאן עשרים וחמשה ניקא שראויין להשכיח להם מלמד. ואם תאמר: הא אי הוה ממטיטין להו למתא אודיית
60 - יצטרכו מלמד בפני עצמו, כיון דאיבא עשרים וחמשה ניקא, ואם כן מאי נפקא מינה? ויש לומר: דנפקא מינה, דאי הוה שני מלמדי תינוקות באיך מתא - הוה יכולין להושיב
61 חציים בפני זה וחציים בפני זה.
62 **כך** מקרי דרדיק עשרים וחמשה ניקא - אבל פחות מכאן אין בני העיר יכולין לכוף את זה או להשכיח להם מלמד. פירש רבינו תנא: דריבא אקרייה זכר כדון, היינו "מקיה" - דלא אשגח
63 למידע היכי הוה קרי תלמידיה. וכן נראה. אבל אין נראה לפרש שגם רבו טעה ולמדו זכר, דאם כן לאו רמייה הוא.

רש"י
1 **סיפא אתאן** לתינוקות של בית רבן - ואף על גב דקול הבא מחמת אחרים - לא
2 מצי מחוי. משום תקנת יהושע בן גמלא - אחד מן הכהנים הגדולים שעמדו בבית
3 שני. כדאמר ביבמות (א.א.) ולמדתם אותם - האב עצמו מעזה למלמד. מלך - הרבה
4 מדינות בפלך אחד, והוא לשון אפרכיאי. רב שמואל בר שילת - מלמד תינוקות
5 היה (בבא בתרא ח. ב.) ואספי ליה -

6 האבילו והשקדו תורה בעל כרחו, כשור
7 שנותן עליו עול על צארו. לא תמחיה
8 אלא בעיקרא דפסגא - ברצועות של
9 מנעלים. כלומר, מכה קלה שלא יזוק. ליהוי
10 צוואת לחבריה - אינך זקוק לייסרו יותר
11 מדאי, ולא לסלק מלפניך, אלא ישב עם
12 האחרים בצוואת, וסופו לתת לב. **רופא** -
13 מנהל. אופן - מקום דם. מעכבין עליו - מפני
14 שמרבה עליהן קול ונבנסין וירצאן.
15 **לסופר יהוי** - מלמד תינוקות. **בסופר מתא**
16 - מלמד תינוקות העיר, ומושיב מלמדים
17 תחתיו, והוא מורה את כולם איך יעשו, ויש
18 שם קול גדול. מתקנת יהושע בן גמלא ואילך
19 - שישבו מלמדי תינוקות בכל עיר. לא
20 מפנייך ניקא ממתא למתא - למלמד, מיום
21 ליום, שמא יזוק וירכיס. שהשטן מקטר
22 בשעת הסבה, שנאמר "פן ירקאנו אסוף"
23 (בראשית מב). אלא יוכל לכוף בני אותו מתא
24 להושיב מלמדי תינוקות. תיתורא - גשר רחב.
25 וחבירו במנחות (ל.ה.א.) תיתורא דתפלין -
26 מקום מושבם, שדומה לגשר. **גמלא** - לח
27 קצרה. סך מקרי דרדיק - מנן תינוקות
28 הראויין למלמד אחר. ויש דוכנא - שומע
29 עם התינוקות מפי המלמד, וחוזר ומשגירו בפי
30 התינוקות. ואותו ריש דוכנא נוטל שבר.
31 ובפשיעין ליה מפתא - לשבור לו אותו ריש
32 דוכנא. דילמא אתי לאיתרשולי - יתפאר
33 בלבו שאין במוחו, ויתרשל מן התינוקות, ולא
34 יירא שמוא יסלקוהו. כל שכן - כשחשבונוהו,
35 יתן לב להיות למד יפה, שדואג מקנאת חבירו
36 שסלקוהו מפניו, שיביישו בבני העיר. דגרים
37 ולא דייק - שלומד הרבה, ולא דייק בלימוד
38 התינוקות שלא ישחבשו.
מאי

28 **ארמאי** - הכא במאי עסקינן - בסופר מתא. **אמר רבא**: מתקנת יהושע בן גמלא ואילך, לא
29 ממטיטין וניקא ממתא למתא, אבל מפי כנישתא לבי כנישתא ממטיטין. ואי מפסג נהרא לא
30 ממטיטין, ואי איבא תיתורא ממטיטין, ואי איבא גמלא לא ממטיטין. ואמר רבא: קד מקרי דרדיק
31 - עשרין וחמשה ניקא, ואי איבא חמשיין - מותבינן תרי, ואי איבא ארבעין - מוקמינן ריש
32 דוכנא. ומפשיעין ליה ממתא. ואמר רבא: האי מקרי ניקא דגרים, ואיבא אחריןא דגרים טפי
33 מיניה - לא מסלקינן ליה, דלמא אתי לאיתרשולי. רב דימי מנהרדעא אמר: כל שפון דגרים
34 מפי, קנאת סופרים תרבה חכמה. ואמר רבא: הני תרי מקרי דרדיק, תר גרים ולא דייק,
35 וחד דייק ולא גרים - מותבינן ההוא דגרים ולא דייק, שבששתא ממילא נפקא. רב דימי
36 מנהרדעא אמר: מותבינן דרדיק ולא גרים, שבששתא ביון דעל - על: דכתיב: "כי ששת חרשים
37 ישב שם ויאב וכל ישראל עד הכרית כל זכר בארזים", פי אתא לקמיה דרוד, **אמר ליה**:
מאי

רשאים לצודו, אמנם אדם המעמיד עוד ריחיים במבוי אינו נוטל
מאומה מרשותו של הראשון שהעמיד.
רבינא מנסה לתלות את דינו של רב הונא במחלוקת תנאים: אמר
ליה רבינא לרבא, למה דרב הונא דאמר בשטית רבי יהודה ולא
כשטית חכמים. דתנן (ב"מ סו) רבי יהודה אומר לא תחלק חנוני קלויות
ו-חטים קלויות בתנורן ונאנזין לתניקות הבאים לקנות בחנותו,
מפני שמרנזילן לבוא אצלו כשהוריהם שולחים אותם להננות
לקנות, ובכך הוא מוזק את פרנסת שאר התונונים. והקמים מתירין
לחנוני לעשות כן. ומשמע שנחלקו בענין זה, שלדעת חכמים
מותר לאדם לירד לאומנות חבירו, ולדעת רבי יהודה אין לעשות
כן.
דוחה הגמרא: אפילו תימא שרב הונא סובר כרבנן אין בכך קושיא,
משום דעד כהן לא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה תם - לא נחלקו
רבנן על רבי יהודה שם, אלא משום דאמר ליה - יכול התונוני
המחלק קלויות ואגוזים לומר לשאר התונונים, אלא קמפלגינא
אמנזין את פלוג שיוסקו - אני מחלק אגוזים חלק אתה שקדיים,
ונמצא שאינו יורד לאומנות חבירו. אבל הקא במעמיד ריחיים
בסמוך לשל חבירו, שהראשון התרגל כבר להתפרנס מריחיים
אלו, יתכן דאפילו רבנן מודו שאסור לעשות כן, משום דאמר ליה
קא פסקת ליה לחיותי - חותך אתה את פרנסתי.
הגמרא מקשה על דינו של רב הונא מברייתא: מיתבי, שנינו
בברייתא שעושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו, וכן עושה מרחץ
בצד מרחצו של חבירו, ואינו יכול הראשון למחות בידו שלא יעשה
כן, מפני שכול השני לומר לו אתה עושה חנות או מרחץ בתוך
הרשות שלך, ואף אני עושה כן בתוך הרשות שלי. ומוכח מברייתא
זו, שרשאי אדם לירד לאומנותו של חבירו, ושלא כדברי רב הונא.
מתרצת הגמרא: תנאי היא - דינו של רב הונא במחלוקת תנאים
הוא שנוי, ורב הונא סובר כאחד מן התנאים החולק על דברי
ברייתא, ואוסר לאדם לפתוח חנות בצד חנותו של חבירו. דתנאי
- שנינו בברייתא, שבוין פליג מבוואו ו-דיירי המבוי זה את זה
שלא להושיב ביניהן לא תניי ולא בורסקו ו-מעבד עורתו, ולא
מלמד תינוקות, ולא אהד מפני שאר פעלי אומניזו. דהיינו שיכולים
בני המבוי להתנות שלא ישכיר אחד מהם את דירתו לאומן הבא
ממבוי אחר, אם דר במבוי זה אדם העוסק כבר באומנות זו, כדי
שלא ירד הלה לאומנותו. ולשכנו אינו בופיהו - אך אין בן המבוי
יכול לכפות את שכנו שלא יעסוק אף הוא באומנותו, מאחר שאף
הוא דר במבוי זה. זו היא דעת חכמים. רבן שמעון בן גמליאל אומר,
אף לשכנו בופיהו שלא יעסוק באומנות שבה הוא עוסק, שמא ירד
וכבר אחז הראשון באומנות זו, אין השני רשאי לירד לאומנותו.
ונמצא, שרב הונא הסובר שיכול אדם לאסור על שכנו שלא
יעמיד ריחיים כמותו, בשטית רבן שמעון בן גמליאל הוא עומד,
ואילו הברייתא שהובאה לעיל הסוברת שעושה אדם חנות בצד
חנותו של חבירו, בשטית חכמים היא.
הגמרא מביאה ספק בהלכות אלו לשיטת חכמים: אמר רב הונא
בריה דרב יהושע, פשיטא לי דרב תנאי אפר תנאי אחריתי מצי
מעקב - פשוט לי הדבר, שיכול בן העיר לעקב על בן עיר אחרת
שלא ירד לאומנותו. ואי שייך בפרנא דהבא - אמנם אם אותו אדם
הדר בעיר אחרת משלם את מיסיו למושל העיר הזו, נידון הוא
כבן העיר, ולא מצי מעקב - ואין בני העיר מעכבים עליו מלעסוק
כאן באומנותו.
וממשיך רב הונא בריה דרב יהושע ואומר: שכמו כן פשוט הדבר
שבר מבוואה אפר מבוואה דנפשיה לא מצי מעקב - שכן המבוי אינו
יכול לעקב על שכנו למבוי שלא יעסוק באומנותו, וכשיטת
חכמים, ושלא כדברי רב הונא הסובר כרבן שמעון בן גמליאל.
ועתה הוא מבאר במה יש להסתפק: בעי רב הונא בריה דרב יהושע,

מאי מעקב עברת הכי - מדוע עשית כן, שלא הרגת אלא את
הזכרים ולא את הנקבות. אמר ליה יואב לדוד, הטעם שעשית כן
הוא משום דכתוב (דברים כא ט) 'תמחה את זכר עמלק', דהיינו, שלא
צויה הכתוב להרוג אלא את הזכרים. אמר ליה דוד ליואב, והא אנן
זכר קרינן - והרי אנחנו קוראים 'תמחה את זכר עמלק', שיש
למחות כל זכר ממנו, בין זכרים ובין נקבות. אמר ליה יואב לדוד,
אנא זכר אקרינן - אותי למד רבי שיש לקרות 'תמחה את זכר
עמלק', ולפיכך לא הרגתי אלא את הזכרים.
אול שייחיה לרביה - הלך יואב לשאול את רבו, אמר ליה היאך
אקרינן - כיצד למדתי לקרוא מקרא זה. אמר ליה רבו, למדתיך
שיש לקרוא 'תמחה את זכר עמלק', כפי הקריאה הנכונה. שקל
ספסרא למיקמליה - נטל יואב חרב ורצה להרוג את רבו. אמר ליה
רבו, אמאי - מדוע חפץ אתה להורגני. אמר ליה יואב, דכתוב (ירמיה
מ) 'ארור עשה מלאכת ה' רמיה', ואתה עשית את מלאכת שמים
של לימוד התניקות רמיה, לפי שלא השגחת על תלמידך
שידקדקו בדבריך כראוי, ולא יבואו לידי טעות. אמר ליה רבו
שקיה להווא נבא דליקום פארו - עזוב את אותו האיש שיעמוד
ב'ארור'. דהיינו, הנח לי להיות בכלל ארור זה ואל תהרגני. אמר
ליה יואב, והרי כתוב בהמשך הפסוק 'וארור מנע תרבו מדים', ועל
כן יש לי להורגך. איבא דאמר קמליה - יש אומרים שאכן הרגו
יואב לרבו זה, ואיבא דאמר לא קמליה - ויש אומרים שלא הרגו.
דין בעלי אומנויות שקלקלו את מלאכתם: אמר רבא, ניקא
- מלמד תינוקות, שתלא - אירס הנוטע כרמים על מנת לקבל את
מחצית הפירות בשכר טירחתו, מנחא - שוחט, ואומנא - מקיז דם,
וסופר מתא - סופר העיר, הכותב ספרי תורה תפלין ומזוזות, בולן
- כל אלה, כמותירין ועומין ניהו - היו הם כאילו התרו בהם
מתחילה שאם יקלקלו את מלאכתם יסלקום. מאחר שבכל אלו
הקלקול הוא הפסד שאינו חוזר, ולפיכך אם קלקלו ניתן לסלקם
מתפקידם בלא התראה אחרת. פללא דמילתא - כלל הדבר, פל
פשיא דלא הדר - כל אומן שאם יקלקל את מלאכתו הרי זה
הפסד שאינו חוזר, מותרה ועמד הוא, וניתן לסלקו ממלאכתו בלא
התראה נוספת.
דין אדם החפץ לפתוח חנות על יד חנותו של שכנו למבוי: אמר רב
הונא, האי בר מבוואה דאיקי ריחיא - אדם הדר במבוי והעמיד שם
ריחיים כדי לטחון עבור אנשים אחרים בשכר, ואתא בר מבוואה
הקריה וקמוני גביה - ובא חבירו הדר במבוי זה והעמיד אף הוא
ריחיים בסמוך לו, דינא הוא דמעקב עילויה - הדין הוא שיכול
הראשון לעקב על השני שלא יעשה כן, דאמר ליה קא פסקת ליה
לחיותי - שאומר הוא לו 'חותך אתה את פרנסתי', על ידי הריחיים
שאתה מעמיד.
הגמרא מנסה להביא ראיה לדברי רב הונא מברייתא: למה מעייע
ליה - לכאורה יש להביא ראיה לדברי רב הונא מברייתא. שבה
שנינו שמרחיקים את מצודת הדג מן הדג במלא ריצת הדג. דהיינו,
דייג שנתן עיניו בדג אחד לצודו, שהכיר היכן חורו של הדג והניח
בדרכו מצודה על שמונות, מרחיקים שאר הדייגים את מצודותיהם
משם, עד כדי שיעור מרוצת הדג. וכמה הוא שיעור זה, אמר רבא
בר רב הונא עד שיעור פסקה.
ויש להוכיח מדברי הברייתא, שאסור לאדם להתחרות באומנותו
של חבירו, ולפיכך אסור לשאר הדייגים לצוד דג זה, אף שעדיין
לא זכה בו הדייג הראשון.
דוחה הגמרא: שאין להוכיח משם לענין העמדת ריחיים, משום
דשאני דנים דיהבי פייארא - שונה הדבר לגבי דגים שמביטים
בדרכם לראות היכן יש מונונות, ולאחר מכן רצים למקום זה,
ולפיכך משעה שהכיר הדייג הראשון את חורו של הדג והניח
בדרכו מצודה ומונונות, הרי הוא כתפוס בידו, ועל כן אין אחרים

56 שאלה זו. אָמַר ליה רב דימי לרב אדא, מַר ניהו רבא - האם אתה
57 הוא רבא. פָּשַׁח ליה בְּסַנְדְּרָלְיָה - הכהו רב אבא לרב דימי במקל על
58 סנדלו בדרך שחוק, ואָמַר ליה בִּין דִּידי לְרַבָּא אִיבָא מוֹבָא - ביני
59 לרבא ישנו מרחק גדול, מיהו עַל כִּרְחֵף אָנָּא רַבָּךְ וְרַבָּא רַבָּךְ דְּרַבָּךְ
60 - אמנם על כרחך צריך אתה לומר שאני הוא רבך, ורבא [שהוא
61 רבין] הוא רבו של רבך.
62 ומאחר שלא ידע להשיב לא נִקְטַו ליה שוֹקָא - לא הכריזו בשוק
63 שלא ימכור אדם גרוגרות חוץ ממנו, ופָּסְדוּ גְרוּגְרוֹת דִּידֵיהּ -
64 ונפסדו הגרוגרות שהביא. אָתָּא רב דימי לְקַמְיָה דְרַב יוֹסֵף, ואָמַר
65 ליה, חַי מַר מֵאָי עֲבָדוּ לִי - ראה מה עשו לי במקום זה. אָמַר ליה
66 רב יוסף לרב דימי, מֵאָן דְלֹא שְׁתַּיִיה לְאוּנִיתָא דְמִלְכָא דְאִדּוּם - מי
67 שלא התעכב מלהעניש את מואב על שביישו את מלך אדום, אף
68 שאינו מזרע ישראל, לֹא נִשְׁתַּיִיה לְאוּנִיתָא - הוא לא ישאה
69 מלהעניש את המבוים אותך. דְבַתְרֵיהּ (עמוס ב' א) לְבַת אָמַר ה', עַל
70 שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי מוֹאָב וְעַל אֲרֻבָּתָהּ לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ, עַל שִׁרְפוֹ עֲצָמוֹת מִלֶּךְ
71 אֲדוּם לְסִיד. דהיינו, שהקפיד הקב"ה על בזיונו של מלך אדום,
72 ששרפו מואב את עצמותיו ועירבוים בסיד.
73 נַח נִפְשִׁיהּ דְרַב אָדָא בַר אָבָא - נפטר רב אדא מן העולם. ונחלקו
74 כמה אמוראים מי הוא שגרים למיתו. רב יוסף אָמַר אָנָּא עֲנִישְׁתִּיהּ
75 - אני הוא שהעגשתי וגרמתי למותו, דְאָנָּא לְמִיתִיהּ - שאני
76 קיללתי, בכך שאמרתי לרב דימי שהקב"ה לא ישתאה מלתבוע
77 עלבונו. רב דימי מִנְהַרְדְּעָא אָמַר אָנָּא עֲנִישְׁתִּיהּ, משום דְאָפְסִיד
78 גְרוּגְרוֹת דִּידִי, שצממנו לא הכריזו בשוק שאמכור אני לבדי. אָבִי
79 אָמַר אָנָּא עֲנִישְׁתִּיהּ, משום דְאָמַר לְהוּ לְרַבָּנָן - שהיה רגיל לומר
80 לתלמידים, אֲדַמְנַרְמִיתוּ גְרַמִי בִי אָבִי - עד שמכרסמים אתם
81 עצמותו בישיבתו של אביו, הוּ אָבְלוּ בִישְׁרָא [שְׁמִינָא] בִי רַבָּא -
82 בואו ואכלו בשר שמן בישיבתו של רבא. דהיינו, בואו ללמוד
83 הלכות מרווחות וברורות בישיבתו של רבא, העדיפה על ישיבתו
84 של אביו. וְרַבָּא אָמַר אָנָּא עֲנִישְׁתִּיהּ, [דְבִי הוּהוּ אָוִיל לְבִי טַבְחָא
85 לְמִשְׁקַל אִימְרָא] - שכאשר היה הולך לחנותו של הקצב לקנות
86 חתיכת בשר, אָמַר לְהוּ לְטַבְחִי - היה אומר לקצבים, אָנָּא שְׁקוּלָא
87 בִישְׁרָא מִקַּמִי שְׁמַעִיהּ דְרַבָּא - אני ראוי ליטול בשר לפני שמשו
88 של רבא, דְאָנָּא עֲדִיפָנָא מִינֵיהּ - משום שחשוב אני ממנו. רב נחמן
89 בַר יֶצְחָק אָמַר אָנָּא עֲנִישְׁתִּיהּ, דְרַב נַחְמָן בַר יֶצְחָק רִישׁ פְּלֵה הוּהוּ -
90 ראש כלה' היה, שדורש לרבים בשבתות, כִּל יוֹמָא מִימֵי דְיַעֲקֹב
91 לְכַלָּה - בכל פעם קודם שהיה נכנס למסור שיעורו, מְרַחֵשׁ בְּהַרְיָה
92 רַב אָדָא בַר אָבָא לְשַׁמְעִיתִיהּ - היה חוזר עם רב אבא בר אבא על
93 הדברים, וְהָרַד עֵייל לְכַלָּה - ולאחר מכן היה נכנס למסור את
94 שיעורו.
95 תְּהוּא יוֹמָא - באותו היום [שבו נפטר רב אדא, נִקְטַוהוּ] -[עכבו] רב
96 פָּשַׁח וְרַב הוֹנָא בְּרִיהּ דְרַב יְהוֹשֻׁעַ דְרַב אָדָא בַר אָבָא, מִשּׁוּם דְלֹא הוּוּ
97 בְּסִיּוּבָא - מאחר שלא השתתפו בסיום מסכת בכורות, ולא שמעו
98 את ההלכות שאמר רבא באותה שעה. אָמְרוּ ליה לרב אדא, אִיבָא
99 לֵן הִנֵּי שְׁמַעְתָּא דְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה חִיבִי אָמְרִינְהוּ רַבָּא - אמור לנו
100 כיצד לימד רבא את הסוגיות של מעשר בהמה. אָמַר לְהוּ חִבִי אָמַר
101 רַבָּא וְחִבִי אָמַר רַבָּא. אֲדַרְכֵי נִגְהָ לִיהּ [לְרַב נַחְמָן בַר יֶצְחָק] [וְלֹא אֲתִי
102 רַב אָדָא בַר אָבָא] - בינתיים נתאחרה השעה, והגיע הזמן שהיה
103 רב נחמן בר יצחק צריך למסור את שיעורו, ועדיין לא הגיע רב
104 אדא בר אבא, אָמְרוּ ליה רַבָּנָן [ו-תלמידי הישיבה] לְרַב נַחְמָן בַר
105 יֶצְחָק, קוּם לוֹמַר אֵת הַשִּׁיעוּר, דִּנְגַה לֵן - שכבר נתאחרה השעה,
106 לְמַה חִיב מַר - ומדוע יושב הנך וממתין. אָמַר לְהוּ רַב נַחְמָן בַר
107 יֶצְחָק לְתַלְמִידִים, וְהִיבָנָא וְקָא מְנַרְדָּא לְעֶרְסִיהּ דְרַב אָדָא בַר אָבָא -
108 יושב אני וממתין עד שתבוא מיטתו של רב אבא בר אבא. אֲדַרְכֵי
109 נִפְסַח קָלָא דְהִנָּה נִפְשִׁיהּ דְרַב אָדָא בַר אָבָא - בינתיים יצא הקול
110 שנפטר רב אדא בר אבא.

1 קְנָתָא סוֹפְרִים [ו-מלמדי תינוקות] תְּרַבָּה חֲקֵמָה, שמאחר שיראים
2 הם זה מזה, נזהרים יותר באומנותם.
3 אָמַר רב נחמן בַר יֶצְחָק, וּמוֹדָה רַב הוֹנָא בְּרִיהּ דְרַב יְהוֹשֻׁעַ הַסוֹבֵר
4 שרשאי בן העיר לעכב על בן עיר אחרת, כְּרוּבְלִין הַמְחִזְרִין
5 [ו-מסתובבים] בְּעִירוֹת לַמְכוּר תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים, דְלֹא מְצִי בֵן הָעִיר
6 מְעַכְבַּ עֲלֵיו, דְאָמַר מַר, עוֹרָא תִּמְנָן לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל שִׁיְהוּ רוּבְלִין מְחִזְרִין
7 בְּעִירוֹת, כְּדִי שִׁיְהוּ תַּכְשִׁיטֵין מְצִוִּין לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל. וְהִנֵּי מִיָּלִי
8 לְאֶהְדְרִי - אמנם אין הרוכלים רשאים אלא לסבב בעיר ולמכור,
9 אֲבָל לְאֶבְדְּוֵי - לקבוע חנות בעיר לא.
10 וְאִי רוּכַל זֶה צוֹרְבָא מְרַבָּנָן [ו-תלמיד חכם] הוּא, הַטְרוּד בְּלִימּוּדוֹ
11 ואין דרכו לסובב בעיר, אָפִילוּ לְאֶבְדְּוֵי נָמִי - רשאי הוא אף
12 לקבוע את חנותו בעיר, כִּי הָא דְרַבָּא שְׂרָא [ו-הריר] לְהוּ לְרַב יִאֲשִׁיהּ
13 וְלְרַב עֲזַרְיָה לְאֶבְדְּוֵי, דְלֹא בְּהַלְפָתָא - שלא כפי עיקר הדין, אלא
14 לפניו משורת הדין, מֵאִי טַעְמָא, בִּין דְרַבָּנָן נִיְהוּ אֲתוּ לְמַדְרוֹ
15 מְיַחְדְּוֵיהוּ - ועולים הם להבטל מלימודם אם יהא מוטל עליהם
16 לטובב בבתיים.
17 הגמרא מביאה שני מעשים הנוגעים להלכות אלו: הִנְהוּ דִּיקוּלָא
18 - מוכרי סלים, דְאִיתוּ דִּיקוּלָא לְכַבְל - שהביאו סלים למכור בבבל,
19 ויום השוק היה, אֲתוּ בְּנֵי מְתָא קָא מְעַכְבֵי עֲלוּהוּ - באו בני העיר
20 לעכב בידם שלא ירדו לאומנותם, אֲתוּ לְקַמְיָה דְרַבִּינָא לְדִין, אָמַר
21 לְהוּ לְבִנֵי בַבְל, אֲנִישִׁים אֵלוּ מְעַלְמָא אֲתוּ - ממקום אחר באו,
22 וְלְעַלְמָא לִיזְבְּנֵי - וימכרו את סליהם לאנשים הבאים ממקום אחר,
23 ונמצא שאין הם יורדים לאומנותם.
24 וְהִנֵּי מִיָּלִי בְּיוֹמָא דְשׁוֹקָא - אמנם לא נאמר דין זה אלא ביום השוק,
25 אֲבָל בְּלֵא יוֹמָא דְשׁוֹקָא לֹא - אבל בשאר ימים אין אדם הבא מעיר
26 אחרת רשאי למכור את סחורתו בעיר זו. וְכִיּוֹמָא דְשׁוֹקָא נָמִי לֹא
27 אָמְרִין אֵלָּא לְזַבְּנֵי בְּשׁוֹקָא - שרשאי הוא למכור את סחורתו
28 בשוק, ששם מתקבצים אנשים רבים שאינם מבני העיר, אֲבָל
29 לְאֶהְדְרִי - אך לטובב בין בתי העיר כדי למכור את סחורתו, לֹא -
30 אינו רשאי.
31 מעשה נוסף: הִנְהוּ עֲמוּרָא - מוכרי צמר, דְאִיתוּ עֲמָרָא - שהביאו
32 צמר למכירה למקום ששמו פוּם נַהֲרָא, אֲתוּ בְּנֵי מְתָא קָא מְעַכְבֵי
33 עֲלוּהוּ - באו בני העיר לעכב עליהם, אֲתוּ לְקַמְיָה דְרַב כְּהֵנָא לְדִין,
34 אָמַר לְהוּ לְמוֹכְרֵי הַצֶּמֶר, דִּינָא הוּא דְמַעַכְבֵי עֲלֵיכוּ - בדיו מעכבים
35 בני העיר עליכם שלא תרדו לאומנותם. אָמַר ליה מוכרי הצמר,
36 אִית לָן אֲשִׁרָא - מכרנו בהקפה לאנשי העיר, וצריכים אנו
37 להתעכב בה עד שבגהה את מעותינו, ובינתיים זקוקים אנו למכור
38 מסחורתנו כדי להתפרנס. אָמַר לְהוּ, יזלו זַבְּנֵי שִׁיעוּר חִיּוּתֵיכוּ -
39 לכו ותמכרו מן הצמר כפי השיעור הנצרך לפרנסתכם, עַד
40 דְעַקְרִיתוּ אֲשִׁרָא דִּיכוּ וְאִזְלִיתוּ - עד שתגבו את מעותיכם מן בני
41 העיר ותלכו לדרככם.
42 הגמרא מביאה מעשה בענין עדיפותו של תלמיד חכם במכירת
43 סחורה: רב דימי מִנְהַרְדְּעָא אִיתִי גְרוּגְרוֹת [ו-תאנים מיובשות]
44 בְּכַסְפִּינָה כְּדִי לְמוֹכְרָם, אָמַר ליה רִישׁ גְּלוּתָא לְרַבָּא פּוּק חַי - צא
45 ובדוק אדם זה, אִי צוֹרְבָא מְרַבָּנָן הוּא נִקִּיט לִיהּ שׁוֹקָא - אם תלמיד
46 חכם הוא, תפוס לו את השוק, דהיינו, הכרו בעיר שאין אדם
47 רשאי למכור גרוגרות אלא הוא. אָמַר ליה רַבָּא לְרַב אָדָא בַר אָבָא,
48 פּוּק תְּהִי לִיהּ בְּכַסְפִּינָה - צא והרח לו כקנקנו' אם יין הוא או חומץ,
49 דהיינו, בחן אותו בהלכות לדעת אם תלמיד חכם הוא. נִפְסַח [אוֹר]
50 - יצא רב אדא בר אבא לבחון את רב דימי מנהרדעא, כְּעָא מִינֵיהּ
51 - ושאל ממנו הלכה זו, פִּיל שְׂבַלְעַ כְּפִיפָה מְצִרִית [ו-סל העשוי
52 מנצרים של ערבה] וְחִקִּיָּה [ו-פלטח] דְרַב יִתְרָעִי, מְהוּ - האם
53 יש לרואי סל זה כנתעבל במעי הפיל, ומעתה דינו ככלי העשוי
54 מגללי בהמה שאינו מקבל טומאה, או שלא בטל ממנו שם הכלי
55 שהיה לו מתחילה. לֹא הוּהוּ בְּרִיָּה - לא ידע רב דימי להשיב על

1 קנאת סופרים תרבה חכמה - ולא גרסינן כמו שיש בספרים: דאמר מר עזרא תיקן להם
 2 לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר. דהא לא חשיב ליה ב'מרובה' (בבא קמא
 3 פ"א, כ) גבי עשר תקנות שתיקן. **מעלמא** אתו ולעלמא לזיבנן - במאן משמע דביזמא
 4 דשוקא היה מותר להלוות לבני אדם הבאים ממקומות שם לשוב לבכרים אתו מעלמא,
 5 אבל לבני המקום - לא. ודוקא בשוקא, אבל
 6 לאהדורי - לא.

7 **אמר** ריה רבא לרב אדא בר אבא - כן גריס
 8 רבינו חננאל. ולא גרסינן "בר אבהה",
 9 דאתו היה בימי רבי, כדאמרין בקדושין (ע"ב):
 10 הויה יש רב אדא בר אבהה בחיקו של אברהם
 11 אבינו. **פיל** שבלע כפיפה מצריה - בפרק ר"ב
 12 ישמעאל" (מנחות ט"ז, א) איתא לר' בביא דהבא,
 13 ומסיק התם: למאי אי למנכסל סומאתו - תנינא:
 14 כל הכלים יורדין ליהי סומאה במשחבה ואין
 15 עולין מטומאה אלא בשנינו מעשה וקאמר: לא
 16 צריכא, דבלע הויצין ועדיניהו כפיפה, אי הוי
 17 עיכול הוי ככלי גללים, או לא. והבא בלע הויצין
 18 בעא מנייה. דאי כפיפה שלימה - אמאי לא היה
 19 ביהדי: מתניתין היא וקשיא לרבינו תם: אם כן
 20 אמאי לא נקטו ליה שוקא? הנה בעיא זו לא
 21 איפשטא התם ויש לומר: דמכל מקום הוה ליה
 22 לאיתויי הנך ראיות דבימתי התם ודחי להו. **אנא**
 23 ענישתיה - כל אחוץ מן היה מתאונן של חז"ל דות
 24 רב אדא, משום דאמרין בשבת בפרק "שואל"
 25 (קמט"ב) כל מי שחבירו ענש על ידו - איך
 26 מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, שנאמר
 27 (משלי ח) "גם ענשו לצדיק לא טוב" אלא רע,
 28 וכתוב (תהלים ז) "לא יגורך רע", רבינו יצחק,
 29 ו**קמא** היכי סמיך - סלקא דעתך דבנפל איירי,
 30 שכן משמע הלשון, דקתני: מי שחיה כותלו סמוך
 31 לכותל חבירו. ומשני רב יודנה, הכי קאמר: הבא
 32 לסמוך בו, ומתניתין הכי פירושא: מי שחיה גבול
 33 כותלו סמוך לכותל חבירו. ורבא פריך: דכותל
 34 קתני, ולא גבול. ואם תאמר: לרבא, דאמר ברבי
 35 פירוק דאסור לסמוך, קמא היכי סמיך? ואפילו
 36 לפירוש רבינו תם דלמסקנא שרי רבא לכולהו
 37 לסמוך, לבד מגור - מכל מקום אמאי לא פריך
 38 מהבא דהוי רשא, אלא ממשרה וירק דהוי סיפא?
 39 ויש לומר: דלא אסור רבא לסמוך אלא מילתא
 40 דמגופתיה אתי הויק, אבל הכא לכותל אינו מויק
 41 כלום, אלא שגורם למעט הדושה.

אלא

1 ומודה רב הונא בריה דרב יהושע - אף על גב דאמר: בר מתא אבר מתא אחריתי מצי
 2 מעבכ מלהביא כאן ולמכור, מודה הוא ברובלין מוכרי בשמים המחזירין בעירות להביא
 3 בשמים לגשים להתקשט בוק, דלא מצי לעבכ עלייהו רובלי העיר. לאהדורי - לחור
 4 ולסבב במבואות העיר ובבתים על כל הרוצה לקנות, ואחר יכן ישוב לעירו. ואי צורמא
 5 מרבנן הוא - דטרוד בגריסא, ולא אורחיה
 6 לאהדורי - אפילו לאקבעי נמי. דלא בחלבמא
 7 - אלא לפניס משורת הדין. דיקולאי - מוכרי
 8 סלים. ויש אומרים מוכרי יורות. ולעלמא לזיבנן
 9 - זימא דשוקא הוה, ותרבה באין ממקום אחר
 10 לקנות מן השוק, לפיכך אין בני העיר מעבכין גם
 11 על המוכרים להביא אומנותם ולמכור לנקצנים
 12 לשוק. עפריא - מוכרי גמור. אית לן אישאי
 13 בפתא - מכרוו באמנה, וצריכים אנו לשהות
 14 כאן עד שנגבה רובות שלנו. ואם אין אנו מוכרין
 15 סחורתינו - במה נתפרנס? ער דעקירתי -
 16 שתעקרו חובותיכם מן הלוהקים מכס באשראי.

17 נקוט ליה שוקא - הכרו שלא ימכור איש בעיר
 18 נרוגות אלא הוא. תהי ליה כנקניה - הריח
 19 לו כנקנה, אם ין הוא אם חומץ. כלומר, בדקדו
 20 בהלכות, אם תלמיד חכם הוא אם לאו. ריח היין
 21 כשמריחין אותו אם טוב הוא קרי תהי,
 22 כדאמרין "בת תיהא" במסכת עבודה זרה (סו
 23 ב.) וכן בחבנות (ק"ה, א) קרנא הוה תהי
 24 באמברא דחמרא. כפיפה מצריית - סל נצרים
 25 של ערבה. מהו - מי חשוב כמעובד, והוה ליה
 26 ככלי גללים, ואין מקבל סומאה עור. אמר ליה
 27 רב דימי לרב אדא. מי ניהו רבא - אתה הוא
 28 רבא? לפי ששמע על רבא שהוא גיבול העיר,
 29 וכבוד שהוא זה. טפח ליה כבנדליה - הכחו על
 30 סגדלו במקל דרך שוק, כשם שמכין למי שאינו
 31 חשוב. דלא שתייה - שלא ננעמ מלהפרע
 32 לאוניתא - אונאת בשותה. דמלכא אדום - אף
 33 על פי שהוא אדומי. על שרופו - מחמת בויין.
 34 דאמר לוח לרבנן ארמג'מיתו נמי בי אבני -
 35 שהיה רגיל לומר לתלמידים: עד שאתם הולכים
 36 אצל אבוי לגרם עצמות, כלומר ללמוד שלא
 37 לשובע. תו אכלו בו - בואו ולמדו הלכות
 38 צהובות מרווחות אצל רבא. שמעיה דרבא -
 39 שלוחו לקנות בשר. ויש בלה - דורש ברבים
 40 בשבתות. דלא הוא כפיסא - יש אומרים שלא
 41 היו בעצה כשנעשה רב נחמן ריש כלה. ויש
 42 אומרים: דהו סבימא דפריקא, דרבא
 43 דרדיש בשבת הרגל הלכות האמורות בפרק
 44 אחרון של בכורות. שמעתא דמעשר במה -
 45 בפרק אחרון דבכורות, ורבא אמריתו בסופא
 46 דפריקא. אתו רבנן - תלמידי הישיבה הבאים
 47 לשמוע. נטרטא ערסיה דרב אדא - אני מצפה
 48 כאן שביאו את מטת רב אדא. שמת. **משנה**
 49 לא יסמוך לכותל חבירו כותל אחר אלא אם כן
 50 בו - מפרש בגמרא. והחלונות - מי שהיו לו
 51 החלונות פתוחים לחצר חבירו, והחוק ברבי זה
 52 שלש שנים, ובא בעל החצר לבנות שם כותל -
 53 צריך לשער ארבע אמות. בין מלפנין - אם כן
 54 להגביה - יגביה כותלו ארבע אמות מן
 55 החלונות. בין מלפנין - אם בא לבנותו נמוך -
 56 צריך להשפילו מן החלונות ארבע אמות.
 57 וטעמא מפרש בגמרא. בין מכנגדין - צריך
 58 להרחיקו מן ארבע אמות. **גמרא**
 59 הבא

1 **קנאת סופרים תרבה חכמה. אמר רב נחמן בר**
 2 **יצחק: ומודה רב הונא בריה דרב יהושע ברובלין**
 3 **המחזירין בעירות דלא מצי מעבכ, דאמר מר: עזרא**
 4 **תקן להו לישראל שיהו רובלין מחזירין בעירות,**
 5 **בדי שיהו תכשיטין מצויין לבנות ישראל. והני מילי**
 6 **לאהדורי, אבל לאקבעי - לא. ואי צורבא מרבנן**
 7 **הוא - אפילו לאקבעי נמי, כי הא דרבא שרא**
 8 **להו רבי יאשיה ולרב עובדיה לאקבעי, דלא**
 9 **פלהכתא, מאי טעמא? בין דרבנן ניהו, אתו לפרדו**
 10 **מניסיהו. הנהו דיקולאי דאיתו דיקלאי לבלב, אתו**
 11 **בני מתא קא מעבכי עלויהו, אתו לקמיה דרבינא,**
 12 **אמר להו: מעלמא אתו, ולעלמא לזיבנן. והני מילי**
 13 **בזימא דשוקא, אבל בלא זימא דשוקא - לא. ובזימא**
 14 **דשוקא נמי לא אמרין אלא לזבני בשוקא, אבל**
 15 **לאהדורי - לא. הנהו עמוראי דאיתו עמרא לפום**
 16 **נתרא, אתו בני מתא קא מעבכי עלויהו, אתו לקמיה**
 17 **דרב בהנא, אמר להו: דינא הוא דמעבכי עליוכו.**
 18 **אמרו ליה: אית לן אישראי. אמר להו: זילו זבנו**
 19 **שעור חיותיכו, עד דעקרתו אשראי דידכו ואילתו.**
 20 **רב דימי מנהרדעא אייתי גרוגרות כספינה, אמר**
 21 **ליה ריש גלותא דרבא: פוק חזי, אי צורבא מרבנן**
 22 **הוא נקוט ליה שוקא. אמר ליה רבא לרב אדא**
 23 **בר אבא: פוק תהי ליה כנקניה. נפק [אזל]. בעא**
 24 **מוניה: פיל שבלע כפיפה מצריית והקיאה דר'ך**
 25 **בית הרעי, מהו? לא הוה בידיה. אמר ליה:**
 26 **מר ניהו רבא? טפח ליה כבנדליה, אמר ליה:**
 27 **בין ידי רבא איפא טובא, מיהו על פרךך אנא**
 28 **רבך ורבא רבה דרבך. לא נקטו ליה שוקא, פסיד**
 29 **גרוגרות דידיה. אתא לקמיה דרב יוסף, אמר ליה:**
 30 **חזי מר מאי עבדו לי אמר ליה: מאן דלא שתייה**
 31 **לאוניתא דמלכא דאדום - לא נשתייה לאוניתך, דכתיב: "פה אמר ה' על שלשה פשעי**
 32 **מואב ועל ארבעה לא אשכננו על שרפוע עצמות מלך אדום לסיד". נח נפשיה דרב אדא בר**
 33 **אבא. רב יוסף אמר: אנא ענישתיה, דאנא לפייתיה. רב דימי מנהרדעא אמר: אנא ענישתיה,**
 34 **דאפסיד גרוגרות דירי. אבוי אמר: אנא ענישתיה, דאמר להו לרבנן: אדמג'מיתו גרמי פי**
 35 **אבוי, תו אכלו בישרא [שמינא] פי רבא. ורבא אמר: אנא ענישתיה, [דכי הוה אויל לבי**
 36 **טבחא למשקל אומיא], אמר להו לפבחי: אנא שקולנא בישרא מיסמי שמעיה דרבא, דאנא**
 37 **ערינא מוניה. רב נחמן בר יצחק אמר: אנא ענישתיה, דרב נחמן בר יצחק ריש פלה הוה,**
 38 **כל זימא מיסמי דניעול לכלה, מרהיט בהדיה רב אדא בר אבא לשמעתיה ותרר עייל לכלה.**
 39 **ההוא זימא נקמיה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לרב אדא בר אבא משום דלא הו**
 40 **כפיסמא, אמרו ליה: אימא לן הני שמענתא דמעשר בהמה היכי אמריתו רבא. אמר להו:**
 41 **הכי אמר רבא והכי אמר רבא. אדהכי נהה ליה [לרב נחמן בר יצחק], ולא אתי רב אדא בר**
 42 **אבא, אמרו ליה רבנן לרב נחמן בר יצחק: קום דנינה לן, לקמה ותיב מר? אמר להו: יתיבנא**
 43 **וקא מנפרא לערסיה דרב אדא בר אבא. אדהכי נפק קלא דנה נפשיה דרב אדא בר אבא.**

44 **ומסתברא, דרב נחמן בר יצחק ענישיה. משנה** מי שהיה פותלו סמוך לכותל חבירו, לא יסמוך לו פותל אחר אלא אם כן הרחיק
 45 **ממנו ארבע אמות. החלונות, בין מלמעלה בין מלמטה בין פגגדין - ארבע אמות. גמרא** וקמא היכי סמיך? אמר רב יהודה, הכי קאמר:
 הבא

1 **אלא** אמר רבא הכי קאמר מי שדיה כותלו כו' - הקשה רבינו יצחק בן מאיר: דלמה ליה
2 למינקט בכי האי גוונא, שדיה לו כותל ברחוק ארבע אמות ונפלי לחיני שלא יסמוך
3 כותלו לכותל חבירו אלא אם כן הדיקו ארבע אמות וליכא למימר דרוקא בכי האי גוונא.
4 שדיה רחוק כבר ארבע אמות והדיקו הראשון, קאמר דלא יסמוך - אם כן מאי פריך בסמוך:

5 טעמא שלא יאפיל, אי משום סולם אבל משום
6 דוושא לא? **אבל** משום דוושא לא - ואם
7 תאמר: ולימא דיאידי בעיר ישנה ואומר רבינו תם:
8 דבית היו בנינה, לפי שנתנין מטה וכלים אצל
9 הכותל. ועוד יש לומר: דבבבא אבא דוושא
10 דבימא, מה שאין כן בבית. ולרבינו יצחק נראה:
11 דהיינו ליה לשניו בעיר חדשה דומיא דרשא. וכן
12 ההיא ד"מרחיקין את הכותל מן המחוללה", אף על
13 גב דמפסקת בינתים ההיא ד"מרחיקין את הסולם
14 מן השוכר".

15 **וכמה** אמר רב יבא כו' - ותימא: דהשתא בעי:
16 וכמה, ובתר הכי פריך: והתנן ארבע
17 אמות ויש לומר: דרב יבא גופיה בעי וכמה, ולא
18 גמרא. וכענין זה יש ב"אלו מציאות" (בבא מציעא
19 כא, א). **במדיר** את כותלו - ולא מצי לשנויה
20 במגביה כותלו ארבע אמות, וכיון דקאי מן הצד,
21 ואורך הכותל לרחבו של חלון - יכול לעמוד בסוף
22 הכותל ולשחות ולהציץ.
23 **והא** אגן נתן ארבע אמות - דמתניתין איירי נמי
24 מן הצד, כיון דלא הייש לדוושא, אלא
25 משום חלונות.

26 **לימא** תנן טעמא דלא כרבי יוסי - פירש רבינו
27 זננאל: מדאמר הכא טפי לימא דלא
28 כרבי יוסי, ולא קאמר אמשניות דלעיל - משמע
29 דכולהו אתי כרבי יוסי, והוי כוליהו גירי דיליה,
30 דמהייתא שעתא משתכחא הויקא, ולא פליג רבי
31 יוסי אלא באילן. ועריך לומר לפירושו דמתניתין
32 דלעיל היו נמי גירי דיליה, דמיד כשסומך הכותל
33 - מונע הדוושא.

34 **כדי** שיהא זוקף את הסולם - כשמכר נתן לו
35 זקיפת הסולם בחצירו איירי, וקא משמע עלן
36 דבעי ארבע אמות.
37 **והא** גרמא הוא - תימא דלא פריך הכי לעיל
38 כגון דוושא.

39 **זאת** אומרת גרמא בנוקין אסור - ומעיקרא
40 סלקא דעתך: כי הכי דמעיקרא פטור -
41 הכי נמי דמותר. הכא משמע דגרמא בנוקין
42 דפטור, וכן בפרק "כיצד הרגל" (בבא קמא כו.ב),
43 זרק כלי מראש הגג והוי תחתיו כרים וכסתות
44 וקדם וסילקו, אפילו הוא - פטור. ובפרק "הפדרה"
45 (שם מ.ג), הכניס פירות לחצר בעל הבית שלא
46 ברשות כו'. וקאמר בגמרא דאם אכלה החזקה -
47 פטור. נתן סם המות לפני בהמת חבירו דפטור
48 (שם), ושולח בעירו ביד חרש שוטה וקטן (שם)
49 (נט.ב), ופורץ גדר בפני בהמת חבירו, וכופף קמת
50 חבירו בפני הדליקה, ועושה מלאכה במי טהאת
51 (שם נה.ב, נז.א), לבינה וליבתו הרוח - דפטור

52 בכל הני, כדאמר בפרק "הכונס" (שם נט.ב), ומבעית חבירו דהוי נמי גרמא, כדאמר בפרק
53 קמא דקדושין (כ.ד), דאידו הוא דאבעית אנפשיה. וביכיצד הרגל" (בבא קמא כג.ב), שיהא
54 כל בו שיהא בו נחש - פטור. ויש לתת טעם, מאי שנא כל בני מדינת דגרימי, כגון אחויו
55 אחייו ד"הגחול בתרא" (שם קט.ב), ומראה דינן לשולחני ונמצא רע, ונפרצה אומר לו גורו,
56 ודן את הדין לחיובי לרבי מאיר אפילו לא נשא נתן בידו, והשורף שטרותיו של חבירו, וממחר
57 שטר טוב לחבירו חזור ומחלו? וחילק רבינו יצחק לשתן אחת: דדינא דגרימי חייב - היינו
58 שעושה הוא עצמו חזק למנוח חבירו. ועוד חילק דדינא דגרימי דחייב - היינו משעת מעשהו שבא הדיקו. ועל כהה קשה טיידר את הטמא, ובעל הבית עצמו עירב עם פירותיו, ואמאי חייב?
59 דהוא עצמו אינו עושה חזק ממנוח חבירו, וגם באותה שעה שמשטר אינו בא הדיקו ונראה לרבינו יצחק בן אברהם: דדינא דגרימי הוי משטעם קנס, בדמוכח בירושלמי. ולכך, כל הדיקו המציב
60 ריגיל לבא - קנסו חכמים. וטעם דקנסו - שלא יהא כל אחד והלך ומזיק לחבירו בעין. והיינו טעמא דמאן דמחייב בהדיק שאינו יוכר. ואפשר דבשוגג נמי קניס רבי מאיר, כי הכי דקניס
61 במטמא ומרמע אחד שוגג ואחד מיד.

1 **הבא** לסמוך - מתחילה כותל אצל כותל חבירו. והא מי שדיה קתני - אלמא כבר
2 היה ונפל לא יסמוך - לא יקרנבו לצד כותל חבירו. דוושא דהבא מעלי להתם -
3 מה שדשין ברגל בין שני הכתלים תמיד מועיל לשני הכתלים, להקשות קרקעית
4 יסודות הכתלים ולא ימוטו. **אלא** כותל גינה - מתוך שאין דשין אותה מבפנים

5 צריכה ידשה במחוץ. עיר חדשה - שדריין
6 לא נידושה, אף כותל חצר צריכה דוושא.
7 מלמעלה - צריך להגביה שיעור שלא יציץ
8 בהשענו על כותלו, וישפיל ראשו ויראה דרך
9 חלונות, ויראה בבית חבירו. **שלא יעמוד** -
10 על ראש עובי כותלו, ויראה. ומכנגדן - צריך
11 להרחיק כדי שלא יאפיל, ולא יחב תנא
12 דברייתא שיעורא. **טעמא** שלא יאפיל -
13 כביש חלונות, אבל משום דוושא, בשאין שם
14 חלונות - לא, אלמא לא חיישין לדוושא מן
15 הצד - שאין הכותל האחרון מולך לאורך
16 כותל ראשון, אלא מן הצד הוא בא, אם זה
17 ממוחד למעבר - זה בא מצפון לדרום, וראש
18 עוביו כנגד החלון ומאפיל. דהבא ליבא
19 למיחש לדוושא דההוא פורתא. וכמה - כדי
20 שלא יאפיל, להנא דברייתא דלא יחב
21 שיעורא. והלא מציין - כיון דסמוך הוא, אף
22 על פי שזוהא מגביהו - יכול להציץ. כמדיר
23 את כותלו - עושה ראש כותלו מדרון,
24 ומשפיעו לצד החלונות, עד שאינו ראוי לא
25 לעמוד עליו ולא להשען עליו. משתי רוחות
26 - שני כתלים זה כנגד זה משני צדי החלון.
27 את הכותל מן המחוללה ארבע אמות -
28 מוחללה הוא צינור גדול, כעין קעל"א שלנה,
29 ומונחת לאורך הכותל על הכותל, ומי הגג
30 זבין לתוכה והיא מקלחתם לארץ. ואם אורך
31 כותלו מולך על פני חצר חבירו ומחוללה
32 עליו - צריך זה להרחיק ממנה אם בא לבנות
33 כותל בצדה, ארבע אמות על פני ארכה כו',
34 כדי שיהא זוקף שם סולם בשופעו לעלות בו
35 לתקן מוחללתו, לנקותה מעפר וצרורות
36 הנופלין בה ומעכבין קילוח המים. כמחוללה
37 משופעת - שתקרת הגג משופעת ורוצת
38 להלן מן הכותל לתוך החצר, והמחוללה בסוף
39 התקרה מכותל החלון מן הכותל לתוך החצר.
40 הלבך, אי לא משום זקיפת סולם - לא היה
41 צריך להתרחק מראשי התקרה. דאי משום
42 דוושא הא אויל ואתי תותיה - תחת השופע
43 **משנה** מרחיקין את הסולם מן השוכך -
44 אם יש לוח שוכך בחצירו סמוך לכותל שבין
45 שתי החצירות, וחבירו בא להעמיד סולם
46 בחצירו אצל הכותל - ירחיקנו מן השוכך
47 ארבע אמות. כדי שלא תקפין הנמיות - מן
48 הסולם לשוכך, ותהרוג את היונים. והיא חיה
49 קטנה. **גמרא** לימא מתניתין דלא כרבי יוסי
50 - דפליג בסיפא דפריקן בנוטע אילן סמוך
51 לבור. וטובא מילי איכא במתניתין דהיא י

52 **הבא** לסמוך, לא יסמוך אלא אם כן הרחיק ממנו
53 ארבע אמות. מתקיף לה רבא: והא מי שדיה כותלו
54 סמוך לכותל חבירו" קתני אלא אמר רבא, הכי
55 קתני: מי שדיה כותלו סמוך לכותל חבירו ברחוק
56 ארבע אמות ונפל, לא יסמוך לו כותל אחר אלא
57 אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות; מאי טעמא?
58 דדוושא דהבא מעלי להתם. אמר רב: לא שנו אלא
59 כותל גינה, אבל כותל חצר - אם בא לסמוך סמוך;
60 רבי אושעיא אומר: אחד כותל גינה ואחד כותל חצר
61 - אם בא לסמוך אינו סמוך. אמר רבי יוסי פר
62 הנינא: ולא פליגי, הא בעיר ישנה, הא בעיר
63 חדשה. תנן: החלונות, בין מלמעלה בין מלמטה
64 מלמעלה - ארבע אמות, ותני עלה: מלמעלה - כדי
65 שלא יציץ ויראה, מלמטה - שלא יעמוד ויראה,
66 ומכנגדן - שלא יאפיל; טעמא שלא יאפיל, אבל
67 משום דוושא לא - ה"בא במאי עסקינן - בבא מן
68 הצד. וכמה? אמר רבא ה"בא ה"בא דאשין בר נדבך
69 משמיה דרב: כמלא רחב חלון. והלא מציין -
70 אמר רב זבד: כמדיר את כותלו. והא אגן תנן:
71 ארבע אמות - לא קשיא: כאן מרוח אחת, כאן משתי
72 רוחות. תא שמע: ואת הכותל מן המחוללה - ארבע
73 אמות, כדי שיהא זוקף את הסולם; טעמא משום
74 סולם, אבל משום דוושא לא - ה"בא במאי עסקינן -
75 כמחוללה משופעת, דאי משום דוושא הוא, הא קא
76 אויל ואתי תותיה. משנה מרחיקין את הסולם מן
77 השוכך ארבע אמות, כדי שלא תקפין הנמיות; ואת
78 הכותל מן המחוללה - ארבע אמות, כדי שיהא זוקף
79 את הסולם. **גמרא** לימא, מתניתין דלא כרבי יוסי,
80 דאי רבי יוסי, הא אמר: זה חופר בתוך שלו וזה
81 נוטע בתוך שלו? - אפילו תימא רבי יוסי, הא
82 אמר רב אשי: פי הוינן פי רב כהנא ה"ה אמר:
83 מודי רבי יוסי בגירי דידיה, ה"בא נמי זמנין דכהדי
84 דמנח ליה יתבא בחור וקפצה. - והא גרמא הוא
85 - אמר רב טובי פר מתנה, זאת אומרת: גרמא
86 בניזקין אסור. רב יוסף ה"ה ליה ה"הו תאלי דה"הו
87 אתו

88 **אומני**
89 שיעושה הוא עצמו חזק למנוח חבירו. ועוד חילק דדינא דגרימי דחייב - היינו משעת מעשהו שבא הדיקו. ועל כהה קשה טיידר את הטמא, ובעל הבית עצמו עירב עם פירותיו, ואמאי חייב?
90 דהוא עצמו אינו עושה חזק ממנוח חבירו, וגם באותה שעה שמשטר אינו בא הדיקו ונראה לרבינו יצחק בן אברהם: דדינא דגרימי הוי משטעם קנס, בדמוכח בירושלמי. ולכך, כל הדיקו המציב
91 ריגיל לבא - קנסו חכמים. וטעם דקנסו - שלא יהא כל אחד והלך ומזיק לחבירו בעין. והיינו טעמא דמאן דמחייב בהדיק שאינו יוכר. ואפשר דבשוגג נמי קניס רבי מאיר, כי הכי דקניס
92 במטמא ומרמע אחד שוגג ואחד מיד.

93 **גמרא** עם ביאור - מסכת בבא בתרא
94 **234**

95 **מחוללה** להדפסה ושימוש אישי בלבד
96 אתר

56 חבירו, שבאופן כזה אכן היה צריך להרחיק כדי שיעור מעבר בני
57 אדם, אלא רוחבו של כותל זה מכוון כנגד אורכו של כותל חבירו,
58 שבאופן זה אין לחוש למניעת מעבר בני אדם בחלק קטן כזה של
59 הכותל, ולפיכך אינו צריך להרחיק אלא משום שמאפיל על בית
60 חבירו.
61 ומאחר שלא נתבאר בבירור מה הוא שיעור ההרחקה בכדי
62 שלא יאפיל על בית חבירו, מבררת הגמרא: וְכַתּוּבָהּ יֵשׁ לְאָדָם
63 להרחיק את כותלו העומד מן הצד, מן החלונות הקבועים בכותל
64 חבירו.
65 אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר - שם חכם] הַמּוֹתֵי דְאִשְׁתּוּי בֵּר נִדְבָק - חמיו של אדם בשם
66 אשתי, שהיה בנו של אדם בשם נדבך] מְשִׁמְיָה דְרַב, כְּמֵלֵא רַבִּי
67 חֲלוּן - שיעור הרחקת הכותל מן החלונות הוא כפי רוחבו של
68 חלון, והוא שיעור טפח.
69 מקשה הגמרא: וְהֵלֵא מְצִיץ הוּא לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, שְׂמַאֲחַר
70 שסמוך הוא מאד לחלונות חבירו אין מועיל מה שמגביה את
71 הכותל ארבע אמות מן החלון, ועדיין יכול הוא להשען על כותלו
72 ולראות את הנעשה בביתו של חבירו.
73 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יְבִידִי, כְּמִדְרֵי אֵת בּוֹתְלוֹ. דְּהֵינּוּ, אֲבָן אִין
74 די בכך שיגביה או נימך ארבע אמות, אלא עליו לבנות את כותלו
75 בשיפוע לצד החלונות, עד שלא יוכל לעמוד או להשען עליו
76 ולראות לתוך בית חבירו.
77 שבה הגמרא ומקשה: וְהָאֵן אֵין תִּנּוּן שִׁישׁ לְהַרְחִיק מִכְּנַגַּד הַחֲלוֹנוֹת
78 אַרְבַּע אַמּוֹת, ולא די בהרחקת טפח אחד כשיעור רוחב חלון,
79 מתרצת הגמרא: לֹא לְמִשְׁתָּיָא, כָּאֵן - הברייתא עוסקת באופן שבנה
80 כותל רק מרות אחת - מצד אחד של החלונות, ומאחר שאינו
81 מחשיך כל כך את בית חבירו די בהרחקת מלא רוחב חלון. כָּאֵן -
82 המשנה עוסקת באופן שבנה כותל משתי רוחות - משני צידי
83 החלונות של חבירו, ומאחר שמחשיך עליו ביותר יש לו להרחיק
84 שיעור ארבע אמות.
85 הגמרא מקשה שוב על דברי רבא, הסובר שיש להרחיק את
86 הכתלים משום דריסת הרגל: תִּנּוּן הָא שְׂמַעֵי, שֵׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה בְּסֻמוּךְ, וְאֵת
87 הַבּוֹתֵל יֵשׁ לְהַרְחִיק מִן הַמְּחֻיָּלָה - מרוב] של חבירו אַרְבַּע אַמּוֹת,
88 כְּדִי שִׁיחָא חֲבִירוֹ וְזִקְנָה - מעמיד] אֵת הַפּוֹלֵם כִּאֲשֶׁר נִצְרַךְ הוּא
89 לנקות את המרזב.
90 מדייקת הגמרא: מְעַמָּא שְׂצִירָךְ לְהַרְחִיק אֵת הַכּוֹתֵל מִן הַמְּרֻזָּב,
91 מְשׁוּם שְׁחִבִירוֹ צִירָךְ מִקּוּם הַלְּעֵמֶדֶת הַסּוּלָם, אֲבָל מְשׁוּם דְּוִישָׁא לֹא
92 - אך באופן שאין לחבירו מרזב, רשאי הוא לסמוך לו את כותלו,
93 אף שמונע הוא את דריסת רגלי האנשים בין הכתלים.
94 מתרצת הגמרא: הָאֵן אֵין עֲקָרְיָן כְּמִחְיָה מְשׁוּפָּעָת - במרזב
95 הבנוי סביב גג משופע הנמשך מכותל הבנין לתוך החצר. דְּאִי
96 מְשׁוּם דְּוִישָׁא הוּא - שאם היה טעם ההרחקה רק כדי שתהא
97 דריסת רגל בין הכתלים, לא היה צריך להרחיק את כותלו מגגו
98 של חבירו כלל, דְּהָא קָא אֵזִיל וְאֵתִי תוֹתִיָּה - שהרי ניתן להלך בין
99 הכתלים תחת שיפוע הגג. ולפיכך הוצרכה המשנה לומר, שמכל
100 מקום עליו להרחיק את כותלו מגגו של חבירו, בכדי שיוכל הלה
101 להעמיד סולם ולנקות את המרזב מעפר ואבנים הנופלים בו
102 ומעכבים את קילוח המים.

משנה

103 משנה זו עוסקת בדיני הרחקת סולם משובך יונים, וכותל ממרזב
104 שבגג. מְרִחֲקִין אֵת הַסּוּלָם מִן הַשּׁוּבָךְ שֶׁל הַיוֹנִים אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּדִי
105 שְׁלֹא תִקְפּוּזִין הַנְּמִיָּה [וְהִיא קִטְנָה כַּעֵין חַתוּל] וְתִטְרֹף אֵת הַיוֹנִים.
106 דְּהֵינּוּ, אָדָם שֶׁהֵעֵמִיד שׁוּבָךְ שֶׁל יוֹנִים בְּחִצְרֵוֹ, סֻמוּךְ לְכּוֹתֵל שֶׁבֵין
107 הַחִצְרוֹת, אֲסוּר לִשְׁכְּנוֹ לְסֻמוּךְ סוּלָם לְכּוֹתֵל זֶה, עַד שִׁירְחִיקֵנוּ

1 אָדָם הָאֵן לְקַמּוּךְ מִתְחִילָה כּוֹתֵל לְכּוֹתְלוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, לֹא לְקַמּוּךְ אֵלְאִי
2 אִם כֵּן הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּדִי שִׁיעוֹר מֵעֵבֶר בְּנֵי אָדָם.
3 רבא מקשה על פירוש זה: מִתְקִיף לֵה רַבָּא, וְהָא בְּמִשְׁנָה 'מִי שֶׁהָיָה
4 בּוֹתְלוֹ סֻמוּךְ לְכּוֹתֵל חֲבִירוֹ' קִתְּנֵי, וּמִלְשׁוֹן זֶה מְשֻׁמַּע שֶׁכֵּבֶר הִיָּה לוֹ
5 בְּמִקּוּם זֶה כּוֹתֵל מִקּוּדָם לְכוּ, וְלֹא שְׂבֵא עֵתָה לְסֻמוּךְ מִתְחִילָה.
6 ועל כן מבאר רבא את דברי המשנה באופן אחר: אֵלְאִי אֲמַר רַבָּא,
7 הִכִּי קִתְּנֵי, מִי שֶׁהָיָה בּוֹתְלוֹ סֻמוּךְ לְכּוֹתֵל חֲבִירוֹ בְּרַחֲוִיךְ - בְּמִרְחָקוֹן
8 אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִפְּלָה הַכּוֹתֵל, לֹא לְקַמּוּךְ לוֹ בּוֹתֵל אַחַר סֻמוּךְ יוֹתֵר מִן
9 הַכּוֹתֵל הָרֵאשׁוֹן, אֵלְאִי אִם כֵּן הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת כְּפִי
10 שֶׁהִרְחִיק מִתְחִילָה. מֵאִי מְעַמָּא, מְשׁוּם דְּוִישָׁא דְהָכָא מְעַלִּי לְהֵתָם
11 - שדריסת רגלי בני אדם כאן בין הכתלים, מועילה היא לחזק את
12 יסודותיהם שלא יתמוטטו.
13 הגמרא מבארת באיזה אופנים נאמר דין זה: אָמַר רַבִּי, לֹא שֵׁנִינוּ
14 הַכּוֹתֵם בְּמִשְׁנָה שְׂצִירָךְ לְהַרְחִיק אֵת כּוֹתְלוֹ מִן הַכּוֹתֵל שֶׁל חֲבִירוֹ,
15 אֵלְאִי בּוֹתְלֵי גִינָה, דְּהֵינּוּ, שְׂמִצִּידוֹ הַשְּׁנִי שֶׁל הַכּוֹתֵל יֵשׁ לְחֲבִירוֹ
16 גִינָה, שְׂמַאֲחַר וְאִין הוּא דוֹרֵס שֶׁם בְּסֻמוּךְ לְכּוֹתֵל, זְקוּק הוּא שִׁידְרֵסוֹ
17 בְּנֵי אָדָם מְצִידוֹ הַשְּׁנִי שֶׁל הַכּוֹתֵל בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, כְּדִי לְחַזֵּק אֵת
18 יסודותיו. אֲבָל בּוֹתְלֵי חֲצֵר, דְּהֵינּוּ, שְׂמִצִּידוֹ הַשְּׁנִי שֶׁל הַכּוֹתֵל יֵשׁ
19 לְחֲבִירוֹ חֲצֵר, אִם כָּאֵן לְקַמּוּךְ סוּמָךְ - רשאי הוא לסמוך לו כותל
20 בלא הרחקה, שְׂמַאֲחַר וְדוֹרֵס הוּא בְּתוֹךְ חֲצִירוֹ בְּסֻמוּךְ לְכּוֹתֵל
21 מְצִידוֹ הָאֲחָד, דִּי בִכֵּךְ לְחִיּוּק יסודותיו, וְאִין הוּא זְקוּק שִׁידְרֵסוֹ בְּנֵי
22 רִשׁוֹת הַרְבִּים מְצִידוֹ הַשְּׁנִי.
23 רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא אוֹמְרִי, אַחַר בּוֹתֵל גִּינָה וְאַחַד בּוֹתֵל חֲצֵר - בֵּין אִם יֵשׁ
24 לְחֲבִירוֹ גִּינָה מֵאֲחֻרָי כּוֹתְלוֹ וְבֵין אִם יֵשׁ לוֹ חֲצֵר, אִם כָּאֵן לְקַמּוּךְ
25 אֵינוֹ סוּמָךְ - אין אדם רשאי לסמוך כותל אחר לכותלו בלא
26 הרחקה.
27 אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַי הֵינִיא, וְלֹא מְלִיגֵי - לא נחלקו רב ורבי אושעיא
28 בדין זה, מאחר שכל אחד מהם עוסק באופן אחר, הָא בְּעִיר יִשְׁנָה
29 הָא בְּעִיר חֲדָשָׁה. כלומר, רב הסובר שאין צריך להרחיק אלא
30 בכותל גינה ולא בכותל חצר, עוסק בעיר ישנה שכבר נידושו
31 קרקעותיה היטב, ולפיכך אין צריך להרחיק אלא מכותל גינה,
32 אבל בכותל חצר די בכך שדורסים בני החצר מצידו האחד של
33 הכותל, ואין צריך שידרסו בני רשות הרבים מבחוץ. אמנם רבי
34 אושעיא עוסק בעיר חדשה, שעדיין לא נידושו קרקעותיה די
35 הצורך, ולפיכך אף בכותל חצר יש להותיר מקום פנוי לבני רשות
36 הרבים, שידרסו מבחוץ ויחזקו את יסודותיו.
37 הגמרא מקשה על דברי רבא, שביאר שהטעם שיש להרחיק בין
38 הכתלים הוא משום דריסת הרגל: תִּנּוּן - שֵׁנִינוּ שֵׁאֵם בּוֹנָה אָדָם
39 כּוֹתֵל כְּנַגַּד הַחֲלוֹנוֹת שֶׁל חֲבִירוֹ, עֲלִיו הַרְחִיקוֹ בֵּין מְלִמְעָלָן שֶׁל
40 החלונות, וְכֵן מְלִמְעָן וְכֵן מְכַנְנֵדוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת. דְּהֵינּוּ, שֵׁאֵם בּוֹנָה
41 כּוֹתֵל גְּבוּהָ יוֹתֵר מִן הַחֲלוֹנוֹת, עֲלִיו לְהַגְבִּיהוּ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְאִם
42 נְמוּךְ הוּא מֵהֶם עֲלִיו לְהִיָּתֵר נְמוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְכֵן צִירָךְ לְהַרְחִיקוֹ
43 מִכְּנַגַּדָם אַרְבַּע אַמּוֹת.
44 וְתִנּוּ עֲלֵהּ בְּבִירֵיתָא, שְׂמִלְמְעָלָן שֶׁל הַחֲלוֹנוֹת יֵשׁ לְהַגְבִּיהָ אֵת הַכּוֹתֵל
45 בְּכַדִּי שְׁלֵא יוּכַל לְהַשְׁעֵן עַל כּוֹתְלוֹ וְיִצְיִין וְיִרְאָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל
46 חֲבִירוֹ, וּמְלִמְעָן שֶׁל הַחֲלוֹנוֹת יֵשׁ לְהַנְמִיךְ אֵת הַכּוֹתֵל בְּכַדִּי שְׁלֵא
47 יַעֲמוּד עַל גְּבֵי הַכּוֹתֵל וְיִרְאָה, וּמְכַנְנֵדוֹ שֶׁל הַחֲלוֹנוֹת עֲלִיו לְהַרְחִיק
48 בְּכַדִּי שְׁלֵא יֵאָפִיל - שלא יחשיך את ביתו של חבירו.
49 מדייקת הגמרא: מְעַמָּא שְׂחִיב לְהַרְחִיק אֵת כּוֹתְלוֹ מִכְּנַגַּד חֲלוֹנוֹתָיו
50 שֶׁל חֲבִירוֹ, דוּקָא מְשׁוּם שְׁלֵא יֵאָפִיל, אֲבָל מְשׁוּם דְּוִישָׁא לֹא - אבל
51 אם לא היו חלונות קבועים בכותלו של חבירו, לא היה צריך
52 להרחיק את כותלו משם, ורשאי היה לסומכו לכותלו של חבירו,
53 אף שמונע הוא מעבר בני אדם בין הכתלים.
54 מתרצת הגמרא: הָאֵן אֵין עֲקָרְיָן בְּאָדָם הָכָא לְבִנּוֹת כּוֹתֵל מִן
55 חֲצֵר. דְּהֵינּוּ, שֵׁאֵין אֲוֹרְכוֹ שֶׁל כּוֹתֵל זֶה כְּנַגַּד אֲוֹרְךָ כּוֹתְלוֹ שֶׁל

49 מתרצת הגמרא: אָמַר אַבְיָי, מִשְׁשֵׁי שְׁיִימִי מוֹבָא - אכן היונים
 50 פורחות ושטות למרחק רב, ולכך יש להרחיק את המצודות
 51 כשיעור פריחתם, וְכִרְסִייהוּ בְּחַמְשֵׁים אַמְתָּא מִלָּא - אמנם אינן
 52 ממלאות את כריסן מן הזרעים שבשדות אלא בחמשים אמה
 53 שמתחילת פריחתן, ומשם ואילך הן שבעות, ואינן מזיקות עוד,
 54 ולפיכך די בהרחקת השוּבך חמשים אמה.
 55 עתה מקשה הגמרא על מה שנתבאר שאין היונים פורחות אלא
 56 כשיעור שלושים ריס: וּמִשְׁשֵׁי שְׁלֹשִׁים רִיס וְתוּ לָא - וכי אין היונים
 57 פורחות אלא עד שלושים ריס, וְהִתְנַאי, וְכִי־שׁוֹב, אֲפִילוּ אִם הֲרַחֵק
 58 מֵאָה מִל לֹא יִפְרוּס מְצוּדוֹת. ומוכח, שאף עד מאה מיל פורחות
 59 היונים.
 60 מתרצת הגמרא בשני אופנים: רַב יוֹסֵף אָמַר, שֶהֲבֵרִיתָא עוֹסֶקֶת
 61 בְּיָשׁוּב בְּרָמִים, שִׁמְצוּיִים בּו כְּרָמִים רַבִּים, ומאחר שהיונה פורחת
 62 מכרם לכרם יכולה היא לפרוח אפילו עד מאה מיל. אמנם המשנה
 63 עוסקת במקום שאינו מיושב, ובוה אין היונה מרחיקה אלא עד
 64 שלושים ריס בלבד.
 65 רַבָּא אָמַר, שֶהֲבֵרִיתָא עוֹסֶקֶת בְּיָשׁוּב שׁוֹבְכִין, והיונה פורחת מזה
 66 לזה, ואפילו עד מאה מיל.
 67 הגמרא מקשה על דברי רבא: אִם כֵּן שִׁישׁ שׁוֹבְכִין אָף לֵאחֲרֵי בְתֵי
 68 הָעִיר, מדוע הוצרכה הברייתא לומר שיש להרחיק את המצודות
 69 מאה מיל משום היונים המגיעות מן העיר, וְתִפְסֹק לִיה מְשׁוּם
 70 שׁוֹבְכִין גּוֹפְיָהוּ - הייה לה לומר שצריך להרחיק משום היונים
 71 הבאות מן השוכבים שבדרך.
 72 מתרצת הגמרא בשלושה אופנים: אֲיָבְעִית אִימָא, ניתן לבאר את
 73 הברייתא באופן שהשוכבים שבדרך הם דִּידֵיהּ - של אותו אדם
 74 הפרוס מצודות, ולכך אינו צריך להרחיק אלא משום יוני העיר
 75 המרחיקות עד מאה מיל דרך השוכבים שלו.
 76 אֲיָבְעִית אִימָא, ניתן להעמיד באופן ששוכבין אלו דְּנַעֲנֵי הֵם,
 77 שאין צריך להרחיק מחמתן. ואֲיָבְעִית אִימָא, ניתן להעמיד
 78 ששוכבין אלו דְּהַפְּקֵי הֵן, ואין צריך להרחיק אלא כשיעור פריחת
 79 יוני העיר.
 80 שנינו במשנה: רַבִּי הִיזְדָּה אֹמְרָא בֵּית אֲרַבְּעַת פּוֹרְזִין וְכוּ' ואם לקחו
 81 אפילו בית רובע הרי הוא בחזקתו.
 82 מבואר במשנה, שאם כאשר קנה את השדה מיד אדם אחר, כבר
 83 הייה בו שוּבך, אין צריך לפנותו משם. הגמרא מבארת את טעם
 84 הדבר: אָמַר רַב פֶּסָא וְאִתִּימָא - ויש אומרים שדין זה אמרו רַב
 85 וְכוּ', וְזֵאת אֹמְרָת - מן הדין המבואר במשנה שאם לקח שוּבך הרי
 86 הוא בחזקתו יש ללמוד, שטוּעֲנִין לְלוֹקֵת וְטוּעֲנִין לְיוֹרֵשׁ.
 87 דהיינו, מבואר במשנה להלן (אבא) שאם החזיק אדם שלוש שנים
 88 בשדה, ואין הוא טוען שקנאה או קיבלה במתנה, אלא רק שלא
 89 אמר לו אדם דבר על שהחזיק בה, אין חזקתו מועילה כלל, עד
 90 שיטעון ויאמר קניתי מיד פלוני ואבד שטר המכירה, שנאמן הוא
 91 בכך, מאחר שאין דרך אדם לשמור את השטר יותר משלש שנים.
 92 ועתה לומדת הגמרא מדברי המשנה, שאם ירש אדם שדה מאביו
 93 או קנאה מאחר, ובא אחר וזעזע עליו ששדה זו לא הייתה של
 94 המוריש או המוכר אלא הם גזולה ממנו, בזה אין הקונה או היורש
 95 צריך לטעון 'יודע אני שקנאוה או שקבלוה במתנה ממך', אלא די
 96 בכך שיביא עדים שהמוכר או המוריש החזיק בשדה זו שלש
 97 שנים, ומעתה בית דין טוענים עבורו שודאי החזיקו כדון, שקנאוה
 98 מיד בעליה הראשונים. וההוכחה לכך ממשנתינו היא, שהרי
 99 הדברים שקנה את השדה עם השוּבך אינו יודע אם המוכר העמידו
 100 שם כדון ופיסע את בעלי השדות שמסביב במעות או לא, ומכל
 101 מקום הדין במשנה שאינו צריך להרחיק את שוּבכו, וזאת משום
 102 שטוענים עבורו שודאי כדון עשה.

1 אָתוּ אֹמְרֵי וְהִתְיָהוּ - שהיו באים מקיזי דם ויושבים תחתם,
 2 וְאָתוּ עוֹרְבֵי אֲבָלֵי דְמָא - והיו באים עורבים לאכול את הדם, וְסָלְקִין
 3 אֲבֵי תַאֲלִי וּמַפְסְדֵי תַמְרֵי - ועולים ויושבים על הדקלים ומזיקים את
 4 התמרים.
 5 אָמַר לְהוּ רַב יוֹסֵף, אֲפִיקוּ לִי קוֹרְקוֹר מְהֵרָא - הוציאו מכאן את
 6 העורבים הקוראים בעין 'קורקור'. כלומר, אל יקיזו האומנים כאן,
 7 שמחמת כן נפסדים התמרים. אָמַר לִיה אַבְיָי, וְהָא גְרָמָא הוּא - הרי
 8 אומנים אלו אינם מזיקים בעצמם, אלא גורמים שיבואו העורבים
 9 ויזיקו, וכיצד רשאי אתה להרחיקם. אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף, הֲכֵי אָמַר
 10 רַב טוֹבִי בְּרַ מִתְנָה, וְזֵאת אֹמְרָת גְרָמָא בְּנִיקוֹן אֲסוּר, ולכך רשאי
 11 אני לעכב בידם. שֶב אַבְיָי וְשֵׁאלוּ, וְהָא אַחֲזִיק [לְהוּ] - והרי
 12 מוחזקים הם להקיז דם תחת אילנות אלו, וכיצד רשאי אתה
 13 למחות בידם. השיב לו רב יוסף, הָא אָמַר רַב נְהִמֵן אָמַר דְּרַבָּה בְּרַ
 14 אַבְוֵה, אִין הֲזִקָה לְנִיקוֹן, שאף אם הוחזק אדם להזיק את חבירו
 15 רשאי הלה למחות בידו. שֶב אַבְיָי וְשֵׁאלוּ, וְלֹא אִיתְמַר עֲלֵה בְבֵית
 16 הַמִּדְרָשׁ, שֶדִּין זֶה שֶׁאֵין מוֹעִילָה חוֹקָה לְהוֹזִיק, אינו אמור אלא כפי
 17 שֶׁרַב מְרִי אָמַר בְּקוֹמְרָא - בְּנוֹקִי עֵשׂן, וְרַב וְכוּ' אָמַר בְּנוֹקִי רִיחַ שֶׁל
 18 בֵּית הַכְּפָסָא, שְׁנוֹקִים אֵלּוּ אֵין אָדָם סוֹבֵלָם, אבל בשאר ענייני הזיקה,
 19 אם החזיק המזיק אין הניזוק יכול למחות בידו. ואף אתה אינך יכול
 20 למחות באומנים שהחזיקו בכך. אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף, הֲנֵי - דם הקזה
 21 זה, לְדִידֵי דְאִינְיָא דְעֵתְאֵי - לי שאני איסטניס, ומפריע לי ביותר, כִּי
 22 קוֹמְרָא וְבֵית הַכְּפָסָא דְמוּ לִי - הרי זה בְּנוֹקִי עֵשׂן וְבֵית הַכְּסָא, שאין
 23 מוֹעִילָה בָהֶם חוֹקָה, ולכך רשאי אני למחות בידם אף אם החזיקו
 24 בכך.

משנה

25 משנה זו עוסקת בשיעור שצריך אדם להרחיק את יוני שוּבכו, כדי
 26 שלא יזיקו בשדות אחרים.
 27 מְרַחֲקִין אֶת הַשׁוֹבְךְ שֶׁל הַיּוֹנִים מִן בְּתֵי הָעִיר חֲמִשִּׁים אַמְתָּא, שאין
 28 אדם רשאי להעמיד שוּבך בתוך העיר עד שירחיק חמשים אמה
 29 מן הבתים, מאחר שהיונים אוכלות את הזרעים שבגינות.
 30 וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה אָדָם שׁוֹבְךְ בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה שֶׁלּוֹ הָעוֹמֵדֶת מִחוּץ לְעִיר,
 31 אֲלֵא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ שִׁיעוֹר שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׂדוֹת אַחֲרָיִם בְּכָל חֲמִשִּׁים אַמְתָּא
 32 לְכָל רוֹחַ, כדי שלא יאכלו היונים מן התבואה שבשדות אחרים.
 33 רַבִּי הִיזְדָּה אֹמְרָא, שאין די בהרחקת חמשים אמה, אלא יש להרחיק
 34 בשיעור בֵּית אֲרַבְּעַת פּוֹרְזִין - מקום הראוי לזריעת ארבעת כורים
 35 תבואה, כור אחד לכל צד, ושיעור זה הוא כְּמֵלֵא שְׁנַיִ הַיּוֹנָה -
 36 כשיעור שפורחת היונה בפעם אחת.
 37 וְאִם לָקַח אָדָם לְאוֹתוֹ שׁוֹבְךְ עִם הַקְּרַקַּע שֶׁמִּסְבִּיבו, והמוכר הוא
 38 שהעמיד את השוּבך במקום זה, אוֹי אֲפִילוּ אִם אֵין לוֹ קְרַקַּע מִסְבִּיב
 39 אֲלֵא כְשִׁיעוֹר בֵּית רוֹבַע (-מקום הראוי לזריעת רבע קב תבואה)
 40 בלבד, הֲרִי הוּא ו-השוּבךְ בְּחֻזְקוֹ כְּפִי שֶׁקָּנָאוּ, ואין צריך לסלקו.

גמרא

41 הגמרא מקשה על דברי תנא קמא הסובר ששיעור הרחקת היונים
 42 הוא חמשים אמה בלבד: וכי שיעור פריחת היונים הוא רק חֲמִשִּׁים
 43 אַמְתָּא וְתוּ לָא, וְרַמְיָהוּ - והלא יש להקשות על כך מדברי המשנה
 44 (ביק עט): האומרת שאין פּוֹרְזִין גְּזָבִין (-מצודות) לַיּוֹנִים, כדי שלא
 45 יתפסו בהם יוני היישוב, אֲלֵא אִם כֵּן הִתְיָ חוֹק מִן הַיָּשׁוּב שְׁלֹשִׁים
 46 רִיס (-שהם ארבעה מילין, והמיל אלפים אמה), ומוכח מכך
 47 ששיעור פריחת היונים הוא עד שמונת אלפים אמה, ומדוע די
 48 בהרחקת חמשים אמה.

משנה

1 משנה זו עוסקת בדיני גזול נמצא ברשות הרבים בסמוך למקום
 2 שובכים. ואף שמשנה זו אין ענינה בפרק זה העוסק בדיני הרחקה
 3 נזיקין, אלא בפרק אלו מציאות, מכל מקום נשנית כאן אגב
 4 שנתבאר לעיל (ע"א) במשנה דיני הרחקה שובר מן העיר.
 5 **גִּזְלוּ** [גזול] הנמצא ברשות הרבים בתוך חמשים אמה של שובר,
 6 הרי הוא של בעל השוק, מאחר שיש לתלות שהגיע משם. אך אם
 7 נמצא חוץ לחמשים אמה של השובר, הרי הוא של מוצאו, מאחר
 8 שיש לתלות שהגיע ממקום אחר, ומכיון שאין בו סימן אין המוצא
 9 מחויב להשיבו לבעליו.
 10 ואם נמצא הגזול בין שני שוכבות, בתוך חמשים אמה לזה ולזה,
 11 אם הוא קרוב יותר לזה – לשובך האחד, הרי הוא שלו – של בעל
 12 שובר זה, ואם נמצא קרוב יותר לזה – לשובך השני, הרי הוא שלו
 13 – של בעל השובר השני. ואם הוא ממצה על מצה, דהיינו, שאינו
 14 קרוב לזה יותר מלזה, הדין הוא ששניהם יחלוקו.

גמרא

15 הגמרא מביאה את דברי רבי חנינא לגבי דין הכרעה בספיקות:
 16 **אמר רבי חנינא, רוב וקרוב הולכין אחר הרוב.** כלומר, כאשר ישנו
 17 ספק על ממון למי הוא שייך, או על דבר מאכל אם הוא של איסור
 18 או היתר, וכל כיוצא בזה, ויש שני אופנים לתלות מהיכן הגיע דבר
 19 זה, האופן האחד הוא במקום שבו יש רוב ממין זה, והאופן השני
 20 הוא במקום הקרוב ביותר למקום שבו נמצא אותו הדבר, הדין
 21 הוא שיש להעדיף את הרוב על הקרוב, ועל כן יש להכריע כך את
 22 הספק, שאותו הדבר הגיע מן המקום שבו יש רוב ממין זה.
 23 **ואף על גב דרובא דאורייתא וקרובא דאורייתא** – ואף שמצינו
 24 במקרא שיש לילך אחר הרוב, כמו שנאמר (שמות כג) **אחרי רבים**
 25 **להטת**, וכמו כן מצינו שיש לילך אחר הקרוב, כמו שנאמר לגבי
 26 דין עגלה ערופה (דברים כא) **ויהי העיר הקרובה אל החלל**, שאם
 27 נמצא מת שאין ידוע מי הכהו, מוטל על זקני העיר הקרובה לשם
 28 להביא עגלה ערופה, מאחר שיש לתלות שהרוצח הגיע מן העיר
 29 הסמוכה אל החלל. **אפילו הכי** במקום שיש רוב כנגד קרוב, **רובא**
 30 **עדיף** – יש להעדיף את הרוב על פני הקרוב, ולהכריע את הספק
 31 כך.
 32 רבי יזרא מקשה על דברי רבי חנינא מדין 'עגלה ערופה': **מתיב רבי**
 33 **יזרא, נאמר במקרא (דברים כא) לגבי חלל הנמצא בדרך ואין ידוע**
 34 **מי הכהו, שמוטל על זקני העיר לצאת ולמדוד איוו היא העיר**
 35 **הקרובה ביותר למקום שבו נמצא החלל, ויהי העיר הקרובה אל**
 36 **החלל וילקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר וגו'.** דהיינו, מאחר וישנו
 37 ספק מהיכן הגיע הרוצח, יש לתלות שבא מן העיר הקרובה אל
 38 החלל, **ואף על גב דאיכא אחרייתו דפישא מינה** – ואף שישנן ערים
 39 מרוחקות יותר שמספר האנשים הדרים בהן מרובה ממספר
 40 האנשים הדרים בעיר הקרובה אל החלל. ויש להוכיח מכך,
 41 שבמקום שיש רוב כנגד קרוב יש לילך אחר הקרוב.
 42 מתרצת הגמרא: **בדליכא** – ניתן לבאר את דברי הכתוב באופן
 43 שאין כאן עיר אחרת שמספר היושבים בה גדול יותר מן העיר
 44 הקרובה אל החלל, אלא כל הערים שוות במספר האנשים הדרים
 45 בהן, ולפיכך יש לתלות שבא הרוצח מן העיר הקרובה ביותר. אך
 46 במקום שיש עיר רחוקה יותר שמספר היושבים בה גדול מן העיר
 47 הקרובה, אכן יש לתלות שבא הרוצח מאותה העיר.
 48 שבה הגמרא ומקשה: אף אם סביב למקום מציאת החלל אין עיר
 49 הגדולה יותר מן העיר הקרובה, מכל מקום מדוע מביאים זקני
 50 העיר הקרובה עגלה ערופה. **ולאיל ברת רובא דעלמא** – הרי יש

1 לילך לפי רוב אנשי העולם, ומאחר שרוב האנשים אינם דרים
 2 בעיר הקרובה אל החלל, יש לתלות שהרוצח הגיע ממקום אחר.
 3 מתרצת הגמרא: שבהכרח צריך לומר שדין עגלה ערופה לא
 4 נאמר אלא כעיר היושבת בין הנהרות, שאין דרך רוצחים לבוא
 5 לשם ממקומות אחרים, אלא ודאי הדבר שהרוצח הגיע מאחת
 6 הערים הסמוכות. ולפיכך יש לתלות שהגיע מן העיר הקרובה
 7 ביותר אל החלל, אם אין כאן עיר אחרת גדולה יותר.
 8 הגמרא מקשה על דינו של רבי חנינא מדברי משנתנו: **הנן גיפול**
 9 **ו-גזול] הנמצא בתוך חמשים אמה של השובר, הרי הוא של בעל**
 10 **השוק, שמאחר ויש ספק מנין הגיע הגזול, יש לתלות שהגיע מן**
 11 **השובר הקרוב ביותר, ואף על גב דאיכא אחרייתו דפישא מינה** –
 12 **ואף שיש כאן שובכים הרחוקים יותר מחמשים אמה מן המקום**
 13 **שבו נמצא הגזול, שמספר הגזולים בהם מרובה מן הגזולים**
 14 **שבשובר הקרוב בתוך חמשים אמה. ויש להוכיח מכאן, שבמקום**
 15 **שיש רוב כנגד קרוב יש לילך אחר הקרוב, ושלא כדברי רבי**
 16 **חנינא.**
 17 מתרצת הגמרא: **בדליכא** – המשנה עוסקת באופן שאין כאן
 18 שובכים אחרים הגדולים יותר משובר זה, ולפיכך יש לתלות
 19 שהגיע הגזול מן השובר הקרוב ביותר.
 20 שבה הגמרא ומקשה: **אי הכי** שהמשנה עוסקת באופן שאין שובר
 21 גדול יותר, **איכא סיפא** – כיצד יתבאר הדין שבסיפא, שאם נמצא
 22 הגזול חוץ לחמשים אמה של השובר הרי הוא של מוצאו. **ואי**
 23 **דליכא** – ואם אין כאן שובר אחר, אם כן מדוע הוא של מוצאו,
 24 הרי **נדאי משהוא נפל** – ודאי הדבר שנפל הגזול מן השובר הסמוך
 25 ביותר, אף שהוא חוץ לחמשים אמה, מאחר שאין כאן שובכים
 26 אחרים.
 27 מתרצת הגמרא: **הכא כמיא עסקין במדדה.** דהיינו, מחמת קושיא
 28 זו חזרת בה הגמרא ממה שנתבאר שהמשנה עוסקת באופן שאין
 29 שובר גדול יותר מחוץ לחמשים אמה, אלא אף באופן שיש שובר
 30 כזה אין לתלות שהגיע הגזול ממנו, אפילו לדעת רבי חנינא, אלא
 31 רק מן השובר הסמוך בלבד. והיינו מאחר שהמשנה אינה עוסקת
 32 בגזול שיכול לפרוח בכנפיו, אלא בגזול צעיר שאינו יכול אלא
 33 לדדות מעט ברגליו, ולפיכך אין לתלות שהגיע משובר שמחוץ
 34 לחמשים אמה, משום **דאמר רב עקיבא בר חמא, כל גזול המדדה,**
 35 **אין מדדה יותר מחמשים אמה.** שאין הוא יכול להרחיק יותר מכך.
 36 ולפיכך, אם נמצא הגזול בתוך חמשים אמה לשובר, ודאי יש
 37 לתלות שהגיע משם, אך אם נמצא חוץ לחמשים אמה, בהכרח
 38 צריך לומר שאין הוא גזול המדדה אלא כבר יכול לפרוח
 39 בכנפיו, ולפיכך אין לתלות בשובר הסמוך, אלא יש לומר שהגיע
 40 ממקום אחר, ומאחר שאין בו סימן הרי הוא של מוצאו.
 41 הגמרא מביאה ספק שנסתפק בו רבי ירמיה בענין גזול המדדה: **כעני**
 42 **רבי ירמיה, נמצא גזול שרגלו אחת בתוך חמשים אמה לשובר, ורגלו**
 43 **אחת חוץ לחמשים אמה לשובר, מהו** – מה היא הדין באופן כזה,
 44 האם יש לומר שעדיין הוא בגדר 'מדדה', ולפיכך שייך הוא לבעל
 45 השובר הסמוך, או שמאחר והוציא רגל אחת חוץ לחמשים אמה
 46 נחבר שיכול הוא לפרוח בכנפיו, והרי הוא של מוצאו.
 47 מספרת הגמרא: **ועל דא** – על שאלה זו, **אפקוהו לרבי ירמיה מבי**
 48 **מדמשא** – הוציאו את רבי ירמיה מבית המדרש, מאחר שהיה
 49 מטריח עליהם בשאלה זו שאינה מציאה כלל.
 50 הגמרא מקשה עוד על דברי רבי חנינא מן הסיפא של המשנה: **הא**
 51 **שמע, שנינו במשנתנו, שאם נמצא הגזול בין שני שוכבות, אם**
 52 **קרוב הוא לזה – לשובך האחד, הרי הוא שלו – של בעל שובר זה,**
 53 **ואם נמצא קרוב לזה – לשני, הרי הוא שלו – של בעל השובר**
 54 **השני. ומוכח מכאן, שיש לילך אחר הקרוב ואף על גב דחיי מיניהו**

56 ואין בו רוב בשר כשר שמגיע מחוץ למדינה, וְאִפְּלוּ הֵבִי קָא
 57 אֲוִלִּין בְּתַר רִיבָא - ומכל מקום סובר רבי חייא שיש לילך אחר
 58 רוב אחד ולטמא האשה, ואם כן אף בתשע חנויות יסבור שדי
 59 ברוב אחד כדי להכשיר את הבשר.
 60 מקשה הגמרא: כיצד יתכן שרבא מדייק מדברי רבי חייא לגבי דם
 61 הנמצא בפרוזדור שרוב עדיף מקרוב, וְהָא רִבָּא הוּא דְקָאָמְר -
 62 והרי רבא עצמו הוא שאמר לעיל שאין להוכיח משם כשיטת רבי
 63 חנינא, משום שהדם מצוי לצאת מן המקור, וכשיש רוב וּמְצוּי
 64 כנגד קרוב לִיבָא לְמָאן דְאָמְר שהולכים אחר הקרוב, אלא הכל
 65 מודים שיש לילך אחר הרוב ומצוי, ואם כן, כיצד הוא אומר עתה
 66 שניתן להוכיח כן מדברי רבי חייא. מתרצת הגמרא: הִדְר בֵּיה רִבָּא
 67 מִהֵיא - חזר בו רבא ממה שאמר שם, וסובר שדם הנמצא
 68 בפרוזדור אינו בגדר 'רוב ומצוי' אלא 'רוב' בלבד, ולפיכך ניתן
 69 להוכיח משם שכאשר יש רוב כנגד קרוב, הולכים אחר הכרעת
 70 הרוב.
 71 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים ודנה האם יש לתלות זאת בדין
 72 'רוב וקרוב': אִיתְמַר - נאמרה מחלוקת בבית המדרש, לגבי הִבִּית
 73 של יין שִׁנְמִצָא צִפְּה בְּנֶהָר, ויש להסתפק האם של ישראל היא
 74 ומותרת בשתיה, או של גוים היא ואסורה משום יין נסך. אָמַר רַב,
 75 אִם נִמְצָאָת חֲבִית כְּנֶגֶד עֵיר שְׂרֻפָה יִשְׂרָאֵל, הֵינן מוֹתֵר, מאחר שיש
 76 לתלות שהיתה של ישראל, אֲךָ אִם נִמְצָאָת כְּנֶגֶד עֵיר שְׂרֻפָה כְּרִים
 77 אֲסוּרָה. וְשִׁמְוֵאל אָמַר, אִפְּלוּ אִם נִמְצָאָת חֲבִית כְּנֶגֶד עֵיר שְׂרֻפָה
 78 יִשְׂרָאֵל, מִכָּל מִקוּם אֲסוּרָה, אִימור (דמהאי דקרא) [מֵאִיהֵי דְקִירָא]
 79 אֲתָא - מאחר שיש לחוש שנתגלגלה במורד הנהר ממחוז ששמו
 80 'אייהי דקירא', הנמצא על שפת נהר פרת, ואין ישראל דרים בו,
 81 ולפיכך יש לאסרה משום יין נסך.
 82 מבררת הגמרא: לִיבָא - לכאורה יש לומר, שרב ושמואל בְּדַרְבֵּי
 83 חֲנִינָא קָא מִיְפְּלְגִי - נחלקו ביניהם של רבי חנינא הסובר שרוב עדיף
 84 מקרוב, דְמַר ו-שמואל אִית לֵיה דְרַבִּי חֲנִינָא שרוב עדיף מקרוב,
 85 ועל כן הוא חושש שמא הגיעה החבית מן מחוז 'אייהי דקירא'
 86 המרובה באוכלוסין יותר מן העיר הסמוכה למקום שבו נמצאה
 87 החבית, וְמַר ו-רב לִית לֵיה דְרַבִּי חֲנִינָא, אלא סובר שיש להעדיף
 88 את הקרוב על פני הרוב, ולפיכך סובר שאם העיר הקרובה למקום
 89 שבו נמצאה החבית של ישראל היא, יש להחזיר את החבית, ואין
 90 לחשוש שמא הגיעה ממקום רחוק המרובה יותר באוכלוסין.
 91 דוחה הגמרא: לֹא - אין הכרח לבאר את מחלוקתם באופן כזה,
 92 אלא יתכן לומר דְבִדְלִי לְקָאָמְר אִית לֵהוּ דְרַבִּי חֲנִינָא שרוב עדיף
 93 מקרוב, וְהִבָּא בְּהָא קְמִיפְּלְגִי - וכאן נחלקו בענין אחר, האם
 94 מסתבר לומר שהחבית הגיעה דרך הנהר מאותו מחוז מרוחק
 95 ששמו 'אייהי דקירא'. דְמַר ו-רב סָבַר, שאין מסתבר לומר שהגיעה
 96 משם, דָּאִם אִיתָא (דמהאי דקרא) [דְמֵאִיהֵי דְקִירָא] אֲתָא - שאם
 97 היתה מגיעה מאותו מקום, עֲקוּלִי - מערבולות הנהר, וּפְשוּרִי - מי
 98 הפשרת השלגים, הֵנָּה מְפַסְפְּרִי לָהּ - היו מטביעים את החבית,
 99 ולפיכך יש לתלות שהגיעה מן העיר הסמוכה שרוב דייירה
 100 ישראלים הם. וְמַר ו-שמואל סָבַר, שיתכן לומר שהגיעה מאותו
 101 מחוז מרוחק, שעל ידי חֲרִיפָא דְנֶהָרָא נֶקְטָא אֲתָא - שנפלה
 102 מתחילה באמצע הנהר, במקום שבו זורמים המים בחוקה,
 103 ומרוצת המים לא הניחה לחבית לנטות ימין ושמאל, אלא
 104 הביאתה עד למקום זה, ולפיכך יש לאסור את החבית.
 105 הגמרא מביאה מעשה הנוגע לדיני 'רוב וקרוב': הֵהוּא תְּצַבָּא
 106 דְחִמְרָא - מעשה היה בכד של יין, דְאִישְׁתַּכַּח בְּפִרְדֵּיִסָא דְעַרְלָה -
 107 שנמצא בכרם של ערלה, שְׂרָאָא רִבִּינָא - התירו רבינא בשתיה, ולא
 108 חשש שתיין נגב מן הכרם של ערלה שנמצא בתוכו. מבררת
 109 הגמרא: לִיבָא - לכאורה יש לומר, שהטעם שהתיר רבינא את
 110 היין, מְשוּם דְסָבַר לֵה דְרַבִּי חֲנִינָא שיש לילך אחר הרוב ולא אחר

1 בְּשִׁבְלִי שֶׁל כְּרָמִים. דהיינו, המשנה כולה עוסקת בגזל שאינו יכול
 2 לפרוח אלא לדדות חמשים אמה בלבד. אמנם בשביל של כרמים
 3 יכול הוא לדדות יותר מחמשים אמה על ידי הכרמים. ולפיכך אף
 4 אם נמצא חוץ לחמשים אמה יש לתלותו בשוכך הסמוך לו
 5 ובאופן שהשוכך השני שוה לו במספר הגזולים. ואי אפשר
 6 לתלות שהגיע ממקום אחר, משום דָּאִם אִיתָא דְמַעְלָמָא אֲתִי -
 7 שאם היה מגיע ממקום מרוחק, כִּיּוֹן דְמִידְדִּי לֹא מְצִי אֲתִי - מאחר
 8 שאינו יכול לפרוח בכנפיו אלא רק לדדות ברגליו, לא היה יכול
 9 לבוא, שכלל הוא בדינה, דְבָל דְמִידְדִּי וְתַדְר הוּי לֵיה לְקַנְיָה מִידְדִּי
 10 - כל גזל שבשעה שמדדה עדיין רואה הוא את קינו כשמחזיר
 11 את ראשו, הרי הוא ממשיך ומדדה, וְאִי לֹא לֹא מִידְדִּי - ואם אינו
 12 רואה את קינו, אינו ממשיך לדדות. ולפיכך לא יתכן שהגיע
 13 הגזל ממקום אחר לשביל הכרמים, שהרי הכרמים מסתירים לו
 14 את קינו.
 15 הגמרא מביאה ראייה לדברי רבי חנינא שרוב עדיף מקרוב: אָמַר
 16 אֲבִי, אִף אֲנִי נְמִי תְּנִינָא בְּמִשְׁנַה כְּדַבְרֵי רַבִּי חֲנִינָא. ששינונו בנדה
 17 (גי), דָּם שִׁנְמִצָא בְּפִרוּזְדוֹר סְפִיקוּ טַמְא שְׁחֻקְתוּ מִן הַמְקוּר. דהיינו,
 18 כל דם הנמצא באשה בין כותלי הרחם מבחוץ, אף שיש להסתפק
 19 שמא הגיע ממקום טהור, מכל מקום טמא הוא טומאה ודאית
 20 כדם הנדה, מאחר שחוקה היא שבא מן המקור ו-הרחם, שרוב
 21 דמים שבאשה מן המקור הם באים. וְאִף עַל גַּב דְאִיתָא עֲלִיָּה
 22 דְקָאָמְרָא - ואף שיתכן שדם זה בא מן המקום ששמו 'עלייה',
 23 שהוא סמוך לפרוזדור יותר מן המקור ודמי שהורים, מכל מקום
 24 אין הולכים בזה אחר הקרוב, אלא אחר רוב הדמים. ויש להוכיח
 25 מכאן שכאשר יש רוב כנגד קרוב יש לילך אחר הרוב. דוחה
 26 הגמרא: אָמַר לֵיה רִבָּא אֲבִי, רוב וּמְצוּי קָא אֲמַרְת - כיצד אומר
 27 אתה להוכיח משם שרוב עדיף מקרוב, הרי מלבד שבמקור יש
 28 ריבוי דמים יותר מעלייה, אף מצויים ותדירים הם לצאת ממקומם
 29 יותר מן הדמים שבעלייה, וכאשר יש רוב וּמְצוּי כנגד קרוב לִיבָא
 30 לְמָאן דְאָמַר שהולכים אחר הקרוב, אלא הכל מודים בזה
 31 שהולכים אחר הרוב, ואין להוכיח מכאן מה היא הדין במקום
 32 שיש רוב כנגד קרוב ששניהם מצויים באופן שוה.
 33 הגמרא מביאה ברייתא שבה מתבאר שדם הנמצא בפרוזדור טמא
 34 טומאה ודאית: (ד) תְּנִי רַבִּי חֲיָא, דָּם הַנִּמְצָא בְּפִרוּזְדוֹר תִּיבִין עֲלִיו
 35 עַל בֵּיתָא מְקַדְּשִׁין וְשׁוֹרְפִין עֲלִיו אֵת הַתְּרוּמָה - אשה שנטמאה על
 36 ידי דם הנמצא בפרוזדור, הרי היא טמאה בטומאה ודאית, ואם
 37 נכנסה בטומאתה לבית המקדש חייבת להביא קרבן, ואם נגעה
 38 בתרומה יש לשרוף את התרומה.
 39 ו(א) אָמַר רִבָּא, שְׁמַע מִיָּה מְדַרְבֵּי הֵיא תָּלַת - יש ללמוד מדברי רבי
 40 חייא. שלשה דינים: א. שְׁמַע מִיָּה שֶׁבְכָל סַפֵּק שִׁיש רֹב וְקָרוב, הִלָּךְ
 41 אַחַר הַכְרַעַת הָרֹב, וכשיטת רבי חנינא. ב. וּשְׁמַע מִיָּה רִבָּא
 42 דְאִוְרִיָּתָא - יש ללמוד מדבריו שמן התורה יש לילך אחר הרוב,
 43 שהרי דנים את האשה כטמאה בודאי לכל דיני התורה. ג. וּשְׁמַע
 44 מִיָּה אִיתָא לְרַבִּי זִירָא - ויש ללמוד מדבריו שסובר כרבי זירא,
 45 לגבי הדין ששינונו בברייתא (כתובות טו), שאם נמצאה חתיכת בשר
 46 במקום שיש תשע חנויות המוכרות בשר כשר נאחזת המוכרת
 47 בשר נבילה, יש לילך אחר הרוב ולהכשירה, דְאָמַר רַבִּי זִירָא,
 48 שְׁדִין זֶה נִאמַר אִף עַל פִּי שְׂבָאוֹתוֹ מִקוּם דְלָתוֹת הַמְדִינָה נְעוּלוֹת,
 49 ואין באים לשם אנשים מבחוץ, מכל מקום די בכך שיש רוב
 50 חנויות כשרות במקום זה, ואין צריך שיהא גם רוב בשר כשר
 51 המגיע מחוץ למדינה.
 52 ומבאר רבא כיצד יש ללמוד מדברי רבי חייא שסובר כרבי זירא:
 53 דְהָא אִשָּׁה דְבִי דְלָתוֹת מְדִינָה נְעוּלוֹת דְמָיָא - שהרי דם הנמצא
 54 באשה אין באן אלא רוב אחד כדי לטמאו, שרוב דמים באים מן
 55 המקור, ולפיכך יש לדמותו למקום שבו דלתות המדינה נעולות

1 דבל דמדרי אי הדר חזי לקניה מידי - לא היה צריך למאי דקאמר "אי הדר חזי
 2 לקניה מידי", כיון דשובכי דעלמא יותר מחמישים מן הכרמים - ואז ליכא
 3 למיחש לרובא דעלמא, דכל תמורה אינו מדרה יותר מחמישים. אבל תוך שני שובכי,
 4 שהכרמים בתוך חמישים אמה שלהם - אתי שפיר, דקרב לזה שלו אפילו נמצא חוץ
 5 לחמישים אמה, דלא נפק מתורת מדרה, דעל יד
 6 כרמים מידי יותר מחמישים. אלא איירי דאפילו
 7 אם יהו שובכי דעלמא בין הכרמים. ועוד:
 8 מדנקט שבייל - משמע שאלו שני השובכי בתוך
 9 השבייל, והניפול כמו כן נמצא בתוך השבייל
 10 דליכא למיחש שהן משובכי דעלמא אפילו אינם
 11 רחוקים כלל. כיון דלא מצי חזי לקניה, אבל
 12 מאלו השובכי יותר מחמישים בינו לבין
 13 השובך. אמר אביי אף אנן נמי תנינא דם
 14 הנמצא בפרוזדור טמא כו' - בנמצא בנג
 15 פרוזדור מן הלול ולפנים איירי, כדמובח בפרק
 16 "כל היד" (נהד ז"ב). וסוגיא דהתם מפרש
 17 במקובל. ואף על גב דאיכא עלייה דעלמא
 18 - וקרב דמובח הוא, דקרב לעלייה הוא, ומן
 19 החדר אינו יכול לבא אלא אם כן שחתה
 20 ביותר, כמו שפירש במסכת נדה (שם).
 21 דתני רבי חיאי - אי גרסין "תני" - אתי
 22 שפיר, אבל אי גרסין "דתני" - תימה:
 23 הדיכ מיייתי מהבא דרוב ומצוי הואא דלמא לאו
 24 משום דרוב ומצוי קאמר רבי חיאי דשרופין
 25 עליו את התרומה, אלא משום דרוב וקרב
 26 הלך אחר הרוב כרבי תנינא ונראה לי. דאפילו
 27 גרסין "דתני" - לא מדברי רבא הוא, אלא
 28 נגמרא הוא דמיייתי לה. דשפיר היה מובח אביי
 29 ממתניתין דנדה דרוב וקרב הלך אחר הרוב.
 30 דאף על גב דתני "ספיקו טמא" - על כרחיך
 31 לאו ספיקא הוא, מדתני רבי חיאי דהייבין עליו
 32 על ביאת מקדש ושרופין עליו תרומה. (נה"ה)
 33 ומרובי הרב רבי מאיר אומר: דרבא מיייתי לה,
 34 דרוב ומצוי הוא, דאי אינו מצוי - אם כן מאי
 35 קא משמע לן רבי תנינא, כיון דשמעינן לה
 36 מדתני רבי חיאי? אבל ממתניתין דנדה לא היה
 37 יכול להוכיח, דאפילו אם אינו רוב ומצוי -
 38 הוצרך רבי תנינא לאשמעינן דלא נימא
 39 "ספיקו טמא" הזה ספק ממש. ולמאי דהדר ביה
 40 רבא, וקאמר דלא הוי רוב ומצוי - איצטרך
 41 רבי תנינא לאשמעינן, דאי מדתני רבי חיאי
 42 היה אמנא דרוב ומצוי הוא, קא משמע לן
 43 רבי תנינא דלאו רוב ומצוי הוא (עד כאן
 44 הגיה).

1 בשביל של כרמים - דעל ידי כרמים נדה חוץ לחמישים. ומיהו, בטר רובא דעלמא
 2 ליכא למיזיל, דכל המדרה חזי לקניה כשמוחזיר ראשו - מדרה, אי לא - לא מדרה.
 3 הוא, אי מעלמא אתא - לא מצי חזי לקניה, דכרמים מפסיקין לפניו. אף אנן נמי
 4 תנינא - כרבי תנינא, דרוב וקרב הלך אחר הרוב. נמצא בפרוזדור - נמצא דם
 5 לאשה בין כותלי רחם מבחוץ, הקרוי בית
 6 החיצון. ספיקו טמא - ספק זה טומאה רואית,
 7 מדרתני שחוקתו מן המקור. ומה ספיקא יש
 8 כאן? ירשא דמתניתין במסכת נדה: משל משלו
 9 בשא; החדר הפרוזדור והעלייה. דם החדר
 10 טמא, והוא המקור. ומפרש בגמרא: החדר
 11 מכנסים בעיבי גופה לצד אחריה, ומפוזר
 12 מבחוץ לצד גופה לצד אחריה בגויה על גבי
 13 שניהם, ודם העלייה טהור, ולול פתוח מעלייה
 14 לפרוזדור. וקתני: נמצא בפרוזדור - חוקתו מן
 15 המקור זב, ויצא אל החוץ, הואיל רוב דמים
 16 מצויים בו. ולא אמר מן העלייה נטף דרך
 17 הלול, ואף על גב דעלייה קרוב לפרוזדור,
 18 שעל גבו. רוב ומצוי - דמיו רבים יותר משל
 19 עלייה, ועוד שהן תריין לזוב משם, ודמי
 20 העלייה אף תריין לצאת - בוא ליכא מאן
 21 דפליג על רבי תנינא. חייבין עליו על ביאת
 22 מקדש - דלא מספקינן לה כמביא חולץ
 23 לערה, ודאי דם נדה הוא. ושרופין עליו
 24 תרומה - ולא אמרינן ספק הוא, ותולין, אף
 25 אוכלין ולא שרופין. שמע מינה - מדאחזיק
 26 ליה ברם נדה דאי. תלת. איתא לדברי ירמ
 27 - דאמר גבי תשע תנויות, בשיליה פרק קמא
 28 דכתובות: ובנמצא הלך אחר הרוב, ומותר.
 29 דאף על פי שדלתות מדינה נעולות, דליתא
 30 אלא חד רובא להכשירה - רוב העיר, שתשע
 31 תנויות שבה מוכרות בשר שחוטתה, והאחת
 32 מוכרת נבילה, דאיכא מילתא דבעינן ביה
 33 תרתי רוב, כדאמרינן התם: כגון דלית
 34 מדינות פתוחות, רוב טבחים סביבות המדינה
 35 ישראל, דאיכא למיזיל בטר תרי רובי
 36 להכשירה - רוב העיר רוב הבאין מחיצה
 37 לה. היא אשה ברלות המדינה נעולות -
 38 כלומר, דליכא מדינן בה תרתי רובי אלא חד
 39 רובא, שרוב דמיין מן המקור, וקא אולי בה בטר
 40 רבא להביא קרבן לערה, ולשרוף תרומה
 41 דמדי דאסור לעשותו מספק הוא. והא רבא הוא
 42 דאמר - לעיל: רוב ומצוי ליכא למאן דאמר,
 43 ולא תסייעין לרבי תנינא מהא. והבא מסייע ליה
 44 מינה, דקאמר: שמע מינה תלת חבית - שיל יין.
 45 מהאי דקרא - שם מחוז הוא על נדר פרת, כדאמר בקדושין (עא, ב) לענין יחסין,
 46 ובגטין. ואין ישראל מצויין שם, והוא למעלה מפרת, ויכולה חבית לבוא משם אצלנו.
 47 רב לית ליה דרבי תנינא - ואילו בטר קורבא, ושמואל אול בטר רובא, דאית ליה לדברי
 48 תנינא. עקולי ופשוירי הוו פבעי ליה - הרבה מקומות יש משם ועד כאן, שהמים מתעקלין
 49 ומתגלגלין כבלגל במקום אחד, מחמת כיפי טלעים ארוכים הבאים אל תוך הנהר, והמים
 50 מצטין עליהם, והספיות מתגלגלות שם טובעות. ופשוירי - הפשרות שלגים הבוקים
 51 אצל הנהר, וקוקימ, ואם טבא הבית שם - תשמוד, שאן הנהר מוליכה. חריפוחא
 52 דנחרא נקט ואתאי - שמא מתחלה נפלה באמצעות הנהר, במקום חזק, ומרוצת המים
 53 הביאתה, ולא הניחתה לנטות ימין ושמאל. בפרייטא דעילה - בברם של עולה. שרי
 54 ריבנא - ולא חש שמא מברם זה גב היין זה. אי נגיב מינה אצוניע בגויה לא מצניע -
 55 אין דרך גבבים להצניע היין במקום שנגבוהו משם, משום דמתירא שמא ימצאוהו דרך
 56 הענבים. ויקי - נרות. בי קופא - טמונים בין גפנים שבכרם, והיא של ישראל. ליכא
 57 לא סבר לה דרבי תנינא - לילך אחר הרוב, אלא אחר הקרוב. וכאן ישראל מצויים
 58 יותר מנכרים, ולא אוליין בטר רובא דעלמא.

1 **ושמע** מינה איתא לדברי ירמא - נראה לרבינו יצחק בן אברהם: דאף על גב
 2 דטעמא דבעינן תרי רובי הוי משום דגורינן בוא סינה אטו רוב העיר, מכל
 3 מקום איצטרך ליה למימר גבי חנות דלא בעינן תרי רובי. דאף על גב דליכא למימר
 4 הכי - מכל מקום איכא למיגור שמא יקח מן הקבע, אי לאו דאיכא רובא דעלמא.
 5 וגבי אשה נמי, אי גורינן בעלמא - הוה לן להחזירי שלא לשרוף מן הלול ולפנים
 6 אטו מן הלול ולחוץ. ונראה לו דהלכה כרבי תנינא. הגיה (נוסח אחר: הכי גרסין). ושמע
 7 מינה רובא דאורייתא - חשיב ליה רובא דליתיה קמן, דבריבא דאיתיה קמן לא צריך למדיק
 8 שמע מינה, דקרא כתיב "אחרי רבים להטות", כדפריך פרק קמא דחולין (יא, א) גבי האי דבעי:
 9 מנא לן הא דאמרינן זיל בטר רובא: ופריך: מנא לן - דכתיב "אחרי רבים להטות". אמור
 10 מהאי דקרא אתאי - ולאו דוקא נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל אסר שמואל,
 11 אלא אפילו עיר שכולה ישראל איכא למיחש להכי. לימא משום דסבר לה כרבי
 12 תנינא - וליכא למימר דשריא משום דספק ערלה בחוזה לארץ ומותר, היא אי
 13 לית ליה כרבי תנינא, אלא רוב וקרב אולינן בטר קרב - אם כן היא ודאי עילה.
 14 ואצוניעי בגויה - ואם תאמר: מכל מקום יהא אסור, דרובא דעלמא נכרים נינהו,
 15 והוי יין נכר ויש לומר: דרוב גבוי ישראל, כדאמר בפרק בתרא דעבודה זרה (עא, א)
 16 דרבי תנינא - פירוש: והא רבא אית ליה לעיל דרבי תנינא

דשפוכאי

17 **בי קופא** - פירש בערוך: מקום, כדאמרינן (סוטה מ"ב): רב מרדכי אלזיה לרב שימי בר אשי לבי קופאי, ובכחאי גזנא היה. דהוא קורבא דמובח. לימא רבא לית ליה
 18 דרבי תנינא - פירוש: והא רבא אית ליה לעיל דרבי תנינא

1 **מרחיקין** את האילן ומן העיר עשרים וחמש אמה — וזרעים צריך להרחיק מן
2 העיר עד אלף אמה, דאין עושין מגרש שדה.
3 **מאי** שנה מבור דקוצץ ונתון דמים אמר רב כהנא קידרא דבי שותפי כו' — תימה
4 לרבינו שמשון בן אברהם: אם כן, כשהאילן קדם גמי, אמאי נתון דמים מהאי
5 טעמא? ויש לומר: דכשהאילן קדם, כיון דסמך
6 בהיתר — אין לחוש אם יתעצלו וישאר האילן
7 עומד. אבל עד קשה לו: דמאי שייך הבא
8 קידרא דבי שותפי? והלא קוצץ תחלה קודם
9 שיתנו דמים ואומר רבינו יצחק, דהכי פירושה:
10 דמשום קידרא דבי שותפי לא חימאי ולא
11 קיריא — לא רצו לתקן שיתנו דמים. דאף על
12 גב דקוצץ תחלה — פעמים שלא ישמעו להם
13 לקוצץ תחלה אם לא ידע מי יתן לו הדמים,
14 וכל אחד ואחד יירשלו ולא יקוצ' כדי שלא
15 ליתן דמים, כי בעל האילן יודוש מעמם.
16 **ולמיא** לזהו הובו לי ברישא והדר איקוץ —
17 גבי בור לא שייך למיפך הכי,
18 דניחא, כיון שסמך באיסור — שיקוץ תחלה.
19 **קשיא** לאביי — תימה: מאי קשיא ליה? הא
20 ברייתא איירי בגורן קבוע, ומתניתין
21 בגורן שאינו קבוע ויש לומר: דאביי גופיה תיה
22 משני דמה טעם קאמר, אי לאו משום דקשיא
23 ליה מה דבבא בתרא לפרש טעמא כדי שלא יזיק.
24 והשתא דבבא בתרא מפרש טעמא כדי שלא יזיק
25 — מתניתין גמי איכא לפרושי הכי.
26 **ניטע רובו** — הרי הוא פחצר ומותר. **ואם העיר קדמה** — קוצץ ואינו נתון דמים" וכו'. **מאי**
27 **שנא גבי בור דקתני:** קוצץ ונתון דמים, ומאי שנא הכא דקתני: קוצץ ואינו נתון דמים? **אמר**
28 **רב פהא:** קידרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא. ומאי קושיא? דלמא שאני הניקא דרבים
29 מהניקא דיהיד אלא אי איתמר דרב פהא — אסיפא איתמר: אם האילן קדם — קוצץ ונתון
30 דמים. **ולמיא** לזהו: הובו לי ברישא דמי ויהדר איקוץ אמר רב פהא: קידרא דבי שותפי לא
31 חמימא ולא קרירא. "ספק זה קדם וספק זה קדם" — קוצץ ואינו נתון דמים". **מאי שנא** מבור
32 **דאמרת:** לא יקוץ? התיב דודאי לאו למיקץ קאי — ספיקו גמי לא אמרינן ליה קוץ, הכא דודאי
33 למיקץ קאי — ספיקו גמי אמרינן ליה קוץ, ואי משום דמי — אמרינן ליה: אייתי ראיה ושקול.
34 **משנה** מרחיקין את גורן קבוע מן העיר חמשים אמה. לא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו
35 — אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח, ומרחיק ממנו עותיו של חבירו ומניחו כבדי שלא
36 יזיק. **גמרא** מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? אמר אביי: סיפא אהאן לגורן שאינו קבוע.
37 הוי דמי גורן שאינו קבוע? אמר רבי יוסי ברבי חנינא: כל שאינו זורח ברחת. רב אשי אמר:
38 מה פעם קאמר, מאי טעמא מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה? כדי שלא יזיק. מיתבי:
39 מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה; וכשם שמרחיקין מן העיר חמשים אמה, כך מרחיקין
40 מדלועין ומקשוואין ומגמיעותיו ומנירו של חבירו חמשים אמה, כדי שלא יזיק; בשלמא לרב
41 אשי ניהא, אלא לאביי קשיא קשיא. בשלמא מוקשוואין ומדלועין, דאילן אבקא ואתי בליביה
42 ומצוי ליה, אלא מנירו אמאי? אמר רבי אבא בר זבדא, ואיתמא רבי אבא בר זבדא: מפני
43 שעושה

של אילן, אם דאי קדם — לאו למיקץ קאי, כדקתני: אם האילן קדם לא יקוץ — ספיקו גמי לא אמר ליה קוץ, שעל הזיק להביא ראה. **הכא דודאי** — גמי למיקץ קאי, אלא שנוטל
דמים. כדקתני: אם האילן קדם קוצץ ונתון דמים — ספיקו גמי אמר ליה: קוץ ממה נפשך על ברחן. וכשבא לבנות דמים אמר ליה: אייתי ראה דאת קדמת ושקל. **משנה** גורן קבוע
— בגמרא מפרש מאי קביעתא. חמשים אמה — מפני המוץ המזיק את בני העיר כשהוא זורה, וגם הזרעים הוא מייבש. ומניחו של חבירו — ובגמרא מפרש מאי היזק דמוץ לגיז. ניר
היא תרישה שחורשין בימי הקיץ, ואין זורעין בו עד ימות החורף. כדי שמתנו שרשי הקוצים והעשבים. כדכתיב: "נירו לכם ניר ואל תזרעו אלא קוצים" (ירמיהו ד). **כבדי** שלא יזיק —
האי שיעורא משמע בציר מחמשים אמה. ובגמרא פריך: מאי שנא מרישא, דאמרת: אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח? **גמרא** שאינו זורה ברחת — שאין חביו גדול, ואין
צריך לזרות ברחת, אלא הרח מנשבת בברי והמוץ נדף מאליו. רח פליה בלעו, כשהברי גדול צריך להגביה התבואה ברחת, וזרק כלפי מעלה, והרח מנשבת ודוחפת המוץ למרחוק.
רב אשי אמר — שיעורא דסיפא ברישא, ומה טעם קאמר. מקשוואין ומדלועין — נטיעה שהקשוואין והדלועין גדילין בה. בשלמא לרב אשי ניהא — דקתני כבולו חמשים אמה. **אלא**
לאביי קשיא קשיא — והכין גרסין.

אלף אמה הסמוכים לעיר, ולא רק בעשרים וחמש אמות.
 על קושיא זו מתרצת הגמרא בשני אופנים: האופן האחד, לא
 צריך - לא הוצרכה המשנה לומר דין זה אלא לרבי אלעזר דאמר
 (ערכין סו) שדין זה שאין עושים מגרש שדה נאמר רק לגבי ערי
 הלויים, אבל בערי ישראל עושים שדה מגרש ומגרש שדה, ועל כן
 הוצרכה המשנה לומר שמכל מקום הקא - בעשרים וחמש אמה
 הסמוכים לעיר, מודה רבי אלעזר שמשום נזיל העיר לא עברין -
 אין עושים שדה, אלא יש להשאיר מרחב פנוי לפני העיר.
 ובאופן שני מתרצת הגמרא: ולרובן נמי - אף לדעת חכמים (סו),
 דאמרי שאף בערי ישראל אין עושים שדה מגרש ולא מגרש שדה,
 מכל מקום הוצרכה המשנה לאסור נטיעת אילן בסמוך לעיר,
 משום דהני מילי - דין זה שאין עושים מגרש שדה, נאמר רק לגבי
 זריעת דרעים בסמוך לעיר, שבוה יש לאסור לדעת חכמים בכל
 אלף אמה הסמוכים לעיר, משום שעושה את המגרש שדה, אכל
 נטיעת אילנות עברין בסמוך לעיר, שאין בזה משום עשיית מגרש
 שדה, ועל כן הוצרכה המשנה להשמיענו, דהקא - בעשרים וחמש
 אמה הסמוכים לעיר, משום נזיל העיר לא - יש לאסור אף נטיעת
 אילנות שאין זה נזיל לעיר.

הגמרא מביאה הוכחה ליסוד זה שיש לחלק בין זרעים לאילנות:
 ובגמרא תיקרא דשאני בין דרעין לאילנות - ומנין יש לומר שיש חילוק
 לענין זה בין זרעים לאילנות. דהתניא - יש להוכיח כן מדברי
 הברייתא, העוסקת בדניי טלטול בשבת, וכך שנינו בה, קרפף
 ו-מקום המוקף מחיצותו ששיעור שטחו הוא יותר מבית סאתים
 ו-מקום הראוי לזרוע בו שתי סאים, שהוקף במחיצות לצורך
 דירה, ולפיכך מותר היה לטלטל בכלו אפילו גדול הוא ביותר,
 ולאחר מכן נרע רובו של הקרפף בורעים, הרי הוא כגנינה ואסור
 לטלטל בתוכו אלא בארבע אמות, שהרי אין דרך אדם לזרוע
 בתוך חצירו, ונמצא שטל ממנו שם 'דירה' ונעשה 'גנינה', וגינה
 שהיא גדולה מבית סאתים אין לטלטל בה אלא בארבע אמות.
 אבל אם נימנע רובו באילנות, הרי הוא כהציר ומותר לטלטל בו,
 שמאחר ודרך אדם לנטוע אילנות בתוך חצירו לא בטל ממנו שם
 דירה.

ויש להוכיח משם שמקום הזרוע בורעים יש עליו שם 'גנינה' או
 'שדה', ולפיכך יש לאסור לזרוע את המגרש הסמוך לעיר בשיעור
 אלף אמה, לדעת חכמים הסוברים שאין עושים מגרש שדה. אבל
 מקום הנטוע באילנות אין שם 'שדה' עליו, ולפיכך אין לאסור
 לנטוע אילנות באלף אמה הסמוכים לעיר, אלא רק בעשרים
 וחמש אמה הראשונים משום נזיל העיר.
 שנינו במשנה: ואם בניית העיר קדמה לנטיעת האילן, קוצצין את
 האילן ואינו נותן דמים לבעליו וכו'.

שואלת הגמרא: מאי שניא - מדוע שונה הדין נבי אילן הסמוך לפזר
 ומזיקו, דהתני - ששנינו במשנה להלן (כה) שאם קדמה חפירת
 הבור לנטיעת האילן, קוצצין בעל הבור את האילן ונותן דמים
 לבעליו, אף שנטע באיסור, ומאי שניא שניא הקא לגבי אילן הסמוך
 לעיר, דהתני במשנתנו שאם קדמה העיר לאילן קוצצין את האילן
 ואינו נותן דמים לבעליו.

משיבה הגמרא: אמר רב כהנא, קדמה דבי שותפי לא תמיא ולא
 קריא - קדירת השותפים אינה לא חמה ולא קרה. ומשל הוא,
 שכשם שקדירת השותפים לעולם פושרת היא, מאחר שכל אחד
 מהם סומך על חבירו שיטפל בה, כך לענין קציצת האילן, אם יחא
 מוטל על בני העיר לשלם את דמי האילן, ישתמש כל אחד מהם
 מן התשלום, ונמצא שישאר האילן במקומו ויחא גנאי לעיר,
 ולפיכך תיקנו חכמים שאם קדמה העיר לאילן לא יטול בעל
 האילן את דמי אילנו, ומעתה יקצצוהו בני העיר בלא חשש.
 שבה הגמרא ושואלת: ומאי קושיא - כיצד ניתן לדמות בור לעיר

השפוא ישראל יגהו - שרוב שופכי היין מן החביות לנודות
 במדינה זו ישראלים הם, ולפיכך אף אם הולכים אחר הרוב מותר
 היין בשתייה.
 מוסיפה הגמרא: והני מילי ברבירי - דין זה לא נאמר אלא באופן
 שנמצאו בכרם נודות גדולים, שאין לתלות שהגיעו ממדינה
 אחרת על ידי עוברי דרכים, מאחר שאין דרך עוברי דרכים
 לשאת עמם נודות גדולים. אכל זמירי - אם נמצאו נודות קטנים,
 אסורים הם, אף שרוב שופכי היין במדינה זו ישראל הם, דאמור
 מעוקרי דרעים פול - שהרי יתכן שנפלו מעוברי דרכים שהביאום
 ממדינה אחרת, ורוב היין שבמדינות אחרות של גויים הוא. ואי
 איקא רבירי ביהדיה - אמנם אם נמצאו נודות קטנים יחד עם
 נודות גדולים, יש להתיר אף את הקטנים, שמאחר ואין דרך
 עוברי דרכים לשאת נודות גדולים, יש לתלות שהיין נקנה
 במדינה זו מיד שופכי היין הישראליים, והטעם שקנו אף נודות
 קטנים שאין דרך הקונים בכך, משום דאמור באבירי הנה מנחי
 - שמא נטלום כדי להשוות את המשא המוטל משני צידי החמור,
 כדי שלא יכביד צד אחד על החמור יותר ממשנהו.

משנה

במשנה זו יבואר שאסור לנטוע אילנות בסמוך לעיר, מפני שאין זה
 נאה לעיר, וחילוק הדינים בינה בין אם האילן קדם לעיר לבין אם
 העיר קדמה לאילן.
 פתיחין את האילן מן קצה העיר עשרים וקמ"ח אמה. דהיינו, אין
 אדם רשאי לנטוע אילן סמוך לגבול העיר, מאחר שנוי הוא לעיר
 שהיא לפניה מרחב הפנוי מאילנות. וקאילן של חרוב וקאילן של
 שקמה שגנפיהם מרובים משאר אילנות, יש להרחיקם מן העיר
 המשים אמה. אפא שאול אומר, כל אילן כרק יש להרחיק מן העיר
 המשים אמה, מאחר שגנאי הוא לעיר שהיא אילן סרק סמוך
 אליה.
 עתה מבארת המשנה את הדין באופן שכבר נטע את האילן: (א) אם
 בניית העיר קדמה לנטיעת האילן, דהיינו, שנטע אדם אילן סמוך
 לעיר שלא כדין, אזי קוצצין אחד מבני העיר את האילן, ואינו נותן
 דמים לבעליו. ואם האילן קדם לעיר, קוצצין אחד מבני העיר את
 האילן, שאף שנטע בעל האילן כדין, מכל מקום עתה יש בזה גנאי
 לעיר ויש לקוצצו, ונותן כל אחד מבני העיר דמים לבעל האילן.
 ספק זה קדם וקדם זה קדם - וכשני ספק אם האילן קדם לעיר או
 להפך, הדין הוא שקוצצין אחד מבני העיר את האילן ואינו נותן
 דמים.

גמרא

מבררת הגמרא: מאי שניא - מהו הטעם שמרחיקין את האילן מן
 העיר. אמר עולא, משום נזיל העיר - דנאה הדבר לעיר שהיא
 מרחב פתוח לפנייה.
 מקשה הגמרא: מדוע הוצרכה המשנה לאסור נטיעת אילן
 בעשרים וחמש אמה הסמוכים לעיר, ותיפוק ליה - הרי ניתן
 להוציא דין זה מן המבואר במשנה במסכת ערכין (ג), דאין עושים
 שדה מגרש ולא מגרש שדה. דהיינו, נתפרש בכתוב (במדבר לה דיה)
 שיש להותיר אלף אמה בסמוך לעיר לצורך מגרש, שהוא שטח
 הפנוי מזורעה או בנין ועומד לנוי העיר, ולאחריו יש להותיר שטח
 נוסף לצורך שדות וכרמים. ונתבאר שם במשנה, שאין רשאי אדם
 לזרוע את המגרש ולהפכו לשדה, שהרי מזריב את נזיל העיר.
 וכמו כן אין אדם רשאי להפוך את השדה למגרש ריק, משום
 יישוב ארץ ישראל. ואם כן, הרי יש לאסור לנטוע אילנות בכל

49 וְרוּחַ דְרוּמִית הִיא הַרוּחַ הַקָּשָׁה מְבֹרָה, וְאַיִלְמָלָא בְּן גִּין וְ-מֵלֶאךָ
 50 בְּדַמּוּת נֶגֶן שְׁמַעְמִידָה בְּכַנְפֵי, הִיְתָה מְחַרְבֵת אֶת כָּל הָעוֹלָם, שְׁנֵאמַר
 51 (איוב טו כו) 'הַמְבִינֶתְךָ יִאָכְרַךְ גִּין יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו לְתִמְנֹן, דְּהֵינּוּ,
 52 שֶׁהַמֶּלֶאךָ הַדּוּמָה לִנְגֵן פּוֹרֵשׁ אֶת כְּנָפָיו לְצַד דְרוּם וְ-תִמְנֹן, כִּדִּי
 53 לְעֶצֶר אֶת הַרוּחַ הַנוֹשֶׁבֶת שָׁם. וּמוֹכָה, שְׂרוּחַ צְפוֹנִית הִיא הַתְּדִירָה
 54 מְכַל הַרוּחוֹת.
 55 אֵלָּא בַּהֲכַרְח צְרִיךְ לומר, דְּפֵאֵי כּוּוֹנַת רַבִּי עֲקִיבָא שְׂרוּחַ מַעֲרֵבִית
 56 תְּדִירָא, שֶׁתְּדִירָא הִיא פְּהַשְׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה, הַמְצוּיָה בַּהּ יוֹתֵר מִשְׂאֵר
 57 צְדִי הָעוֹלָם, וְלִפְיָךְ הוּא אוֹסֵר לְעִשׂוֹת שֵׁם בּוֹרְסְקִי.
 58 הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאִיָּה שֶׁהַשְּׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה מְצוּיָה יוֹתֵר בְּצַד מַעֲרָב:
 59 דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי, בּוֹאֵן וְנִחְזֵיק מִיָּבָה לְאֶבְתֵּינוּ אֲנִשִּׁי כֹּסֶט
 60 הַגְּדוּלָּה, שֶׁהוֹדִיעֵנו אוֹתָנוּ עַל יְדֵי הַמְקִרָא שֶׁאֲמַרְוּ הֵיכֵן הוּא
 61 הַמְּקוֹם הָרְאוּי לְפָנוֹת אֵלָיו בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה. דְּכָתִיב (נחמיה טו) 'וְצִבְאָה
 62 הַשְּׂמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִיִּים. וְיֵשׁ לְלַמּוּד מְכַרְךָ, שֶׁצִּבְאָה הַשְּׂמַיִם הִלָּא הֵמָּה
 63 הַשְּׂמַיִם וְהִירַח הַעוֹמְדִים בְּצַד מִזְרָח, מִשְׁתַּחֲוִיִּים כְּלָפֵי הַשְּׂכִינָה
 64 שֶׁהִיא בְּצַד מַעֲרָב, שְׂאִין דְרָךְ הָעֶבֶד לְהַשְׁתַּחֲוֹת בְּסֻמוּךְ מִמֶּשׁ
 65 לְאִדּוֹנּוֹ, אֵלָּא בְּרִיחּוֹק מְקוֹם מַעֵט.
 66 מְתַקְרֵף לָהּ וְ-הַקְּשָׁה עַל כֵּן רַב אֶהָא בְּרַי יַעֲקֹב, כִּיִּצַד נִיתֵן לְהוֹכִיחַ
 67 מִכָּאֵן שֶׁשְּׂכִינָה בְּמַעֲרָב, וְדִלְמָא הַשְּׂכִינָה הִיא בְּמִזְרָח, וְאֵף עַל פִּי
 68 כֵּן הַשֶּׁמֶשׁ וְהִירַח מִשְׁתַּחֲוִיִּים לָהּ בְּסֻמוּךְ לְמִקּוֹם מַעֲמַדָּם, וְדוּמִים
 69 הֵם כְּעֵבֶד שְׂנוּטָל פְּרָם וְ-מִתְנַחֵן מְרַבּוֹ, וְהוֹדֵר לְאֶחָדֵינוּ כִּשְׁפָנוּי פּוֹנוֹת
 70 לְעֵבֶר הָאֵדָן, וְשֶׁמֶשׁתָּהוּ בְּהִלִּיתּוֹ לְאַחֲרוֹ, וְנִמְצָא מִשְׁתַּחֲוִיִּים
 71 לְהַשְׁתַּחֲוֹת בְּסֻמוּךְ מַעֲמַד אִדּוֹנּוֹ, וּמִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ לְאִשְׁטוֹ,
 72 וְאֵף בְּשֶׁמֶשׁ וִירַח יִתְכַן לומר כֵּן, שֶׁמִּתְחִלִּים לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְשְׂכִינָה
 73 שְׁבִמִזְרָח, וּמִתְקַדְמִים לְאַחֲרֵיהֶם לְעֵבֶר מַעֲרָב. קְשִׁיָּא - אֲכַן קֵשָׁה
 74 הַדְּבַר.
 75 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דַּעָה הַחֹלְקָת עַל כֵּךְ שֶׁעִיקַר הַשְּׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה
 76 הִיא בְּמַעֲרָב: וְרַבִּי אוֹשְׁעִיָּא סָבַר שֶׁהַשְּׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה כְּכֹל מְקוֹם
 77 הִיא, וְאִין צַד הַמִּיּוּחַד יוֹתֵר מִחִבְרֵי. דְּאָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא, מֵאִי
 78 דְּכָתִיב - מַה הִיא כּוּוֹנַת הַכְּתוּב (שם) 'אֶתָּה הוּא ה' לְבָדָּךְ אֶתָּה עֲשִׂיתָ
 79 אֶת הַשְּׂמַיִם וְגו', וְצִבְאָה הַשְּׂמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִיִּים, וְהֵינּוּ, שְׂכוּנוֹת
 80 הַכְּתוּב הוּא לְשַׁבַּח אֶת הַבּוֹרָא בְּעִנְיַן הַשְּׁלִיחוֹת שְׂשׁוּלָח אֶת צִבְאָה
 81 הַשְּׂמַיִם, שֶׁהוּא יְחִיד לְבַדּוֹ בְּעִנְיַן זֶה, וְמַה הוּא הַשַּׁבַּח בּוֹה,
 82 שְׁשׁוּלְחֵיךָ לֹא בְּשׁוּלְחֵי בְּשַׁר וְדָם הֵם, שְׁשׁוּלְחֵי בְּשַׁר וְדָם, מְמַקּוֹם
 83 שְׁמִשְׁתַּחֲוִיִּים לְשֵׁם מְתוּרִים שְׁלִיחוֹתָן, שֶׁאֵם הַמְשַׁלַּח נִמְצָא בְּמִקּוֹם
 84 אַחַד, וְשׁוּלַח אֶת שְׁלִיחוֹ לְעִשׂוֹת שְׁלִיחוֹת בְּמִקּוֹם אַחַר, אוֹי לְאַחַר
 85 גַּמַר הַשְּׁלִיחוֹת מוּטָל עַל הַשְּׁלִיחַ לְשׁוֹב לְמִקּוֹמוֹ שֶׁל הַמְשַׁלַּח
 86 וְלְהוֹדִיעֵנו שֶׁעִשָּׂה אֶת שְׁלִיחוֹתוֹ. וְאֵבֶל שְׁלִוְחֵיךָ אֵינֵם צְרִיכִים לְעִשׂוֹת
 87 כֵּן, אֵלָּא לְמִקּוֹם שְׁמִשְׁתַּחֲוִיִּין מִשָּׁם מְתוּרִין שְׁלִיחוֹתָן - בְּאוֹתוֹ מְקוֹם
 88 שְׁבִיִּצְעוּ אֶת שְׁלִיחוֹתָם שֶׁם הֵם מוֹדִיעִים שֶׁעִשׂוּ אֶת הַשְּׁלִיחוֹת,
 89 מֵאַחַר שֶׁהַשְּׂכִינָה מְצוּיָה בְּמִקּוֹם זֶה כְּפִי שֶׁהִיְתָה מְצוּיָה בְּמִקּוֹם
 90 שֶׁמִּמֶּנּוּ נִשְׁלַחוּ לְכַאֵן. שְׁנֵאמַר (איוב לח לה) 'הַתְּשַׁלַּח כְּרִקִּים וְיִלְכּוּ
 91 וְיִאֲמְרוּ לְךָ הֲנֵנּוּ, וּמִדִּיִּיקַת הַגְּמָרָא, 'בּוֹאֵן וְיִאֲמְרוּ לֹא נִאָמַר, אֵלָּא
 92 וְיִלְכּוּ וְיִאֲמְרוּ, שְׂאִינֵם צְרִיכִים לְשׁוֹב לְמִקּוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ נִשְׁלַחוּ, אֵלָּא
 93 הוֹלְכִים וְאוֹמְרִים בְּמִקּוֹם שְׁלִיחוֹתָם. וְדַבֵּר זֶה מְלַמֵּד שֶׁהַשְּׂכִינָה כְּכֹל
 94 מְקוֹם הִיא שְׂרוּיָה.
 95 וְאֵף רַבִּי יְשַׁמְעֵאל סָבַר שֶׁהַשְּׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה כְּכֹל מְקוֹם הִיא, דְּתַנָּא
 96 דְּבִי רַבִּי יְשַׁמְעֵאל, מִנְּיָן שְׁשִׁכְנָה כְּכֹל מְקוֹם הִיא, שְׁנֵאמַר (מכריה ב ז)
 97 'הִנֵּה הַמֶּלֶאךָ הַדְּבַר בִּי יִצָּא וּמִלְאָךְ אַחַר יִצָּא לְקִרְיָתוֹ. מִדִּיִּיקַת
 98 הַגְּמָרָא, 'יִצָּא אֶחָדֵינוּ לֹא נִאָמַר, אֵלָּא יִצָּא לְקִרְיָתוֹ, דְּהֵינּוּ
 99 שֶׁהַמֶּלֶאךָ הָרֵאשׁוֹן בֹּא מִצַּד אַחַד, וְהַשְּׂנִי בֹא מִן הַצַּד שְׂכַנְגָדוֹ,
 100 וְדַבֵּר זֶה מְלַמֵּד שְׁשִׁכְנָה שְׂרוּיָה כְּכֹל מְקוֹם.
 101 וְאֵף רַב שֵׁשֶׁת סָבַר שְׁשִׁכְנָה כְּכֹל מְקוֹם הִיא, דְּאָמַר לִיה רַב שֵׁשֶׁת
 102 לְשַׁמְעִיָּה וְ-לְמִשְׁמוֹ, בְּשַׁעַת שֶׁהִיא מַעֲמִידוֹ לְתַפְלִיחָה, מֵאַחַר שֶׁרַב

1 שְׁעוֹשָׂה אוֹתוֹ לָלֵל - הַאֲבָק הָעוֹלָה מִן הַגּוֹרֵן מִזְבֵּל אֶת הַקְּרָעָה יוֹתֵר
 2 מְדִי, וְגוֹרֵם לִיִּיבֵשׁ אֶת הַזְּרוּעִים הַנּוֹרְעִים בַּהּ.
מִשְׁנָה
 3 מִשְׁנָה זוֹ מְמַשִּׁיכָה לְעֶסֶק בְּדִינֵי הַרְחַקָת נִזְיָקִין, וּמִפְרַטָת כְּמַה
 4 עֵינֵינִי הִיזָק שִׁישׁ לְהַרְחִיקִים מִן הָעִיר, אוּ מִן מִמוֹנֵי שֶׁל
 5 חִבְרֵי. מְתַקְרֵין אֶת הַנְּבִלּוֹת, וְאֶת בֵּית הַתְּקַבְרוֹת, וְאֶת הַתְּבַרְסְקִין
 6 וְ-מִקּוֹם עֵיבוֹד הָעוֹרוֹת מִן קֶצֶה הָעִיר תְּמַשִּׁים אִמָּה, מֵאַחַר
 7 שְׂדַבְרִים אֵלּוֹ גּוֹרֵמִים לְרִיחַ רַע הַמִּזְיָק אֶת בְּנֵי הָעִיר.
 8 הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה מַחְלֻקָת בְּאִיזָה צַד שֶׁל הָעִיר מוֹתֵר לְעִשׂוֹת
 9 בּוֹרְסְקִי: דַּעַת תְּנָא קַמָּא הִיא, שְׂאִין עוֹשִׂין בּוֹרְסְקִין אֵלָּא לְמִזְרָח
 10 הָעִיר, מֵאַחַר שֶׁהַרוּחַ הַמְזוּרָחִית הִיא חֲמָה וּמְנַשֶּׁבֶת בְּנַחַת, וְלִפְיָךְ
 11 אִין הִיא מְבִיאָה אֶת הָרִיחַ לְתוֹךְ הָעִיר, אֲךָ בְּשֵׂאֵר צִדֵי הָעִיר
 12 אִסּוּר לְעִשׂוֹת אִפִּילוֹ אִם מִרְחִיק חֲמִשִּׁים אַמָּה.
 13 רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, לְכָל רוּחַ הוּא עוֹשָׂה - רְשָׁאֵי אָדָם לְעִשׂוֹת בּוֹרְסְקִי
 14 בְּכָל צְדִי הָעִיר, חוּץ מִמְּעַרְבָּה שֶׁל הָעִיר. וּמְתַקְרֵין אֶת הַבּוֹרְסְקִי
 15 הַמְשִׁים אִמָּה מִן הָעִיר.
 16 וּמְתַקְרֵין אֶת הַמְשַׁרְהָה וְ-מִים שְׂשׁוּרִים בְּהֵם פִּשְׁתָן, וְרִיחָם רַע
 17 בְּיוֹתְרוֹ, מִן גִּינַת הַיָּרֵק, שֶׁאֵם זֶרַע אָדָם יִרְקוֹת בְּגִינָתוֹ אִסּוּר לְשַׁכְּנוֹ
 18 לְסֻמוּךְ לְשֵׁם אֶת מְקוֹם שְׂרִיית הַפִּשְׁתָן, מֵאַחַר שֶׁמִּזְיָק הוּא לִירֵק, וְכֵן
 19 מִרְחִיקִים אֶת מְקוֹם גִּידוֹל הַתְּרִישִׁין וְ-כִרְתִּין מִן מְקוֹם גִּידוֹל הַתְּבַרְסְקִים,
 20 מֵאַחַר שֶׁמִּזְיָקִים הֵם אוֹתָם, וְכֵן יֵשׁ לְהַרְחִיק אֶת מְקוֹם גִּידוֹל הַתְּהַרְדֵּל
 21 מִן כּוּוֹרוֹת הַתְּבַרְסְקִים, מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבָרִים אוֹכְלוֹת אֶת הַחֲרָדֵל, וְנַעֲשֶׂה
 22 לְהָן מִרְבִּיחֵי, וְחֻזְרוֹת וְאוֹכְלוֹת אֶת הַדְּבַשׁ שֶׁלָּהֶן. וְרַבִּי יוֹסִי מְתוּרִין
 23 כְּסִמִּיכַת הַתְּהַרְדֵּל לְכוּוֹרוֹת הַדְּבָרִים.
גְּמָרָא
 24 הַגְּמָרָא מִסְתַּפְקָת בַּהֲבַנַת דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא: אִיִּפְעִיָּא לָהּ - נִסְתַּפְקוּ
 25 בְּנֵי הַשִּׁיבָה, רַבִּי עֲקִיבָא הִיבֵי קְאָמַר - מַה הִיְתָה כּוּוֹנַתוֹ לומר,
 26 הָאֵם כּוּוֹנַתוֹ שֶׁלְכָל רוּחַ הוּא עוֹשָׂה וְסוּמָךְ - שְׁבַכְל צְדִי הָעִיר נִיתֵן
 27 לְסֻמוּךְ בּוֹרְסְקִי בְּלֹא לְהַרְחִיק כֻּלָּל, חוּץ מִמְּעַרְבָּה וּמְתַקְרֵין הַמְשִׁים
 28 אִמָּה וְעוֹשָׂה - חוּץ מִצַּד מַעֲרָב שְׂאִין לְעִשׂוֹת בּוֹ בּוֹרְסְקִי עַד
 29 שִׂרְחִיק חֲמִשִּׁים אַמָּה מִן הָעִיר. אוּ דִלְמָא - אוּ שְׂמַא לְכָל רוּחַ
 30 מִרוּחוֹת הָעִיר הוּא עוֹשָׂה בּוֹרְסְקִי וּמְתַקְרֵין הַמְשִׁים אִמָּה, חוּץ
 31 מִמְּעַרְבָּה דְּאֵינוֹ עוֹשָׂה כְּכֹל, אִפִּילוֹ אִם רִיחֵי הַרְבֵּה.
 32 הַגְּמָרָא פּוֹשְׁטָת סַפֵּק זֶה מִדְּבָרֵי הַבְּרִייתָא: תָּא שְׁמַע, דְּתַנָּא רַבִּי
 33 עֲקִיבָא אוֹמֵר, לְכָל רוּחַ מִרוּחוֹת הָעִיר הוּא עוֹשָׂה בּוֹרְסְקִי וּמְתַקְרֵין
 34 הַמְשִׁים אִמָּה מִן הָעִיר, חוּץ מִמְּעַרְבָּה שֶׁל הָעִיר דְּאֵינוֹ עוֹשָׂה שֵׁם
 35 בּוֹרְסְקִי כֹל עִיקַר, מִפְּנֵי שֶׁהִיא תְּדִירָא - מְצוּיָה. וּמוֹכַח מִדְּבָרֵי
 36 הַבְּרִייתָא, שְׁבַכְל הַצְּדִידִים מְצַרִּיךְ רַבִּי עֲקִיבָא הַרְחַקָת חֲמִשִּׁים
 37 אַמָּה, וְאֵילוֹ בְּצַד מַעֲרָב אוֹסֵר הוּא לְעִשׂוֹת לְעוֹלָם, אֵף אִם מִרְחִיק
 38 הַרְבֵּה.
 39 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת אֶת כּוּוֹנַת דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא מִפְּנֵי שֶׁהִיא תְּדִירָא:
 40 אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב נְחֵמָן, מֵאִי כּוּוֹנַת רַבִּי עֲקִיבָא שְׂרוּחַ מַעֲרֵבִית
 41 תְּדִירָא. אֵילְמָא תְּדִירָא בְּרוּחוֹת - אִם נִאֲמַר שְׂכוּנוֹתוֹ שְׁבַצַּד מַעֲרָב
 42 יֵשׁ רוּחוֹת בְּאוֹפֵן תְּדִיר, דְּהֵינּוּ שְׂרוּחַ מַעֲרֵבִית מְנַשֶּׁבֶת יוֹתֵר מִשְׂאֵר
 43 רוּחוֹת, וְלִפְיָךְ אִין לְעִשׂוֹת שֵׁם בּוֹרְסְקִי מֵאַחַר שֶׁהַרוּחַ תְּבִיאָ אֶת
 44 הִיחַ לְעִיר, וְהָא אָמַר רַב חֲנַן בְּרַי אָבָא אָמַר רַב, אֲרַבַּע רוּחוֹת
 45 מֵאַרְבַּעַת צִדֵי הָעוֹלָם מְנַשְּׁבוֹת כְּכֹל יוֹם, וְרוּחַ צְפוֹנִית מְנַשֶּׁבֶת עִם
 46 בּוֹלָן - עִם כָּל אַחַת מִהַרוּחוֹת, בְּנוֹסֵף לְמַה שֶׁמְנַשֶּׁבֶת בְּפָנֵי עַצְמוֹ,
 47 שְׂאֵילְמָא בְּן - שֶׁאֵם לֹא הִיְתָה מְנַשֶּׁבֶת עִם כָּל אַחַת מִן הַרוּחוֹת,
 48 אִין הָעוֹלָם מְתַקְרֵין אִפִּילוֹ שְׁעָה אַחַת מִחַמַּת חוּזָקֵן שֶׁל הַרוּחוֹת.

שְׁעוּשָׁה אוֹתוֹ גַּלְל - אף על גב דגלל משיבא הקרקע, כשהיא כולה גלל - מזיק, אִין עוֹשֵׂה בורסקי אלא למורח העיר - משום דרוח מערבי שהוא קשה ירחיק ויולץ דריח מן העיר, כדאמרינן (ברכות מא): הישן למורח גרנו - דמו בראשו, מפני שרוח מערבית מביא הקש בחוטמו. **מפני** שהיא תדירה - לא גרסינן 'מאי טעמא', דמן כביריתא היא, דהכי איתא בתוספתא.

וצבא השמים לך משתחיים - ואם התמרה: בלילה נמי במורח משתחיים ויש לומר: דאין לנו ללמוד אלא ממה שאנו רואין, ואם תאמר: ואמאי לא נדע מקום תפלה מביט המקדש, שהיה שם שכינה במערב? ויש לומר: דמשם אין ללמוד, דאף על גב דשכינה בכל מקום - אי אפשר להשיג ארון וכפרת אלא בצד אחר, ורבינו יצחק בן אברהם אומר: דמשם אין ללמוד דשכינה במערב, דהוה דביט מקום הקדשים היה במערב המקדש, מכל דשים הארין שהשכינה שם, כדכתיב (שמות כה) 'ונעודתי לך שם' היה במזרח בית קדשי הקדשים. **לכל** רוחותא אוקמן - כל הני אמוראי לית להו הא דהניא בברכות (לא), שהייב אדם להתפלל נגד ירושלים, משום דכתיב 'והתפללו אליך דרך ארצם', אלא סברי רבי ישמעאל דאמר: בכל מקום שכינה, ומאן דאמר שכינה במערב, סבר רבי עקיבא דאמר: מפני שהיא תדירה, ורבי חנינא דשמתנין, דאמר: כגון אתון דיתבון לצפנא דארעא ישראל אדרימו - סבר לה כביריתא דברכות.

אוריה - לשון שפירש הקונטרס, דאוריה מערב, נראה לרבינו תם ולר"ח עיקר. **רוח** מערבית שבא מערפו של עולם - כדפירש בקונטרס: מאחורו של עולם, דמערב קרוי אחר, דכתיב 'אחור וקדם צרתי', ודרשינן (בחינוח) (א.ב.כ) לענין מרח ומערב, ובתיבי נמי 'ארם מקדם ופולשתים מאחור' (ישעיה ט), וקרי נמי דרום 'מין', ולצפון 'שמאל', כדאמרינן בשמתנין. והיינו משום דשכינה במערב, לפני השכינה למזרח, לכך קרוי מערב אחר ומזרח קדם, ודרום ימין, וצפון שמאל, ולמאן דאמר שכינה בכל מקום - צריך לומר דהאי דקרי מרח 'קדם', ומערב 'אחור', ודרום 'מין', וצפון 'שמאל' - משום שכינה בבית המקדש שהיה במערב, לפני השכינה כלפי ישראל שהיו במזרח, ומשתחיים שם.

הגה"ה ורבינו יצחק בר יהודה פירש כדשעמך אדם הראשון כשברא היו פניו למזרח, ואין נראה, שהיה ערפו כלפי השכינה למאן דאמר שכינה במערב, עד כאן הגה"ה. שמערת כל העולם כולו - רוח מזרחית במתניתין שהיא נוחה מכל הרוחות - היינו כשהיא באה כדרכה. אבל כשבאה לפורענות - היא מסתרה, כדפירש הקונטרס במתניתין, וממזורים

שְׁעוּשָׁה אוֹתוֹ גַּלְל - מרבה לו זבל, ושוּרף את חורעים שנוערו בו. **משנה** את הנבלות ואת הקברות כו' - משום ריח רע. **אלא** למורח העיר - שאין הרוח מזרחית קשה תדיר אלא אם כן באה לפורענות, אבל כדרכה היא חמה ומנוגבת בנות, דכתיב (וינה ד) 'רוח קדים חרישית ותך השמש' וגו' - לפיכך אינה מביאה הרוח לעיר. חוין מן מערב - בגמרא מפרש טעמא. **גמרא** וסופך - אינו צריך להרחיק חמשים אמה. שאינו עושה כלל - ומרחיק חמשים אמה דקאמר רבי עקיבא - שאשר רוחות דרישאי קאי. תדירא ברוחות - אותו צד תדיר ברוח, שרוח מערבית מנושבת תדיר משאר רוחות. רוח צפונית מנושבת עם כל אהת - מדרוחות, לפי שהיא רכה ומתוקה וצלוה, כדאמר רבינא (עבא), ונמוקת. כן גי' - מלאך העשוי בדמות נץ. מעמידה - בכפוף. תדירא בשכינה - במערב היא שוכנת. לאבותינו - אנשי כנסת הגדולה, שאמרו מרא

שְׁעוּשָׁה אוֹתוֹ גַּלְל. משנה מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר חמשים אמה. אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר; רבי עקיבא אומר: לכל רוח הוא עושה, חוץ ממערבה, ומרחיק חמשים אמה. ומרחיקין את המזורה מן הירק, ואת הפרושי מן הצעלים, ואת החרדל מן הדבורים, ורבי יוסי מותר בחרדל. **גמרא** איבעיא להו: רבי עקיבא היכי קאמר? לכל רוח הוא עושה וסופך, חוץ ממערבה דמרחיק חמשים אמה ועושה. או דלמא: לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה, חוץ ממערבה דאינו עושה קלל? תא שמע: דתניא, רבי עקיבא אומר: לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה, חוץ ממערבה דאינו עושה כל עיקר, מפני שהיא תדירא. אמר ליה רבא לרב נחמן: מאי תדירא? אילימא תדירא ברוחות? והא אמר רב חנן בר אבא אמר רב: ארבע רוחות מנושבות בכל יום, ורוח צפונית עם כולן, שאילמלא כן - אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת. ורוח דרומית קשה מפולין, ואילמלא כן גי' שמעמדיה - מחרבת את העולם, שנאמר: 'המבונתך יאכר גי' יפרש בנפו לתומן' אלא מאי תדירא? תדירא בשכינה, דאמר רבי יהושע בן לוי: בזוא ונחיק טובה לאבותינו שהודיעו מקום תפלה, דכתיב: 'וצבא השמים לך משתחיים'. מתקיף לה רב אחא בר יעקב: ודלמא כעבד שנוטל פרם מרבו, וחוזר לאחוריו ומשתחיה קשיא. ורבי אשיעיא סבר: שכינה בכל מקום, דאמר רבי אשיעיא, מאי דכתיב: 'אתה הוא ה' לבדך את עשית את השמים' וגו'? שלוחיה לא בשלוחי בשר ודם; שלוחי בשר ודם - במקום שמשתלחים לשם מחזירין שלוחיהן, אבל שלוחיה - למקום שמשתלחין משם ויאמרו לך חננו; 'בזוא ויאמרו' לא נאמר, אלא: 'ולכו ויאמרו', מלמד שהשכינה בכל מקום. ואף רבי ישמעאל סבר: שכינה בכל מקום, דתנא דבי רבי ישמעאל: מנין ששכינה בכל מקום? שנאמר: 'הגה המלאך הדבר בי יצא ומלאך אחר יצא לקראתו'; 'אחוריו' לא נאמר, אלא: 'לקראתו', מלמד ששכינה בכל מקום. ואף רב ששת סבר: שכינה בכל מקום, דאמר ליה רב ששת לשמעיה: לכל רוחותא אוקמן לבר ממוקרה, ולאו משום דלית ביה שכינה, אלא משום דמזורו בה מיני. ורבי אבהו אמר: שכינה במערב, דאמר רבי אבהו: מאי אוריה? אור יהי. אמר רב יהודה: מאי דכתיב 'יערף כפמטר לקחי'? זו רוח מערבית שפאה מערפו של עולם; 'תול כפול אקרתי' - זו רוח צפונית שמולת את תהוב, וכן הוא אומר: 'העלים זהב מכים'; 'כשערים עלי דשא' - זו רוח מזרחית שמסערת את כל העולם כשעיר; 'וכרביבים עלי עשב' - זו רוח דרומית שהיא מעלה רביבים ומגדלת עשבים. תנא, רבי אליעזר אומר: עולם לאכסדרה

1 לאבסדרה — שאין לה דופן רביעית. אינה מסובבת — במחיצה. למעלה מן הרקיע —
 2 ומהלכת את רוח צפון בגוו רקיע. לקובה — אהל שכולו מוקף. לקרן מערבית צפונית
 3 — בלילה, שהחמה לעולם מהלכת רוח צפונית בלילה, ומן המערב היא פונה לצפון.
 4 שכן הילוכה: מן המזרח לדרום, מן הדרום למערב, וממערב לצפון. ומחזרת אחוריי כיפה
 5 — דרך חלון. הולך אל דרום — היקף היום קרוי
 6 הילוך, שהוא בתוך החלל. ואת היקף הלילה
 7 קרוי סיבוב, שהוא מקיף בחוץ. וביום לעולם
 8 מהלכת בדרום, אפילו ביום קצר אינו מהלך
 9 פחות מרוח דרומית. וסובב אל צפון בלילה —
 10 אף בלילה קצרה של תקופת תמוז אינו סובב
 11 פחות מרוח צפונית. פעמים שחלבתן — ביום
 12 אך זו תקופת תמוז, שהיא יוצאה בקרן
 13 צפונית מזרחית ושוקעת בקרן מערבית צפונית.
 14 פעמים סוכבתן — ביום קצר, שהיא יוצאה בקרן
 15 מזרחית דרומית ושוקעת בקרן מערבית דרומית,
 16 ומהלכת בלילה שלש רוחות. אתאן לרבי
 17 אליעזר — שאמר לאבסדרה דומה. וטפורים
 18 קרוי זו רוח צפונית — שהדופן מזרחית ופונה.
 19 והאמרת רוח דרומית מעלה רביבים — ובאן
 20 אתה אומר רוח מזרחית מביאה מים הא דאתא
 21 בפרא בניחותא — בא מן הדרום, וכי אתא
 22 בשפיקתא — בא מן המזרח, כדכתיב "מים
 23 במוצק", לא הושגמה רוח דרומית — שהיתה
 24 רגילה להביא רביבים טובים. וכתבי צפון ויפין
 25 — אלמא ימין הוא דרום, וכתבי ביה רעב. את
 26 אוצרו הטוב — וסיפא "לתת מטר ארצך". ויריב
 27 — בתפלתו, יחזיר פניו לדרום. וסיפך — שלא
 28 חלף. דמצידי אצרוי — מעט לצד דרום.
 29 אורימו — שתהיו פונים לצד ירושלים, משום
 30 דכתיב "והתפללו אליך דרך ארצם" וגו' (מלכים
 31 א ח). עד שאתה אומר לי — שאני מויק, ועלי
 32 להרחיק את עצמי, אני אומר לך שאתה מויק.
 33 ללגוני חרדליי — פרחי חרדליי. מושנה חרוב
 34 ושקמה — שרשיהם מרובים. בין מלמעלה —
 35 שאחד מהן מלמעלה בגובה שפיעו הר, והשני
 36 בשפולו. בין מן הצד — בקרקע שוה. ונתון
 37 דמים — דמיון דברשות נטע, שאינו מויק עד זמן
 38 גדול — לא חיבתו חכמים לקץ בלא דמים,
 39 בשביל הויקא דידיה. גמרא שמהליון —
 40 לשון חלדה דהלכות שחיטה (תולין לבא),
 41 שמהלכת מתחת לקרקעית הבור. הלכה כרבי
 42 יוסי — שעל הניקט להרחיק את עצמו. בגידי
 43 דיליה — היבא דמטי ליה הויקא מתוך ידיו של
 44 מויק, כההיא דאמרין ב"ביתא העלליה" (בבא
 45 מציעא ק"א). בהוה בי תרי חד דייר עילאי וחד
 46 דייר תתאי, אפחות מעוביה, וכל אימת דמשי
 47 ידיה נפלי עליה דתתאי. דכשנפולין מידו ממש
 48 על התחנות — קרי ליה גידי דיליה, וכי פסק
 49 והדר נפלי — לא קרי ליה גידי דיליה. פאפי
 50 יונאח — כך שמו, על שם מקומו. עצורי —
 51 עוצרי שומשמן לעשות שמן. בגידי דיליה —
 52 והבא נמי מידיהם הוא בא לו, שמכח מכותיהם
 53 הוא מרעיד. וכמה — תנוד אפדנא, דבעי
 54 ארתוקי.

כנרד

1 וממורים פירושו: רוח צפונית שכותל שלה מושלך, כלומר שאינה מסובבת לרבי
 2 אליעזר. וכתבי צפון ימין וכו' — דייגור על ימין איבא למימר
 3 דבימין ושמואל של אדם מיירי (הג"ה). ועוד נראה: שמו מקרא קמא אין להוכיח
 4 שברום ימין, ולא נאמר איפכא. עד כאן הגי'ה. תנא בין שהבור למעלה ואילן
 5 למטה כו' — איצטרך לאיתוי הך, אף על גב
 6 דבמתניתין נמי תנן "בין מלמעל בין מלמט"ן
 7 מכל מקום. דאי ממתניתין הוה אמינא דאחרוב
 8 ושקמה קאי, דעלה קאי, קא משמע לן ברייתא
 9 בכל אילן. (הגה"ה). ולספרים דלא גרסין
 10 במתניתין "בין מלמט"ן אתי שפיר, דאי
 11 ממתניתין הוה אמינא: "בין מלמעל" — אאילן
 12 קאי ולא אבור. משום דלא תשיב: אלא בור
 13 מלמעלה ואילן מלמטה אמאי? כדפריך
 14 אברייתא. עד כאן הגה"ה.

15 עני ועשירי הוה — רבנא נקט, שהיה עני,
 16 ולא איבעי לאסוקי אדעתיהו שיבנה
 17 האפדנא — אפילו הכי החזיקו להרחיק, משום
 18 דהוה גידי וידוהו. אף על גב דטמך בחזית אן
 19 צריך להרחיק אפילו בגידי דיליה, כדנתיא (בבא
 20 בתרא כ"ב). אם היה רפת בקר קודמת לאומר —
 21 מותר. והוא הדין תנות של נתנומים ובעי, ואין
 22 חילוק בין דירה לשאר, לפי המסקנא — אומר
 23 רבינו תם: דהבא היינו טעמא, משום דלא קביעא
 24 תשמישיהו כל כך כי הני דלעיל. (הג"ה). ועוד:
 25 הדבא משום דבאיסור סמך, דכל מרא דמחי —
 26 מפי לארעא. עד כאן הגי'ה.
 אפומא

19 ופרם בר פפא אומר רב חסדא: מיום שחרב בית המקדש - לא הוגשמה רוח דרומית,
 20 שנאמר: "ויגור על ימין ורעב ויאלל על שמאל ולא שבעו", וכתבי: "צפון וימין אתה כראתם".
 21 ואמר ופרם בר פפא אומר רב חסדא: מיום שחרב בית המקדש - אין הגשמים יורדין
 22 מאוצר טוב, שנאמר: "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב", בזמן שישראל עושין רצונו של
 23 מקום וישראל שרויין על אדמתם - גשמים יורדין מאוצר טוב, בזמן שאין ישראל שרויין
 24 על אדמתם - אין גשמים יורדין מאוצר טוב. אומר רבי יצחק: הרוצה שיגשם - ידרים,
 25 וישעשע - יצפון, וסימנוד: שלחן בצפון ומנודה בדרום; ורבי יהושע בן לוי אומר: לעולם
 26 ידרים, שמתחכם מתעשר, שנאמר: "אך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד". -
 27 והא רבי יהושע בן לוי אומר: שכניה פמערב - דמצדד אצדודי. אומר ליה רבי חנינא לרב
 28 אשי: גנון אתון דיתביתו בצפונה דארץ ישראל - אדריומו אדרומו. ומנא לן דבכל הצפונה
 29 דארץ ישראל קיימא? דכתבי "מצפון תפתח הרעה על כל ישיבי הארץ". "מרחיקין את
 30 המזשה מן הירק" וכו'. תנא: רבי יוסי מתיר בהרדל, שיכול לומר לו: עד שאתה אומר לי
 31 הרחק הרדלך מן דבורי, הרחק דבורך מן הרדלי, שבאות ואוכלות לגלגוי הרדליי. משנה
 32 מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה, ובהרוב ובשקמה - חמשים אמה, בין
 33 מלמעלה בין מן הצד. אם הבור קדמה - קוצץ וגותן דמים, ואם אילן קדם - לא יקוצץ.
 34 ספק זה קדם וספק זה קדם - לא יקוצץ; רבי יוסי אומר: אף על פי שהבור קודמת לאילן
 35 - לא יקוצץ, שהיה חופר בתוך שלו וזה נומע בתוך שלו. גמרא תנא: בין שהבור למטה
 36 ואילן למעלה, בין שהבור למעלה ואילן למטה. בשלמא בור למטה ואילן למעלה - קא
 37 אילין שרשין מוקי לה לבור, אלא בור למעלה ואילן למטה - אמאי? אומר רבי הנא בשם
 38 רבי יוסי: מפני שמהלדין את הקרקע ומלקין קרקעיה של בור. רבי יוסי אומר: אף על
 39 פי שהבור קודמת לאילן - לא יקוצץ, שהיה חופר בתוך שלו וזה נומע בתוך שלו. אומר רב
 40 יהודה אומר שמואל: הלכה פרבי יוסי. אומר רב אשי, פי הואן פי רב פהנא הוה אמרינו:

41 מודי רבי יוסי בגידי דידיה. פאפי יונאח עני והעשירי הוה, גנה אפדנא, הוה הנד עצורי
 42 הוה נייך אפגניה; אתא לקמיה דרב אשי, אומר ליה, פי הואן פי רב פהנא הוה אמרינו: מודי רבי יוסי בגידי דיליה. וכמה?
 כנרד

55 מתרצת הגמרא: לא קָשָׁא, הא - מה שנאמר לעיל שהגשמים
 56 מרוח דרומית הם באים, היינו באופן דַּאֲתָא מַטְרָא בְּנִיחוּתָא -
 57 כאשר באים הגשמים בנחת, הא - מה ששינוי בברייתא שהגשמים
 58 מן רוח מזרחית הם באים, היינו כשהמטר בא בְּשִׁפְכוּתָא -
 59 כשהגשמים יורדים בזעף.
 60 הגמרא מביאה מימרות נוספות לגבי הרוחות הנושבות בעולם:
 61 אָמַר רַב הֲפָא, מַאי דְּכָתִיב - מה הוא ביאור דברי הכתוב (איוב לו
 62 כב) 'מִצְפּוֹן וְהָב יָאֲתָה'. ומבאר, זו רוח צפונית שְׁמוֹלָת אֵת הַהָב,
 63 שעל ידי שמחממת את העולם בא רעבון והזהב נעשה זול. ומביא
 64 ראייה מן המקרא שמצינו לשון 'זול' לגבי זהב, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה
 65 מו ט) 'הַזֵּלִים זָהָב מְכִים'.
 66 אָמַר רַפְרָם בֶּר פֶּפְא אָמַר רַב הֲפָא, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא
 67 הִנְשָׁמָה רוּחַ דְּרוּמִית - לא הגיעו הגשמים על ידי רוח דרומית, אף
 68 שהיתה רגילה מקודם לכן להביא גשמים טובים. שְׁנַאֲמַר (ישעיה ט
 69 טז) 'וַיִּגְזַר עַל יַמִּין וָרָעַב, וַיֹּאכַל עַל שְׂמָאל וְלֹא שָׁבְעוּ'. ומפרש
 70 במקרא זה, שמצד ימין בא הרעב, אמנם עדיין לא נתפרש איזה
 71 צד מרוחות העולם נקרא בשם 'ימין'. וְכָתִיב (תהלים פט יג) 'צִפּוֹן וַיִּמִּין
 72 אֲתָה בְרָאֲתָם', ויש להוכיח ממקרא זה שימין הוא הצד ההפוך
 73 מצפון, דהיינו דרום. ומאחר שנאמר וַיִּגְזַר עַל יַמִּין וָרָעַב, יש
 74 ללמוד שאין רוח דרומית מביאה גשמים.
 75 וְאָמַר רַפְרָם בֶּר פֶּפְא אָמַר רַב הֲפָא, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין
 76 הִנְשָׁמִים יוֹרְדִין מְאוּצָר טוֹב. שְׁנַאֲמַר (דברים כח יב) 'פִּתְחָה ה' לָךְ אֵת
 77 אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֵת הַשְּׂמִימִים לַתֵּת מִטֵּר אֶרֶץ עֲבֹתָ'. ויש לדייק מתיבת
 78 'ארצ' / שְׂמִימִים (עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם וְיִשְׂרָאֵל) שְׂרוּיִן עַל
 79 אֲדָמָתָם אִז הַנְּשָׁמִים יוֹרְדִין מְאוּצָר טוֹב, אֶךְ בְּנִימֵן שְׂאֵין יִשְׂרָאֵל שְׂרוּיִן
 80 עַל אֲדָמָתָם, אֵין הַנְּשָׁמִים יוֹרְדִין מְאוּצָר טוֹב.
 81 אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַרוּצָה שְׂחִיבִים יְרִים - הרוצה להיות חכם, יטה
 82 את פניו בשעת תפילתו לצד דרום. וְהַרוּצָה שְׂעִשִׂיר יִצְפִּין -
 83 והרוצה להיות עשיר יטה פניו לצד צפון. וְסִימְנִיךְ - והסימן לכך
 84 שצד דרום גרם חכמה וצד צפון עשירות. שְׁלַחַן בְּצִפּוֹן וּמְנוּחָה
 85 בְּדִרוּם, דהיינו בבית המקדש היה עומד השולחן בצד צפון. והוא
 86 מרמז על עשירות, ואילו המנורה שהיא מרמזת על החכמה, היתה
 87 עומדת בצד דרום.
 88 וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי אָמַר, לְעוֹלָם יְרִים - אף החפץ להעשיר יפנה
 89 בתפילתו לצד דרום, שְׂמִתּוֹךְ שְׂהוּא מִתְחַכֵּם הַרִי הוּא אֶף מִתְעַשֵּׂר,
 90 שְׂהַרִי נֶאֱמָר עַל הַתּוֹרָה (משלי יט ט) 'אֲרֵךְ יָמִים בִּימִינָה בְּשִׂמְלֵה עֵשֶׂר
 91 וְכִבּוֹד', ומכאן שהמחכים בתורה זוכה גם לעושר.
 92 מקשה הגמרא: וְהָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי אָמַר (לעיל ע"א) שְׂהִשְׂכִּינָה
 93 בְּמַעְרָב הִיא שְׂרוּיָה, ולפיכך יש לאדם לפנות בתפילתו לצד מערב,
 94 וכיצד הוא אומר עתה שיש לפנות לצד דרום.
 95 מתרצת הגמרא: שאכן דעת רבי יהושע בן לוי שיש לאדם לעמוד
 96 בתפילתו לצד מערב ששם השכינה שרויה, אלא דְּמַצְדָּא אֲצִדְרִי
 97 - יפנה את פניו מעט לצד דרום, ובכך יזכה למעלות החכמה
 98 והעושר.
 99 הגמרא מביאה דעה הסוברת שיש לפנות בתפילה לצד ארץ
 100 ישראל: אָמַר לִיה רַבִּי הֵינָנָא לְרַב אֲשִׁי, בְּגוֹן אֲתוֹן דִּיתְבִּיתוּ בְּצִפּוֹנָה
 101 דְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל - אתם היושבים בבבל שהיא לצפונה של ארץ
 102 ישראל, אֲרֵרִימוּ אֲרֻרְמֵי - עליכם לפנות לצד דרום בתפילתכם,
 103 כדי שיהיו פניכם מכוונות לצד ארץ ישראל.
 104 מבררת הגמרא: וְכִנָּא לָן דְּכָבֵל לְצִפּוֹנָה דְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל כְּנִימָא - מנין
 105 שאכן בכל עומדת בצד צפון של ארץ ישראל. מבארת הגמרא,
 106 דְּכָתִיב לְגַבִּי נְבוֹאֵת יִרְמְיָה עַל חוֹרְבַן הַבַּיִת בִּיד מֶלֶךְ בָּבֶל (ירמיה א
 107 ד), 'מִצְפּוֹן תִּפְתָּח הַרְעָה עַל כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ'.
 108 שנינו במשנה: מְרַחֲקִין אֵת הַמְּשָׁרָה מִן הַיָּרֵךְ וְכוּ' ואת הכרישין מן

1 לְאַכְפְּרָה ו-מקום המוקף בשלש מחיצות) הוּא דוּמָה, שאין הוא
 2 מוקף אלא מצד מזרח ומערב ודרום, וְרִיחַ ו-צד] צְפוֹנִית אֵינָה
 3 מְסוּבָּבַת במחיצה, וְכִיּוֹן שְׂהַנְיָה חָמָה בסוף היום אֲצֵל קֶרֶן ו-פינה)
 4 מְעַרְבִית צְפוֹנִית, שוב אינה יכולה להמשיך במהלכה, מאחר שאין
 5 שם מחיצה, אלא היא נִכְפַּשֶׁת וְעוֹלָה לְמַעְלָה מִן הַקֶּרֶן, ומשלימה
 6 את הילוך צד צפון בלילה מעל הרקיע, ובאותה שעה שוררת
 7 חשיכה בעולם, ובבוקר היא שבה להאיר מתחת הרקיע בקרן
 8 מזרחית צפונית.
 9 וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, הַעוֹלָם לְקוּבָה ו-אהל המוקף מחיצה מכל
 10 צד(דיון הוּא דוּמָה, ואף רוח צְפוֹנִית מְסוּבָּבַת היא במחיצה, וְמִכֵּל
 11 מְקוֹם אֵין אֹרֵחַ נִיבַר בְּלִילָה, שִׁמְכִינֵן שְׂחַמָּה מְנַעַת בשעת שקיעתה
 12 לְקֶרֶן מְעַרְבִית צְפוֹנִית, הַרִי היא מְקַשֶׁת וְחוֹזֶרֶת אֲחוֹרֵי בִּישָׁה. דהיינו,
 13 נכנסת היא בחלון הנמצא בצד צפון, וממשיכה את מהלך צד צפון
 14 מחוץ לכיפת העולם, ובאותה שעה חשיכה שוררת בעולם,
 15 וְחוֹזֶרֶת וְבוֹקֵעַת בְּבוֹקֵר בצד מזרח דרך חלון, ושבה להאיר לעולם.
 16
 17 ומביא רבי יהושע ראייה לשיטתו מן המקרא המתאר את מהלך
 18 השמש בבריאה: שְׁנַאֲמַר (קהלת א ט) 'הוֹלֵךְ אֶל דְרוֹם וְסוּבָב אֶל צְפוֹן
 19 וְגו', סובב סבב הולך הרוח ועל סביבותיו שֵׁב הָרוּחַ. ומפרש רבי
 20 יהושע את דברי המקרא. 'הוֹלֵךְ אֶל דְרוֹם', היינו מהלך השמש
 21 ביום, שאף בימי החורף הקצרים מהלכת החמה ביום את צד דרום.
 22 'וְסוּבָב אֶל צְפוֹן' היינו מהלך השמש בלילה והנקרא בשם 'סובב' על
 23 שם שהוא מחוץ לכיפת העולם. שאף בלילות הקצרים הקצרים
 24 סובבת החמה בלילה את צד צפון. 'סוּבָב סוּבָב הוֹלֵךְ הָרוּחַ וְעַל
 25 סְבִיבוֹתָיו שֵׁב הָרוּחַ', אֵלוֹ פְּנֵי ו-צד] מוֹרָה וּפְנֵי ו-צד] מְעַרָב, שְׁפַעְמִים
 26 החמה מְסַבְבָּת בלילה, והיינו בחורף שהימים קצרים והלילות
 27 ארוכים, והחמה זורחת בקרן דרומית מזרחית, ומהלכת ביום רק
 28 את צד דרום, ושוקעת בקרן מערבית דרומית, ומסבבת בלילה את
 29 הצדדים מערב וצפון ומזרח. וּפְעָמִים מְחַלְקֵתָן בְּיוֹם, היינו בקיץ
 30 שהימים ארוכים והלילות קצרים, והחמה זורחת בקרן מזרחית
 31 צפונית, ומהלכת ביום את הצדדים מזרח ודרום ומערב, עד
 32 ששוקעת בקרן מערבית צפונית, ואינה מסבבת בלילה אלא את
 33 צד צפון בלבד.
 34 ויש להוכיח מכאן שרוח צפונית של העולם מוקפת אף היא
 35 במחיצה ככל שאר הרוחות, שהרי נקט בה המקרא בלשון 'סובב',
 36 שהוא הלשון שנקט אף לגבי רוח מזרחית ומערבית, ומאחר
 37 שרוחות אלו מוקפות במחיצה לדעת הכל, יש ללמוד מכך שאף
 38 רוח צפונית מוקפת.
 39 הגמרא מביאה ברייתא שבה מתבאר שהעולם לאכסדרה הוא
 40 דומה: הוּא - רבי אליעזר, הוּא אוֹמֵר, ומנין שרבי אליעזר אמרה,
 41 שהרי ברייתא זו אֲתָאן לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר - סוברת היא כשיטת רבי
 42 אליעזר שעולם לאכסדרה הוא דומה. וברייתא זו דורשת את
 43 המקרא (איוב לו ט"ז) 'מִן הַחֲדָר תְּבוֹא סוּפָה וּמִמְקָרִים קָרָה, מְנַשְׂמַת
 44 אֶל יָתֵן קָרָה וְרָחַב מִים בְּמוֹצָק'. ומבארת שמקרא זה עוסק בארבע
 45 הרוחות הנושבות בעולם. 'מִן הַחֲדָר תְּבוֹא סוּפָה' זו רוח דרומית,
 46 הבאה בסופה וסערה. וּמִמְקָרִים קָרָה' זו רוח צפונית, שהרופן שלה
 47 מזרחית ו-מושלכת) ופרוצה, והיינו כשיטת רבי אליעזר שרוח
 48 צפונית אינה מסובבת במחיצה. 'מְנַשְׂמַת אֶל יָתֵן קָרָה' זו רוח
 49 מְעַרְבִית, שממנה בא הקור הגדול בחורף, 'וְרָחַב מִים בְּמוֹצָק' זו רוח
 50 מְזֻרְחִית, שממנה באים הגשמים.
 51 מקשה הגמרא: כיצד יתכן לומר שהגשמים באים מרוח מזרחית,
 52 וְהָאֵמַר מוֹר - והלא נאמרה לעיל (ע"א) שמועה בשם אחד החכמים,
 53 שרוח דרומית היא זו שְׁמַעְלָה רַבִּיבִים ו-טיפות מטר] וּמְגַדְלָת את
 54 הַעֲשָׂבִים.

אלא בתבואה ויין ושמן ולא בפירות, או שאף זה כתחילת אוצר
 הוא, והרי זה כקדם האוצר לחנות.
 וגם על ספק זה אומרת הגמרא, תיקו.
 שנינו במשנה: **בְּאֵמֶת בְּיַד הַתִּירוֹ** ו-לפתוח חנות מתחתיו וכו' מפני
 שמשביחו, אבל לא רפת בקר.
הַנָּא, פֹּאֲצֵר שֶׁל יוֹן הַתִּירוֹ לַפְתּוֹחַ חֲנוֹת שֶׁל נַחְתוּמִין וְצִבְעִין
 מִתַּחְתֵּיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהֵעֵשׂן הָעוֹלָה מִן הַתְּנֹרִים שֶׁבַחְנוּיָת אֵלּוּ מְשַׁבְּחֵיהוּ
 לֵינן, וְלֹא הַתִּירוֹ לַעֲשׂוֹת רֶפֶת בְּקֶרַךְ מִתַּחַת אוֹצֵר הַיֵּין, מִפְּנֵי שֶׁהִרִיחַ
 הָעוֹלָה מִן הַרְפֵּת מְקַרְיָהוּ לֵינן.
אָמַר רַב יוֹסֵף, הָאֵי דִּידֵן - יֵין שֶׁלְנוּ בִבְבַל, אֲפִילוּ קוֹטְרָא דְשֶׁרְנָא נְמִי
 קְשִׁיָּא לִיה - אֲפִילוּ הָעֵשׂן הָעוֹלָה מִן הַנֵּר מוֹזִיקוּ. דְּהֵיִינוּ, שְׁלֹא נֹאמַר
 בְּמִשְׁנֵה דִין זֶה שְׁנִיתָן לַפְתּוֹחַ חֲנוֹת מִתַּחַת אוֹצֵר שֶׁל יוֹן, אֵלּא בֵּינן
 שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵעֵשׂן מִשְׁבִּיחוֹ, אֲךָ בֵּינן שֶׁל בָּבֶל שֶׁהֵעֵשׂן מוֹזִיקוּ
 דִּין אוֹצֵר שֶׁל יוֹן בְּדִין אוֹצֵר שֶׁל תְּבוּאָה, וְאֵין לַפְתּוֹחַ מִתַּחְתֵּיהֶם חֲנוֹת
 שֶׁל נַחְתוּמִין וְצִבְעִין.
אָמַר רַב שְׁשֵׁת, וְאֶחָפְקָתָא - אִם מְנִיחַ בַּעַל הַבַּיִת בְּבִיתוֹ שַׁחַת שֶׁל
 תְּבוּאָה, בְּרֶפֶת בְּקֶרַךְ דְּמֵיָא - הִרִי זֶה כְּאִילוֹ עֲשֵׂה רֶפֶת בְּבִיתוֹ, מֵאֲחֵר
 שֶׁהוּא דָּבָר לֹחַ הַמִּתְחַמֵּם וּמַעֲלָה סִירְחוֹן, וְעַל כֵּן אֵינוֹ רִשְׁאֵי
 לַעֲשׂוֹת כֵּן אֲפִילוֹ תַּחַת אוֹצֵר שֶׁל יוֹן.

משנה

משנה זו מבארת אילו דברים רשאי אדם לעשות בביתו ואין דיירי
 החצר רשאים לעכב עליו, ובאלו דברים מעכבים הם עליו.
חֲנוֹת שֶׁבְּחֶצֶר - אחד מבני החצר החפץ לפתוח חנות בביתו, ועל
 ידי כן יכנסו ויצאו הקונים דרך החצר המשותפת לכל הדיירים,
 יכול כל אחד מבני החצר למחות בידו, ולומר לו איני יכול לישן
 מקול הנכנסין ומקול היוצאין - מחמת הרעש הנגרם על ידי הקונים
 הנכנסים ויוצאים בחצר.
אֲבָל עֹשֶׂה אִדָּם פְּלִים או טוחן בריחים בתוך ביתו, ויוצא ומוכר את
 הכלים והקמח בתוך השוק, ואינו יכול אחד מבני החצר למחות
 בידו ולומר לו איני יכול לישן, לא מקול הפטיש שעושה עמו את
 הכלים, ולא מקול הריחים שטוחן בהם, שמאחר ודברים אלו
 תשמעו שם אל אדם הם, לא ניתן לאסור עליו לעשותם בביתו. ולא
 מקול התינוקות - וכן אין אחד מבני החצר יכול למחות ביד
 המלמד תינוקות של בית רבן בביתו, ולומר איני יכול לישן מקול
 התינוקות/ משום תקנת חכמים.

גמרא

מתחילה סברה הגמרא שכונת המשנה ולא מקול התינוקות'
 היינו באופן שעשה חנות בביתו, ובאים התינוקות לקנות אצלו,
 ואף על פי שיש קול בכניסתם ויציאתם אין שכניו יכולים למחות
 בידו.
 ועל כן מקשה הגמרא: **מַאי שְׁנָא רִישָׁא וּמַאי שְׁנָא סִיפָא** - מדוע
 ישנו חילוק בין הרישא לסיפא, שברישא מבואר שיכולים השכנים
 למחות ביד החפץ לפתוח חנות בביתו, ואילו בסיפא מבואר
 שאינם יכולים למחות ביד המוכר לתינוקות.
 מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבְיִי**, **סִיפָא אֲתָאן לְהַצֵּר אֲתָתָא** - הסיפא
 עוסקת באדם המוכר בחצר אחרת, שבאופן כזה אין דיירי החצר
 הסמוכה לחצירו יכולים למחות בידו, אף שקול הנכנסים
 והיוצאים נשמע גם בחצירים.
אָמַר לִיה רַבָּא לֵאבִי, **אֵי הָכִי** - אם כדברייך שהסיפא עוסקת בחצר
 אחרת, ליתני בסיפא של המשנה שבחצר אחרת מותר לאדם
 לפתוח חנות, ומדוע נקטה המשנה 'קול התינוקות'.
אֲלֵא אָמַר רַבָּא,

הצבעים, והעשן העולה מכך מוזק את התבואה. וכן לא יעשה
 אדם בביתו רפת בקר תחת אוצרו של חבירו, שהריח העולה מן
 הרפת מוזק את התבואה.
בְּאֵמֶת - הלכה פסוקה היא, שפֹּאֲצֵר שֶׁל יוֹן הַתִּירוֹ חֲכָמִים לַפְתּוֹחַ
 תַּחְתֵּיהֶם חֲנוֹת שֶׁל נַחְתוּמִין או צִבְעִין, מֵאֲחֵר שֶׁאֵין הָעֵשׂן מוֹזִיק אֶת
 הַיֵּין, אֲבָל לֹא הַתִּירוֹ לַעֲשׂוֹת תַּחְתֵּיהֶם רֶפֶת בְּקֶרַךְ, מֵאֲחֵר שֶׁהִרִיחַ
 הָעוֹלָה מִן הַרְפֵּת מוֹזִיק אֶת הַיֵּין.

גמרא

הגמרא מקשה על שיעור עובי הטיח המפורש במשנה: וְהַתְּנָא
 בְּבִרְיָתָא, שֶׁתְּנֹר הָעוֹמֵד בַּעֲלִיָּה יֵשׁ לְהַנִּיחַ תַּחְתֵּיהֶם מַעֲזִיבָה בַּעֲבוּרֵי
 שֶׁל אֲרֻכְיָה טַפְחִים, וְכִבְרָה יֵשׁ לְהַנִּיחַ מַעֲזִיבָה בַּעֲבוּרֵי שֶׁל שְׁלֹשָׁה
 טַפְחִים, וְאִילוּ בְּמִשְׁנֵתֵינוּ נִתְבָּאָר שֶׁהִשְׁעִיעוֹר בְּתֵנּוֹר הוּא שְׁלֹשָׁה
 טַפְחִים וְכִבְרָה טַפַּח.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: **אָמַר אַבְיִי**, **כִּי תִנְיָא הָהִיא** - הַשְׁעִיעוֹרִים שֶׁנִּתְבָּאָרוּ
 בְּבִרְיָתָא, הֵם בְּגִדְנִתְהוּמִין - בְּתֵנּוֹר וְכִבְרָה שֶׁל הַאֹפִים, שֶׁמִּסְקִים
 בָּהֶם אֵשׁ תְּמִיד וּמִתְחַמְמִים בִּיּוֹתָו, וְלִפְיָכָּךְ יֵשׁ לְהַרְחִיקֵם יוֹתֵר
 מִתְּנֹר וְכִבְרָה שֶׁלְנוּ. דְּתֵנּוֹר דִּידֵן כִּי בְּרִיהַ דְּנַחְתוּמִין - שְׁחוּמוֹ שֶׁל
 הַתְּנֹר שְׁלֵנוּ הוּא כְּחוֹם הַכִּבְרָה שֶׁל נַחְתוּמִין, וְלִפְיָכָּךְ יֵשׁ לְהַנִּיחוֹ עַל
 גְּבִי מַעֲזִיבָה בַּעֲבוּרֵי שְׁלֹשָׁה טַפְחִים כְּכִבְרָה שֶׁל נַחְתוּמִין.
 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵה: **לֹא יִפְתַּח אָדָם חֲנוֹת וְכוּ'** תַּחַת אוֹצֵרוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, וְלֹא
 רֶפֶת בְּקֶרַךְ.
הַנָּא, **אִם הָיְתָה הַרְפֵּת קוֹרְפֵּת לְאוֹצֵר**, דְּהֵיִינוּ, שֶׁעֲשֵׂה הַדִּיר
 הַתַּחְתּוֹן רֶפֶת בְּבִיתוֹ קוֹדֵם שֶׁעֲשֵׂה הַדִּיר הָעֲלִיוֹן אוֹצֵר בַּעֲלִיָּתוֹ,
 מוֹתֵר לוֹ לְהַשְׁאִיר אֶת הַרְפֵּת בְּבִיתוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְסַלֵּקָה מִשֵּׁם אִם
 עֲשֵׂה שְׁכֵנוֹ אוֹצֵר בַּעֲלִיָּתוֹ אַחֲרָיִם מִכֵּן.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה כַּמָּה סְפִיקוֹת בְּדִין קְדִימַת חֲנוֹת וּרְפֵת לְאוֹצֵר: **בְּעֵי**
אַבְיִי, מַה הַדִּין בְּאוֹפֵן שֶׁבַעל הָעֲלִיָּה בִּידוֹ - וְטֹאטָא וְרִיבִין וְ-הַזּוֹלִיף
 מִים כְּדִי לְהַרְבִּיץ וְלְהַשְׁכִּיב הָעֶפְרָן אֶת עֲלִיָּתוֹ לְאוֹצֵר - לְצוֹרֵךְ
 עֲשִׂיית אוֹצֵר, אֲךָ קוֹדֵם שֶׁהִסְפִּיק לְהַכְנִיס בְּאוֹצֵר תְּבוּאָה פִּתַח בַּעַל
 הַבַּיִת חֲנוֹת מִתַּחְתֵּיהֶם, מְהֵרָה הָאֵם בְּאוֹפֵן כּוֹז קְדָמָה הַחֲנוֹת לְאוֹצֵר,
 או שְׁמֵאֲחֵר וְכִבְרָה וְרִיבִין קוֹדֵם פְּתִיחַת הַחֲנוֹת הִרִי זֶה כְּאִילוֹ קֹדֵם
 הָאוֹצֵר לַחֲנוֹת.
 סַפֵּק נוֹסֵף: רִיבָה בַּעַל הָעֲלִיָּה בְּחֵלוּנוֹת מְהֵרָה. דְּהֵיִינוּ, רִגִּילִים הִיוּ
 לְהַרְבוֹת בְּחֵלוּנוֹת בְּמִקוֹם שְׁמוֹעֵד לְאוֹצֵר, כְּדִי שִׁכְנָס אוֹיֵר לְשֵׁם
 וְלֹא תִרְקַב הַתְּבוּאָה. וּמַעֲתָה יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק מַה הַדִּין בְּאוֹפֵן שֶׁהִרְבָּה
 בַּעַל הָעֲלִיָּה חֵלוּנוֹת בַּעֲלִיָּתוֹ כְּדִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ לְאוֹצֵר, וְקוֹדֵם
 שֶׁהַכְּנִיס בָּהּ אֶת הַתְּבוּאָה קֹדֵם בַּעַל הַבַּיִת וּפְתַח חֲנוֹת בְּבִיתוֹ, הָאֵם
 בְּאוֹפֵן כּוֹז קְדָמָה הַחֲנוֹת לְאוֹצֵר, או שְׁמֵאֲחֵר וְכִבְרָה הַכִּין אֶת
 הָעֲלִיָּה לְשִׁימוֹשׁ הָאוֹצֵר הִרִי זֶה כְּאִילוֹ קֹדֵם הָאוֹצֵר לַחֲנוֹת
(אֲבָסְרָה תַּחַת הָאוֹצֵר מְהֵרָה).
 סַפֵּק נוֹסֵף: **בְּנָה** בַּעַל הָעֲלִיָּה עֲלִיָּה נוֹסַפְתָּ עַל גְּבִי בֵּיתוֹ מְהֵרָה.
 דְּהֵיִינוּ, רִגִּילִים הִיוּ לְבָנוֹת עֲלִיָּה עַל הַגֵּג לְצוֹרֵךְ אוֹצֵר, וּמַעֲתָה יֵשׁ
 לְרוֹן מַה הַדִּין בְּאוֹפֵן שֶׁבָּנָה בַּעַל הָעֲלִיָּה עֲלִיָּה נוֹסַפְתָּ עַל גֵּג
 לְצוֹרֵךְ אוֹצֵר, וְקוֹדֵם שֶׁהַכְּנִיס בָּהּ אֶת הַתְּבוּאָה קֹדֵם בַּעַל הַבַּיִת
 וּפְתַח חֲנוֹת בְּבִיתוֹ, הָאֵם בְּאוֹפֵן כּוֹז קְדָמָה הַחֲנוֹת לְאוֹצֵר, או
 שְׁמֵאֲחֵר וְכִבְרָה בְּנָה מִקוֹם מִיּוּחָד לְשִׁימוֹשׁ הָאוֹצֵר הִרִי זֶה כְּאִילוֹ
 קֹדֵם הָאוֹצֵר לַחֲנוֹת.
 וְעַל שְׁלוּשַׁת סְפִיקוֹת אֵלּוּ אֹמְרַת הַגְּמָרָא: תִּיקוּ - תִּשְׁבִּי יִתְרָךְ
 קוֹשִׁיּוֹת וְאִיבְעִיּוֹת.
 סַפֵּק נוֹסֵף: **בְּעֵי רַב הוּנָא בְּרִיהַ דְּרַב הוֹשֶׁעַ**, **תְּמַרֵי וְרַמּוּנֵי מַאי** - מַה
 יֵהָא הַדִּין בְּאוֹפֵן שֶׁהַכְּנִיס בַּעַל הָעֲלִיָּה תְּמַרִים וְרַמּוּנִים בְּאוֹצֵר
 שֶׁבַּעֲלִיָּתוֹ, וְנִתְכַּוֵּן לְהַכְּנִיס אַחֲרָיִם מִכֵּן תְּבוּאָה לְשֵׁם, אֲךָ קוֹדֵם
 שֶׁהַכְּנִיס לְשֵׁם תְּבוּאָה קֹדֵם בַּעַל הַבַּיִת וּפְתַח חֲנוֹת בְּבִיתוֹ, הָאֵם
 בְּאוֹפֵן כּוֹז יֵשׁ לּוֹמַר שֶׁקְדָמָה הַחֲנוֹת לְאוֹצֵר, מֵאֲחֵר שֶׁאֵין אוֹצֵר

לעיר, אלא אם כן יש לו בשדהו שיעור חמשים אמה לכל רוח, כדי
 שלא יזיק את שדותיו של חברו.
 ומרחיק את הגורן מן המעינותיו של חברו ומנירו - שדה חרושה בקדי
 שלא יזיק אותם.

נמרא

שואלת הגמרא: מאי שנא רישא ומאי שנא סופא, דהיינו, מדוע
 ברישא של המשנה מבואר שצריך להרחיק את הגורן שלו
 משדותיו של חברו בשיעור חמשים אמה לכל רוח, ואילו בסופא
 מבואר שיש להרחיק רק כפי השיעור שלא יזיקה, ומשמע שהוא
 שיעור קטן יותר מחמשים אמה.

משיבה הגמרא: אמר אביי, סופא אהאן לגורן שאינו קבוע -
 הסיפא עוסקת בגורן שאינו קבוע, ולפיכך אין צריך להרחיקו
 חמשים אמה מן שדותיו של חברו, אלא די בכך שירחיק בשיעור
 שלא יזיק, אך הרישא עוסקת בגורן קבוע, ולפיכך חייב להרחיק
 חמשים אמה.

מבררת הגמרא: היכי דמי גורן שאינו קבוע. אמר רבי יוסי ברבי
 הנינא, כל גורן שאינו זורה את התבואה פרתת - כלי עץ גדול
 העשוי לזרות בו את התבואה ברוח. דהיינו, שאם הגורן קטן עד
 שאין צריך להגביה את התבואה באויר בכלי מיוחד כדי להפריד
 המנוץ מן הרעיעים, אלא די ברוח שתנשב בכרי והמנוץ ינרף
 מאליו, נקרא הוא 'גורן' שאינו קבוע, ואין צריך להרחיקו חמשים
 אמה, אלא די להרחיק בשיעור שאינו יכול להזיק.

הגמרא מביאה דעה אחרת בביאור הסיפא של המשנה: רב אשי
 אמר, אין כוונת הסיפא ליתן שיעור אחר להרחקה ממה שנתבאר
 ברישא, אלא מה פגע קאמר - הסיפא באה לבאר את הטעם של
 הדין שנתבאר ברישא. דהיינו, מאי פגעא מרחיקין גורן קבוע מן
 העיר חמשים אמה, כדי שלא יזיק את נטיעותיו וחרישו של חברו.
 הגמרא מקשה על דברי אביי: מיתבי. שנינו בברייתא, שמרחיקין
 גורן קבוע מן העיר חמשים אמה כדי שלא יזיק את בני העיר. וכשם
 שמרחיקין את הגורן מן העיר חמשים אמה, כך מרחיקין אותו
 מדלועיו ומקשוואיו - נטיעות של דלעת וקישואים, וממעיותיו
 ומנירו של חברו חמשים אמה, כדי שלא יזיק את חברו. ומבואר
 מדברי הברייתא שבין בעיר ובין בשדה יש להרחיק את הגורן
 חמשים אמה.

בשלא לרב אשי נחא, שהרי לשיטתו אף המשנה סוברת כן,
 שלעולם יש להרחיק את הגורן חמשים אמה, ואף שאמרה
 המשנה 'בכדי שלא יזיק' אין זה אלא נתינת טעם להרחקת
 חמשים אמה. אלא לדברי אביי הסובר שבכדי שלא יזיק' הוא
 שיעור ההרחקה, ודי בהרחקת פזות מחמשים אמה, קשיא - יש
 להקשות סתירה בין המשנה לברייתא, שהרי בברייתא מבואר
 שלעולם יש להרחיק חמשים אמה.

קשיא - אכן דברי אביי נותרו מוקשים.
 עתה מבררת הגמרא את דברי הברייתא: בשלא מפקשוואיו
 ומדלועיו - לגבי נטיעות של קישואים ודלועים מובן הדבר מדוע
 צריך להרחיק מהם את הגורן, משום דאזיל אנקא ואתי בליביה
 ומצוי ליה - שהאבק העולה מן הגורן נכנס לתוך הפרח של
 הנטיעה ומייבשו. אלא מנירו אמאי - אך מדוע צריך להרחיק את
 הגורן מחרישו של חברו, ומה ההיזק הנגרם לשדה החרושה
 מכך.

מבארת הגמרא: אמר רבי אבא בר וברא, ואיתימא - ויש אומרים
 שביאור זה אמרו רבי אבא בר וברא, מפני

ולהקשות מזה על זה, עד שהוצרכנו לתרץ משום קדירת
 השותפים, דלמא שאני הדיקא דרבים מהדיקא דהיחיד - הרי יתכן
 לחלק בין היזק הרבים להיזק היחיד, שלגבי בור שאין האילן מזיק
 אלא אדם יחיד לא תיקנו חכמים לקוצצו בלא ליטול דמים, אך
 לגבי אילן הסמוך לעיר ומזיק את הרבים, תיקנו חכמים לקוצצו
 בלא שיטול בעליו דמים.

ומחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא מדבריה, וסוברת שאכן טעם
 הדבר שבאילן הסמוך לעיר קוצץ ואינו נותן דמים הוא משום
 שמזיק את הרבים, ודברי רב כהנא על קדירת השותפים בענין
 אחר נאמרה: אלא אי איתמר דרב כהנא אסיפא איתמר - אלא
 בהכרח שדברי רב כהנא נאמרו על הסיפא של המשנה, שבה
 שנינו שאם האילן קדם לעיר, קוצץ את האילן ונותן דמים לבעליו.
 ועל כך יש להקשות, מדוע קוצצים תחילה ורק אחר כך נותנים
 דמים, ולמא להו - הרי יכול בעל האילן לומר לבני העיר, הבו
 לי ברישא דמי וחדר איקוץ - תנו לי תחילה את דמי האילן, ורק
 לאחר מכן אקצצנו. ולתרוץ זאת אמר רב כהנא, קודרא דבי שותפי
 לא התימא ולא קריא - קדירת השותפים אינה לא חמה ולא
 קרה, ואם יצטרך בני העיר ליתן תחילה את הדמים לא יקצץ
 האילן לעולם, ועל כן תיקנו חכמים שתחילה יקצוץ את האילן,
 ורק לאחר מכן יתבע מהם בעל האילן את דמיו.

שנינו במשנה, ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים.
 שואלת הגמרא: מאי שנא מאילן הסמוך לפזו, דאמרת לא יקוץ
 - שנתבאר במשנה להלן (כה) שכאשר יש ספק אם קדמה נטיעת
 האילן לחפירת הבור או לא, אין בעל האילן צריך לקצוץ את
 אילנו, אף אם מזיקים שורשי האילן את הבור, ואילו במשנתנו
 לגבי אילן הסמוך לעיר מבואר שאף במקרה של ספק חייב הוא
 לקצוץ את אילנו.

משיבה הגמרא: התי - שם להלן, לגבי אילן הסמוך לבור, דודאי
 לאו למיזן קאי - שאילן שקדם בוודאות לבור אינו עומד
 לקציצה, שכך נתבאר שם במשנה שאם קדם האילן לבור אינו
 קוצץ, לפיכך ספקיו נמי לא אמרינן ליה קוץ - אין מחייבים אותו
 לקצוץ במקרה של ספק, שהרי יתכן שאינו מחויב בקציצה זו, ועל
 הניזק להביא ראיה שהוא קדם למזיק, אבל הלא - כאן לגבי אילן
 הסמוך לעיר, דודאי למיזן קאי - שאף אילן שקדם בוודאות
 לעיר מכל מקום חייב הוא בקציצה, כמו שנתבאר במשנה, אלא
 שנוטל על כל דמים, לפיכך ספקיו נמי אמרינן ליה קוץ - אף
 במקרה של ספק חייב הוא לקצוץ, שהרי בכל אופן שיהיה, עומד
 האילן לקציצה, ואי משום דמי - וכאשר בא בעל האילן לתבוע
 את דמיו, לפי טענתו שקדם אילנו לעיר, אמרינן ליה איתתי ראייה
 ושקול - אומרים אנו לו שעליו מוטלת חובת ההוכחה שאכן קדם
 האילן לעיר, כדין כל אדם החפץ להוציא ממנו מחבירו, שמוטלת
 עליו החובה להביא ראיה לדבריו.

משנה

משנה זו עוסקת בדיו הרחקת גורן מן העיר, ומנטיעותיו וחרישו
 של חברו.
 מרחיקין את הגורן הקבוע מן קצה העיר בשיעור חמשים אמה.
 דהיינו, אדם החפץ לעשות גורן, שהוא מקום שבו אוספים את
 התבואה חזורים ודשים אותה, עליו להרחיק חמשים אמה מן
 העיר, מאחר שהמנוץ היוצא מן התבואה בשעת זרייתה ברוח מזיק
 את בני העיר ומייבש את הזרעים.
 וכן לא יעשה אדם גורן קבוע בתוך השדה שילו אף שהיא מחוץ

אגרות קודש

ב"ה, ב' תמוז, תשי"ז
ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מו"ה נחום שמריי שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ו סיון, ות"ח ת"ח על הבשורה טובה ודו"ח מחזרת מאמרי
דא"ח בבתי הכנסיות.

ובמ"ש שדבר עם הרה"ח ר"מ וובר שי שיכין מתלמידי תו"א מסוגלים להני"ל, לפלא
שכותב שעדיין לא יצא לפועל... ואף שהמדובר הי' בכלל שכל התלמידים מכתות העלינוות של
תו"א יחזרו דא"ח מדי שבת בשבתו, מובן שלא דוקא מוכרח הדבר להיות בבנין הישיבה ואדרבה
יש להרגילים לאימתא דצבורא, שלזה מסוגלת החזרה בביהכ"נ וכיו"ב, ובטח יתדבר עם הנ"ל עוד
הפעם בהענין וימצא אותיות מסבירות עד שיבוא הדבר לפועל.

במ"ש אודות... שי שקשה מאד לזווגו, בודאי אינו קשה יותר מקרי"ס והרי אמרו רז"ל
זה בהנוגע לכל שידוך וביחד עם זה ציוו על הענין, וציווי התורה הי"ז גם נתינת כח, וכמדובר בכ"מ
בדא"ח בלשון הציווים שהם גם לשון הבטחה.

בודאי מכינים תכנית מתאימה לחגיגת חג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל ובפרט אשר
השנה היא תקופת השלשים שנה ליום הגאולה בפעם הראשונה.

בברכת חג הגאולה ולבשו"ט.

ב"ה, ערב שבת קדש, ו' תמוז, שתטו"ב

לבני ישראל אשר ב"גן ישראל" ובראשם המדריכים,
ההנהלה וכל המתעסקים שליט"א

שלום וברכה!

תהי ביאתם לגן-ישראל בשעה טובה ומוצלחת, ולהמשיך ההצלחה והברכה בכל עניני
גן ישראל הגשמיים והרוחניים. וגן ישראל יתאים לשמו להעמיד אילנות טובים נושאים פירות
טובים ויקוים בהם הכתוב, יבא דודי (זה הקב"ה) לגנו - דירה לו יתברך, על ידי לימוד וקיום
תורתנו ומצותי מוארים באור וחיות חסידותיים.

בברכת שבת טוב ושמח,

מנחם שניאורסאהן

אגרות קודש

ב"ה, ח' תמוז, תשי"ז
ברוקלין.

מר אברהם שי

שלום וברכה!

(א) כמה בנות משיכון שלהם דורשות מקום להתפלל, כי בבית הכנסת שלהם אין עזרת נשים.

מובן שצודקות הן בדרישתן זו ובפרט בימינו אשר עזרת נשים בבית הכנסת או בסמיכות לו תחזק אותן ללכת בדרכי היהדות ולשמור מצותיו ית' ולהעמיד בתים בישראל על יסודי התורה והמצוה, ומובן הכרח הדבר, ובודאי יש למצוא מקום מתאים מבלי הוצאות יתירות, שהרי בעזרת נשים אין צורך לבנין ארון קדש בימה וכו' ורק שיהי' מקום שתתאספנה ותתפללנה ביחד, ומה טוב שגם ילמדו לפניהן הדינים הצריכות להן, ובאם אי אפשר אחרת עכ"פ בזמן הראשון, הרי אפשר שתתאספנה לאחרי זמן תפלת האנשים בבית הכנסת שישנו עתה...

בטח יודע משלשת השיעורים השוים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא הידועים, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ב"ה, ח' תמוז, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ו סיון בו כתב אשר לפעמים סובל הוא ממדת הכעס.

הנה יחזור בעל פה בתניא ריש פרק מ"א מתחלת הפרק עד עמוד קי"ב שורה שני' תיבת לפני המלך, כן יבקש את המדריך שלו שיבאר לו כללות התוכן של אגרת הקדש סי' כ"ה וכשירגיש המתחיל להתכעס, יחזור בעל פה את הנ"ל ויחשוב ע"ד תוכן האגרת הנ"ל, וכשיתרגל בזה הנה ילך מצבו הלך וטוב.

בטח שומר שלשת השיעורים השוים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא הידועים וישפיע גם על חבריו שהם יעשו כזה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

ו וְכֹל זֶה בְּשֵׁהאַסְקָפָה הִיא גְבוּהָה וְאִין הַחֹר שְׁלָה נֹקֵב עַד לְאַרְץ, אֲבָל אִם נִפְתַּח הַחֹר מִתְחַתּוֹ וְהִגִּיעַ לְאַרְץ, בְּעֵינָן שְׂפִשְׁמִכְנִים הַנֶּגֶר בַּחֹר נֹקֵב הַנֶּגֶר תְּחַתּוֹ בְּאַרְץ - הֲרִי זֶה נִרְאָה כְּבוֹנָה, וְאִסּוּר לְנַעוֹל בּוֹ בְּכָל עֵינָן, אִף אִם יֵשׁ בְּרֵאשׁוֹ גִּלְסְמָרָא, וְקָשׁוּר בְּדִלְתַּת בְּחֻבֵּל הַזֶּקֶל א.א.

בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֵׁהַנֶּגֶר נֹקֵב תָּמִיד נֹקֵב חֲדָשׁ בְּאַרְץ, אֲבָל אִם מִתְחַלָּה עֲשֵׂה חֲלָל בְּקִרְקַע מְקוּם שְׂרָאשׁ הַנֶּגֶר יִהְיֶה נִכְנָס לְשָׂם, וְשׁוֹב אִין הַנֶּגֶר מוֹסִיף נֹקֵב בְּאַרְץ - אִינוּ נִרְאָה כְּבוֹנָה, וּמִתָּר לְנַעוֹל בּוֹ עַל דְּרָף שְׁנַתְבְּאָר לב):

חלק ב סימן שיג, טלמול דלת וחלון והמנעול בשבת, סעיף ו:

ביאורי הלכה

לא] בחבל חזק – נקיבה בארץ היא דרך בניה עוד יותר מתחיבה בארץ³⁵.
לב] ע"ד שנתבאר – מותר לנעול מנעול רב בריח כפי המסילה שקועה ברצפה³⁶.

צינונים והוספות

35) בנקיבה בארץ לא יועיל מה שמחובר, כי החשש כאן אינו בחיבור שבתחיבה אלא שעצם הנקיבה נראית כפעולת בנייה (אך אינה בנייה ממש).
36) לא מביעא מנעול שהוא קשור ועומד, אלא יש לחלק גם בין הנחה לתחיבה המצריכה שיהיה קשור וניכר.

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ריבית ~

~ יום ראשון ~

אם יש לו ללוה מין זה בשעת ההלוואה ואפילו אין לו אלא חטה אחת או טפת יין אחת מותר ללות כמה מדות לפי שעל כל חטה שמלוין לו רואין כאלו חטה זו נכנסת תחתיה להיות ברשות המלוה וכשנתייקרה אחר כך ברשותו נתייקרה שהקילו בזה הואיל ואין בזה רבית של תורה.

וכן אם יש שער קצוב בשוק לחמין שהרי הן מצויות לקנותן הרי זה כאלו יש לו ומותר ללוותן בשעת הזול ולפרען בשעת היוקר.

ואם אין לו חטים לפרוע יטול ממנו דמיהם כשעת הפירעון בין שהוקרו בין שהוולו.

ועיר שאין בה שער בשוק לחמין סומכין בה על שער שבשוק עיר הסמוכה לה אם זו מסתפקת ממנה (חטים או מין אחר שמלווהו) כמו"ש למעלה.

ל ואפילו בפירות על פירות לא התירו להקדים אלא בסתם שהוא דרך מקח וממכר אבל אם היא הלוואה מפורשת שמלווה מין זה לפרוע לו לאחר איזה זמן מין אחר כגון סאה חטים בסאה דוחן אף על פי ששניהם בשער אחד עכשיו אסור בכל ענין אפילו יש שער קצוב לדוחן עכשיו ואינו מויל לו כלום משער של עכשיו וגם יש לו ללוה כל הדוחן עכשיו שלא התירו בכל אלה אלא בדרך מקח וממכר ולא בהלוואה מפורשת בב' מיני פירות או סחורות אחרות (ואין צריך לומר בהלוואה מפורשת במעות על מעות אחרות) כי שמא לאחר זמן ישתנה השער ויהיה המין שיפרענו שוה יותר ממין שהלווהו והרי זה אבק רבית.

אבל מין אחד מותר ללות בשעת הזול ולפרעו בשעת היוקר

~ יום שלישי ~

ועכשיו נהגו להקל בזה ללות דינר זהב לפרוע דינר זהב בכל ענין ויש מי שלימד זכות על המנהג לומר שאין דינר זהב היוצא בהוצאה נקרא פרי לגבי מטבע כסף אלא כשהוא כסף צרוף או לפחות רובו כסף ומיעוטו נחשת שיש בו שתי מעלות טובות שהוא חריף להוציאו וגם הוא חשוב לכך שם מטבע עליו אפילו לגבי זהב החשוב ממנו הואיל ואינו חריף כמותו אבל עכשיו שכל המטבעות של כסף רובן נחושת ומיעוטן כסף אין בהם חשיבות כלל להקרא בשם מטבע לגבי זהב אף על פי שהם חריפים ממנו (אבל להאומרים שמטבע של כסף צרוף הוא פרי לגבי מטבע של כסף מעורב עם נחושת הואיל והם חריפים ביותר שרוב המקח וממכר הוא בהם כמ"ש במקומו אין היתר ברור ללות דינרי זהב לפרוע דינר זהב בעיר שאין בה שער קצוב לדינר זהב בשוק אפילו על מטבעות של כסף החריפים ביותר מפני שאין דינרי זהב מצויים הרבה כל כך בעיר זו וגם בעיר הסמוכה לה שזו מסתפקת ממנה דינרי זהב אין להם שער קצוב בשוק וגם הלזה אין לו אפילו דינר אחד של זהב וכן במעות נחושת וכל ירא שמים יחמיר לעצמו).

וכל זה לפרוע במטבע זה שלזה ממנו אבל ללות על מנת לפרוע במטבע אחר משובח ממנו אפילו שניהם מין אחד אלא שאחד משובח מחבירו כל שהוא ואפילו אין נותנים פירות בעדו יותר מבעד חבירו אלא שהוא כסף צרוף טוב מחבירו אסור בכל ענין.

~ יום רביעי ~

וכן ללות פירות על מנת שאם יזולו לזמן פרעון יוסף לו על המדה בענין שישוו כמות שהיו שוין בעת ההלואה אסור בכל ענין כי אין השער ויש לו מועילין כלום אלא כשפורע לו כל כך כמו שהלוחו בלא יתרון כלל רק שנתייקרו הפירות שריוח זה של היוקר אינו רבית אלא מדברי סופרים והם ראו להקל ברבית זו ביש לו או ביש להם שער אבל כשפורע לו יותר מכמות שהלוחו הרי זו רבית גמורה אפילו אין היתרון אלא כל שהוא. וכן אם הוזלו הפירות ופורע לו במעות כמו שהיו שוין בשעת ההלואה. אלא אם כן עשאן דמים עליו מתחלה לפרוע במעות כמות שהיו שוין בשעת ההלואה שהרי זה כאילו הלוחו מעות. והוא שמתנה עמו לפרוע במעות כמות שהפירות שוין בשעת ההלואה בין שיוזלו אחר כך בין שיתייקרו אבל אם מתנה עמו שאם יזולו יפרע לו במעות כמות שהיו שוין בשעת ההלואה ואם יתייקרו יפרע לו בפירות אסור בכל ענין אף אם יש להם שער ויש לו שהרי הלוח מקבל עליו אחריות והפסד הוול בשביל ההלואה שאף שאחריות האונסין מן הדין הן על הלוח מכל מקום אחריות הוול אם יהיה גם כן על הלוח וריוח היוקר ללוחה ישתכר המלוח בשביל שהלוחו שיהיה קרוב לשכר ורחוק להפסד:

ואם אין שער קצוב בשוק לחטים ואין לו ללוח אפילו חטה אחת יתן לו המלוח או אחר חטה אחת במתנה תחלה ואחר כך ילוהו כמה שירצה. וכן אם מלוהו מין אחר יתן לו מעט מאותו המין במתנה תחלה.

ואם יש לו ללוח מעט מאותו המין פקדון ביד אחרים הרי זה כאילו יש לו ברשותו אבל אם אחרים חייבים לו אותו המין אינו כמו שיש לו כמ"ש למעלה. ואפילו פקדון אין מועיל ללות עליו אלא כשהוא באותה העיר שבה עומדים המלוה והלוח אבל לא בעיר אחרת אלא אם כן יש דרך למלוה לילך לשם לצרכו אבל אם אין לו דרך לשם אסור בהלואה אף על פי שמותר במקח וממכר אבל נאמן הלוח שיש לו מטעם שנתבאר למעלה:

~ יום שני ~

לא וכל שיש לו ללוח ממין זה או שהמלוה נתן לו במתנה יכול להתנות עמו שלא יפרענו אלא לזמן פלוני ולא קודם לכן מפני שבזמן ההוא יהיה מין זה ביוקר יותר אבל אם אין לו ללוח כלל ממין זה אלא שיש למין זה שער קצוב בשוק בענין שמותר ללותו בשעת הוול ולפרוע בשעת היוקר הרי זה אסור להתנות עם הלוח שלא יפרענו עד זמן פלוני מפני שדרכו של מין זה להתייקר לזמן פלוני או מפני טעם אחר כל שקובע זמן לפירעון לטובתו שלא יוכל לפרוע קודם לכן אסור לפי שאין מועיל מה שיצא השער למין זה והוא מצוי לקנותו תדיר אלא כשיכול לקנות ולפרוע מיד כשירצה:

לב וכל שאין לו ללוח כלל ואין שער קצוב בשוק למין זה אסור ללותו אפילו לשעה קלה שמא יתייקר מיד אלא אם כן עושהו דמים עליו כשווי עכשיו ואף אם יתייקר לא יפרע אלא דמיו של עכשיו וכשמתנה עמו כן הרי זה מותר גם כן ליטול דמים אלו אף אם הוול אחר כך מה שאין כן במלוה סתם והוול אחר כך כמו שיתבאר:

לג ואיסור זה הוא בכל הפירות שכל הפירות יש בהם יוקר ווול אלא אם כן מלוהו דבר מועט שאינו דרך בני אדם להקפיד על יוקרו ווולו כגון ככר לחם שהאשה לוח מחברתה שלא החמירו חכמים לדקדק באיסור רבית מדבריהם כל כך.

וכל החפצים שבעולם נקרא פירות לענין זה שבכולם יש בהם יוקר ווול חוץ ממטבע של כסף היוצא בהוצאה בעיר זו שאין בה יוקר ווול ואינו נקרא פרי לעולם אלא מטבע שאף שלפעמים הוא ביוקר על מעות נחשת או על דינרי זהב ולפעמים בזול זה היוקר וזה הוול הוא במעות נחשת ובדינרי זהב שהם נקראים פירות לגבי מטבע של כסף לפיכך מותר ללות דינר כסף לפרוע דינר כסף או אפילו סלעים לפרוע דינרים או להיפך שכל המטבעות של כסף שם מטבע עליהם ולא שם פירות אבל אסור ללות דינר זהב לפרוע דינר זהב וכן מעות נחושת לפרוע מעות נחושת אפילו מיד אלא על דרך שנתבאר.

~ יום חמישי ~

נמצאת משעת השכירות היא שלו וברשותו נכחשה ושכרה הוא כרביית. ויש חולקין בזה. וטוב להחמיר כסברא הראשונה:

לו וכן הנותן עיסקא לחבירו דהיינו שנותן לו סחורה או מעות להתעסק בהם למחצית שכר אין קבלת אחריות הוול בלבד על הנותן מועלת שלא יהיה קרוב לשכר ורחוק להפסד אם המקבל העיסקא מקבל עליו אחריות אונסים מכל העיסקא אלא צריך שגם אחריות אונסים מחצי העיסקא יהיו על הנותן וכן אחריות הוול מחצי העיסקא לפי שכל עיסקא חצי הלואה למקבל שהרי חצי ריוח שלו וחצי פקדון בידו שהרי חצי ריוח הוא להנותן לפיכך צריך שיהיה אחריות הוול ואונסים גם כן על הנותן על כל פנים מחצי פקדון שאם יהיה מקצת אחריות אונסים או זול על המקבל אפילו מקצת מחצי הפקדון הרי זה המקצת גם כן הלואה בידו ואין ליטול חצי השכר אפילו אם משלם למקבל שכר טרחו ועמלו בעסקא זו כל שכר עמלו בשלימות ומכל מקום אחריות גניבה ואבידה הן על המקבל אף מחצי פקדון מפני שהוא כשומר שכר עליו:

~ שבת קודש ~

לז ואף שמקבל הנותן אחריות אונסים וול או אפילו אחריות גניבה ואבידה מחצי הפקדון צריך ליתן למקבל שכר עמלו וטרחו שטורח ומתעסק בחצי הפקדון שאם לא יתן לו נמצא טורח בשכר חצי ההלואה שהלוהו והרי זה אבק רבית:

לח וכמה יתן לו אם פוסק עמו מתחלה בשנותן לו העיסקא שיתן לו אפילו דבר מועט בשכר עמלו דיו ואם כבר נתן לו ולא פסק עמו בדבר מועט יתן לו ב' שליש ריוח ואם יהיה הפסד לא יקבל רק חצי ההפסד והרי חצי שליש ריוח העודף למקבל בשכר עמלו:

לפ וצריך המקבל לזהר שלא לוותר כלום משלו בעיסקא כגון אם יש לו סחורה שקנה בזמן הוול ממעות שלו ועכשיו נתייקרה כשקבל מעות עיסקא מחבירו לא יקחנו במעות העיסקא כמו שקנה אלא כמו שהיא שוה עתה וכן אם נתן לו סחורה בעיסקא ודרך לשכור כתף להוליכה לשוק צריך לחשב שכר הכתף מכלל הוצאות הקרן ויטלנו תחלה כשיבואו לחלק הריוח והמותר על זה הוא ריוח ויחלוקן אפילו לא שכר כתף אלא נשא בעצמו ואף על פי שקבל שכר עמלו בשלימות אין המשא בכתף בכלל זה במקום שלא נהגו כן שישא המקבל בעצמו ואינו רשאי לוותר כלום להנותן משום איסור רבית שהרי הוא לזה גמור על חצי הלואה כיון שאחריות ההפסד עליו לפיכך צריך הוא לזהר שלא לעשות שום טובת הנאה להנותן כמו שצריך כל לזה לזהר מלעשות למלוה:

לך כמה דברים אמורים בהלואה שאין להמלוה להשתכר כלל בהלואתו אבל המקדים מעות על סחורה כשער קבוע של עכשיו או שיש לו כולה למוכר אינו צריך לקבל עליו אחריות ממנה עד שיתננה לו המוכר ואפילו אחריות הוול דהיינו שרשאי להתנות עמו שאם כשיתננה לו יהיה השער בזול יותר מעכשיו יחזור לו מעותיו אם לא ירצה ליתנה לו בזול כשער ההוא לפי שעדיין היא ברשות המוכר לגמרי שיכול למוכרה לאחר וליקח מן השוק אחרת כזו וליתנה לו לפיכך אין ללוקח לקבל שום אחריות עליו.

אבל אם אינו יכול לקנות לו מן השוק כי הלוקח מתנה עמו שיתן לו ממה שיש לו ברשותו כבר מפני שהוא טוב הרי הלוקח צריך לקבל עליו אחריות הוול ואף ששאריות אחריות הן על המוכר ואפילו אחריות אונסים המצויים כגון יין שיחמיץ הרי זה מותר הואיל ואחריות הוול על הלוקח (והוא הדין אם שאר אחריות על הלוקח אף על פי שאחריות הוול על המוכר וריוח היוקר הוא ללוקח) אבל אם כל האחריות הן על המוכר אסור אפילו אם מושך הלוקח לרשותו מיד והמוכר מקבל עליו האחריות (עד זמן שיש לחוש בו שמא תתייקר סחורה זו) מפני שהלוקח הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד במקח זה וכל מקח שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד מפני שהמוכר מקבל עליו כל אחריותו אסור מדברי סופרים מפני שיצא מכלל מקח ונכנס בכלל הלואה כי כל זמן שכל אחריותו על המוכר הרי הוא עדיין של המוכר והמעות שקבל נעשו הלואה אצלו וכשהלוקח משתכר במקחו מפני שנתייקר הרי הוא משתכר בשל המוכר בשביל שהלוהו:

~ יום שישי ~

לח כמה דברים אמורים שמועלת קבלת אחריות הוול בלבד שלא יהיה קרוב לשכר ורחוק להפסד כמכר גמור אבל בשכירות כגון שהשכיר בהמה או כלי לחבירו וקיבל השוכר עליו אחריות אונסים אף על פי שאחריות הוול על המשכיר הרי זה קרוב לשכר ורחוק להפסד ואינו מותר ליטול שכר אלא מפני שהכלי נפחת ונגרע בתשמישו אצל השוכר והבהמה נכחשת במלאכתה אבל אם כלי שאינו נפחת כגון כלי זהב (וכסף) אסור מפני שנעשה הלואה הואיל ורחוק מהפסד.

לפיכך אף בכלי הנפחת מתשמישו כיון שהשכירות הוא בעד פחתו אין אחריותו על השוכר לשלם אם נאנס מידו אלא כפי מה שהיה שוה בשעת אונסו אחר שנפחת בתשמישו ולא כמו שהיה שוה בשעת השכירות ולכן השוכר בהמה ואמר לו אם תמות אשלם לך ואמר לו לשלם כפי מה שתהא שוה בשעת מיתה שאם ישלם כשוויה בשעת שכירות

~ 'לקוטי תורה' פרשת בלק - הפרשה החסידית ~

לא הביט און ביעקב

"לא הביט און ביעקב כו'" (פסוק ב, כא):

הנה יש ב' בחינות ומדרגות למעלה: בחינת "יעקב" וביחינת "ישראל". שהם גם כן ב' בחינות שונות בעבודת ה' באדם - בחינת "עבד" וביחינת "בן". היינו: בחינת "יעקב" הוא בחינת "עבד", כמו שפתיב: "שמע אלי יעקב עבדי"; וביחינת "ישראל" הוא בחינת "בן", כמו שפתיב (שמות ה, כב): "בני בכורי ישראל".

ולהבין זה, צריך להבין תחלה פירוש וענין "עבד". דהיינו מה שמצינו לשון "עבודה", שאנחנו עובדים לו יתברך, כמו שפתיב: "ועבדתם את ה' אלקיכם" (שמות כג, ח); "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך" (דברים כח, מז); וכתוב: "ולעבדו ככל לבבכם" (דברים יא, יג); "ועבדו את ה'" (שמות י, ח).

והנה לשון "עבודה" הוא ענין תיקון ושירות, שהעבד משרת לרבו ומתקן לו דבר - שהרי הרב צריך לתיקון ושירות זה, ואיך שייך לומר כן לגבי הקדוש ברוך הוא - שהוא יתברך "שלימו דכולהו", ואין צריך לזולתו חסד ושלוש - "כי מן ה' הכל" (דברי הימים א' כג, יד) כתיב, ומקרא מלא כתיב (איוב לה, ו): "אם צדקת, מה תתן לו כו'".

אך הענין, דהנה ידוע המאמר: "נתאנה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים". כי הנה באמת, "אני תו"ה לא שניתו" (מלאכי ג, ו), שאין שום שינוי אצלו ויתברך בין קודם שנברא העולם, שהיה "הוא ושמו בלבד" כמה אלפים ורכבות שנה קודם בריאת העולם, (וכמו כן קודם התהוות בחינת הזמן. שהזמן גם כן נברא ומחודש, רק שהיה "סדר זמנים" קודם בריאת עולם הנה, והיינו מעת אצילות והתהוות עולמות הרוחניים, כמו שפתיב ב'עץ חיים", שער "עגולים וישר", אבל קודם לזה לא היה שייך שום סדר זמנים, שהוא יתברך למעלה מהזמן לגמרי)

וכן יהיה אחר שיחבר העולם. וגם עתה בזמן בריאת העולם וקיומו, הנה "קמיה" יתברך "כולא" ממש "כלא חשיב" - כמו קודם שנברא העולם ממש. רק זהו "קמיה" דוקא, אבל אצלנו העולם נחשב ליש ודבר בפני עצמו, ומסתיר אלקות; שלכך נקרא בשם "עולם" - על שם ההעלם שמעלים אלקות ומסתירו.

ותכלית בריאת העולם הוא, ש"נתאנה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים". פירוש: כי העולם הנה הוא העולם היזתר תחתון, שההעלם בו יותר, והחשף כפול ומכופל⁵.

וזהו פירוש "בתחתונים": כי אין שייך מעלה ומטה לגבי הקדוש ברוך הוא - שאינו בגדר מקום חס ושלוש, אלא "תחתונים", רוצה לומר, עוצם ריבוי ההעלם והסתר על ידי צמצומים רבים כו', והוא העולם השפל, ושם דוקא יהיה בחינת "דירה", והתגלות אלקותו ויתברך בידיעה שלגנו - גם כן כמו שהוא למעלה בידיעה עליונה ד"כולא קמיה כלא חשיב", ולזה היה תכלית המכוון בבריאת העולם.

הגם שאין מושג לנו הפעם שנתאנה לזה, רק ש"כך עלה ברוצנו", אך עם כל זה, לזאת היה הפונה בודאי. ואיך ממשכים גילוי זה ודירה זו "בתחתונים"? - הוא על ידי בחינת אתכפאי ואתהפכא.

כמשל המלך בשור ודם, שרוצים לעשות לו דירה נאה, שצריכים לפנות ההיכל מכל לכלוך וטינוף כו', ואחר כך לסדר שם פלים נאים - מטה ושולחן, כפא ומנורה - כן עבודת האדם. כמו שפתיב (בראשית ב, טו): "ויניחהו כגזעו לעבדה ולשמרה", ואמרו רז"ל: "לעבדה" - זו רמ"ח מצות עשה, "ולשמרה" - זו שפ"ה לא תעשה.

דהיינו: הלא תעשה הם לכער הרע, ובערת הרע מקרבך" (דברים יג, ו ועוד), שלא יהיה שום לכלוך וטינוף חסד ושלוש; והמצות עשה הם, על דרך משל, תיקון

4. [ענין ביהר קדושים, דף פ"ו, עמוד א'].

5. [ענין מה שנתבאר לעיל פרשת קת, בדבור המתחיל "על כן יאמרו המושלים", מענין זה. וענין לעיל ריש פרשת שלח].

1. [נאמר בשבת פרשת בלק, "יד תמו תסיד באולע].

2. [ענין ביהר בלק, דף ר"י, עמוד ב', ובפרשה וישלח, דף קע"ד, א'].

3. (שילוב הפסוקים ושערו מה, יב: "שמע אלי יעקב", שם מה, א: "שמע יעקב עבדי").

את כל האברים – שמכריח מן הראש עד הירכיים, ועל ידו נמשך החיות מהמוחין לכל האברים. שהאברים מחוברים בצלעות, והצלעות בחוליות, והחוליות בחוט השדרה; והחוט אינו בכלל האברים רק שהוא המקשר כו', ומתחיל מהמוח ומתפשט עד הרגלים. ולכן אם נפסק חוטי השדרה – כו'.

כמו כן הנמשל בבחינת המצות, שהם "רמ"ח אברים דמלפא", הנה אמרו רז"ל: "מצות צריכות כווננה". וה"כווננה" היינו בחינת התפלה, שהיא בחינת כוונה ופנימית להמצות, והיא עיקר המעמד ומקיים את הרמ"ח מצות עשה; והיא כמשל החוטי השדרה, שהוא המעמד ומקיים את האברים, אף על פי שהוא בעצמו אינו ממנן רמ"ח אברים.

והענין:

שעיקר המכוון בתפלה הוא, שמבקשים שיהיה אור אין-סוף ברוך-הוא שלמעלה מהשתלשלות – "ברוך" ונמשך למטה בבחינת ההשתלשלות. והוא "ברוך" אגתה הו"ה": היינו שמבקשים שיהיה התהוות והמשכת שם "הו"ה" מבחינת "אתה", שהוא אור אין-סוף שלמעלה מעלה מ"שם הו"ה". כי שם הו"ה מורה על השתלשלות המדרגות: יו"ד – צמצום, ה' – התפשטות, וי"ו – המשכה כו'. ובחינת ההארה הנמשך בהשתלשלות מדרגות אלו, הוא הארה מצומצמת לבר לגבי האור אין-סוף שלמעלה מהשתלשלות⁶.

וזהו ענין הפקשות בשמונה-עשרה: היינו שיהיה ברכה והמשכה הארה רבה ועצומה מלמעלה מסדר ההשתלשלות – דהיינו "ברוך אתה", והיינו בבחינת שם "הו"ה"¹¹. ו"רופא חולי עמו ישראל", ו"מברך השנים" על דרך משל, הוא הפלי שבו מתגלה אלקותו ותברך

וסידור פלים נאים, שעל ידי זה יהיה ה"דירה בתחתונים", שהוא ענין גילוי והמשכת אור אין-סוף ברוך-הוא למטה (לעתידי-לבא. ועתה – ההמשכה בעולם). וזהו שנקרא "עבודתה" – לשון תיקון, היינו שעל ידי עבודתנו, אנו ממשכים שיהיה הגילוי למטה, שאנו מתקנים תיקון זה על ידי עבודתנו.

וזהו ענין "רמ"ח פקודין – רמ"ח אברים דמלפא", שהם פלים להשראת אור אין-סוף ברוך-הוא – כמו שהאברים הם פלים לאור וחיות הנפש. וזהו שאנו מברכים: "אשר קדשנו במצותיו כו'":

ב. והנה "עבודה שבלב זהו תפלה". והיא דרבנן, ואינה ממנן המצות דאורייתא, כדמשמע בגמרא בפרק ג' דברכות (דף כ', עמוד ב')⁷.

וצריך להבין זה, דהלא רז"ל במשנה וגמרא פרק ב' דברכות, דף י"ו, החמירו הרבה יותר בכוונת התפלה אפילו מכוונת קריאת-שמע הנמנית ראשונה בתרין מצות דאורייתא, והיינו מפני שהיא "דברים העומדים ברומן של עולם" – בפרק קמא דברכות (דף ו', עמוד ב')⁸, ואם כן, מהו שאינה ממנן המצות?

והענין יובן, בהקדים: כי הנה י"ח ברכות דשמונה-עשרה הן כנגד ח"י חוליות השדרה, שבתוכן נמשך החוטי השדרה, כנגד מהוהר, ובגמרא ברכות (דף כ"ה, עמוד ב').

והנה על דרך משל באדם: יש בגופו רמ"ח אברים הנמנן במשנה סוף פרק קמא דאהלות: "שלישים בפיסת הרגל כו', ח"י חוליות השדרה כו'";

אך החוטי השדרה עצמו הנמשך בתוך החוליות – אינו ממנן האברים. ועם כל זה, הוא המעמיד ומקיים

6. וענין מה שנתבאר מענין עבודה, כפיאור על פסוק (זכריה ה, ב) "ראיתי והנה מגורת זהב", שבדי להמשך הגילוי גם למטה, מוכרח להיות התמשכה מלמעלה מסדר ההשתלשלות, ומלמעלה משרש האור והחיות הנמשך בהעלמות כו'.

7. וענין מה שנתבאר על פסוק "ואלה המשפטים", בפירוש "שש שנים יעברו". ועל פסוק "לא תהיה משפלה", בפירוש "ועבדתם את ה' אלקיכם כו'". ובפרשת שלח, על פסוק "וימצאו איש מקושש עצים", בענין פירוש "פולחן דרחימוקא כו'". ובפרשת שמות, בדבור המתחיל "קול דודי", בענין "עבודה קשה כו' ובכל עבודה בשרה".

8. (מרחש. חולין דף מב עמוד א).
9. וענין מה שנתבאר בפרשת שלח, על פסוק "אני הו"ה אלקיכם", בענין "שמו הגדול" כו'. ובענין "יהיה הו"ה לי לאלקים".

10. וענין מה שנתבאר במקום אחר, בפירוש "מפעמים קראתי הו"ה". וענין ב"עז חיים", שער כ"ב, סוף פרק ה', בענין "ד' פרעות וד' זקיפות שבשמונה-עשרה". וב"פרי עץ חיים".

6. [ענין מה שנתבאר מענין עבודה, כפיאור על פסוק (זכריה ה, ב) "ראיתי והנה מגורת זהב", שבדי להמשך הגילוי גם למטה, מוכרח להיות התמשכה מלמעלה מסדר ההשתלשלות, ומלמעלה משרש האור והחיות הנמשך בהעלמות כו'.

7. וענין מה שנתבאר: על פסוק "ואלה המשפטים", בפירוש "שש שנים יעברו". ועל פסוק "לא תהיה משפלה", בפירוש "ועבדתם את ה' אלקיכם כו'". ובפרשת שלח, על פסוק "וימצאו איש מקושש עצים", בענין פירוש "פולחן דרחימוקא כו'". ובפרשת שמות, בדבור המתחיל "קול דודי", בענין "עבודה קשה כו' ובכל עבודה בשרה".

8. [ענין ב"קמץ אברהם" סימן ק"ו]. [בשולחן ערוך שם: "שהיא מצות עשה". וכתב ה"קמץ אברהם": כן כתב הרמב"ם, דסבידא ליה התפלה מצות עשה דאורייתא היא, דכתיב: "לעבדו בכל לבבכם וכו'". אך מדאורייתא די בפעם אחר ביום ובכל נוסח שרצה... והרמב"ם סובר – תפלה דרבנן, וכן דעת רוב הפוסקים.

בהחוטא עצמו.

ועיניו ב'פרדס' בסופו, 'שער ל"א, פרק ח' בענין ח"י חוליות, שהם נגד ג' ווי"ו ד'ויפע, ויבא, ויט"ו¹⁴; ג' אבות; חו"ת, שהם פלים לבחינת הדעת הנמשך לתוכן ממוח הדעת על ידי חומי'השדרה כו'.

ועיניו מה שנתבאר לעיל בפרשת יתרו, בדבור המתחיל "אלפי שנאו", שהן בחינת ב' מיתין דמט"ט - ט' ספירות מלמעלה למטה וט' ספירות מלמטה למעלה. והט' ספירות הן גם כן רק בחינת 'פלים' להמשכת האור מאינסוף ברוך-הוא, שהוא בחינת 'נשמה' להן. כמאמר התיקוני זהר: "והיה¹⁵ נביעו איהו פנשממת לגופא כו'".

ואם כן, מה שכתוב בנמרא, ד"ח"י ברכות הם כנגד ח"י חוליות, כוונתם שלכך תקנו ח"י ברכות, שהם ח"י פלים דייקא, כנגד ח"י חוליות כו'; אבל עיקר המכוון שבמצינת התפלה, שיהיה המשכת אור אינסוף ברוך-הוא בפלים הנ"ל - הוא על דרך משל בחינת החומי'השדרה עצמו, שנמשך מן המוח שבראש - למטה; וכך הוא ענין המשכת אור אינסוף מבחינה שלמעלה מהשתלשלות להתלבש בבחינת השתלשלות כו'. ולכן אתי שפיר דאינה מפנין רמ"ח מצות-עשה. והיינו שה"ח חוליות" הם רק פלים, אבל היא עצמה - בחינת חומי'השדרה.

תדע, דאם לא כן, הנאמר שהתפלה נמנית בח"י מצות מתר"ג, שהרי ח"י חוליות הם ח"י אברים כמנין רמ"ח? אלא ודאי התפלה עצמה היא בחינת חומי'השדרה, רק שנמשך בח"י פלים הנ"ל.

"ומאן דלא פרע במודים נעשה שדרתו נחש" - לפי שעל ידי הפריעות וההשתחואות, שהוא בחינת הביטול - והו ענין "מודים", הודאה וביטול - על ידי זה דוקא ממשיכים האור בהפלים, "ח"י חוליות השדרה". ולכן איתא בזהר (משפטים, דף ק', עמוד א'. ובפרשת שלח, דף קס"ד, עמוד א') ד"מאן דלא פרע במודים אינו חי לעתיד", כמו שהביא ה"פרי חדש" באורח חיים" סימן קי"ג, והיינו לפי שאינו ממשך חיות ונשמה בבחינת ח"י, שהם "ח"י חוליות כו'":

למטה בנשמיות, כשנותן חיים ובכריות לחולים, ו"ברכה על פני הארמה כו"¹². נמצא, שכל בקשות שבשמונה עשרה הם פלים לגילוי אלקותו ותברך ממש למטה.

ועוד, פידוע ומבואר בזהר ד"לית ברכתא שריא באתר ריקניא". דהיינו, שאי אפשר להיות המשכת האור אלא אם כן יש פלים שישירה בהן. לכן אנו מבקשים ענינים - רפואות החולי וברכת השנים, וכן כל הברכות דשמונה-עשרה - שהם פלים שבהם יהיה השראת אור אינסוף, אבל עיקר המכוון הוא: "ברוך אתה ה'" - שיהיה המשכת אור אינסוף¹³.

וזהו שאמרו רז"ל ש"ח"י ברכות דצלותא" הם כנגד ח"י חוליות שבשדרה". רצונם לומר, שהם פלים להמשכת וגילוי האור אינסוף הנמשך על ידי התפלה - כמו שהחוליות הם פלים לחומי'השדרה הנמשך ממוח שבראש לתוכן, ונקרא על פי הפלה "המשכת המוחזין" - וכמו בחוט השדרה נמשך מוח. ועל פי חסידות נקרא "המשכת הדעת" - התנגלות אלהות למטה כמו למעלה.

[והשתא אתי שפיר - דלכאורה מהנמרא יש סתירה למה שנתבאר בהטעם שהתפלה אינה ממנין רמ"ח מצות-עשה - לפי שהיא בחינת חומי'השדרה, שאינו ממנין רמ"ח אברים, והרי הנמרא אמרה שח"י ברכות דשמונה עשרה הם כנגד ח"י חוליות השדרה, והחוליות הם ממנין רמ"ח אברים, כנזכר לעיל בשם המשנה דאהלות?]

אך הענין מוכן ממה שנתבאר, דבתפלה יש ב' דברים, היינו:

א' - הוא עיקר המכוון בהתפלה, והוא מה שמבקשים ברוך אתה ה'" - שיהיה גילוי אור אינסוף ברוך-הוא.

וב' - הן הבקשות עצמן - להיות "רפא חולים" ו"מברך השנים", שהן רק פלים לאור ההמשכה. והפלים הן בחינת ח"י ברכות, כמו שחוליות השדרה הן י"ח, והן פלים לחומי'השדרה שהיא עיקר החיות, כמו שכתוב בפרק "אלו מרפאות"⁹, שבו תלוי המרפאות, מה שאין כן "נשבר השדרה ולא נפסק החוט שלח - כשרה", לפי שעיקר החיות הוא

(*) על פי ישעיהו נה, י: "ירד הנשם . . . מן השמים . . . והולידה והצמיחה".
13. ועיניו ב"תיקוני זהר", תיקון ו'.
14. (שמות יד, יט - כא: "וישע עמוד הענן מפניהם ועמד מאחריהם, ויבא בין מנהג מצרים ובין מנהג ישראל . . . ויש משה את דו על תים").
15. (בסדר "תורה אור": "והיהא").

12. ועיניו מה שכתוב ב"אגרת הקדש" קרוב לסוף (קונטרס אחרון סימן ד), בדבור המתחיל "להבין מה שכתב ב'פרי עץ חיים":
ש"התפלה היא המשכת אור אינסוף ברוך-הוא לבי"ע דיוקא, לא בדרך התלבשות בלבד, רק האור ממש - לשנות הנבראים ממצות שהם, שיתרפא החולה ויבד הנשם משמם לארץ ויולידה ויצמיחה". מה שאין כן בתורה ומצות - שאין שניו בקלף התפילין כו'. עיניו שם.

וזהו "וּבְדַעַת הַדְרִים יִמְלָאוּ" (משלי כו, ד): "הַדְרִים" הן הפלים, שכללותן ג' בחינות: חסד, דין, ורחמים – ראשי-תיבות "הדר". וזהו ענין ג' קוין שהם כללות מעשה המצות – "על שלשה דברים העולם עומד כו". אך הן בחינת פלים וחדרים, וכדי להיות "חדרים וּמְלָאוּ", דהיינו המשכת האור בהפלים, זהו על ידי ה"דעת" שהוא התפלה. ולכן התחלת י"ב ברכות אמצעיות דתפלה הוא "חונן הדעת" כו²⁰.

ולכן התפלה אינה כמנין המצות דאורייתא: פי המנין שאנו מונין – היינו הפלים והאברים; אכן התפלה, שהיא הפוננה, אינה שייך למנותה בפני עצמה פי היא "נשמת הפלים". ועל דרך שכתב ב"עץ חיים" שער כ"ב, פרק א, אות ד', בענין הדעת, שאינו במנין עשר ספירות: "פי אין אנו מונין אלא מה שיש בו כלי, אבל הדעת – בחינת נשמה בלי כלי כו". ענין שם²¹.

אך הנה, ענין מעלת תלמוד-תורה ש"כנגד כולן", היינו שהיא בחינת פנימיות הפלים, והמצות הם 'חיצוניות הפלים'; צדקה וגמילות-חסדים – "חסד – דרועא ימינא כו".

²² ובמקום אחר נתבאר, איך שהתורה היא למעלה מהתפלה, אף שהתפלה היא המשכת הדעת – פי יש פנים ואחור: פנים הוא בחינת עסק התורה, פי "אורייתא מחכמה נפקת", ו"חכמת אדם תאיר פניו"²³ (קהלת ת, א).

אך מקודם לזה צריך להיות בחינת "אחור"²⁴, בחינת "לכתב אחרי כו" (ירמיהו כ, ב), ו"אחור" היינו בחינת תפלה. פי ח"י ברבאן דגלותא, שהם כנגד ח"י חוליות שבשדרה, שבהם נמשך חוטי-השדרה – כל זה הוא בבחינת "עורף" ו"אחוריים". וכמאמר ר"ל: "כמין שני פולין מונחין על פי הקדרה", דהיינו מקום חבור הצואר והגלגלת בעורף, ושם נמשך החוטי-השדרה ממוח הדעת.

פי "תלת מוחין" – חב"ד – ש"בתלת חללין דגלגלתא": ב' מוחין – חכמה ובינה הם מלפנים, ומוחי-הדעת ב"אחוריים", באמצע כ' המוחין – חכמה ובינה;

ג. והנה ח"י חוליות הנ"ל הם פלים פנימיים, ומהם מתפשט אחר כך האור ב' חיצוניות הפלים, ומספר פולם רמ"ח, שהם רמ"ח מצות-עשה, שנקראו רמ"ח אברים דמלפא, שהם בחינת אברים וכלים להמשכת האור¹⁶. וזהו ענין הנזכר לעיל שה"מצות צריכות פוננה", והתפלה היא בחינת הפוננה בכלל.

והענין, פי אנו אומרים: "אשר קדשנו במצותיו", שעל ידי המצות ממשיכים גילוי בחינת קדושה עליונה דאור אינסוף – למטה, לכן צריכים "פוננה", פי המצוה היא האבר והכלי, והפוננה הוא המשכת האור בתוך הכלי¹⁷.

וזהו שבדרך כלל התפלה היא הפוננה, לפי שבה ועל ידה נמשך כללות גילוי האור. שזהו ענין "ברבאן דגלותא" – "ברוך אתה ה'", שממשיכים להיות "ברוך ונמשך אתה" – אור אינסוף ממש, והיינו על ידי שם "הו"ה".

ואחר כך על ידי קיום המצות כל היום ממשיכים האור בפרט – להתלבש במצוה פרטית, שהיא אבר אחד מ"רמ"ח אברים דמלפא"¹⁸, והוא ממש כנ"ל במשל החוטי-השדרה, שבו נמשך החיות מן המוחין, אשר במוחין היא עיקר משכן והשראת הנשמה, ומשם נמשך החיות בחוטי-השדרה הנמשך ממוח הדעת, ואחר כך נמשך ממנו בכל רמ"ח אברים.

וזהו ענין "ברפת המצות", שהיא בחינת הפוננה בפרט לכל מצוה: "ברוך אתה ה' אלקיני מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו כו", שיתיה נמשך המשכה זו באותו אבר וכלי מ"רמ"ח אברים דמלפא" שהוא המצוה ההיא¹⁹.

אך כללות הפוננה והמשכת האור, זהו בחינת התפלה, שהיא בחינת נשמה וחיית למעשה המצות. ולכן, ההולדה להוליד בדומה לו ממש, שהיא המשכה ממהות הנפש ועצמותה המלוכשת במוחין – הוא נמשך על ידי חוטי-השדרה דייקא.

21. וענין מה שנתבאר בפירוש לשון "פוננה", על פסוק "צוארך בחוים".
22. וענין מה שנתבאר עוד מענין תפלה ותורה, על פסוק "פי תבאו אל הארץ [.] ושבחתה הארץ", בפירוש מאמר ר"ל "אשרי מי שבא לבאן ותלמודו בידו".
23. וענין מה שנתבאר על פסוק "צאינה וראינה", בענין "להצחיל פנים משכון".
24. וכמו שנתבאר על פסוק "וכור את אשר עשה לך עמלק".

16. [וענין מה שכתוב מענין רמ"ח אברים וכלים] – בביאור על פסוק "משה ודבר", בפרשה יתרו].
17. וכמו שנתבאר ב"ספר של בינונים" פרק ל"ח בהנהגה, בשם ה"עץ חיים".
18. [וענין מה שנתבאר על פסוק "אם בחסתי מלכו ואת מצותי תשמרו"].
19. וענין מה שנתבאר מענין גודל מעלת הפלים, בביאור על פסוק "וקבל היהודים".
20. וענין מה שנתבאר על פסוק "ואלה המשפטים".

ממש, שלמעלה מבחינת אברים. ולכן התפלה, אף על פי שהיא הדעת, נקרא "אחור" לגבי חכמה-עילאה ממש כו'.

וכן כתוב בהלכות תלמוד-תורה, שהידיעה היא מצוה בפני עצמה, והדבור וההגיון בה – מצוה בפני עצמה.

וגם כמו שנתבאר במקום אחר, על פסוק (משלי ה, ח) "סלסלה ותרוממך", שהתורה נקרא לבושים: "עומה אור בשלמה" (תהלים קד, ב); "לבושיה פתלג חור" (דניאל ו, ט);

אכן על ידי עיון התלמוד, שזהו פירוש "סלסלה" – על ידי זה מתרוממת נפש האדם לבחינת מקור התורה, שהוא בחינת "שער רשיה פעמר נקא" (דניאל ו, ט), למעלה מבחינת "לבוש", שהיא נוגעת לעצמיות אור אינסוף ברוך-הוא ממש.

ומכל מקום, התפלה, אף שנקרא "אחור" לגבי בחינה זו, אף על פי כן אי אפשר לראות ולהמשיך מבחינת "פנים" כי אם על ידי שיהיה תחלה הרצון בתפלה כו'.

כמו על דרך משל באדם, אף שהטפה נמשכת מהמוח, מבחינת חכמה, מכל מקום אי אפשר שיהיה המשכה זו מהחכמה כי אם על ידי הדעת, "והאדם ידע" (בראשית ה, א), בחינת התקשרות כו' – פה התפלה, בתקיעת הדעת בהתבוננות גדולה ה', והתקשרות בבחינת ביטול, על ידי זה בשעוסק אחר פה בתורה ממשיך מבחינת חכמה-עילאה. ועל זה נאמר (שערי צדק, ח): "יעשה שלום לי כו'" – המשכת החכמה-עילאה בכנסת-ישראל כו'.

ועוד זאת, כי "יש תפלה ויש תורה": היינו, יש בחינת אהבה שמיונבלת בכלי, והיא בחינת מדות הנמשכים מהשכל על ידי הדעת; אכן בחינת "ככל מאדך" ו"רעותא דליבא", היא בחינת מדות שלמעלה מהשכל, הנמשכים על ידי דעת-עליון כו'²⁷, ועל ידי זה מעורר וממשיך מבחינת פתח, שלמעלה מהחכמה שהיא התורה²⁸ :

ד. והנה כל סדר התפלה שעד שמונה-עשרה היא הכנה לשמונה-עשרה. דהיינו כדי שיוכל להתפלל שמונה-עשרה בכונה, מרעותא-דליבא, שבאמרו "ברוך אתה ה'" והיה הפקשה באמת, שיהפוך מרעותא-דליבא שיהיה גילוי שם הו"ה. לכן, כדי שיגיע האדם למדרגה

ומבחינת הדעת נמשך בחינת האהבה-ויראה שבתפלה, כי "ואהבת" – לשון "אבה", שהוא רצון. ונמשך מהדעת, שממשיך בחינת רצון-העליון, כי דעת הוא לשון רצון, שדעת ורצון הכל ענין אחד. כמו שכתוב (עמוס ג, ב): "רק אתכם ידעתי מכל משפחות כו'", שהפירוש: שבחר ורצה בנו, כי דעת – לשון התקשרות והתקשרות כו'. ולכן בחינת "ואהבת" – לשון רצון – נמשך מבחינת הדעת והתבוננות בתפלה.

אך הרצון הוא עדיין בחינת "אחורים" לגבי התענוג-עליון שהוא בחינת "פנים". ועל מעלת הרצון נאמר (שמות לג, ג): "כי עם קשה עורף אתה". וזהו ענין "בעבודה קשה" (שמות א, יד), ש"עבודה שבלב זו תפלה" – לצעוק אל ה', צריכה להיות 'קשה' – לעמוד נגד כל מונע מביט ומבחוץ כו'. כמו שנתבאר במקום אחר. וזהו ענין "קשה עורף הוא", ועל כן "וסלחת" – המשכת "ג מדות הרחמים" שאחר שמונה-עשרה.

אך על ידי התורה נמשך בחינת "תאיר פניו" – התגלות תענוג-עליון, כמו שכתוב (משלי ח, ל-לא): "ואהיה שעשועים כו', ושעשועי את בני אדם כו'". והיינו על ידי התעוררות הרצון בתחלה על ידי התפלה דיוקא²⁵. כי התענוג – הוא שיך אחר מילוי הרצון, שבשנתמלא רצונו – כו'; מה שאין כן אם לא היה לו תשוקה – כו'²⁶.

– כל זה נתבאר במקום אחר, וצריך עיון לקשר זה עם מה שכתוב כאן.

ויש לומר, כי "יש תורה, ויש תורה": היינו, בשעוסק רק פרק אחד שחריט, ופרק אחד ערבית, בהלכות פסוקות לקיים מצות "והיית בו כו'" (יהושע א, ח), אם כן היא מצוה על דרך פל המצות, שהן בחינת אברים וכלים; רק שמכל מקום היא בחינת אברים הפנימים – שהחיות תלוי בהן ממש. ולכן "לא ויתר על ביטול תורה כו'". ומכל מקום, התפלה, שהיא המשכת הדעת, נקרא 'אור' לגבי אברים הפנימים גם כן.

אבל בשעוסק רוב היום בתורה, להגיע למצות ידיעת התורה בעיון התלמוד, או תורתה היא בחינת חכמה, "מוחא"

27. כמו שנתבאר במקום אחר – פרשת תולדות, בביאור על פסוק "מים רבים".

28. וכמו שנתבאר במקום אחר – בביאור על פסוק "ששים קמה מלכות כו', אחת היא יונתי כו'", נבי ענין "הסידים הראשונים שהיו שורין בתפלתן מ' שעות ביום כו'". עיין שם.

25. וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "הכלילי עינים".

26. (תורה אור ויהי מו, ג: כי התענוג הוא שיך אחר מילוי הרצון, שבשנתמלא רצונו וקפצו מה שהיה חושק ומתאה – או תענוג, מה שאין כן אם לא היה לו תשוקה כל פה – אין התענוג אצלו כל פה גם בהיות אצלו הדבר ההוא. וראה לקמן תבא מ, א).

ועל ידי זה יבא לבחינת "ויצטקו אל ה' בצר להם" (תהלים קו, ט), להתעורר בתשובה מרעותא-דליבא לשוב אל ה' ממש. והווי בחינת "ואהבת" [...] בכל לבבך" שבקריאת-שמע. ועל ידי כל זה יוכל לבקש אחר כך באמת לאמתו בשמונה-עשרה: "ברוך אתה ה'", שיהיה גילוי אור אינסוף ברוך-הוא שלמעלה מהשתלשלות - למטה.

וכל זה הוא ענין "עבודה שבלב" - זו תפלה. ואחר כך צריך להיות כלים לגילוי האור. והווי ענין "לעבודה" (בראשית ב, טו) - "זו רמ"ח מצות-עשה", להמשיך האור בכלים להיות "דירה בתחתונים".

והנה אמרו רז"ל: "פה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם-הזה, מפל חיי העולם הבא". כי עולם-הבא הוא רק בחינת "זיו השכינה", היינו זיו והארה בעלמא שמוזה נהנין הנשמות ומתענגין. אבל על ידי התשובה - ממשיכים גילוי אינסוף ברוך-הוא ממש, שהוא מקור האור והזיו, שאינה אלא הארה לבר.

וזה ענין מה שאמרו רז"ל על פסוק (בראשית ב, טו) "וינחהו בגרעין לעבדה" - "זו רמ"ח מצות-עשה": שעל ידי המצות ממשיכים תוספת אור רב בגרעין מאינסוף ברוך-הוא, שהוא מקור הזיו. והווי העבודה של הגרעין - שמוסיפים בו אור רב על ידי המצות כו'³².

והנה מפל זה נתבאר פירוש וענין לשון "עבודה", מה ענינה - שהוא להמשיך גילוי אור אינסוף למטה, "דירה בתחתונים", וכן תוספת אור בגרעין כו'. והיינו על ידי קיום המצות עשין ולא-תעשה.

אך "מצות צריכות פזונה", והיא בחינת התפלה, "ברוך אתה ה'", להמשיך האור על ידי "עבודה שבלב", וכמו שכתוב (איוב לד, יד): "אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסף". וכדי שיהיה הפקשה בשמונה-עשרה: "ברוך אתה ה'" באמת לאמתו, צריך להיות תחלה פסוקי-דומרה, וברכות קריאת-שמע, וקריאת-שמע עצמה, וכנ"ל.

זו, תיקנו רז"ל מתחלה לומר פסוקי דומרה וברכות קריאת-שמע, כמאמר רז"ל: "לעולם יסדר אדם שבתו של מקום, ואחר כך יתפלל". והענין:

כי הנה פסוקי-דומרה ו"ברכת יוצר" מזכירים אנו מן השירה והשבח שהמלאכים משבחים ואומרים ביראה ג' פעמים "קדוש כו'". דהיינו איך שהוא יתברך קדוש ומובדל ואינו מושג, ד"לית מחשבה תפיסא ביה", ו"אין ערוך אליו" כלל. והאופנים ברעש גדול" - מזה שמשויגים קצת איך שהוא קדוש כו'.

והנה המלאכים נקראו "עומדים", כמו שכתוב (זכריה ג, ט): "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה". וכגודע בפירוש ענין "עצי שטים עומדים" (שמות כ, טו). והיינו שהם רק במדרגת ובחינת "רגלים" בלבד²⁹, וישראל שלמטה, הם בבחינת ומדרגת ה"ראש", כי ישראל היינו 'ליראש' - "ישראל עלו במחשבה".

ולכך, כאשר ישים האדם אל לבו³⁰ איך שבחינת המלאכים ואופנים כו', אשר הם בחינת "רגלים" לבר - עומדים באהבה ויראה גדולה, וברעש גדול אומרים 'קדוש' ו'ברוך' כו', מהתפעלות בהשגתם בגדולת איך סוף ברוך-הוא;

וישראל, שהם בחינת ה"ראש", הם בבחינת שניה, וכמו שכתוב (תהלים קכז, א): "היינו כחולקים" - שאחר התפלה חולפת ועוברת האהבה, רק כל ישעו וכל חפצו למלאות צרכי הגוף, ועושים מצרכי הגוף עיקר כו',

- על ידי זה יתמרמר לבו מאד בקרבו, מירידה זו שירדה הנשמה "מאיגרא רמה כו'", "עליונים למטה כו"³¹, ויתעורר מזה לצעוק אל ה' בצר לו, מנקודת לבו, ברעותא-דליבא אליו יתברך.

וזהו שאמרו רז"ל: "אין עומדים להתפלל אלא מתוך כבוד ראש", היינו בהתבוננו בירידה גדולה זו, שה"ראש" נשפל מאד למטה, "שכיבת לעפרא"³², וזהו "כובד-ראש", ומזה יבא לידי הכנעה ושפלות גדולה, והיינו פירוש "כובד ראש" כפשוטו;

32. (ראה זתר במדבר קיט, ב: "רישא כפיה לעפרא". וב"עין חיים" (שער מיעוט תורה) שער לו, פרק ב, ועוד: "וזהו מאמר בוהר פרשת במדבר דף ק"ט... שהם רישא דלה וידו בקליפת ושכיבא לעפרא". וב"מקדש מלך" חיי שרה קבר, א: "וזהו שכתוב בפרשת במדבר רישא שכיבת לעפרא").

33. (וענין מה שנתבאר מזה, בביאור על פסוק "ויבדד משה אל ראשי המפות").

29. (וכמו שנתבאר גם כן על פסוק (אסתר ה, ג) "ותפל לפני רגליו, ותברך ותתחנן לו כו'". והוא מבואר בוהר (פרשת לך לך, דף פ"ו, עמוד א'): "מאן דגילוי? אליו מלאכין כו'").

30. (על פי שמואל א' כה, כה: "ישים אדני את לבו". ושערוהו מב, כה: "ישים על לב").

31. (בבא בתרא י, ב).

כמו "ואיש און מחשבותיו" (ישעיהו נה, ז) - שהוא מחשבות ו"הרהורין בישין" שלעומת בחינת מחשבה טובה ותפלה, שהיא עבודה שבלב ובחינת מחשבה דקדושה. והוא "און אם ראיתי בלב" (תהלים סו, יח);
וכן בדבור שלעומת זה - כמו שכתוב (תהלים לו, ד):
"דברי פיו און ומרמה";

וכן במעשה - כמו שכתוב (ישעיהו לא, ב): "פועלי און". וכשהאדם מתבונן בתפלה, ב"חב"ד" שבפשו, בגדולת ה', עומדים כנגדו מחשבות זרות דסטרא אחרא, שהם מחשבות "איש און" הנ"ל, והרהורין הרעים³⁸;

אמנם גדול כח בחינת יעקב גם מצד עצמו, כי יש יתרון להקדושה על סטרא אחרא "ביתרון האור כו"³⁹, והעיקר כי "ה' אלקינו עמו" (במדבר כג, כא), והוא העור מלמעלה.

והוא "לא הביט און ביעקב": שלא יוכל האון להביט בבחינת יעקב ולבלבלו, כי לא יוכל לו, אלא נפל ופול לפניו⁴⁰.

ה. "ולא ראה עמל בישראל" (במדבר שם): פירושו: דוה מעלה יתירה בבחינת "ישראל", מה שאינו בבחינת "יעקב". דאילו בבחינת יעקב, "לא הביט" ה"און" כנ"ל, אבל וגיטה ימצא בו; שיעקב הוא בחינת "עבדי"⁴¹, והעבודה הוא ענין עמל וגיטה, "לאפפייא לסטרא אחרא", ו"לאהפכא חשוכא כו" על ידי התפלה והמצות כנ"ל.

והיינו בכל "ששת ימי המעשה" (תקאל מו, א), כמו שכתוב (שמות ב, ח): "ששת ימים תעבוד". דהיינו, כמו על דרך משל המלאכות גשמיים, החורש, והזרע, והקוצר כו' - כך הוא בעבודת ה' בתפלה, בכל "ששת ימי המעשה" צריך להיות בחינת עבודה זו ביגיעת הנפש וגיעת בשר, להתבונן בגדולת ה', ולהוליד אהבה ויראה

והנה כל זה הוא בחינת ומדרגת "יעקב עבדי" (ישעיהו מו, א), שהוא המשיך להיות בחינת "ידה בתחתונים" על ידי תפלה ומצות. לכן נקרא "יעקב" - שהוא בחינת "ר' יעקב". והיינו על דרך משל חוטי השררה הנמשך מהמוח ומתפשט עד הרגלים, לפי שהחוט מגיע עד גידת הנה, ושם הוא מתפצל ויורד ברכים ורגלים - והוא ענין הי"ד שנמשך עד בחינת יעקב.

והנה הי"ד הוא "נקודה אופקא דלית ביה חיוורא כלל"³⁴, והוא נמשך מבחינת "ישת חשך סתרו" (תהלים יח, ב), שמורה על בחינת "סתיו" - שאינו מושג כלל. והעבודה הוא להמשיך בחינה זו למטה, דהיינו להתלבש גם בעולם הזה ממש, שהוא בחינת "עקביים". והיינו על ידי המצות מעשיות, שנעשו מדברים גשמיים ממש, דבחינת עקביים, ואור אויסוף ברוך הוא שורה ונמשך ומתלבש בהן. והוא י"עקב: שהי"ד מתלבש בבחינת עקביים³⁵.

אך כדי להמשיך זה על ידי המצות, צריך להיות בתחלה התפלה, שהיא בחינת התעוררות רעותא דליבא. כי יש ד' מדרגות: רצון ומחשבה, דבור ומעשה. וכדי להמשיך מבחינת הי"ד - למטה, שהוא בחינת גילוי והמשכת רצון העליון המלוכש בחכמה ועילאה, היא דוקא על ידי רעותא דליבא, בחינת "ועמד לא חפצתי" (תהלים עג, כח).

ועל ידי זה ממשכים אחר כך גילוי בחינת רצון העליון על ידי המצות, להיות "אשר קדשנו במצותיו וצונו", שיומשך בחינת קדש העליון, שהוא בחינת י"ד הנ"ל - למטה. ולכן אמרו רז"ל³⁶: "על תפילתי שתהא סמוכה למפתי כו"³⁷.

והנה, על בחינה ומדרגה זו, ד"יעקב עבדי", נאמר (במדבר כג, כא): "לא הביט און ביעקב", פירושו "און" הוא - המרמה והרמאות:

34. נקודה שחורה שאין בה לוכן כלל. ראה זמר פרשתנו קצא, א: שחורה אני . . ועירו דנקודה קדא, (ומאי איהו - י) . . דלית באת דא חיוורא בגויה כשאר אמונ . . דא י, דלית בה חיוורו לגו. ובתקונו זמר תיקון שבעים קבר, א: אופקא . . גוון ותיקה דלא תפס בה גוון כלל . . ורזא דמלה ישת חשך סתרו).

38. [ועיין בזהר פרשת בלק, דף ר"א, עמוד א'. וד"מקדש מלך" שם].

39. ("מן החשך" קהלת ב, יג).

40. (על פי אסתר ו, יג: "לא יוכל לו, כי נפול תפול לפניו").

[ועיין לעיל בפרשת וישלח, על פסוק (בראשית לב, כח) ו"אבך איש" גבי (שם, כו) "כי לא יכול לו": מפני שיעקב הוא י"עקב, יסוד אבא כו. והוא ענין התפלה, שהוא המשכת הדעת שמבחינת יסוד אבא כו. ועיין שם].

41. ("יעקב עבדי". ישעיהו מו, א).

35. [ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "וישב יעקב בארץ כו". ובדבור המתחיל "הבאים ירש יעקב").

36. (ברכות ה, ב).

37. (עוד יש לומר, כמו שנתבאר בפרשת אחרי, בדבור המתחיל "כי ביום הנה יכפר": כי תפלה ותורה וצדקה, הם נגד ג' בחינות - מחשבה ודיבור ומעשה. והוא ענין (ישעיהו מג, ז): "בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו". ולכן

בגדולת ה'. וכמו שכתוב (תהלים לד, ט): "מַעֲמוּ וְרָאוּ כִּי טוֹב ה'". וכתוב (תהלים קמ"ב, ב): "יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשָׁיו וְגו'" 43. :
 וְלִבִּי "לֹא רָאָה עֲמַל בְּיַשְׁדָּאֵל": כִּי אִין הַעֲבוּדָה בְּכַחֲנִית
 "עֲמַל" כִּלְל, רַק לְהַתְנַנֵּג עַל ה', "וְקִרְאָתָה לְשֵׁבֶת עֲנֵג"
 (ישעיהו נ"ג, י).

והפעם לזה שאין צריך בשבת לבחינת עמל ויגיעה
 הנ"ל שפחול, הוא:

כי הנה שבת אותיות תשוב. והיינו, שפחול הוא
 בחינת ירידת החיות – "רגליה יורדות כו" (משלי ה, ה).
 והיינו ששם 'אלקים' הוא המסתיר כו', וכנודע בענין
 "שמש ומגן כו" 44. לכן צריך להיות הצעקה בתפלה –
 לצאת מן ההסתר כו'. והוה פירוש "עובר אלוקים": לתקן
 ההסתר וההעלם הנמשך משם 'אלקים', שלא יהיה
 מסתיר ומעלים.

אבל בשבת כתיב (בראשית ב, ב): "וַיִּכַּל אֱלֹהִים, פִּירוּשׁ:
 שְׂכַלְתָּהּ בְּחִינַת וּמְדֻרְגַת מֵדַת הַצְּמִצּוּם וְהַהֲסָתֵר דְּשֵׁם
 "אֱלֹהִים", וְנִמְשָׁךְ הַתְּגִלוֹת שֵׁם הַהוֹי"ה" – שֵׁבֶת
 לְהוֹי"ה" 45 (שמות ב, ט).

וזהו שבת אותיות תשוב – עליות העולמות. לךך
 נקרא "שיר-אל" ולא "שיר אלוקים" – כי יוצאים
 מבחינת ההסתר כו'. ולכן אין שייך צעקה, רק אדרבה,
 ההתענגות בה' מן הגילוי שמתגלה בשבת.

וזהו גם כן ממש ההפרש בין בחינת "יעקב" לבחינת
 "ישׂראל" 46, וכמו שכתוב (בראשית לד, י): "לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ
 עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כו'", "כִּי שָׁרִיִּת עִם אֱלֹהִים
 כו'" (בראשית לב, כט). היינו שמשתרר על שם "אלוקים"
 המסתיר, שלא יהיה מסתיר עוד, ויהיה גילוי שם
 "הוֹי"ה". והיינו על ידי שפכר נצח את הסתר הנפש
 הבהמית כו'.

וזהו שכתוב "הוֹי"ה אֱלֹקֵינוּ עֲמוֹ" – "עמו" ממש:
 ששבשבת מתגלה בנפשו בחינת אלקות בבחינת גילוי
 ממש, מה שאין כן בחול אין מתגלה אלקות בנפשו
 בבחינת גילוי, כי אם הוא צועק מנקודת לבבו לה',
 ורוצה שיתגלה בו בבחינת גילוי, אבל בשבת הוא הגילוי
 ממש, וזהו שכתוב (במדבר כ"ב, א): "הוֹי"ה אֱלֹקֵינוּ עֲמוֹ".

לה', ולהוציא מלבו הרצונות זרות הנפשי-הבהמית עד
 שיהיה לו רק רצון אחד לאביו שבשמים;
 שפֵּל זה הוא על ידי מלחמה גדולה עם היצר. וכמו
 שכתוב בזהר: "שעת צלותא שעת קרבא".

ועל דרך שאמרו בספרי פרשת עקב: "סמוך לפלגין
 שלף לא כבשת, ואתה הולך ומכבש?! כו" – וכך: אם
 לא פעל להפך מדותיו הרעות ולהמשיך גילוי אלקות
 בקרבו על ידי התפלה, איך יוכל להמשיך גילוי אלקות
 בעולם?!

על כן צריך תחלה לכבוש גופו ונפשי-הבהמית על
 ידי התפלה. וכמאמר רז"ל: "לְעוֹלָם יִרְאֶה אָדָם עֲצֻמוֹ
 כְּאִלּוּ קָדוֹשׁ שׁוֹרֵה בְּתוֹךְ מֵיַעַי, שְׁנֵאמַר (הושע י"א, ט):
 'בְּקִרְבָּךְ קָדוֹשׁ". ולכן צריך עמל ויגיעות נפש כדי
 שיוכל להיות גילוי אלקות בנפש, ואחר כך ימשיך גילוי
 אלקות בעולם.

ומזה הפעם אסור לאכול קודם התפלה – שאז עדיין
 ה"נשמה באפו" (ישעיהו ב, כב), ואיך יוכל לברר המאכל
 ולהעלותו?! – עד אחר התפלה, שאז מתפשטת הנשמה
 בכל הגוף, ועל ידי זה יוכל אחר כך להעלות המאכל
 ולברר הטוב מן הרע. ונקרא האכילה גם כן "מלחמה",
 כמו שכתוב בזהר: "על פום קרבא יוכל נהמא". והיינו
 להלחם עם היצר, שלא יהיה האכילה בתאוה רק לשם
 שמים, ועל ידי זה מברר הטוב כו' 42.

וכל זה הוא העבודה ב"ששת ימי המעשה". וזהו
 בחינת "יעקב עבדי", שהעבודה זו הוא עמל ויגיעה
 כנ"ל, והוא בחינת אתפייא. וזהו בחינת "עובר אלוקים"
 (מלאכי ג, יח), כמו שכתוב ב"פינונים", חלק א, פרק ט'.

אבל בשבת, הוא בחינת "בשנותו את מעמו [...] ויגרשהו וילך" (תהלים לד, א), ד"אתה נפכא חשוכא
 לנהורא", עד שהוא בחינת מנוחה, ואין נמצא בו עמל
 כלל, כמו שכתוב (בראשית ב, ג): "כִּי בּוֹ שִׁבַּת".

וזהו בחינת "ישׂראל" – "שיר-אל", שהוא השירה של
 בחינת "אל", דכתיב (תהלים נב, ג): "חֶסֶד אֵל כֹּל הַיּוֹם".
 והיינו, שתפלה דשבת הוא התענוג מגדולת ה'
 שמתענגים ישׂראל בתפלה על ידי ההתבוננות וההשגה

44. (תהלים פ"ד, יב): "כִּי שָׁמַשׁ וּמִגֵּן ה' אֱלֹהִים".

45. וכמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "באתי לגני כו".

46. [ענין בזהר וישלח, דף קע"ה, א].

42. [ענין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "כה הברכו", בפרשת נשא].

43. [ענין מה שנתבאר בפרשת חקת, בפסוק (במדבר כא, יו) "אז ישיר ישׂראל כו" – ישׂראל דלעילא, וגילוי זה בשבת (לעיל סג, ב, סד, ג). [ענין מה שנתבאר על פסוק (א, ט) "לסוסתי", בענין "שלא דנטיף מעתיקא" (לקיטו תורה שיר השירים י"א, ד). [ענין מה שנתבאר על פסוק "שיר השירים"].

ובן בכל יום יש מעין שבת – בקריאת שמע ותפלה, שאומרים "שמע ישראל" כו"ל⁴⁷ :

"ותרועת מלך בו":

הנה בפירוש "תרועת" יש שני פירושים: הא' – לשון שבירה ופירור, כמו "תרועט בשבט ברזל"⁴⁸. והב' – לשון חיבה וריעות, וכדפירש רש"י בחומש פאן. ושניהם אמת.

דהנה יש להבין: דפעם מצינו דכתיב (משלי כט, ד): "מלך במשפט יעמיד ארץ", ו"דינא דמלכותא – דינא" – שהוא מבחינת גבורות; ופעם כתיב (משלי טו, טו): "באור פני מלך חיים" – "אנפוי דמלכא נהירין" – בבחינת חיים?

אך הענין הוא, דיש ב' בחינות במדת מלך. וכמו שכתוב בזהר בפרישת ויחי (דף רל"ט, עמוד א'): כד מלכא יתיב על כורסיא – איקרי מלך עילאה, וכד נחית לעברוי – מלך זוטא איקרי⁴⁹.

שבימות החול, כשמתלבש בבי"ע – "מלך זוטא איקרי", וירידה זו הוא על ידי גבורות וצמצומים, כמו שכתוב (תהלים קמ"א): "כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו". וכמו שנתבאר במקום אחר. ואין במשפט יעמיד כו", "דינא דמלכותא כו";

מה שאין בן בשבת הוא בחינת "כד יתיב על כורסיא"⁵¹, והיינו שבשבת הוא עליות העולמות, ובחינת מדת מלכותו עולה ומתיחדת בשרשה בבחינת אצילות, ועל זה נאמר "באור פני מלך כו", "ואנפיה נהירין בנהירא עילאה" על ידי התגלות עונג העליון מבחינת רעוא דכל רעיון, שמתגלה בשבת במדת מלכותו ותברך.

וזהו "תרועת מלך בו" – לשון ריעות וחיבה, דקאי אבחינת "ישראל", שהוא בחינת שבת, שאין לה אלקיו עמו" ממש, שמתענג על ה' כו"ל. ונמשך בחינת "תרועת מלך בו", היינו גילוי בחינת ריעות וחיבה מבחינת רעוא דכל רעיון, שנמשך במדת מלכות, שהיא בנסת ישראל⁵².

[ועיין מה שנתבאר בפרישת תצוה, בדבור המתחיל "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך כו", ענין ב' המדרגות – בחינת פנים" ובחינת "אחור" שיש בקדושה, וזהו ענין ב' הבחינות ד"ישראל" ו"עקב", ובחינת אחור דקדושה – עומד לנגדו בחינת עמלק, מה שאין בן בבחינת פנים כו. עיין שם.

והנה, "עמלק" ראשיתו הוא בחינת "עמל". ולכן ב"ישראל" דייקא נאמר "ולא ראה עמל בישראל כו", מה שאין בן בבחינת "עקב", כיון שעקב הוא עדיין בחינת עבודה ויגיעה דקדושה, על כן עומד לנגדו העמל דלעומת זה שמבחינת עמלק. אלא שלא יוכל לו כי "מלחמה לה" בעמלק כו" (שמות י"ז, טו). עיין שם.

אך אי אפשר להגיע לבחינת "ישראל", שהוא בחינת שבת, אם לא על ידי קדימת בחינת "עקב", שהוא עבודה רחוק; על דרך "מי שפטר בערב שבת" דוקא, אז "יאכל בשבת".

ולכן "תקורא לישראל – יעקב אינו עובר בעשה" כמו "תקורא לאברהם – אברהם", משום דלא נעקר שם יעקב לגמרי מישראל, דהא "אהדריה קרא וקראו יעקב". והיינו מטעם הנ"ל, שאי אפשר להגיע לבחינת ישראל אלא על ידי קדימת בחינת יעקב. כי מתחלה צריך להיות עסק הביוריים שפחול לתקן ההסתר כו, שזהו עבודת בחינת יעקב, ואחר כך "יאכל בשבת" – להעלותם מעלה מעלה ולהתענג על ה'. וכמו שנתבאר במקום אחר.

וזהו מה שאומרים במוצאי שבת (ישעיהו מד, ט): "אל תירא עבדי יעקב כו":

כי בשבת אנו בבחינת ישראל, שאין צריך לבחינת עבודה ויגיעה לברר בירורים, כי בורר אסור, רק אנו אז בבחינת 'בו', "בנים למקום"⁴⁷.

ואחר כך במוצאי שבת, שמתלקת הנשמה ימירה, וצריך לחזור ולירד להיות בבחינת "יעקב עבדי" בכל "ששת ימי המעשה", לברר בירורים בבי"ע כו – לכך אומר: "אל תירא עבדי יעקב כו" מליירד שם, ובה נותנים כח ועוז כו, והיא "ירידה צורך עלייה" בשבת שאחר כך.

47. ועיין זהר (חלק ג', דף צ"ד).
עבדי – נקרא מלך קטן.

48. וכמו שכתוב בזהר פרישת תרויבה (דף קל"ה, סוף עמוד א', ועמוד ב').

49. (תהלים ב, טו, פירש רש"י: תרוצצם).
50. (ושם): "מתל למלכא, דהוה יתיב בברסיה וכתרא דמלכותא עליה – אקרי מלך עילאה; כד נחית וואל לבי עבריה – מלך זוטא אקרי". תרגום: משל למלך, ביהר חלק א', דף קנ"א, א'. ודף ר"ג, עמוד ב'.

47. ועיין זהר (חלק ג', דף צ"ד).
48. עיין מה שנתבאר על פסוק "וזהו ימי".
49. (תהלים ב, טו, פירש רש"י: תרוצצם).

50. (ושם): "מתל למלכא, דהוה יתיב בברסיה וכתרא דמלכותא עליה – אקרי מלך עילאה; כד נחית וואל לבי עבריה – מלך זוטא אקרי". תרגום: משל למלך, ביהר חלק א', דף קנ"א, א'. ודף ר"ג, עמוד ב'.

ע"י): "אתה פִּרְדָּת בְּעוֹד יָם". וְכִידוּעַ גַּם כֵּן בְּעֵינֵי פְּנוּת
הַתְּרוּעָה בְּתִקְיַע־שׁוֹפָר דְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה - שֶׁהִיא לְפָרֵד
גְּבוּרֹת עֲלִיזוֹת דִּיצְחָק, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב בִּזְהַר אָמֹר.
וְתְרוּעָה וּפִירוּר זֶה, הוּא עַל יְדֵי הַתְּגִלוֹת בְּחִינַת 'רְעוּא
דְּכָל רְעוּוִין', שֶׁהוּא עֵנֵן רִיעוּת וְחִיפָה, נִמְצָא ב' הַפִּירוּשִׁים
עוֹלָם בְּקִנְיָה אַחַד. :

וְגַם עַל יְדֵי זֶה נִמְתָּקִים כָּל הַדִּינִין וְגְבוּרֹת הַנִּמְשָׁכִים
מִבְּחִינַת "דִּינָא דְּמַלְכוּתָא" בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה - מַחְמַת
הַתְּגִלוֹת 'רְעוּא דְּכָל רְעוּוִין'. וְכְמוֹ שֶׁפְּתוּב בִּזְהַר הַרְוּמָה
שֵׁם: "וְכָל דִּינֵין מִתְּעַבְרִין מִינָה כו'". וְזֶהוּ "תְּרוּעַת מְלֶכֶד
בו' כְּפִירוּשׁ הַרְאִשׁוֹן - לְשׁוֹן שֶׁבִּירָה וּפִירוּר, דִּהִינֵינוּ
שֶׁמִּתְּפָרְרִים הַגְּבוּרֹת וְזֶהוּ מִיתְּנֻקָּן. וְכְמוֹ שֶׁפְּתוּב (תְּהִלִּים

ב.

הוֹד כ"ק אַדְמו"ר מְרַנָּא וְרַבְנָא דוֹבְעַר - אַדְמו"ר הַאֲמִצְעִי

~ תּוֹרַת חַיִּים ~

וְיֵהִי כָל הָאָרֶץ שֶׁפֶה אַחַת

בַּמַּעֲשֶׂה הַבְּנוּי שְׁגִילָה רְצוּנוֹ וּשְׁכֻלּוֹ וּמְדוּתוֹ בְּכָל פְּרַט אַבְל
כַּאֲשֶׁר שִׁיעַר בְּעֵצְמוֹ עֲדִיין הִיָּה כָל פְּרַטֵי כַחוֹת דְּרִצּוֹן וּשְׁכֻל
כו' בְּהַעֲלֵם בְּעֵצֵם הַנֶּפֶשׁ כְּלוּלִים כַּא' בְּסִקְרָה א' מִתַּחֲלָה
הַרְצוֹן עַד סוֹף מַעֲשֶׂה כַּא' מִמַּשׁ וְלֹא מִכְּלֵי שִׁימְצָא רֹאשׁ וּסוֹף
כֻּלָּל שֶׁהָרִי כַח הַרְצוֹן נִק' תַּחֲלָה גַם בְּחִיּוֹתוֹ כְּלוּל בְּעֵצֵם
הַנֶּפֶשׁ וּמָה שְׂרוּצָה בַּמַּעֲשֶׂה הַבְּנוּי כַּכַּח וְהַעֲלֵם נִק' סוֹף אֵלֹא
שְׁנִכְלָלִים הַרְאֵשׁ וּסוֹף כַּא' וְעַכ"ו יֵשׁ לְכָל א' מִצִּיּאוֹת בַּפ"ע
מִרְאֵשׁ לְסוֹף וּב' הַפְּכִים דְּחו"ג (וְכְמוֹ שְׁמִרוּגֵשׁ אָדָם א"ע
מִרְאֵשׁ לְרַגְל כַּנ"ל) וְכַךְ הוּא בְּע"ס דְּעַקוּדֵי שֶׁהֵן ע"ס הַגְּנֻזוֹת
בְּעֵצְמוֹת הַמַּצִּיל שְׁכֻלּוּלִים כַּא' מִמַּשׁ מִרְאֵשׁ לְסוֹף שׁו"ש
גְּלִיף גְּלִיפּוֹ בְּמַה"ע וְהוּא מָה שִׁשִּׁיעַר בְּעֵצְמוֹ כַּכַּח וְהַעֲלֵם כָּל
הַבֵּא בְּגִילּוֹי בְּרִצּוֹנוֹ וְחִכְמָתוֹ בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת דְּקו"ח כו' שֶׁשֵּׁם
נִכְלָלִים הַכָּל כַּא' מִמַּשׁ אַבְל אֵינן זֶה בְּחִי' הַתְּכַלְלוֹת אֲמִיתִית
עֲדִיין מֵאַחַר שֶׁנִּמְצָא מִצִּיּאוֹת רֹאשׁ וּסוֹף נִבְדָּלִים כַּמְהוֹתֵן רַק
שִׁמְפִּנִי בִּיטוּלֵם וְהַתְּכַלְלוֹת' בְּעֵצְמוֹ' בְּעַל הַרְצוֹן מִתְּאַחַדִּים
בְּתַכְלֵל' (וְכְמוֹ שְׂאוּמֵר בְּרוּךְ שֶׁאֵמֵר כַּאֲמִירָה אַחַת וְהִיָּה
הָעוֹלָם דַּאֲבִי"ע בְּסִקְרָה אַחַת וְהוּא בְּחִי' מַחֲשָׁב' אַחַת
הַכְּלָלִית שֶׁסוֹק' בְּסִקְרָה אַחַת כָּל הַדְּרוּר' דִּהִינֵינוּ כָּל ע"ס
שֶׁבְּהַעֲלֵם הָעֵצְמוֹת שֶׁבָּאוּ לְגִילּוֹי בְּקו"ח עַד סוֹף הָעֵשִׂיָה וּד"ל:

(לו) אֵךְ הִנֵּה שֶׁרֵשׁ הָעֵנִין הוּא דַּכַּח הַהַתְּכַלְלוֹת שֶׁבָּאוּ"כ
בְּצִיּוֹר אָדָם חִיצוּנִי שֶׁנִּק' בְּרוּדֵי' הוּא לְמַעֲלָה מִכַּחֵי'
הַהַתְּכַלְלוֹת דְּעַקוּדֵי' שֶׁהֵן כְּמוֹ הַכַּחוֹת שְׁנִכְלָלִים בְּעֵצֵם הַנֶּפֶשׁ
אֲעַפ"י 'שְׁבֹא' בְּהַתְּחַלְקוֹת נִיכְרַת יוֹתֵר מִהַתְּחַלְקוֹת דְּנִקּוּדִים
הַנ"ל. וְיֵשׁ לְהַקְרִים תַּחֲלָה בְּטַעַם עֵנִין הַתְּכַלְלוֹ' דְּע"ס
דְּעַקוּדִים שֶׁהוּא כְּמוֹ עֵנִין הַתְּכַלְלוֹת ד' כַּחוֹת בְּעֵצֵם הַנֶּפֶשׁ
מִמַּשׁ שֶׁאֵינן זֶה הַתְּכַלְלוֹת אֲמִיתִית כ"כ כִּי כָל א' וְא' מֵן
הַכַּחוֹת הֵלְלוּ יֵשְׁנוּ בְּמִצִּיּאוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא מִמַּשׁ וְהוּא נִבְדָּל
מִזּוּלְתוֹ כְּמוֹ כַּח הַשְּׁכֵל שֶׁבִּנְפֶשׁ שֶׁהוּא מוֹהוֹת נִבְדָּל בַּפ"ע מֵן
מַוְהוֹת כַּח הַרְצוֹן אוֹ כַּח הַחֶסֶד וְכֵן כַּח הַחֶסֶד נִבְדָּל כַּמְהוֹת
וּמִצִּיּאוֹת הִיפּוֹךְ כַּח הַדִּין רַק שִׁמְפִּנִי בְּחִי' הַבִּיטוּל בְּמִצִּיּאוֹת
שֶׁלָּהֵם בְּהַתְּכַלְלוֹת' בְּהַעֲלֵם עֵצֵם הַנֶּפֶשׁ ע"כ יִתְכַלְלוּ יַחַד שֵׁם
לְפִי שֶׁאֵינן' בְּמִצִּיּאוֹתֵם כָּלָל וְהוּא מִצַּד הָאָרֶת עֵצֵם הַנֶּפֶשׁ
שְׁכֻלּוּלֵם יַחַד מִרְאֵשׁ לְסוֹף וּב' הַפְּכִים כַּאֲחַד מִמַּשׁ וְכְמוֹ עַד"מ
אָדָם שֶׁהוּחַלַּט אֲצִלוֹ לְבָנוֹת בְּנִין וְלֹא גִילָה רְצוּנוֹ עֲדִיין בּוֹה
כֻּלָּל רַק שִׁיעַר בְּעֵצְמוֹ כַּכַּח נֶפֶשׁוֹ הַפְּשׁוּטָה אֵיךְ יִהְיֶה אוֹפֵן
הַבְּנוּי בְּכָל פְּרַטֵי חֲלָקוֹ ע"פ הַרְצוֹן וּשְׁכֻלּוֹ וּמְדוּתוֹ שֶׁבִּנְפֶשׁוֹ
בְּהַעֲלֵם שֶׁאֲע"פ שִׁישׁ רְצוֹן וּשְׁכֻלּוֹ וּמְדוּתוֹ בְּהַתְּחַלְקוֹת כָּל אַחַד
וְאַחַד בַּפ"ע בְּאוֹפֵן פְּרַטֵי הַבְּנוּי כְּמוֹ שֶׁנִּגְלָה וְנִרְאָה אַח"כ

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ענין ההלל

התיקון וידוע ההפרש בין תוהו לתיקון שבתוהו היו האורות מרובים עד שלא יוכלו להתלבש בכלים והיו בבחי' מקיף והמקיף גדול מן הפנימי' וע"כ נק' עשו בנו הגדול כי אורו גדול משל יעקב וגם נק' בכור מ"ה כי התוהו קדם לתיקון. ויעקב הוא בחי' התיקון שבו האורות מועטים עד שמתלבשים בכלים והוא בחי' א"פ, ואור זה קמן מאור המקיף דתוהו ושמו של יעקב מורה ע"ז י' עקב כי י' הוא בחי' נקודה להורות על שהאור הוא מעט כנקודה זו ור"ל לגבי א"ס ב"ה הוא רק נקודה בלבד וז"ש רז"ל ביו"ד נברא העה"ב וכמ"ש במ"א, ולהיותו מעט יכול להתלבש בכלים עד שנמשך למטה לכל הנשמות גם לנשמות היותר גמוכות שבכולן שורה ומתלבש הארת אלהות וזהו י' עקב שהיוד נמשך גם בבחי' עקביים שהן הנשמות הנמוכות שהן מבחי' עקביים כידוע, ובזאת מעלת יעקב נפלאה ממעלת עשו שאע"פ ששרשו קמן משל עשו מ"מ אדרבה מצד זה יש מעלה שלכן האור מתלבש בתוכיותו ובפנימיותו בבחי' גילוי משא"כ בעשו שאורו הוא בבחי' מקיף עליו לבד, ולכן עשו של מטה היה רשע וכן יוצאי הלציו כי הוא מע"ס דקליפות ממש ושרשו שבתוהו מאיר עליהם בבחי' מקיף לבד והוא בחי' לבונה שבי"א סממני קטרת ושאר הי' סממני' הם כנגד ע"כ מסאבותא שיש בתוכן ניצוצי קדושה בבחי' גלות ממש, שהקליפה מסתרת עליו לגמרי כמו קליפת האגוז המסתרת על הפרי שבתוכו ועל כן מגביהים עצמן לומר אני ואפסי עוד ואינן במילים לאלהות כלל משום צד לא מחמת הניצוצי קדושה שבתוכן מפני שהן בסוד גלות בתוכן כנ"ל אלא מצד שרשן בתוהו כי אור זה הוא בבחי' מקיף עליהם ואינו מאיר בפנימיותם משא"כ ביעקב שרשו שבתיקון מאיר בנפשו בבחי' גילוי ממש, ולכן כל סמ' קדושה הם בבחי' ביטול לאלהותו ית' והן כל יוצאי הלציו שהן ענפי י"ב בנו שבכולן מאיר הארת אלהותו בבחי' גילוי כנ"ל, וזהו רם על כל גוים הוי' פ' שמדבר באיכותו ענין המשכת האלהות מא"ס ב"ה לעולמות ומתחלה ביאר ההמשכה בעולם האצי' כמש"ל בפ' הללויה ובפ' ממזרח שמש עד מבואו כו' שפי' ענין ההמשכה עד המל' הנק' מבואו דשמשא בזהו ר"פ ויצא, ובאצי' אין שום קליפות כלל, ואח"כ כשהגיע לפרש ענין ההמשכה בב"ע שהם עלמין דפרודא מדור הקליפות פ'

ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה'. כתי' אין כ"ח תחת השמש פ' כי חכמה נק' שמשא ע"ש האור כי טוב שכמ"כ השכל הוא מאיר עיני חכמים להשיג דבר שחוץ לנפשו כמו שע"י האור יראה דבר' שחוץ לנפשו, וידוע שחכ' ראשית האצי' ומחכמה נמשכי' כל הי"ס בבחי' השתל' עו"ע כמשל המשכת המדות מהשכל והדבור מהמדות משא"כ החכמה מלמעלה מהחכמה נמשכ' בבחי' יש מאין וז"ש והחכמה מאין תמצא וכמ"ש במ"א וזהו אכ"ח תחת השמש מחכמה ואילך הוא בחי' השתל' יש מיש מהות ממהות ולא הוי' חדשה וכנ"ל בענין השתל' ולמעלה מהשתל' שהשתלשל' אינו נק' חידוש כי המקבל הי' כלול בהמשפיע, אבל החכמה מלמעלה מהחכמה נמשכת יש מאין, והוא חידוש ממש, אמנם בחי' השתל' זו היינו רק בי"ס דאצי' עצמן מזה לזה והיינו עד בחי' המל' ועד בכלל כי היא א' מצלעותיו ומיוחדת בו ית' אבל מן המל' בב"ע הוא ג"כ בריא' מאין ליש וז"ש מגיד מראשית אחרית פ' מן החכמה הנק' ראשית במל' הנק' אחרית שכמו שבחכמה יש התחדשות מאין ליש כך המל' מהוה מאין ליש ע"י התגלות אור הכתר בה כי נעוץ תחלתו בסופן כנ"ל בענין יגדל נא כח אדני כו', וזהו ממזרח שמש עד מבואו פ' מהתחלת התהוות החכמה מהכתר עד המל' שהיא מבואו דשמשא כי אבא יסד כרתא וכמ"ש ואל מקומו שואף זורח הוא שם כי עד שם הוא בחי' התפשטות החכמה משא"כ בב"ע שהם נפרדים ומיוחדים כו' ור"ל בכל בחי' אצי' מהולל ש' הוי' שנמשך ומתגלה ע"י ההילול כנ"ל ולהיות כי באצי' לא יגורך רע כי אפי' קליפות דאצי' עומדים בבריאה ולא באצי' לכן אמר ששם גילוי ש' הוי' בתכלית כי אין מונע ואין מפסיק כלל, משא"כ כשהשפע צריכה להתמשך בב"ע צריך להעלים שלא יגיע לחיצונים וכנ"ל, והיינו מ"ש אח"כ רם על כל גוים ה' כו', שכשימושך בב"ע לא יומשך לחיצוני' ח"ו אלא הוא בבחי' רם ומקיף בלבד עליהם וכמשי"ת משא"כ לישראל נמשך בפנימיותם וז"ש מי כה' אלקינו המשפילי' לראות כו', וביאור הדברים יובן בענין מ"ש אצלינו כמ"א ע"פ וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ע"ש היטב משנ"ת ענין יעקב ועשו כי בשרשן הם אחים ממש כי עשו הוא בחי' המקיפים דעולם התוהו ויעקב הוא בעל עולם

שמאיר בנו בבחי' גילוי ולא בדרך מקיף לבד, כי כשהאור בבחי' מקיף אינו שייך כ"כ לנו, שהמקיף אינו בגילוי וגם מקיף לכולם בשוה, ואמנם להיות כי סיבת הגילוי בנשמות ישראל הוא מחמת צמצום האור עד שיוכל להתלבש בהן וכל צמצום הוא ע"י שם אלקים כמ"ש במ"א ע"פ שמש ומגן הוי' אלקים, לכן הוסיף כאן לומר הוי' אלקינו משא"כ תחלה לא נז' שם אלקים רק רם על כל גוים ה' כי להיותו בבחי' מקיף ואינו מאיר בפנימיותם לא נתצמצם להאיר בתוכן וז"ש הוי' לבד אבל כשמצטרף להאיר בפנימיות המקבלים או נאמר הוי' אלקינו שבחי' שם הוי' מתצמצם להאיר בכלים ע"י שם אלקים, והנה בזה יובן קושיא עצומה:

תחלה ההמשכה של עשו כי הוא בחי' כבוד כנ"ל ואמר רם על כל גוים ה' שהמקיף דתוהו שהוא שרשו של עשו מאיר עליהם בבחי' מקיף לבד ולא בגילוי וזהו שהוא רם ונפלא מהם וגם הוא על כל גוים ועל ר"ל מלמעלה בבחי' מקיף והן עצמן בבחי' יש רק דקרו לי' אלהא דאלהא מצד המקיף הנ"ל וזהו על השמים כבודו פי' שהגוים אומרים עוב ה' את הארץ ואין אור השגחתו מאיר בתחתונים רק על השמים כבודו בעולמות הרוחנים, וזהו ענין אלהא דאלהא והוא בחי' מקיף בלבד, משא"כ בעולמות דקדושה ובפרט נשמות ישראל שבהן האלקות מאיר בבחי' גילוי ממש ע"ז אמר אח"כ מי כהוי' אלקינו פי' ל' אלקינו שהוא שלנו ממש מפני

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

כמה מעלות טובות למקום עלינו

ע"ז דוקא ממשיכים, וזהו א"ת בניך אלא בונך, ופי' שעם היותו בן חכם בן שמן הנ"ל עכ"ז לא די בזה כי צ"ל בונך היינו לעשות לו דירה בתחתונים, ועמ"ש מזה בד"ה בפ' נסכים שזהו ענין כל הקורא ק"ש בלא תפילין, וזהו ע"י ההלכות שבתורה וזהו לתת לנו את הארץ שתהי' בחי' ארץ מושבותיכם כו', כי בבחמ"ק כתיב האמנם ישב אלקים על הארץ ועד"ז ד' אמות של הלכה עז"נ ג"כ בשבתו עם זקני ארץ כו'. ויש להעיר לענין בונך ממ"ש אבן שלימה מסע נבנה כו' היינו מה שמל' דאצי' נוסעת להיות עתיק לבריאה כו', גם אבנים הם ד"ב אותיות התורה שממשיכים במל' וזהו ענין וישכב יש כ"ב וזהו ענין תהלה לדוד ג"פ בכל יום. קיצור. בנך בן חכם בחי' וכל בניך למודי הוי' בן שמן, מה העדות ר"ל הכה של המצות מעשיות ועל"ק סי"ג, והתירוץ עבדים היינו כו' ויוציאונו כו' שם נודככו ע"י כור הברזל והוציאנו מהמצרים וגבולים בחי' ההפטר דק"נ ע"ד שאתעדל"ע תלוי באתעדל"ת, וזהו ואותנו הוציא משם לתת לנו את הארץ כו' שהוא בחי' כארץ תוציא צמחה, וזהו התשובה לבחי' בן חכם שלא די בבחי' בן אלא ע"ד ורב שלום בניך כמשארז"ל א"ת בניך אלא בונך.

זו עז"ל בפ"י כי ישאלך בנך, שאלת בן חכם, דהנה כתיב וכל בניך למודי הוי', כי פי' בינה בן י"ה שע"י ההתבוננות נולד אהוי"ר ששרשן מבחי' י"ה, ובן הנ"ל נק' בן חורין בן שמן בוח"א ס"פ לך, כי מבחי' בינה נמשך החירות שהוא ענין יצ"מ כו' ובן שמן שמקבל מחכמה וזהו ענין בן חכם הנ"ל, ולכן שואל להבינו מה העדות כו' דהיינו ענין המצות מעשיות דוקא שהרי אם יכוין בעומק כוונת מצה אם לא יאכל מצה בפו"מ לא עשה ולא כלום וכשיאכל מצה אף שלא יכוין כ"כ יוצא י"ה, וע"ז שאלתו לאמר לו ולהבינו כה המצות מעשיות לא כמהרהר ח"ו כ"א שרצונו להבין הפליאה הזאת וע"ז משיב לו שזהו ע"ד שהלחם מחי' את האדם אף שהאדם הוא בעל שכל והלחם צומח אלא משום שנפלו מלפני מלך כו' כמ"ש באריכות ע"פ וידבר משה אל ראשי המטות, וע"ז מביא לו ראי' עבדים היינו כו' ויוציאונו כו', וכ"ז למה אלא שזהו ע"ד הנ"ל כי יתרון האור נמשך מן החשך דוקא מי יתן מהור מטמא וקליפה קדמה לפרי כו' ע"כ לא נצטוו במצות עד שהיו בגלות מצרים הנק' כור הברזל עמ"ש בד"ה וכל העם רואים את הקולות, לכן עד"ז דוקא ע"י המצות מעשיות והתורה שנתלכשה ג"כ בנשמות

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

העושה סוכותו תחת האילן, ליל ב' דחה"ס תרד"ע

חשך סתרו שיש בזה ב' עניני מקיפים הנ"ל, א' שנק' חשמל עליון שמסתיר א"ע ומלביש א"ע בלבוש והעלם לגבי המקבלים שיוכל לבא אח"כ לגילוי בהם והזהו בהאור השיך אל המקבלים, רק שאינם יכולים לקבל עצם האור, ע"כ צריך להתעלם ומתגלה רק חיצוני האור, ויש בזה גם מהאור המתעלם כו', וה"ש ישת חשך סתרו ואח"כ מגלה עמוקות מני חשך כו' (ובשרשו הוא בחי' הקו שנמשך מבחי' חשך הצמצום ומבחי' ההעלם דאוא"ס שלפני הצמצום שנתעלם ונסתר ע"י הצמצום ונתגלה אח"כ בהקו"ח כו', דע"ה שהגילוי הוא רק החיצוני יש בזה גם מהאור שנתעלם כו' (וא"ו בחי' פנימי' הקו כ"א מה שבחיצוני' הקו יש בזה מהאור המתעלם כו' וכמ"ש במ"א (ועמשנת"ל פקל"ו)), והוא מבחי' האור דא"ס השיך אל העולמות כו'). והב' בחי' ההסתרה וההעלם שבעצמות ממש ולא לגבי המקבלים בלבד שעז"א ג"כ ישת חשך סתרו, אבל סתרו זה הוא מצד העלם העצמות ממש שלא בא לגילוי כלל כו'. והזהו ג"כ ענין ח"ס דכולל ב' מיני סתימות הנ"ל, הא' סתימות לגבי המקבלים שלא ישיגוהו שאז יוכל לבא לפרקים בגילוי אפס קצרו עכ"פ כו', ויכול להתגלות גם העומק בזה וכמו בחי' תעלומות חכ' כו' כנ"ל, והב' בחי' הסתימות שמצד העלם העצמי (שהוא כמו בחי' עתיק ממש) שהוא סתום מצ"ע שלעולם א"א שיבא לידי גילוי כו' (והגילוי בזה הוא שההעלם העצמי בא לידי גילוי כו', שזהו למע' מענין הגילוי שהוא שמתגלה רק הארה ושלפ"ע המקבלים היינו מה שהמקבלים כלים לזה כו', וכאן הגילוי הוא העצמי ולא שהמקבלים כלים לזה רק הוא ככה העצמות כו', והו"ע מתן בסתר יכפה אף, דמתן בסתר הוא גילוי בחי' הסתרה והסתימות שמצ"ע, וע"כ יכפה כו' דכל בתי דינין אתכפיין קמי' לגבי גילוי העצמות כו').

וע"פ הנ"ל יובן משראו"ל העושה סוכתו תחת האילן כו', דהנה סוכה בחי' מקיף, אך זהו בחי' המקיף דאוא"ה שמאיר בגילוי, וכנודע דמקיף דסוכה הוא מענין הקמרת דיוהכ"פ דכתיב בו כי בעגן אראה, אראה בעצמותי כו', שזהו שממשיכים ע"י התשו' מעומקא דלבא שמעורר וממשיך בחי' עצמו א"ס בחי' העלם העצמי שו"ע הענין כו', ועז"א כי בענין אראה בעצמותי כו', דהגילוי הוא בסוכות כו'. וה"ש תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגיגו דע"י תקיעת שופר ממשיכים בחי' עצמות א"ס, וה"ע בנין המל' בר"ה שממשיכים מבחי'

(רו) אמנם בחי' מקיף דאוא"ה דמשפיע הוא שאינו בא בבחי' השפעה אל המקבל אדרבה עיקר ענינו הוא היפך השפעה שלא יומשך למטה לא בגילוי ולא בהעלם (היינו בבחי' המושכה נעלמת כו'), אלא להעלים ולהסתיר הדבר בעצמו להיות נעלם לגמרי מכל רואה ומכל משיג כו', ולא שמעלים אותו אלא שממילא מתעלם בעצמו וכמשי"ת בסמוך, והיינו לפי שזהו מה שנעלם מצד עצמו שאינו בגדר גילוי, לא מה שהמקבל לא יוכל לקבל בכלי מוחו כ"א שהדבר בעצם אינו בגדר גילוי, וע"כ לא בא בבחי' השפעה וגילוי כלל כו', והן הדברים סתומים ונעלמים שאינם נראים ונגלים כלל אפי' אפס קצרו, וכמו ואתה חתום וסתום הדבר כו', דענין הקץ הוא נסתר ונעלם לגמרי שאינו נגלה כלל ואדרבה נראה ח"ו ההיפך מזה כו', כידוע דמשיח בן דוד בא בהיסח הדעת שזהו מצד ריבוי ההעלמות וההסתרות כו' שהן מצד ההתעלמות כו', והיינו לפי שאמית' הגילוי דמשיח הוא שיתגלה בחי' עדין עילאה סתימאה שזהו מה שסתום בעצם כו', ולפי שמתעלם בעצמותו ביותר ע"כ עוד נראה להיפך כו', וכמו משלי שלמה שאינו נראה כלל החכ' שבוה רק מה שאנו יודעים שיש בזה חכ', אבל בהתגלות הרי לא נגלה כלל החכ' שבוה כו', וכמו כח השכל ההיולי העצמי שכולל בעצם הנפש שהוא בבחי' סתום מצ"ע שאינו בבחי' מקור כלל כו'. ומה שסתום בעצם תמיד הוא חוזר אל העצמות בהעלם אחר העלם כו', דכשם שבחי' הגילוי טבעו הוא להתפשט ולירד למטה, שזהו הכלל שכל מה שבא בבחי' המשכה ה"ה עתיד להתגלות והיינו מפני שמטעם הגילוי הוא לירד ולהתפשט כו', כמו"כ בחי' ההעלם טבעו הוא להתעלם יותר בבחי' העצמות כו', והיינו מה שנעלם בעצם דוקא (לא ההעלם של הגילוי כו') טבעו להתעלם כו' (ועמ"ש במ"א בענין רוח האדם העולה כו' ורוח הבהמה היורדת כו', דבחי' רוח הבהמה היינו בחי' האור והווי המתפשט מן המאציל אל הנאצלים שהוא בחי' ירידה כו', והו"ע יותר ממה שהעגל כו' הפרה רוצה להניק ולהשפיע כו'). וה"ע ב' המקיפים בחי' מקיף דאוא"ה שהוא בחי' ההעלם השיך אל המקבלים כו', ובחי' מקיף דאוא"ה שהוא בחי' ההעלם דהמשפיע עצמו שמצד עצמו כו', והוא המ"ס סתומה שבבחי' התיישבות, וסמ"ך עגול שבלתי מתיישב אדרבה הוא בבחי' העלם בעצמו כו'. ולמע' היינו כמו ישת

ה"ז למע' הרבה בו, וע"כ העושה סוכתו תחת האילן כאלו עשאה בתוך הבית להיות שוהו מקיף דאו"י השייך לגילוי וכא לידי גילוי בו, ועיקר ענין הסוכה היא שהמקיף דאו"ח שסתום בעצם ה"ז בא בבחי' גילוי בו.
 קיצור. ומקיף דאו"ח הוא שאדרבא מתעלם בעצמו מפני שהוא העלם בעצם, וכמו הקיץ שנראה אדרבא ההיפך, דמב"ד יבוא בהיסח הדעת, וכמו משלי שלמה, דכמו שטבע הגילוי להתגלות כך טבע ההעלם להתעלם, ולמעלה ישת חשך סתרו, ומתגלה הארה, מגלה עמוקות מני חשך, גילוי הקו ויש בו מאור הא"ס, ומקיף דאו"ח בחי' העלם עצמי, וכשנמשך הוא שהעצם נמשך, מתן בסתר. וזהו העושה סוכתו תחת האילן פסולה, כי אילן מקיף דאו"ח, וסוכה מקיף דאו"ח הנמשך לנשי' ע"י התשובה.

העצמות להיות רצון למלוכה, והו"ע המלך הקדוש שקדוש מצ"ע והוא בחי' העלם העצמי שסתום בעצם בו, וממשיכים משם הרצון למלוכה ע"י תקיעת שופר שהו"ע קבעומו"ש ותשו' בו, וכן ע"י תשו' דיוכ"פ שז"ע בכסה מה שמכוסה ונעלם בעצם בו, והגילוי הוא ליום חגיגו בסוכות בו' (דבסכך הסוכה הוא בבחי' מקיף, וע"י הד' מינים שבלולב נמשך בבחי' פנימי וכמו"ש ולקחתם לכם בו). וע"כ העושה סוכתו תחת האילן בו, דאילן הוא ג"כ מקיף אבל זהו בחי' מקיף דאו"י וא"ז המשכה האמית' דמקיף דסוכה בו, ורק למלאכים ה' מספיק סוכה כזו להיות דמלאכים הן בעולם הבריאה וע"כ בחי' המקיף דאו"י הוא בבחי' סוכה להם בו, אבל גבי נשמות ענין הסוכה הוא המשכת המקיף דאו"ח בו, ועם היות דמצות סוכה היא בזכות והשענו בו, מ"מ

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

ייעבור גו' ויקרא - ב' ניסן תרפ"ט

דבכללות הם ב' מיני עבודה עבודה דתורה ועבודה דתפלה, דמכללות הענין מובן דב' מיני עבודות אלו הן בעבודת כל אדם שע"י אמירת היגמה"ר הכתובים בתורה ונאמרים בעת התפלה ממשכים הגלוי אור למשה, וצ"ל איך הוא בכח האדם להמשך המשכות כאלו ע"י אמירת האותיות בלבד. אך הענין הוא, דהנה כתיב גדול אדוננו ורב כח ולתבונתו אין מספר, וצריך להבין מהו"ע אין מספר דמספר שייך בדבר המתחלק לחלקים שהחלקים עולים במספר או נופל הלשון לומר אין מספר כמו בדבר הגשמי שהוא נחלק לחלקים והחלקים האלה במספר וברבוי ביותר נופל בזה הלשון לומר אין מספר, אבל תבונה והשגה שהם רוחני דאינו שייך בו ענין המספר ממילא הרי אינו שייך ההפלאה דבלי מספר, ולכאורה ה' לו לומר ולתבונתו אין חקר. ועוד דקשיא רישא לסיפא דכרישא אמר גדול אדוננו ורב כח, משמע שהוא במספר רק שהוא מספר מרובה במאד דזהו"ע הגדולה שהו"ע הרבוי בהתפשטות גדולה וכמו"ש הללוהו כרב גדלו ופירש הראב"ע הללוהו הרבה כאשר גדולתו רבה, להיות דגדולתו רבה ברבוי התפשטות לזאת הללוהו הרבה, וכמאמר והגדולה זו מע"ב דמע"ב נק' בשם גדולה שהם רבוי נבראים כמו"ש מה רבו מעשיך הוי' היינו דלכד זאת דמה גדלו מעשיך הוי' בגדולי הנבראים כמו הארץ שמש וירח

והנה מכללות הענין מובן דהברכה דתצליח במלאכתך הוא בכח אדני' דוקא, וצ"ל מהו"ע ההצלחה ולמה הנה ברכה זו הוא ע"י משה דוקא, והנה כעין זה מצינו בדורות האחרונים דאיתא בגמ' ברכות גבי ר' ישמעאל כ"ג שנכנס לפני ולפנים ואמר לו ישמעאל בנו ברכני אמר לו יה"ד שיכבשו רחמיך את כעסך ויגלו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בנך במדת הרחמים ותכנס להם לפני משורת הדין ונענע לי בראשו היינו שהסכים על ברכתו בעניית אמן, וידוע שזה שנענע לו בראשו הוא ענין המשכת חב"ד ולמעלה יותר בחינת רצון ופנימיות הרצון דכל המשכות האלו היו ע"י תפלתו וברכתו של ר' ישמעאל כ"ג, וכן הוא שאמר הקב"ה למשה ה' לך לעזרני היינו להמשך המשכות דתצליח במלאכתך, במלאכת הכתרים לאותיות, דע"ז אמר משה ועתה יגדל כח אדני' בדוגמת ברכתו של ר"י כ"ג אלא שהוא עוד במדרג' נעלית יותר, דהמשכתו של ר"י כ"ג הוא ע"י שנכנס לפני ולפנים וע"י תפלתו, דבכללות הוא ענין המשכה שע"י תפלה, וברכתו של משה הוא מכח התורה בזה שעלה משה למרום לקבל את התורה, וידוע ההפרש בין תורה לתפלה דתפלה הוא העלאה מלמטלמ"ע ותורה הוא המשכה מלמעלמ"ט וכל העלאה הוא רק לפי ערך עבודתו, אבל המשכה מלמעלמ"ט היא גבוה במעלה יותר,

הצומח שבארץ אבל הגדלתו מקטנות לגדלות הוא מהמזל הרוחני כי הגדלת העשב והפרי הוא מהחיות שבהם שהם הטעם, והטעם הוא נמשך מהמזל הרוחני שהוא העילה של הטעם והטעם הוא עלול ממנו, והנה הטעם שבעשב והפרי הגם שהוא טעם הנרגש דחך אוכל יטעם, מ"מ הוא עלול מהמתיקות והחמיצות הרוחני שבמאכל הרוחני שהמתיקות והחמיצות דמול הוא העילה של העלול הזה, והטעם שבעשב ובהפרי הגם שהוא גשמי מ"מ הוא עילה לגבי מהותו וגופו של העשב והפרי, שהרי הגשמיים שבהטעם אינו גשמי כ"כ כמו גשמייתם של גופו דהעשב והפרי עצמם, ועם זה הנה הטעם הזה הוא גשמי לגבי עילתו ונמשך ממנו, דכן הוא בעילה ועלול שהעלול גשמי והעילה רוחני והם בערך זה לזה ונמשך מן הרוחני אל הגשמי דהעילה של העלול התחתון הוא עלול לגבי המדרג' שלמעלה ממנו והוא גשמי לגבי עילתו, ועילתו הוא גשמי לגבי שרשו ומקורו דלמעלה ממנו, דכן הוא במזלות ושמרי האופנים, הדמולות הם העיניים לגבי העלולים שלהם והם גשמיים לגבי שמרי האופנים שהם עילתם ושמרי האופנים הם גשמיים לגבי שרש ומקורם כמ"ש גבוה מעל גבוה שומר ונבדחים עליהם, ומקבלים זמ"ז בדרך עו"ע כמ"ש וקרא זה אל זה ומקבלים דין מן דין, ולכן נקרא השתל' כמו שלשלת הארוכה הנעשית מטבעות דראש טבעת התחתונה אחוזה בסופה של הטבעת העליונה וסופה של הטבעת העליונה נכנסת בראשה של הטבעת התחתונה וכן הן טבעות זו למעלה מזו בשלשלת ארוכה דגם הטבעת היותר אחרונה יש לה ערך ושייכות אל הטבעת היותר עליונה, וכן הוא בעו"ע שהעילה הוא רוחני והמדרג' התחתונה שבה הוא מקור למדרג' העליונה שבעלול שהוא גשמי ונמשך ממדרג' למדרג' מן הרוחני אל הגשמי, דלכא"ו הנה גם בהשתל' דתורה הוא באופן כזה דהתורה כמו שהיא למטה התלבושה כדברים הגשמיים ובאה בהשגה גשמית שנתפסת בשכל האנושי וישנה הת' כמו שהיא בעולם העשי' הרוחנית שהיא למעלה למעלה הרבה מכמו שהיא בגשמיות ורא' לדבר, דהרי גם בזמן ומקום הנה כמו שהוא בעולם העשי' הרוחנית אינו מוגדר בהגדרות דזמן ומקום שלנו וכמו שהסכימו כל החוקרים דלמעלה מגלגל התשיעי עם היותו גשמי אבל אינו לא ריקות ולא מקום מוגבל בהגבלה וד' קצוות שלנו, וכן בענין הזמן, מכש"כ בתורה כמו שהיא בעולם העשי' הרוחנית שהיא למעלה הרבה מכמו שהיא למטה בהלבשת ענינים גשמיים ובפרט התורה כמו שהיא בעולם היצירה שהוא ג"ע התחתון דשם הוא תענוג הנשמות בהשגה אלקית, ומכש"כ בנן עליון דעולם הבריאה שהוא עוד למעלה יותר.

והכוכבים הגדולים והשמים ומלאכים עליונים הנה עוד מה רבו מעשיך ברבוי הנבראים והגם דכללות כולם אינם אלא ד' חלקי דצח"מ הנה בזה גופא יש רבוי גדול מאד כמו בהדומם, הנה לבר הרבוי המופלג בכל מין הנה המה רבוי מינים במין אחד כמו האבנים שהם חלק מחלקי הדומם ויש בהם עצמם מינים ממינים שונים, מאבנים פשוטות עד אבנים טובות ואבני הון ואבני הצלחה, וכן בצומח וכן בשאר חלקי החי והמדבר שהם ברבוי גדול ומ"מ הרי כל נברא ונברא הוא נברא פרטי ומקבל חיות פרטי דאפילו השערות שבאדם הנה אין שני שערות יונקים מנומא אחת, וכתוב אלף אלפים ישמשונו' ורבו רבבן קדמוהי וקומון שהוא גרוד אחד אבל לגודויו אין מספר, וכמו דכתיב המוציא במספר צבאיו, וכמאמר שיעור קומה של יוצר בראשית רל"ו אלפים רבבות פרסאות כמנין ורב כח, הגם שהוא מספר גדול מאד, ומ"מ הוא מספר, וכשאומר ולתבונתו אין מספר הרי שאינו במספר, וקשיא רישא לסיפא, דכשאומר גדול אדונינו ורב כח הגם שהוא במספר מרובה שהם צרופי אותיות דדבור העליון דבח' מל' שבא ברבוי התחלקות להחיות את הנבראים ומ"מ הם בבחי' מספר וכשאומר ולתבונתו אין מספר שאינו בבחי' מספר, אלא הענין בכללות הוא דגדול אדונינו ורב כח ולתבונתו אין מספר הם ב' מיני עבודה, העבודה דתפלה ועבודה דתורה.

זביאור הענין הוא, דהנה איתא אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, בא לכאן, הכוונה הוא ג"ע, דהלמוד בנ"ע הוא ברוחניות בסודות התורה שהוא השגה אלקית, דהלמוד כמו שלומדים את התורה למטה בגשמיות בתורה המלוכשה בענינים הגשמיים הרי אי אפשר להיות למורה באופן כזה בנ"ע כי אם בנ"ע הוא הלמוד בסודות ורזין דאורייתא שהו"ע תענוג הנשמות בהשגה אלקית, וא"כ יוקשה מה הוא אשרי מי שבא לכאן לג"ע ותלמודו בידו מההלכות שלומד בעה"ז בתורה כמו שהיא למטה בענינים גשמיים. אך הענין הוא, דתורה ירדה בהשתל' בד' עולמות אבי"ע, דישנה התורה כמו שהיא בכל עולם ועולם תורת האצילות ותורת הבריאה כדאיתא בכתבי האריז"ל בפירוש ועל תורתך שלמדנתנו, ועל תורתך כמו שהיא באצי' שלמדנתנו בעולם הבריאה דבכל עולם ועולם ישנה התורה כפי המדרג' דהעולם ההוא, דלכאורה צריכין לומר שההשתל' דתורה בד"ע אבי"ע הוא כמו מהשתל' דהאור והחיות בהעולמות שהוא משתלשל ממדרג' למדרג' בדרך עו"ע וכמאמר אין לך עשב למטה שאין לו מזל למעלה המכה בו ואומר לו גדל, דהגדלת כל עשב וכל פרי הוא מהמזל הרוחני והיינו דהתהוות גופו ומהותו של העשב והפרי הוא מכח

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

כ"ה שבט, תרצ"ו - בסעודת בר-מצוה של נכדו

"חיצון" הוא אדם מוטעה, בלי יסוד. ואילו "פנימי" הוא אדם יסודי.

ישנו פירוש חסידי-עבודתי על המאמר "ומפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו ואין אנו יכולים לעלות" – חטא הוא חסרון, ארץ היינו רצון, כפי המובא במדרש²: למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה. אדמה היא עפר. אדם נקרא בשם אדם מפני שאת גוף האדם ברא השי"ת מהאדמה.

זה פירוש המאמר "ומפני חטאינו", בגלל המגרעות והחסרונות שלנו שלא עוסקים בעבודת החסידות בפנימיות, רק יוצאים ידי חובה בעבודה חיצונית, באמירת פרק תניא כפי שאומרים יום תהלים, עבודה שבלב – מאן דכר שמיא, הרי בגלל חסרונות ומגרעות אלו – גלינו מארצנו, שכחו לגמרי טעמו של רצון אמיתי, ונתרחקנו מעל אדמתנו, עד שמיום אל יום מתרחקים יותר ויותר מאדמתנו, מה"אדם" שלנו, כלומר, מהאדם הפנימי החסידי השקוע בעבודה פנימית, עד שח"ו ואין אנו יכולים", לא יכולים כבר ח"ו "לעלות", התדרדרנו כל כך שאין כבר יכולת להתעלות.

היה זה בחורף תרס"ג, אבי שהה כמה חדשים בווינה אצל הפרופסורים. גם אני נלוויתי אז אל אבי. והיה לו סדר לבקר מזמן לזמן בשעות הערב ב"מנינים" של חסידי פולין ("פולישע שטיבלאך") להיות בין חסידים, לשמוע סיפור שהם מספרים, לשמוע אימרה חסידית, הנהגה ומדה טובה.

ג. ביום רביעי בלילה, ליל חמישי, חמשה עשר בשבט, ביקר אבי באחד ה"מנינים", בו ישבו כמה ישישים ושוחחו ביניהם. כשאבי ואני התקרבנו אליהם, שמענו שהם מספרים סיפורים מהרה"צ ר' מאיר מפרימישליאן. אחד הסיפורים היה:

במקום מגורו של הרה"צ ר' מאיר היה בית הטבילה מאחורי הר גדול. בימות החורף כשהדרך היתה חלקקה בגלל השלגים, היו מוכרחים ללכת מסביב להר, שכן היתה סכנה ללכת במעלה ההר מפאת החלקה ושבירת ידיים ורגלים. ואילו הרה"צ ר' מאיר היה הולך תמיד דרך מעלה ההר ואף פעם לא החליק.

פעם אחת, הדרך היתה חלקקה מאד, והרה"צ הר' מאיר הלך לבית הטבילה כדרכו בקודש בדרך הרגילה

א. הסדר בתגיגת הבר-מצוה, שנערכה באולם ישיבת "תומכי תמימים", היה, שהכניסו שם רק תלמידים שי"מה"קיבוץ".

התלמידים שי"ה הלומדים בשיעורים לא הורשו להיכנס, והיו בחדר הסמוך.

מזמן לזמן היה מי מתלמידי השיעורים שי"ה מתגנב לאולם כדי לשמוע דברי הרבי שליט"א.

בין האדמו"רים שליט"א שבאו לחגיגת הבר-מצוה, היה גם האדמו"ר מלובלין שליט"א.

הרבי מלובלין שליט"א הבחין בתלמיד אחד מן השיעורים שבשמחה רבה התפלח לאולם והתחבא מאחורי כתפיו של אחד מתלמידי הקיבוץ כדי שלא יבחינו בו. התלמיד שהתפלח לאולם האזין בשימת לב מיוחדת למה שדובר בדברי חסידות.

בתוך כך נפתחה הדלת ותלמיד נוסף, מלומדי השיעורים, התפלח לאולם. אחד ממשגיחי הישיבה שי"ה הבחין בכך, וכיוון שכולם ידעו פקודתו הנמרצה של הרבי שליט"א התובע כל פעם שבישיבה בפרט ואצל חסידים בכלל יהיה הכל בסדר מסודר, במשמעת, ושהכל יהיה בדרכי נועם של אהבה וחיבה, לחש המשגיח שי"ה לתלמיד שי"ה מספר מלים על אזנו והתלמיד שי"ה חזר אל חבריו שי"ה בחדר השני.

הרבי מלובלין שליט"א שהבחין בכל המתרחש, הבין היטב שאין זה בדרך מקרה, אלא הנהגה מסויימת. עניין אותו הדבר ושאל את הרבי שליט"א, מדוע לא מרשים לחלק מן התלמידים שי"ה להיכנס לאולם, הם הרי רוצים לשמוע למה שמדברים.

הרבי שליט"א היה מאד שבע רצון מתשומת לבו של הרבי מלובלין שליט"א שהסתכל על הנהגת התלמידים שי"ה, ועל שאלת הרבי מלובלין שליט"א ענה הרבי שליט"א:

חב"ד תובעת פנימיות. כדי להגיע לעבודה של פנימיות, הרי זה רק על ידי ההכנה של סדר והדרגה.

ב. הרבי¹ אומר: כדי להגיע לפנימיות, הרי זה רק על ידי מסירות נפש.

פנימיות – היינו שיש לאדם עצמו וזה נשאר בבנים ובבני בנים, חיצוניות היא שבאדם עצמו גם כן אין שום דבר.

(2) ב"ר ה, ז.

(1) כ"ק אדמו"ר הזקן.

מה הוא חושב. ומובא בחסידות שפרטי הענינים שהלו חושב לא יכולים לדעת, אבל את כללות הענינים שהוא חושב, אם זה ענין של השכלה או ענין של מדות, אפשר לדעת, זאת יכולים להבין מקווי הפנים.

אך זמן רב, התחלתי להרגיש שלא בטוב, ההליכה במצב רוח כזה השפיעה עלי שפלות עצמית חזקה, כל רגע נמשך בעיני כזמן ארוך, ושלא במתכוון נאנחת קשות. אבי נעמד, הסתכל עלי במבט חד וחודר, מבט שחודר עמוק עמוק, ואומר לי: מה אתה נאנח – אם קשורים למעלה, לא נופלים למטה.

אמנם – אומר אבי – מכלל הן אתה שומע לאו, אם קשורים למעלה לא נופלים למטה, ואילו אם לא קשורים למעלה, הרי ח"ו לא זו בלבד שנופלים למטה, אלא גם נעשים קשורים למטה, וזה כבר מר יותר, וגם במצב כזה אסור להיאנח. צריכים ללמוד חסידות, וללמוד בפנימיות, שיפעל בעבודה בפועל. בחסידות ישנן עצות לכל דבר, ורפואות לכל המחלות הרוחניות.

ה. כל זה הוא כאשר לומדים חסידות, מוצאים אז עצות לכל החסרונות, ומוצאים רפואות לכל המחלות. אך, כשלומדים חסידות רק בדרך מקיף ולא שקועים בעבודה בפנימיות, הרי אז "ואין אנו יכולים לעלות", לא יכולים להתעלות מפני שקשורים במטה.

בעבר, כשישיבת "תומכי תמימים" יצ"ו היתה בליובאוויטש, ידעו ביסודיות והבינו היטב את התוארים "פנימי" ו"חיצוני". במשך הזמן בטלטול הגלות המר, החלו לשכוח ח"ו לאט לאט למה קוראת חסידות "חיצוני", ולמה קוראת חסידות "פנימי".

כאשר חסידים יצייתו בעזה"ל לקיים את הסדר של שבת מברכים במילואו, לא רק באמירת תהלים, אלא גם בהתוועדות, ובה יספרו המבוגרים מה ששמעו מהזקנים שבדורם, ומה ששמעו וראו בעצמם אצל הרביים וזקני אנ"ש – תחיה חסידות ותחיה את כלל החסידים בחיות פנימית.

שבמעלה ההר. באותו זמן הגיעו כמה אורחים אברכים עשירים, שלא החזיקו במופתים. כשראו שהרה"צ הר' מאיר הולך אל ההר בביטחה כאילו אין שום סכנה בהליכה זו, רצו להראות שגם הם יכולים ללכת בדרך החלקלקה.

כשנכנס הרה"צ הר' מאיר לבית הטבילה, החלו האברכים ללכת במעלה ההר, ומשרק התחילו ללכת כמה צעדים, מעדו וניזוקו קשות עד שהיה צורך ברופא וברפואות.

אחד האברכים היה בנו של אחד מהמקורבים. כשהבריא אור כוח ושאל את הרבי הרה"צ הר' מאיר, אף אחד אינו יכול ללכת בדרך החלקלקה שבמעלה ההר לבית הטבילה, ואם הולכים – מועדים ונופלים, ואילו הרבי הולך תמיד באותה דרך?

ענה לו הרבי הרה"צ הר' מאיר:

– כשקשורים למעלה לא נופלים למטה, מאיר'ל קשור למעלה ולכן הוא יכול ללכת גם במעלה ובמורד ההר החלקלק.

ד. לפי הסדר שקבעו הפרופסורים לאבי, היה עליו ללכת מבית הכנסת לטייל.

היה זה בליל ירח יפה, מזג אויר נעים, וטיילנו באחד מרחובות וינה הרחבים, ששדרות עצים חוצות אותם. הירח הפיץ אורו על פני הרחוב, עד שבמרחק של כמה צעדים אפשר היה להרגיש אף בדבר הקטן ביותר.

אבי הלך תפוס רעיונות, דבר שעורר תשומת לבם של העוברים ושבים.

תמיד, כשהייתי רואה את אבי במצב כזה, הייתי מעוניין מאד לדעת במה הוא חושב, ועוקב אחרי כל תנועה בפניו, אולי אוכל על ידי כך להבין אלו מחשבות עוברות ברעיונו ובאיזה עולמות הוא נמצא.

בחסידות מוסבר ההבדל בין דיבור למחשבה. אחד ההבדלים הוא שדיבור הוא גילוי לזולת ואילו מחשבה היא העלם. אחד יכול לחשוב כל היום והזולת לא ידע

~ רשימת הרבנית רבקה ~

בְּקִשְׁתָּהּ מִבְּלִי לְנִסְוֶה, וְלִשְׁלוֹחַ עַל הָאוֹהֶל

בְּשַׁעַת תְּחִי הָאֵחָת אַתְרֵי הַצְּהָרִים בִּיקְרָה הַרְּוָא, וּמְצָא פִי מְצַב הַצַּד הַשְּׂמָאלִי נְקִי הוּא, רַק צַד הַיְמָנִי מְכוּסֶה לִיחֻת, וְלֹא תִפְץ לִיתֵן לָהּ מְאוּמָה עַד בּוֹא הַדְּאָקְטָאָר לִיבְעָרְמָאָן.

וְאַחַר כֵּן יִשְׁנָה בְּעָרְךָ קְרוֹב לְתַחֲצֵי שְׁעָה, וְאֶנְכִי יִשְׁבְּתִי כְּמַעַט כָּל הַעֵת, וּמִן הַשִּׁנָּה שְׁפָתֶיהָ

נעות, אף לא הִיָּה נִיכָר הַכְרֹות בְּרוּרוֹת, רק מְלוֹת אַחְדוֹת: שְׁטַעַרְנָא²²⁴, חַיִּים אַבְרָהָם²²⁵, פֶּאֲרוּוָאס, גִּיב [=לְמָה, תַּן], אוֹי (וְהִתְחִילָה לְהִגְבִּיחַ רֹאשָׁה מִתּוֹךְ הַשִּׁנָּה וְעֵינֶיהָ סְגוּרוֹת), מִסְכִּים, גְּעֵבִין [=לְתַת] (פְּנִיָּה כְּמִתּוֹךְ שִׁנָּה מִתּוֹקָה). וּפְתַחַה עֵינֶיהָ וְהִבִּיטָה בִּי וְאָמְרָה: עַם פְּלֶאָטְעוּדִיךְ²²⁵, דִּיא קֶאָפּ פִּירֵט [=הַשְּׁכָל מוֹבִיל]. וְיִשְׁנָה עוֹד וְהִתְחִילָה לְדַבֵּר בְּתַנוּעוֹת הַשְּׁפָתִים בְּלִי קוֹל, רַק לְעֵתִים אָמְרָה מְלוֹת הַלְלוּ בְּהַפְסְקוֹת גְּדוּלוֹת (אֲשֶׁר לְשִׁמְתִים בְּיָשְׁבֵי אֶז): פֶּאֲר וּוָאס, אַ מִתְנָה, אִיִּסְלָאָנְד, בְּעֵנְטֵשׁ [=מְדוּעַ, מִתְנָה, חוּץ-לְאָרְץ, תְּבַרְךָ], אָמֵת (וְהִקִּיצָה וְלֹא דִיבְרָה מְאוּמָה).

בְּשַׁעַה חֲצֵי הַשְּׁלִישִׁית, מְבֻלֵי שׁוּם סִיבָה, הִתְחִילָה לְסַפֵּר מִיוֹקֵר בְּנִיָּה בְּכָלֵל, אֶצֶל כְּבוֹד חוֹתְנָה זְכָר צְדִיק לְבָרְכָה, וּבְפָרֵט בְּתָה דְבוּרָה לְאַה: עַר פְּלֶעָט זֶאָגִין אַ פְּנִים אַ נֶאָמְעֵן אִיז יַע אַ אִינְטַעֲרַעס, זִיא אִיז אַ נֶאָמְעֵן נֶאָךְ דְּעַר מֶאָמְעֵן [=לְפַעְמִים הוּא הִיָּה נוֹהֵג לִזְמַר: שֵׁם הוּא כֵּן בְּעַל מְשֻׁמְעוֹת, הִיא נוֹשֶׂאת אֶת שְׁמָה שֶׁל אַמִּין]²²⁶.

אוּן דְּעַם טַאטִין פְּלֶעָט עַר זִיעַר הָאָלֵט הָאָבִין. אַ מֶאָל²²⁷ בְּשַׁעַת יְחִידוֹת הָאָט זִיךְ גִּיוּוָאָלֵט אַרִיין גִּיין צוּם זִיידִין, אוּן עַס אִיז גִּיוּוֹעֵן אַ זֶאָל מִיט אוֹרְחִים, עַר זֶאָל גִּיוּוֹנְד זֶאִיין אִיז יַעֲמָאָלֵט אָלֵט גִּיוּוֹעֵן דְּעַר דְּרִיטְעַר יֶאָהַר בִּיז מְשִׁיחִין, דִּי מְשָׁרְתִים הָאָבִין עִם נִיט גִּיוּוָאָלֵט אַרִיין לְאָזִין אִין מִיטֵן יְחִידוֹת. הָאָט עַר אָן גִּיהִיבֵן וּוִינְעֵן. הָאָט עַר דְּעַר-הָעֶרֶט, הָאָט עַר עִם גִּיהִיִסֵן גְּלֵאִיךְ אַרִיין לְאָזִין. הָאָט עַר גִּיוּוָאָלֵט אַרִיין גִּיין מִיט דְּעַר נֶאָנִיעֵ²²⁸, הָאָט מְעֵן וּוִיטְעַר נִיט גִּילְאָזִין, הָאָט עַר וּוִיטְעַר גִּיוּוִינְט, אוּן עַר הָאָט דְּעַר-הָעֶרֶט, הָאָט [עַר] גִּיוּוָאָט מִיא זֶאָל אִים אַרִיין לְאָזִין, אִיז עַר אַרִיין מִיט דְּעַר נֶאָנִיעֵ.

בְּאָלֵד לְעֵבִין טִיר אִיז גִּיוּוֹעֵן אַ גְּרוּבַע²²⁹ אוּן עַס אִיז גִּיוּוֹעֵן אַ צוּוִיטְעַר גְּרוּבַע. הָאָט עַר דִּיא נֶאָנִיעֵ דֶאָרֵט גִּילְאָזִין, אוּן אַלִיין אַוּעַק צוּם זִיידִין, הָאָט עַר אִים גִּיוּוֹמְעֵן אִיךְ דִּיא הָעֵנְט אוּן שְׁטַאָרְק גִּיקוּשְׁט, אוּן אָן גִּיוּוֹמְעֵן אַ הוּפְטִין גְּעֵלֵט²³⁰ אוּן גִּיגְעֵבִין.

עַר זֶאָל גִּיוּוֹנְד זֶאִיין, אִיז גִּיקוּמְעֵן צוּ לִיפִין: דְּעַר זִיידֵעַ מִיר גִּיגְעֵבִין קוּשׁ, גְּעֵלֵט. הָאָט מִסְתְּמָא וְלִמֵן אַהֲרִין²³¹, עִם צוּ לֵאִינְגַע יֶאָהַר, בַּא עִם דִּיא גְּעֵלֵט אַבְּגְּעוּמְעֵן, אִיז עַר גִּיוּוָאָרִין זִיעַר בְּרוּגֵז, אוּן הָאָט זִיךְ מִיט אִים גִּירִיִצְט: אַבְּעַר קוּשׁ בַּא מִיר!

אדנ"ע מדבר גם רוסיט עי"ז*, ולא חפץ לעזבה מבחוץ, ויכריח שגם היא תיכנס, וידחקה לבין התנור והכותל, והוא נגש אל הצ"צ וישאל: וואָס פּרעגט מען באַ דיר, זיידע? ויושיבהו הצ"צ בחיקו, ויקח את ידו וישימה בשערות זקנו, באמרו, צו באַרשט מיר די באַרד, צו באַרשט מיר די באַרד. וסיים [אדמו"ר מהורש"ב בספרו זאת: "דאַכצאַך צובאַרשט". וספר זה אדנ"ע פעמים רבות בקורת רות. וישאלהו [הצ"צ] אם חפץ הוא כסף, ויענהו בשלילה. ויתן לו מטבעות אחדות שיתן לחסידים על משקה, ויצא, באמרו להחסידים "דער זיידע, דער יעבע [מפני קוטנו אמר עוד אז "במקום ר"ן] הָאָט געגעבען אויף משקה".

(228) = אומנת.

(229) = תנור.

(230) = צרור כסף.

(231) "הרז"א בן אדמו"ר מהר"ש.

* ראה אגרות קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"ד ע' רמה.

(224) בשם זה נקראו: אשת אדמו"ר הזקן. אחותה של הרבנית רבקה, וכלתה – אשת בנה הרז"א (בזו"ר). כלתה השני, אשת אדמו"ר מהורש"ב, נקראה שטערנא שרה.

(225) = זה מבולבל.

(226) אמו של הצ"צ, הרבנית דבורה לאה בת אדמו"ר הזקן. נולדה בשנת תקכ"ז. נפטרה ג' תשרי תקנ"ג (ראה לקמן ע' 000. רשימה שבהערה 56. ספר השיחות קיין ה'ש"ת ע' 40).

(227) ראה גם ספר השיחות תרצ"א ע' 226: בכל יום היו באים [ילדי אדמו"ר מהר"ש, הרבנית דבורה לאה והר"ר שניאור זלמן אהרן] אל הצ"צ, אומרים שמע ישראל ובשכמל"ו, והוא הי' נותן להם אַ צווייער [= חצי קאָפּע]. פעם בעת יחידות – והי' אחרי הסתלקות הרבנית, והיו דרים עם הצ"צ – חפץ גם אדנ"ע ליכנס, והוא אז כבן ג' וחצי"ד שנים, באמרו שגם הוא צריך ליכנס. ורז"א מתגרה עמו שלא יתנו לו ליכנס. כאשר לא הרשו לו ליכנס, התחיל לבכות. וישמע הצ"צ וישאל "וואָס וויינט ער?" וצוה להכניסו. ולאדנ"ע אז אומנת – נִינְקֵעַ. אינה יהודי, והי'

א קינד פון דריטע יאהר זאל האבין אזא שטארקאייט אן עין הרע, וואס ווער עס האט עס נישט צו בעטן האט ער דיא געלט צוריק נישט גינאמען, און האט אלץ גיטענעט: קוש מיר, געלט דיר.

[=] אַת אַבִּיךָ הוּא מְאוֹד אֶהֱב. בְּהִזְדַּמְנוּת, בְּשַׁעַת יְחִידוּת, הוּא רָצָה לְהַפְגִּס לְסִבּוֹ כְּאִשֶּׁר אוֹלָם הִהֲמַתְנָה הָיָה עָמוּס בְּאוֹרְחָיִם. הוּא, שְׂיִחָיָה עַד בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ, הָיָה אֶז בְּגִיל שְׁלוֹשׁ, וְהַמְּשַׁרְתִּים לֹא רָצוּ לְהִרְשׁוֹת לוֹ לְהַפְגִּס בְּאִמְצַע יְחִידוּת. הוּא הִחַל לְכַכּוֹת, וְסִבּוֹ שֶׁהִרְגִישׁ בְּכָף, צָנָה מִיַּד לְהִרְשׁוֹת לוֹ לְהַפְגִּס. הוּא רָצָה לְהַפְגִּס עִם הַמְּטַפְּלֵת שְׁלוֹ, וְשׁוֹב לֹא הִרְשׁוּ לוֹ לְהַפְגִּס. הוּא בָּכָה שׁוֹב, וְשׁוֹב סִבּוֹ הִרְגִישׁ בְּכָף וְאָמַר שְׂרִישׁוּ לוֹ לְהַפְגִּס. הוּא אָכַן נִכְנַס עִם הַמְּטַפְּלֵת.

סמוך לְדָלֵת הָיָה תַנּוּר (הָיָה גַם תַּנּוּר נוֹסֶף), וְשֵׁם הוּא הַשְּׂאִיר אֶת הַמְּטַפְּלֵת, וְהִלֵּךְ לְבִדּוֹ לְסִבּוֹ. סִבּוֹ נָטַל אוֹתוֹ בְּיָדָיו וְנִישְׁקוֹ בְּחֻזְקָה, נָטַל צָרוּר כְּסָף וְהִעֲנִיק לוֹ.

הוּא, שְׂיִחָיָה בְּרִיא, חָזַר בְּרִיצָה בְּאִמְרוֹ: סְבֵא הַעֲנִיק לִי נְשִׁיקָה וְכֶסֶף. מִישָׁהוּ, מִן הַסֶּתֶם זְלָמָן אֶהְרֵן, שְׂיִחָיָה חַיִּים אֲרוּכִים, לְקַח מִמֶּנּוּ אֶת הַכֶּסֶף. הוּא הִתְרַגַּז עַל כֶּף מְאוֹד וְהִתְגַּרָה בוֹ: אֶת הַכֶּסֶף לְקַחְתָּ מִמֶּנִּי, אֶף הַנְּשִׁיקָה נְשָׂאָה אֶצְלִי! ...

יְלָד בֶּן שְׁלוֹשׁ שָׁנַיִם לוֹ אוֹמֵץ כַּה גְּדוֹל, בְּלִי עֵינַי הָרַע. כְּכֹל שֶׁהַפְּצִירוֹ בוֹ, הוּא לֹא לְקַח בְּחֻזְרָה אֶת הַכֶּסֶף, אֲלֵא טַעַן: הַנְּשִׁיקָה אֶצְלִי, הַכֶּסֶף אֶצְלֶךָ.

וְכַאֲשֶׁר נִכְנַסְתִּי אֵלָיָה בְּשַׁעַת 4:45 צְהַרִים, אָמְרָה לִי: מִיָּא הָאֵט אַרְוִיסְגֶּרופִּין לִיבְעֶרְמָאנְעֵן. אוֹיב לִיבְעֶרְמָאֵן וְוַעַט קוֹמְעֵן און וְוַעַט אַבּוּזאַגִּין²³², וְוִיל אִיךְ אַז מִיָּא זְאָל טַעֲלַעֲגֶרְאפִּין דְּעַם טאַטען, אִיךְ וְוִיל זִיךְ מִיט אִים זִייעַר זַעֲהֵעֵן [=קֶרְאוּ לְלִיבְרַמָּן. אַם לִיבְרַמָּן יְבוֹא וְלֹא יִתֵּן תְּקוּהָ, רְצוּנִי הוּא שְׂיִטְלִגְרָפוֹ לְאַבִּיךָ, הַנְּנִי רוֹצֶה מְאוֹד לְהִתְרַאוֹת עִמּוֹ].

[עַד כָּאן הִגִּיעַ לְיָדֵינוּ²³³]

הָאַרְץ טְרַיִסְט זַעךְ גָּאָר נִישׁ אוֹיף דַּער גְּרַיִסְעֶר אַבִּידָה וּוְאָס מִיר הָאָבִין פֶּאַר לֶאָרן, וְבִיחֻד אִיז מִיין צוּא בְּרַאָכְנִקִּיט זִיעֶר גְּרַיִס וּוְאָס אִיךְ בִּין נִישׁ גִּיווּעֵן לַעֲבִין אִיר בַּעַת זִיא הָאֵט אִיבַּעַר גִּיגַעֲבִין אִיר הִיילִיקֶע רִינַע נִשְׁמָה אַל אַלְקִים חַיִּים. תַּנְצַב"ה.

מִיָּא טָאָר נִישׁ אִיבַּעַר טְרַאָכְטִין ח"ו עַל מַדוּתִיו ית', דַּער אִיבַּעַרשְׁטֶער אִיז גִּירֶעכְט, צַדִּיק הוּא ה' כו' וְצַדִּיק ה' בְּכֹל דְּרַכִּיו כו'.

בו"א [=בְּנֵי וַאֲשֶׁר] יח"י מִיט זִיין קוֹמְעֵן לַפָּה הָאֵט מִיךְ מִמֶּשׁ מַחִי גִיווּעֵן אַז אִיךְ הָאָב חָאָץ גִּיהַעֲרַט אַלַּע פֶּרְטִים, אִיךְ טְרַיִסְט זַעךְ נָאָר דַּער מִיט וּוְאָס בַּא מִיר אִיז קִיין שׁוּם סַפֵּק אַז זִיא לַעֲבַט אִיצַט אִיךְ מִיט אֹנּוּז, און וואוּ מִיר זִינַעֵן אִיז זִיא מִיט אֹנּוּז, און הָאָף לְהַשִּׁי"ת אַז אִיר הִיילִיקֶער זַכְרוֹן וְוַעַט אִיבִּיקֵי נִישׁ פֶּאַר גַּעסִין וְוַעֲרִין ח"ו פֹּון אֹנּוּז און אֹנּוּזֶערֶע קִינְדֶּער און אֹנּוּזֶערֶע קִינְדֶּער עַד עוֹלָם, הַרְחַמֵּן הוּא יַגְדוֹר פְּרַצוּתֵינוּ וּפְרַצוּת כָּל אַחַב"י בְּרַחֲמִים.

שְׂטאַרְקַט זַעךְ קִינְדֶּער און הִיט אִיעֶר גִּיווּנְד . . אִיר זְאָלֵט זִיין וִיָּא אִיר הִיילִיקֶער רְצוֹן אִיז בְּכֹל פֶּרְט"ו.

(232) = לא יתן תקוה.

(233) ב"הקריאה והקדושה" שבהערה 2: "... ובאור הבקר ביום הששי לפרשת בשלח בעשירי לחדש אחרי שהתפללה ק"ש ושמונה עשרה נסתלקה, ומ"כ בעיר ליובאוויטש באהל מיוחד סמוך להיכלי ציון הוד כ"ק חותנה אדמו"ר צמח צדק והוד כ"ק אישה אדמו"ר מוהר"ש זצוקלה"ה נבג"ם זי"ע". בשיחות שבט תש"ב (תורת מנחם רשימת היומן ע' תיב) הסתלקותה היתה "מיתה פתאומית. ביקשה הסידור, ובגמר התפלה לקחתי מידה הסידור, הניחה ידי' על ראשי, ואמרה א' יישר כח פֶּאַר דַּער טְרַחַא. הַלְכְתִּי לְהַנִּיחַ אֶת הַסִּידוֹר עַל מְקוּמוֹ – כְּנֹרָאָה שֶׁם בְּחַדְר – וּבְחֻזִירוֹ כְּבַר נַח נִפְשָׁה.

לאחר ההסתלקות נסע כ"ק אדמו"ר מהור"צ אל אביו כ"ק אדמו"ר מהור"ב נ"ע למענטאן לנחמו ולספר לו ממהלך הענינים. אז כתב כ"ק אדמו"ר מהור"ב לכלתו ונכדותיו (אגרות קודש ח"ב ע' תשפא): "עס איז נישט קיין ווערטער אַרוֹיס צוּא גַעבִּין דַּעַם גְּרַיִסִין בְּרַאָךְ אֹנּוּזֶער, עַס אִיז צוּא גִּינּוּמַעֵן גִּיווּאַרְיִן אַ גְּרַיִסֶע הִיילִיקֶע לִיכְטִיקִיט פֹּון אֹנּוּזֶער הוִיז, מִיין

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

אדלער, ופנה חתני הרב ר' שמרי' שליטי"א במכתב להפך. אדלער ותאר לו מצב הישיבות תומכי-תמימים בהוה, ומבקש עזרתו מהדזוינט בסך - \$2500 להצלתן של הישיבות האלו.

כותב הנני לידידי הגבירים הנכבדים מוהר"ר חז"ק ואחיו מו"ה יקותיאל יחיו מבקשם לבקר את הפך. אדלער, ושישתפו גם את ידידי הד"ר הרב יונג שי ואת ידידי שי.

ובזה הנני לבקשו להשתדל אשר הביקור יתקיים בהקדם האפשרי, והשי"ת יצליחם לפעול את העזרה הדרושה.

ידידו הדו"ש ומברכו בכוח"ט

יוסף יצחק

ב"ה, ט"ו אלול תרנ"ץ
אטוואצק

ידידי הרה"ג הנודע לשם תהלה ווי"ח
אי"א מוה"ר ישראל שי

שלום וברכה,

בטח קבל ידידי שי מכתב חתני הרב ר' שמרי' שליטי"א גורארי אשר בהיותו זה לא כבר בפאריז, שוחח עם הד"ר ב. כהן, מנהל הדזוינט באירופא, על אודות עזרת הצלה להישיבות תומכי-תמימים יצ"ו, אשר נחוצה ביותר, ולמרות חפצו של הד"ר ב. כהן להועיל להישיבות הנ"ל, הנה כספי התמיכה מהדזוינט בשביל מוסדות התורה, בתור יוצא מהכלל הוא אך ורק בידו של יו"ר הקולטור קאמיסיע במוסד הדזוינט פראפעקאר מר ס.

~ אגרות קודש ~

ב"ה, ה' תמוז, תשי"ז
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' יצחק שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מכ"ז סיון, ובשאלתו:

(א) אם מברכין על ליקוי לבנה או לקוי חמה.

ידוע הכלל אשר אין לחדש ברכה שלא הוזכרה בשי"ס (ב"י או"ח סמ"ו). וי"ל הטעם דאין מברכין ע"ז מפני שהוא סימן לפורעניות הבאה (סוכה כט, א). ואדרבה צריכה תפלה לבטלה וצעקה ולא ברכה.

(ב) אם ידעו חז"ל אודות ענין ליקוים הנ"ל ואם זהו ענין טבעי.

לקוי המאורות מובא בכמה מקומות בדברי חז"ל ופליאה גם הספק בזה, כי ידוע אשר אפילו חכמי מצרים ולפני זה בבבל כבר ערכו לוחות הליקוים האמורים וידוע בספרי דברי הימים ומובא להבדיל גם בכתבי הקדש, אשר בני ישראל עמדו בקישור עם חכמי מצרים וחכמי בבל.

המשך בעמוד הבא

המשך מהעמוד הקודם

מעריכת לוחות האמורים מובן שתופעה האמורה היא ענין טבעי, אבל ביחד עם זה יש בזה גם סימן, ובדוגמת ענין הקשת, שגם הוא ענין טבעי עתה, וביחד עם זה משמש אות, וככתוב בארוכה, ואין בזה סתירה, שהרי במה דברים אמורים אשר ליקוי חמה ולקוי לבנה יש להם הפירושים כמרז"ל (סוכה כט, א) - כשנראים הלוקים בארץ (ונראים לזה היודע ע"ד פירוש הליקוים), משא"כ באם יתכסו השמים בעננים וכיו"ב, הרי אין זה ענין של סימן והוראה להאדם אשר על האדמה, ועד"ז הוא גם בענין הקשת, וכמבואר במפרשי התורה.

ג) מהו החילוק בין ההולכים בהדרכת תורת החסידות ואלו שלא אחזו בזה, אם יש הבדל בהשקפת עולמם.

מובן אשר כן הוא ונראה במוחש, ויארכו הדברים לבאר במכתב ובפרט שמבוארים הם בכמה ספרים המבארים תורת החסידות ועניני וראה ג"כ קונטרס לימוד החסידות לכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע.

ד) בשאלתו אודות עשיית קיצורים לתניא, בטח יוכל למצאם תחלת ספר קיצורים והערות לתניא לכ"ק אדמו"ר הצמח צדק, ומובן שאין זה שולל מה שעושה סימנים וקיצורים לעצמו שבביל שתוקל עליו החקיקה בזכרונו בענינים המובאים בתניא והחזרה עליהם לעת מצוא.

ה) לימוד לעצמו ולעשות להפצת היהדות ככל יכולתו.

כמדומה כבר כתבתי לו שאין בזה כל סתירה ללימוד בפני עצמו ואדרבה שבביל לפעול על הזולת צריך ללמוד גם לעצמו, אלא שחילוק הזמנים בין שני הלימודים ובכלל שני ההתעסקות לעצמו ועם הזולת, לא הכל שוים בזה, וכיון שאדם קרוב לעצמו ונוגע, זקוק להתייעצות עם אחר שיכול לדון על הענין מבלי נגיעה ופני.

ו) במ"ש שאורח חיים בקבוץ וסדר הענינים אין מתאים לפעולות בהחזקת היהדות וכו'.

כנ"ל זה תלוי בתכונת הנפש של כל אחד, כי מצ"ע אין סתירה בסדר חיים דקבוץ (כמובן המיוסד על התורה והמצוה) למילוי תפקיד האדם הישראלי בעולמו כדבר משנה אני נבראתי לשמש את קוני.

תקותי אף שאינו מזכיר עד"ז, בפירוש, ששומר הוא את שלשת השיעורים השוים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע בחומש תהלים ותניא הידועים נוסף על הקביעות עתים שלו בלימוד תורת הנגלה והחסידות.

בטח ישתתף בחגיגת חג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל, ובפרט שהשתא היא תקופת השלשים שנה מאז הגאולה בפעם הראשונה, וכמדובר בשיחת ש"ק מברכין חדש תמוז במעלת וענין תקופת שלשים שנה.

בברכה.

הַאֲרִיָּה הָרוֹבֵץ

אחרי שהמשטר הקומוניסטי נאלץ להסיר את גזרת הפך החיים מעל הרבי הריי"צ, הוא נשלח לגלות, ובסופו של דבר השתחרר לחלוטין כעבר מספר ימים, ב"ב תמוז תרפ"ז.

בג' תמוז, היום בו הומרה הגזרה האימה בגלות, עמד הרבי הריי"צ בתחנת הרכבת בפטרבורג ונפרד מהחסידים, כשהוא חוזר על דברי אביו, הרבי הרש"ב:

"רק הגוף היהודי נמסר לגלות ולשעבוד המלכות, אבל הנשמה היהודית לא שלחה לגלות ולא נמסרה לשעבוד המלכות. עלינו להכריז גלוי לעין כל, שבכל הקשור לדתנו, התורה והמצוות ומנהגי ישראל - אין לזרים שום סמכות, ואין פוח בעולם שיוכל לשנות בזה משהו".

כך גם בפרישת השבוע, בלעם מתנבא על תקופת הגלות, אחרי חרבן בית המקדש, ואומר: "כרע שׂכב בארץ וכלביא, מי יקימונו" - גם בזמן הגלות, כשעם ישראל 'כרע' ו'שׂכב', וכבר לא נמצא באתו מצב טוב שהיה בזמן בית המקדש, הוא עדין נמשל לאריה רובץ, שהוא בעל פוח ותקף גדול. וממילא אמות העולם אינן יכולות לשלט על עם ישראל ולהפריע להם לקיים תורה ומצוות. כיון שאנו בגלות ולפעמים נראה שכן אפשר להפריע ליהודי לקיים תורה ומצוות, לכן השם עושה נסים, להזכיר לנו מי הוא בעל הבית של העולם, שנותן לנו את הכוח לקיים את המצוות שלו בכל מצב, כמו אריה רובץ.

כזה הוא גם הנס של י"ב-י"ג תמוז. אותה ממשלה שגזרה נגד הרבי הריי"צ ואחר כך רצתה לשלח אותו לגלות, עקב עסיקו בהפצת התורה והיהדות, נאלצה לשחרר אותו לחפשי, וכך ראו כלם מי הוא בעל הבית האמתי.

(מעובד ע"פ לקו"ש ח"ב עמ' 337 ואילך. מתוך 'שמחת דאורייתא')

צריכים להשתדל בנוגע לכל יהודי שיכולים להגיע אליו, לקרבו לאביו שבשמים, לתורתו ולמצוותיו, אבל "עניי עירך קודמין": לכל-לראש צריך להשתדל בנוגע לבנו ובתו ונכדיו

משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

חומש לקריאה בציבור פרשת בלק

על אתהפכא בתכלית העלוי - תפיכת מלך מואב, כך שתצא ממנו מלכות בית דוד ומשיח.

(לקוטי שיחות, כרך כה, עמ' 275)

שני י' ויגם בלעם בפקר ויאמר אל שרי בלק לכו אל-ארצכם כי מאן יהיה לתתי לתלך עמכם: ה' ויקומו שרי מואב ויבאו אל-בלק ויאמרו מאן בלעם הלך עמנו: ט' ויסף עוד בלק שלח שרים רבים ונכבדים מאלה: י' ויבאו אל-בלעם ויאמרו לו פה אמר בלק בן-צפור אל-נא תמנע מהלך אלי: י"א פירכבד אכבדך מאד וכל אשר-תאמר אלי אעשה ולכה-נא קכה-לי את העם הזה: י"ב ויען בלעם ויאמר אל-עבדי בלק אם-יתן-לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את-פי יהוה אלהי לעשות קמנה או גדולה: י"ג ועתה שבו נא בזה גס-אתם הלילה ואדעה מה-יסף יהוה דבר עמי: י"ד ויבא אלהים אל-בלעם לילה ויאמר לו אם-לקרא לך באו האנשים קום לך אתם ואף את-הדבר אשר-אדבר אליך אתו תעשה:

~ נקודות משיחות קודש ~

קום לך אתם (כב, ט)

תו"ל למדו מכך ש'בדרך שאדם רוצה לילך, בה מוליכין אותו', וכן ש'תצפה אפילו כלפי שמיא מהגוי'. ויש לבאר זאת בעבודת ה'. לפעמים עושה אדם חשבון נפש, ומגיע למסקנה שהוא רוצה ללכת בדרך של הנפש הבהמית, ויש לחשוש אפוא שיוליכו אותו בדרך זו. והעצה היא, להתעקש ולטעון ב'תצפה' שאיננו מסכים לכך, ועל-דרך 'כל מה שאימר לך בעל הבית עשה, חרין מצא'.

(תורת מנחם, כרך כג, עמ' 152)

שלישי ט' ויגם בלעם בפקר ויחבש את-אתנו וילך עם-שרי מואב: י"ב ויחראף אלהים פי-

כב ב וירא בלק בן-צפור את כל-אשר-עשה ישראל לאמרי: י' ויגר מואב מפני העם מאד כי רבי-הוא ויקץ מואב מפני בני ישראל: י' ויאמר מואב אל-זקני מדון עתה ילחכו הקהל את-כל-סביבותינו בלחך השור את ירך השדה ובלק בן-צפור מלך למואב בעת ההוא: (י"א) ה' וישלח מלאכים אל-בלעם בן-בעור פתורה אשר על-הנהר ארץ בני-עמו לקרא-לו לאמר הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את-עין הארץ והוא ישב מפלי: ועתה לכה-נא ארה-לי את-העם הזה פירעצום הוא ממני אולי אוכל נכה-בו ואגרשנו מן-הארץ כי ידעתי את אשר-תבדך מבדך ואשר תאר ויאר: וילכו זקני מואב וזקני מדון וקסמים בידם ויבאו אל-בלעם וידברו אליו דברי בלק: (ישראל) ה' ויאמר אליהם לינו פה הלילה והשבתי אתכם דבר כאשר ידבר יהוה אלי וישבו שרי-מואב עם-בלעם: ט' ויבא אלהים אל-בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך: י' ויאמר בלעם אל-האלהים בלק בן-צפור מלך מואב שלח אלי: י"א הנה העם היצא ממצרים ויכם את-עין הארץ עתה לכה קכה-לי אתו אולי אוכל להלחם בו וגרשתיו: י"ב ויאמר אלהים אל-בלעם לא תלך עמהם לא תאר את-העם

פי ברוך הוא: (ע"ב בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~

פי עצום הוא ממני (כב, ו)

כתב השל"ה, שבלק היה חכם גדול וידע שהעוצמה של בני ישראל, מלכות בית דוד ומשיח, תצא ממנו (דוד המלך יצא מרות המואביה). לפי זה, יש לבאר מה שפרשה בתורה וקראת "בלק", הפך "ושם רשעים ירקב". שכן, "בלק" מורה

הולך הוא ויתיצב מלאך יהוה בדרך לשטן לו
 והוא רכב על-אתנו ושני נערי עמו: כ ותרוא
 האתון את-מלאך יהוה נצב בדרך וחרבו
 שלופה בידו ותט האתון מן-הדרך ותלך
 בשדה ויד בלעם את-האתון להטתה הדרך:
 כו ויעמד מלאך יהוה במשעול הפרמים גדר
 מזה וגדר מזה: כז ותרוא האתון את-מלאך
 יהוה ותלחץ אל-הקיר ותלחץ את-רגל בלעם
 אל-הקיר ויסף להפתה: כח ויסף מלאך-יהוה
 עבור ויעמד במקום צר אשר אין-דרך לנשות
 ימין ושמאל: כט ותרוא האתון את-מלאך יהוה
 ותרכץ תחת בלעם ויחר-אף בלעם ויד
 את-האתון כמקל: לו ויפתח יהוה את-פי
 האתון ותאמר לבלעם מה-עשיתי לך כי
 הפיתני זה שלש רגלים: לז ויאמר בלעם
 לאתון כי התעללת בי לו יש-חרב בידי כי
 עתה הרגתיו: לו ותאמר האתון אל-בלעם
 הלוא אנכי אתנד אשר-רכבת עלי מעודך
 עד-היום הנה ההספן הספנתי לעשות לך
 כה ויאמר לא: לא ויגל יהוה את-עיני בלעם
 וירא את-מלאך יהוה נצב בדרך וחרבו
 שלפה בידו ויקד וישתחו לאפיו: לט ויאמר
 אליו מלאך יהוה על-מה הפית את-אתנד זה
 שלוש רגלים הנה אנכי יצאתי לשטן כירט
 הדרך לנגדי: מ ותרואני האתון ותט לפני זה
 שלש רגלים אולי נטתה מפני כי עתה
 גם-אתכה הרגתי ואותה החייתי: מט ויאמר
 בלעם אל-מלאך יהוה חטאתי כי לא ידעתי
 כי אתה נצב לקראתי בדרך ועתה אס-רע
 בעיניך אשובה לי: מו ויאמר מלאך יהוה
 אל-בלעם לך עם-האנשים ואפס את-הדבר
 אשר-אדבר אליך אתו תדבר וילך בלעם
 עם-שרי בלק: מז וישמע בלק כי בא בלעם

ויצא לקראתו אל-עיר מואב אשר על-גבול
 ארנו אשר בקצה הגבול: מח ויאמר בלק
 אל-בלעם הלא שלח שלחתי אליך לקרא-לך
 למה לא-הלכת אלי האמנם לא אוכל כבוד:
 מט ויאמר בלעם אל-בלק הנה-באתי אליך
 עתה היכל אוכל דבר מאומה הדבר אשר
 ישום אלהים בפי אתו אדבר:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויפתח ה' את פי האתון (כב, כח)

וקשה, לאיזו תועלת הנה מופת זה. ויש לומר, דהנה
 מבאר בזהר שידיעת בלעם היתה באמצעות האתון, ועל-ידי
 רצה להמשיך קללה על ישראל; והנה כאן נס בתוך נס, ששל
 ידי הוכיח עם האתון דוקא התחיל בטול מחשבתו. וכיוצא
 אלם' כתב, שבלעם ואתונו הם זעיר-אנפין ונוקבא דקליפה,
 "והוא טעם פתיחת פי האתון. . כדי שיקטרגו זה על זה,
 בסוד פזור לרשעים".

(אגרות קודש, כרך ב, עמ' רסח)

רביעי ז וילך בלעם עם-בלק ויבאו קרית
 חצות: מא ויזבח בלק בקר וצאן וישלח לבלעם
 ולשרים אשר אתו: מב ויהי כפקר ויקח בלק
 את-בלעם ויעלהו במות בעל וירא משם
 קצה העם: מג ויאמר בלעם אל-בלק
 בנה-לי בזה שבעה מזבחת והכן לי בזה
 שבעה פרים ושבעה אילים: מד ויעש בלק
 כאשר דבר בלעם ויעל בלק ובלעם פר ואיל
 במזבח: מה ויאמר בלעם לבלק התיצב על-
 עלתך ואלכה אולי יקרה יהוה לקראתי ודבר
 מה-יראני והגדתי לך וילך שפי: מז ויקר
 אלהים אל-בלעם ויאמר אליו את-שבעת
 המזבחת ערכת ויעל פר ואיל במזבח:
 מח וישם יהוה דבר בפי בלעם ויאמר שוב
 אל-בלק וכה תדבר: מט וישב אליו והנה נצב
 על-עלתו הוא וכל-שרי מואב: מז וישא משלו
 ויאמר מן-ארם ינחני בלק מלך-מואב מהררי-
 קדם לכה ארה-לי יעקב ולכה ועמה ישראל:

לַיַּעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מִה־פָּעַל אֵל: כד הַיּוֹעֵם בְּלִבָּיָא יָקוּם וּכְאֵרִי יתְנַשֵּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד־יֹאכַל טֹרֶף וְדַם־חַלְלִים יִשְׁתֶּה: כה וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בַּלְעָם גַּם־קָב לֹא תִקְבְּנוּ גַם־בְּרַךְ לֹא תִבְרַכְנוּ: לו וַיַּעַן בַּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר: כל אֲשֶׁר־יְדַבֵּר יְהוָה אֵתוֹ אֶעֱשֶׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~

הַן עִם בְּלִבָּיָא יָקוּם (כג, כד)

"בְּשֶׁהֵן עוֹמְדִין מְשִׁינְתֶּם שְׁחֵרִית, הֵן מִתְגַּבְּרִים . . לְחַטֵּף אֶת הַמִּצְוֹת" (רש"י). יש לומר בְּרַךְ הַצְחֹת, שֶׁהוּא עַל־דֶּרֶךְ מֵאֵמֶר רַ"ל "חֲטֹף וְאָכַל חֲטֹף וְאִשְׁתִּי". וְלִהְיוֹת, שֶׁ"חֲטֹף" בְּאִידיש הוּא 'כַּאֲפֹן', שֶׁשֵּׂיךְ גַּם לְ"עוֹמְדִים מְשִׁינְתֶּם", אִוִּיפֶגַע־כַּאֲפֹט.

(ספר השיחות תשנ"ב, כרך א, עמ' 128)

שְׁשִׁי לו וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בַּלְעָם לְכֹה־נָא אֶקְחֶיךָ אֶל־מְקוֹם אַחַר אוֹלֵי יִישׂר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וּקְבֹתוּ לִי מִשָּׁם: כה וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בַּלְעָם רֹאשׁ הַפְּעוּר הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי הַיְשִׁיבוֹן: לו וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִי בֹזֵה שְׂבַעַה מְזֻבָּחַת וְהִכֵּן לִי בֹזֵה שְׂבַעַה פָּרִים וְשְׂבַעַה אֵילִם: לו וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בַּלְעָם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמְזֻבָּחַת: כז וַיִּרְא בַלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְבָרֶךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־חִלַּךְ כַּפֶּעַם־כַּפֶּעַם לְקַרְנַת נַחְשִׁים וַיִּשֶׁת אֶל־הַמְדַבֵּר פָּנָיו: לו וַיִּשָּׂא בַלְעָם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְמוֹ וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים: לו וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נֹאֵם בַּלְעָם בְּנֹו כְעֹר וְנֹאֵם הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵינַן: לו וַיִּשְׁמַע אֱמֶר־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מַחֲזֶה שְׂדֵי יַחֲזֶה נִפְלֹו וְגִלְוֵי עֵינָיו: לו מִה־טוֹבוֹ אֶהְיֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכַּנְתֶּיךָ יִשְׂרָאֵל: לו בְּנַחְלִים נָטְיוֹ בְּגִנְתִּי עָלָי נִהַר בְּאֵהָלִים נָטַע יְהוָה כְּאֲרוּזִים עַל־מִיֹּם: לו וַיִּזְלִמוּם מִדְּלָיו וּזְרָעוּ בְּמִים רַבִּים וַיִּרֶם מֵאֲנַג מְלָכֹו וַתִּנְשָׂא מְלַכְתּוֹ: לו אֵל מוֹצִיאֹו מִמְצָרִים כְּתוֹעַפַת רֹאֵם לוֹ יֹאכַל גּוֹיִם צָרְיוֹ וְעַצְמֹתֵיהֶם יִגְרֶם וְחֲצִיו יִמְחִין:

ח מִה אֶקָּב לֹא קָבֹה אֵל וּמִה אֲזַעֵם לֹא זַעֵם יְהוָה: ט כִּי־מֵרֹאשׁ צָרִים אֲרָאֵנוּ וּמִגְּבֻעוֹת אֲשׁוּרֵנוּ הַיּוֹעֵם לְבָרֶךְ יִשְׁפֹן וּבְגוּיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב: י מִי מִנְּהָ עֹפֵר יַעֲקֹב וּמִסֶּפֶר אֶת־רַבְעֵ יִשְׂרָאֵל תִּמְתַּת נִפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָיִם וַתְּהִי אַחֲרֵיתִי כְּמֹהוּ: יא וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בַּלְעָם מִה עֲשִׂיתִי לִי לְקַב אוֹיְבֵי לְקַחְתֶּיךָ וְהִנֵּה בְּרַכְתָּ בְּרַךְ: יב וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יִשִּׁים יְהוָה בְּפִי אֵתוֹ אֲשַׁמֵּר לְדַבֵּר:

~ נקודות משיחות קודש ~

לְקַב אוֹיְבֵי לְקַחְתֶּיךָ, וְהִנֵּה בְּרַכְתָּ בְּרַךְ (כג, יא)

הִינֵינוּ בַחֲנִינַת אֶתְהַפְּכָא, "וַיַּחֲפֹךְ ה' אֶלְקִיךָ לְךָ אֶת הַקַּלְלָה לְבִרְכָה", וְכִפִּי שְׁפַתְב רַשִׁי "לְהֵלֵן": מִבְּרֻכּוֹתֶיךָ שֶׁל אוֹתוֹ רָשַׁע, אֲנוּ לְמִדִּים מִה הִזָּה בְּלִבּוֹ לְקַלְלֵם". וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שְׁמַטְעֵם זֶה נִזְכָּר מְלֶךְ הַמְּשִׁיחַ בְּפִרְשֵׁתְנוּ דוֹקָא (כד, יט), שְׁכַן עִם בֵּיאַת הַמְּשִׁיחַ תִּתְהַפֵּךְ הַגְּלוּת לְגֹאֲלָה — כָּל הַצּוּמּוֹת יִתְקַכּוּ לְשִׁשׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמוֹעֲדִים טוֹבִים.

(ספר השיחות תנש"א, כרך ב עמ' 686)

חמישי י וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לְךָ־נָא אֵתִי אֶל־מְקוֹם אַחַר אֲשֶׁר תִּרְאֵנוּ מִשָּׁם אִפְסֵם קַצְהוּ תִרְאֶה וְכִלּוֹ לֹא תִרְאֶה וּקְבֹנוּ־לִי מִשָּׁם: י וַיִּקְחֵהוּ שְׂדֵה צָפִים אֶל־רֹאשׁ הַפְּסִגָּה וַיִּבֵן שְׂבַעַה מְזֻבָּחַת וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמְזֻבָּחַת: יא וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הַתִּינֵצֵב כֹּה עַל־עַלְתֶּךָ וְאֲנֹכִי אֶקְרָה כֹּה: יב וַיִּקַּר יְהוָה אֶל־בַּלְעָם וַיִּשֶׁם דְּבַר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תִדְבַר: יג וַיָּבֵא אֵלָיו וְהֵנוּ נֹצֵב עַל־עַלְתּוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אֵתוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלָק מִה־דַבֵּר יְהוָה: יד וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוּם בָּלָק וּשְׁמַע הַאֲזִינוּהָ עָדִי בְּנֹו צֹפֵר: ט לא אִישׁ אֵל וּיְכֹזֵב וּכְנֹאֲדָם וַיִּתְנַחֵם הֵהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדַבֵּר וְלֹא יְקִימֶנָה: ט הִנֵּה בְּרַךְ לְקַחְתִּי וּבְרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָה: טא לֹא־הִבִּישׁ אֲוֹן בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עֹמֵל בְּיִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ וַתְּרֹעַת מְלֶךְ בּוֹ: טא אֵל מוֹצִיאֵם מִמְצָרִים כְּתוֹעַפַת רֹאֵם לוֹ: טב כִּי לֹא־נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא־קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל כְּעַת יֹאמֶר

כ פָּרַע שָׁכַב פָּאָרִי וּכְלָבִיא מִי יְקִימֵנוּ מִבְּרִכְיָד
 בְּרוּךְ וְאַרְרִיךְ אַרְוֵר: וַיַּחֲרֵאֲף בָּלָק אֶל־בְּלָעַם
 וַיִּסְפַּק אֶת־כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בְּלָעַם לָקֵב
 אִיבֵי קְרֹאתֶיךָ וְהִנֵּה בְּרַכְתָּ בְּרֹךְ זֶה שְׁלֹשׁ
 פְּעָמִים: « וְעַתָּה בְּרַח־לֶךָ אֶל־מְקוֹמְךָ אִמְרַתִּי
 כַּפֵּד אֲכַבְדְּךָ וְהִנֵּה מְנַעַךְ יְהוָה מִכַּבֹּד: » וַיֹּאמֶר
 בְּלָעַם אֶל־בָּלָק הֲלֹא גַם אֶל־מְלֹאכֵיךָ אֲשֶׁר־
 שְׁלַחְתָּ אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר: « אִם־יִתְּנֵנִי לִי בָּלָק
 מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוּכַל לַעֲבֹל אֶת־פִּי
 יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלְּפִי אֲשֶׁר־יְדַבֵּר
 יְהוָה אִתּוֹ אֲדַבֵּר:

~ נקודות משיחות קודש ~

פָּרַע שָׁכַב פָּאָרִי וּכְלָבִיא (כד, ט)

גם בשבני ישראל נמצאים בגלות ("פָּרַע שָׁכַב"), וגש
 לאמות העולם שליטה עליהם, אין זאת אלא בעניני הגוף,
 אבל בכל הקשור לקיום המצות - אין אף אחד שהוא "בעל
 הבית" על יהודי, בשם ששל ארי ולביא אין לשום אדם
 שליטה (כנפסק בשולחן ערוך' חושן-משפט).

(לקוטי שיחות, כרך ב, עמ' 337)

שביעי י וְעַתָּה הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לְכַה אֵיעֲצֶךָ אֲשֶׁר
 יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים:
 ט וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר נֹאֵם בְּלָעַם בְּנֹו כְעֹר וְנֹאֵם
 הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵינַן: ט נֹאֵם שָׁמַע אֲמֹר־יָאֵל וַיִּדַע
 דַּעַת עֲלוֹיֹן מַחֲזֶה שְׂדֵי יַחֲזֶה נִפְל וְגִלְוֵי עֵינַיִם:
 י אַרְאֵנוּ וְלֹא עַתָּה אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קְרוֹב דְּרוֹךְ כּוֹכֵב
 מֵיעֵקֵב וְקַם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲזֵן פְּאֵתֵי מוֹאֵב
 וְקַרְקַר פֶּל־בְּנֵי־שֵׁת: י וְהִיָּה אֲדֹוֹם יִרְשֶׁה וְהִיָּה
 יִרְשֶׁה שַׁעִיר אִיבֵיו וַיִּשְׂרָאֵל עֲשֶׂה חֵיל: י וַיִּרְדֵּךְ
 מֵיעֵקֵב וְהֶאֱכִיד שְׂרִיד מַעִיר: כ וַיִּרְא אֶת־עַמְלֹק
 וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר רֵאשִׁית גּוֹיִם עַמְלֹק וְאַחֲרֵיתוֹ
 עַדִּי אֲבֵד: כ וַיִּרְא אֶת־תְּקִינֵי וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר
 אִיתֶן מוֹשָׁבָד וְשִׁים בְּסַלַע קַנְזָד: כ כִּי אִם־יְהִיָּה
 לְבָעַר קִיֹן עַד־מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבְּד: ט וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר

וַיֹּאמֶר אֹוִי מִי יְחִיהַ מֹשֶׁהוֹ אֵל: כ וְצִיִּם מִיָּד
 פְּתִים וְעֵנוּ אֲשׁוּר וְעֵנוּ־עֵבֵר וְגַם־הוּא עַדִּי אֲבֵד:
 כ וַיִּקַּם בְּלָעַם וַיִּלְךָ וַיָּשֵׁב לְמִקְוֵוֹ וְגַם־בָּלָק הִלְךָ
 לְדַרְפּוֹ: פ כַּה « וַיָּשֵׁב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים וַיַּחַל
 הָעָם לַזְנוּת אֶל־בְּנוֹת מוֹאֵב: כ וַתִּקְרָאן לָעָם
 לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְאֱלֹהֵיהֶן:
 ג וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעֹר וַיַּחֲרֵאֲף יְהוָה
 בְּיִשְׂרָאֵל: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח אֶת־כַּל־
 רֵאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַיהוָה נִגְדַר הַשְּׁמֹשׁ
 וַיָּשֵׁב חֲרוֹן אַף־יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל: ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרִגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו הַנִּצְמָדִים
 לְבַעַל פְּעֹר: ו הִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא
 וַיִּקְרַב אֶל־אֲחִיו אֶת־הַמְדִּינִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה
 וּלְעֵינֵי כָל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְהָמָה בָכִים פָּתַח
 אֶהֱל מוֹעֵד: ו וַיִּרְא פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן
 הַכֹּהֵן וַיִּקַּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶס בְּיָדוֹ:
 ח וַיָּבֵא אַחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקִּפָּה וַיִּדְקַר
 אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־
 קַבְתָּה וְתַעֲצֹר הַמַּגִּפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ט וַיְהִי
 תַמְתִּים בַּמַּגִּפָּה אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים אֲלָף: כ כַּפַּ

חצי קריש

וַתַּגְדֵּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֵלְמָא דִּי בְרָא
 כְּרַעוּתָה וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָה
 וַיִּקְרַב מִשִּׁיחָה. אֲמֵן בְּחֵיבִיכוֹן וּבִימִיכוֹן וּבְחֵי רְכַל בֵּית
 יִשְׂרָאֵל, בְּעֵגְלָא וּבְזִמְזוֹן קְרוֹיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן הִיא שְׁמָה
 רַבָּא מְבַרַךְ לַעֲלָם וְלַעֲלָמֵי עֲלְמֵיָא. יתברך: הִיא שְׁמֹה רַבָּא מְבַרַךְ
 לַעֲלָם וְלַעֲלָמֵי עֲלְמֵיָא. יתברך, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר,
 וַיִּתְרוֹמַם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֹה
 דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לַעֲלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא
 וַיִּשְׁרְתָא, תִּשְׁבַּחְתָּא וְנַחְתָּתָא, דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ
 אֲמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר (כה. ז)

פִּנְחָס סָפַן לֹא רַק אֶת גּוֹפוֹ (כִּי שָׁבַט שִׁמְעוֹן רָצוּ לְהִרְגוֹ) אֲלָא גַם אֶת נַפְשׁוֹ (כִּי פָעַל "שָׁלַא בְּרָצוֹן חֲכָמִים"), וּבִלְבָד שְׁתוּסַר חֲמַת ה' מִיִּשְׂרָאֵל. וַיֵּשׁ לְהַעִיר מִן הַמַּסְפָּר עַל אֲדֹמוֹר הַזָּקֵן, שֶׁפָּעַם פָּרְצָה שְׂרָפָה בְּבִיתוֹ וְנִשְׁרָף 'בִּיכָל' חֲסִידוֹת אָחֵד. אַחַר הַשְׂרָפָה, שָׁאַל הַרְבֵּי אִם מִיִּשְׁהוּ עֵין בְּבִיכָל זֶה. הַשִּׁיב לוֹ בְּנוֹ, אֲדֹמוֹר הַאֲמָצְעִי: הַרִי פִתְכֵת עֲלֵיו 'חֲרָם בְּנֵה וּבְבָא'! עֲנֵה הַרְבֵּי: אֵיפֹה מְסִירַת־נַפֶּשׁ עַל חֲסִידוֹת . . ?

(לקוטר-שיחות, כרך יח, עמ' 319)

מַפְטִיר וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ: הַ וַיָּבֵא אַחַר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקְּפָה וַיִּדְקֹר אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־קִבְתָּהּ וַתַּעֲצֹר הַמַּגְפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיַּהֲרֹו הַמַּתִּים בַּמַּגְפָּה אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים אֲלֵף:

פפפ

ק"ד פסוקים, מנ"ח סימן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינַיִים הֵיא לְמוֹחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיחַ מְאֹד. דְּרַכִּיחַ דְּרַכִּינַעַם, וְכָל־נְתִיבְתִיחַ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמֵּינָהּ, בְּשִׂמְאוּלָהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יֵי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוזן. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מורים

וְהָיָה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּקִרְבְּ עַמִּים רַבִּים שִׁלְחָמוֹ עַל יְרוּשָׁלַיִם עִם גֹּז וּמָגוּ, וַיְהִי וְיִשְׂרָאֵל בְּיַתְּהֶם כְּטַל מֵאֵת יְהוָה פְּרִיבִים עַל־עֵשֶׂב שְׂאוּנוּ כֹּא לְעוֹלָם עַל יְדֵי אָדָם, כִּד וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא־יִמְוָה יִשְׂרָאֵל לְאִישׁ

הפטרה לפרשת בלק לקריאה בציבור

ולשמו"ת בתרי עשר במיכה פרק ה

ה וְהָיָה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּקִרְבְּ עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְהוָה פְּרִיבִים עַל־י

שי למורא

1) שְׂאֵרִית יַעֲקֹב, אוֹתָם שִׁישְׂאוּ אַחֲרֵי שִׁנְאוּפּוֹ. בְּקִרְבְּ עַמִּים רַבִּים, בְּתוֹךְ הָעַמִּים הַרְבִּים שִׁשְׂאִסְפוּ עַל יְרוּשָׁלַיִם עִם גֹּז וּמָגוּ, וַיְהִי בְּיַתְּהֶם יְהוּדִים. כְּטַל מֵאֵת ה', כְּמוֹ טַל שֶׁבָּא מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם וְאֵין אַחַד

לעורה ולא ייחל לבגן אדם כראם בה: ז לכן והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים בין הגוים פאריה בבהמות בין חיה היער ככפיר בעדר יצאן אשר אמר עבר שם ורמס וטרף ואין מציל בו יהודים וחרטו בחיל גוג ומגוג ואין מי יעמוד נגדם: ח בתחלה תרם ידך על צריך להתגבר עליהם וכל איש יכרתו: ט אכל והיה ביום ההוא אחר מלחמת גוג ומגוג נאם יהוה לא יצטרכו עוד למלחמה כלל והכרתי סוסך מקרבך והאבדתי מרבבתיך המוכנים לעת מלחמה, כי כבר אין צורך בהם: י והכרתי ערי ארצך המוקפות חומה והרסתי כל מבצריך כי לא תצטרך עוד לערי מבצר: יא בראתך השגחתי בד והכרתי כשפים מידך כי לא תעסק עוד בכשפים לדעת העתידות ומעוננים אלה המספקלים כעניים לדעת העתידות לא יהיו לך: יב והכרתי פסילך מעץ ואבן ומצבותיך מקרבך כי אין תביר שאין אלה מפלערי ולא תשתחוה עוד למעשה ידך לפסילים: יג ונתשתי אשך אשירך מקרבך והשמדתי עריך שעבדו גם עבדי יהוה: יד ועשיתי באף בגלוי ובחמה בלב נקם את הגוים אשר עוד לא שמעו נקמה מפלגת פואת: א אומר הנביא לישראל שמעו נא את אשר יהוה אמר קום ריב התופח עם ישראל שלמענו את ההרים האבות שהם אברהם יצחק ויעקב ותשמענה הגבעות האמהות שרה ורבקה רחל ולאח קולך מה שמעו בניכם לאל יתברך שמו: ב שמעו האזינו הרים את ריב יהוה והאתנים הדרים התקפים מסדי ארץ שהיו תסוד לארץ במעשה בראשית כי ריב ליהוה עם עמו על שחטאו פגרו ועם ישראל יתופח לתראות שהוא צדיק בריב:

שקנה לאיש שיבאנו לו, אלא לה יקנה כי הוא הנביא לארץ מל ומטר. כרביבים, כמפות המטר. ייחל, לשון תחלה ותקנה. ז פאריה בבהמות יער, דהוה מלכם שולט בכל ככפיר, הוא אריה צעיר. ח והכרתי סוסך מקרבך, היא עורת מצרים שאתם נשענים עליהם שיבואו לעורחכם בסוסים ומרכבות. י והכרתי ערי ארצך וגו', "ערים" הן הצורות בחומה סביב, ואמר שאין לא יהיה צורך בערים בצורות ובמבצרים, כי לא יבואו עוד למלחמה עליהם. פרוש אחר, שיכרית את הערים והמבצרים של הגוים שבארץ ישראל (יא) מידך, מרשתיך, כמו "יקח את כל ארצו מידו" (במדבר כא, כו). וקעוננים, מיני פשות, מחשבי ענות ופשות (ראה פרוש רש"י ויקרא יט, כו). יג והשמדתי עריך, והשמדתי את שונאיך. כמו "יהי ערך" (שמואלא כה, טו). יד) אשר לא שמעו, אשר מעולם לא שמעו נקמה מפלגת פואת. א) את ההרים, אל ההרים. ב) פרוש הרים קול להתנפח בפרסום רב. פרוש אחר, "ההרים" הם האבות אברהם יצחק ויעקב. ה) הגבעות" הם האמהות שרה ורבקה רחל ולאח. ב) שמעו הרים וגו', דהוה תאמר להם "שמעו וגו'". והאתנים, והתוקים. מסדי ארץ, שהם יסודות העולם. ג) הלאיתי, הבאתי אלך ויעה להכביר על ענה ב'י, הער ב'י, לימר הנה פוח הונעתני. ד) ומרבים, שהתנפחה לזשים ולפדה אותן דיני התורה. ה) מן השמים עד הגלגל, וכו' את המוכה שעשה להם.

יהוה והאתנים מסדי ארץ פי ריב ליהוה עם עמו ועם ישראל יתופח: ג עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתיך ענה פי: ד פי העלתיך מארץ מצרים ומפית עבדים פדיתך ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים: ה עמי זכרנא מה יען בלק

ג עמי הן לבד להכיר מה מאד רוב טוב עשיתי לך ומה הלאיתיך ויעמידו בו להכביר העול ענה פי הער פי: ד עשיתי לך טובות פי העלתיך מארץ מצרים שהיית שם בעבודה קשה ומפית עבדים פדיתך לפני הזמן ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים שהייתם נזונים בכותם, והיו מורים אתכם בדרך הטובה: ה עמי זכרנא החסד שעשה ה' עם ישראל מה יען בלקם אל בלק מלך מואב להשמיד הכל ומה ענה אתו בלעם

שי למורא

שארף-עלפי שחטאתם בשמים כבעל פעור, וכפר לכם בזה שהמית מקצת החוטאים כמנפה, והעבירכם את הירדן בפישה והביאכם עד הגלגל שהוא בתחלת ארץ ישראל מעבר לירדן. צדקות ה', שעושה עמכם לפני משורת הדין. (1) במה אקדם ה', ובמה ארצה לבוא לפני ה'. (מפאן הוא כמו מאמר מסנה, מה שאמרו ישראל אז אחרי שנכשלו בשמים כבעל פעור). אפך לאלהי מרום, אהיה כפוף ונקבע לאלהי מרום. האקדמנו בעולות, וכי צריך הוא לתקרובות. (2) ברכבות נחלי שמן, ברכוי שמן למנחות, כמו נחלים. האתן בכורי פשעי, האם בשביל לכפר על פשעי, שהוא חטא כמורד, היה ראוי שאמן לקרבן את בני הכבוד. פרי במני חטאת נפשי, האם בשביל לכפר על חטאת נפשי, שהוא חטא כמורד, היה ראוי שאמן לקרבן את פרי במני שהם הבנים הקטנים. (עד כאן הוא המאמר המסנה, מה שאמרו ישראל אז). (ח) הגיד לך אדם מה טוב, (זאת היא תשובת הנביא), הקב"ה הגיד לך אתה האדם שאתה שואל "במה אקדם וגו'". מה טוב, מה טוב לעשות

בן-בעור מה אעום לא זעם ה' על ישראל מן השמים שחטאתם לי שם ולא קנעתי טובתי ועורתי מקם עד באכם עדי-הגלגל ושם עברתם את הירדן כפישה וכבשתי לפניכם את הארץ, הכל זכור למען דעת צדקות יהוה שעשה עמך: 1 אמר הנביא בשם ישראל במה אקדם יהוה ומה אפך אוכל לחיות כפוף לאלהי מרום לבקש סליחה, אולי האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה שאביא אליו שהם היותר טובים ונבחרים: 2 הירצה וכי ירצה יהוה באלפי אילים לקרבות, ברכבות נחלי שמן לצקת על המנחות, או האתן בכורי פשעי פרי במני חטאת נפשי: ח הקדוש ברוך הוא הגיד לך אדם מה-טוב בעיני ומהד יהוה דורש ממך אין הפצי בעולות פי אסעשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת בדרךיו בהם לכת עם-אלהיך:

מלך מואב ומה-ענה אתו בלעם בן בעור מן השמים עדי-הגלגל למען דעת צדקות יהוה: 1 במה אקדם יהוה אפך לאלהי מרום האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה: 2 הירצה וכי ירצה יהוה באלפי אילים לקרבות, ברכבות נחלי שמן לצקת על המנחות, או האתן בכורי פשעי פרי במני חטאת נפשי: ח הקדוש ברוך הוא הגיד לך אדם מה-טוב בעיני ומהד יהוה דורש ממך אין הפצי בעולות פי אסעשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת בדרךיו בהם לכת עם-אלהיך:

במצות שבין אדם לחבירו. ומה ה' דורש ממך, במצות שבין אדם למקום. פי אם עשות משפט ואהבת חסד, שלא תעשה עול בעמיתך, ולא תצערנו בדיבור או בהקו קמון, רק תעשה חסד עמו בכל יבולתי. והצנע לכת עם אלהיך, והצנע לכתך עם ה' לבדו, תלך בדרךיו בהם לכת. וכמאמר ר"ל "וכל מעשדך ידוי לשם שמים" (אבות ב"ב), וכלשון הפתוח "בכל דרכיך דעהי" (משלי ג'ו).

לאחר שמסיים ההפטרות יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך אהור לא ישוב ריקם, פי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו: רחם, על ציון פי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. פי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתַבְרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

וְהִפִּיתֶם אוֹתָם: ^ה כִּי צִוִּיתִם הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיהֶם אֲשֶׁר־נִפְלוּ לָכֶם עַל־דַּבַּר פְּעוֹר וְעַל־דַּבַּר כְּזָבִי בַת־נִשְׂאֵי מִדִּין אַחֲתֶם הַמִּכָּה בְּיוֹם־הַמִּגֻּפָּה עַל־דַּבַּר פְּעוֹר: ^{כו} וַיְהִי אַחֲרֵי הַמִּגֻּפָּה פ פסקא באמצע פסוק וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל אֱלֻעֶזֶר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר: ^ג שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ | כָּל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־יָצֵא צֶבֶא בְּיִשְׂרָאֵל: ^ד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאֱלֻעֶזֶר הַכֹּהֵן אֹתָם בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יְרֵדֵן יְרַחוּ לֵאמֹר: ^ה מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיָּצִיאִים מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^א פִּנְחָס בֶּן־אֱלֻעֶזֶר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת־חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת־קִנְאָתִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: ^ב לָכֵן אֹמַר הֲנִי נָתַן לוֹ אֶת־בְּרִיתִי שְׁלוֹם: ^ג וְהִיתָה לוֹ וְלוֹרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנְאָ לְאֱלֹהָיו וַיִּכְפַּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ד וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמִּכָּה אֲשֶׁר הִכָּה אֶת־הַמִּדְּוִינִית וְזָמְרִי בֶן־סֹלֹוֹ נִשְׂאֵי בֵּית־אָב לְשִׁמְעוֹנִי: ^ה וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמִּכָּה הַמִּדְּוִינִית כְּזָבִי בַת־צוֹר רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית־אָב בְּמִדִּין הוּא: ^ו (ישראל) ^ז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ח צֹרֹר אֶת־הַמִּדְּוִינִים

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שבת קודש עמ' א

14 של עולם. 'תגל פטל אמרתי', זו רוח צפונית שמוגלת את תהוב -
 15 שהיא מחממת את העולם, ועל ידי כך בא רעב לעולם והזוהב
 16 נעשה זול. וכן הוא אומר (ישעיהו מו ו) 'הגלים זהב מפים', שמצינו
 17 במקרא זה שנאמר בו לשון 'זול' לגבי זהב.
 18 עוד ממשיך הכתוב (דברים שם) 'בשעירים עלי דשא', זו רוח מזרחית
 19 שהיא חזקה ביותר ומקצרת את כל העולם בשעיר [שדו]. 'וכרביבים
 20 עלי עשב', זו רוח דרומית שהיא מעלה רביבים [טיפות מטר]
 21 ומגדלת עשבים.
 22 וכוונת מימרא זו ללמדנו, שהתורה שבה עוסק פסוק זה נמשלה
 23 לארבע הרוחות, שכשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות, כך אי
 24 אפשר לו לעולם בלא תורה.
 25 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בסדר מהלך השמש בעולם: תניא
 26 רבי אליעזר אומר, העולם

1 ששת היה סגי נהור, לכל רוחתא אוקמן - יכול עתה להעמידני
 2 להתפלל לכל הצדדים ואין חילוק בדבר, לבר מפוקח - חוץ מצד
 3 מזרח שלא תעמידני לשם, ולא משום דלית ביה השראת השכינה,
 4 שהרי שוכנת היא בכל הצדדים בשוה, אלא משום דמזרו בה מיני
 5 - כדי להוציא מלב עובדי עבודה זרה המורים להתפלל לצד
 6 מזרח.
 7 הגמרא מביאה את דעת החולק בזה: ורבי אבהו אמר, עיקר
 8 השראת השכינה בפערב היא, דאמר רבי אבהו, מאי אורייה - מדוע
 9 נקרא צד מערב בלשון פרסי בשם 'אורייה', על שם שהוא אורר ית
 10 - הצד שבו שרויה השכינה ביותר.
 11 הגמרא מביאה מימרא המדמה את התורה לארבע הרוחות
 12 הנושבות מארבעה צידי העולם: אמר רב יהודה, מאי דכתיב (דברים
 13 א) 'ערה פקטר לקחי', זו רוח מערבית שפאה מערפו [מאחוריו]

ביאורים לפרקי אבות

פרק ו משנה ה

אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמד כבוד. יותר מלמודך עשה. ואל תתאוה לשלחנם של מלכים, ששלחנך גדול משלחנם, וכתרך גדול מכתרם. ונאמן הוא בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעלתך:

נקודות משיחות קודש ~

(ואם נקבע לך משמים תפקיד של מורה הוראה בישראל יזמינו לך זאת מלמעלה).

וכך אפוא מתפרשים דברי המשנה: "אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמד כבוד". כבוד – הוא דבר שלילי, שהרי "הקנאה, התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם"³, ולכן אל תחמד אותו אפילו בלבך. "גדולה", לעומת זאת, מותר לרצות. אין כל פסול בשאיפה לגדלות בתורה עד לדרגה שיוכל להורות הלכה, כי על-ידי-יזה הוא מתעלה בתורה. ובכל זאת "אל תבקש גדולה". אין לרדוף ולחפש אחר גדלות זאת [נאולם לכשיציעו לו משרת מורה הוראה יכול לקבלה]⁴.

מכיון שאסור לחמוד כבוד, ואף גדולה אין לבקש – יכול הלומד לחשוש, שמא יהא לימוד התורה שלו נטול כל "חיות" – כי הנפש הבהמית מקבלת "חיות" רק כאשר יש לה כבוד וגדולה – והרי הלימוד צריך להיות ב"חיות" (גם של) הגוף והנפש הבהמית!⁵

על-כך מוסיפה משנתנו ואומרת, "יותר מלמודך עשה" – "עשה" מלשון כפיה⁶, כלומר, אף אם אין לך "חיות" ותענוג בלימודך, כפה על עצמך ("עשה") ולמד "בקבלת עול" במידה גדולה יותר מאשר "התענוג" המוגבל שלך.

(לקוטי משיחות, כרך ד, עמ' 1240)

לענין "גדולה" אומרת לנו המשנה "אל תבקש" ואילו לענין "כבוד" – "אל תחמד". משמעות הדברים היא ש"כבוד" – לא רק שאין "לחפש" אלא אסור "לחמוד" אותו כלל. לעומת זה "גדולה", אין "לחפש" אחריה ולבקשה, אך אין מניעה לחמוד אותה, שהרי לא נאמר "אל תחמד גדולה" אלא רק "אל תבקש". והדבר דורש הסבר.

עוד צריך להבין: מהי הוראת המשנה "יותר מלמודך עשה"; אם כוונתה לומר שיש ללמוד תורה יותר מהרגילות¹, היה עליה לכתוב זאת באופן ברור ומפורש – "יותר מלמודך למד"!

הביאור בזה:

בלימוד תורה יש מעלה ועדיפות ללימוד החותר אל ההלכה. כי בכדי לברר את סוגיות הש"ס, ולמצות את הדיון בשיטות הפוסקים עד לפסיקת הלכה למעשה, דרושה יגיעה והעמקה מיוחדת².

לאור זאת, היה מקום לומר כי לימוד ההלכה ולמעשה כדי להיות מורה הוראה בישראל הוא לימוד נכון ורצוי, שהרי באופן כזה הלימוד הוא בדרגה גבוהה! משמיענו התנא ואומר: "אל תבקש גדולה לעצמך". בכואך ללמוד תורה, אל תעשה זאת לשם "גדולה" – להיות "מורה הוראה". לימוד תורה באמת הוא לימוד "לשמה", לשם התורה עצמה, ולא לשום מטרה אחרת

1) שהרי הפרק קרוי "קנין תורה", ובהתאם לכך, ההוראות בפרק זה מתייחסות ללימוד התורה. 2) ראה המשך יום-טוב של ר"ה תרס"ו, עמ' ת"כ. וראה ירושלמי בכורים, פרק ג, הלכה ג' ר' זעירא. 3) לעיל פרק ד, משנה כא. 4) ראה ירושלמי בכורים שם. 5) ראה עירובין נד, א. והלכות תלמוד-תורה לרבנו הזקן, פרק ד, הלכה ט' "כל המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו מתקיים", ונתבאר בתניא פרק לו. 6) ראה בית יוסף יורה-דעה סימן רמח ד"ה ומי שאינו.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שלישי עמ' א

8 רב דימי מביא ראייה לדבריו שאין הטעות יוצאת מלב האדם: 9 דְּקָתִיב לגבי מלחמת אדום, ששלח דוד את יואב שר הצבא להלחם בהם ולהורגם (מלכים א' יא טו) 'כִּי שָׁשֶׁת חֳדָשִׁים יָשָׁב שָׁם יוֹאֵב 10 וְכָל יִשְׂרָאֵל עַד הַכְּרִית כָּל זָכָר בְּאֲדוֹם'. כִּי אֵתָא לְקַמְיָה דְדוּד – 11 כאשר בא יואב לפני דוד בסיום המלחמה לאחר שהרג את כל 12 הזכרים באדום, אָמַר לִיה דוד ליואב, 13

1 דקדוק הרב עמחם, מכל מקום אין בכך כלום, שלאחר זמן ילמוד 2 כראוי ותצא הטעות מליבם. 3 רב דימי מנהרדעא אַמַר, מוֹתְבִינָן דְדִיּוּק וְלֹא נָרִים – יש להושיב 4 כמלמד את אותו שמדייק אף שאינו לומד הרבה כראוי, מאחר 5 ששָׁשָׁתָא כִּיּוֹן דְעָל עָל – הטעות מכיון שנכנסה נכנסה, ושוב אינה 6 יוצאת מלב האדם, ועל כן יש להזהר הרבה בלימוד התינוקות 7 שלא יטעו.

לוח זמנים לשבוע פרשת בלק - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצת שבת	יצאת שבת
			מג"א		אדמו"ה									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	05:47	05:50	08:35	08:37	09:15	09:17	10:27	10:28	13:22	13:22	19:44	19:47	20:16	20:24
חיפה (ק)	05:42	05:46	08:31	08:34	09:12	09:14	10:25	10:26	13:21	13:21	19:50	19:53	20:19	20:28
ירושלים (ק)	05:44	05:47	08:32	08:35	09:12	09:14	10:25	10:26	13:20	13:20	19:49	19:51	20:15	20:24
תל אביב (ק)	05:45	05:49	08:33	08:36	09:14	09:16	10:26	10:28	13:22	13:22	19:46	19:48	20:18	20:27
אוסטרליה, וינה (ק)	05:09	05:16	07:55	08:02	09:03	09:06	10:23	10:26	13:40	13:40	20:46	20:51	21:34	21:44
אוסטרליה, מלבורן (ח)	07:33	07:30	09:18	09:17	09:58	09:56	10:48	10:48	12:57	12:56	17:21	17:25	17:50	18:06
אוקראינה, אודסה (ק)	05:19	05:25	08:07	08:13	09:09	09:12	10:28	10:30	13:42	13:42	20:47	20:47	21:27	21:37
אוקראינה, דניינץ' (ק)	04:44	04:51	07:30	07:37	08:37	08:41	10:00	10:00	13:14	13:14	20:19	20:25	21:07	21:17
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	04:53	05:00	07:39	07:46	08:47	08:51	10:11	10:11	13:25	13:25	20:38	20:38	21:20	21:31
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	05:11	05:18	07:51	08:00	09:09	09:13	10:31	10:34	13:51	13:51	21:11	21:11	21:56	22:08
אוקראינה, קייב (ק)	05:03	05:10	07:41	07:51	09:01	09:05	10:23	10:26	13:44	13:44	21:04	21:04	21:50	22:02
אהוד אמירויות, אבו דאבי (ח)	05:43	05:46	08:28	08:30	09:04	09:05	10:13	10:14	13:03	13:02	19:14	19:14	19:41	19:49
איטליה, מילאנו (ק)	05:49	05:54	08:38	08:43	09:37	09:40	10:58	10:58	14:08	14:08	21:12	21:12	21:48	21:58
אקוודור, קיטו (ח)	06:17	06:17	08:46	08:46	09:16	09:17	10:19	10:19	12:50	12:51	18:23	18:23	18:47	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:58	07:55	09:50	09:49	10:27	10:26	11:19	11:19	13:30	13:30	18:02	18:06	18:30	18:45
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	09:07	09:03	10:46	10:44	11:27	11:25	12:17	12:16	14:21	14:22	18:36	18:41	19:08	19:25
ארה"ב, בולטימור (ק)	05:52	05:57	08:42	08:46	09:30	09:33	10:45	10:47	13:49	13:49	20:32	20:32	21:06	21:15
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:37	05:42	08:28	08:32	09:17	09:20	10:33	10:35	13:39	13:39	20:26	20:26	21:00	21:09
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:38	05:43	08:28	08:32	09:18	09:20	10:34	10:36	13:39	13:39	20:26	20:26	21:01	21:10
ארה"ב, דטרויט (ק)	06:08	06:14	08:59	09:03	09:51	09:54	11:08	11:10	14:16	14:16	21:07	21:07	21:43	21:53
ארה"ב, הווסטון (ק)	06:31	06:34	09:18	09:20	09:57	09:59	11:08	11:10	14:02	14:02	20:25	20:25	21:02	21:01
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:52	05:56	08:41	08:44	09:23	09:25	10:36	10:37	13:33	13:33	20:04	20:04	20:34	20:43
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:39	06:42	09:24	09:26	10:01	10:02	11:11	11:12	14:01	14:01	20:15	20:15	20:42	20:50
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:31	05:36	08:22	08:26	09:12	09:15	10:29	10:31	13:35	13:35	20:24	20:24	20:59	21:08
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	06:02	06:07	08:53	08:56	09:42	09:45	10:58	11:00	14:03	14:03	20:49	20:49	21:24	21:33
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:28	05:33	08:19	08:23	09:10	09:13	10:27	10:29	13:34	13:34	20:24	20:24	21:00	21:09
ברזיל, לה-פס (ח)	07:02	07:01	09:16	09:16	09:48	09:48	10:46	10:46	13:09	13:09	18:16	18:16	18:40	18:51
בלגיה, אנטוורפן (ק)	05:43	05:51	08:18	08:29	09:44	09:48	11:06	11:09	14:29	14:29	21:52	21:52	22:40	22:52
בלגיה, בריסל (ק)	05:45	05:53	08:22	08:33	09:45	09:49	11:10	11:07	14:29	14:29	21:51	21:51	22:37	22:49
ברזיל, סאו פאולו (ח)	06:48	06:47	08:55	08:55	09:29	09:28	10:25	10:24	12:43	12:43	17:42	17:44	18:03	18:15
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	06:35	06:34	08:43	08:43	09:16	09:15	10:12	10:12	12:31	12:31	17:26	17:29	17:52	18:04
בריטניה, לונדון (ק)	05:00	05:08	07:32	07:45	09:01	09:05	10:24	10:27	13:47	13:47	21:14	21:14	22:00	22:12
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	04:58	05:06	-	-	09:04	09:09	10:29	10:32	13:56	13:56	21:31	21:31	22:23	22:36
גרמניה, ברלין (ק)	05:01	05:09	-	07:39	09:05	09:09	10:28	10:31	13:53	13:53	21:25	21:25	22:13	22:26
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:32	05:39	08:12	08:21	09:29	09:33	10:54	10:51	14:11	14:11	21:30	21:30	22:16	22:27
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:54	06:52	08:58	08:57	09:32	09:31	10:27	10:27	12:43	12:44	17:39	17:39	17:42	18:12
הודו, מומבאי (ח)	06:09	06:11	08:51	08:52	09:25	09:26	10:34	10:33	13:17	13:18	19:20	19:20	19:45	19:54
הודו, פנה (ח)	06:06	06:08	08:48	08:49	09:21	09:23	10:30	10:29	13:13	13:14	19:15	19:15	19:40	19:49
הונגריה, בודפשט (ק)	05:01	05:07	07:48	07:54	08:53	08:57	10:13	10:16	13:29	13:29	20:38	20:38	21:19	21:29

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	04:45	04:41	08:24	08:21	07:35	07:31	09:40	09:38	12:44	12:43	19:02	19:00	19:10	20:16
יוון, אתונה (ק)	06:19	06:14	09:53	09:51	09:08	09:04	11:07	11:05	14:08	14:07	20:44	20:48	20:27	21:29
מולדובה, קישינב (ק)	05:30	05:24	09:18	09:15	08:18	08:12	10:37	10:35	13:49	13:49	20:51	20:57	20:34	21:48
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:08	06:06	09:23	09:22	08:49	08:48	10:31	10:30	13:15	13:15	19:16	19:18	18:59	19:52
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	07:54	08:00	10:16	09:29	08:49	09:31	11:02	11:04	13:06	13:06	17:12	17:19	17:00	18:06
נפאל, קטמנדו (ח)	05:20	05:17	08:43	08:41	08:06	08:04	09:53	09:52	12:44	12:44	19:00	19:02	18:42	19:38
סין, בייג'ין (ח)	05:02	04:57	08:39	08:37	07:52	07:48	09:54	09:52	12:57	12:57	19:39	19:42	19:19	20:26
סנגפור, סינגפור (ח)	07:05	07:05	10:06	10:06	09:36	09:35	11:09	11:09	13:41	13:41	19:16	19:16	18:58	19:49
פולין, ורשא (ק)	04:40	04:32	08:35	08:39	07:12	06:51	09:58	10:01	13:23	13:23	20:51	20:44	20:28	21:53
פרו, לימה (ח)	06:29	06:30	09:20	09:20	08:49	08:49	10:19	10:20	12:45	12:44	18:00	17:59	17:42	18:33
צרפת, ליון (ק)	06:11	06:05	09:54	09:57	08:59	08:54	11:13	11:15	14:25	14:25	21:28	21:23	21:06	22:17
צרפת, פריז (ק)	06:09	06:03	09:57	09:57	08:54	08:47	11:18	11:21	14:36	14:36	21:52	21:46	21:27	22:44
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:52	05:51	08:55	08:55	08:25	08:24	09:59	09:59	12:34	12:33	18:14	18:14	17:56	18:46
קנדה, טורונטו (ק)	05:55	05:49	09:34	09:37	08:44	08:40	10:52	10:54	14:01	14:01	21:00	20:55	20:35	21:44
קנדה, מונטריאול (ק)	05:25	05:20	09:08	09:11	08:14	08:09	10:29	10:26	13:39	13:39	20:42	20:37	20:18	21:29
קפריסין, לניקה (ק)	05:47	05:43	09:15	09:17	08:35	08:32	10:28	10:30	13:27	13:27	20:00	19:57	19:39	20:40
רוסיה, לובאנוויטש (ח)	04:46	04:38	-	-	-	-	10:14	10:17	13:44	13:44	21:26	21:18	21:01	22:36
רוסיה, מוסקבה (ח)	04:14	04:05	-	-	-	-	10:14	10:17	13:18	13:18	21:09	21:01	20:40	22:20
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	04:46	04:40	07:33	08:31	07:27	07:27	10:58	10:58	13:06	13:06	20:09	20:14	19:52	21:05
שווייץ, ציריך (ק)	05:50	05:44	08:37	09:36	08:31	08:31	10:58	10:58	14:11	14:11	21:19	21:24	20:57	22:11
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:00	05:58	08:38	09:09	08:38	08:37	10:15	10:16	12:57	12:56	18:49	18:50	18:31	19:23

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם רעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב